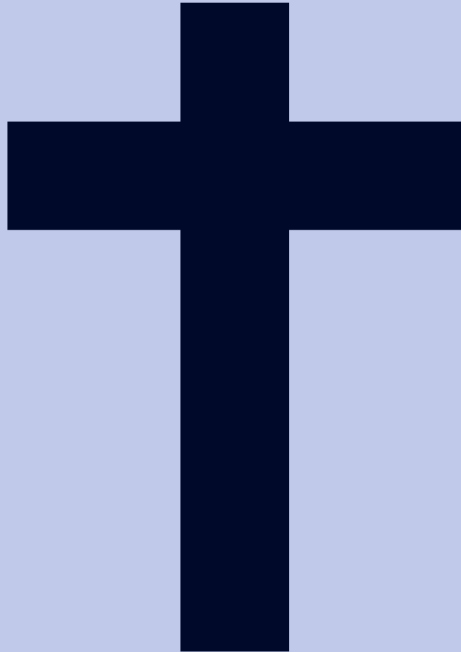

Fatalana God

The New Testament in the Kwaio language of the Solomon
Islands

Fatalana God
The New Testament in the Kwaio language of the Solomon Islands
Niu Testament long langguis Kwiao

copyright © 2013 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kwaio

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Bible Society of the South Pacific

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 23 Aug 2023 from source files dated 9 Oct 2020
44896ada-0d8e-5039-8003-04cd19377952

Contents

Fatalana God	1
Matiu	3
Mak	63
Luk	99
Jon	160
Wane ni Kwairiinga	203
Rom	257
1 Korin	283
2 Korin	308
Galesia	324
Efesas	333
Filipae	342
Kolosae	348
1 Tesalonaeka	354
2 Tesalonaeka	360
1 Timoti	363
2 Timoti	370
Taetas	375
Filimon	378
Hibrus	380
Jemes	399
1 Pita	406
2 Pita	413
1 Jon	418
2 Jon	425
3 Jon	426
Jud	427
Refelesin	430
Diksonari	457

Alafuunga Suria Fatalana God

Na Matiu 24:35, la Jisas 'e iiria 'ilo'oo, “Ni 'ola te'efou 'i lalo ma fofona fanua lo'oo 'i wado tagila sui. Tafe'ua ma nga fatalagu lo'oo ngaia 'e sia sui mola.” Fatalana God 'e to'o maka taringa'i maka riufia 'ola ngaa'i te'efou. Ma ngaia 'e to'omia fana 'agoru idumia le'a ma 'agoru su'a le'a ai. 2 Timoti 3:16 'e iiria, “Girigiringa Abu lo'oo te'efou, na ngaia 'ita mai fa'asia God. Ma nga Girigiringa Abu te'efou 'e le'a fana nga kwaifa'ananaunga, ma nga faate'enilana nga rianga, ma nga fa'aodolana ni 'ola ne'e kuta, ma faate'enilana nga to'orunga 'e odo.” Ngaia 'e to'o: God 'e kwatea fatalana fadauru fana 'agoru su'ana falafala aana ma 'agoru leka suria Alafa.

Fatalana God ngaia 'e to'o na rua gula 'ola na goru fa'alata 'ania Testamen Biri ma Testamen Fooru. Testamen Biri, gila giria na nga alafuunga Hibru, nga alafuunga na nga ta'a 'i Jiu. Na nga Testamen Biri, gila giri suria launge'enilana fanua lo'oo 'i wado, ma nga etalana ta'a 'i Jiu, ma 'olataa ne'e lau faga leleka maka nigi 400 farisi 'i na'o na la Jisas 'e futa mai ai. Nga Testamen Fooru, gila giria na nga alafuunga Grik, ma gila giria suria la Jisas ma nga etalana siosi.

Farisi 'e aula 'i burina na gila giria Testamen Fooru, tani ta'a ngaa'i gila lamadu'aa fana alafuunga matari. Sui ma ta'a gila lamadu'aa fana alafuunga na Latin, nga alafuunga na ta'a na Catholic siosi gila alafuu ai mai na'o. Fana farisi auaula, nga ta'a ni kwaitalainga na nga Catholic siosi gila madafia 'e 'ame le'a fana lamadu'aalana Baebol fana alafuunga ngaa'i matari. Tafe'ua ma tani ta'a ngaa'i, gila su'aai na kwaifa'ananaunga lo'oo 'e 'ame odo. Gila su'aai na ngaia 'ola ba'iba'ita fana ta'a 'agila idumia Baebol na nga alafuunga na gila su'a le'a ai. Ngaia na'a gila eta fana lamadu'aalana Baebol fana alafuunga matari'a, 'ilaka'u English ma German. Ta'a na gila agea 'ola lo'oo, gila daria 'ato'atolanga ba'ita, tafe'ua ma gila 'ame sui fa'asia taunga'inga

lo'oo. Leleka ma ta'a 'e aula gila ka eta fana idumilana Baebol na alafuunga aga 'i talaga, ma ngaia 'e kwaibooni aga maka fa'ategela fito'onga aga.

Tala'ina lo'oo, ta'a gila bi'i su'aai na alata gila giria Testamen Fooru na Grik, gila giria fatanga ne'e to'omia ta'a te'efou. Gila 'ame giria fatanga ne'e 'ato maka to'omia mola ta'a ba'ita. Alata gila giria Baebol, ta'a te'efou 'e to'omia fana idumilai ma 'agila su'aai.

Alata meeru miri agea translesin lo'oo 'i Kwaio, meru leka suria falafala 'ino'ona la'u mola. Meeru miri siria 'e iiki fana ta'a 'agila su'a le'a na falafala na God. Ngaia na'a, meeru irito'ona fana meeru miri sia giria mola fatanga ba'ita ne'e to'omia mola ta'a ba'ita. Meeru miri irito'ona fana 'ameru giria fatanga ne'e to'omia ta'a sika'a la'u mola.

Meeru miri siria nga buka lo'oo 'i Kwaio 'ani totoo'o fe'enia Grik na gula na meaning. Tani alata meeru miri daria, te'e me'e fatanga momola na Grik 'e to'omia fatanga 'e aula na Kwaio. Nga alafuunga na nga Kwairiinga Le'a Lo'oo 'ola suria ta'a na gila to'oru lalau fa'asi 'adauru. Mooringa aga ma falafala aga 'e matari fa'asia falafala adauru. Ngaia na'a tani 'ola na gila giri suria mai na'o, ma dauru goru 'ame su'a le'a ai tala'ina lo'oo. Alata meeru miri lamadu'aa nga Kwairiinga Le'a fana Kwaio, meeru miri idumia buka 'e aula fana 'ameru su'a na meaning kwala'imori. Sui ma meru ka irito'ona fana 'ameru daria fatanga 'i Kwaio ne'e to'omia meaning lo'oo. Ngaia na'a tani alata, ngaia 'ame totoo'o fe'enia tani English Baebol 'ilaka'u NIV 'amoe ma King James. Tafe'ua ma, meaning 'e totoo'o mola. Kwaisiriinga ameeru 'e 'ilo'oo: Meeru miri siria fatalana God 'ani nana'i 'ubulana mango dauru 'ilaka'u ngaia 'e nana'i 'ubulana mangona ta'a Kristin mai na'o alata gila idumia na alafuunga na Grik.

Meeru miri baole'a fana God tofuna ngaia 'e alami 'ameeru fana 'ameru agea taunga'inga lo'oo. Meeru miri soea God fana ngaia 'ani alamia Baebol lo'oo 'ani boonia ta'a 'e aula fana 'agila su'a na Alafa ma 'agila leka suria. 'Ilaka'u 1 Timoti 1:17 'e iiria, “Dauru goru baatafea ma goru

fa'aba'itaa God ne'e nana'i firi. God no'o na nga Kiingi ne'e nana'i firi, mai ngaia 'ame mae, ma te'efuta wane 'e 'ame agasia, ma te'i ngaia no'o na God. Kiu.”

Meeru soe'o fana 'i'oo 'ani idumia Fatalana God 'i Kwaio gani mai gani. Alamia ngaia 'ani to'oru 'ubulana mangomu, ma alamia ngaia 'ani lamadu'aa manatalamu. Ngaia 'e le'a fana 'i'oo 'ani idumia fe'enia ru'uru'ua amu, moko booniga 'agila su'a le'a na falafala God. Ngaia le'a la'u fana idumia 'ubulana siosi fana ta'a te'efou 'agila longoa Fatalana God na alafuunga na gila su'a le'a ai. Lautu buka lo'oo 'e to'oru mola na lefu na 'i'oo arua ai, ngaia 'e sia kwaibooni mola te'efuta ta'a. Rimerime te'e 'ania mola. Tafe'ua ma lautu 'i'oo idumia moko fo'asia God 'ani booni'o 'ani su'a le'a ai, ma ngaia te'e lamadu'aa manatalamu maka talai'o fana mooringa firi.

Matiu Nga Kwairiinga Le'a Lo'oo La Matiu 'e Giria

La Matiu nga wane na akwale'e wane ma ruaai na fufu'iwane laka'u ala Jisas. Ngaia 'e giria buka lo'oo fana fufu'i ta'ana 'i Jiu. 'Ita na alata ni profet gila giria 'ubulana Testamen 'Ua, gila alafuu suria God te'e kwatea mai te'e wane ni kwaifa'amooringa na'a gila fa'alataa 'ania nga Kraes nga Mesaea. Ta'a 'i Jiu gila kwaimamani no'o mai fana. Tafe'ua 'ani 'ino'ona, alata la Jisas 'e nigi, gila manata 'ilo'oo, "Ngaia nga Kraes 'amoe lo'oori. Ngaia nga Mesaea 'amoe la'u mola." Ni Farasii, ma ni Sadusi, ma nga ta'a ba'ita 'i Jiu, gila ma'asiri ala Jisas. Nga ta'a 'i Jiu gila madafia nga Kraes te'e nigi 'ania tegelangaa ba'ita, maka alafa fafia ta'a te'efou. Gila madafia ngaia 'ame to'omia fana nga Kraes 'ani mae na 'ai folo. La Matiu 'e giria buka lo'oo fana 'ani kwai-booni aga 'agila aga su'ana na'a la Jisas nga Kraes kwala'imori, ma ngaia nga alafa kwala'imori aga. Alata 'e aula la Matiu ngaia 'e faate'enia alafuunga 'ubulana Girigiringa Abu na'a gila alafuu suria nga Kraes. Ma ngaia 'e faate'enia na'a alafuunga lo'oo ngaia 'e nigi kwala'imori no'o, alata la Jisas 'e nigi mai maka nana'i fofona fanua lo'oo 'i wado.

Ni 'ola taringa 'i 'ubulana buka lo'oo:

Futalana mai la Jisas (1:1–2:23)

'I na'ona la Jisas 'e etaa nga taunga'inga aana (3:1–4:11)

La Jisas 'e etaa nga taunga'inga aana 'i Galili (4:12–18:35)

La Jisas 'e etaa nga taunga'inga aana 'i Judea (19:1–20:34)

Ni gani 'i'isi la Jisas ngaia 'e nana'i 'i Jerusalem (21:1–25:64)

La Jisas 'e mae maka moori la'u mola (26:1–28:20)

*Idu futalanga ala Jisas Kraes
(Luk 3:23-38)*

¹ Idu futalanga suria la Jisas Kraes. Ngaia 'e futa mai ala Defete nga kiingi orioritana fufutanga ala Ebrahim.

² La Ebrahim 'e lafia la Aesak, la Aesak 'e lafia la Jakob, ma la Jakob 'e lafia la Juda fe'enia ni wane ni futanga aana.

³ Ma la Juda 'e lafia la Peres fe'enia la Sera. (Ga'ia gaa'a latana ni Tama.)

Ma la Peres 'e lafia la Hesron, la Hesron ne'e lafia la Ram.

⁴ La Ram 'e lafia la Aminadab, la Aminadab 'e lafia la Nason, la Nason 'e lafia la Salmon.

⁵ La Salmon 'e lafia la Boas, ma tete'e aana latana ni Rahab.

La Boas 'e lafia la Obed, ma tete'e aana latana ni Rut.

La Obed 'e lafia la Jesi.

⁶ La Jesi ne'e lafia la Defete nga kiingi 'i Israel.

La Defete 'e lafia la Solomon, ma tete'e aana na'a me'e nao ala Iuraea.

⁷ La Solomon 'e lafia la Rihoboam, la Rihoboam 'e lafia la Abaeja, la Abaeja 'e lafia la Asa.

⁸ La Asa 'e lafia la Jehosafat, la Jehosafat 'e lafia la Joram, la Joram 'e lafia la Iusaea.

⁹ La Iusaea 'e lafia la Jotam, la Jotam 'e lafia la Ehas,

la Ehas 'e lafia la Hesikaea.

¹⁰ La Hesikaea 'e lafia la Manase, la Manase 'e lafia la Emos, la Emos 'e lafia la Josaea.

¹¹ La Josaea 'e lafia la Jekonaea fe'enia gila asina.

Gila futa 'e sui mola ma marimae aaga 'i Jiu bi'i ngaria ta'a 'i Israel fana fanua ba'ita 'i Babilon.

¹² 'I buri na nga marimae aaga gila ngaria ta'a 'i Israel fani Babilon,

la Jekonaea bi'i lafia la Sialtiel.

Ma la Sialtiel 'e lafia la Serababel.

¹³ La Serababel 'e lafia la Abiud,

la Abiud 'e lafia la Elaeakim,

la Elaeakim 'e lafia la Aso.

¹⁴ La Aso 'e lafia la Sadok,

la Sadok 'e lafia la Akim,

la Akim 'e lafia la Eliud.

¹⁵ La Eliud 'e lafia la Elaesa,

la Elaesa 'e lafia la Matan,

la Matan 'e lafia la Jakob.

¹⁶ La Jakob 'e lafia la Josef kwaiina ni Meri tete'e ala Jisas na'a gila fa'alataa la'u mola 'ania nga Kraes, tofunua ngaia

na nga wane God ngaia 'e firia fana 'ani alafa.

¹⁷ Ma tala'ae mai ala Ebrahim leleka maka nigi ala Defete nga kiingi, akwala ma fai fufuta'e wane. Sui maka eta mai ala Defete nga kiingi leleka mai maka nigi na alata laka'u marimae gila ngaria ta'a 'i Israel fani Babilon, akwala ma fai fufuta'e wane. Ma 'e eta na alata ta'a 'i Israel gila leka fani Babilon leleka mai maka nigi na alata ala Jisas nga Kraes ngaia 'e futa, nga akwala ma fai fufuta'e wane ngaa'i la'u.

*Nga fotalana mai
la Jisas nga Kraes
(Luk 2:1-7)*

¹⁸ Nga fotalana mai la Jisas nga Kraes ngaia 'e 'ilo'oo: Alata gila arufafi ani Meri nga tete'e ala Jisas fala Josef, ma gala 'ame lado 'ua, ni Meri 'e su'asuria ngaia 'e guru'a no'o suria nga Anoe 'ola Abu. ¹⁹ Ma la Josef, nga wane na'a gila aru fafi ai fana, ngaia nga wane 'e odo. Alata ngaia bi'i su'aai na'a ni Meri 'e guru'a, ngaia 'e ma'asiri 'ani fa'anoniriaa ni Meri 'i maana ta'a lo'oo. Ngaia lo'oo, ngaia 'e manata fana 'ani rugate'eni nagwa nagwa aana. ²⁰ Tafe'ua alata ngaia 'e mamanata 'ua suria ni 'ola lo'oo, nga enselo na God 'e faata'i fana 'i 'ubulana malebolenga maka 'ilo'oo, "Josef, 'i'oo wane na fufutanga ala Defete, 'i'oo sia ma'u fana feelana ni Meri fana nga noni amu. Tofuna ngaia 'e guru'a no'o suria nga Anoe 'ola Abu. ²¹ Ma ngaia te'e fa'afutaa te'e wela wane, ma 'i'oo to'o fa'alataa 'ania la Jisas,* suria ngaia te'e fa'amooria nga ta'a aana fa'asia nga rianga aaga."

²² Ma ni 'ola lo'oo 'e lau fana 'ani fa'ato'oa nga 'ola laka'u God ngaia 'e kwairii mai 'ania, na alata laka'u profet ngaia 'e fata 'ilo'oo, ²³ "Te'e wela geni lari'i te'e guru'a maka fa'afuta te'e wela wane, ma tagila fa'alataa 'ania Emanuel. Ma fa'awatagalana lata'e 'ola lo'oori, 'God ngaia 'e nana'i fe'eni 'adauru.'"*

²⁴ Ma alata la Josef 'e tata'e, ngaia 'e agea no'o suria ni 'ola lo'oo na'a enselo na God 'e iiria fana. Ma ngaia ka feea no'o ni Meri. ²⁵ Tafe'ua gaa'a gala 'ame lado 'ua leleka maka nigi na alata ni Meri ngaia 'e

fa'afuta nga wela wane lo'oo. Ma la Josef ka fa'alataa no'o 'ania la Jisas.

2

Nga ta'a na'a gila su'asuria nga buruburu

¹ Na alata la Herod 'e kiingi, la Jisas ngaia 'e futa 'i Betlehem, nga fanua 'i 'ubulana nga gule'e lefu 'i Judea. Ma 'ame aburu mola 'i burina, tani wane fa'asia tata'elana sina na'a gila su'asuria nga buruburu no'ona, gila nigi mai 'i 'ubulana nga fanua ba'ita 'i Jerusalem. ² Ma gila ka daiorisia ta'a no'ona ma gila ka 'ilo'oo, "Nga wela laka'u te'e Kiingi fana Jiu, ngaia 'e futa 'i fai? Meeru su'aai ngaia 'e futa, tofuna alata meru nana'i 'ua mai 'i tata'elana sina, ma meeru agasia no'o nga buruburu ne'e faate'enia fotalana, ma 'imeeru meru leka mai fana 'ameru bobouruuru ana, ma meru ka fa'aba'ita."

³ Ma nga mangona la Herod nga kiingi ngaia 'e manata 'abelo ba'ita alata ngaia 'e longo suria nga 'ola lo'oori, ma nga ta'a 'i Jerusalem la'u mola. ⁴ Ma ngaia 'e soea nga fataabu ba'ita, ma nga ta'a ni kwaifa'ananaunga na tagi, fana 'agila ogu mai, ma ngaia ka daiorisi 'ilo'oo aga, "Ino'ona ma 'i fai na'a nga Kraes laka'u te'e futa mai ai?"

⁵ Ma gila du'aa ma gila ka fata 'ilo'oo, "Betlehem laka'u, nga fanua 'ubulana gule'e lefu 'i Judea. Tofuna nga girigiringa na profet laka'u 'e fata 'ilo'oo,

⁶ 'Betlehem, nga fanua 'ubulana gule'e lefu 'i Judea,
'i'oo 'ame sisika 'i laloana fanua ba'ita 'i Judea,
tofuna te'e wane ba'ita te'e leka mai fa'asi'o,
fana 'ani talaia nga ta'a agu 'i Israel.' "✠

⁷ Ma la Herod 'e soe nagwa nagwa mai na nga ta'a na'a gila nigi mai fa'asia tata'elana sina fana alafuunga fe'eniga, ma ngaia ka orisia nga alata 'uta'i na gila agasia nga fe'e buruburu laka'u. ⁸ Ma ngaia ka alega fani Betlehem, maka fata 'ilo'oo, "Moru leka, moru kwailo le'ale'a fana nga wela no'ona. Ma alata mooru daria, tamoru

* **1:21** Na alafuunga na Hibru, fa'awatagalana na 'Jisas' 'e 'ilo'oo, 'Alafa 'e fa'amooria.' ✠ **1:23** Aesea 7:17 ✠ **2:6** Maeka 5:2

kwairii te'agu, fana nau 'akui leka la'u fana fa'aba'italana.”

⁹⁻¹⁰ Ma 'i burina la Herod ngaia 'e fata 'ilo'oo 'e sui, ma gila ka leka no'o. Ma alata gila leka no'o kau suria nga tala, gila ka agasia la'u mola fe'e buruburu laka'u gila agasia mai tata'elana sina. Gila aile'a ba'ita na alata gila agasia la'u. Ma fe'e buruburu no'ona 'e leka 'i na'oga leleka maka mamalo no'o fofona lefu laka'u la Jisas ngaia 'e eeno ai. ¹¹ Gila ru'u 'i 'ifi, ma gila agasia nga wela bibiu fe'enia tete'e ana ni Meri. Gila bobouruuru ma gila ka fa'aba'ita nga wela bibiu lo'oori, ma gila ka 'ulasia nga wa'iga, ma gila ka kwatea nga kwakwatenga forilani 'e ba'ita fana: goulo, ma nga 'ola na'a si'inilana 'e le'a, ma nga waiwai si'ini le'a.*

¹² Sui ma gila ka ori no'o suria nga tala matari fana fanua aaga, tofunu God ngaia 'e fa'abasuga 'ubulana malebolenga, maka iiria gila sia ori la'u te'ana la Herod.

Nga 'akwanga fani Ijip

¹³ Ma 'i burina ni wane lo'oori gila ori mola fana fanua aaga, nga enselo na God 'e faata'i fala Josef 'i 'ubulana nga malebolenga, maka fata 'ilo'oo, “Josef, 'oi tata'e, moko ngaria nga wela lo'oo fe'enia tete'e aana, ma moru 'akwa no'o fani Ijip, ma moru nana'i no'ona leleka maka nigi na alata nau 'akui iiria fana 'amoru ori la'u mai. Tofuna la Herod te'e kwailo 'ofia nga wela lo'oo fana 'ani kwa'ia.”

¹⁴ Ma la Josef 'e tata'e, maka ngaria nga wela lo'oo fe'enia tete'e aana ni Meri, ma gila ka leka no'o 'ubulana logo no'ona fana fanua 'i Ijip. ¹⁵ Ma gila nana'i no'ona leleka mala Herod ka mae. Ma nga 'ola lo'oori 'e fa'ato'o no'o 'olataa laka'u God 'e iiria fana nga profet laka'u 'e giria maka 'ilo'oo, “Nau ku soea mai nga wela agu fa'asia 'i Ijip.”*†

¹⁶ Ma alata la Herod nga kiingi 'e su'asuria ni wane lo'oori gila leka mai fa'asia tata'elana sina gila kotofia, ngaia 'e baoria ba'ita. Ma ngaia ka kwatea fatalana fana ta'a ni fununga aana fana 'agila kwa'ia nga ru'uru'ua wane sisita 'i Betlehem ma ni fanua te'efou na gila

nana'i 'afuia. Ngaia 'e fadaa fana 'agila kwa'ia ru'uru'ua wane sisita te'efou na gila 'ame nigi 'ua na rua farisi, 'ilaka'u nga alafuunga na ni wane laka'u, suria alata laka'u fe'e buruburu ngaia 'e faata'i ai eteeta.

¹⁷ Nga ta'a na'a gila nana'i 'ubulana fanua 'i Betlehem, gila ka aani fana ru'uru'ua aaga ne'e mae. Gila aani, 'ilaka'u la Jeremaea nga profet ngaia 'e iiria no'o mai na'o,

¹⁸ “Gila longoa kwala'e aanginga lo'oori 'e leka mai fa'asia nga fanua 'i Rama† nga kwala'e nagunga 'e ba'ita.

Ni Rasel 'e nagufia ru'uru'ua sisika aana. Alata ngaia 'e aani, te'efuta wane 'ame to'omia 'ani gwa'oa no'o, suria ni wela aana gila mae te'efou no'o.”*†

Nga oringa mai fa'asia 'i Ijip

¹⁹ Ma 'i burina la Herod 'e mae mola, nga enselo na God 'e faata'i la'u 'i 'ubulana malebolenga fala Josef 'i Ijip, ²⁰ maka fata 'ilo'oo, “Josef, tata'e, moko ngaria no'o wela lo'oo fe'enia tete'e aana ni Meri, ma moru ka ori no'o fani Israel, tofunu ta'a laka'u gila irito'ona fana kwa'ilana nga wela lo'oo, gila mae no'o.”

²¹ Ma la Josef 'e tata'e, maka ngaria no'o wela fe'enia tete'e aana ni Meri, ma gila ka ori no'o fani Israel. ²² Tafe'ua alata la Josef ngaia 'e longoa la Akilas ngaia 'e kiingi lamadu'aa mama'a aana la Herod 'i Judea, ngaia 'e ma'u fana to'orunga 'i no'ona. Ma nga enselo ka iiria la'u fana 'ubulana nga malebolenga, fana 'ani leka fana nga gule'e lefu 'i Galili. ²³ Ngai lo'oo gila nana'i na fanua 'i Nasaret 'i 'ubulana gule'e lefu 'i Galili. Ngaia 'e fa'ato'oa no'o 'olataa laka'u ni profet gila iiria, “Tagila fa'alata 'ania nga wane fa'asia 'i Nasaret.”

3

La Jon 'e iiria ta'a 'agila sasari agau fana nga Kraes

(Mak 1:1-8; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)

¹ Ma tani farisi ngaa'i burina, alata la Jisas ngaia 'e ba'ita no'o, la Jon wane ni naruabunga 'e nigi mai, maka etaa

* **2:11** Na alafuunga English, gila iiria “gold, frankincense, ma myrrh.” * **2:15** Hosea 11:1 † **2:18** Rama 'e fanua na ngaia 'e galangia Betlehem. * **2:18** Jeremaea 31:15

no'o nga kwaifa'ananaunga 'ubulana nga gule'e lefu kwasi 'i Judea, maka fata 'ilo'oo,
² “Moru bulota'i 'aferu fa'asia nga rianga amooru, suria alata na God te'e ba'ita fafia nga ta'a aana 'e galangi nigi no'o.”

³ La Jon nga wane laka'u nga profet Aesea ngaia 'e fata mai suria, maka 'ilo'oo,
 “Te'e wane 'e o'omae 'i 'ubulana nga gule'e lefu langalanga.

Ma ngaia 'e 'ilo'oo, 'Nga Alafa ngaia te'e nigi mai! Moru sasaria nga tala fana nga Alafa!

Moru fa'aodoa nga tala fana.’ ” ✧

⁴ La Jon 'e ru'ufia nga ruu na ifuna kamel, maka fo'asia nga wa'ewa'etana 'ania susungana buruka. Ma nga fangalaa aana na nga nabo ma nga ngingidua.* ⁵ Ma nga ta'a 'e aula gila leka mai te'ana fa'asia nga fanua laka'u 'i Jerusalem, ma nga fanua te'efou 'i 'ubulana gule'e lefu 'i Judea, ma fa'asia nga fanua te'efou galangia nga ka'o 'i Jodan. ⁶ Ma gila ka foulange'enia rianga aaga, ma ngaia ka naruabu aga 'i 'ubulana ka'o 'i Jodan.

⁷ Ma alata la Jon 'e agasia nga ta'a 'e aula na Farasii ma nga Sadusi gila leka la'u mola mai te'ana fana ngaia 'ani naruabu aaga, ngaia ka fata 'ilo'oo faga, “Mooru 'ilaka'u no'o nga waa! Nau ku 'ame iiria famooru na nga naruabunga te'e fa'amoori 'amooru fa'asia nga kwa'ikwa'inga na God, lauta moru 'ame bulota'i mai 'aferu. ⁸ Moru agea no'o ni 'ola lo'oo 'ani faate'enia moru bulota'i mai 'aferu no'o fa'asia nga rianga amooru. ⁹ Ma moru sia manata 'ilo'oo mola 'i 'ubulana manata lamooru, 'Meeru nga ta'a na meru futa no'o mai na fufutanga ala Ebrahim. 'Ato no'o fana te'efuta kwa'ikwa'inga fa'asia God 'ani nigi la'u ameeru.’ Ma nau ku kwairii kwala'imori famooru, ngaia 'e talawada'u mola fana God 'ani ngaria ni me'e fou na fou lo'oo, maka launge'enia 'ania fufutanga ala Ebrahim! ¹⁰ Nga alata lo'oo, God 'e sasari agau no'o na kwa'ikwa'inga, 'ilaka'u nga wane na ngaia 'e dau na naifi, maka sasari no'o fana tofulana 'ai. Ma nga 'ai te'efou ne'e

'ame fungu 'ania ta lode 'ai 'e le'a, ngaia te'e tofuga maka to'osiga no'o 'i 'ubulana eele.”

¹¹ Nau ku naruabu 'amooru 'ania ka'o fana 'ani faate'enia na'a moru bulota'i mai no'o fa'asia nga rianga 'amooru. Tafe'ua te'e wane na'a te'e leka mai burigu, ngaia te'e naruabu 'amooru 'ania nga Anoe 'ola Abu ma nga eele. Ma ngaia 'e taringa'i 'e riufi nau, ma 'inau ku 'ame to'omia 'aku ngaria nga me'e butu ana. ¹² Ma ngaia 'e sasari agau no'o fana sufalana ta'a lo'oo te'efou, 'ilaka'u nga wane laka'u ngaia 'e 'efoa nga 'u'ui 'ola 'e le'a fa'asia nga 'e'efona. Ma ngaia 'e ogua nga 'u'ui 'ola le'a lo'oo 'i 'ubulana 'ifi fana goni 'olanga. Ma ngaia ka do'ofia nga 'e'efona lo'oo 'i 'ubulana nga eele ne'e nunula ma 'e sia mae la'u.

Nga naruabunga ala Jisas (Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)

¹³ Nga alata no'ona, la Jisas 'e leka mai fa'asia gule'e lefu 'i Galili fana ka'o 'i Jodan te'ana la Jon fana la Jon 'ani naruabu ana. ¹⁴ Tafe'ua la Jon 'e irito'ona fana nga bulosilana mangona la Jisas, maka 'ilo'oo, “Ngaia 'e to'omia 'i'oo no'o to'o naruabu agu, ma 'i'oo leka mai te'agu fana nau 'akui naruabu amu.”

¹⁵ Ma la Jisas 'e lamadu'aa maka fata 'ilo'oo, “Gwa'a 'ani 'ilo'oo, 'oi agea no'o mai fagu, tofuna agelana nga 'ola lo'oo, daa'a golo agea no'o nga 'ola na'a God ngaia 'e siria.” Ma la Jon ka ala no'o fafia.

¹⁶ Ma nga alata la Jisas 'e naruabu 'e sui mola, ngaia 'e tata'e mai fa'asia ka'o. Ma 'i langi ka 'ulasi fana, ma ngaia ka agasia nga Anoe 'ola Abu na God 'e sifo mai 'ilaka'u nga bola, maka to'oru 'i fofona. ¹⁷ Ma te'e kwala 'e 'ola ngaia 'e talo mai fa'asia 'i langi maka 'ilo'oo, “Ngaia no'o na wela agu na nau ku kwaimaa ba'ita fana, mai nau ku aile'a ba'ita fe'enia.”

4

La Saetan 'e irito'ona la Jisas (Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)

¹ Ma 'i burina nga 'ola lo'oo, nga Anoe 'ola Abu 'e talaia la Jisas fana gule'e lefu kwasi fana Saetan 'ani irito'ona. ² Ma la Jisas ka

✧ **3:3** Aesea 40:3 * **3:4** Nga fangalaa na'a ngaia 'e talawada'u fana darilana 'i 'ubulana gule'e lefu kwasi. La Elaeja nga profet 'e ru'ufia ruu lo'oo la'u mola. Agasia 2 Kings 1:8.

abu keto suria fai akwale'e gagani, ma fai akwale'e logo, ma ngaia ka molo'u no'o. ³ Sike'ena, la Saetan 'e leka mai te'ana, maka fata 'ilo'oo, "Tofuna 'i'oo nga Wela na God, 'oi alafuu fana ni me'e fou lo'oo 'ani bu'ota'i fana beret."

⁴ Ma la Jisas 'e lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Nga Girigiringa Abu 'e iiria, 'Nga wane 'ame momoori 'ania fangalaa 'i talana. Tafe'ua, ngaia 'e momoori 'ania alafuunga te'efou ne'e leka mai fa'asia God.'" ✧

⁵ Sui mala Saetan ka talaia la'u la Jisas fana nga fanua abu 'i Jerusalem, ma ngaia 'e fa'aulaa na lefu ne'e lau 'i langi, fofona nga 'Ifi Abu na God. ⁶ Ma ka fata 'ilo'oo fana, "Tofuna 'i'oo nga Wela na God, 'oi olo kau 'i wado fa'asia lefu lo'oo, suria nga Girigiringa Abu laka'u 'e fata 'ilo'oo, 'La God te'e kwatea mai nga enselo aana te'amu, ma tagila aga suri'o, ma gwa'a nga 'a'aemu 'e sia to'o mola na te'efuta me'e fou.'" ✧

⁷ Ma la Jisas 'e lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Ma nga Girigiringa Abu laka'u 'e fata la'u mola 'ilo'oo, 'I'oo sia irito'ona mola Alafa na ngaia God amu.'" ✧

⁸ Sui mala Saetan ka talaia la'u la Jisas fana gouna busu ne'e lau langi 'e iiki no'ona, maka faate'enia nga 'inato'onga te'efou na fanua lo'oo 'i wado ma nga kwangakwanga'a ngaa'i fala Jisas. ⁹ Ma la Saetan ka fata 'ilo'oo, "Ni 'ola lo'oo te'efou nau taku kwatea famu, lauta 'i'oo boboururu 'i maana 'a'aegu, moko fa'aba'ita nau."

¹⁰ Ma la Jisas 'e lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Saetan, 'oi leka lalau kau fa'asi nau! Suria nga Girigiringa Abu 'e iiria, 'Te'e God amu no'o na 'i'oo to'o fo'osia, ma 'i'oo to'o taunga'i fana.'" ✧

¹¹ Alata no'ona, la Saetan 'e leka fa'asia la Jisas. Ma nga enselo gila leka mai, ma gila ka kwaibooni no'o ana.

*La Jisas 'e tala'aea nga taunga'inga aana
(Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)*

¹² Alata la Jisas 'e longoa na gila arua no'o la Jon 'ubulana nga 'ifi na lokafu, ngaia 'e ori fana gule'e lefu 'i Galili. ¹³ Sui ma ngaia ka leka no'o fa'asia fanua aana 'i Nasaret. Ngaia 'e leka, maka nana'i no'o 'i Kapaneam, nga fanua 'i gegena nga asi

'i Galili, nga gule'e lefu na fufu'ita'a ala Sebulun mala Naftali. ¹⁴ Ngaia 'e agea 'ilo'oo fana 'ani fa'ato'oa nga fatalana profet Aesea laka'u 'e 'ilo'oo,

¹⁵ "Nga gule'e lefu 'i Sebulun ma 'i Naftali, gila nana'i 'ubulana gule'e lefu 'i Galili, ma gila nana'i suria tala fana asi ba'ita, maka nana'i gegeni ka'o 'i Jodan, lefu na ta'a gila 'ame Jiu gila nana'i ai.

¹⁶ Nga ta'a lo'oori, gila nana'i 'ubulana nga ma'elogo, tagila agasia lalanga ba'ita.

Ma ni dai na gila nana'i 'ubulana fanua logologo'a na maenga lo'oo, lalanga te'e lala 'afuiga ma te'e kwai-booni aga.'" ✧

¹⁷ Ita na alata no'ona, la Jisas 'e eta fana 'ani kwaifa'ananaua maka 'ilo'oo, "Moru bulota'i mai fa'asia nga rianga 'amooru, suria alata God 'ani ba'ita fafia ta'a aana ngaia 'e galangia mooru no'o."

*La Jisas 'e firia fai
wane ni deenga*

(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)

¹⁸ Na alata la Jisas 'e leka suria nga asi 'i Galili, ngaia 'e agasia la Saemon (na'a ngaia 'e fa'alataa la'u mola 'ania la Pita) fe'enia la Andru nga wanefuta fe'enia. Gaa'a rua wane ni deenga. Gala dee 'ania fulai agaa'a 'ubulana asi 'i Galili. ¹⁹ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fagaa'a, "Molo leka mai fe'eni nau, moo'o rua wane ni deenga, mai nau taku fa'ananau 'amoo'o fana deelana ta'a mai te'agu.'" ²⁰ Ma alata no'ona mola, gala 'akwasia nga fulai agaa'a, ma gala ka leka no'o fe'enia.

²¹ Sui ma la Jisas 'e leka la'u kau, maka agasia la'u nga rua wane ngaa'i la'u, la Jemes ma la Jon nga rua wela ala Sebedi. Gaa'a gala nana'i 'i 'ubulana nga baru fe'enia mama'a agaa'a la Sebedi, ma gala laumea nga fulai 'agaa'a. La Jisas 'e soe 'agaa'a. ²² Ma nga alata no'ona mola, gala ka 'akwasia no'o nga baru fe'enia la ma'a agaa'a, ma gala ka leka no'o fe'enia la Jisas.

*La Jisas 'e leka kwairiu
fe'enia ta'a aana*

(Luk 6:17-19)

²³ La Jisas 'e riufia ni fanua lo'oo 'i 'ubulana gule'e lefu 'i Galili, maka fa'ananaua nga ta'a no'ona 'ubulana ni 'ifi ni fo'anga na Jiu. Ma ngaia ka kwairii 'ania nga Kwairi-inga Le'a lo'oo suria nga ba'itangaa na God, maka gulaa nga ta'a na'a gila fii 'ania fifinga kwaitatari. ²⁴ Ma nga alafuunga suria la Jisas 'e talofia fanua no'ona te'efou 'i 'ubulana gule'e lefu 'i Siria. Ma ta'a 'e aula na'a gila fii 'ania fifinga kwaitatari, gila ka ngariga mai te'ana. Nga ta'a na noniga 'e fii, ma ta'a na adalo 'e bo'ega, ma nga ta'a na'a nga langasi 'e kwa'ikwa'iga, ma ta'a na'a 'a'ega 'e mae, gila leka mai te'ana. Ma la Jisas ka gulaga te'efou no'o. ²⁵ Ma nga ta'a 'e auaula la'u mola, gila ka leka suria la Jisas na alata no'ona. Ta'a gila leka fa'asia gule'e lefu 'i Galili, ma fanua 'i Jerusalem, ma tani fanua ngaa'i la'u 'ubulana gule'e lefu 'i Judea, ma nga gule'e lefu 'i Dekapolis,* ma fa'asia nga gula na tata'elana sina na ka'o 'i Jodan.

5

Nga kwaifa'ananaunga ala Jisas (Luk 6:20-23)

¹ Ma nga alata lo'oo la Jisas ngaia 'e agasia nga oguogunga ba'ita lo'oo, ngaia 'e fane na busu, maka to'oru 'i wado.* Ma nga fufu'iwane aana gila ka ogu'afuia, ² ma ngaia ka tala'ae no'o fana fa'ananaulaga, maka 'ilo'oo,

³ “Aile'anga fana ta'a na'a gila su'aai gila galafa'a 'i maana God,
tofuna God 'e ba'ita fafiga.

⁴ Aile'anga fana ta'a na gila kwaimanadai,
tofuna God te'e gwa'oga.

⁵ Aile'anga fana ta'a na gila malasika'a aaga 'i talaga,
tofuna God te'e kwatea nga fanua lo'oo 'i wado faga.

⁶ Aile'anga fana ta'a na gila siria 'e iiki fana agelana ni 'ola 'e odo,
tofuna God te'e fa'atoria manatalaga.

⁷ Aile'anga fana ta'a na gila laeta'afiia ta'a matari,
tofuna God te'e laeta'afiiga la'u mola.

* **4:25** Fa'aladamia na nga Dekapolis 'e 'ilo'oo, 'akwale'e fanua.'
gila to'oru 'i wado alata gila fa'ananau.

⁸ Aile'anga fana ta'a na mangoga 'e kwari 'i maana God,
tofuna gila tagila agasia God.

⁹ Aile'anga fana ta'a na gila taunga'i fana nga aloalonga 'i laloana ta'a,
tofuna God te'e fa'alataga 'ania nga ru'uru'ua aana.

¹⁰ Aile'anga fana ta'a na gila malate'ote'o aga du'ana gila agea ni 'ola 'e odo,
tofuna God te'e ba'ita fafiga.

¹¹ Aile'anga famooru alata nga ta'a gila fata ngadaa amooru, ma gila malate'ote'o amooru, ma gila iiria ni 'ola 'e ria 'e aula amooru ne'e 'ame to'o tofuna mooru no'o na nga fufu'iwane agu. ¹² Nau ku iiria 'ola lo'oori tofuna ni 'ola 'e ria lo'oo na gila agea famooru, gila agea la'u mola na profet mai na'o. Moru aile'a, tofuna God te'e kwatea foforinga ba'ita famooru 'i Langi.”

Nga asi fe'enia nga uunu (Mak 9:50; Luk 14:34-35)

¹³ La Jisas 'e fata la'u 'ilo'oo, “Nga solti ngaia 'e fa'ale'aa nga fangalaa amooru. Mai 'amooru la'u mola moru 'ilaka'u nga solti fana nga ta'a te'efou. Lauta na asilai ngaia 'e 'amoe no'o, ngaia 'e 'ato 'e iiki 'ani asila la'u. Ma ngaia 'ame le'a no'o fana agelai la'u 'ania te'efuta 'ola, ngaia 'e le'a mola fana 'amoru 'ui no'o 'ania 'i maa, fana nga ta'a 'agila talaufia mola.

¹⁴ “Mooru moru 'ilaka'u la'u mola nga uunu fana nga ta'a te'efou fofona fanua lo'oo 'i wado. Nga fanua na ngaia 'e nana'i 'i gouna nga busu ngaia 'e 'ato 'ani nagwa.

¹⁵ Ma te'efuta wane 'e sia lalaua mola nga uunu, sui maka arua mola 'i olofana nga daoko. Alata ngaia 'e lalaua uunu 'e sui, ngaia te'e ngaria, maka arua na lefu 'i langi, fana 'ani lala fana nga ta'a te'efou 'i 'ubulana nga 'ifi no'ona. ¹⁶ Ma ka 'ilo'oo la'u mola, alamia nga uunu amooru 'ani lala 'i na'ona ta'a te'efou, fana 'agila agasia ni 'ola le'a na moru agea, ma gila ka baatafea Mama'a amooru ne'e nana'i mai Langi.”

Kwaifa'ananaunga suria Tagi ala Moses

¹⁷ “Mooru sia madafia iiria nau ku leka mai fana nga to'osilana nga Tagi ala Moses ma nga kwaifa'ananaunga na profet. Nau

* **5:1** Na alata no'ona ta'a ni kwaifa'ananaunga

ku 'ame leka mai fana nga to'osilai, tafe'ua mai nau ku leka mai fana nga fa'ato'olana nga kwaifa'ananaunga aaga. ¹⁸ Nau ku iiria nga 'ola kwala'imori famooru, nga alata na lalo ma nga fanua lo'oo 'i wado gila nana'i 'ua, te'efuta 'ola sisika na nga Tagi 'e sia nagwa mola leleka maka nigi na alata na ni 'ola te'efou na nga tagi 'ani lau 'ilaka'u God 'e fadaa mai. ¹⁹ Ngaia lo'oo, ni dai ne'e 'ame lo'o suria te'efuta me'e tagi sisika, maka fa'ananaua nga ta'a fana ma'asiringa na te'efuta 'ola sisika na tagi lo'oo, God te'e arua 'e 'ita'i na nga fofounga aana. Tafe'ua ni dai ne'e lo'o suria nga tagi maka fa'ananaua nga ta'a fana lo'onga suria, God te'e arua 'ani ba'ita 'i 'ubulana nga fofounga aana. ²⁰ Nau ku iiria famooru, lauta moru 'ame abulo le'a riufia nga ta'a ni kwaifa'ananaunga na Tagi, ma ni Farasii fana lekanga suria 'ola na God ngaia 'e siria, ngaia 'e 'ato 'e iiki fana 'amoru nana'i fe'enia ta'a na God 'e ba'ita fafiga.”

Kwaifa'ananaunga suria ogarianga

²¹ “Mooru moru longoa no'o nga tagi te'efou na gila iiria fana wawarifu dauru mai na'o laka'u 'e 'ilo'oo, “T'oo sia kwa'ia wane. Lautu ni dai ne'e kwa'ia wane, tagila ngaria 'i na'ona nga ta'a ni kwaisufaingaa.’[☆] ²² Tafe'ua alata lo'oo, nau ku iiria famooru, ni dai ne'e ogaria tago fana nga wane ni futanga aana, tagila ngaria te'ana ta'a ni kwaisufaingaa. Ma ni dai ne'e iiria fana nga wane ni futanga ana, “T'oo nga 'ola 'uri'uri lo'oo mola,’ tagila ngaria te'ana ta'a ni fadafadanga. Ma ni dai ne'e fata ngadaa nga wane ni futanga ana, ngaia 'e leka na tala fana nga eele ne'e nunula ma 'e sia mae la'u. ²³ Lautu 'i'oo sasari agau no'o na tabonga amu fana God fofona nga uumu, moko madafia te'e 'ola 'ame wataga 'ua 'i laloamoo'o wane molo futa suria nga kutanga amu, ²⁴ 'Oi 'akwasia madi tabonga amu 'i maana uumu no'ona, sui moko ori, moko fata ni kwaimaanga madi fe'enia. Burina, ma to'o bi'i ori mai moko bi'i kwatea nga tabonga amu fana God.

²⁵ “Ma lauta te'efuta wane 'e ngari'o fana kwaisufaingaa, 'oi fata kwaimaanga madi fe'enia, alata moo'o molo 'ame nigi 'ua na lefu fana kwaisufaingaa. Tofuna lauta molo nigi no'ona no'o, ngaia te'e kwate'o no'o fana nga wane ni kwaisufaingaa, ma 'i burina ngaia 'e sufa'o 'e sui, ngaia te'e kwate'o la'u fana ta'a ni 'abelongaa, ma nga ta'a ni 'abelongaa tagila aru'o la'u 'ubulana lokafu. ²⁶ Nau ku iiria famu, lauta ngaia 'e 'ilo'oo, ngaia 'e 'ato no'o 'i'oo 'ani ru'u fa'asia nga lokafu leleka moko kwatea nga seleni 'i'isi amu ne'e to'omia kwa'ikwa'inga amu.”

Kwaifa'ananaunga suria fuageninga

²⁷ “Moru longoa no'o nga tagi ne'e iiria, “T'oo sia agemani mola.’[☆] ²⁸ Ma alata lo'oo, nau ku iiria famooru, ni dai ne'e bubunia te'efuta nonigeni 'ania manate'e wane ni kwaisiriinga, ngaia 'e agemani 'e sui no'o 'ania mangona. ²⁹ Ngaia lo'oo, lauta 'i'oo siria 'i'oo 'ani agea ta 'ola 'e ria 'ania gule'e maa le'a amu, 'oi lafua, moko to'osia fa'asi'o. Ngaia te'e le'a mola lauta 'i'oo to'osia te'e gule'e 'ola na nonimu, fa'asia God ta to'osia nga nonimu te'efou 'i 'ubulana nga eele na lefu na kwa'ikwa'inga. ³⁰ Ma lauta 'i'oo siria 'i'oo 'ani agea te'efuta 'ola 'e ria 'ania gule'e nima le'a amu, 'oi furi mousia moko to'osia fa'asi'o. Ngaia te'e le'a mola lauta 'i'oo to'osia te'e gule'e lefu 'i nonimu, fa'asia God ta to'osia nga nonimu te'efou 'i 'ubulana nga eele na lefu na kwa'ikwa'inga.”

Kwaifa'ananaunga suria rugasilana noni ma wane

(Mat 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)

³¹ Mooru longoa no'o nga Tagi ne'e iiria, ‘Ni dai ne'e rugasia nga noni aana, ngaia te'e kwatea girigiringa na kwairugasinga fana.’ [☆] ³² Tafe'ua alata lo'oo, nau ku iiria famooru, te'efuta wane 'e sia ma'asini te'enia mola nga noni aana. Lautu wane 'e ma'asini te'enia noni aana, ngaia ne'e kwatea noni aana fana agemaninga. Ma lauta te'efuta wane 'e feea la'u nga noni lo'oori, nga wane no'ona ngaia 'e fuageni kwaifafi la'u mola 'i na'ona God. Te'e 'ola

☆ 5:21 Eksodas 20:13; Diuteronomi 5:17 ☆ 5:27 Eksodas 20:14; Diuteronomi 5:18 ☆ 5:31 Diuteronomi 24:1

na nga wane su'asuria te'e 'akwasia nga noni aana tofunu, lauta ngaia 'e agemani fe'enia te'efuta wane matari.

Kwaifa'ananaunga suria fataarunga'inga

³³ “Mooru longoa la'u mola nga tagi gila iiria fana nga ta'a 'ua no'o mai na'o. “I'oo sia mousia mola fataarunga'inga amu; lauta 'i'oo fa'ategelaa fataarunga'inga amu 'ania latana God, 'i'oo sia mousia mola fataarunga'inga amu.’ ✨ ³⁴ Ma alata lo'oo, nau ku iiria famooru, 'i'oo sia fa'ategelaa mola fataarunga'inga amu 'ania te'efuta 'ola. 'I'oo sia fa'ategelaa mola fataarunga'inga amu 'ania fanua 'i Langi, tofunu God ngaia 'e ba'ita no'ona. ³⁵ Ma 'i'oo sia fa'ategelaa mola fataarunga'inga amu 'ania fanua lo'oo 'i wado, tofunu God ngaia 'e ba'ita la'u mola 'i lo'oori. Ma 'i'oo sia fa'ategelaa mola fataarunga'inga amu 'ania 'i Jerusalem, suria ngaia nga fanua na God, nga kiingi ba'ita. ³⁶ Ma 'i'oo sia fa'ategelaa mola fataarunga'inga amu 'ania goumu, suria ngaia 'e 'ato fana 'i'oo 'ani launge'enia te'e me'e ifiifu 'i goumu 'ani kwakwao'a 'amoe maka bobola'a. ³⁷ Lautu 'i'oo kwaialami, iiria mola, ‘Kiu,’ ma lauta 'i'oo 'ame kwaialami, iiria mola, ‘Amoe.’ Ma lauta 'i'oo iiria la'u te'efuta 'ola, nga 'ola no'ona ngaia 'e leka no'o mai fa'asia Saetan.”

Kwaifa'ananaunga suria Kwaidu'aanga
(Luk 6:29-30)

³⁸ La Jisas 'e alafuu la'u maka fata 'ilo'oo, “Mooru longoa te'efou no'o nga tagi laka'u 'e fata 'ilo'oo, ‘Lautu te'efuta wane 'e ngadaa nga maana te'efuta wane ngaa'i, tagila ngadaa la'u mola maana wane no'ona. Ma nga nifo la'u mola fana du'ulana gwe'e nifo.’ ✨ ³⁹ Tafe'ua alata lo'oo, nau ku iiria famooru, 'i'oo sia du'aa mola te'efuta 'ola 'e ria na'a nga ta'a gila agea amu. Lautu te'efuta wane 'e fidaria nga gula le'a na babarimu, alamia 'ani fidaria la'u mola nga gula moori na babarimu.† ⁴⁰ Ma lauta te'efuta wane 'e ngari'o fana nga kwaisufaingaa fana ngarilana nga sote amu, 'oi alamia 'ani ngaria

la'u mola nga ruu amu na gwaringa fana. ⁴¹ Ma lauta te'efuta wane 'e su'unge'eni'o 'ano ngaria ni 'ola aana suria nga tofi'i tala, 'oi ngaria suria rua tofi'i tala. ⁴² Moko kwate fana te'efuta wane na ngaia 'e soea te'efuta 'ola amu. Ma alata te'efuta wane 'e siria 'ani gania te'efuta 'ola amu, kwatea fana.”

Kwaifa'ananaunga suria kwaimaanga fana marimae

(Luk 6:27-28, 32-36)

⁴³ “Mooru longoa te'efou no'o nga alafuunga tegela'a laka'u 'e fata 'ilo'oo, ‘Moru kwaimaa fana nga ta'a kwaimaanga amooru, ✨ ma moru ka aga mani na marimae amooru.’‡ ⁴⁴ Tafe'ua alata lo'oo, nau ku iiria famooru, moru kwaimaa fana nga marimae amooru, ma moru ka fo'a fani dai na gila malate'ote'o amooru. ⁴⁵ Lautu moru agea 'ilo'oo, ngaia 'e faate'enia moru wela na Mama'a amooru 'i Langi. Suria ngaia 'e launge'enia nga sina 'ani lala 'afuia nga ta'a na gila ria ma nga ta'a gila le'a la'u mola, maka kwatea nga uuta fana ni dai na gila agea ni 'ola 'e le'a, ma fana ta'a na gila agea ni 'ola lo'oo 'e ria.

⁴⁶ Lautu moru kwaimaa mola fana nga ta'a na gila kwaimaa famooru, God 'e sia kwatea mola foforinga famooru. Tofuna gwa'a nga ta'a ni gonilana seleni na takisi, ma gila agea la'u mola 'ola lo'oori! ⁴⁷ Ma lauta moru alafuu le'a mola fe'enia nga wane ni kwaimaanga amooru, moru 'ame matari mola fa'asia nga ta'a lo'oo te'efou. Suria nga ta'a gila bobolosia God, gila agea la'u mola 'ola lo'oori! ⁴⁸ Moru 'amoru odo, 'ilaka'u nga Mama'a amooru 'i Langi ne'e odo 'e iiki.”

6

Kwaifa'ananaunga suria kwatenga

¹ Ma la Jisas ka fata la'u 'ilo'oo, “Moru 'abelo 'ania mooru, fa'asia moru ta agea mola 'ola 'e le'a fana ta'a 'agila agasia, ma gila ka tafe 'amooru tofunu. Lautu mooru agea 'ino'ona, ma moru sia ngaria mola te'efuta foforinga fa'asia nga Mama'a

✨ 5:33 Nambas 30:2 ✨ 5:38 Eksodas 21:24; Diuteronomi 19:19; Levitikas 24:20 † 5:39 Na alata no'ona, fidarilana wane na babarimu ngaia 'ola fana fa'amailalana wane. ✨ 5:43 Levitikas 19:18 ‡ 5:43 Kwaifa'ananaunga suria aga mani nga marimae, ngaia 'ame nana'i 'ubulana Tagi ala Moses, ma ngaia 'e leka suria kwaifa'ananaunga na nga Jiu.

mooru mai langi. ² Lauta 'i'oo kwatea nga kwakwatenga fana boonilana ta'a galafa'a, 'i'oo sia foule'enia mola fana ta'a 'agila tafe'o fafia. Suria nga falafala lo'oori, na nga ta'a kotokoto gila agea. Gila kwaibooni na ta'a galafa'a 'ubulana 'ifi ni fo'anga ma suria nga tala ba'ita, fana ta'a te'efou 'agila baatafega. Ma nau ku iiria famooru, God 'ame kwatea nga foforinga faga, suria gila ngaria no'o nga foforinga aaga lo'oo.

³ Ma alata 'i'oo kwatea te'efuta 'ola fana kwaibooninga, 'i'oo sia faate'enia mola fana te'efuta wane, fana gwa'a wane ni kwaimaanga amu ma 'e sia su'a mola ai. ⁴ Alata 'i'oo kwatea te'efuta 'ola fana te'efuta wane, 'i'oo to'o na'agonia fa'asia nga ta'a, fana gila sia agasia mola ma gila sia su'a mola ai. Gwa'a 'i'oo kwate nagwa nagwa ai, nga Mama'a amu na'a ngaia 'e nana'i mai 'i Langi, ngaia 'e agasia no'o 'olataa no'ona 'i'oo agea, ma ngaia te'e kwatea foforinga famu.”

*Kwaifa'ananaunga
suria fo'anga
(Luk 11:2-4)*

⁵ La Jisas 'e fata 'ilo'oo la'u, “Alata moru fo'a, moru sia 'ilaka'u mola ta'a ni kotonga na'a gila fo'a mola fana nga ta'a no'ona 'agila agasiga. Suria nga alata gila fo'a, gila siria ulanga 'ubulana 'ifi ni fo'anga ma suria tala ba'ita, fana nga ta'a 'agila agasiga, ma gila ka tafega. Ma nau ku iiria famooru, gila ngaria no'o nga foforinga aaga fa'asia nga ta'a na gila tafega. ⁶ Ma nga alata 'i'oo fo'a, 'oi leka na lefu ne'e nana'i talana, moko nana'i 'i no'ona, moko fo'asia God, ma te'efuta wane 'e sia agasia mola. Ma gwa'a te'efuta wane ma 'e sia agasi'o mola na alata 'i'oo fo'a, Mama'a amu ne'e nana'i mai 'i Langi ngaia ne'e agasi'o. Ma ngaia te'e kwatea foforinga famu fana 'olataa na'a 'i'oo agea.

⁷ “Alata moru fo'a, moru sia 'ilaka'u la'u ta'a na gila bobolosia God. Suria alata gila fo'a, gila alafuu 'e tekwa 'e iiki, ma gila 'ame su'a mola na 'olataa na gila iiria. Gila madafia lauta gila fo'a tekwa 'ilo'oo, ni god aga tagila longoga. ⁸ Ma moru sia agea la'u 'ilaka'u 'i gila, suria Mama'a amooru 'i Langi ngaia 'e su'asuria te'efou no'o 'olataa

na'a moru bo'obo'o fai, 'ina'o moru bi'i soea.

⁹ “Alata moru fo'a, tamoru fata 'ilo'oo, Mama'a ameeru 'i Langi, Meeru meru siria ta'a lo'oo te'efou 'agila fa'aba'itaa latamu, tofunu ngaia 'e abu 'e iiki.

¹⁰ Meeru miru siria 'i'oo 'ani ba'ita fafia mangona ta'a lo'oo te'efou.

Ma nga kwaisiriinga amu 'ani lau no'o 'i wado 'ilaka'u la'u mola 'i Langi.

¹¹ 'Oi kwatea mai fangalaa ne'e to'omia meeru fana gani lo'oo.

¹² Moko 'olafanataa na rianga ameeru, 'ilaka'u la'u mola na'a 'imeeru meru 'olafanataa na rianga na ta'a lo'oo te'efou na gila agea ni 'ola 'e ria ameeru.

¹³ 'I'oo sia alami 'ameeru mola fana lekanga 'ubulana irito'onga ne'e riufi 'ameeru.

Ma 'i'oo 'ani fa'amoori 'ameeru fa'asia la Saetan.

¹⁴ “Aia, ma lauta moru 'olafanataa ani dai ne'e agea ni 'ola 'e ria amooru, Mama'a amooru 'i Langi ngaia te'e 'olafanataa la'u mola na rianga amooru. ¹⁵ Ma lauta moru 'ame 'olafanataa ani dai ne'e agea 'ola 'e ria amooru, Mama'a amooru 'i Langi 'e sia 'olafanataa mola na rianga amooru.”

Kwaifa'ananaunga suria abu fanganga

¹⁶ La Jisas 'e fata 'ilo'oo la'u, “Alata moru abu keto fana fo'anga tegela'a, moru sia 'ilaka'u mola ta'a ni kotonga. Suria nga alata gila abu keto, gila aga 'ilaka'u ta'a gila kwaimanadai fana nga ta'a 'agila agasia na gila abu keto, ma gila ka tafega. Ma nau ku iiria famooru, nga ta'a lo'oo 'e 'ato no'o 'agila ngaria te'efuta foforinga la'u, suria gila ngaria no'o nga foforinga aaga lo'oo.

¹⁷ Nga alata 'i'oo 'ani abu keto, 'i'oo naru-fia maamu, moko 'usua waiwai na goumu 'ilaka'u 'i'oo agea gani mai gani, ¹⁸ fana te'efuta wane 'e sia aga su'a mola na'a 'i'oo abu fanga. Ma gwa'a te'efuta wane 'ame aga su'a amu, Mama'a amu 'i Langi ngaia 'e agasi'o, ma ngaia te'e kwatea nga susuga famu tofunu nga 'olataa lo'oo 'i'oo agea. Ngaia 'e agasi'o gani mai gani, gwa'a 'i'oo 'ame agasia.”

*Kwaifa'ananaunga suria dari'olanga
(Luk 12:33-36)*

¹⁹ Sui la Jisas 'e fata la'u 'ilo'oo, "Moru sia gonia mola nga dari'olanga amooru fofona fanua lo'oo 'i wado, nga lefu nga rimerime ma nga fulanga te'e ngadaa ma nga ta'a beriberi tagila beria lau mola. ²⁰ Moru gonia nga dari'olanga amooru 'i Langi, lefu nga rimerime ma nga fulanga 'e sia ngadaa mola, ma nga ta'a beriberi gila sia beria mola. ²¹ Tofuna alata nga dari'olanga 'amooru ngaia 'e nana'i 'i Langi, nga manata lamooru 'e fongu te'efou no'o fana ni 'ola 'i Langi. Ma alata nga dari'olanga 'amooru ngaia 'e nana'i fofona fanua lo'oo 'i wado, nga manata lamooru 'e fongu te'efou no'o fana ni 'ola fofona nga fanua lo'oo 'i wado.

²² "Lauta maamu 'e le'a, 'i'oo to'o nana'i 'ubulana nga lalanga na kwaifa'ananaunga na God, tofuna nga maamu ne'e talaia mai lalanga fana 'ubulana nonimu. ²³ Lauta 'i'oo 'ame agasia nga lalanga lo'oo, maamu 'e ria, moko nana'i no'o 'ubulana ma'e logo. 'Too to'o 'abelo le'a 'ani'o, lauta 'i'oo ma'asini te'enia nga lalanga na God, ma manatalamu ngaia 'e logologo'a 'e iiki no'ona."

*La Jisas 'e kwaifa'ananau suria God fe'enia dari'olanga
(Luk 16:13; 12:22-31)*

²⁴ La Jisas 'e fata 'ilo'oo la'u, "Ato fana te'efuta wane 'ani taunga'i fana nga rua wane ba'ita kwaitatari. Lauta ngaia 'e 'ilo'oo, ngaia te'e marimae na wane ba'ita ngaa'i, ma te'e kwaimaa fana nga wane ba'ita ngaa'i. Ma ngaia te'e taunga'i le'a fana nga wane ngaa'i, ma te'e aga mani na wane ngaa'i. Ngaia lo'oo, 'e 'ato 'e iiki fana 'amoru taunga'i fana God ma nga bata na te'e alata momola.

²⁵ "Ngaia lo'oo nau ku iiria famooru, moru sia manata 'abelo mola suria 'olataa na tamooru 'ania, ma tamoru go'ufia, ma 'olataa na tamooru ruu 'ania fafia noni mooru. Tofuna nga mooringa, ngaia 'e le'a 'e iiki riufia nga fangalaa, ma nga labe'ola ngaia 'e le'a 'e iiki riufia nga ruu.

²⁶ Agasia nga langasi 'ubulana lalo. Gila 'ame 'abelo mola suria taunga'inga na te'efuta langa'a. Ma gila 'ame gonia mola

te'efuta fangalaa, ma gila 'ame launge'enia mola te'efuta 'ifi fana arulana fangalaa ai. Tafe'ua ma Mama'a amooru 'i Langi 'e langoniga mola te'efou. Aia, God ngaia 'e iiri ba'ita amooru 'e talariufia nga langasi lo'oo. Ngaia lo'oo, God te'e langoni 'amooru la'u mola. ²⁷ Tafe'ua moru manata 'abelo suria mango mooru, ngaia 'e 'ato 'e iiki 'amooru agea mango mooru 'ani lalau sisika la'u.

²⁸ "Ma 'ola 'e fe'ua na moru manata 'abelo suria nga ruu? Moru agasia madi nga lamalama na 'ai. Gila 'ame taunga'i la'u mola, ma gila 'ame launge'enia la'u mola te'efuta ruu faga. ²⁹ Ma nau ku iiria famooru, gila aga kwanga'a maka iiki riufia ruu na'a la kiingi Solomon ngaia 'e ru'ufia. ³⁰ Ma nga tatakana 'ai lo'oo, gila nana'i mola suria te'e alata ko'uko'uta, ma gila ka 'ui la'u mola 'aniga 'ubulana eele. Ma ngaia 'e 'ilo'oo la'u mola, God ngaia 'e fa'aruufia 'ania ni 'ola 'e le'a. 'Ilo'oo ma mooru fitala iiria God 'e sia fa'arufia mooru mola? Nga tagoto'onga amooru ngaia 'e sisika.

³¹ "Ngai lo'oo, moru sia manata 'abelo mola 'ilo'oo, 'Nga fangalaa, ma nga 'ola fana go'ufilai, ma nga ruu agu te'e leka mai fa'asia 'i fai? ³² Nga ta'a na'a gila bobolosia God, gila manata 'abelo suria ni 'ola lo'oo. Mai 'amooru, Mama'a amooru 'i Langi ngaia 'e su'asuria sui no'o na 'i 'amooru moru bo'obo'o fana ni 'ola lo'oo. ³³ Tafe'ua, moru kwaisirii ba'ita fana nga mooringa lo'oo God ngaia 'e ba'ita fafia fe'enia age-lana nga 'ola 'e odo. Moru kwaisirii fani 'ola lo'oo 'ania riufia ni 'ola kwaitatari te'efou, ma ngaia te'e kwatea ni 'ola te'efou na mooru bo'obo'o fai famooru. ³⁴ Ngaia lo'oo, moru sia manata 'abelo mola suria 'abelongaa fana 'igani. Arua 'ani nana'i no'o fana 'igani. Ngaia 'ame to'omia fana 'amoru ogua nga 'abelongaa 'i gani fe'enia nga 'abelongaa fana gani tala'ina. Tofuna gani ngaia 'e to'o no'o na 'abelongaa ne'e to'omia 'i tala'ina."

7

*Kwaifa'ananaunga suria sufalana ta'a
ngaa'i
(Luk 6:37-38, 41-42)*

1 Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo la'u, "Mooru sia sufaa mola te'efuta wane ngaa'i, fa'asia God ka sufa 'amooru la'u. 2 Lautu moru sufaa nga ta'a ngaa'i, God te'e sufa 'amooru 'ino'ona la'u mola. Ma nga falafala ngai taa na tamoru kwaisufai 'ania na wane ngaa'i, nga falafala no'ona la'u mola na God te'e sufaa mooru 'ania. 3 'I'oo to'o na rianga ba'ita, tafe'ua moko iila mola fana te'efuta wane na ngaia 'e to'o na rianga sisika. 'Ola 'e fe'ua 'i'oo agasia nga ngaru ngai 'ubulana maana wane ni futanga amu, mai 'i'oo 'ame agasia mola memede 'ai ba'ita na'a ngaia 'ubulana maamu 'i talamu? 4 Ma 'i'oo fata 'ilo'oo fana nga wane matari, "I'oo agea nga 'ola na ngaia 'e ria, alamia 'aku fa'aodoa manatalamu.' Tafe'ua 'i'oo 'ame manata 'abelo mola suria rianga ba'ita na 'i'oo agea. 5 'I'oo wane ni kotonga. 'Oi 'akwasia madi nga rianga amu. Sui ma, 'i'oo to'o bi'i to'omia kwaiboonga na te'efuta wane ngaa'i na nga rianga aana.

6 "Ma moru sia kwatea mola nga 'ola 'e abu fana ku'ito, suria tagila bu'ota'i, ma gila ke'e 'amooru mola. Ma moru sia kwatea mola kwasila amooru fana boo, fa'asia gila ta talaufia mola."*

Kwaifa'ananaunga suria 'olataa na God 'e agea na alata goru soea
(Luk 11:9-13)

7 La Jisas 'e fata 'ilo'oo la'u, "Mooru kwaisoe na God fana 'amoru ngaria 'ola na moru kwaisoe fai. Mooru kwailo'ofia 'ola moru bo'obo'o fai na God, ma ngaia te'e booni 'amooru, fana 'amoru daria. Mooru igiigi na sinamaa, ma God te'e 'ulasi famooru. 8 Tofuna nga ta'a te'efou na gila kwaisoe na God, God te'e kwate faga. Ma nga ta'a te'efou na gila kwailo'ofia 'ola gila bo'obo'o fai na God, tagila daria. Ma nga ta'a te'efou na gila igiigi na sinamaa, God te'e 'ulasi faga.

9 "Ino'ona ma, ni dai amooru mama'a, na lauta nga wela amu ngaia 'e orisi'o fana ma'alo, mai 'i'oo to'o kwatea mola nga fou fana? 10 Ma lauta nga wela amu ngaia 'e kwaisoe fana te'efuta ii'a, ma 'i'oo to'o kwatea mola nga waa fana? Ngaia 'e 'ato

no'o! 11 Gwa'a 'amooru te'efou ta'a moru ria, mooru su'asuria 'amoru kwatea mola nga 'ola le'a fana wela amooru. Tafe'ua ma Mama'a amooru na ngaia 'i Langi, ngaia 'e le'a 'e iiki riufi 'amooru. Ngaia 'e su'asuria te'e kwatea 'ola le'a fana ta'a na gila kwaisoe aana.

12 "Olataa na moru siria fa'asia ta'a matari 'agila agea famooru, tamoru agea la'u mola faga. Suria ni 'ola lo'oo ngaia na nga fa'awatagalana nga kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses, ma ni profet te'efou."

Nga tala fana mooringa ma fana maenga

(Luk 13:24)

13 La Jisas 'e fata 'ilo'oo la'u, "Moru ru'u na sinamaa ne'e sisitai, suria nga tala ma nga sinamaa ne'e ba'ita maka afola, ngaia 'e leka fana nga maenga firi. Ma nga lekanga suria 'e talawada'u ma nga ta'a 'e aula 'e iiki gila leka 'i suria nga tala no'ona.

14 Aia, nga tala ma sinamaa ne'e sisitai ngaia 'e leka fana nga mooringa firi, ma nga lekanga suria 'e 'ato, ma te'e ni ta'a tarito'o na gila leka suria."

Kwaifa'ananaunga suria nga profet 'e 'ame to'o

(Luk 6:43-44)

15 La Jisas 'e alafuu la'u maka fata 'ilo'oo, "Moru 'abelo 'ania mooru fa'asia ni profet 'e 'ame to'o. Moru 'abelo 'ania mooru tofuna gila aga 'ilaka'u ta'a le'ale'a, tafe'ua ma nga manatalaga ngaia 'e 'ilaka'u nga ku'ito kwasi na'a gila siria ngada lamooru.

16 Ma tamoru aga su'a mola na ni profet 'ame to'o no'ona 'ania ni 'ola ria na gila agea. Goru su'asuria 'ai te'efou ngaia 'e le'a 'amoe ma ngaia 'e ria, tofuna lode 'ola na gila fungu 'ania. Ma ngaia 'e 'ato fana te'efuta wane 'ani fisua nga lode 'ola le'a fa'asia nga kwalo ngangala'a. 17 Ma nga 'ai le'a ngaia 'e fungu mola 'ania lode 'ola 'e le'a, ma nga 'ai 'e ria ngaia 'e fungu la'u mola 'ania lode 'ola 'e ria. 18 Nga 'ai ne'e le'a, 'ato 'ani fungu 'ania lode 'ola 'e ria, ma nga 'ai 'e ria, 'e 'ato 'ani fonu 'ania lode 'ola 'e le'a. 19 Nga 'ai te'efou la'u mola na gila 'ame fungu 'ania lode 'ola 'e le'a,

* 7:6 Jisas 'e fata 'ilo'oo 'ani faate'enia na Kwairiinga Le'a lo'oo ngaia 'ame to'omia fana ta'a na gila abulo'o ma gila fini ma'asiri ai.

tagila tofuga, ma gila 'ui 'aniga 'i 'ubulana eele. ²⁰ Ngaia lo'oo, nau ku iiria famooru, tamoru aga su'ana ni profet kotokoto 'ania ni 'ola na'a gila agea.”

Fe'e gani na kwaisufaingaa
(Luk 6:47-49; 13:25-27)

²¹ La Jisas 'e alafuu 'ilo'oo la'u, “Nga ta'a te'efou na gila fata 'ilo'oo agu, ‘Alafa! Alafa!’ gila sia nana'i mola fe'enia ta'a na God 'e ba'ita fafiga. Tafe'ua ni dai na gila leka suria nga kwaisiriinga na Mama'a agu 'i langi, na tagila nana'i fe'enia ta'a na God te'e ba'ita fafiga. ²² Ma nga ta'a 'e auaula tagila fata 'ilo'oo fagu na fe'e gani na kwaisufaingaa no'ona, ‘Alafa, 'imeeru meru foulange'enia nga fatalana God 'ania nga latamu, ma meeru ka belote'enia nga adalo 'ania nga latamu, ma meeru ka agea 'ola auaula ni 'alefongaa 'ania latamu.’ ²³ Tafe'ua ma 'inau taku fata wataga 'ilo'oo faga, Nau ku 'ame su'a amooru. Mooru nga ta'a moru ria. Moru leka lalau kau fa'asi nau!

²⁴ “Ngaia lo'oo nga ta'a te'efou na gila longoa alafuunga agu, ma gila ka lo'o suria, tagila 'ilaka'u nga wane funi'oo na ngaia 'e launge'enia nga 'ifi ana 'i fofona ngata na ngaia 'e 'eri le'a fana bou ai 'ani sifo to'o. ²⁵ Gwa'a uuta ba'ita 'e to'o, ma nga ka'o ka afe, ma nga iru ba'ita 'e kwa'ia nga 'ifi no'ona, ma nga 'ifi no'ona 'ame 'e sia mola, tofuna ngaia 'e ula 'e ngasi 'i fofona ngata.

²⁶ “Ma nga ta'a te'efou na gila longoa nga alafuunga agu, ma gila 'ame lo'o suria, gila 'ilaka'u nga wane kwekweto na ngaia 'e launge'enia nga 'ifi aana na oone, ma ngaia 'ame 'eri fana bou ai 'ani sifo to'o. ²⁷ Nga uuta ba'ita 'e to'o, ma nga ka'o ka afe, ma nga iru ba'ita 'e kwa'ia nga 'ifi no'ona, ma nga 'ifi no'ona 'e 'esia, maka tagala'i te'efou no'o.”

²⁸ Alata la Jisas ngaia 'e fa'ananaua ta'a lo'oo 'ania ni 'ola lo'oo te'efou 'e sui, ma gila ka 'alefo ba'ita, ²⁹ suria gila su'a le'a ai la Jisas ngaia 'e kwaifa'ananau 'ania tegelangaa fa'asia God. Ma kwaifa'ananaunga aana 'ame 'ilaka'u ta'a kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses, tofuna gila kwaifa'ananau mola 'ania tegelangaa aaga 'i talaga.

8

La Jisas 'e gulaa te'e wane kuu 'e daua
(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

¹ Alata la Jisas ngaia 'e sifo mai fa'asia gouna nga busu no'ona, nga oguogunga ba'ita gila ka leka mai suria. ² Ma te'e wane na kuu 'e daua nonina 'e leka mai, maka bobouruuru 'i na'ona la Jisas, maka fata 'ilo'oo, “Welakau, lauta 'i'oo 'uri, 'i'oo su'asuria 'ani gula nau no'o mai.”

³ Sui mala Jisas 'e tagwala kau nga ni-mana, maka gema to'ona nonina, maka fata 'ilo'oo, “Kiu, nau ku 'uri. 'I'oo gula no'o.” Ma 'ame gole mola 'i burina alafu-unga lo'oori la Jisas 'e iiria mola, nga kuu no'ona ka sigi no'o fa'asia wane no'ona.

⁴ La Jisas 'e alafuu 'ilo'oo fana, “'I'oo sia kwairii mola te'ana te'efuta wane na 'ola lo'oo nau ku agea famu. Tafe'ua 'i'oo leka madi, moko faate'enia nga nonimu te'ana nga fataabu na God, moko alamia fataabu 'ani agasi'o. Sui moko kwatea nga tabonga amu 'ilaka'u la Moses ngaia 'e iiria fana kwatelai, fana 'ani fa'ato'oa fana nga ta'a te'efou na'a nonimu ngaia 'e gulaa no'o.”

La Jisas ngaia 'e gulaa
te'e wane
(Luk 7:1-10)

⁵ Ma nga alata la Jisas ngaia 'e nigi na fanua 'i Kapaneam, te'e wane na'ona'o na ta'a ni fununga fa'asia 'i Rom, ngaia 'e leka mai te'ana la Jisas, maka soea fana 'ani kwaibooni ana ⁶ maka 'ilo'oo, “Alafa, nga wane ni taunga'inga agu, ngaia 'e fii 'e iiki, ma ngaia mola fofona furi, maka 'ato no'o fana bulote'enilana nonina suria nga nonina 'e fii 'e iiki.”

⁷ La Jisas ka fata 'ilo'oo fana, “Le'a mola, nau taku leka kau fana 'i 'ifi amu fana 'aku gulaa.”

⁸ Ma wane na'ona'o no'ona ka fata 'ilo'oo fala Jisas, “Alafa, nau ku 'ame to'omia fana 'i'oo 'ani leka 'ubulana 'ifi agu. 'Oi iiria mola mai te'efuta alafuunga, ma nga wane taunga'inga agu ngaia te'e gwari'a mola.

⁹ Nau ku su'aai 'i'oo to'omia 'ani agea mola nga 'ola 'ilo'oo, tofuna 'inau talagu nga wane nau ku taunga'i 'i olofana nga ta'a ba'ita, mai nau ku to'o la'u na ta'a ni fununga na gila taunga'i 'i olofana nga tege-langaa agu. Ma lauta nau ku fata 'ilo'oo

fana te'efuta wane, "Oi leka,' ma ngaia 'e leka no'o. Ma lauta nau ku fata 'ilo'oo fana te'efuta wane, "Oi leka mai,' ma ngaia 'e leka la'u mola mai. Ma lauta nau ku fata 'ilo'oo fana te'efuta wane ni taunga'inga agu mai nau ku 'ilo'oo, "Oi agea 'ola lo'oo,' ma ngaia 'e agea no'o."

¹⁰ Ma alata la Jisas ngaia 'e longoa nga 'ola lo'oo, ngaia ka 'alefo ba'ita. Ma ngaia 'e bu'ota'i fana ta'a na gila leka suria, maka fata 'ilo'oo te'aga, "Nau ku kwairii te'amooru, nau ku 'ame agasia 'ua te'efuta wane na tagoto'onga ana 'ilo'oo 'ubulana fanua 'i Israel. ¹¹ Ma nau ku iiria famooru, ta'a 'e aula na gila 'ame Jiu, tagila leka mai fa'asia fanua 'e auaula fofona fanua lo'oo 'i wado fana ladonga fe'enia nga wawarifu dauru la Ebrahim, la Aesak, ma la Jakob na fangalaa 'i Langi. ¹² Ma ta'a 'e aula 'i Jiu na God 'e firiga fana 'agila to'oru fe'enia 'i Langi, ngaia te'e to'osiga fana lefu logol-ogo'a. Ma alata gila nana'i na lefu no'ona, tagila aani, ma tagila girigiri nifo tofunu gila nonifii."

¹³ Ma la Jisas 'e bu'ota'i te'ana wane na'ona'o lo'oori, maka fata 'ilo'oo fana, "Oi ori kau. Nau taku agea no'o nga 'ola na 'i'oo soea, 'ilaka'u 'i'oo tagoto'o agu." Ma nga alata no'ona la'u mola, nga wane ni taunga'inga laka'u ngaia ka gwari'a no'o.

La Jisas 'e gulaa ta'a gila fii 'e aula

(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)

¹⁴ Ma te'e gani ngaa'i, la Jisas 'e leka mai 'i 'ifi ala Pita. Alata la Jisas 'e ru'u 'i 'ifi, ngaia 'e agasia fungona geni la Pita ngaia 'e eeno mola fofona furi, tofunu ngaia 'e fii 'ania 'ago'agonga ba'ita. ¹⁵ Ma la Jisas 'e gema na nimana nga noni lo'oo. Ma te'e alata no'ona la'u mola, nga 'ago'agonga laka'u ka sui no'o fa'asia. Ngaia 'e gwari'a no'o, maka tata'e maka launge'enia fangalaa no'o fala Jisas.

¹⁶ Ma alata ngaia 'e laulafi no'o, ta'a na fanua no'ona gila ka ngaria mai ta'a 'e aula te'ana na'a adalo gila bo'ega. Ma la Jisas 'e belote'enia adalo lo'oori fa'asiga 'ania fatalana mola. Ma ngaia ka gulaa la'u mola ta'a na gila fii te'efou. ¹⁷ Alata ngaia 'e

agea ni 'ola lo'oo, ngaia 'e fa'ato'oa nga fatalana la profet Aesea laka'u 'e giria maka fata 'ilo'oo, "Ngaia ne'e lafua wata'uta'unga adauru maka fa'amoori 'adauru fa'asia nga fifiinga adauru." ✧

Ladonga ala Jisas 'e 'ame wada'u

(Luk 9:57-62)

¹⁸ Ma alata la Jisas ngaia 'e agasia ta'a 'e aula gila ogu mai 'afuia, ngaia ka fata 'ilo'oo fana fufu'iwane aana, "Goru olofolo fana gule'e asi loko'u." ¹⁹ Nga alata no'ona la'u mola, te'e wane ni kwaifa'ananaunga na tagi 'e leka mai te'ala Jisas maka fata 'ilo'oo, "Wane kwaifa'ananaunga, nau ku siria 'aku leka fe'eni'o te'efuta lefu na 'i'oo 'ani leka ai."

²⁰ Alata la Jisas 'e longoa nga 'ola lo'oo, ngaia ka fata 'ilo'oo, Ngaia 'ame wada'u. Nga ku'ito kwasi gila to'o na nga lefu aaga fana enonga, ma nga langasi gila to'o la'u na nga nuu'i aaga. Tafe'ua ma 'inau, nga Wela na Wane, nau ku 'ame to'o na te'efuta 'ifi fana enonga ai."

²¹ Ma te'e wane na ta'a na gila lado aana ka alafuu fala Jisas maka 'ilo'oo, "Welakau, 'oi alami nau fana 'aku leka, 'aku nana'i madi fe'enia mama'a agu, leleka ngaia 'e mae, mai nau ku kwaiatoa 'e sui, ma 'inau taku bi'i lado amu."

²² La Jisas 'e lamadu'aa maka fata 'ilo'oo, "Oi leka mola mai fe'eninai na alata lo'oo. Alamia nga ta'a na gila mae 'agila kwaiatoa nga ta'a na gila mae no'o."

Alata la Jisas ngaia 'e iila fana nga iru ma nga bio

(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)

²³ Ma la Jisas ka leka no'o 'ubulana nga baru fe'enia fufu'iwane aana. ²⁴ Ma alata gila 'idu lalau mola kau, nga koburu 'e nigi 'afe'aferu mai, ma nga bio ka uubu mai, maka mo'oi no'o mai fafia nga baru no'ona. Ma nga baru no'ona ka galangi kuruu no'o. Tafe'ua mala Jisas ngaia 'e eeno mola 'ubulana nga baru no'ona. ²⁵ Nga fufu'iwane aana gila fa'aagaa, ma gila ka fata 'ilo'oo, "Alafa! 'Oi fa'amoori adauru! Goru galangi mae no'o."

²⁶ La Jisas 'e fata 'ilo'oo faga, "Ola 'e fe'ua na moru ma'u? Nau ku agasia nga

tagoto'onga amooru agu 'ame ba'ita.” La Jisas 'e alafuu 'ilo'oo sui, ma ngaia 'e tata'e, maka fata tegela'a fana iru ma nga bio, fana 'agila nana'i aloalo. Ma nga alata no'ona mola, nga iru ma nga bio gila ka nana'i aloalo no'o, maka folaa no'o.

²⁷ Ma nga fufu'iwane aana gila ka 'alefo ba'ita, ma gila ka fata 'ilo'oo, “Wane 'utaa lo'oo no'o fu'uwane? Gwa'a nga iru ma nga bio ma gila lo'o mola suria.”

La Jisas 'e belote'enia adalo fa'asia rua wane
(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

²⁸ Ma alata gila nigi na gule'e asi na maa'e fanua 'i Gadara, la Jisas ka to'odaria rua wane na adalo 'e bo'e 'agaa'a. Rua wane lo'oo gala nana'i mai 'ubulana nga giru gwa'u fana kwaiatolana ta'a gila mae. Ma tofunu gala ngenge'a 'e iiki, te'efuta wane 'ame nigi galangia no'o lefu na gala nana'i ai. ²⁹ Alata adalo ne'e nana'i na rua wane lo'oori, gala agasia la Jisas, gala ka o'omae 'ilo'oo, “Wela na God, 'olataa na 'i'oo siria 'ani agea ameeru? Fe'ua, 'i'oo leka mai fana malate'ote'onga ameeru 'i na'ona nga alata God 'e arua 'ani kwa'i 'ameeru?”

³⁰ Nga alata no'ona, nga uumi'i boo 'e aula gila keto galangia lefu no'ona. ³¹ Nga adalo lo'oo gila orisia la Jisas ma gila ka 'ilo'oo, “Lauta 'i'oo belote'eni 'ameeru, 'oi ale 'ameeru fana 'ubulana boo loko'u.”

³² Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fana adalo lo'oo, “Moru leka no'o.” Ma gila ka ru'u mai ma gila ka leka no'o fana 'ubulana uumi'i boo laka'u. Ma uumi'i boo no'ona te'efou gila ka 'akwa 'ai tori no'o suria gegena 'abita no'ona fana 'ubulana asi laka'u. Ma gila ka mae te'efou no'o.

³³ Ma nga ta'a na gila aga suria boo lo'oo, gila ka totola no'o fana fanua aaga. Ma gila ka alafuu suria nga 'ola lo'oo la Jisas 'e agea, ma nga 'olataa ne'e lau fana nga rua wane laka'u na adalo gila bo'ea gaa'a. ³⁴ Ma nga ta'a na fanua no'ona gila ka leka te'efou mai fana agasilana la Jisas. Nga alata gila nigi te'ana, gila ka belo'a fana ngaia 'ani leka fa'asia fanua aaga.

9

La Jisas 'e gulaa wane nonina 'e mae

(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

¹ Sui ma la Jisas fe'enia nga fufu'iwane aana, gila fane 'i 'ubulana nga baru, ma gila ka olofolo la'u na nga asi ba'ita no'ona 'i Galili. Ma alata gila nigi na fanua 'i Kapaneam, ² tani wane ngaa'i gila ngaria mai te'e wane nga nonina 'e mae 'i fofona futa'i te'ala Jisas, fana ngaia 'ani gulaa. Ma alata la Jisas 'e agasia nga tagoto'onga aaga, ngaia ka fata 'ilo'oo fana wane lo'oo nonina 'e mae, “'I'oo sia ma'u mola, nau ku 'olafanataa no'o na rianga amu te'efou.”

³ Na nga alata no'ona, tani wane ni kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses gila ka manata 'ilo'oo, “Te'e God momola ne'e su'asuria 'ani 'olafanataa na rianga. Ngaia 'e fa'atooto'ome'enia 'i talana fe'enia God.”

⁴ Ma la Jisas ngaia 'e su'a la'u mola na manatalaga, ma ngaia ka fata 'ilo'oo faga, “Mooru sia manata ria mola 'ilo'oo.” ⁵ Ma ngaia ka fata 'ilo'oo, “Lauta nau ku alafuu 'ilo'oo fana wane lo'oo nonina 'e mae, 'Rianga amu, nau ku 'olafanataa no'o ai,' me'e 'ato 'amoru agasia. Tafe'ua lauta nau ku fata 'ilo'oo, 'Tata'e moko leka,' ma tamooru bi'i agasia 'ola ne'e lau. ⁶ Alata nau ku gulaa wane lo'oo, nau taku faate'enia famooru na 'inau, Wela na Wane, nau ku to'o na tegelangaa fana 'olafanataanga na rianga.”

Sui mala Jisas ka fata 'ilo'oo fana wane nonina 'e mae lo'oori, “'Oi tata'e no'o, ngaria futa'i amu, moko leka no'o 'i fanua amu.”

⁷ Na nga alata no'ona mola, wane lo'oo 'e tata'e, maka ori no'o fana fanua aana. ⁸ Alata nga ta'a lo'oo gila agasia 'ola lo'oo la Jisas ngaia 'e agea, gila 'alefo, ma gila ka ma'u. Ma gila ka baatafea God tofunu ngaia 'e kwatea nga tegelangaa 'ilo'oo fana nga ta'a.

La Jisas 'e soea la Matiu

(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

⁹ Ma alata la Jisas ngaia 'e leka no'o fa'asia lefu no'ona, ngaia 'e agasia la Matiu. Ngaia nana'i mola na lefu fana gonilana seleni na takisi, tofunu ngaia 'e taunga'i ai. Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fana, “'Oi leka mai

fe'eni nau.” Ma la Matiu 'e tata'e, maka leka no'o fe'enia.

¹⁰ Ma 'i burina na la Jisas ngaia 'e soea la Matiu fana wane na fufu'iwane aana, ngaia ka leka maka keto no'o 'i 'ifi aana. Ma tani ta'a ngaa'i na gila goni bata na takisi gila nana'i la'u mola 'i no'ona. Ma tani ta'a na gila ria la'u mola, gila keto la'u mola fe'enia la Jisas ma nga fufu'iwane aana.

¹¹ Ma alata nga ta'a Farasii gila agasia 'ola lo'oo, gila ka fata fana nga fufu'iwane aana ma gila ka 'ilo'oo, “Ngaia 'ame to'omia 'ani keto fe'enia ta'a na gila gonia bata na takisi ma ta'a gila ria.”

¹² La Jisas 'e longoa 'ola lo'oori, maka fata 'ilo'oo, “Ta'a na gila 'ame fii, gila 'ame siria mola nga wane ni gulanga, ma nga ta'a na gila fii, na gila bo'obo'o fana wane ni gulanga. ¹³ Moru manata madi suria fa'awatagalana Girigiringa Abu laka'u na God 'e iiria maka 'ilo'oo, 'Nau ku siria 'amooru kwaimanadai fana ta'a, ma nga kwakwatenga 'amooru 'amoe.’ ✧ Nau ku 'ame leka mai fana soelana ta'a 'e odo fana 'agila bulota'i mai, tafe'ua ma nga ta'a na gila ria, nau ku leka mai fana soelaga fana 'agila bulosia manatalaga.”

Kwaifa'ananaunga fooru 'ame lado fe'enia kwaifa'ananaunga mai 'ua 'i Jiu (Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

¹⁴ Burina ni 'ola lo'oo, nga fufu'iwane ala Jon wane ni Naruabunga, gila ka leka mai te'ala Jisas, ma gila ka fata 'ilo'oo, “Meeru ma ni Farasii, meeru su'asuria 'ameru abu fanga. Ma 'uta'i na nga fufu'iwane amu gila 'ame agea 'ilo'oo?”

¹⁵ Ma la Jisas 'e lamadu'aga maka 'ilo'oo, “Ngaia 'ame to'omia ta'a na gila nana'i na fafangalaa na afolonga 'agila kwaimanadai. Tofuna nga alata alakwa fooru ngaia 'e nana'i mola 'ua fe'enia ta'a no'ona, tagila aile'a. Tafe'ua alata te'e nigi mai na tagila feea nga alakwa fooru fa'asiga. Sui ma, tagila bi'i abu keto la'u, tofuna gila kwaimanadai. Ngaia lo'oo nga fufu'iwane agu gila 'ame abu keto alata nau ku nana'i 'ua mola fe'eniga.”

¹⁶ Sui ma la Jisas ka fata 'ilo'oo la'u, “Te'efuta wane 'e sia taia mola ruu na ngaia 'e mou 'ania nga sisii'i ruu fooru. Lauta ngaia 'e agea, nga sisii'i ruu fooru lo'oori te'e gaasia mola ruu 'ua lo'oori du'ana ruu fooru ngaia 'e rugurugula 'i burina nga tailai, ma ngaia te'e agea nga ma'e kwakwa ne'e ba'ita 'e iiki.

¹⁷ “Ma 'amoru su'a la'u mola ai, ngaia 'ame odo fana te'efuta wane 'ani arua no'o waeni fooru 'i 'ubulana wa'i 'ua na susungana nanigot, tofuna wa'i 'ua lo'oori 'ame ngasi. Lauta ngaia agea, alata nga waeni lo'oori 'e fane no'o mai, ngaia te'e gaasia no'o wa'i 'ua lo'oori, ma nga waeni lo'oori te'e akiri, ma nga wa'i lo'oori te'e ria no'o. Ngaia lo'oo wane te'e arua nga waeni fooru 'i 'ubulana nga wa'i fooru na ngaia 'e su'asuria ngaia 'e ngasi fana arulana 'ola lo'oo ai na ngaia 'e sia ria mola.”*

La Jisas ngaia 'e gulaa rua noni

(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

¹⁸ Alata la Jisas ngaia 'e alafuu 'ua, te'e wane na'ona'o na ta'a 'i Jiu 'e leka mai. Ma ngaia ka bobouruuru 'i na'ona la Jisas, maka fata 'ilo'oo, “Nga larii'i agu bi'i mae mola. Nau ku siria 'i'oo 'ani leka mai moko arua nimamu fafia fana ngaia 'ani moori la'u.”

¹⁹ Ma la Jisas fe'enia nga fufu'iwane aana gila ka leka no'o fe'enia wane no'ona. ²⁰ Ma nga alata gila leleka mola 'ua, te'e noni na gwe'e 'abu 'e 'ulasi ana, ma ngaia ka fii 'ania suria akwale'e farisi ma rua ai, ngaia 'e leka mai burina la Jisas, maka gema to'ona nigifana ruu tekwa aana. ²¹ Tofuna nga noni lo'oo ngaia 'e manata 'ilo'oo, “Lauta nau ku gema to'ona mola nga nigifana ruu ala Jisas, nau taku gwari'a no'o.”

²² Alata ngaia gema na nga nigifana ruu aana, la Jisas 'e abulo mai, maka agasia nga noni no'ona, maka fata 'ilo'oo fana, “'I'oo sia manata 'abelo la'u. 'I'oo gwari'a no'o, suria 'i'oo tagoto'o agu.” Ma nga alata no'ona la'u mola, nga fifinga lo'oori ka sui no'o fa'asia.

²³ Ma alata la Jisas fe'enia nga fufu'iwane aana gila nigi na 'ifi na wane ba'ita laka'u,

✧ 9:13 Hosea 6:6 * 9:17 La Jisas 'e iiria 'ola lo'oo fana 'ani faate'enia na kwaifa'ananaunga aana 'ame lado fe'enia kwaifa'ananaunga 'ua na nga Jiu.

gila ka ru'u kau, ma gila ka agasia nga ta'a gila nguria nguu na kwaimanadainga, ma nga ta'a 'e aula la'u mola na'a gila ogu 'i no'ona, ma gila ka nagufia. ²⁴ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fana ta'a no'ona, "Mooru te'efou lo'oo tamoru ru'u 'i maa. Wela geni lo'oo ngaia 'ame mae lo'oo, ngaia 'e eeno mola." Alata gila longoa la Jisas ngaia 'e fata 'ilo'oo, gila ka 'osa mola 'ania. ²⁵ Ma 'i burina nga ta'a lo'oo gila leka fa'asia 'i maa, la Jisas 'e ru'u kau 'ubulana tofi 'ifi lo'oori, maka gema 'i nimana lari'i lo'oori, ma lari'i ka tata'e. ²⁶ Burina 'ola lo'oo la Jisas ngaia 'e agea, nga kwairiinga suria ka talofia no'o nga gule'e lefu no'ona te'efou.

La Jisas 'e gulaa rua wane maa gaa'a 'e logo

²⁷ Burina la Jisas ngaia 'e leka kau fa'asia lefu no'ona, nga rua wane maa gaa'a 'e logo gala leka suria la Jisas, ma gala ka o'omae, ma gala ka fata 'ilo'oo, "Wane na fufutanga ala Defete nga kiingi, 'oi manadai 'amee'e mai."

²⁸ Ma nga alata la Jisas ngaia 'e ru'u 'i 'ubulana nga 'ifi, nga rua wane laka'u maa gaa'a 'e logo gala ka ru'u la'u mola 'i burina. Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fagaa'a, "Ino'ona ma moo'o molo tagoto'o na 'inau ku to'omia fana 'aku gulaa nga maa moo'o?"

Ma gala lamadu'aa ma gala ka fata 'ilo'oo, "Kiu, Alafa."

²⁹ Ma la Jisas 'e gema na nga maa gaa'a, maka fata 'ilo'oo, "Tofuna na moo'o molo tagoto'o, nga 'ola lo'oori te'e lau kwala'imori no'o famoo'o." ³⁰ Ma nga maa gaa'a ka aga no'o, ma la Jisas 'e fata tegela'a fagaa'a gala sia kwairii mola ai te'ana te'efuta wane.

³¹ Tafe'ua, alata gala ru'u kau 'i maa, gala ka alafuu no'o suria la Jisas te'ana ta'a na gala to'odariga 'ubulana gule'e lefu no'ona.

La Jisas 'e gulaa te'e wane foka'ato

³² Ma alata rua wane laka'u gala ru'u kau, tani wane ngaa'i gila ngaria la'u mai te'e wane te'ana la Jisas, nga wane foka'ato, suria nga adalo ne'e bo'ea. ³³ Ma la Jisas 'e belote'enia adalo lo'oori fa'asia wane no'ona. Ma nga wane lo'oo ka alafuu no'o. Ma nga ta'a na gila ogu na alata no'ona, gila

ka 'alefo ba'ita, ma gila ka fata 'ilo'oo, "Mai na'o, te'efuta wane 'ame agasia 'ua te'efuta 'ola 'ilo'oo na fanua 'i Israel!"

³⁴ Tafe'ua ma ni Farasii, gila fata 'e'eo mola ala Jisas ma gila ka 'ilo'oo, "Wane ba'ita na adalo lo'oo ngaia 'e kwatea tege-langaa fana wane lo'oo 'ani belote'enia nga adalo lo'oo."

La Jisas ngaia 'e kwaimanadai fana ta'a 'i Jiu

³⁵ Ma la Jisas ngaia 'e leka 'ubulana ni fanua ba'ita ma ni maa'e fanua sisika ngaa'i ma ngaia ka kwaifa'ananau 'ubulana 'ifi ni fo'anga aaga, maka foulange'enia nga Kwairiinga Le'a lo'oo suria ba'itangaa na God, maka gulaa ta'a na gila fii 'ania fiifinga kwaitatari te'efou.

³⁶ Alata la Jisas ngaia 'e agasia nga ta'a lo'oo, ngaia 'e kwaimanadai ba'ita faga suria gila waata'uta'u, ma gila 'ame to'omia 'agila kwaibooni aga 'i talaga. Gila 'ilaka'u nga sifisifi na te'efuta wane 'amoe fana aganga suriga. ³⁷ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fana fufu'iwane aana, "Nga ta'a lo'oo gila 'ilaka'u nga fufungu na 'ai ngaia 'e suka no'o 'ubulana langa'a ma gila ka aula 'e iiki. Tafe'ua ma ta'a ni taunga'inga fana talaiga te'ana God, gila 'ame aula. ³⁸ Ngai lo'oo, tamooru fo'a, ma moru ka soea God, wane ba'ita na taunga'inga lo'oo, fana 'ani kwatea mai ta'a ni taunga'inga 'agila talaiga te'ana."

10

La Jisas ngaia 'e eefasia nga akwale'e wane ma ruaai ni Kwairiinga aana (Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

¹ La Jisas 'e soea mai akwale'e wane ma ruaai aana te'ana, maka kwatea no'o tege-langaa faga fana belote'enilana nga adalo, ma fana nga gulalana nga fiifinga kwaitatari te'efou. ² Ma nga latana nga akwale'e wane ma ruaai ni Kwairiinga aana ne'e 'ilo'oo: la Saemon (na gila fa'alataa la'u mola 'ania la Pita), ma nga wanefuta aana la Andru, ma la Jemes ma la Jon, rua wela ala Sebedi. ³ Ma la Filip, ma la Batolomiu, ma la Tomas, ma la Matiu, nga wane laka'u fana gonilana bata na takisi, ma la Jemes nga wela ala Alfeas, ma la Tadeas, ⁴ ma la

Saemon, nga wane na fufu'i ta'a 'i Jiu na gila siria tarilana nga ta'a 'i Rom fa'asia 'i Israel, ma la Judas Iskariot nga wane laka'u 'e 'olonge'enia la Jisas fana marimae aana.

La Jisas 'e alea nga akwale'e wane ma ruaai ni Kwairiinga

(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)

⁵ Ma la Jisas ka alea no'o nga akwale'e wane ma ruaai ni Kwairiinga lo'oori, maka 'ilo'oo, "Mooru sia leka mola 'i laloana ta'a na 'ame Jiu, ma moru sia ru'u mola 'i 'ubulana fanua na ta'a 'i Samaria. ⁶ Moru leka mola te'ana nga ta'a 'i Israel, na gila 'ilaka'u nga sifisifi na gila foo no'o. ⁷ Ma alata mooru leka, tamooru kwairii 'ilo'oo, 'Alata fana God 'ani ba'ita fafia ta'a aana, ngaia 'e galangia mooru no'o.' ⁸ Ma tamooru gulaa ta'a gila fii, ma tamooru tata'ea ta'a 'e mae, ma tamooru gulaa nga ta'a na kuu ngaia 'e ngadaga, ma tamoru belote'enia nga adalo. Tofuna mooru moru ngari tago mola ai, ngai lo'oo tamoru kwate tago la'u mola ai. ⁹⁻¹⁰ Nga ta'a ni taunga'inga, ngaia to'omia nga ta'a 'agila aga suriga. Ngaia lo'oo, alata mooru leka, moru sia manata 'abelo mola fana daunga fafia nga bata. Ma moru sia ngaria mola nga wa'i. Ma moru sia ngaria mola rua me'e sote, 'amoe ma rua me'e butu, 'amoe ma ta fe'e kuba'u.

¹¹ "Ma lauta moru nigi na te'efuta fanua, moru aga 'ofia te'efuta wane na ngaia te'e kwalo 'amooru fana 'i 'ubulana 'ifi aana. Ma moru nana'i fe'enia wane no'ona leleka maka nigi na alata 'amoru leka fa'asia maa'e fanua no'ona. ¹² Ma alata 'amooru ru'u 'i 'ubulana te'efuta 'ifi, tamoru fata 'ilo'oo fana ta'a na gila nana'i no'ona, 'God 'e nanamate'eni 'amooru, ma nga aloalanga aana 'e nana'i fe'enia mooru 'i 'ubulana nga 'ifi lo'oori.' ¹³ Lautu nga ta'a 'ubulana 'ifi no'ona gila kwalo 'amooru, nga nanamanga amooru te'e nana'i la'u mola fe'eniga. Ma lauta 'amoe, ma nga nanamanga lo'oori te'e ori mola mai famooru.

¹⁴ Ma lauta moru nigi na te'efuta fanua, ma te'efuta wane 'ame 'uri no'o fana kwalo lamooru, 'amoe ma gila ka ma'asiri fana longolana fata lamooru, moru leka fa'asia nga lefu no'ona. Ma alata moru leka fa'asia, tamoru tafula wado fa'asia 'a'ae

mooru 'ilaka'u nga fa'abasuanga no'o faga na God te'e sufaga. ¹⁵ Ma nau ku iiria nga 'ola kwala'imori famooru, na nga gani na God te'e sufaa nga fanua lo'oo 'i wado, nga kwa'ikwa'inga na ngaia te'e kwatea fana ta'a no'ona te'e ba'ita maka riufia kwa'ikwa'inga na God 'e kwatea fana ta'a 'e ria laka'u gila nana'i na rua maa'e fanua laka'u 'i Sodom ma 'i Gomora."

Malate'ote'onga te'e nigi

(Mak 13:9-13; Luk 21:12-17)

¹⁶ Ma la Jisas ka alafuu 'ilo'oo, "Moru gwalongo le'a, nau ku ale 'amooru fana 'amoru leka no'o 'ilaka'u nga sifisifi te'ana ta'a 'e ria na gila 'ilaka'u nga ku'ito kwasi na gila siria ngada lamooru. Ngaia lo'oo, moru aga aga le'a, ma moru sia agea mola te'efuta 'ola 'e ria na tagila fata fafi 'amooru tofuna. ¹⁷ Moru aga suri 'amooru, tofuna tani ta'a ngaa'i tagila gemasi 'amooru tofuna moru tagoto'o agu, ma tagila talai 'amooru te'ana ta'a ni kwaisufaingaa, ma tagila labusi 'amooru 'ubulana 'ifi ni fo'anga aaga. ¹⁸ Tofuna moru leka suri nau, tagila tala 'amooru te'ana ta'a na'ona'o ma nga wane ba'ita aaga fana 'agila malate'ote'o amooru. Ma alata gila agea 'ilo'oo, tamoru kwairii 'ania nga Kwairiinga Le'a lo'oo te'aga ma fana ta'a na gila 'ame Jiu. ¹⁹ Alata gila ngari 'amooru 'i na'ona wane ni kwaisufaingaa, moru sia manata 'abelo mola fana te'efuta alafuunga na tamoru iiria ma tamoru alafuu 'uta'i 'ania, tofuna God no'o te'e kwatea alafuunga famooru fana iirilai na alata no'ona. ²⁰ Ma moru sia alafuu mola 'i talamooru. Nga Anoe 'ola na God nga Mama'a amooru 'i Langi na te'e fa'afata 'amooru.

²¹ "Ta'a 'e aula tagila ngaria wane ni futanga aga na gila tagoto'o agu fana ta'a fana 'agila kwa'iga. Ma ta'a 'e aula la'u mola, tagila agea 'ilo'oo na ni wela aaga na gila tagoto'o agu. Ma ni wela 'e aula la'u mola, tagila marimae no'o na mama'a ma tete'e aaga, ma tagila ngariga te'ana ta'a fana kwa'ilaga. ²² Nga ta'a 'e aula, tagila aga mani amooru tofuna mooru nga fufu'iwane agu. Ma ni dai ne'e tagoto'o 'e ngasi, leleka maka nigi na 'isilana alata na 'ato'atolanga, God te'e fa'amooria. ²³ Lautu

ta'a na nga fanua gila malate'ote'o amooru, moru 'akwa fa'asia maa'e fanua no'ona 'aferu, ma tamooru leka la'u fana nga fanua matari ngaa'i. Nau ku iiria famooru, 'ato 'amoru fa'asuia no'o nga taunga'inga amooru na maa'e fanua 'i Israel, 'i na'ogu nga Wela na Wane, nau 'aku ori la'u mai.

²⁴ “Nga wane na ngaia 'e nanau 'ola mola, ngaia 'e 'ato 'ani riufia nga wane ne'e fa'ananaua. Ma nga wane ni taunga'inga ngaia 'ame ba'ita riufia nga wane ba'ita aana. ²⁵ Ngaia 'e le'a fana wane ni nanau 'olanga 'ani 'ilaka'u nga wane ni kwaifa'ananaunga aana. Ma nga 'ola lo'oo gila agea ana wane ba'ita, tagila agea la'u mola na wane ni taunga'inga aana. Ma lauta 'inau, nga wane ba'ita amooru, gila iiri nau 'ania la Saetan* nga wane ba'ita na adalo, tagila fa'alata 'amooru 'ania nga lata'e 'ola ne'e ria 'e iiki la'u.”

Moru ma'unge'enia God

(Luk 12:2-9)

²⁶ La Jisas 'e fata la'u fana nga fufu'iwane aana maka 'ilo'oo, “Mooru sia ma'unge'enia mola nga wane. 'Ola te'efou ne'e nagwa, God te'e faate'enia. Ma nga 'ola nagwa nagwa te'efou, ta'a tagila su'aai. ²⁷ Ma nga 'ola na nau ku iiria famooru 'i 'ubulana nga logo, tamoru iiria la'u mola na dalotooto'o na gani. Ma 'ola na nau ku kwalanguru 'ania famooru, tamoru fata wataga 'ania fana nga ta'a te'efou. ²⁸ Ma moru sia ma'unge'enia mola nga ta'a na gila su'asuria 'agila kwa'ia mola nga noni mooru 'ani mae, ma ngaia 'ato fana 'agila kwa'ia nga mango'e 'ola. Moru ma'unge'enia no'o God, tofuna ngaia 'e to'o na nga tegelangaa fana ngadalana nga mango'e 'ola ma nga noni 'ola 'ubulana nga lefu na eele 'e nunula ai ma 'e sia mae la'u.

²⁹ Ni me'e suba sisika lo'oo, gwa'a ngaia 'ame taringa'i, ngaia 'ato no'o fana me'e suba 'ani 'esia 'i wado lauta nga Mama'a amooru 'i Langi ngaia 'ame alamia. ³⁰ Ma 'i 'amooru, God ngaia 'e su'a te'efou no'o na ifu mooru. ³¹ Ngaia lo'oo moru sia ma'u mola, tofuna God ngaia 'e manata ba'ita na wane 'e riufia nga me'e suba sisika lo'oo!

³² Ma ni dai ne'e foule'eni nau 'i na'ona ta'a na ngaia nga wane ni lekanga 'i burigu, 'inau taku foule'enia la'u mola te'ana nga Mama'a agu 'i Langi. ³³ Ma ni dai ne'e gwala nau 'i maana ta'a, nau taku gwala la'u mola te'ana nga Mama'a agu 'i Langi.”

Kwaitatari'anga tofuna tagoto'onga ala Jisas

(Luk 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo la'u, “Moru sia madafia mola iiria nau ku leka mai fe'enia nga aloalonga fana fanua lo'oo 'i wado. Nau ku 'ame ngaria no'o mai aloalonga. Nau ku leka mai fana ngarilana mai kwaitatari'anga. ³⁵ Nga ta'a alakwa, tagila funu fe'enia mama'a aaga. Ma ni geni lari'i, tagila funu fe'enia tete'e aaga. Ma nga geni ne'e baiwane mai, tagila funu fe'enia fungoga geni. ³⁶ Nga marimae na wane, na nga ta'a na fufutalaa aana 'i talana.

³⁷ “Ma ni dai ne'e kwaimaa fana ma'a aana ma nga tete'e aana 'e riufi nau, ngaia 'ame to'omia 'ani leka suri nau. Ma ni dai ne'e kwaimaa fana nga wela aana 'e riufi nau, ngaia 'ame to'omia 'ani leka suri nau. ³⁸ Ma ngaia 'e 'ato fana te'efuta wane 'ani lau na wane na fufu'iwane agu, lauta ngaia 'ame 'uri fana 'ani leka suri nau, gwa'a ngaia 'ani nonifii, ma ka mae na 'ai folo. ³⁹ Ma ni dai ne'e ma'asiri 'ani leka suri nau tofuna ngaia 'e siria 'ani agea mola 'ola suria kwaisiriinga aana 'i talana, ngaia te'e talafia nga mooringa firi lo'oo. Tafe'ua ni dai na ngaia 'ame agea 'ola suria kwaisiriinga aana 'i talana, ma ngaia ka 'uri fana 'ani mae tofuna ngaia 'e leka suri nau, ngaia te'e to'o na mooringa firi.”

Ta'a na God te'e nanamate'eniga

(Mak 9:41)

⁴⁰ “Ma ni dai na ngaia 'e kwalo 'amooru, ngaia 'e kwalo nau la'u mola. Ma ni dai ne'e kwalo nau, ngaia 'e kwaloa la'u mola God na ngaia 'e alenau mai. ⁴¹ Ma ni dai ne'e kwaloa nga profet, tofuna nga wane no'ona ngaia 'e taunga'i fana God, ngaia te'e ngaria nga foforinga 'ilaka'u la'u mola nga foforinga na'a God te'e kwatea fana nga profet. Ma ni dai ne'e kwaloa nga wane 'e odo, suria nga wane no'ona ngaia

* **10:25** Bielsebul ngaia nga lata'e 'ola la'u mola ala Saetan.

'e odo, ngaia te'e ngaria no'o foforinga 'ilaka'u nga wane 'e odo. ⁴² Mai nau ku iiria 'ola 'e kwala'imori famooru, lauta te'efuta wane 'e kwatea maa'e ka'o gwari fana te'efuta wane agu tofuna ngaia nga wane na fufu'iwane agu, ngaia te'e ngaria la'u mola nga susuganga.”

11

Alafuunga suria la Jon wane ni Naru-abunga

(Luk 7:18-35)

¹ Alata la Jisas ngaia 'e alafuu fana nga akwale'e wane ma ruaai na fufu'iwane aana 'e sui, ngaia 'e leka la'u fana 'ani kwairii 'ania Kwairiinga Le'a lo'oo ma ka fa'ananaua ta'a na maa'e fanua 'afuia 'i Galili.

² Nga alata no'ona la Jon wane ni naru-abunga ngaia 'e nana'i 'ubulana nga 'ifi na lokafu, ma ngaia 'e longo suria nga taunga'inga lo'oo la Jisas Kraes ngaia 'e agea, ma ngaia ka alea tani wane na fufu'iwane aana 'agila leka te'ala Jisas. ³ Ma gila orisia, ma gila ka fata 'ilo'oo, “‘Oi kwairii mai te'ameeru. 'Ilo'oo ma 'i'oo no'o nga Kraes na profet 'e iiria te'e nigi mai, 'amoe ma 'ameeru mamania la'u nga wane matari?”

⁴ Ma la Jisas 'e lamadu'aga maka 'ilo'oo, “Moru ori, ma moru ka kwairii te'ala Jon 'ania ni 'ola na moru longoa ma moru ka agasia. ⁵ Nga ta'a na maaga 'e logo, gila aga no'o. Ma nga ta'a na 'a'ega 'e mae, gila ka leka la'u mola. Ma nga ta'a na kuu 'e ngadaga, gila ka gwari'a no'o. Ma nga ta'a na aringaga 'e boko, gila ka longo la'u mola. Ma nga ta'a na gila mae no'o, gila ka moori la'u mola. ✨ Ma nga Kwairiinga Le'a lo'oo laka'u, nau ku alafuu no'o suria fana ta'a 'e galafa'a. ✨ ⁶ Nga aile'anga fana ni dai ne'e 'ame manata ruarua 'ani nau.”

⁷ Alata na nga fufu'iwane ala Jon gila ori no'o, la Jisas ka fata suria la Jon fana nga oguogunga no'ona, maka 'ilo'oo, “Na nga alata moru leka te'ala Jon 'ubulana gule'e lefu kwasi, ni dai lo'oo moru leka

fana agasilana no'ona? Nga wane na manatanga ana 'ame ngasi 'e 'ilaka'u mola nga lage na ngaia 'e 'asu'asu kwairiu na iru? 'Amoe! La Jon ngaia wane 'ino'ona mola 'amoe. ⁸ 'Ilo'oo ma, ni dai na moru leka fana agasilana? Nga wane na ngaia 'e ru'ufia ruu na forilana 'e ba'ita? 'Amoe! Tofuna ta'a na gila rufi 'ilo'oo, gila nana'i mola 'i 'ubulana 'ifi na wane ba'ita. ⁹ Moru kwairii mai te'agu. Ni dai na moru leka kau fana agasilana? Nga profet? Kiu! Ngaia nga profet kwala'imori la'u mola! Ma ngaia 'e riufia la'u ni profet te'efou mai na'o. ¹⁰ La Jon lo'oo laka'u gila giri suria 'ubulana Girigiringa Abu na alata God ngaia 'e alafuu fana nga Kraes maka 'ilo'oo, ‘Aga madi, nau taku kwatea nga wane ni ngari alafuunga agu 'i na'omu, fana ngaia 'ani sasari agau na tala famu.’✨

¹¹ “Nau ku iiria 'ola kwala'imori famooru, la Jon ngaia 'e taringa'i maka riufia nga ta'a lo'oo te'efou na gila futa mai 'i fofona fanua lo'oo 'i wado. Ma gwa'a ngaia 'ino'ona, nga ta'a na gila sisika olofana ba'itangaa na God, gila ba'ita 'e iiki maka riufia la'u la Jon.* ¹² Aia, eta mai na alata la Jon ngaia 'e tala'ae fana kwairiinga 'ania Kwairiinga Le'a lo'oo leleka maka nigi tala'ina, nga ta'a 'e ria gila funuria fofounga na God, ma gila 'ame siria God 'ani ba'ita fafiga.† ¹³ Nga Tagi ala Moses, ma nga profet lo'oo te'efou leleka maka nigi na alata ala Jon, gila fata foulange'enia mai suria nigilana mai nga Kraes. ¹⁴ Gila iiria la Elaeja nga profet te'e ori la'u mai 'i na'ona nga Kraes. Ma ngaia 'e le'a fana 'amooru tagoto'o na la Jon lo'oo ngaia la Elaeja laka'u. ¹⁵ Ngaia le'a fana 'amoru gwalongo le'a fana alafuunga lo'oo agu.”

¹⁶ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo faga, “Nau 'akui fa'atooto'ome'enia famooru nga nana'i lamooru ta'a lo'oo tala'ina, mooru 'ilaka'u nga ru'uru'ua sisita na gila ogu 'i maana uusi'a na rua oguogunga. Ma gila ka o'omae kwairiu fafiga, ¹⁷ ‘Meru furu'ia 'au, ma moru 'ame wa'e mola suria. Ma meru ka nguria nga me'e nguu

✨ **11:5** Aesea 35:5-6 ✨ **11:5** Aesea 61:1 ✨ **11:10** Malakae 3:1 * **11:11** La Jisas 'e iiria 'ola lo'oo tofuna taunga'inga ala Jon fana foule'enilana na nga Kraes te'e nigi mai 'e taringa'i 'e iiki. Tafe'ua ma, ta'a na gila su'ana nga Kraes, gila riufia la Jon. † **11:12** Grik ngaia 'ame wataga na lefu lo'oo. Bala fa'aladamia ngaia 'e 'ilo'oo, 'Ta'a 'e aula gila su'usu'u 'e iiki fana 'agila leka 'ubulana ba'itangaa na God.’

na kwaimanadainga famooru, ma moru 'ame kwaimanadai mola.' ¹⁸ Nau ku iiria ni 'ola lo'oo tofuna alata la Jon wane ni Naruabunga ngaia 'e nigi mai, ngaia 'e abu keto, ma ngaia 'ame go'ufia te'efuta waen, ma moru ka iiria ngaia 'e to'o na adalo. ¹⁹ Tafe'ua, na alata 'inau, nga Wela na Wane, nau ku nigi mai, nau ku keto, mai nau ku go'u fe'enia ta'a, ma moru ka fata la'u mola 'ilo'oo, 'Moru agasia! Ngaia 'e keto 'e ba'ita, maka go'u ba'ita na waen, ma ngaia ka kwaimaa fe'enia ta'a na gila gonia bata na takisi ma ta'a abulolaga 'e ria la'u mola.' Tafe'ua, ta'a lo'oo gila lo'o suria nga su'a'ola na God, ma gila faate'enia na God ngaia 'e kwala'imori."

Fanua ba'ita gila 'ame tagoto'o ala Jisas
(Luk 10:13-15)

²⁰ Burina la Jisas 'e fata 'ilo'oo 'e sui, ngaia 'e tala'ae maka iila fana ta'a na maa'e fanua laka'u ngaia 'e agea mai ni 'ola ni 'alefosilai aula ai, suria ta'a na maa'e fanua no'ona gila 'ame siria bulota'inga mai fa'asia rianga aaga. ²¹ La Jisas ngaia 'e fata 'ilo'oo, "Ngaia te'e ria 'e iiki famooru lo'oo moru nana'i 'i Koresin. Ma 'amooru na moru nana'i 'i Betsaeda la'u mola. To'omia 'amoru tagoto'o na ni 'ola ni 'alefosilai aula laka'u nau ku agea famooru. Lautu gila agea 'ola ni 'alefosilai lo'oori 'i Taea ma 'i Saedon‡ 'i na'o, nga ta'a no'ona tagila to'oru 'i wado, ma tagila ru'ufia ruu biribiri'a aaga, ma tagila bunia noniga 'ania makola, fana 'ani faate'enia na gila bulota'i mai te'efou no'o fa'asia rianga aaga. ²² 'Ola kwala'imori lo'oo nau ku iiria famooru, na nga gani na God 'ani kwaisufai na ta'a na fanua lo'oo 'i wado, nga kwa'ikwa'inga amooru te'e ria maka riufia nga kwa'ikwa'inga na ta'a 'i Taea fe'enia 'i Saedon.

²³ "Mai 'amooru nga ta'a lo'oo 'i Kapaneam, moru madafia God te'e lafua amooru fani Langi. Tafe'ua ma, ngaia te'e 'ui la'u mola 'ania mooru 'i 'ubulana kiru

na kwa'ikwa'inga. Suria ni 'ola ni 'alefosilai laka'u nau ku agea na maa'e fanua amooru, lautu nau 'aku agea mai 'ilo'oo 'i Sodom, nga ta'a lo'oo 'i Sodom bala tagila bulota'i mola mai, ma God 'e sia ngadaa mola fanua aaga. ²⁴ Ngaia lo'oo, nau ku iiria famooru, na fe'e gani lo'oo God te'e sufaa nga ta'a na fanua lo'oo 'i wado, nga kwa'ikwa'inga amooru te'e iiki maka riufia nga kwa'ikwa'inga na ta'a 'i Sodom.

Leka mai ma moru ka mamalo
(Luk 10:21-22)

²⁵ Nga alata no'ona la'u mola, la Jisas 'e fo'a maka fata 'ilo'oo, "Ma'ana, 'i'oo na 'i'oo ba'ita fafia ni 'ola lo'oo te'efou 'i Langi ma 'i wado la'u mola. Nau ku tafe'o, tofuna na 'i'oo faate'enia ni 'ola lo'oo fana ta'a na gila 'ilaka'u ru'uru'ua sisika, moko na'agonia 'ola lo'oo fa'asia ta'a na gila tafega 'i talaga tofuna gila su'a'ola, ma gila ka su'ana ni 'ola 'e aula. ²⁶ Kiu Mama'a, ni 'ola lo'oo ngaia 'e 'ilo'oo no'o suria nga kwaisiriinga amu 'ua no'o mai 'i na'o."

²⁷ Ma la Jisas 'e fata 'ilo'oo fana nga uguogunga lo'oori, "Mama'a agu ngaia 'e kwatea no'o ni 'ola te'efou fagu. Ma te'e 'i ngaia na nga Mama'a na ngaia 'e su'a agu nga Wela aana. Ma te'e 'i ngaia no'o na Wela momola na ngaia 'e su'ana Mama'a aana, ma te'e ta'a na nga Wela aana 'e firiga fana faate'enilai faga, na gila su'ana nga Mama'a.

²⁸ "Leka mai te'agu, ta'a moru kweo ma moru to'o na a'arigelonga. Ma 'inau taku kwatea mamalongaa famooru. § ²⁹ Ma tamoru lo'o suria nau, mai nau taku fa'ananau 'amooru, suria nga falafala agu lo'oo 'e malofi'a maka aloalo, ma tamoru to'odaria nga mamalongaa fana nga mango mooru. ³⁰ Tofuna nga kwaitalainga agu famooru, ngaia 'e wada'u fana lekanga 'i suria, mai nau ku 'ame kwatea a'arigelo famooru."

‡ 11:21 Nga rua fanua ba'ita na gila fonu no'o fe'enia rianga aaga. § 11:28 Nga ta'a ni kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses gila arua alafuunga tegela'a 'e aula fana ta'a 'agila lo'o suria. Gila fa'abelosia ta'a 'ania ni 'ola 'e aula na God 'ame iiria fana ta'a 'agila lo'oo suria. La Jisas 'e siria ta'a 'agila daria mamalongaa fa'asia ni 'ola 'ato lo'oo.

12

*La Jisas ne'e ba'ita fafia
gani na Sabat*

(Mak 2:23-28; Luk 6:1-5)

¹ Ma na alata no'ona, na te'e Sabat, la Jisas fe'enia nga fufu'iwane aana gila leka, ma gila ka olofolo na nga langa'a na witi, nga 'ola gila launge'enia fana beret. Ma nga alata no'ona, nga fufu'iwane aana gila molo'u, ma gila ka fisua fufungui 'ola ai, ma gila ka 'ania. ² Ma tani ta'a na Farasii gila agasiga. Ma gila ka iila fala Jisas ma gila fata 'ilo'oo, "I'oo agasia! Nga 'ola lo'oo fufu'iwane amu gila agea, ngaia 'e mousia nga tagi ala Moses, tofuna gila agea taunga'inga na gonilana witi na Sabat, gani na mamalonga."

³ Ma la Jisas ka lamadu'aga maka 'ilo'oo, "Nau ku su'aai mooru moru idumia 'ubulana Girigiringa Abu nga 'ola laka'u la Defete nga kiingi ngaia 'e agea 'i na'o. Nga alata no'ona, la Defete fe'enia ni wane aana gila molo'u 'e iiki, ⁴ ma ngaia ka leka 'i 'ubulana nga 'Ifi Abu na God, ma nga fataabu ba'ita ka kwatea nga beret na gila fa'aabua fana God fana la Defete. Ma la Defete 'e 'ania nga beret no'ona, maka kwatea la'u mola gula ngaa'i fana ni wane aana, ma gila ka 'ania no'o. Tafe'ua ma tagi adauru ngaia 'e alamia mola te'e fataabu na God na tagila 'ania. Mai dauru goru 'ame agasia mola 'ubulana Girigiringa Abu na God ngaia 'e ogaria fala Defete."*⁵

⁵ Ma la Jisas ka alafuu 'ilo'oo la'u, "Nau ku su'aai mooru moru idumia 'ubulana Girigiringa Abu, nga tagi suria fataabu laka'u gila taunga'i 'ubulana 'Ifi Abu na God na Sabat. * Gwa'a gila taunga'i, ma God 'ame sufaga mola. ⁶ Aia, 'inau ku iiria famooru, te'e wane lo'oo ngai no'o fe'enia 'amooru na'a ngaia 'e ba'ita maka iiki riufia nga 'Ifi Abu na God, ma 'inau lo'oo no'o fe'eni 'amooru. ⁷ Kiu, God ngaia 'e alafuu 'ilo'oo, 'Nau ku siria amooru kwaimanadai fana ta'a, ma nga tabonga amooru 'amoe.*⁸ Ma lauta 'amoru su'asuria fa'awatagalana nga 'ola lo'oo, ngaia 'ato no'o fana 'amoru sufaa ni wane lo'oo agu, tofuna gila 'ame kuta

lo'oo. ⁸ Tofuna 'inau, nga Wela na Wane, nau ku to'o na nga tegelangaa fana iirilana nga 'ola fana ta'a 'agila agea na gani na mamalonga."

*La Jisas ngaia 'e gulaa
te'e wane*

(Mak 3:1-6; Luk 6:6-11)

⁹ Ma alata la Jisas ngaia 'e leka fa'asia nga lefu no'ona, ngaia 'e leka 'ubulana te'e 'ifi ni fo'anga. ¹⁰ Ma te'e wane nimana 'e mae 'e nana'i la'u mola 'ubulana 'ifi ni fo'anga no'ona. Ma tani wane aaga gila orisia la Jisas ma gila ka 'ilo'oo, "Ino'ona ma ngaia 'e to'omia mola fana gulalana wane na Sabat, nga gani na mamalongaa?" Gila kwaiorisi 'ilo'oo fana 'agila to'odaria te'efuta 'ola fana fatanga fafia la Jisas na mousilana tagi na God na gulanga, nga 'ola lo'oori gila manata suria ngaia 'e 'ilaka'u taunga'inga. ¹¹ La Jisas 'e orisiga la'u maka 'ilo'oo, "Moru kwairii madi mai te'agu, lauta te'efuta wane amooru, nga sifisifi aana 'e 'esia 'ubulana nga kiru na Sabat, 'ilo'oo ma ngaia 'e sia leka mola 'ani lafua fa'asia nga kiru? ¹² Mooru moru su'aai, God 'e agasia ta'a na gila taringa'i 'e riufia nga sifisifi. Ngaia lo'oo, ngaia 'ame kuta no'o fana agelana nga 'ola le'a fana boonilana te'efuta wane na Sabat."

¹³ Na nga alata no'ona mola, la Jisas ka fata 'ilo'oo fana wane na nimana 'e mae, "Oi tagwala mai nimamu." Ma wane no'ona 'e tagwala nga nimana. Ma nga alata no'ona mola, nga nimana laka'u 'e mae ka le'a no'o 'ilaka'u ruana nima le'a ana. ¹⁴ Ma alata ni Farasii gila agasia nga 'ola lo'oo, gila ka ru'u te'efou 'i maa. Ma gila ka fadaa no'o fana kwa'ilana la Jisas.

¹⁵ Alata la Jisas ngaia 'e longoa mola na gila fadaa fana kwa'ialana, ngaia ka leka no'o fa'asia fanua no'ona. Ma nga ta'a 'e auaula, gila ka leka suria la Jisas, ma ngaia ka gulaa ta'a 'e aula gila fii laloaga. ¹⁶ Ma la Jisas ka fata ruiga gila sia alafuu mola suria te'ana te'efuta wane ngaa'i la'u. ¹⁷ Ngaia 'e agea 'ilo'oo fana 'ani fa'ato'oa nga fatalana God laka'u la profet Aesea ngaia 'e iiria maka 'ilo'oo,

* 12:4 1 Samuel 21:1-6; Levitikas 24:9 * 12:4 La Jisas 'e iiria 'ilo'oo fana 'ani faate'enia ngaia 'ame to'omia fana Farasii gila ogaria fala Jisas. * 12:5 Nambas 28:9-10 * 12:7 Hosea 6:6

- 18 God 'e iiria, 'Nga wane ni taunga'inga agu lo'oo,
 nau ku eefasia fana 'ani agea taunga'inga agu.
 Nau ku kwaimaa ba'ita fana,
 mai nau ku aile'a ba'ita fe'enia.
 Nau taku kwatea kau nga Anoe 'ola agu fana 'ani nana'i fe'enia.
 Aia, nga wane lo'oo ngaia te'e faate'enia la'u mola falafala 'e odo fana ta'a te'efou.
- 19 Ngaia 'e sia nana'i mola 'ania orisu'usu'unga,
 ma 'e sia o'omae ba'ita mola,
 ma ngaia 'e sia fata ba'ita mola laloana fanua.
- 20 Ma ngaia 'e sia rugasia mola nga ta'a galafa ma ta'a na gila waata'uta'u.
 Ma ngaia te'e kwaimanadai fana ta'a na gila 'ame to'omia 'agila kwaibooni aga 'i talaga.
 Ma ngaia te'e 'ino'ona leleka ma ta'a te'efou gila ka agea 'ola 'e odo.
- 21 Nga wane lo'oo, ta'a 'e aula fa'asia nga fanua te'efou,
 tagila fito'o ana. ✧

Tegelangaa ala Jisas ngaia 'e ba'ita riufia la Saetan

(Mak 3:20-30; Luk 11:14-23)

22 Burina, tani wane ngaa'i gila ngaria mai te'e wane te'ala Jisas fana gulalana. Wane lo'oo, adalo ngaia 'e bo'ea, ma nga maana ka logo, ma fokana ka boko no'o. Ma la Jisas ka gulaa nga wane no'ona, ma ngaia ka aga maka fata no'o la'u mola.

23 Nga oguogunga no'ona gila ka 'alefo ba'ita, ma gila ka orisiga kwairiu ma gila ka 'ilo'oo, "Ino'ona ma nga wane lo'oo ngaia na wane laka'u God ngaia 'e firia na te'e futa mai na fufutanga ala kiingi Defete?"

24 Ma alata tani Farasii ngaa'i gila longoa nga 'ola lo'oo, gila ka fata 'ilo'oo, "Ngaia 'amoe lo'oo. La Jisas ngaia 'e belote'enia nga adalo 'ania tegelangaa ala Saetan nga 'inatana adalo."†

25 Ma tofuna la Jisas ngaia 'e su'a mola na manatalaga, ngaia ka fata 'ilo'oo faga, "Lauta ta'a 'ubulana nga fanua ba'ita gila funuriga 'i talaga, nga fanua ba'ita no'ona

te'e tagala'i no'o. Ma lauta te'efuta fanua, 'amoe ma wane ma nga noni ma nga ru'uru'ua agaa'a, gila funuriga 'i talaga, ngaia 'e 'ato no'o fana 'agila nana'i oguogu.

26 Ma nga tegelangaa ala Saetan ne'e 'ilo'oo la'u mola. Lauta la Saetan 'ani funu fe'enia ta'a na gila leka suria, tagila tagala'i kwairiu no'o, ma tegelangaa aana te'e sui.

27 "Aia, mai moru iiria nau ku belote'enia adalo 'ania tegelangaa ala Saetan. Kwefu'uwane, ma tegelangaa ani dai lo'oo ni wane na fufu'iwane amooru gila belote'enia adalo 'ania? La Saetan? 'Amoe no'o! Fufu'iwane amooru talamooru tagila faate'enia na amooru moru kuta.

28 "Nau ku belote'enia adalo 'ania tegelangaa na God. Ma ngaia 'e faate'enia no'o famooru na nga ba'itangaa na God fafia ta'a, ngaia 'e galangi no'o mai te'amooru.

29 "Aia, lauta te'efuta wane ngaia siria 'ani belote'enia nga adalo, wane no'ona furina 'ani tegela'a 'ani riufia la Saetan. 'E 'ilaka'u la'u mola lauta te'efuta wane lo'oo 'e siria 'ani ru'u 'ubulana 'ifi na wane tegela'a fana ngarilana 'ola aana. Ngaia furina 'ani tegela'a 'ani talariufia wane no'ona, fana 'ani wada'u fana gaulana wane tegela'a no'ona, sui ma ngaia te'e bi'i ngaria ni 'ola aana.

30 "Aia, ni dai na ngaia 'ame leka mai burigu, ngaia nga marimae agu. Ma ni dai na ngaia 'ame kwaibooni agu fana ogulana mai ta'a te'ana God, ngaia 'e tagale'eniga no'o fa'asia God. 31-32 Suria ngaia 'e 'ilo'oo, nau ku iiria famooru, God 'e su'asuria 'ani 'olafanataa na 'ola 'e ria lo'oo te'efou na ta'a gila agea ma ni 'ola 'e ria gila iiria. Ma lauta te'efuta wane 'e fata ngada nau, nga Wela na Wane, God su'asuria 'ani 'olafanataa mola ana. Ma lauta te'efuta wane 'e fata ngadaa nga taunga'inga na Anoe 'ola Abu, 'ato no'o fana God 'ani 'olafanataa na wane no'ona, na nga alata lo'oo, 'amoe ma alata na ngaia mai na'o adauru."‡

Nga 'ai ma nga lodona
(Luk 6:43-45)

33 La Jisas 'e fata 'ilo'oo la'u, "Mooru moru su'aai lauta moru to'o na 'ai 'e le'a, nga lodona 'ola ai te'e le'a la'u mola. Ma

✧ 12:21 Aesea 42:1-4 † 12:24 Nga latana ngaa'i ala Saetan ne'e Bielsebul. ‡ 12:31-32 Alata Farasii gila iiria la Jisas 'e belote'enia adalo 'ania tegelangaa ala Saetan, gila fata ngadaa no'o Anoe 'ola Abu.

lauta moru to'o na 'ai 'e ria, nga lodona 'ola ai te'e ria la'u mola. 'Ino'ona la'u mola nga wane. Suria ni 'ola 'e le'a leka mai fa'asia nga ta'a 'e le'a, ma 'ola 'e ria 'e leka mai fa'asia nga ta'a 'e ria. ³⁴ Mooru 'ilaka'u no'o ru'uru'ua na nga waa! Ma 'e 'ato no'o 'amoru iiria te'efuta 'ola 'e le'a, suria nga manatangaa amooru ngaia 'e ria. 'Olataa na'a ngaia 'e nana'i 'ubulana manatangaa na wane, ngaia 'e faata'i mai na nga alafuunga aana. ³⁵ Nga wane ne'e le'a, nga fatalana te'e le'a la'u mola. Ma nga wane ne'e ria, nga fatalana 'e ria la'u mola.

³⁶ “Nau ku iiria famooru, na nga alata na kwa'ikwa'inga, God te'e sufaa ta'a te'efou fofona fanua lo'oo 'i wado tofuna fata atanga na'a gila agea. ³⁷ Ma God te'e sufaa ta'a 'ania fatalaga 'i talaga. Lauta alafuunga na wane 'e le'a, God te'e foule'enia wane no'ona ngaia 'e odo. Ma lauta alafuunga na wane 'e ria, God te'e foule'enia nga wane no'ona ngaia 'e kuta.”

Farasii gila soea la Jisas fana 'ani agea nga 'ola ni 'alefosilai
(Mak 8:11-12; Luk 11:29-32)

³⁸ Sui ma tani wane ni kwaifa'ananaunga na tagi ma tani Farasii ngaa'i, gila leka mai te'ala Jisas, ma gila ka fata 'ilo'oo fana, “Wane ni kwaifa'ananaunga, 'imeeru meru siria 'i'oo 'ani agea nga 'ola ni 'alefosilai, fana 'ani faate'enia kwala'imoringa na God lo'oo 'e kwate'o mai.”

³⁹ La Jisas ka fata 'ilo'oo faga, “Mooru ta'a na alata lo'oo, mooru ta'a moru ria. Tofuna moru siria agasilana nga 'ola ni 'alefosilai, tafe'ua ma ngaia 'e 'ato famooru fana 'amoru agasia. Moru agasia mola nga 'ola ni 'alefosilai laka'u ngaia 'e lau fala Jona nga profet 'i na'o. ⁴⁰ La Jona laka'u 'e nana'i 'ubulana gwagwaalasu suria oru ma'e gani ma oru ma'e logo. Aia, ma 'inau, nga Wela na Wane, nau taku 'ino'ona la'u mola. Nau taku nana'i 'ubulana wado suria oru ma'e gani ma oru ma'e logo.

⁴¹ Ma nga alata God 'ani sufaa ta'a, nga ta'a na gila nana'i 'i Ninifa, tagila tata'e fana 'agila fata suria nga kutanga amooru. Tagila agea 'ilo'oo, suria gila bulota'i no'o fa'asia nga rianga aaga, na alata la Jona 'e foulange'enia te'aga. Ma nga wane ngaia 'e ba'ita 'e riufia la Jona ngaia 'e nana'i

no'o fe'eni 'amooru. Tafe'ua, moru 'ame bulota'i mola fa'asia nga rianga amooru. ⁴² Ma nga alata God 'ani sufaa nga ta'a, nga noni ba'ita laka'u 'i Siba, ngaia te'e tata'e la'u mola fana alafuunga suria nga kutanga amooru. Nga noni lo'oo te'e agea 'ilo'oo, suria ngaia leka mai fa'asia fanua aana ne'e lalau 'e iiki la'u fana nga longolana funi'oonga ala Solomon nga kiingi. Ma nga wane ba'ita ne'e riufia la Solomon lo'oo ngaia 'e nana'i no'o fe'eni 'amooru. Tafe'ua, mai moru 'ame siria mola nga longonga fana.”

Orilana mai nga adalo
(Luk 11:24-26)

⁴³ La Jisas ka fata 'ilo'oo la'u mola, “Alata gila belote'enia adalo 'ani leka fa'asia nga wane, ngaia te'e riu kwairiu 'ubulana lefu 'e kwasila, maka kwailo'ofia te'efuta lefu fana ngaia 'ani nana'i la'u ai. Ma lauta ngaia 'e kwailo maka 'ame daria, ⁴⁴ ngaia te'e manata 'ilo'oo, 'Nau taku ori te'ana nga wane laka'u nau ku nana'i mai ana 'i na'o, ma kua leka mai fa'asia.' Alata ngaia 'e ori, ngaia 'e agasia wane laka'u ngaia 'e 'ilaka'u 'ifi na gila fa'akwaria ma gila ka fa'aodoa no'o, ma ngaia 'e gwete mola. ⁴⁵ Alata ngaia 'e agasia ne'e 'ino'ona, ngaia te'e ori maka talaia la'u mai nga fiu adalo ne'e ria maka riufia 'i ngaia, 'agila leka mai, ma gila ka nana'i no'o 'i 'ubulana wane laka'u. Nga to'orunga ana wane lo'oori bi'i ria maka riufia no'o 'i na'o. Ma ngaia te'e 'ino'ona la'u mola famooru ta'a 'e ria na alata lo'oo.”

Nga wane ni futanga kwala'imori ala Jisas
(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)

⁴⁶ Nga alata la Jisas ngaia 'e alafuu 'ua fana ta'a no'ona, tete'e aana fe'enia wane ni futa aana gila ka nigi mai. Ma gila ka ula mola 'i maa suria gila siria 'agila alafuu fe'enia. ⁴⁷ Ma te'e wane na ta'a no'ona ka fata 'ilo'oo fala Jisas, “Ni tete'e amu fe'enia wane ni futanga amu, gila ula mola mai 'i maa, ma gila siria 'agila alafuu fe'eni'o.”

⁴⁸ La Jisas 'e lamadu'aa maka 'ilo'oo, “Ni dai na tete'e agu ma nga wane ni futanga agu?” ⁴⁹ Nga alata no'ona, la Jisas 'e kwalange'enia nga fufu'iwane aana, maka fata 'ilo'oo, “Moru agasia madi. Gila lo'oo

na gila 'ilaka'u nga tete'e agu ma nga wane ni futanga agu. ⁵⁰ Suria ni dai ne'e leka suria nga kwaisiriinga na Mama'a agu 'i Langi, ngaia na wane ni futanga agu, ma nga aasigu geni, ma nga tete'e agu.”

13

Nga tarifulaa suria nga wane ne'e kirua nga 'u'ui 'ola

(Mak 4:1-9; Luk 8:4-8)

¹ Na fe'e gani no'ona la'u mola, la Jisas 'e ru'u kau fa'asia 'ifi no'ona, maka leka 'i gegena nga asi, maka to'oru 'i wado fana kwaifa'ananaunga. ² Ma tofuna nga oguogunga no'ona 'e ba'ita 'e iiki na gila ogu 'afuia, ngaia 'e fane 'ubulana nga baru, maka nana'i 'i 'ubulai, ma nga ta'a no'ona gila ka ula kau 'i suria nga oone. ³ Sui ma ngaia ka kwairii te'aga na ni 'ola 'e aula 'ania alafuunga na tarifulaa maka 'ilo'oo, “Te'e wane ngaia 'e leka maka tagale'enia 'u'ui 'ola 'i 'ubulana langa'a aana. ⁴ Ma alata ngaia 'e tagale'enia 'u'ui 'ola no'ona, tani 'u'ui 'ola ngaa'i gila 'esia mola suria nga tala, ma nga langasi gila lofo mai, ma gila ka 'ania mola te'efou. ⁵ Ma tani 'u'ui 'ola ngaa'i gila ka 'esia mola na lefu 'e foula, lefu na wado 'ame ba'ita ai. Gila bila'o 'afe'aferu tofuna nga wado 'ame aula. ⁶ Ma nga alata nga sina ngaia 'e tata'e mai, ngaia ka sinafia nga 'u'ui 'ola ne'e maamudu mola, ma gila ka mae la'u mola, suria nga 'umi'umina 'ola ai 'ame sifo to'o. ⁷ Ma tani 'u'ui 'ola ngaa'i gila 'esiga 'i laloana nga kwalo 'abui, ma kwalo no'ona 'e gaua nga 'ai no'ona. ⁸ Ma tani 'u'ui 'ola ngaa'i la'u ngaia 'e 'esiga 'i 'ubulana nga wado to'o, ma alata gila bila'o mai, gila ka fungu 'ania lodona 'ola 'e aula. Ma tani 'ai ngaa'i gila ka fungu 'ania tangale'e lodo, ma tani 'ai ngaa'i gila fungu 'ania ono akwale'e lodo, ma tani 'ai ngaa'i la'u gila ka fungu 'ania oru akwale'e lodo.”

⁹ Ma la Jisas ka fa'asuia fatalana maka 'ilo'oo, “Lauta te'efuta wane 'e siria 'ani su'a le'a na 'ola lo'oo, ngaia 'ani gwaalongo le'a mai.”

✧ 13:15 Aesea 6:9-10

'Ola ne'e agea la Jisas 'ani fata 'ania nga tarifulaa

(Mak 4:10-12; Luk 8:9-10)

¹⁰ Nga fufu'iwane aana gila leka mai te'ana, ma gila ka orisia 'ilo'oo, “'Ola 'e fe'ua na 'i'oo alafuu fana nga ta'a 'ania tarifulaa?”

¹¹ La Jisas 'e lamadu'aga maka 'ilo'oo, “Alata ne'e sui, God ngaia 'ame fa'awatagaa 'ua 'uta'i na ngaia te'e ba'ita fafia ta'a aana. Tafe'ua alata lo'oo, nga lalanga ngaia 'e nigi no'o famooru. Ma nga ta'a na gila nga fufu'iwane agu 'amoe, nau ku 'ame fa'awatagaa la'u mola faga.”

¹² Ni dai ne'e leka suria nga su'a'olanga sisika na ngaia 'e to'o suria ba'itangaa na God, God te'e ruda gou ai fana, fana ngaia 'ani to'o na su'a'olanga 'e aula. Tafe'ua ni dai na ngaia 'ame leka suria nga su'a'olanga, nga su'a'olanga sisika ngaia 'e to'o ai suria ba'itangaa na God, God te'e orite'enia fa'asia. ¹³ Aia, 'inau ku alafuu faga 'ania alafuunga na tarifulaa, tofuna ta'a lo'oo gila agasia no'o ni 'ola nau ku agea, ma gila 'ame aga su'aai. Gila longoa no'o alafuulagu, ma gila 'ame su'a mola ai. ¹⁴ Ngaia 'ilo'oo fana 'ani fa'ato'oa nga alafuunga laka'u la Aesea nga profet ngaia 'e iiria 'i na'o laka'u 'e 'ilo'oo,

“Tagila gwalongo, ma tagila gwalongo,
ma gila 'ame longo su'aai mola ai.

Ma tagila aga, ma gila ka aga,
ma gila 'ame aga su'aai mola ai.’

¹⁵ Tofuna nga manatalaga 'e ngasi 'e iiki,
ma aringaga 'e boko,
ma gila bokota la'u mola nga maaga.

Lauta maaga 'e aga su'aai,
ma aringaga 'e 'ulasi,
ma nga manatalaga 'e su'ana fatalana
God,
bala gila bolota'i mai te'agu mai nau
taku gulaga mola. ✧

¹⁶ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo, “Aile'anga famooru, tofuna moru agasia no'o taunga'inga nau ku agea, ma nga aringa mooru ka longoa no'o kwaifa'ananaunga agu. ¹⁷ 'Ola kwala'imori nau ku iiria famooru, ni profet 'e aula, ma nga ta'a 'e odo mai na'o, gila siria agasilana ni 'ola lo'oo moru agasia, tafe'ua ma gila 'ame

agasia. Ma gila siria la'u mola longolana ni 'ola lo'oo moru longoa, ma gila 'ame longoa no'o.

La Jisas 'e fa'awatagaa tarifulaa suria nga wane laka'u ngaia 'e tagale'enia 'u'ui 'ola

(Mak 4:13-20; Luk 8:11-15)

¹⁸ Moru gwalongo fana nga fa'awatagalana, tarifulaa lo'oo suria nga wane lo'oo 'e tagale'enia 'u'ui 'ola. ¹⁹ Nga ta'a na gila longoa nga alafuunga suria nga ba'itangaa na God, ma gila 'ame su'asuria, la Saetan 'e leka mai, maka lafua mola fatalana God fa'asia manatalaga. Gila 'ilaka'u nga 'u'ui 'ola ne'e 'esiga suria nga tala, ma nga langasi gila ka 'ania mola. ²⁰ Ma nga 'u'ui 'ola na gila 'esiga 'i fofona wado na ngaia 'e foula, ngaia 'e 'ilaka'u nga ta'a na gila longoa fatalana God, ma gila ka ngaria fe'enia nga aile'anga. ²¹ Tafe'ua fatalana God ngaia 'ame susuto'o mola 'ubulana manatalaga. Gila tagoto'o mola suria te'e alata sisika. Ma alata irito'onga ma nonifiinga 'e nigi mai tofuna gila tagoto'o, 'afe'aferu gila ka rugasia la'u mola nga tagoto'onga aga. ²² Ma nga 'u'ui 'ola ngaa'i na gila 'esiga 'i laloana nga kwalo 'abui, ngaia 'e 'ilaka'u ta'a na gila longoa la'u mola nga fatalana God. Tafe'ua ma gila manata 'abelo suria ni 'ola fana mooringa aaga, ma gila ka manata ba'ita na nga bata. Ma ni 'ola lo'oo, ngaia 'e 'ilaka'u nga kwalo 'abui ngaia 'e nunufia nga fatalana God 'ubulana manataga. Gila 'ame bulosia no'o 'ubulana manatalaga 'ilaka'u nga 'ai na ngaia 'ame fungu no'o 'ania te'efuta lode 'ola. ²³ Ma tani ta'a ngaa'i la'u na gila 'ilaka'u nga 'u'ui 'ola na gila 'esiga 'i 'ubulana nga wado le'a. Gila longoa fatalana God, ma gila ka su'asuria ni 'ola 'e le'a 'e aula ne'e leka mai fa'asia fatalana God ne'e nana'i 'ubulana manatalaga. Gila 'ilaka'u 'ai na ngaia 'e fungu 'ania lode 'ola. Tani 'ai ngaa'i ngaia 'e fungu 'ania tangale'e lode 'ola, ma tani 'ai ngaa'i nga ono akwale'e lode 'ola, ma tani 'ai ngaa'i oru akwale'e lode 'ola."

Tarifulaa suria nga 'ai 'e ria

²⁴ La Jisas ka iiria la'u te'e tarifulaa faga, maka 'ilo'oo, "Nga ba'itangaa na God 'e

'ilaka'u nga wane ngaia 'e kirua nga 'u'ui 'ola 'e le'a 'ubulana nga langa'a aana. ²⁵ Na logo, alata nga ta'a gila eeno, nga marimae 'e leka mai maka kirua tani 'u'ui 'ola na 'ai 'e ria 'i laloana nga 'u'ui 'ola le'a lo'oo. Sui ma ngaia ka leka no'o. ²⁶ Ma alata nga 'u'ui 'ola le'a lo'oo gila bila'o mai, ma gila ka fungu 'ania lode 'ai le'a, nga 'u'ui 'ola na 'ai 'e ria laka'u gila ka bila'o la'u mola. ²⁷ Ni wane ni taunga'inga aana, gila ka leka mai te'ana, ma gila ka orisia 'ilo'oo, 'Welakau, 'i'oo kirua nga 'u'ui 'ola le'a laka'u. Ma nga 'u'ui 'ola na 'ai 'e ria loko'u, ngaia 'e leka la'u mai fa'asia 'i fai?"

²⁸ Ma ngaia ka lamadu'aga maka 'ilo'oo, 'Nga marimae no'ona 'e agea nga 'ola lo'oo.'

Ma ni wane ni taunga'inga aana, gila ka orisia 'ilo'oo, "T'oo siria 'ameru leka 'ameeru lafua nga 'ai le'e ria lo'oo?"

²⁹ Ngaia 'e lamadu'aga maka 'ilo'oo, "Amoe, fa'asia nga alata moru lafua nga 'ai ne'e ria no'ona, ma moru ta ngadaa la'u mola nga 'ai ne'e le'a lo'oo fe'enia. ³⁰ Moru arua 'agala tata'e oguogu no'o kau leleka maka nigi na alata na goni 'olanga. Ma nga alata no'ona, nau taku iiria fana nga ta'a na 'agila gonia ni 'ola agu, ma taku 'ilo'oo: Moru lafua nga 'ai ne'e ria 'i na'o, ma tamooru gau sakusaku ai, ma tamoru do'ofia. Sui ma tamooru bi'i lafua nga 'ai 'e le'a lo'oo, ma tamooru ngaria mai fana 'ubulana 'ifi ni goni'olanga agu.' "

Ba'itangaa na God etalai 'e sisika mola, tafe'ua ma

ngaia te'e ba'ita

(Mak 4:30-32; Luk 13:18-21)

³¹ Sui ma la Jisas ka iiria te'e tarifulaa la'u maka 'ilo'oo, "Nga ba'itangaa na God ngaia 'ilo'oo: Te'e wane ngaia 'e ngaria 'u'ui 'ola sisika le'a lo'oo na gila fa'alataa 'ania mastad, maka kirua 'i 'ubulana nga langa'a aana. ³² Ma gwa'a nga 'u'ui 'ola lo'oori 'e sisika riufia no'o na afiringa 'u'ui 'ola, alata ngaia 'e tata'e mai, ngaia te'e ba'ita maka talariufia no'o nga 'ai te'efou 'i 'ubulana nga langa'a lo'oo. Ma alata nga 'ai no'ona 'e ba'ita maka abalolonga'a, nga langasi tagila launge'enia nga nuu'i aaga na laloana 'ai no'ona."

³³ Sui ma la Jisas ka fata la'u mola 'ania nga tarifulaa maka 'ilo'oo, "Nga ba'itangaa na God ngaia 'e 'ilaka'u nga iist sisika fana fa'afanelana beret, na noni 'e ngaria, ma ka dolaa fe'enia nga flaoa 'e aula, leleka maka fane te'efou no'o."

³⁴ La Jisas furifuri ngaia 'e alafuu suria nga 'ola lo'oo te'efou 'ania nga tarifulaa fana nga oguogunga lo'oori. ³⁵ Ngaia 'e agea 'ilo'oo fana 'ani fa'ato'oa nga fatalana God na nga profet laka'u 'e giria ne'e 'ilo'oo, "Nau taku alafuu 'ania tarifulaa fana ta'a. Ma nau taku fa'awatagaa nga 'ola na 'e nagwa 'ita no'o mai na alata nau ku launge'enia nga fanua lo'oo 'i wado."✠

La Jisas 'e fa'awatagaa tarifulaa suria nga 'ai ne'e ria lo'oo

³⁶ Sui ma la Jisas ka 'akwasia no'o oguogunga no'ona maka ru'u 'ubulana 'ifi. Ma nga fufu'iwane aana gila ka leka te'ana, ma gila ka fata 'ilo'oo, "Oi fa'awatagaa madi fameeru nga tarifulaa laka'u suria nga 'ai ne'e ria laka'u 'ubulana nga langa'a."

³⁷ Ngaia 'e lamadu'aga maka 'ilo'oo, "Nga wane lo'oo ngaia 'e kirua nga 'u'ui 'ola le'a lo'oo, na 'inau, nga Wela na Wane. ³⁸ Ma nga langa'a lo'oo na fanua lo'oo 'i wado, ma nga 'u'ui 'ola le'a lo'oo na nga ta'a na God na gila nana'i olofana ba'itangaa ana. Ma nga 'ai ne'e ria lo'oori na nga ta'a gila lo'o suria la Saetan. ³⁹ Ma nga marimae na ngaia 'e kirua nga 'ai ne'e ria lo'oo na la Saetan. Ma alata na goni 'olanga na 'ita'ilana nga fanua lo'oo 'i wado, ma nga ta'a na gila goni'ola na nga enselo. ⁴⁰ Alata nga ta'a ni taunga'inga gila gonia nga 'ai ne'e ria, ma gila ka do'ofia 'i 'ubulana nga eele, ngaia 'e 'ilaka'u no'o nga 'ita'ilana nga fanua lo'oo 'i wado. ⁴¹ Nau taku kwatea enselo, ma tagila gonia ta'a te'efou na gila agea ni 'ola 'e ria, ma nga ta'a na gila fa'akutaa nga ta'a, ma nga enselo tagila lafuga fa'asia nga fougounga agu. ⁴² Ma tagila 'ui 'aniga 'i 'ubulana eele, lefu na tagila aani, ma gila girigiri nifo ai. ⁴³ Aia, ma nga ta'a na gila odo, tagila lala 'ilaka'u nga sisina 'ubulana nga fougounga na Mama'a aaga. Lautu

te'efuta wane 'e siria 'ani su'a le'a na 'ola lo'oo, ngaia 'ani gwaalongo le'a mai."

Ni tarifulaa ngaai' suria ba'itangaa na God

⁴⁴ La Jisas 'e fata la'u mola 'ilo'oo fana nga fufu'iwane aana, "Nga ba'itangaa na God ngaia 'e 'ilaka'u nga bata ba'ita na gila na'agonia 'ubulana nga langa'a. Ma alata te'e wane 'e to'odaria, ngaia ka na'agonia la'u mola. Ma ngaia ka aile'a ba'ita, ma ngaia 'e leka maka fa'afori 'ania ni 'ola aana te'efou, maka foria nga langa'a lo'oori, fana 'ani ngari nga bata ba'ita lo'oori.

⁴⁵ "Ma nga ba'itangaa na God ngaia 'e 'ilaka'u la'u mola nga wane ni foringa na ngaia 'e kwailo'ofia nga fou iloilo'a le'a na forilai 'e ba'ita 'e iiki. ⁴⁶ Alata ngaia 'e to'odaria nga fou iloilo'a na forilai 'e iiki, ngaia 'e leka, maka fa'afori 'ania ni 'ola aana te'efou, maka foria no'o nga fou lo'oo.

⁴⁷ "Nga fougounga na God ngaia 'e 'ilaka'u la'u mola nga fulai na gila dee 'ania 'i 'ubulana nga asi, ma gila ka deea 'ania ta'ita'ina ii'a kwaitatari te'efou. ⁴⁸ Ma alata ngaia 'e fonu, nga ta'a na gila dee gila lakwa'enia 'i su'e, ma gila ka to'oru 'i wado fana 'agila to'ole'enia ii'a. Gila ka gonia no'o ii'a le'a fana 'ubulana kukudu, ma gila ka to'osia nga ii'a 'e ria. ⁴⁹ Ngaia te'e 'ino'ona la'u mola na 'ita'ilana nga fanua lo'oo 'i wado. Nga enselo tagila leka mai, ma gila tagila to'ole'enia nga ta'a 'e ria fa'asia nga ta'a gila le'a. ⁵⁰ Ma nga ta'a 'e ria lo'oo, tagila 'ui 'aniga 'i 'ubulana nga eele, 'i no'ona tagila aani, ma gila girigiri nifo."

⁵¹ Sui ma la Jisas ka orisiga maka fata 'ilo'oo, "Mooru moru su'asuria ni 'ola lo'oo?"

Ma gila ka lamadu'aa ma gila ka 'ilo'oo, "Kiu."

⁵² Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo faga, "Mooru te'efou moru su'a na Girigiringa Abu, sui ma mooru nanaua la'u mola kwaifa'ananaunga suria ba'itangaa na God, moru 'ilaka'u wane na ngaia 'e to'o na 'ifi ba'ita. Ngaia 'e ngaria mai ni 'ola le'a 'e aula fa'asia 'ifi aana, tani 'ola ngaai' e

fooru ma tani 'ola ngaa'i 'e nana'i aburu no'o."

Nga ta'a 'i Nasaret gila ma'asini te'enia la Jisas

(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

⁵³ Alata la Jisas ngaia 'e alafuu 'ania tarifulaa lo'oori 'e sui, ngaia ka leka no'o fa'asia maa'e fanua no'ona. ⁵⁴ Ma ngaia ka ori la'u mai na nga fanua aana 'i Nasaret. Ma ngaia ka leka 'i 'ubulana 'ifi ni fo'anga fana fa'ananaulana ta'a. Ma nga alata ta'a gila longoa, gila ka 'alefo ba'ita, ma gila ka fata 'ilo'oo, "Ni dai ne'e kwatea tegelangaa fana 'ani kwaifa'ananau 'ania fatalana God 'ilo'oo, ma fe'enia agelana ni 'ola ni 'alefosilai lo'oo? ⁵⁵ Goru su'a mola na nga wane lo'oo, ngaia nga wela ala Josef lo'oo mola, nga wane ngaia 'e su'asuria launge'enilana 'ola 'ania 'ai, ma tete'e aana ni Meri. Nga wanefuta aana na la Jemes, la Josef, la Saemon, ma la Judas. ⁵⁶ Ma nga wanena geni lo'oo, gila nana'i lau mola fe'eni 'adauru 'i lo'oo. 'Uta'i na ngaia 'e su'a'ola 'e iiki 'ilo'oo?" ⁵⁷ Ma nga alata no'ona, gila ka ogaria fana ma gila ma'asini te'enia la Jisas.

Sui ma la Jisas ka fata 'ilo'oo faga, "Nga profet ngaia 'ato fana ta'a ni futanga aana fe'enia nga ta'a na maa'e fanua aana, 'agila iiri ba'ita ana."

⁵⁸ Ma la Jisas ngaia ka 'ame agea no'o 'ola ni 'alefosilai aula na maa'e fanua lo'oo aana, suria nga ta'a no'ona gila 'ame siria fito'onga aana.

14

Gila kwa'ia la Jon wane ni Naruabunga

(Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)

¹ Ma nga alata no'ona, la Herod Antipas ngaia wane ba'ita 'i Galili, ngaia 'e longoa kwairiinga suria la Jisas, ² ma ngaia ka fata 'ilo'oo fana ta'a ni taunga'inga aana, "Wane lo'oo, ngaia la Jon wane ni naruabunga ngaia 'e moori la'u mola! Ngaia lo'oo 'e agea la'u ni 'ola ni 'alefosilai lo'oo."

³⁻⁴ 'I na'o, alata la Jon ngaia 'e momoori 'ua, la Herod ne'e feea ni Herodias nga noni na wane futa fe'enia la Filip. Ma la Jon ka iila fana la Herod maka 'ilo'oo, "Nga tagi na God ngaia 'ame alamia 'i'oo 'ani feea noni na wane ni futanga amu." Ngaia

lo'oo la Herod 'e kwatea ni wane fana 'agila gemasia la Jon, ma gila ka gaua, ma gila ka arua 'ubulana 'ifi na lokafu. La Herod ngaia agea 'ola lo'oo suria nga noni aana ni Herodias ne'e siria.

⁵ Nga alata la Jon 'e nana'i 'ubulana 'ifi na lokafu, la Herod 'e siria 'e iiki fana kwa'ilana, tafe'ua ma ngaia 'e ma'unge'enia mola ta'a, suria gila iiria la Jon ngaia nga profet.

⁶ Tafe'ua na te'e gani ngaa'i, la Herod 'e launge'enia nga fafangalaa ba'ita fana manatangaa to'ona nga gani ngaia 'e futa ai. Na nga fafangalaa no'ona, nga larii'ani Herodias ngaia 'e leka mai maka wa'e fala Herod fe'enia ni wane ni kwaimaanga aana fana 'agila aga suria. Alata la Herod 'e agasia larii' lo'oo ngaia 'e wa'e, ngaia 'e aile'a ba'ita fe'enia. ⁷ Ma ngaia ka faaarunga'i fana larii' lo'oori maka 'ilo'oo, "Nau taku kwatea famu te'efuta 'olataa na 'i'oo soea agu."

⁸ Aia, tete'e na larii' lo'oo 'e alafuu te'ana larii' lo'oo aana maka fata 'ilo'oo, "Oi soea, moko fata 'ilo'oo, 'Nau ku siria 'i'oo 'ani kwatea mai gouna la Jon wane ni naruabunga fagu na alata lo'oo no'o. 'Oi arua mai fofona nga lafa ni fanganga.'" Ma nga larii' lo'oo ka agea 'ilaka'u ngaia 'e iiria.

⁹ Ma alata la Herod 'e longoa 'ola lo'oo, ngaia 'e kwaimanadai ba'ita. Tafe'ua, ma ngaia 'e agea no'o, suria ngaia 'e faaarunga'i, ma ni wane ni kwaimaanga aana gila ka longoa no'o te'efou. ¹⁰ Ma ngaia ka alea ni wane ni fununga aana 'agila leka ma gila ka furi musia mai gouna la Jon wane ni Naruabunga 'ubulana 'ifi na lokafu. ¹¹ Ma gila ka ngaria mai gouna la Jon fofona lafa ni fanganga, ma gila ka kwatea no'o fana larii'ani Herodias. Ma nga larii' lo'oo ka ngaria ka kwatea no'o fana tete'e aana. ¹² Alata nga fufu'iwane ala Jon gila longoa nga 'ola lo'oo, gila leka mai, ma gila ka ngaria nonina, ma gila ka kwaiatoa no'o 'ubulana nga giru gwa'u. Sui ma, gila ka leka ma gila ka kwairii suria te'ala Jisas.

La Jisas 'e langonia nga nima to'oni (5,000) wane
(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)

¹³ Nga alata la Jisas ngaia 'e longoa nga 'ola lo'oo ngaia 'e lau ana la Jon, ngaia ka 'akwasia no'o lefu lo'oori, maka leka no'o 'i talana 'ubulana nga baru fana lefu na te'efuta wane 'ame nana'i ai. Nga ta'a gila longoa na la Jisas 'e leka no'o, ma gila ka 'akwasia nga fanua aga, ma gila ka leka no'o 'i burina suria tala. ¹⁴ Ma alata la Jisas 'e sifo maka agasia nga oguogunga ba'ita lo'oo, ngaia ka kwaimanadai faga, maka gulaa nga ta'a na gila fii.

¹⁵ Na laulafi no'ona, nga fufu'iwane aana gila leka mai te'ana, ma gila ka fata 'ilo'oo, "Lefu lo'oo ngaia 'ame nana'i galangia te'efuta fanua, ma ngaia 'e galangi ka logo no'o. 'Oi alea nga ta'a lo'oo 'agila leka no'o, fana 'agila leka fana ni fanua ri'itana lefu lo'oo 'agila foria fangalaa faga 'i talaga."

¹⁶ La Jisas ka lamadu'aga maka 'ilo'oo, "Ngaia le'a mola fana 'agila nana'i mola. Tamoru kwatea nga fangalaa faga fana 'agila 'ania."

¹⁷ Ma gila lamadu'aa ma gila ka 'ilo'oo, "Meeru meru to'o mola na te'e nima me'e beret ma rua gweii'a lo'oo."

¹⁸ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo faga, "Moru ngaria mai lo'oo te'agu." ¹⁹ Ma ngaia ka iiria fana ta'a lo'oo 'agila to'oru 'i wado 'i fofona nga farisi. Sui ma ngaia ka ngaria nga nima me'e beret laka'u ma rua gweii'a lo'oori. Ma ka aga 'ala'a fana 'i langi, maka baole'a na God. Sui ma ngaia ka niia me'e beret no'ona, maka kwatea fana nga fufu'iwane aana, ma gila ka dalo'ia no'o 'i laloana nga ta'a lo'oori. ²⁰ Nga ta'a lo'oori te'efou, gila keto leleka ma gila ka bote no'o. Sui ma nga fufu'iwane aana gila ka gonia nga fangalaa ne'e ole 'i 'ubulana nga akwale'e kukudu ma rua ai, leleka ma gila ka fonu te'efou. ²¹ Ma nga ta'a laka'u gila keto to'omia nima to'oni (5,000) wane, ma gila 'ame idumia mola nga ta'ageni ma nga ru'uru'ua.

*La Jisas ngaia 'e leka
'i fofona nga asi*

(Mak 6:45-52; Jon 6:15-21)

²² Ma 'i burina ni 'ola lo'oori, la Jisas ngaia 'e alea nga fufu'iwane aana 'agila leka no'o 'i na'o fana nga gule'e asi 'ubulana nga baru. Ma ngaia ka nana'i buri fana 'ani

iiria fana nga ta'a lo'oori 'agila leka no'o. ²³ Ma burina nga ta'a gila ori no'o, ngaia ka fane no'o 'i talana na me'e busu fana ngaia 'ani fo'a. Alata ngaia 'e logo no'o, ngaia ka nana'i mola 'i talana 'i no'ona. ²⁴ Ma alata no'ona, nga baru laka'u 'e lalau no'o fa'asia 'i su'e, ma nga bio ka kwa'ia suria ngaia 'e na'ofia nga iru.

²⁵ Ma na alata 'usu'usugani mola, alata ngaia logologo'a 'ua, la Jisas 'e talau no'o mai 'i fofona nga asi, maka leka no'o mai te'aga. ²⁶ Ma nga alata gila agasia ngaia 'e leka mai 'i fofona nga asi, gila ka ma'u ba'ita. Ma gila ka o'omae 'ilo'oo, "Nga nunu'i 'ola!" Ma gila ka lebelebe no'o.

²⁷ Ma 'ame gole mola la Jisas ka fata 'ilo'oo faga, "Mooru sia ma'u mola! 'Inau lo'oo mola."

²⁸ Ma la Pita ka lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Alafa, lauta 'i'oo kwala'imori no'o, 'oi fata mai fagu fana 'aku leka kau te'amu 'i fofona nga asi lo'oo."

²⁹ La Jisas ka fata 'ilo'oo, "Kiu, leka mai."

Sui ma la Pita ka sifo fa'asia nga baru laka'u, maka eta ka talau no'o 'i fofona nga asi te'ana la Jisas. ³⁰ Tafe'ua nga alata ngaia 'e agasia nga iru ba'ita, ngaia 'e ma'u maka eta ka kuru no'o 'i 'ubulana nga asi. Ma ngaia ka o'omae maka 'ilo'oo, "Alafa, 'oi fa'amoori nau."

³¹ Ma 'ame gole mola, la Jisas ka kwatea nimana kau te'ana, maka dau ana, maka fata 'ilo'oo, "Nga fito'onga amu ngaia 'e sisika. 'Uta'i na 'i'oo manata ruarua agu?"

³² Ma nga alata gala fane no'o 'i 'ubulana nga baru, nga iru ka aloalo no'o. ³³ Sui ma nga ta'a na gila nana'i 'i 'ubulana nga baru lo'oo, gila ka fa'aba'ita ma gila ka 'ilo'oo, "T'oo no'o nga Wela na God kwala'imori."

*La Jisas ngaia 'e gulaa
ta'a gila fii*

(Mak 6:53-56)

³⁴ Ma alata gila olofolo 'ubulana asi, gila ka sifo no'o na nga fanua gila fa'alataa 'ania 'i Genesaret. ³⁵ Ma nga ta'a na fanua no'ona, gila ka aga su'ana la Jisas. Ma gila ka kwate alafuunga fana tani maa'e fanua ngaa'i la'u suria la Jisas, fana ta'a no'ona, 'agila feea mai ta'a aaga na gila fii te'ana. Ma gila ka ngaria mai ta'a gila fii 'e aula

te'ana. ³⁶ Ma nga ta'a no'ona gila ka soea la Jisas fana 'ani alamia nga ta'a fii lo'oori 'agila gema na nga 'a'aena nga ruu aana. Ma ta'a na gila gema to'ona ruu aana, gila ka gwari'a no'o.

15

Jisas 'e alafuu suria falafala na Farasii (Mak 7:1-13)

¹ Sui ma tani Farasii ngaa'i ma nga ta'a ni kwaifa'ananaunga na tagi ala Moses, gila ka leka mai fa'asia 'i Jerusalem te'ala Jisas fana orisilana. ² Gila ka fata 'ilo'oo, "Ola 'e fe'ua na fufu'iwane amu gila 'ame lo'o suria nga kwaifa'ananaunga na nga wawarifu dauru gila arua no'o mai na'o, tofuna gila 'ame narufia mola nga nimaga 'i na'o, sui ma tagila bi'i keto?"

³ La Jisas 'e lamadu'aga maka 'ilo'oo, "Uta'i na moru leka suria kwaifa'ananaunga amooru talamooru, ma moru 'ame leka suria tagi na God? ⁴ God 'e fata 'ilo'oo, "Oi fa'aba'ita nga mama'a amu ma nga tete'e amu,' ma 'Ni dai na ngaia 'e fata ngadaa nga mama'a aana 'amoe tete'e aana, tagila kwa'ia 'ani mae.' ✧ ⁵ Tafe'ua, mooru moru fa'ananau kuta mola ai lo'oo, Lautu te'efuta wane ngaia 'e to'o na ta 'ola na ngaia 'e su'asuria 'ani kwaibooni 'ania na mama'a aana ma tete'e aana, maka fata la'u mola 'ilo'oo, 'Nau taku kwatea no'o 'ola laka'u fana God,' ⁶ ma moru iiria, ngaia 'e le'a mola fana ngaia 'e sia kwaibooni mola na mama'a aana ma nga tete'e aana 'ania ni 'ola laka'u ngaia 'e fataarunga'i 'ania fana God. Alata 'i'oo agea 'ilo'oo, 'i'oo 'ame fa'aba'ita nga mama'a amu ma nga tete'e amu, ma 'i'oo 'ame lo'oo suria fatalana God. ⁷ Ma moru ka iiria mooru moru lo'o suria God, ma moru kotokoto mola. La Aesea ngaia 'e fata 'e to'o alata laka'u ngaia 'e giria nga 'ola na God 'e iiria suria amooru ma ka 'ilo'oo,

⁸ 'Nga ta'a lo'oo gila fa'aba'ita nau mola 'ania alafuunga aaga, tafe'ua ma manatalaga ngaia 'e lalau 'e iiki fa'asi nau.

⁹ Ngaia lo'oo 'agila fo'asi nau mola, tofuna gila kwaifa'ananau mola suria tagi aaga 'i talaga,

ma gila ka iiria nga tagi na God lo'oo no'o.' ✧

Kwaifa'ananaunga suria *nga fangalaa* (Mak 7:14-23)

¹⁰ Ma la Jisas ka soea mai nga oguogunga laka'u te'ana, maka fata 'ilo'oo faga, "Moru gwalongo mai fagu, ma 'amoru su'aai.

¹¹ Te'efuta 'ola na nga wane ngaia 'e 'ania, ngaia 'ame fa'abiria wane 'i maana God. 'Amoe no'o! Nga alafuunga ne'e ru'u mai fa'asia ngiduna wane no'o ngaia 'e fa'asuaa nga manatalana wane.

¹² Sui ma nga fufu'iwane ala Jisas, gila leka mai te'ana, ma gila ka fata 'ilo'oo fana, "Nga 'ola laka'u 'i'oo iiria, nga Farasii gila longoa, ma nga manatalaga ngaia 'ame le'a suria."

¹³ Ma la Jisas ka lamadu'aga maka 'ilo'oo, "Gila 'ilaka'u no'o nga 'ai na God 'ame kirua. God te'e kwatea kwa'ikwa'inga faga 'ilaka'u wane na ngaia 'e lafua nga 'ai lo'oo ne'e bila'o mai galangia 'ola lo'oo ngaia 'e kirua. ¹⁴ Ma moru sia manata 'abelo mola suria Farasii lo'oori. Tofuna gila 'ilaka'u la'u mola nga wane maana 'e logo na ngaia 'e talaia nga wane ngaa'i maana 'e logo. Mai mooru moru su'a la'u mola ai, lauta te'efuta wane lo'oo maana 'e logo maka talaia la'u mola nga wane ngaa'i maana 'e logo, tagala 'esi 'agaa'a te'efou no'o 'i 'ubulana nga kiru."

¹⁵ Ma la Pita ka fata 'ilo'oo fala Jisas, "Oi fa'awatagaa madi mai nga alafuunga laka'u 'i'oo bi'i iiria mola mai fameeru lo'oo."

¹⁶ La Jisas 'e lamadu'aa maka fata 'ilo'oo, "Mooru no'o na fufu'iwane agu, tafe'ua ma moru 'ame su'a la'u mola 'ua ai. ¹⁷ Uta'i na moru 'ame su'a mola na nga 'ola lo'oo? Nga 'ola na te'efuta wane 'ania ngaia 'e nigi 'i 'ubulana, ma 'i buri ngaia ka ru'u la'u mola mai fa'asia 'ubulana nonina. ¹⁸ Tafe'ua nga alafuunga 'e ria na ngaia 'e ru'u mai fa'asia ngiduna wane, ngaia leka mai fa'asia 'ubulana mangona. Nga 'ola no'ona na ngaia 'e fa'abiria nga mangona wane. ¹⁹ Ma 'ola 'e ria na 'e ru'u mai fa'asia 'ubulana manatalana wane ne'e 'ilo'oo: kwa'ilana wane, fuageni kwaifafingaa, agemaninga,

kotonga fana te'efuta ai ngaa'i, berilana 'ola na te'efuta wane ngaa'i, fe'enia nga alafuunga 'e ria suria nga wane ngaa'i. ²⁰ Aia, ni 'ola lo'oo na ngaia 'e su'asuria 'ani fa'abiria mangona wane 'i maana God. Ma lauta wane ngaia 'ame leka suria falafala na wawarifu dauru, ma ngaia 'ame narufia nimana 'i na'ona fangalaa, nga mangona 'e sia ria mola."

Nga tagoto'onga na te'e noni ngaia 'ame Jiu.

(Mak 7:24-30)

²¹ La Jisas ka leka no'o fa'asia nga lefu no'ona, maka leka no'o fana nga gule'e lefu 'i Taea ma 'i Saedon. ²² Ma te'e noni fa'asia 'i Kenan na ngaia 'ame Jiu 'e leka mai te'ana, maka o'omae 'ilo'oo, "Alafa, 'i'oo nga alakwa na fufutanga ala Defete, 'oi madau nau mai! Nga adalo ngaia 'e bo'ea nga lari'i agu, maka nonifii 'e iiki."

²³ La Jisas ngaia 'ame lamadu'aa mola 'ania te'efuta alafuunga. Ma nga fufu'iwane aana gila ka leka mai te'ala Jisas, ma gila ka 'ilo'oo, "'O'i iiria ana 'ani leka no'o kau, suria ngaia 'e lado adauru, ma ngaia 'e lakote 'e iiki no'o."

²⁴ La Jisas 'e fata fana noni no'ona maka 'ilo'oo, "God 'e alenau mola mai fana nga ta'a 'i Jiu na gila 'ilaka'u nga sifisifi na gila foo no'o."

²⁵ Sui ma nga noni no'ona ka leka mai, maka bobouruuru 'i na'ona 'a'aena maka 'ilo'oo, "Alafa, 'O'i kwaibooni mai agu."

²⁶ La Jisas ka lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Ngaia 'ame odo fana ngarilana nga fangalaa na wela, maka to'osia mola fana nga ku'ito."

²⁷ Nga noni no'ona ka 'ilo'oo, "Kiu. Tafe'ua nga ku'ito 'e su'asuria 'agila 'ania lau mola nga furufuruna fangalaa ne'e 'esia fa'asia nga fo'ufo'u ni fangalaa na wane lo'oo ngaia 'e langoniga."

²⁸ Sui mala Jisas 'e lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Noni lo'oo, nga tagoto'onga amu ngaia 'e ba'ita 'e iiki! Ma nga 'ola lo'oo 'i'oo soea, nau taku kwatea no'o famu." Ma nga lari'i aana ka gwari'a no'o na te'e alata no'ona mola."

La Jisas 'e gulaa ta'a 'e fii 'e aula

²⁹ Alata la Jisas ngaia 'e leka mai fa'asia maa'e fanua no'ona, ngaia ka ori mai suria tala ne'e riu suria asi 'i Galili. Ma ngaia ka fane gouna nga iile, maka to'oru 'i wado.

³⁰ Ma nga alata no'ona, ta'a 'e aula 'e iiki gila ka leka mai te'ana. Ma gila ka ngaria la'u mola mai tani ta'a 'a'aega 'e mae ma nga nimaga 'e mae, tani ta'a maaga 'e logo, ma tani ta'a gila foka'ato ma nga ta'a ngaa'i na gila fii. Gila aruga 'i na'ona 'a'aena la Jisas, ma ngaia ka gulaga, ma gila ka gwari'a te'efou no'o. ³¹ Ma nga ta'a lo'oori na gila ugu, gila ka 'alefo ba'ita. Ta'a na gila foka'ato, gila fata la'u mola. Ma ta'a na 'a'aega 'e mae ma nga nimaga 'e mae gila ka le'a la'u mola. Ma ta'a na gila 'ame leka le'a, gila ka leka le'a no'o. Ma nga ta'a na maaga 'e logo, gila ka aga la'u mola. Ma suria na gila agasia ni 'ola lo'oo, gila bi'i iiri ba'ita na God 'i Israel.

La Jisas 'e langonia fai to'oni (4,000) wane

(Mak 8:1-10)

³² Sui ma la Jisas ka soea mai nga fufu'iwane aana te'ana, maka fata 'ilo'oo te'aga, "Nau ku kwaimanadai ba'ita fana ta'a lo'oo, tofuna gila nana'i fe'eni 'adauru suria oru gani 'e sui no'o, ma nga fangalaa aaga ka sui no'o. Ma nau ku 'ame siria orite'enilaga fana fanua aaga na alata gila molo'u 'ilo'oo, fa'asia te'efuta wane laloaga eta waata'uta'u, maka labufunu suria tala."

³³ Nga fufu'iwane aana gila orisia ma gila ka 'ilo'oo fana, "Nga lefu lo'oo 'e kwasila. Meeru tameru to'odaria nga fangalaa 'i fai fana 'ani to'omia ta'a 'e aula 'ilo'oo welakau?"

³⁴ Ma la Jisas ka orisiga maka 'ilo'oo, "Fita me'e beret na moru to'o ai?"

Fufu'iwane aana gila lamadu'aa ma gila ka fata 'ilo'oo fana, "Fiu me'e beret lo'oo, fe'enia tani gweii'a lo'oo meru to'o ai."

³⁵ Nga alata no'ona, la Jisas ka iiria na ta'a no'ona 'agila to'oru 'i wado. ³⁶ Sui ma ngaia ka ngaria fiu me'e beret fe'enia gweii'a no'ona, maka baole'a fana God. Sui ma ngaia ka niia, maka kwatea fana fufu'iwane aana, fana 'agila dalo'ia fana ta'a no'ona. ³⁷ Ma ta'a no'ona, gila keto te'efou, ma gila ka bote no'o. Burina gila

keto 'e sui, nga fufu'iwane aana gila ka fa'afongua fiu kukudu na fangalaa ne'e ole. ³⁸ Ta'a na gila 'ania fangalaa lo'oori, gila to'omia fai to'oni (4,000) wane. Gila 'ame idumia mola nga ta'ageni ma nga ru'uru'ua sisita.

³⁹ Aia, ma burina gila keto 'e sui mola, la Jisas bi'i orite'eniga fana fanua aaga. Ma ngaia fe'enia nga fufu'iwane aana, gila ka fane 'ubulana nga baru, ma gila ka leka no'o fana fanua gila fa'alataa 'ania 'i Magadan.

16

Nga ta'a gila siria 'agila agasia tani faata'inga

(Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

¹ Aia, tani Farasii ngaa'i fe'enia tani Sadusi, gila ka leka mai te'ala Jisas fana 'agila irito'ona la'u mola, ma gila ka orisia fana ngaia 'ani agea late'e 'ola fana 'ani faate'enia na God 'e alea mai. ² La Jisas ka lamadu'aga maka fata 'ilo'oo faga, "Na nga alata nga sina 'ani suu, lauta moru agasia nga lalo lo'oo ngaia 'e meku, moru su'aai, uuta 'e sia to'o mola 'igani. ³ Kiu, ma 'usu'usu gani, lauta moru agasia nga lalo ngaia 'e meku maka bobola'a, ma moru su'a no'o ai la'u mola nga uuta te'e to'o no'o. Mooru moru su'asuria agasilana lalo, tafe'ua ma moru 'ame aga su'a mola na nga 'ola na God 'e agea na alata lo'oo. ⁴ Moru nga ta'a na alata lo'oo moru agea ni 'ola 'e ria 'e aula, ma moru 'ame tagoto'o la'u mola na God. Moru siria agasilana 'ola ni faata'inga. Tafe'ua nau ku sia agea mola te'efuta 'ola ni 'alefosilai famooru. Nga 'ola ni faata'inga lo'oo nau taku agea te'amooru 'amoru agasia no'o nga 'ola ni faata'inga na ngaia 'e lau fana nga profet la Jona 'i na'o."

Burina la Jisas ngaia 'e fata 'ilo'oo 'e sui, ma ngaia ka leka no'o fa'asiga.

Kwaifa'ananaunga suria nga Farasii ma nga Sadusi

(Mak 8:14-21)

⁵ Nga alata la Jisas fe'enia nga fufu'iwane aana gila olofolo fana nga gule'e asi, nga fufu'iwane aana gila mabolosia mola fana ngarilana beret fe'eniga. ⁶ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo faga, "Mooru aga le'a suri

amooru fa'asia nga iist fana beret na Farasii ma ni Sadusi lo'oo."

⁷ Ma nga alata nga fufu'iwane aana gila longoa nga alafuunga lo'oori, gila ka fata suria 'i laloaga 'i talaga, tofunu gila madafia iiria la Jisas ngaia 'e alafuu suria beret kwala'imori, ma gila ka 'ilo'oo, "Bala la Jisas ngaia 'e fata 'ilo'oo, tofunu goru 'ame ngaria mai te'efuta beret ta'ua lo'oo."

⁸ Ma tofunu la Jisas ngaia 'e su'a mola na manatalana nga fufu'iwane aana, ngaia ka fata 'ilo'oo, "Ola 'e fe'ua na moru manata 'abelo 'e iiki suria na moru 'ame ngaria mai te'efuta beret? Nga tagoto'onga lo'oo amooru 'e sisika 'e iiki!"

⁹ Fe'ua? Mooru moru 'ame su'a 'ua na fa'aladanga 'ubulana nga 'ola lo'oo nau ku iiria famooru? Mooru moru 'ame madafia no'o nga nima me'e beret laka'u nau ku langonia 'ania nima to'oni (5,000) wane, ma moru ka fa'afongua kukudu 'e aula 'ania keto laka'u 'e ole? ¹⁰ Bala moru mabolosia la'u mola nga fiu me'e beret laka'u nau ku langonia 'ania fai to'oni (4,000) wane, ma moru ka fa'afongua kukudu 'e aula laka'u 'ania keto ne'e ole. ¹¹ 'Uta'i na moru 'ame su'a mola ai 'olataa na nau ku fata suria? Nau ku 'ame alafuu suria nga beret lo'oo. 'Olataa na nau ku iiria lo'oo na tamoru 'abelo 'ania mooru fa'asia nga iist fana beret na Farasii ma ni Sadusi lo'oo." ¹² Burina ngaia 'e fata 'ilo'oo 'e sui, nga fufu'iwane lo'oo gila bi'i su'aai 'olataa na la Jisas ngaia 'e alafuu 'i suria. Ngaia 'e alafuu mola suria nga kwaifa'ananaunga na Farasii ma nga Sadusi.

Nga tagoto'onga ala Pita

(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)

¹³ Alata la Jisas ngaia 'e nigi na gule'e lefu 'i Sesarea Filipae, ngaia ka orisia nga fufu'iwane aana maka 'ilo'oo, "Ino'ona ma ta'a lo'oo gila iiria nau nga Wela na Wane, 'ania ni dai?"

¹⁴ Gila lamadu'aa ma gila ka 'ilo'oo, "Tani ta'a ngaa'i gila iiria 'i'oo la Jon wane ni naruabunga na ngaia 'e moori la'u, ma tani ta'a ngaa'i gila iiria 'i'oo la Elaeja na ngaia 'e moori la'u. Ma tani ta'a ngaa'i la'u gila ka iiria 'i'oo la Jeremaea 'amoe ma profet ngaa'i lo'oo ngaia 'e moori la'u."

¹⁵ Sui ma la Jisas ka orisiga maka 'ilo'oo, “Ma 'i mooru lo'oo, moru iiria 'inau ni dai?”

¹⁶ Ma la Saemon Pita ka lamadu'aa maka 'ilo'oo, “T'oo no'o na nga Kraes, nga Wela na God ngaia 'e momoori firi.”

¹⁷ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo, Saemon wela ala Jona, nga nanamangaa famu. Suria te'efuta wane 'ame faate'enia nga 'ola lo'oo famu. Tafe'ua nga ma'aa agu 'i langi na ngaia 'e faate'enia famu. ¹⁸ Ma nau ku iiria famu, 'i'oo la Pita, ne'e fa'aladamia 'ilaka'u nga fou, maka 'ilaka'u nga fou na gila launge'enia nga 'ifi fofona. Ma fofona fou lo'oo, nau taku launge'enia siosi agu. Ma nga tegelalana maenga 'e sia talariufia mola. ¹⁹ Ma nau ku kwatea tegelangaa famu na ngaia 'e 'ilaka'u nga kii na sinamaa na foufounga na God. Fana te'efuta 'ola na 'i'oo ruia wane 'e sia agea fofona fanua lo'oo 'i wado, God 'e ala fafia la'u mola fatalamu 'i Langi. Ma te'efuta 'ola na 'i'oo alamia wane 'ani agea 'i fofona fanua lo'oo 'i wado, God 'e alamia la'u mola 'i Langi.”

²⁰ Sui ma la Jisas ka fata tegela'a fana nga fufu'iwane aana, fana 'agila sia kwairii 'ua ai te'ana te'efuta wane suria ngaia na nga Kraes.

La Jisas ngaia 'e fata suria nga maenga aana
(Mak 8:31–9:1; Luk 9:22-27)

²¹ Ita na alata no'ona maka leka, la Jisas 'e tala'ae no'o na alafuunga wataga fana nga fufu'iwane aana maka 'ilo'oo, “Nau taku leka no'o fani Jerusalem. Ma nga ta'a na'ona'o, ma nga fataabu ba'ita, ma nga ta'a ni kwaifa'ananaunga na tagi, tagila malate'ote'o agu, ma tagila kwa'i nau. Na oru maa'e gani, God te'e tata'e nau la'u fana nga mooringa.”

²² Ma la Pita ka talaia kau, maka iila fana maka 'ilo'oo, “Alafa, God 'e ruia! Nga 'ola lo'oo, 'e sia lau mola famu.”

²³ Ma la Jisas ka bulota'i, maka fata 'ilo'oo fala Pita, “Saetan, leka lalau kau fa'asi nau! T'oo tata'e suari nau suria mantalamu 'i talamu ma 'amoe la'u fa'asia God.”

²⁴ Sui ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fana nga fufu'iwane aana, “Ni dai ne'e siria 'ani lado agu, ngaia 'e sia manata 'abelo mola suria ni 'ola ngaia 'e siria mola fana 'i talana.

Ngaia 'ani 'uri fana 'ani leka suri nau gwa'a ngaia 'ani nonifii, ma ka mae na 'ai folo. ²⁵ Ni dai ne'e ma'asiri fana lekanga suri nau tofuna ngaia 'e siria 'ani agea mola ni 'ola suria kwaisiriinga aana 'i talana, ngaia te'e talafia nga mooringa firi lo'oo. Tafe'ua ni dai ne'e 'uri 'ani mae fagu, ngaia te'e to'o na mooringa firi. ²⁶ Lautu te'efuta wane 'e to'o na ni 'ola 'e aula fofona fanua lo'oo 'i wado, ma ngaia ka mae, ma ngaia 'e nana'i lalau fa'asia God, ni 'ola lo'oori 'e sia agea mola te'efuta le'anga fana. Te'efuta wane 'ame to'omia forilana nga mooringa firi 'ania nga bata. ²⁷ Nau ku iiria 'ola lo'oo tofuna 'inau, nga Wela na Wane, nau taku leka mai fe'enia nga enselo agu, fe'enia kwangakwanganga na Mama'a agu, mai nau taku kwatea nga foforinga ma nga kwa'ikwa'inga fana nga ta'a te'efou, tofuna nga 'ola na gila agea. ²⁸ Ola 'e to'o nau ku iiria famooru, tani wane amooru gila sia mae mola leleka ma gila ka agasi nau ku nigi mai fe'enia foufounga agu.”

17

La Jisas ngaia 'e faate'enia nga tegelangaa aana fe'enia kwangakwanga'anga aana
(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)

¹ Na onona maa'e gani 'i buri, la Jisas 'e talaia la Pita, ma nga rua wane ni futanga aana, la Jemes ma la Jon 'i talaga fana 'i gouna me'e busu ne'e lau 'i langi. ² Ma alata gila aga kau, gila ka agasia nga maana la Jisas ngaia 'e bulota'i. Nga maana ka sinasinalo'a 'ilaka'u nga sina, ma nga ruu aana ka kwakwao'a te'efou no'o. ³ Ma nga oru wane na fufu'iwane lo'oo aana, gila ka agasia la Moses fe'enia la Elaeja gala alafuu mola fe'enia la Jisas. ⁴ Ma la Pita ka fata 'ilo'oo kau fala Jisas, “Alafa, ngaia 'e le'a 'e iiki fana 'aguru nana'i lo'oo no'o. Lautu 'i'oo siria, nau 'aku launge'enia nga oru 'o'oba, te'e ai famu, te'e ai fana la Moses, ma nga ai ngaa'i fana la Elaeja.”

⁵ Ma nga alata la Pita ngaia 'e alafuu mola 'ua 'ilo'oo, nga kofa ne'e sinasinalo'a 'e iiki 'e daa mai, ma nunuflana ka 'afu fafiga, ma gila ka longoa nga kwala 'e 'ola ngaia 'e fata mai 'ilo'oo fa'asia 'ubulana nga kofa no'ona, “Nga wela mouta'ia agu

ngai lo'oo na nau ku kwaimaa ba'ita no'o fana. Nau ku aile'a fe'enia. Moru gwalongo fana.”⁶ Ma alata nga fufu'iwane aana gila longoa no'o kwala 'e 'ola lo'oo, gila ka ma'u ba'ita, ma gila ka eeno no'o fafia nga maaga 'i wado.

⁷ Ma la Jisas ka nigi mai te'aga, maka gema to'oga, maka fata 'ilo'oo, “Moru tata'e. Ma moru sia ma'u mola.”⁸ Ma nga alata gila aga kau, gila 'ame agasia no'o te'efuta wane, ma te'e la Jisas momola.

⁹ Ma nga alata gila sifo mai fa'asia 'i gouna nga busu lo'oori, la Jisas ka fata tegela'a faga maka 'ilo'oo, “Mooru sia kwairii mola te'ana te'efuta wane na 'ola lo'oo moru agasia, leleka maka nigi na alata God 'ani tata'e nau, nga Wela na Wane, fa'asia nga maenga.”

¹⁰ Oru wane na fufu'iwane aana gila orisia ma gila ka 'ilo'oo, “'Ola 'e fe'ua na ta'a ni kwaifa'ananaunga na tagi gila iiria la Elaeja te'e ori la'u mai, sui ma nga wane laka'u God 'e firia te'e bi'i leka mai?”

¹¹ La Jisas 'e lamadu'aga maka 'ilo'oo, “Ngaia 'e to'o. La Elaeja te'e ori mai, fana 'ani kwaibooni na ta'a fana nga sasari agaungaa.”¹² Mai nau ku iiria la'u famooru, la Elaeja ngaia 'e nigi mai 'e sui no'o. Tafe'ua nga ta'a gila 'ame aga su'a mola ana. Ngaia lo'oo, gila agea lau mola ni 'ola 'e ria ana suria nga kwaisiriinga aaga. Ma tagila agea 'ilo'oo la'u mola agu.

¹³ Alata oru wane na fufu'iwane lo'oori gila longoa, gila bi'i su'aai na la Jisas 'e fata te'aga suria la Jon wane ni naruabunga.

*La Jisas ngaia 'e belote'enia nga adalo
(Mak 9:14-29; Luk 9:37-43a)*

¹⁴ Alata la Jisas fe'enia oru wane na fufu'iwane aana gila sifo mai fana 'a'aena busu lo'oori, nga ta'a 'e aula gila ogu no'o, ma te'e wane ngaa'i 'e leka mai, maka bobouruuru 'i na'ona 'a'aena la Jisas, maka fata 'ilo'oo,¹⁵ “Alafa, 'oi manadaia mai nga wela wane agu, tofunu nga langasi kwa'ikwa'i ngaia 'e agea. Nga fiifinga lo'oo 'e agea ma ngaia ka nonifii furifuri, ma nga alata 'e aula ngaia ka 'esia 'ubulana eele, ma 'i 'ubulana ka'o la'u mola.”¹⁶ Nau ku

ngaria mai te'ana fufu'iwane amu. Tafe'ua ma ngaia 'e 'ato 'e iiki faga fana 'agila gu-laa.”

¹⁷ La Jisas 'e fata 'ilo'oo faga, “Manata lamooru 'e ngasi 'e iiki, ma mooru ta'a moru ria! Ma moru 'ame fito'o agu 'ua! Nau ku nana'i fe'eni amooru 'e nigi lo'oo no'o, to'omia amooru fito'o mola agu.” Sui ma ngaia ka fata 'ilo'oo fana wane no'ona, 'oi ngaria mai nga wela no'ona amu lo'oo.

¹⁸ Ma la Jisas ka fata tegela'a fana nga adalo no'ona, ma ngaia ka leka no'o fa'asia nga wela lo'oori. Ma nga wela lo'oori ka gwari'a no'o na te'e alata no'ona la'u mola.

¹⁹ Ma alata gila nana'i 'i talaga, nga fufu'iwane lo'oo gila leka mai te'ala Jisas, ma gila ka orisia ma gila ka 'ilo'oo, 'Ola 'e fe'ua na ngaia 'e 'ato fameeru fana belote'enilana nga adalo laka'u welakau?”

²⁰⁻²¹ Ma la Jisas 'e lamadu'aga maka fata 'ilo'oo, “Ngaia 'e 'ilo'oo, tofunu moru 'ame tagoto'o mola. Mai nau ku iiria famooru, lauta nga tagoto'onga amooru na God ngaia 'e ba'ita 'ilaka'u nga 'u'ui 'ola sisika na gila fa'alataa 'ania mastad, mooru su'asuria 'amoru agea mola nga 'olataa na ngaia 'e 'ato. Lauta ngaia 'e 'ilo'oo, gwa'a nga busu loko'u, tamoru 'idua mola fa'asia talafurina 'ania fata lamooru. Ma lauta moru tagoto'o na tegelangaa na God, te'efuta 'ola 'e sia 'ato mola fana 'amoru agea.”*

*Ruana alata la Jisas ngaia 'e fata suria
maenga aana*

(Mak 9:30-32; Luk 9:43b-45)

²² Ma nga alata fufu'iwane aana gila ogu mai 'i Galili, la Jisas ka fata 'ilo'oo faga, “Nau, nga Wela na Wane, tagila kwate nau fana marimae agu,²³ fana 'agila kwa'i nau. Tafe'ua na oru maa'e gani, God te'e tata'e nau la'u mola fana mooringa.” Ma alata fufu'iwane gila longoa la Jisas ngaia 'e fata 'ilo'oo, gila ka kwaimanadai ba'ita.

La Jisas 'e foria takisifana 'Ifi Abu na God

²⁴ Na alata la Jisas fe'enia nga fufu'iwane aana gila leka mai fana fanua 'i Kapaneam, nga ta'a na gila goni bata na takisi fana 'Ifi Abu na God, gila leka mai te'ala Pita, ma

* **17:20-21** Tani girigiringa 'ua ala Matiu, gila ladoa mola verse 21, 'Te'e fo'anga fe'enia abu fanganga no'o ne'e to'omia tarilana nga adalo 'ilo'oo, ma te'efuta 'ola 'amoe la'u.'

gila ka orisia 'ilo'oo, “Ino'ona ma wane ni kwaifa'ananaunga amooru su'asuria 'ani sugaa la'u mola bata na meeru gonia fana 'Ifi Abu na God?”

²⁵ Ma la Pita 'e lamadu'aga maka 'ilo'oo, “Kiu, ngaia 'e su'asuria 'ani sugaa.”

Ma alata la Pita 'e ru'u 'ubulana 'ifi, la Jisas ka etaa kwaiorisinga maka 'ilo'oo, “Saemon, 'i'oo manata 'uta'i? Dai no'o nga alafa na fanua lo'oo 'i wado su'asuria 'ani ngaria bata fa'asiga? Nga ru'uru'ua aaga 'i talaga, 'amoe ma fa'asia ta'a kwaitaa?”

²⁶ La Pita 'e lamadu'aa maka 'ilo'oo, “Fa'asia ta'a kwaitaa.”

Ma la Jisas ka 'ilo'oo, “Lauta ngaia 'e 'ilo'oo, nga ru'uru'ua aaga gila 'ame kwatea mola nga takisi lo'oo. Ngaia lo'oo, lauta nau ku 'ame kwatea nga takisi fana 'Ifi Abu na Mama'a agu, ngaia 'e le'a mola. ²⁷ Ma gwa'a ngaia 'e 'ilo'oo, ngaia 'ame le'a 'aguru ngadaa nga manatanga aaga fadauru. 'Oi leka 'i asi, moko dee mai. Nga gweii'a na 'i'oo daua eteeta, 'oi 'ulasia fokana, moko agasia, nga bata ne'e to'omia dauru fana forilana takisi fana nga farisi, ngai 'ubulai. Ngaria bata no'ona, moko kwatea faga.”

18

Ni dai ne'e ba'ita?

(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

¹ Nga alata no'ona, nga fufu'iwane ala Jisas gila leka mai te'ana, ma gila ka orisia ma gila ka 'ilo'oo, “Alata ba'itangaa na God 'ani nig, ni dai ameeru na te'e ba'ita 'e iiki welakau?”

² Na nga alata no'ona, la Jisas 'e soea mai te'e wela sisita te'ana, maka fa'aula 'i laloaga. ³ Ma ngaia ka fata 'ilo'oo, “Ola 'e to'o lo'oo nau ku iiria famooru, lauta moru lamadu'aa nga abulongaa amooru, ma moru ka malasika'a amooru talamooru 'ilaka'u wela sisita lo'oo, ma tamoru to'omia fana God 'ani ba'ita fafi amooru. ⁴ Ma ni dai ne'e malasika'a aana 'ilaka'u wela sisita lo'oo, God te'e lafua 'ubulana ba'itangaa aana. ⁵ Lauta ni dai na 'i'oo kwaloa te'efuta wela 'ilo'oo tofuna na ngaia 'e tagoto'o agu, 'i'oo kwalo nau la'u mola.”

La Jisas 'e fa'abasua ta'a suria rianga

(Mak 9:42-48; Luk 17:1-2)

⁶ “Lauta te'efuta wane 'e agea wane ne'e malofi'a 'ilaka'u wela maka 'esia fa'asia fito'onga aana agu, ngaia 'e le'a fana 'agila gaua nga fou ba'ita 'i onomana, ma gila ka to'osia 'i 'ubulana nga matakwa tofuna kwa'ikwa'inga na God te'e kwatea fana ngaia 'e ba'ita 'e iiki. ⁷ Ngaia te'e ria no'o fana ta'a 'i fofona fanua lo'oo 'i wado suria ni 'ola 'e aula fana kotalana ngai ai. Ma ngaia te'e ria 'e iiki no'o fana ta'a na tagila agea ni 'ola lo'oo fana 'ani agea ta'a lo'oo 'agila 'esiga fa'asia tagoto'onga aaga agu.

⁸ “Ma lauta nimamu 'amoe ma 'a'aemu 'e age'o 'e 'esi'o fa'asia fito'onga amu agu, 'oi furi mousia fa'asi'o. Ngaia 'e le'a mola famu lauta 'i'oo ru'u 'ubulana mooringa firi 'i Langi fe'enia te'e gule'e ninima 'amoe te'e gule'e 'a'ae, fa'asia 'i'oo bi'i sifo 'i 'ubulana lefu na eele ngaia 'e nunula ma 'e sia mae la'u fe'enia rua ninima ma rua 'a'ae. ⁹ Ma lauta maamu 'e age'o 'e 'esi'o fa'asia fito'onga amu agu, 'oi lafua fa'asi'o, moko to'osia. Ngaia 'e le'a mola famu lauta 'i'oo 'ani ru'u 'i 'ubulana mooringa firi 'i Langi fe'enia te'e gule'e maa, fa'asia 'i'oo bi'i sifo 'i 'ubulana lefu na eele ngaia 'e nunula ma 'e sia mae mola fe'enia rua gule'e maa.”

Nga sifisifi laka'u ngaia 'e foo

(Luk 15:3-7)

¹⁰ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo la'u, “Mooru sia aga sifo mola na ni wela sisita lo'oo. Suria nga enselo aaga gila nana'i furifuri fe'enia God Mama'a agu 'i Langi.*

¹² “Ma lauta te'efuta wane 'e to'o na nga tangale'e sifisifi, ma te'e ai aga ka foo, ma 'olataa na wane lo'oo te'e agea? Wane lo'oo te'e 'akwasia mule akwala ma mule sifisifi lo'oo na lefu gila keketo ai, ma te'e leka maka kwailo'ofia te'e sifisifi lo'oo ngaia 'e foo. ¹³ Alata ngaia 'e daria, ngaia 'e aile'a 'e iiki riufia no'o aile'anga aana fe'enia nga sifisifi na gila nana'i mola fe'enia. ¹⁴ Nga Mama'a amooru mai langi, ngaia 'e manata 'ilo'oo la'u mola, suria ngaia 'ame siria fana te'efuta wela sisita lo'oo 'ani talafia mooringa firi.”

* **18:10** Tani girigiringa 'ua gila arua verse 11 'ilo'oo, 'Wela na Wane ngaia 'e leka mai fana fa'amoorilana ni 'ola ne'e foo.'

Rianga na wane

¹⁵ La Jisas 'e fata 'ilo'oo fana nga fufu'iwane aana, "Lauta nga wane ni futanga amu 'e agea te'efuta 'ola 'e ria amu, 'oi leka te'ana, moko kwairii te'ana na nga kutanga aana 'i laloamoo'o talamoo'o. Ma lauta ngaia 'e gwalongo famu, ma 'i'oo orite'enia no'o te'ana God. ¹⁶ Ma lauta ngaia 'e 'ame gwalongo famu, talaia te'efuta wane 'amoe nga rua wane la'u fe'eni'o, fana 'agala fa'ato'oa, fana 'i'oo agea suria nga Girigiringa Abu laka'u 'e iiria, 'Nga rua wane 'amoe ma nga oru wane fana 'agila fa'ato'oa nga alafuunga lo'oo ngaia 'e agea.' ✧ ¹⁷ Ma lauta ngaia 'ame 'uri 'ani gwalongo, kwairii te'ana nga oguogunga na ta'a na God. Ma lauta gwa'a nga oguogunga na ta'a lo'oo na God ma ngaia 'ame gwalongo no'o faga, arua 'i maa fa'asia oguogunga na ta'a amooru 'ilaka'u nga ta'a gila bobolosia God, 'amoe ta'a 'e ria na ngaia gonia nga bata na takisi.

¹⁸ "Ola 'e to'o lo'oo nau ku iiria famooru, te'efuta 'ola na moru ruia wane 'e sia agea mola fofona fanua lo'oo 'i wado, God 'e ala fafia la'u mola 'i Langi. Ma te'efuta 'ola na moru alamia wane 'ani agea 'i fofona fanua lo'oo 'i wado, God 'e alamia la'u mola mai 'i Langi.

¹⁹ "Nau ku iiria la'u mola famooru, lauta nga rua wane laloamooru gala ala fafia te'efuta 'ola 'i fofona fanua lo'oo 'i wado, ma gala ka fo'a fai, Mama'a agu 'i Langi ngaia te'e kwatea fagaa'a. ²⁰ Suria lauta nga rua wane 'amoe ma nga oru wane gila ogu na te'efuta lefu tofuna gila tagoto'o agu, nau ku nana'i la'u mola fe'eniga no'ona."

'Olafanataanga na rianga

²¹ La Pita 'e nigi te'ala Jisas, maka orisia maka 'ilo'oo, "Alafa, fita alata na nau taku 'olafanataa na wane ni futanga agu, alata ngaia 'e agea nga 'ola 'e ria agu? Ngaia 'e leleka maka nigi na fiu alata?"

²² Ma la Jisas ka lamadu'aa maka 'ilo'oo, Nau ku iiria famu, 'amoe mola fana te'e fiu alata, tafe'ua ma nga fiu akwala ma fiu alata na 'i'oo to'o 'olafanataa aana.† ²³ Nau ku iiria 'ilo'oo tofuna ba'itangaa na God 'e

'ilaka'u nga wane ba'ita na ngaia 'e siria 'ani fa'aodoa nga fangalanga'a ana fe'enia nga ta'a ni taunga'inga aana. ²⁴ Aia, nga wane ni taunga'inga eteeta 'e gania nga 10,000 na bata aana. ²⁵ Ma nga wane ni taunga'inga lo'oo ngaia 'ame to'omia no'o fana nga du'ulana nga fangalanga'a lo'oo ana, ma nga wane ba'ita lo'oo 'e iiria fana 'agila fa'afori 'ania wane ni taunga'inga lo'oo, fe'enia nga noni aana, ma nga ru'uru'ua aana, ma ni 'ola te'efou na ngaia 'e to'o ai, fana du'ulana nga fangalanga'a lo'oo aana.

²⁶ "Ma nga wane ni taunga'inga lo'oori 'e leka mai maka bobouruuru 'i na'o na nga wane ba'ita lo'oo, maka laeta'a maka 'ilo'oo, "Oi nonimaabe madi fe'eni nau, fana 'aku du'ua ni 'ola lo'oo amu te'efou.' ²⁷ Ma nga wane ba'ita lo'oori ka kwaimanadai fana, ma ngaia ka 'olafanataa no'o na fangalanga'a aana fana ngaia 'e sia du'ua la'u, ma ngaia ka alamia maka leka no'o kau.

²⁸ "Aia, ma alata nga wane lo'oori 'e ru'u kau 'i maa, ngaia 'e leka te'ana te'e wane ni taunga'inga ngaa'i na ngaia 'e gania nga te'e bata sisita te'ana. Ngaia 'e gema-sia, maka eta no'o fana 'inilana kuukuuna, maka fata 'ilo'oo, "Oi du'aa no'o nga 'ola laka'u 'i'oo gani agu.'

²⁹ "Ma wane ni taunga'inga no'ona ka bobouruuru, maka laeta'a maka 'ilo'oo, "Oi nonimaabe madi fe'eni nau, mai nau taku du'u famu.'

³⁰ Tafe'ua ma ngaia 'e ma'asiri, maka ngaria, maka arua 'ubulana nga 'ifi na lokafu, leleka ma ngaia ka du'ua no'o nga fangalanga'a lo'oori. ³¹ Ma alata nga ta'a ni taunga'inga gila agasia nga 'ola lo'oori, manatalaga 'e kwaimanadai ba'ita. Ma gila ka leka te'ana nga wane ba'ita lo'oori, ma gila ka kwairii na nga 'ola lo'oo te'efou.

³² "Ma nga wane ba'ita no'ona ka soea mai nga wane ni taunga'inga eteeta lo'oori, maka fata 'ilo'oo fana, "I'oo nga wane 'i'oo ria 'e iiki! Nau ku 'olafanataa mola na fangalanga'a laka'u amu te'efou, suria 'i'oo laeta'a fai te'agu. ³³ Ngaia 'e to'omia 'i'oo 'ani 'olafanataa la'u mola na nga wane ni

✧ 18:16 Diuteronomi 19:15 † 18:22 Nga fa'aladamaia 'e 'ilo'oo: na alata te'efou 'i'oo to'o 'olafanataa ana.

taunga'inga no'ona, 'ilaka'u laka'u nau ku agea famu.'³⁴ Ma nga wane ba'ita lo'oori ka ogaria ba'ita, maka kwatea fana 'agila labusia 'ubulana nga 'ifi na lokafu, leleka ma ngaia ka du'aa no'o nga 'ola te'efou na ngaia 'e gania."

³⁵ Ma la Jisas ka fa'asua nga tarifulaa lo'oori maka 'ilo'oo, "Nga 'ola no'ona la'u mola na nga Mama'a agu 'i Langi te'e agea famooru, lauta moru 'ame 'olafanataa kwala'imori na wane moru futa.

19

Kwaifa'ananaunga suria nga rugasilana nga noni

(Mak 10:1-12)

¹ Alata la Jisas 'e alafuu 'e sui mola, ma ngaia ka leka no'o fa'asia gule'e lefu 'i Galili. Ma ngaia ka olofolosia no'o nga ka'o 'i Jodan, maka nigi na gule'e lefu 'i Judea.

² Ma nga ta'a 'e aula 'e iiki na gila leka 'i suria. Ma nga ta'a na gila fii, la Jisas ka gulaga ma gila ka gwari'a no'o.

³ Ma tani Farasii ngaa'i gila leka la'u mola mai fana nga irito'olana la Jisas. Gila orisia, ma gila ka 'ilo'oo, "Ino'ona ma nga tagi ala Moses, ngaia 'e le'a mola fana wane 'ani rugasia mola noni ana tofuna te'efuta 'ola?"

⁴ La Jisas 'e lamadu'aga maka 'ilo'oo, "Nau ku su'aai mooru moru idumia Girigiringa Abu ne'e fata 'ilo'oo, 'Mai na etee-tanga, God ngaia 'e launge'enia wanewa'u ma nga nonigeni.'[☆] ⁵ Ma nga Girigiringa Abu 'e fata la'u mola 'ilo'oo, 'Tofuna 'ola lo'oori, wane te'e 'akwasia nga ma'a aana fe'enia tete'e aana, maka lado fe'enia nga noni aana, ma gala tagala lau no'o fana te'e wane momola.'[☆] ⁶ Gaa'a nga rua 'ola kwaitatari 'amoe no'o, tafe'ua ma gaa'a gala lau no'o fana te'e labe'ewane momola. Ngai lo'oo 'olataa God ngaia 'e firi ogua 'e sui no'o, ngaia 'ame le'a fana te'efuta wane 'ani rubea la'u."

⁷ Ma ni Farasii lo'oo gila orisia la'u ma gila ka 'ilo'oo, "La Moses ngaia 'e alamia nga wane 'ani giria nga kabe 'ola na kwairugasingaa, maka kwatea fana nga noni aana fana ngaia 'ani 'akwasia mola.

Ma 'uta'i na la Moses 'e alamia fana wane 'agila agea 'ilo'oo?"

⁸ La Jisas ka fata 'ilo'oo faga, "La Moses ngaia 'e alamia famooru Jiu fana 'akwasilana noni amooru, tofuna manata lamooru 'e ngasi 'e iiki. Gwa'a 'ilo'oo, mai na'o nga alata God ngaia 'e launge'enia nga wane ma nga noni, ngaia 'ame 'ilo'oo. ⁹ Mai nau ku iiria famooru, lauta noni na te'efuta wane 'ame agemani mola fafia, ma nga kwaiina ngaia ka 'akwasia maka feea la'u mola te'efuta noni ngaa'i la'u, nga wane lo'oo ngaia 'e kuta no'o na agemaninga kwaifafi."

¹⁰ Burina la Jisas 'e fata 'ilo'oo te'aga te'efou, fufu'iwane aana gila ka fata 'ilo'oo fana, "Ma lauta ngaia 'ato 'e iiki fana wane 'ani 'akwasia nga noni aana 'ilo'oo, ngaia 'e le'a fana wane 'e sia fuageni mola."

¹¹ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo faga, "Nga kwaifa'ananaunga lo'oo ngaia 'amoe fana ta'a te'efou 'agila leka suria, ma ngaia fana ta'a na God 'e firiga fana 'agila leka suria mola. ¹² Tani wane ngaa'i gila 'ame fuageni, suria gila 'aiwane alata gila futa mai ai. Ma tani wane ngaa'i gila 'ame fuageni suria gila kwari 'usia wela. Ma tani wane ngaa'i gila 'ame fuageni tofuna gila taunga'i tegela'a no'o fana God. Ma nga ta'a na gila to'omia, alamia 'agila leka suria nga kwaifa'ananaunga lo'oo."

La Jisas 'e nanamate'enia ru'uru'ua sisita

(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)

¹³ Ma 'i burina ni 'ola lo'oo, tani ta'a ngaa'i gila ngaria mai nga ru'uru'ua sisita te'ala Jisas, fana ngaia 'ani arua nimana fafiga, maka fo'a faga. Ma nga fufu'iwane aana gila ka iila faga. ¹⁴ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo faga, "Moru alamia ni wela sisita 'agila leka mai te'agu, moru sia ruiga mola. Suria God te'e ba'ita fafia ta'a na gila malofi'a 'ilaka'u ni wela sisita lo'oo." ¹⁵ Sui mala Jisas ka arua nga nimana 'i fofona ni wela sisita lo'oori, maka nanamate'eniga. Sui ma, ngaia ka leka no'o.

Kwaifa'ananaunga suria nga dari'olanga

(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)

☆ 19:4 Jenesis 1:27; 5:2 ☆ 19:5 Jenesis 2:24

16 Na te'e alata ngaa'i, te'e wane sika'u ngaia 'e leka mai te'ala Jisas, maka orisia 'ilo'oo, "Wane ni kwaifa'ananaunga, nga 'ola le'a 'uta'i lo'oo na nau taku agea fana 'aku to'o na nga mooringa firi lo'oo?"

17 La Jisas 'e lamadu'aa ma ka fata 'ilo'oo fana, "Ola 'e fe'ua na 'i'oo orisi nau suria nga 'ola le'a welakau? Te'e God no'o na ngaia 'e le'a. Lautu 'i'oo siria 'i'oo 'ani to'o na mooringa firi, 'oi lo'o suria nga tagi aana."

18 Ma nga wane lo'oo ka orisia la'u la Jisas maka 'ilo'oo, "Tagi 'uta'i welakau?"

La Jisas ka du'aa 'ilo'oo aana, "I'oo sia kwa'ia mola ta wane, 'i'oo sia agemani kwaifafi mola, 'i'oo sia beria mola te'efuta 'ola, 'i'oo sia koto mola fana te'efuta wane. 19 Moko iiri ba'ita na mama'a amu ma tete'e amu. Moko kwaimaa fana ta'a te'efou 'ani 'ilaka'u la'u mola na 'i'oo kwaimaa famu 'i talamu."

20 Sui ma wane sika'u lo'oo ka fata 'ilo'oo fala Jisas, "Ola lo'oori te'efou, nau ku lo'oo no'o 'i suria. 'Ilo'oo ma 'olataa na 'aku agea la'u welakau?"

21 Ma la Jisas 'e lamadu'aa maka 'ilo'oo fana, "Lautu 'i'oo siria 'i'oo 'ani le'a moko ari'afu, leka moko fa'afori 'ania ni 'ola na 'i'oo to'o ai te'efou, sui moko ngaria bata no'ona, moko kwatea fana ta'a na gila galafa'a, ma 'i'oo to'o to'o na dari'olanga 'i Langi. Sui ma 'i'oo to'o bi'i leka mai suri nau."

22 Ma nga alata nga wane sika'u lo'oori 'e longoa nga 'ola lo'oo, nga mangona 'e kwaimanadai ba'ita, ma ngaia ka leka no'o, tofunu ngaia nga wane 'e dari'ola'a 'e iiki.

23 Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fana nga fufu'iwane aana, "Nau ku iiria famooru, ngaia 'e 'ato 'e iiki fana nga ta'a na gila dari'ola'a 'agila ru'u 'ubulana mooringa lo'oo God 'e ba'ita fafia. 24 Ma nau ku iiria la'u mola famooru, ngaia 'e 'ato 'e iiki fana te'efuta kamel 'ani ru'u suria nga maa'e kwakwa sisika 'i 'a'aena nila. Ma ngaia 'e 'ato 'e riufia la'u mola fana te'efuta wane dari'ola'a fana God 'ani ba'ita fafia moorilana."

25 Aia, ma nga alata fufu'iwane aana gila longoa nga 'ola lo'oo, gila ka 'alefo ba'ita, ma gila ka fata 'ilo'oo, "Lautu ngaia 'e 'ato

fana wane dari'ola 'ilo'oo, ni dai na te'e to'omia fana mooringa firi lo'oo?"*

26 Ma nga alata la Jisas 'e alafuu mola, ngaia 'e aga odo kau fana fufu'iwane aana, maka fata 'ilo'oo, "Ngaia 'e 'ato 'e iiki fana nga wane 'ani daria mooringa firi, tafe'ua ma fana God ngaia 'ame 'ato mola. Nga 'ola lo'oo te'efou ngaia 'e wada'u mola fana God."

27 Nga alata no'ona, la Pita ka orisia la Jisas maka 'ilo'oo, "Ma 'imeeru meru 'uta'i lo'oo? Tofuna 'imeeru meru 'akwasia no'o ni 'ola ameeru te'efou, ma meru ka leka no'o 'i suri'o. Ma 'olataa na God te'e kwatea fameeru?"

28 Ma la Jisas ka lamadu'aa fana maka 'ilo'oo, "Nau ku iiria famooru, na alata God 'ani arua nga fanua fooru lo'oo, 'inau, nga Wela na Wane, nau taku nana'i na furi'i to'orunga agu fana nga sufalana ta'a te'efou. Nga alata no'ona, amooru akwale'e wane ma ruaai agu, tamoru nana'i fe'eni nau fana sufalana ta'a na akwala ma rua fufutalaa 'i Israel. 29 Ma ni dai ne'e 'akwasia 'ifi aana, ma nga wanefutanga aana, ma nga wanena geni, ma nga mama'a ana fe'enia tete'e aana, ma ru'uru'ua aana, ma nga wado aana, tofunu ngaia 'e leka suri nau, nga wane no'ona ngaia te'e ngaria ni 'ola 'e le'a 'e aula riufia ni 'ola laka'u ngaia 'e to'o ai 'i na'o. Ma God te'e kwatea la'u mola mooringa firi fana. 30 Ma ta'a 'e aula lo'oo na gila mala ba'ita aaga na alata lo'oo, tagila sika'a mola. Ma ta'a 'e aula na gila malasika'a aaga na alata lo'oo, tagila ba'ita."

20

Nga fa'aladanga suria ta'ani taunga'inga

1 La Jisas 'e fata 'ilo'oo fana nga fufu'iwane aana, "Nga ba'itangaa na God ngaia 'e 'ilo'oo: Ngaia 'e 'ilaka'u nga wane ne'e to'o na wado, maka leka 'usu'usugani fana nga soelana ta'a fana taunga'inga 'ubulana langa'a aana. 2 Ma ngaia ka ala fafia nga forilaga 'ania bata ne'e to'omia fana te'e gani momola, maka alega no'o fana taunga'inga 'ubulana nga langa'a aana.

* 19:25 Fufu'iwane aana gila 'alefo tofunu gila madafia wane dari'ola'a, God ne'e nanamate'enia

³ “Ma na mulena mae'ola na sina 'usugani, ngaia 'e leka la'u, maka agasia tani wane ngaa'i na gila ula tago mola 'i 'ubulana usi'a. ⁴ Ma ngaia ka fata 'ilo'oo faga, 'Moru leka la'u mola mai, fana amoru taunga'i 'ubulana nga langa'a agu, mai nau taku fori amooru 'ania 'ola ne'e toto'o fe'enia taunga'inga lo'oo.’ ⁵ Ma gila ka leka no'o.

“Ma dalototo'o na gani, ma nga oruna mae'ola na sina gagani, ngaia 'e leka la'u mola, maka agea 'ino'ona la'u mola. ⁶ Ma laulafi no'o, ngaia ka leka maka to'odaria tani wane na gila ula tago la'u mola maana usi'a. Ma ngaia ka orisiga maka 'ilo'oo, 'Fe'ua na moru ula tago mola 'i lo'oo suria gani la'ula'u lo'oo?’

⁷ “Ma gila lamadu'aa ma gila ka 'ilo'oo, 'Te'efuta wane 'ame soe 'ameeru mola fana taunga'inga.’

“Ma ngaia ka fata 'ilo'oo faga, 'Moru leka la'u mola mai, fana amoru taunga'i 'ubulana nga langa'a agu.’

⁸ “Ma alata nga sina 'e suu no'o, wane ne'e to'o na langa'a lo'oo ka fata 'ilo'oo fana nga wane ba'ita na taunga'inga lo'oo aana, “Oi soea mai ni wane ni taunga'inga lo'oo, moko foriga 'ania nga bata aaga. To'o eta na nga ta'a laka'u nau ku soega 'i'isi, leleka maka nigi na nga ta'a laka'u nau ku eta soega mai na'o.’

⁹ “Nga ta'a ni taunga'inga laka'u ngaia soega 'i buri laulafi, gila nigi mai, ma ngaia ka foriga 'ania bata ne'e to'omia te'e gani fana te'e wane. ¹⁰ Ma alata nga ni wane laka'u ngaia 'e soega mai 'i na'o gila nigi mai, gila madafia iiria ngaia te'e foriga 'e ba'ita 'e riufiga. Tafe'ua ma gila te'efou gila ngaria mola bata ne'e to'omia te'e gani fana te'e wane. ¹¹ Ma alata gila ngaria mola, gila ka ngu'ungu'u no'o 'i buri fana nga wane ne'e to'o na nga langa'a lo'oo, ma gila ka fata 'ilo'oo, ¹² ‘Nga ta'a lo'oo 'i'oo soega mai buri, gila taunga'i mola suria alata sisika, mai 'i'oo foriga 'e toto'o la'u mola fe'eni 'ameeru na meeru ngari gelo na nga taunga'inga suria nga gani la'ula'u lo'oo, ma nga sina ka sinafii 'ameeru.’

¹³ “Ma ngaia ka lamadu'aa te'e wane aga maka 'ilo'oo, 'Welakau, nau ku 'ame beri'o lo'oo. 'T'oo ala fafia nga taunga'inga fana

nga bata laka'u. ¹⁴ Ngaria no'o foforinga amu, moko leka no'o kau. Nau ku siria 'aku kwatea fana wane na nau ku soea 'i'isi 'e 'ilaka'u la'u mola na nau ku kwatea famu. ¹⁵ Ma nau ku to'o na tegelangaa fana agelana 'olataa na nau ku siria taku agea 'ania nga bata agu 'i talagu. “Fe'ua 'i'oo 'uga, tofuna nau ku kwatea ni 'ola ba'ita fana ta'a matari lo'oo?’ ”

¹⁶ Sui ma la Jisas ka fata 'ilo'oo, “Ngaia no'ona, nga wane na ngaia 'e leka mai buri na alata lo'oo, te'e leka no'o 'i na'o la'u mola. Ma nga wane na ngaia 'e leka no'o 'i na'o, te'e ori la'u 'i buri.’”

Oruna alata la Jisas ngaia 'e alafuu suria maenga aana

(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

¹⁷ Alata la Jisas ngaia 'e leka fani Jerusalem, ngaia ka soea mai nga fufu'iwane aana galangia, ma ngaia ka alafuu te'aga 'i talaga maka 'ilo'oo, ¹⁸ “Mooru gwalongo le'a mai fagu. Goru leka no'o fana 'i Jerusalem. Ma tagila kwate nau, nga Wela na Wane, fana fataabu ba'ita ma nga ta'a ni kwaifa'ananaunga na tagi, fana 'agila sufa nau fana nga kwa'ilagu. ¹⁹ Ma tagila kwate nau fana ta'a na gila 'ame Jiu, ma tagila doodoo 'ani nau, ma tagila labusi nau. Sui ma tagila mudi'i nau na 'ai folo fana kwa'ilagu. Aia, ma nga oruna gani, God te'e tata'e nau la'u fana mooringa.”

Nga kwaiorisinga na tete'e na rua wane na fufu'iwane ala Jisas

(Mak 10:35-45)

²⁰ Burina 'ola lo'oori, noni ala Sebedi fe'enia nga rua wela aana, la Jemes ma la Jon, gala nigi mai fana agasilana la Jisas. Nga noni lo'oori 'e leka mai, maka boboururu 'i na'ona la Jisas, maka soea fana agelana nga 'ola fana rua wela lo'oo aana. ²¹ Ma la Jisas ka orisia noni lo'oo maka 'ilo'oo, “‘Olataa na 'i'oo siria?’”

Ngaia ka fata 'ilo'oo, “Nau ku siria 'i'oo 'ani alamia rua wela lo'oo agu, 'agala nana'i galangi'o, nga wane ngaa'i 'ani nana'i 'i gula le'a amu, ma nga wane ngaa'i 'i gula moori amu, alata 'i'oo 'ani ba'ita 'ubulana foufounga amu.”

²² Na alata no'ona, la Jisas ka fata 'ilo'oo fana rua wane lo'oori, “‘Ola lo'oo molo

soea, moo'o molo 'ame su'a mola na fa'awatagalai. Moo'o molo to'omia 'amolo nonifii 'ilaka'u na nau taku nonifii?"

Ma gala ka fata 'ilo'oo, "Kiu, amee'e mele to'omia mola."

²³ La Jisas ka fata 'ilo'oo la'u fagaa'a, "Ngaia 'e to'o, nga nonifinga lo'oo te'e nigi amoo'o. Tafe'ua fana nga wane ngaia 'ani nana'i gula le'a agu, ma nga wane ngaa'i gula moori agu 'ilaka'u na molo siria, nau ku 'ame firia. Te'i Mama'a agu 'i Langi no'o 'e su'asuria kwatelai fana ni dai na ngaia 'e firiga fai 'e sui no'o.

²⁴ Alata nga akwale'e wane na fufu'iwane ana lo'oori gila longoa 'ola lo'oo, gila ka ogaria fana rua wasina lo'oo.

²⁵ Ngaia lo'oo, la Jisas ka soega te'efou no'o mai te'ana, maka fata 'ilo'oo, 'Mooru moru su'aai nga ta'a ba'ita na gila ba'ita fana ta'a na gila 'ame Jiu, gila to'o na tegelangaa, ma gila su'a le'a na usunge'enilana wane fana agelana ni 'ola gila siria. ²⁶ Tafe'ua, ngaia 'e sia 'ilo'oo la'u 'i laloamooru. Lautu te'efuta wane amooru ngaia 'e siria 'ani ula na'ona'o, ngaia 'ani su'aai ngaia wane ni taunga'inga amooru 'ani lau. ²⁷ Ma lautu ni dai amooru na ngaia 'e siria 'ani ba'ita, ngaia 'ani taunga'i tago fana ta'a. ²⁸ Ngaia te'e agea 'ilaka'u 'inau, nga Wela na Wane. Tofuna nau ku 'ame leka mai fana nga ta'a lo'oo 'agila taunga'i fagu. Mai nau ku leka mai fana 'aku taunga'i fana ta'a te'efou, ma 'aku kwatea no'o moorilagu fana fa'amoorilana nga ta'a te'efou fa'asi rianga aaga."

La Jisas 'e gulaa rua wane maa gaa'a 'e logo

(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

²⁹ Ma nga alata la Jisas fe'enia fufu'iwane aana gila 'akwasia no'o fanua 'i Jeriko. Nga ta'a 'e aula 'e iiki gila leka no'o suriga.

³⁰ Ma nga rua wane maa gaa'a 'e logo gala nana'i gegena tala. Ma alata gala longoa la Jisas 'e leka mai suria tala lo'oo, gala ka o'omae, ma gala ka 'ilo'oo, "Alafa, 'i'oo nga alakwa na fufutanga ala Defete, 'oi manadaia amee'e mai."

³¹ Ma alata nga ta'a lo'oo gila longo 'agaa'a, gila ka iila fagaa'a, ma gila ka

fata 'ilo'oo, "Molo nana'i aloalo." Tafe'ua na alata gila fata 'ilo'oo fagaa'a, gala bi'i o'omae ba'ita maka iiki la'u, "Alafa, 'i'oo nga alakwa na fufutanga ala Defete, 'oi madai'a amee'e mai."

³² Ma alata la Jisas 'e longoa gala o'omae mai 'ilo'oo, ngaia ka mamalo, maka orisiga maka 'ilo'oo, "Olataa na molo siria 'aku agea famoo'o?"

³³ Gala lamadu'aa, ma gala ka 'ilo'oo, "Mee'e mele siria 'i'oo 'ani 'ulasia maa mee'e fana amele aga la'u."

³⁴ No'ona, la Jisas ka kwaimanadai ba'ita fagaa'a, ma ngaia ka gema na nga maa gaa'a. Ma nga alata no'ona mola, nga maa gaa'a ka aga no'o, ma gala ka leka no'o fe'enia la Jisas.

21

Ta'a 'e aula gila baatafea la Jisas

(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

¹ Ma la Jisas fe'enia nga fufu'iwane aana gila nigi galangia no'o 'i Jerusalem, na fanua 'i Betefeis, 'i gouna nga busu 'i Olif. 'I no'ona, la Jisas ka kwatea nga rua wane na nga fufu'iwane aana, 'agala leka 'i na'o, ² ma ngaia ka fata 'ilo'oo fagaa'a, "Molo leka fana fanua loko'u molo agasia kau ma tamolo to'odaria te'e dongki, gila gaua 'i no'ona fe'enia nga dadalena. Tamolo rube 'agaa'a, ma molo ka ngari 'agaa'a mai te'agu. ³ Ma lautu te'efuta wane 'e orisi 'amoo'o, molo iiria te'ana 'ilo'oo, 'Nga Alafa 'e bo'obo'o fai. Ma ngaia te'e orite'eni 'agaa'a 'afe'aferu mola mai.' "

⁴ 'Ola lo'oo ngaia 'e lau fana 'ani fa'ato'oa 'olataa laka'u nga profet ngaia 'e iiria maka 'ilo'oo,

⁵ "Moru iiria fana ta'a 'i Jerusalem ma moru ka fata 'ilo'oo,

'Agasia madi. Nga kiingi amooru, ngaia 'e leka no'o mai te'amooru.

Ngaia 'e malofi'a,

maka leka mai 'i fofona nga dongki.

Ngaia 'e leka mai 'i fofona nga dale'e dongki." ✧

⁶ Ma nga rua wane na nga fufu'iwane aana, gala ka leka no'o 'i na'o, ma gala ka

agea no'o 'ola na la Jisas 'e iiria fagaa'a. ⁷ Gala talaia mai nga dongki no'ona fe'enia nga dadalena, ma gila ka lafate'enia nga ruu aga 'i fofona bobouna na rua dongki lo'oo, ma la Jisas ka nana'i 'i fofona. ⁸ Ma nga ta'a 'e aula 'e iiki gila ka lafate'enia nga ruu aaga suria nga tala, ma tani ta'a ngaa'i gila ka tofua nga lalana baibai, ma gila ka lafate'enia suria nga tala fana fa'aba'italana la Jisas. ⁹ Nga oguogunga ba'ita na gila leka 'i na'o la Jisas, ma gila na gila leka 'i'isi kau 'i burina, gila o'omae ma gila ka 'ilo'oo,

“Baatafengaa fana wela na fufutanga ala Defete nga kiingi!

God 'oi nanamate'enia nga wane na ngaia 'e leka mai 'ania nga tegelangaa amu!” ✧

Goru baatafea God!”

¹⁰ Ma alata la Jisas ngaia 'e nigi 'i Jerusalem, nga ta'a 'ubulana fanua gila tata'iiri te'efou no'o, ma tani ta'a ngaa'i gila orisiga ma gila ka 'ilo'oo, “Ni dai lo'oo?”

¹¹ Ma nga oguogunga no'ona gila ka 'ilo'oo, “Ngaia la Jisas nga profet, nga wane fa'asia nga fanua 'i Nasaret 'i 'ubulana nga gule'e lefu 'i Galili.”

La Jisas 'e iila fana ta'a na gila ngadaa 'Ifi Abu na God

(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

¹² Alata la Jisas 'e leka mai maka nigi 'ubulana 'Ifi Abu na God, ngaia 'e taria nga ta'a na gila fori ma gila fa'afori no'ona. Ma ngaia ka geua nga fofu'u na ta'a na gila lamadu'aa nga bata 'i Rom fana bata 'i Jiu, maka geua nga 'ola fana to'orunga na ta'a na gila fa'afori 'ania nga langasi.

¹³ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fana ta'a no'ona, “Nga Fatalana God 'ubulana Girigiringa Abu ngaia 'e fata 'ilo'oo, 'Nga 'Ifi agu, nga 'ifi ni fo'anga.’ Tafe'ua mai 'amooru bu-lote'enia mola fana lefu fana beringa.’ ” ✧

¹⁴ Na nga alata no'ona, tani wane maaga 'e logo, ma tani ta'a 'a'aega 'e mae, gila leka la'u mola mai te'ala Jisas 'ubulana 'Ifi Abu na God, ma ngaia ka gulaga te'efou.

¹⁵ Tafe'ua, ma alata nga fataabu ba'ita ma

nga ta'a ni kwaifa'ananaunga na Tagi gila agasia ni 'ola le'a lo'oo la Jisas ngaia 'e agea, ma gila ka longoa ni wela sisita gila o'omae ma gila ka 'ilo'oo, “Baatafengaa fana wela na fufutanga ala Defete nga kiingi,” gila ka ogaria ba'ita. ¹⁶ Ma ni fataabu ba'ita fe'enia nga ta'a ni kwaifa'ananaunga na tagi, gila ka fata 'ilo'oo fala Jisas, “'T'oo longoa 'olataa na gila iiria! Fe'ua na 'i'oo 'ame ruiga welakau?”

Ma la Jisas ka lamadu'aga maka 'ilo'oo, “Kiu, nau ku longoa no'o. Ma moru 'ame idumia mola alafuunga laka'u 'ubulana Girigiringa Abu? Ngaia 'e fata 'ilo'oo, “'T'oo fa'ananaua nga ru'uru'ua sisita fana 'agila tafe'o 'i talamu.’ ” ✧

¹⁷ Sui ma 'i burina, la Jisas fe'enia fufu'iwane aana gila ka leka no'o fa'asia 'i Jerusalem, ma gila ka leka no'o fani Betani. Ma alata ngaia 'e logo no'o, gila ka eeno mola 'i no'ona.

La Jisas 'e abuia nga 'ai lo'oo latana figi (Mak 11:12-14,20-24)

¹⁸ 'Usugani na ruana gani, alata la Jisas fe'enia nga fufu'iwane aana gila ori mai fana 'i Jerusalem, la Jisas ka molo'u. ¹⁹ Ma ngaia ka agasia te'e 'ai na gila fa'alataa 'ania figi ngaia 'e ula 'i gegena tala, maka leka 'i 'a'aena, tafe'ua ma ngaia 'ame agasia mola te'efuta lode 'ola ai, ma te'e kakena ne'e urubono mola.* Ma ngaia ka fata 'ilo'oo fana 'ai figi lo'oori, “'T'oo sia fungu la'u!” Ma nga alata no'ona mola, nga 'ai lo'oori ka malonga no'o.

²⁰ Alata fufu'iwane aana gila agasia 'ola lo'oori, gila ka 'alefo ba'ita. Ma gila ka orisia 'ilo'oo, “'Olataa ne'e agea nga 'ai lo'oo 'e malonga 'afe'aferu mola 'ilo'oo welakau?”

²¹ Ma la Jisas 'e lamadu'aga maka 'ilo'oo, “Nau ku iiria famooru, lauta moru fito'o ma moru 'ame manata ruarua, tamooru su'asuria 'amoru agea mola 'ola ba'ita riu-fia nga 'ola lo'oo nau ku agea na 'ai lo'oo. Lautu moru iiria fana nga busu lolo'o, “Oi leka, moko nana'i 'ubulana asi,’ ma ngaia te'e leka mola.’ ²² Lautu moru fo'asia God,

✧ **21:9** Sam 18:26 ✧ **21:13** Aesea 56:7; Jeremaea 7:11 ✧ **21:16** Sam 8:2 * **21:19** Na alata no'ona, ngaia 'e to'omia fana 'ai lo'oo 'ani to'o na lode 'ola, ma ngaia 'ame to'o ai.

ma moru ka tagoto'o na God fana 'ola lo'oo moru soea, ngaia te'e agea mola."

*Nga tegelangaa ala Jisas
(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)*

²³ Aia, alata la Jisas ngaia 'e ori la'u 'ubulana 'Ifi Abu na God fana fa'ananaulana ta'a, ni fataabu ba'ita, ma tani ta'a na'ona'o 'i Jiu, gila ka leka mai te'ana. Ma gila ka orisia 'ilo'oo, "Nga tegelangaa 'uta'i lo'oo 'i'oo to'o ai fana nga agelana ni 'ola lo'oo te'efou welakau? Ma ni dai lo'oo ngaia 'e kwatea nga tegelangaa lo'oo famu?"

²⁴ Ma la Jisas ka lamadu'aga maka 'ilo'oo, "Nau ku orisi 'amooru madi fana te'e 'ola. Lauta moru du'aa, mai nau taku bi'i kwairii te'amooru na nga tegelangaa lo'oo nau ku to'o ai fana agelana ni 'ola lo'oo." ²⁵ Moru kwairii madi te'agu, nga tegelangaa lo'oo la Jon ngaia 'e to'o ai fana nga naruabunga, ngaia 'e 'ita mai fa'asia 'i fai? Ngaia 'e 'ita mai fa'asia God, 'amoe ma ngaia 'e leka mola mai fa'asia nga ta'a?"

Ma gila ka eta no'o fana orisu'usu'unga 'i laloaga kwairiu ma gila ka 'ilo'oo, "'Olataa na tagoru iiria? Lauta goru du'aa ma goru iiria, 'Fa'asia God,' ma ngaia te'e fata 'ilo'oo, 'Ma 'uta'i na moru 'ame tagoto'o ala Jon?' ²⁶ Ma lauta goru fata 'ilo'oo, "Wane ne'e kwatea mola tegelangaa fala Jon 'ani naruabu ai na ta'a, nga God 'amoe," ma ta'a tagila ogaria fadauru. Gila ma'u, suria nga ta'a lo'oo gila iiria la Jon ngaia nga profet."

²⁷ Ngaia lo'oo gila ka lamadu'aa 'ilo'oo mola fala Jisas, "Meeru meru bobolosia mola ni dai ne'e kwatea tegelangaa fala Jon 'ani naruabu na ta'a."

Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo faga, "Lauta ngaia 'e 'ilo'oo, nau ku sia kwairii la'u mola te'amooru ni dai ne'e kwatea nga tegelangaa lo'oo fagu."

Tarifulaa suria nga rua alakwa

²⁸ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo la'u faga, "Mooru manata 'uta'i suria nga 'ola lo'oo? Te'e wane ngaia 'e to'o na rua wela wane. Ma ngaia ka leka te'ana nga wela ana 'i na'o, maka fata 'ilo'oo fana, 'Alakwa agu, 'oi leka, moko taunga'i 'i 'ubulana nga langa'a laka'u adauru tala'ina lo'oo!'

²⁹ Ma ngaia ka lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Nau ku ma'asiri" Ma 'e sui mola 'i burina, ngaia ka bulote'enia nga manatanga ana, maka leka no'o 'i 'ubulana nga langa'a laka'u. ³⁰ Ma 'i buri, mama'a agaa'a ka leka la'u te'ana nga ruana wela ana, maka iiria la'u mola te'e alafuunga lo'oori. Ma nga wela lo'oo 'e lamadu'aa maka 'ilo'oo, 'Ngaia 'e le'a mola. Nau taku leka.' Tafe'ua ma ngaia 'ame leka mola.

³¹ "'Ino'ona ma ni dai agaa'a ne'e agea 'ola laka'u nga mama'a agaa'a ngaia 'e siria?"

Ma gila lamadu'aa ma gila ka 'ilo'oo, "Nga wela laka'u 'i na'o."

Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo faga, "'Ola kwala'imori lo'oo nau ku iiria famooru, nga ta'a 'e ria na gila gonia nga bata na nga takisi, ma ni noni na gila 'ame le'a, tagila ru'u eteeta 'i 'ubulana nga mooringa lo'oo God ngaia te'e ba'ita fafia 'i na'o mooru. ³² Nau ku fata 'ilo'oo suria la Jon wane ni naruabunga laka'u ngaia 'e nigi no'o mai te'amooru fana nga faate'enilana nga to'orunga na God ngaia 'e siria famooru 'amoru leka suria, mai moru 'ame tagoto'o mola ana. Tafe'ua, nga ta'a lo'oo gila gonia bata na nga takisi, ma nga noni na gila agemani'a, gila tagoto'o ana. Ma gwa'a moru agasia nga 'ola lo'oo, moru 'ame tagoto'o mola ala Jon, ma moru 'ame bulote'enia mola manata lamooru."

*Nga tarifulaa suria nga ta'a ni taunga'inga 'e ria
(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)*

³³ La Jisas ka fata la'u mola faga maka 'ilo'oo, "Moru longoa madi te'e tarifulaa lo'oo la'u. Te'e wane ba'ita ngaia 'e to'o na nga langa'a na grep. Ma ngaia ka launge'enia feo 'afuia, maka 'eria te'e kiru fana nga memelana lode 'ai fana launge'enilana waen, maka launge'enia nga 'ifi fana nga folonga. Ma ngaia ka arua nga langa'a lo'oo aana nimana nga ta'a na gila taunga'i 'i 'ubulai. Sui ma ngaia ka leka no'o fana nga maa'e fanua ngaa'i.

³⁴ Ma alata nga langa'a lo'oori ngaia 'e suka, ngaia ka alea nga ta'a ni taunga'inga aana 'agila ngaria mai gule'e 'ola na lodona 'ola na gila fisua.

³⁵ “Ma nga ta'a na gila aga suria nga langa'a lo'oo, gila gemasia nga ta'a ni taunga'inga aana, ma gila labusia nga wane ngaa'i, ma ruana wane gila ka kwa'ia 'ani mae no'o, ma oruna wane gila ka 'uia no'o 'ania fou fana kwa'ilana. ³⁶ Sui ma ngaia ka kwatea la'u mola tani wane ni taunga'inga 'e aula la'u te'aga 'e riufia 'i na'o. Ma nga ta'a na gila aga suria nga langa'a lo'oo, gila ka agea 'ino'ona la'u mola aaga. ³⁷ Ma 'ita'ilai, ngaia 'e kwatea nga wela mouta'ia aana te'aga. Tofuna ngaia 'e madafia 'ilo'oo, 'Tagila iiri ba'ita na nga wela lo'oo agu.’

³⁸ “Tafe'ua ma nga alata nga ta'a lo'oori gila agasia nga wela aana, gila ka alafuu kwairiu no'o te'aga ma gila ka 'ilo'oo, 'Ngaia no'o na wela na wane ne'e to'o na nga langa'a lo'oo. Goru kwa'ia 'ani mae, fana 'agoru ngaria ni 'ola lo'oo aana te'efou.’ ³⁹ Ma gila gemasia, ma gila ka tatale'enia 'i maa fa'asia nga langa'a lo'oo, ma gila ka kwa'ia maka mae no'o.”

⁴⁰ Sui ma la Jisas 'e orisiga maka 'ilo'oo, “'Ilo'oo ma alata nga wane lo'oo 'e to'o na nga langa'a lo'oo 'ani nigi mai, 'olataa na ngaia te'e agea na nga ta'a na gila aga suria nga langa'a lo'oo?”

⁴¹ Ma gila lamadu'aa ma gila ka 'ilo'oo, “Ngaia te'e kwa'ia nga ta'a 'e ria lo'oori 'agila mae, ma ngaia te'e kwatea la'u nga langa'a aana fana nga ta'a matari na tagila kwatea nga gule 'ola na lode 'ai lo'oo fana na alata na goni'olanga.”†

⁴² Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo faga, “Nau ku su'aai na'a mooru moru idumia nga Girigiringa Abu laka'u ngaia 'e fata 'ilo'oo, 'Nga fou na nga ta'a ni launga'inga na 'ifi gila ma'asini te'enia,
ngaia na nga fou 'e taringa'i maka riufia nga fou lo'oo te'efou na bani.

God ne'e launge'enia nga 'ola lo'oori,
ma gila ka aga ka le'a 'e iiki. ☆

⁴³ “Ma ngaia na'a nau ku iiria famooru, nga nanamangaa na fougounga na God

tagila lafua fa'asi 'amooru, ma tagila kwatea no'o fana nga ta'a na gila lo'o suria. ⁴⁴ Ma lauta ni dai ne'e 'esia fofona fou lo'oo, ngaia te'e taringingisi no'o. Ma lauta ni dai na fou lo'oori 'e 'esia fafia, nga nonina te'e meme te'efou no'o.”‡

⁴⁵ Ma alata fataabu ba'ita ma nga Farasii, gila longoa ni tarifulaa lo'oori, gila aga su'aai la Jisas ngaia 'e alafuu suriga. ⁴⁶ Ngai na'a gila siria 'agila gemasia. Tafe'ua ma gila ma'u, tofuna nga ta'a 'e aula gila tagoto'o, la Jisas ngaia nga profet.

22

La Jisas 'e fa'atooto'ome'enia fe'enia nga kiingi

(Luk 14:15-24)

¹ La Jisas ka fata la'u 'ania tarifulaa fana nga ta'a maka 'ilo'oo, ² “Nga ba'itangaa na God ngaia 'e 'ilo'oo: Te'e kiingi ngaia 'e launge'enia nga fafangalaa na fuageninga fana nga alakwa aana na 'e fuageni. ³ Ma ngaia ka alea nga ta'a ni taunga'inga aana na nga ta'a na'a ngaia 'e laefiiga mai fana nga fafangalaa no'ona, fana 'agila leka mai. Tafe'ua ma gila ka ma'asiri mola fana lekanga mai.

⁴ Sui ma ngaia ka alea la'u nga ta'a ni taunga'inga aana maka fata 'ilo'oo faga, 'Moru kwairii te'ana nga ta'a na nau ku laefiiga, nga fafangalaa agu 'e sasari no'o. Nau ku daua te'efou no'o nga buruka ba'ita agu ma nga dale'e buruka le'ale'a agu, ma ni 'ola te'efou ka sasari no'o. Moru leka no'o mai na nga fafangalaa lo'oo agu.’

⁵ Tafe'ua ma gila 'ame siria mola longonga suria, ma gila ka leka matari la'u mola. Nga wane ngaa'i 'e leka no'o 'ubulana langa'a aana, ma nga wane ngaa'i ka leka no'o suria dari'olanga aana. ⁶ Ma tani wane ngaa'i gila gemasia nga ta'a ni taunga'inga lo'oori, ma gila ka labusiga, ma gila ka kwa'iga. ⁷ Ma nga kiingi lo'oo ka ogaria ba'ita, ma ngaia ka alea no'o ta'a ni fununga aana, ma gila ka kwa'ia no'o ta'a lo'oori na gila kwa'ia ni wane ni

† **21:41** 'Ubulana tarifulaa lo'oo, nga wane ne'e to'o na langa'a ngaia na God. Ni ta'a na gila aga suria langa'a na gila ta'a 'i Israel. Ni ta'a ni taunga'inga na God alea mai na gila ni profet. Tarifulaa lo'oo 'e faate'enia na God te'e kwatea kwa'ikwa'inga fana ta'a 'i Israel suria gila 'ame tagoto'o. Ngaia lo'oo, God te'e kwatea ni 'ola le'a fana ta'a na gila 'ame Jiu. ☆ **21:42** Sam 18:22-23 ‡ **21:44** Tani girigiringa 'ame to'o na verse lo'oo.

taunga'inga aana. Ma gila ka do'ofia no'o fanua ba'ita aaga.

⁸ Sui ma ngaia ka fata 'ilo'oo fana ni wane ni taunga'inga aana, 'Nga fafangalaa 'e sasari no'o, tafe'ua ma nga ta'a laka'u nau ku laefiiga, gila 'ame to'omia mola fana lekanga mai na nga fafangalaa lo'oo.

⁹ Moru leka suria nga tala, ma moru ka soea mai nga ta'a te'efou na moru to'o dariga, 'agila leka mai na fafangalaa lo'oo.'

¹⁰ Ma ni wane ni taunga'inga gila ka leka suria nga tala, ma gila ka ogua mai nga ta'a te'efou na gila to'o dariga. Ma nga fafangalaa na nga fuageninga lo'oori ka fonu no'o na ta'a 'e le'a ma nga ta'a 'e ria.

¹¹ Ma alata kiingi 'e nigi mai fana agasilana nga ta'a na gila nigi, ngaia ka agasia te'e wane na ngaia 'ame rufi mola 'ania nga ruu na nga fuageninga.* ¹² Ma nga kiingi ka fata 'ilo'oo, 'Fe'ua 'i'oo 'ame rufi mola 'ania nga ruu na fafangalaa na fuageninga?' Ma nga wane no'ona ngaia 'ame iiria no'o te'efuta 'ola.

¹³ Sui ma nga kiingi ka iiria fana nga ta'a ni taunga'inga aana maka 'ilo'oo, 'Moru gaua nga nimana ma nga 'a'aena wane lo'oo, ma moru ka to'osia 'ubulana nga lefu logologo'a no'ona 'i maa, nga lefu na wane 'ani aani maka girigiri nifo ai.' ¹⁴ Sui ma la Jisas ka fa'asua alafuunga aana 'ilo'oo, "Nga ta'a 'e aula la God 'e soega, tafe'ua ma te'e ni wane tarito'o na ngaia 'e firiga."

La Jisas 'e lamadu'aa nga kwaiorisinga suria nga takisi

(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)

¹⁵ Nga ta'a na Farasii gila leka, ma gila ka fadaa fana daiorisilana la Jisas fana fa'akuta lana. ¹⁶ Ma gila ka kwate fufu'iwane aaga fe'enia tani wane na fufu'iwane ala Herod te'ala Jisas. Ma gila ka fata 'ilo'oo, Wane ni kwaifa'ananaunga, 'imeeru meru su'aai ni 'ola 'i'oo iiria, ngaia 'e to'o te'efou no'o. 'I'oo kwaifa'ananau mola 'ania nga to'onga suria kwaisiriinga na God fana nga ta'a. Ma 'i'oo 'ame manata

gelo mola suria te'efuta 'olataa na ta'a gila manata suria. Ma 'i'oo 'ame manata mola fana nga 'inato'onga na wane. ¹⁷ Kiu, 'oi kwairii madi te'ameeru! Nga tagi adauru, ngaia 'e ruia nga kwatelana nga bata na takisi fana nga wane ba'ita 'i Rom? 'Ilo'oo ma ngaia 'e to'omia ameeru kwatea takisi laka'u la'u mola, 'amoe 'utaa?"

¹⁸ Ma la Jisas 'e su'a mola na nga manatangaa lo'oo aaga 'e ria, maka fata 'ilo'oo, "Mooru nga ta'a ni kotonga. 'Uta'i na moru irito'ona fana nga fa'akutalagu?† ¹⁹ Moru faate'enia madi nga bata na moru foria 'ania nga takisi." Ma gila ka ngaria mai fe'e seleni, ma gila ka faate'enia fana. ²⁰ Ma ngaia ka orisiga maka 'ilo'oo, "Nga nununa ni dai lo'oo? Ma nga latana ni dai lo'oo ngaia ai?"

²¹ Ma gila lamadu'aa, ma gila ka 'ilo'oo, "Nga nunu'i 'ola ma nga latana nga wane ba'ita 'i Rom."

Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo, "Mooru kwatea fana nga wane ba'ita 'i Rom nga 'ola aana, ma moru ka kwatea la'u mola 'ola na God fana God."

²² Ma alata gila longoa nga lamadu'aanga lo'oori 'e le'a 'ilo'oo, gila ka 'alefo ba'ita, ma gila ka leka no'o fa'asia.

Kwaiorisinga suria nga tata'enga fa'asia maenga

(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)

²³ Na fe'e gani no'ona la'u mola, tani Sadusi gila leka mai te'ala Jisas. Nga Sadusi gila iiria nga wane gila sia tata'e mola fa'asia nga maenga. ²⁴ Ma gila ka orisia la Jisas, ma gila ka fata 'ilo'oo, "Wane ni kwaifa'ananaunga, la Moses ngaia 'e giria nga tagi fadauru 'ilo'oo, 'Lauta te'efuta wane ngaia 'e mae, ma nga noni aana 'e momoori mola 'ua, ma ngaia 'ame to'o na wela, nga wane ni futanga na wane laka'u te'e feea la'u nga me'e nao lo'oori, fana 'agala to'o na wela fana 'ani orite'enia fufutanga na wane no'ona ngaia 'e mae.'

²⁵ Ma te'e alata ngaa'i, nga fiu wasina gila nana'i. Ma nga wane eteeta 'e feea

* **22:11** Na alata no'ona, nga kiingi ngaia 'e kwatea nga ruu fana ta'a te'efou na gila leka mai na fafangalaa. Nga wane lo'oo ngaia 'ame ru'ufia nga ruu le'ale'a lo'oo, ngaia 'ame iiri ba'ita na kiingi. † **22:18** Nga uguogunga na Farasii gila madafia iiria ngaia 'ame odo fana forilana takisi fana wane ba'ita. Ma fufu'i ta'a ala Herod gila madafia fana ta'a te'efou 'agila foria takisi. Lauta la Jisas 'e iiria takisi 'e le'a mola, ma ta'a 'i Jiu tagila ogaria fana. Lauta ngaia 'e iiria 'e 'ame odo, ma la Herod te'e kwatea kwa'ikwa'inga fana.

te'e larii. Aia, ma nga alata gala 'ame to'o 'ua na te'efuta wela, wane lo'oori ka mae mola. ²⁶ Nga ruana wane ka feea la'u nga noni lo'oori. Aia, ma gala 'ame to'o 'ua na te'efuta wela la'u mola, ma ngaia ka mae la'u mola. Oruna wane ka feea la'u, maka mae la'u mola. Ngaia 'ilo'oo leleka ma fiu wasina no'ona, gila ka mae te'efou no'o. ²⁷ Burina nga fu'uwasina lo'oo gila mae, noni lo'oo bi'i mae la'u. ²⁸ Aia, ma nga noni lo'oo ngaia 'e baiwane mai fana fiu wasina lo'oo. Lauta 'ino'ona, alata ni wane lo'oo gila tata'e fa'asia maenga, ni dai na fiu wasina lo'oori na ngaia nga kwaiina noni lo'oo?"

²⁹ La Jisas 'e lamadu'aga maka 'ilo'oo, "Mooru moru kuta no'o, suria moru 'ame su'a mola na Girigiringa Abu ma nga tegelegaa na God. ³⁰ Suria, alata nga wane mae 'ani tata'e la'u fana nga mooringa, gila 'ilaka'u no'o nga enselo 'i Langi na gila sia fuageni la'u.

³¹ "Mai nau ku fa'ananau 'amooru suria nga tata'enga fa'asia nga maenga. Nau ku su'aai moru idu la'u mola suria 'ola laka'u God 'e iiria 'ua no'o mai maka 'ilo'oo, ³² 'Nau nga God ala Ebrahim, ma nga God ala Aesak, ma nga God ala Jakob gila fo'asia 'ua.† Ngaia nga God na nga ta'a gila mae 'amoe, tafe'ua ngaia God na ta'a gila mo-moori."

³³ Ma nga alata nga oguogunga gila longoa nga 'ola lo'oo, gila ka 'alefo ba'ita na kwaifa'ananaunga aana.

Nga kwaioringa suria nga tagi ne'e taringa'i 'e iiki

(Mak 12:28-34; Luk 10:25-28)

³⁴ Nga alata ni Farasii gila longoa la Jisas ngaia 'e fa'anotoa no'o Sadusi lo'oo 'ania nga lamadu'aanga aana, gila ka ogu mai te'ana. ³⁵ Ma te'e wane aga na'a ngaia 'e kwaifa'ananau na tagi, ngaia ka irito'ona fana 'ani fa'abobolosa la Jisas 'ania nga kwaioringa 'ilo'oo, ³⁶ "Wane ni kwaifa'ananaunga, nga tagi 'uta'i ala Moses ne'e taringa'i maka talariufia tagi adauru te'efou?"

† 22:32 Nga fa'awatagalana ne'e 'ilo'oo, ni wane lo'oori na gila mae no'o, God 'e iiria ngaia God aaga 'ua, tofunu gila moori no'o fe'enia. ✧ 22:44 Sam 110:1

³⁷ Ma la Jisas ka lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Oi kwaimaa fana God amu, 'ania mana-talamu te'efou, ma 'ania mangomu te'efou, ma 'ania funi'oonga amu te'efou.' ³⁸ Ngaia no'o na tagi eteeta maka ba'ita 'e iiki. ³⁹ Ma ruana tagi 'e 'ilo'oo la'u mola, "Oi kwaimaa fana ta'a te'efou 'ilaka'u la'u mola na 'i'oo kwaimaa famu 'i talamu.' ⁴⁰ Nga tagi ala Moses, ma nga kwaifa'ananaunga na profet te'efou gila leka mai fa'asia rua tagi lo'oo."

La Jisas ngaia nga alakwa na fufutanga ala Defete ma nga Alafa aana la'u mola
(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

⁴¹ Na alata ni Farasii gila ogu 'afuia la Jisas, ngaia 'e orisiga maka 'ilo'oo, ⁴² "Nga Kraes, wane na God ngaia 'e eefasia fana fa'amoorilana ta'a, moru iiria ngaia te'e futa mai na fufutanga ani dai lo'oo?"

Gila ka du'aa 'ilo'oo ana, "Nga Kraes te'e futa mai na fufutanga ala kiingi Defete."

⁴³ Sui ma la Jisas ka orisiga la'u ma ka 'ilo'oo, "Lauta ngaia 'e futa mola na fufutanga ala Defete nga kiingi, 'uta'i no'o na nga Anoe 'ola Abu laka'u ngaia 'e talaia la Defete 'ani fata 'ilo'oo,

⁴⁴ 'God ngaia 'e alafuu 'ilo'oo fana Alafa agu:

'Oi nana'i na gula le'a agu,

moko ba'ita fe'eninau,

mamania alata nau 'akui arua mari-mae amu 'ani lo'o 'i suri'o.✧

⁴⁵ La Defete 'i talana na ngaia 'e iiria nga Kraes 'ania nga Alafa. Ngai lo'oo, nga Kraes ngaia 'amoe mola nga alakwa na fufutanga ala Defete. Ma Ngaia nga Alafa aana la'u mola."

⁴⁶ Ma nga alata no'ona, te'efuta wane aga 'ame to'omia no'o fana lamadu'aalana la'u 'ania te'efuta 'ola. Ma gila ka maila no'o fana orisilana la Jisas la'u.

23

La Jisas 'e fa'abasua ta'a fa'asia ni Farasii fe'enianga ta'a ni kwaifa'ananaunga na tagi

(Mak 12:38-39; Luk 11:43,46; 20:45-46)

¹ 'I burina ni 'ola lo'oori, la Jisas 'e alafuu fana nga ta'a na gila ogu mai,

ma nga fufu'iwane aana maka 'ilo'oo, ² “Nga ta'a ni kwaifa'ananaunga na tagi, ma nga Farasii, gila to'o na tegelangaa fana nga kwaifa'ananaunga na tagi ala Moses. ³ Ngaia lo'oo, moru lo'o mola suriga, ma moru ka leka suria ni 'ola na gila iiria famooru. Tafe'ua ma moru sia agea mola nga 'ola na gila agea, tofunu gila 'ame agea mola 'ola na gila fata suria. ⁴ Gila ta'ua gila arua nga 'okoa ba'ita 'i onomana ta'a fana ngarilai. Ma gwa'a gila ma gila 'ame 'uri fana 'agila kwaibooni fana ngarilai fe'eniga.

⁵ “Ma gila agea ni 'ola te'efou fana nga ta'a 'ani agasiga maka madafia suria 'i gila ta'a gila le'a. Ma tani 'ola lo'oo na gila agea. Gila ka gaua 'i maana dalaga ma 'i nimaga ni 'ola na gila giria na Girigiringa Abu ai. Ma gila taia nga nigifana ruu aaga 'ani tekwa fana ta'a 'agila madafia gila ta'a gila odo 'e iiki.* ⁶ Ma gila ka siria fana 'agila to'oru na lefu le'a na nga fafangalaa, ma lefu 'e le'a fana to'orunga 'ubulana 'ifi ni fo'anga. ⁷ Ma gila ka siria 'e iiki nga ta'a 'agila fa'aba'itaga 'i maana usi'a, ma gila siria ta'a 'agila fata 'ilo'oo aga, ‘Wane kwaifa'ananaunga le'a.’

⁸ “Tafe'ua ma ngaia 'ame le'a fana nga wane 'ani fata 'ilo'oo amooru, ‘Wane kwaifa'ananaunga le'a,’ tofunu 'inau no'o nga wane ni kwaifa'ananaunga amooru, mai mooru nga fu'uwaiasina 'ubulana oguogunga na tagoto'onga. ⁹ Ma moru sia iiria mola te'efuta wane ni kwaifa'ananaunga na fanua lo'oo 'i wado nga mama'a amooru. Te'e wane momola na Mama'a amooru na ngaia 'e nana'i mai 'i Langi. ¹⁰ Ma ngaia 'ame le'a fana te'efuta wane ngaia 'ani fata 'ilo'oo amu, ‘Alafa,’ tofunu mooru moru to'o mola na te'e alafa momola, ma ngaia no'o 'inau, nga Kraes, nga wane na God ngaia 'e firia fana fa'amoorilana ta'a. ¹¹ Lautu te'efuta wane ngaia 'e siria 'ani ba'ita 'i laloamooru, ngaia 'ani 'ilaka'u nga wane

ni taunga'inga. ¹² Ma te'efuta wane ne'e fa'aba'itaa 'i talana, God te'e fa'asifoa. Ma te'efuta wane ne'e fa'asifoa 'i talana, God te'e lafua 'i langi.”

La Jisas 'e fata tegela fana ta'a na'ona'o 'i Jiu

(Mak 12:40; Luk 11:39-42,44,52; 20:47)

¹³⁻¹⁴ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo la'u, “Ngaia te'e ria 'e iiki famooru nga ta'a ni kwaifa'ananaunga na tagi ma mooru Farasii, mooru ta'a fana kotonga! Moru fono 'usia nga sinamaa na ba'itangaa na God fa'asia nga ta'a. Mooru la'u mola moru 'ame siria 'amoru ru'u 'ubulana ba'itangaa na God, ma moru to'o'usia ta'a na gila su'usu'u fana ru'unga.†

¹⁵ “Ngaia te'e ria famooru nga ta'a ni kwaifa'ananaunga na tagi ma mooru Farasii, moru ta'a ni kotonga! Mooru taunga'i tegela fana ngarilana lefu lo'oo te'efou, 'ubulana asi ma 'i su'e, fana darilana nga ta'a fana 'agila leka suria nga tagi ala Moses. Aia, ma nga alata ta'a lo'oo gila leka suri 'amooru, mooru moru sasari agau la'u mola aga fana lekanga fana lefu na kwa'ikwa'inga. Ma nga kwa'ikwa'inga aga te'e iiki maka riufia amooru suria nga falafala aga 'e ria maka riufi 'amooru te'efou no'o.

¹⁶ “Ngaia te'e ria famooru, ma mooru moru 'ilaka'u no'o ta'a maaga 'e logo na gila talaiia nga ta'a. Moru fa'ananau 'ilo'oo na ta'a, ‘Lauta wane 'e fa'ategelaa fa-taarunga'inga aana 'ania nga 'Ifi Abu na God, ngaia le'a no'o lauta ngaia 'ame agea 'olataa na ngaia 'e fataarunga'i fai. Tafe'ua lauta ngaia 'e fa'ategelaa fataarunga'inga aana 'ania nga goulo laka'u 'ubulana 'Ifi Abu na God, ngaia 'e ria 'e iiki fana mousilana fataarunga'inga aana.’ ¹⁷ Mooru ta'a maa mooru 'e logo, ma moru ka kwekweto 'e iiki. 'Olataa ne'e ba'ita, nga goulo 'amoe ma nga 'Ifi Abu na God ne'e agea goulo lo'oo 'e abu? Nga 'Ifi Abu na God ne'e ba'ita 'e riufia nga goulo! ¹⁸ Ma moru

* **23:5** Ni 'ola lo'oo, nga ta'a 'i Jiu gila agea fana faate'enia kwaimaanga aga fana God. Tafe'ua ni Farasii gila launge'eniga 'ani ba'ita fana ta'a 'agila iiri ba'ita aga. † **23:13-14** Tani girigiringa 'ua gila arua verse 14 'ilo'oo, ‘Ngaia te'e ria famooru nga ta'a ni kwaifa'ananaunga na tagi ma mooru Farasii, moru ta'a ni kotonga! Moru beria ni 'ola na ni me'e nao ma moru ka lafua nga 'ifi aaga famooru. Gwa'a ngaia 'ilo'oo, mooru moru agea fo'anga tekwa, fana nga ta'a 'agila iiria mooru nga ta'a na God. Suria moru agea 'ilo'oo, nga kwa'ikwa'inga amooru te'e ba'ita maka iiki la'u.

ka fa'ananaua la'u mola nga ta'a 'ilo'oo, 'Lauta nga wane ngaia 'e fa'ategelaa fataarunga'inga aana 'ania nga uumu, ngaia le'a mola lauta ngaia 'ame agea 'olataa na ngaia 'e fataarunga'i fai. Ma lauta ngaia 'e fa'ategelaa fataarunga'inga aana 'ania nga tabonga ne'e nana'i fofona uumu, ngaia 'e ria 'e iiki fana mousilana fataarunga'inga laka'u aana.' ¹⁹ Moru ta'a maa mooru 'e logo. 'Olataa ne'e ba'ita, tabonga 'amoe ma nga uumu na ngaia ne'e kwatea tabonga ne'e abu? Nga uumu ne'e ba'ita 'e riufia nga tabonga. ²⁰ Ngaia lo'oo, wane ni dai na ngaia 'e fa'ategelaa fataarunga'inga aana na uumu ni tabonga, ngaia 'e 'ilaka'u 'e fataarunga'i 'ania nga uumu ni tabonga ma nga tabonga na ngaia 'i fofona. ²¹ Ma ni dai na ngaia 'e fa'ategelaa fataarunga'inga aana 'ania 'Ifi Abu na God, 'ilo'oo ma ngaia 'e fataarunga'i 'ania 'Ifi Abu na God ma God la'u mola ne'e ngaia 'e nana'i 'i no'ona. ²² Ma lauta te'efuta wane 'e fa'ategelaa fataarunga'inga aana 'ania 'i Langi, ngaia 'e fataarunga'i la'u mola 'ania furi'i to'orunga na God, ma ka fataarunga'i la'u mola 'ania God ne'e nana'i la'u mola 'i langi.

²³ “Ngaia te'e ria famooru nga ta'a ni kwaifa'ananaunga na tagi ma mooru nga Farasii, mooru nga ta'a fana kotonga. Moru kwatea tangafuru na 'ola fana God gwa'a nga 'ola sisika na'a moru kirua 'ubulana langa'a amooru fana fa'a masi'alana fangalaa amooru,‡ ma moru 'ame manata 'abelo mola fana lo'onga suria kwaifa'ananaunga ba'ita na tagi ne'e 'ilo'oo: agelana ni 'ola te'efou ne'e odo fana ta'a, ma kwaimanadainga fana ta'a, ma tagoto'onga. Ngaia 'e le'a 'amooru agea ni 'ola lo'oo, fe'enia ni 'ola sisika 'ubulana tagi la'u mola. ²⁴ Moru 'ilaka'u nga ta'a maa mooru 'e logo na gila talaia nga ta'a. Mooru manata 'abelo fana daunga suria ni 'ola sisika 'ubulana tagi. Ma moru 'ame manata 'abelo mola fana ni 'ola ba'ita 'ubulana tagi. Alata moru agea 'ino'ona, ngaia 'e aga 'ilaka'u moru lafua mola nga simi fa'asia 'olataa na moru go'ufia, ma moru onomia mola nga kamel ba'iba'ita.

²⁵ “Ngaia te'e ria famooru nga ta'a ni

kwaifa'ananaunga na tagi ma mooru nga Farasii, mooru ta'a ni kotonga! Mooru moru 'abelo mola fana fa'akwarilana labena kakao ma lafa ni fangafanga. Gwe 'ino'ona ma 'ubulai 'e fongu no'o na takalafu. 'Ilaka'u nga falafala amooru fana kotelana ta'a ma fana sirilana 'ola famooru 'i talamooru. ²⁶ Moru Farasii lo'oo 'ilaka'u ta'a maa mooru ngaia 'e logo! Moru fa'akwaria 'ubulana nga kakao, 'ino'ona ma labena te'e kwari la'u mola.

²⁷ “Ngaia te'e ria famooru nga ta'a ni kwaifa'ananaunga na tagi ma mooru Farasii, mooru ta'a ni kotonga. Moru 'ilaka'u nga giru gwa'u na gila eelea gula 'i maa 'e aga 'e le'a, tafe'ua ma 'ubulai ngaia fongu no'o 'ania suri fe'enia nga nonina ta'a na gila mae, ma gila ka si'ini no'o. ²⁸ 'Ola lo'oo ngaia 'e kwala'imori no'o famooru, suria 'olataa na moru agea ngaia 'e aga le'a 'e iiki maana ta'a. Tafe'ua ma nga manatangaa amooru 'e ria 'e iiki, ma moru ka su'a na kotofilana ta'a.

²⁹⁻³⁰ “Ngaia te'e ria famooru nga ta'a ni kwaifa'ananaunga na tagi, ma mooru nga Farasii la'u mola, mooru ta'a fana kotonga! Moru iiria lauta moru nana'i na alata 'i na'o, moru sia kwaibooni mola na koko'o laka'u amooru fana kwa'ilana nga profet. Ma tala'ina lo'oo mooru moru arua mola fou 'e le'a fofona giru gwa'u na profet ma nga ta'a le'a no'ona 'i na'o fana 'ani aga 'ani le'a. ³¹ Alata moru iiria gila nga koko'o amooru, ngaia faate'enia mooru moru futa 'i orioritana nga koko'o amooru na gila ria, na gila kwa'ia profet mai na'o. ³² Aia, ma lauta 'ino'ona, mooru moru fa'afua nga 'ola 'ame le'a na wawarifu mooru gila agea mai na'o!

³³ “Mooru 'ilaka'u nga waa. 'E 'ato 'e iiki fana 'amoru 'akwa fa'asia kwa'ikwa'inga lo'oo na God ne'e arua no'o famooru 'ubulana lefu na eele. ³⁴ Tofuna ni 'ola lo'oo, nau ku iiria famooru, nau taku kwatea tani profet ma tani wane su'a 'ola ma tani ta'a ni kwaifa'ananaunga te'amooru. Ma tani ai aga tamoru kwa'iga, ma tani ai aga tamoru mudufafiga na 'ai folo. Ma tani ai aga tamoru gemasiga, ma tamoru kwa'iga 'ubulana 'ifi ni fo'anga amooru,

‡ 23:23 Mint, Dill, ma Cumin

ma tamoru tari kwairiu aga fa'asia 'ubulana fanua amooru. ³⁵ Ngaia lo'oo God te'e kwatea kwa'ikwa'inga famooru suria nga kwa'ilana nga ta'a lo'oo te'efou, eta mai na maenga ala Ebol, nga wane 'e odo, leleka mai maka nigi na maenga ala Sekaraea, nga wela ala Barakaea na moru kwa'ia maka mae galangia nga uumu 'ubulana 'Ifi Abu na God. ³⁶ Nau ku iiria famooru, nga kwa'ikwa'inga fana maenga na ni wane lo'oori te'efou te'e nana'i fafia ta'a na alata lo'oo.”

*La Jisas ngaia 'e kwaimanadai fana ta'a 'i Jerusalem
(Luk 13:34-35)*

³⁷ Ma la Jisas ka aga kau fana fanua 'i Jerusalem, maka fata 'ilo'oo, 'Ta'a 'i Jerusalem! Mooru laka'u moru kwa'ia nga profet, ma moru 'ui fou na nga ta'a ngaa'i laka'u God ngaia 'e alega mai famooru. Na alata 'e aula nau ku siria 'amoru leka mai te'agu fana 'aku aga suri 'amooru 'ilaka'u nga susuki ngaia 'e gwaesia nga dadalena 'i olofana 'aba'abana. Tafe'ua ma moru 'ame siria no'o. ³⁸ Ngaia lo'oo God te'e leka fa'asi amooru, maka rugasia no'o nga 'Ifi Abu amooru. ³⁹ Ma nau ku iiria famooru, moru sia agasi nau la'u mola, leleka maka nigi na alata na tamoru fata 'ilo'oo, 'God, 'oi nanamate'enia nga wane na ngaia 'e leka mai 'ania nga tegelangaa amu.'”[☆]

24

*La Jisas 'e iiria nga marimae te'e tegale'enia nga 'Ifi Abu na God
(Mak 13:1-27; Luk 21:5-28)*

¹ Ma 'i burina na la Jisas 'e fata 'ilo'oo 'e sui, ngaia ka leka no'o fa'asia 'Ifi Abu na God. Ma alata la Jisas 'e leka no'o, nga fufu'iwane aana gila leka mai te'ana, ma gila ka fata 'ilo'oo, “'Oi agasia madi nga 'Ifi Abu le'a lo'oo.”

² La Jisas ka fata 'ilo'oo faga, “'T'oo agasia ni 'ifi ba'ita lo'oo. Gwa'a me'e fou na 'Ifi Abu na God ma 'e sia nana'i mola 'i talafurina. Gila te'efou tagila tagala'i 'i wado.”

³ Burina, ma la Jisas ka fane gouna nga busu 'i Olif, ma nga alata ngaia 'e to'oru no'ona, nga fufu'iwane aana gila leka mai te'ana, ma gila ka nana'i fe'enia 'i talaga. Ma gila ka orisia la Jisas ma gila ka 'ilo'oo, “Alata 'uta'i na nga 'ola lo'oo 'i'oo iiria fameeru te'e lau mai, ma 'olataa na te'e lau fana 'ani faate'enia alata fana oringa amu mai fe'enia alata na fanua lo'oo 'i wado te'e sui ai?”

⁴⁻⁵ La Jisas ka lamadu'aga maka 'ilo'oo te'aga, “Moru aga suri 'amooru, suria ta'a 'e aula tagila leka mai 'ania latagu, ma tagila irito'ona fana kotofi lamooru, ma tagila fata 'ilo'oo, 'Nau nga Kraes, nga wane laka'u God 'e firia.’ Ma nga alata gila agea nga 'ola lo'oo, nga ta'a 'e aula tagila tagoto'o na kotonga lo'oo aaga. Ma tamoru aga suri 'amooru, fa'asia te'efuta wane aga eta kotofi 'amooru. ⁶ Ma tani 'ola ngaa'i la'u, tamoru longoa ringena fununga na fanua galangi, ma nga alafuunga suria fununga na tani fanua ngaa'i lalau la'u mai. Gwa'a 'ani 'ino'ona, ma moru sia manata 'abelo mola suria. 'Ola no'ona te'e nigi mai, tafe'ua ma ngaia 'ame faate'enia 'ua 'ita'ilana fanua lo'oo 'i wado. ⁷ Ni maa'e fanua ngaa'i tagila funuriga kwairiu, ma ni fanua ba'ita tagila funuriga kwairiu. Ma nga molo'ungaa ma nununu te'e to'o na ni fanua te'efou. ⁸ Ma ni 'ola lo'oo ngai na etalana nonifinga, 'ilaka'u nga noni ne'e nana'i ana wela ngaia 'e tala'ae 'ani wela fii.”

⁹ “Na nga alata no'ona la'u mola, nga ta'a na maa'e fanua kwaitatari fofona fanua lo'oo 'i wado, tagila ma'asini te'enia mooru suria 'i mooru nga ta'a agu. Ma tani ta'a aga tagila gemasi 'amooru, ma tagila kwate 'amooru fana marimae amooru fana 'agila labusi 'amooru ma fana kwa'i lamooru. ¹⁰ Ma ta'a 'e aula na gila tagoto'o agu, tagila rugasia mola nga tagoto'onga aga. Ma ta'a tagila aga mani aaga kwairiu. Ma tagila kwatea nga ta'a na God fana marimae aaga. ¹¹ Ma nga alata no'ona, ni profet kotokoto 'e aula tagila nigi mai, ma tagila talaia ta'a 'ani kuta, ma tagila

§ 23:35 La Ebol nga wane 'e odo eteeta na gila kwa'ia 'ubulana Testamen 'Ua. Ma la Sekaraea nga wane 'e odo 'i'isi na gila kwa'ia la'u mola 'ubulana nga Testamen 'Ua. La Sekaraea lo'oo nga mama'a ala Jon 'amoe. Ngaia wane matari.

☆ 23:39 Sam 118:26

kotofia ta'a 'e aula, ma tagila leka suria nga kwaifa'ananaunga aaga ne'e 'ame to'o. ¹² Ma tofuna gila agea ni 'ola 'e kuta 'e aula 'e iiki, nga kwaimaanga na ta'a 'e aula te'e waata'uta'u. ¹³ Gwa'a 'ani 'ino'ona, lauta ni dai na ngaia 'e tegela'a fana lekanga suria God leleka maka nigi 'i 'isilana alata no'ona, God te'e fa'amooria. ¹⁴ Ma Kwairiinga Le'a lo'oo suria ba'itangaa na God, tagila kwairii 'ania fofona fanua lo'oo 'i wado fana ta'a te'efou. Burina ma, 'ita'ilana fanua lo'oo 'i wado te'e bi'i nigi mai.

¹⁵ “Ma tamooru agasia nga 'Ola 'e ria na ngaia 'e fa'abiria nga 'Ifi Abu na God, ma ngaia te'e ula na lefu 'e abu 'ubulana 'Ifi Abu na God. Nga 'ola na la profet Daniel 'e fataarunga'i no'o mai suria 'i na'o (Nga alafuunga fana nga ta'a na ngaia 'e idumia ngaia 'e 'ilo'oo: 'Oi irito'ona fana su'a le'anga na nga fa'awatagalana 'ola lo'oo.) ¹⁶ Alata moru agasia nga 'ola lo'oo 'ani nigi mai, nga ta'a na gila nana'i na nga gule'e lefu 'i Judea, gila 'agila 'akwa fana gouna nga busu. ¹⁷ Na nga alata no'ona, lauta te'efuta wane 'e nana'i mai gula 'i maa na 'ifi aana, ngaia te'e 'akwa 'afe'aferu, ma ngaia 'e sia madafia la'u fana ru'unga 'ubulana 'ifi aana fana ngarilana te'efuta 'ola aana. ¹⁸ Ma ni dai ne'e nana'i mai 'i 'ubulana langa'a, ngaia 'e sia ori la'u mai 'ifi fana te'efuta me'e ruu aana.

¹⁹ Kwaimanadainga ba'ita 'e iiki fana nga ta'ageni na gila guru'a, ma gila ka fa'asusua wela sisita na alata no'ona, suria ngaia te'e 'ato 'e iiki 'agila 'akwa 'afe'aferu. ²⁰ Mooru moru fo'a ma moru ka soea God, fana ni 'ola lo'oo 'esia lau mola fana 'amooru 'akwa na alata na gwaringa, 'amoe ma nga Sabat. ²¹ Tofuna nga nonifiinga na fe'e gani no'ona, ngaia te'e ria maka riufia nga nonifiinga fofona fanua lo'oo 'i wado, 'ita 'ua mai na alata God ngaia 'e launge'enia nga fanua lo'oo 'i wado maka nigi na alata lo'oo. Ma te'efuta 'ola 'ilo'oo 'e sia lau la'u mai 'i buri. ²² Ma lauta God 'ame 'oikouta na alata fana nonifiinga, ngaia 'ato fana te'efuta wane 'ani moori. Tafe'ua ma ngaia te'e 'oikouta na alata no'ona fana le'anga na ta'a na ngaia 'e firiga.

²³ “Kiu, lauta te'efuta wane 'e fata 'ilo'oo

famooru, 'Aga lo'oo. Nga Kraes talo'oo,' 'amoe maka fata 'ilo'oo, 'Agasia madi, ngaia taa loko'u.' Moru sia lo'o mola ana. ²⁴ Suria nga ta'a ni kotonga te'e nigi mai, ma tagila fata 'ilo'oo, 'Nau nga Kraes,' ma nga ta'a ni kotonga ngaa'i tagila fata 'ilo'oo, 'Nau nga profet.' Ma tagila agea ni 'ola ni 'alefosilai ne'e ba'ita fana 'agila talai kuta na nga ta'a na God ngaia 'e firiga, tafe'ua ma ngaia 'e 'ato 'e iiki no'o faga. ²⁵ Ngaia lo'oo, gwa'a ni 'ola lo'oo gila 'ame nigi 'ua mai, nau ku kwairii no'o 'ania famooru 'i na'o, fana 'amoru su'aai.

²⁶⁻²⁷ “Na nga alata nau, nga Wela na Wane, nau 'aku ori mai, ta'a te'efou tagila agasi nau. Ngaia 'e 'ilaka'u la'u mola na moru agasia kwangakwanga alata ngaia 'e kwanga mai tata'elana sina ne'e leka maka nigi na sulana sina 'ubulana lalo. Ngaia lo'oo, lauta tani ta'a ngaa'i gila fata 'ilo'oo famooru, 'Kraes ngaia 'e nana'i 'ubulana gule'e lefu 'e langalanga,' moru sia leka mola na lefu no'ona. Lautu tani ta'a ngaa'i gila fata 'ilo'oo famooru, 'Kraes 'e nagwa 'i lo'oo,' moru sia tagoto'o mola na alafuunga 'ino'ona.

²⁸ “Nga orilagu mai te'efuta wane 'esia talafia mola, ma te'e 'ilaka'u la'u mola na nga langasi ba'ita ngaia 'esia talafia mola te'efuta 'ola 'e mae.”

*La Jisas 'e alafuu suria orilana mai
(Mak 13:24-31; Luk 21:25-33)*

²⁹ Sui ma la Jisas 'e fata la'u maka 'ilo'oo, “Burina alata nga nonifiinga lo'oori 'e sui mola, God te'e to'ofonosia nga sisina ma nga singari, gala sia lala mola.

Ma God te'e agea nga buruburu 'agila 'esiga fa'asia lalo.

Ma God te'e agea ni 'ola 'i langi, 'agila leka kuta fa'asia talafuriga. ✧

³⁰ “Burina ni 'ola lo'oo, nga ma'etooto na orilagu mai te'e bi'i faata'i mai 'ubulana lalo. ✧ Ma nga alata no'ona la'u mola, nga ta'a te'efou fofona fanua lo'oo 'i wado, tagila aani ma gila ka agasia nau ku ori mai fofona kofa 'ubulana lalo, mai nau taku leka mai fe'enia tegelangaa ma nga

✧ 24:29 Aeesa 13:10; 34:4; Esikiel 13:7; Joel 2:10,31; 3:15

✧ 24:30 1 Tes 4:16

kwangakwanganga ba'ita agu. ³¹ Na alata no'ona, nau taku kwatea mai nga enselo agu 'ania ufilana nga bungu ne'e aani 'e ba'ita fana ogulana nga ta'a agu te'efou na 'inau ku firiga. Tagila ogua mai ta'a agu te'efou fa'asia nga fanua te'efou fofona fanua lo'oo 'i wado.”

³² Sui ma la Jisas ka fata 'ania tarifulaa 'ilo'oo, “Mooru manata madi suria nga figi. Alata moru agasia nga kabena ngaia 'e ula fooru, moru su'aai nga alata fana nga 'ago'agonga ngaia 'e galangi no'o.

³³ Maka 'ilo'oo la'u mola, alata moru agasia nga nonifiinga lo'oori te'efou te'e nigi mai, moru su'aai nga orilagu mai ngaia 'e galangi no'o. ³⁴ Nau ku iiria nga 'ola 'e to'o famooru, ta'a te'efou na gila momoori na alata lo'oo, gila sia mae mola 'i na'ona ni 'ola lo'oo te'efou 'ani nigi mai. ³⁵ Ni 'ola te'efou 'i lalo ma fofona fanua lo'oo 'i wado tagila sui. Tafe'ua ma nga fatalagu lo'oo ngaia 'esia sui mola.”

Te'efuta wane 'ame su'a na gani ma alata no'ona

(Mak 13:32-37; Luk 17:26-30,34-36)

³⁶ “Te'efuta wane 'ame su'a na alata nau 'aku ori mai ai. Gwa'a enselo ma gila 'ame su'a la'u mola ai, ma 'inau, nga Wela na Wane, mai nau ku 'ame su'a la'u mola ai. Te'e God na Mama'a na 'i ngaia 'e su'a no'o ai. ³⁷ Nga orilagu mai te'e 'ilaka'u nga 'ola laka'u 'e lau na alata ala Noa. ³⁸ Na nga alata laka'u, 'i na'ona nga afe ba'ita laka'u, nga ta'a gila keto ma gila ka go'u, ma nga ta'a gila ka fuageni ma gila ka kwatea geni kwairiu, leleka maka nigi mola na alata laka'u la Noa ngaia 'e fane 'ubulana nga faka ba'ita laka'u. ³⁹ Ma gila bobolosia mola 'olataa na te'e nigi mai, leleka maka nigi na alata nga afe ba'ita laka'u 'e nigi, maka feega no'o. Ma ngaia te'e lau la'u mola 'ilo'oo na alata nau 'aku ori mai ai. ⁴⁰ Na alata no'ona, rua wane tagala taunga'i 'ubulana nga langa'a. Nau taku ngaria te'e wane ngaa'i fe'eni nau, ma nga wane ngaa'i te'e ole. ⁴¹ Ma rua noni la'u mola tagala taunga'i oguogu na fangalaa, ma te'e noni ngaa'i nau taku ngaria, ma ruana te'e ole.

⁴² Moru aga aga le'a, suria moru bobolosia nga gani 'uta'i na nau, nga Alafa

amooru, nau taku nigi mai ai. ⁴³ Moru manata to'ona nga 'ola lo'oo, lauta nga wane ba'ita na 'ifi 'e su'a mola na alata nga wane beriberi 'ani nigi mai ai, ngaia te'e aga aga le'a ma ngaia 'esia alamia mola wane beriberi lo'oori 'ani ru'u mai 'ubulana 'ifi aana. ⁴⁴ Ngaia lo'oo, mooru moru kwaimamani la'u mola, suria nau taku nigi mai na alata na moru 'ame su'aai.”

Tarifulaa suria rua

wane ni taunga'inga

(Luk 12:41-48)

⁴⁵ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo la'u fana nga fufu'iwane lo'oo aana, “Mooru 'amoru 'ilaka'u nga wane ni taunga'inga na ngaia 'e su'a'ola ma ngaia ka taunga'i 'e odo. Ma nga wane ba'ita ka arua ngaia 'ani aga suria nga ta'a ni taunga'inga aana, maka kwatea nga fangalaa faga na alata fana kwatelana fangalaa. ⁴⁶ Aile'anga fana nga wane ni taunga'inga lo'oori na wane ba'ita ngaia 'e to'odaria 'e agea ni 'ola lo'oo, alata na ngaia 'e nigi mai 'ifi aana! ⁴⁷ Nau ku iiria nga 'ola 'e to'o famooru, nga wane ba'ita ngaia te'e arua ngaia 'ani aga suria ni 'ola lo'oo aana te'efou.

⁴⁸ “Tafe'ua ma, lauta ngaia nga wane ni taunga'i 'e ria, ngaia te'e manata 'ilo'oo, 'Nga wane ba'ita agu, nigilana mai ngaia 'e lalau 'ua.' ⁴⁹ Ma ngaia ka tala'ae mola fana kwa'ilana nga ta'a ni taunga'inga, ma ngaia ka nana'i ni fanganga mola maka go'u nenge'a mola fe'enia ta'a ni go'unga. ⁵⁰ Sui ma nga wane ba'ita te'e nigi mai na gani na ngaia 'ame kwaimamani ai, ma nga alata na ngaia 'e bobolosia mola. ⁵¹ Nga wane ba'ita lo'oo ana te'e kwatea nga kwa'ikwa'inga ba'ita fana, maka arua fe'enia ta'a ni kotonga. Ma alata ngaia 'e nana'i na lefu no'ona, ngaia te'e aani maka giri nifo, tofuna ngaia 'e nonifii 'e iiki.”

25

Tarifulaa suria nga akwale'e geni larii

¹ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo la'u, Na nga alata na 'inau 'aku ori la'u mai, nga ba'itangaa na God te'e 'ilaka'u nga akwale'e geni larii na gila ngaria no'o nga uunu aga, ma gila ka kwaimamani fana

nga alakwa fooru na te'e leka mai 'ani talaiga fana 'ubulana nga fafangalaa na fuageninga. ² Ma nga nima geni lari'i ngaa'i gila kakakula, ma nga nima ai ngaa'i gila ka manata'a. ³ Ni geni lari'i lo'oo gila kakakula gila ngaria nga uunu aaga, tafe'ua ma gila 'ame ngaria mola nga oel* na ngaia 'e to'omia fana fa'anulalana uunu aaga fe'eniga. ⁴ Ma ni geni lari'i na gila manata'a gila ngaria nga botele oel ba'ita fe'enia nga uunu aaga. ⁵ Ma nga alakwa fooru lo'oo ngaia 'ame nigi 'aferu, ma ni geni lari'i lo'oori, nga maaga 'e oloolo te'efou, ma gila ka eeno mola.

⁶ “Ma 'ubulana dalototo'o na logo, te'e wane 'e o'omae maka 'ilo'oo, 'Nga alakwa fooru ngaia 'e nigi no'o mai! Moru leka, ma mooru ka daria.’ ⁷ Nga akwale'e geni lari'i no'ona gila tata'e, ma gila ka sasari agau na nga uunu aaga. ⁸ Ma ni geni lari'i lo'oo gila kakakula lo'oori gila ka fata 'ilo'oo fana ni geni lari'i lo'oo gila manata'a, 'Moru kwatea nga oel fana uunu ameeru, suria nga oel ameeru 'e galangi ka sui no'o.’

⁹ “Tafe'ua ma gila lamadu'aga ma gila ka 'ilo'oo, 'Ato no'o, tofuna ngaia 'ame to'omia 'adauru te'efou. Moru leka na te'efuta 'ifi, fana 'amoru foria nga oel fana uunu amooru.’ ¹⁰ Ma alata gila leka fana 'agila foria la'u nga oel, nga alakwa fooru no'ona ngaia 'e nigi mai. Ma ni lari'i no'ona na gila sasari agau, gila ka leka no'o fe'enia fana nga fafangalaa na fuageninga. Ma gila ka fono no'o 'usia nga sinamaa.

¹¹ “Ma 'i burina, ni geni lari'i laka'u gila kakula, gila nigi la'u mola mai, ma gila ka 'ilo'oo, 'Wane ba'ita! 'Oi 'ulasia kau nga sinamaa fameeru.’ ¹² Ma nga alakwa fooru no'ona ka lamadu'aga maka 'ilo'oo, “Ola 'e to'o lo'oo nau ku iiria famooru, nau ku bobolosi 'amooru.’”

¹³ Ma la Jisas ka fa'asua nga tarifulaa lo'oo maka 'ilo'oo, “Ngai lo'oo, mooru aga aga le'a, tofuna moru bobolusia nga gani ma alata na 'inau taku nigi la'u mai ai.”

Nga tarifulaa suria orilana mai wane ba'ita
(Luk 19:11-27)

¹⁴ Sui ma la Jisas ka iiria la'u nga tarifulaa lo'oo fana nga fufu'iwane aana maka 'ilo'oo, “Na nga alata nau 'aku ori mai, nga ba'itangaa na God te'e 'ilaka'u te'e wane laka'u 'e sasari 'ani leka na lefu lalau, maka soea mai ni wane ni taunga'inga aana, maka iiria faga 'agila aga suria nga dari'olanga aana. ¹⁵ Ma ngaia ka kwatea nima to'oni (5,000) seleni fana nga wane ngaa'i. Ma fana nga wane ngaa'i la'u, ngaia 'e kwatea rua to'oni (2,000) seleni. Ma fana nga wane ngaa'i la'u, ngaia 'e kwatea te'e to'oni (1,000) seleni fana. Ngaia 'e kwatea tooto'o fe'enia nga su'a'olanga aaga. Sui ma ngaia ka leka no'o na lelekanga aana. ¹⁶ Ma nga wane ne'e ngaria nga nima to'oni seleni, ngaia 'e taunga'i 'ania, maka daria nga nima to'oni seleni ngaa'i la'u. ¹⁷ Ma nga wane laka'u 'e ngaria rua to'oni seleni, ngaia 'e taunga'i la'u mola 'ania, maka daria nga rua to'oni seleni ngaa'i la'u. ¹⁸ Ma nga wane laka'u 'e ngaria te'e to'oni seleni, ngaia 'e leka, maka 'eria nga kiru 'ubulana nga wado, maka na'agonia mola bata laka'u na wane ba'ita aana 'e kwatea fana.

¹⁹ “Ma burina nga alata 'ame lalau mola, nga wane ba'ita laka'u aaga 'e ori mai, ma ngaia 'e siria 'ani su'asuria ni wane ni taunga'inga aana gila taunga'i 'utaa 'ania bata laka'u aana. ²⁰ Ma nga wane laka'u 'e ngaria nima to'oni seleni, ngaia 'e ngaria mai nga nima to'oni seleni ngaa'i, maka fata 'ilo'oo, 'Welakau, 'i'oo kwatea nima to'oni seleni fagu laka'u. 'Oi agasia madi, nau ku daria la'u nga nima to'oni seleni fe'enia.’

²¹ “Ma nga wane ba'ita aana 'e lamadu'aa maka 'ilo'oo, “T'oo wane ni taunga'inga le'a agu. Nau ku su'asuria nau ku tagoto'o amu! T'oo taunga'i le'a 'ania nga 'ola sisika, ngaia lo'oo nau taku aru'o 'ani ba'ita fafia ni 'ola 'e aula. 'Oi leka mai, moko aile'a fe'eni nau.’

²² “Ma nga wane ne'e ngaria rua to'oni 'e nigi la'u mai ma ka fata 'ilo'oo, 'Welakau, 'i'oo kwatea rua to'oni seleni fagu laka'u. 'Oi agasia madi, nau ku daria la'u nga rua to'oni seleni fe'enia.’

²³ “Ma nga wane ba'ita aana ka lamadu'aa maka 'ilo'oo, “T'oo wane ni

* 25:3 Na alata no'ona, ta'a gila agea oel fa'asia olif, ma oel no'ona ngaia 'ola fana fa'anulalana uunu aga.

taunga'inga le'a agu, nau ku su'asuria nau ku tagoto'o amu! 'T'oo taunga'i le'a 'ania ni 'ola sisika. Ngaia lo'oo nau taku aru'o 'ani ba'ita fafia ni 'ola 'e aula. 'Oi leka mai, moko aile'a fe'eni nau.'

²⁴ "Sui ma nga wane laka'u 'e ngaria te'e to'oni seleni, 'e nigi mai. Ma ngaia ka to'ofono mola maka fata 'ilo'oo, 'Welakau, nau ku su'aai 'i'oo nga wane 'i'oo 'inifou'u'u no'o. 'T'oo ngaria bata mola na taunga'inga na ta'a matari famu, ma 'i'oo goni'i mola ni 'ola famu na lefu na 'i'oo 'ame kirua. ²⁵ Ngaia lo'oo nau ku ma'u, ma kua leka ma kua na'agonia mola bata laka'u amu 'ubulana wado. 'Oi agasia, bata laka'u amu ngaia lo'oo mola.'

²⁶ "Ma nga wane ba'ita aana ka lamadu'aa maka 'ilo'oo, "T'oo nga wane 'i'oo taunga'i 'e ria, moko lalakwa'a. 'T'oo su'a no'o ai na nau ku gonia ni 'ola na lefu na nau ku 'ame kirua, ma kua ngaria mola ni 'ola na ta'a matari. ²⁷ Lautu 'i'oo manata 'ilo'oo, 'uta'i na 'i'oo 'ame arua nga bata agu 'ubulana lefu ni aru batanga fana 'ani aula, maka nigi na alata nau ku ori mai ai, fana 'inau ku ngaria nga bata no'ona ma nga bata ni talenga la'u fe'enia?'

²⁸ "Sui ma nga wane ba'ita lo'oori ka fata 'ilo'oo fana ni wane ni taunga'inga lo'oo aana, 'Moru ngaria nga bata lo'oo fa'asia, ma moru ka kwatea fana nga wane ne'e to'o na nga 10,000 seleni. ²⁹ Tofuna, te'efuta wane na ngaia 'e taunga'i le'a na 'olataa na ngaia 'e to'o ai, nau taku kwatea la'u ni 'ola ngaa'i la'u mola fana. Ma ni dai na ngaia 'ame taunga'i le'a 'ania 'ola, tafe'ua ngaia to'o na te'e 'ola sisika mola, nau taku lafua fa'asia. ³⁰ Ma nga wane ni taunga'inga lo'oo, moru to'osia 'i maa 'ubulana nga maa'e logo, lefu fana ta'a 'agila aaniaani ai ma fana nga giri nifonga ma nonifinga ai."

³¹ La Jisas ka fata 'ilo'oo la'u fana nga fufu'iwane aana, "Alata 'inau, nga Wela na Wane, 'aku ori la'u mai 'ania kwangakwanga fe'enia nga enselo, nau taku nana'i na furi'i to'oto'orunga na Kiingi. ³² Ma nga ta'a te'efou fa'asia fanua te'efou tagila ogu mai 'i na'ogu. Ma nau taku dalo'ia nga ta'a te'efou, 'ilaka'u nga wane laka'u ngaia 'e aga suria nga sifisifi 'e dalo'ia nga sifisifi fa'asia nga nanigot. ³³ Ma nau taku arua

no'o ta'a 'e odo 'i gula le'a agu, ma nga ta'a 'e ria 'i gula moori agu.

³⁴ "Sui mai nau taku fata 'ilo'oo fana ta'a na gila nana'i gula le'a agu, 'Moru no'o na ta'a na Mama'a agu 'e nana-mate'eni 'amooru. Moru ru'u mai 'i 'ubulana foufounga lo'oo ngaia 'e sasari agau ai famooru 'ita no'o mai na eetalana nga fanua lo'oo 'i wado. ³⁵ Suria alata nau ku molo'u, moru kwatea fangalaa fagu. Ma alata nau ku maarigo'u moru kwatea ka'o fagu. Ma alata nau ku leka mai fa'asia nga fanua matari, moru kwalo nau fana 'ubulana 'ifi amooru. ³⁶ Ma alata nga ruu 'e 'amoe agu, moru kwate ruu fagu. Ma alata nau ku fii, moru aga suri nau. Ma alata nau ku nana'i 'i 'ubulana 'ifi na lokafu, moru ma'ala to'ogu.

³⁷ "Sui ma ta'a 'e odo lo'oo tagila orisia ma gila ka 'ilo'oo, 'Alafa, alata 'uta'i na meru agasia 'i'oo molo'u, ma meeru ka langoni'o? Alata 'uta'i na 'i'oo maarigo'u, ma meeru ka kwatea ka'o famu? ³⁸ Ma alata 'uta'i na 'i'oo nga wane ngaia 'e nigi fa'asia nga fanua matari, ma meeru ka soe'o 'i 'ifi ameru, ma alata 'uta'i na nga ruu 'e 'amoe amu ma meru ka kwatea ruu famu? ³⁹ Ma alata 'uta'i na meru agasia na 'i'oo fii 'amoe ma 'i'oo nana'i 'ubulana nga 'ifi na lokafu, ma meru ka nigi to'omu?'

⁴⁰ "Mai nau taku lamadu'aga mai nau taku fata 'ilo'oo, "Ola kwala'imori nau ku iiria famooru, alata moru agea te'efuta 'ola 'ilo'oo fana te'efuta wane, gwa'a ngaia 'ame to'o na lata, moru agea no'o fagu.'

⁴¹ "Ma nau taku fata 'ilo'oo fana nga ta'a na gila nana'i 'i gula moori agu, 'Moru leka lalau kau fa'asi nau. God te'e kwa'i amooru. Ma tamoru leka 'ubulana nga eele ne'e nana'i firi, na God ngaia 'e sasari agau ai fana nga Saetan ma nga enselo aana. ⁴² Suria nau ku molo'u, ma moru 'ame kwatea mola te'efuta fangalaa fagu. Ma alata nau ku maarigo'u, moru 'ame kwatea mola te'efuta ka'o fagu. ⁴³ Ma alata nau ku nigi mai, moru 'ame kwalo nau mola 'ubulana 'ifi amooru ma alata nga ruu 'e 'amoe agu, moru 'ame kwatea mola ruu fagu. Ma alata nau ku fii ma ku nana'i 'i 'ubulana nga 'ifi na lokafu, moru 'ame aga mola suri nau.'

⁴⁴ “Ma tagila orisia ma gila ka 'ilo'oo, 'Alafa, alata 'uta'i na meeru agasi'o, ma 'i'oo molo'u, ma 'i'oo maarigo'u, ma 'i'oo nga wane ninigi mola, ma nga ruu 'e 'amoe amu, ma 'i'oo fii la'u, ma 'i'oo nana'i 'i 'ubulana nga 'ifi na lokafu, mai meru 'ame kwaibooni mola amu?”

⁴⁵ “Mai nau taku lamadu'aga ma ku 'ilo'oo, “Ola kwala'imori nau ku iiria famooru, alata moru 'ame kwaibooni na ta'a na gila 'ame to'o na lata, mooru 'ame kwaibooni no'o agu.”

⁴⁶ “Sui ma gila ka leka no'o fana nga kwa'ikwa'inga ne'e nana'i firi, ma nga ta'a 'e odo gila ka leka no'o fana nga mooringa firi.”

26

Ta'a na'ona'o 'i Jiu gila fadaa fana kwa'ilana la Jisas

(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

¹ Alata la Jisas ngaia 'e kwaifa'ananau 'ania ni 'ola lo'oo 'e sui, ngaia ka fata 'ilo'oo fana nga fufu'iwane aana,² “Mooru moru su'aai 'e sui no'o, Fafangalaa na Tala Riunga te'e eta no'o 'i fule'e. Ma na alata no'ona, tagila kwate nau, nga Wela na Wane, fana marimae agu, fana 'agila mudu'i nau na 'ai folo.”

³ Ma na alata no'ona la'u mola, ni fataabu ba'ita, ma nga ta'a na'ona'o 'i Jiu, gila ka ogu 'ubulana 'ifi ba'ita na alafa ni suuabunga na latana la Kaeafas. ⁴ Ma gila ka fadaa fana 'agila to'odaria te'efuta alata fana 'agila gema nagwa nagwa ala Jisas, ma 'agila ka kwa'ia. ⁵ Ma gila ka fata kwairiu 'ilo'oo, “Dauru goru sia gemasia mola na alata na fafangalaa lo'oo fa'asia ta'a gila ta funuri 'adauru.”

Te'e noni ngaia 'e 'irisia fe'e waiwai 'e si'ini le'a 'i gouna la Jisas

(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)

⁶ Ma la Jisas fe'enia nga fufu'iwane aana, gila leka kau fani Betani, ma gila ka nana'i 'ubulana 'ifi ala Saemon, nga wane laka'u nga kuu 'e lau ana 'i na'o. ⁷ Na alata la Jisas ngaia 'e keto, te'e noni 'e leka mai te'ana fe'enia nga kokole 'ola ne'e kwanga'a le'a,*

* **26:7** Gila launge'enia nga kokole'ola 'ola lo'oo 'e kwanga'a le'a fa'asia nga fou na gila fa'alataa 'ania alabasta ne'e forilai ba'ita 'e iiki.

ma ngaia fonu 'ania nga waiwai ne'e si'ini le'a, ma nga forilai 'e ba'ita 'e iiki. Ngaia 'e leka mai, maka 'irisia 'i gouna la Jisas.

⁸ Ma nga alata nga fufu'iwane aana gila agasia, gila ka ogaria, ma gila ka fata 'ilo'oo laloaga 'i talaga, “Ola 'e fe'ua na noni lo'oo 'e ngadaa waiwai le'a lo'oo? ⁹ Waiwai lo'oo, lauta 'aguru fa'afori 'ania, tagoru ngaria bata 'e ba'ita ai. Ma tagoru ngaria nga bata no'ona fana boonilana ta'a na gila galafa'a.”

¹⁰ Ma tofuna la Jisas ngaia 'e su'a mola na 'olataa na gila fata suria, ngaia ka fata 'ilo'oo faga, “Ola 'e fe'ua na moru fata 'ino'ona, ma moru ka fa'a'ekea noni lo'oo? 'Ola 'e le'a 'e ba'ita lo'oo 'ingaa 'e agea no'o fagu. ¹¹ Nga ta'a galafa'a no'ona gila nana'i mola fe'enia mooru gani mai gani. Tafe'ua ma 'inau, te'e alata ko'uko'uta lo'oo nau taku nana'i fe'eni 'amooru. ¹² Ma nga alata nga noni lo'oo ngaia 'e 'irisia nga waiwai lo'oo 'i nonigu, ngaia 'e sasari agau agu fana kwaiatolagu na nga gani na maenga agu. ¹³ Ma nau ku kwairii te'amooru, nga to'oto'oni lefu na fanua lo'oo 'i wado na gila kwairii 'ania Kwairiinga Le'a lo'oo, tagila kwairii suria nga 'ola na'a noni lo'oo 'e agea fagu.”

La Judas ngaia 'e ala fafia 'ani 'olonge'enia la Jisas fana marimae

(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)

¹⁴ Burina ni 'ola lo'oo 'e sui mola, te'e wane na akwale'e wane ma ruaai na fufu'iwane ala Jisas, latana la Judas Iskar-iot 'e leka te'ana ni fataabu ba'ita. ¹⁵ Ma ka orisiga 'ilo'oo, “Lauta nau ku kwatea la Jisas famooru, 'olataa na tamoru kwatea fagu?” Ma gila ka idumia oru akwale'e fe'e seleni, ma gila ka kwatea fana. ¹⁶ Eta na alata no'ona, la Judas ka aga aga no'o fana nga me'e alata ne'e to'omia fana kwatelana la Jisas faga.

La Jisas 'e 'ania nga Fafangalaa na Tala Riunga

(Mak 14:12-21; Luk 22:7-13,21-23; Jon 13:21-30)

17 Na gani eteeta na fafangalaa fana 'ani-lana beret na'a nga iist 'e 'amoe ai, nga fufu'iwane ala Jisas gila leka mai te'ana, ma gila ka orisia 'ilo'oo, "I fai na 'i'oo siria 'ameeru sasaria nga Fafangalaa na Tala Riunga famu ai?"

18 Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo faga, "Mooru leka kau fani Jerusalem. Alata moru nigi te'ana te'e wane na 'inau ku firia 'e sui no'o, tamooru fata 'ilo'oo te'ana, 'Wane kwaifa'ananaunga ameeru, ngaia 'e iiria alata aana ngaia 'e galangi no'o. Ngaia fe'enia nga fufu'iwane aana tagila 'ania nga Fafangalaa na Tala Riunga 'i 'ifi amu.' "

19 Nga alata ni wane lo'oo gila leka, ma gila ka alafuu fe'enia nga wane no'ona 'ilaka'u la Jisas 'e iiria no'o faga, ma gila ka sasaria no'o nga fafangalaa no'ona.

20 Ma laulafi, la Jisas 'e to'oru 'i no'ona fana 'ani keto fe'enia nga akwale'e wane ma ruaai na fufu'iwane aana. 21 Ma alata gila keto no'o, la Jisas ka fata 'ilo'oo faga, "Ola kwala'imori nau ku iiria te'amoru, te'e wane 'i laloamooru te'e kwate nau fana marimae agu."

22 Alata nga fufu'iwane lo'oo ana gila longoa 'ola lo'oo, gila ka kwaimanadai ba'ita. Ma talate'e wane aga gila ka tala'ae na orisilana la Jisas ma gila ka 'ilo'oo, "Alafa, bala 'inau ta'ua lo'oo?" 'Igila te'efou na gila fata 'i no'ona.

23 Sui mala Jisas ka fata 'ilo'oo, "Te'e wane amooru, na ngaia te'e nonome'enia me'e beret aana 'i 'ubulana nga daoko fe'eni nau, ngaia na te'e kwate nau fana marimae agu. 24 'I nau, nga Wela na Wane, nau taku mae 'ilaka'u nga Girigiringa Abu laka'u 'e iiria 'e sui no'o mai na'o. Ma kwaimanadainga ba'ita fana nga wane na ngaia 'e kwate nau fana marimae agu. Ngaia 'e le'a lauta nga wane no'ona ngaia 'ame futa."

25 Nga alata no'ona, la Judas laka'u, nga wane na ngaia te'e kwate la Jisas fana marimae aana, ngaia ka fata 'ilo'oo, "Wane kwaifa'ananaunga, bala 'inau ta'ua lo'oo welakau?"

Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fana, "T'oo 'i talamu na 'i'oo iiria no'o."

Nga fafangalaa na Alafa

(Mak 14:22-26; Luk 22:14-20; 1 Korin 11:23-25)

26 Ma nga alata gila keto, la Jisas ka ngaria me'e beret, ma ngaia ka baole'a fana God, sui maka madanga, maka kwatea fana nga fufu'iwane aana, maka fata 'ilo'oo, "Moru ngaria, ma moru ka 'ania, ngaia no'o na labegu."

27 Sui ma ngaia ka ngaria nga kakao na waen, maka baole'a na God, sui maka kwatea faga, maka fata 'ilo'oo, Mooru te'efou, moru go'ufia. 28 Ngaia no'o na 'abugu na God 'e fa'ategelaa 'ania nga fataarunga'inga fooru lo'oo, suria nga 'abugu te'e afe fana ta'a 'e aula, fana God 'ani 'olafanataa no'o na rianga aga. 29 'Ola 'e to'o lo'oo nau ku iiria famooru, nau ku sia go'ufia la'u nga waeni lo'oo leleka maka nigi na fe'e gani nau ku go'ufia nga waeni fooru fe'enia mooru 'i 'ubulana nga foufounga na Mama'a agu."

30 Sui ma gila ka nguria fe'e nguu ni baatafengaa, ma gila ka leka no'o fana busu na gila fa'alataa 'ania 'i Olif.

La Jisas 'e alafuu suria na la Pita te'e gwalaa

(Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

31 Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo faga, Fe'e logo lo'oo, mooru te'efou no'o tamoru 'akwa fa'asi nau. Suria ngaia 'e iiria 'ubulana nga Girigiringa Abu laka'u 'e 'ilo'oo, 'Nau taku kwa'ia wane na ngaia 'e aga suria nga sifisifi, ma nga sifisifi no'ona te'efou tagila tagala'i. ✧ 32 Gwa'a 'ani 'ino'ona, 'i burina nau taku tata'e la'u fana mooringa, mai nau taku leka no'o 'i na'o mooru fana 'i Galili."

33 Ma la Pita ka lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Nau 'e 'ato no'o 'aku leka fa'asi'o, gwa'a ni wane ngaa'i gila leka fa'asi'o!"

34 Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fala Pita, "Nau ku iiria famu, 'i na'ona nga susuki 'ani aani 'ubulana nga logo tala'ina, 'i'oo to'o iiria fana oru alata na 'i'oo bobolosi nau."

35 Ma la Pita ka lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Gwa'a nau ku mae fe'eni'o, ngaia 'ato no'o 'aku iiria nau ku bobolosi'o."

Ma nga fufu'iwane lo'oo te'efou, gila ka fata la'u mola 'ilo'oo.

La Jisas 'e fo'a na lefu gila fa'alataa 'i Getsemani

(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

³⁶ Sui ma la Jisas ka leka fe'enia nga fufu'iwane aana na nga lefu gila fa'alataa 'ania 'i Getsamani, ma ngaia ka fata 'ilo'oo faga, “Mooru nana'i 'i lo'oo na alata nau ku leka kau 'i loko'u fana 'aku fo'a.” ³⁷ Ma ngaia ka talaia la Pita, ma nga rua wela ala Sebedi fe'enia. Ma nga alata no'ona la Jisas ka kwaimanadai ba'ita ma nga manatalana ka logo no'o. ³⁸ Ma ngaia ka fata 'ilo'oo faga, “Nga mangogu ngaia 'e nonifii 'e ba'ita 'e iiki, ma ngaia 'e to'omia no'o kwa'ilagu. Moru nana'i lo'oo, ma moru ka aga aga na fo'anga fe'eni nau.”

³⁹ Sui ma ngaia ka 'idu sisika la'u fa'asiga, maka bobouruuru leleka ma nga maadalana ka to'o no'o 'i wado, maka fo'a maka 'ilo'oo, “Ma'ana, lauta ngaia 'e wada'u mola, moko lafua nga nonifiinga lo'oo fa'asi nau. Tafe'ua, nga kwaisiriinga agu 'amoe, nga kwaisiriinga amu lo'oo.”

⁴⁰ Sui ma la Jisas ka ori te'ana nga oru wane na fufu'iwane aana, maka agasia gila eeno mola, ma ngaia ka fata 'ilo'oo fala Pita, “Pita 'ae, fe'ua na moru 'ame aga fe'eni nau suria te'e alata sisita ngaa'i? ⁴¹ Moru aga, ma moru ka fo'a fa'asia nga irito'onga eta riufi 'amooru. Tofuna mooru moru siria mola agelana ni 'ola 'e le'a, tafe'ua ma noni mooru ngaia 'e waata'uta'u 'e iiki.”

⁴² La Jisas 'e leka la'u, maka fo'a na ruana alata maka 'ilo'oo, “Ma'ana, lauta ngaia 'ame to'omia fana 'i'oo 'ani lafua nga nonifiinga lo'oo fa'asi nau, le'a mola, nau ku lo'o no'o suria nga kwaisiriinga amu.”

⁴³ Ma alata ngaia 'e ori te'ana nga fufu'iwane aana, ngaia 'e agasia gila eeno la'u mola, suria nga maaga 'e ooloo 'e iiki no'o.

⁴⁴ Ma la Jisas 'e leka la'u fa'asiga, maka fo'a la'u na oruna alata, maka iiria la'u mola te'e alafuunga laka'u. ⁴⁵ Sui ma ngaia ka ori la'u te'ana nga oru wane na fufu'iwane aana, maka fata 'ilo'oo faga, “Mooru moru eneeno 'ua lo'oo? Ma moru ka mamalo 'ua lo'oo? Aga madi, tagila kwate nau no'o, nga Wela na Wane, 'ubulana

nimana nga ta'a 'e ria. Nga alata no'ona lo'oo 'e nigi no'o! ⁴⁶ Moru tata'e, 'aguru leka no'o. Moru agasia nga wane laka'u ne'e kwate nau fana nga marimae agu, ngaia 'e nigi no'o mai.”

Gila gemasia la Jisas

(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

⁴⁷ Ma nga alata la Jisas 'e alafuu mola 'ua, la Judas, nga wane na akwale'e wane ma ruaai na fufu'iwane laka'u aana, 'e nigi no'o mai. Nga oguogunga ba'ita gila leka mai fe'enia fa'asia ni fataabu ba'ita, ma nga ta'a na'ona'o. Ma gila ka ngaria mai nga naifi ni fununga, ma nga 'aila'a. ⁴⁸ Aia, la Judas 'e kwatea no'o maa'e tooto faga 'ina'o maka 'ilo'oo, “Nga wane na nau ku nono'ia, ngaia no'o na nga wane na moru siria 'amoru gemasia.”

⁴⁹ Ma 'afe'aferu mola ngaia ka leka ododo no'o te'ala Jisas maka fata 'ilo'oo, “Wane ni kwaifa'ananaunga, aloalonga 'e nana'i fe'eni'o.” Sui ma ngaia ka nono'ia.

⁵⁰ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fana, “Wane ni kwaimaanga, 'oi agea 'ola na 'i'oo leka mai fai 'aferu.”

Sui ma ni wane lo'oo ka 'idu galangi mai, ma gila ka gemasia la Jisas, ma gila ka gema ngasingasi no'o ana. ⁵¹ Ma te'e wane na fufu'iwane ala Jisas 'e lafua nga naifi ma ka kwa'ia no'o wane ni taunga'inga na alafa ni suuabunga, maka kwa'i tafia no'o nga gule'e aringa aana.

⁵² Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fana, “Oi arua nga naifi no'ona amu 'i furina, tofuna ni dai na gila funu 'ania nga naifi, tagila mae la'u mola na nga naifi na mae.

⁵³ Nau ku siria 'i'oo 'ani su'aai, lauta nau ku soea Mama'a agu, ngaia 'e su'asuria 'ani kwatea mola mai nga tangale'e to'onga enselo 'afe'aferu fana 'agila fa'amoori nau!

⁵⁴ Tafe'ua ma lauta nau ku soea nga enselo 'ani booni nau 'ilo'oo, ngaia 'e 'ato fana 'aku fa'ato'oa nga 'ola na nga Girigiringa Abu 'e iiria suria nga Kraes fana 'ani nonifii 'ania.”

⁵⁵ Sui ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fana ta'a lo'oo, “'Ino'ona ma, amooru madafia 'inau nga wane fana ngada 'olanga? Ngaia lo'oo moru nigi mai fe'enia nga naifi, ma nga

'aila'a fana daulagu? Aburu no'o mai, nau ku fa'ananaua mooru 'i 'ubulana nga 'Ifi Abu na God, ma moru 'ame gemasi nau mola. ⁵⁶ Tafe'ua ni 'ola lo'oo te'efou 'e lau 'ilo'oo fana 'ani fa'ato'oa nga girigiringa na profet 'ubulana Girigiringa Abu."

Sui ma nga fufu'iwane aana te'efou gila 'akwasia, ma gila ka 'akwa no'o.

Gila sufaa la Jisas

(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:13-14,19-24)

⁵⁷ Ma nga ta'a na gila gemasia la Jisas, gila ka talaia fana 'ubulana 'ifi ala Kaeafas, nga alafa ni suuabunga. Ma nga wane ni kwaifa'ananaunga na tagi, fe'enia nga ta'a na'ona'o, gila ogu 'i no'ona. ⁵⁸ Ma la Pita ngaia 'e 'isi buri no'o mai, maka nigi la'u mola 'i 'ubulana nga lalabata na nga 'ifi na alafa ni siuabu no'ona, maka ru'u kau 'ubulana lalabata, maka nana'i fe'enia ta'a ni folonga, fana ngaia 'ani agasia 'olataa na tagila agea ala Jisas.

⁵⁹ Ma nga fataabu ba'ita, fe'enia nga ta'a ni fada'olanga te'efou, gila siria fana 'agila to'odaria tani alafuunga 'ame to'o suria la Jisas, ne'e to'omia 'agila kwa'ia du'ai. ⁶⁰ Tafe'ua ta'a 'e aula na kotokotonga gila leka la'u mola mai fana 'agila fata fafia la Jisas, gila 'ame daria mola te'efuta 'ola. Ma 'i buri, rua wane ni kotonga gala tata'e mai, ma gala ka fata 'ilo'oo, ⁶¹ "Nga wane lo'oo ngaia 'e alafuu 'ilo'oo, 'Nau ku su'asuria 'aku osia nga 'Ifi Abu lo'oo na God, mai nau taku launga'i fooru la'u mola ai 'ubulana oru maa'e gani.' "

⁶² Sui ma nga alafa ni siuabu 'e tata'e, maka fata 'ilo'oo fala Jisas, "Ino'ona ma, 'i'oo sia du'aa mola te'efuta 'ola, na ni 'ola 'e ria lo'oo gala iiria amu?" ⁶³ Tafe'ua, mala Jisas ka noto mola. Ma nga alafa ni suuabunga ka fata 'ilo'oo la'u, "Nau ku orisi'o fana 'i'oo 'ani gwala 'ania latana God ne'e momoori, moko iiria fameeru lauta 'i'oo lo'oo nga Kraes, nga Wela na God."

⁶⁴ La Jisas 'e fata 'ilo'oo fana, "Ngaia no'ona 'i'oo iiria no'o. 'Ola kwala'imori nau ku iiria famooru, 'ita na alata lo'oo maka ori 'ala'a, tamoru agasi nau, nga Wela na Wane, nau ku to'oru 'i gula le'a na God ne'e

tegela'a maka ba'ita, mai nau taku sifo mai fofona kofa 'i langi."

⁶⁵ Ma nga alafa ni suuabunga no'ona, ngaia ka gaasia nga ruu tekwa aana 'ani faate'enia nga ogarianga aana, maka fata 'ilo'oo, "Goru 'ame siria la'u te'efuta wane 'ani alafuu fa'ato'oa la'u! Goru longoa te'efou no'o ngaia 'e fa'atooto'ome'enia no'o fe'enia God. ⁶⁶ Moru manata 'uta'i?"

Ma gila lamadu'aa ma gila ka 'ilo'oo, "Ngaia to'omia ngaia 'ani mae no'o."

⁶⁷ Sui ma gila ka ngisu 'usia maana, ma gila ka labusia. Ma tani wane ngaa'i gila ka fidaria, ma gila ka fata 'ilo'oo, ⁶⁸ "Kraes, lauta 'i'oo no'o nga profet, 'oi iiria mai, ni dai lo'oo ngaia 'e fidari'o 'ilo'oo?"

La Pita ngaia 'e gwala la Jisas

(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18,25-27)

⁶⁹ Ma la Pita ka nana'i 'ubulana lalabata, ma te'e wela geni lari'i ni taunga'inga 'e leka mai te'ana maka fata 'ilo'oo, "I'oo wane la'u mola fe'enia la Jisas, nga wane lo'oo fa'asia 'i Galili."

⁷⁰ Ma la Pita ka gwala 'i na'oga maka 'ilo'oo, "Nau ku 'ame su'asuria 'ola lo'oo 'i'oo iiria."

⁷¹ Sui ma, la Pita 'e leka maka nana'i galangia nga maa'e tatafa, ma te'e wela geni lari'i ni taunga'inga ngaa'i la'u 'e agasia, maka fata 'ilo'oo fana ta'a na gila nana'i no'ona, "Nga wane lo'oo ngaia 'e nana'i la'u mola fe'enia la Jisas, nga wane lo'oo fa'asia 'i Nasaret."

⁷² Ma la Pita ka gwala la'u mola, ma ngaia 'e gwala maka 'ilo'oo, "Nau ku tofe nau ku 'ame su'asuria nga wane no'ona!"

⁷³ Ma ngaia 'ame aburu mola 'i burina, nga ta'a na gila ula 'i no'ona, gila leka te'ala Pita, ma gila ka fata 'ilo'oo fana, "I'oo la'u mola nga wane aga kwala'imori lo'oo no'o, suria nga ringena alafuulamu 'e fa'ato'oa no'o 'i'oo nga wane 'i Galili."

⁷⁴ Alata no'ona ngaia ka gwala la'u maka 'ilo'oo, "Lauta nau ku koto, God te'e kwa'i nau. Nau ku 'ame su'asuria nga wane no'ona."

Na te'e alata no'ona mola, ma susuki 'e aani no'o. ⁷⁵ Ma la Pita ngaia ka manata to'ona alafuunga laka'u la Jisas 'e iiria, "I

na'o na nga susuki 'ani aani 'ubulana nga logo lo'oo tala'ina, 'i'oo to'o iiria oru alata na 'i'oo bobolosi nau. Alata la Pita 'e manata to'ona 'ola lo'oori, ngaia 'e ru'u kau 'i maa, maka aani ba'iba'ita no'o fe'enia kwaimanadainga.

27

Gila ngaria la Jisas te'ala Paelat

(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Jon 18:28-32)

¹ Na 'usu'usugani kwa'aria mola, ni fataabu ba'ita te'efou fe'enia nga ta'a na'ona'o, gila ka fadaa no'o fana kwa'ilana la Jisas. ² Sui ma gila gaua, ma gila ka talaia no'o te'ala Paelat, nga wane ba'ita fa'asia 'i Rom.

La Judas ngaia 'e mae no'o (Wane Ni Kwairiinga 1:18-19)

³ Ma la Judas, nga wane laka'u 'e kwatea la Jisas fana marimae aana, alata ngaia 'e su'asuria gila 'efasia no'o la Jisas fana nga maenga, ngaia ka manata fa'aburi, maka ori fe'enia nga oru akwale'e fe'e seleni laka'u te'ana ni fataabu ba'ita ma nga ta'a na'ona'o lo'oo, maka fata 'ilo'oo, ⁴ "Nau ku bu'ota'i mani no'o, suria nau ku kwatea no'o wane 'e odo fana kwa'ilana."

Ma gila lamadu'aa ma gila ka 'ilo'oo, "Nga 'abelongaa ameeru 'amoe no'o no'ona. Nga gula no'ona nga gula amu no'ona no'o."

⁵ Ma la Judas 'e to'osia nga bata no'ona 'i 'ubulana nga 'Ifi Abu na God, maka leka no'o. Ngaia 'e leka kau 'i maa, maka ri'o no'o 'i talana.

⁶ Ma ni fataabu ba'ita laka'u, gila ka ngaria nga bata no'ona, ma gila ka fata 'ilo'oo, "Ngaia 'ame odo na tagi adauru fana 'aguru arua no'o bata lo'oo fe'enia nga bata na nga 'Ifi Abu na God, tofuna bata lo'oo nga bata na kwa'ilana wane lo'oo." ⁷ Ma gila alafuu 'e sui mola, ma gila ka ala fafia 'agila foria 'ania nga me'e wado, nga me'e wado na te'e wane ne'e launge'enia kakao. Ma gila ka bulote'enia wado lo'oo fana lefu fana arulana ta'a 'e mae na gila 'ame Jiu ai. ⁸ Tofuna gila foria wado lo'oori 'ania nga bata na gila ngaria fana kwa'ilana nga ta'a, gila ka fa'alataa

wado lo'oo 'ania, 'Wado na 'Abu' leleka maka nigi tala'ina.

⁹ Lo'oo, gila fa'ato'oa alafuunga na profet la Jeremaea laka'u 'e fata 'ilo'oo, 'Gila ngaria no'o oru akwale'e fe'e seleni laka'u, nga bata laka'u na ta'a 'i Israel gila foria 'ania nga wane,

¹⁰ ma gila ka kwatea fana forilana nga wado na wane 'e launge'enia kakao, 'ilaka'u God ngaia 'e iiria fagu.'✠

La Paelat ngaia 'e sufaa la Jisas

(Mak 15:2-15; Luk 23:3-5,13-25; Jon 18:33-19:16)

¹¹ Ma la Jisas ka ula 'i na'ona la Paelat, nga wane ba'ita fa'asia 'i Rom. Ma la Paelat ka orisia maka 'ilo'oo, "I'oo nga Kiingi 'i Jiu lo'oo?"

La Jisas 'e lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Ngaia no'ona 'i'oo iiria no'o."

¹² Alata ni fataabu ba'ita lo'oo, ma nga ta'a na'ona'o, gila aole'ekwala fafia la Jisas, ngaia 'ame lamadu'aga 'ania te'efuta alafuunga.

¹³ Sui ma la Paelat ka fata 'ilo'oo fana, "I'oo 'ame longoa mola ni 'ola 'e ria aula lo'oo gila aole'ekwala 'ania fafi'o?"

¹⁴ Ma la Jisas ngaia 'ame lamadu'aga mola 'ania te'efuta alafuunga. Ngaia na'a la Paelat 'e 'alefo ba'ita.

¹⁵ Aia, na nga Fafangalaa na Tala Riunga, wane ba'ita fa'asia 'i Rom, ngaia furifuri 'e rubea te'e wane 'i Jiu na gila siria fa'asia nga lokafu. ¹⁶ Ma nga alata no'ona, te'e wane 'e ria 'e nana'i la'u mola 'ubulana 'ifi na lokafu na latana la Barabas, nga ta'a te'efou gila su'ana. ¹⁷ Ngaia lo'oo, alata na ta'a lo'oo gila ogu mai, la Paelat 'e orisiga

maka 'ilo'oo, "Ni dai na'a moru siria 'aku rubea famooru, la Barabas, 'amoe mala Jisas na gila fa'alataa 'ania nga Kraes?"

¹⁸ Ngaia 'e fata 'ilo'oo, suria ngaia 'e su'aai nga ta'a na'ona'o 'i Jiu, gila kwatea la Jisas te'ana tofuna gila kwaifii'i mola ana.

¹⁹ Ma alata la Paelat ngaia 'e nana'i na lefu fana kwaisufaingaa, nga noni aana 'e kwatea nga alafuunga te'ana maka 'ilo'oo, "I'oo sia agea mola te'efuta 'ola na nga

wane 'e odo no'ona. Suria nau ku eeno bole suria, ma kua nonifii ba'ita suria 'ubulana fe'e logo laka'u 'e sui."

²⁰ Ma ni fataabu ba'ita, ma nga ta'a na'ona'o, gila alafuu 'i mangona nga ta'a lo'oo, fana 'agila soea la Paelat fana rube-lana la Barabas, maka arua la Jisas fana maenga. ²¹ Ma la Paelat 'e orisia nga ogu-gunga lo'oori la'u mola maka 'ilo'oo, "Ni dai na rua wane lo'oo na moru siria fana 'aku rubea?"

Ma gila o'omae ma gila ka 'ilo'oo, "La Barabas!"

²² La Paelat ka orisia 'ilo'oo, "Ma 'olataa na nau taku agea ala Jisas, na gila fa'alataa 'ania nga Kraes?"

Gila te'efou gila ka lamadu'aa 'ilo'oo, "Oi mudu'ia na 'ai folo!"

²³ Ma la Paelat ka fata 'ilo'oo la'u, "Olataa 'e ria na ngaia 'e agea?"

Sui ma gila ka o'omae ba'ita ma gila ka 'ilo'oo, "Mudu'ia na 'ai folo!"

²⁴ Ma alata la Paelat 'e agasia ngaia 'e 'ato no'o fana 'ani agea no'o te'efuta 'ola, ma nga fununga 'e galangi ka eta no'o, ngaia 'e ngaria ka'o, maka narufia nga nimana 'i na'oga te'efou, * maka fata 'ilo'oo, "Nau ku 'ame siria nga maenga na wane lo'oo. Gula amooru no'ona no'o."

²⁵ Nga ta'a te'efou gila lamadu'aa, ma gila ka 'ilo'oo, "Nga maenga aana te'e nana'i fafi 'ameeru, ma fafia nga ru'uru'ua ameeru."

²⁶ Aia, mala Paelat ka rubea kau la Barabas faga, maka alea nga ta'a ni fununga aana 'agila labusia la Jisas. Ma ngaia ka kwatea fana 'agila mudu'ia na nga 'ai folo.

Nga ta'a ni fununga gila doo ala Jisas

(Mak 15:16-20; Jon 19:2-3)

²⁷ Ma nga ta'a na fununga ala Paelat, gila talaia la Jisas 'ubulana nga 'ifi ala Paelat, ma nga ta'a ni mae auaula no'ona gila te'efou, gila ka ogu mai 'afuia la Jisas. ²⁸ Ma gila ka ka'aia nga ruu aana, ma gila ka fa'aruufia 'ania ruu mekumeku'a. ²⁹ Sui ma gila ka ngaria nga 'elegou na kwalo ngangala'a, ma gila ka arua 'i gouna, ma gila ka kwatea nga lalana 'ai fana 'ani gema

ai 'ania gule'e nima le'a aana, 'ilaka'u ngaia nga kiingi. Ma gila ka bobouruuru ana, ma gila ka doodoo ana, ma gila ka 'ilo'oo, "T'oo momoori firi nga Kiingi 'i Jiu." ³⁰ Ma gila ka ngisufia, ma gila ka ngaria nga lalana 'ai laka'u, ma gila ka kwa'ia na gouna. ³¹ Alata gila doodoo ana 'e sui, gila ka ka'aia la'u mola nga ruu mekumeku'a laka'u, ma gila ka fa'aruufia la'u 'ania ruu aana, sui ma gila ka talaia kau fana nga mudu'ilana na 'ai folo.

Gila mudu'ia la Jisas na 'ai folo

(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

³² Ma alata gila leka no'o kau fa'asia 'i Jerusalem, gila ka agasia te'e wane fa'asia 'i Saerin, na latana la Saemon. Ma nga ta'a ni fununga lo'oo, gila ka su'unge'enia 'ani ngaria nga 'ai folo lo'oo ala Jisas. ³³ Sui ma gila nigi na lefu gila fa'alataa 'ania 'i Golgota. (Nga fa'aladamilana alafuunga lo'oo 'e 'ilo'oo, 'Nga lefu na gouna wane 'e mae.) ³⁴ 'I no'ona, gila kwatea nga waeni na gila dolaa 'ania 'ai ukwala † fana la Jisas. Ma la Jisas ka go'u to'ona, ma ngaia 'ame onomia no'o.

³⁵ Sui ma gila ka mudu'ia na 'ai folo, ma gila ka masa 'ania nga 'ola 'ilaka'u daisi fana 'agila to'ole'enia nga ruu aana. ³⁶ Sui ma gila ka to'oru 'i wado, ma gila ka aga aga mola 'afuia. ³⁷ Ma 'i gouna nga 'ai folo gila arua nga girigiringa 'ilo'oo, "Nga wane na la Jisas, nga Kiingi 'i Jiu." ³⁸ Sui ma gila ka mudu'ia la'u mola rua wane beriberi na rua 'ai folo ngaa'i, nga wane ngaa'i na gula le'a, ma nga wane ngaa'i na gula moori aana.

³⁹ Ma nga ta'a lo'oo gila riu, ma gila ka 'asua gouga, ma gila ka fata sifo no'o ala Jisas, ma gila ka fata 'ilo'oo, ⁴⁰ "T'oo iiria 'i'oo to'o osia nga 'Ifi Abu na God, moko launga'i fooru la'u mola ai 'ubulana oru maa'e gani. Aia, lauta 'i'oo nga Wela na God, 'oi fa'amoori'o madi 'i talamu, moko sifo mai fa'asia nga 'ai folo no'ona."

⁴¹ Ma ni fataabu ba'ita gila ka doodoo la'u mola ana 'ilo'oo, fe'enia nga ta'a ni

* **27:24** Falafala aga, lauta wane 'e narufia nga nimana 'ilo'oo, ngaia ka faate'enia na ngaia 'ame agea 'ola 'e ria.

† **27:34** Ngaia nga 'ai ukwala na gila dolaa fe'enia waeni fana fa'agwarilana nonifinga.

kwaifa'ananaunga na tagi, ma nga ta'a na'ona'o, ⁴²“Ngaia laka'u 'e fa'amooria nga ta'a matari, ma ngaia 'ame to'omia 'ani fa'amooria mola ngaia 'i talana. Lautu ngaia nga kiingi adauru ta'a 'i Jiu, ngaia 'ani sifo mai fa'asia nga 'ai folo, fana 'aguru tagoto'o ana. ⁴³ Ngaia 'e tagoto'o na God, maka fata 'ilo'oo, 'Nau na nga Wela na God.' Goru aga aga madi fana 'agoru agasia lauta God te'e fa'amooria ta'ua.”

⁴⁴ Ma nga rua wane ria na gila mudu'i 'agaa'a fe'enia, gala ka fata sifo la'u mola ana.

Maenga ala Jisas

(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

⁴⁵ 'E 'ita na dalototo'o na gani, leleka maka nigi oruna mae'ola na sina laulafi, nga logo 'e logo fafia nga fanua te'efou 'i Israel. ⁴⁶ Ma laulafi, la Jisas 'e o'omae ba'ita maka 'ilo'oo, “'Ilae, 'Ilae, lema sabakatani.” Nga manatangaa fai ngaia 'e 'ilo'oo, “God agu, God agu, 'uta'i na 'i'oo rugasi nau?”

⁴⁷ Ma tani ta'a na gila nana'i galangia, gila longoa, ma gila ka fata 'ilo'oo, “Ngaia 'e soea la Elaeja.” ⁴⁸ Ma tani wane aga gila totola no'o ma gila ka ngaria mai nga 'ola 'ilaka'u nga ruu ne'e ogute'enia nga ka'o, maka fa'afongua 'ania nga waeni ukwala, maka arua na 'ai, maka kwatea fana, 'ani go'ufia.

⁴⁹ Ma tani ta'a ngaa'i la'u gila ka 'ilo'oo, “Dauru goru mamanoto madi, 'aguru agasia lauta la Elaeja ngaia te'e nigi mai fana fa'amoorilana ta'ua.”

⁵⁰ Sui ma, la Jisas ka o'omae ba'ita la'u, maka mae no'o.

⁵¹ Ma ruu ba'ita ne'e bokota nga tofi 'ifi abu 'ubulana 'Ifi Abu na God 'e gaa na rua gule'e 'ola, 'ita mai 'i gouna leleka ka nigi 'i wado. Ma nga nununu ka 'asu, ma nga fou ka foga, ⁵² ma tani giru gwa'u ngaa'i gila ka 'ulasi, ma nga ta'a 'e aula na ta'a na God na gila mae, gila ka moori la'u. ⁵³ Ma gila ka ru'u fa'asia giru gwa'u aaga. Ma burina la Jisas 'e tata'e la'u, ma gila ka ru'u 'ubulana fanua 'i Jerusalem. Ma nga ta'a 'e aula gila ka agasiga.

⁵⁴ Ma nga wane na'ona'o na ta'a ni fununga, fe'enia nga ta'a ni fununga aana na gila aga 'afuia la Jisas, na alata gila agasia

nga nununu, ma ni 'ola kwaitatari te'efou lo'oo 'e lau, gila ka ma'u ba'ita ma gila ka fata 'ilo'oo, “Ngaia to'o no'o, ngaia nga Wela na God.”

⁵⁵ Ma ni noni 'e aula la'u mola na gila leka 'i burina la Jisas 'ita mai 'i Galili ma gila kwaibooni ana, gila nana'i la'u mola 'i no'ona, ma gila ka aga aga lalau la'u mola mai. ⁵⁶ Te'e noni aga ni Meri fa'asia 'i Magdala, ma ni Meri nga tete'e ala Jemes ma la Josef, ma noni ala Sebedi, ma tani noni ngaa'i la'u.

Gila kwaiatoa la Jisas

(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

⁵⁷ Nga alata ngaia 'e laulafi no'o maka galangi 'ani logo no'o, te'e wane dari'ola'a ngaia 'e leka mai. Ngaia nga wane fa'asia fanua 'i Arimetea, ma nga latana la Josef. Ma ngaia nga wane na fufu'iwane ala Jisas la'u mola. ⁵⁸ Ma ngaia 'e leka te'ala Paelat, maka soea nga nonina la Jisas. Ma la Paelat ka iiria 'agila kwatea fana. ⁵⁹ Ma la Josef ka ngaria no'o nonina la Jisas, maka 'afua 'ania nga ruu kwakwao'a fooru. ⁶⁰ Sui ma ngaia ka arua 'ubulana nga giru gwa'u fooru aana na gila takwea 'i 'ubulana nga fou ba'ita. Sui ma ngaia ka bokota no'o maana nga giru gwa'u no'ona 'ania nga baba'e fou ba'ita, sui maka leka no'o. ⁶¹ Ni Meri fa'asia 'i Magdala, ma ni Meri ngaa'i la'u, gala nana'i 'i maa na nga giru gwa'u no'ona.

⁶² Ma na fe'e gani 'i burina, nga Sabat, ni fataabu ba'ita, ma ni Farasii, gila ogu fana fatanga fe'enia la Paelat. ⁶³ Ma gila ka fata 'ilo'oo fana, “Welakau, 'imeeru meru manata to'ona alata wane ni kotonga lo'oo ngaia 'e momoori 'ua, ngaia 'e fata 'ilo'oo, 'Nau taku moori la'u na oruna gani.’ ⁶⁴ Aia, 'Oi kwairii te'ana ni wane amu 'agila leka, ma gila ka folo 'afuia nga giru gwa'u na wane mae lo'oo leleka maka nigi na oruna gani. Ngaia 'ame le'a fana nga fufu'iwane aana 'agila ngaria nga nonina, ma gila ka na'agonia, ma gila ka kotofia ta'a, ma gila ka iiria la Jisas ngaia 'e moori la'u mola. Lautu gila koto 'ilo'oo, ngaia te'e ria 'e riufia nga kotonga laka'u ngaia 'e iiria mai na'o.”

⁶⁵ Ma la Paelat ka 'ilo'oo te'aga, “Lauta 'ino'ona, tamooru eefasia tani wane ni fununga lo'oo agu, fana 'agila leka ma gila ka folo 'afuia, ma gila ka folo le'a 'afuia nga giru gwa'u no'ona.”

⁶⁶ Ma nga alata fataabu ba'ita, ma ni Farasii gila longoa ni 'ola lo'oori, gila ka sasari agau no'o, ma gila ka leka no'o fana nga giru gwa'u no'ona. Ma alata gila nigi te'ana giru gwa'u no'ona, gila ka arua no'o maa'e tooto na giru gwa'u no'ona, fana lauta te'efuta wane 'idua nga baba'e fou na giru gwa'u no'ona, ma gila ka su'aai. Na nga alata no'ona la'u mola, gila ka arua no'o ta'a ni folonga ai.

28

La Jisas ngaia 'e moori la'u

(Mak 16:1-10; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

¹ I burina nga Sabat, nga gani na mamalongaa, alata ngaia 'e kwa'aria mola 'ua na nga Sande 'usu'usugani, ni Meri fa'asia 'i Magdala, ma ni Meri ngaa'i la'u, gala ka leka te'ana nga giru gwa'u laka'u fana 'agala agasia. ² Ma gala lebe ma nga nununu ba'ita ngaia 'e 'asu, ma nga enselo na God 'e sifo mai fa'asia 'i langi, maka geua nga baba'e fou laka'u fa'asia maana nga giru gwa'u laka'u, maka to'oru no'o 'i fofona. ³ Ngaia 'e sinasinalo'a maka 'ilaka'u kwangakwanga ma nga ruu aana 'e kwakwao'a te'efou no'o. ⁴ Ma nga alata ni wane ni folonga gila agasia, gila ka ma'u ba'ita, ma gila ka lebelebe no'o, ma gila 'esiga, ma gila ka 'ilaka'u no'o nga wane 'e mae.

⁵ Ma nga enselo no'ona ka fata 'ilo'oo fagaa'a, “Molo sia ma'u mola. Nau ku su'aai moo'o molo aga 'ofia la Jisas laka'u gila kwa'ia na 'ai folo. ⁶ Ngaia 'ame nana'i no'o 'i lo'oo. Ngaia 'e moori no'o 'ilaka'u laka'u ngaia 'e iiria famooru. Molo leka mai 'i lo'oo, ma molo ka agasia lefu laka'u ngaia 'e eeno ai. ⁷ Aia, molo leka 'aferu no'o, ma molo ka kwairii 'ilo'oo te'ana fufu'iwane aana, ‘La Jisas ngaia 'e moori no'o, ma ngaia 'e leka no'o 'i na'o moru fana 'i Galili, ma tamoru agasia no'ona no'o.’ Ma molo

ka manata to'ona 'ola lo'oo nau ku iiria te'amoo'o.”

⁸ Sui ma, gala ka leka 'afe'aferu no'o fa'asia giru gwa'u no'ona fe'enia ma'unga. Tafe'ua, gaa'a gala aile'a ba'ita. Ma gala ka totola no'o fana 'agala kwairii te'ana nga fufu'iwane aana.

⁹ Ma nga alata no'ona, la Jisas 'e faata'i te'agaa'a, maka fata 'ilo'oo, “Nga aloalanga 'e nana'i fe'eni 'amoo'o.” Ma gala ka leka mai te'ana, ma gala ka bobouruuru ana, ma gala gema 'i 'a'aena, ma gala ka fa'aba'ita. ¹⁰ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fagaa'a, “Molo sia ma'u mola. Molo leka, ma molo ka kwairii te'ana ni wane ni futanga agu, fana 'agila leka fana 'i Galili. Mai no'ona tagila agasi nau no'o ai.”

Nga kotonga na ta'a na'ona'o

¹¹ Nga alata rua geni lo'oo gala ori no'o suria nga tala, tani wane na ta'a ni folonga no'ona, gila leka no'o fa'asia giru gwa'u ala Jisas, ma gila ka ori no'o fani Jerusalem. Alata gila nigi na fanua ba'ita no'ona, gila ka alafuu no'o suria ni 'ola te'efou na gila agasia te'ana fataabu ba'ita. ¹² Ma alata ni fataabu ba'ita, ma tani ta'a na'ona'o ngaa'i la'u 'i Jiu, gila alafuu oguogu 'e sui mola, gila ka kwatea bata ba'ita fana ta'a ni folonga lo'oo. ¹³ Alata gila kwatea bata lo'oo fana ta'a ni folonga lo'oo, gila ka fata 'ilo'oo, “Moru koto 'ilo'oo fana ta'a lo'oo te'efou, ‘Alata meru eeno 'ubulana logo, nga fufu'iwane ala Jisas gila leka mai, ma gila ka beria mola nga nonina.’” ¹⁴ Ma nga ta'a na'ona'o lo'oo, gila fata la'u mola 'ilo'oo, Lauta la Paelat ngaia 'e longoa nga 'ola lo'oo, moru sia manata 'abelo mola, suria tameru fa'aodoa te'ana, fana ngaia 'e sia ogaria mola famooru.”*

¹⁵ Ma alata wane ni folonga lo'oo gila ngaria bata lo'oori 'e sui mola, gila ka leka no'o, ma gila ka agea no'o ni 'ola lo'oo fataabu ba'ita ma nga ta'a na'ona'o 'i Jiu, gila iiria faga. Ma nga alafuunga lo'oo na kotonga 'e talofia te'efou no'o nga ta'a 'i Jiu, leleka maka nigi tala'ina.

* **28:14** Falafala na Rom, lauta nga wane ni folonga 'e eeno alata ngaia folo, ma tagila kwa'ia 'ani mae.

La Jisas ngaia 'e faata'i fana fufu'iwane aana

(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23; Wane Ni Kwairiinga 1:6-8)

¹⁶ Nga akwala ma te'e wane na fufu'iwane aana gila leka no'o fana gule'e lefu 'i Galili, fana nga busu na la Jisas 'e iiria faga fana 'agila leka fai. ¹⁷ Ma alata gila agasia la Jisas, gila ka fa'aba'ita, tafe'ua ma tani wane aga gila manata ruarua mola 'ua. ¹⁸ Ma la Jisas 'e leka mai te'aga, maka fata 'ilo'oo, "God ngaia 'e kwatea no'o nga tegelangaa te'efou 'i langi ma fofona fanua lo'oo 'i wado fagu. ¹⁹ Ngaia lo'oo, moru leka, ma moru ka fa'ananaua nga ta'a te'efou na fanua lo'oo te'efou, fana 'i gila nga ta'a ngaa'i na fufu'iwane agu la'u mola. Ma moru naruabu aga 'ania latana nga Mama'a, ma nga Wela, ma nga Anoe 'ola Abu. ²⁰ Ma mooru fa'ananauga fana 'agila lo'o suria ni 'ola lo'oo te'efou na 'inau ku fa'ananaua mooru 'ania. Ma nau taku nana'i fe'eni amooru leleka maka nigi na nga fa'asuilana nga fanua lo'oo 'i wado."

Mak Nga Kwairiinga Le'a Lo'oo La Mak 'e Giria

La Mak ngaia Wane ni Kwairiinga ala Jisas 'amoe, tafe'ua ma ngaia 'e taunga'i oguogu fe'enia la Pita (1 Pita 5:13). Ngaia lo'oo na ngaia 'e su'a le'a na Kwairiinga Le'a lo'oo. La Mak 'e giria buka lo'oo fana ta'a na gila 'ame Jiu na'a gila to'oru 'i Rom.

Buka lo'oo 'e fata suria to'orunga ala Jisas ma nga kwaifa'ananaunga aana. La Mak 'e alafuu suria ni 'ola ni 'alefosilai lo'oo la Jisas ngaia 'e agea tofuna 'ola lo'oo 'e faate'enia na ngaia 'e to'o na tegelangaa na God, ma ka faate'enia la'u na ngaia nga Wela na God. La Mak 'e siria ta'a na gila idumia buka lo'oo 'agila su'a le'a ai na la Jisas Kraes nga wane ni Kwaifa'amooriinga kwala'imori.

Ni 'ola taringa'i 'ubulana buka lo'oo:

La Jon wane ni naruabunga 'e kwatea alafuunga (1:1-8)

La Jisas 'e etaa nga taunga'inga aana (1:9-13)

La Jisas 'e agea nga taunga'inga aana 'i Galili (1:14–13:37)

La Jisas 'e mae ma ka tata'e la'u (14:1–16:8)

La Jisas 'e faata'i fana ni ta'a ni fafulongonga aana (16:9-20)

La Jon 'e iiria fana ta'a 'agila sasari fana nigilana nga Kraes

(Mat 3:1-12; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)

¹ Nga etalana mai nga Kwairiinga Le'a lo'oo suria la Jisas Kraes, nga Wela na God, ne'e 'ilo'oo: ² Ngaia 'e etaa 'ilaka'u la Aesea nga profet na God laka'u ngaia 'e giria ni farisi 'e aula sui no'o mai 'ola lo'oo God ngaia 'e iiria fala Kraes. *

“Aga madi. Nau taku kwatea kau nga wane ni ngari alafuunga agu 'i na'omu, 'ani sasari agau na ta'a famu. ³ Te'e wane ngaia 'e o'omae te'ana ta'a 'ubulana nga

gule'e lefu langalanga ne'e 'ame to'omia ta wane 'ani to'oru ai. Ma ngaia ka 'ilo'oo, ‘Nga Alafa ngaia te'e nigi mai! Ta'a mooru fa'aodoa nga tala fana!’ ”[☆]

⁴⁻⁶ 'Ilaka'u la profet Aesea 'e iiria mai na'o, la Jon ngaia 'e nigi no'o mai 'ubulana gule'e lefu langalanga na 'ame to'omia ta wane 'ani to'oru ai. Ngaia 'e ru'ufia nga ru'u 'ame le'a ngaia 'e launge'enia fa'asia ifuna kamel, ma ngaia ka fo'asia na fo'osae na susungana buruka. Ma ngaia ka 'ania nga nabo ma nga ngingidua kwasi.†

Ma ngaia ka naruabu na ta'a ma ka alafuu fana ta'a ma ka fata 'ilo'oo, “Moru abulo mai fa'asia rianga amooru ma mooru naruabu fana God 'ani 'olafanataa na rianga amooru.” Ma ni ta'a 'e aula fa'asia nga gule'e lefu 'i Judea, ma fanua 'i Jerusalem, gila ka leka mai fana longolana nga fatalana la Jon. Gila ka foulange'enia rianga aaga ma ngaia ka naruabu aaga 'ubulana ka'o 'i Jodan.

⁷ Ma la Jon ka fata 'ilo'oo fana ta'a te'efou “Te'e wane te'e leka mai 'i burigu, ngaia 'e taringa'i ma ka riufi nau, nau ku 'ame to'omia fana 'aku gogonu ma ku rubea nga butu aana. ⁸ Mai nau ku naruabu 'amooru mola 'ania ka'o, tafe'ua ma ngaia te'e naruabu amooru 'ania nga Anoe 'ola Abu.”

Nga naruabunga ma nga irito'onga ala Jisas

(Mat 3:13–4:11; Luk 3:21-22; 4:1-13)

⁹ 'Ame aburu mola 'i burina ni 'ola lo'oori, la Jisas 'e nigi mai fa'asia nga fanua 'i Nasaret 'ubulana nga gule'e lefu 'i Galili. Ngaia 'e nigi mai te'ala Jon fana 'ani naruabu ana. Ma la Jon ka naruabu ana 'ubulana nga ka'o 'i Jodan. ¹⁰ Ma alata la Jisas ngaia 'e tata'e mai fa'asia 'ubulana ka'o, ngaia 'e agasia nga lalo 'e 'ulasi, ma nga Anoe 'ola Abu ka sifo mai fafia 'ilaka'u nga me'e bola. ¹¹ Ma te'e kwala'e 'ola ngaia 'e talo mai fa'asia 'i Langi ma ka 'ilo'oo, “'Too no'o na te'e wela mouta'ia agu, mai nau kua malale'a ba'ita fe'eni'o.”

¹² Ma nga alata lo'oori mola, nga Anoe 'ola Abu ka talaia la Jisas fana 'ubulana

* **1:2** Kraes nga lata 'e 'ola fana wane na'a God 'e firia 'ani leka mai fana wane ni fa'amoorilana ta'a na God. [☆] **1:3** Malakae 3:1; Aesea 40:3 † **1:4-6** Nga ruu ma nga fangalaa lo'oo, ngaia wada'u fana darilai 'ubulana gule'e lefu langalanga. La Elaeja nga profet 'e ru'ufia ruu 'ino'ona la'u mola 2 Kings 1:8; Mat 17:11-13.

gule'e lefu langalanga. ¹³ Ma ngaia ka to'oru 'ilo'oori suria fai akwale'e gani, ma la Saetan ka irito'ona. Ni 'ola 'e kwasila gila to'oru la'u 'i lo'oori, tafe'ua ma nga enselo gila ka leka mai, ma gila ka kwaibooni ana.

La Jisas ngaia 'e firia fai wane fana kwairiinga suria nga Kwairiinga Le'a lo'oo (Mat 4:12-22; Luk 4:14-15; 5:1-11)

¹⁴ 'I burina gila arua no'o la Jon 'ubulana nga lokafu, la Jisas 'e leka 'i Galili ma ka kwairii 'ania nga Kwairiinga Le'a ne'e leka mai fa'asia God. ¹⁵ Ngaia ka fata 'ilo'oo, "Alata 'e galangi no'o mai fana God 'ani ba'ita fafia nga ta'a aana. Moru abulo mai fa'asia nga rianga amooru, ma moru ka fito'o na nga Kwairiinga Le'a lo'oo."

¹⁶ Ma nga alata la Jisas 'e leka suria nga asi 'i Galili, ngaia 'e agasia la Saemon fe'enia wane ni futanga aana la Andru. Gaa'a rua wane na deenga. Gala dee te'efou na fulai agaa'a 'ubulana nga asi no'ona. ¹⁷ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fagaa'a, "Molo leka mai fe'eninau, moo'o rua wane na deenga na ii'a, tafe'ua mai nau taku fa'ananaua moo'o 'ania wane ni deenga fana ta'a fagu." ¹⁸ Ma alata lo'oori la'u mola, gaa'a gala ka 'akwasia no'o nga fulai agaa'a, ma gala ka leka no'o fe'enia.

¹⁹ Ma la Jisas ka leka sika'u la'u kau, ma ngaia ka agasia la Jemes fe'enia la Jon, nga rua wela ala Sebedi. Gaa'a gala to'oru te'efou 'i 'ubulana nga baru, ma gala ka laumea fulai agaa'a. ²⁰ Ma alata la Jisas 'e agasi 'agaa'a, ngaia ka soe 'agaa'a no'o, ma gala ka 'akwasia no'o mama'a agaa'a la Sebedi 'i 'ubulana nga baru fe'enia nga ta'a ni taunga'inga, ma gala ka leka no'o fe'enia la Jisas.

La Jisas 'e to'o na tegelangaa fana belolana adalo (Luk 4:31-37)

²¹ La Jisas fe'enia ni wane na fufu'iwane aana gila nigi na fanua 'i Kapaneam. Ma no'ona nga Sabat na ta'a 'i Jiu, ma la Jisas ka ru'u 'i 'ubulana nga 'ifi ni fo'anga na Jiu, ma ka fa'ananaua ta'a. ²² Alata gila longoa, gila ka 'alefo ba'ita na nga kwaifa'ananaunga aana, suria gila su'a le'a ai na'a la Jisas ngaia 'e kwaifa'ananau 'ania tegelangaa ma nga 'inato'onga mai fa'asia

God. Ngaia 'ame lado la'u na nga ta'a ni kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses na gila 'ame kwaifa'ananau 'ania 'inato'onga.

²³ Ma te'e alata lo'oori la'u mola, te'e wane na adalo 'e bo'ea, ngaia ka o'omae ma ka 'ilo'oo, ²⁴ "Jisas 'ae! 'Too na wane 'i Nasaret! 'Ola taa lo'oo 'i'oo agea ameeru? Bala 'i'oo leka mai fana malangada lameeru ta'ua lo'oo! Nau ku su'a mola amu, 'Too no'o na Wane Abu ala God!"

²⁵ Ma la Jisas ka belote'enia nga adalo laka'u, ma ka 'ilo'oo, "'Oi noto moko ru'u mai 'i maa fa'asia nga wane no'ona!"

²⁶ Ma nga adalo lo'oori, 'e asua la'u ma ngaia ka o'omae ba'ita, ma ka ru'u no'o mai fa'asia, ma ka rugasia no'o nga wane lo'oori. ²⁷ Ma nga ta'a na gila ogu no'ona gila ka 'alefo ba'ita, ma gila ka kwaiorisi kwairiu laloaga ma gila ka 'ilo'oo, "Nga 'olataa ne'e 'ilo'oo? Bala kwaifa'ananaunga fooru ta'ua lo'oo? Wane lo'oo 'e fata 'ania nga tegelangaa. Ngaia 'e belo adalo, ma gila ka lo'o no'o suria nga fatalana."

²⁸ 'Ame gole mola ma alafuunga suria la Jisas ka talo no'o 'ubulana gule'e lefu garigaria 'i Galili.

La Jisas ngaia 'e gulaa nga ta'a 'e aula na gila fii

(Mat 8:14-17; Luk 4:38-41)

²⁹ Alata la Jisas fe'enia la Jemes ma la Jon, gila leka no'o kau fa'asia nga 'ifi ni fo'anga na Jiu lo'oori, gila ka leka fana 'ifi ala Saemon ma la Andru. ³⁰ Alata la Jisas ngaia 'e nigi 'ubulana 'ifi no'ona, gila ka kwairii te'ana, nga fungona geni la Saemon ngaia 'e fii 'ania noni'ago'agonga, ma ngaia mola fofona futa'i aana. ³¹ Ma la Jisas ngaia ka leka te'ana noni lo'oori, ma ka dau 'i nimana, ma ka tata'ea. Ma nga 'ago'agonga lo'oori ka sui no'o fa'asia, ma 'i burina ngaia ka sasaria no'o fangalaa faga.

³² Ma fe'e laulafi no'ona, alata sina 'e suu, ma nga gani na Jiu fana mamalongaa 'e sui no'o, nga ta'a gila ka ngaria mai ta'a 'e fii ma ta'a adalo 'e bo'ega te'ala Jisas.

³³ Ma ta'a na fanua no'ona gila ka saku te'efou mai 'i maana 'ifi lo'oori. ³⁴ Ma la Jisas ka gulaa no'o ta'a 'e aula na gila fii 'ania fifiinga 'e aula kwaitatari. Ma ngaia

ka belote'enia la'u nga adalo 'e aula. Ma ngaia 'ame alamia nga adalo lo'oori 'agila fata, suria gila su'a no'o ana ngaia Wela ala God.

La Jisas ngaia 'e foulange'enia 'ubulana gule'e lefu 'i Galili

(Luk 4:42-44)

³⁵ Ma 'usugani mola, alata 'e logologo'a 'ua, la Jisas ngaia ka tata'e, ma ka ru'u kau 'i maa fa'asia nga 'ifi lo'oori. Ma ngaia ka leka 'ani fo'a na lefu 'e aloalo. ³⁶ 'Iburina la Jisas 'e leka, la Saemon fe'enia ni wane ni kwaimaanga aana gila kwailo 'ofia. ³⁷ Ma alata gila to'o daria, gila ka fata 'ilo'oo fana, "Ta'a te'efou gila kwailo ofi'o."

³⁸ Ma la Jisas ka lamadu'aga ma ka 'ilo'oo, "Nau ku su'aai, tafe'ua ma goru leka kau na tani maa'e fanua galangi la'u, madi fana 'akui fa'ananauga la'u, tofuna 'ola lo'oori nga taunga'inga agu ku leka no'o mai fai."

³⁹ Sui ma la Jisas ka leka 'ubulana ni maa'e fanua te'efou 'ubulana gule'e lefu 'i Galili, ma ka foulange'enia fatalana God 'i 'ubulana 'ifi ni fo'anga na Jiu, ma ka belote'enia adalo fa'asia nga ta'a.

Nga 'ola ni 'alefosilai na la Jisas 'e agea ne'e

ogua mai ta'a te'ana

(Mat 8:1-4; Luk 5:12-16)

⁴⁰ Na te'e alata ngaa'i la'u, te'e wane 'e kuu 'e leka mai te'ala Jisas, ma ka bobou-ruuru 'i 'a'aena, ma ka laeta'a ma ka 'ilo'oo, "Lauta 'i'oo 'uri, moko gulaa nau."

⁴¹ Ma la Jisas ka kwaimanadai ba'ita fana, ma ka tagwala no'o nimana, ma ka dau 'i labena wane lo'oori, ma ka fata 'ilo'oo, "Nau ku 'uri mola. Nga nonimu lo'oo 'e mafo no'o!" ⁴² Ma 'afe'aferu mola nga kuu lo'oori ka sigi no'o fa'asia, ma nga nonina ka nafa te'efou no'o.

⁴³ La Jisas ka fata tegela fana wane lo'oori ma ka 'ilo'oo, ⁴⁴ "I'oo sia kwairii la'u daria te'efuta wane na 'ola lo'oo nau ku agea famu. Tafe'ua, mai 'i'oo leka madi, moko faate'enia nonimu fana nga fataabu na God, alamia fataabu na God 'ani agasi'o. Sui moko kwatea nga tabonga amu 'ilaka'u la Moses ngaia 'e iiria fana kwatelai, madi fana 'ani kwatea fito'onga fana nga ta'a te'efou na nonimu ngaia 'e nafa no'o." Ma la Jisas ka kwatea wane lo'oori ka leka no'o.

⁴⁵ Tafe'ua, ma nga wane lo'oori ngaia 'e leka, ma ka alafuu 'ubulana fanua te'efou suria 'olataa na la Jisas ngaia 'e agea na nonina, ma ka le'a no'o. Tofuna kwairiinga lo'oori 'e talofiga no'o, na ta'a 'e aula gila ka ogu fafia la Jisas fana longolana ma agasilana ni 'ola na'a ngaia 'e launge'enia. Ma ngaia ka 'ato no'o fala Jisas 'ani leka faata'i mai 'ubulana fanua aaga. Ma ngaia ka to'oru no'o na lefu aloalo, ma tafe'ua, nga ta'a 'ubulana fanua te'efou gila leka no'o mai te'ala Jisas.

2

La Jisas 'e to'o na nga tegelangaa fana 'olafanataanga na rianga

(Mat 9:1-8; Luk 5:17-26)

¹ Ma 'i burina tani gani ngai 'e sui, la Jisas ka ori la'u mai fani Kapaneam. Ma gila ka kwairii kwairiu 'ania na ngaia 'e to'oru mola 'i 'ubulana 'ifi laka'u ngaia 'e fini nigi ai 'ubulana fanua lo'oori. ² Nga ta'a 'e aula gila ka ogu no'o mai te'ala Jisas, leleka ma 'ifi lo'oori gila to'oru ai 'e fongu no'o, ma ta lefu ka 'amoe no'o fana to'orunga ai 'ubulana 'ifi lo'oori. Ma gwa'a gula 'i maa, ma ta'a 'e aula gila ogu la'u mola ai. Ma la Jisas ka foulange'enia fatalana God faga. ³ Ma te'e alata lo'oori la'u mola, fai wane gila leka mai, gila ka ngaria mai te'e wane na labena 'e mae. ⁴ Ma tofuna nga ogunga ba'ita lo'oori, ngaia ka 'ato no'o faga fana ngarilana kau te'ala Jisas. Sui ma, gila ka fane 'i fofona 'ifi fe'enia nga wane lo'oori. Ma gila ka 'ulasia te'e me'e kwakwa ba'ita 'i fofona 'ifi ofofana lefu na'a la Jisas ngaia 'e to'oru ai, ma gila ka fa'asifoa nga wane lo'oori 'i fofona futa'i aana te'ala Jisas. ⁵ Ma alata la Jisas ngaia 'e aga su'ana fito'onga aaga, ngaia ka fata 'ilo'oo fana nga wane na labena 'e mae, "Alakwa agu, nau ku 'olafanataa no'o na rianga amu."

⁶ Ma alata no'ona, tani ta'a ni kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses gila to'oru la'u mola 'i no'ona, ma gila ka manata 'ilo'oo 'i talaga, ⁷ "Fu'u wane! 'Ame to'omia fana ngaia 'ani fata 'ilo'oo. Te'efuta wane 'ame su'ana 'olafanataanga na rianga. Te'e God no'o ne'e su'a

na 'olafanataanga na rianga. Ngaia 'e fa'atooto'ome'enia 'ania God.”

⁸ Tafe'ua, ma la Jisas 'e su'a 'i manatalaga, ma ka fata 'ilo'oo faga, “Mooru sia manata la'u 'i no'ona.” Ma la Jisas su'a mola ai na'a gila tagoto'o te'e God no'o ne'e te'e 'olafanataa maka gulaa wane. Sui, ma ngaia ka fata 'ilo'oo, ⁹ “Lauta nau ku fata 'ilo'oo fana wane lo'oo nonina 'e mae, 'Rianga amu ku 'olafanataa no'o ai,' amooru 'ato amoru agasia mola 'ola lo'oo 'e lau. Tafe'ua, ma lauta nau ku fata 'ilo'oo, 'Tata'e, ngaria futa'i amu, moko leka,' 'ilo'oori mai mooru tamooru bi'i agasia 'inau ku to'o na tegelangaa. ¹⁰ Alata nau 'aku gulaa wane lo'oo, nau taku faate'enia famooru na 'inau, nga Wela na Wane, nau ku to'o na tegelangaa fana 'olafanataanga na rianga.” Mai ngaia ka fata 'ilo'oo fana nga wane lo'oori na labena 'e mae, ¹¹ “Nau ku iiria famu, 'i'oo tata'e, ngaria no'o futa'i amu, moko leka no'o 'i 'ifi amu.”

¹² Ma wane lo'oori 'e tata'e, maka ngaria no'o futa'i aana, ma ka leka no'o. Ngai lo'oo, ta'a te'efou gila agasia, ma gila ka 'alefo ba'ita. Alata lo'oori, gila ka tafea God, ma gila ka fata 'ilo'oo, “Amoe no'o. Goru 'ame agasia 'ua ta 'ola 'ilo'oo!”

La Jisas ngaia 'e soea la Lifae 'ani lado 'i burina

(Mat 9:9-10; Luk 5:27-28)

¹³ Te'e alata ngaa'i la'u, la Jisas ngaia 'e ori la'u gegena asi 'i Galili. Ma ogunga ba'ita gila ka leka mai te'ana, ma ngaia ka etaa ka fa'ananauga. ¹⁴ Ma nga alata ngaia 'e leka kau suria asi lo'oori, ngaia ka agasia la Lifae,* nga wela ala Alfeas. Ngaia 'e to'oru mola na lefu fana ngarilana bata na nga takisi, tofuna ngaia na taunga'inga aana no'ona. Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fana, “Oi leka mai fe'eninau.” Ma la Lifae ka tata'e, ma ka leka no'o fe'enia.

Ni Farasii gila 'ame siria la Jisas 'ani lado fe'enia ta'a 'e ria

(Mat 9:11-13; Luk 5:29-32)

¹⁵ Ma 'i burina la Jisas ngaia 'e soea la Lifae, ngaia 'e leka maka keto no'o 'i 'ifi

aana. Ni ta'a 'e aula 'e ria 'ilo'oo, gila leka fe'enia la Jisas. Ma nga ta'a gila ngaria bata na nga takisi ma tani ta'a gila abulo 'ame le'a la'u mola, gila keto fe'enia la Jisas ma ni wane na fufu'iwane aana. ¹⁶ Tani Farasii† ngaa'i na gila kwaifa'ananau 'ania Tagi ala Moses gila agasia na la Jisas ngaia 'e keto fe'enia ta'a 'e ria, ma nga ta'a gila ngaria bata na takisi. Ma Farasii gila ka fata 'ilo'oo fana fufu'iwane ala Jisas, “Ngaia 'e to'omia 'e sia keto mola fe'enia ta'a 'ino'ona.”

¹⁷ Ma alata la Jisas ngaia 'e longoa 'ola lo'oori, ngaia ka fata 'ilo'oo faga, “Nga ta'a gila gwari'a, gila 'ame siria nga wane ni gulanga. Ta'a 'e fii na gila siria nga wane ni gulanga fana 'ani gulaga. 'Ino'ona la'u mola, nau ku 'ame leka la'u mai fana nga ta'a na gila madafia gila odo no'o 'ina'ona God, tafe'ua mai nau ku leka mai fana ta'a 'e ria.”

Alafa 'e nigi no'o, kwaimanadainga 'e 'amoe no'o, mooru aile'a
(Mat 9:14-15; Luk 5:33-39)

¹⁸ Na te'e alata ngaa'i, tani wane na fufu'iwane ala Jon, wane ni naruabunga, ma ni wane na fufu'iwane na Farasii, gila abu keto fana fo'anga. Ma tani wane ngaa'i gila ka leka mai, ma gila ka fata 'ilo'oo fala Jisas, “Fufu'iwane ala Jon ma ni wane na fufu'iwane na Farasii, gila abu keto. Ngaia no'ona 'e le'a fana nga fufu'iwane amu 'agila abu keto la'u mola?”

¹⁹ Ma la Jisas ka lamadu'aga ma ka 'ilo'oo, “Ngaia 'ame toto'o fe'enia ta'a na gila to'oru na fafangalaa na ruma'a, 'agila abu na ketonga. Tofuna, alata alakwa fooru ngaia mola 'ua fe'eniga, ta'a gila malale'a. 'Ame le'a fana oguogunga ba'ita 'agila abu keto, tofuna gila to'oru na fafangalaa. ²⁰ 'Ino'ona la'u mola, ngaia 'ame to'omia ni wane na fufu'iwane agu na 'agila abu keto alata nau ku to'oru 'ua mola fe'eniga. Tafe'ua, ma alata 'ani nigi mai tagila ngaria nga alakwa fooru fa'asiga. 'Ilo'oo ma, tagila bi'i abu keto, tofuna na gila kwaimanadai.”

* **2:14** Latana Lifae la'u ngaia 'e Matiu. Ngaia 'e giria buka Matiu. † **2:16** Farasii nga te'e oguogunga na Jiu na gila manata ba'ita suria lo'onga suria Tagi ala Moses fe'enia kwaifa'ananauga aaga 'i talaga la'u mola.

Kwaifa'ananaunga ala Jisas 'e riufia kwaifa'ananaunga na Farasii

(Mat 9:16-17)

²¹ La Jisas ka fata la'u 'ilo'oo, "Ta wane 'esia bobolo'ua mola me'e ruu ne'e mou no'o 'ania nga kakasi'i ruu ne'e fooru. Lautu ngaia 'e agea nga 'ola lo'oori, ma kakasi'i ruu fooru lo'oori te'e gaasia nga ruu 'ua lo'oori. ²² Ma 'ola ngaa'i la'u ngaia 'ame to'omia fana te'efuta wane 'ani arua no'o waeni fooru 'i 'ubulana wa'i 'ua na susungana nanigot, tofuna wa'i 'ua lo'oori 'ame ngasi. Lautu ngaia 'e agea 'ola 'ilo'oo, alata 'e bonosia maana, nga waeni lo'oori te'e fane mai, ma ngaia te'e gaasia no'o wa'i 'ua lo'oori, ma nga waeni lo'oori te'e akiri, ma nga wa'i lo'oori te'e ria no'o. Ngaia na wane 'ani arua nga waeni fooru 'i 'ubulana nga wa'i fooru lo'oo ngaia 'e su'aai 'e bono.'"‡

La Jisas 'e to'o na tegelangaa fafia gani na mamalongaa

(Mat 12:1-8; Luk 6:1-5)

²³ Na te'e Sabat, la Jisas ma nga fufu'iwane aana gila leka suria nga tala ne'e leka 'i 'ubulana langa'a na 'ola 'ilaka'u nga witi. Ma alata gila leka ai, ni wane na fufu'iwane aana gila ka 'oia fufunga 'ola 'ilaka'u witi ma gila ka 'ania no'o. ²⁴ Ma nga Farasii gila agasia, ma gila ka fata 'ilo'oo fala Jisas, "Agasia madi lo'oo! 'Ola na'a mooru agea 'e mousia nga Tagi ala Moses, tofuna moru 'oia fufungu na 'ola ta'ua taunga'inga na Sabat."

²⁵⁻²⁶ Ma la Jisas ka fata tegela 'ilo'oo, "Ino'ona mai amooru moru 'ame idumia 'ubulana Buka Abu suria 'ola laka'u la Defete ngaia 'e agea, alata laka'u la Abiata ngaia nga alafa ni tabonga? Alata laka'u, la Defete fe'enia ni wane aana gila molo'u ba'ita, suria te'efuta me'e fangalaa me'e 'amoe no'o faga fana 'anilai. Ma ngaia ka leka 'i 'ubulana nga 'ifi na God, ma la Abiata ka kwatea fala Defete nga beret na gila fa'abua fana God. Ma la Defete ka 'ania no'o beret lo'oori, ma ka kwatea la'u fana ta'a aana, ma gila ka 'ania la'u

mola. Tafe'ua, ma nga tagi adauru ngaia 'e alamia mola fana te'e fataabu na God na gila mola fana 'anilai."§

²⁷ Sui mala Jisas ka fata 'ilo'oo fana nga Farasii, "La God ne'e launge'enia gani na mamalonga fana boonilana ta'a. Ma ngaia 'ame launge'enia la'u gani na mamalonga fana wane 'ani bobouruuru ai. ²⁸ Tofuna 'inau, nga Wela na Wane, nau ku to'o na tegelangaa fafia nga Sabat."

3

Ta'a gila fadaa fana kwa'ilana la Jisas (Mat 12:9-14; Luk 6:6-11)

¹ Te'e alata ngaa'i la'u, la Jisas ngaia 'e leka la'u 'ubulana nga 'ifi ni fo'anga na Jiu, ma te'e wane lo'oo nimana 'e mae, ngaia 'e to'oru 'ino'ona. ² Ma tani Farasii ngaa'i, gila ka agaaga lauta la Jisas te'e gulaa wane lo'oori na sabat gani na mamalongaa. Lautu ngaia 'e agea, tagila fata maana la Jisas tofuna ngaia 'e mousia tagi na God na gulanga, 'ola lo'oori gila manata suria 'e 'ilaka'u taunga'inga. ³ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fana nga wane na nimana 'e mae, "Tata'e mai lo'oo, moko ula 'ina'o na ta'a te'efou." ⁴ Ma la Jisas ka orisia nga Farasii ma ka 'ilo'oo, "Ola taa na tagi adauru ngaia 'e alamia 'aguru agea na gani na mamalongaa? Ngaia 'e alamia agelana 'ola 'e le'a, 'amoe agelana 'ola 'e ria? Ngaia 'e alamia nga fa'amoorilana nga wane, 'amoe kwa'ilana nga wane?"

Tafe'ua, mai gila 'ame iiria mola ta 'ola. ⁵ La Jisas 'e aga kwairiu, ma ngaia 'e ogaria, ma ngaia ka kwaimanadai la'u fana nga ta'a suria manatalaga 'e ngasi 'e iiki no'o. Sui ma ngaia ka fata 'ilo'oo fana nga wane lo'oori, "Tagwala mai nga nimamu." Mai ngaia ka tagwala no'o nimana, ma nga nimana ka le'a no'o. ⁶ Sui ma ni Farasii gila ka ru'u kau 'i maa, ma gila ka alafuu oguogu fe'enia tani ta'a na fufu'iwane ala Herod 'agila fadaa fana kwa'ilana la Jisas.

Ta'a 'e aula gila leka mai te'ala Jisas

⁷⁻⁸ La Jisas fe'enia fufu'iwane aana, gila ka 'akwasia ta'a lo'oori, ma gila ka leka

‡ 2:22 Fa'aladanga lo'oo 'e faate'enia la Jisas 'e ngaria mai nga kwaifa'ananaunga fooru fa'asia falafala 'i Jiu.

§ 2:25-26 Goru 'ame agasia 'ubulana Buka Abu na God 'e baoria fala Defete. La Jisas 'e siria 'ani faate'enia fana Farasii na'a ngaia 'ame odo fana 'agila ogaria.

fana suria asi 'i Galili. Nga ta'a 'e aula gila ka leka la'u 'i buriga. Gila leka no'o fa'asia nga gule'e lefu 'i Galili, ma 'i Judea ma fa'asia nga fanua taringa'i 'i Jerusalem. Ma tani ta'a ngaa'i gila leka fa'asia nga fanua 'i Idumea ma gule'e lefu ngaa'i na tata'elana sina na ka'o 'i Jodan. Ma tani ta'a ngaa'i gila ka leka mai fa'asia nga fanua ri'itana 'i Taea ma 'i Saedon. Nga ogunga ba'ita lo'oori, gila leka mai te'ala Jisas alata ngai suria asi, suria gila longoa 'ola ba'ita lo'oo ngaia 'e agea.

⁹⁻¹⁰ Ngaia 'e gulaa ta'a 'e aula 'e sui no'o, ma ni ta'a gila fii 'e aula gila ka su'unge'eniga la'u mola mai, fana 'agila gema to'ona la'u la Jisas 'agila gwari'a. Suria nga ogunga lo'oori 'e ba'ita 'e iiki, ma la Jisas ka iiria fana fufu'iwane aana fana 'agila sasari agau na nga baru, fa'asia laloana nga ta'a lo'oo gila ta kwaibebes. ¹¹ Ma alata nga ta'a adalo 'e bo'ega gila agasia, ma gila ka bobouruuru 'i na'ona, ma gila ka o'omae ma gila ka 'ilo'oo, "I'oo no'o na nga Wela kwala'imori na God!" ¹² Tafe'ua, ma la Jisas 'e fata 'usia nga adalo lo'oori 'e iiki, fana gila sia kwairii mola te'ana te'efuta wane suria 'i ngaia.

La Jisas 'e firia nga akwale'e Wane ma ruaai ni Kwairiinga

(Mat 10:1-4; Luk 6:12-16)

¹³ Sui mala Jisas ka fane 'ala'a fana 'i gouna me'e busu, ma ka soea mai ta'a fana taunga'inga fe'enia. Ma gila ka leka mai te'ana, ¹⁴ ma ngaia ka firia nga akwale'e wane ma ruaai, ma ka fa'alataga 'ania ni Wane ni Kwairiinga. Ma ngaia ka fata 'ilo'oo faga, "Nau ku firia mooru 'amooru to'oru firi fe'eni nau, mai nau kua soe 'amooru la'u fana kwaifa'ananaunga suria fatalana God fana ta'a. ¹⁵ Mai mooru 'amoru to'o na nga tegelangaa fana nga belolana nga adalo."

¹⁶ Lo'oo, nga latana akwale'e wane ma ruaai lo'oo 'e firiga: la Saemon, na'a la Jisas ngaia 'e fa'alata la'u 'ania la Pita, ¹⁷ ma la Jemes fe'enia la Jon nga rua wela ala Sebedi, na'a la Jisas ngaia 'e fa'alata gaa'a 'ania "Boneges," ne'e fida'ana nga wane ne'e ogaria'a 'afe'aferu 'ilaka'u nga

kwakwa'afita. ¹⁸ Ma la Andru, ma la Filip, ma la Batolomiu, ma la Matiu, ma la Tomas, ma la Jemes, wela ala Alfeas, ma la Tadeas, ma la Saemon, te'e wane na ta'a 'i Jiu na gila siria tarilana nga ta'a 'i Rom fa'asia Israel. ¹⁹ Ma la Judas Iskariot nga wane ana ne'e tagoni 'olonge'enilana la Jisas fana marimae aana.

Tegelangaa ala Jisas 'e tala riufia la Saetan

(Mat 12:22-32; Luk 11:14-23; Luk 12:10)

²⁰ Sui, ma la Jisas ka ori la'u fani Kapaneam fana 'ifi laka'u ngaia 'e fini nana'i ai. Ma nga ta'a 'e aula, gila ka ogu no'o mai te'ana. Ma alata ka 'amoe no'o fala Jisas ma ni wane na fufu'iwane aana fana agelana ta 'ola ma nga ketonga. ²¹ Sui ma ta'a gila ka fata 'ilo'oo, "Ngaia 'e kakakula 'e iiki no'o." Ma alata ni wane ni futanga aana gila longoa 'ola lo'oori, gila ka leka te'ana fana orite'enilana fani fanua aaga.

²² Ma tani wane ni kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses na gila leka mai fa'asia 'i Jerusalem, gila ka fata 'ilo'oo, "La Jisas ngaia 'e belote'enia mola adalo 'ania tegelangaa ala Saetan, nga 'inatana adalo."*

²³ Sui ma la Jisas ka soea mai ta'a laka'u te'ana maka fata 'ilo'oo faga 'ania tarifulaa 'ilo'oo, "La Saetan 'e 'ato no'o 'ani belote'enia adalo fa'asia ta'a aana. ²⁴ Lautu ta'a 'ubulana nga fanua ba'ita gila funuriga 'i talaga, ta'a na fanua ba'ita lo'oori te'e fusi, ma tagila tagala'i no'o. ²⁵ Ma lauta nga wane, ma noni, ma ni wela agaa'a, gila funuriga 'i talaga, gila tagila fusi, ma tagila tagala'i no'o. ²⁶ Ngaia 'e 'ino'ona la'u mola, lauta la Saetan 'e funu fe'enia ta'a na gila leka 'i suria, tagila tagala'i kwaitatari mola, ma tegelangaa aana fafiga 'e nigi no'ona me'e sui no'o."

²⁷ 'Iburina, la Jisas ka iiria la'u tani tarifulaa ngaa'i maka fata 'ilo'oo, "Lautu ta wane no'o siria 'ani belote'enia adalo, wane lo'oori 'ani tegela'a riufia la Saetan. Maka 'ilo'oo la'u lauta wane ne'e siria 'ani ru'u 'ubulana 'ifi na wane tegela'a fana ngarilana 'ola aana, ngaia 'ani tegela 'ani riufia nga wane lo'oori madi, fana 'ani talawada'u fana gaulana wane tegela'a

* **3:22** Nga lata la'u ala Saetan na'a la Bielsebul.

lo'oori sui ma ngaia te'e bi'i ngaria ni 'ola aana.

²⁸ “Ola kwala'imori lo'oo nau ku iiria famooru, nga abulongaa 'ame le'a, ma fata ngadalana God na ta'a gila agea, God te'e 'olafanataa mola ai. ²⁹ Tafe'ua, ma lauta ta wane 'ani agea nga fata ngadalana nga Anoe 'ola Abu, God 'e sia 'olafanataa mola aana. Ma rianga lo'oori aana 'e nana'i firi no'o.” ³⁰ La Jisas ngaia 'e fata 'ilo'oo, suria nga ta'a, gila iiria adalo 'e bo'ea la Jisas.

Ni wane ni futanga kwala'imori ala Jisas na ta'a gila lo'o suria God

(Mat 12:46-50; Luk 8:19-21)

³¹ Ma 'i burina alata lo'oori, ga'ia la Jisas ma ni wane ni futanga aana, gila nigi no'o. Ma gila ka ula 'i maana 'ifi tofuna ogunga lo'oo 'e ba'ita, ma gila ka kwatea kau alafunga fala Jisas, ma gila ka kwaiorisi fana. ³² Nga ta'a 'e aula iiki na gila to'oru ri'itana la Jisas, ma gila ka kwairii ma gila 'ilo'oo, “Ni gai'o, ma ni wane mooru futa, gila ula mai 'i maa, gila siria agasilamu.”

³³ Ma la Jisas ka orisiga ma ka 'ilo'oo, “Ni dai na ga'i kwala'imori agu, ma ni wane ni futanga agu?” ³⁴ Ma alata 'e aga kau fana nga ta'a 'e aula lo'oo gila to'oru ri'itana, ma ka fata 'ilo'oo, “Mooru no'o na ta'a 'ilaka'u no'o ga'i nau, ma ni wane ni futanga agu! ³⁵ Suria ni dai ne'e lo'oo suria God, ngaia no'o na wane ni futanga agu, ma fu'igeni futanga agu, ma ga'i nau.”

4

Nga tarifulaa suria nga wane na ngaia 'e tagale'enia uu'uuna witi

(Mat 13:1-9; Luk 8:4-8)

¹ Na tani alata ngaa'i la'u, la Jisas ngaia ka kwaifa'ananau 'i gegena asi 'i Galili. Ma nga ogunga ba'ita iiki gila ka ogu ri'itana, ma ngaia ka fane 'ubulana te'e baru, ma ka to'oru 'i 'ubulai, ma ngaia ka 'idu sisika la'u fani 'ubulana asi. Ma nga ogunga lo'oori, gila ka ula kau 'i gegena asi. ² Ma la Jisas ka kwaifa'ananau 'ania 'ola 'e aula faga na tarifulaa, ma ka 'ilo'oo, ³ “Mooru gwalongo madi! Te'e wane ngaia 'e leka ma ka fufusia nga uu'uuna witi 'i 'ubulana langa'a aana. ⁴ Ma alata ngaia 'e fufusia

nga uu'uuna witi lo'oori, tani uu'uuna witi ngai 'esia suria nga tala, ma nga langasi gila ka lofo mai, ma gila ka 'ani'i mola te'efou. ⁵ Ma tani uu'uuna witi ngai ka 'esia na lefu 'e foula, lefu na wado 'ame ba'ita ai. Ma gila ka bila'o 'afe'aferu, suria nga wado ngaia 'ame 'e aula. ⁶ Ma alata nga sina 'e tata'e mai, 'e sinafia ma witi ka malonga, ma gila ka gu'a mola, suria nga 'umi'umina 'ame sifo to'o. ⁷ Ma tani uu'uuna witi ngaa'i gila 'esia 'i laloana nga kwalo 'abui, ma kwalo lo'oori ka a'a fafia nga witi lo'oo, ma witi lo'oori 'ame fungu no'o. ⁸ Ma tani uu'uuna witi ngaa'i, 'e 'esia 'i 'ubulana nga wado to'o 'e le'a, ma alata gila tata'e mai, gila ka fungu 'ania ni lode 'ola 'e aula. Gila ka fungu 'ania oru akwale'e lodo, ma tani witi ngaa'i gila ka fungu 'ania ono akwale lodo, ma tani witi ngaa'i gila ka fungu 'ania tangale'e lodo.”

⁹ Ma la Jisas ka ite'enia fatalana ma ka 'ilo'oo, “Lauta ta wane siria 'ani su'a le'a na 'ola lo'oo, ngaia te'e gwalongo le'a mai.”

'Ola ne'e agea la Jisas 'e alafuu 'ania tarifulaa

(Mat 13:10-17; Luk 8:9-10)

¹⁰ Alata la Jisas 'e to'oru 'i talana, nga akwala ma ruaai laka'u aana, fe'enia nga ta'a na gila lado 'i burina, gila ka leka mai te'ana. Ma gila ka orisia 'ani fa'afolaasia nga tarifulaa lo'oori. ¹¹ Ma ngaia ka fata 'ilo'oo, “Alata mai na'o, God 'ame fa'afolaasia 'ua famooru na ngaia te'e ula na'ona'o fana ta'a aana. Tafe'ua, ma tala'ina, nga fa'afolaasilai lo'oo 'e nigi no'o famooru. Ta'a na gila 'ame siria su'anga na God, nau ku alafuu 'ania tarifulaa, mai nau ku 'ame fa'afolaasia ¹² 'ani 'ilo'oo, 'ilaka'u ni profet 'e giria,

Gila aga, ma gila ka aga,
tafe'ua ma gila 'ame agasia 'olataa na
God ngaia 'e agea faga.

Ma gila gwalongo, ma gila ka gwalongo,
tafe'ua ma gila 'ame su'a na kwairi-
inga na God.

Suria lauta gila aga su'aai,
ma gila ka longo su'ana,
ma ta'a gila abulo mai te'ana God,

ma ngaia te'e 'olafanataa mola na rianga aaga.' ” ✧

*La Jisas 'e fa'awatagaa tarifulaa lo'oo
(Mat 13:18-23; Luk 8:11-15)*

¹³ Sui mala Jisas bi'i fata 'ilo'oo te'aga, “ino'ona ma mooru moru 'ame su'a mola na tarifulaa lo'oo? Lauta moru 'ame su'a na tarifulaa lo'oo, ta mooru su'a 'utaa na tarifulaa ngaa'i la'u? ¹⁴ Nga wane laka'u 'e tagale'enia uu'uuna witi, ngaia 'e kwairii 'ania nga fatalana God laka'u.

¹⁵ Nga uu'uuna witi ne'e 'esia suria nga tala gila 'ilaka'u ni wane na gila longoa nga fatalana God. Ma alata gila longoa, la Saetan ngaia 'e leka mai, ma ka lafua la'u mola fatalana God fa'asiga.

¹⁶ Nga uu'uuna witi ne'e 'esia na lefu 'e foula gila 'ilaka'u tani wane ngaa'i. Alata gila longoa nga fatalana God, gila ngaria, ma gila ka aile'a ba'ita. ¹⁷ Tafe'ua, ma fatalana God 'ame susuto'o mola 'ubulana manatalaga. Ngaia na fito'onga aaga 'e moori mola suria te'e alata sisika. Ma alata gila daria 'ato'atolanga, ma nonifinga tofuna Kwairiinga Le'a lo'oo, gila ka rugasia mola fatalana God. ¹⁸ Nga uu'uuna witi na gila 'esia 'i laloana nga kwalo 'abui, gila 'ilaka'u tani wane ngaa'i na gila longoa nga fatalana God, ¹⁹ tafe'ua ma gila manata 'abelo suria 'ola na moorilaga. Ma furifuri gila siria nga 'ola'angaa la'u mola. Ma ni 'ola lo'oori, 'e 'ilaka'u nga kwalo 'abui ne'e a'a fafia nga fatalana God 'ubulana manatalaga. Ngaia 'e 'ilaka'u nga witi na 'ame fungu no'o 'ania ta lode 'ola.

²⁰ Ma tani wane ngaa'i la'u na gila 'ilaka'u nga uu'uuna witi na 'e 'esia 'i 'ubulana me'e wado 'e to'o. Gila longoa fatalana God, ma gila ka lo'o suria, ma gila faate'enia to'orunga 'e odo, ne'e 'ilaka'u witi ne'e fungu 'ania lode 'ola. Tani ai ngaa'i 'e oru akwale lodo, ma tani ai ngaa'i 'ania ono akwale lodo, ma tani ai ngaa'i 'ania tangale'e lodo.”

*Fa'awatagalana nga 'ola suria 'inato'onga na God
(Luk 8:16-18)*

²¹ Sui mala Jisas ka fata la'u 'ilo'oo 'i laloaga, “ino'ona ma te'efuta wane 'ani ngaria mai nga uunu, ma ngaia 'ani arua

mola 'i olofana nga daoko 'amoe ta futa'i? 'Ato no'o! Ngaia te'e arua na lefu ne'e kwatea nga lalanga! ²² 'Olataa na gila gonia mai na'o, ta'a tagila su'aai. 'Olataa na gila nagwa mai na'o, ta'a tagila su'aai. ²³ Lauta ta wane 'e siria 'ani su'a le'a na 'ola lo'oo, ngaia 'ani gwalongo 'e le'a mola.”

²⁴ Ma la Jisas ka fata la'u 'ilo'oo faga, “Moru manata le'a suria 'ola na moru longo'i. God te'e kwatea mamanatanga na su'a'olanga aana famooru, lauta mooru lo'o suria nga kwaifa'ananaunga agu. ²⁵ Ni dai ne'e to'o na te'e su'a'olanga sisika'u suria to'onga na God, God te'e rudagou ai fana. Ma ni dai ne'e 'ame lo'o suria kwaifa'ananaunga lo'oo, tafe'ua te'e su'a'olanga sisika na 'i ngaia 'e to'o ai suria 'inato'onga na God, God te'e orite'enia fa'asia.”

Te'e God no'o na te'e fa'aulaa nga fougoula aana

²⁶ La Jisas ka fata la'u 'ilo'oo faga, “Nga fougoula na God ngaia 'e 'ilaka'u nga wane na'a ngaia 'e kirua uu'uuna 'ola 'i 'ubulana nga langa'a aana. ²⁷ Ngaia 'e aga, ma ka leka kwairiu na asua, ma ka eeno 'ubulana logo. Tafe'ua, alata na uu'uuna 'ola ngaia 'e bila'o, ma ka tata'e no'o, nga wane 'ame su'a no'o na bila'olai. ²⁸ Nga wado 'i talana na'a ngaia 'e fa'amooria uu'uuna 'ola lo'oori 'e ba'ita, ma ka fungu 'ania lode 'ola. Nga to'ofungana 'ai ngaia 'e fane mai 'i na'o. ²⁹ Ma alata na uu'uuna 'ola lo'oori ngaia 'e mena, nga wane lo'oori ka eta fana fufusilana fufungui 'ola lo'oo, suria ngaia 'e nigi no'o na alata fana gonilai.”

*Fougounga na God etalai 'e sisika mola, tafe'ua ma ngaia te'e ba'ita maka ari'afu
(Mat 13:31-32,34; Luk 13:18-19)*

³⁰ La Jisas ngaia ka fata la'u ka 'ilo'oo, “Nau ku alafuu la'u suria te'e tarifulaa suria to'onga na God fafia wane aana. ³¹ Ngaia ka 'ilo'oo: Te'e wane 'e ngaria nga u'uuna ai na gila fa'alata 'ania mastad, ngaia 'e sisika riufia 'u'una ai te'efou, ma ngaia ka kirua 'ubulana wado. ³² Ma 'i burina na ngaia 'e kirua 'e sui, nga u'uuna 'ola laka'u ka bila'o, ma ka arua no'o 'ai. 'Ai lo'oori 'e ba'ita ma ka riufia no'o 'ai 'e aula. Ma ngaia ka to'o na nga lalana 'ola ba'ita,

ma nga langasi gila ka lofo mai, ma gila ka launge'enia nga nuu'i aga ai.”

³³ Sui ma la Jisas ka fata fana nga ta'a na tarifulaa 'e aula 'ilo'oo, ma ngaia ka iiria 'ola la'u na ngaia 'e toto'o fe'enia 'agila fito'o ai. ³⁴ Ma ngaia ka fata faga 'ania ni tarifulaa ngaa'i la'u. Ma, alata ngaia 'e to'oru 'i talana fe'enia nga fufu'iwane aana, ngaia bi'i fa'awatagaa ni 'ola lo'oo te'efou faga.

La Jisas ngaia 'e to'o na tegelangaa fafia koburu

(Mat 8:23-27; Luk 8:22-25)

³⁵ Ngaia 'e laulafi no'o na gani no'ona, mala Jisas ngaia ka fata 'ilo'oo fana fufu'iwane aana, “Goru olofolo madi fana gule'e asi loko'u.” ³⁶ Ma gila ka 'akwasia no'o ogunga lo'oori, ma gila ka leka fe'enia la Jisas 'i 'ubulana baru lo'oori. Ma tani baru ngaa'i la'u gila lado aaga. ³⁷ Ma nga iiru ba'ita 'e tata'e mai, ma bio ka mo'oi no'o mai 'ubulana nga baru lo'oori, ma ka galangi kuruu no'o. ³⁸ Ma la Jisas 'e eeno mola 'i burina nga baru, ma ka goorunga mola na nga bilo aana. Ma nga fufu'iwane ana gila ka fa'aagaa, ma gila ka fata 'ilo'oo, “Alafa, goru galangi goru kuruu no'o! 'I'oo 'ame manata 'abelo mola?”

³⁹ Ma la Jisas ka tata'e, ma ka fata tegela fana iiru lo'oori ma ka 'ilo'oo, “‘Oi aloalo no'o!” Ma ngaia ka alafuu la'u fana nga bio lo'oori ma ka 'ilo'oo, “Mooru moru to'oru aloalo no'o!” Na te'e alata no'ona mola, ma iiru laka'u ka aloalo no'o, ma asi ka folaa no'o. ⁴⁰ Ma ngaia ka fata 'ilo'oo fana fufu'iwane aana, “Fe'ua na moru ma'u? Nau ku agasia nga fito'onga amooru agu 'e 'ame ba'ita.”

⁴¹ Ma gila ka ma'u ma gila lebelebe no'o, ma gila ka kwaiorisi kwairiu laloaga ma gila ka 'ilo'oo, “Wane 'utaa lo'oo no'o! Tafe'ua gwa'a nga iiru ma nga bio ma gila lo'oo mola 'i suria!”

5

La Jisas ngaia 'e gulaa te'e wane na adalo ngaia 'e bo'ea

(Mat 8:28-34; Luk 8:26-39)

¹ La Jisas fe'enia nga fufu'iwane aana, gila olofolo fana gule'e asi 'i Galili, ma gila ka nigi na gule'e asi na nga gule'e lefu 'i Gerasa. ² Ma alata la Jisas ngaia 'e

sifo fa'asia nga baru, te'e wane na adalo ngaia 'e bo'ea ka ru'u mai fa'asia nga giru gwa'u, nga lefu ni kwaiatonga, ma ngaia ka leka mai te'ala Jisas. ³ Nga wane lo'oori to'orunga aana lo'oo no'o 'ubulana giru gwa'u lo'oo, ma ta wane 'ame to'omia gaulana 'ania ta'ina kwalo. ⁴ Suria alata 'e aula, gila gaua nga nimana ma nga 'a'aena 'ania seni, ma ngaia 'e mousia mola nga seni lo'oori fa'asia nga nimana ma 'a'aena. Ma te'efuta wane 'ame tegela 'ani to'omia no'o daulana. ⁵ Ma nga logo ma gagani, ngaia 'e to'oru 'i laloana nga giru gwa'u, nga lefu na kwaiatonga, ma ngaia ka fane 'ubulana nga iile, ma ka o'omae, ma ka kwaria labena 'i talana 'ania naifi.

⁶ Alata ngaia 'e to'oru lalau mai, ngaia 'e agasia la Jisas, ma ka totola mai, ma ka bobouruuru 'i na'ona. ⁷⁻⁸ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fana, “Adalo lo'oo, 'oi ru'u mai maa fa'asia nga wane lo'oo!”

Ma ngaia ka o'omae ba'ita ma ka 'ilo'oo, “Jisas! 'I'oo, nga Wela na God ne'e tegela'a 'e ba'ita! Nga 'olataa na 'i'oo siria 'ani agea agu? Nau ku soe'o na latana God, 'osia kwatea mola ta kwa'ikwa'inga fagu!”

⁹ Sui mala Jisas ka orisia ma ka 'ilo'oo, “Latamu ni dai?”

Ma ngaia ka lamadu'aa ma ka 'ilo'oo, “Nga latagu 'E Aula, suria meeru adalo meru aula 'e iiki.” ¹⁰ Ma ngaia ka soea la Jisas fana ngaia 'e sia beloga la'u fa'asia nga gule'e lefu lo'oori.

¹¹ Ma nga uumi'i boo 'e aula iiki na gila keto 'ino'ona 'i gegena nga iile no'ona.

¹² Ma nga adalo lo'oori, gila soea la Jisas ma gila ka 'ilo'oo, “‘Oi kwate 'ameeru fana nga uumi'i booloko'u, ameeru ru'u 'i 'ubulaga.”

¹³ Ma la Jisas ka alamiga, ma nga adalo lo'oori gila ka ru'u mai fa'asia wane lo'oo, ma gila ka leka, ma gila ru'u 'i 'ubulana nga uumi'i boo no'ona. Ma nga uumi'i boo no'ona 'e to'omia nga rua to'oni (2,000) boo, gila ka 'akwa fana nga 'abita lo'oori, ma gila ka 'esiga 'i 'ubulana nga asi, ma gila ka go'u ma gila mae te'efou no'o.

¹⁴ Ma ta'a na gila aga suria nga uumi'i boo lo'oori, gila ka 'akwa, ma gila ka kwairii na 'ola ne'e lau na uumi'i boo 'i 'ubulana fanua lo'oori, ma nga fanua sisika ri'itai. Ma nga ta'a 'e aula gila ka leka fana

agasilana 'ola na ngaia 'e lau. ¹⁵ Ma nga alata gila nigi te'ala Jisas, gila ka agasia no'o wane laka'u nga adalo 'e aula gila bo'ea, ngaia 'e to'oru no'o 'i no'ona, ma ngaia ka 'afesi no'o, ma ngaia ka manata'a no'o. Ma nga ta'a gila ka ma'u, ma gila ka 'alefo ba'ita. ¹⁶ Ma nga ta'a na gila agasia 'ola lo'oori ngaia 'e lau, gila ka kwairii te'ana ta'a suria nga wane adalo 'e bo'ea, ma gila ka alafuu la'u suria nga uumi'i boo lo'oori.

¹⁷ Mai burina, ta'a lo'oori gila orisia la Jisas 'ani leka no'o fa'asia nga gule'e lefu lo'oo aga.

¹⁸ Ma alata la Jisas ngaia 'e tata'e 'ani leka no'o 'ubulana nga baru, nga wane laka'u nga adalo gila bo'ea 'i na'o, ngaia ka orisia la Jisas fana 'ani leka fe'enia. ¹⁹ Tafe'ua, ma la Jisas 'ame alamia, ma ka fata 'ilo'oo fana, "Oi ori 'i fanua te'ana nga ta'a amu, moko kwairii 'ania 'ola le'a te'efou na God ngaia 'e agea famu, ma nga kwailaeta'afinga aana famu."

²⁰ Ma nga wane lo'oori ngaia 'e leka, ma ka kwairii no'o te'ana ta'a na gule'e lefu 'i Dekapolis na 'ola te'efou na la Jisas ngaia 'e agea fana. Ma nga ta'a te'efou gila ka 'alefo ba'ita.

La Jisas 'e to'o na tegelangaa fafia fifinga ma nga maenga

(Mat 9:18-26; Luk 8:40-56)

²¹ La Jisas ngaia 'e olofola la'u kau fana gule'e asi. Ma nga alata ngaia 'e nigi no'ona, ta'a 'e aula gila ka ogu 'afuia. ²² Ma te'e wane na'ona'o 'ubulana nga 'ifi ni fo'anga na Jiu, latana la Jaeras, ka leka mai. Ma alata ngaia 'e agasia la Jisas, ngaia ka bobouruuru 'i maana 'a'aena, ²³ ma ngaia ka laeta'a ma ka 'ilo'oo, "Laari'i agu ngaia 'e fii no'o fana maenga. 'Oi leka mai, 'ani 'oi arua nga nimamu 'i fofona, fana 'ani gwari'a ma ka moori."

²⁴ Ma la Jisas ka leka no'o fe'enia. Ma nga ogunga ba'ita gila leka 'i burina, ma gila ka kwaibebesi no'o.

²⁵ Ma te'e noni na gwe'e abu 'e 'ulasiana suria nga akwale'e farisi ma ruaai, ngaia 'e to'oru la'u mola no'ona. ²⁶ Ma ngaia ka nonifii ba'ita no'o. Ma ngaia ka ngadaa no'o bata auaula aana fana nga ta'a ni gulanga 'e aula, tafe'ua ma to'orunga aana

'ame le'a mola. Ngaia bi'i ria ba'ita no'o. ²⁷ Ma alata ngaia 'e longoa alafuunga suria la Jisas, ngaia ka ango mai burina 'i laloana nga ogunga lo'oori, ma ka gema na nga ruu tekwa ala Jisas. ²⁸ Suria ngaia 'e manata 'ilo'oo, "Lauta nau ku gema to'ona mola nga nigifana ruu aana, mai naku gula no'o."

²⁹ Ma alata na ngaia 'e galo mola na ruu ala Jisas, 'afe'aferu nga abu ne'e 'ulasia aana ka langa no'o, ma ngaia 'e su'aai nga nonina 'e gwari'a no'o fa'asia nga fifinga aana. ³⁰ Ma te'e alata no'ona mola, la Jisas ngaia 'e su'a suria nga tegelangaa aana 'e gulaa no'o ta wane ngaa'i. Ma ngaia ka abulo 'i laloana nga ogunga lo'oori, ma ka orisiga 'ilo'oo, "Ni dai lo'oo 'e gema kau na ruu agu?"

³¹ Ma nga fufu'iwane aana, gila ka lamadu'aa 'ilo'oo, "T'oo agasia mola nga ta'a 'e aula na gila bebesi'o no'o. Fe'ua na 'i'oo kwaiorisi fana wane na ngaia 'e gema to'omu?"

³² Tafe'ua ma la Jisas 'e aga kwairiu 'ani agasia ni dai na'a ngaia 'e agea 'ola lo'oo.

³³ Ma nga noni na'a ngaia 'e su'aai 'ola ne'e lau fana, ngaia ka leka lebelebe no'o mai 'ania ma'unga, ma ka bobouruuru 'i maana 'a'aena la Jisas. Ma ngaia ka kwairii kwala'imori na 'ola na ngaia 'e agea. ³⁴ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fana, "Noni lo'oo 'i'oo, God ne'e gula'o no'o suria 'i'oo fito'o agu. 'Oi leka no'o kau, ma 'i'oo sia manata gelo la'u, 'i'oo gwari'a no'o fa'asia nga fifinga amu."

³⁵ Ma alata la Jisas ngaia 'e alafuu mola 'ua, tani wane gila nigi mai fa'asia nga 'ifi ala Jaeras, ma gila ka fata 'ilo'oo fala Jaeras, "Wela geni laka'u amu ngaia 'e mae no'o. 'T'oo sia fa'a'abelosia la'u nga wane kwaifa'ananaunga."

³⁶ Ma la Jisas 'ame 'abelo mola suria 'ola na'a gila iiria, ma ka fata 'ilo'oo fala Jaeras, "T'oo sia ma'u mola. 'Oi fito'o mola." ³⁷ Ma ngaia 'ame alamia ta wane 'ani leka fe'enia, te'e ngaia ma la Pita, ma la Jemes, ma la Jon, nga wane ni futanga ala Jemes. ³⁸ Ma alata gila nigi 'i 'ifi ala Jaeras, la Jisas 'e longoa nga kutanga fe'enia nga aanginga ma nga o'omaenga ba'ita 'e iiki. ³⁹ Ma ngaia ka ru'u kau, ma ka fata 'ilo'oo faga, "Fe'ua

na moru aani, ma moru ka o'omae 'ilo'oo no'o? Wela geni lo'oo ngaia 'ame mae, ngaia 'e eeno mola.”

⁴⁰ Tafe'ua, ma gila ka 'osa mola 'ania la Jisas. Ma ngaia ka beloga kau 'i maa, ma ka talaia nga ma'a aana, ma ni ga'ia wela lo'oori, ma ni wane na fufu'iwane aana na'a gila to'oru fe'enia, ma gila ka ru'u 'ubulana tofi 'ifi lo'oo nga wela lo'oori 'e eeno ai.

⁴¹ Mai ngaia ka dau na nga nimana nga wela lo'oori, ma ka fata 'ilo'oo fana, “Talita kom!” na alafuunga na Aramaik. Ngaia fa'aladamia 'e 'ilo'oo, “Wela geni, nau ku iiria famu 'ani tata'e!”

⁴² Ma ngaia ka tata'e, ma ka ula, ma ka leka no'o. Nga wela lo'oori te'e akwale'e farisi ma ruaai 'e bi'i sui fafia futalana. Ma gila ka 'alefo ba'ita na 'ola lo'oori.

⁴³ Tafe'ua, ma la Jisas 'e ruiga, fa'asia gila sia kwairii mola te'ana ta wane na nga 'ola lo'oori. Ma ngaia ka iiria 'agila kwatea fangalaa fana nga wela geni lo'oori fana 'ani 'ania.

6

Nga ta'a 'i Nasaret gila ma'asini te'enia la Jisas

(Mat 13:53-58; Luk 4:16-30)

¹ La Jisas fe'enia ni wane na fufu'iwane aana, gila 'akwasia nga lefu lo'oori, ma gila ka ori no'o fana fanua na 'e ba'ita mai ai 'i Nasaret. ² Na nga Sabat, nga gani na mamalongaa, ngaia ka kwaifa'ananau 'i 'ubulana nga 'ifi ni fo'anga na Jiu. Ma ta'a 'e aula gila longoa, ma gila ka 'alefo ba'ita. Mai gila ka kwaiorisii kwairiu ma gila ka 'ilo'oo, “Nga tegelangaa ani dai lo'oo 'e kwatea 'e kwaifa'ananau 'ania fatalana God 'ilo'oo, fana agelana ni 'ola 'e faringa'a lo'oo? ³ Nga wane lo'oo goru su'a le'a mola ana. Ngaia wane mola fana tofu 'ifi nga. Ga'ia laka'u mola ni Meri. Ni wane gila futa ana laka'u la Jemes, ma la Josef, ma la Judas, ma la Saemon. Ma fu'igeni gila futa aana gila to'oru la'u mola lo'oo fe'enia 'adauru.” Sui, ma gila ka ma'asini te'enia la'u mola ana.

⁴ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo faga, “Nga profet tafe'ua gila fa'aba'ita 'ubulana fanua

matari, ma te'e fanua aana 'e 'ato 'agila iiri ba'ita ana ai.”

⁵ Mai ngaia 'ato no'o fana 'ani agea la'u 'ola ni 'alefosilai 'e aula no'ona. Ma ngaia ka arua nga nimana fafia tani ta'a na gila fii ma gila ka gula no'o. ⁶ Ma ngaia ka 'alefo ba'ita, tofuna nga ta'a gila 'ame fito'o mola ana.

La Jisas 'e alea kau

Ta'a ni Kwairiinga

(Mat 10:5-15; Luk 9:1-6)

Sui mala Jisas ka leka no'o fana maa'e fanua ri'itana lo'oori, ma ka kwaifa'ananau fana ta'a. ⁷ Ngaia ka kwaisoe fana nga akwale'e wane ma ruaai ni Kwairiinga aana, ma ngaia ka kwatea no'o tegelangaa faga fana belolana nga adalo, ma ka alega no'o te'efou, ma ka arua nga rua wane gala leka oguogu. ⁸ Ma la Jisas ka fata tegela faga ma ka 'ilo'oo, “Moru sia ngaria mola ta 'ola fana lekanga lo'oo, te'e fe'e kuba'u na'a tamooru ngaria. Ma moru sia ngaria mola ketonga, ma nga wa'i, ma nga bata. ⁹ Ta'a mooru ru'ufia nga tata'e butu, tafe'ua ma moru sia ngaria la'u rua me'e ruu. ¹⁰ Ma alata te'efuta wane ngaia 'e kwalo 'amoru, moru to'oru fe'enia, leleka ma ka nigi na alata amooru leka fa'asia nga fanua no'ona. ¹¹ Ma lauta moru nigi na nga fanua, ma nga ta'a no'ona gila 'ame kwaloa mooru, ma gila 'ame siria mola longonga famooru, moru leka fa'asiga. Ma moru ka tafula furufuruna wado fa'asia nga a'aemooru fana nga fa'abasunga faga na God te'e sufaga 'ania tofuna gila ma'asini te'enia longolana fatalana God.”

¹² Ma gila ka leka, ma gila ka foulange'enia fana ta'a 'agila bulota'i fa'asia nga abulongaa aga na 'ame le'a.

¹³ Ma gila ka belote'enia nga adalo 'e aula, ma gila ka gwa'oa nga ta'a gila fii 'e aula, ma gila ka gulaga la'u mola.

Nga maenga ala Jon

wane ni naruabunga

(Mat 14:1-12; Luk 9:7-9)

¹⁴ Lo'oo, la Herod 'e nana'i ma ka longoa 'ola lo'oo suria la Jisas na ngaia 'e kwaifa'ananau ma ka gulaa ta'a. Ma latana la Jisas ka talofia no'o fanua te'efou. Ma

tani ta'a ngaa'i gila ka 'ilo'oo, “La Jon wane ni naruabunga ngaia 'e moori la'u mola! Ngaia lo'oo 'e agea la'u nga 'ola ni 'alefosilai.”

¹⁵ Ma tani ta'a ngaa'i gila ka fata 'ilo'oo, “Ngaia la Elaeja, nga profet.”

Ma tani ta'a ngaa'i gila ka fata 'ilo'oo, “Ngaia nga profet ngaa'i, 'ilaka'u ni profet laka'u mai na'o.”

¹⁶ Na alata la Herod ngaia 'e longoa 'ola lo'oori na'a ta'a gila fata 'ilo'oo suria la Jisas, ngaia ka fata 'ilo'oo, “La Jon nga wane laka'u ku kwatea fana folo mousilana gouna, ngaia 'e tata'e la'u fa'asia nga maenga lo'oo.” ¹⁷⁻²⁰ Ina'o la Jon bi'i mae, la Herod ngaia 'e feea no'o ni Herodias, nga noni na wane gala futa la Filip. Ngai no'ona la Jon 'e fata 'ilo'oo fala Herod, “Nga tagi na God 'e ruia 'i'oo sia feea mola noni na wane molo futa.” Ngaia na'a, manatalana ni Herodias ka ria ba'ita no'o fala Jon, ma la Herod talana no'o ne'e firia ta'a fana gemasilana la Jon, ma gila ka arua 'i 'ubulana lokafu fa'asia ni Herodias. Herodias ka siria no'o 'agila kwa'ia, tafe'ua ma ngaia 'e 'ato fana 'ani kwa'ia tofunu la Herod ngaia 'e su'aai, la Jon ngaia nga wane 'e odo, ma nga wane 'e abu. La Herod ngaia ka ma'unge'enia la Jon, ma ngaia ka 'abelo 'ania la Jon. Lo'oo, la Herod ngaia 'e siria iiki fana longolana la Jon, tafe'ua ma ngaia 'e manata gelo alata na ngaia 'e longoa.

²¹ Ma ni Herodias ka daria te'e alata le'a fana kwa'ilana la Jon. Na fe'e gani na'a la Herod ngaia 'e fa'aba'ita gani 'e futa ai, ngaia ka launge'enia te'e fafangalaa fana nga ta'a ba'ita aana, ma ni ta'a ba'ita aana fana fununga, ma nga ta'a na'ona'o na'a gila to'oru 'i 'ubulana gule'e lefu 'i Galili.

²² Ma alata na laari'i ani Herodias ngaia 'e ru'u mai ma ka wa'e, ma la Herod fe'enia nga ta'a aana na gila keto fe'enia, gila malale'a ba'ita fe'enia. Ma la Herod ka fata 'ilo'oo fana nga laari'i lo'oori, “Oi orisi nau mai fana te'efuta 'ola no'o 'i'oo siria, nau taku kwatea famu.” ²³ Ma ngaia ka fataarunga'inga fana ma ka alafuu 'ilo'oo, “Olataa na 'i'oo siria agu, 'akui kwatea famu, tafe'ua ta gula 'ola na nga 'inato'onga lo'oo agu.”

²⁴ Ma nga laari'i lo'oori ka ru'u kau 'i maa ma ka leka no'o te'ana ni ga'ia, ma ka orisia

'ilo'oo, “Nga 'olataa na taku soea?”

Ma ni ga'ia ka lamadu'aa ma ka 'ilo'oo, “Nga gouna la Jon wane ni naruabunga.”

²⁵ Ma nga laari'i lo'oori ka ori 'afe'aferu te'ala Herod, ma ka fata 'ilo'oo, “Nau ku siria 'oi kwatea mai nga gouna la Jon wane ni naruabunga fagu 'i fofona nga lafa na alata lo'oo no'o.”

²⁶ Ma la Herod ka kwaimanadai ba'ita tofunu 'ola lo'oori. Ma tafe'ua 'ani 'ino'ona, suria nga fataarunga'inga ne'e agea 'i na'ona nga ta'a na gila keto fe'enia, ngaia 'e sia ruia mola fa'asia. ²⁷ Ma ngaia ka alea te'e wane na fununga fana ngarilana mai nga gouna la Jon. Ma nga wane lo'oori ka ru'u 'i 'ubulana nga lokafu, ma ka folo mousia nga onomana la Jon, ²⁸ ma ka ngaria mai nga gouna 'i fofona nga lafa, ma ka kwatea fana lari'i lo'oori, ma ngaia ka kwatea fana ni ga'ia. ²⁹ Ma alata nga fufu'iwane ala Jon gila longoa 'ola lo'oori, gila leka mai, ma gila ka ngaria no'o nonina, ma gila ka kwaiatoa no'o.

La Jisas 'e langonia nga nima to'oni (5,000) wane

(Mat 14:13-21; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)

³⁰ Ni Wane ni Kwairiinga ala Jisas gila ori no'o mai, ma gila ka ogu te'efou mai te'ala Jisas, ma gila ka kwairii 'ania 'ola na gila agea ma gila kwaifa'anana suri'i.

³¹ Ta'a 'e aula gila nigi mai fana lefu na la Jisas fe'enia ni wane na fufu'iwane ana gila to'oru ai. Ma gila 'ame to'o no'o na ta alata fana ketonga. Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo faga, “Moru leka mai fe'eni nau fana nga lefu 'e aloalo, 'agoru mamalo madi ai.”

³² Ma gila ka leka ni talaga na baru fana lefu ne'e aloalo.

³³ Ma gwa'a 'ani 'ilo'oo, ma nga ta'a 'e aula fa'asia nga fanua te'efou gila aga su'aga, ma gila ka totola 'i na'oga, ma gila ka nigi no'o 'i na'oga. ³⁴ Ma alata la Jisas ngaia 'e sifo fa'asia nga baru, ngaia ka agasia nga ogunga ba'ita no'o na, ma ngaia ka kwaimanadai ba'ita faga, suria gila ta'ua nga sifisifi na nga wane 'amoe fana aganga suriga. Ma ngaia ka fa'ananauga 'ania ni 'ola 'e aula.

³⁵ Ma alata na nga sina 'e la'u folo no'o, fufu'iwane aana gila ka leka mai te'ana, ma gila ka fata 'ilo'oo, “Gula lo'oo nga ta'a

'ame to'oru ai, ma nga sina ka la'u folo no'o.
³⁶ 'Oi iiria na nga ta'a lo'oo 'agila ori no'o fana 'agila leka fana maa'e fanua na ngai ri'itaga, 'agila foria nga ketonga faga."

³⁷ Tafe'ua, ma ngaia 'e iiria ma ka 'ilo'oo, "Mooru moru kwatea ketonga faga."

Ma gila ka fata 'ilo'oo fana, "Ino'ona ma 'i'oo siria ameeru kwatea no'o bata 'e aula, nga aulalana 'e to'omia foforinga na wane fana kwaru singari, fana 'ameru foria na beret 'ani to'omia fana fangarilana ogunga lo'oo?"

³⁸ Ma la Jisas ka orisiga maka fata 'ilo'oo, "Fita me'e beret na moru to'o ai? Leka ma mooru aga mai 'ofia."

Ma alata gila daria, gila ka fata 'ilo'oo, "Nima me'e beret fe'enia nga rua gweii'a."

³⁹ Sui ma la Jisas bi'i iiria fana fufu'iwane aana fana 'agila iiria fana ta'a 'agila to'oru 'i wado oguogu fofona farisi. ⁴⁰ Ma gila ka to'oru 'i wado 'ania tangale'e wane ma tani wane ngaa'i gila ogu 'ania nima akwale'e wane. ⁴¹ Ma la Jisas ka ngaria nga nima me'e beret lo'oori ma nga rua gweii'a lo'oori, ma ka aga 'ala'a fani langi, ma ka baatafea God. Ma ngaia ka ngaria me'e beret lo'oo, maka kwatea fana fufu'iwane aana, madi fana 'agila dalo'ia fana ta'a lo'oori. Ma ngaia ka dalo'ia la'u nga rua gweii'a lo'oori faga. ⁴² Ma nga ta'a 'e aula lo'oori gila ka keto, ma gila ka bote te'efou no'o.

⁴³ Ma, nga fufu'iwane aana gila ka so'ofia nga furufuruna nga beret ma nga ii'a lo'oori, ma gila ka fa'afonua nga akwale'e kukudu ma rua ai. ⁴⁴ Nga nima to'oni (5,000) wane na'a gila fanga. Nonigeni ma ni wela sika'a gila keto la'u mola.

*La Jisas 'e leka
 'i fofona nga asi
 (Mat 14:22-33; Jon 6:15-21)*

⁴⁵ Ma 'i burina 'ola lo'oori, la Jisas ka alea nga fufu'iwane aana ma gila ka leka no'o fani gule'e asi 'ubulana nga baru fana fanua 'i Betsaeda. Ma ngaia ka to'oru 'i buri madi fana 'ani iiria fana nga oguogunga lo'oori 'agila ori no'o. ⁴⁶ Ma 'i burina nga ta'a lo'o gila ori, ngaia ka leka 'i gouna me'e busu 'ani fo'a ai. ⁴⁷ Ma alata ngaia 'e eta 'ani boniboni no'o mai, nga baru laka'u ngaia

no'o 'ubulana dalototo'o ana asi, ma la Jisas 'e to'oru mola 'ua te'i ngaia 'i su'e. ⁴⁸ Ma ngaia ka agasia ni wane na fufu'iwane aana, gila kweo no'o na farutangaa, tofuna gila na'ofia nga iiru. Ma alata 'e dalototo'o na logo, la Jisas ka leka 'i fofona nga asi, ma ka leka mai te'aga. Ma ngaia 'e galangi riufiga no'o. ⁴⁹ Ma nga alata gila agasia na ngaia 'e leka 'i fofona nga asi, gila ka madafia iiria ngaia nga nunu'i 'ola. Ma gila ka o'omae ba'ita, ⁵⁰ tofuna gila ma'u 'e iiki, na alata gila te'efou gila agasia ngaia 'e leka fofona asi.

Ma la Jisas ngaia ka 'afe'aferu ma ka fata kau te'aga ma ka 'ilo'oo, "Nau lo'o mola! Mooru sia ma'u mola." ⁵¹ Sui ma ngaia ka ta'e 'i 'ubulana nga baru fe'eniga, ma nga iiru ka aloalo no'o. Ma gila ka 'alefo ba'ita, ⁵² tofuna gila 'ame su'a mola na tegelangaa la Jisas 'e to'o ai fana fangarilana nima to'oni (5,000) wane laka'u 'ania te'e nima me'e beret. Suria manatanga aaga 'e boko 'e iiki fana madailana nga 'ola na'a gila agasia.

*La Jisas 'e gulaa ni ta'a 'e fii
 (Mat 14:34-36)*

⁵³ Gila olofolosia asi lo'oori, ma gila ka sifo na gule'e lefu 'i Genesaret, ma gila ka gwarua nga baru 'i no'ona. ⁵⁴ Ma alata gila 'akwasia mola nga baru, nga ta'a no'ona, gila 'afe'aferu gila aga su'a no'o ala Jisas. ⁵⁵ Ma nga ta'a gila ka totola 'ubulana afirina fanua no'ona, ma gila ka ngaria mai nga wane fii 'i fofona nga fufu fana lefu na gila longoa la Jisas ngaia 'e to'oru ai. ⁵⁶ Ma ni lefu te'efou na la Jisas ngaia 'e leka ai, nga ta'a gila ngaria mai nga ta'a gila fii fana lefu na uusi'a, ma gila ka siria nga ta'a na gila fii 'agila gema to'ona madudu'ana ruu tekwa aana. Ma nga ta'a te'efou lo'oo gila gema to'ona, ma gila ka gwari'a no'o.

7

*Lo'onga suria tagi na God ngaia 'e le'a
 riufia lo'onga suria falafala
 (Mat 15:1-9)*

¹ Nga Farasii ma tani ta'a ni kwaifa'ananaunga na nga tagi, gila leka no'o fa'asia 'i Jerusalem, ma gila ka ogu 'afuia la Jisas.

² Ma gila ka agasia tani ta'a na fufu'iwane

aana gila 'ame narufia mola nimaga 'i na'o, ma gila ka keto mola. Gila 'ame narufia nimaga 'ilaka'u nga falafala na Farasii gila iiria fana nga ta'a 'i Jiu 'agila agea suria.*

³ Lo'oo, nga Jiu ma ta'a na Farasii, gila agea suria falafala na wawarifuga na gila kwaifa'anana mai 'ania. Ngaia 'e 'ato no'o 'agila keto lauta gila 'ame narufia mola nimaga 'ilaka'u nga falafala na naru nimanga. ⁴ Ma alata gila ori mai fa'asia nga uusi'a, ngaia 'e 'ato 'agila keto, lauta gila 'ame narufia nimaga madi suria nga falafala aaga. Gila lo'o suria nga falafala aaga 'e aula, 'ilaka'u nga narufilana nga kakao, ma nga kuki, ma nga daoko.

⁵ Ngai lo'oo, nga Farasii ma nga ta'a kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses, gila orisia la Jisas ma gila ka 'ilo'oo, "Fe'ua na fufu'iwane amu gila 'ame lo'o mola suria nga kwaifa'ananaunga na wawarifu dauru gila arua no'o mai, tofunu gila 'ame narufia mola nga nimaga 'i na'o madi, ma gila bi'i fanga?"

⁶ Ma ngaia ka fata ma ka 'ilo'oo, "La Aesea, nga profet, ngaia 'e fata kwala'imori alata laka'u ngaia 'e giria nga 'ola na God 'e iiria suria mooru. Mooru nga ta'a na kotonga, 'ilaka'u ngaia 'e giria 'ilo'oo, 'Nga ta'a lo'oo,

gila fa'aba'ita nau mola 'ania alafu-unga aaga,
tafe'ua ma nga manatalaga ngaia 'e lalau fa'asi nau 'e iiki.

⁷ Gila fo'asi nau tago mola,
tofunu gila kwaifa'anana mola suria tagi aaga 'i talaga,
ma gila ka iiria, nga tagi na God lo'oo no'o!*

⁸ "Mooru moru rugasia nga tagi na God, ma mooru ka lo'o suria nga kwaifa'ananaunga na ta'a."

⁹ Ma la Jisas ka fata la'u 'ilo'oo faga, "Mooru moru su'a le'a suria bulosilana ma ririlana tagi na God, fana 'ani 'ilaka'u mooru lo'o suria nga falafala amooru.

¹⁰ Suria la Moses laka'u 'e fata 'ilo'oo, "Oi fa'aba'ita nga mama'a amu, ma ni tete'e amu." Ma 'Ni dai na ngaia 'e fata ngadaa nga mama'a aana 'amoe tete'e

aana, tagila kwa'ia 'ani mae.' ¹¹ Tafe'ua, ma mooru kwaifa'anana kuta 'ilo'oo, 'ilaka'u ta wane ngaia 'e to'o na tani 'ola na ngaia 'e su'aai 'ani boonua 'ania ma'a aana 'amoe ni ga'ia, ma ka fata madi 'ilo'oo, 'Nau taku kwatea no'o 'ola laka'u fana God.' ¹² Mooru moru iiria, ngaia 'e le'a mola fana ngaia 'e sia boonua mola ma'a aana ma ni ga'ia 'ania 'ola laka'u ngaia 'e fataarunga'i 'ania fana God eteeta. ¹³ Ma 'ilaka'u nga kwaifa'ananaunga na moru arua, ngaia 'e kwaitatari no'o na fatalana God. Ma 'ola 'e aula 'e ria lo'oo na moru agea."

*'Ola na te'e fa'asuaa nga wane
(Mat 15:10-20)*

¹⁴ La Jisas ngaia ka o'omae la'u mai fana nga ogunga ba'ita lo'oori gila nana'i te'ana ma ka fata 'ilo'oo faga, "Moru gwalongo mai fagu, ma moru su'aai. ¹⁵⁻¹⁶ Nga 'olataa na wane ngaia 'e 'ania, 'e 'ame kwatea nga rianga fana. Nga 'ola ne'e kwatea rianga, ne'e 'ita mai fa'asia nga manatalana wane na 'e agea wane 'e biribiri'a."

¹⁷ Ma alata la Jisas ngaia 'e 'akwasia nga ogunga no'o na, ngaia ka ru'u 'ubulana 'ifi, ma nga fufu'iwane aana gila ka orisia 'ani fa'awataga nga alafuunga lo'oori. ¹⁸ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo faga, "'ino'ona mai amooru moru 'ame su'a mola na 'ola lo'oo? Nga 'ola na wane ngaia 'e 'ania 'ame fa'agenia nga wane 'i na'ona God, ¹⁹ tofunu fangalaa ngaia 'ame ru'u 'i 'ubulana nga manatalana wane. Ngaia 'e leka mola 'i 'ubulana nga ogana, ma ka leka te'enia mola 'i maa fa'asia nga nonina." Nga alafuunga na la Jisas 'e iiria na, fangalaa te'efou, ngaia 'e le'a mola fana 'anilai.

²⁰ Ma la Jisas ka fata la'u 'ilo'oo, "Nga 'ola ne'e 'ita mai fa'asia nga manatalana wane, ngaia ne'e fa'agenia 'i na'ona God.

²¹ Tofuna nga rianga ne'e ru'u mai fa'asia 'ubulana nga manatalana wane, ngaia 'e kwatea 'ola 'e ria, ma ngaia ka beri, ma ngaia ka kwa'ia wane, ²² ma ngaia ka agemani kwaifafi, ma ngaia ka 'etela, ma ngaia ka agea 'ola 'e ria 'e aula, ma ka kotofia nga ta'a, ma ka abulo mala nga ku'ito, ma ka kwaisirii fana 'ola na wane ngaa'i, ma ka alasifo suria nga ta'a, ma

* 7:2 Ta'a 'i Jiu gila to'o na falafala na 'agila narufia madi nga nimaga sui ma tagila bi'i fanga. ☆ 7:7 Aesea 29:13

ngaia ka lafua 'i talana 'i langi, ma ngaia ka kakakula. ²³ Ma tofunu ni 'ola 'e aula 'e ria lo'oori te'efou ngaia 'e ru'u mai fa'asia nga manatalana, ngaia ne'e fa'agenia nga wane 'i na'ona God.”

Nga taunga'inga ala Jisas 'e eta mai fa'asia ta'a na Jiu
(Mat 15:21-28)

²⁴ Sui mala Jisas ka leka no'o fa'asia nga lefu lo'oori, ma ka leka fana nga gule'e lefu 'i Taea. Ma ngaia ka ru'u 'i 'ubulana te'e 'ifi, suria ngaia 'ame siria ta wane 'ani su'ana na ngaia 'e to'oru 'ilo'oori, ma tafe'ua ngaia 'e 'ato no'o fana 'ani nagwa. ²⁵ Ma te'e noni 'e longo suria na la Jisas ngaia 'e nigi, ma ngaia ka leka 'afe'aferu mai, ma ka bobouruuru 'i maana 'a'aena la Jisas. ²⁶ Ma nga noni lo'oori, ngaia nga noni fa'asia 'i Fonisia 'ubulana ririfua 'i Siria, ma ngaia nga noni na 'ame Jiu, ma nga laari'i aana nga adalo 'e bo'ea. Ngai lo'oo, ngaia 'e soea la Jisas 'ani belote'enia nga adalo lo'oori fa'asia nga laari'i aana. ²⁷ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fana noni lo'oo, “Nga wela laka'u 'agila keto 'i na'o. Ngaia 'ame le'a fana 'aku 'ui mola 'ania fangalaa na wela fana nga ku'ito.”†

²⁸ Ma nga noni lo'oori ka lamadu'aa ma ka 'ilo'oo, “Alafa, gwa'a ku'ito ma, su'asuria 'agila 'ania mola furufuruna fangalaa ne'e 'esia 'i olofana lafa ni ketonga na wela.”

²⁹ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fana, “‘O'i ori kau 'i fanua amu. Nga adalo laka'u, ngaia 'e 'akwasia no'o nga laari'i amu tofunu lamadu'aanga lo'oori ngaia 'e faate'enia 'i'oo fito'o.” ³⁰ Ma ngaia ka ori 'i fanua, ma ka agasia nga laari'i laka'u aana eeno mola 'i fofona futa'i. Ma nga adalo laka'u 'e leka no'o fa'asia.

La Jisas 'e gulaa te'e wane na aringana 'e boko ma nga fokana ka gelo

³¹ Sui ma la Jisas ka 'akwasia no'o gule'e lefu 'i Taea, ma ka leka fa'asia 'i Saedon, na gule'e lefu na akwale'e fanua na gila fa'alata 'i Dekapolis, ma ka sifo no'o kau suria nga asi 'i Galili. ³² Ma ta'a 'ilo'oori, gila ka ngaria mai te'e wane na aringana 'e boko ma nga fokana ka gelo te'ala Jisas,

ma gila ka soea la Jisas fana 'ani arua nga nimana 'i fofona nga wane lo'oo. ³³ Ma la Jisas ka talaia fana nga lefu 'i talaga fa'asia nga oguogunga lo'oori, ma ngaia ka ru'u fe'enia 'u'una 'i 'ubulana rua aringana wane lo'oori. Ma ngaia ka ngisu maana 'u'una, ma ka galo 'i maana meana nga wane lo'oo. ³⁴ Ma, ngaia ka aga 'ala'a fani langi, ma ka mango tekwa tekwa, ma ka fata 'ilo'oo fana, “Efata!” na fatanga na Aramaik. Ngaia fa'aladamia, “Ulasi no'!”

³⁵ Ma nga alata no'ona mola, nga aringana nga wane lo'oori ka 'ulasi, ma ngaia ka longo no'o, ma nga fokana ka 'ulasi no'o, ma ngaia ka eta ka alafuu wataga no'o. ³⁶ Tafe'ua ma la Jisas ngaia 'e ruia na ta'a no'ona gila sia kwairii mola te'ana te'efuta wane. Ma tafe'ua ngaia 'e rui tegela na nga ta'a lo'oo ma gila su'usu'u ma gila kwairii mola suria la Jisas na 'e gulaa nga wane lo'oori. ³⁷ Ma nga ta'a lo'oo gila longoa, gila ka 'alefo, ma gila ka fata 'ilo'oo, “Kwe fu'uwane! Ngaia 'e agea 'ola te'efou 'e le'a ba'ita! Ngaia gema na nga wane aringana 'e boko ma ka longo no'o, ma nga wane na fokana ngaia 'e tai, ma ka fata no'o.”

8

La Jisas 'e langonia nga fai to'oni (4,000) wane
(Mat 15:32-39)

¹ 'Ame aburu mola 'i burina 'ola lo'oori, nga oguogunga ba'ita ngaa'i la'u gila ka ogu la'u mola mai. Ma alata no'ona me'e ketonga ka 'amoe no'o aga, ma la Jisas ka soea mai fufu'iwane aana, ma ka fata 'ilo'oo, ² “Nau ku kwaimanadai no'o fana ta'a lo'oo, suria gila to'oru fe'eninau suria oru ma'e gani, ma nga fangalaa ka 'amoe no'o faga lo'oo. ³ Ma lauta gila molo'u, mai nau kua orite'eniga mola 'i fanua, gila ta 'esiga suria tala, suria nga fanua aaga gila to'oru ai 'e lalau.”

⁴ Ma nga fufu'iwane aana gila ka fata 'ilo'oo, “‘I fai na tagoru daria nga fangalaa ne'e te'e to'omia nga fangarilana ta'a 'e

† 7:27 Na tarifulaa lo'oo, nga ru'uru'ua fa'aladamia na ta'a 'i Jiu, ma nga ku'ito ngaia 'e fa'aladamia na ta'a na'a gila 'ame Jiu.

aula 'ilo'oo 'ubulana nga gule'e lefu langalanga na 'ame to'omia nga wane 'ani to'oru ai?"

⁵ Ma la Jisas ka orisiga ma ka 'ilo'oo, "Te'e fita me'e beret na mooru to'o ai?"

Ma gila ka lamadu'aa ma gila ka 'ilo'oo, "Fiu me'e beret."

⁶ Ma la Jisas ka iiria fana nga oguogunga lo'oori 'agila to'oru 'i wado. Ma, ngaia ka ngaria nga fiu me'e beret lo'oori, ma ka baole'a fana God, sui ma ka ngaria ma ka kwatea fana fufu'iwane aana, ma gila ka dalo'ia na nga oguogunga lo'oori. ⁷ Ma gila to'o la'u na tani gweii'a tarito'o. Ma la Jisas ngaia ka kwatea la'u baole'anga fana God, ma ka iiria fana fufu'iwane aana 'agila dalo'ia la'u na nga ta'a lo'oori. ⁸ Ma gila ka keto leleka ma gila ka bote te'efou no'o. Ma 'i buri, nga fufu'iwane aana gila ka gonia no'o fufuruna fangalaa na ngaia 'e ole 'i 'ubulana fiu kukudu leleka maka fongu. ⁹ Ma nga oguogunga lo'oori, ngaia 'e to'omia nga fai to'oni (4,000) wane. Ma la Jisas ka orite'eniga no'o fani fanua kwaitatari aaga, ¹⁰ ma ngaia fe'enia nga fufu'iwane aana, gila 'afe'aferu gila ka fane 'i 'ubulana baru, ma gila ka leka no'o fana nga gule'e lefu 'i Dalmanuta.

Nga Farasii gila siria la Jisas 'ani agea ta 'ola ni 'alefosilai

(Mat 16:1-4)

¹¹ Ma ta'a na Farasii gila leka mai, ma gila ka orisu'usu'u fe'enia la Jisas, ma gila siria 'agila irito'ona. Ma gila ka siria fana 'ani agea la'u ta 'ola ni 'alefosilai, 'ani faate'enia 'inato'onga na God 'e kwatea mai fana. ¹² Ma la Jisas ngaia ka mango tekwa tekwa, ma ka fata 'ilo'oo, "Nga ta'a ni dai na gila siria 'ola ni 'alefosilai lo'oo? Nau ku iiria nga 'ola kwala'imori famooru, nau ku sia faate'enia mola ta 'ola ni 'alefosilai fana te'efuta wane lo'oo."

La Jisas 'e fa'abasua fufu'iwane aana suria nga kwaifa'ananaunga ala Herod ma nga Farasii

(Mat 16:5-12)

¹³ Ma ngaia ka 'akwasiga, ma ka fane no'o 'i 'ubulana baru, ma ka olofolo no'o fani gule'e asi. ¹⁴ Alata gila 'ubulana asi,

ni wane na fufu'iwane aana gila mabolosia fana ngarilana mai tani me'e beret. Te'e me'e beret momola na'a gila to'o ai 'ubulana nga baru. ¹⁵ Ma la Jisas ka fa'abasuga ma ka 'ilo'oo, "Tamoru manata le'a suria mooru fa'asia nga iist na Farasii ma la Herod."

¹⁶ Ma gila ka alafuu 'i laloaga kwairiu suria iist lo'oo fana beret, ma gila ka 'ilo'oo, "Ngaia 'e fata 'ilo'oo suria goru 'ame ngaria mai ta me'e beret."

¹⁷ La Jisas ngaia 'e su'aai na gila bobolosia, na ngaia 'e fata suria nga kwaifa'ananaunga ria na Farasii ma la Herod, ma ngaia ka fata 'ilo'oo faga, "Fe'ua na moru bi'i alafuu suria moru 'ame ngaria mai tani me'e beret? Moru 'ame su'a mola na 'ola lo'oo nau ku iiria famooru? Nau ku agasia manata lamooru 'e boko 'e iiki.*"

¹⁸ Moru agasia ma moru ka longoa nga 'ola 'e aula nau ku agea, tafe'ua ma moru 'ame su'a mola ai. Moru 'ame manata to'ona, ¹⁹ alata laka'u nau ku ngaria nga nima me'e beret laka'u fana nga nima to'oni (5,000) wane? Ma nga fita kukudu laka'u moru so'ofia na nga fufuruna fangalaa laka'u 'i 'ubulai leleka ma ka fongu?"

Ma gila ka lamadu'aa fana gila ka 'ilo'oo, "Nga akwale'e kukudu ma ruaai."

²⁰ Ma la Jisas ka kwaiorisi la'u ma ka 'ilo'oo, "Ma alata laka'u nau ku ngaria fiu me'e beret fana fai to'oni (4,000) wane, nga fita kukudu laka'u moru so'ofia fufuruna fangalaa fani 'ubulai leleka ma ka fongu?"

Ma gila ka lamadu'aa ma gila ka 'ilo'oo, "Nga fiu kukudu."

²¹ Ma ngaia ka fata 'ilo'oo faga, "Fe'ua na mooru 'ame su'a mola na 'olataa na 'inau ku fata suria?"

La Jisas 'e gulaa te'e wane maana 'e logo

²² Gila nigi na nga fanua 'i Betsaeda, ma ta'a gila ka ngaria mai te'e wane nga maana 'e logo, ma gila ka soea la Jisas fana 'ani galo ana. ²³ Ma la Jisas ka dau 'i nimana nga wane lo'oori, ma ka talai'a fana 'i maa fa'asia nga fanua lo'oori. Ma la Jisas ka ngisu 'i maana nga wane lo'oori, ma ngaia ka arua nga nimana fafia. Sui, mai ngaia ka orisia ka 'ilo'oo, "I'oo agasia ta 'ola?"

* **8:17** Nga iist 'e launge'enia beret 'ani fane 'ilaka'u nga kwaifa'ananaunga 'ame le'a na Farasii ma la Herod 'e malangadaa ta'a 'e aula.

²⁴ Ma, nga wane laka'u ngaia ka aga 'ala'a, ma ka fata 'ilo'oo, "Nau ku agasia nga ta'a, gila 'ilaka'u nga ai, na gila riu kwairiu."

²⁵ Sui ma la Jisas ka arua la'u nga ni-mana fafia nga maana nga wane lo'oori na ruana alata. Ma nga wane lo'oori ka aga kwala'imori no'o, ma ka aga folaa no'o na 'ola te'efou. ²⁶ Ma la Jisas ka iiria 'ani ori fani 'ifi aana, ma ka fata 'ilo'oo fana, "T'oo sia leka 'ua fana fanua no'ona."

La Pita ngaia 'e foulange'enia la Jisas ngaia nga Kraes

(Mat 16:13-20; Luk 9:18-21)

²⁷ Ma la Jisas ma ni wane na fufu'iwane aana, gila ka leka fana fanua ri'itana nga fanua 'i Sesarea Filipae. Ma alata gila leka fai, ngaia ka orisia fufu'iwane aana ma ka 'ilo'oo, "ino'ona ma ta'a gila madafia nau ni dai lo'oo?"

²⁸ Gila lamadu'aa ma gila ka 'ilo'oo, "Tani ta'a ngai gila iiria 'i'oo la Jon wane ni naru-abunga na ngaia 'e moori la'u, ma tani ta'a ngaa'i gila iiria 'i'oo la Elaeja, nga profet, na ngaia 'e moori la'u, ma tani ta'a ngaa'i gila iiria 'i'oo ta wane na profet laka'u na 'e moori la'u."

²⁹ Ma la Jisas 'e orisiga la'u ma ka 'ilo'oo, "Ma 'i amooru moru madafia nau ni dai?"

Ma la Pita ka lamadu'aa ma ka 'ilo'oo, "T'oo nga Kraes, nga wane na God 'e firia 'ani leka mai fana Alafa ni fa'amoorilana ta'a na God."

³⁰ Ma la Jisas ka fata tegela faga ma ka 'ilo'oo, "Mooru moru sia kwairii mola agu nau nga Kraes fana 'ua ta wane."

La Jisas 'e alafuu suria nga maenga ana

(Mat 16:21-28; Luk 9:22-27)

³¹ Ma la Jisas ka eta fana fa'ananaulana fufu'iwane aana ma ka 'ilo'oo, "Nau, na Wela na Wane, na'a taku nonifii na ni 'ola 'e aula. Nga ta'a na'ona'o, ma nga fataabu ba'ita, ma ni wane kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses, tagila ma'asiri agu. Ma tagila kwa'i nau, ma oruna maa'e gani, nau taku tata'e fa'asia maenga." ³² Ma ngaia ka fata folaa suria 'ola lo'oori. Ma la Pita ka talaia sisika kau, ma ka fata tegela fala Jisas. ³³ Tafe'ua, ma la Jisas ngaia 'e abulo,

ma ka aga fana fufu'iwane aana, ma ka fata tegela fala Pita maka 'ilo'oo, "Saetan leka lalau kau fa'asia nau. Nga funi'oonga lo'oo amu, 'ola nga funi'oonga na wane no'ona mola, funi'oonga na God 'amoe."

³⁴ Sui, ma la Jisas ka soea mai nga oguogunga lo'oori ma nga fufu'iwane aana te'ana, ma ka fata 'ilo'oo, "Ni dai ne'e siria 'ani lado agu, ngaia 'e sia manata ba'ita mola suria ni 'ola fana 'i talana. Ngaia te'e 'uri fana 'ani mabolosia ngaia 'i talana, maka ngaria 'ai folo aana maka lado agu.†

³⁵ Ni dai ne'e ma'asiri na ladonga agu, tofuna ngaia 'e siria 'ani agea ni 'ola suria kwaisirii nga aana 'i talana, ngaia te'e talafia nga mooringa firi. Tafe'ua ma, ni dai ne'e 'uri fana ladonga agu fe'enia Kwairi-inga Le'a lo'oo, maka mabolosia ngaia 'i talana, ngaia te'e to'o na mooringa firi.

³⁶ Lauta nga wane 'e to'o na 'ola te'efou 'ubulana moorilana, ma ka mae, ma ngaia te'e to'oru lalau fa'asia God, 'ola lo'oori sia agea mola ta le'anga fana. ³⁷ Te'efuta wane 'e sia foria mola nga mooringa firi lo'oo 'ania nga bata ma 'ua ta 'ola ngaa'i la'u. ³⁸ Ma lauta te'efuta wane ngaia 'e noniria 'ani nau fe'enia fatalagu 'i 'ubulana gani lo'oo 'e ria, na alata nau 'aku nigi mai fe'enia nga enselo agu ma fe'enia nga tegelangaa ala Mama'a agu, nau Wela na Wane, taku noniria la'u mola 'ania."

9

¹ Ma la Jisas ka alafuu la'u ma ka 'ilo'oo, "Nau ku iiria no'o famooru, tani wane amooru lo'oo, gila sia mae mola ma gila ka agasia God 'e ba'ita fafia ta'a aana 'ania tegelangaa."

La Jisas 'e faate'enia nga tegelangaa aana na kwangakwanganga aana

(Mat 17:1-13; Luk 9:28-36)

² Iburina ono maa'e gani, la Jisas 'e talaia la Pita, ma la Jemes, ma la Jon, ma gila fane fana gouna me'e busu ne'e la'u 'i langi, ma gila ka to'oru ni talaga no'o ai. Ma alata gila aga, ma gila ka agasia la Jisas 'e bulota 'i na'oga, ³ ma nga ruu aana ka iloilo'a ma ka kwakwao'a no'o. 'E kwakwao'a ma ka riu-fia no'o nga ruu kwakwao'a na nga wane

† 8:34 Jisas 'e iiria nga ta'a 'agila 'uri fana 'agila nonifii fana, gwa'a 'agila mae.

fofona fanua lo'oo 'i wado 'e narufia. ⁴ Ma nga oru wane aana lo'oori gila ka agasia la Elaeja ma la Moses, gala ka faata'i tafanga'i mai te'aga, ma gala ka alafuu fala Jisas.*

⁵ Ma la Pita ka fata 'ilo'oo fala Jisas, "Alafa, ngaia 'e le'a ba'ita fana 'agoru to'oru 'ilo'oo. Alamia ameeru launge'enia oru 'o'oba, te'e ai famu, ta ai fala Moses, ma ta ai fala Elaeja." ⁶ Ma la Pita ngaia 'e fata 'ilo'oo suria ngaia 'ame su'a mola na 'ola na ngaia 'e iiria, tofunu gila ma'u 'e iiki.

⁷ Ma me'e kofa ka nigii mai ma nga nunufi ka talo fafiga. Ma te'e kwale'e 'ola ngaia 'e talo mai fa'asia nga me'e kofa lo'oo ma ka 'ilo'oo, "Ngaia no'o te'e wela mouta'ia agu na'a nau ku aile'a ba'ita fe'enia. Moru longo fana!" ⁸ Ma gila ka aga 'afe'aferu ri'itaga, ma gila 'ame agasia no'o ta wane fe'enia, te'i ngaia la Jisas.

⁹ Alata gila sifo no'o mai fa'asia me'e busu lo'oori, la Jisas ka ruiga ma ka 'ilo'oo, "Mooru sia kwairii mola te'ana ta wane na 'ola lo'oo moru agasia, leleka ma ka nigii na alata 'inau, nga Wela na Wane, naku tata'e fa'asia nga maenga."

¹⁰ Ma gila ka lo'o suria nga fatalana, ma gila ka alafuu 'i laloaga kwairiu, ma gila ka 'ilo'oo, "Nga manate wane 'utaa lo'oo ngaia 'e iiria, 'Nau taku tata'e fa'asia nga maenga?' " ¹¹ Ma gila ka orisia, gila ka 'ilo'oo, "Fe'ua nga wane kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses gila iiria la Elaeja na te'e nigii na'o nga Kraes?" *

¹² Ma la Jisas ka iiria faga 'ilo'oo, "La Elaeja te'e nigii mai etaeta, fana 'ani sasaria ni 'ola te'efou. Tafe'ua, ma nga profet 'e giria la'u na Girigiringa Abu laka'u 'e 'ilo'oo, Wela na Wane te'e nonifii ba'ita ma nga ta'a tagila ma'asiri ana. ¹³ Nau ku iiria famooru, la Elaeja 'e nigii 'e sui no'o, ma nga ta'a gila ka agea mola 'ola ria na gila siria 'agila agea ta'ua Girigiringa Abu laka'u 'e alafuu no'o mai suria." †

*La Jisas 'e gulaa te'e wela
nga adalo 'e bo'ea*

(Mat 17:14-21; Luk 9:37-43a)

¹⁴ Ma alata gila nigii mai te'ana ni wane na fufu'iwane aga, gila ka agasia tani

ogunga ba'ita gila ogu fafiga. Ma tani ta'a kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses gila orisu'usu'u fe'eniga. ¹⁵ Ma alata lo'oo ta'a gila agasia la Jisas, ma gila ka 'alefo ba'ita, ma gila totola kau, ma gila ka alafuu ni baole'a nga fana. ¹⁶ Ma la Jisas ka orisia fufu'iwane aana ma ka 'ilo'oo, "Ola taa lo'oo moru orisu'usu'u fe'eniga suria?"

¹⁷ Ma te'e wane 'i 'ubulana nga ogunga lo'oori, 'e fata ma ka 'ilo'oo, "Wane ni fa'ananaunga 'ae, nau ku ngaria mai te'e alakwa lo'oo agu. Nga adalo 'e bo'ea, ma ngaia 'ame fata no'o. ¹⁸ Ma alata nga adalo ngaia 'e nigii ana, ngaia te'e 'ui 'ania 'i wado. Ma nga fokana ka ngingisu bou no'o, maka ke'e ngiringiri no'o, ma nga nonina ka 'ai te'efou no'o. Mai nau ku soea nga fufu'iwane amu 'agila belo'a nga adalo no'ona, tafe'ua ma ngaia 'e 'ato no'o faga."

¹⁹ Ma la Jisas ka iiria faga ma ka 'ilo'oo, "Mooru moru 'ame fito'o mola agu. Nau ku kweo no'o na abu fito'onga lo'oo amooru. Nau ku to'oru fe'enia mooru 'e nigii lo'oo no'o, to'omia amooru fito'o no'o agu. Ngaria mai nga wela no'ona te'agu." ²⁰ Ma gila ka ngaria mai nga wela lo'oori te'ala Jisas.

Ma alata nga adalo lo'oori ngaia 'e agasia la Jisas, ngaia ka 'ui 'ania nga wela kau 'i wado, ma ka ladagwa'usu, ma fokana ka ngingisu bou te'efou no'o. ²¹ Ma la Jisas ka orisia nga ma'a ana wela lo'oori ma ka 'ilo'oo, "Nanitaa na ngaia 'e eta 'ilo'oo?"

Ma ngaia ka lamadu'aa ma ka 'ilo'oo, "Ngaia 'ita no'o mai 'ua na alata ngaia 'e sisika. ²² Ma alata 'e aula na ngaia 'e 'ui 'ania 'ubulana nga eele ma 'i 'ubulana nga ka'o, 'ani kwa'ia 'ani mae. Ma bala ngaia 'e to'omia mola 'i'oo 'ani manadaia mee'e mai, moko kwaibooni amee'e?"

²³ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo, "Lo'oo, 'i'oo fito'o agu! Nga 'ola te'efou ngaia 'e talawada'u mola fana ni dai na ngaia 'e fito'o agu."

²⁴ Ma 'afe'aferu mola ma'a ana wela lo'oori ka o'omae ma ka 'ilo'oo, "Nau ku fito'o! 'Oi booni nau mai, fana nga fito'onga agu 'ani tegela'a ma ka faringa'a."

* 9:4 Elaeja mala Moses rua profet na God na gala mae no'o. ✨ 9:11 Malakae 4:5 † 9:13 La Jisas 'e alafuu suria la Jon wane ni naruabunga suria ngaia 'e fa'ato'oa nga alafuunga ni rioriota 'ilaka'u la Elaeja. Mak 1:1-8.

²⁵ Ma alata la Jisas 'e agasia nga oguogunga lo'oori gila totola mai fana lefu lo'oori, ngaia ka fata 'ilo'oo fana nga adalo laka'u, "T'oo nga adalo lo'oo 'i'oo fa'abokoa aringana wela lo'oo, moko bokosia fokana wela lo'oo, nau ku belote'enio 'ani 'oi ru'u mai 'i maa, ma 'osia ori la'u 'ani bo'ea la'u nga wela lo'oo."

²⁶ Ma nga adalo laka'u ka rii, ma ka ladagwa'usu, ma ka rugasia nga wela laka'u, ma ka ru'u no'o mai 'i maa fa'asia. Ma nga wela laka'u nga agasilana ka 'ilaka'u no'o na ngaia 'e mae. Ma nga ta'a 'e aula gila ka fata 'ilo'oo, "Ngaia 'e mae no'o."

²⁷ Tafe'ua, ma la Jisas ka dau na nimana nga wela laka'u, ma ka tata'ea, ma ngaia ka tata'e no'o.

²⁸ Ma alata la Jisas ngaia 'e ru'u 'ubulana 'ifi, nga fufu'iwane aana gila ka orisia alata gila to'oru te'i gila ma gila ka 'ilo'oo, "Fe'ua ne'e 'ato no'o fameeru fana belolana nga adalo laka'u?" ²⁹ Ma la Jisas ka orisiga ma ka 'ilo'oo, "Te'e fo'anga mola na ngaia to'o belote'enia 'ania nga adalo 'ilo'oo, ma 'amoe no'o ta 'ola la'u."

La Jisas ngaia 'e fata la'u suria nga maenga aana

(Mat 17:22-23; Luk 9:43b-45)

³⁰ Alata lo'oori, la Jisas ma nga fufu'iwane aana gila 'akwasia lefu lo'oori, ma gila ka leka fana gule'e lefu 'i Galili. Ma la Jisas ka 'ame siria fana te'efuta wane 'ani su'a na lefu na'a gila to'oru ai, ³¹ tofuna ngaia 'e fa'ananaua fufu'iwane aana 'ilo'oo, "Nau, nga Wela na Wane, tagila kwate nau fana marimae agu, ma tagila kwa'i nau. Ma oruna maa'e gani 'i buri, taku tata'e la'u fa'asia maenga."

³² Tafe'ua, ma fufu'iwane ala Jisas 'ame su'a na 'olataa na ngaia 'e iiria, ma gila ka ma'unge'enia mola orisilana.

Moru sia orisu'usu'u mola fana ba'itangaa

(Mat 18:1-5; Luk 9:46-48)

³³ Ma alata gila nigi na fanua 'i Kapaneam, ma gila ka ru'u 'i 'ubulana 'ifi, la Jisas ka orisia nga fufu'iwane aana 'ilo'oo, "Nga 'olataa laka'u moru orisu'usu'u mai fafia suria tala?"

³⁴ Tafe'ua, ma gila 'ame iiria ta 'ola, tofuna gila orisu'usu'u mai fafia ni dai aga na te'e ba'ita ma ka ula na'ona'o faga te'efou.

³⁵ Ma la Jisas ka to'oru 'i wado, ma ka soea mai nga akwale'e wane ma ruaai laka'u aana te'ana, ma ka fata 'ilo'oo, "Lauta ni dai ne'e siria 'ani ula na'ona'o, ngaia 'ani arua ngaia 'ani 'ita'i, ma ngaia nga wane ni taunga'inga fana ta'a te'efou."

³⁶ Sui ma la Jisas ka talaia mai te'e wela sisika, ma ka fa'aula 'i laloaga. Ngaia ka gwaea nga wela lo'oori, ma ka fata 'ilo'oo faga, ³⁷ "Lauta ni dai ne'e kwaloa wela sisika 'ilo'oori na latagu, ngaia 'e kwalo nau no'ona. Ma lauta ni dai ne'e kwalo nau, ngaia 'ame kwalo nau mola te'i nau, tafe'ua ma ngaia 'e kwaloa la'u mola God ne'e kwate nau mai."

Ni dai na 'ame ula 'usia amooru, ngaia 'e to'oru fe'eni 'amooru

(Luk 9:49-50)

³⁸ La Jon ngaia 'e fata 'ilo'oo fala Jisas, "Wane kwaifa'ananaunga, 'imeeru meru agasia te'e wane 'e belote'enia nga adalo na latamu. Ma 'imeeru meru ruia ngaia 'e sia agea mola, suria ngaia wane 'amoe na oguogunga adauru."

³⁹ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo, "Mooru sia ruia mola, suria ni dai ne'e agea nga 'ola ni 'alefosilai na latagu, ngaia 'e 'ato 'ani iiria 'ola 'e ria agu. ⁴⁰ Lauta ta wane na ngaia 'ame marimae adauru, ngaia wane adauru no'ona. ⁴¹ Nau ku iiria 'ola kwala'imori famooru, lauta te'efuta wane ne'e kwatea 'ola sisika malaa ta maa'e ka'o famooru, suria 'i mooru nga wane agu, maka ngari kwala'imori ai, foforinga aana no'ona no'o."

La Jisas 'e fa'abasua ta'a fa'asia rianga

(Mat 18:6-9; Luk 17:1-2)

⁴² "Lauta nga wane 'e agea ta'a lo'oo gila malofi'a ma ka 'esiga fa'asia fito'onga aga agu, 'e le'a fana 'agila gaua nga fou ba'ita 'i onomana, ma gila ka 'ui 'ania 'i 'ubulana nga matakwa. ⁴³⁻⁴⁴ Ma lauta nimamu 'e talai'o fana rianga, 'oi folo mousia fa'asi'o. Ngaia te'e le'a mola famu fana 'i'oo 'ani to'oru aburu 'ubulana mooringa 'i langi fe'enia nga komikomi'i ninima, fa'asia 'i'oo bi'i sifo 'i 'ubulana lefu na kwa'ikwa'inga

fe'enia rua ninima, na lefu na eele ngaia 'e nunula furifuri ma 'e sia mae la'u.

⁴⁵⁻⁴⁶ Ma lauta 'a'aemu 'e talai'o fana riana, 'oi folo mousia fa'asi'o. Ngaia te'e le'a mola famu fana 'i'oo 'ani to'oru aburu 'ubulana mooringa 'i langi fe'enia nga komikomi'i 'a'ae, fa'asia 'i'oo bi'i sifo 'i 'ubulana lefu na kwa'ikwa'inga fe'enia nga rua 'a'ae. ⁴⁷ Ma lauta mamu 'e talai'o fana riana, 'oi lafua fa'asi'o. Ngaia te'e le'a mola famu lauta 'i'oo ru'u 'i 'ubulana mooringa 'i langi fe'enia te'e gule'e maa, fa'asia 'i'oo bi'i sifo 'i 'ubulana lefu na kwa'ikwa'inga fe'enia rua gule'e maa. ⁴⁸ Nga lefu lo'oori, 'Nga wawaa na gila 'ania nga ta'a, gila 'ame mae, ma nga eele ne'e nulafia ta'a 'e nunula furifuri.' ”

⁴⁹ “Suria gila arua nga eele 'i fofona ta'a te'efou, 'ilaka'u nga solti gila 'ui 'ania 'ubulana nga fanga.‡

⁵⁰ “Ma nga solti ngaia 'e le'a mola, tafe'ua, ma lauta na asilalai ngaia 'e 'amoe no'o fa'asia, ngaia 'e 'ato no'o 'agila agea 'ania ta 'ola 'ani asila la'u.

“Ngaia lo'oo, moru fa'amalale'aa ta'a 'ilaka'u la'u nga solti ne'e fa'ale'aa nga fangalaa. Ma moru to'oru la'u mola na aloalonga 'i laloamooru kwairiu.”

10

La Jisas ngaia 'e kwaifa'ananau 'usia rugasilana noni

(Mat 19:1-12; Luk 16:18)

¹ Sui ma la Jisas ka 'akwasia 'i Kapaneam, ma ka leka fana nga gule'e lefu 'i Judea, ma ka olofolo na ka'o 'i Jodan. Ma ta'a 'e aula gila ka ogu mai te'ana, ma ngaia ka fa'ananauga, 'ilaka'u ngaia 'e eta kwaifa'ananaunga no'o mai ai.

² Ma tani Farasii ngaa'i gila ka leka te'ala Jisas, ma gila siria 'agila irito'ona, ma gila orisia 'ilo'oo, “'Ino'ona ma ngaia 'e le'a mola fana wane 'ani rugasia nga noni aana?”

³ Ma la Jisas ka orisiga la'u ma ka 'ilo'oo, “Nga 'olataa laka'u la Moses ngaia 'e fata tegela famooru 'ania suria 'ola lo'oo?”

⁴ Ma gila ka fata 'ilo'oo, “La Moses ngaia 'e alamia nga wane 'ani giria nga kabee 'ola

fana rugate'enilana noni, ma ka kwatea fana nga noni aana, 'ani rubea no'o.”

⁵ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo, “La Moses ngaia 'e giria nga tagi lo'oo suria 'e 'ato no'o fana fa'ananau lamooru, suria nga manatanga mooru 'e ngasi 'e iiki. ⁶ Tafe'ua, ma eta no'o mai na alata God 'e launge'enia nga 'ola te'efou, na Girigiringa Abu 'e iiria, 'Ngaia 'e launge'enia wanewa'u ma nonigeni. ⁷ 'Tofuna 'ola lo'oori, wane te'e 'akwasia nga ma'a aana fe'enia ni ga'ia ma ka lado fe'enia nga noni aana, ⁸ ma gala tagala lau no'o fana te'e wane momola.' Gaa'a nga rua 'ola mamatari'a 'amoe no'o, tafe'ua ma gala 'ilaka'u no'o te'e 'ola momola. ⁹ Ngaia na, 'ola God 'e gau sakua 'e sui no'o 'ilo'oo, ngaia 'e 'ato no'o fana te'efuta wane 'ani rubea la'u.”

¹⁰ Ma alata la Jisas fe'enia nga fufu'iwane aana gila ori 'i 'ifi, gila ka orisia fana marutana 'ola lo'oori. ¹¹ Ma ngaia ka fata 'ilo'oo, “Lauta nga wane ngaia 'e ma'asiri na nga noni aana, ma ka feea la'u nga noni matari, ngaia 'e agemani no'o fafia nga noni aana. ¹² Ma ngaia 'e 'ilo'oo la'u mola, lauta te'efuta noni 'e rugasia nga kwaiina, ma ka baia la'u nga wane matari ngaia 'e agemani no'o fafia nga kwaiina.”

La Jisas 'e nanamate'enia

ni wela sisika

(Mat 19:13-15; Luk 18:15-17)

¹³ Ni ta'a ngaa'i gila ngaria mai ni wela sisika te'ala Jisas, 'ani dau 'i labega ma ka nanamate'eniga, tafe'ua ma fufu'iwane aana gila ka iila faga. ¹⁴ Ma alata la Jisas ngaia 'e agasia 'ola lo'oori, ngaia ka baoria, ma ka fata 'ilo'oo faga, “Moru alamia ni wela sisika no'ona 'agila leka mai te'agu, ma moru sia ruiga la'u. Tofuna ni dai ne'e manata kwala'imori ma ka 'ilaka'u wela sisika, ngaia 'e to'omia fana nana'inga olofana foufoula na God. ¹⁵ Nau ku iiria 'ola kwala'imori famooru, lauta ta wane ne'e ngaia 'ame fito'o ba'ita 'ilaka'u nga wela sisika, ngaia 'e 'ato iiki 'ani ru'u 'i 'ubulana nga foufoula na God.” ¹⁶ Ma ngaia ka gwaea ni wela sisika lo'oori, ma ka arua nga nimana fafiga, ma ka nanamate'eniga no'o.

‡ 9:49 God 'e irito'ona ta'a te'efou fana ngaia 'ani su'aai lauta nga ladoladonga aaga fe'enia 'e kwala'imori.

Nga wane 'e dari'ola'a
(*Mat 19:16-30; Luk 18:18-30*)

17 Alata la Jisas ngaia 'e etaa 'ani leka la'u kau suria nga tala, te'e wane ngaia ka totola mai, ma ka bobouruuru 'i na'ona. Ma ngaia ka orisia 'ilo'oo, "Wane kwaifa'ananaunga le'a, nga 'olataa le'a na'a nau taku agea fana 'aku to'o na nga mooringa firi?"

18 Ma la Jisas ka lamadu'aa 'ilo'oo, "Fe'ua na 'i'oo soea nau 'ania wane le'a? Te'e futa wane 'ame le'a no'o, te'e God momola ne'e le'a. 19 'Ino'ona mai 'i'oo su'ana tagi na God laka'u 'e 'ilo'oo, "T'oo sia kwa'ia mola ta wane, ma 'i'oo sia agemani kwaifafi mola, ma 'i'oo sia beria mola te'efuta 'ola, ma 'i'oo sia koto mola fana te'efuta wane, moko iiri ba'ita na mama'a amu ma ni tete'e amu." ✧

20 Ma ngaia ka fata 'ilo'oo, "Wane kwaifa'ananaunga, 'e 'ita no'o mai na alata nau ku sisika, nau ku lo'o suria nga tagi lo'oori te'efou."

21 Ma, la Jisas ka aga kau fana 'ania kwaimaanga, ma ka fata 'ilo'oo fana, "Te'e 'ola momola ne'e 'amoe 'ua. 'Oi ori kau moko fa'afori 'ania ni 'ola laka'u 'i'oo to'o ai te'efou, moko ngaria bata no'ona, moko kwatea fana nga ta'a gila galafa'a, ma to'o bi'i to'o na nga 'ola'angaa 'i langi. Sui, ma to'o bi'i leka mai suri nau." 22 Ma alata nga wane lo'oo 'e longoa mola 'ola lo'oori, nga maana ka aga tori no'o. Ma ngaia ka leka no'o fe'enia nga kwaimanadainga, tofunu na ngaia wane 'e dari'ola'a.

23 Sui ma la Jisas ka aga fana ni wane na fufu'iwane aana, ma ka fata 'ilo'oo, "Ngaia 'ato 'e iiki fana nga ta'a 'ola'a 'agila ru'u 'ubulana fufoula ala God."

24 Ma nga fufu'iwane aana gila ka 'alefo na alafuunga lo'oori. Sui mala Jisas ka fata la'u 'ilo'oo faga, "Fu'uwela agu, ngaia 'e 'ato no'o fana nga ru'unga 'ubulana fufoula ala God. 25 Ngaia 'ato 'e iiki fana nga kamel 'ani ru'u suria nga maa'e kwakwa sisika 'i 'a'aena nila. Tafe'ua ma ngaia 'e 'ato 'e riufia la'u fana nga wane 'ola'a 'ani ru'u 'i 'ubulana nga fufoula na God."

26 Ma nga fufu'iwane aana gila ka 'alefo ba'ita, tofunu gila madafia nga to'orunga

na 'ola'angaa 'e 'ita mai fa'asia God. Ma gila kwaiorisi kwairiu aaga, ma gila ka 'ilo'oo, "Ino'ona ma te'efuta wane 'ame to'omia no'o 'ani to'o na mooringa firi lo'o?"

27 Ma la Jisas ka aga totonga'i faga ma ka fata 'ilo'oo, "Ngaia 'e 'ato no'o fana nga wane 'ani daria mooringa firi, tafe'ua ma fana God ngaia 'ame 'ato mola. Nga 'ola te'efou ngaia 'e talawada'u mola fana God."

28 Ma la Pita ka fata 'ilo'oo fana, "Meeru meru 'akwasia no'o 'ola te'efou ma meru ka lado no'o amu."

29 Ma la Jisas 'e lamadu'aa ma ka 'ilo'oo, "Lo'oo, nau ku iiria famooru, lauta nga wane 'e 'akwasia nga 'ifi aana, ma wane gila futa ma noni gila futa, ma la ma'a aana, 'amoe ni ga'ia, ma ni wela aana, ma wado aana, fagu fana nga Kwairiinga Le'a lo'oo, 30 ngaia te'e ngaria 'ola lo'oori 'e aula ma ka riufia alata lo'oo. Ma 'ifi 'e aula, ma wane gila futa, ma ni noni gila futa, ma ga'ia, ma ni wela aana, ma ni wado aana. Tafe'ua, ma ngaia te'e daria la'u nonifinga. Ma nga alata no'ona te'e nigi mai, te'e to'o na mooringa firi. 31 Tafe'ua, ni ta'a 'e aula na gila leka no'o 'i na'o, tagila ole 'i buri, ma nga ta'a 'e aula na gila leka kau 'i buri, tagila leka no'o 'i na'o."

Nga oruna alata la Jisas 'e alafuu suria nga maenga aana

(*Mat 20:17-19; Luk 18:31-34*)

32 La Jisas fe'enia nga fufu'iwane aana, gila leka suria nga tala fani Jerusalem, ma la Jisas ka eta no'o 'i na'oga. Ma fufu'iwane aana gila ka 'alefo no'o, ma ni ta'a na gila leka kau 'i burina, gila ka ma'u no'o suria ta'a na'ona'o 'i Jiu na gila 'ubulana fanua 'i Jerusalem gila siria 'agila kwa'ia la Jisas. Ma la Jisas ka talaia nga akwale'e wane ma ruaai aana maka te'e 'idu kau fa'asia ta'a lo'oo. Ma ngaia ka bi'i kwairii faga suria nga 'ola na te'e lau aana. 33 Ma ngaia ka fata 'ilo'oo, "Longoa! Goru fane fani Jerusalem, 'agila kwate nau, nga Wela na Wane, fana ni fataabu ba'ita fe'enia nga ta'a kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses. Ma tagila malate'ote'o agu fana maenga agu, ma tagila kwate nau fana nga ta'a na'a gila 'ame Jiu. 34 Ma nga ta'a lo'oori tagila

doo 'ani nau, ma tagila ngisufi nau, ma tagila kwa'i nau, ma tagila dau nau. Ma nga oruna gani, nau taku tata'e la'u fa'asia nga maenga.”

La Jemes mala Jon gala orisia 'agala ba'ita fe'enia la Jisas
(Mat 20:20-28)

³⁵ Sui ma, la Jemes ma la Jon, rua wela ala Sebedi, gala ka leka mai te'ala Jisas, ma gala ka fata 'ilo'oo, “Wane ni kwaifa'ananaunga, me'e mele siria 'i'oo 'ani agea te'e 'ola na mele siria amu.”

³⁶ Ma la Jisas ka kwaiorisi 'ilo'oo uguugu agaa'a, “Ola taa na moo'o molo siria 'aku agea famoo'o?”

³⁷ Ma gaa'a gala ka lamadu'aa 'ilo'oo, “Alata na 'i'oo 'ani ba'ita fafia fougoula fe'enia ni 'ola te'efou, 'oi alamia ta wane amee'e 'ani to'oru 'i gula le'a amu, ma wane ngaa'i na gula moori amu fana ba'ita nga fafia ta'a lo'oo.”

³⁸ Tafe'ua, ma la Jisas ka fata 'ilo'oo agaa'a, “Moo'o molo bobolosia mola 'ola na molo soea. Moo'o molo to'omia mola 'amolo ngari fe'eninau na nonifinga lo'oo 'aku nonifi 'ania? 'Ino'ona mai amoo'o molo to'omia 'amolo mae na maenga lo'oo nau taku mae kau ai?”

³⁹ Ma gala ka lamadu'aa ma gala ka 'ilo'oo, “Mee'e mele to'omia mola fana amele agea.”

Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fagaa'a, “Lo'oo, ngaia 'e to'o fana amolo nonifi la'u 'ilaka'u 'inau. ⁴⁰ Tafe'ua, mai nau ku sia firia mola ni dai na te'e to'oru 'i gula le'a agu ma 'i gula moori agu. Te'e God no'o na te'e kwatea nga lefu 'ilo'oo fana ni dai na gila sasari ngau aaga 'e sui no'o.”

⁴¹ Ma alata nga akwale'e wane lo'oori gila longoa 'ola lo'oori, gila ka baoria fala Jemes ma la Jon. ⁴² Ma la Jisas ngaia 'e oguga ma ka fata 'ilo'oo faga, “Mooru moru su'a na alafa na ta'a na'a gila 'ame Jiu, gila to'o na tegelangaa fafia ta'a, ma wane ba'ita aaga gila su'a le'a na usunge'enilana wane fana agelana 'ola gila siria. ⁴³ Tafe'ua, ngaia 'ame 'ilo'oo la'u 'i laloamooru. Lauta ta wane amooru ngaia 'e siria 'ani ba'ita, ngaia 'ani 'uri fana 'ani

lau fana wane ni taunga'inga famooru. ⁴⁴ Ma lauta ni dai amooru ne'e siria 'ani ula na'ona'o, ngaia 'ani taunga'i tago fana ta'a te'efou. ⁴⁵ Tofuna 'inau, nga Wela na Wane, nau ku 'ame leka mai fana nga ta'a 'agila taunga'i fagu. Tafe'ua, ma 'inau ku leka mai fana 'aku taunga'i fana nga ta'a te'efou, mai nau ku kwatea nga mangogu fana fa'amoorilana nga ta'a 'e aula.”

La Jisas ngaia 'e gulaa te'e wane maana 'e logo

(Mat 20:29-34; Luk 18:35-43)

⁴⁶ Na alata lo'oori, la Jisas fe'enia nga fufu'iwane aana gila nigi no'o mai na fanua 'i Jeriko. Ma alata gila 'akwasia no'o fanua lo'oori fe'enia nga ogunga ba'ita lo'oori, te'e wane na maana 'e logo ngaia 'e to'oru mola 'i gegena nga tala fana nga kwaisoenga. Ngaia latana la Batimeas, nga wela ala Timeas. ⁴⁷ Ma alata ngaia 'e longoa la Jisas, nga wane 'i Nasaret, ngaia 'e leka mai, Batimaes ka o'omae 'ilo'oo, “Jisas 'I'oo nga alakwa na fufutanga ala Defete, 'oi laetafi nau mai.”*

⁴⁸ Ma nga ta'a gila ka baoria, ma gila ka iiria fana 'ani to'oru aloalo. Tafe'ua, ma ngaia bi'i o'omae ka ba'ita la'u maka 'ilo'oo, “Alakwa na fufutanga ala Defete, 'oi laetafi nau mai!”

⁴⁹ Ma la Jisas ka ula maka fata 'ilo'oo, “Moru soea mai.”

Ma gila o'omae fala Batimeas, ma gila fata 'ilo'oo, “O'i malale'a! Tata'e, la Jisas ngaia 'e soe'o no'o.”

⁵⁰ Ma ngaia ka to'osia ruu tekwa laka'u ana fana 'ani leka 'aferu, ma ka tata'e 'afe'aferu, ma ka leka no'o te'ala Jisas.

⁵¹ Ma la Jisas 'e orisia ma ka 'ilo'oo, “Ola taa na 'i'oo siria 'aku agea famu?”

Ma nga wane lo'oori maana 'e boko ka du'aa la Jisas ma ka 'ilo'oo, “Wane ni Kwaifa'ananaunga, nau ku siria 'aku aga la'u.”

⁵² Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fana, “Leka no'o kau, moko aga no'o tofuna na 'i'oo fito'o agu.”

Ma 'afe'aferu mola nga maana ka aga no'o, ma ngaia ka lado no'o ala Jisas suria nga tala.

* **10:47** La Batimaes 'e fito'oa la Jisas nga Alafa. Ngaia na, ngaia 'e fa'alata la Jisas na alakwa ala Defete.

11

La Jisas 'e leka 'ubulana nga fanua 'i Jerusalem

(Mat 21:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

¹ Alata la Jisas fe'enia ni fufu'iwane ana gila nigi galangia nga fanua 'i Jerusalem, gila nigi na fanua 'i Betefeis ma fanua 'i Betani, gouna nga busu na gila iiria 'ania 'i Olif. Ma ngaia ka kwatea rua wane aana, gaa'a gala ka leka no'o 'i na'o. ² Ma ngaia ka fata 'ilo'oo fagaa'a, "Molo leka kau fana fanua loko'u molo na'ofia kau. Ma alata molo nigi 'i no'ona, tamolo agasia te'e dongki. Gila gaua mola dongki no'o na, ma ta wane 'ame ta'e 'ua fofona. Moo'o molo rubea, ma molo ka talaia mai 'i lo'oo. ³ Ma lauta te'efuta wane 'e orisi 'amoo'o, 'Fe'ua na molo rubea nga dongki lo'oo?' Molo iiria fana, 'Nga Alafa ngaia 'e siria no'o, ma ngaia te'e orite'eni 'aferu mola mai ai 'i lo'oo.' "

⁴ Ma gala ka leka, ma gala ka agasia nga te'e dongki gila gaua mola 'i gegena nga tala 'i maana te'e 'ifi. Ma alata gala rubea, ⁵ tani wane na gila ula 'i no'o na, gila ka orisia agaa'a 'ilo'oo, "Ola taa na'a molo rubea nga dongki no'ona fai?"

⁶ Ma gala ka lamadu'aa faga 'ilaka'u la Jisas 'e iiria agaa'a, ma nga ta'a lo'oori gila ka alamia no'o fagaa'a. ⁷ Ma gala ka talaia no'o nga dongki lo'oori te'ala Jisas, ma gala ka lafaate'enia ni ruu tekwa aaga 'i fofona, ma la Jisas ka fane fofona. ⁸ Nga ta'a 'e aula gila ka lafaate'enia ni ruu tekwa aaga 'i suria nga tala, ma tani ta'a ngaa'i gila ka tofua nga lalana baibai, ma gila ka lafaate'enia suria nga tala. Gila agea 'ola lo'oori fana fa'aba'italana la Jisas. ⁹ Ma ta'a te'efou na gila leka fe'enia, tani ta'a ngaa'i gila ka leka no'o 'i na'o, fe'enia tani ta'a ngaa'i na gila leka mai 'i buri, gila o'omae ma gila 'ilo'oo, "Iri ba'ita na God!

God 'oi nanamate'enia mai nga wane ne'e leka mai 'ania nga tegelangaa amu!

¹⁰ God 'oi nanamate'enia mai nigilana nga founa ne'e 'ilaka'u nga founa ala Defete wawarifu meeru!

Iri ba'ita na God ngaia 'e to'oru 'i Langi!"

¹¹ La Jisas ngaia 'e ru'u 'i 'ubulana nga fanua 'i Jerusalem, ma ka leka 'i 'ubulana nga 'Ifi Abu na God. Ngaia 'e aga kwairiu, ma ka agasia 'ola te'efou. Tafe'ua, ma suria ngaia 'e galangi boniboni no'o, ngaia ka leka no'o fani Betani fe'enia nga akwale'e wane ma ruaai aana.

La Jisas ngaia 'e abuia nga 'ai gila fa'alata 'ania nga figi

(Mat 21:18-19)

¹² Ma fe'e gani 'i burina, alata la Jisas ma fufu'iwane aana gila ori no'o mai fa'asia 'i Betani, la Jisas ka molo'u. ¹³ Ma ngaia 'e aga kau, ma ka agasia te'e 'ai 'e bunguta na gila fa'alata nga figi. Ma ngaia ka leka galangia 'ani agasia ta lode 'ola ai. Tafe'ua, ma alata ngaia 'e nigi 'i 'a'aena, ngaia ka 'ame agasia ta lode 'ola, suria alata lo'oori nga 'ai 'agila ula fooru la'u. ¹⁴ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fana nga figi lo'oori, "Te'efuta wane 'esia 'ania la'u nga lode 'ola amu!" Ma fufu'iwane aana gila ka longoa 'ola lo'oori ngaia 'e iiria.

La Jisas ngaia 'e belote'enia ta'a fa'asia nga 'Ifi Abu na God

(Mat 21:12-17; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

¹⁵ Ma alata gila nigi 'i Jerusalem, la Jisas 'e leka 'i 'ubulana nga 'Ifi Abu na God. No'ona, ngaia ka belo'a nga ta'a te'efou na gila fori ma gila ka fa'afori 'ania nga 'ola fana tabonga. Ma ngaia ka geua nga fofoda na ta'a lo'oori na gila lamadu'aa nga bata 'i Rom fana bata 'i Jiu, ma ka geua nga 'ola fana nana'inga na ta'a lo'oo na gila fa'afori 'ania nga toruodu. ¹⁶ Mai ngaia 'ame alamia no'o ta wane 'ani ngaria te'efuta 'ola fana fa'aforinga ai 'i 'ubulana nga 'Ifi Abu ala God. ¹⁷ Na alata lo'oori, ngaia ka fa'ananaua nga ta'a, ma ka fata 'ilo'oo, "la God 'e iiria 'i 'ubulana nga Giri-giringa Abu 'ilo'oo, 'Nga 'ifi agu, nga 'ifi ni fo'anga fana nga ta'a na fanua lo'oo 'i wado te'efou.' Tafe'ua, mai 'amooru, moru bulote'enia mola fana nga lefu fana beringa."

¹⁸ Na alata, ni fataabu ba'ita fe'enia nga wane ni kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses, gila longoa 'ola lo'oori, ma gila ka etaa gila ka kwailo no'o fana ta 'ola 'agila agea fana kwa'ilana la Jisas. Tafe'ua,

ma gila ma'unge'enia, tofuna na ogunga lo'oori te'efou, gila 'alefo ba'ita na nga kwaifa'ananaunga aana.

¹⁹ Ngaia 'e laulafi no'o, la Jisas ma nga fufu'iwane aana, gila ka leka no'o fa'asia 'i Jerusalem.

*Fa'aladanga suria figi
(Mat 21:20-22)*

²⁰ Nga 'usugani 'i burina, la Jisas fe'enia nga fufu'iwane aana gila ka leka kau suria nga tala. Gila agasia nga figi laka'u ngaia 'e gu'a te'efou no'o leleka maka sifo no'o suria nga 'umi'umina. ²¹ Ma la Pita ka manata to'ona 'ola laka'u la Jisas ngaia 'e iiria na 'ai no'ona, ma ka fata 'ilo'oo fana, "Wane ni kwaifa'ananaunga, agasia madi nga 'ai laka'u 'i'oo abuia, 'e gu'a no'o!"

²² Ma la Jisas ngaia ka lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Mooru tagoto'o kwala'imori na God. ²³ Nau ku iiria famooru, lauta moru alafuu 'ilo'oo fana nga busu lo'o, "Oi tata'e, moko 'ui 'ani'o 'i talamu 'ubulana nga asi,' ma mooru 'ame fitala 'i 'ubulana nga mango mooru, ma moru ka fito'o kwala'imori na 'ola na moru iiria 'ani lau, 'ola no'ona te'e lau mola famooru. ²⁴ Ngai lo'oo nau ku iiria famooru 'ilo'oo, alata moru fo'a, ma moru kwaisoe fana te'efuta 'ola, moru fito'o kwala'imori 'ilaka'u na moru ngaria no'o, ma God te'e kwatea mola nga 'ola na moru soe aana. ²⁵⁻²⁶ Lo'oo, alata moru fo'a, moru 'olafanataa na rianga na wane na ngaia 'e agea amooru, ta'ua na Mama'a amooru ne'e to'oru mai 'i Langi maka 'olafanataa la'u na rianga amooru."

Ta'a na'ona'o 'i Jiu gila orisu'usu'u suria tegelangaa ala Jisas

(Mat 21:23-27; Luk 20:1-8)

²⁷ La Jisas fe'enia fufu'iwane aana, gila ori la'u mai fani Jerusalem. Ma alata la Jisas 'e leka kau 'i 'ubulana 'Ifi Abu na God, ni fataabu ba'ita, ma nga ta'a ni kwaifa'ananaunga na nga Tagi ala Moses, ma nga ta'a na'ona'o 'i Jiu te'efou, gila ka leka mai te'ana. ²⁸ Ma gila ka kwaiorisi 'ilo'oo ana, "Nga tegelangaa taa na 'i'oo to'o ai fana nga agelana 'ola lo'oo, ma ni dai ne'e kwatea nga tegelangaa lo'oo famu?"

²⁹ Ma la Jisas ka lamadu'aga 'ilo'oo, "Lo'oo, nau ku orisia mooru madi 'ania te'e 'ola. Lauta moru lamadu'aa, mai nau taku bi'i kwairii te'amooru na nga 'inato'onga na 'inau ku to'o ai fana agelana 'ola lo'oo. ³⁰ Lo'oo, moru mani longo madi fagu, nga 'inato'onga na la Jon ngaia 'e to'o ai fana nga naruabunga ngaia 'e eta mai fa'asia ni dai? Ngaia 'e eta mai fa'asia la God, 'amoe ma ngaia 'e eta mola mai fa'asia nga wane?"

³¹ Ma gila ka etaa fana orisu'usu'unga 'i laloaga kwairiu ma gila 'ilo'oo, "Ola taa na tagoru iiria? Lauta goru lamadu'aa ma goru 'ilo'oo, 'Fa'asia God,' ngaia te'e fata 'ilo'oo, "Ino'ona ma 'utaa na moru 'ame fito'o ala Jon?" ³² Ma ngaia 'ame le'a la'u mola fana 'agoru fata 'ilo'oo, 'Ngaia eta mai fa'asia wane.' "Gila fata 'ilo'oo tofuna gila ma'unge'enia nga ta'a, tofuna nga ta'a te'efou gila su'ana la Jon ngaia nga profet kwala'imori. ³³ Ngaia na, gila lamadu'aa fala Jisas ma gila ka fata 'ilo'oo, "Meeru meru bobolosia mola."

Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo faga, "Ino'ona mai nau ku sia kwairii mola na nga 'inato'onga agu na 'inau ku agea 'ania ni 'ola lo'oo famooru."

12

Nga tarifulaa suria nga wane ni taunga'inga 'ubulana langa'a

(Mat 21:33-46; Luk 20:9-19)

¹ Sui, ma la Jisas ngaia ka alafuu fana ta'a ba'ita 'i Jiu laka'u 'ania tarifulaa 'ilo'oo, "Te'e wane ngaia 'e kirua nga langa'a 'e le'a. Mai ngaia ka launge'enia feo 'afuia, ma ka 'eria nga kiru fana nga memelana lode 'ai fana launge'enilana waen, ma ka launge'enia te'e 'ifi fana wane ni folonga. Mai ngaia ka arua nga langa'a aana 'i ni-mana ta'a na gila taunga'i ai. Sui, mai ngaia ka leka no'o fana fanua ngai. ² Ma alata nga langa'a lo'oori 'e mena, ngaia ka alea nga wane ni taunga'inga aana te'ana ni wane na'a gila taunga'i 'i 'ubulana langa'a lo'oo aana, 'agila kwatea mai ta gula na lodo na 'ola na gila goni'i.

³ Tafe'ua ma ni wane ni taunga'i lo'oori gila gau ngasingasi ana, ma gila kwa'ia, ma

gila ka orite'eni tago mola ana. ⁴ Ma, nga wane laka'u 'e to'o na nga langa'a lo'oori ngaia ka kwatea la'u mai nga wane ngaa'i fana taunga'inga. Ma nga ta'a na gila taunga'i 'i 'ubulana langa'a, gila ka kwa'ia gouna, ma gila ka mala mani ana.

⁵ Sui, ma wane laka'u 'e to'o na nga langa'a, ngaia ka kwatea la'u nga wane ni taunga'inga aana, ma gila ka kwa'ia ma ka mae no'o. Ma gila ka agea la'u 'ilo'oo na ni wane 'e aula ne'e alega 'i buri. Gila kwa'ia tani wane ngaa'i, ma gila ka kwa'ia tani wane ngaa'i ma gila ka mae no'o. ⁶ Lo'oo, nga te'e wane momola ne'e ole no'o na te'e wela mouta'i aana na ngaia 'e kwaimaange'enia. Ma ngaia ka kwatea wela aana 'i langa'a, ma ngaia ka manata 'ilo'oo, 'Tagila iiri ba'ita na wela lo'oo agu.' ⁷ Tafe'ua, ma ni wane na gila taunga'i 'i 'ubulana langa'a no'ona, gila fata faga kwairiu ma gila 'ilo'oo, 'Ngaia no'o na wela na wane laka'u ngaia 'e to'o na nga langa'a. Leka mai 'agoru kwa'ia, fana 'agoru to'o na ni 'ola lo'oo ana te'efou.' ⁸ Ma gila ka ngaria nga wela lo'oori, ma gila ka kwa'ia maka mae no'o, ma gila ka 'ui 'ania nga nonina 'i maa fa'asia 'ubulana nga langa'a lo'oori."

⁹ Ma la Jisas ka kwaiorisi 'ilo'oo, "'Ola taa na wane ne'e to'o na nga langa'a lo'oori te'e agea? Ngaia te'e nigi mai, ma te'e kwa'i mousia ni wane lo'oori. Sui ma ngaia ka kwatea no'o langa'a aana fana ni wane matari. ¹⁰ Ngaia 'e kwala'imori fana 'amoru idumia nga Girigiringa Abu laka'u ngaia 'e fata 'ilo'oo,

'Nga fou na wane 'e tofua 'ifi aana ai gila ma'asiri ai,
ngaia na fou 'e taringa'i maka riufia
nga fou te'efou na bani.

¹¹ God 'e alamia 'ola lo'oo,
ma nga agasilai ka lau.' " ✧

¹² Nga ta'a na'ona'o 'i Jiu, gila siria 'agila kwa'ia la Jisas, tofunu gila su'aai la Jisas 'e alafuu suria tarifulaa lo'oori 'i suriga. Tafe'ua, mai, gila ma'u la'u mola na ogunga lo'oo, ma gila ka 'akwasia, ma gila ka leka no'o.

Nga kwatelana nga bata na nga takisi fana nga wane ba'ita 'i Rom

(Mat 22:15-22; Luk 20:20-26)

¹³ Ni ta'a na'ona'o, gila alea tani Farasii ma tani wane na ta'a ala Herod fana fa'abobolosilana la Jisas 'agila irito'ona. ¹⁴ Lo'oo, gila nigi no'o te'ana, ma gila ka fata 'ilo'oo, "Wane kwaifa'ananaunga, 'imeeru meru su'ana 'ola 'i'oo iiria, 'ola kwala'imori te'efou lo'oo no'o. 'Too kwaifa'anana suria 'inato'onga ma kwaisiriinga na God fana nga ta'a. Ma 'i'oo 'ame ma'unge'enia ta wane alata 'i'oo alafuu suria to'onga. Ma 'i'oo 'ame manata fana nga fa'aba'italana wane. Lo'oo, 'i'oo iiria mola fameeru! Fe'ua, ngaia 'e le'a mola fana kwatelana nga bata na takisi fana nga ta'a na'ona'o 'i Rom? Ngaia 'utaa? Ngaia 'ame to'omia ameeru kwatea takisi laka'u?"

¹⁵ Tafe'ua, ma la Jisas ngaia 'e su'a mola na kotonga aaga, ma ngaia ka orisiga 'ilo'oo, "Fe'ua moru bi'i agea nga 'ola fana irito'o lagu? Mooru ngaria mai fe'e seleni fana 'aku agasia madi."

¹⁶ Ma gila ka ngaria mai fe'e seleni, ma ngaia ka kwaiorisi 'ilo'oo, "Nga nunu ni dai lo'oo? Ma nga latana ni dai na ngai ai?"

Ma gila ka lamadu'aa, ma gila 'ilo'oo, "Nga nununa ma nga latana nga wane ba'ita 'i Rom."

¹⁷ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo, "Moru kwatea fana nga wane ba'ita 'i Rom nga 'ola aana, ma moru ka kwatea la'u mola 'ola na God fana God."

Ma gila ka 'alefo ba'ita no'o ana.

Kwaiorisinga suria nga tata'enga fa'asia nga maenga

(Mat 22:23-33; Luk 20:27-40)

¹⁸ Ma, tani Sadusi gila leka mai te'ala Jisas. Nga Sadusi gila iiria nga wane gila sia tata'e la'u fa'asia nga maenga. ¹⁹ Ma gila ka orisia la Jisas ma gila ka fata 'ilo'oo, "Wane kwaifa'ananaunga, la Moses ngaia 'e giria nga tagi fadauru maka kwaialami 'ilo'oo, 'Lauta ta wane 'e mae, ma nga noni aana 'e moori 'ua, ma ngaia 'ame to'o na wela, nga wane ni futanga aana te'e feea la'u nga nao lo'oori, 'agala to'o na wela fana

'ani lamadu'aa nga wane lo'oo 'e mae fana orioritana 'ani ori.'

²⁰ Lo'oo, nga te'e alata ngai, fiu waiasina gila to'oru. Ma nga wane ngaa'i na'o 'e feea te'e noni, ma ka 'ame arua mola ta wela, ma wane lo'oori ka mae mola. ²¹ Sui ma, ruana wane ka feea la'u nga noni laka'u, ma ngaia 'ame arua mola ta wela, ma ka mae la'u mola. Sui ma oruna wane ka 'ino'ona la'u mola. ²² Ma ka 'ilo'oo la'u mola fana ni wane ngai burina te'efou. Nga fiu waiasina lo'oori te'efou na gila feea noni lo'oori, ma gila 'ame to'o mola na wela, ma gila ka mae mola te'efou. Ma 'ita'i lana, noni lo'oori ngaia ka mae la'u mola. ²³ 'Ino'ona ma, nga alata na God 'ani tata'ea fu'uwaiasina na gila mae te'efou ni dai aaga na noni aana te'e lau? Suria nga fiu waiasina lo'oori gila feea nga noni lo'oori te'efou."

²⁴ Ma la Jisas ka lamadu'aga ma ka 'ilo'oo, "Mooru moru kuta 'e iiki, suria moru 'ame su'a mola na nga Girigiringa Abu ma nga tegelangaa na God. ²⁵ Suria, alata nga fu'uwaiasina gila mae 'agila tata'e la'u fana nga mooringa, gila aaga 'ilaka'u no'o nga enselo 'i Langi na gila sia feea mola noni lo'oo. ²⁶ Lo'oo, nau ku fa'ananaua mooru suria nga tata'enga fa'asia nga maenga. Nau ku su'aai mooru moru idumia 'ubulana nga girigiringa ala Moses na lefu laka'u suria nga eele ngaia 'e nulafia nga busu na ai laka'u. La God ka fata fala Moses 'ilo'oo, 'Nau, nga God ala Ebrahim, ma la Aesak, ma la Jakob gila fo'asia 'ua.' ²⁷ Ngaia 'e iiria 'ilo'oo, wane lo'oori na gila mae no'o, God ngaia 'e iiria na'a God aaga 'ua, tofuna gila moori 'ua fe'enia. Mooru moru kuta 'e iiki!"

*Nga alafuunga 'inato'o na tagi
(Mat 22:34-40; Luk 10:25-28)*

²⁸ Ma te'e wane kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses, ngaia 'e longoa alafuunga lo'oori. Mai ngaia ka su'ana nga lamadu'aanga le'a la Jisas 'e kwatea fana ta'a Sadusi. Mai ngaia ka leka mai, ma ka orisia la Jisas 'ilo'oo, "Nga tagi 'utaa ne'e ba'ita 'e riufia ni Tagi ala Moses te'efou?"

²⁹ Ma la Jisas ngaia ka fata 'ilo'oo, "Nga tagi ba'ita ne'e riufia tagi te'efou ne'e 'ilo'oo, 'Ta'a 'i Jiu, mooru fafulongo! Nga God adauru, ngaia no'o te'e God momola. ³⁰ "Oi kwaimaa fana God amu 'ania manatalamu te'efou, ma 'ania mangomu te'efou, ma 'ania moorilamu te'efou, ma 'ania tegelegaa amu te'efou.' ³¹ Ma nga rua me'e tagi ne'e 'ilo'oo, 'Moko kwaimaa fana ta'a te'efou 'ani 'ilaka'u la'u na 'i'oo kwaimaa famu 'i talamu.' Te'efuta tagi 'ani riufia la'u nga tagi lo'oo me 'amoe no'o."

³² Ma nga wane kwaifa'ananaunga na nga Tagi ala Moses ka fata 'ilo'oo fala Jisas, "Wane ni kwaifa'ananaunga, lamadu'aanga amu ngaia 'e le'a ba'ita. Ngaia 'e kwala'imori, te'e Alafa no'o na God, ma te'efuta God nga matari la'u me 'amoe no'o. ³³ Ma goru kwaimaange'enia God 'ania mango adauru te'efou, ma 'ania nga manata dauru te'efou, ma 'ania nga tegelangaa dauru te'efou. Ma goru kwaimaa fana ta'a te'efou 'ilaka'u la'u fadauru taladauru. Wane dau suria rua tagi lo'oori, gila na gila agea 'ola taringa'i ne'e riufia kwatelana nga tabonga fana God."

³⁴ Ma la Jisas ka aga su'ana nga su'a'olanga aana, ma ka fata 'ilo'oo fana, "T'oo galangi no'o fana God 'ani ba'ita fafia mangomu."

Ma 'i burina, te'efuta wane 'ame 'uri no'o fana orisilana la Jisas la'u.

*La Jisas ngaia alakwa na fufutanga ala Defete ma nga Alafa aana la'u mola
(Mat 22:41-46; Luk 20:41-44)*

³⁵ La Jisas ka kwaifa'ananau 'ubulana nga 'Ifi Abu na God, ma ngaia ka kwaiorisi 'ilo'oo, "Ngaia 'e 'utaa na ta'a kwaifa'ananau na nga Tagi ala Moses, gila iiria nga Kraes na wane na nga fufutanga ala Defete? ³⁶ Nga Anoe 'ola Abu laka'u ka fa'afataa la Defete 'ilo'oo, 'La God ngaia 'e fata 'ilo'oo fana Alafa agu: 'Oi to'oru gula le'a agu, mamamania alata nau 'aku aru'o 'ani tegela fafia marimae amu.' ✧

✧ 12:36 Sam 110:1 * 12:37 Tafe'ua nga Kraes 'e futa na fufutanga ala Defete 'ilaka'u nga wane, ma ngaia 'e riufia nga wane. Ngaia wela ala God la'u. 'Ilo'oo, ngaia 'e to'omia no'o fana 'agila fa'alata 'ania Alafa.

³⁷ “La Defete no'o 'i talana ne'e iiria nga Kraes nga 'Alafa agu.' Ngaia 'e 'uta'i na nga Kraes ngaia mola fa'asia fufutanga ala Defete?”*

Nga ogunga ba'ita lo'oori, gila malale'a ba'ita alata gila fafulongo suria la Jisas.

La Jisas ngaia 'e fa'abasu 'usia falafala na ta'a ni kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses

(Mat 23:1-36; Luk 20:45-47)

³⁸ Ma la Jisas ka fa'ananauga 'ilo'oo, “Moru abelo 'ania mooru fa'asia nga kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses, suria gila siria iiki fana ru'ufilana ruu girigiri'a tekwa. Ma gila ka siria la'u ba'itangaa fana nga ta'a 'agila iiriba'ita aga, ma ta'a 'agila fata le'ale'a faga 'i maana uusi'a. ³⁹ Ma gila ka siria 'agila ogu 'i na'o na lefu ba'ita na nana'inga 'ubulana 'ifi ni fo'anga na Jiu, ma nga lefu 'e le'a na alata na fafangalaa. ⁴⁰ Sui ma, ta'a lo'oo gila beriberia nga 'ifi ma nga 'ola na ni me'e nao gila to'o ai. Ma gila ka iiria fo'anga ne'e tekwa fana nga ta'a 'ani tafega mola. Lo'oo, ni wane ni kwaifa'ananaunga suria Tagi ala Moses na kwa'ikwa'inga aaga 'e ria 'e ba'ita!”

Nga kwakwatenga na me'e noni 'e nao
(Luk 21:1-4)

⁴¹ La Jisas ngaia 'e to'oru 'ubulana nga 'Ifi Abu na God galangia nga kokole 'ola fana arulana bata 'i 'ubulai. Ngaia ka agasia ni wane na gila kwatea bata aaga. Ma nga ta'a 'e aula na gila 'ola'a gila ka kwatea bata 'e aula. ⁴² Sui, ma ngaia ka agasia te'e me'e nao galafa'a. Ngaia 'e leka mai, ma ka kwatea la'u rua fe'e seleni sisika. ⁴³ Ma la Jisas ka soea mai nga fufu'iwane aana, ma ka fata 'ilo'oo faga, “‘Ola kwala'imori nau ku iiria te'amooru, 'olataa na me'e nao lo'oo 'e galafa ne'e kwatea, ngaia 'e ba'ita 'e riufia ta'a te'efou na gila kwatea bata ba'ita. ⁴⁴ Tofuna ta'a na gila 'ola'a, gila kwatea mola te'e gule 'ola sisika na 'ola'angaa aaga. Tafe'ua, ma me'e nao galafa'a lo'oo, ngaia 'e kwate te'efou no'o na 'ola ne'e to'o ai fana to'orunga aana.”

13

La Jisas 'e iiria nga alata na 'ato'atolanga te'e nigi mai

(Mat 24:1-14; Luk 21:5-19)

¹ Alata la Jisas 'e 'akwasia nga 'Ifi Abu na God, te'e wane na fufu'iwane aana 'e fata 'ilo'oo fana, “Wane ni kwaifa'ananaunga, agasia madi nga fou ba'ita lo'oo, ma nga 'Ifi Abu le'a lo'oo na God ma ni 'ifi ngaa'i fe'enia!”

² Ma la Jisas ka lamadu'aa ma ka 'ilo'oo, “Lo'oo, 'i'oo agasia ni 'ifi ba'ita lo'oo na nga 'Ifi Abu na God. Tafe'ua, te'e alata te'e nigi na, gwa'a te'e me'e fou na 'Ifi Abu lo'oo na God ma 'e sia nana'i la'u 'i tala furina, gila te'efou tagila tagala 'i wado.”

³ Ma alata la Jisas ngaia 'e to'oru gouna nga busu 'i Olif na 'e to'oru ofofana nga 'Ifi Abu na God, la Pita, ma la Jemes, ma la Jon, ma la Andru te'i gila, gila leka mai te'ana, ma gila ka kwaiorisi 'ilo'oo ana, ⁴ “‘Oi kwairii madi fameeru, nanitaa na ni 'ola lo'oo te'e nigi mai? Ma nga taa na te'e lau, 'ani faate'enia alata fana 'ola lo'oo te'efou te'e lau, ma ka nigi mai?”

⁵ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo faga, “Ta'a mooru agaaga le'a, ma moru sia alamia mola te'efuta wane 'ani kuta 'amooru. ⁶ Suria nga ta'a 'e aula tagila nigi mai 'ania latagu, ma tagila fata 'ilo'oo, 'Nau no'o na Kraes!' Ma tagila talai kuta na ta'a 'e aula. ⁷ Ma alata moru longoa fununga, ma nga alafuunga suria nga fununga, moru sia manata gelo mola 'i suria. 'Ola lo'oo te'e nigi mai, tafe'ua ma nga 'isilana 'ola te'efou 'amoe 'ua. ⁸ Nga ta'a tagila funuria ta'a ngaa'i, ma ni fanua ba'ita tagila funuriga kwairiu. Ma nga nununu te'e to'o na fanua te'efou, ma nga molo'u nga te'e riu. Ma ni 'ola lo'oori gila no'o na etalana nonifinga, ta'ua nga alata nga noni 'ani fa'afuta laka'u 'e eta 'ani wela fii.

⁹ “Mai 'amooru moru agaaga le'a. Ni ta'a te'e fata ngada 'amooru, ma tagila ngaria amooru fana nga sufa lamooru. Tagila kwa'i amooru 'i 'ubulana nga 'ifi ni ogunga na Jiu. Suria moru fito'o agu, tagila fa'aula 'amooru 'ina'ona nga ta'a na'ona'o ma nga ta'a ba'ita. Alata no'ona tamooru kwairii 'ani nau. ¹⁰ Ma tamooru alafuu suria nga Kwairiinga Le'a lo'oo fana ta'a te'efou

fofona fanua lo'oo 'i wado madi ma nga fanua lo'oo 'i wado bi'i sui. ¹¹ Ma alata na gila gemasi 'amooru, ma gila ka ngaria mooru fana nga sufa lamooru, moru sia nonifii mola fana nga alafuunga 'utaa na tamoru iiria. Ta'a moru iiria mola nga alafuunga na Anoe 'ola Abu 'e kwatea famooru na alata no'ona. Suria alafuunga na moru iiria, ngaia 'e 'amoe la'u nga fata lamooru te'i 'amooru. Nga alafuunga lo'oori, ngaia 'e leka mai fa'asia nga Anoe 'ola Abu.

¹² Ma nga ta'a, tagila 'olonge'enia nga wane ni futanga aaga talaga fana kwa'ilaga. Ma nga mama'a tagila agea 'ilo'oo la'u na wela aaga. Ma nga wela, tagila orisu'usu'u ma tagila 'olonge'enia la ma'aaga ma ni ga'iga fana kwa'ilaga. ¹³ Ma nga ta'a te'efou, tagila gulete'enia amooru, tofunu 'i 'amooru nga wane agu. Ma ni dai ne'e tagoto'o kwala'imori agu maka nigi na fe'e gani 'i'isi, ngaia te'e moori."

Tofuna 'Ifi Abu ala God

(Mat 24:15-28; Luk 21:20-24)

¹⁴ (Nga alafuunga fana nga wane ne'e idumia ngaia 'e 'ilo'oo: 'Too le'a mola na nga fadalana 'ola lo'oo.) "Mai mooru tamooru agasia nga 'Ola 'e Ria na nga profet Daniel 'e giri suria te'e tata'e mai na lefu 'e abu na ngaia 'ame to'omia 'ani ula ai. Nga 'Ola 'e Ria lo'oori te'e fa'agenia nga 'Ifi Abu na God. Alata mooru agasia nga 'ola lo'oo 'ani nigi mai, nga ta'a na gila to'oru na gule'e lefu 'i Judea, tagila 'akwa fana gouna nga busu. ¹⁵ Ma lauta ta wane na 'i'oo to'oru 'i gouna 'ifi, 'akwa no'o, 'i'oo sia sifo la'u mai fana 'ubulana nga 'ifi amu fana ngarilana te'efuta 'ola. ¹⁶ Ma nga wane na 'i'oo to'oru 'i 'ubulana nga langa'a amu, 'akwa no'o, 'i'oo sia ori la'u 'i fanua fana nga ruu amu.

¹⁷ Ma fe'e gani lo'oori, te'e ria fana ni noni gila guru'a, tofunu ngaia 'e 'ato no'o faga 'agila 'akwa, ma ka ria la'u fana nga noni na gila to'o na nga wela sisika. ¹⁸ Ta'a moru fo'a fana God fana ni 'ola lo'oori gila sia nigi mola mai na alata na gwaringa. ¹⁹ Tofuna nga nonifinga na fe'e gani lo'oori, te'e ria riufia nga nonifinga

na wane fofona fanua lo'oo 'i wado gila su'aai, eta 'ua mai na etalana alata God 'e launge'enia nga fanua lo'oo 'i wado ma ka nigi na alata lo'oo. Ma ngaia 'e 'amoe no'o ta 'ola 'ilo'oo na te'e la'u mai 'i buri. ²⁰ Ma lauta God 'ame folo ko'uko'uta na alata na nonifinga lo'oo, ngaia 'e 'ato no'o fana nga wane 'ani moori. Ma ngaia 'e folo ko'uta na alata lo'oori fana le'anga na ni ta'a ne'e firiga.

²¹ "Lo'oo, lauta ta wane 'e fata 'ilo'oo famooru, 'Agasia madi, ngaia no'o na Kraes,' ma ka fata 'ilo'oo, 'Agasia madi, ngaia no'o 'i loko'u,' moru sia fito'oa mola ana. ²² Suria nga ta'a ni kotanga te'e nigi mai, tagila fata 'ilo'oo, 'Nau nga Kraes,' ma nga ta'a ni kotanga tagila fata 'ilo'oo, 'Nau nga profet.' Ma tagila agea 'ola faringa'a 'ani talai kuta na nga ta'a na God ngaia 'e firiga, tafe'ua ma ngaia 'e 'ato iiki faga. ²³ Ta'a mooru agaaga le'a! Nau ku kwairii te'amooru no'o 'i na'o, sui ma 'ola lo'oo te'e bi'i nigi mai."

Nga nigilana mai nga

Wela na Wane

(Mat 24:29-35; Luk 21:25-33)

²⁴ "Ma alata na nonifinga lo'oori 'ani sui, 'Nga sisina te'e logo,

ma nga singari, sia lala la'u.

²⁵ Ma God te'e agea nga buruburu, tagila 'esiga fa'asia 'ubulana lalo.

Ma God te'e agea ni 'ola 'i langi, tagila leka kuta fa'asia talafuriga.' ✧

²⁶ "Sui ma 'inau, nga Wela na Wane, nau taku bi'i ori mai. Nau taku ori mai fe'enia nga tegelangaa ba'ita, mai 'ubulana nga lalo. ²⁷ Ma 'inau taku kwatea nga enselo agu fofona fanua lo'oo 'i wado te'efou, 'agila gonia mai nga ta'a na God 'e firiga."

Fa'aladanga na nga figi

²⁸ Ma, la Jisas ka fata suria tarifulaa 'ilo'oo, "Ta'a moru manata madi suria nga 'ai nga figi. Alata moru agasia nga lalana 'e ula no'o, mooru moru su'aai nga alata fana nga 'ago'agonga 'e gagalangi no'o. ²⁹ Maka 'ilo'oo la'u mola, alata moru agasia nga nonifinga lo'oori te'e nigi mai, mooru moru su'a ai nga ori lagu mai ngaia 'e galangi no'o. ³⁰ 'Ola kwala'imori na 'inau

✧ 13:25 Aesea 13:10; 34:4; Esikiel 13:7; Joel 2:10,31; 3:15

ku iiria famooru, tani ta'a na gila moori na alata lo'oo, gila sia mae mola 'i na'ona 'ola lo'oori te'e nigi mai. ³¹ To'oto'oni 'ola 'ubulana lalo ma nga fanua lo'oo 'i wado te'e sui, tafe'ua ma fatalagu te'e nana'i firi.”

*Sasari agau fana orilana
la Kraes
(Mat 24:36-44)*

³² “Ta wane 'esia su'a mola na alata kwala'imori na 'inau 'aku ori mai ai. Gwa'a nga enselo 'i langi ma gila 'ame su'aai, ma gwa'a 'inau nga Wela na Wane, mai nau ku 'ame su'a la'u mola ai. God nga Mama'a, te'i ngaia no'o ne'e su'a no'o ai. ³³ Ta'a mooru agaaga le'a, ma moru ka mamania, suria moru bobolosia nanitaa nau taku nigi mai ai. ³⁴ Nga orilagu mai 'e 'ilaka'u te'e wane ne'e leka na fanua lalau, ma ka arua nga to'olanga ana 'i nimana ta'a ni taunga'i aana. Ngaia ka kwatea taunga'inga kwaitatari faga. Ma ngaia ka iiria fana ni wane ni folonga 'agila aga aga le'a mamania nigilana. ³⁵ Ngaia na, moru agaaga le'a, suria mooru 'ame su'ana alata na te'e nigi mai, 'ilaka'u wane na nga 'ifi. Ngaia te'e nigi mai laulafi ta'ua, 'amoe 'ubulana dalototo'o ana nga logo, 'amoe ma tagetage'e gani, 'amoe 'usugani alata sina bi'i fane mai. ³⁶ Ma lauta ngaia te'e nigi 'afe'aferu mola, ngaia 'ame le'a fana 'ani nigi te'amooru na alata moru eeno. ³⁷ Ma te'e 'ola na nau ku iiria famooru, na nga 'ola laka'u nau ku iiria la'u mola fana nga ta'a te'efou ne'e 'ilo'oo: Ta'a moru agaaga le'a!”

14

*Ni fataabu ba'ita gila launge'enia funi'oonga 'e nagwafana kwa'ialana la Jisas
(Mat 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)*

¹ Rua fe'e gani 'i na'ona nga Fafangalaa na Tala Riunga 'e nigi,* ma nga Fafangalaa na 'anilana nga beret na iist 'amoe 'i 'ubulai. Ni fataabu ba'ita, ma nga ta'a kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses, gila ka ogu 'agila launga'i fana nagwafilana ma kwa'ilana la Jisas. ² Gila fata 'ilo'oo, “Goru

sia agea mola na alata fafangalaa, fa'asia laloana nga ta'a gila ta bi'i ngada 'ola.”

*Te'e noni ngaia 'e 'irisia waiwai si'inilana 'e le'a
'i gouna la Jisas
(Mat 26:6-13; Jon 12:1-8)*

³ Na alata la Jisas ngaia 'e to'oru 'i 'ubulana maa'e fanua 'i Betani, ngaia ka keto 'i 'ubulana 'ifi ala Saemon, nga wane nga kuu 'e lau ana 'i na'o. Ma te'e noni ngai ka leka mai te'ana fe'enia nga fe'e waiwai na sugalana 'e ba'ita iiki,† ma ngaia 'e fongu 'ania nga waiwai lo'oo si'inilana 'e le'a, nga kokole'e 'ola na waiwai lo'oo forilai 'e ba'ita na gila fa'alata 'ania alabasta.‡ Ma nga forilana 'e ba'ita iiki. Ngaia 'e 'oia nga maana fe'e waiwai lo'oori, ma ka 'irisia no'o waiwai lo'oori si'inilana 'e le'a 'i gouna la Jisas. ⁴ Ma tani wane na gila to'oru 'i no'ona, gila ka ogaria, ma gila ka fata 'ilo'oo faga kwairiu, “To'omia 'i ngaia 'e sia ngadaa mola nga waiwai lo'oo 'e si'ini 'e le'a! ⁵ To'omia ngaia 'ani fa'afori 'ania fana bata 'e aula, to'omia foforinga na te'e wane fana farisi, fana 'ani ngaria bata lo'oori, ma ka kwatea fana nga ta'a galafa.” Ma gila ka fata tegela fana noni lo'oori.

⁶ La Jisas ngaia 'e longoa, ma ka fata 'ilo'oo, “Moru rugasia kau moru sia fata ngadaa la'u. Ngaia 'e agea taunga'inga le'a ba'ita fagu. ⁷ Nga ta'a no'ona gila galafa'a gila to'oru furifuri mola fe'eni amooru. Ma lauta moru siria, ma tamoru booniga kau na ta alata ngaa'i. Tafe'ua, mai nau ku 'ame to'oru aburu fe'eni 'amooru. ⁸ Ngaia 'e agea 'ola ne'e to'omia fana agelai. Ngaia 'e 'irisia nga waiwai 'e si'ini 'e le'a lo'oo 'i nonigu 'i na'o na maenga agu, fana 'ani sasari nau fana kwaiatolagu. ⁹ 'Ola kwala'imori nau ku iiria famooru, nga lefu te'efou fofona fanua lo'oo 'i wado na tagila alafuu suria nga Kwairiinga Le'a lo'oo, tagila alafuu la'u mola suria 'ola ne'e agea fana manatanga to'ona.”

*La Judas ngaia 'e alafafia 'ani 'olonge'enia la Jisas fana nga marimae aana
(Mat 26:14-16; Luk 22:3-6)*

* **14:1** Fafangalaa na ta'a 'i Jiu gila agea fana madailana alata wawarifuga leka fa'asia Ijip. † **14:3** Nga waiwai lo'oo si'inilana 'e le'a iiki na gila fa'alata nad. ‡ **14:3** Alabasta nga fou na gila launge'enia 'ola 'ania.

¹⁰ Sui ma la Judas Iskariot, te'e wane na nga akwale'e wane ma ruaai na fufu'iwane ala Jisas, ngaia 'e leka te'ana ni fataabu ba'ita, ma ka kwairii faga 'ilo'oo, "Nau taku kwatea la Jisas famooru." ¹¹ Ma gila ka malale'a ba'ita suria 'ola ne'e iiria, ma gila ka fataarunga'i fana kwatelana bata fana. Ma la Judas ka etaa no'o fana aganga fana me'e alata le'a fana 'olonge'enilana la Jisas faga.

Jisas 'e 'ania nga Fafangalaa na Tala Riunga fe'enia fufu'iwane aana

(Mat 26:17-25; Luk 22:7-14,21-23; Jon 13:21-30)

¹² Na gani eteeta na Fafangalaa na 'anilana beret na iist 'amoe ai, fe'e gani lo'oori na 'agila kwa'ia te'e sifisifi fana nga Fafangalaa na Tala Riunga. Alata lo'oori, fufu'iwane ala Jisas tagila orisia 'ilo'oo, "I fai na 'i'oo siria ameeru leka ma meru ka sasaria na nga Fafangalaa na Tala Riunga famu?"

¹³ Ma la Jisas ka fata fana nga rua wane laloaga 'ilo'oo, "Molo ru'u 'ubulana 'i Jerusalem, ma te'e wane ne'e ngaria nga fe'e ka'o, ngaia te'e daria moo'o. Ma molo leka 'i burina ¹⁴ fana 'ifi lo'oori ne'e ru'u 'i 'ubulai. Molo orisia nga wane ne'e to'o na nga 'ifi no'ona 'ilo'oo, 'Nga wane ni kwaifa'ananaunga 'e iiria, nga tofi 'ifi fai na ngaia te'e 'ania nga Fafangalaa na Tala Riunga fe'enia nga fufu'iwane aana ai?' ¹⁵ Ma ngaia te'e faate'enia tofi 'ifi 'i langi 'e ba'ita ne'e to'oru ai. 'I no'ona ni 'ola fana to'orunga ai ma fangalaa ngai fofona gila sasaria no'o. Ma molo ka sasaria nga ketonga fadauru te'efou no'ona."

¹⁶ Sui ma, nga rua wane laka'u gala leka, ma gala ka ru'u no'o 'i Jerusalem, ma gala ka agasia nga 'ola te'efou 'e 'ilaka'u na la Jisas 'e iiria fagaa'a. Ma gala ka sasaria 'ola te'efou fana Fafangalaa na Tala Riunga.

¹⁷ Ma ngaia 'e laulafi no'o, la Jisas 'e nigi no'o mai fe'enia nga akwale'e wane ma ruaai laka'u ana. ¹⁸ Ma alata gila keto, la Jisas ka fata 'ilo'oo, "Nga 'ola kwala'imori nau ku iiria famooru, te'e wane amooru te'e 'olonge'eni nau fana nga marimae agu. Te'e wane amooru ne'e keto fe'eninau na alata lo'oo."

¹⁹ Ma nga fufu'iwane aana, gila ka etaa gila kwaimanadai no'o, ma gila ka fata tala te'e wane, ma gila ka 'ilo'oo, "Nau ku sia kwate'o mola fana marimae amu welakau!"

²⁰ Ma la Jisas ka lamadu'aga 'ilo'oo, "Te'e wane amooru nga akwala ma ruaai lo'o agu, nga wane ne'e arua me'e beret 'i 'ubulana nga daoko fe'eni nau. ²¹ Mai nau, nga Wela na Wane, taku mae 'ilaka'u nga Girigiringa Abu laka'u 'e fata suri nau. Tafe'ua, kwaimanadainga ba'ita fana wane na te'e tagoni 'olonge'eni lagu fana nga marimae agu! Ngaia le'a fana wane 'ilo'oo lauta ngaia 'ame futa mola."

La Jisas ngaia 'e etaa nga Fafangalaa 'e Abu

(Mat 26:26-30; Luk 22:14-20; 1 Korin 11:23-25)

²² Ma alata gila keto no'o, la Jisas 'e ngaria nga me'e beret, ma ka baatafea God, sui ma ka mandanga maka kwatea fana nga fufu'iwane aana, ma ka fata 'ilo'oo, "Ngaria ma moru 'ania. Ngaia no'o na nonigu ne'e mandanga famooru."

²³ Sui ma ngaia ka ngaria nga teteu na waen, ma ka baatafea God, sui ma ka kwatea faga. Ma gila te'efou gila ka go'ufia no'o. ²⁴ Ma ngaia ka fata 'ilo'oo, "Ngaia no'o na 'abugu ne'e afe fana ta'a 'e aula fana fa'ategelalana nga fataarunga'inga fooru ala God. ²⁵ 'Ola kwala'imori nau ku iiria famooru, nau ku sia go'ufia mola nga waeni lo'oo la'u leleka maka nigi na fe'e gani 'inau taku go'ufia la'u nga waeni fooru, alata God te'e ba'ita fafia ta'a te'efou."

²⁶ Burina gila ka nguria fe'e nguu, sui ma gila ka leka no'o fana nga busu 'i Olif.

La Jisas 'e iiria la Pita te'e gwalaa

(Mat 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

²⁷ La Jisas ka fata 'ilo'oo faga, "Mooru te'efou na tamooru 'akwa fa'asi nau. Suria nga Girigiringa Abu 'e fata 'ilo'oo, 'La God te'e kwa'ia wane na 'e aga suria nga sifisifi, ma nga sifisifi te'efou tagila tagala'i.' ✧

²⁸ “Ma gwa'a 'ani 'ino'ona, 'i burina nau taku tata'e la'u fana mooringa, nau taku leka no'o 'i na'o mooru fani Galili.”

²⁹ Ma la Pita ka fata 'ilo'oo, “Ngaia 'e 'ato no'o fana 'aku 'akwa fa'asi'o, tafe'ua ni wane ngaa'i gila ka 'akwa fa'asi'o!”

³⁰ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fala Pita, “Nau ku iiria famu. Na'ona nga susuki te'e aani rua alata 'ubulana logo lo'oo tala'ina, 'i'oo to'o tofe nau moko iiria 'i'oo bobolosi nau.”

³¹ Ma la Pita ka lamadu'aa tegela aana 'ilo'oo, tafe'ua nau taku mae fe'eni'o, 'e 'ato no'o nau 'aku iiria nau ku bobolosi'o.”

Ma nga fufu'iwane aana te'efou lo'oo, gila iiria la'u mola te'e 'ola lo'oori.

La Jisas 'e fo'a 'i Getsemani
(Mat 26:36-46; Luk 22:39-46)

³² Sui mala Jisas fe'enia nga fufu'iwane aana, gila ka leka fana te'e lefu gila fa'alataa 'ania 'i Getsemani. Alata gila nigi no'ona, la Jisas ka fata 'ilo'oo faga, “Ta'a mooru to'oru 'i lo'oo alata nau ku fo'a 'i talagu.” ³³ Sui ngaia ka talaia la Pita, ma la Jemes, ma la Jon fe'enia. Ma ngaia ka kwaimanadai maka manata gelo ba'ita ma ka aotala no'o. ³⁴ Mai ngaia ka fata 'ilo'oo faga, “Nga mangogu 'e fiitala 'e ba'ita no'o, ma ngaia 'e to'omia no'o kwa'ilagu. Moru to'oru 'i lo'oo, ma moru ka agaaga fe'eninau.”

³⁵ Ma ngaia ka 'idu sisika kau, ma ka bobouruuru 'i wado. Ma ngaia ka fo'a 'ilo'oo lauta ngaia 'e wada'u mola, kwatea nau ku sia ru'u mola 'ubulana nonifiinga lo'oo. ³⁶ Ma ngaia ka fo'a 'ilo'oo, “Mama'a, ni 'ola te'efou ngaia 'e talawada'u mola famu. 'Oi lafua kau nga nonifiinga lo'oo fa'asi nau. Ma tafe'ua, nga kwaisiriinga agu 'amoe lo'oo, tafe'ua ma suria kwaisiriinga amu no'o.”

³⁷ Sui mala Jisas ka ori la'u, mai maka daria nga oru wane laka'u aana, gila eeno mola. Ma ngaia ka fata 'ilo'oo fala Pita, “Saemon, 'utaa na 'i'oo eeno mola? To'omia 'i'oo 'ani aga fe'eninau suria gwa'a te'e tofi'i logo sisika.” ³⁸ Ma ngaia ka alafuu 'ilo'oo faga, “Ta'a mooru agaaga 'ania fo'anga fa'asia nga irito'onga eta riufia

mooru. Suria manata lamooru 'e siria age-lana 'ola 'e le'a, tafe'ua ma noni mooru 'e waata'uta'u 'e iiki.”

³⁹ Ma la Jisas ka leka la'u fa'asiga, ma ka fo'a, ma ka iiria la'u mola te'e alafuunga laka'u. ⁴⁰ Sui ma ngaia ka ori la'u mai te'aga, ma ka nigi to'oga gila eeno mola, suria nga maaga 'e ooloo moo no'o. Ma gila 'ame su'a no'o na nga te'efuta 'ola na 'agila iiria fana.

⁴¹ Ma alata 'e ori la'u mai na oruna alata, ngaia ka fata 'ilo'oo faga, “Mooru moru eneeno 'ua? 'E le'a no'o! Moru aga no'o, tagila kwate nau no'o, nga Wela na Wane, 'ubulana nimana nga ta'a 'e ria. Nga alata laka'u lo'oo 'e nigi no'o! ⁴² Tata'e, goru leka no'o. Moru aga nga wane laka'u ngaia 'e 'olonge'eni nau fana nga marimae agu, ngaia 'e nigi no'o mai!”

Nga gaulana la Jisas

(Mat 26:47-56; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

⁴³ Na alata la Jisas ngaia 'e alafuu mola 'ua, la Judas, nga wane na nga akwala ma ruaai laka'u aana, 'e nigi no'o mai. Te'e uguogunga ba'ita gila leka mai, ma gila ka ngaria mai nga naifi ma sua ma nga 'ola ni fununga. Ni fataabu ba'ita, ma nga ta'a na'ona'o na ta'a 'i Jiu, ma nga ta'a kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses gila alea nga uguogunga fana lekanga te'ala Jisas. Ma gila ka ngaria mai nga naifi ma sua ma nga 'ola ni fununga. ⁴⁴ Ma la Judas, nga wane ne'e 'ani kwatea la Jisas faga, ngaia ka kwatea nga faata'inga fana uguogunga no'o na 'ilo'oo, “Nga wane na 'inau taku nono fe'enia, § ngaia na wane na moru siria. Ta'a mooru gemasia, ma moru ka talaia kau.”

⁴⁵ Sui ma la Judas 'e nigi, ma ngaia ka leka no'o kau te'ala Jisas, ma ka fata 'ilo'oo, “Wane kwaifa'ananaunga!” Ma ngaia ka nono'ia no'o. ⁴⁶ Ma gila ka gemasia no'o la Jisas, ma gila ka gaua no'o. ⁴⁷ Ma alata lo'oori, te'e wane ne'e tata'e galangi mai, 'e lafua nga naifi aana, ma ka tofu mousia nga aringana nga wane ni taunga'i fana alafa ni suuabunga.

§ 14:44 Nga falafala 'i Jiu, nga kwai nono'inga faate'enia kwaimaanga ma iiri ba'ita malaa nga falafala na 'sek han' adauru.

⁴⁸ Ma la Jisas ka orisi 'ilo'oo aaga, “Ino'ona ma amooru moru madafia nau nga wane beriberi lo'oo? Ngaia lo'oo moru nigi mai fe'enia nga naifi ma nga 'ola ni fununga fana daulagu? ⁴⁹ Aburu no'o mai, nau ku kwaifa'anana amooru 'i 'ubulana nga 'Ifi Abu na God, tafe'ua ma moru 'ame gemasi nau mola. Ma nga 'ola lo'oo moru agea, ngaia 'e fa'ato'oa nga Girigiringa Abu.”

⁵⁰ Sui ma nga fufu'iwane aana te'efou gila ka 'akwasia, ma gila ka 'akwa no'o.

⁵¹ Ma te'e wane bi'i ba'ita mai ne'e 'afesia mola me'e ruu, 'e leka mai burina la Jisas.

⁵² Na alata gila gemasia nga wane bi'i ba'ita lo'oo ngaia ka rugasia ruu lo'oo ana maka 'akwa daadala no'o. **

La Jisas 'e ula 'i na'ona ta'a na'ona'o na Jiu

(Mat 26:57-68; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:13-14,19-24)

⁵³ Sui ma gila ka talaia la Jisas fana 'ifi na alafa ni suuabunga. Ma ni fataabu ba'ita, ma ni ta'a na'ona'o 'i Jiu, ma nga ta'a ni kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses, gila ogu 'i lo'oori. ⁵⁴ Ma la Pita ngaia 'e ole no'o kau 'i burina, ma ka ru'u la'u 'ubulana nga lala bata na 'ifi na alafa ni suuabunga. Ngaia ka to'oru 'i no'ona fe'enia nga ta'a ni folonga, ma ngaia ka lalangia 'i gegena nga eele. ⁵⁵ Ma, ni fataabu ba'ita, ma ni wane ni fadafadanga, gila ka agea fana 'agila dari te'efuta 'ola 'e ria fana felete'enilai ala Jisas 'agila kwa'ia, tafe'ua ma gila 'ame daria mola ta 'ola aana. ⁵⁶ Ma nga ta'a 'e aula, gila ka koto fe'enia 'ola fana la Jisas, tafe'ua ma alafuunga aaga 'ame nana'i na te'e lefu.

⁵⁷ Ma tani wane ngaa'i gila tata'e la'u mai, ma gila ka koto fala Jisas ma gila 'ilo'oo, ⁵⁸ “Meeru meru longoa ngaia 'e fata 'ilo'oo, 'Nau taku osia nga 'Ifi Abu na God na ta'a gila launge'enia, ma 'i 'ubulana oru ma'e gani, nau taku launge'enia la'u nga 'Ifi Abu lo'oo ne'e 'ato fana wane 'ani launge'enia.’” ⁵⁹ Ma nga alafuunga aaga 'ame nana'i na te'e lefu.

⁶⁰ Ma nga alafa ni suuabunga ngaia 'e ula 'i na'oga, ma ngaia ka orisia la Jisas 'ilo'oo, “Ino'ona ma, 'i'oo 'ame to'o mola na ta

alafuunga fana orisilai tofuna alafuunga na ta'a lo'oo gila faia fafi'o?” ⁶¹ Tafe'ua, la Jisas 'e nana'i aloalo mola, ngaia 'ame lamadu'aa ni kotonga gila iiria fafia. Ma nga alafa ni suuabunga ngaia 'e orisia 'ilo'oo la'u, “Ino'ona ma, 'T'oo na Kraes laka'u, nga Wela na God?”

⁶² Ma la Jisas ka lamadu'aa 'ilo'oo, “I nau na 'i ngaia. Ma tamoru agasia nau, nga Wela na Wane, 'aku to'oru 'i gule'e nimana le'a na God. Nau taku ba'ita fafia ni 'ola te'efou, ma taku ori mai fa'asia 'i langi fofona nga kofa.”

⁶³ Ma nga alafa ni suuabunga no'o na ngaia ka gaasia nga ruu tekwa aana 'i talana ma ka faate'enia nga ogarianga aana, ma ka fata 'ilo'oo, “Goru 'ame siria la'u ta wane ngai 'ani alafuu la'u suria! ⁶⁴ Moru longoa no'o ngaia 'e fa'atooto'ome'enia fe'enia God! Moru manata 'utaa ana?”

Ma gila te'efou no'o, gila ka iiria ngaia 'e kuta no'o, ma ngaia 'e to'omia 'agila kwa'ia no'o.

⁶⁵ Ma tani wane laloaga gila ka etaa fana ngisufilana la Jisas, ma gila ka gau 'usia maana, ma gila ka gumuria. Ma gila ka fata 'ilo'oo, “Su'a ana ni dai ne'e gumuri'ol!” Ma nga ta'a ni folonga gila ka talaia, ma gila ka gule kwairiu ana.

La Pita ngaia 'e gwala la Jisas

(Mat 26:69-75; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18,25-27)

⁶⁶ La Pita ngaia 'e to'oru 'ua 'i 'ubulana lala bata na 'ifi na alafa ni suuabunga, alata gila malate'ote'o ala Jisas. Te'e wela geni laari'i ne'e taunga'i fana alafa ni suuabunga ngaia 'e nigi mai. ⁶⁷ Ma alata ngaia 'e agasia la Pita ne'e lalangia 'i talana, ngaia ka aga tegela kau fana, ma ka fata 'ilo'oo, “T'oo to'oru la'u mola fe'enia la Jisas, nga wane laka'u fa'asia nga maa'e fanua 'i Nasaret.”

⁶⁸ Ma la Pita ngaia ka tofea 'ilo'oo, “Nau ku bobolosa, nau ku 'ame su'ana 'ola na 'i'oo fata suria.” Ma ngaia ka ru'u kau maana sinama na lala bata. Ma alata no'ona, nga susuki ka ani no'o.

⁶⁹ Ma nga wela geni laari'i ni taunga'i laka'u ngaia 'e agasia la'u 'i no'ona, ma ka fata 'ilo'oo fana ta'a na gila ula 'afuia

** 14:52 Ta'a 'e aula gila madafia wane bi'i ba'ita lo'oo la Mak.

'i no'ona, “Ngaia te'e wane aaga la'u mola lo'oo!”⁷⁰ Ma la Pita ka gwalaa la'u mola.

Ma alata sisika 'i burina, nga ta'a na gila ula galangi, gila ka fata 'ilo'oo la'u fala Pita, “Ngaia 'e 'ato no'o 'i'oo gwalaa iiria 'i'oo wane aga, ma 'i'oo la'u mola 'i'oo leka mai fa'asia nga gule'e lefu 'i Galili.”

⁷¹ Sui ma la Pita ka fata tegela'a 'ilo'oo, “Alamia God te'e kwatea nga kwa'ikwa'inga fagu, lauta nau ku 'ame fata kwala'imori! Nau ku 'ame su'aai na wane na moru fata suria!”

⁷² Ma te'e alata no'ona mola, nga susuki ruana fe'e aaninga ka aani no'o. Ma la Pita ka manata to'ona nga alafuunga laka'u la Jisas 'e iiria laka'u 'e 'ilo'oo, “I na'ona nga susuki 'ani aani rua na alata, 'i'oo to'o gwala nau oru alata na, 'i'oo bobolosi nau.” Ma alata la Pita ngaia 'e manata to'o na 'ola lo'oori, ngaia ka aani ba'iba'ita no'o.

15

Gila talaia la Jisas te'ala Paelat

(Mat 27:1-2,11-16; Luk 23:1-5,13-25; Jon 18:28–19:16)

¹ Na 'usugani logologo'a mola, ni wane ni fadafadanga te'efou gila ogu 'afe'aferu la'u. Ma nga fataabu ba'ita, ma nga ta'a na'ona'o, ma nga ta'a kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses, gila lado. Gila ogu 'agila fadaa fana 'olataa na 'agila agea ala Jisas. Ma gila ka gaua la Jisas 'ania kwalo, ma gila ka talaia kau fana kwatelana fala Paelat, nga wane ba'ita fa'asia 'i Rom. ² Ma la Paelat ka orisia 'ilo'oo, “Ino'ona ma 'i'oo na alafa na ta'a 'i Jiu?”

Ma la Jisas ka lamadu'aa 'ilo'oo, “Ngaia no'ona 'i'oo iiria no'o.”

³ Ni fataabu ba'ita gila ka fai fafia no'o na ni 'ola 'e kuta 'e aula. ⁴ Ma la Paelat ka orisia la'u 'ilo'oo, “Mai'o longoa na nga 'ola ne'e aula na gila faia fafi'o lo'oo! 'Ino'ona ma 'osia orisiga mola?” ⁵ Tafe'ua, ma la Jisas 'ame iiria mola ta alafuunga, ma la Paelat ka 'alefo no'o.

⁶ Lo'oo, na nga Fafangalaa na Tala Ritunga, la Paelat ngaia 'e fini rubea nga wane fa'asia nga lokafu na ta'a gila kwaisoe fai. ⁷ Ma nga alata lo'oori, te'e wane na latana la Barabas ngaia 'e to'oru la'u 'i 'ubulana

lokafu, tofuna ngaia nga wane 'e ria na gila kwa'ia ta'a na fununga fe'enia ta'a 'i Rom. ⁸ Sui ma ta'a na gila ogu mai, gila ka siria la Paelat fana 'ani rubea nga wane fa'asia nga lokafu suria falafala ne'e fini agea mai na alata 'i na'o. ⁹ Ma ngaia ka orisiga ma ka 'ilo'oo, “Ino'ona mai 'amooru moru siria 'inau 'aku rubea nga alafa 'i Jiu famooru?” ¹⁰ Suria la Paelat 'e su'a no'o na fataabu ba'ita gila kwatea mai la Jisas te'ana, tofuna manate'e wane ni kwaifingaa ngai aga suria ta'a 'e aula gila leka 'i burina la Jisas.

¹¹ Tafe'ua, ma nga fataabu ba'ita gila alafuu 'i manatalana nga ogunga no'ona, fana 'agila soea la Paelat fana 'ani rubea mai la Barabas faga. ¹² Ma la Paelat ka fata la'u 'ilo'oo na nga ogunga no'o na, “Ino'ona ma nga 'olataa na nau taku agea na nga wane na moru fa'alata alafa amooru 'i Jiu?”

¹³ Ma gila ka o'omae ma gila 'ilo'oo, “Kwa'ia 'ani mae!”

¹⁴ Ma la Paelat ngaia 'e kwaiorisi 'ilo'oo, “Olataa 'e ria na ngaia 'e agea?”

Ma gila ka o'omae ba'ita la'u, ma gila 'ilo'oo, “Kwa'ia 'ani mae!”

¹⁵ Ma la Paelat ka rubea kau la Barabas faga, suria ngaia 'e siria 'ani fa'amalale'aa nga manatalana nga ta'a lo'oori. Sui, mai ngaia ka kwatea no'o la Jisas fana nga labusilana, ma ka kwatea no'o fana mudu'ilana 'i bata'ana nga 'ai folo.

Ni wane na fununga gila ka doo 'ania la Jisas

(Mat 27:27-31; Jon 19:2-3)

¹⁶ Ni wane na fununga, gila ka talaia no'o kau la Jisas 'i 'ubulana nga lala bata na 'ifi ba'ita ala Paelat, ma gila ka lalofia mai nga ta'a na fununga te'efou. ¹⁷ Ma gila ka fa'aruufia 'ania nga ruu meku tekwa-tekwa, ma gila ka eelea 'ania nga 'elegou na 'alagau ngangala'a, ma gila ka eelea 'ania gouna 'ilaka'u nga kiingi. ¹⁸ Sui ma gila ka doo ana, ma gila ka fata 'ilo'oo, “Nga alafa 'i Jiu, 'i'oo to'o moori 'e aburu!” ¹⁹ Sui ma gila ka kwa'ia gouna 'ania fe'e 'ai, ma gila ka ngisufia, ma gila ka bobouruuru 'i na'ona, 'ilaka'u na gila fa'aba'ita. ²⁰ Ma alata na gila fa'atelelea 'e sui mola, gila ka lafua nga ruu tekwa laka'u fa'asia. Sui ma gila ka

fa'aruufia la'u 'ania ruu aana 'i talana. Sui ma gila ka talaia no'o fana nga mudu'ilana na 'ai folo.

Gila mudu'ia la Jisas na 'ai folo

(Mat 27:32-44; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

²¹ Ma nga alata gila leka kau suria nga tala, ma gila daria te'e wane latana la Saemon, ma'a ala Aleksanda, fe'enia la Rufus. Ngaia nga wane fa'asia nga fanua 'i Saerin. Ngaia 'e leka mai ma ka ru'u 'ubulana fanua 'i Jerusalem fa'asia langa'a. Ma nga ta'a na fununga, gila ka su'unge'enia aana 'ani ngaria nga 'ai folo ala Jisas.

²² Ma gila ka talaia kau la Jisas fana nga lefu na gila fa'alata 'i Golgota. Na alafuunga na Aramaik fa'aladamia 'ania, "Nga lefu fana gouna wane 'e mae."

²³ Ma gila ka kwatea nga waeni na gila dolaa fe'enia 'ola na gila fa'alata "Mira," nga kwaikwai na 'ola fana fa'aloolana wane 'e fii, tafe'ua ma la Jisas 'ame go'ufia mola. ²⁴ Ma gila ka mudu'ia na 'ai folo. Ma gila ka dalo'ia nga ruu aana 'i laloaga kwairiu. Gila ka masa fai 'ilaka'u nga masanga na daisi 'agila daria ni dai aaga na 'ani ngaria nga ruu lo'o. ²⁵ Na nga mulena mae'ola 'usugani, gila foto fafia na 'ai folo. ²⁶ Ma gila ka arua 'i gouna 'ai folo no'ona me'e girigiringa na kwai gulenga. Gila giria 'ilo'oo, "Nga wane Alafa 'i Jiu."

²⁷⁻²⁸ Ma gila ka foto fafia la'u rua wane beriberi 'i bata'ana nga rua 'ai folo fe'enia la Jisas. Nga wane ngaa'i gula le'a aana, ma nga wane ngaa'i gula moori aana.

²⁹ Ma nga ta'a gila riu, ma gila ka 'asu kwairiu 'i gougua, ma gila ka fata sifo ala Jisas, ma gila ka alafuu 'ilo'oo, "T'oo iiria to'o 'osia nga 'Ifi Abu ala God, ma to'o launge'enia mola 'ubulana oru maa'e gani.

³⁰ 'Oi fa'amoori'o talamu! Sifo mai fa'asia nga 'ai folo no'ona!"

³¹ Ma nga fataabu ba'ita, ma nga ta'a kwaifa'ananaunga na tagi ala Moses, gila ka fata la'u mola 'ilo'oo. Ma gila ka alafuu ni doonga ala Jisas, ma gila ka alafuu 'ilo'oo faga kwairiu, "Ngaia 'e fa'amooria ta'a matari, ma ngaia 'ame fa'amooria mola 'i ngaia 'i talana! ³² Lo'oo goru aga fana lauta

ngaia nga Kraes, nga alafa 'i Jiu. Ngaia te'e sifo mola mai fa'asia nga 'ai folo lo'oo, fana 'agoru fito'o ana!"

Ma nga rua wane na gila mudu'i 'agaa'a na 'ai folo fe'enia la Jisas, gaa'a gala fata sifo la'u mola ala Jisas.

Nga maenga ala Jisas

(Mat 27:45-56; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

³³ 'Ita na dalototo'o na gani, nga gule'e lefu lo'oo 'e logosusu no'o, leleka ma ka nigi na sina 'e laufolo.

³⁴ Ma alata 'e oru mae'ola alata sina 'e laulafi, la Jisas 'e o'omae ba'ita ma ka 'ilo'oo, "Eloi, Eloi, lama sabakatani" na fatalana Aramaik. Ngaia 'e fa'aladamia alafuunga lo'oori 'e 'ilo'oo, "God agu, God agu, 'utaa na 'i'oo ma'asini te'eni nau?"

³⁵ Ma tani wane na gila to'oru 'i no'ona, gila ka longoa, ma gila ka madafia ngaia 'e o'omae fala Elaeja, nga profet. ³⁶ Ma te'e wane aaga 'e totola kau, ma ka toonge'enia nga me'e ruu 'ubulana waeni ukwala, ma ka arua 'i maana maa'e 'ai, ma ka lafua 'i langi 'i maana ngiduna la Jisas fana 'ani go'ufia, ma ngaia ka fata 'ilo'oo, "Goru aga madi, lauta la Elaeja te'e leka mai ma ka lafua mai 'i wado fa'asia nga 'ai folo!"

³⁷ Ma la Jisas ka o'omae ba'ita, sui mai ngaia ka mae no'o.

³⁸ Ma nga ruu ba'ita ne'e to'ofonosia nga gule'e Lefu Abu 'i 'ubulana nga 'Ifi Abu na God 'e akasi 'ita mai 'i gouna leleka ma ka nigi 'i 'a'aena. ³⁹ Ma nga wane na'ona'o na ta'a na fununga, ne'e ula 'i 'a'aena nga 'ai folo, ngaia 'e longoa nga o'omae lana, ma ka agasia nga maenga aana, ngaia 'e bi'i alafuu 'ilo'oo, "Ngaia kwala'imori no'o, nga wane lo'oo Wela ala God no'o!"

⁴⁰ Ma tani fu'igeni ngaa'i gila to'oru la'u mola 'ino'ona, gila te'e agaaga lalau la'a kau. Ni Meri nga noni 'i Magdala, ma ni Meri nga ga'ia la Jemes sika'a ma la Joses. Ma ni Salome 'e to'oru la'u mola no'ona. ⁴¹ Gila leka la'u 'i burina la Jisas na alata ngaia 'e to'oru 'ua 'i Galili, ma gila ka kwai-booni ana. Ma ni noni 'e aula la'u mola na gila leka mai fe'enia fani Jerusalem, gila to'oru la'u mola no'ona.

Nga kwaiatolana la Jisas
(*Mat 27:57-61; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42*)

⁴²⁻⁴³ Ma ngaia 'e laulafi no'o, la Josef nga wane fa'asia fanua 'i Arimetea, ngaia 'e leka mai. Ngaia nga wane taringa'i na ni wane ni fadafadanga ne'e kwaimamani la'u mola fana agasilana alata God 'ani ba'ita fafia ta'a aana. Ngaia 'e 'uri, ma ka leka mai te'ala Paelat. Ma ngaia ka kwaisoe fana nga labena la Jisas, suria nga gani lo'oori nga gani na nga sasaringa mamania nga Sabat, nga gani fana mamalongaa. ⁴⁴ Ma la Paelat ka 'alefo ne'e longoa la Jisas ngaia 'e mae no'o. Ma ngaia ka o'omae fana wane na'ona'o na ta'a na fununga, ma ka orisia lauta la Jisas 'e mae no'o. ⁴⁵ Ma 'i burina la Paelat 'e longoa wane na'ona'o lo'oo ngaia 'e iiria ne'e mae no'o, la Paelat bi'i alamia la Josef 'ani ngaria labena la Jisas. ⁴⁶ Sui, ma la Josef ka foria nga ruu tekwa sugalai 'e ba'ita ma ka lafua labena la Jisas 'i wado, ma ka 'afua 'ania ruu lo'oo, ma ka arua 'i 'ubulana nga giru gwa'u lo'oo gila takwea 'i 'ubulana nga fou. Sui ma ka geua te'e me'e baba na fou ba'ita, ma ka bokota no'o maana nga giru gwa'u lo'oori. ⁴⁷ Ma ni Meri nga noni 'i Magdala, ma ni Meri na ga'ia la Joses, gala ka agasia no'o lefu na gila kwaiatoa la Jisas ai.

16

Nga tata'elana la Jisas
fa'asia maenga

(*Mat 28:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10*)

¹ Ma 'i burina nga sina 'e suu na nga gani na mamalongaa, ni Meri nga noni 'i Magdala, ma ni Meri nga ga'ia la Jemes, ma ni Salome, gala ka foria mai nga 'ola si'inilana 'e le'a fana nga 'usulai na labena la Jisas. ² Na 'usugani logologo'a 'ua na Sande, alata sina bi'i tata'e mola, gila ka leka mai fana lefu ni arulana wane mae. ³ Alata gila leka, gila ka kwaiorisi kwairiu, ma gila ka 'ilo'oo, "Ni dai na te'e geua nga baba'e fou laka'u fa'asia maana giru gwa'u laka'u?" Suria fou no'o na 'e ba'ita 'e iiki. ⁴ Ma, alata gila niggi no'ona, gila ka agasia nga baba'e fou laka'u 'e ageu no'o. ⁵ Ma alata gila ruu kau 'i 'ubulana nga giru gwa'u, gila agasia

te'e wane bi'i ba'ita 'e ru'ufia ruu tekwa kwakwao'a, ma ka to'oru gula le'a 'ubulana giru gwa'u lo'oo. Ma gila ka ma'u no'o.

⁶ Ma ngaia ka fata 'ilo'oo, "Moru sia ma'u mola. Nau ku su'aai mooru moru kwailo 'ofia la Jisas, nga wane 'i Nasaret na gila kwa'ia 'i bata'ana nga 'ai folo. Ngaia 'amoe no'o 'ilo'oo. Suria ngaia 'e tata'e no'o fa'asia maenga! Moru agasia nga lefu laka'u gila kwaiatoa ai! ⁷ Moru leka te'ana fufu'iwane aana fe'enia la Pita, ma moru ka kwairii 'ilo'oo faga, 'La Jisas 'e leka no'o 'i na'o mamania mooru 'i Galili, tamooru agasia 'ino'ona, 'ilaka'u ngaia 'e iiria no'o famooru.' "

⁸ Ma nga fu'igeni lo'oori gila ka ru'u no'o kau 'i maa, ma gila ka totola no'o fa'asia nga giru gwa'u lo'oori, suria gila ma'u, ma gila ka lebelebe no'o. Gila 'ame iiria no'o ta 'ola fana ta wane, suria gila ma'u ba'ita.

La Jisas 'e faata'i fani Meri nga noni 'i Magdala

(*Mat 28:9-10; Jon 20:11-18*)

⁹ Na 'usugani na Sande, la Jisas ngaia 'e moori la'u, ma ka faata'i ani Meri nga noni 'i Magdala, nga noni laka'u la Jisas ngaia 'e belote'enia nga fiu adalo laka'u fa'asia. ¹⁰ Ma ni Meri ka leka te'ana ni wane na fufu'iwane aana. Gila kwaimanadai, ma gila ka aani ba'ita. Ma ni Meri ka kwairii te'aga. ¹¹ Ma alata na gila longoa na la Jisas ngaia 'e moori, ma ni Meri ka agasia no'o, gila 'ame fito'o mola ani Meri.

La Jisas 'e faata'i fana rua wane ni fafulongonga aana

(*Mat 28:16-20; Luk 24:13-49; Jon 20:19-23; Wane Ni Kwairiinga 1:6-8*)

¹² Ma 'i buri la'u mola, la Jisas ka faata'i la'u fana nga rua wane ni fafulongonga aana, na fe'e faata'inga oriori matari alata gala leka suria nga tala fa'asia 'i Jerusalem. ¹³ Ma gala ka ori mai, ma gala ka kwairii la'u te'ana ni wane na fufu'iwane aana, tafe'ua ma gila 'ame fito'o la'u mola.

La Jisas 'e faata'i fana fufu'iwane aana

¹⁴ Ma 'i burina la Jisas 'e faata'i fana nga akwala ma te'e wane na fufu'iwane aana, alata gila fanga. Ma ngaia ka fata ngenge'a faga suria gila 'ame lo'oo ana, suria manatalaga 'e ngasi 'e iiki fana nga lo'onga

na ta'a na gila agasia 'i burina ne'e tata'e fa'asia maenga. ¹⁵ Ma ngaia ka fata 'ilo'oo faga, “Moru leka 'i 'ubulana afirina nga fanua lo'oo 'i wado, ma moru kwairii 'ania Kwairiinga Le'a lo'oo fana nga ta'a te'efou. ¹⁶ Ma ni dai ne'e fito'o na nga Kwairiinga Le'a lo'oo, ma ka naruabu, ngaia te'e mo-moori firi fe'enia God. Ma ni dai na ngaia 'ame lo'o ala God, God te'e ma'asini te'enia. ¹⁷ Ma ni wane na gila fito'o, tagila to'o na tegelangaa fana agelana 'ola ni 'alefosilai 'ilo'oo: Tagila belote'enia adalo 'ania nga latagu, ma tagila fata 'ania nga alafuunga matari na gila 'ame su'aai. ¹⁸ Ma lauta gila gemasia ta waa ke'eke'e, 'amoe gila ka go'ufia ta ka'o ni maerilai, ngaia 'esia malangadaga mola. Ma lauta gila arua nimaga 'i fofona ta wane 'e fii, ma ngaia 'e gwari'a no'o.”

La Jisas 'e fane no'o fani langi

(Luk 24:50-53; Wane Ni Kwairiinga 1:9-

11)

¹⁹ 'Iburina Alafa la Jisas ngaia 'e alafuu fe'eniga 'e sui, ngaia ka fane no'o fani langi, ma ka to'oru 'i gula le'a ala God ma ka ba'ita no'o fe'enia. ²⁰ Ma nga fufu'iwane aana gila ka leka, ma gila ka kwairii 'ania fatalana God na fanua te'efou. Ma nga Alafa ka taunga'i fe'eniga, ma ka kwatea nga tege-langaa faga fana agelana 'ola ni 'alefosilai lo'oo 'ani faate'enia nga kwaifa'ananaunga aaga ngaia 'e kwala'imori.

Luk Nga Kwairiinga Le'a Lo'oo La Luk 'e Giria

La Luk nga wane ni gulanga ne'e su'a le'a na girilana buka. La Luk nga Wane ni Kwairiinga ala Jisas Kraes 'amoe alata la Jisas 'e momoori 'ua, ma ngaia nga Jiu 'amoe la'u mola, ma nga alafuunga aana na'a Grik.

'Ina'o na ngaia bi'i giria nga buka lo'oo, ngaia 'e to'oru alata 'e aula fe'enia la Pol nga Wane ni Kwairiinga. Tani alata ngaa'i, ngaia 'e leka 'i Jerusalem fana agasilana lefu na'a ni 'ola 'e lau ai na alata ala Jisas. 'I burina ma ngaia 'e bi'i giria buka lo'oo. Ngaia 'e giria la'u nga buka suria 'olataa na Ta'a ni Kwairiinga gila agea, na'a gila fa'alataa Wane ni Kwairiinga.

La Luk 'e giria buka lo'oo fana wane ba'ita la Tofilasi. Tafe'ua 'e 'ilo'oo, ngaia 'e giri la'u mola fana ta'a 'e aula na gila 'ame Jiu, 'agila su'a na idumilai. La Luk 'e giria buka lo'oo la'u fana 'ani faate'enia nga Kwairiinga Le'a lo'oo suria la Jisas ngaia 'ola kwala'imori. Ma ngaia 'e siria ani faata'i folaa ai, na'a la Jisas 'e leka mai fana fa'amoirilana ta'a te'efou fofona fanua lo'oo 'i wado. Tani 'ola na'a la Luk 'e giri suria na la Jisas ngaia 'e iiri ba'ita na ta'a geni, ma ngaia ka 'uri fana kwai-booninga na ta'a 'e ria, ma ta'a gila nao.

Ni 'ola taringa'i 'ubulana buka lo'oo:

Futalana la Jisas, ma la Jon wane ni naru-abunga (1:5–2:52)

'Ina'o la Jisas 'e bi'i etaa nga taunga'inga (3:1–4:13)

La Jisas agea taunga'inga 'i Galili (4:14–9:50)

La Jisas leka 'i Jerusalem (9:51–19:27)

Wiki 'ita'i la Jisas 'e to'oru 'i Jerusalem (19:28–21:38)

La Jisas 'e mae ma ka moori fooru la'u (22:1-24)

Girigiringa ala Luk fala Teofilas

¹ Kwe Teofilas, nga ta'a 'e aula gila di'aia giringa suria ni 'ola lo'oo te'efou na'a la Jisas ngaia 'e agea 'i lalodaauru. ² Gila

giri suria ni 'ola na'a 'imeeru meru longoa fa'asia nga ta'a na'a gila agasia ni 'ola lo'oori ne'e lau, ma gila ka kwairii la'u suria nga Kwairiinga Le'a lo'oo. ³ Ngaia na'a, kwe Teofilas, nau ku manata suria ngaia 'e le'a fana 'aku giri suria ni 'ola lo'oori famu, tofuna 'inau ku aruto'o le'a ai 'ola te'efou, 'ita no'o mai na etalana alafu-unga lo'oo. ⁴ Ma 'inau ku giri suria ni 'ola lo'oo fana 'i'oo 'ani su'aai nga to'onga na ni 'ola te'efou na'a gila kwaifa'ananau 'ania famu.

Nga enselo 'e kwairii suria futalana la Jon wane ni naruabunga

⁵ Na nga alata la Herod ngaia 'e ba'ita fafia gule'e lefu 'i Judea, te'e fataabu na'a latana la Sekaraea ngaia 'e to'oru na alata no'ona, ma ngaia na wane na fufu'iwane na fataabu gila fa'alata 'ania la Abaeja. Nga noni aana ni Elisabet ngaia 'e futa mai na nga fufutanga na fataabu na gila leka mai fa'asia la Eron, wane futa fe'enia la Moses, nga profet. ⁶ Nga abulongaa aga te'efou ngaia 'e odo maka le'a 'i na'ona God, suria gala lo'o 'e iiki suria nga tagi ala God. ⁷ Tafe'ua, ma te'e 'ola momola, ne'e 'amoe agaa'a, gala 'ame to'o na ta wela, tofuna ni Elisabet ngaia 'e 'aiwane. Ma ngaia fe'enia kwaiina la Sekaraea, gaa'a gala koko'o no'o.

⁸ Te'e gani ngaa'i la Sekaraea ngaia 'e ru'u 'ubulana 'Ifi Abu na God, tofuna alata lo'oori nga alata na oguogunga na nga fataabu la Sekaraea ngaia 'ani agea nga taunga'inga na fataabu. ⁹ Ta'ua nga falafala na fataabu fana eefasilana tani fataabu la'u fana do'ofilana ai 'e si'ini 'e le'a, ne'e 'ilo'oo: Gila ka 'ui 'ania 'ola 'ilaka'u nga daisi fana eefasilana ni dai na te'e agea la'u nga taunga'inga na fataabu fana do'ofilana ai si'inilana 'e le'a 'i fofona uumu ni do'ofinga 'ubulana 'Ifi Abu na God.* Alata lo'oori, gila ka firia la Sekaraea, ma ngaia ka ru'u 'i 'ubulana 'Ifi Abu na God lo'oo, ¹⁰ ma ni ta'a 'e aula na gila to'oru 'i maa, gila ka fo'a na alata ne'e do'ofia nga 'ola 'e le'a lo'oori.

¹¹ Ma te'e enselo na God ka faata'i fala Sekaraea, ma ngaia 'e ula 'i gula le'a

* 1:9 Gila do'ofia nga ai si'inilana 'e le'a rua alata na te'e gani fana iiri ba'itangaa na God.

na uumu ni do'ofinga lo'oo. ¹² Alata la Sekaraea ngaia 'e agasia nga enselo lo'oo, ngaia ka lebe maka ma'u ba'ita. ¹³ Tafe'ua, ma nga enselo lo'oori ka fata 'ilo'oo fana, "Sekaraea, 'i'oo sia ma'u mola! God ngaia 'e longoa nga fo'anga amu, ma nga noni amu ni Elisabet te'e fa'afuta te'e wela wane, ma 'i'oo to'o fa'alata 'ania la Jon. ¹⁴ Ma 'i'oo to'o malale'a ba'ita, ma nga ta'a 'e aula la'u mola, tagila malale'a na alata lo'oo ngaia te'e futa mai ai! ¹⁵ Tofuna ngaia nga wane taringa'i 'i maana God. Ngaia 'e sia go'ufia mola waeni ma nga bia. Ma nga alata ngaia 'e futa mai, nga Anoe 'ola Abu te'e nana'i no'o fe'enia. ¹⁶ Ngaia te'e orite'enia mai nga ta'a 'e aula 'i Israel te'ana Alafa nga God aaga. ¹⁷ Ma ngaia te'e leka mai 'i na'o na Kraes, ma te'e tegela'a 'ilaka'u la Elaeja nga profet. Ni dai na gila orisu'usu'u 'i laloaga, ngaia te'e oguga la'u, nga mama'a ma ni wela aana, tagila aile'a faga kwairiu. Ma ngaia te'e lamadu'aa manatana nga ta'a ne'e abulo'o, fana 'agila funi'oo le'a. Ma ngaia te'e sasari agau na nga ta'a fana nga Kraes, fana 'agila mamamania nga nigilana mai."

¹⁸ Ma tofuna la Sekaraea 'e fitala mola, ngaia ka fata 'ilo'oo fana enselo lo'oori, "Nau taku su'a 'utaa na 'ola lo'oo na te'e lau? Suria nau fe'enia noni agu, mele koko'o te'efou no'o."

¹⁹ Ma nga enselo ngaia 'e lamadu'aa ma ka fata 'ilo'oo: "Nau la Gebriel na'a nau ku to'oru firi fe'enia God. Ma God lo'oo 'e usunge'eni nau mai, fana 'aku alafuu fe'eni'o, ma 'inau 'aku kwairii te'amu na nga kwairiinga le'a lo'oo. ²⁰ Ma tofuna 'i'oo 'ame fito'o na fatalagu, nga ngiduna te'e gelo, mai 'i'oo sia alafuu tafa mola leleka ma ka nigi na alata na 'ola 'inau ku kwairii 'ania famu 'ani lau kwala'imori. Ma ni 'ola lo'oo tagila lau ai."

²¹ Na alata no'ona nga ta'a na gila to'oru mamamania la Sekaraea lo'oo, gila ka 'alefo ba'ita, suria ngaia 'e to'oru aburu mai 'i 'ubulana 'Ifi Abu na God. ²² Ma alata la Sekaraea ngaia 'e leka mai 'i maa te'ana ta'a lo'oori, nga ngiduna 'e gelo no'o, ma ngaia 'ame alafuu no'o fe'enia nga ta'a lo'oori. Sui ma ta'a lo'oo te'efou, gila ka manata 'ilo'oo no'o: "Kwala'imori ba'ita, ngaia 'e agasia nga faata'inga 'i 'ubulana 'Ifi

Abu na God." Tofuna na ngiduna 'e gelo no'o, ngaia ka alafuu mola 'ania nimana fana ta'a.

²³ Ma nga alata aana fana taunga'inga 'ubulana 'Ifi Abu na God ngaia 'e sui no'o, la Sekaraea bi'i ori la'u fani 'ifi aana. ²⁴ Ma ngaia 'ame aburu mola 'i burina, ma noni aana ni Elisabet 'e guru'a no'o, mai suria nima singari na'a, ngaia 'ame riu kwairiu no'o 'i maa fa'asia 'ifi agaa'a, ²⁵ ma ngaia ka fata 'ilo'oo, "Alata lo'oo, God ngaia 'e kwaibooni no'o agu, maka lafu nau no'o fa'asia maila nga laka'u 'inau ku to'oru mai ai maana ta'a 'e aula."

Nga enselo ngaia 'e kwairii suria futalana la Jisas

²⁶ Alata ni Elisabet ngaia 'e guru'a maka nana'i no'o suria ono singari, God 'e kwatea mai enselo Gebriel fana te'e fanua 'ubulana gule'e lefu 'i Galili na'a gila iiria 'i Nasaret. ²⁷ Ngaia 'e ngaria mai te'e alafuunga fana te'e wela geni laari'i na gila arufafia fana wane na latana la Josef, fana 'ani feea. La Josef ngaia 'e futa mai orioritana nga fufutanga ala Defete nga kiingi. Nga latana laari'i lo'oori ni Meri. ²⁸ Nga enselo ngaia 'e leka mai, ma ka fata 'ilo'oo fana, "Asua le'a kau! God ngaia 'e to'oru fe'eni'o maka nanamate'eni'o!"

²⁹ Alata ni Meri 'e longoa nga fatalana enselo lo'oori, nga manatangaa 'e nonifii, ma ngaia ka kwailo'ofia nga fa'afolaasilana nga alafuunga lo'oori na enselo ngaia 'e iiria fana. ³⁰ Sui ma enselo ka fata 'ilo'oo la'u fana, "Meri 'ae, 'i'oo sia ma'u mola, tofuna God ngaia 'e kwatea kwai'ofeinga famu. ³¹ Tofuna ngaia 'e firi'o, to'o guru'a, ma 'i'oo to'o fa'afuta te'e wela wane, ma to'o fa'alata 'ania la Jisas. ³² Ma ngaia te'e ba'ita, ma tagila fa'alataa 'ania Wela na God ne'e 'inato'o maka ba'ita 'e iiki. God te'e kwatea ngaia 'ani ba'ita fafia ta'a, 'ilaka'u wawarifuna la Defete. ³³ Ma ngaia te'e Kiingi fafia nga ta'a 'i Jiu furifuri, ma nga tegelangaa aana 'ato 'ani sui!"

³⁴ Ma ni Meri ka fata 'ilo'oo fana enselo lo'oori, "Nau ku lari'i mola, nau ku 'ame su'asuria 'ua ta wane. 'Utaa ma alafuunga lo'oo 'i'oo iiria fagu te'e lau?"

³⁵ Ma nga enselo lo'oori ngaia 'e lamadu'aa 'ilo'oo, "Nga Anoe 'ola Abu te'e

sifo mai fafi'o, ma nga tegelangaa na God ne'e 'inato'o maka ba'ita 'e iiki te'e nana'i fe'eni'o. Tofuna 'i ngaia nga wela 'e abu lo'oori, tagila fa'alata 'ania nga Wela ala God. ³⁶ 'Too su'a na noni futangamu ni Elisabet. Nga ta'a te'efou gila iiria ngaia 'e 'ato no'o fana 'ani to'o na ta wela. Tafe'ua ngaia 'e koko'o no'o, tala'ina lo'oo ngaia 'e guru'a ma ka nana'i no'o suria ono singari. ³⁷ Tofuna te'efuta 'ola 'ame 'ato mola fana God."

³⁸ Ma ni Meri ka fata 'ilo'oo, "Nau ku siria 'ola lo'oo 'i'oo iiria fagu 'ani lau kwala'imori no'o mai fagu, tofunu nau nga geni ni taunga'inga na God." Alata ni Meri ngaia 'e fata 'ilo'oo mola, nga enselo ka leka no'o fa'asia.

Ni Meri ngaia 'e leka te'ana ni Elisabet

³⁹ Nga alata no'ona, ni Meri 'e sasari ma ka leka 'afe'aferu no'o fana te'e fanua 'e lalau 'i fataia na gule'e lefu 'i Judea. ⁴⁰ Alata ngaia 'e nigi, ngaia 'e ru'u 'i 'ifi ala Sekaraea, maka fata le'ale'a fana ni Elisabet. ⁴¹ Ma alata ni Elisabet 'e longoa nga fatalana ni Meri, nga wela ne'e guru'a 'ania 'e lebe ma ka 'asu no'o 'i 'ubulana. Ma nga Anoe 'ola Abu ka sifo fafia ni Elisabet, ⁴² ma ngaia ka fata ba'ita 'ilo'oo, "Nga kwai'ofeinga famu 'e riufia ni noni te'efou, ma nga kwai'ofeinga la'u fana nga wela lo'oo 'i'oo guru'a 'ania. ⁴³ 'Ola 'e 'utaa na nga 'ola ba'ita lo'oo 'ani lau fagu, nga ga'ia Alafa agu 'e leka mai fana nga agasilagu! ⁴⁴ Tofuna alata 'inau ku longoa mola nga alafuunga amu, nga wela lo'oo 'inau ku guru'a 'ania 'e 'idu kwairiu no'o 'ubulagu, tofunu ngaia 'e malale'a ba'ita. ⁴⁵ Nga kwai'ofeinga famu tofunu 'i'oo fito'o ana nga fatalana God famu te'e lau!"

Ni Meri ngaia 'e tafea God

⁴⁶ Ma ni Meri ka fata 'ilo'oo, "Nga mangogu 'e tafea God, ⁴⁷ ma nga mangogu 'e malale'a suria God 'e fa'amoori nau. ⁴⁸ Nau ku nguu tafea God, suria ngaia 'e madai nau, nau nga geni ku malofi'a mola, ma ku to'oru mola fana nga taunga'inga fana.

Ngaia 'e eta tala'ina ma ka ori 'ala'a, nga ta'a te'efou gila ka iiri nau ku to'oru 'ania kwai'ofeinga ba'ita, ⁴⁹ suria ni 'ola ba'ita na God 'e agea fagu 'ania tegelangaa ana te'efou.

Nga latana God 'e abu.

⁵⁰ Ngaia 'e faate'enia kwaimanadainga aana fana ta'a te'efou fe'enia nga ru'uru'ua aaga na gila fa'aba'ita.

⁵¹ Ngaia 'e tagwala nga nimana ne'e tegela'a ba'ita, maka tagale'enia nga ta'a na gila tafega 'i talaga.

⁵² Ngaia ka fa'asifoa nga ta'a ba'ita fa'asia nga tegelangaa aaga, ma ka lafua wane gila malofi'a.

⁵³ Ni wane na'a gila molo'u, ngaia 'e langoniga 'ania ni 'ola le'a, ma ngaia ka agea wane 'ola'a, ka galafa.

⁵⁴⁻⁵⁵ Ngaia 'e manata to'ona nga fa-taarunga'inga aana† ngaia 'e agea fana wawarifu dauru maka kwaibooni adauru, nga ta'a ni taunga'inga aana 'i Israel.

Ngaia 'ame manata mabolosia 'ani faate'enia kwailaeta'afinga aana ne'e fataarunga'i 'ania fala Ebrahim, ma fadauru la'u mola nga fufutanga aana 'ani nana'i firi!"

⁵⁶ Ni Meri ngaia 'e to'oru fe'enia ni Elisabet suria oru singari, sui ma ngaia bi'i ori na fanua aana.

Nga fitalana la Jon wane ni narubunga

⁵⁷ Nga alata fana ni Elisabet 'ani fa'afuta ngaia 'e nigi no'o, maka fa'afuta te'e wela wane. ⁵⁸ Ni ta'a ni kwaimaanga aana ma nga ta'a na nga fufutanga aana, gila longoa nga 'ola le'a na'a God ngaia 'e agea fana, ma gila ka malale'a ba'ita fe'enia.

⁵⁹ Fiu maa'e gani 'e sui burina fitalana wela lo'oori, ma gila ka agea ta'ua nga falafala 'i Jiu fana kwaringa na lofona wela. Ma gila ka siria 'agila fa'alata 'ania ma'a aana la Sekaraea. ⁶⁰ Tafe'ua, ma ni ga'ia ka fata 'ilo'oo, "Mooru sia fa'alataa mola 'ania lata no'ona! Nga latana la Jon."

† 1:54-55 La God eta fataarunga'i fala Ebrahim 'ubulana Jenesis 17:7.

⁶¹ Ma nga ta'a te'efou gila fata ma gila ka 'ilo'oo, "Te'efuta wane na fufutanga amoo'o 'ame to'o na lata lo'oori."

⁶² Ma gila ka alafuu 'ania nimaga, ma gila ka kwatea faata'inga fana ma'a aana la Sekaraea, ma gila ka orisia fana lata lo'oo 'e siria 'agila fa'alata 'ania wela lo'oo.

⁶³ Ma la Sekaraea ka lalofiga, maka kwaisoe te'e kabe'ola fana giringa, ma ngaia ka giri 'ilo'oo, "Nga latana wela lo'oo la Jon." Ma ta'a te'efou gila ka 'alefo ba'ita. ⁶⁴ Ma te'e alata lo'oori la'u mola, nga ngiduna la Sekaraea ka 'ulasi no'o, ma ngaia ka tafea no'o God. ⁶⁵ Ma nga ta'a lo'oo te'efou na gila ogu mai 'i no'ona, gila ka 'alefo ba'ita, ma nga kwairiinga suria ni 'ola lo'oori ka talo no'o 'i laloana ta'a na'a gila to'oru 'i fataia 'ubulana gule'e lefu 'i Judea. ⁶⁶ Ma nga ta'a te'efou na gila longoa 'ola lo'oori, gila ka manata suria, ma gila ka fata 'ilo'oo, "Nga wela lo'oo te'e lau fana wane 'utaa lo'oo?" Gila fata 'ilo'oo, suria gila su'aai nga tegelangaa ana God 'e to'oru fe'enia wela lo'oori.

La Sekaraea ngaia 'e tafea God

⁶⁷ Ma nga Anoe 'ola Abu ka fa'afongua no'o la Sekaraea mama'a ala Jon, ma la Sekaraea ka foule'enia nga fatalana God ma ka fata 'ilo'oo,

⁶⁸ "Agoru tafea God lo'oo, ngaia God adauru ta'a 'i Jiu.

Ngaia 'e leka mai fana booni ladauru, nga ta'a aana, ma fana nga fa'amoori ladauru.

⁶⁹ Ngaia 'e kwatea mai fadauru te'e wane kwaifa'amooringa ne'e to'o na tegelangaa ba'ita, ne'e leka mai fa'asia fufutanga ala De-fete, nga wane ni taunga'inga na Alafa.

⁷⁰ Ngaia 'e fataarunga'i mai fadauru na ni 'ola lo'oo, na fatalana ni profet abu mai na'o,

⁷¹ fana 'ani fa'amoori dauru fa'asia nga marimae adauru ma fa'asia nga tegelangaa na ta'a na'a gila aga mani adauru.

⁷² Ngaia ka fataarunga'i mai 'ani faate'enia nga kwailaeta'afiinga aana fana wawarifu dauru,

ma ngaia ka manata to'ona nga fa-taarunga'inga abu aana.

⁷³ Ngaia ka fataarunga'i fana wawarifu dauru la Ebrahim

⁷⁴ na'a ngaia te'e lafu 'adauru fa'asia nga marimae adauru, fana 'aguru taunga'i fana ma goru sia ma'u mola,

⁷⁵ ma fana 'aguru to'oru 'ani abu maka odo fana gani mai gani."

⁷⁶ Ma la Sekaraea ka fata 'ilo'oo fana wela aana la Jon,

"Wela agu, tagila fa'alata'o 'ania profet na God ne'e 'inato'o maka ba'ita 'e iiki. Ma to'o leka no'o 'i na'o na nga Kraes, fana 'i'oo 'ani iiria fana ta'a lo'oo 'agila fa'aodoa nga tala mamania nga Kraes.

⁷⁷ Ma to'o kwairii fana ta'a aana na tagila to'o na mooringa alata God 'e 'olafanataa na rianga aaga.

⁷⁸ Suria God adauru, ngaia wane fana kwailaeta'afiinga adauru.

'Ilaka'u nga sina 'e tata'e mai fe'enia foola'angaa,

⁷⁹ nga wane ni kwaifa'amooringa adauru 'e nigi mai fa'asia God fe'enia lalanga

fana ta'a na'a gila to'oru 'ubulana maa'e logo na maenga.

Ma ngaia 'e kwaibooni adauru ma te'e talai 'adauru fana nga aloalanga fe'enia God."

⁸⁰ Ma wela lo'oo la Jon 'e ba'ita no'o, ma ka tegela'a na Anoe 'ola Abu. Ma alata ngaia 'e ba'ita no'o, ngaia 'e leka maka nana'i 'ubulana gule'e lefu langalanga, leleka maka nigi na gani ngaia 'e faata'i fana ta'a 'i Israel.

2

La Jisas ngaia 'e futa (Mat 1:18-25)

¹ Burina alata la Jon wane ni naru-abunga 'e futa, nga wane ba'ita na fanua ba'ita 'i Rom nga latana la Ogastas, ngaia 'e arua te'e tagi fana ta'a na fanua te'efou olofana foufounga aana, fana 'agila leka 'i fanua na wawarifuga fana nga girilana lataga fana takisi. ² Ma ngaia na girigiringa eteeta gila agea alata la Kwirinias ngaia

'e ba'ita fafia profins 'i Siria. ³ Ma nga ta'a te'efou, gila ka leka 'i fanua aaga fana girilana lataga.

⁴ Ma la Josef 'e leka la'u mola fa'asia nga fanua ngaia 'e to'oru ai 'i Nasaret na gule'e lefu 'i Galili, maka leka fana gule'e lefu 'i Judea fana nga maa'e fanua ala Defete na'a gila fa'alata 'ania 'i Betlehem, tofunu la Josef ngaia nga wane na fufutanga ala Defete. ⁵ La Josef ngaia 'e leka no'o fana 'ani giria nga latana fe'enia ni Meri, nga geni laka'u gila arufafi ai fana. Ma nga alata no'ona, ni Meri ngaia 'e guru'a no'o. ⁶ Ma alata gala nana'i 'i Betlehem, ngaia ka wela fii no'o fana fa'afutanga. ⁷ Ma ngaia ka fa'afuta nga wela wane eteeta aana, maka 'afua 'ania ruu, maka fa'aenoa 'i 'ubulana lefu na langonilana buruka, suria 'ifi fana 'agala foria fana 'agila to'oru ai, gila fongu te'efou no'o.

Enselo gila kwairii suria fitalana la Jisas

⁸ Ma nga ta'a na gila aga suria sifisifi, gila nana'i 'ubulana keufa galangia la'u mola nga fanua no'ona, 'ubulana fe'e logo no'ona. ⁹ Nga enselo na God ka faata'i faga, ma nga lalanga ala God 'e lala 'afuiga, ma gila ka ma'u ba'ita. ¹⁰ Ma nga enselo lo'oori ka fata 'ilo'oo faga, "Mooru sia ma'u mola, suria 'inau ku ngaria mai kwairiinga le'a lo'oo fana fa'amalale'alana ta'a te'efou. ¹¹ Tala'ina lo'oo nga wane ni kwaifa'amooru 'e futa 'i 'ubulana fanua ala Defete 'i Betlehem, ma ngaia na nga Kraes, nga Alafa. ¹² Ma nga faata'inga famooru ne'e 'ilo'oo: Mooru tamooru agasia te'e wela sisika na'a gila 'afua 'ania ruu, ngaia 'e eeno na lefu fana fangarilana buruka."

¹³ Gila lebe mola ma mole'e enselo fa'asia 'i langi gila ka faata'i la'u mola fe'enia enselo laka'u, ma gila ka tafea God ma gila ka 'ilo'oo,

¹⁴ "Tafea God 'i Langi,
nga aloalonga fana ta'a na fanua lo'oo
'i wado
na'a God 'e malale'a fe'eniga."

¹⁵ 'I burina nga enselo gila ori fani 'i Langi, nga ta'a gila aga suria sifisifi lo'oori

gila ka alafuu kwairiu faga ma gila ka 'ilo'oo, "Goru leka madi fani Betlehem 'aguru agasia nga 'ola lo'oo God 'e fata 'i suria fadauru."

¹⁶ Ma gila ka leka 'afe'aferu, ma gila ka daria ni Meri fe'enia la Josef, ma gila ka agasia nga wela sisika lo'oo 'e eeno na lefu fana langonilana buruka. ¹⁷ Alata gila agasia, gila ka fata suria nga 'ola lo'oo enselo gila iiria faga suria nga wela lo'oori. ¹⁸ Nga ta'a gila longoa, ma gila ka 'alefo ba'ita na alafuunga lo'oo gila kwairii 'ania. ¹⁹ Ni Meri ngaia 'e manata to'ona 'ola lo'oori, maka gonia mola 'ubulana mangona. ²⁰ Nga ta'a gila aga suria sifisifi gila ka ori, ma gila ka baatafea God fafia ta'ina 'ola te'efou na gila longoa, ma gila ka agasia ne'e kwala'imori 'ilaka'u no'o nga enselo 'e iiria faga.

²¹ Fiu maa'e gani 'e sui burina fitalana la Jisas, ma gila ka ngaria fana 'agila kwaria lofona wela lo'oori, ma gala ka fa'alata 'ania la Jisas, nga lata laka'u nga enselo 'e iiria fana ni Meri, alata ngaia 'ame guru'a 'ua.

Gila ngaria la Jisas fana 'Ifi Abu na God

²² Ma nga alata ngaia 'e nigi no'o fala Josef fe'enia ni Meri 'agala fa'akwari 'agaa'a no'o 'ilaka'u nga Tagi ala Moses ngaia 'e iiria 'i burina fa'afutanga.* Sui ma, gala bi'i ngaria nga wela lo'oori fana 'Ifi Abu na God 'i Jerusalem fana 'agala kwatea fana God, ²³ 'ilaka'u gila giria 'e sui no'o 'i 'ubulana Tagi ala Moses gila 'ilo'oo, "Nga wela wane na'ona'o, tagila kwatea no'o fana God." ²⁴ Gaa'a gala kwatea la'u nga tabonga 'ania rua me'e toruodu, 'ilaka'u nga Tagi ala Moses 'e iiria. Nga tabonga lo'oo 'ani fa'akwaria ni Meri.

²⁵ Ma nga alata lo'oori, te'e wane lantana la Simion ngaia 'e to'oru 'i Jerusalem. Ngaia nga wane 'e odo, maka fini fo'asia God, maka to'oru ni kwaimamaningaa fana nga alata God 'ani fa'amooria nga ta'a 'i Israel. Nga Anoe 'ola Abu ngaia 'e to'oru ana, ²⁶ maka iiria ngaia te'e moori leleka maka nigi na alata ngaia 'e agasia

* 2:22 'I burina ta noni 'i Jiu ngaia 'e lafia nga wela, gila iiria ngaia 'e siunga'a. 'Ilo'oo ngaia ka to'oru 'i 'ifi suria oru akwala ma oru maa'e gani burina fa'afutalana wela. Sui ngaia te'e bi'i kwatea nga tabonga fana nga Alafa.

nga Kraes na God 'e fataarunga'i 'ania fana fa'amoorilana ta'a aana. ²⁷ Nga Anoe 'ola Abu ngaia 'e talaia la Simion, maka leka fana 'Ifi Abu na God, ma ngaia ka agasia la Josef fe'enia ni Meri, alata gala ngaria mai nga wela sisika lo'oori la Jisas, ta'ua gala agea ni 'ola na Tagi ala Moses ne'e iiria fana agelai.

²⁸ Sui ma la Simion ka lafua nga wela lo'oori 'ania nimana, maka baatafea God 'ilo'oo,

²⁹ “God, fataarunga'inga laka'u amu fagu, wane ni taunga'inga amu, ngaia 'e kwala'imori no'o.

Ngaia na, 'inau ku to'omia no'o fana 'aku mae, tofunana manatalgu 'e tori no'o.

³⁰ Tofuna alata lo'oori, nau ku agasia no'o 'ania maagu nga wane na 'i'oo kwatea mai fana 'ani fa'amooria nga ta'a.

³¹ Ngaia nga wane na'a 'i'oo sasari agau aana, fana ta'a te'efou tagila agasia.

³² Wane ni fa'amooringa lo'oo, ngaia 'e 'ilaka'u nga uunu, tofunana ngaia 'e faate'enia nga kwaisiringa amu fana ta'a na gila 'ame Jiu. Ma ngaia ka fa'aba'ita 'ameeru ta'a 'i Jiu meeru ta'a amu.”

³³ Nga ma'a aana ma ni ga'ia la Jisas, gala ka 'alefo ba'ita alata gala longoa ni 'ola lo'oori la Simion ngaia 'e alafuu 'ania suria nga wela lo'oo. ³⁴ Ma la Simion ka nanamate'eniga. Sui, ma ngaia ka fata 'ilo'oo fana ni Meri, nga ga'ia, “Nga wela lo'oo wela na God ngaia 'e firia 'ua no'o mai. Ni ta'a 'e aula 'i Israel tagila to'o na mooringa tofunana, ma nga aulalana ta'a 'i Israel tagila abasi fa'asia God tofunana gila 'ame fito'o na fatalana. Ngaia lo'oo te'e faate'enia God fana ta'a, ma ta'a 'e aula tagila ma'asiri ana, ³⁵ fana 'ani faate'enia nga manatalaga ne'e nagwa. Ma nga kwaimanadainga ba'ita te'e nigi amu ni Meri, ma te'e 'ilaka'u nga naifi ne'e to'o 'i nonimu 'e fii 'e iiki.”

³⁶ Te'e me'e noni 'e nao ngaia 'e nana'i la'u mola na alata no'ona, nga latana ni Ana, ma ngaia nga noni ni rioriota la'u mola, ma ngaia 'e koko'o no'o. Ngaia nga

wela geni ala Faniuel nga fufutalaa ala Asa. Ni Ana alata ngaia 'e laari'i, ngaia 'e 'afe maka nana'i fe'enia la kwaiina fana fiu farisi, ³⁷ mala kwaiina ka mae mola, ma ngaia 'e nigi no'o na kwaru akwala ma fai farisi aana.† Ngaia 'e to'oru mola fana lekanga mola 'ubulana 'Ifi Abu na God fana abu fangafanga ma fo'asilana God suria gani ma logo. ³⁸ Ni Ana alata lo'oori la'u mola, ngaia 'e daria la Josef fe'enia ni Meri, maka baatafea God, maka alafuu suria nga wela lo'oori fana ta'a te'efou na gila to'oru la'u mola mamania alata na God 'ani fa'amooria ta'a 'i Jiu ma ta'a 'i Jerusalem.

³⁹ Alata la Josef fe'enia ni Meri gala fa'asua ni 'ola te'efou na'a Tagi ala Moses 'e iiria, gala ka ori no'o fani fanua agaa'a 'i Nasaret na nga gule'e lefu 'i Galili. ⁴⁰ Nga wela lo'oori 'e ba'ita maka tegela'a, maka ka to'o na su'a'olanga. Ma kwaimaanga ana God 'e nana'i fe'enia.

La Jisas ngaia 'e to'oru 'ubulana nga 'Ifi Abu na God

⁴¹ Furifuri na'a ma'aana ala Jisas ma ni ga'ia gala leka fani 'i Jerusalem fana fe'e gani ba'ita na Fafangalaa na Tala Riunga. ⁴² Ma alata la Jisas ngaia 'e nigi na akwale'e farisi ma ruaai, gila ka leka na fafangalaa lo'oori suria nga falafala aaga. ⁴³ 'I burina fafangalaa lo'oori 'e sui, mala ma'a ana ma ni ga'ia gala ka ori no'o, mala Jisas ka ole mola 'i Jerusalem, ma gala 'ame su'a mola ana. ⁴⁴ Gala madafia iiria ngaia 'e leka no'o fe'enia nga oguogunga lo'oori, ma gala ka leka mola suria maa'e gani la'ula'u. Sui ma, gala bi'i eta fana kwailofilana laloana ta'a ni futanga aaga, ma nga ta'a ni kwaimaanga agaa'a. ⁴⁵ Ma alata gala kwailo, ma gala 'ame daria no'o, ma gala ka ori no'o fani Jerusalem. ⁴⁶ Ma 'i burina oruna maa'e gani gala bi'i daria 'i 'ubulana 'Ifi Abu na God. Jisas 'e to'oru fe'enia nga ta'a ni kwaifa'ananaunga 'i Jiu, ma ngaia ka longo faga, maka kwaiorisuri suria ni 'ola gila fa'anana'ania. ⁴⁷ Ma nga ta'a te'efou no'ona gila longo suria alafuulana, gila 'alefo ba'ita na su'a'olanga aana ma ni lamadu'aanga aana.

† 2:37 Grik ngaia 'ame wataga. Bala ngaia 'e nao fana kwaru akwala ma fai farisi.

⁴⁸ Ma alata la Josef ma ni Meri gala agasia, gala ka 'alefo ba'ita. Ma ni ga'ia ka iila 'ilo'oo fana, "Wela agu, 'i'oo manata 'utaa famee'e lo'oo? Mama'a amu mai nau, mele kwailo mai ofi'o, ma mele ka manadai'o 'e iiki."

⁴⁹ Ma la Jisas ka orisi 'agaa'a 'ilo'oo, "Fe'ua lo'oo molo kwailo'ofi nau? To'omia amolo su'a mola ai 'inau ku nana'i mola lo'oo 'ubulana 'ifi na Ma'aagu."

⁵⁰ Tafe'ua gaa'a gala 'ame su'a mola na nga fa'aladamilana alafuunga lo'oo 'e iiria fagaa'a.

⁵¹ Sui ma, la Jisas bi'i ori fe'eni 'agaa'a fana fanua 'i Nasaret, maka lo'o no'o suria gaa'a. Ma ni ga'ia 'e manata 'i suria ni 'ola lo'oori te'efou fana alata 'e aburu. ⁵² Ma la Jisas 'e ba'ita, ma funi'oonga aana ka ba'ita la'u mola, ma God ngaia fe'enia ta'a lo'oo gila malale'a la'u fe'enia.

3

La Jon 'e iiria ta'a 'agila sasari agau fana nigilana nga Kraes

(Mat 3:1-12; Mak 1:1-8; Jon 1:19-28)

¹ Ma alata lo'oo, 'e nigi no'o ana akwale'e farisi ma nima ai na'a la Taebirias 'e ba'ita fafia nga fanua ba'ita 'i Rom, ma la Pontus Paelat ka ba'ita fafia gule'e lefu 'i Judea, ma la Herod wane ba'ita fafia gule'e lefu 'i Galili, ma la Filip nga wane ni futanga aana 'e aga suria gule'e lefu 'i Iturea ma 'i Trakonaetis, ma la Lisantias ka aga suria gule'e lefu 'i Abilin. ² Alata lo'oo la'u mola, la Anas ma la Kaeafas gaa'a rua alafa ni suuabunga na ta'a 'i Jiu na fanua 'i Jerusalem. Ma alata lo'oo, God 'e alafuu te'ala Jon nga wela ala Sekaraea, alata ngaia 'e to'oru no'o 'i 'ubulana gule'e lefu langalanga. ³ Ma la Jon ka leka na gule'e lefu ri'itana ka'o 'i Jodan. Ma ngaia ka fata 'ilo'oo fana ta'a, "Moru abulo mai fa'asia nga rianga amooru, ma moru ka naruabu, fana God 'ani 'olafanataa na rianga amooru." ⁴ Ngaia 'e 'ilaka'u la Aesea nga profet 'e giria mai na'o maka 'ilo'oo, ☆ "Te'e wane ngaia 'e o'omae 'i 'ubulana gule'e lefu langalanga maka 'ilo'oo, 'Nga Alafa ngaia te'e nigi mai!

☆ **3:4** Aesea 40:3-5 * **3:5** Nga verse lo'oori fa'aladamia nga ta'a na gila 'ame odo, 'e to'omia fana 'agila bulota'i mai fa'asia rianga aaga te'ana God.

Ta'a mooru fa'aodoa nga tala fana!

⁵ Ma mooru ka fa'afonua nga lefu ne'e wanawana'a ma moru ka ofotaa nga tale'e busu ma tale'e iile.

Ma moru ka fa'aodoa nga tala ne'e 'e'eola ma mooru ka fa'adada nga tala ne'e ngangala'a.*

⁶ Ma ta'a te'efou tagila agasia na'a God 'ani fa'amooriga.' "

⁷ Ma ta'a 'e aula gila leka mai te'ala Jon fana 'ani naruabu aga. Ma la Jon ka fata 'ilo'oo fana tani ta'a ngaa'i, "Mooru 'ilaka'u no'o ru'uru'ua na nga waa. Mooru moru madafia iiria naruabunga te'e fa'amoori 'amooru fa'asia kwa'ikwa'inga na God, tafe'ua ma moru 'ame abulo mola fa'asia rianga amooru? Suria manatanga mooru 'e kuta, ma moru sia talafia la'u kwa'ikwa'inga na God. ⁸ Moru agea mola ni 'ola ne'e faate'enia moru abulo mai fa'asia nga abulongaa 'ame le'a amooru. Ma moru sia manata 'ilo'oo mola 'i 'ubulana manata lamooru, "Ameeru nga ta'a meru futa na nga fufutanga ala Ebrahim lo'oo. 'Ato fana kwa'ikwa'inga na God 'ani nigi ameeru.' Mai nau ku kwairii odo no'o ai famooru, ngaia 'e wada'u mola fana God 'ani ngaria ta me'e fou na ni me'e fou lo'oo, maka launge'enia 'ania fufutanga ala Ebrahim. ⁹ Ma alata lo'oo, God ngaia 'e sasari agau no'o na kwa'ikwa'inga, 'ilaka'u nga wane 'e dau na naifi, maka sasari agau fana tofulana 'ai lo'oo. Ma ni 'ai ne'e 'ame fungu 'ania ta lode ai ne'e le'a, te'e tofuga, maka to'osiga 'i 'ubulana eele."

¹⁰ Sui ma nga ta'a no'ona gila orisia la Jon ma gila fata 'ilo'oo, "Olataa na'a tameru agea 'ani faate'enia na'a 'imeeru meru abulo mai fa'aaisa rianga ameru?"

¹¹ Mai ngaia ka lamadu'aga maka 'ilo'oo, "Lauta te'efuta wane ngaia to'o na rua me'e ruu, ngaia 'ani kwatea nga ruana me'e ruu no'ona aana fana nga wane ne'e 'ame to'o na ta me'e ruu. Ma lauta te'efuta wane ngaia 'e to'o na fangalaa, ngaia 'ani dalo'ia."

¹² Ma tani wane na gila ngaria bata fana takisi, gila nigi la'u mai fana naruabunga,

ma gila ka orisia ma gila ka 'ilo'oo, “Wane kwaifa'ananaunga, 'olataa na'a tameru agea 'ani faate'enia na'a 'imeeru meru abulo mai fa'aisa rianga 'ameeru?”

¹³ Ma la Jon ka fata 'ilo'oo la'u, “Moru ogua mola bata ne'e to'omia bata na'a tagi 'e iiria. Mooru sia soea mola bata ne'e riufia bata lo'oori.”

¹⁴ Ma tani wane ni fununga gila ka orisia la'u 'ilo'oo, “Ma 'ameeru lo'oo, 'olataa na'a tameru agea 'ani faate'enia na'a 'imeeru meru abulo mai fa'asia rianga 'ameeru?”

Ma ngaia ka fata 'ilo'oo faga, “Mooru sia ulange'enia ta wane fana kwatelana bata famooru. Ma mooru sia fa'ama'ua mola ta'a fana ngarilana bata aaga. Ma mooru ka aile'a mola fe'enia nga bata na gila foria mooru 'ania.”

¹⁵ Ta'a gila kwaimamani fana nigilana mai nga Kraes, nga wane na God 'e firia 'ani fa'amooria nga ta'a aana, sui ma gila ka madafia 'ilo'oo, “Bala la Jon no'o na Kraes.”

¹⁶ Tafe'ua, ma la Jon 'e alafuu 'ilo'oo faga, “Nau ku naruabu amooru mola 'ania ka'o, tafe'ua ma wane na te'e nigi mai ngaia 'e ba'ita riufi nau. Mai nau ku 'ame to'omia 'aku rubea nga me'e butu 'i 'a'aena. Mai ngaia te'e naruabu amooru 'ania Anoe 'ola Abu ma 'ania eele.† ¹⁷ Mai ngaia 'e sasari agau no'o fana to'ole'enilana ta'a te'efou, 'ilaka'u nga wane 'e 'efoa nga 'u'ui 'ola 'e le'a fa'asia nga 'e'efona. Ma ka ogua ni 'u'ui 'ola le'a 'i 'ubulana nga 'ifi ni goni'olanga, maka do'ofia no'o nga 'e'efona 'ubulana nga eele ne'e sia mae la'u.”

¹⁸ Ma la Jon ka kwairii suria nga Kwairi- inga Le'a lo'oo faga 'ania fatanga 'e aula, ma ngaia ka fata faga fana 'agila lo'o suria nga fatalana God. ¹⁹ Ma alata lo'oori la'u mola, la Jon 'e fata tegela iiki fala Herod, nga wane ne'e Kiingi fafia gule'e lefu lo'oo, tofuna la Herod ngaia 'e feea ni Herodias, nga 'afe na 'asina la Filip, ma ngaia 'e agea ni 'ola 'e ria 'e aula la'u mola. ²⁰ Ma nga 'ola ne'e 'e ria 'e iiki no'o na la Herod 'e agea na'a, ngaia 'e gemasia la Jon, maka arua 'ubulana lokafu.

*Nga naruabunga ala Jisas
(Mat 3:13-17; Mak 1:9-11)*

²¹ Mai na'ona alata la Jon ngaia 'e to'oru 'ubulana lokafu, ngaia 'e naruabu no'o na ta'a 'e aula. La Jisas 'e leka mai, ma la Jon ka naruabu ana. Alata Jisas 'e fo'a, ma nga lalo ka 'ulasi, ²² ma nga Anoe 'ola Abu ngaia ka sifo mai fafia 'ilaka'u te'e me'e bola. Ma te'e kwala 'e 'ola 'e leka mai fa'asia 'i Langi maka 'ilo'oo, “'I'oo no'o na'a wela agu na'a nau ku kwaimaa famu, mai nau ku aile'a ba'ita fe'eni'o.”

*Nga idu futalanga
suria la Jisas
(Mat 1:1-17)*

²³ Ma alata lo'oo la Jisas ngaia 'e to'omia no'o oru akwale'e farisi fafia futalana, ngaia 'e eta no'o fana lekanga kwairiu fana kwaifa'ananaunga. Ma ta'a te'efou, gila manata 'ilo'oo la Jisas ngaia nga wela ala Josef lo'oo mola.

La Josef lo'oo ne'e futa mai ana la Hilae.

²⁴ La Hilae ngaia 'e futa ana la Matat,

la Matat 'e futa ana la Lifae,
la Lifae 'e futa ana la Melkae,
la Melkae 'e futa ana la Danae,
la Danae 'e futa ala Josef lo'oo.

²⁵ La Josef lo'oo nga wela ala Matataeas,

la Matataeas 'e futa ala Emos,
la Emos 'e futa ala Neham,
la Neham 'e futa ala Eslae,
la Eslae 'e futa ala Nagae.

²⁶ La Nagae nga wela ala Meata,

la Meata 'e futa ala Matataeas,
la Matataeas 'e futa ala Semein,
la Semein 'e futa ala Josek,
la Josek 'e futa ala Joda.

²⁷ La Joda nga wela ala Joanan,

la Joanan 'e futa ala Risa,
la Risa 'e futa ala Serababel,
la Serababel 'e futa ala Sialtiel,
la Sialtiel 'e futa ala Nirae.

²⁸ La Nirae nga wela ala Melkae,

la Melkae 'e futa ala Adae,
la Adae 'e futa ana la Kosam,
la Kosam 'e futa ana la Elmadam,
la Elmadam 'e futa ana la Er.

²⁹ La Er nga wela ala Josua,

la Josua 'e futa ana la Elaesa,
la Elaesa 'e futa ana la Jorim,
la Jorim 'e futa ala Matat,
la Matat 'e futa ala Lifae.

† 3:16 Nga taunga'inga na nga wane ni taunga'inga fana rubelana me'e butu fa'asia 'a'aena nga wane ba'ita aana.

³⁰ La Lifae nga wela ala Simion,
 la Simion 'e futa ala Juda,
 la Juda 'e futa ala Josef,
 la Josef 'e futa ala Jonam,
 la Jonam 'e futa ala Elaeakim.
³¹ La Elaeakim nga wela ala Milia,
 la Milia 'e futa ala Mena,
 la Mena 'e futa ala Matata,
 la Matata 'e futa ala Netan,
 la Netan 'e futa ana ala Defete.
³² La Defete nga wela ala Jesi,
 la Jesi 'e futa ana la Obed,
 la Obed 'e futa ala Boas,
 la Boas 'e futa ana la Salmon,
 la Salmon ne'e futa ala Nason.
³³ La Nason nga wela ala Aminadab,
 la Aminadab 'e futa ala Admin,
 la Admin ne'e futa ala Anae,
 la Anae 'e futa ala Hesron,
 la Hesron 'e futa ala Peres,
 la Peres 'e futa ala Juda.
³⁴ La Juda nga wela ala Jakob,
 la Jakob 'e futa ala Aesak,
 la Aesak ne'e futa ala Ebrahim,
 la Ebrahim 'e futa ala Tera,
 la Tera ne'e futa mola ala Neho.
³⁵ La Neho nga wela ala Sirag,
 la Sirag 'e futa ala Riu,
 la Riu 'e futa ala Pileg,
 la Pileg 'e futa ala Eba,
 la Eba 'e futa ala Sela.
³⁶ La Sela nga wela ala Keinan,
 la Keinan ne'e futa ala Afaksad,
 la Afaksad 'e futa ala Siem,
 la Siem 'e futa ala Noa,
 la Noa 'e futa mola la Lamek.
³⁷ La Lamek nga wela ala Metusala,
 la Metusala 'e futa ala Enok,
 la Enok 'e futa ala Jered,
 la Jered ne'e futa ala Mahelalel,
 la Mahelalel 'e futa ala Kenan.
³⁸ La Kenan nga wela ala Enos,
 la Enos 'e futa mola ala Set,
 la Set ne'e futa ala Adam nga wela ala God.

4

*La Saetan ngaia 'e
 irito'ona la Jisas*

(Mat 4:1-11; Mak 1:12-13)

¹ Nga Anoe 'ola Abu ngaia ka sifo fafia la Jisas, ma la Jisas ka ori mai fa'asia nga

ka'o 'i Jodan, ma nga Anoe 'ola Abu ka talaia fana 'ubulana gule'e lefu langalanga.

² Ma la Saetan ka irito'ona la Jisas suria fai akwale'e gani. Ma ni gani lo'oori, la Jisas 'ame 'ania no'o ta fangalaa, ma ngaia ka molo'u no'o.

³ Ma la Saetan ka fata 'ilo'oo fana, "To-funa 'i'oo nga Wela na God, 'oi fata fana fou lo'oo 'ani lau na beret."

⁴ Ma la Jisas ka lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Nga Girigiringa Abu 'e iiria, 'Nga wane 'ame momoori 'ania fangalaa 'i talana.'"*

⁵ Sui mala Saetan ka talaia fana gouna me'e busu, ma 'afe'aferu ngaia ka faate'enia fana nga foufoula te'efou na fanua lo'oo 'i wado. ⁶ Ma ngaia ka fata 'ilo'oo fala Jisas, "Nau taku kwatea nga foufoula lo'oo te'efou ma ta'ina 'ola le'a lo'oo te'efou famu. 'I'oo su'aai ni 'ola lo'oo te'efou God 'e kwatea fagu, mai nau ku su'asuria 'aku kwatea te'efou fana wane ni dai na 'inau ku firia. ⁷ Ma lauta 'i'oo bobouruuru, moko fo'osi nau, nau taku kwatea 'ola lo'oo te'efou famu."

⁸ Ma la Jisas ngaia 'e lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Nga girigiringa Abu 'e iiria, 'Te'e God amu no'o na 'i'oo to'o fo'osia, ma 'i'oo to'o taunga'i fana.'"

⁹ Sui mala Saetan ka talaia la'u mola fana fanua ba'ita 'i Jerusalem, maka fa'aulaa na te'e lefu ne'e lau 'i langi fofona 'Ifi Abu na God. Ma ngaia ka fata 'ilo'oo fala Jisas, "Tofuna 'i'oo nga Wela na God, 'oi olo fani wado, ¹⁰ suria nga Girigiringa Abu 'e iiria, *

'La God te'e kwatea mai nga enselo aana te'amu

ma tagila aga suri'o,

¹¹ ma gwa'a nga 'a'aemu 'e sia to'o mola na te'efuta me'e fou.'"

¹² Ma la Jisas ngaia ka lamadu'aa ma ka 'ilo'oo, "Nga Girigiringa Abu 'e iiria la'u mola 'ilo'oo, "T'oo sia irito'ona mola Alafa na ngaia God amu.'"*

¹³ 'I burina la Saetan 'e irito'ona la Jisas 'ania ni 'ola lo'oori te'efou, ngaia ka leka no'o fa'asia la Jisas na alata no'ona ma ka mamania alata ngaa'i 'ani irito'ona la'u mola.

La Jisas 'e tala'ae no'o fana agelana taunga'inga aana

(Mat 4:12-17; Mak 1:14-15)

¹⁴ Ma nga tegelangaa na Anoe 'ola Abu ngaia 'e to'oru fe'enia la Jisas, ma ngaia ka ori no'o fana gule'e lefu 'i Galili. Ma nga kwairiinga suria 'e talofia 'ubulana nga fanua lo'oo te'efou. ¹⁵ Ma ngaia ka kwaifa'ananau 'ubulana 'ifi ni fo'anga aaga ma nga ta'a te'efou gila ka tafea no'o.

Nga ta'a 'i Nasaret gila ma'asiri ala Jisas
(Mat 4:12-17; Mak 1:14-15)

¹⁶ Sui ma la Jisas bi'i leka fani Nasaret, fanua 'e ba'ita mai ai. Na nga Sabat, gani na mamalonga, ngaia 'e ru'u 'i 'ubulana 'ifi ni fo'anga na Jiu suria nga falafala aana. Ma ngaia ka ula fana nga idumilana nga Girigiringa Abu, ¹⁷ ma gila ka kwatea nga ebeeba na profet la Aesea 'e giria mai na'o. Ma ngaia 'e fu'ea, maka daria lefu la Aesea 'e giria maka fata suria nga Kraes,

¹⁸ "Nga Anoe 'ola ana God 'e sifo fafi nau, tofunu ngaia 'e firi nau fana 'aku kwairii suria nga Kwairiinga Le'a lo'oo fana ta'a gila galafa.

Mai ngaia ka kwate nau mai fana 'aku foulange'enia fana ta'a gila gauga, 'agila arube.

Ma 'aku gulaa nga ta'a na maaga 'e boko.

Ma 'aku rubea nga ta'a na wane gila 'ame aga le'a aaga.

¹⁹ Ma nau 'aku kwairii 'ania, alata ngaia 'e nigi no'o mai fana nga Alafa 'ani fa'amooria nga ta'a aana."

²⁰ Alata la Jisas ngaia 'e idumia 'e sui, ngaia ka fu'e fafia nga ebeeba lo'oo, maka orite'enia fana wane ne'e aga suria 'ifi ni fo'anga na Jiu, maka to'oru 'i wado 'ani kwaifa'ananau. Ma nga ta'a te'efou na gila to'oru 'i 'ubulana nga 'ifi ni fo'anga na Jiu lo'oo, gila ka bubu totonga'i ana.

²¹ Ma la Jisas ka etaa nga alafuunga no'o faga 'ilo'oo, "Nga Gigiringa Abu lo'oo, 'e lau kwala'imori no'o tala'ina lo'oo, moru longoa 'inau ku idumia kau famooru."

²² Ma nga ta'a te'efou gila ka 'alefo ba'ita tofunu alafuulana 'e le'a. Sui ma gila ka fata 'ilo'oo, "Ilo'oo ma wela ala Josef 'amoe lo'oo?"

²³ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo faga, "Nau ku su'asuria amooru tamoru fata 'ilo'oo fagu, 'Wane ni gulanga 'oi gulaa'o madi talamu.' Ma tamooru fata 'ilo'oo la'u fagu, "Oi agea madi 'ubulana fanua amu ni 'ola laka'u meru lolongoa 'i'oo agea mai 'ubulana fanua 'i Kapaneam.' "

²⁴ Sui ma la Jisas ka fata 'ilo'oo la'u, "Nau ku iiria nga 'ola kwala'imori famooru, ngaia 'e 'ato fana 'agila iiri ba'ita na profet 'i 'ubulana fanua aana 'i talana. ²⁵ Nau ku iiria la'u mola famooru, ni geni 'e aula 'i Israel na'a gila nao, gila to'oru na alata no'ona la Elaeja nga profet 'e to'oru ai. Ma alata laka'u nga ne'u 'ame to'o suria oru farisi ma ono singari, ma nga molo'unga ba'ita ka riu la'u na fanua adauru te'efou. ²⁶ Ma God 'e 'ato 'ani kwatea la'u mola la Elaeja te'ana ni me'e nao na'a gila 'i Israel. Tafe'ua, ma ngaia 'e kwatea mola la Elaeja te'ana te'e me'e nao na'a ngaia me'e noni 'i Israel 'amoe na'a ngaia 'e to'oru na fanua 'ubulana gule'e lefu 'i Saedon. ✧ ²⁷ Ma nga ta'a 'e aula 'i Jiu 'i Israel na gila kuu, na alata la Elaesa ngaia 'e profet. Mai ngaia 'ame gulaa mola ta wane aga. Te'e la Neman nga wane na ngaia nga wane 'i Israel 'amoe ne'e leka mai fa'asia fanua 'i Siria na'a la Elaesa 'e gulaa." ✧

²⁸ Ma alata gila longoa ni 'ola lo'oori, nga ta'a te'efou 'ubulana nga 'ifi ni fo'anga na Jiu, gila ka ogaria. Gila ogaria tofunu la Jisas 'e iiria God te'e boonua mola nga te'e ta'a na gila 'ame Jiu, mai gila ka 'amoe. ²⁹ Lo'oo gila tata'e, ma gila ka taria la Jisas fa'asia nga fanua lo'oo. Ma gila ka taria la Jisas fana gouna 'ato na'a nga fanua aaga ngai ai, fana 'agila geua la Jisas 'i wado, 'ani mae. ³⁰ Tafe'ua, ma ngaia 'e leka mola 'i laloana nga ogunga no'ona, maka leka mola fa'asiga.

La Jisas 'e gulaa nga wane na'a adalo 'e bo'ea

(Mak 1:21-28)

³¹ Sui ma la Jisas bi'i leka fani Kapaneam, te'e fanua na gule'e lefu 'i Galili. Ma alata

na Sabat, gani na mamalonga fana ta'a 'i Jiu, ngaia ka kwaifa'ananau fana ta'a no'ona. ³² Ma nga ta'a na gila ogu mai te'ana 'i 'ubulana 'ifi ni fo'anga na Jiu, gila 'alefo ba'ita na kwaifa'ananaunga aana, tofunu la Jisas 'e alafuu 'ania tegelangaa fa'asia God. ³³ Ma te'e wane na'a adalo 'e bo'ea, ngaia 'e to'oru la'u 'i no'ona. Adalo laka'u 'e o'omae ba'ita 'ilo'oo mai fana, ³⁴ “La Jisas wane 'i Nasaret, nau ku su'amu 'i'oo nga Wane Abu ana God. 'Olataa na 'i'oo siria 'ani agea ameeru? Bala 'i'oo leka mai fana ngada lameeru ta'ua lo'oo?”

³⁵ La Jisas ka beloana nga adalo lo'oo, maka 'ilo'oo, “Oi noto, moko ru'u mai maa fa'asia wane lo'oo.” Ma nga adalo lo'oo ka to'osia wane lo'oori 'i wado 'i maana ogunga lo'oori, maka ru'u no'o mai fa'asia. Ma nga wane lo'oori 'ame mala mola.

³⁶ Nga ta'a na'a gila ogu 'i no'ona, gila 'alefo ba'ita, ma gila ka orisiga kwairiu, ma gila ka 'ilo'oo, “Nga kwaifa'ananaunga 'utaa ne'e 'ilo'oo? Wane lo'oo 'e belote'enia nga adalo 'ania tegelangaa, ma gila ka 'akwa te'efou no'o 'i maa!” ³⁷ Nga kwairi- inga suria la Jisas ka tagafia 'ubulana fanua te'efou ri'itana gule'e lefu lo'oori.

La Jisas 'e gulaa ta'a 'e aula
(*Mat 8:14-17; Mak 1:29-34*)

³⁸ Sui ma la Jisas ka leka no'o fa'asia nga 'ifi ni fo'anga na Jiu, maka leka no'o 'i 'ifi ala Saemon. * Nga fungona geni la Saemon, 'e fii 'ania noni'ago'agonga na alata no'ona. Ma gila ka soea la Jisas fana 'ani gulaa. ³⁹ La Jisas 'e ru'u maka ula 'i gegena furi na noni lo'oo, maka taria noni'ago'agonga lo'oo fa'asia. Ma nga noni lo'oo ka gwari'a no'o, maka tata'e, maka kwatea no'o fan- galaa faga.

⁴⁰ Ma alata sina 'e suu no'o, ma gani na mamalonga fana ta'a 'i Jiu 'e sui no'o, ta'a 'e aula gila ngaria mai nga ta'a nga fiinga kwaitatari 'e tagisiga te'ala Jisas. Ma la Jisas 'e arua nimana fafiga, maka gulaga te'efou. ⁴¹ No'ona la'u mola, adalo 'e aula gila ka 'akwa fa'asia ta'a no'ona, ma gila ka o'omae 'ilo'oo, “I'oo nga Wela ana God.”

Ma la Jisas 'e rui totonga'i na nga adalo no'ona gila sia fata mola, tofunu gila su'asuria 'e sui no'o na'a ngaia nga Kraes, nga wane na God 'e firia fana fa'amoorilana ta'a aana.

⁴² 'Usugani alata 'e kwa'aria no'o, la Jisas 'e leka no'o fa'asia fanua lo'oo 'i Kapaneam fana te'e lefu 'e aloalo. Ma ta'a gila ka eta no'o fana kwailonga 'ofia. Alata gila daria, gila ka fata 'ilo'oo fana, “I'oo sia leka mola fa'asia fanua lo'oo.” ⁴³ Tafe'ua, mala Jisas 'e fata 'ilo'oo faga, “God 'e kwate nau mai fana foule'enilana nga Kwairiinga Le'a lo'oo. Ngaia 'e le'a 'aku leka la'u mola 'ubulana tani fanua ngaa'i la'u, fana 'aku foule'enia na'a God 'e ba'ita fafia ta'a aana.”

⁴⁴ Ma la Jisas ka kwairii 'ania nga Kwairi- inga Le'a lo'oo 'ubulana ni 'ifi na fo'anga na Jiu na gule'e lefu 'i Judea.†

5

La Jisas 'e firia nga fufu'iwane eteeta aana

(*Mat 4:18-22; Mak 1:16-20*)

¹ Te'e fe'e gani ngaa'i, la Jisas 'e ula maka kwaifa'ananau 'i gegena asi 'i Genesaret, ma ta'a 'e aula gila su'usu'u mai te'ana fana longolana fatalana God. * ² Ma ngaia ka agasia rua baru na ni wane ni deenga gila 'akwasia mola 'i maritakwa alata gila ta'umia nga fulai aaga. ³ Ma la Jisas ka fane 'i 'ubulana baru ala Saemon, maka iiria ana fana 'ani 'idu sisika fa'asia 'i su'e. Ma la Jisas ka to'oru 'i 'ubulana baru no'ona, ma 'e bi'i fa'ananaua nga ta'a lo'oo.

⁴ Ma alata 'e kwaifa'ananau 'e sui mola, ngaia ka fata 'ilo'oo fala Saemon, “Mooru 'idu la'u kau fana lefu 'e loboana, sui ma moru ala 'ania nga fulai amooru fana 'amoru daua ii'a.

⁵ Ma la Saemon ka lamadu'aa 'ilo'oo, “Wane ni kwaifa'ananaunga, 'imeeru meru kweo no'o suria logo la'ula'u lo'oo, ma meru 'ame daua no'o ta ii'a. Tafe'ua, suria fatalamu, nau taku ala no'o 'ania fulai lo'oo.” ⁶ Ma alata gila ala 'ania fulai laka'u, nga fulai laka'u ka fongu no'o na ii'a, ma nga fulai galangi ka mou no'o. ⁷ Sui ma gila ka lalofia ni wane ni kwaimaanga

* **4:38** Ruana lata ala Saemon la Pita † **4:44** Tani girigiringa ngaa'i iiria 'i Galili. * **5:1** Nga lata ngaa'i la'u na Genesaret 'e Galili.

aaga 'ubulana nga baru ngaa'i la'u, fana 'agila leka mai, ma gila kwaibooni aga. Sike'ena gila nigi mai, ma gila fa'afonua rua baru lo'oo 'ania ii'a leleka ma 'e galangi ka kuruu no'o. ⁸ Alata la Saemon Pita 'e agasia ni 'ola lo'oori, ngaia 'e bobouruuru 'i 'a'aena la Jisas, maka fata 'ilo'oo, "Alafa leka kau fa'asi nau! Nau nga wane ku ria."

⁹ La Saemon fe'enia ni ta'a na gila to'oru la'u 'i lo'oo gila ka 'alefo ba'ita na ii'a 'e aula na'a gila daua. ¹⁰ Ma nga rua wane na gala taunga'i fe'enia la Saemon, na latagaa'a la Jemes ma la Jon, nga rua wela ala Sebedi gala ka 'alefo ba'ita la'u mola. Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fala Saemon, "'Osia ma'u mola. Mai na'o 'i'oo dee na ii'a, tafe'ua ma 'e 'ita tala'ina maka ori 'ala'a, 'i'oo to'o deea la'u nga ta'a fana 'agila fito'o ala God."

¹¹ Ma alata gila nigi no'o 'i su'e, gila ka 'akwasia no'o nga baru aaga suria oone, ma gila ka 'akwasia ni 'ola aaga te'efou, ma gila ka leka no'o fe'enia la Jisas.

La Jisas 'e gulaa te'e wane nga kuu 'e lau ana
(Mat 8:1-4; Mak 1:40-45)

¹² Te'e fe'e gani ngaa'i, la Jisas 'e to'oru 'i 'ubulana te'e fanua no'ona, ma te'e wane 'e kuu, 'e to'oru la'u mola no'ona. Alata ngaia 'e agasia la Jisas, ngaia 'e leka mai te'ana, maka bobouruuru 'i na'ona, maka laeta'a maka fata 'ilo'oo, "Alafa, lauta 'i'oo 'uri, moko gulaa nau mai."

¹³ 'Ilo'oo la Jisas 'e tagwala kau nga nimana, maka galo 'i nonina wane lo'oo, maka fata 'ilo'oo, "Kiu, nau ku 'uri. Labemu 'e gwari'a no'o." Ma 'afe'afere mola 'i burina me'e fatanga lo'oo la Jisas 'e iiria, nga kuu lo'oo ka sigi no'o fa'asia wane lo'oo." ¹⁴ Sui ma la Jisas ka bu'ota'i kau te'ana nga wane lo'oo maka fata 'ilo'oo fana, "'Osia kwairii la'u te'ana te'efuta wane na 'ola lo'oo. Tafe'ua, ma to'o leka madi te'ana nga fataabu, moko faate'enia nga labemu fana, 'ani su'asuria na'a 'i'oo gwari'a no'o. Sui moko kwatea nga tabonga na la Moses 'e iiria fana ta'a te'efou 'agila fa'ato'oa na'a nga kuu lo'oo 'i labemu 'e sigi no'o."†

¹⁵ Tafe'ua, ma nga kwairiinga suria ni 'ola lo'oo la Jisas 'e agea 'e tagafia no'o lefu 'e aula, ma ta'a 'e aula gila ka leka mai te'ana fana longolana kwaifa'ananaunga aana ma fala Jisas 'ani gulaga la'u fa'asia nga fiinga aaga. ¹⁶ Ma alata 'e aula, la Jisas 'e leka mola fa'asia ta'a fana lefu aloalo fana fo'anga.

La Jisas 'e gulaa nga wane nonina 'e mae
(Mat 9:1-8; Mak 2:1-12)

¹⁷ Te'e gani ngaa'i, alata la Jisas 'e kwaifa'ananau 'ubulana te'e 'ifi, tani Farasii fe'enia ta'a ni kwaifa'ananau na Tagi ala Moses, gila to'oru la'u mola 'i no'ona. Gila leka mai fa'asia fanua 'e aula na gule'e lefu 'i Galili fe'enia 'i Judea, ma 'i Jerusalem. Ma nga tegelangaa ana God 'e to'oru fe'enia la Jisas, fana gulalana ta'a na'a gila fii. ¹⁸ Ma tani wane ngaa'i gila ngaria mai te'e wane nga nonina 'e mae, gila ngaria mai 'i fofona nga futa'i. Gila ka di'ai tegela'a fana ru'unga 'i 'ifi fe'enia, fana 'agila arua 'i 'a'aena la Jisas fana 'ani gulaa. ¹⁹ Tafe'ua, ma tofuna nga ogunga lo'oo 'e ba'ita 'e iiki, ngaia 'e 'ato no'o faga fana ngarilana kau te'ala Jisas. Sike'ena gila ka ngaria wane lo'oori, ma gila fane fe'enia 'i fofona 'ifi, ma gila 'ulasia me'e kwakwa ba'ita. Sui ma gila fa'asifoa wane lo'oo 'i fofona nga fufu te'ala Jisas. ²⁰ Alata la Jisas 'e agasia nga fito'onga aaga ngaia ka fata 'ilo'oo fana wane lo'oo nonina 'e mae, "Alakwa agu nau ku 'olafanataa no'o na rianga amu."

²¹ Ma Farasii fe'enia ta'a kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses gila ngu'u ngu'u moo no'o laloaga, ma gila ka fata 'ilo'oo, "Fu'u wane! Wane 'utaa lo'oo 'e fata 'ilo'oo? Ngaia 'e fa'atooto'ome'enia fe'enia God. Ngaia 'ato fana wane 'ani 'olafanataa na rianga. Te'e God ne'e su'asuria 'ani 'olafanataa na rianga."

²² La Jisas 'e su'a mola na manatanga 'ubulana mangoga, maka fata 'ilo'oo faga, "Moru sia manata 'ino'ona la'u."

La Jisas 'e su'aai na'a gila tagoto'o te'e God na'a te'e gulaa no'o wane. ²³ Ngaia ne'e fata 'ilo'oo, "Lauta 'inau ku fata 'ilo'oo, 'Rianga amu, nau ku 'olafanataa no'o ai,' me'e

† 5:14 Ta'a na kuu 'e lau aaga, tagila faate'eniga 'i talaga te'ana fataabu na'a gila gulaa no'o fana 'agila to'oru la'u fe'enia ta'a 'ubulana fanua.

'ato 'ani agasia te'efuta 'ola. Lauta 'inau ku iiria 'ilo'oo, 'Tata'e, moko leka,'²⁴ nau ku bi'i faate'enia famooru na 'inau, Wela na Wane, nau ku to'o na tegelangaa lo'oo 'i wado fana 'aku 'olafanataa na rianga."

Sui ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fana wane laka'u labena 'e mae, "Nau ku iiria famu, tata'e no'o, ngaria nga futa'i amu, moko leka no'o 'i fanua."

²⁵ Te'e alata no'ona mola, wane no'ona 'e tata'e 'i na'oga, 'e ngaria nga futa'i aana, maka ori no'o 'i fanua aana fe'enia baatafengaa ba'ita fana God. ²⁶ Ma ta'a te'efou gila 'alefo ba'ita no'o, ma gila ka baatafea God suria gila agasia 'ola ba'ita God 'e agea.

*La Jisas 'e soea la Lifae 'ani lado 'i burina
(Mat 9:9-13; Mak 2:13-17)*

²⁷ Buri ni 'ola lo'oo, la Jisas 'e leka la'u kau 'i maa, maka agasia la Lifae, nga wane ni ngarilana bata na takisi, 'e to'oru na lefu ne'e taunga'i ai. La Jisas ka fata 'ilo'oo fana, "Oi leka mai fe'eni nau." ²⁸ La Lifae 'e tata'e, maka 'akwasia ni 'ola aana te'efou, maka leka no'o fe'enia la Jisas.

²⁹ Sui ma la Lifae ka agea te'e fafangalaa ba'ita fala Jisas 'i 'ifi aana. Ma alata lo'oo la'u mola, ta'a 'e aula fana ngarilana bata na takisi fe'enia tani ta'a ngaa'i la'u, gila keto fe'enia la Jisas. ³⁰ Tani Farasii ma ta'a ngaa'i ni kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses gila ka ogaria, ma gila ka fata 'ilo'oo fana fufu'iwane ala Jisas, "Ngaia 'ame to'omia 'ani keto maka go'u fe'enia ta'a fana ngarilana bata na takisi ma ta'a ngaa'i 'e ria 'ino'ona."

³¹ La Jisas 'e fata faga 'ilo'oo, "Ta'a na'a gila 'ame fii, gila 'ame siria wane ni gulanga, tafe'ua ta'a na'a gila fii, na gila bo'obo'o fana wane ni gulanga. ³² Nau ku 'ame leka mai fana ta'a na gila odo no'o 'agila abulo mai, tafe'ua ma nga ta'a na abulongaa aga 'e ria ngai lo'oo naku leka mai fana laefilaga fana orite'enilaga te'ana God."

*Kwaiorisinga suria
abu ketonga*

(Mat 9:14-17; Mak 2:18-22)

³³ Tani ta'a ngaa'i gila fata 'ilo'oo fala Jisas, "Alata 'e aula nga fufu'iwane ala Jon gila abu keto fana fo'anga, ma nga fufu'iwane na Farasii gila 'ino'ona la'u mola. 'Utaa na fufu'iwane amu gila keto ma gila go'u mola?"

³⁴ La Jisas 'e lamadu'aa maka fata 'ilo'oo, "Ame to'omia ta'a na'a gila to'oru na fafangalaa na afolonga 'agila abu keto mola. Suria na alata alakwa fooru ngaia mola 'ua fe'eniga, ta'a tagila aile'a. ³⁵ Tafe'ua, ma alata te'e nigi mai tagila ngaria nga alakwa fooru fa'asiga. Sike'ena ma tagila bi'i abu keto bu'i, tofuna na gila kwaimanadai."

³⁶ Sui ma la Jisas ka fata 'ania tarifulaa faga maka 'ilo'oo, "Ngaia 'ame to'omia fana 'amoru ngaria ta sisii'i ruu fooru fana bobolo'ulana nga ruu ne'e biri no'o. Lauta moru agea ni 'ola lo'oo, nga sisii'i ruu fooru lo'oo te'e kasia no'o ruu 'ua lo'oo, tofuna ruu fooru ngaia 'e rugurugula 'i burina nga ta'umilai, ma ruu fooru 'ame aga le'a fe'enia nga ruu 'ua lo'oo. ³⁷ Ma moru su'a la'u mola ai, ngaia 'e 'ato fana te'efuta wane 'ani arua nga waeni fooru 'i 'ubulana wa'i 'ua na susungana nanigot, tofuna wa'i 'ua lo'oo 'ame ngasi. Lauta ngaia 'e agea 'ola 'ilo'oo, alata nga waeni lo'oo 'e fane mai, ngaia te'e kasia no'o wa'i 'ua lo'oo, ma waeni lo'oori te'e akiri, ma wa'i lo'oo 'e ria no'o.† ³⁸ Ngaia na ta'a 'ani arua mola waeni fooru 'ubulana nga wa'i fooru.

³⁹ "Alata wane 'e go'ufia nga waeni 'ua, ngaia 'e 'ato 'ani siria nga waeni fooru. Suria ngaia te'e fata 'ilo'oo, 'Nga waeni 'ua lo'oo go'ufilai 'e le'ale'a moo'o no'o.' "§

6

*La Jisas 'e ba'ita fafia Sabat
(Mat 12:1-8; Mak 2:23-28)*

¹ Te'e fe'e Sabat ngaa'i, gani na mama-longa, la Jisas fe'enia wane na fufu'iwane aana gila leleka, ma gila ka leka 'ubulana te'e langa'a na witi. Ma alata na gila

† 5:37 Fa'aladanga lo'oo faate'enia la Jisas ngaria mai nga kwaifa'ananaunga fooru fa'asia falafala 'i Jiu. § 5:39 Nga ta'a 'i Jiu gila siria mola daunga suria falafala ngai aga tafe'ua la Jisas ngaria mai kwaifa'ananaunga fooru lo'oo 'e le'a riufia falafala na ta'a 'i Jiu.

leka no'ona, fufu'iwane aana gila ka 'oia nga fufungui 'ola ai ma gila ka 'alagaa 'i nimaga, ma gila bi'i 'ania. ² Ma alata ta'a na Farasii gila agasia, gila ka fata 'ilo'oo, "Ola lo'oo moru agea 'e mousia no'o Tagi ala Moses, tofuna moru 'oia nga witi ma moru ka alagaa 'i nima moru, nga 'ola ta'ua taunga'inga na Sabat."

³ La Jisas ka orisiga 'ilo'oo, "Nau ku su'aai mooru moru idumia Girigiringa Abu na 'ola laka'u la Defete ma nga fufu'iwane aana gila agea mai na'o. Ma alata no'ona, la Defete fe'enia ni wane aana gila molo'u, ⁴ ma ngaia ka leka 'ubulana 'Ifi na God, ma alafa ni suuabunga ka kwatea beret gila fa'aabua fana God fana la Defete. Ma la Defete 'e 'ania nga beret lo'oori, maka kwatea gula ngaa'i fana ni wane laka'u aana, ma gila ka 'ania no'o. Tafe'ua, ma nga tagi 'e alamia mola fana te'e fataabu na God na gila mola fana 'anilai."* ⁵ Sui mala Jisas ka fata 'ilo'oo, "Nau, nga Wela na Wane, nau ku to'o na tegelangaa fana 'aku iiria 'ola fana ta'a 'agila agea mola te'efuta 'ola na gani lo'oo na mamalonga."

⁶ Ma te'e Sabat ngaa'i, la Jisas 'e leka 'ubulana 'ifi ni fo'anga na Jiu maka kwaifa'ananau. Ma te'e wane ngaa'i la'u 'i no'ona nima gula le'a aana 'e mae. ⁷ Ma tani wane ni kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses ma ni Farasii gila to'oru la'u mola 'i no'ona, ma gila ka aga aga lauta la Jisas 'ani gulaa wane lo'oo na Sabat suria gila siria fatanga fafia la Jisas. Lautu ngaia 'e gulaa wane lo'oo, ma gila siria 'agila fata maana la Jisas tofuna ngaia 'e mousia Tagi ala Moses na gulanga, 'ola lo'oo gila manata suria 'ilaka'u nga taunga'inga.

⁸ Ma la Jisas 'e su'a mola na manataga, maka fata 'ilo'oo fana wane lo'oo nimana 'e mae, "Tata'e mai, moko ula 'i na'ona ta'a lo'oo te'efou." Ma wane lo'oo 'e tata'e maka ula no'ona. ⁹ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fana ni Farasii ma ni wane kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses, "Nau ku orisi 'amooru madi, 'olataa na'a tagi adauru 'e alamia fana 'aguru agea na gani na mamalonga? Ngaia 'e alamia agelana 'ola 'e le'a, 'amoe

ma agelana 'ola 'e ria? Ngaia 'e alamia nga fa'amoorilana wane, 'amoe ma kwa'ilana wane?" ¹⁰ La Jisas 'e fata 'ilo'oo 'e sui, ma ngaia ka aga kwaiiriu faga, maka fata 'ilo'oo fana wane lo'oo nimana 'e mae, "Tagwala nimamu." Te'e alata no'ona mola, ngaia 'e tagwala kau nimana, ma nimana 'e le'a no'o. ¹¹ Ma alata lo'oo gila agasia, gila ka ogaria ba'ita, ma gila ka alafuu uguogu fana 'olataa 'agila agea ala Jisas.

La Jisas 'e firia nga akwale'e wane ma ruaai ni Kwairiinga aana.

(Mat 10:1-4; Mak 3:13-19)

¹² Te'e fe'e alata ngai la'u, la Jisas 'e fane fana gouna me'e busu fana 'ani fo'a. Fe'e logo la'ula'u no'ona, ngaia 'e fo'a te'ana God. ¹³ Usugani no'ona, ngaia 'e soea mai fufu'iwane aana te'ana, maka firia akwale'e wane ma ruaai, maka fa'alataga 'ania Wane ni Kwairiinga. ¹⁴ Nga lataga: la Saemon na'a la Jisas 'e fa'alataa 'ania la Pita, mala Andru nga wane gala futa aana, mala Jemes, mala Jon, mala Filip, mala Batolomiu, ¹⁵ mala Matiu, mala Tomas, mala Jemes wela ala Alfeas, mala Saemon nga wane na ta'a 'i Jiu laka'u gila siria 'agila taria ta'a 'i Rom fa'asia 'i Israel, ¹⁶ mala Judas nga wela ala Jemes, mala Judas Iskar-iot nga wane na'a ngaia te'e 'olonge'enia la Jisas fana marimae aana.

La Jisas 'e kwaifa'ananau maka gulaa nga ta'a

(Mat 4:23-25)

¹⁷ La Jisas 'e sifo mai fa'asia gouna me'e busu no'ona fe'enia nga akwala ma rua Wane ni Kwairiinga laka'u aana, maka ula na lefu 'e ote fe'enia nga ogunga ba'ita lo'oori na ta'a ni lelekanga aana. Ma ta'a 'e aula la'u mola na'a gila leka mai fa'asia gule'e lefu 'i Judea, fe'enia fanua ba'ita 'i Jerusalem, ma nga fanua 'i Taea ma 'i Saedon na'a gila to'oru suria asi, gila leka la'u mola no'ona. ¹⁸ Gila leka mai fana longolana la Jisas, ma fala Jisas 'ani gulaga fa'asia nga fiinga aaga. Ma ta'a na'a gila to'o na adalo gila leka la'u mai te'ala Jisas 'ani gulaga. ¹⁹ Ma ta'a te'efou gila ka 'aferu

* **6:4** Ma goru 'ame agasia 'ubulana Girigiringa Abu na'a God 'e ogaria fala Defete. La Jisas 'e siria 'ani faate'enia fana ta'a na Farasii na'a ngaia 'ame odo la'u fana 'agila ogaria.

kau fana 'agila gema to'ona la Jisas, tofunu nga tegelangaa 'e leka mai fa'asia fana gualana ta'a te'efou.

*Aile'anga ma kwaimanadainga
(Mat 5:1-12)*

²⁰ La Jisas 'e aga kau fana ta'a ni leleka aana maka fata 'ilo'oo,
“Aile'anga famooru ta'a na'a mooru galafa, tofunu God 'e ba'ita fafi 'amooru.

²¹ Aile'anga famooru ta'a na'a mooru molo'u na alata lo'oo,
tofunu tamooru bote la'u.

Aile'anga famooru ta'a na'a mooru aani na alata lo'oo
tofunu tamooru 'osa la'u.

²² Aile'anga famooru alata nga ta'a gila aga mani amooru,
ma gila gulete'eni 'amooru,
ma gila ka fata ngada 'amooru,
ma gila iiri ngadaa lata mooru tofunu moru lo'o suri nau, nga Wela na Wane.

²³ Moru malale'a, ma moru ka olo 'ania aile'anga ba'ita alata na'a ta'a gila age 'ino'ona amooru, suria nga foforinga ba'ita 'e sasari famooru 'i Langi. Nau ku iiria 'ola lo'oo suria ta'a ni wawarifuga gila agea no'o ni 'ola 'ame le'a na profet mai na'o.

²⁴ “Tafe'ua, te'e ria tala'esia no'o famooru nga ta'a na'a mooru dari'ola'a na alata lo'oo tofunu kwakwaeinga amooru moru to'o ai 'e sui no'o.

²⁵ Ngaia te'e ria tala'esia no'o famooru nga ta'a na'a moru bote na alata lo'oo tofunu tamooru molo'u.

Ngaia te'e ria tala'esia no'o famooru ta'a na'a moru 'osa na alata lo'oo, tamoru kwaimanadai, ma tamoru aani.

²⁶ Ngaia te'e ria tala'esia no'o famooru alata na'a ta'a gila iiri ba'ita amooru, tafe'ua nga wawarifuga gila agea la'u mola 'ola lo'oo fana ni profet na kotonga.”

*Kwaifa'ananaunga suria kwaimaanga fana marimae
(Mat 5:38-48; 7:12a)*

²⁷ La Jisas 'e fa'ananauga la'u 'ilo'oo, “Nau ku iiria famooru ta'a na moru lo'oo suria fatalagu, mooru kwaimaange'enia fana nga marimae amooru, ma moru ka age le'a fana ta'a na'a gila aga mani

amooru. ²⁸ Ma moru ka fo'asia God, fana 'ani nanamate'enia ta'a na'a gila fata ngada 'amooru, ma moru ka fo'a fana ta'a na'a gila agea ni 'ola 'e ria amooru.

²⁹ Ma lauta ta wane 'e fida 'i babarimu, 'oi alamia 'ani fidaria la'u mola gule'e babari ngaa'i. Ma lauta ta wane 'e ngaria nga ruu amu fana alata na gwari, 'oi alamia 'ani ngaria la'u nga sote amu fana. ³⁰ Ni dai ne'e kwaisoe amu, kwatea 'olataa ne'e soea amu. Ma lauta ta wane 'e ngaria 'ola na ni 'ola amu, 'i'oo sia soea la'u fana orite'enilai famu. ³¹ 'Olataa na'a moru siria nga ta'a matari 'agila agea famooru, tamoru agea la'u mola faga.

³² “Ma lauta moru kwaimaa mola fana ta'a na gila kwaimaa famooru, moru sia ngaria mola ta foforinga. 'Too su'aai gwa'a ta'a 'e ria gila kwaimaa la'u mola fana ta'a na'a gila kwaimaa faga. ³³ Ma lauta moru age le'a mola fana ta'a na'a gila age le'a famooru, 'ato amoru ngaria la'u ta foforinga. Suria ta'a 'e ria gila age 'ino'ona la'u mola. ³⁴ Ma lauta moru kwate mola fana ta'a na tagila lamadu'aa famooru, 'ato no'o amooru ngaria la'u ta foforinga. 'Too su'aai na'a ta'a 'e ria gila age 'ino'ona la'u mola fana ta'a abulongaa aaga 'e ria, fana 'agila lamadu'aa la'u mola faga. ³⁵ Tafe'ua ma tamoru kwaimaa fana marimae amooru, ma tamoru age le'a la'u faga, ma lauta moru kwatea te'efuta 'ola, mooru sia mamania la'u fana du'alai. Lautu moru age 'ilo'oo, tamooru ngaria nga foforinga ba'ita, ma nga abulongaa 'amooru te'e faate'enia na 'i mooru fu'i ru'uru'u ana God ne'e 'inato'o maka ba'ita 'e iiki. Suria God 'e kwaimaa le'a fana ta'a ne'e ria ma ta'a na'a gila 'ame aile'a fafia 'olataa na'a God 'e agea faga. ³⁶ Moru kwaimaa ma mooru laeta'afia ta'a 'ilaka'u nga Ma'aa moru 'i Langi 'e laeta'afia 'amooru.”

*Kwaifa'ananaunga suria sufalana wane ngaa'i
(Mat 7:1-5)*

³⁷ “Mooru sia sufaa mola te'efuta wane ngaa'i, fa'asia God ta sufaa 'amooru la'u. Ma moru sia kwatea mola nga kwa'ikwa'inga fana ta wane ngaa'i, fa'asia God ta kwatea nga kwa'ikwa'inga

famooru. Moru 'olafanataa la'u mola na rianga na wane ngaa'i ne'e agea amooru, ma God te'e 'olafanataa na rianga amooru. ³⁸ Moru kwatea ni 'ola fana ta'a, ma God te'e kwate la'u famooru. Ma God te'e kwatea nga kwakwatenga ne'e 'ilaka'u wane laka'u 'e fa'afonua nga wa'i ni 'ola ne'e dedea, leleka ma ka fongu maka akiakiri no'o. Ma God te'e kwatea famooru, 'ilaka'u la'u na'a mooru kwate fana nga ta'a matari."

La Jisas 'e kwaifa'ananau suria bu'ota'inga na wane

³⁹ La Jisas 'e fata la'u suria tarifulaa faga maka 'ilo'oo, "Nga wane na maana 'e logo, ngaia 'e 'ato 'ani talaia la'u wane ngaa'i na maana 'e logo. Lauta ngaia 'e agea 'ilo'oo, gaa'a te'efou tagala 'esi 'agaa'a 'ubulana kiru. ⁴⁰ 'Ilo'oo la'u mola, nga wane ni nanau'olanga mola 'e 'ato 'ani riufia nga wane ne'e kwaifa'ananau ana. Ma lauta nga wane ni nanau'olanga 'e ngaria te'efou na 'ola na'a wane ni kwaifa'ananaunga 'e kwatea fana, ngaia 'e 'ilaka'u no'o nga wane ni kwaifa'ananaunga.

⁴¹ "'Ola fe'ua 'i'oo to'o na rianga ba'ita, ma 'i'oo to'oru mola fana iirilana wane ngaa'i na'a me'e rianga sisika ngai ana? 'Ola 'e fe'ua 'i'oo agasia nga ngaru ngai 'ubulana maana wane ni futanga amu, mai 'i'oo 'ame agasia mola memede 'ai ba'ita na'a ngaia 'ubulana maamu 'i talamu? ⁴² Ma 'ola 'e fe'ua 'i'oo fata 'ilo'oo fana wane matari ngaa'i, "I'oo sia agea mola ta 'ola 'e ria.' Tafe'ua, mai 'i'oo 'ame manata 'abelo mola na rianga ba'ita na'a 'i'oo agea. 'I'oo wane 'i'oo iiria 'ola 'ame to'o. 'Oi 'akwasia madi nga rianga amu. Sui ma to'o bi'i to'omia fana boonilana te'efuta wane ngaa'i fe'enia nga rianga aana."

Nga 'ai tagila su'aai 'ania fufungunga (Mat 7:17-20; 12:34-35)

⁴³ La Jisas ka fata la'u 'ania te'e tarifulaa faga maka 'ilo'oo, "Nga 'ai ne'e le'a, ngaia 'e 'ato 'ani fungu 'ania lode ai 'e ria. Maka 'ilaka'u la'u mola, nga 'ai ne'e ria, 'e 'ato 'ani fongu 'ania lode 'ai ne'e le'a. ⁴⁴ Dauru goru su'aai te'efou, lode 'ai te'e faate'enia ngaia fa'asia 'ai ngai taa. Ngaia 'e 'ato fana wane 'ani 'ania lodona 'ai ni 'anilai fa'asia 'ai 'e ngangala'a. ⁴⁵ Ma nga wane 'e

le'a 'e agea 'ola 'e le'a suria nga manatale'e wane 'e wataga. Ma wane ngaia 'e ria 'e agea ni 'ola 'e ria suria manatale'e wane 'e biribiri'a. Nga 'ola na ngaia 'e to'oru 'i 'ubulana nga manatalana wane, ngaia ne'e ru'u mai 'ania fatalana."

Tarifulaa suria rua wane gala launge'enia 'ifi (Mat 7:24-27)

⁴⁶ "'Utaa na'a, alata moru alafuu fe'eni nau, mooru fa'alataa nau 'ania 'Alafa', tafe'ua moru 'ame agea mola 'ola 'inau ku iiria famooru? ⁴⁷ Nga wane ni dai ne'e leka mai te'agu, maka longoa nga fata-lagu, maka lo'oo suria, nau taku faate'enia famooru nga fito'onga aana, ma to'orunga aana. ⁴⁸ Ngaia 'e 'ilaka'u nga wane laka'u 'e launge'enia 'ifi aana, ngaia 'e takwea fana bou ai laloana fou. Nga alata nga ne'u 'e to'o, ma ka'o 'e afe mai, ngaia 'e 'ato 'ani ngadaa, suria ngaia 'e launge'enia 'ifi aana laloana fou. ⁴⁹ Ma wane ne'e longoa fatalagu, maka 'ame lo'oo suria, 'e 'ilaka'u wane ne'e launge'enia 'ifi aana fofona oone, 'ame takwea bou ai 'ani sifo maka ngasi. Alata ka'o 'e afe mai, maka to'o na 'ifi lo'oori aana, 'ifi aana 'e 'esia, maka tagala'i te'efou no'o."

7

La Jisas 'e gulaa te'e wane ni taunga'inga (Mat 8:5-13)

¹ Alata la Jisas 'e fa'asuia no'o alafu-unga fana ta'a lo'oo, ngaia ka leka no'o fana fanua 'i Kapaneam. ² Ma te'e wane ngai no'ona, 'e fii ba'ita maka galangi mae no'o. Nga wane lo'oo, ngaia nga wane ni taunga'inga na te'e wane na'ona'o na fununga fa'asia fanua ba'ita 'i Rom. Ma wane na'ona'o lo'oo 'e manata ba'ita na wane ni taunga'inga lo'oo aana. ³ Alata wane ba'ita na fununga lo'oo 'e longoa na la Jisas 'e nigi mai, ngaia 'e kwatea ni wane na'ona'o 'i Jiu fana 'agila soea la Jisas 'ani leka mai, fana 'ani gulaa nga wane ni taunga'inga aana. ⁴ Alata gila nigi te'ala Jisas, gila ka fata laeta'a te'ana, ma gila ka 'ilo'oo, "Nga wane ba'ita na fununga lo'oo 'e to'omia no'o fana 'i'oo 'ani kwaibooni na wane ni taunga'inga lo'oo aana, ⁵ tofunu wane

ba'ita na fununga lo'oo ngaia 'e kwaimaa 'e iiki fameeru nga Jiu, maka launge'enia te'e 'ifi ni fo'anga fameeru 'i lo'oo."

⁶ Mala Jisas ka leka no'o fe'eniga. Ma alata 'e nigi galangia no'o kau nga 'ifi, nga wane na'ona'o na fununga lo'oo 'i Rom ka alea la'u ni wane ni kwaimaanga aana fana 'agila fata 'ilo'oo fana, "Alafa 'i'oo sia 'abelo la'u. Nau ku 'ame to'omia fana 'i'oo 'ani leka mai 'ubulana 'ifi agu. ⁷ Ma 'inau ku 'ame to'omia fana lekanga kau te'amu. 'Oi iiria mola mai me'e alafuunga, ma nga wane ni taunga'inga agu te'e gwari'a mola. ⁸ Nau ku su'asuria 'i'oo to'omia mola fana agelana ni 'ola lo'oori, tofunu 'inau la'u mola nga wane ku taunga'i 'i olofana nga ta'a ba'ita, ma kua to'o na ta'a ni fununga na'a gila taunga'i olofana nga ba'itangaa agu. Lautu 'inau ku iiria fana ta wane 'ilo'oo, "Oi leka, ma ngaia 'e leka no'o. Lautu 'inau ku iiria fana ta wane 'ilo'oo, "Oi leka mai, ma ngaia 'e leka no'o mai. Lautu 'inau ku iiria fana ta wane ni taunga'inga agu 'ilo'oo, "Oi agea la'u mola 'ola lo'oo, ngaia 'e agea no'o."

⁹ Ma alata la Jisas 'e longoa 'ola lo'oori, ngaia 'e 'alefo ba'ita. Ma ngaia 'e abulo, maka fata 'ilo'oo fana wane lo'oo gila leka 'i burina, "Nau ku iiria famooru, nau ku 'ame agasia 'ua ta wane na 'e fito'o agu 'ilo'oo, gwa'a 'ubulana fanua 'i Israel."

¹⁰ Ma ni wane gila ngaria alafuunga no'ona, gila ka ori fana 'ifi na wane ba'ita ni fununga laka'u, ma gila agasia nga wane ni taunga'inga laka'u 'e fii, ngaia 'e gwari'a no'o.

La Jisas 'e fa'amooria te'e wane ne'e mae no'o

¹¹ Ma 'ame aburu mola 'i burina ni 'ola lo'oori, la Jisas fe'enia nga fufu'iwane aana ma ta'a 'e aula la'u mola, gila leka fana te'e fanua gila fa'alataa 'ania 'i Nen. ¹² Ma alata 'e nigi galangia maana nga tatafa na fanua lo'oo, te'e ogunga ba'ita lo'oo gila ngaria mai te'e wane 'e mae, ma gila ka ru'u no'o mai 'i maa. Ma wane lo'oo 'e mae, ngaia te'e alakwa momola ana me'e nao lo'oo. Ma nga ogunga ba'ita lo'oo gila ka leka no'o fe'enia fana kwaiatolana. ¹³ Ma alata lo'oo nga Alafa la Jisas 'e agasia me'e nao lo'oo,

ngaia ka kwaimanadai ba'ita fana, maka fata 'ilo'oo fana, "'I'oo sia aani mola." ¹⁴ Sui ma ngaia ka leka maka gema na nga fufu na wane laka'u 'e mae 'e eeno fofona, ma ta'a lo'oo gila ngaria wane lo'oo 'e mae, gila ka ula aloalo no'o. Sui mala Jisas ka fata 'ilo'oo, "Wela wane lo'oo, nau ku iiria famu, 'oi tata'e!" ¹⁵ Ma nga wela wane laka'u ka tata'e no'o, maka eta ka fata no'o. Ma la Jisas ka kwatea no'o fani ga'ia.

¹⁶ Ma nga ta'a lo'oo gila agasia 'ola lo'oo, ma gila ka 'alefo, ma gila ka ma'u ba'ita, ma gila ka baatafea God 'ilo'oo, "Te'e profet ba'ita 'e nigi no'o 'i lalodaaru. God 'e nigi no'o mai fana kwaiboongaa na ta'a aana."

¹⁷ Ma nga kwairiinga suria la Jisas ka talo no'o 'i 'ubulana afutana fanua 'ubulana 'i Judea fe'enia nga gule'e lefu ri'itai la'u mola.

La Jon wane ni naruabunga ngaia 'e alea rua wane na fufu'iwane aana te'ala Jisas (Mat 11:1-19)

¹⁸ Te'e alata lo'oo fufu'iwane ala Jon gila kwairii te'ana suria nga taunga'ilana la Jisas. La Jon ka soea mai rua wane aana te'ana, ¹⁹ maka ale 'agaa'a te'ala Jisas, nga Alafa, 'agala orisia 'ilo'oo, "'Ino'ona ma, 'i'oo no'o na nga Kraes, wane na'a te'e nigi mai lo'oo, 'amoe ma meeru mamania la'u nga wane matari?"

²⁰ Ma alata gala nigi te'ala Jisas, gala ka orisia 'ino'ona, "La Jon wane ni naruabunga 'e ale 'amee'e mai fana orisilamu, "Ino'ona ma, 'i'oo no'o na'a nga Kraes, wane na'a te'e nigi mai, 'amoe ma 'ameeru mamania la'u ta wane ngaa'i matari?"

²¹ Ma alata no'ona la'u mola, la Jisas 'e gulaa ta'a 'e fii 'e aula, ma ngaia ka belote'enia nga adalo fa'asia nga ta'a lo'oo, maka gulaa nga ta'a maaga 'e boko, ²² Ngaia na la Jisas ka fata 'ilo'oo fagaa'a, "Ori kau, ma molo kwairii te'ala Jon suria ni 'ola na'a molo agasia ma molo ka longoa tala'ina lo'oo. Ta'a maaga 'e boko gila aga no'o. Ma ta'a 'a'ega 'e mae gila ka leka no'o. Ma nga ta'a na'a kuu 'e tagisiga, gila ka gwari'a no'o. Ma ta'a na'a aringaga 'e boko gila ka longo no'o. Ma ta'a na'a gila mae, gila ka moori la'u mola. Aia, ma nga Kwairiinga Le'a

lo'oo, nau ku kwairii no'o 'ania fana ta'a galafa. ✨ 23 La God te'e nanamate'enia nga ta'a te'efou na'a gila 'ame rugasia fito'onga aaga agu tofuna ni 'ola lo'oo nau ku agea.”

24 'I burina rua wane na fufu'iwane ala Jon gala ori mola, la Jisas ka eta no'o fana alafuunga suria la Jon fana ta'a na gila ogu 'i no'ona maka 'ilo'oo, “Na alata moru leka te'ala Jon 'ubulana gule'e lefu langalanga, 'olataa na moru leka fana agasilai no'ona? Te'efuta wane na'a manatanga aana 'ame ngasi 'e 'ilaka'u mola nga tatakana lage na iru 'e 'asu kwairiu ai? 'Amoe! La Jon ngaia wane 'ino'ona 'amoe. 25 'Ino'ona ma 'olataa na'a moru leka fana agasilai? Nga wane ne'e ru'ufia me'e ruu ba'ita forilai 'e iiki? 'Amoe! Suria ta'a lo'oo gila ru'ufia ruu 'ino'ona, gila to'oru mola 'ubulana 'ifi 'e le'a na Kiingi. 26 Mooru kwairii mai fagu 'olataa na'a moru leka fana agasilai? Nga profet? Kiu! Ngaia na profet kwala'imori! Mai ngaia 'e riufia no'o ni profet mai na'o te'efou. 27 La Jon laka'u gila giri suria 'ubulana Girigiringa Abu na alata God 'e fata maka 'ilo'oo, 'Aga madi, nau taku kwate tea kau nga wane ni ngari alafuunga agu 'i na'omu, fana 'ani sasari agau na ta'a famu.’ ” ✨ 28 La Jisas ka fata la'u 'ilo'oo, “Nau ku iiria famooru, la Jon 'e ba'ita 'e riufia nga ta'a te'efou na gila futa mai 'ubulana mola gari te'efou lo'oo. * Tafe'ua, nga ta'a na'a gila sisika 'ubulana nga fofoula la God, gila ba'ita 'e iiki maka riufia la Jon.”

29 Ta'a lo'oo te'efou na'a gila longoa fatalana, ma nga ta'a na gila ngaria bata na takisi, alata gila longoa ni 'ola lo'oo, gila bi'i su'asuria te'e falafala na God ne'e odo maka kwala'imori, tofuna gila abulo mai fa'asia rianga aaga 'i na'o alata la Jon 'e naruabu aga. 30 Ma ni Farasii fe'enia ta'a ni kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses, tofuna na'a gila ma'asiri fana abulongaa fa'asia rianga ma nga naruabunga ala Jon, gila 'ame siria la'u mola nga lo'onga suria nga kwaisiriinga na God faga.

31 Ma la Jisas ka fata la'u 'ilo'oo faga, “Nau taku fa'atooto fe'enia nga to'oru lamooru ta'a tala'ina lo'oo. 32 'Amooru moru 'ilaka'u

nga ru'uru'ua sisika laka'u gila ogu 'i maana uusua 'a 'ania nga rua fufu'ita'a. Ma gila ka o'omae kwairiu fafiga, “Ameeru meru ufa 'au, ma moru 'ame wa'e mola suria. Ma 'imeeru meru nguria ni me'e nguu suria maenga famooru, ma moru 'ame kwaimanadai mola.’ 33 'Ilaka'u la'u, alata la Jon wane ni naruabunga ngaia 'e nigi mai, ngaia 'e abu keto, ma 'ame go'ufia no'o ta waeni, mai moru bi'i iiria mola fana ngaia 'e to'o na adalo. 34 Ma alata 'inau, nga Wela na Wane, nau ku nigi mai, nau ku keto, ma kua go'u fe'enia ta'a lo'oo, mai mooru moru fata la'u mola 'ilo'oo, 'Moru agasia! Ngaia keto 'e ba'ita, maka go'u 'e ba'ita na waeni, ma ngaia ka kwaimaa la'u mola fe'enia ta'a fana ngarilana bata na takisi ma ta'a abulongaa aga 'e ria la'u mola.’ 35 Tafe'ua, ma ta'a na'a gila lo'o suria fatalana God, gila faate'enia na'a God 'e kwala'imori.”

La Jisas 'e leka 'ubulana 'ifi na te'e Farasii

36 Te'e wane na Farasii na latana la Saemon, ngaia 'e soea la Jisas fana 'ani keto fe'enia. Ma la Jisas ka leka no'o 'i 'ifi aana, maka to'oru, maka keto no'o fe'enia. 37 Ma te'e noni na'a abulolana 'ame le'a ngaia 'e to'oru la'u mola 'i 'ubulana nga fanua no'ona. Ma alata lo'oo nga noni lo'oori ngaia 'e longoa la Jisas ngaia 'e keto 'i 'ubulana 'ifi na Farasii no'ona, ngaia ka ngaria mai te'e fe'e waiwai lo'oo si'inilai 'e le'a 'e iiki ma nga forilai 'e ba'ita. 38 Ma ngaia ka ru'u 'ubulana 'ifi lo'oo, maka ula mai 'i burina la Jisas suria 'a'aena, maka aani, maka fuloa kafukafuna maana ne'e afe 'i 'a'aena la Jisas. Sui maka 'usua 'a'aena la Jisas 'ania ifuna, maka nono'ia 'a'aena. Sui maka 'irisia no'o fe'e waiwai si'inilai 'e le'a lo'oori 'i fofona 'a'aena la Jisas.

39 Ma alata na'a Farasii laka'u 'e soea la Jisas, ngaia 'e agasia nga 'ola lo'oo, maka manata 'ilo'oo, “Lauta nga wane lo'oo ngaia nga profet, ngaia te'e su'asuria abulolana geni lo'oo, suria geni lo'oo ngaia 'e ria 'e iiki.”

40 Ma la Jisas 'e su'a mola na manatanga na nga Farasii lo'oo, ma ngaia ka fata 'ilo'oo

✨ 7:27 Malakae 3:1 * 7:28 La Jisas 'e iiria 'ola lo'oo tofuna te'efuta taunga'inga 'ame ba'ita riufia talonge'enilana nigilana a Kraes mai. Nga taunga'inga lo'oo na la Jon 'e agea.

fana, “Saemon! Te'e 'ola lo'oo nau ku siria 'aku iiria famu.”

Ma la Saemon ka 'ilo'oo, “Wane kwaifa'ananaunga, 'oi iiria mai fagu 'ola 'utaa lo'oo.”

⁴¹ La Jisas ka fata 'ilo'oo fana, “Rua wane gala gania nga bata fa'asia te'e wane. Te'e wane agaa'a 'e gania nga nima tangale'e bata ma wane ngaa'i ka gania nga nima akwale'e bata. ⁴² Ma ngaia 'e 'ato fagaa'a te'efou 'agala du'ua bata lo'oo, ma nga wane ne'e alamia bata aana fagaa'a ka 'olafanataa te'efou no'o agaa'a. 'Ilo'oo ma, ni dai agaa'a ne'e baole'a 'e iiki, na rua wane lo'oo ngaia 'e kwatea bata lo'oo fagaa'a?”

⁴³ Ma la Saemon ngaia 'e lamadu'aa fana maka 'ilo'oo, “Nau ku madafia nga wane lo'oo 'e ngaria bata 'e aula.”

Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo, “Ola fe'ua na lamadu'aanga amu 'e odo no'o.” ⁴⁴ Sui mala Jisas 'e bu'ota'i fana nga noni lo'oori, maka fata 'ilo'oo fala Saemon, “‘Oi agasia madi nga noni lo'oo. Alata 'inau ku ru'u mai 'ubulana 'ifi amu, 'i'oo 'ame kwatea mola ka'o fagu fana fa'akwarilana 'a'aegu. Tafe'ua, ma ngaia ka narufia 'a'aegu 'ania nga kafukafu na maana, maka 'usua 'ania nga ifuna. ⁴⁵ Ma 'i'oo 'ame kwalo nau mola 'ania nga nono'i fagu. Tafe'ua, ma noni lo'oo, ngaia 'e 'ita na alata laka'u nau ku ru'u mai 'ifi, ngaia ka 'ame mamalo fana nono'ilana 'a'aegu.† ⁴⁶ Ma 'i'oo 'ame 'irisia mola nga waiwai 'i gougu.‡ Ma noni lo'oo, ne'e 'irisia nga waiwai si'inilai 'e le'a ma forilai 'e ba'ita 'i 'a'aegu. ⁴⁷ Ngaia na'a, 'inau ku iiria famu, nga kwaimaanga ba'ita lo'oo aana, ngaia 'e faate'enia nga rianga aana ne'e aula ngaia 'e arube te'efou no'o fa'asia. Tafe'ua, ma ni dai na'a rianga aana gila 'olafanataa 'e sisika, nga kwaimaanga aana 'e sisika la'u mola.”

⁴⁸ Sui mala Jisas ka fata 'ilo'oo fana nga noni lo'oo, “Nau ku 'olafanataa no'o na nga rianga amu.”

⁴⁹ Ma ni wane na'a gila to'oru 'i lo'oori, gila ka ogaria fala Jisas, ma gila ka fata 'ilo'oo 'i laloaga kwaiiriu, “Nga wane 'utaa lo'oo 'e 'olafanataa mola na rianga lo'oo?”

⁵⁰ Sui mala Jisas ka fata 'ilo'oo la'u fana nga noni lo'oo, “‘Oi leka no'o kau. La God 'e kwatea aloalonga famu. La God 'e fa'amoori'o, suria 'i'oo fito'o agu.”

8

Ta'ageni na'a gila leka fe'enia la Jisas

¹ Mai burina ni 'ola lo'oori, la Jisas 'e leka no'o na fanua sisika ma ni fanua ba'ita, ma ngaia ka kwairii 'ania nga Kwairiinga Le'a lo'oo suria na God te'e ba'ita fafia ta'a aana. Ma nga akwale'e wane ma ruuai ni Kwairiinga aana, gila ka leka la'u fe'enia, ² ma tani geni ngaa'i na la Jisas 'e belote'enia nga adalo ma nga fiinga fa'asiga gila leka la'u mola. Ma gila na: ni Meri, noni 'i Magdala laka'u la Jisas 'e belote'enia nga fiu adalo fa'asia, ³ ma ni Joana, nga noni ala Kusa nga wane ba'ita na ta'a na gila taunga'i 'i 'ubulana nga 'ifi ala Herod nga kiingi, ma ni Susana, ma ni geni 'e aula ngaa'i la'u. Ni geni lo'oori na'a gila foria ni 'ola 'ania bata aaga fana kwaiboonga ala Jisas fe'enia fufu'iwane aana.

Tarifulaa suria wane ne'e tagele'enia 'u'ui 'ola

(Mat 13:1-9; Mak 4:1-9)

⁴ Nga ta'a 'e aula gila ogu mai te'ala Jisas. Gila leka mai fa'asia fanua kwaitatari te'efou. La Jisas ka fata 'ania tarifulaa faga maka 'ilo'oo, ⁵ “Te'e wane 'e leka maka tagale'enia 'u'ui 'ola 'ubulana langa'a aana. Ma nga alata 'e tagale'enia 'u'ui 'ola, tani 'u'ui 'ola ngaa'i 'e 'esia suria nga tala ni riunga. Ma nga ta'a gila riufia, ma gila ka uuri'i, ma nga langasi gila ka 'ania la'u mola. ⁶ Aia, tani 'u'ui 'ola ngaa'i ne'e 'esia fofona wado 'e foula. Ma nga alata gila bila'o mai, 'e 'afe'aferu mola ma gila ka malonga mola, suria nga wado lo'oo 'ame warisu'a. ⁷ Ma tani 'u'ui 'ola ngaa'i gila 'esia la'u mola 'i laloana nga kwalo 'abui. Nga kwalo 'abui lo'oo gila ka bila'o mai fe'enia, ma gila a'a no'o fafia 'u'ui 'ola ne'e bila'o lo'oori. ⁸ Ma tani 'u'ui 'ola ngaa'i ne'e 'esia la'u 'i fofona wado to'o, ma gila ka bila'o, ma gila ka fungu 'ania lode 'ola 'e aula iiki.”

† **7:45** Ngaia falafala 'i Jiu fana nono'ilana babarina wane kwaitaa alata ngaia 'e nigi 'ifi. ‡ **7:46** Ta'a 'irisia nga waiwai 'i gouna wane fana fa'aba'ita ana.

Ma la Jisas ka fa'asua fatalana maka 'ilo'oo, "Lauta ta wane siria 'ani su'a le'a na 'ola lo'oo, ngaia 'ani gwaalongo le'a mai."

'Ola ne'e agea la Jisas maka fata 'ania nga tarifulaa

(Mat 13:10-17; Mak 4:10-12)

⁹ Sui ma nga fufu'iwane laka'u ala Jisas gila ka orisia fana fa'awatagalana tarifulaa lo'oori, ¹⁰ ma la Jisas ka fata 'ilo'oo, "Alata 'e sui kau, God 'ame fa'awatagaa 'ua 'uta'i na 'i ngaia te'e ba'ita fafia ta'a aana. Tafe'ua, ma tala'ina lo'oo, nga fa'awatagalai lo'oo 'e nigi no'o famooru. Fana ni ta'a ngaa'i la'u, nau ku fata 'ania tarifulaa lo'oo, nau ku sia fa'awatagaa mola

'Gwa'a gila ka aga,

tafe'ua ma gila sia agasia mola 'olataa na'a God 'e agea faga.

Ma gwa'a gila fafifulongo,

tafe'ua ma gila sia su'a la'u suria alafu-unga ala God.' "

Fa'afolaasilana nga tarifulaa suria nga 'u'ui 'ola

(Mat 13:18-23; Mak 4:13-20)

¹¹ Sui la Jisas ka fata la'u mola 'ilo'oo, "Nga fa'afolaasilana nga tarifulaa lo'oo: Nga 'u'ui 'ola lo'oo 'e 'ilaka'u nga fatalana God. ¹² Nga tala ni riunga na'a 'u'ui 'ola gila 'esiga suria, ngaia 'e 'ilaka'u nga ta'a na'a gila longoa fatalana God, ma la Saetan 'e leka mai maka lafua mola alafuunga lo'oo fa'asi mangoga. Ngaia ne'e 'ato 'agila daria mooringa firi. ¹³ Ma wado ne'e foula na'a 'u'ui 'ola gila 'esiga fofona, ngaia 'e 'ilaka'u nga ta'a na'a gila longoa fatalana God, ma gila ka ngaria fe'enia nga aile'anga. Tafe'ua, ma fatalana God 'ame ru'u le'a mola 'ubulana moorilaga. Gila fito'o mola suria te'e alata sisika. Tafe'ua, ma alata nga irito'onga 'e nigi mai, gila 'ame tegela'a mola fana 'agila fito'o. ¹⁴ Nga 'u'ui 'ola ne'e 'e sia na lefu na kwalo 'abui ngai ai, gila 'ilaka'u ta'a na'a gila fafulongo, ma gila ka manata 'abelo 'i suria ni 'ola matari, 'ilaka'u nga dari'olanga aga, ma nga aile'anga tago 'ubulana mola gari te'efou. Ngaia ne'e agea gila 'ame bila'o le'a.

¹⁵ Nga wado to'o, ngaia 'e 'ilaka'u nga ta'a na'a gila longoa fatalana God ma gila ka

gonia 'ubulana manatalaga ne'e odo maka le'a. Ngaia na gila dau fafia fito'onga ma gila agea taunga'inga 'e aula ne'e le'a."

To'onga 'ola 'amoe fana na'agonilai

(Mak 4:21-25)

¹⁶ La Jisas 'e fata la'u 'ilo'oo, "Te'efuta wane sia lalaua mola nga uunu, maka arua mola 'i olofana nga daoko 'amoe ma olofana furi. Tafe'ua, ma ngaia te'e arua na furi'i lefu ai fana nga wane na'a ngaia 'e ru'u mai 'i 'ifi aana 'ani agasia.

¹⁷ "Ngaia ka 'ilo'oo la'u mola. Nga 'olataa na gila na'agonia mai na'o, ta'a tagila su'aai. 'Olataa na gila fa'anagwa mai na'o, ta'a tagila daria."

¹⁸ "Ngaia na'a moru gwaalongo le'a, tofuna God te'e kwatea funi'oonga ma manatanga aana famooru, lauta mooru lo'o suria nga kwaifa'ananaunga agu. Te'efuta wane ni dai na ngaia 'e to'o na nga su'a'olanga sisika suria God, God te'e rudagou ai fana. Tafe'ua, ma ni dai ne'e 'ato 'ani lo'o suria ni kwaifa'ananaunga lo'oo, nga su'a'olanga sisika aana na ngaia 'e to'o ai suria God, God te'e orite'enia fa'asia."

Ni wane ni futanga kwala'imori ala Jisas na ta'a gila lo'o suria God

(Mat 12:46-50; Mak 3:31-35)

¹⁹ 'Ame aburu mola, ma ga'ia la Jisas fe'enia wane gila futa aana te'efou, gila nigi mai, ma gila ka siria 'agila agasia, tafe'ua ma ngaia 'e 'ato no'o faga fana 'idunga galangia, suria nga ta'a 'e aula gila ogu 'afuia la Jisas na alata no'ona. ²⁰ Ma te'e wane 'i 'ubulana ogunga lo'oo ka fata 'ilo'oo fala Jisas, "Ni gai'o fe'enia ni wane moru futa, gila ula mola mai 'i maa, ma gila siria agasilamu."

²¹ Mala Jisas ka alafuu faga te'efou 'ilo'oo, "Ni dai na gila longo, ma gila ka lo'o suria fatalana God, gila ne'e 'ilaka'u ga'i nau, ma ni wane meeru futa."

La Jisas 'e to'o na tegelangaa fafia iiru fe'enia bio

(Mat 8:23-27; Mak 4:35-41)

²² Te'e alata ngaa'i, la Jisas fe'enia nga fufu'iwane aana, gila ta'e 'i 'ubulana te'e baru, ma ngaia ka fata 'ilo'oo faga, "Dauru goru olofola madi fana gule'e asi loko'u."

Ma gila ka eta no'o fana 'agila olofolo no'o. ²³ Ma nga alata gila leka no'o kau, la Jisas 'e eeno mola. Nga alata no'ona mola, nga iiru ba'ita 'e tata'e mai, ma nga bio ka uubu no'o mai maka mo'oi 'ubulana nga baru lo'oo, ma nga baru ba'ita lo'oo 'e galangi ka kuruu no'o. ²⁴ Ma nga fufu'iwane aana gila ka fa'aagaa la Jisas ma gila ka 'ilo'oo, "Alafa! Dauru goru galangi kuruu no'o!"

La Jisas 'e tata'e maka fata tegela fana nga iiru ma nga bio lo'oo, ma gila ka lo'o suria, ma nga asi ka aloalo no'o. ²⁵ Sui mala Jisas ka fata fana fufu'iwane laka'u aana maka 'ilo'oo, "Utaa na'a moru 'ame fito'oo agu?"

Gila ka 'alefo, ma gila ma'u, ma gila ka orisiga kwaiiriu 'ilo'oo, "Wane 'utaa lo'oo no'o? Ngaia 'e fata mola, ma nga iiru fe'enia bio ba'ita, gila ka lo'o mola 'i suria."

La Jisas 'e gulaa te'e wane ne'e to'o na adalo

(Mat 8:28-34; Mak 5:1-20)

²⁶ Sui mala Jisas fe'enia fufu'iwane aana, gila ka olofolo no'o 'ubulana asi lo'oo leleka ma gila ka nigi na fanua 'i Gerasa, na gule'e asi ne'e nana'i otofana na gule'e lefu 'i Galili. ²⁷ No'ona la Jisas 'e sifo kau 'i su'e fa'asia nga baru laka'u, ma ngaia ka daria te'e wane fa'asia fanua no'ona. Nga wane lo'oori, nga adalo gila bo'ea, ma ngaia ka 'ame 'afesia no'o ta me'e ruu suria alata 'e aburu no'o mai, ma ngaia 'ame to'oru 'i 'ubulana ta 'ifi. Tafe'ua, ma ngaia to'oru mola 'i 'ubulana nga faaruma, lefu fana kwaiatolana ta'a gila mae. ²⁸⁻²⁹ Ma alata 'e aula 'e sui no'o mai, gila gaua rua 'a'ena ma rua nimana, ma gila ka arua wane fana folonga 'usia. Tafe'ua, ma ngaia 'e mousia mola nga seni lo'oo ma nga adalo lo'oo gila ka talaia no'o kau fana 'ubulana gule'e lefu 'e kwasila.

Ma alata ngaia 'e agasia mola la Jisas, ngaia 'e o'omae ba'ita, maka bobouruuru no'o 'i 'a'ena la Jisas. Mala Jisas ka fata 'ilo'oo fana, "Adalo, 'oi ru'u mai maa fa'asia nga wane lo'oo."

Ma wane lo'oo ka o'omae 'ilo'oo, "Jisas, 'i'oo nga wela na God ne'e 'inato'o maka ba'ita 'e iiki! 'Olataa na'a 'i'oo siria ani agea agu? Nau ku soe'o 'i'oo sia kwatea mola ta kwa'ikwa'inga fagu."

³⁰ La Jisas ka orisia, "Latamu ni dai?"

Ma ngaia ka lamadu'aa ma ka 'ilo'oo, "Latagu 'E Aula." Ngaia 'e fata 'ilo'oo suria nga adalo 'e aula ba'ita na'a gila bo'ea.

³¹ Ni adalo lo'oo gila 'unea la Jisas fana 'i ngaia sia beloga mola fana 'ubulana kiru na kwa'ikwa'inga.

³² Ma nga uumi'i boo 'e aula, gila keto 'i bobona nga me'e busu no'ona galangia lefu no'ona. Ma nga adalo lo'oori gila ka 'unea la Jisas fana 'agila bo'ea nga uumi'i boo lo'oo. Ma la Jisas ka alamiga no'o.

³³ Nga adalo laka'u, gila 'akwa mai fa'asia nga wane laka'u, ma gila ka bo'ea no'o nga uumi'i boo laka'u te'efou. Nga uumi'i boo laka'u, gila ka 'akwa no'o na 'ato lo'oori ma gila ka 'esiga no'o 'ubulana asi, ma gila ka go'u, ma gila ka mae te'efou no'o.

³⁴ Ma alata ta'a na gila aga suria uumi'i boo lo'oo gila agasia 'ola lo'oori, gila ka 'akwa, ma gila ka kwairii 'ania 'ola ne'e lau 'ubulana fanua no'ona ma ni fanua sisika ri'itana la'u mola. ³⁵ Nga ta'a na'a gila longoa, gila ka leka mai fana agasilana ni 'ola lo'oo 'e lau. Ma alata gila nigi mai te'ala Jisas, gila ka agasia nga wane lo'oo na'a adalo 'e leka no'o fa'asia, ma ngaia ka to'oru no'o 'i maana 'a'ena la Jisas, ma ngaia ka ru'ufia no'o me'e ruu aana, ma ngaia ka manata'a no'o. Ma ta'a te'efou gila ka ma'u. ³⁶ Ma ni wane na gila agasia alata na la Jisas 'e belote'enia nga adalo lo'oo fa'asia nga wane lo'oori, gila ka kwairii no'o 'i suria fana ta'a na gila ogu mai. ³⁷ Sui ma ta'a te'efou lo'oo gila to'oru na gule'e lefu 'i Gerasa, gila iiria fala Jisas 'ani leka fa'asiga, tofunu gila ma'u 'e iiki. Sui mala Jisas ka fane no'o 'i 'ubulana nga baru laka'u maka sasari no'o fana lekanga. ³⁸ Ma wane laka'u nga adalo 'e leka fa'asia, ngaia 'e 'unasia no'o la Jisas maka 'ilo'oo, "Oi alami nau fana 'aku leka fe'eni'o."

Tafe'ua, ma la Jisas ka ruia, maka fata 'ilo'oo fana, ³⁹ "Oi ori fana fanua amu, moko kwairii 'ania 'olataa na'a God 'e agea famu." Sui ma wane lo'oo 'e ori no'o fana fanua aana, ma ka alafuu no'o 'i suria 'olataa na la Jisas 'e agea fana.

*La Jisas 'e gulaa rua noni
(Mat 9:18-26; Mak 5:21-43)*

⁴⁰ Sui ma, alata la Jisas 'e ori mai fa'asia gule'e asi laka'u, ta'a 'e aula lo'oo gila maa-sia, ma gila ka aile'a ba'ita fana agasilana. ⁴¹ Ma te'e wane na'a latana la Jaeras ngaia ka nigi mai. Nga wane lo'oori ngaia na wane na'ona'o 'i 'ubulana 'ifi ni fo'anga na Jiu. Ngaia 'e leka mai maka bobouruuru 'i 'a'aena la Jisas, ma ka orisia fana 'ani leka fe'enia fani 'ifi aana. ⁴² Suria te'e wela geni mouta'ia aana lo'oo 'e fii, ma ngaia ka galangi mae no'o. Te'e akwale'e farisi ma ruaai lo'oo 'e bi'i sui fafia futalana.

Ma nga alata la Jisas 'e leka fe'enia, nga ta'a 'e aula gila ka kwaibebesi la'u mola. ⁴³ Ma te'e noni na'a gwe'e 'abu 'e 'ulasi aana 'e to'oru la'u mola 'i no'ona. Nga fiinga lo'oori 'e agea no'o suria akwale'e farisi ma ruaai. Ma ngaia ka ngadaa no'o nga bata aana te'efou fana ta'a ni gulaanga, tafe'ua ma ta wane 'ame gulaa no'o. ⁴⁴ Ma nga noni lo'oori ka leka mai 'i burina la Jisas, ma ka gema to'ona nigifana ruu ala Jisas, ma nga fiinga aana ka langa no'o fa'asia na alata no'ona.

⁴⁵ Mala Jisas ka kwaiorisia 'ilo'oo, "Ni dai lo'oo 'e gema to'ogu?"

Na alata no'ona, nga ogunga lo'oo te'efou gila ka gwala mola.

Ma la Pita ka fata 'ilo'oo, "Alafa, ta'a 'e aula lo'oo gila bebesi'o no'o."

⁴⁶ Tafe'ua, ma la Jisas ka fata 'ilo'oo, "Te'e wane 'e gema to'ogu, tofuna 'inau ku su'asuria nga tegelangaa agu 'e gulaa no'o ta wane ngaa'i." ⁴⁷ Nga noni lo'oori 'e su'a no'o ai na la Jisas 'e kwaiorisi no'o suria, ma ngaia ka leka mai, ma ngaia 'e ma'u maka lebelebe no'o, ma ngaia ka bobouruuru 'i maana 'a'aena la Jisas. Ma ngaia ka kwairii te'aga te'efou tofuna 'olataa na'a 'i ngaia 'e agea ma ka gema to'ona la Jisas, ma ngaia 'e gwari'a 'afe'aferu mola lo'oo. ⁴⁸ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fana, "Noni lo'oo, God ne'e gula'o no'o, tofuna 'i'oo fito'o agu. Leka no'o kau, God 'e kwatea aloalonga famu."

⁴⁹ Alata la Jisas 'e alafuu mola 'ua, te'e wane 'e nigi mai fa'asia 'ifi ala Jaeras, ngaia 'e kwairii te'ala Jaeras maka 'ilo'oo, "Nga te'e wela geni laka'u amu, 'e mae no'o. 'I'oo sia faa'abelosia la'u nga wane ni kwaifa'ananaunga."

⁵⁰ Ma la Jisas 'e longoa, maka fata 'ilo'oo fala Jaeras, "'I'oo sia ma'u mola. Lauta 'i'oo fito'o agu, nga wela geni lo'oo amu te'e moori mola."

⁵¹ Alata gila nigi kau 'i 'ifi, la Jisas 'e talaia la Pita, fe'enia la Jon, mala Jemes fe'enia la mama'a ma ga'ia wela geni lo'oo, ma gila ka ru'u 'i 'ifi. La Jisas 'e ruia te'efuta wane ngaa'i la'u 'esia ru'u mola fe'eniga 'i 'ifi. ⁵² Ma nga ogunga lo'oo te'efou, gila kwaimanadai, ma gila ka nagufia nga wela geni lo'oo. Sui mala Jisas ka fata 'ilo'oo, "Moru sia aani mola. Nga wela geni lo'oo 'ame mae lo'oo, ngaia 'e eeno mola."

⁵³ Ma gila ka 'osa 'ania la Jisas, tofuna gila su'asuria nga wela geni lo'oo 'e mae kwala'imori no'o.

⁵⁴ Sui mala Jisas ka dau 'i nimana nga wela geni lo'oo, ma ka fata 'ilo'oo, "Wela geni lo'oo, 'i'oo tata'e no'o!" ⁵⁵ Ma nga mangona ka ori no'o mai, ma ngaia ka tata'e no'o. Ma la Jisas ka iiria faga fana 'agila kwatea fangalaa fana. ⁵⁶ Ma ni ga'ia fe'enia la ma'aa ana wela geni lo'oo, gala ka 'alefo ba'ita no'o na 'ola lo'oo 'e lau. Tafe'ua, mala Jisas ka ruiga gila sia alafuu mola 'i suria 'ola lo'oo te'ana te'efuta wane ngaa'i.

9

La Jisas 'e alea ni Wane ni Kwairiinga aana fana taunga'inga
(Mat 10:5-15; Mak 6:7-13)

¹ La Jisas 'e soea mai nga akwale'e wane ma ruaai ni Kwairiinga aana te'ana. Ma ngaia ka kwatea nga tegelangaa fana belolana adalo ma gulalana fiinga faga. ² Ngaia ka alega kau fana 'agila foulange'enia na God te'e ba'ita fafia ta'a aana, ma fana gulalana ta'a na gila fii. ³ Ma ngaia ka fata faga maka 'ilo'oo, "Mooru moru sia dau mola fafia ta 'ola fana lekanga amooru. Moru sia ngaria mola nga kuba'u, ma ta wa'i, ma ta fangalaa, ma ta bata, ma ta rua me'e ru'u. ⁴ Ma lauta wane na ta 'ifi ne'e kwalo 'amooru, tamoru to'oru lalato'o 'i 'ubulana 'ifi no'ona, leleka ma ka nigi na alata na'a amoru leka fa'asia. ⁵ Lauta ta wane na ta fanua na'a 'ame kwalo 'amooru, tamoru leka fa'asiga, ma tamooru tafula furufuruna wado fa'asia nga 'a'ae mooru 'ilaka'u nga fa'abasunga

no'o faga na God 'ani sufaga, tofuna gila ma'asiri fana longolana fatalana God.”

⁶ Ma ni Wane ni Kwairiinga aana gila ka leka no'o na fanua te'efou fana alafuunga suria na God te'e ba'ita fafia ta'a aana ma gulalana ta'a na afirina lefu te'efou.

La Herod 'e longoa kwairiinga suria la Jisas

(Mat 14:1-12; Mak 6:14-29)

⁷ Ma nga alata no'ona la Herod Antipas nga alafa 'i Galili, 'e longoa nga alafuunga lo'oo suria ni 'ola lo'oo la Jisas 'e agea. Ma ngaia ka manata gelo suria tani ta'a ngaa'i gila iiria la Jon wane ni naruabunga na'a ngaia 'e moori la'u mola, ⁸ ma tani wane ngaa'i la'u gila ka iiria ngaia la Elaeja nga profet, ma tani wane ngaa'i la'u gila ka iiria ngaia nga profet 'ua mai na'o na ngaia 'e tata'e la'u mola fa'asia nga maenga. ⁹ Sui ma la Herod ka fata 'ilo'oo, “La Jon nau ku kwatea no'o nga wane ni fununga 'agila tofumousia no'o gouna! Ma wane ni dai lo'oo gila alafuu la'u 'i suria 'ilo'oo?” Eta na alata no'ona, la Herod 'e siria 'e iiki fana 'ani agasia la Jisas.

La Jisas 'e langonia nga nima to'oni (5,000) wane

(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Jon 6:1-14)

¹⁰ Ma nga alata akwale'e wane ma ruaai ni Kwairiinga ala Jisas gila ori mai fa'asia lekanga laka'u aaga, gila ka alafuu suria ni 'ola na'a gila agea. Sui mala Jisas fe'enia fufu'iwane aana, gila ka leka no'o 'i talaga fana fanua 'i Betsaeda. ¹¹ Tafe'ua, ma nga alata no'ona, ta'a no'ona gila longoa na la Jisas 'e riu, gila ka leka la'u mola suria. Ma la Jisas ka kwaloga, maka fata suria ba'itangaa na God fafiga, ma ka gulaa no'o ta'a na'a gila fii.

¹² Ma ngaia 'e laulafi no'o, alata sina galangi suu no'o, nga akwale'e wane ma ruaai ni Kwairiinga aana gila ka leka mai te'ana, ma gila ka fata 'ilo'oo, “Oi iiria fana nga ogunga lo'oo, fana 'agila leka fani fanua galangi lo'oo, fana 'agila daria fangalaa fe'enia ta lefu fana enonga ai, tofuna nga lefu lo'oo 'ame to'omia ta wane 'ani nana'i ai.”

¹³ Sui mala Jisas ka fata 'ilo'oo faga, “Moru kwatea nga fangalaa faga fana 'agila 'ania.”

Ma gila ka lamadu'aa gila ka 'ilo'oo, “Ameeru meru to'o mola na te'e nima me'e beret lo'oo, ma nga rua gweii'a. 'Ilo'oo ma 'i'oo siria 'ameeru leka fana forilana mai nga keto fana ogunga ba'ita lo'oo?”

¹⁴ Nga ogunga lo'oo 'e toto'o fe'enia nga nima to'oni (5,000) wane na'a gila to'oru 'i lo'oo.*

La Jisas ka fata 'ilo'oo fana nga fufu'iwane aana, “Moru iiria faga 'agila to'oru oguogu 'i wado na nga nima akwale'e wane.”

¹⁵ Nga fufu'iwane laka'u gila ka agea 'ino'ona sui, ma nga ta'a te'efou gila to'oru no'o 'i wado. ¹⁶ Sui mala Jisas bi'i ngaria nga nima me'e beret lo'oo, ma nga rua gweii'a lo'oo, ma ngaia ka aga 'ala'a fani langi, maka baatafea God. Sui ma ngaia ka ngaria nga me'e beret lo'oo, ma nga ii'a laka'u, ma ka madangaa, maka kwatea fana nga fufu'iwane laka'u aana, fana 'agila dalo'ia na ta'a lo'oo. ¹⁷ Ma gila te'efou gila ka keto, ma gila ka bote te'efou no'o. Ma nga fufu'iwane laka'u ana gila ka gonia nga olengana fangalaa ne'e ole 'i 'ubulana akwale'e kukudu ma ruaai leleka maka fongu no'o.

La Pita ngaia 'e foule'enia la Jisas ngaia na nga Kraes

(Mat 16:13-19; Mak 8:27-29)

¹⁸ Te'e alata ngaa'i la Jisas ngaia 'e fo'a 'i talana, ma nga fufu'iwane aana gila ka leka mai te'ana, ma ngaia ka orisiga 'ilo'oo, “Ta'a lo'oo gila iiria 'inau ni dai?”

¹⁹ Ma gila lamadu'aa ma gila 'ilo'oo, “Tani ta'a ngaa'i gila iiria 'i'oo la Jon wane ni naruabunga lo'oo 'e moori la'u mola. Ma tani ta'a ngaa'i la'u gila ka iiria 'i'oo la Elaeja. Ma tani wane ngaa'i la'u gila iiria 'i'oo nga profet ngaa'i laka'u mai 'i na'o na 'e moori la'u.”

²⁰ Ma la Jisas ka orisiga maka 'ilo'oo, “Ma mooru iiria nau ni dai?”

La Pita 'e lamadu'aa maka 'ilo'oo, “'I'oo na'a nga Kraes, nga wane na'a God 'e firia fana fa'amoirilana ta'a aana.”

* **9:14** Gila 'ame idumia mola nga ta'a geni fe'enia 'aina wela sika'a na'a gila keto la'u 'ubulana ogunga ba'ita lo'oo.

*La Jisas 'e fata suria
nga maenga aana*

(Mat 16:20-28; Mak 8:30-9:1)

²¹ Sui mala Jisas ka fata tegela faga, gila sia kwairii la'u te'ana te'efuta wane na ni 'ola lo'oori. ²² Ma ngaia ka fata la'u 'ilo'oo, "Nau, nga Wela na Wane, taku nonifii ba'ita na ni 'ola 'e aula. Ma ni wane na'ona'o, ma nga fataabu ba'ita, ma nga ta'a kwaifa'ananaunga na nga Tagi ala Moses, tagila rugasi nau. Ma tagila kwa'i nau, ma oruna ma'e gani, God te'e tata'e nau fana mooringa."

²³ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo la'u faga te'efou, "Ni dai ne'e siria 'ani lado agu, ngaia 'e sia manata 'abelo mola suria ni 'ola 'e siria fana 'i talana. Furifuri ngaia te'e 'uri fana 'ani mabolosia 'i ngaia talana, maka ngaria 'ai folo aana maka lado agu.† ²⁴ Ni dai ne'e ma'asiri 'ani lado agu tofuna 'e siria 'ani agea mola 'ola suria kwaisiriinga aana 'i talana, ngaia te'e tafafia nga mooringa firi. Tafe'ua, ma lauta ni dai na'a 'ame manata 'abelo suria ni 'ola 'e siria mola fana 'i talana, ma ka 'uri fana 'ani mae tofuna 'inau, ngaia te'e to'o na mooringa firi. ²⁵ Lauta nga wane 'e to'o na ni 'ola te'efou 'ubulana mola gari lo'oo, ma ngaia 'ame to'o na mooringa firi, ni 'ola lo'oori 'e sia agea mola ta le'anga fana. ²⁶ Ma lauta te'efuta wane 'e noniria 'ani nau fe'enia fatalagu, nau, nga Wela na Wane, taku noniria la'u mola 'ania, na alata 'aku nigi mai fe'enia nga kwangakwanganga agu, ma nga kwangakwanganga na Ma'aa agu ma nga enselo abu la'u mola. ²⁷ Nau ku iiria famooru, tani wane amooru 'i lo'oo, gila sia mae mola leleka ma mooru ka agasia God 'ani ba'ita fafia ta'a aana."

*La Jisas 'e faate'enia kwangakwanganga
ma nga tegelangaa aana*

(Mat 17:1-8; Mak 9:2-8)

²⁸ Kwaru maa'e gani 'i burina na'a la Jisas 'e iiria 'ola lo'oori, ngaia 'e talaia la Pita, ma la Jon, ma la Jemes, ma gila ka fane 'i gouna me'e busu fana fo'anga. ²⁹ Ma alata la Jisas 'e fo'a ai, nga maana 'e lamadu'aa maka sinasinalo'a no'o, ma nga ruu aana 'e

kwakwao'a maka sinasinalo'a no'o. ³⁰ Ma 'ame gole mola ma nga rua wane ngaa'i gala ka faata'i la'u mola fe'enia, ma gala ka alafuu fe'enia la Jisas. Gaa'a na'a la Moses mala Elaeja. ³¹ Ma gala ka faata'i 'ubulana nga sinasinalo'anga 'i Langi, ma gaa'a gala alafuu fe'enia la Jisas suria nga maenga aana ma nga lekanga aana fa'asia fanua lo'oo 'i wado fana 'i Langi na'a te'e lau 'i Jerusalem. ³² La Pita ma nga rua wane ni kwaimaanga aana, gila eeno no'ona mola. Ma alata gila kwa'adu mai, gila ka agasia nga kwangakwanganga ala Jisas ma nga rua wane na'a gala ula fe'enia. ³³ Ma nga alata na rua wane lo'oori gala sasari fana lekanga fa'asia la Jisas, la Pita ka fata 'ilo'oo fana, "Alafa, ngaia 'e le'a fana ameeru to'oru mola 'ilo'oo. Alamia 'ameru launge'enia oru 'o'oba, te'e ai famu, ma te'e ai fala Moses, ma te'e ai ngaa'i fala Elaeja." (Pita 'e bobolosia mola nga 'ola ne'e iiria.)

³⁴ Ma alata la Pita 'e alafuu mola 'ua, te'e me'e gwafo 'e nigi ma nunufi ka 'esia no'o fafiga. Ma nga oru wane lo'oo, gila ka ma'u na alata na'a me'e gwafo lo'oo 'e leka mai maka dau fafiga. ³⁵ Ma te'e kwala 'e 'ola 'e fata tafa mai fa'asia 'i 'ubulana nga me'e kofa lo'oo maka fata 'ilo'oo, "Ngaia na'a nga wela agu. Nau ku firia no'o. Moru gwalongo fana!"

³⁶ Ma alata kwala 'e 'ola lo'oo 'e fata 'e sui mola, te'e la Jisas ne'e nana'i no'o fe'enia nga oru wane aana. Ma gila ka noto fafia nga 'ola lo'oori, ma alata no'ona gila 'ame kwairii no'o suria te'ana te'efuta wane na 'ola lo'oo na'a gila agasia.

*La Jisas 'e belo adalo fa'asia nga wela
wane*

(Mat 17:14-18; Mak 9:14-27)

³⁷ Nga maa'e gani ngai 'i burina ni 'ola lo'oo, la Jisas fe'enia oru wane lo'oo aana, gila bi'i sifo mai fa'asia gouna me'e busu lo'oo la Jisas 'e lamadu'aa ai, ma nga ta'a 'e aula gila ka nigi mai te'ala Jisas. ³⁸ Ma te'e wane fa'asia nga ogunga lo'oo 'e o'omae maka fata 'ilo'oo, "Wane kwaifa'ananaunga, nau ku orisi'o, 'oi be-
loa kau adalo lo'oo fa'asia nga wela lo'oo agu, suria ngaia na'a te'e wela momola

† 9:23 La Jisas 'e iiria nga ta'a 'agila 'uri fana 'agila nonifii fana, gwa'a 'agila mae.

agu no'o. ³⁹ Alata 'e aula nga adalo 'e olofia wela lo'oo agu, ma ngaia ka o'omae ba'ita, ma ka 'ui 'ania 'i wado ma ka lebelebe no'o, ma nga fokana ka fongu no'o na ngingisubou. Alata 'e lau, ngaia 'e malate'ote'o aana maka 'ato no'o 'ani sui fa'asia. ⁴⁰ Nau ku soea fufu'iwane amu fana 'agila belo'a adalo lo'oo fa'asia, ma ngaia 'e 'ato no'o faga fana agelai."

⁴¹ La Jisas 'e fata 'ilo'oo, "Nga manata lamooru 'e ngasi iiki. Moru 'ame fito'o mola 'ua aga lo'oo! Nau ku kweo no'o 'ania abu fito'onga lo'oo amooru. Nau ku to'oru fe'enia mooru maka nigi lo'oo no'o, to'omia 'amoru fito'o no'o agu." Sui maka fata 'ilo'oo fana wane lo'oo, "Oi ngaria mai nga wela no'ona amu te'agu."

⁴² Ma alata na wela lo'oo 'e nigi mai na lefu lo'oo la Jisas ngaia 'e ula ai, nga adalo lo'oo 'e geua wela lo'oo 'i wado, maka lebelebe no'o. Ma la Jisas 'e belo'a nga adalo lo'oori, ma ngaia ka ru'u no'o mai fa'asia wela lo'oo, ma nga to'orunga na wela lo'oori bi'i le'a, ma la Jisas ka kwatea wela lo'oori fana ma'aa aana. ⁴³ Ma nga ta'a lo'oo gila ogu, gila ka 'alefo ba'ita na tegelangaa ana God.

La Jisas 'e alafuu la'u suria nga maenga aana

(Mat 17:22-23; Mak 9:30-32)

Ma alata na'a ta'a gila 'alefo no'o na ni 'ola lo'oo na'a la Jisas 'e agea, ngaia ka fata 'ilo'oo fana fufu'iwane laka'u aana, ⁴⁴ "Moru gwalongo le'a mai ma mooru sia nabolosia mola ni 'ola lo'oo nau ku iiria famooru. Nau, nga Wela na Wane, tagila kwate nau fana marimae agu." ⁴⁵ Tafe'ua, ma fufu'iwane laka'u aana gila 'ame su'a mola na 'olataa na'a ngaia 'e iiria 'ubulana alafuunga lo'oo aana. La God 'e na'agonia nga fa'awatagalana alafuunga lo'oo fa'asiga. Ma gila ka ma'u mola fana orisilana nga fa'awatagalana alafuunga lo'oori.

Ni dai ne'e ba'ita 'e iiki

(Mat 18:1-5; Mak 9:33-37)

⁴⁶ Ma nga orisu'usu'unga 'e lau 'i laloana nga fufu'iwane ala Jisas, suria ni dai aga na te'e ba'ita riufiga te'efou. ⁴⁷ Ma tofuna la Jisas 'e su'a mola suria manatalaga, ngaia 'e ngaria mai te'e wela sisika, ma ka fa'aula

'i suria, ⁴⁸ ma ka fata 'ilo'oo faga, "Ni dai na'a 'i'oo kwaloa te'e wela sisika 'ilo'oo tofuna 'i'oo fito'o agu, 'i'oo kwalo nau la'u mola. Ma lauta ni dai 'i'oo kwalo nau, 'i'oo kwaloa la'u mola God ne'e kwate nau mai. Suria ni dai na'a 'i'oo malasika'a amu talamu 'i laloamooru, 'i'oo na wane ba'ita riufia 'amooru te'efou."

Ni dai ne'e 'ame ula 'usia mooru, ngaia 'e nana'i fe'eni 'amooru

(Mak 9:38-40)

⁴⁹ Sui mala Jon ka fata 'ilo'oo, "Alafa, 'imeeru meru agasia te'e wane 'e belo'a nga adalo 'ania tegelangaa amu, mai 'imeeru meru ka ruia fa'asia agelai, tofuna 'i ngaia 'ame lado fe'eni 'adauru."

⁵⁰ La Jisas 'e fata 'ilo'oo faga, "Amoe! Moru sia ruia la'u, ni dai na'a 'ame ula 'usia adauru, ngaia nga wane fe'eni 'adauru no'ona."

Nga ta'a 'i Samaria gila ma'asini te'enia la Jisas

⁵¹ Alata 'e galangi nigi no'o fala Jisas 'ani ori no'o fani Langi, ngaia ka manata ba'ita na lekanga fani Jerusalem. ⁵² Ma ngaia ka alea ta'a lo'oo 'agila leka no'o 'i na'ona. Gila leka no'o, ma gila ka nigi na te'e fanua na nga gule'e lefu 'i Samaria fana 'agila sasari agau na ni 'ola te'efou mamania. ⁵³ Tafe'ua, ma nga ta'a lo'oo gila 'ame siria mola kwalolana, suria ngaia nga wane mola 'i Jiu ne'e leka fani Jerusalem. ⁵⁴ Ma alata nga rua wane na fufu'iwane aana, la Jemes mala Jon, gala agasia ni 'ola lo'oori, gaa'a gala fata 'ilo'oo fana, "Alafa, ngaia 'e 'utaa? 'Ilo'oo ma 'i'oo siria me'e 'amele kwaisoe fana eele fa'asia 'i Langi 'ani do'ofia ta'a lo'oo te'efou?"

⁵⁵ Sui mala Jisas ka bu'ota'i ma ka barufi 'agaa'a. ⁵⁶ Mai gila ka leka no'o fana nga maa'e fanua ngaa'i.

Ladonga fe'enia la Jisas 'e 'ame wada'u

(Mat 8:19-22)

⁵⁷ Ma nga alata na gila leka no'o suria nga me'e tala, te'e wane ngaa'i ka fata 'ilo'oo fala Jisas, "Nau ku siria 'aku leka fe'eni'o 'ua ta lefu fai na 'i'oo 'ani leka ai."

⁵⁸ La Jisas ka fata 'ilo'oo fana, "Amoe, 'e 'ame wada'u. Nga ku'ito kwasi gila to'o na

nga lefu aga fana enonga, ma nga langasi gila ka to'o na nga nuu'i aaga. Tafe'ua, ma 'inau, nga Wela na Wane, nau ku 'ame to'o na ta 'ifi fana enonga ai."

⁵⁹ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fana te'e wane ngaa'i la'u, "Oi leka mai fe'eni nau."

Tafe'ua, ma nga wane lo'oo ka fata 'ilo'oo, "Alafa, 'oi alami nau fana 'aku to'oru madi fe'enia ma'aa agu, leleka maka mae, 'aku kwaiatoa sui, mai nau taku bi'i leka 'i suri'o."

⁶⁰ Ma la Jisas ka lamadu'aa ma ka 'ilo'oo fana, "Oi alame'enia nga wane na mangoga 'e mae, 'agila kwaiatoa no'o kau nga wane ne'e mae. Ma 'i'oo to'o leka mola, moko fata suria nga kwairiinga le'a na'a God te'e ba'ita fafia ta'a aana."

⁶¹ Ma te'e wane ngaa'i la'u mola 'e fata 'ilo'oo, "Alafa, nau ku siria 'aku leka fe'eni'o. Tafe'ua, ma 'oi alami nau madi 'aku leka ma ku gwalo madi na ni ta'a agu 'i fanua."

⁶² Mala Jisas ka fata 'ilo'oo fana, "Te'efuta wane ne'e tala'ae fana 'ani leka fe'eni nau, ma ngaia ka manata ba'ita suria ni 'ola ne'e 'akwasia, ngaia 'e 'ame to'omia no'o fana taunga'inga fana God."

10

La Jisas 'e alea fiu akwale'e wane ma ruuqi

¹ 'I burina na'a ni 'ola lo'oo nga Alafa la Jisas 'e firia fiu akwale'e wane ma ruuqi lo'oo, maka kwatea 'agila leka tala rua wane 'i na'ona fana fanua te'efou na ngaia 'e manata fana lekanga ai.* ² Ma ngaia ka fata 'ilo'oo faga, "Ni wane na'a gila sasari agau no'o fana tagoto'onga na God, gila 'ilaka'u nga lode 'ai 'e aula 'i 'ubulana langa'a fana gonilani. Tafe'ua, ma wane fana gonilana ni 'ola lo'oori, gila 'ame aula. Ngaia na, tamooru fo'asia God fana ngaia 'ani kwatea mai ta'a ni taunga'inga fe'eni 'amooru. ³ Moru leka no'o kau ma mooru ka madafia. Nau ku kwate amooru 'ilaka'u nga dadale'e sifisifi 'i laloana nga ku'ito kwasi, tofuna ta'a 'e aula na gila siria 'agila ngada 'amooru.

⁴ Mooru sia ngaria mola te'efuta bata, ma mooru sia ngaria mola nga wa'i fana

ketonga, ma nga wa'i na bata, ma nga rua me'e butu. Ma moru sia alafuu aburu mola fe'enia te'efuta wane suria tala. ⁵ Ma alata mooru ru'u na 'ifi, tamoru fata 'ilo'oo, 'La God te'e nanamate'enia mooru, ma nga aloalonga aana te'e nana'i fe'enia mooru 'i 'ubulana nga 'ifi lo'oo.' ⁶ Ma lauta nga wane ne'e to'oru no'ona 'e kwalo 'amooru 'ania aloalonga, God te'e kwatea nga nana-manga fana fu'i ru'uru'ua no'ona. Mai lauta 'e 'amoe, ma God sia nanamate'eniga mola, ma le'anga lo'oori te'e ori mola mai famooru. ⁷ Moru to'oru 'i 'ubulana nga 'ifi no'ona, ma te'efuta fangalaa ma ka'o gila kwatea famooru, moru 'ania, ma moru ka go'ufia. Nga wane ne'e taunga'i, ngaia te'e ngaria nga foforinga aana. Mooru tamoru nana'i to'o, ma moru sia leka kwairiu mola.

⁸ "Ma alata mooru nigi na te'efuta fanua, ma gila ka kwaloa 'amooru, moru 'ania fangalaa 'utaa na'a gila kwatea famooru. ⁹ Ma moru ka gulaa nga ta'a 'e fii 'i 'ubulana nga 'ifi no'ona, ma moru ka fata 'ilo'oo fana nga ta'a no'ona, 'Nga alata God 'ani ba'ita fafia ta'a aana, 'e galangi 'amooru no'o.' ¹⁰ Ma lauta moru nigi ana te'efuta fanua, ma gila 'ame kwalo 'amooru, moru leka suria nga tala no'ona 'i 'ubulana fanua no'ona, ma ta'a moru fata 'ilo'oo, ¹¹ 'Nga furufuruna wado na fanua lo'oo amooru, lo'oo 'i olofana 'a'ae meeru, meru tafula no'o kau 'usi 'amooru. Ngai lo'oo nga fa'abasunga no'o famooru na'a God te'e kwatea kwa'ikwa'inga famooru tofuna moru ma'asiri fana longolana fatalana God. Moru manata to'ona ni 'ola lo'oo: Nga alata fana God 'ani ba'ita fafia ta'a aana 'e galangi no'o.' ¹² Nau ku iiria famooru, nga gani na kwa'ikwa'inga na'a 'ani nigi mai, God te'e kwatea nga nonifitinga fana nga ta'a na fanua ne'e ria 'ilaka'u 'i Sodom. Tafe'ua, ma ngaia te'e kwatea nga nonifitinga ba'ita iiki fana ta'a na fanua na'a gila ma'asini agu ne'e riufia ta'a na fanua lo'o 'i Sodom!"

Fanua ba'ita na'a gila 'ame fito'o ala Jisas (Mat 11:20-24)

¹³ La Jisas 'e fata 'ilo'oo, "Ngaia 'e ria tala'esia no'o famooru ta'a na moru to'oru

* **10:1** Tani girigiringa ngaa'i na Grik gila iiria fiu akwale'e wane.

na fanua 'i Koresin. Mai 'amooru na moru to'oru na fanua 'i Betsaeda la'u mola. Mooru moru 'ame fito'o na 'ola ni 'alefosilai 'e aula laka'u 'inau ku agea famooru lo'oo. Lauta nau ku agea 'ola ni 'alefosilai lo'oo na fanua 'i Taea ma 'i Saedon 'i na'o, nga ta'a no'ona bala tagila to'oru 'i wado, ma gila ka ru'ufia ruu biribiri'a, ma gila ka bunia noniga 'ania makola, fana 'ani faate'enia na gila bu'ota'i mai fa'asia rianga aaga te'efou.† ¹⁴ Na ta fe'e gani God 'ani sufaa ta'a te'efou fofona fanua lo'oo 'i wado, nga kwa'ikwa'inga amooru te'e ria iiki maka riufia nga ta'a 'i Taea mai Saedon. ¹⁵ 'Ino'ona ma 'i amooru nga ta'a lo'o 'i Kapaneam, moru madafia God te'e lafu 'amooru fani Langi? 'Ato no'o! Ngaia te'e to'osi 'amooru 'i 'ubulana kiru na nonifiinga.”

¹⁶ Sui ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fana fufu'iwane aana, “Lauta ni dai ne'e gwalongo famooru, ngaia 'e gwalongo la'u mola fagu. Ma lauta ngaia 'e ma'asini te'enia mooru, ngaia 'e ma'asiri la'u mola agu. Ma lauta ni dai ne'e ma'asiri te'eni nau, ngaia 'e ma'asini te'enia la'u mola God ne'e kwate nau mai.”

¹⁷ Alata nga fiu akwale'e wane ma ruaai laka'u gila ori mai, gila ka aile'a ba'ita, ma gila ka fata 'ilo'oo, “Alafa, gwa'a adalo ma gila lo'o la'u mola suria 'ameeru alata meru belote'eniga 'ania latamu!”

¹⁸ Mala Jisas ka fata maka 'ilo'oo, “Nau ku agasia la Saetan 'e 'esia mai 'ilaka'u nga kwangakwanga fa'asia 'i Langi. ¹⁹ Moru fafulongo madi! Nau ku kwatea nga tegelegaa famooru fana 'amooru tala riufia nga waa ke'eke'e ma nga lafilafi ma ngaia 'e 'ato fana 'agila ngada 'amooru. Nau ku kwatea nga tegelangaa ne'e ba'ita maka riufia la Saetan nga marimae adauru no'o famooru. Te'efuta 'ola ala Saetan 'ato 'ani fa'afii 'amooru no'o. ²⁰ Tafe'ua, mooru sia aile'a mola tofuna nga adalo lo'oo gila lo'o suri 'amooru. Tafe'ua, ma moru aile'a ba'ita tofuna God 'e giria no'o nga lata mooru 'i Langi.”

*La Jisas 'e aile'a maka baatafea God
(Mat 11:25-27; 13:16-17)*

²¹ Ma nga alata no'ona, Anoe 'ola Abu 'e fa'amalale'aa la Jisas, ma ngaia ka fata 'ilo'oo, “Mama'a agu, 'i'oo ba'ita fafia 'ola lo'oo te'efou 'i langi ma lo'oo 'i wado la'u mola. Nau ku baatafe'o, tofuna na'a 'i'oo faate'enia ni 'ola lo'oo fana ta'a gila tagoto'o agu 'ilaka'u nga wela sisika, ma 'i'oo ko na'agonia ni 'ola lo'oo fa'asia ta'a na'a gila lafuga 'i talaga tofuna gila su'a'ola, ma gila ka aga su'aai ni 'ola 'e aula lo'oo. Kiu Ma'ana, ni 'ola lo'oo ngaia 'e 'ilo'oo no'o suria nga kwaisiriinga amu 'ua no'o mai na'o.”

²² Sui mala Jisas ka fata 'ilo'oo faga, “Ma'aa agu 'e kwatea 'ola lo'oo te'efou no'o fagu. Ma te'e 'i ngaia no'o nga Mama'a ne'e su'agu nga Wela aana. Ma te'e 'inau nga Wela aana na'a ku su'a ana Mama'a agu, ma te'e ni wane na Wela ngaia 'e firiga fana faate'enilai faga, na'a gila su'asuria.”

²³ Sui mala Jisas 'e bu'ota'i fana Wane ni Kwairiinga aana talaga, maka fata 'ilo'oo faga, “God 'e nanamate'eni 'amooru, tofuna moru agasia nga 'ola ni 'alefosilai lo'oo tala'ina. ²⁴ Nau ku iiria famooru, nga profet 'e aula ma ni alafa 'e aula mai na'o, gila siria la'u mola agasilana ni 'ola na mooru agasia tala'ina lo'oo, tafe'ua ma ngaia 'e 'ato faga 'e iiki. Ma gila ka siria la'u mola longolana ni 'ola lo'oo na amooru longoa tala'ina lo'oo, tafe'ua ma ngaia 'e 'ato la'u mola faga.”

Nga tarifulaa suria nga wane le'a 'i Samaria

²⁵ Te'e wane ni kwaifa'ananaunga na nga Tagi ala Moses, ngaia 'e leka mai te'ala Jisas. Ngaia siria 'ani irito'ona, maka fata 'ilo'oo, “Wane kwaifa'ananaunga, 'olataa na taku agea fana 'aku to'o na nga mooringa firi?”

²⁶ Ma la Jisas ka lamadu'aa maka 'ilo'oo fana, “Olataa na'a nga Girigiringa Abu 'e iiria? 'Ilo'oo ma 'i'oo idumia moko su'a ai?”

²⁷ Ma nga wane lo'oo 'e lamadu'aa maka fata 'ilo'oo, “Oi kwaimaa fana God amu, 'ania manatalamu te'efou, ma 'ania mangomu te'efou, ma 'ania tegelangaa amu te'efou, ma 'ania funi'oonga amu te'efou. Ma 'i'oo to'o kwaimaa fana ta'a te'efou

† **10:13** Taea ma Saedon gaa'a rua fanua ba'ita, ma gila to'o na rianga 'e iiki. ☆ **10:27** Diuteronomi 6:5; Levitikas 19:18

'ilaka'u la'u mola na'a 'i'oo kwaimaa famu 'i talamu.” ✠

²⁸ Ma la Jisas 'e fata la'u 'ilo'oo, “Nga lamadu'aanga amu 'e odo. 'Oi age 'i no'ona, ma 'i'oo to'o momoori firi.”

²⁹ Tafe'ua, ma nga wane lo'oo, 'e siria 'ani faate'enia no'o nga to'orunga aana ne'e odo mola, ngaia ka orisia la'u mola la Jisas maka 'ilo'oo, “Ni dai na'a nga wane ni futanga agu na'a 'aku kwaimaa faga?”

³⁰ Ma la Jisas 'e su'asuria ta'a lo'oo 'i Jiu gila ma'asini te'enia ta'a 'i Samaria ma ngaia ka kwairii te'ana maka 'ilo'oo, “Te'e wane 'i Jiu ngaia 'e eta mai 'i Jerusalem maka sifo fani Jeriko. Ma alata ngaia 'e leka kau suria nga tala, ni wane gila ria gila ka kwa'ia, ma gila ka ngaria no'o ni 'ola aana fe'enia nga ruu aana te'efou. Ma gila ka kwa'ia leleka ma ngaia ka mangosu no'o, sui ma gila ka rugasia ma gila ka leka no'o fa'asia. ³¹ Ma nga alata no'ona, te'e fataabu na 'Ifi Abu na God ngaia 'e leka la'u mola suria nga tala no'ona, ma alata 'e agasia nga wane laka'u, ngaia ka taba la'u mola suria nga gule'e tala ngaa'i, maka leka mola fa'asia. ³² Burina, te'e wane ne'e kwaibooni 'ubulana nga 'Ifi Abu na God ngaia 'e leka la'u mai suria nga tala no'ona. Ma alata ngaia 'e nigi no'ona, ngaia 'e agasia nga wane laka'u. Tafe'ua, ma ngaia 'e taba la'u mola fa'asia na nga gule'e tala ngaa'i, maka leka la'u mola fa'asia. ³³ Burina la'u te'e wane fa'asia nga gule'e lefu 'i Samaria ngaia 'e leka la'u mai suria nga tala no'ona. Alata ngaia 'e agasia nga wane laka'u, ngaia 'e kwaimanadai ba'ita fana.

³⁴ Ma ngaia 'e leka mai te'ana, ma ka 'usua nga maalafa laka'u aana 'ania nga waiwai ma nga waeni, ma ka gau no'o fafia. Sui ma ngaia ka lafua no'o 'i fofona nga dongki aana, ma ka ngaria no'o fana te'e 'ifi fana forilai fana 'ani to'oru 'i 'ubulai, ma ngaia ka aga suria ai. ³⁵ Ma nga ruana maa'e gani, ngaia 'e ngaria bata ne'e tooto'o fe'enia foforinga fana rua ma'e gani maka kwatea fana nga wane ne'e aga suria nga 'ifi no'ona, maka fata 'ilo'oo fana, “Oi aga suria nga wane lo'oo, ma alata nau ku ori la'u mai, nau taku du'ua te'efou nga bata na'a 'i'oo booniam 'ania.’ ”

³⁶ Sui mala Jisas ka fata 'ilo'oo fana wane ni kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses, “Ino'ona ma 'i'oo manata 'utaa? Ni dai laloana oru wane lo'oo na gila fa'alata wane ni futanga na nga wane laka'u gila kwa'ia?”

³⁷ Ma nga wane ni kwaifa'ananau na Tagi ala Moses ka fata 'ilo'oo, “Nga wane na'a ngaia 'e kwaimanadai fana.”

Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fana, “Oi leka, moko agea la'u ino'ona.”

La Jisas 'e nigi 'ifi ani Mata ma ni Meri

³⁸ La Jisas ma nga fufu'iwane aana gila leka, ma gila ka nigi na te'e fanua, ma te'e noni na latana ni Mata ka kwaloa la Jisas fana 'ifi aana. ³⁹ Ma nga noni 'e futa fe'enia ni Meri 'e to'oru galangia nga 'aena nga Alafa la Jisas, maka fafafulongo mola fana nga kwaifa'ananaunga ala Jisas ⁴⁰ Ma nga manatalana ni Mata 'e 'abelo suria te'e 'i ngaia ne'e agea nga taunga'inga te'efou 'i 'ifi. Ma ngaia ka leka mai te'ala Jisas, maka fata 'ilo'oo fana, “Alafa, 'ilo'oo ma 'i'oo 'ame manata 'abelo mola suria ni aasigu geni na ngaia 'e 'akwasi nau mola ma te'e 'inau kua agea mola nga taunga'inga lo'oo 'i talagu? 'Oi iiria fana 'ani leka mai maka kwaibooni la'u agu!”

⁴¹ Ma nga Alafa 'e lamadu'aa fana maka 'ilo'oo, “Mata, 'i'oo manata gelo ma nga manatalamu 'e 'abelo no'o suria ni 'ola 'e aula. ⁴² Tafe'ua, te'e 'ola momola na'a ngaia 'e le'a. Ni Meri ngaia 'e firia nga 'ola 'e le'a, ma te'efuta wane sia lafua la'u fa'asia.”

11

La Jisas 'e kwaifa'ananau suria nga fo'anga

(Mat 6:9-13; 7:7-11)

¹ Na te'e gani ngaa'i, la Jisas 'e fo'a na te'e lefu ngaa'i. Ma alata ngaia 'e fo'a bi'i sui mola, te'e wane na fufu'iwane aana 'e fata 'ilo'oo fana, “Alafa, 'oi fa'ananau 'ameru na fo'anga, 'ilaka'u la Jon 'e fa'ananau la'u nga fufu'iwane aana na fo'anga.”

² La Jisas 'e fata 'ilo'oo faga, “Alata mooru fo'a, tamooru fata 'ilo'oo, 'Mama'a agu,

Meeru meru siria ta'a te'efou 'agila fa'aba'ita nga latamu, tofunu 'e abu 'e iiki.

Meeru meru siria 'i'oo 'ani ba'ita fafia ta'a te'efou.

³ Moko kwatea mai fameeru nga fangalaa ne'e to'omia meeru fana gani lo'oo.

⁴ Moko 'olafanataa na rianga ameeru, 'ilaka'u na'a 'imeeru meru 'olafanataa lau mola na rianga na ta'a te'efou na'a gila agea ni 'ola 'e ria ameeru.

Ma 'i'oo sia alamia meeru mola fana lekanga 'ubulana irito'onga ne'e riufi 'ameeru.' ”

⁵ Ma la Jisas ka fata 'ania te'e tarifulaa 'ilo'oo fana nga fufu'iwane aana, “Lauta ta wane amooru 'e leka te'ana nga wane ni kwaimaanga aana 'i 'ifi aana 'ubulana logo, maka fata 'ilo'oo fana, ‘Wela kau, 'oi kwatea madi mai ta oru me'e ma'alo fagu, ⁶ tofunu te'e wane ni kwaimaanga agu lo'oo, ngaia 'e nigi mai te'agu fa'asia fanua lalau. Tafe'ua, mai nau ku 'ame to'o no'o na ta fangalaa na'a 'aku kwatea fana.’ ⁷ Ma nga wane ni kwaimaanga lo'oori amu 'ubulana 'ifi lo'oo ka fata 'ilo'oo, ‘Amoe. 'I'oo sia fa'a'abelosi nau la'u! Nga sinamaa 'e fono no'o, ma ni wela agu gila eeno te'efou no'o. Ngaia 'e 'ato no'o fana 'aku tata'e la'u fana kwatelana te'efuta 'ola famu.’ ⁸ Aia, nau ku iiria famooru, gwae ngaia 'ame siria agelana te'efuta 'ola, ma lauta 'i'oo kwaisoe, mai 'i'oo 'ame mamalo na kwaisoenga, nga wane lo'oo 'i 'ubulana 'ifi, ngaia te'e tata'e ma te'e kwatea mola ni 'ola te'efou na'a 'i'oo siria. Mai ngaia 'ame agea mola tofunu 'i'oo nga wane ni kwaimaanga aana, tafe'ua ma tofunu 'i'oo 'ame mamalo no'o na kwaisoenga.

⁹ Ngaia na, 'inau ku iiria famooru, moru kwaisoe na God fana 'amooru ngaria 'olataa na mooru soea. Ta'a mooru kwailo'ofia 'olataa mooru bo'obo'o fai te'ana God, ma ngaia te'e booni amooru fana 'amooru agasia. Ta'a mooru igiigi na sinamaa, ma God te'e 'ulasi famooru. ¹⁰ 'Too su'aai nga ta'a te'efou na'a gila kwaisoe na God, tagila ngaria no'o 'olataa na'a gila soea. Ma nga ta'a te'efou na'a gila kwailo'ofia 'ola gila bo'obo'o fai na God, tagila agasia. Ma ta'a te'efou na'a gila igiigi na sinamaa, God te'e 'ulasi faga.

¹¹ “'Ilo'oo ma, ni dai amooru nga mama'a, lauta nga wela amu 'e kwaisoe fana gweii'a, ma 'i'oo to'o kwatea mola me'e waa fana? 'Amoe no'o! ¹² Ma lauta nga wela amu 'e soea nga fakale'e susuki, ma to'o kwatea mola nga lafilafi fana? 'Amoe no'o! ¹³ Tafe'ua mooru te'efou ta'a moru ria, mooru su'asuria 'amooru kwatea mola ni 'ola 'e le'a fana ni wela amooru. Ma nga Ma'aa mooru na'a ngaia 'i Langi, ngaia 'e le'a iiki riufi amooru, ma ngaia 'e kwatea nga Anoe 'ola Abu fana ta'a na'a gila kwaisoe aana!”

La Jisas ma la Saetan

(Mat 12:2-30; Mak 3:20-27)

¹⁴ Ma te'e alata, la Jisas 'e belo'a te'e adalo fa'asia te'e wane 'e 'ato 'ani fata. Ma alata adalo ngaia 'e 'akwa fa'asia, ngaia bi'i fata la'u. Manga ogunga ba'ita lo'oo gila ka 'alefo. ¹⁵ Ma tani wane ngaa'i laloaga gila ka fata 'ilo'oo, “La Jisas 'e belo'a nga adalo 'ania tegelangaa ala Saetan, nga 'inatana adalo.”*

¹⁶ Ma tani wane ngaa'i, gila siria 'agila irito'ona la Jisas. Ma gila ka soea fana 'ani agea nga 'ola ni 'alefosilai, fana 'ani faate'enia na'a ngaia 'e to'o na nga tegelangaa fa'asia God. ¹⁷ Ma tofunu la Jisas 'e su'a mola na nga manatalaga, ngaia ka fata 'ilo'oo faga, “Lauta fufu'ita'a 'ubulana nga fanua ba'ita gila funu fe'eniga 'i talaga, ta'a na fanua ba'ita lo'oo tagila tagala'i no'o. Ma lauta nga wane, ma nga noni, gala funuria gaa'a 'i talagaa'a, ngaia 'e 'ato fana 'agala to'oru oguogu.

¹⁸ Ngaia 'ino'ona la'u mola, lauta la Saetan 'e funu fe'enia fufu'i adalo aana, tagila tagala'i kwaitatari no'o. Nau ku iiria 'ola lo'oo tofunu moru iiria nau ku belo'a adalo 'ania tegelangaa ala Saetan. ¹⁹ Aia, ma moru iiria nau ku belo'a adalo 'ania tegelangaa ala Saetan. Tafe'ua ma tegelangaa ani dai lo'oo tani wane na fufu'iwane amooru gila belo'a 'ania adalo? La Saetan? 'Amoe no'o! Suria ni 'ola lo'oo 'e faate'enia na'a mooru moru kuta. ²⁰ Nau ku belo'a adalo 'ania tegelangaa na God. Ma ngaia ka faate'enia no'o famooru na'a nga alata fana God 'ani ba'ita fafia ta'a aana ngaia 'e nigi te'amooru 'e sui no'o.”

* **11:15** Nga lata la'u ala Saetan na'a la Bielsebul

21 La Jisas 'e fata la'u mola suria te'e tarifulaa maka 'ilo'oo, "Lauta ta wane 'e lamo'ala 'e sasari agau na la'unga aana, ma ka folo le'a no'o 'usia 'ifi aana, te'e 'ato fana ta wane 'ani beria ni 'ola 'ubulana 'ifi aana. 22 Tafe'ua, lauta ta wane 'e tegela 'e riufia ngaia 'e leka mai ma ka funu fe'enia, ma ka talariufia no'o, nga wane lo'oori te'e ngaria no'o nga la'unga aana te'efou na ngaia 'e fito'o ai, ma te'e dalo'ia no'o ni 'ola lo'oo te'efou fana ta'a kwaimaanga aana.†

23 "Ni dai na'a 'ame lado agu, ngaia nga marimae agu. Ni dai na'a 'ame kwaibooni agu fana gonilana mai nga ta'a te'ana God, ngaia 'e tagalange'eniga no'o fa'asia God."

*Orilana mai nga adalo
(Mat 12:43-45)*

24 La Jisas 'e fata la'u 'ilo'oo, "Alata gila belote'enia adalo fa'asia nga wane, ngaia 'e riu kwairiu 'ubulana lefu kwasila, ma 'e kwailo fana ta lefu fana 'ani to'oru la'u ai. Ma lauta ngaia 'e kwailo ma ka 'ato no'o, ngaia te'e manata 'ilo'oo, 'Nau taku ori fana nga wane laka'u agu ku leka mai fa'asia.' 25 Ma alata 'e ori mai, ngaia 'e agasia wane laka'u 'e kwari, maka fa'aodoa no'o moorilana te'efou. 26 Alata ngaia 'e agasia ne'e 'ilo'oo, ngaia 'e ori, maka talaia la'u mai nga fiu adalo 'e ria 'e iiki riufia, ma gila ka leka mai, ma gila ka to'oru no'o 'i 'ubulana wane laka'u. Na alata lo'oo, nga to'orulana wane lo'oo bi'i ria maka riufia no'o 'i na'o."

Nga aile'anga kwala'imori

27 Alata la Jisas 'e iiria 'ola lo'oo faga, te'e noni 'i 'ubulana ogunga lo'oo 'e o'omae 'ilo'oo, "Nga noni ne'e fa'afuta'o maka fa'asusufi'o ne'e aile'a 'e iiki."

28 La Jisas 'e lamadu'aa maka fata 'ilo'oo, "Tafe'ua ma ta'a na'a gila longoa fatalana God, ma gila ka lo'o suria, gila no'o na tagila malale'a 'e ba'ita."

*Ta'a gila siria la Jisas 'ani agea te'e 'ola ni 'alefosilai
(Mat 12:38-42)*

29 Ma alata na'a ogunga ba'ita gila ogu mai 'afuia la Jisas, ngaia ka fata 'ilo'oo faga, "Ta'a na'a moru momoori na alata lo'oo, mooru moru ria. Suria mooru moru siria

mola agasilana nga 'ola ni 'alefosilai 'ani faate'enia tegelangaa na God, tafe'ua, ma ngaia 'e 'ato famooru fana amoru agasia. Ta'a mooru agasia mola nga 'ola ni 'alefosilai 'ilaka'u nga 'ola laka'u 'e lau fala Jona nga profet. ✧ 30 Nga 'ola ne'e lau fala Jona, 'e 'ilaka'u nga ma'etoto ne'e faate'enia fana ta'a 'i Ninifa na'a ngaia 'e leka mai fa'asia God. Nga 'ola na te'e lau agu 'e 'ilaka'u nga ma'etoto ne'e faate'enia na God 'e kwate nau mai, nga Wela na Wane, fana ta'a na alata lo'oo. 31 Ma na gani na'a God te'e sufaa ta'a, nga noni laka'u 'e ba'ita fafia fanua 'i Siba, ngaia te'e tata'e, maka faate'enia nga rianga amooru, tofuna na'a abulongaa amooru na moru kuta ba'ita ai. Ngaia 'e leka lalau mai fa'asia fanua aana fana longolana su'a'olanga ala Solomon. Gwa'a 'ino'ona ma, 'inau, nga wane na ku ba'ita 'e iiki riufia la Solomon, nau ku to'oru 'i lo'oo tala'ina, ma moru 'ame longo mola suri nau. 32 Lauta 'ilaka'u na gani na God te'e sufaa ta'a te'efou, nga ta'a 'i Ninifa gila tagila faate'enia nga rianga amooru, suria gila abulo no'o mai te'efou fa'asia rianga aaga, alata gila longoa nga kwaifa'ananaunga la Jona 'e iiria faga. Tafe'ua, ma 'inau te'e wane ba'ita 'e iiki riufia la Jona, ma 'inau ku to'oru no'o 'i lo'oo tala'ina, tafe'ua ma moru 'ame abulo mola fa'asia rianga amooru."

Kwaifa'ananaunga ala Jisas 'e 'ilaka'u nga uunu

(Mat 5:15; 6:22-23)

33 La Jisas 'e fata 'ilo'oo, "Te'efuta wane sia lalaua mola nga uunu, ma ngaia ka na'agonia mola olofana nga daoko. Alata 'e lalaua nga uunu 'e sui mola, ngaia te'e arua no'o na lefu fana arulana uunu ai, fana ni dai ne'e ru'u mai 'ubulana 'ifi, ngaia 'e su'asuria 'ani agasia lalanga. 34 Lauta nga funi'oonga amu 'e 'ulasi fana to'onga, nga mangomu te'efou te'e to'o na lalanga. Ma lauta nga funi'oonga amu 'e 'ame 'ulasi no'o fana to'onga, nga mangomu te'efou ngaia te'e fongu 'ania logologo'angaa. 35 'Too sia ma'asini te'enia mola to'onga lo'oo agu. Lauta 'i'oo ma'asini te'enia

† 11:22 Nga fa'aladamia na tarifulaa 'e 'ilo'oo, la Jisas ngaia 'e tegela'a maka riufia la Saetan. Ngaia na'a, la Jisas 'e su'asuria 'ani beloa adalo. ✧ 11:29 Mat 12:40

ma nga mangomu te'e nana'i 'ubulana logologo'angaa. ³⁶ Lauta mooru moru fongu 'ania lalanga, nga noni mooru te'efou te'e wataga 'ilaka'u na nga uunu, ma te'efuta lefu 'i labemooru 'e sia nana'i la'u 'ubulana logologo'angaa.”

La Jisas 'e barufia Farasii lo'oo ma ta'a ni kwaifa'ananaunga na tagi

(Mat 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 20:45-47)

³⁷ Alata la Jisas 'e alafuu 'e sui no'o, te'e wane na Farasii 'e soea la Jisas fana 'ani keto 'i 'ifi aana. Mala Jisas ka leka no'o fe'enia, ma ka keto no'o fe'enia. ³⁸ Ma nga Farasii lo'oo 'e 'alefo ba'ita, suria ngaia 'e agasia la Jisas ngaia 'ame narufia mola nga nimana 'i na'o, sui ma ngaia bi'i keto. ³⁹ Ma nga Alafa la Jisas ka fata 'ilo'oo fana, “Mooru Farasii, moru manata 'abelo iiki fana fulolana gula 'i maa na kakao ni go'unga ma ni 'ola ni fanganga amooru. Tafe'ua ma, 'i 'ubulana nga moori lamooru gila fongu 'ania ni 'ola 'e ria te'efou. ⁴⁰ Mooru moru kakakula 'e iiki! La God ne'e launge'enia 'ola te'efou, ma ngaia ka su'asuria 'olataa na'a ngai gula 'i maa ma ni 'olataa ngai 'ubulai. ⁴¹ Aia, lauta moru kwatea ni 'ola amoru fana ta'a gila galafa, ni 'ola te'efou mooru agea te'e sinasinalo'a no'o 'i maana God.

⁴² “Ola 'e ria famooru ni Farasii, tofuna mooru moru kwatea mola fana God nga gule'e 'ola na tangafuru na 'ola sisika fana fa'a masi'alana ketonga amooru na'a mooru kirua 'i 'ubulana langa'a amooru. Tafe'ua ma, moru 'ame manata 'abelo mola fana fa'aodolana to'orunga amooru fe'enia ta'a ni futanga amooru, ma nga kwaimaanga amooru fana God. Ngaia 'e le'a na'a moru agea ni 'ola sisika fana kwatelana tangafuru na fangalaa amooru fana God, ma moru ka manata to'ona la'u nga 'ola ba'ita fana kwaimaange'enilana God, ma ta'a na fanua lo'oo amooru te'efou.

⁴³ “Ola 'e ria famooru Farasii na, tofuna alata moru leka 'ubulana 'ifi ni fo'anga, mooru moru siria to'orunga na furi'i to'orunga fana ta'a ba'ita. Ma alata moru

leka 'i maana uusia'a, moru siria ta'a lo'oo 'agila fa'aba'ita mooru.

⁴⁴ 'Ola 'e ria famooru Farasii, tofuna mooru moru 'ilaka'u nga giru gwa'u na'a gila 'ame taboa 'i fofona, ma alata ta'a 'agila riu 'i fofona, gila 'ame aga su'aai nga 'ola ne'e si'ini 'e ria na'a ngai 'ubulai.”

⁴⁵ Sui ma nga te'e Wane ni Kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses 'e fata 'ilo'oo, “Wane kwaifa'ananaunga, alata 'i'oo fata 'ilo'oo, 'i'oo fata ngada 'ameeru mola.”

⁴⁶ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo, “Ola 'e ria famooru Wane ni Kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses, tofuna moru launge'enia tagi 'e 'ato 'e aula fana ta'a, ma ka 'ato iiki faga fana daunga suria, ma moru 'ame kwaibooni mola aaga. ⁴⁷ 'Ola lo'oo 'e ria la'u famooru, tofuna moru fa'akwasingaa mola fofona giru gwa'u na profet fana 'agila aga 'ani le'a. Ni profet laka'u wawarifu mooru gila kwa'iga. ⁴⁸ Suria ni 'ola lo'oo, gila faate'enia na'a mooru moru alafafia agelana 'ola na wawarifu mooru gila agea aga. Suria gila kwa'iga, ma mooru moru launge'enia giru gwa'u aaga. ⁴⁹ Ma tofuna ni 'ola lo'oori, God na su'a'olanga aana, 'e fata 'ilo'oo, 'Nau taku kwatea kau ni profet, ma nga Ta'a ni Kwairiinga kau faga, gwe 'ino'ona ma tagila kwa'ia tani wane aaga, ma tagila malate'ote'o la'u na tani wane aga.’

⁵⁰ Suria ngaia 'e 'ilo'oo, nga ta'a na gila momoori na alata lo'oo, God te'e kwatea kwa'ikwa'inga faga fana kwa'ilana ni profet te'efou, 'e 'ita no'o mai na etalana fanua lo'oo 'i wado. ⁵¹ Eta no'o mai na maenga ana la Ebol leleka maka nigi na maenga ana la Sekaraea‡ nga wane laka'u gila kwa'ia 'ubulana 'Ifi Abu na God, 'i laloana uumu ma nga lefu 'e abu. 'Ola kwala'imori na'a 'inau ku iiria famooru, nga ta'a gila momoori na alata lo'oori, God te'e kwatea kwa'ikwa'inga faga tofuna nga maenga ana ta'a laka'u.

⁵² “Ola 'e ria famooru Wane ni kwaifa'ananaunga na Tagi, tofuna mooru moru na'agonia nga kwala'imoringa na God, fana nga ta'a lo'oo 'e 'ato 'agila su'a

‡ 11:51 La Ebol nga wane ngaia odo eteeta na'a gila kwa'ia 'ubulana Testamen 'Ua. Ma la Sekaraea nga wane ngaia 'e odo 'ita'i na'a gila kwa'ia la'u 'ubulana nga Testamen 'Ua.

la'u mola ai. Ma moru 'ame fito'o la'u mola ai, ma mooru moru ruia nga ta'a fa'asia su'anga na 'ola lo'oo.”

⁵³ Ma nga alata lo'oo la Jisas 'e leka no'o fa'asia fanua lo'oo, ni Wane ni Kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses, ma nga Farasii, gila ka eta no'o fana ngenge-lana, ma gila ka orisia na 'ola 'e aula. ⁵⁴ Ma gila ka irito'ona fana fa'abobolosilana la Jisas fana 'agila daria tani 'ola ngaia 'e iiria 'e kuta.

12

Kwaifa'ananaunga suria kotonga (Mat 10:26-27)

¹ Na nga alata no'ona la'u mola, ta'a auaula gila ogu mai te'ala Jisas. Ta'a lo'oo gila aula ma gila kwaibebesi kwairiu no'o aga. La Jisas ngaia ka alafuu 'ilo'oo fana fufu'iwane aana, “Mooru 'abelo 'ania mooru fa'asia longonga suria funi'oonga 'e ria na nga Farasii, suria 'i gila ta'a na kotonga. ² Ta 'olataa na ta'a na kotonga gila na'agonia, God te'e faate'enia 'i maa. Ma nga 'olataa ne'e nagwa, ta'a tagila su'a la'u mola ai. ³ Ma te'efuta 'ola na'a moru alafuu suria 'i 'ubulana logo, tagila longoa la'u mola 'ubulana gagani. Ma nga 'olataa na'a moru kwalanguru 'ania 'i aringana wane na lefu tala moo'o, God te'e kwairii ai te'ana ta'a te'efou fana 'agila longoa.”

Te'e God 'i talana no'o tamooru ma'unge'enia (Mat 10:28-33; 12:32)

⁴ La Jisas ka fata la'u 'ilo'oo, “Nau ku iiria famooru ta'a kwaimaanga agu, moru sia ma'unge'enia mola ni dai na'a te'e kwa'ia noni mooru, ma ngaia 'e 'ato fana 'agila agea te'efuta 'ola 'e ria na mango mooru. ⁵ Tafe'ua, 'inau 'aku faate'enia famooru wane na'a 'amooru ma'unia na God. Moru su'aai ngaia no'o 'e su'asuria 'ani kwa'ia noni mooru, ma ngaia ne'e to'o na tegelanga fana to'osilana mango mooru 'ubulana lefu ni kwa'ikwa'inga. Kiu, nau ku iiria famooru, God 'i talana no'o na tamooru ma'unge'enia.

⁶ “Nga nima me'e suba gila foriga mola 'ania te'e rua fe'e seleni sisika. Nga suba gila ka sisika, tafe'ua ma God 'e 'ato 'ani nabolosia te'efuta me'e suba momola 'i

laloaga. ⁷ Gwa'a nga ifuifu na gou mooru, God 'e su'a la'u mola aga te'efou. Ngaia na mooru sia ma'u, suria God ngaia manata ba'ita na ta'a te'efou 'e riufia ni suba 'e aula lo'oo.”

⁸ Sui ma la Jisas ka fata la'u 'ilo'oo, “Nau ku iiria famooru, lauta nga wane 'e foule'eni nau 'i na'ona ta'a na'a ngaia nga wane ni lekanga 'i burigu, 'inau, nga Wela na Wane taku foule'enia la'u mola 'i na'ona enselo na God. ⁹ Ma lauta ta wane ngaa'i 'e gwalaa nau 'i maana ta'a, nau taku gwalaa la'u mola 'i na'ona nga enselo na God.

¹⁰ “Ma lauta te'efuta wane 'e fata ngada nau, God 'e su'asuria 'ani 'olafanataa na riana ana. Tafe'ua, ma lauta te'efuta wane 'e fata ngadaa nga taunga'inga na Anoe 'ola Abu, ngaia 'e 'ato 'e iiki fana God 'ani 'olafanataa na wane 'ino'ona.

¹¹ “Ma tagila ngaria mooru fana malate'ote'onga amooru 'i 'ubulana 'ifi ni fo'anga ma 'i na'ona ta'a ba'ita. Na nga alata no'ona, moru sia ma'u, ma moru sia manata 'abelo fana te'efuta alafuunga na 'amoru iiria, ma moru ka lamadu'aga 'ania. ¹² Suria alata no'ona, nga Anoe 'ola Abu te'e fa'ananaua 'amooru 'ania 'olataa na'a tamooru iiria.”

Nga tarifulaa suria nga wane dari'ola ne'e kakakula

¹³ Te'e wane 'i 'ubulana ogunga no'ona, ngaia 'e fata 'ilo'oo fala Jisas, “Wane kwaifa'ananaunga, 'oi iiria fala o'agu 'ani to'ole'enia nga 'ola'angaa amee'e na'a ma'a amee'e 'e 'akwasia 'i lalo 'amee'e.”

¹⁴ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo, “Welakau, ni dai ne'e kwatea nga tegelanga fagu fana kwaisufaingaa ma fana dalo'ilana nga 'ola 'ilo'oo 'i laloamoo'o?” ¹⁵ Ma ngaia ka fata 'ilo'oo fagaa'a te'efou, “Moru manata le'a, fa'asia moru ta to'o na mango 'e wane fana 'etelanga. Tofuna nga mooringa kwala'imori na wane ngaia 'e 'amoe na bata ma 'ola'angaa aana.”

¹⁶ No'ona la Jisas ka fata 'ania tarifulaa faga maka 'ilo'oo, “Te'e wane dari'ola ngaia 'e to'o na te'e me'e wado le'a ne'e kirua 'ola 'i 'ubulai, ma ka gonia ni 'ola le'a 'e aula ne'e kirua 'i 'ubulai. ¹⁷ Ma ngaia 'e to'oru maka manata suria 'i ngaia talana ma ka 'ilo'oo, “Olataa na'a 'aku agea la'u?

Tofuna 'inau ku 'ame to'o no'o na ta lefu fana tainge'enilana ni 'ola lo'oo agu. ¹⁸ Nau taku age 'ilo'oo, nau taku osia nga babala lo'oo agu fana gonilana ni 'ola 'i 'ubulai, sui ma 'inau taku launge'enia la'u me'e babala fooru ne'e ba'ita iiki. Ma 'inau taku bi'i gonia mai nga lodona 'ai lo'oo agu ma ni 'ola ngaa'i la'u. ¹⁹ Sui ma 'inau taku bi'i fata 'ilo'oo fagu talagu, 'Aile'anga ba'ita famu! 'Ioo to'o no'o na 'ola le'a 'e aula na'a 'i'oo siria suria nga farisi 'e aula. 'Oi nana'i moko mamalo no'o! 'Oi keto le'a mola, moko go'u le'a mola, ma 'oi agea mola ni 'ola lo'oo fana mangomu 'ani aile'a fe'enia.' ” ²⁰ Tafe'ua, ma God 'e fata 'ilo'oo fana, "Ioo wane 'i'oo kakakula 'e iiki! 'Ubulana fe'e logo lo'oo tala'ina la'u mola na'a 'i'oo to'o mae, ma to'o bi'i 'ame su'aai ni dai na'a te'e to'o na ni 'ola lo'oo 'i'oo gonia famu 'i talamu.' ”

²¹ Ma la Jisas ka fa'asuaia no'o nga kwaifa'ananaunga lo'oo maka 'ilo'oo, "Ngaia te'e lau 'ilo'oo la'u fana nga ta'a na'a gila gonia 'ola te'efou no'o faga 'i talaga, ngaia 'ame to'o na dari'olanga 'i Langi."

*Fito'ana God
(Mat 6:25-34)*

²² Sui mala Jisas ka fata 'ilo'oo fana fufu'iwane aana, "Nau ku iiria famooru, mooru sia manata 'abelo mola suria 'olataa na'a tamooru 'ania, ma 'olataa na'a tamooru ru'ufia fafia noni mooru. ²³ Tofuna nga mooringa lo'oo, 'e le'a iiki talariufia nga fangalaa, ma nga labe'e wane ne'e le'a 'e iiki riufia nga ruu. ²⁴ Agasia nga langasi gila 'ame 'abelo mola suria taunga'inga na nga langa'a. Ma gila 'ame goni'i mola te'efuta fangalaa, ma gila 'ame launge'enia mola ta babala fana arulana fangalaa. Tafe'ua, ma God 'e langoniga mola. Ma God 'e manata famooru 'e ba'ita 'e riufia nga langasi. Ngaia lo'oo, God te'e langonia 'amooru la'u mola 'ino'ona.

²⁵ "Tafe'ua, mooru moru manata 'abelo 'ania mango mooru, ngaia 'e 'ato 'e iiki 'amooru agea moori lamooru 'ani lalau sisika la'u. ²⁶ Ma lauta 'e 'ato fana 'amooru to'omia agelana ta 'ola sisika 'ilaka'u fa'atekwalana moori lamooru, 'uta'i na'a moru manata 'abelo mola na 'ola matari?"

²⁷ "Moru agasia madi nga 'ai lo'oo gila lama. Gila 'ame taunga'i, ma gila

'ame launge'enia mola te'efuta ruu faga 'i talaga. Ma 'inau ku iiria famooru, gila aga kwanga'a maka iiki riufia ruu na la kiingi Solomon ngaia 'e ru'ufia. ²⁸ Ma ni lamalama na 'ola lo'oo gila to'oru mola suria te'e alata sisita, ma gila ka 'ui mola 'ania 'ubulana eele. Tafe'ua, ma God 'e fa'aruufia 'ania ni 'ola 'e le'a te'efou. 'Ilo'oo ma ngaia 'ato fana God 'ani fa'aruufia mooru? Nga fito'onga 'amooru 'e sisika.

²⁹ "Moru sia manata 'abelo mola suria 'olataa na tamooru 'ania, ma 'olataa na'a tamooru go'ufia. ³⁰ Tofuna nga wane ne'e bobolosia God na gila su'asuria 'agila manata 'abelo suria ni 'ola lo'oo. Ma 'amooru, Mama'a 'amooru ngaia su'aai 'e sui no'o na 'i mooru moru bo'obo'o fana ni 'ola lo'oori te'efou. ³¹ Mooru manata madi suria nga mooringa na'a God 'e ba'ita fafia, ngaia te'e kwatea ni 'ola na'a moru bo'obo'o fai famooru."

Kwaifa'ananaunga suria 'ola'angaa 'i Langi

(Mat 6:19-21)

³² Sui mala Jisas ka fata la'u 'ilo'oo, "Amooru fu'uwane agu, tafe'ua moru 'ilaka'u no'o nga dale'e sifisifi sisika, moru sia ma'u mola, tofuna God nga Mama'a amooru, ngaia 'e aile'a ba'ita fana 'ani ba'ita fafia 'amooru furifuri. ³³ Mooru fa'afori 'ania ni 'ola amooru, ma moru ka kwatea bata fana ta'a na gila galafa. Lauta moru agea 'ilo'oo, tamooru to'o na wa'i fana gonilana bata 'i Langi ne'e 'e 'ato 'ani fula. Ta'a mooru gonia nga 'ola'angaa 'amooru 'i Langi, na lefu ne'e 'ato 'agila fa'asuaia, ma nga lefu na'a ta'a beriberi sia nigi la'u ai, ma rimerime sia ngadaa mola. ³⁴ Tofuna alata nga 'ola'angaa 'amooru 'e nana'i 'i Langi, nga moori lamooru ngaia 'e rugata'i te'efou no'o fani Langi. Ma alata nga 'ola'angaa 'amooru 'e nana'i fofona fanua lo'oo 'i wado, nga moori lamooru te'e rugata'i te'efou no'o fana ni 'ola fofona nga fanua lo'oo 'i wado."

Ta'a ni taunga'inga mooru aga aga

³⁵ "Ta'a mooru agaaga fana 'olataa na te'e nigi mai. Ma moru ka ru'ufia nga ruu 'amooru, ma moru ka lalaua nga uunu 'amooru, ³⁶ 'ilaka'u la'u wane ni

taunga'inga na'a gila mamania nga wane ba'ita aaga na'a te'e ori mai fa'asia nga fafangalaa na fuageninga. Alata 'e nigi mai ma ka igiigi, gila 'afe'aferu ma gila ka 'ulasia no'o nga sinamaa fana. ³⁷ Aile'anga fana nga wane ni taunga'inga lo'oo na'a wane ba'ita aaga 'e nigi to'oga, ma gila ka aga aaga mola 'ua, ma gila mamania na alata 'e ori mai ai. Nau ku iiria nga 'ola kwala'imori famooru, ngaia 'e sasari agau, ma ka fa'ato'orufiga te'efou, ma bi'i langoniga. ³⁸ Aile'anga faga lauta ngaia 'e nigi to'oga gila mamania, lauta ngaia 'e nigi mai 'ubulana to'ofungana logo, 'amoe ma 'usu'usugani!

³⁹ “Moru manata to'ona ni 'ola lo'oo, lauta nga wane na 'ifi ngaia 'e su'a na alata na'a wane beriberi 'ani nigi mai ai, te'e 'ato fana wane beriberi 'ani ru'u 'ubulana 'ifi aana. ⁴⁰ 'Amooru la'u mola, tamooru nana'i ni mamanilagu, nga Wela na Wane. Nau taku nigi mai na nga alata na'a moru 'ame madafia 'akui nigi mai ai.”

*Tarifulaa suria rua
wane ni taunga'inga
(Mat 24:45-51)*

⁴¹ La Pita 'e fata 'ilo'oo, “Alafa, 'ilo'oo ma 'i'oo iiria nga tarifulaa lo'oo fana te'i meeru, 'amoe ma fana nga ta'a te'efou?”

⁴² Nga Alafa 'e lamadu'aa maka 'ilo'oo, “Nau ku iiria fana wane ne'e 'ilaka'u wane ni taunga'inga na'a ngaia 'e su'a'ola ma taunga'ilana 'e odo. Ma nga wane ba'ita ka arua ngaia 'ani aga suria nga ta'a ni taunga'inga lo'oo, ma ka kwatea nga fangalaa faga na alata fana fanganga. ⁴³ Ma le'anga fana nga ta'a ni taunga'inga lo'oo na'a wane ba'ita ngaia 'e daria, ma gila agea ni 'ola lo'oo na alata no'ona 'e nigi mai 'i 'ifi aana! ⁴⁴ Nau ku iiria nga 'ola 'e kwala'imori famooru, nga wane ba'ita te'e arua ngaia 'ani aga suria ni 'ola aana te'efou.

⁴⁵ Tafe'ua, ma ngaia te'e ria 'e iiki lauta nga wane ni taunga'inga lo'oo 'e manata 'ilo'oo, 'Nga wane ba'ita agu, nigilana mai 'e lalau 'ua,' ma ngaia ka eta fana kwa'ilana ni wane ma ni geni ni taunga'inga no'ona, ma ngaia ka to'oru ni fanganga mola ma ka go'u mola na waeni ma gouna ka kuta no'o.

⁴⁶ Sui ma nga wane ba'ita te'e nigi mai na

gani na'a ngaia 'ame kwaimamani ai, ma nga alata na'a ngaia 'e bobolosia mola. Nga wane ba'ita te'e kwatea nga kwa'ikwa'inga ba'ita fana, ma ka arua na lefu fana wane na'a 'ame tagoto'o.

⁴⁷ “Ma nga wane ni taunga'inga na ngaia 'e su'ana 'olataa na'a nga wane ba'ita 'e siria ngaia 'ani agea, tafe'ua ma ngaia 'ame sasari agau ma 'ame agea mola nga 'ola na'a wane ba'ita 'e siria, tagila kwatea kwa'ikwa'inga ba'ita fana. ⁴⁸ Tafe'ua, ma nga wane ni taunga'inga na 'ame su'ana nga 'olataa na'a wane ba'ita 'e siria, ma ngaia ka agea 'ola ne'e to'omia 'agila kwa'ia fe'enia, tagila kwatea kwa'ikwa'inga sisika mola fana.

“Lauta God 'e kwatea 'ola 'e ari'afu fana ta wane, God 'e siria wane no'ona 'ani orite'enia la'u mola 'ola 'e ari'afu fana. Ma lauta God 'e kwatea ni 'ola 'e aula iiki la'u fana ta wane ngaa'i, ngaia 'e siria la'u ni 'ola 'e aula 'e iiki la'u fa'asia wane no'ona.”

*Kwaitatari'anga tofuna foulange'enilana
la Jisas
(Mat 10:34-36)*

⁴⁹ La Jisas ka fata la'u 'ilo'oo, “Nau ku leka mai fana do'ofilana nga fanua lo'o 'i wado, ma 'inau ku siria nga eele lo'oo 'ani eta 'ani nula no'o! ⁵⁰ Nau taku leka 'ubulana nonifinga ba'ita. Ma 'inau taku manata gelo no'o na nonifinga ba'ita lo'oo leleka maka talariu! ⁵¹ 'Ino'ona ma mooru moru madafia, 'inau ku nigi mai fe'enia aloalonga fofona fanua lo'oo 'i wado? 'Amoe! 'I nau ku nigi no'o mai fe'enia kwaitatari'anga. ⁵² Ngaia eta na alata lo'oo maka ori 'ala'a, nga 'ifi na'a nima 'ola gila to'oru 'i 'ubulai, tagila tagala'i tofuna 'inau. Oru 'ola ngaa'i na ta gule'ola, ma rua 'ola na ta gula ngaa'i. ⁵³ Nga mama'a te'e orisu'usu'u fe'enia alakwa aana, ma ni wane alakwa tagila orisu'usu'u fe'enia mama'a aga. Ma nga tete'e tagila orisu'usu'u fe'enia nga lari'i aaga, ma nga geni lari'i tagila orisu'usu'u fe'enia tete'e aaga. Ma ni nonigeni tagila orisu'usu'u fe'enia fungonga, ma ni geni na gila foriga tagila orisu'usu'u fe'enia fungonga geni.”

Ta'a gila bobolosia to'ongana taunga'inga ala Jisas

(Mat 16:2-3)

⁵⁴ La Jisas ka fata la'u fana ogunga lo'oo maka 'ilo'oo, "Lauta 'amooru agasia me'e kofa gila tata'e mai fa'asia sulana sina, tamooru su'asuria nga ne'u te'e to'o. Ma ngaia te'e ne'u kwala'imori no'o.

⁵⁵ Ma lauta nga iru 'e tata'e 'ala'a mai, tamooru su'aai la'u mola ngaia te'e 'ago'ago. Ma ngaia te'e 'ago'ago kwala'imori no'o.

⁵⁶ Amooru nga ta'a na kotonga, tofuna 'amooru moru su'a suria agasilana kofa fe'enia nga fanua lo'oo 'i wado, ma moru 'ame aga su'a mola na 'ola lo'oo God 'e agea na alata lo'oo."

Aloalonga fe'enia marimae amooru
(Mat 5:25-26)

⁵⁷ La Jisas 'e fata la'u maka 'ilo'oo, "'Uta'i na'a mooru 'ame 'efasia famooru fana 'olataa ne'e odo fana agelai? ⁵⁸ Lauta ta wane 'e fee'o fana kwaisufaingaa, 'i'oo to'o irito'ona fana fa'aodolana 'ola 'i laloamoo'o 'i na'ona na kwaisufaingaa. Tofuna lauta 'i'oo 'ame age 'ilo'oo, ma ngaia ka fee'o te'ana wane ni kwaisufaingaa, ma 'i burina ngaia te'e sufa'o, ma ngaia te'e kwate'o la'u fana ni wane ni fununga, ma ni wane ni fununga te'e aru'o la'u 'ubulana lokafu. ⁵⁹ Ma 'inau ku iiria famooru, lauta ngaia 'ilo'oo, ngaia 'e 'ato 'e iiki fana 'i'oo 'ani ru'u fa'asia nga lokafu, leleka ma to'o kwatea nga bata 'i'isi amu ne'e to'omia kwa'ikwa'inga amu." *

13

Bulota'i 'aferu fa'asia nga rianga amooru

¹ Ma alata no'ona la'u mola, tani wane na gila nana'i no'ona, gila kwairii te'ala Jisas suria ta'a fa'asia 'i Galili na la Paelat 'e kwa'iga ma gila ka mae no'o, alata gila tabo fana God. ² Ma la Jisas ka fata 'ilo'oori, "'Uta'i? Tofuna na gila kwa'ia ta'a no'ona, mooru moru madafia gila na ta'a na'a rianga aaga 'e ba'ita riufia ta'a 'i Galili te'efou? ³ 'Amoe! Nau ku iiria famooru, lauta moru 'ame bulota'i 'aferu fa'asia nga

rianga 'amooru, mooru te'efou na tamooru mae la'u mola 'ilaka'u 'i gila. ⁴ Ta'a mooru manata 'uta'i suria nga akwale'e wane ma kwaruai laka'u gila ngai 'ubulana fanua 'i Saelom laka'u nga 'ifi ba'ita 'e 'esia fafiga, ma gila ka mae te'efou? 'Ilo'oo ma, mooru madafia ni 'ola lo'oo ngaia 'e faate'enia gila na ta'a gila ria, 'e riufia ta'a gila to'oru lo'oo 'i Jerusalem? ⁵ 'Amoe! Nau ku iiria famooru, lauta moru 'ame bulota'i 'aferu fa'asia nga rianga 'amooru, mooru te'efou tamooru mae la'u mola 'ilaka'u 'i gila."

Nga tarifulaa suria nga figi

⁶ Sui ma la Jisas ka alafuu 'ilo'oo faga 'ania tarifulaa lo'oo maka 'ilo'oo, "Te'e wane ngaia 'e kirua nga 'ai na gila fa'alataa 'ania nga figi 'i 'ubulana nga langa'a aana. Na te'e alata ngaa'i, ngaia 'e leka ma ka kwailo 'ofia nga lode 'ola 'i gouna 'ai no'ona, ma ngaia 'ame agasia no'o ta lode 'ai ai. ⁷ Ma ngaia ka fata 'ilo'oo fana nga wane ni taunga'inga 'i 'ubulana nga langa'a aana, 'Agasia madi, oru farisi nau ku aga aga fana nga lode 'ai, ma 'inau ku 'ame agasia no'o ta lode 'ai. 'Oi tofua no'o! 'Uta'i na ngaia 'e nana'i mola fana to'ofonosilana nga wado fana taunga'inga?' ⁸ Tafe'ua, ma wane ni taunga'inga no'ona 'e lamadu'aa maka fata 'ilo'oo, 'Welakau, 'oi alamia nga 'ai lo'oo 'ani nana'i madi suria te'e fe'e farisi ngaa'i. Nau taku 'eri wadona, ma 'akui 'ui 'ania tafu 'i 'a'aena, madi fana 'ani agea wado lo'oo 'ani le'a. ⁹ Ma lauta nga 'ai lo'oo 'e fungu 'ania ta lode ai na farisi lolo'o mai, ma ngaia 'e le'a. Ma lauta 'e 'amoe no'o, ma to'o bi'i tofua bu'i.' "

La Jisas 'e gulaa me'e noni na gani na mamalongaa

¹⁰ Na nga te'e Sabat, la Jisas 'e kwaifa'ananau 'i 'ubulana nga 'ifi ni fo'anga na Jiu. ¹¹ Ma me'e noni 'e to'oru no'ona na adalo 'e fa'abo'ua surina, maka fii suria akwale'e farisi ma kwaruai ma 'ato no'o 'ani ula odoodo. ¹² Ma alata la Jisas 'e agasia, ngaia 'e soea mai te'ana maka fata 'ilo'oo fana, "'I'oo gwari'a no'o fa'asia nga fiinga lo'oo 'e lau amu." ¹³ Ma ngaia ka

* **12:59** Fa'aladama 'e 'ilo'oo: 'agoru fa'aodoa manata ladauru fe'enia God.

arua nimana 'i fofona, ma te'e alata no'ona mola, nga noni lo'oo ka tata'e ododo no'o, maka baole'a no'o fana God.

¹⁴ Alata wane na'ona'o na 'ifi na fo'anga lo'oori ngaia 'e agasia la Jisas 'e agea nga 'ola lo'oo fana noni lo'oo na Sabat, nga gani na mamalongaa, ngaia ka ogaria ba'ita, ma ka fata 'ilo'oo fana wane no'ona, "Ono ma'e gani na'a fana agelana taunga'inga 'amooru ai. Ma ni gani no'ona na'a, tamooru leka mai fana gulanga. Mooru sia leka mola mai fana gulanga na Sabat."

¹⁵ Ma nga Alafa la Jisas 'e lamadu'aa maka fata 'ilo'oo, "Mooru nga ta'a na kotonga! Tofuna mooru fini agea mola taunga'inga alata moru rubea nga buruka ma dongki 'amooru, ma moru ka talaiga mola fana nga ka'o fana fa'ago'ufilaga na Sabat gani na mamalonga. ¹⁶ Ma nga noni lo'oo, ngaia nga noni na fufutanga adauru ala Ebrahim la'u mola, ma la Saetan ka gau mai fafia 'ania fiinga suria akwale'e farisi ma kwaruai. Ma 'e le'a fana 'aku gulaa nga fiinga lo'oo fa'asia na gani lo'oo na Sabat." ¹⁷ Alata la Jisas 'e fata 'ilo'oo, nga marimae aana gila ka maila no'o, ma nga ta'a lo'oo gila ka baole'a mola, suria ni 'ola ni 'alefosilai lo'oo na'a la Jisas 'e agea.

Rua me'e tarifulaa suria nga ba'itangaa na God

(Mat 13:31-33; Mak 4:30-32)

¹⁸ La Jisas 'e alafuu la'u maka fata 'ilo'oo, "Nau taku alafuu la'u kau 'ania me'e tarifulaa ne'e faate'enia nga 'ola ne'e toto'o fe'enia God 'ani ba'ita fafia nga ta'a ngai aana. ¹⁹ Ngaia 'e 'ilo'oo: Te'e wane 'e ngaria nga 'uu'uu'ola sisika lo'oo gila fa'alataa 'ania mastad, ma ngaia ka kirua 'ubulana langa'a aana. Sui ma ngaia ka bila'o mai, maka lau na nga 'ai ba'ita, ma nga langasi 'e aula gila leka mai, ma gila ka nana'i, ma gila ka launge'enia nga nuu'i aaga na lalana 'ai lo'oo."

²⁰ Ma la Jisas ka fata la'u 'ilo'oo, "Nau taku alafuu la'u kau suria me'e tarifulaa ne'e faate'enia nga 'ola ne'e toto'o fe'enia God 'e ba'ita fafia nga ta'a aana. ²¹ Ngaia 'e 'ilaka'u nga iist sisika fana fa'afanelana nga beret na nga noni 'e ngaria, maka dolaa fe'enia nga flaoa 'e aula, leleka maka fane no'o."

Tarifulaa suria sinamaa ne'e sisika

(Mat 7:13-14,21-23)

²² Alata la Jisas 'e leka fani Jerusalem, ngaia 'e leka 'afu'afutana no'o maa'e fanua ba'ita ma ni maa'e fanua sisika lo'oo, maka fa'ananaua ta'a 'e aula no'ona. ²³ Ma te'e wane ka orisia 'ilo'oo, "Alafa, 'ilo'oo ma ni ta'a tarito'o mola na'a God te'e fa'amooriga?"

La Jisas 'e lamadu'aa maka 'ilo'oo, ²⁴ "Nau ku iiria famooru, moru su'usu'u fana ru'unga na sinamaa ne'e sisika 'i Langi. Tofuna nga ta'a 'e aula tagila su'usu'u fana nga ru'unga, ma te'e 'ato 'e iiki faga tofuna nga sinamaa te'e fono 'usiga. ²⁵ Alata nga wane ba'ita na 'ifi 'i Langi ngaia te'e tata'e, maka fono 'usia nga sinamaa, tamooru ula 'i maa, ma tamooru igiigi 'i maa, ma tamoru fata 'ilo'oo, 'Welakau, 'oi 'ulasi kau fameeru.' Tafe'ua, ma ngaia te'e lamadu'aa 'ilo'oo, "Ato no'o. Nau ku 'ame su'a 'amooru, ma ku 'ame su'asuria lefu na moru leka mai fa'asia." ²⁶ Sui ma tamooru lamadu'aa 'ilo'oo ana, 'Meeru meru keto fe'eni'o, ma meru ka go'u la'u mola fe'eni'o, ma 'i'oo ko kwaifa'ananau 'i 'ubulana nga fanua ameeru lo'oo.' ²⁷ Tafe'ua, ma ngaia te'e fata 'ilo'oo, 'Mooru nga ta'a moru ria, moru leka lalau kau fa'asi nau. Nau ku 'ame su'a amooru, ma 'inau ku 'ame su'ana lefu lo'oo moru leka mai fa'asia.'

²⁸ "Ma tamooru agasia la Ebrahim ma la Aesak, ma la Jakob, ma profet te'efou 'i 'ubulana foufoula na God. Tafe'ua, ma God te'e to'osi 'amooru 'i maa, tamooru kwaimanadai, ma tamooru aani, ma tamoru ka girinifo! ²⁹ Ma nga ta'a tagila nigi mai fa'asia afirina lefu te'efou fofona fanua lo'oo 'i wado, tagila ogu na fafan-galaa lo'oo 'i 'ubulana foufoula na God. ³⁰ Suria nga ta'a na'a gila 'i buri na alata lo'oo, tagila eta 'i na'o. Ma nga ta'a na'a gila eta 'i na'o na alata lo'oo, tagila ole lau 'i buri."

Kwaimanadainga ala Jisas fani Jerusalem

(Mat 23:37-39)

³¹ Na nga alata no'ona, tani Farasii ngai gila leka mai te'ala Jisas, ma gila ka fata 'ilo'oo fana, "Oi leka fa'asia lo'oo fana ta

fanua ngaa'i matari, tofunu la Herod nga kiingi 'e siria kwa'ilamu 'e iiki."

³² Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo, "La Herod ngaia 'ilaka'u nga ku'ito kwasi, tofunu kotolana 'e ba'ita. Moru leka moru iiria te'ana, 'Tala'ina fe'enia 'igani, 'inau taku agea la'u mola nga taunga'inga agu na belote'enilana adalo 'e ria, ma gulalana fifinga. Ma nga oruna gani, nau taku bi'i fa'asua nga taunga'inga agu."

³³ Tafe'ua, ma 'inau taku leka kwairiu mola 'i Jerusalem tala'ina lo'oo, mai gani, ma 'ubulana ni gani lolo'o kau. Tofuna ngaia 'e 'ato fana 'agila kwa'ia nga profet na te'efuta fanua matari, 'ola furia te'e Jerusalem no'o."

³⁴ Ma la Jisas ka fata la'u 'ilo'oo, "Ta'a 'i Jerusalem! Mooru moru 'ilaka'u moru 'ui fou na profet laka'u na God ngaia 'e aleaga mai te'amooru, ma moru ka kwa'inga mola. Na nga alata 'e aula 'inau ku siria 'amoru leka mai te'agu, madi fana 'aku aga suri 'amooru 'ilaka'u nga susuki 'e gwaesia nga dadalena 'i olofana 'aba'abana. Tafe'ua, mai 'amooru moru 'ame siria mola. ³⁵ Ma nga alata lo'oo, God te'e leka fa'asi 'amooru, ma ka rugasia fanua mooru. Mai nau ku iiria famooru, moru sia agasi nau la'u, leleka maka nigi na alata na tamooru fata 'ilo'oo, 'God 'oi nanamate'enia nga wane ne'e leka mai 'ania nga latamu!' "✧

14

La Jisas 'e gulaa te'e wane na Sabat

¹ Na nga Sabat, la Jisas 'e leka fana 'ani keto na 'ifi na te'e wane na'ona'o na Farasii. Nga alata no'ona, nga ta'a te'efou gila ka aga aga fana 'agila agasia 'olataa lo'oo ngaia te'e agea. ² Ma te'e wane na rua nimana ma rua 'a'aena 'e uubu 'e iiki, ngaia 'e leka mai te'ala Jisas. ³ Ma la Jisas ka orisia tale'e Farasii lo'oo ma nga ta'a ni kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses maka 'ilo'oo, "Nga tagi adauru 'e alamia mola 'agoru gulaa nga wane fii na Sabat, 'amoe ma 'amoe no'o?"

⁴ Tafe'ua, ma gila 'ame lamadu'aa no'o. Sui mala Jisas ka gema to'ona wane lo'oo 'e fii, ma ngaia ka gwari'a no'o, ma la Jisas

ka alamia 'ani leka no'o. ⁵ Sui mala Jisas ka orisiga 'ilo'oo, "Lauta te'efuta wela amu 'amoe ma buruka amu, 'e 'esia 'i 'ubulana nga kiru na Sabat, 'i'oo su'asuria to'o leka 'ani lafua mola?"

⁶ Ma nga alata la Jisas 'e orisia 'ilo'oo, ta wane 'ame lamadu'aa no'o.

God 'e fa'aba'ita ta'a na gila fa'asifoga 'i talaga

⁷ Ma alata la Jisas 'e agasia nga ta'a na'a gila nigi mai fana fafangalaa, ma gila ka eefaa no'o lefu ne'e le'a fana to'orunga, ngaia ka fata 'ania tarifulaa lo'oo faga maka 'ilo'oo, ⁸ "Alata te'efuta wane 'e laefi'o fana ta fafangalaa na fuageninga, 'i'oo sia to'oru mola na lefu ni to'orunga na wane na'ona'o fa'asia gila ta laefia ta wane ngaa'i ne'e taringa'i 'e riufi'o. ⁹ Ma nga wane ne'e laefi'o mai 'e nigi mai, maka fata 'ilo'oo famu, "Oi tata'e madi, fana wane lo'oo 'ani to'oru no'ona.' Lo'oo 'i'oo to'o bi'i maila ba'ita, tofunu gila 'idu'o 'ani to'oru na lefu fana nga wane ngai 'ame to'o na lata. ¹⁰ Alata nga wane 'e laefi'o, to'oru mola na nga lefu 'ame taringa'i, ma alata nga wane ne'e laefi'o mai 'e nigi, ngaia te'e fata 'ilo'oo famu, 'Welakau, 'idu mai fana lefu 'e le'a lo'oo.' Lo'oo, ngaia 'e fa'aba'ita'o 'i maana nga ta'a ne'e ogu no'ona. ¹¹ 'I'oo su'aai nga wane ne'e fa'aba'ita 'i talana, God te'e fa'asifoa. Ma nga wane ne'e fa'asifoa 'i talana, God te'e fa'aba'ita."

¹² Sui mala Jisas ka fata 'ilo'oo fana nga wane lo'oo 'e launge'enia nga fafangalaa lo'oo, "Alata 'i'oo launge'enia ta fafangalaa, 'i'oo sia laefia mola mai ta'a ni kwaimaanga amu, ma ta'a ni futangamu, 'amoe ma te'e ta'a na'a gila dari'ola'a na'a gila to'oru galangi'o. Tofuna gila su'aai tagila launge'enia ta fafangalaa ngaa'i, ma tagila laefi'o la'u mola fana du'ulana la'u ni 'ola na 'i'oo agea faga. ¹³ Tafe'ua, alata 'i'oo launge'enia nga fafangalaa, to'o laefia mai nga ta'a galafa'a, ma nga ta'a na 'a'aega 'e mae ma nimaga 'e mae no'o, ma nga ta'a na'a maaga 'e logo. ¹⁴ Lauta 'i'oo agea 'ilo'oo, nga aile'anga famu. Tafe'ua, 'e 'ato no'o 'agila du'u famu, God te'e du'u no'o

famu, na alata na'a ta'a 'e odo 'agila tata'e la'u fa'asia nga maenga.”

Te'e tarifulaa suria nga fafangalaa 'i Langi

(Mat 22:1-10)

¹⁵ Ma nga alata lo'oo, te'e wane na ta'a lo'oo gila to'oru fana fanganga, ngaia 'e longoa 'olataa na'a la Jisas 'e iiria, ma ngaia ka fata 'ilo'oo, “Nga aile'anga fana ta'a na'a gila keto na fafangalaa 'i 'ubulana foufoula ana God.”

¹⁶ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo, “Na te'e alata ngaa'i, te'e wane ngaia 'e launge'enia te'e fafangalaa ba'ita, maka laefiia mai ta'a 'e aula fana fafangalaa lo'oo. ¹⁷ Ma alata ni 'ola te'efou 'e sasari no'o, ngaia ka alea nga ta'a ni taunga'inga aana 'agila leka fana soelana mai nga ta'a na ngaia 'e soega fana 'agila leka mai. Ngaia ka fata 'ilo'oo, 'Ta'a mooru leka no'o mai, suria ni 'ola te'efou 'e sasari 'e sui no'o.’ ¹⁸ Tafe'ua, ma gila ka eta 'agila fofo no'o 'usiga, gila iiria ni 'ola ngaa'i ngaia 'e kotega na'a ngaia 'e 'ato 'agila leka mai. Te'e wane ngai 'e fata 'ilo'oo, 'Nau ku bi'i foria mola me'e wado, mai nau ku siria 'aku leka fana 'aku agasia madi. To'o kwairii te'ana, nau ku kwaimanadai ba'ita.’ ¹⁹ Ma ruana wane ka fata 'ilo'oo, 'Nau ku bi'i foria mola akwale'e buruka, mai nau ku siria 'aku leka fana 'aku su'ato'oga madi, bala gila taunga'i 'e le'a mola 'amoe me'e 'amoe. To'o kwairii te'ana nau ku kwaimanadai ba'ita nau ku sia leka mola kau.’ ²⁰ Ma oruna wane ka fata 'ilo'oo, 'Nau ku bi'i fuageni fooru mola, ma ngaia 'e 'ato 'e iiki fagu fana lekanga kau.’

²¹ Alata no'ona wane ni taunga'inga aana 'e ori mai, maka kwairii te'ana wane ba'ita aana 'ania ni 'ola lo'oo, wane ba'ita lo'oo ngaia 'e ogaria ba'ita, maka fata 'ilo'oo fana wane ni taunga'inga aana, “Oi leka 'afe'aferu suria tala ba'ita lo'oo, ma suria tala sisika, moko soea mai nga ta'a gila galafa'a ma nga ta'a na 'a'aega 'e mae ma nimaga ka mae, ma nga ta'a maaga 'e logo, fe'enia ta'a te'efou na'a noniga 'e mae.’ ²² Alata wane ni taunga'inga lo'oori 'e ori mai, ngaia 'e fata 'ilo'oo fana wane ba'ita aana, 'Welakau, 'ola laka'u 'i'oo iiria fagu, nau ku age te'efou no'o ai, ma lefu ni to'orunga fana fangalaa lo'oo amu 'ame

fongu mola 'ua na ta'a. ²³ Wane ba'ita lo'oo ka fata la'u 'ilo'oo, 'To'o leka la'u suria ni tala sisika na'a gila nana'i lalau, 'oi laefiiga, moko 'unea la'u mai tani ta'a ngaa'i fana lekanga mai na 'ifi lo'oo agu 'ani fongu. ²⁴ Ma 'inau ku iiria famu, ngaia 'e 'ato 'e iiki fana ta wane na ta'a laka'u ku laefiiga mai 'i na'o, 'agila keto na fafangalaa lo'oo agu.’ ”

Nga 'ato'atolanga lo'oo wane te'e daria tofuna ngaia

'e leka 'i buri la Jisas

(Mat 10:37-38)

²⁵ Na te'e alata ngaa'i, nga ogunga ba'ita gila leka fe'enia la Jisas. Ma ngaia 'e abulo maka fata 'ilo'oo faga, ²⁶ “Te'efuta wane ne'e siria 'ani leka 'i burigu, ngaia 'ani kwaimaa fagu 'ani riufia nga mama'a aana, ma nga tete'e aana, ma nga noni aana, ma nga wela aana ma nga wanefutanga aana, ma nga wanena geni, ma ngaia 'i talana la'u mola. ²⁷ Ngaia 'e 'ato fana te'efuta wane 'ani lau fana wane ni lelekanga agu, lauta ngaia 'ame maabe fana ladonga agu, tafe'ua ngaia te'e nonifii, maka mae na 'ai folo.

²⁸ “Lauta ta wane amooru ngaia 'e siria 'ani launge'enia nga 'ifi ba'ita, ngaia 'ani nana'i, maka manata madi suria nga bata ne'e to'o ai fana 'ani to'omia fana 'ani fa'asuia nga 'ifi lo'oo. ²⁹ Lauta ngaia 'ame agea 'ilo'oo, ma ngaia 'ani arua no'o nga bou eteeta na 'ifi lo'oo te'efou, ma ta'a gila agasia ngaia 'ame to'o na bata ne'e to'omia fana nga fa'asuilai, tagila doo ana, ma tagila fata 'ilo'oo, ³⁰ 'Nga wane lo'oo 'e eta fana launge'enilana nga 'ifi lo'oo, tafe'ua ma ngaia 'ame to'omia 'ani fa'asuia.’ ”

³¹ “Ma lauta ta kiingi ne'e leka fe'enia tani akwale'e to'oni (10,000) wane aana fana nga fununga fe'enia ta kiingi na ngaia 'e leka mai fe'enia nga rua akwale'e (20,000) to'oni wane aana fana fununga, ngaia 'ani to'oru madi 'i wado maka manata le'a suria fa'asia ngaia ta 'ame tegela'a 'ani to'omia funurilana nga kiingi ngaa'i. ³² Ma lauta 'amoe, ngaia 'ani kwatea ta wane aana, fana 'ani leka, maka alafuu fana nga aloalanga 'i laloagaa'a, na alata

gila lalau 'ua mai. ³³ Ka 'ilo'oo la'u mola, tamooru manata le'a madi suria nga nonifinga na'a tamooru daria alata na 'amooru leka 'i burigu, lauta ta wane amooru ne'e 'ame rugasia ni 'ola ana te'efou 'i burina, ngaia 'e 'ato 'ani leka 'i burigu.”

Tarifulaa suria solti
(*Mat 5:13; Mak 9:50*)

³⁴ La Jisas ka fata la'u 'ilo'oo, “Nga solti ngaia nga 'ola 'e le'a. Tafe'ua, lauta na'a asilalana 'e 'amoe no'o fa'asia, ngaia 'e 'ato no'o 'ani asila la'u. ³⁵ Ma ngaia 'ame le'a no'o fana agelai 'ania te'efuta 'ola la'u. Ngaia 'ame le'a no'o fana wado ma fana boonilana ta 'ola. Ma ngaia 'e to'omia fana 'agila to'osia mola. Moru gwaalongo le'a suria nga alafuunga lo'oo.”

15

Nga sifisifi ne'e foo
(*Mat 18:12-14*)

¹ Na te'e alata ngaa'i, nga ta'a 'e aula na gila ngaria bata na takisi, ma ni ta'a ria la'u mola, gila leka fana gwalongosilana la Jisas. ² Ma nga Farasii lo'oo ma ta'a ni kwaifa'ananaunga na tagi ala Moses gila eta no'o fana kwaingu'ungu'uinga ma gila ka 'ilo'oo, “Nga wane lo'oo 'e kwaloa nga ta'a 'e ria lo'oo maka keto mola fe'eniga!”

³ Ngaia lo'oo la Jisas 'e fata 'ania ni tarifulaa lo'oo faga maka 'ilo'oo, ⁴ “Lauta ta wane amooru 'e to'o na nga tangale'e sifisifi, ma te'e 'ola momola ai ka foo, 'olataa na'a wane lo'oo te'e agea? Ngaia te'e 'akwasia nga mule akwala ma mule ai lo'oo ma ngaia te'e leka 'ani kwailo'ofia te'e ai ne'e foo, leleka ma ngaia ka daria.

⁵ Ma alata lo'oo ngaia 'e daria, ngaia 'e aile'a ba'ita, maka ngaria 'i goulolona, ⁶ maka ngaria mai 'i fanua. Sui ma ngaia ka soea mai nga wane ni kwaimaanga aana, ma nga ta'a lo'oo 'i fanua aana fana 'agila ogu mai, ma ngaia ka fata 'ilo'oo faga, ‘Nau ku aile'a ba'ita, tofunu 'inau ku daria no'o nga sifisifi laka'u agu ne'e foo. Ngaia na'a tamooru aile'a fe'eninau!’ ” ⁷ Ngaia na la Jisas 'e fata la'u 'ilo'oo, “Nau ku iiria famooru, nga aile'anga ba'ita ngaa'i la'u

mola 'i Langi fafia te'e wane ne'e ria maka abulo fa'asia rianga aana. Nga aile'anga fe'enia, 'e riufia nga aile'anga fafia nga mule akwala ma mule wane na'a gila odo mola.”

Nga bata ne'e nagwa

⁸ Ma la Jisas ka alafuu la'u 'ania tarifulaa maka 'ilo'oo, “Lauta me'e noni na'a ngaia 'e to'o na akwale'e fe'e seleni, ma te'e fe'e seleni ngaa'i 'e nagwa, 'olataa na'a ngaia te'e agea? Ngaia te'e lalau uunu, maka salafia nga 'ifi lo'oo aana, maka kwailo na afirina lefu te'efou leleka ma ngaia ka daria. ⁹ Ma alata ngaia 'e daria, ngaia 'e soea ni noni kwaimaanga aana te'efou, ma nga ta'a na fanua aana te'efou 'agila ogu mai te'ana, ma ngaia ka fata 'ilo'oo faga, ‘Nau ku aile'a ba'ita, tofunu 'inau ku daria no'o fe'e seleni laka'u agu ne'e nagwa. Ngaia na'a tamooru aile'a fe'eninau!’ ” ¹⁰ Ma la Jisas ka fata la'u 'ilo'oo, “Nau ku iiria famooru, nga 'ola lo'oo 'e 'ino'ona la'u mola 'i Langi. God fe'enia nga enselo aana te'efou, gila aile'a ba'ita fafia te'e wane momola ne'e abulo fa'asia rianga aana.”

Nga wela 'e foo

¹¹ Ma la Jisas ka fata la'u 'ania nga tarifulaa 'ilo'oo, “Te'e wane ngaia 'e to'o ana rua wela wane. ¹² Nga wela 'i buri ngaia 'e fata 'ilo'oo fala ma'aa aana, ‘Mama'a, 'oi kwatea no'o mai nga gula ngai agu na 'ola'angaa amu.’ 'Ino'ona mola, nga wane lo'oo ka dalo'ia no'o nga 'ola'angaa laka'u aana 'i laloagaa'a rua alakwa lo'oo aana. ¹³ Ma 'i burina tani gani ngaa'i 'e sui mola, nga alakwa laka'u 'i buri ka fa'afori no'o 'ania nga gule'ola na nga 'ola'angaa aaga, ma ka leka no'o fe'enia bata ngai ana. Ma ngaia ka leka no'o fana nga fanua lalau, maka ngadaa te'efou no'o nga bata laka'u aana na to'orunga 'e ria.

¹⁴ Mai burina ne'e fa'asuaia nga bata laka'u aana, nga molo'unga ba'ita ka riu na gule'e lefu lo'oo ma ngaia ka 'ame to'o no'o na te'efuta 'ola. ¹⁵ Ma ngaia ka leka te'ana te'e wane na fanua lo'oo 'ani daiorisia fana te'efuta taunga'inga fana, ma wane no'ona ka kwatea nga taunga'inga fana ngaia 'ani aga suria nga uumi'i boo aana.* ¹⁶ Ma

* **15:15** Ta'a 'i Jiu gila iiria ngaia 'e abu fana 'anilana boo 'amoe ma gema ai.

ngaia ka 'ania no'o nga furufuruna fangalaa na nga fangalaa lo'oo na boo, ma te'efuta wane no'ona 'ame kwatea no'o nga fangalaa fana.

¹⁷ Tafe'ua, ma alata ngaia 'e manata folaa, ngaia bi'i fata 'ilo'oo fana 'i talana, 'Nga ta'a ni taunga'inga na ma'aa agu, gila fangafanga le'a mola furifuri, ma gila ka botebote mola, ma 'inau lo'oo nau ku bi'i momolo'u mola fana nga maenga agu! ¹⁸ Ngaia le'a fana 'inau 'akui ori te'ana ma'aa agu, ma taku fata 'ilo'oo fana, Mama'a, nau ku agea rianga ba'ita no'o 'i maana God, ma 'i mamu la'u mola. ¹⁹ Nau ku 'ame to'omia no'o fana 'i'oo 'ani fa'alata nau la'u 'ania nga wela amu. To'o arua no'o 'inau 'akui taunga'i no'o famu 'ilaka'u nga wane ni taunga'inga amu.' ²⁰ Ma ngaia ka tata'e, maka ori no'o te'ana mama'a aana.

“Nga alata ngaia 'e lalau 'ua mai fa'asia 'i fanua, nga ma'aa aana 'e aga kau, maka agasia. Ma ngaia ka kwaimanadai ba'ita fana nga wela aana. Ma ngaia ka totola no'o kau, maka lolo'ia nga wela lo'oo aana, maka nono'ia. ²¹ Ma nga wela lo'oori ka fata 'ilo'oo fana, 'Ma'ana, nau ku agea rianga ba'ita no'o 'i maana God ma 'i mamu la'u mola. Nau ku 'ame to'omia no'o fana 'i'oo 'ani fa'alata nau 'ania wela amu.' ²² Tafe'ua, ma la ma'aa aana 'e o'omaesia nga ta'a ni taunga'inga aana maka 'ilo'oo, 'Moru 'aferu mai! Ma moru ka ngaria mai nga ruu tekwa ne'e kwanga'a le'a, ma moru ka fa'aruufia 'ania. Ma moru ka arua nga kome na nimana, ma moru ka arua butu 'i 'a'aena.† ²³ Sui ma, moru ka leka, ma moru kwa'ia nga buruka sisika kobukobu laka'u fana 'agoru launge'enia nga fangalaa 'aguru aile'a te'efou. ²⁴ Tofuna nga wela agu, ngaia 'e 'ilaka'u nga wane 'e mae no'o, tafe'ua ma ngaia 'e moori la'u. Ma ngaia 'ilaka'u 'e foo no'o, tafe'ua ma 'inau ku daria no'o.' Ma fangalaa lo'oori ka eta no'o.

²⁵ “Ma alata no'ona, nga wela ngai na'o laka'u ngaia 'e nana'i 'ua mai 'i 'ubulana nga langa'a. Nga alata na'a ngaia 'e ori mai ma ngaia ka nigi galangia mai 'ifi, ngaia 'e longoa nga ringena nga 'au ma nga wa'ewa'enga. ²⁶ Ma ngaia ka lalofia mai

te'e wane ni taunga'inga maka orisia fana nga 'olataa lofo'u gila wa'e fe'enia. ²⁷ Ma nga wane ni taunga'inga lo'oo ngaia 'e lamadu'aa ma ka 'ilo'oori, 'La asimu laka'u 'e ori no'o mai 'i fanua, ma la ma'aa amu 'e daua nga dalena buruka kobukobu laka'u, suria la asimu 'e moori, maka ori mai maka nigi no'o.

²⁸ Ma wela lo'oo 'i na'o 'e ogaria ma ka 'ame siria no'o ru'u nga kau 'ubulana 'ifi. Mala ma'aa aana ka ru'u mai maa, maka 'unea fana 'ani ru'u kau 'ubulana 'ifi. ²⁹ Ma ngaia ka lamadu'aa la ma'aa aana maka fata 'ilo'oo, 'Agasia madi, nau ku taunga'i famu 'ilaka'u no'o nga wane ni taunga'inga tago amu suria ni farisi 'e aula lo'oo, ma 'inau ku lo'o suria nga fatalamu. Tafe'ua, 'i'oo 'ame kwatea mola ta nanigot fagu, fani nau 'aku agea ta fangalaa fe'enia ni wane meru kwaikwaimaa ³⁰ Tafe'ua, ma nga wela lo'oo amu, 'e ngadaa no'o nga 'ola'angaa amu na nga agemaninga ma alata 'e ori mai 'e nigi 'i fanua, 'i'oo kwa'ia mola nga dalena buruka 'e kobu le'a laka'u fana!' ³¹ Mala ma'aa aana ka lamadu'aa maka 'ilo'oo, 'Wela agu, 'i'oo nana'i furifuri mola fe'eni nau, ma ni 'ola agu te'efou, ni 'ola amu no'o. ³² Tafe'ua, dauru goru agea fangalaa lo'oo, ma goru ka aile'a, suria la asimu laka'u 'e mae no'o, ngaia 'e moori la'u mola. Ma ngaia 'e foo no'o, tafe'ua ma alata lo'oo goru agasia la'u.’ ”

16

Nga wane ni taunga'inga ne'e su'a'ola

¹ La Jisas 'e alafuu la'u 'ania te'e tarifulaa fana fufu'iwane laka'u aana maka 'ilo'oo, “Te'e wane dari'ola ngaia to'o na te'e wane ni taunga'inga na'a ngaia 'e arua 'e ba'ita fafia ni 'ola aana te'efou. Ma ta'a gila ka kwairii te'ana nga wane dari'ola'a lo'oo na'a wane ni taunga'inga aana, ngaia 'e ngadaa no'o nga 'ola'angaa aana. ² Ma nga wane dari'ola lo'oo ka soea mai wane ni taunga'inga aana maka orisia maka 'ilo'oo, 'Nga 'olataa na'a ku longoa amu? To'o giria nga fita bata agu te'efou 'i'oo taunga'i 'ania, tofuna na'a 'i'oo sia aga la'u suria te'efuta 'ola agu.’

† 15:22 Nga kome faate'enia na nga ma'ana 'e kwaimaa 'ua fana.

³ “Ma nga wane ni taunga'inga lo'oo ka manata 'ilo'oo, 'Nga wane ba'ita lo'oo agu te'e fa'asui nau no'o fa'asia nga taunga'inga lo'oo agu. Lo'oo ma 'olataa na'a taku agea no'o fana 'aku to'o na taunga'inga fooru? Nau ku 'ame tegela'a no'o fana agelana taunga'inga ba'ita 'ilaka'u 'erilana nga kiru ma ku maila ba'ita la'u mola fana kwaiso-enga. ⁴ Nau ku su'asuria 'olataa na 'inau taku agea tofuna alata nau ku sui fa'asia nga taunga'inga agu, nga ta'a ngai tagila kwalo nau fana 'ubulana 'ifi aaga.’

⁵ “Ma ngaia ka soea ni wane 'e aula na gila gania ni 'ola fa'asia nga wane ba'ita aana, ma ngaia ka fata 'ilo'oo fana nga wane eteeta. 'Fita 'ola na'a 'i'oo gania fa'asia nga wane ba'ita agu?’ ⁶ Ngaia ka lamadu'aa maka 'ilo'oo, 'Rua tangale'e (200) balolo na waiwai na olif.’ Ma nga wane ni taunga'inga lo'oo ka fata 'ilo'oo fana, 'Nga kake 'ola ana na 'i'oo ngaria lo'oo, 'i'oo to'oru, ma to'o giria te'e tangale'e (100) balolo lo'oo mola.’ ⁷ Mai ngaia ka fata 'ilo'oo fana ruana wane ngaa'i, 'Fita 'ola na'a 'i'oo gania?’ Mai ngaia ka lamadu'aa 'ilo'oo, 'Nga te'e to'oni (1,000) wa'i na witi fana beret.’ Ma nga wane ni taunga'inga lo'oo ka fata 'ilo'oo fana, 'Nga kake 'ola na 'i'oo kwaigani ai lo'oo, to'o giria kwaru tangale'e (800) 'ola.’ ⁸ Nga wane ba'ita laka'u aana 'e baatafea nga wane ni taunga'inga lo'oo aana 'e lalakwa fana manata folaa nga lo'oo ngaia 'e agea. Tofuna nga ta'a lo'oo fofona fanua lo'oo 'i wado gila su'a'ola 'e iiki na ni 'ola fofona nga fanua lo'oo 'i wado lo'oo 'e riufia nga ta'a na nga lalanga.

⁹ “Nau ku iiria famooru, tamooru kwate'a nga dari'olanga amooru na nga fanua lo'oo 'i wado fana ta'a 'agila kwaimaa fe'eni 'amooru. Ma alata nga bata amooru 'e sui, God te'e kwaloa 'amooru 'i Langi.

¹⁰ “Ni dai na ngaia 'e taunga'i le'a ana 'ola sisika, ngaia te'e taunga'i le'a la'u mola na 'ola ba'ita. Ma ni dai ne'e 'ame taunga'i le'a na 'ola sisika, ngaia te'e 'ame taunga'i le'a la'u mola na 'ola ba'ita. ¹¹ Ka 'ilo'oo la'u mola, lauta moru 'ame taunga'i le'a na 'ola'angaa fofona fanua lo'oo 'i wado, God 'e 'ato 'ani tagoto'o 'amooru la'u mola fe'enia nga 'ola'angaa kwala'imori. ¹² Ma lauta mooru 'ame taunga'i le'a 'ania 'ola

na ta wane ngaa'i matari, God 'e 'ato 'ani kwatea la'u mola ta 'ola famooru 'i Langi.

¹³ “Ngaia 'e 'ato fana ta wane ni taunga'inga 'ani taunga'i fana nga rua wane ba'ita kwaitatari. Lauta ngaia 'e 'ilo'oo no'o, ngaia te'e marimae na wane ba'ita ngai, ma te'e kwaimaange'enia nga wane ngaa'i. Ma ngaia te'e taunga'i 'e le'a fana ta wane ngaa'i, ma te'e 'ufaria nga wane ngaa'i. Ngaia ne'e, 'ato 'e iiki fana 'amooru taunga'i la'u fana God, ma nga bata na te'e alata momola.”

¹⁴ Ma alata Farasii gila longoa ni 'ola lo'oo, gila ka doodoo 'ania la Jisas, tofuna gila ta'a gila siria gonibatanga 'e iiki. ¹⁵ La Jisas ka fata 'ilo'oo faga, “Moru agea 'ola 'e le'a mola 'i maana nga ta'a, fana 'agila iiri ba'ita 'amooru. Tafe'ua, ma God ngaia 'e su'a mola na mango mooru. Tofuna 'olataa na nga wane 'e manata ba'ita ai, God 'e manadaia ngaia 'e ria 'e iiki.”

Kwaifa'ananaunga suria Tagi ala Moses

(Mat 11:12-13; 5:31-32; Mak 10:11-12)

¹⁶ La Jisas 'e alafuu la'u 'ilo'oo, “Nga tagi ala Moses te'efou, ma nga girigiringa na ni profet te'efou, ngaia 'e taunga'i 'ani ta-laia mooru mai leleka maka nigi na alata ala Jon wane ni naruabunga ngaia 'e nigi. Ma eta mai ala Jon, ne'e foulange'enia nga Kwairiinga Le'a lo'oo suria God lo'oo 'ani ba'ita fafia ta'a ngai aana te'efou, nga ta'a 'e aula gila irito'ona fana ru'unga 'i 'ubulana nga mooringa lo'oo na God 'ani ba'ita fafia. ¹⁷ Tafe'ua, ma ngaia 'e 'ato fana mo'ola sisika na tegelangaa na Tagi 'ani sui, tafe'ua ngaia 'ani sisika. Nga lalo, ma nga fanua lo'oo 'i wado te'e 'e sui mola, tafe'ua ma nga tegelalana nga Tagi 'e 'ato 'ani sui.

¹⁸ “Lauta ta wane 'ani 'akwasia nga noni aana ma ka feea la'u ta noni ngaa'i matari, ngaia 'e agemani no'o. Ma lauta nga wane ngaa'i 'ani feea nga noni no'ona gila 'akwasia, ngaia 'e agemani la'u mola.”

Nga wane dari'ola ma la Lasaros

¹⁹ La Jisas 'e alafuu la'u maka 'ilo'oo, “Te'e wane ngaa'i ne'e dari'ola, ngaia 'e ru'ufia nga ruu 'e le'a na'a forilai 'e ba'ita, ma ngaia ka nana'i 'ania to'orunga ne'e le'a gani mai gani. ²⁰ Ma te'e wane ngaa'i

ne'e galafa'a na 'afu'afutana nonina, na'a latana la Lasaros, ngaia 'e nana'i 'i wado 'a'aena nga maana 'ifi na wane dari'ola lo'oo. ²¹ Ma la Lasaros 'e siria 'ani 'ania ole'enge'e fangalaa ne'e 'esia fa'asia nga fofu'u ni fangalaa na wane dari'ola lo'oo. Ma alata la Lasaros 'e to'oru 'i wado, nga ku'i gila leka mai, ma gila gamia nga du'adu'a lo'oo 'i labena.

²² La Lasaros 'e mae, ma nga enselo gila ka ngaria no'o fani langi te'ala Ebrahim fana nga fangalaa ba'ita 'i Langi. Ma nga wane dari'ola lo'oori 'e mae la'u mola, ma gila ka kwaiatoa no'o. ²³ Ma ngaia ka to'oru 'ubulana lefu fana kwa'ikwa'inga ma ka to'o na nonifinga ba'ita. Ma ngaia ka aga kau 'ala'a, ma ka agasia kau la Ebrahim, ma la Lasaros 'e to'oru la'u mola no'o fe'enia. ²⁴ Ma ngaia ka o'omae kau fala Ebrahim ma ka 'ilo'oo, 'Koko'o Ebrahim, 'oi madai nau mai. Alea madi mai la Lasaros, 'ani te'e kurume'enia mai nga 'u'una 'ubulana ka'o, 'ani te'e fa'agwaria nga meagu, suria 'inau ku to'oru no'o 'ania nga nonifinga ba'ita 'i 'ubulana nga eele lo'oo.'

²⁵ Tafe'ua, ma la Ebrahim ka fata 'ilo'oo fana, 'Wela agu, to'o manata to'ona madi alata laka'u 'i'oo momoori, 'i'oo to'o na ni 'ola 'e le'a 'e aula, ma la Lasaros ka to'o mola na ni 'ola 'e ria. Tafe'ua, ma nga alata lo'oo, ngaia 'e to'oru no'o 'ubulana aile'anga lo'oo, na alata nga lo'oo 'i'oo to'oru la'u 'ubulana nga nonifinga. ²⁶ Ma 'ola ngaa'i la'u, God 'e arua nga afoaa ba'ita ngaia 'i laloda'uru, ma 'ato no'o fana te'efuta wane 'ani olofolosia kau fana gula ngai no'ona. Ma ka 'ato no'o la'u mola fana te'efuta wane 'ani olofolo mai te'ameeru.'

²⁷ "Ma ngaia ka lamadu'aa ma ka fata 'ilo'oo, 'Koko'o, nau ku laeamasi'o kau fana 'i'oo 'ani alea la Lasaros fana 'ifi na ma'aagu, ²⁸ fana 'ani fa'abasua nga nima wane meeru futa te'efou, fa'asia gila ta leka la'u mai na gula ni nonifinga lo'oo.'

²⁹ Ma la Ebrahim ngaia 'e lamadu'aa maka fata 'ilo'oo, 'Nga girigiringa ala Moses ma ta'a profet gila nana'i no'o fe'eniga. Ngaia 'e to'omia fana 'agila lo'oo mola 'i suria.'

³⁰ Ma ngaia ka fata 'ilo'oo, 'Koko'o Ebrahim, 'amoe no'o. Lauta ta wane na'a ngaia 'e mae ma ka moori la'u, ngaia 'e leka

te'aga, tagila bulota'i fa'asia nga rianga aaga.' ³¹ Ma la Ebrahim ka fata 'ilo'oo fana, 'Lauta 'e 'ato no'o 'agila lo'o suria nga girigiringa ala Moses ma ni profet te'efou, ngaia 'e 'ato la'u mola fana 'agila fito'o, gwa'a ta wane ngaa'i 'ani tata'e la'u fa'asia nga maenga.' "

17

Kwaifa'ananaunga suria rianga ma 'olafanataanga na rianga

(Mat 18:6-7,21-22; Mak 9:42)

¹ La Jisas 'e fata 'ilo'oo fana fufu'iwane laka'u aana, "Nga 'ola ne'e agea nga ta'a fana 'agila abulo 'ame le'a, te'e lau no'o. Tafe'ua, ma te'e ria 'e iiki fana wane na'a ngaia 'e agea 'ola 'e ria lo'oo 'ani lau!

² Lauta te'efuta wane 'e agea nga wela sisika lo'oo 'ani 'esiga fa'asia tagoto'onga agu, ngaia 'e le'a fana 'ani firia nga fou ba'ita 'i onomagaa'a, ma ka 'ui 'ania gaa'a 'ubulana nga matakwa. ³ Mooru 'abelo le'a 'ania mooru!

"Lauta ta wane ni futanga amu 'e abulo 'ame le'a, to'o iila fana. Lauta ngaia 'e bulota'i fa'asia, to'o 'olafanataa na rianga aana. ⁴ Ma lauta 'e agea ni 'ola 'e ria famu na fiu alata 'ubulana te'e maa'e gani, ma ngaia ka leka la'u mai te'amu burina fiu alata lo'oo maka fata 'ilo'oo, 'Nau ku bulota'i no'o fa'asia rianga agu,' 'oi 'olafanataa na rianga aana."

⁵ Ni Wane ni Kwairiinga aana gila ka fata 'ilo'oo fana nga Alafa la Jisas, "'Oi fa'ategelaa nga fito'onga ameeru."

⁶ Mala Jisas 'e lamadu'aga maka 'ilo'oo, "Lauta mooru moru to'o na fito'onga sisika tafe'ua 'ani 'ilaka'u nga fufunguna mastad ne'e sisika le'a no'o, mooru su'asuria 'amoru iiria mola fana ta 'ai ba'ita, 'Lafua nga 'umi'umimu, moko kiru'o 'ubulana nga asi.' Mai ngaia te'e lo'o mola 'i suria nga fatalamu."

⁷ "Lauta te'efuta wane amooru ngaia 'e to'o na nga wane ni taunga'inga ne'e taunga'i na langa'a, 'amoe ma ka aga suria nga sifisifi, alata ngaia 'e ori mai fa'asia nga langa'a, nga 'olataa na'a 'i'oo to'o iiria fana? To'o iiria fana ngaia 'ani leka 'aferu no'o mai, maka keto madi? ⁸ 'Amoe! To'o fata 'ilo'oo mola fana, "Oi do'ofia madi mai nga

fangalaa agu, sui moko ru'ufia ruu fooru amu madi, ma to'o bi'i ngaria mai fangalaa fagu, 'aku keto ma 'aku go'u 'e sui. 'I buri, mai to'o bi'i keto, ma to'o bi'i go'u.' ⁹ Ma nga wane ba'ita lo'oo 'ame baole'a mola fana nga wane ni taunga'inga aana alata ngaia 'e dau suria 'olataa na ngaia 'e iiria fana.

¹⁰ Ngaia 'e 'ilo'oo la'u mola fe'eni amooru. Alata moru fa'asua ni 'ola God 'e iiria famooru fana agelai, mooru fata 'ilo'oo, 'Meeru nga wane ni taunga'inga lo'oo, meru agea mola nga taunga'inga 'i'oo siria meeru fana agelai.' "

La Jisas 'e gulaa nga akwale'e wane

¹¹ La Jisas 'e leka fani Jerusalem, maka leka laloana gule'e lefu 'i Samaria ma 'i Galili te'efou. ¹² Ma alata ngaia 'e nigi na te'e maa'e fanua lo'oo, ngaia 'e daria nga akwale'e wane lo'oo nga kuu 'e dauga. Gila ula lalau mai, ¹³ ma gila bi'i o'omae ba'ita mai ma gila ka 'ilo'oo, "Jisas, alafa, 'oi madai'a meeru mai!"

¹⁴ Ma alata la Jisas 'e agasiga, ngaia ka fata 'ilo'oo faga, "Ta'a mooru leka, 'amoru faate'enia noni mooru fana nga fataabu na God, fana 'agila fa'ato'oa na'a nga noni mooru 'e gula no'o." Ma alata gila leka no'o, nga noniga 'e gulaa te'efou no'o. ¹⁵ Alata te'e wane ngaa'i 'e agasia nga nonina 'e gulaa no'o, ngaia 'e ori mai, ma ka o'omae ba'ita, ma ka baole'a fana God. ¹⁶ Ma ngaia ka bobouruuru 'i maana 'a'aena la Jisas maka baole'a fana. Ngaia wane na'a 'ame Jiu. Ngaia wane fa'asia 'i Samaria.

¹⁷ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo, "Nga akwale'e wane laka'u 'inau ku gulaga ma noniga ka gwari'a no'o. Ma nga mule wane ngaa'i la'u, gila ngai 'i fai? ¹⁸ 'Uta'i lo'oo fu'uwane laka'u te'efou 'ame ori mai fana nga baatafelana God, ma te'ioo wane na'a 'i'oo 'ame Jiu, 'i'oo ori mai?" ¹⁹ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fana, "Tata'e, moko leka no'o. God ngaia 'e gula'o no'o tofuna 'i'oo fito'o agu."

Nigilana alata God 'ani ba'ita fafia fanua lo'oo 'i wado
(Mat 24:23-28,37-41)

²⁰ Tani Farasii ngaa'i gila orisia la Jisas ma gila ka 'ilo'oo, "Alata 'uta'i na'a God te'e ba'ita fafia fanua lo'oi wado?"

Ma la Jisas ngaia 'e lamadu'aa alafuu-laga maka 'ilo'oo, "Nga alata lo'oo God 'ani ba'ita fafia ta'a aana, 'ato 'amoru agasia te'efuta maa'e tooto ba'ita ai. ²¹ Ma te'efuta wane 'e sia fata 'ilo'oo mola, 'Agasia madi, alata fana God 'ani ba'ita fafia ta'a aana ngai lo'oo no'o!" 'Ino'ona ma ngaia 'ani 'ilo'oo, 'Ngaia no'ona no'o!' tofuna nga gula na God 'e ba'ita fafia ngaia mola 'i 'ubulana mangona wane."

²² Sui mala Jisas ka fata 'ilo'oo fana ta'a ni lelekanga aana te'efou, "Nga alata 'ani nigi mai, tamooru siria agasilana nga gani agu, nga Wela na Wane. Tafe'ua, gwa'a fana te'e gani momola ma mooru sia agasia mola. ²³ Ma tani wane ngaa'i tagila fata 'ilo'oo famooru, 'Aga madi, nga Kraes ngaia no'o 'i no'ona!' 'Ino'ona tagila 'ilo'oo, 'Aga madi, ngaia no'o 'i lo'oo!' Tafe'ua, mooru moru sia leka mola fana aganga fai. ²⁴ Tofuna nga orilagu mai, nga Wela na Wane, ngaia 'e 'ilaka'u no'o nga kwangakwanga na watagalana 'e lala 'ubulana lalo te'efou na nga ta'a te'efou gila agasia.

²⁵ Tafe'ua, ma 'i na'ona orilagu mai, nau taku nonifii, ma nga ta'a tagila ma'asini agu. ²⁶ Alata 'inau 'akui ori mai ai, te'e 'ilaka'u la'u mola alata ala Noa. ²⁷ Alata laka'u ala Noa, nga ta'a gila keto, ma gila ka go'u, ma ta'a alakwa fe'enia ta'ageni lari'i gila ka baiwane. Ma gila lebe no'o suria fe'e gani la Noa 'e ta'e 'ubulana faka ba'ita, ma nga afe ba'ita 'e nigi mai, ma ta'a te'efou gila go'u ma gila ka mae no'o. ²⁸ Ma alata 'inau taku ori mai ai, ngaia te'e 'ilaka'u la'u mola nga gani laka'u ala Lot tofuna nga ta'a te'efou gila keto, ma gila ka go'u, ma gila fori, ma gila ka fa'afori, gila kirua fangalaa, ma gila ka launge'enia 'ifi. ²⁹ Na nga maa'e gani lo'oo la Lot 'e leka fa'asia fanua 'i Sodom, nga ta'a gila lebe, ma eele ma nga fou 'ago'ago 'e 'esia no'o mai fa'asia 'i langi ma ka do'ofiga no'o te'efou. ³⁰ Ngaia te'e 'ino'ona la'u mola na fe'e gani 'inau 'akui ori mai ai.*

* **17:30** La Jisas ngaia 'e fata 'ilo'oo tofuna ta'a lo'oo tagila 'ame sasari mola na alata ngaia 'ani ori mai ai 'ilaka'u na alata ala Noa mala Lot.

³¹ “Na fe'e gani no'ona, nga wane na'a ngaia 'e to'oru 'i maa na 'ifi aana, 'ato 'ani ori la'u fana 'ubulana 'ifi fana ngarilana ni 'ola aana. Ma ka 'ino'ona la'u mola fana wane na'a ngai 'ubulana langa'a, 'ato 'ani ori la'u mai 'i 'ifi. ³² Mooru manata to'ona ni 'ola lo'oo 'e lau na noni ala Lot.† ³³ Lauta ni dai ne'e siria 'ani dau fafia nga mangona 'i talana, ngaia te'e mae. Ma lauta ni dai ne'e rugasia nga mangona tofuna ngaia 'e leka suri nau, ngaia te'e moori kwala'imori no'o. ³⁴ Nau ku iiria famooru, na fe'e logo no'ona, rua wane na'a gala eeno fofona te'e furi, wane ngaa'i God te'e ngaria, ma wane ngaa'i te'e ole. ³⁵⁻³⁶ Rua geni lo'oo gala ogu fana launge'enilana fangalaa, noni ngaa'i God te'e ngaria, ma noni ngaa'i te'e ole.”

³⁷ Ma nga Wane ni Kwairiinga aana gila ka orisia ma gila ka 'ilo'oo, “Alafa, 'i fai na ni 'ola lo'oo te'efou te'e lau ai?”

Ma la Jisas 'e du'aga maka 'ilo'oo, “Nga langasi ba'ita 'ato 'ani talafia ni 'ola ne'e mae.”‡

18

Nga me'e nao fe'enia nga wane ni kwaisufaiinga

¹ La Jisas ngaia 'e alafuu te'ana ni wane ni lelekanga aana 'ania tarifulaa lo'oo, fana 'ani faate'enia faga 'agila fo'a 'i gani mai gani, ma gila sia fitala mola. ² Ngaia ka fata 'ilo'oo, “Te'e wane ni kwaisufainga, ngaia 'e to'oru na te'e fanua lo'oo, ma ngaia 'ame fa'aba'ita God, ma ngaia 'ame iiri ba'ita la'u mola na te'efuta wane. ³ Ma te'e me'e nao ngaia 'ubulana fanua lo'oo, ngaia 'e leka mai suria ni gani 'e aula te'ana fana darulana ma ka fata 'ilo'oo, 'Nau ku siria 'i'oo 'ani kwatea kwaisufainga 'e odo fagu 'aku to'ofonosia nga marimae agu.’ ⁴ Ma ni alata 'e aula sui no'o kau, nga wane ni kwaisufainga lo'oori 'ame kwaialami mola fafia. Sui ma 'i buri ngaia ka manata 'ilo'oo fana 'i talana, 'Tafe'ua 'inau ku 'ame fa'aba'ita God, ma ku 'ame iiri ba'ita na te'efuta wane, ⁵ nau taku kwatea no'o nga kwaisufainga 'e odo fana nga me'e nao lo'oo, suria ngaia 'e faa'abelosi nau 'e iiki na lekanga furifuri mai te'agu!’ ”

⁶ Ma nga Alafa la Jisas ka fata 'ilo'oo, “Moru longoa madi nga 'olataa lo'oo wane kwaisufainga 'e ria ngaia 'e iiria. ⁷ 'Ino'ona ngaia ka kwatea nga kwaisufainga 'e odo fana, ngaia na mooru sia fitala na God na te'e kwatea 'ola 'e odo fana ta'a aana na'a gila aanisia suria logo ma gagani. God 'ame gole fana boonilaga. ⁸ Nau ku iiria famooru, God te'e kwatea 'afe'aferu na odonga faga. Tafe'ua, ma alata 'inau, nga Wela na Wane, 'akui ori mai fofona fanua lo'oo 'i wado, 'ilo'oo ma 'inau taku daria ta'a 'e aula na'a gila tagoto'o agu, 'amoe ma ta'a tarito'o mola?”

Rua wane gala leka fana 'agala fo'a

⁹ La Jisas ngaia 'e alafuu 'ania tarifulaa fana tani wane na'a gila fito'o aaga 'i talaga gila odo ma gila ka madafia gila le'a riufia ta'a ngaa'i la'u. Ngaia 'e fata 'ilo'oo, ¹⁰ “Rua wane lo'oo gala leka 'i 'ubulana nga 'Ifi Abu na God fana 'agala fo'a. Te'e wane ngaa'i nga Farasii, ma wane ngaa'i ngaia 'e taunga'i na gonilana bata na takisi. ¹¹ Nga Farasii lo'oo ngaia 'e ula 'i talana, ma ka fo'a 'ilo'oo, 'God, nau ku baatafe'o tofuna 'inau ku 'ame 'ilaka'u nga ta'a ngaa'i te'efou. Suria gila beriberi, ma gila ka agea ni 'ola 'e ria, ma gila ka agemani kwaifafi. Nau ku baatafe'o tofuna 'inau ku 'ame 'ilaka'u nga wane ria loko'u ne'e gonina nga bata na takisi. ¹² Nau ku abu keto na rua gani 'i 'ubulana te'e wiki, ma 'inau ku kwatea nga tangafuruna nga 'ola'angaa agu famu.’

¹³ “Tafe'ua, nga wane ngaa lo'oo 'e gonina nga bata na takisi, 'e ula lalau mola. Ma ngaia 'ame ta'ea no'o maana fani langi, tofuna ngaia 'e maila 'e iiki. Ma ngaia ka faate'enia nga kwaimanadainga aana 'ania fidarilana fu'ufu'una, maka fata 'ilo'oo, 'God, madai nau mai moko 'olafanataa mai agu, 'inau nga wane ku 'ame le'a!’ ”

¹⁴ Ma la Jisas ka fata la'u 'ilo'oo, “Nau ku iiria famooru, nga wane lo'oo 'e gonina nga bata na takisi, ngaia 'e odo no'o 'i maana God alata ngaia 'e ru'u 'i maa, ma nga Farasii 'amoe no'o. Tofuna nga ta'a lo'oo gila fa'aba'itaga 'i talaga, God te'e

† 17:32 Ngaia 'e aganga fa'aburi fani Sodom ma God ka kwa'ia maka mae no'o. ‡ 17:37 Alata ta'a gila agasia langasi ba'ita, gila su'aai 'ola 'e mae. 'Ino'ona la'u, alata la Jisas 'ani ori mai, ta'a te'efou tagila su'aai.

fa'asifoga. Ma nga ta'a na gila fa'asifoga 'i talaga, God te'e fa'aba'itaga.”

La Jisas 'e nanamate'enia ru'uru'ua sisika

(Mat 19:13-15; Mak 10:13-16)

¹⁵ Tani ta'a gila ngaria mai ru'uru'ua sisika te'ala Jisas, fana ngaia 'ani gemaga ma ka nanamate'eniga. Ma alata fufu'iwane aana gila agasia, gila ka fata-maaga. ¹⁶ Tafe'ua, ma la Jisas ka soea mai ru'uru'ua lo'oori te'ana, maka fata 'ilo'oo faga, “Mooru alamia nga ru'uru'ua sisika 'agila leka mai te'agu, mooru sia ruiga mola. Tofuna ni dai na'a ngaia 'e tagoto'o 'ilaka'u wela sisika lo'oo, ngaia ne'e to'omia fana to'orunga olofana ba'itangaa na God. ¹⁷ Nau ku iiria 'ola kwala'imori famooru, lauta ta wane ne'e 'ame tagoto'o 'ilaka'u nga wela sisika, ngaia 'e 'ato 'e iiki fana God 'ani ba'ita fafia mangona.”

Kwaifa'ananaunga suria wane dari'ola

(Mat 19:16-30; Mak 10:17-31)

¹⁸ Te'e wane na'ona'o 'i Jiu, ngaia 'e orisia la Jisas maka fata 'ilo'oo, “Wane kwaifa'ananaunga le'a, 'olataa le'a lo'oo taku agea fana 'aku to'o na mooringa firi?”

¹⁹ Ma la Jisas 'e lamadu'aa maka 'ilo'oo, “Fe'ua na'a 'i'oo fa'alata nau 'ania wane 'e le'a? Ta wane 'ame le'a no'o, te'e God ne'e le'a no'o. ²⁰ Ngaia 'e le'a 'i'oo su'ana tagi na God laka'u 'ilo'oo, “I'oo sia kwa'ia mola ta wane, ma 'i'oo sia agetani, ma 'i'oo sia beria mola te'efuta 'ola, ma 'i'oo sia koto fana ta wane ngaa'i, moko iiri ba'ita na mama'a amu ma ni tete'e amu.”

²¹ Wane lo'oo ngaia 'e lamadu'aa maka fata 'ilo'oo, “Ngaia 'ita no'o mai na alata nau ku sisika, nau ku lo'o suria nga tagi lo'oo te'efou.”

²² Ma alata la Jisas 'e longoa ni 'ola lo'oo, ngaia ka fata 'ilo'oo fana, “Te'e 'ola la'u na'a ngaia 'amoe 'ua. 'Oi fa'afori 'ania nga 'ola laka'u amu te'efou, moko ngaria bata no'ona, ma to'o kwatea fana nga ta'a na gila galafa'a, ma 'i'oo to'o bi'i to'o na nga 'ola'angaa 'i Langi. Sui ma, to'o bi'i leka mai suri nau.” ²³ Ma alata wane lo'oo ngaia 'e longoa 'ola lo'oo, nga mangona 'e kwaimanadai ba'ita, suria ngaia nga wane dari'ola 'e iiki.

²⁴ Ma alata la Jisas ngaia 'e agasia na'a wane lo'oo nga mangona 'e kwaimanadai, ngaia ka fata 'ilo'oo, “Ngaia 'e 'ato 'e iiki no'o fana nga ta'a na gila dari'ola 'agila ru'u 'ubulana mooringa lo'oo God 'e ba'ita fafia.

²⁵ Ngaia 'e 'ato fana nga kamel 'ani ru'u suria nga me'e kwakwa sisika 'i 'a'ena nila. Ma ngaia 'e 'ato riufia la'u fana ni wane na gila dari'ola 'agila ru'u 'ubulana mooringa lo'oo God 'e ba'ita fafia.”

²⁶ Aia, alata ta'a te'efou gila longoa nga alafuunga lo'oo, ma gila ka orisia 'ilo'oo, “Kwe fu'uwane, ngaia te'e 'utaa ma ta wane 'e daria no'o mooringa firi lo'oo?”

²⁷ Ma la Jisas ka lamadu'aa maka 'ilo'oo, “Ni 'ola lo'oo ngaia 'e 'ato 'e iiki fana wane, tafe'ua ma fana God 'e 'ame 'ato mola.”

²⁸ Ma la Pita ka fata 'ilo'oo fala Jisas, “Meeru meru 'akwasia no'o ni 'ola 'ameeru te'efou, fana 'ameru lado no'o amu.”

²⁹ La Jisas ka fata 'ilo'oo, “Kiu. Nau ku iiria famooru, lauta ta wane ne'e 'akwasia nga 'ifi aana, ma nga noni aana, ma ni wane ni futanga aana, ma ma'aa aana ma ni tete'e aana, ma nga ru'uru'ua aana tofuna foufoula na God, ³⁰ ngaia te'e daria ni 'ola 'e aula fofona fanua lo'oo 'i wado ne'e riufia la'u ni 'ola te'efou ne'e 'akwasia. Ma nga mooringa fooru na te'e nigi, wane lo'oo te'e to'o no'o na nga mooringa firi lo'oo.”

Oruna alata la Jisas 'e fata suria maenga aana

(Mat 20:17-19; Mak 10:32-34)

³¹ Ma la Jisas 'e feea fufu'iwane aana 'i talaga ma ka fata 'ilo'oo te'aga, “Dauru goru leka fani Jerusalem suria nga to'oto'oni 'ola na ni profet te'efou gila giria suri nau, nga Wela na Wane. ³² Gila tagila kwate nau 'ubulana nimana ta'a na'a gila 'ame Jiu fana 'agila doo 'ani nau, ma tagila fata ni taafilagu, ma tagila ngisufi nau. Tagila labusi nau, ma tagila kwa'i nau. ³³ Nga oruna maa'e gani, nau taku moori la'u.”

³⁴ Tafe'ua, ma nga fufu'iwane laka'u aana gila 'ame su'a mola na alafuunga lo'oo na la Jisas ngaia 'e iiria faga, tofuna manatalaga 'e ngasi 'e iiki. Ngaia lo'oo gila 'ame su'ana 'olataa lo'oo la Jisas ngaia 'e fata suria.

La Jisas 'e gulaa nga wane maana 'e logo
(Mat 20:29-34; Mak 10:46-52)

³⁵ Alata la Jisas fe'enia ta'a ni lelekanga aana gila nigi galangia maa'e fanua lo'oo 'i Jeriko, te'e wane maana 'e logo ngaia 'e to'oru 'i gegena tala. Furifuri, ngaia 'e soea bata fa'asia ta'a. ³⁶ Ma alata ngaia 'e longoa ta'a 'e aula gila riu, ngaia ka orisiga maka fata 'ilo'oo, "Olataa lo'oo 'e lau?"

³⁷ Ma gila lamadu'aa ma gila ka fata 'ilo'oo, "La Jisas nga wane laka'u 'i Nasaret lo'oo ngaia 'e leka mai."

³⁸ Ma wane lo'oo maana 'e logo ngaia ka o'omae ma ka fata 'ilo'oo, "Jisas 'i'oo nga alakwa na fufutanga ala Defete, 'oi madai'a nau mai!"*

³⁹ Ma ta'a lo'oo gila eteeta 'i na'ona gila ka iila fana, ma gila ka iiria ngaia 'ani to'oru aloalo. Tafe'ua, ma ngaia bi'i o'omae ba'ita bu'i, maka fata 'ilo'oo, "T'oo nga wela na fufutanga ala Defete, 'oi madai nau mai!"

⁴⁰ Ma la Jisas ka mamananoto maka fata 'ilo'oo faga, "Talaia mai wane no'ona mai te'agu." Ma alata 'e nigi galangi mai, la Jisas ka orisia, ⁴¹ "Olataa lo'oo 'i'oo siria nau 'aku agea famu?"

Ma wane laka'u maana 'e logo ka fata 'ilo'oo, "Alafa, nau ku siria fana maagu 'ani aga."

⁴² La Jisas ka fata 'ilo'oo fana, "T'oo aga no'o. God 'e gula'o no'o, tofuna 'i'oo fito'o agu."

⁴³ Ma no'ona mola ngaia ka aga no'o, ma ngaia ka leka no'o fe'enia la Jisas, ma ngaia ka baole'a fana God. Ma alata ta'a gila agasia, gila ka baatafea God.

19

La Sakeasi

¹ La Jisas ngaia 'e nigi maka riu 'ubulana fanua 'i Jeriko. ² Ma te'e wane na'ona'o na ta'a ni gonilana bata na takisi 'ino'ona, latana la Sakeasi, ngaia wane dari'ola'a 'e iiki. ³ Ma ngaia ka su'usu'u 'e iiki fana agasilana la Jisas. Tafe'ua, ma ngaia 'e 'ato, tofuna 'i ngaia wane 'e ko'uko'uta mola, ma 'e 'ato fana 'ani agasia la Jisas suria nga ogunga lo'oo gila to'o'usia. ⁴ Ma ngaia ka totola no'o kau 'i na'o na ogunga lo'oo, ma ka fane 'i gouna te'e 'ai na'a gila fa'alata

'ania Sikomo, fana 'ani agasia la Jisas alata ngaia leka mai suria nga tala lo'oo.

⁵ Alata la Jisas 'e nigi na lefu lo'oo, ngaia 'e aga kau 'ala'a 'i gouna 'ai no'ona, maka agasia la Sakeasi, ma ka fata 'ilo'oo fana, "Sakeasi, sifo 'aferu mai, nau taku to'oru 'i 'ifi amu tala'ina lo'oo." ⁶ La Sakeasi ka aile'a ba'ita, ma ka sifo 'afe'aferu mai, maka kwaloa no'o la Jisas 'ubulana 'ifi aana.

⁷ Nga ta'a te'efou gila agasia 'ola lo'oo, ma gila ka ngu'ungu'u no'o burina, ma gila ka 'ilo'oo, "La Jisas 'e leka no'o fana 'ani nana'i fe'enia nga wane 'e ria lo'oo."

⁸ Ma la Sakeasi 'e ula, maka fata 'ilo'oo fana nga Alafa la Jisas, "Alafa, nau taku kwatea nga gule'e 'ola na 'ola'angaa agu fana nga ta'a na gila galafa'a. Ma 'inau taku du'u fai alata fana ta'a na 'inau ku ngaria ni 'ola fa'asiga."

⁹ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fana, "Tala'ina lo'oo, God 'e fa'amooria no'o nga to'orunga amu, tofuna 'i'oo tagoto'o na God 'ilaka'u nga wawarifu dauru la Ebrahim. ¹⁰ 'Inau, nga Wela na Wane, nau ku leka mai fana kwailonga 'ofia nga ta'a gila foo fana 'aku fa'amooriga la'u."

Nga tarifulaa suria orilana mai wane ba'ita

(Mat 25:14-30)

¹¹ Nga ogunga ba'ita lo'oo gila gwaalongo 'i suria 'olataa te'efou na la Jisas 'e alafuu 'i suria. Tofuna ngaia 'e nigi no'o galangia 'i Jerusalem, ngaia 'e iiria nga tarifulaa fana 'ani fa'aodoa manatalaga tofuna gila madafia fana foufoula ala God te'e lau mai 'afe'aferu. ¹² Sui ma la Jisas ka fata 'ilo'oo faga, "Te'e wane ba'ita, ngaia 'e sasari fana 'ani leka te'ana nga Kiingi ba'ita na ngaia 'e to'oru lalau mai, fani ngaia 'ani orisia suria nga fofounga ma nga 'inato'onga fana alata ngaia 'ani ori kau fana gule'e lefu aana, ma ngaia ka Kiingi fana fanua lo'oo aana.

¹³ 'Ina'o na ngaia bi'i leka, ngaia 'e soea mai akwale'e wane ni taunga'inga aana te'efou te'ana, 'ani kwatea nga bata ba'ita faga, maka fata 'ilo'oo, 'Mooru taunga'inga 'ania bata lo'oo te'efou, fana 'aku to'o na tani bata la'u alata nau ku ori mai.'

* **18:38** Nga fufutanga ala Defete ngaia te'e kiingi 'ani fa'ato'oa nga Girigiringa Abu na profet mai na'o. Jeremaea 23:5-6

14 Tafe'ua, ni ta'a na wane ba'ita lo'oo, gila aga mani ana, ma gila ka alea tani wane fana 'agila alafuu fe'enia Kiingi ba'ita no'ona, suria gila 'ame siria no'o nga wane lo'oo 'ani Kiingi faga.

15 “Tafe'ua, ma Kiingi ba'ita 'e arua wane lo'oo ngaia 'ani Kiingi no'o faga. Alata ngaia ori mai, ngaia ka iiria fana wane ni taunga'inga aana, laka'u 'e kwatea bata faga, fana 'ani daria nga fita bata na gila daria la'u fe'enia nga bata laka'u aana 'e kwatea faga. 16 Nga wane eteeta ni taunga'inga aana 'e leka mai, maka fata 'ilo'oo, 'Welakau, 'inau ku daria nga akwale'e bata la'u fe'enia bata laka'u 'i'oo kwatea fagu.’ 17 Ma wane ba'ita lo'oo ka fata 'ilo'oo fana, “T'oo wane ni taunga'inga 'e le'a. Tofuna 'inau ku su'aai 'inau ku tagoto'o amu na 'ola sisika te'efou, 'ilo'oo nau taku arua 'i'oo to'o aga suria akwale'e maa'e fanua.’

18 Nga ruana wane ni taunga'inga ka leka mai ma ka fata 'ilo'oo, 'Welakau, nau ku daria nima bata la'u fe'enia nga bata laka'u 'i'oo kwatea fagu.’

19 Ma wane ba'ita lo'oo ka fata 'ilo'oo fana, “To'o aga suria nima maa'e fanua ngaa'i.’

20 Ma nga oruna wane ni taunga'inga 'e leka la'u mai, maka fata 'ilo'oo, 'Welakau, bata laka'u amu te'efou laka'u nau ku ngaria, nau ku buta ngiringiri no'o fafia 'ania sisi'i ruu. 21 'Inau ku ma'unge'eni'o suria 'i'oo wane 'i'oo 'inifou'u'u no'o. 'T'oo ngaria bata mola famu tofuna taunga'inga na ta'a matari, ma 'i'oo goni'i mola ni 'ola famu na lefu na 'i'oo 'ame kirua.’

22 Sui ma, wane ba'ita lo'oo bi'i fata 'ilo'oo fana, “T'oo wane 'e taunga'i 'e ria. Nau taku sufa'o no'o 'ania alafuunga amu 'i talamu. 'T'oo iiria 'inau wane 'inifou'u'u no'o, ma 'inau nga wane ku ngaria mola 'ola na 'inau ku 'ame taunga'i ai, ma 'inau ku ngaria la'u mola nga foforinga na fangalaa fa'asia langa'a na ni ta'a ngaa'i. 23 Lautu 'i'oo manata 'ilo'oo, 'uta'i na'a 'i'oo 'ame ngaria nga bata agu, 'ani 'oi arua 'ubulana lefu ni arulana bata, fana alata 'inau ku ori mai, 'aku ngaria la'u nga bata ngaa'i fe'enia?’ 24 No'ona mola wane ba'ita ngaia ka fata 'ilo'oo fana ni wane lo'oo gila ula 'i no'ona, 'Mooru ngaria bata lo'oo fa'asia,

ma mooru ka kwatea fana wane lo'oo 'e to'o na akwale'e bata.’

25 Gila ka fata 'ilo'oo, 'Alafa, ngaia 'e to'o no'o na bata ba'ita!’

26 Ma wane ba'ita lo'oo 'e lamadu'aa maka 'ilo'oo, 'Nau ku iiria famooru lauta ni dai ne'e taunga'i 'e le'a 'ania 'ola sisika, nau taku kwatea la'u ni 'ola 'e aula fana. Tafe'ua, ma ni dai ne'e 'ame taunga'i le'a 'ania nga 'ola sisika, nau taku ngaria mola ni 'ola sisika no'ona fa'asia. 27 Tafe'ua, ma fana marimae agu laka'u gila ma'asiri agu 'aku Kiingi faga, talaiga mai, ma moru ka kwa'iga 'i lo'oo 'i na'ogu.’ ”

La Jisas 'e ru'u 'ubulana fanua 'i Jerusalem

(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Jon 12:12-19)

28 'Iburina la Jisas 'e fata 'ilo'oo 'e sui mola, ngaia ka leka no'o kau 'i na'oga fani Jerusalem. 29 Ma alata ngaia 'e nigi no'o galangia fanua no'ona 'i Betefeis ma 'i Betani te'ana nga iile gila fa'alata 'i Olif, ngaia ka kwatea rua wane aana no'o 'i na'o, ma ka fata 'ilo'oo, 30 “Molo leka na fanua loko'u. Ma alata molo nigi 'i no'ona, tamolo agasia te'e dongki. Gila gaua nga dongki no'ona, ma te'efuta wane 'ame fane 'ua 'i fofona. Tamolo rubea, ma molo talaia mai lo'oo. 31 Ma lauta ta wane 'ani orisi 'amoo'o, 'Fe'ua na'a molo rubea nga dongki no'ona?’ Molo kwairii te'ana, 'Nga Alafa 'e bo'obo'o fai.’ ”

32 Aia, rua wane lo'oo gala ka leka, ma gala ka daria, 'ilaka'u no'o la Jisas ngaia 'e iiria. 33 Alata gala rubea nga dongki lo'oo, nga wane ne'e to'o na dongki lo'oo ka fata 'ilo'oo, “‘Olataa lo'oo molo rubea nga dongki lo'oo fai?’”

34 Gala fata 'ilo'oo, “Nga Alafa ngaia 'e bo'obo'o fai.” 35 Ma gala ka talaia no'o mai te'ala Jisas, ma gala ka arua nga ruu agaa'a 'i fofona bobouna nga dongki no'ona, ma gala ka boonua la Jisas, 'ani to'oru 'i fofona. 36 Ma alata la Jisas 'e leka kau suria tala lo'oo, ta'a te'efou gila ka lafaate'enia nga ruu aaga suria tala no'ona, fani ngaia 'ani talau 'i fofona.

37 Ma nga alata ngaia 'e nigi galangia 'i Jerusalem, nga lefu na'a tala lo'oo 'e sifo tori fana nga iile 'i Olif, nga ogunga ba'ita

na fufu'ita'a aana gila ka eta fana baatafe-lana God 'ania nga o'omaenga ba'ita fafia ni'ola ni 'alefosilai na gila agasia. ³⁸ Ma gila ka fata 'ilo'oo,

“God 'oi nanamate'enia nga Kiingi lo'oo ngaia 'e leka mai 'ania nga tegelangaa amu!

Ma aloalonga 'ubulana fanua 'i Langi. 'Aguru baole'a fana God lo'oo ba'itangaa aana 'e iiki.”[☆]

³⁹ Ma tani Farasii gila ngai no'ona la'u mola, gila ka fata 'ilo'oo fala Jisas, “Wane kwaifa'ananaunga, 'oi fata fana fufu'iwane laka'u amu te'efou, 'agila to'oru aloalo.”

⁴⁰ Ma la Jisas ka du'aga maka 'ilo'oo, “Nau ku iiria famooru, lauta gila to'oru aloalo, nga fou lo'oo te'efou tagila baatafea God.”

La Jisas 'e aanisia 'i Jerusalem

⁴¹ Ma nga alata la Jisas 'e nigi galan-gia 'i Jerusalem, ngaia ka aga kau, maka agasia nga fanua no'ona, ma ngaia ka ani, tofunu nga mangona 'e kwaimanadai fana ta'a lo'oo gila nana'i 'i no'ona. ⁴² Ma ka fata 'ilo'oo, “Ngaia 'e le'a lauta moru su'asuria tala'ina lo'oo ni 'ola ne'e ngaia 'e talaia ta'a fana aloalonga. Tafe'ua, ma tala'ina lo'oo God ngaia 'e na'agonia fa'asia mooru tofunu mooru moru ma'asini ana. ⁴³ Nga alata te'e nigi mai fana nga mari-mae 'amooru 'agila leka mai, ma gila sasari fana fununga fe'eni 'amooru, ma gila ka to'ofonosi 'amooru, ma te'e 'ato no'o 'amooru ru'u 'i maa. ⁴⁴ Ma gila tag-ila tagale'enia fanua 'amooru ma tagila kwa'ia nga ta'a te'efou 'i 'ubulai. Ma ta me'e fou sia nana'i mola na lefu ne'e gila nana'i ai 'i na'o na fanua lo'oo amooru. Gila tagila ngadaa fanua lo'oo amooru, tofunu 'amooru moru 'ame su'asuria nga alata God 'ani leka mai fana fa'amoori lamooru.”

La Jisas ngaia 'e ru'u 'i 'ubulana 'Ifi Abu na God

(Mat 21:12-17; Mak 11:15-19; Jon 2:13-22)

⁴⁵ Alata la Jisas ngaia 'e nigi 'i Jerusalem, ngaia 'e ru'u kau 'ubulana nga 'Ifi Abu na God, ma ngaia ka taria nga ta'a ni fa'aforinga. ⁴⁶ Ma ngaia ka fata 'ilo'oo faga,

“Na nga Girigiringa Abu, God ngaia 'e fata 'ilo'oo, 'Nga 'ifi agu, nga 'ifi ni fo'anga.' Tafe'ua, mai 'amooru moru bulote'enia mola fana lefu fana beringa.”[☆]

⁴⁷ Ma gani mai gani, la Jisas ngaia kwaifa'ananaunga 'i 'ubulana 'Ifi Abu na God. Ma ni fataabu ba'ita lo'oo, ma ta'a ni kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses, ma tani ta'a na'ona'o 'i Jiu gila di'ai fana 'agila daria alata fana 'agila kwa'ia la Jisas. ⁴⁸ Tafe'ua, ma ngaia 'e 'ato fana 'agila daria te'efuta 'ola, suria ta'a te'efou gila nana'i fe'enia furifuri fana longolana kwaifa'ananaunga aana.

20

Kwaiorisinga suria tegelangaa ala Jisas (Mat 21:23-27; Mak 11:27-33)

¹ Na te'e gani ngaa'i, la Jisas 'e fa'ananaua ta'a 'i 'ubulana 'Ifi Abu na God. Ma ngaia ka kwairii 'ania Kwairiinga Le'a lo'oo. Ma nga alata lo'oo, ni fataabu ba'ita ma ni ta'a ni kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses, ma tani ta'a na'ona'o ngaa'i la'u, gila leka mai te'ala Jisas. ² Ma gila ka orisia 'ilo'oo, “Nga tegelangaa ngai taa lo'oo 'i'oo to'o ai fana nga agelana ni 'ola lo'oo te'efou? Ma ni dai lo'oo 'e kwatea nga tegelangaa lo'oo famu?”

³ La Jisas ka fata 'ilo'oo faga, “Nau taku orisia mooru madi suria te'e 'ola. ⁴ Kiu, 'amooru moru kwairii madi te'agu, nga tegelangaa lo'oo la Jon 'e to'o ai fana nga naruabunga, ngaia 'e 'ita mai fa'asia 'i fai? Ngaia 'ita mai fa'asia God, 'amoe ma ngaia 'e 'ita mola mai na ta wane ngaa'i?”

⁵ Ma gila ka kwaiorisia 'i laloaga kwairiu ma gila ka 'ilo'oo, “‘Olataa lo'oo tagoru iiria? Lautu 'agoru lamadu'aa 'ilo'oo, 'Fa'asia God,’ ma ngaia te'e fata 'ilo'oo, ‘Kwe fu'uwane ma fe'ua lo'oo 'e 'ato 'amooru fito'o ala Jon?’ ⁶ Ma 'ame le'a fana 'agoru fata 'ilo'oo la'u mola, ‘Ngaia 'e 'ita mai fa'asia nga ta'a ngaa'i, nga ta'a lo'oo tag-ila 'uia dauru 'ania fou, ma tagila kwa'i adauru, tofunu gila fito'o ala Jon ngaia nga profet la'u mola.” ⁷ Sui, ma gila ka lamadu'aa la Jisas ma gila ka fata 'ilo'oo, “Meeru meru 'ame su'a mola ai.”

⁸ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo la'u faga, “Ngaia 'e 'ato 'aku kwairii te'amooru na nga tegelangaa 'uta'i lo'oo 'inau ku agea 'ania ni 'ola lo'oo.”

*Tarifulaa suria nga ta'a
ni taunga'inga na'a
to'orunga aaga 'e ria
(Mat 21:33-46; Mak 12:1-12)*

⁹ 'Iburina, la Jisas ka kwairii la'u faga 'ania te'e tarifulaa maka 'ilo'oo, “Te'e alata ngaa'i, te'e wane ngaia 'e kirua te'e langa'a, ma ngaia ka arua tani wane ni taunga'inga 'agila aga suria langa'a lo'oo. Ma wane ba'ita na langa'a lo'oo ka leka no'o na fanua lalau, maka 'ato 'ani ori 'aferu mai. ¹⁰ Alata nga langa'a no'ona 'e suka, wane ba'ita lo'oo ngaia ka alea te'e wane ni taunga'inga aana, madi fana 'ani ngaria mai tani lode'e 'ola 'ai na'a ngaia 'e kirua 'ubulana langa'a no'ona. Tafe'ua, ma alata wane ni taunga'inga lo'oori 'e nigi 'ubulana langa'a lo'oo, ni wane ni taunga'inga lo'oo gila aga suria langa'a lo'oo aana, gila kwa'ia, sui ma gila ka orite'eni tago ana te'ana wane ba'ita aana. ¹¹ Ma nga wane ba'ita lo'oo ka kwatea la'u ruana wane ni taunga'inga. Tafe'ua, ma ni wane ni taunga'inga na'a gila aga suria langa'a lo'oo aana, gila me'e kwa'ia la'u mola, ma gila ka fata ngadaa mola ma gila ka orite'eni tago la'u mola ana. ¹² Lo'oo, wane ba'ita lo'oo ka kwatea la'u oruna wane ni taunga'inga aana, ma gila ka kwa'ia la'u mola, ma gila ka 'ui 'ania fa'asia lefu lo'oo.

¹³ 'Iburina, nga wane ba'ita lo'oo ka man-ata 'ilo'oo, ‘Nga 'olataa lo'oo taku agea? Nau taku kwatea no'o nga wela wane lo'oo agu na 'inau ku kwaimaange'enia 'e iiki. Ma ngaia na'a, ni wane ni taunga'inga na gila aga suria langa'a no'ona, tagila iiri ba'ita ana.’ ¹⁴ Ma alata ni wane ni taunga'inga, gila agasia nga wane lo'oori, gila ka fata 'ilo'oo 'i laloaga kwairiu, ‘Ngaia na wela kwala'imori na wane ba'ita laka'u lo'oo, ma ngaia te'e to'o na langa'a lo'oo. Goru kwa'ia 'ani mae fana 'agoru ngaria nga langa'a lo'oo. ¹⁵ Gila 'ui 'ania nga

wane lo'oo fa'asia langa'a laka'u, ma gila ka kwa'ia maka mae no'o.”

Ma la Jisas ka orisiga maka 'ilo'oo, ¹⁶ “Olataa na'a nga wane ba'ita na nga langa'a lo'oori te'e agea? Ngaia te'e nigi mai, ma te'e kwa'ia ta'a lo'oo 'agila mae te'efou. Sui ma ngaia te'e arua ta'a ngai matari fana 'agila aga suria nga langa'a lo'oo.”

Alata ta'a lo'oo gila longoa nga alafuunga ala Jisas, gila ka fata 'ilo'oo no'o, “Amoe! Ngaia 'e 'ato 'ani lau!”

¹⁷ Sui ma la Jisas ka aga tegela'a faga, maka fata 'ilo'oo, “Lauta 'amoe ma, 'olataa ne'e fa'aladamia alafuunga laka'u 'ubulana Girigiringa Abu laka'u 'e fata 'ilo'oo, ‘Nga fou na nga wane ni launga'ilana 'ifi gila ma'asiri ai, ngaia na'a nga fou ne'e taringa'i 'e riu-fia nga fou lo'oo te'efou na bani.’*[☆]

¹⁸ “Ma ni dai ne'e 'esia fofona fou lo'oo, ngaia te'e taringingisi no'o. Ma lauta ni dai na fou lo'oo 'ani 'esia fafia, nga nonina te'e meme te'efou no'o.”*[☆]

¹⁹ Na alata lo'oo, ni fataabu ba'ita fe'enia nga ta'a ni kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses, gila bi'i aga su'aai na la Jisas ngaia 'e alafuu 'ania tarifulaa lo'oo fana 'ani faate'enia na gila 'ame odo. Ma gila ka siria 'agila gemasia na alata no'ona, tafe'ua, ma gila ma'u mola suria nga ta'a lo'oo.

*Nga kwaiorisinga suria takisi
(Mat 22:15-22; Mak 12:13-17)*

²⁰ Ma ni wane na'ona'o te'efou gila ka irito'ona fana darilana ta me'e tafaa fana gemasilana la Jisas. Ma gila ka foria tani wane fana 'agila koto fana orisilana la Jisas tofuna gila siria 'agila koto fana ta 'ola ne'e 'ame odo, fana 'ani to'omia fana 'agila kwatea kau fana wane ba'ita 'i Rom ne'e aga suria gule'e lefu 'i Judea. ²¹ Gila nigi te'ana, ma gila ka fata 'ilo'oo, “Wane kwaifa'ananaunga, 'imeeru meru su'aai nga kwaifa'ananau amu ngaia 'e kwala'imori. Ma 'i'oo sia lado mola fe'enia te'efuta wane na 'olataa na'a gila man-ata suria. 'T'oo kwaifa'ananau mola suria

[☆] 20:17 Sam 118:2 * 20:18 La Jisas ngaia na wane 'inato'o 'ilaka'u nga fou lo'oo. Wane ne'e 'esia na fou lo'oo 'e 'ilaka'u wane ne'e ma'asini te'enia maka kwa'ia 'i talana. [☆] 20:18 Aesea 3:14; 5:1

kwala'imoringa suria kwaisiriinga na God fana nga ta'a te'efou.

²² “Iiria mai fameeru, 'ilo'oo ma ngaia 'e odo mola fana 'ameeru kwatea bata na takisi fana wane ba'ita 'i Rom 'amoe 'uta'i?”

²³ Ma la Jisas ka aga su'a mola na nga kotonga aaga, ma ngaia ka fata 'ilo'oo, ²⁴ “Faate'enia madi mai te'e fe'e seleni fagu.” Ma alata gila ngaria mai te'e fe'e seleni te'ana, ngaia 'e orisiga maka 'ilo'oo, “'Ilo'oo ma nununa ni dai lo'oo ngai na seleni lo'oo? Ma nga latana ni dai lo'oo ngai ai?”

Ma gila lamadu'aa ma gila ka 'ilo'oo, “Nga wane ba'ita 'i Rom.”

²⁵ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo faga, “Lauta 'ino'ona, tamooru kwatea fana nga wane ba'ita 'i Rom nga 'ola aana, ma tamooru ka kwatea la'u mola nga 'ola na God fana God.” ²⁶ Ma gila ka nana'i aloalo, tofuna gila 'alefo ba'ita na lamadu'aanga ala Jisas. Ma gila 'ame to'omia no'o fana 'agila daria ta 'ola 'e kuta na la Jisas 'e iiria te'ana ta'a te'efou.

Nga kwaiorisinga suria nga tata'enga fa'asia maenga

(Mat 22:23-33; Mak 12:18-27)

²⁷ Sui ma tani Sadusi gila leka mai te'ala Jisas. Ni Sadusi lo'oo na'a gila iiria nga ta'a gila sia tata'e la'u fa'asia nga maenga. Ma gila ka orisia la Jisas ma gila ka fata 'ilo'oo, ²⁸ “Wane ni kwaifa'ananaunga, la Moses ngaia 'e giria nga tagi fadauru maka fata 'ilo'oo, 'Lauta ta wane ngaia 'e mae, ma nga noni aana 'e momoori mola 'ua, ma ngaia 'ame to'o na te'efuta wela, nga wane gala futa te'e feea la'u mola nga me'e nao lo'oori, fana 'agala to'o na wela fana 'ani orite'enia orioritana.’

²⁹ “Te'e alata ngaa'i, fiu waiasina gila nana'i. Ma nga wane nga 'i na'o 'e feea geni, ma gala 'ame arua mola 'ua ta wela, ma wane lo'oo ka mae mola.

³⁰ “Ma nga ruana wane ka feea la'u nga me'e nao lo'oo, ma ngaia ka mae la'u mola.

³¹ Sui ma oruna wane ka 'ino'ona la'u mola. Ma ka 'ino'ona la'u mola fana ni wane ngai burina te'efou. Nga fiu waiasina lo'oo te'efou, gila feea noni lo'oo, ma gila 'ame to'o no'o na te'efuta wela, ma gila mae

te'efou no'o. ³² Ma 'ita'ilai, noni lo'oo 'e mae la'u mola. ³³ 'Ilo'oo ma, nga gani na'a God te'e tata'ea ta'a na'a gila mae no'o fa'asia maenga, ni dai aaga na'a nga noni aana te'e lau? 'T'oo su'aai nga fiu waiasina lo'oo te'efou laka'u gila feea noni lo'oo.”

³⁴ Ma la Jisas ngaia 'e lamadu'aga maka 'ilo'oo, “Alata lo'oo, nga ta'a wane ma nga ta'a geni, gila fuageni ma gila baiwane. ³⁵ Tafe'ua, ma nga alata ngai mai na'oda, nga wane ma nga noni na gila to'omia tata'enga fa'asia nga maenga, ma gila ka to'o no'o na nga mooringa firi 'i Langi, gila sia fuageni la'u ma gila sia baiwane la'u ³⁶ tofuna gila tagila 'ilaka'u nga enselo ma gila sia mae la'u. Gila ni wela na God no'o, tofuna gila tata'e no'o fa'asia nga maenga.

³⁷ “Lo'oo, ma nga girigiringa ala Moses 'e fa'awatagaa no'o fadauru na'a nga ta'a 'e mae tagila moori la'u mola. Tofuna alata God ngaia 'e faate'enia fala Moses nga eele ne'e nulafia 'ai sisika laka'u, la Moses ngaia 'e fa'alata 'ania God, 'God na'a la Ebrahim, ma la Aesak, ma la Jekob gila fo'asia 'ua.’ ³⁸ Ngaia 'e fa'aladamia 'ilo'oo: Tani ta'a na'a gila mae no'o, gila fo'asia 'ua mola nga God, tofuna gila moori 'ua fe'enia.”

³⁹ Ma tani wane laloana nga ta'a ni kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses gila fata 'ilo'oo, “Wane kwaifa'ananaunga, nga lamadu'aanga amu 'e le'a 'e iiki!” ⁴⁰ Ma gila ma'u no'o fana kwaiorisinga la'u.

La Jisas ngaia nga alakwa na nga fufutanga ala Defete ma nga Alafa aana la'u mola

(Mat 22:41–23:36; Mak 12:35-40)

⁴¹ Sui ma la Jisas ka daiorisiga 'ilo'oo, “Fe'ua, na'a gila iiria nga Kraes na'a alakwa na nga fufutanga ala Defete? ⁴² La Defete laka'u 'e fata 'ilo'oo 'ubulana Girigiringa Abu na Sam, ✧

‘God ngaia 'e fata 'ilo'oo fana Alafa agu:

‘To'o nana'i gula le'a agu,

ma to'o ba'ita fe'eninau,

⁴³ mamania alata 'inau 'akui arua marimae amu te'efou 'ani lo'o suri'o.’

⁴⁴ “La Defete no'o 'i talana lo'oo ngaia 'e iiria nga Kraes 'ania nga 'Alafa.’ Ngaia no'o, nga Kraes, ngaia 'amoe mola nga alakwa

na fufutanga ala Defete. Ngaia nga Alafa aana la'u mola.”

⁴⁵ Alata ta'a 'e aula gila gwaa-longo, la Jisas ka fata 'ilo'oo fana ni wane ni lelekanga aana, ⁴⁶ “Moru 'abelo 'ania mooru fa'asia ni Wane ni Kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses suria gila siria lekanga fe'enia ruu girigiri'a tekwa. Ma gila ka siria 'e iiki fana nga ta'a te'efou 'agila fa'aba'itaga, ma 'agila baatafega 'i maana uusi'a. Ma gila siria to'orunga 'i na'ona gula ne'e taringa'i na to'orunga 'ubulana 'ifi ni fo'anga na Jiu te'efou, ma nga gula 'e le'a alata na fafangalaa. ⁴⁷ Tafe'ua, ta'a lo'oo gila beria nga 'ifi ma ni 'ola na ni me'e nao gila to'o ai. Ma gila ka fo'a 'e tekwa, fana nga ta'a 'agila baatafega. Kiu, nga ta'a ni kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses, kwa'ikwa'inga aaga te'e ria maka ba'ita!”

21

La Jisas 'e tafea nga kwatenga na me'e nao 'e galafa

(Mak 12:41-44)

¹ Alata la Jisas ngaia 'e nana'i 'ua 'ubulana 'Ifi Abu na God, ngaia 'e aga aga, maka agasia ta'a gila dari'ola lo'oo gila leka mai fana kwatelana bata 'ubulana nga kokole'ola fana arulana bata 'i 'ubulai.

² Ma ngaia ka agasia la'u mola te'e me'e nao lo'oo 'e galafa 'e iiki. Ngaia 'e leka mai, maka kwatea rua fe'e seleni sisika.

³ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo, “‘Ola kwala'imori nau ku iiria famooru, nga kwakwatenga lo'oo me'e nao galafa lo'oo 'e kwatea, ngaia 'e ba'ita 'e riufia ta'a lo'oo gila kwatea bata ba'ita. ⁴ Tofuna ta'a lo'oo gila dari'ola, gila kwatea mola nga gule'e 'ola sisika na dari'olanga aaga no'ona. Tafe'ua, ma me'e nao galafa'a lo'oo, ngaia 'e kwatea te'efou no'o ni 'ola lo'oo ngaia 'e to'o ai fana to'orunga ana.”

La Jisas 'e fata suria tagale'enilana nga 'Ifi Abu na God

(Mat 24:1-21; Mak 13:1-19)

⁵ Ma tani wane na fufu'iwane ala Jisas, gila tafea nga 'Ifi Abu na God, suria gila agasia 'e kwasinga'a 'e iiki 'ania ni me'e fou 'e le'a na'a gila fa'akwasinga 'ania ma nga

kwakwatenga lo'oo la'u mola na gila kwa-tea fana God. Sui ma la Jisas bi'i fata 'ilo'oo faga, ⁶ “‘Ola te'efou lo'oo moru agasia, nga maa'e gani ngaia te'e nigi mai ta me'e fou sia nana'i mola 'i talafurina, tagila tagala'i te'efou 'i wado!”

⁷ Ma gila ka orisia ma gila 'ilo'oori, “Wane ni kwaifa'ananaunga, nanitaa na ni 'ola lo'oo te'efou te'e nigi mai ai? Ma nga 'olataa lo'oo te'e lau, fana 'ani faate'enia alata fana ni 'ola lo'oo te'efou 'ani lau ai ma 'ani nigi ai?”

⁸ Ma la Jisas ngaia 'e lamadu'aga maka 'ilo'oo, “Tamooru aga aga le'a, ma mooru sia alamia mola te'efuta wane 'ani kotofia amooru. 'Too su'aai nga ta'a 'e aula tagila nigi mai 'ania latagu, ma tagila fata 'ilo'oo, “Inau no'o nga Kraes!’ Ma tagila fata la'u 'ilo'oo, ‘Nga alata 'e nigi no'o!’ ‘Amoe! Moru sia leka mola suriga. ⁹ Ma moru sia ma'u mola alata mooru longoa nga fununga ma nga alafuunga suria fununga, tofuna ni 'ola lo'oo te'e lau madi 'i na'o. Tafe'ua, 'ina'ona ni 'ola lo'oo te'efou 'ani lau, nga 'ita'ilana alata 'ame galangi 'ua mai.”

¹⁰ Sui ma la Jisas ka fata la'u fana fufu'iwane aana maka 'ilo'oo, “Nga maa'e fanua ba'ita tagila funuriga kwairiu 'i talaga, ma nga fufu'i ta'a tagila funuriga kwairiu 'i talaga. ¹¹ Ma nga nununu ba'ita te'e 'asu, ma nga molo'unga ma nga fifinga ba'ita 'e iiki te'e riu na fanua lo'oo te'efou, ma ni 'ola matari 'e ba'ita fana ma'unge'enilai ma nga ma'etooto te'e faata'i mai fa'asia 'ubulana lalo.

¹² “Ma 'i na'o na 'ola lo'oori te'efou 'ani lau, tagila agea ni 'ola 'e ria amooru, tofuna moru lo'o suri nau. Tagila gemasi 'amooru, ma tagila fa'anonifi 'amooru, ma tagila malate'ote'o moru 'ubulana nga 'ifi ni fo'anga, ma tagila arua mooru 'i 'ubulana nga lokafu, ma tagila ngaria mooru 'i na'o na ta'a na'ona'o fana kwaisufainga amooru. ¹³ Na nga alata no'ona, ngaia 'e le'a no'o famooru fana alafuunga suria nga Kwairiinga Le'a lo'oo na God. ¹⁴ Mai 'amooru moru sia manata 'abelo la'u 'ofia nga 'olataa na'a tamooru lamadu'aga 'ania. ¹⁵ Tofuna nau taku kwatea nga alafuunga na nga su'a'olanga famooru, ma ngaia 'e 'ato fana marimae amooru 'ani fata suari

'amooru, 'amoe maka fata sifo na ni 'olataa na'a moru iiria no'ona.

¹⁶ Ma nga ma'aa amooru ma tete'e amooru ma nga asi mooru ma nga wane ni futanga amooru ma nga ta'a kwaimaanga amooru tagila kwatea mooru fana nga ta'a na'ona'o te'efou. Ma tani ta'a amooru tagila kwa'ia mooru. ¹⁷ Ma nga ta'a te'efou tagila 'ufaria mooru tofuna 'inau. ¹⁸ Tafe'ua 'ani 'ino'ona, ngaia 'e 'ato fana te'efuta me'e ifuifu sisika 'i gou mooru 'ani 'amoe. ¹⁹ Moru ula ngasi 'ania tagoto'onga 'amooru, ma tamoru momoori firi.”

²⁰ Ma la Jisas ka fata la'u 'ilo'oo faga, “Alata moru agasia nga ta'a na fununga gila ala 'afuia 'i Jerusalem, tamooru su'asuria tagila tagale'enia nga fanua ba'ita lo'oo. ²¹ Ma nga alata no'ona, ta'a na gila to'oru na gule'e lefu 'i Judea, tagila 'akwa te'efou fana gouna me'e busu no'ona. Ma ta'a na gila nana'i 'ubulana maa'e fanua ba'ita lo'oo, tagila 'akwa fa'asia. Ma nga ta'a na gila 'ubulana maa'e fanua sisika 'afuia fanua lo'oo gila sia ori la'u mai fana fanua ba'ita lo'oo. ²² Tofuna alata no'ona ngaia alata fana God 'ani sufaa ta'a lo'oo fana 'ani fa'ato'oa afirina 'ola laka'u gila giri suria 'ubulana Girigiringa Abu.

²³ Na nga alata lo'oo, kwaimanadainga ba'ita fana ta'ageni na gila guru'a, ma nga ta'ageni na'a gila fa'asusua mola wela sisika, tofuna te'e 'ato faga 'agila 'akwa. Ma nga kwaimanadainga ba'ita te'e lau na ta'a na fanua lo'oo, tofuna God te'e kwatea kwa'ikwa'inga fana ta'a 'i no'ona. ²⁴ Tani ta'a aaga tagila kwa'iga 'ania naifi. Ma tani ta'a ngaa'i tagila gauga, ma tagila ngariga fana fanua matari te'efou. Ma nga ta'a ngai gila 'ame Jiu, tagila ngadaa fanua ba'ita 'i Jerusalem leleka maka nigi na 'ita'ilana alata aaga.”*

La Jisas 'e fata suria orilana mai

(Mat 24:29-35; Mak 13:24-31)

²⁵ “Ola kwaitatari te'efou te'e lau fana nga sina, ma nga singari, ma nga buruburu. Ma nga ta'a na nga maa'e fanua ba'ita te'efou 'i 'ubulana nga fanua lo'o

'i wado, gila manata 'abelo, ma tagila ma'unge'enia nga rurulana bio ma nga fanelana asi. ²⁶ Ma nga ta'a no'ona tagila labufunu suria gila ma'u 'e iiki, tofuna nga nigilana mai ni 'ola lo'oo fafia nga fanua lo'o 'i wado lo'oo te'efou. Ma ni 'ola 'i lofana lalo tagila kuta. ²⁷ Sui ma 'inau, nga Wela na Wane, taku bi'i faata'i mai. Nau taku nigi mai fe'enia nga tegelangaa ba'ita, ma nga lalanga ba'ita 'i fofona nga me'e kofa. ²⁸ Ma alata ni 'ola lo'oo ngaia eta 'ani lau, tamooru ula, ma tamooru aile'a tofuna alata God 'ani fa'amoori 'amooru, ngaia 'e galangi no'o mai.”

²⁹ Sui ma la Jisas ka fata 'ania nga tari-fulaa lo'oo faga maka fata 'ilo'oo, “Mooru manata madi suria 'ai lo'oo gila fa'alata 'ania figi fe'enia ni 'ai ngaa'i la'u. ³⁰ Alata mooru moru agasia nga 'ai 'e ula fooru, mooru su'a no'o ai nga alata fana nga 'ago'agonga ngaia 'e galangi no'o. ³¹ Ka 'ilo'oo la'u, nga alata moru agasia ni 'ola lo'oo te'efou 'e lau no'o, moru su'a no'o ai alata fana God 'ani ba'ita fafia ta'a aana, ngaia 'e galangi no'o. ³² 'Ola kwala'imori nau 'aku iiria famooru, tani ta'a na'a gila moori na alata lo'oo, tagila momoori mola alata ni 'ola lo'oo tagila nigi mai. ³³ Nga lalo ma nga fanua lo'oo 'i wado tagila sui, tafe'ua ma fatalagu te'e nana'i firi.

³⁴ “Moru aga aga le'a. Moru sia gole mola na fafangalaa ba'ita ma nga go'unga, ma nga manata 'abelongaa na nga mooringa fofona fanua lo'oo 'i wado. Lauta moru age 'ino'ona, fe'e gani lo'oo te'e nigi fa'alebe 'amooru 'ilaka'u moru tari na ito. ³⁵ Suria ni 'ola lo'oo te'e nigi mai fafia nga ta'a te'efou, na afirina lefu te'efou 'i fofona fanua lo'oo 'i wado. ³⁶ Moru aga aga le'a, ma moru ka fo'a furifuri, fana 'amoru to'o na nga tegelangaa fana nga ulanga 'i 'ubulana ni 'ola lo'oo na 'ani lau mai fana mooru sia maila la'u alata moru ula 'i na'ogu, nga Wela na Wane.”

³⁷ Furfuri la Jisas 'e fa'ananaua ta'a te'efou 'ubulana 'Ifi Abu na God. Ma laulafi ngaia 'e leka fana me'e busu gila fa'alata 'i Olif. ³⁸ Ma furifuri alata ngaia bi'i kwa'aria mai, ta'a 'e aula gila leka mai 'ubulana

* **21:24** Ta'a tagila ba'ita fafia fanua 'i Jerusalem leleka maka alata aaga te'e sui.

'Ifi Abu na God fana longolana fatalana la Jisas.

22

*Nga manatanga fana kwa'ilana la Jisas
(Mat 26:1-5; Mak 14:1-2; Jon 11:45-53)*

¹ Nga alata fana Fafangalaa na Tala Riunga 'e galangi no'o. Na nga fafangalaa lo'oo, gila fa'alata 'ania Fafangalaa fana 'anilana beret na nga iist 'e 'amoe ai. ² Ni fataabu ba'ita no'ona, ma ni ta'a ni kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses gila fadaa nagwa nagwa fana kwa'ilana la Jisas, tofunu gila ma'unge'enia nga ta'a te'efou.

La Judas 'e 'olonge'enia la Jisas fana marimae aana

(Mat 26:14-16; Mak 14:10-11)

³ Ma la Saetan 'e ru'u 'i 'ubulana mangona la Judas Iskariot, te'e wane na akwale'e wane ma ruaai laka'u ala Jisas. ⁴ Ngaia na la Judas 'e leka kau te'ana fataabu ba'ita no'ona ma nga ta'a na'ona'o na ta'a lo'oo gila aga suria 'Ifi Abu na God, ma ka iiria, ngaia 'e su'asuria 'ani kwaiboonia fana gemasilana la Jisas. ⁵ Ma gila aile'a ba'ita, ma gila ka ala no'o fafia 'agila kwatea no'o bata laka'u fana. ⁶ La Judas 'e ala fafia, maka tala'ae no'o fana aganga fana nga alata fana 'ani 'olonge'enia la Jisas faga alata ta'a 'e aula gila 'ame nana'i fe'enia.

La Jisas 'e sasari fana 'anilana Fafangalaa na Tala Riunga

(Mat 26:17-25; Mak 14:12-21; Jon 13:21-30)

⁷ 'Ino'ona, nga Fafangalaa na ta'a 'i Jiu no'o fana 'anilana beret na'a nga iist 'e 'amoe ai, 'e nigi no'o mai. Gani lo'oo, gila kwa'ia la'u mola dalena nga sifisifi, ma gila ka sasaria fangalaa fana nga Fafangalaa na Tala Riunga. ⁸ Ma la Jisas 'e alafuu fala Pita ma la Jon maka fata 'ilo'oo fagaa'a, "Molo leka ma mola sasaria nga fangalaa fadauru fana 'anilai na Fafangalaa na Tala Riunga."

⁹ Gaa'a gala ka orisia la Jisas 'ilo'oo, "I fai na'a 'i'oo siria amele sasaria nga lefu fana fangalaa ai?"

¹⁰ La Jisas 'e lamadu'aa agaa'a maka fata 'ilo'oo, "Alata molo nigi kau 'i fanua,

tamolo daria te'e wane ngaia 'e ngaria nga fe'e ka'o. Molo leka suria fana 'ifi no'ona ngaia 'e leka fai. ¹¹ Molo fata 'ilo'oo fana wane na'a 'ifi aana, 'Nga wane ni kwaifa'ananaunga 'e orisia 'ilo'oo mai amu, "I fai na'a tofi 'ifi fana 'inau 'akui 'ania nga Fafangalaa na Tala Riunga fe'enia fufu'iwane agu?" ¹² Ma nga wane lo'oo te'e faate'enia tofi 'ifi ba'ita na 'ifi lo'oo ngaia 'e to'oru 'i langi, lefu lo'oo ni 'ola te'efou gila sasaria no'o ai, ma 'i no'ona molo sasaria no'o nga fangalaa ai."

¹³ Sui, gala ka leka no'o, ma gala ka daria ni 'ola te'efou ta'ua no'o la Jisas laka'u 'e iiria fagaa'a. Ma gala ka sasari no'o na fangalaa no'ona.

Nga fangalaa abu na Alafa

(Mat 26:26-30; Mak 14:22-26; 1 Korin 11:23-25)

¹⁴ Ngaia 'e nigi no'o na alata fana 'anilana nga Fafangalaa na Tala Riunga, ma la Jisas fe'enia ni Wane ni Kwairiinga aana, gila ka to'oru no'o na lefu fana fangalaa. ¹⁵ Ma ngaia ka fata 'ilo'oo faga, "Nau ku siria 'e iiki fana 'aku 'ania nga Fafangalaa na Tala Riunga fe'enia mooru 'ina'o sui ma taku ku bi'i nonifii. ¹⁶ Ma 'inau ku iiria no'o famooru, ngaia 'e 'ato fana 'aku 'ania la'u nga Fangalaa na Tala Riunga fe'enia mooru, leleka maka nigi na alata fana God 'ani fa'amooria ta'a aana te'efou na alata ngaia 'ani ba'ita fafiga." ¹⁷ Sui ma la Jisas ka ngaria nga teteu na waen, ma ka baole'a fana God. Sui ma ngaia ka fata 'ilo'oo faga, "Moru ngaria, ma moru ka go'u ai te'efou. ¹⁸ Nau ku iiria famooru, 'ita tala'ina maka ori 'ala'a, nau ku sia go'ufia la'u nga waeni lo'oo, leleka maka nigi na alata na'a God te'e ba'ita fafia ni 'ola te'efou."

¹⁹ Sui ma la Jisas ka ngaria no'o nga beret lo'oo, maka baole'a fana God, sui ma ngaia ka madanga, ma ka kwatea faga. Ma ka fata 'ilo'oo, "Nga nonigu laka'u nau ku kwatea 'usi 'amooru lo'oo. Mooru 'ania furifuri nga 'ola lo'oo fana madailagu." ²⁰ 'I burina nga fafangalaa, ngaia 'e ngaria la'u nga teteu na waen, maka fata 'ilo'oo, "Ngaia no'o na'a 'abugu ne'e afe 'ani tabo 'amooru. 'Ania nga 'abugu, God te'e fa'ategelaa nga fataarunga'inga fooru."

21 Sui ma la Jisas ka fata 'ilo'oo, “Nga wane na'a ngaia te'e kwate nau fana marimae agu ngaia 'e to'oru la'u mola fe'eni nau 'i lo'oo na lefu ni ketonga. 22 Inau, nga Wela na Wane, nau taku mae no'o tofuna God ngaia 'e kwate nau no'o fai. Tafe'ua, ma ngaia te'e ria 'e iiki fana nga wane lo'oo 'e kwate nau fana marimae agu.”

23 Ma gila ka eta no'o fana orisilaga kwairiu 'i suria ni dai na te'e agea nga 'ola lo'oo.

*Nga kwaitatariinga suria
nga ba'itangaa*

(Mat 20:25-26; Mak 10:42-43)

24 Sui ma nga fufu'iwane aana gila orisu'usu'u 'i laloaga 'i talaga fana ni dai na te'e 'inato'o maka ba'ita. 25 Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo faga, “Mooru su'aai nga wane ba'ita lo'oo gila ba'ita fana fanua matari gila to'o na tegelangaa, ma gila su'a le'a suria ulanga burina ta'a fana agelana 'olataa na gila siria te'efou. Ma gila ka siria nga ta'a 'agila fa'alataga 'ania nga “Ta'a ni Kwaiboonga.” 26 Tafe'ua, mooru moru sia agea la'u 'ola lo'oo 'i laloamooru. Ni dai amooru na'a ngaia 'e kwaitalai, ngaia 'ani 'ilaka'u no'o nga wane na'a ngaia 'e malofi'a. Nga wane ba'ita, ngaia 'ani 'ilaka'u nga wane ni taunga'inga. 27 Ma ni dai na'a gila iiria na'a ngaia wane ba'ita, nga wane no'ona 'e to'oru mola fana nga ketonga, 'amoe ma nga wane ne'e taunga'i fana? Nga wane na'a ngaia 'e to'oru fana ketonga lo'oo 'e ba'ita. Tafe'ua, ma 'inau ku nana'i 'i laloamooru 'ilaka'u nga wane ni taunga'inga.

28 “Moru to'oru no'o fe'eni nau 'i 'ubulana nga irito'onga agu te'efou. 29 Lauta nga Mama'a agu 'e kwatea no'o foufoula te'efou fagu, 'inau taku kwatea la'u mola nga foufoulaa famooru, 30 fana 'amooru keto fe'eni nau, ma moru ka go'u fe'eni nau 'i 'ubulana foufoula agu. Ma tamooru to'oru na lefu ni to'orunga na nga ba'itangaa lo'oo, ma tamooru ba'ita fafia nga akwale'e fufutalaa ma ruaai laka'u 'i Israel.”

* 22:36 La Jisas 'e iiria nga 'ola lo'oo fana fa'abasulana fufu'iwane laka'u aana 'agila sasari agau fana alata na 'ato'atolanga. ✧ 22:37 Aesaa 53:12

*La Jisas 'e eta 'ani alafuu suria la Pita na ngaia
te'e gwalaa*

(Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Jon 13:36-38)

31 Sui ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fala Pita, “Saemon Pita! 'Oi gwalongo madi. God 'e alamia no'o la Saetan, fana 'ani irito'omooru fana 'efo lamooru te'efou fa'asi nau, 'ilaka'u nga wane ne'e taunga'i 'i 'ubulana langa'a 'e 'efoa fufunguna 'ola 'e le'a lo'oo fa'asia nga lalasina. 32 Tafe'ua 'ani 'ilo'oo no'o la Saemon, nau ku fo'a famu, fana 'i'oo sia abulo mola fa'asia nga fito'onga amu. Ma alata 'i'oo manata fa'aburi la'u mai te'agu, 'i'oo to'o fa'ategelaa ni wane ngaa'i na moru futa.”

33 Ma la Pita ngaia 'e lamadu'aa maka 'ilo'oo, “Alafa, nau ku 'uri mola fana lekanga fe'eni'o 'i 'ubulana lokafu, ma gwa'a fana maenga ma taku mae fe'eni'o!”

34 Ma la Jisas 'e lamadu'aa maka fata 'ilo'oo, “Pita, nau ku iiria famu, 'ubulana fe'e logo lo'oo, 'i na'ona nga susuki 'ani aani, 'i'oo to'o gwala nau oru alata 'i'oo bobolosi nau.”

35 Sui ma la Jisas bi'i orisia nga fufu'iwane aana maka 'ilo'oo, “Alata laka'u 'i na'o nau ku ale 'amooru, nau ku rui 'amoru moru sia ngaria mola te'efuta wa'i ma bata ma me'e butu. 'Ilo'oo mai 'amooru moru ori ko'uko'uta na te'efuta 'ola?”

Ma gila lamadu'aa ma gila ka fata 'ilo'oo, “Amoe no'o.”

36 Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo, “Tafe'ua, ma nga alata lo'oo, lauta ni dai ne'e to'o na nga bata ma nga wa'i, ngaia 'ani ngaria no'o fe'enia. Ma ni dai no'ona 'ame to'o na nga naifi, ngaia 'ani fa'afori 'ania nga ruu aana, maka foria me'e naifi fana fununga.*

37 Nau ku iiria ni 'ola lo'oo famooru tofuna nga Girigiringa Abu laka'u 'e fata 'i suri nau 'ilo'oo, ‘Gila iiria ngaia wane 'e mousia tagi lo'oo.’ ✧ 'Ola lo'oo te'e lau no'o agu, tofuna nga girigiringa te'efou suri nau te'e lau kwala'imori no'o.”

38 Ma nga fufu'iwane aana lo'oo gila ka fata 'ilo'oo, “Alafa, agasia madi, goru to'o no'o na rua naifi ni fununga lo'oo!”

Ma ngaia ka du'aga maka fata 'ilo'oo, “Ngaia 'e le'a no'o. Moru mamanoto no'o.”

*La Jisas 'e fo'a na busu 'i Olif
(Mat 26:36-46; Mak 14:32-42)*

³⁹ La Jisas fe'enia nga fufu'iwane laka'u aana, gila 'akwasia no'o nga fanua ba'ita lo'oo, ma gila ka leka no'o fana me'e busu gila fa'alata 'i Olif, laka'u gila lelekai furi-furi. ⁴⁰ Ma alata gila nigi na lefu no'ona, ngaia 'e fata 'ilo'oo faga, “Moru nana'i 'ania fo'anga, fa'asia nga irito'onga ta talariufi 'amooru.”

⁴¹ Sui ma la Jisas ngaia te'e leka sisika la'u kau fa'asiga, ma ka bobouruuru 'i wado, ma ka fo'a. ⁴² Ngaia 'e fata 'ilo'oo, “Ma'ana, lauta 'i'oo 'uri, moko 'idua nga nonifinga lo'oo fa'asi nau. Tafe'ua, nga kwaisiriinga agu 'amoe, nga kwaisiriinga amu lo'oo no'o.” ⁴³ Ma te'e enselo fa'asia 'i Langi 'e nigi mai, maka fa'ategelaa. ⁴⁴ Sui mala Jisas ka fo'a tegela'a la'u tofuna mangona 'e fii 'e iiki. Ma nga 'idala'anga fa'asia nonina 'e afe 'i wado maka 'ilaka'u no'o nga uguugu na 'abu.

⁴⁵ Ma alata ngaia 'e tata'e fa'asia nga fo'anga, ngaia 'e ori mai te'ana nga fufu'iwane laka'u aana. Ma gila eeno mola, tofuna gila kweo 'e iiki ma gila kwaimanadai. ⁴⁶ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo faga, “Fe'ua lo'oo moru eneeni mola? Moru tata'e, ma moru ka fo'a, fa'asia nga irito'onga lo'oo ta riufi 'amooru.”

Gila gemasia la Jisas

(Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:3-11)

⁴⁷ Alata la Jisas 'e alafuu 'ua mola fe'eniga, nga ogunga ba'ita gila nigi no'o mai. Ma te'e wane na nga fufu'iwane laka'u aana, lo'oo latana la Judas, ngaia 'e talaiga no'o mai. Ma ngaia ka nigi mai te'ala Jisas, maka nono'ia.† ⁴⁸ Tafe'ua, ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fana, “Judas, 'ola 'e fe'ua 'i'oo 'olonge'eni nau, nga Wela na Wane, fana nga marimae agu 'ania nono'ilagu?”

⁴⁹ Ma alata nga fufu'iwane laka'u aana gila nana'i fe'enia la Jisas, gila agasia ni 'ola lo'oo, ma gila ka fata 'ilo'oo, “Alafa! 'Ilo'oo mai 'ameru kwa'i dau fe'eniga 'ania

naifi lo'oo ameeru?” ⁵⁰ Ma te'e wane aga, 'e kwa'ia te'e wane ni taunga'inga na alafa ni suuabunga, ma ka ladua tafia no'o nga gule'e aringa le'a ana.

⁵¹ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo, “‘Oi Mamanoto no'ona no'o!” Ma ngaia ka gema na aringana nga wane no'ona, maka gulaa no'o.

⁵² Sui ma la Jisas ka fata fana nga tale'e fataabu ba'ita lo'oo, ma nga ta'a na'a gila folo 'afuia nga 'Ifi Abu na God, ma nga ta'a na'ona'o lo'oo na'a gila leka mai lo'oo fana nga gemasilana, ma ngaia ka fata 'ilo'oo, “‘Ino'ona ma 'inau nga wane fana agelana mae, ngaia lo'oo moru nigi mai 'oofi nau fe'enia nga naifi ma nga 'aila'a? ⁵³ Nau ku nana'i mola lo'oo fe'enia mooru 'i 'ubulana nga 'Ifi Abu na God suria ni alata 'e aula, tafe'ua ma moru 'ame irito'ona mola fana gemasilagu. Tafe'ua, alata amooru lo'oo no'o, fana 'amoru taunga'i no'o 'ania nga tegelangaa ala Saetan, nga wane ne'e ba'ita na maa'e logo.”

La Pita 'e gwalaa la Jisas

(Mat 26:57-58,69-75; Mak 14:53-54,66-72; Jon 18:12-18,25-27)

⁵⁴ Sui ma gila ka gemasia no'o la Jisas, ma gila ka talaia no'o 'i 'ubulana nga 'ifi na nga alafa ni suuabunga. Ma la Pita 'e leka lalau no'o mai buriga. ⁵⁵ Ma te'e eele gila fogua 'i dalototo'o 'ubulana fe'e labu na 'ifi lo'oo, ma la Pita ka nana'i la'u mola fe'enia nga ta'a lo'oo gila to'oru 'afuia nga eele lo'oori. ⁵⁶ Ma alata te'e wela geni larii ni taunga'inga 'e agasia la Pita 'e to'oru galangia nga eele, ngaia 'e aga faringe'enia maka fata 'ilo'oo, “Nga wane lo'oo ngaia 'e to'oru la'u mola fe'enia la Jisas.”

⁵⁷ Tafe'ua, ma la Pita ka gwalaa maka fata 'ilo'oo, “Welakau, nau ku 'ame su'a na nga wane no'ona!”

⁵⁸ Ma 'ame aburu mola 'i burina, te'e wane ngaa'i 'e agasia la Pita maka fata 'ilo'oo, “‘I'oo nga wane aaga la'u mola!”

Tafe'ua, ma la Pita 'e lamadu'aa maka fata 'ilo'oo, “Dai ne'e su'ana, nau 'amoe!”

⁵⁹ Ma to'omia mola te'e alata sisika la'u 'i burina, te'e wane ngaa'i la'u 'e fata tegela'a maka 'ilo'oo, “Ngaia 'e kwala'imori no'o.

† 22:47 Nga falafala na nga Jiu, 'e to'omia fana 'ani fata le'ale'a na wane ngaa'i 'ania nga nono'inga na babarina.

Nga wane lo'oo ngaia 'e nana'i la'u mola fe'enia la Jisas, tofuna ngaia la'u mola nga wane fa'asia 'i Galili!"

⁶⁰ Tafe'ua, ma la Pita ngaia 'e lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Nau ku bobolosia nga 'olataa lo'oo 'i'oo fata suria wela kau!"

Ma alata ngaia 'e fata 'ino'ona bi'i sui mola, nga susuki 'e aani no'o. ⁶¹ Ma nga Alafa 'e abulo, maka aga odo no'o kau fala Pita. Ma la Pita ka manata to'ona alafu-unga laka'u nga Alafa 'e iiria fana 'ilo'oo, "I na'ona susuki 'e aani, 'i'oo to'o gwala nau oru alata na'a 'i'oo bobolosi nau." ⁶² Sui ma la Pita ka ru'u kau 'i maa, maka aani ba'iba'ita no'o 'ania kwaimanadainga.

Gila kwa'ia la Jisas

(*Mat 26:59-68; Mak 14:55-65; Jon 18:19-24*)

⁶³ Ma ni wane na'a gila folo 'afuia la Jisas, gila doo 'ania, ma gila ka kwa'ia. ⁶⁴ Ma gila ka gau boko'a nga maana, ma gila ka orisia ma gila ka 'ilo'oo, "Profet, 'Oi iiria madi ni dai ne'e kwa'i'o?" ⁶⁵ Ma gila ka iiria la'u mola alafuunga 'e ria aana.

⁶⁶ Ma 'usu'usu gani alata 'e kwa'aria mola, nga ta'a na'ona'o 'i Jiu, ma ni fataabu ba'ita no'ona, ma nga ta'a ni kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses, gila alafuu oguogu, ma gila ka talaia mai la Jisas te'ana ta'a ni fadafadanga. ⁶⁷ Ma gila ka fata 'ilo'oo fana, "Oi iiria fameeru. 'Ilo'oo ma 'i'oo no'o nga Kraes, nga wane lo'oo God ngaia 'e eefasia fana fa'amoori lameeru?"

Ma ngaia 'e lamadu'aga maka 'ilo'oo, "Lauta nau ku iiria famooru, ngaia 'e 'ato 'amoru lo'o agu. ⁶⁸ Ma lauta nau 'aku orisi 'amooru suria tani 'ola, ngaia 'e 'ato 'amoru lamadu'aa nau. ⁶⁹ Tafe'ua ma 'ita na nga alata lo'oo maka ori 'ala'a, 'inau, nga Wela na Wane, nau taku to'oru 'i gula le'a na God lo'oo ngaia 'e tegela'a te'efou, mai nau taku ba'ita fe'enia."

⁷⁰ Ma gila te'efou gila orisia ma gila ka 'ilo'oo, "I no'ona ma 'i'oo no'o lo'oo nga Wela na God?"

Ma ngaia 'e lamadu'aga maka 'ilo'oo, "Ngaia no'ona moru iiria no'o."

⁷¹ Ma gila ka fata 'ilo'oo, "Goru 'ame siria no'o ta alafuunga ni fa'ato'olana 'ola la'u.

Tofuna goru longo te'efou no'o na nga fatalana, lo'oo ngaia 'e fa'atooto'oa 'i talana fe'enia God!"

23

La Jisas 'e ula 'i na'ona la Paelat

(*Mat 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Jon 18:28-38*)

¹ Nga ta'a na'ona'o lo'oori te'efou, gila tata'e, ma gila ka talaia la Jisas te'ala Paelat fana nga sufalana. ² Ma gila ka eta no'o fana aokwalanga fafia 'ania ni 'ola lo'oo 'ame to'o ma gila ka 'ilo'oo, "Meeru meru to'odaria nga wane lo'oo ngaia 'e fata 'i aringana nga ta'a ameeru te'efou. Ma ka iiria faga fana gila sia kwatea la'u nga bata na nga takisi fana nga wane ba'ita 'i Rom, ma ngaia ka iiria ngaia no'o nga Kraes, nga wane lo'oo God ngaia 'e alea mai fana 'ani Kiingi."

³ Ma la Paelat ka orisia maka 'ilo'oo, "Ino'ona ma 'i'oo nga Kiingi 'i Jiu lo'oo?"

Ma la Jisas ka lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Ngaia no'ona 'i'oo iiria no'o."

⁴ Sui ma la Paelat ka fata 'ilo'oo fana ni fataabu ba'ita lo'oo, ma nga ogunga lo'oo, "Nau ku 'ame daria mola ta rianga na nga wane lo'oo fana kwa'ilana."

⁵ Ma gila ka fata tegela'a ma gila ka 'ilo'oo, "Tafe'ua, ma 'ubulana ni gule'e lefu te'efou 'i Judea, ngaia 'e talai kuta no'o na ta'a lo'oo 'ania kwaifa'ananaunga aana. Ngaia 'e 'ita mai 'i Galili leleka maka nigi no'o 'i lo'oo."

⁶ Alata la Paelat 'e longoa ni 'ola lo'oori, ngaia ka orisiga maka 'ilo'oo, "Ilo'oo ma nga wane lo'oo 'e leka mai fa'asia 'i Galili?"

⁷ Ma alata ngaia 'e su'aai na'a la Jisas 'e leka mai fa'asia nga gule'e lefu lo'oo la Herod 'e ba'ita fafia, ngaia ka kwatea kau la Jisas te'ala Herod. Tofuna la Herod ngaia 'e to'oru la'u mola 'i Jerusalem na alata no'ona.

⁸ Ma alata la Herod 'e agasia la Jisas, ngaia ka aile'a ba'ita, tofuna ngaia 'e longoa nga alafuunga suria, ma ka mamania maka aburu no'o mai fana 'ani agasia. Ma ngaia 'e siria agasilana la Jisas fana ngaia 'ani agea nga 'ola ni 'alefossilai. ⁹ La Herod ngaia 'e orisia ni 'ola 'e aula aana. Tafe'ua,

mala Jisas 'ame lamadu'aa mola ni kwaiorisisinga aana. ¹⁰ Ma ni fataabu ba'ita lo'oo ma nga ta'a ni kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses gila ula la'u 'i no'ona, ma gila ka aole'ekwala fafia la Jisas.

¹¹ Ma la Herod fe'enia nga ta'a ni fununga aana, gila doo ana la Jisas, ma gila ka fata ngadaa la'u mola. Ma gila ka fa'aruufia 'ania nga ruu 'e tekwa 'e le'a 'ilaka'u nga Kiingi, ma gila ka orite'enia la'u te'ala Paelat. ¹² Mai ngaia 'ita na maa'e gani lo'oo, la Herod mala Paelat gaa'a gala bi'i lado fana kwaimaanga la'u. 'I na'o, gaa'a nga rua wane gala marimae lo'oo.

*Gila sufaa la Jisas
fana maenga*

(Mat 27:15-26; Mak 15:6-15; Jon 18:39–19:16)

¹³ La Paelat ka ogua ni fataabu ba'ita, ma nga ta'a na'ona'o lo'oo, ma nga ta'a te'efou. ¹⁴ Ma ka fata 'ilo'oo faga, "Mooru moru kwatea mai nga wane lo'oo te'agu, ma moru iiria ngaia 'e talai ta'a te'efou 'e kuta fa'asia nga lo'onga suria wane ba'ita lo'oo 'i Rom. Moru aga madi, nau ku orisia 'i na'o mooru, mai nau ku 'ame daria mola te'efuta rianga ana fe'enia ni 'ola lo'oo moru geusia fafia. ¹⁵ Ma la Herod 'ame daria la'u mola ta rianga ana, ngaia na'a ngaia 'e orite'enia la'u mola mai te'adauru. Nga wane lo'oo 'ame agea no'o ta 'ola 'e ria fani ngaia 'ani mae. ¹⁶ Ngaia lo'oo, 'inau taku kwatea kau fana 'agila labusia sui ma 'inau taku bi'i rubea."

¹⁷ Na nga Fafangalaa na Tala Riunga aaga, la Paelat 'e rubea te'e wane ne'e nana'i 'i 'ubulana lokafu fana nga Jiu, tofuna nga falafala aaga 'e 'ilo'oo no'o.*

¹⁸ Tafe'ua, ma gila te'efou gila o'omae ma gila ka 'ilo'oo, "Kwa'ia wane no'ona 'ani mae! Ma 'i'oo ko rubea mai la Barabas fameeru!" ¹⁹ La Barabas gila arua 'ubulana nga lokafu tofuna ngaia 'e etaa nga fununga ba'ita fe'enia 'i Rom, ma ngaia ka kwa'ia ta'a.

²⁰ La Paelat ngaia 'e siria 'ani rubea la Jisas, ma ngaia ka orisia la'u kau nga ogunga lo'oo. ²¹ Tafe'ua, ma gila leka 'ania o'omaenga ma gila ka fata 'ilo'oo, "Moru

kwa'ia 'ani mae! Moru mudu'ia na nga 'ai folo!"

²² Ma la Paelat ka fata 'ilo'oo la'u faga na oruna alata, "Nga rianga ngai taa lo'oo ngaia 'e agea? Nau ku 'ame daria mola nga 'ola ne'e agea fana 'ani maeria. Ngaia na'a, nau taku kwatea mola kau fana 'agila labusia mola, sui ma 'inau kua rubea, ma ngaia ka leka mola kau."

²³ Gwae 'ino'ona ma, gila o'omae ma gila ka su'usu'u fana 'agila mudu'ia la Jisas na 'ai folo. Ma nga o'omaenga aaga 'e riufia no'o. ²⁴ Ngaia na'a, la Paelat ka kwatea no'o nga 'ola na'a gila su'usu'u fai. ²⁵ Sui ma ngaia ka rubea la Barabas, nga wane laka'u gila arua 'i 'ubulana lokafu suria ngaia 'e etaa nga fununga ba'ita ma nga kwa'ilana ta'a, tofuna ngaia nga wane laka'u gila siria. Sui ma la Paelat ka kwatea no'o la Jisas faga, tofuna ngaia na'a kwaisiriinga aaga.

*Gila mudu'ia la Jisas
na nga 'ai folo*

(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Jon 19:17-27)

²⁶ Ma nga ta'a ni fununga lo'oo, gila ka talaia no'o la Jisas fana nga maenga. Ma alata gila leka mola kau, gila ka daria te'e wane lo'oo latana la Saemon, fa'asia nga fanua 'i Saerin. Ngaia 'e leka mai ma ka ru'u 'ubulana fanua 'i Jerusalem fa'asia nga lefu mai gula 'i maa. Ma gila ka arua no'o nga 'ai folo 'i goulolona ma gila ka su'unge'enia fana 'ani ngaria 'i burina la Jisas.

²⁷ Ma nga oguogunga ba'ita gila ka leka no'o 'i burina. Ma tani fu'igeni 'i 'ubulana nga ogunga lo'oo gila o'omae, ma gila ka aanisia. ²⁸ La Jisas 'e bu'ota'i te'aga ma ka fata 'ilo'oo, "Fu'igeni 'i Jerusalem! Mooru sia aanisi nau mola. Moru aanisi 'amooru 'i talamooru, ma nga ru'uru'ua 'amooru. ²⁹ Tofuna fe'e gani te'e nigi mai na ta'a tagila fata 'ilo'oo, 'Aile'anga fana nga fu'igeni na'a gila 'aiwane, ma nga fu'igeni na'a gila 'ame fa'afuta ma gila 'ame fa'asuswana wela!' ³⁰ Ma alata no'ona nga ta'a te'efou tagila fata 'ilo'oo fana nga tale'e iile, 'Moru 'esia mooru mai fafi 'ameeru.' Ma tagila

* **23:17** Tani girigiringa ngaa'i laka'u 'ua gila 'ame to'o na verse lo'oo.

fata 'ilo'oo fana nga busu, 'Moru afo mai fafi 'ameeru.' ³¹ Lauta gila agea ni 'ola 'ilo'oo agu, nga wane na'a ku odo mola, tagila agea ni 'ola ne'e ria 'e iiki famooru ta'a na'a moru to'o na rianga."

³² Ma gila ka ngaria la'u mola rua fofolo beri lo'oo, fana nga kwa'ilaga fe'enia la Jisas. ³³ Ma alata gila nigi na lefu lo'oo gila fa'alata 'ania "Nga Gouna Wane 'e Mae," gila ka mudu'ia la Jisas na nga 'ai folo. Ma nga rua fofoloberi laka'u, gila ka mudu'ia gaa'a la'u mola na rua 'ai folo ngaa'i, wane ngaa'i na gula le'a ala Jisas, ma wane ngaa'i na gula moori ana. ³⁴ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo, "Ma'ana, 'oi 'olafanataa aaga, tofuna gila bobolosia 'olataa na gila agea."

Ma ni wane ni fununga no'ona gila ka masa na nga daisi, fana 'agila daria ni dai aga na te'e ngaria nga ruu ala Jisas.

³⁵ Alata nga ta'a na'a gila ula 'i no'ona gila aga mola suria ma ni wane na'ona'o 'i Jiu no'ona, gila ka doodoo mola 'ania ma gila ka 'ilo'oo, "Ngaia 'e fa'amooria nga ta'a matari. Lauta ngaia na'a nga Kraes, nga wane na'a God ngaia 'e firia no'o, ngaia 'e to'omia 'ani fa'amooria ngaia 'i talana."

³⁶ Ma ni wane ni fununga no'ona, gila ka doo la'u mola ana, ma gila ka leka kau te'ana, ma gila ka kwatea nga waeni sisika 'e ukwala fana. ³⁷ Ma gila ka fata 'ilo'oo, "Lauta 'i'oo nga kiingi na ta'a 'i Jiu, 'oi fa'amoori'o 'i talamu!"

³⁸ Ma gila ka giria nga alafuunga 'ilo'oo 'i gouna nga 'ai folo, "Ngaia no'o na'a nga kiingi 'i Jiu."

³⁹ Ma te'e wane na rua wane laka'u gila mudu'ia gaa'a fe'enia la Jisas, ngaia ka fata sifo ana maka 'ilo'oo, "'Ilo'oo ma 'i'oo no'o na Kraes? 'Oi fa'amoori'o 'i talamu mai amee'e la'u mola!"

⁴⁰ Tafe'ua, nga ruana wane ngaia 'e iila fana maka fata 'ilo'oo, "'Ino'ona ma 'i'oo 'ame ma'unia mola kwa'ikwa'inga na God welakau? Goru toto'o te'efou no'o, tofuna gila kwatea mola te'e kwa'ikwa'inga fadauru. ⁴¹ Mai 'adaa'a lo'oo, nga kwa'ikwa'inga lo'oo 'e odo no'o lo'oo, tofuna goru ngaria no'o 'i maana ni 'ola 'e ria lo'oo golo agea. Tafe'ua, ma ngaia 'ame agea no'o ta 'ola 'e ria." ⁴² Mai ngaia ka fata

'ilo'oo fala Jisas, "Jisas, 'oi madafi nau alata 'i'oo Kiingi."

⁴³ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fana, "Nau 'aku iiria nga 'ola kwala'imori famu, tala'ina 'i'oo to'o nana'i fe'eni nau 'i Langi."

Nga maenga ala Jisas

(Mat 27:45-56; Mak 15:33-41; Jon 19:28-30)

⁴⁴ Ngaia 'e nigi 'i 'ubulana dalototo'o na gani, nga sina 'e mae, ma garigaria afirina lefu lo'oo te'efou ka logo no'o, leleka maka nigi na oruna mae 'ola na sisina 'e laulafi.

⁴⁵ Ma nga ruu ba'ita lo'oo 'e to'ofonosia nga gula 'ola ne'e abu 'e iiki 'i 'ubulana nga 'Ifi Abu na God ka gaa 'ania rua gule'e 'ola te'efou. ⁴⁶ Ma la Jisas ngaia ka o'omae ba'iba'ita maka fata 'ilo'oo, "Ma'ana, nau ku kwatea no'o kau nga mangogu famu." Ngaia 'e fata 'ilo'oo 'e sui mola, ma ngaia ka mae no'o.

⁴⁷ Ma te'e wane na'ona'o na wane ni fununga lo'oo ngaia 'e agasia ni 'ola lo'oori, ma ngaia ka baatafea God maka fata 'ilo'oo, "Ngaia 'e kwala'imori, ngaia nga wane 'e odo!"

⁴⁸ Ma alata nga ta'a lo'oo te'efou gila ogu, ma gila ka bubunia, gila agasia maenga ala Jisas 'e sui, gila te'efou gila ori no'o fani fanua aaga. Ma gila ka fida 'i fu'ufu'uga fana faate'etilana nga kwaimanadainga aaga. ⁴⁹ Ma nga ta'a lo'oo te'efou na'a gila su'ana la Jisas, fe'enia nga fu'igeni no'ona gila leleka 'i burina fa'asia 'i Galili, gila ula lalau no'o mai, ma gila ka agasia ni 'ola lo'oo 'e lau te'efou.

Gila kwaiatoa la Jisas

(Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Ma te'e wane fa'asia nga fanua lo'oo 'i Arimetea 'ubulana nga gule'e lefu 'i Judea, na'a latana la Josef, ngaia 'e to'oru la'u mola no'ona. Ma ngaia nga wane 'e odo, maka le'a, ma ngaia ka mamania la'u mola fana agasilana alata fana God 'ani ba'ita fafia ta'a aana te'efou. Ma tafe'ua ngaia nga wane na ni wane ni fadafadanga 'i Jiu, 'i ngaia 'ame ala mola fafia ni 'ola lo'oo gila iiria, ma gila ka agea ana la Jisas.

⁵² Ngaia ka leka no'o te'ala Paelat, maka soea nga nonina la Jisas, ma la Paelat ka

alamia no'o fana. ⁵³ Ma ngaia ka lafua no'o nonina la Jisas, maka 'afua no'o 'ania nga 'abale'e ruu kwakwao'a. Ma ngaia ka arua no'o 'i 'ubulana nga giru gwa'u fooru fana kwaiatolana ta'a 'e mae na'a gila takwea 'i 'ubulana nga fou ba'ita na te'efuta wane mae gila 'ame kwaitoa 'ua ai. ⁵⁴ Ma fe'e gani lo'oo nga Fraede, nga gani fana sasaringa fana Sabat. Nga gani na mamalonga, 'e galangi niggi no'o mai.

⁵⁵ Nga fu'igeni na'a gila leleka mai burina la Jisas fa'asia 'i Galili gila leka la'u mola fe'enia la Josef. Ma gila ka agasia no'o nga giru gwa'u na gila arua la Jisas 'i 'ubulai. ⁵⁶ Sui ma gila bi'i ori 'i 'ifi, ma gila ka sasaria no'o nga waiwai ma ni 'ola ne'e si'ini 'e le'a fana nga 'usulai 'ania nonina la Jisas. Ma nga gani na Sabat gila ka mamalo no'o, 'ilaka'u nga Tagi ala Moses 'e iiria.

24

*La Jisas ngaia 'e moori la'u
(Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Jon 20:1-10)*

¹ Ma nga Sande 'usu'usugani, nga fu'igeni laka'u gila ngaria nga waiwai ne'e si'ini 'e le'a ma gila sasaria, ma gila ka leka no'o fani maana faaruma laka'u. ² Ma gila ka agasia giru gwa'u no'ona ngaia 'e 'ulasi no'o, tofuna nga baba ni fononga laka'u ngaia 'ame nana'i no'o 'i maana nga giru gwa'u no'ona. ³ Ma gila ka ru'u kau, ma gila 'ame agasia no'o nga nonina la Jisas. ⁴ Ma alata gila mamanata mola 'ua suria ni 'ola lo'oori, rua enselo na'a gala ru'ufia nga ruu 'e kwangakwanganga mono'o gala faata'i mai, ma gala ka ula 'i suriga.

⁵ Ma nga fu'igeni lo'oo gila ka ma'u ba'ita, ma gila ka bobouruuru 'i wado. Ma nga rua wane lo'oo gala ka fata 'ilo'oo faga, "Fe'ua lo'oo mooru kwailo'ofia nga wane momoori 'ubulana lefu fana arulana ta'a 'e mae ai? ⁶ Ngaia 'e 'amoe lo'oo no'o, ngaia 'e moori no'o. Moru manata to'ona madi, suria ngaia 'e kwairii te'amooru mai na'o, alata laka'u ngaia 'e to'oru 'ua mai fe'eni 'amooru 'i Galili. Ngaia 'e fata 'ilo'oo laka'u, ⁷ 'Tagila kwate nau, nga Wela na Wane, fana nga ta'a gila ria, ma tagila kwa'i nau na nga 'ai folo. Tafe'ua, na oruna gani, nau taku moori la'u.' " ⁸ Sui ma ni fu'igeni

lo'oori gila bi'i manata to'ona nga fatalana. ⁹⁻¹⁰ Ni fu'igeni lo'oo gila leka na giru gwa'u na, ni Meri fa'asia 'i Magdala, ma ni Joana, ma ni Meri tete'e ala Jemes ma tani noni ngaa'i la'u. Alata gila ori no'o fa'asia nga giru gwa'u, ma gila ka kwairii na ni 'ola lo'oo te'ana nga akwala ma te'e Wane ni Kwairiinga aana, ma tani wane ngaa'i la'u na'a gila niggi to'oga.

¹¹ Tafe'ua, ma nga fufu'iwane lo'oo gila madafia fu'igeni lo'oo gila ta alafuu kuta mola, ma gila 'ame fito'o mola na fatalaga. ¹² Ma la Pita 'e tata'e, maka totola no'o te'ana maana giru gwa'u laka'u. Ma ngaia 'e gogonu kau, maka agasia mola nga ruu kwakwao'a ne'e ole no'o. Sike'ena ngaia 'e ori, maka 'alefo ba'ita na ni 'ola lo'oo 'e lau.

*Rua wane gala leka
fani Emeas
(Mak 16:12-13)*

¹³ Na gani no'ona la'u mola, rua wane na ni wane ni lelekanga ala Jisas gala leka fana nga fanua 'i Emeas. Ngaia 'e to'omia akwale'e kilometers ma te'e ai fa'asia 'i Jerusalem. ¹⁴ Alata gala alafuu ma gala ka manata suria 'olataa lo'oo 'e lau, ¹⁵ la Jisas 'e leka galangia gaa'a maka leka fe'eni 'agaa'a. ¹⁶ Tafe'ua, mai gaa'a gala 'ame su'a mola aana 'i ngaia ni dai. ¹⁷ Sui mala Jisas bi'i orisia gaa'a, "Olataa na molo alafuu suria alata lo'oo molo leka mai?"

Ma gala ka ula aloalo, ma maa gaa'a 'e kwaimanadai ba'ita. ¹⁸ Ma te'e wane agaa'a na'a latana la Kleopas, ngaia 'e fata 'ilo'oo, "Nau ku madafia bala 'i'oo na te'e wane na 'i'oo to'oru lo'oo 'i Jerusalem, na 'i'oo bobolosia mola nga 'ola lo'oo 'e lau 'ubulana ni gani lo'oo."

¹⁹ Ma la Jisas ngaia 'e orisia gaa'a maka 'ilo'oo, "Ola 'uta'i ne'e lau?"

Ma gala lamadu'aa, ma gala ka 'ilo'oo, "Ola lo'oo gila agea ala Jisas, nga wane laka'u 'i Nasaret. Nga wane lo'oo, ngaia nga profet, ngaia 'e fata 'ania tegelangaa ma ngaia ka agea ni 'ola ni 'alefosilai. God ma ta'a te'efou gila aile'a fe'enia. ²⁰ Ni fataabu ba'ita ameeru ma nga ta'a na'ona'o lo'oo, gila kwatea fana kwa'ilana, ma gila ka mudu'ia na 'ai folo. ²¹ Ma meru manata 'i suria ngaia no'o na'a te'e fa'amooria ta'a 'i Israel fa'asia marimae 'adauru. Ma

tala'ina, nga oruna maa'e gani no'o 'i burina nga 'ola lo'oo ngaia 'e lau. ²² Mai 'imeeru meru 'alefo, tofuna fu'igeni na uguogunga ameeru, gila leka na nga giru gwa'u laka'u. ²³ Tafe'ua, ma gila 'ame agasia nga nonina. Ma gila ka ori mai, ma gila ka kwairii na'a gila agasia nga enselo no'ona, ma gala ka kwairii te'aga na'a ngaia 'e moori no'o. ²⁴ Ma tani wane ngaa'i la'u na uguogunga ameeru, gila ka leka la'u mola na nga giru gwa'u lo'oo, ma gila ka daria ngaia 'e to'o no'o, 'ilaka'u la'u mola nga fu'igeni lo'oo gila kwairii ai. Tafe'ua mai gila 'ame agasia mola la Jisas."

²⁵ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fagaa'a, "Molo kwekweto 'e iiki! Ma nga manata lamoo'o 'ame 'aferu no'o fana nga fito'onga na ni 'ola laka'u ni profet te'efou gila iiria no'o mai 'i na'o. ²⁶ Gila iiria laka'u nga Kraes te'e nonifii madi, sui ma ngaia te'e bi'i ba'ita 'ania 'inato'onga ana." ²⁷ Ma la Jisas ka fa'ananaua agaa'a 'ania ni 'ola laka'u gila alafuu 'ania suria nga Kraes 'i 'ubulana nga Girigiringa Abu lo'oo. Ngaia eta na nga girigiringa ala Moses ma nga girigiringa na ni profet te'efou.

²⁸ Ma alata gila nigi galangia no'o fanua lo'oo gila leka fai, la Jisas 'e abulo 'ilaka'u 'ani tala riufia agaa'a mola. ²⁹ Ma gala ka ruia, ma gala ka fata 'ilo'oo, "Oi nana'i madi mai fe'enia amee'e, tofuna nga gani 'e galangi logo no'o." Ma ngaia ka leka no'o fe'enia agaa'a.

³⁰ Alata ngaia 'e nana'i no'o fana ketonga fe'enia agaa'a, ngaia ka ngaria me'e beret, ma ka baole'a fana God, sui maka niia nga beret lo'oo, ma ka kwatea fagaa'a. ³¹ Alata gala agasia ni 'ola lo'oo, God 'e alamia 'agala bi'i aga su'aai, ma ngaia 'e 'amoe no'o fa'asi 'agaa'a. ³² Ma gala bi'i alafuu kwairiu fagaa'a, ma gala ka 'ilo'oo, "Sei! Alata laka'u 'e alafuu fe'enia daa'a mai suria tala, ma ka fa'ananaua adaa'a mai 'ania nga Girigiringa Abu lo'oo, daa'a golo aile'a ba'ita."

³³ Ma nga alata no'ona la'u mola, gala tata'e, ma gala ka ori la'u mola fani Jerusalem. Ma gala ka daria nga akwale'e wane ma te'e ai ala Jisas fe'enia tani wane ngaa'i la'u. ³⁴ Ma ta'a no'ona

'ubulana uguogunga no'ona gila ka kwairii te'aga 'ilo'oo, "Nga Alafa ngaia 'e moori kwala'imori no'o! Ngaia 'e faata'i mai fala Saemon!"

³⁵ Ma gala ka alafuu suria nga 'ola laka'u 'e lau suria nga tala, ma nga alata gala aga su'a na alata ngaia 'e niia nga me'e beret laka'u.

La Jisas 'e faata'i fana fufu'iwane aana (Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Jon 20:19-23; Wane Ni Kwairiinga 1:6-8)

³⁶ Alata rua wane lo'oo gala alafuu mola 'ua te'aga, la Jisas ngaia 'e faata'i, ma ka ula 'i laloaga, ma ka fata 'ilo'oo faga, "Aloalonga 'e nana'i fe'eni 'amooru."

³⁷ Ma gila ka lebe, ma gila ka ma'u 'e iiki, tofuna gila madafia gila agasia nga nunu'i 'ola. ³⁸ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo, "Olataa ne'e agea 'amooru moru ma'u? Moru sia to'o mola na rua fe'e manatanga! ³⁹ 'Inau lo'oo no'o. Moru agasia rua nimagu te'efou fe'enia nga rua 'a'aeu lo'oo. Moru gema to'ona madi mai nga nonigu, fana 'amooru su'aai, tofuna nunu'i 'ola 'ame to'o na ta suri fe'enia nga mariko, 'ilaka'u lo'oo moru agasia 'inau ku to'o ai."

⁴⁰ Burina ngaia 'e iiria ni 'ola lo'oo 'e sui, ngaia ka faate'enia no'o talafurina malafa na nila laka'u na rua nimana ma nga rua 'a'aena faga. ⁴¹ Ma gila ka aile'a ba'ita ma gila ka 'alefo. Tafe'ua gwae 'ino'ona gila fitala mola 'ua, tofuna gila 'ame su'a le'a 'ua ana. Ma la Jisas ka fata la'u 'ilo'oo faga, "Moru kwatea ketonga fagu." ⁴² Ma gila ka kwatea nga gweii'a fana. ⁴³ Ngaia ka ngaria, maka 'ania no'o te'aga.

⁴⁴ Sike'ena ngaia ka alafuu la'u 'ilo'oo faga, "Ola lo'oo 'inau ku iiria no'o mai famooru, alata nau ku to'oru 'ua mai fe'eni 'amooru. 'Ola lo'oo te'efou laka'u gila giria suri nau 'ubulana Tagi ala Moses, ma 'i 'ubulana girigiringa na ni profet ma 'i 'ubulana Sam 'agila lau kwala'imori no'o mai."

⁴⁵ Sui ma la Jisas bi'i 'ulasia manatalaga fana 'agila su'asuria nga Girigiringa Abu. ⁴⁶ Ngaia ka fata 'ilo'oo faga, "Gila giria suri nau, nga Kraes, nau taku nonifii, ma nga oruna gani, nau taku tata'e la'u fa'asia nga maenga. ⁴⁷ Ma ngaia 'e 'ita mai 'i Jerusalem leleka maka nigi 'ubulana fanua

lo'oo te'efou, tamooru fata suria nga bu-
lota'inga fa'asia nga rianga fana God 'ani
'olafanataa na rianga aaga 'ania latagu.
⁴⁸ Mai 'amooru no'o tamooru kwairii 'ania
ni 'ola lo'oo te'efou na moru agasia. ⁴⁹ Mai
'inau talagu, taku kwatea nga Anoe 'ola
Abu lo'oo Mama'a agu ngaia 'e fataarunga'i
'ania famooru. Ma tamooru mamania
'i Jerusalem, leleka ma nga tegelangaa
fa'asia 'i Langi ka sifo mai fafia mooru.”

La Jisas 'e fane no'o fani Langi

(Mak 16:19-20; Wane Ni Kwairiinga 1:9-

11)

⁵⁰ Sui ma ngaia ka talaiga no'o fa'asia
'ubulana fanua ba'ita lo'oo, leleka ma
gila ka nigi na fanua 'i Betani, ma ngaia
ka tata'ea nimana 'i langi, maka nana-
mate'eniga no'o. ⁵¹ Ma alata 'e nana-
mate'eniga mola 'ua, ngaia 'e 'akwasiga,
maka fane no'o fani Langi. ⁵² Ma gila
ka fo'asia 'e sui ma gila ka ori no'o fani
Jerusalem fe'enia nga aile'anga ba'ita.
⁵³ Ma gila ka nana'i mola 'i 'ubulana nga
'Ifi Abu na God fana baatafelana God.

Jon Nga Kwairiinga Le'a Lo'oo La Jon 'e Giria

La Jon nga Wane ni Kwairiinga ala Jisas Kraes 'e giria buka lo'oo. La Jon 'e iiria lauta te'efuta wane 'e siria 'ani agasia God, ngaia te'e aga le'a na falafala ala Jisas. La Jon ngaia 'e giria buka lo'oo fana boonilana nga ta'a fana fito'onga ala Jisas Kraes nga Wela na God fana 'agila to'o na nga mooringa kwala'imori ne'e 'ato 'ani sui.

'Ubulana buka lo'oo, la Jisas 'e iiria ngaia 'i talana 'ania, "Nau lo'oo," nga lata 'e 'ola na'a latana God. God 'e iiria ngaia 'i talana 'ania, "Nau Lo'oo," fala Moses, alata la Moses ngaia 'e agasia nga eele laka'u 'e nula na bubungui 'ai laka'u, tafe'ua ma nga eele ngaia 'ame nulafia mola. Ma alata la Jisas 'e fata 'ilo'oo, "Nau Lo'oo" no'o ngaia 'e faate'enia na'a 'i ngaia God.

Gule'e buka 2:1–12:50, la Jon 'e alafuu suria fiu 'ola ni 'alefosilai lo'oo la Jisas 'e agea. To'oto'o ni 'ola ni 'alefosilai lo'oo 'e faate'enia fadauru ni 'ola suria la Jisas. Ni 'ola ni 'alefosilai lo'oo 'e faate'enia la Jisas no'o na nga Kraes, nga wane laka'u God ngaia 'e firia fana fa'amoirilana nga ta'a, ma ngaia no'o na nga Wela na God. Ma 'ola ni 'alefosilai lo'oo ne'e faate'enia la Jisas 'e kwatea nga mooringa firi.

Ni 'ola taringa'i 'ubulana nga buka lo'oo:

I na'ona la Jisas 'e tala'aea nga taunga'inga aana (1:1-51)

La Jisas 'e agea nga taunga'inga aana (2:1–12:50)

Wiki 'ita'i la Jisas 'e to'oru 'i Jerusalem (13:1–17:26)

La Jisas 'e mae ma ka moori la'u mola (18:1–21:25)

Jisas Kraes na'a nga Alafuunga na God ne'e kwatea mooringa

¹ 'Ua no'o mai 'i na'o sui ma God ngaia bi'i launge'enia nga fanua lo'o 'i wado, nga wane na gila fa'alata 'ania nga Alafuunga, ngaia 'e nana'i no'o. Ma ngaia ka nana'i no'o mai fe'enia God. Ma ngaia

na'a God. ² Na lafaringaa, nga Alafuunga lo'oo ngaia 'e nana'i no'o mai fe'enia God. ³ Ma God ka launge'enia ni 'ola te'efou 'ania 'i ngaia. Ngaia 'e kwala'imori, nga 'ola te'efou lo'oo God ngaia 'e launge'enia, ngaia 'e launge'enia 'ania nga Alafuunga lo'oo. ⁴ Ma nga mooringa kwala'imori 'e 'ita mai fa'asia nga Alafuunga lo'oo. Ma ngaia na nga lalanga kwala'imori ne'e lala mai fana nga ta'a. ⁵ Nga lalanga lo'oori 'e lala 'ubulana nga logologo'angaa, ma nga logologo'angaa 'e 'ame to'ofonosia no'o.

⁶ God 'e kwatea mai te'e wane na'a latana la Jon wane ni naruabunga, ⁷ maka leka mai fana nga kwairiinga te'ana nga ta'a suria nga lalanga lo'oo. Ngaia 'e leka mai maka kwairii te'aga, fana nga ta'a te'efou 'agila longoa ma gila ka tagoto'o ana. ⁸ Ma la 'i Jon talana ngaia nga lalanga 'amoe, ngaia 'e leka mola mai fana 'ani kwairii suria nga lalanga lo'oori. ⁹ Nga lalanga kwala'imori lo'oori 'e leka mai 'ubulana fanua lo'oo 'i wado, ma ka lala no'o 'afuia nga ta'a te'efou.

¹⁰ Ma Alafuunga lo'oo ngaia 'e nana'i no'o 'i 'ubulana fanua lo'oo 'i wado. Gwa'a God 'e launge'enia no'o nga ta'a ma fanua lo'o 'i wado 'ania Alafuunga lo'oo, nga ta'a gila 'ame aga su'a mola ai. ¹¹ Ngaia 'e nigi mai 'ubulana fanua aana, ma nga ta'a aana na gila Jiu gila 'ame kwaloa mola. ¹² Tafe'ua ma ta'a na gila kwaloa, ma gila tagoto'o ana, ngaia 'e kwatea no'o tegelanga faga fana gila nga ru'uru'ua na God. ¹³ Gila futa fooru fana ru'uru'ua na God. Gila ru'uru'ua na God suria ngaia 'e kwatea no'o mooringa fooru faga. Ngaia 'ame lau suria mango'e wane na fanua lo'oo 'i wado.

¹⁴ Nga Alafuunga lo'oo 'e lau no'o fana wane, ma ka to'oru no'o fe'enia dauru. Meru agasia no'o nga kwangakwanganga aana lo'oo ngaia 'e to'o ai, tofuna ngaia nga wela mouta'i na God nga Mama'a. Meru agasia na ngaia 'e fongu 'ania kwailaeta'afinga ma nga kwala'imoringa na God.

¹⁵ La Jon wane ni naruabunga 'e kwairii suria ma ngaia ka o'omae 'ilo'oo, "Ngaia na nga wane laka'u nau ku alafuu suria na alata laka'u nau ku alafuu 'ilo'oo, 'Nga wane na ngaia te'e leka mai 'i burigu, ngaia

'e taringa'i maka iiki riufi nau, tofuna ngaia 'e to'oru 'ua no'o mai 'i na'o sui mai nau ku bi'i futa.' ”

¹⁶ Ma tofuna nga kwailaeta'afinga ba'ita aana, Kraes 'e kwatea ni 'ola 'e le'a lo'oo te'efou fadauru suria gani mai gani. ¹⁷ God 'e kwatea tagi aana fadauru te'ala Moses. Tafe'ua ma ngaia 'e kwatea mai nga kwailaeta'afinga aana ma nga kwala'imoringa suria ngaia 'i talana 'ania la Jisas Kraes. ¹⁸ Ma te'efuta wane 'ame agasia God. Tafe'ua nga Wela mouta'i na God, na'a ngaia 'e toto'o fe'enia God nga Mama'a ma ka nana'i fe'enia, 'i ngaia ne'e faate'enia God fadauru.

La Jon wane ni naruabunga 'e iiria fana ta'a 'agila sasari mamania nga Kraes

(Mat 3:1-12; Mak 1:1-8; Luk 3:1-18)

¹⁹ Nga ta'a na'ona'o na ta'a 'i Jiu 'i Jerusalem, gila ka alea no'o fataabu, ma nga wane ni kwaibooninga na fataabu, fana 'agila orisia la Jon 'ilo'oo, “Ilo'oo ma 'i'oo ni dai lo'oo?”

²⁰ Ma la Jon ka lamadu'aga wataga maka 'ilo'oo, “Nau nga Kraes 'amoe.”*

²¹ Ma gila ka orisia la'u ma gila ka 'ilo'oo, “Welakau ma 'i'oo ni dai lo'oo? 'Ino'ona ma 'i'oo la Elaeja?”

Ma ngaia 'e lamadu'aga la'u maka 'ilo'oo, “Amoe.”

Ma gila orisia la'u ma gila 'ilo'oo, “Ilo'oo ma 'i'oo Nga Profet?”†

Ma la Jon ka lamadu'aga maka 'ilo'oo, “Amoe.”

²² Ma gila ka kwaiorisii 'ita'i la'u, ma gila ka 'ilo'oo, “Ilo'oo ma 'i'oo ni dai lo'oo mola? 'Oi iiria mai te'efuta 'ola fameeru, fana 'ameeru kwairii 'ania fana ta'a na'a gila ale 'ameeru mai. 'Olataa na 'i'oo iiria mai suri'o 'i talamu?”

²³ Ma la Jon ka lamadu'aga 'ania me'e ala-fuunga laka'u la profet Aesea ngaia 'e giria maka 'ilo'oo, “Nau no'o nga wane laka'u 'e o'omae 'i 'ubulana nga gule'e lefu langalanga maka 'ilo'oo, 'Nga Alafa te'e nigi mai! Moru fa'aodoa nga tala fana.’ ” ✨

²⁴⁻²⁵ Ma nga ta'a na gila leka mai fa'asia ta'a na Farasii, gila orisia la'u ma gila 'ilo'oo, “Ma 'uta'i na'a 'i'oo naruabu na nga

ta'a, lauta na 'i'oo nga Kraes 'amoe, 'amoe ma la Elaeja, 'amoe ma Nga Profet laka'u?”

²⁶ Ma la Jon ka lamadu'aga maka 'ilo'oo, “Nau ku naruabu mola 'ania nga ka'o. Tafe'ua ma te'e wane na moru bobolosia, ngaia 'e ula mola 'ilo'oo 'i laloamooru. ²⁷ Ma ngaia no'o na nga wane na te'e leka mai 'i burigu, mai nau ku 'ame to'omia no'o 'aku rubea nga butu aana.”

²⁸ Ma ni 'ola lo'oo te'efou 'e lau 'i Betani, nga fanua gula tata'elana sina na ka'o 'i Jodan, lefu laka'u la Jon ngaia 'e naruabu na ta'a ai.

Nga dale'e sifisifi na God fana tabonga

²⁹ Na fe'e gani 'i burina, la Jon 'e agasia la Jisas 'e leka mai te'ana, ma ka iiria fana nga ta'a, “Moru agasia, ngaia na nga wane na ngaia nga Dale'e Sifisifi na God na'a te'e lafua nga rianga na ta'a 'i fofona nga fanua lo'o 'i wado. ³⁰ Ngaia lo'oo na wane laka'u nau ku alafuu suria na alata laka'u nau ku alafuu 'ilo'oo, ‘Te'e wane te'e leka mai 'i burigu. Ngaia 'e taringa'i maka iiki riufi nau, tofuna ngaia 'e nana'i 'ua no'o mai 'i na'o sui mai nau ku bi'i futa.’ ³¹ Mai na'o, nau ku 'ame aga su'a 'ua na wane lo'oo, tafe'ua nau ku leka mai, mai nau ku naruabu 'ania nga ka'o fana nga ta'a 'i Israel 'agila aga su'ana.”

³² Ma la Jon ka alafuu la'u 'ilo'oo, “Nau ku agasia nga Anoe 'ola Abu 'e sifo mai fa'asia 'i langi 'ilaka'u nga me'e bola, ma ka fuu 'i fofona. ³³ Nau ku 'ame aga su'ana 'i na'o. Tafe'ua ma God ne'e kwate nau mai fana 'aku naruabu 'ania nga ka'o, ngaia 'e fata 'ilo'oo fagu, “T'oo to'o agasia nga Anoe 'ola Abu 'e sifo mai, maka fuu 'i fofona te'e wane. Ngaia no'o na nga wane na'a te'e naruabu 'ania nga Anoe 'ola Abu.’ ” ³⁴ Ma la Jon ka fata la'u 'ilo'oo, “Nau ku agasia no'o, mai nau ku iiria famooru, ngaia no'o na Wela na God.”

Ni Wane ni Kwairiinga eteeta ala Jisas

³⁵ Ma te'e gani ngai la'u 'i buri, la Jon 'e ula la'u mola 'i no'ona fe'enia nga rua wane na wane ni lekanga aana. ³⁶ Na alata la Jisas 'e riu, la Jon 'e agasia, ma ngaia ka fata

* **1:20** Agasia 'Kraes' na diksonari. † **1:21** Ta'a 'e aula 'i Jiu, gila madafia God te'e kwatea mai te'e profet 'ilaka'u la Moses. Gila fa'alata 'ania Nga Profet. ✨ **1:23** Aesea 40:3

'ilo'oo, "Ngaia no'o na nga Dale'e Sifisifi na God."

³⁷ Ma nga rua wane ni lekanga aana, gala longoa 'ola lo'oori, ma gala ka leka no'o 'i suria la Jisas. ³⁸ Ma la Jisas ka bulota'i, ma ka agasi 'agaa'a gala leka no'o suria, ma ngaia ka orisi 'agaa'a maka 'ilo'oo, "Nga 'olataa lo'oo molo siria?"

Ma gala ka lamadu'aa 'ilo'oo, "Rabae, 'i'oo nana'i 'i fai?" (Rabae fa'aladamia wane ni kwaifa'ananaunga.)

³⁹ Ma ngaia 'e lamadu'aa gaa'a maka 'ilo'oo, "Molo leka mai, fana 'amolo agasia." Ma gala ka leka fe'enia, ma gala ka agasia nga lefu na ngaia 'e nana'i ai. Ma alata no'ona 'e to'omia no'o faina mae 'ola laulafi. Ma gala ka nana'i fe'enia na fe'e gani no'ona.

⁴⁰ Ma te'e wane agaa'a na ngaia 'e longoa la Jon maka leka fe'enia la Jisas na la Andru, nga wane ni futanga ala Saemon Pita.

⁴¹ Ma la Andru bi'i leka ma ka nigi te'ala Saemon nga wanefuta aana, ma ka kwairii te'ana maka 'ilo'oo, "Mee'e mele daria no'o nga Mesaea." (Nga fa'aladamilana alafuunga lo'oori 'e to'oto'o fe'enia 'Kraes.')

⁴² Sui ma ngaia ka talaia la Saemon te'ala Jisas.

Ma la Jisas ka bubu tegela fana, ma ka alafuu 'ilo'oo, "T'oo la Saemon, nga wela ala Jon, nau ku fa'alata'o no'o 'ania la Kefas." Nga lata lo'oori na gila iiria la'u mola 'ania la Pita, ma ngaia fa'aladamilana nga, 'Fou.'

La Jisas 'e soea la Filip ma la Nataniel fana lekanga fe'enia

⁴³ Ma ruana ma'e gani, la Jisas ka manata fana lekanga fana gule'e lefu 'i Galili, ma ngaia ka daria la Filip, ma ka alafuu 'ilo'oo fana, "Oi leka mai fe'eni nau." ⁴⁴ Ma la Filip ngaia nga wane fa'asia 'i Betsaeda, nga fanua ala Andru ma la Pita. ⁴⁵ La Filip 'e daria la Nataniel, ma ka kwairii te'ana maka 'ilo'oo, "Meeru meru daria nga wane laka'u la Moses 'e giri suria 'ubulana tagi, ma nga profet laka'u gila giri la'u mola suria. Ngaia la Jisas nga wela ala Josef fa'asia 'i Nasaret."

⁴⁶ Ma la Nataniel ka fata 'ilo'oo, "Ngaia 'ato fana te'efuta 'ola 'e le'a 'ani leka mai fa'asia 'i Nasaret, welakau?"

Ma la Filip ka fata 'ilo'oo fana, "Leka mai moko agasia 'i talamu."

⁴⁷ Alata la Jisas ngaia 'e agasia la Nataniel ngaia leka mai te'ana, ma 'ingaa ka alafuu suria maka 'ilo'oo, "Nga wane lo'oo na ngaia 'e to'omia no'o fana 'agila iiria ngaia nga wane 'i Jiu kwala'imori, tofuna te'efuta kotonga 'e 'amoe ana."

⁴⁸ La Nataniel 'e orisia maka 'ilo'oo, "Ino'ona mai 'i'oo su'a 'uta'i agu?"

Ma la Jisas 'e lamadu'aa maka fata 'ilo'oo fana, "Nau ku agasi'o 'i 'a'aena figi sui mala Filip ngaia bi'i soe'o mai."

⁴⁹ Ma alata la Nataniel 'e longoa nga 'ola lo'oo, ngaia ka fata 'ilo'oo, "Wane kwaifa'ananaunga, 'i'oo no'o na nga Wela na God! 'T'oo lo'oo na nga Kiingi na ta'a 'i Jiu!"

⁵⁰ La Jisas 'e fata 'ilo'oo fana, "Ino'ona mai 'i'oo bi'i tagoto'o lo'oo, tofuna laka'u nau ku iiria nau ku agasi'o 'i 'a'aena figi? Ma nau ku iiria famu, to'o agasia ni 'ola ba'ita 'e riufia ni 'ola lo'oo." ⁵¹ Ma la Jisas ka fata la'u 'ilo'oo faga, "Ola kwala'imori nau ku iiria famooru, tamoru agasia, 'i Langi te'e 'ulasi, ma tamoru agasia la'u mola nga enselo na God tagila fane 'ala'a fani langi, ma tagila sifo mai fofogu, nga Wela na Wane."

2

Nga afolonga 'i Kena

¹ Burina rua gani ngaa'i 'e sui, te'e afolonga 'e lau na fanua 'i Kena 'i 'ubulana gule'e lefu 'i Galili. Ma tete'e ala Jisas 'e nana'i la'u mola 'i no'ona na alata no'ona.

² Ma gila ka soea la'u mola mai la Jisas fe'enia nga fufu'iwane aana fana nga afolonga no'ona. ³ Ma alata nga ta'a gila go'u, ma nga waeni aga ka sui, tete'e ala Jisas ka fata 'ilo'oo fana, "Gila 'ame to'o no'o na te'efuta waen."

⁴ Ma la Jisas ka lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Tete'e 'ae, 'i'oo sia orisi nau la'u fana age-lana te'efuta 'ola, tofuna nga alata agu 'e 'amoe 'ua.

⁵ Ma tete'e ala Jisas ka fata 'ilo'oo fana nga ta'a ni taunga'inga lo'oo, "Moru agea mola te'efuta 'ola na'a ngaia 'e iiria famooru."

⁶ Ma nga ono kokole 'ola ba'ita fana ka'ona'a gila launge'enia 'ania fou ngaia to'oru 'i no'ona, fana nga narufilana ninima suria nga falafala 'i Jiu. Te'e kokole 'ola ngaia toto'o fe'enia rua akwale'e galon na ka'o. ⁷ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fana nga ta'a ni taunga'inga no'ona, "Moru ufia ni kokole 'ola lo'oo 'ania nga ka'o." Ma gila ka ufia leleka maka fongu no'o." ⁸ Ma ngaia ka fata 'ilo'oo faga, "Moru ngaria nga ka'o sisika, ma moru ka kwatea fana nga wane ba'ita na nga afolonga lo'oo."

Ma gila ka kwatea fana, ⁹ ma ngaia 'e go'u to'ona nga ka'o lo'oori, ma nga ka'o laka'u 'e lamadu'aa no'o fana waen. Ma ngaia 'ame su'asuria nga waeni lo'oo ngaia 'e eta mai fa'asia 'i fai. Tafe'ua ma ni wane ni taunga'inga lo'oo gila ngaria mai nga ka'o lo'oori na gila su'asuria te'efou. Sui ma wane ba'ita lo'oo ka soea mai nga alakwa fooru lo'oori, ¹⁰ ma ka fata 'ilo'oo fana, "Furifuri na falafala adauru, ta'a gila kwatea nga waeni nga 'e le'a 'i na'o fana ta'a, ma 'i burina nga ta'a gila go'u 'e sui, ngaia bi'i kwatea nga waeni nga 'e 'ame masi'a. Tafe'ua ma 'i'oo gonia mola nga waeni le'ale'a lo'oo leleka maka nigi lo'oo no'o."

¹¹ Ngaia no'o nga 'ola ni 'alefosilai eteeta na la Jisas ngaia 'e agea 'i Galili, 'i 'ubulana nga fanua 'i Kena. Lo'oo ngaia 'e faate'enia nga tegelangaa ba'ita aana, ma nga fufu'iwane aana gila ka tagoto'o no'o ana.

¹² Ma 'i buri, la Jisas fe'enia tete'e aana, ma ni wane gila futa, ma nga fufu'iwane aana, gila ka leka no'o fana nga fanua 'i Kapaneam. Ma gila ka to'oru 'i no'ona suria tani gani ngaa'i.

La Jisas 'e belo'a nga ta'a fa'asia 'ubulana nga

'Ifi Abu na God

(Mat 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46)

¹³ Aia, ma galangia no'o nga Fangalaa na Tala Riunga na nga ta'a 'i Jiu, la Jisas 'e leka fana nga fanua ba'ita 'i Jerusalem.

¹⁴ Ma 'i no'ona 'ubulana 'Ifi Abu na God, ngaia 'e agasia nga ta'a lo'oo gila fa'afori 'ania nga buruka, ma nga sifisifi, ma nga

bola fana tabonga. Ma ngaia ka agasia la'u mola nga ta'a na'a gila lamadu'aa nga bata gila nana'i na fofoda aaga. ¹⁵ Ma ngaia ka launge'enia 'ola fana kwa'inga 'ania kwalo, ma ka belo'a no'o buruka, ma nga sifisifi, ma nga 'ola te'efou fa'asia 'ubulana 'Ifi Abu na God. Ma ngaia ka fo'itori no'o na fofoda na nga ta'a lo'oo gila lamadu'aa 'ania nga bata, ma ka tagale'enia no'o bata aaga. ¹⁶ Ma ngaia ka kwa'i tatala suria nga ta'a lo'oo gila fa'afori 'ania nga bola maka 'ilo'oo, "Moru ngaria no'o 'ola lo'oo 'i maa! Moru sia launge'enia mola nga 'Ifi na Mama'a agu fana lefu na 'uusinga."

¹⁷ Ma nga fufu'iwane aana gila ka manata to'ona nga Girigiringa Abu laka'u ngaia 'e fata 'ilo'oo, "God, nga kwaimaanga agu fana nga 'ifi amu, 'e 'ilaka'u nga eele ne'e nunula 'i 'ubulana mangogu." ✧

¹⁸ Ma nga ta'a na'ona'o 'i Jiu gila ka orisia la Jisas ma gila ka 'ilo'oo, "Lauta God ne'e kwatea tegelangaa famu fana agelana ni 'ola lo'oori, faate'enia nga 'ola ni 'alefosilai fameeru!"

¹⁹ Ma la Jisas ka lamadu'aga maka 'ilo'oo, "Lauta moru osia nga 'Ifi Abu lo'oo, nau taku fa'aulaa la'u mola 'ubulana oru ma'e gani.

²⁰ Ma gila orisia la'u ma gila ka 'ilo'oo, "Uta'i na to'o fa'aulaa mola 'ubulana oru ma'e gani lo'oo, welakau? Nga 'Ifi Abu na God lo'oo, gila launge'enia suria fai akwale'e farisi ma ono ai."

²¹ Tafe'ua ma nga 'Ifi Abu lo'oo la Jisas ngaia 'e fata suria na nga nonina 'i talana. ²² Ma nga alata God 'e tata'ea fa'asia nga maenga lo'oo nga fufu'iwane aana bi'i manata to'ona na ngaia 'e iiria nga 'ola lo'oo, ma gila ka bi'i tagoto'oa na nga Girigiringa Abu ma nga 'ola lo'oo la Jisas 'e iiria.

²³ Ma nga alata la Jisas ngaia 'e nana'i 'i Jerusalem na nga Fangalaa na Tala Riunga, nga ta'a 'e aula gila tagoto'o no'o ana, tofunu gila agasia no'o ni 'ola ni 'alefosilai lo'oo ngaia 'e agea. ²⁴ Ma tafe'ua 'ani 'ino'ona, la Jisas ngaia 'ame faate'eni mousia ni 'ola te'efou 'ubulana manatalana, tofunu ngaia 'e su'a mola na manatalana ta'a te'efou. ²⁵ Gwa'a te'efuta wane 'ame kwairii te'ana 'ania te'efuta 'ola suria nga

ta'a, ngaia 'e su'a mola na nga 'ola te'efou 'ubulana manatalaga.

3

La Jisas fe'enia la Nikodimas

¹⁻² Na te'e alata ngaa'i, te'e wane ba'ita 'i Jiu, ngaia 'e leka mai te'ala Jisas. Nga wane lo'oori latana la Nikodimas, ngaia nga wane na Farasii. Ngaia 'e leka mai te'ala Jisas 'ubulana logo, ma ka alafuu 'ilo'oo fana, "Wane kwaifa'ananaunga, 'imeeru meru su'aai 'i'oo na nga wane ni kwaifa'ananaunga na God 'e kwatea mai, tofunu ni 'ola ni 'alefosilai lo'oo 'i'oo agea, 'ato fana te'efuta wane 'ani agea lauta God 'ame nana'i fe'enia."

³ La Jisas 'e lamadu'aa maka fata 'ilo'oo fana, "Ola kwala'imori nau ku iiria famu, 'e 'ato fana te'efuta wane 'ani ru'u 'ubulana nga mooringa na God 'e ba'ita fafia, lauta ngaia 'ame futa la'u la'u."

⁴ Ma la Nikodimas 'e orisia la Jisas maka 'ilo'oo, "Nga wane ne'e ba'ita no'o, ngaia te'e futa la'u la'u la'a 'uta'i, welakau? 'Ato 'e iiki fana nga wane lo'oo 'ani ori la'u 'ubulana ni tete'e aana, ma ka futa la'u la'u la'a mai!"

⁵ La Jisas 'e fata 'ilo'oo fana, "Ola kwala'imori nau ku iiria famu. 'Ato 'e iiki fana te'efuta wane 'ani ru'u 'ubulana mooringa lo'oo God 'e ba'ita fafia, lauta ngaia 'ame futa na ka'o ma nga Anoe 'ola Abu." ⁶ Nga wane 'e to'o na mooringa na fanua lo'oo 'i wado tofunu ngaia futa na nga mama'a aana fe'enia nga tete'e aana. Ma wane te'e to'o na mooringa fooru tofunu ngaia 'e futa na Anoe 'ola Abu na God. ⁷ 'T'oo sia 'alefo mola, tofunu nau ku iiria famu 'i'oo 'ani futa fooru la'u. ⁸ Nga Anoe 'ola Abu ngaia 'e 'ilaka'u nga iru. Gwa'a 'i'oo longoa nga iru, 'i'oo sia agasia mola ngaia 'e leka mai fa'asia 'i fai, 'amoe ma ngaia 'e leka fani fai. Ma nga Anoe 'ola Abu 'e 'ino'ona la'u mola, 'i'oo sia agasia mola ngaia te'e lamadu'aa 'utaa na wane fana 'ani arua nga wane fooru."

⁹ La Nikodimas 'e kwaiorisi la'u maka 'ilo'oo, "Ilo'oo ma nga 'ola lo'oo te'e lau 'utaa welakau?"

¹⁰ La Jisas 'e lamadu'aa maka 'ilo'oo fana, "T'oo lo'oo nga wane ni kwaifa'ananaunga ba'ita 'i Jiu lo'oo no'o. Ma 'uta'i na'a 'i'oo 'ame su'a mola na nga fa'aladanga lo'oo? ¹¹ 'Ola kwala'imori nau ku iiria famu, 'imeeru meru alafuu suria nga 'ola na'a meru su'a ai, ma meru ka alafuu suria nga 'ola na'a meru agasia. Ma te'efuta wane amooru 'ame tagoto'o mola. ¹² Aia, ma lauta moru 'ame tagoto'o na nga 'ola lo'oo nau ku kwairii ai te'amooru suria nga 'ola na fanua lo'o 'i wado, 'i no'ona ma tamoru tagoto'o 'uta'i agu lauta nau ku kwairii te'amooru suria nga 'ola mai 'i langi? ¹³ Ma te'i nau, na nga Wela na Wane, lo'oo nau ku su'asuria nga 'ola ne'e lau mai 'i langi, tofunu nau ku sifo mai fa'asia 'i langi. Ma te'efuta wane 'amoe la'u lo'oo ne'e leka mai fa'asia 'i langi."

¹⁴ Na alata laka'u 'i na'o, la Moses ngaia 'e launge'enia nga me'e waa 'ania nga aeon laka'u 'i 'ubulana nga gule'e lefu langalanga, ma ka arua 'i langi 'i gouna nga 'ai laka'u.* Ma ngaia 'e 'ino'ona la'u mola, tagila arua nga Wela na Wane 'i langi 'i gouna nga 'ai, ¹⁵ fana ni dai na gila tagoto'o agu, tagila momoori firi. ¹⁶ God 'e faate'enia nga kwaimaanga ba'ita aana fana nga ta'a te'efou fofona fanua lo'o 'i wado, ngai lo'oo ngaia 'e kwatea mai nga Wela mouta'i aana, fana ni dai na'a gila tagoto'o ana, 'ato 'agila mae, tafe'ua ma tagila momoori firi. ¹⁷ God 'ame kwatea mai nga Wela aana 'ubulana fanua lo'o 'i wado fana nga sufalana nga ta'a, ma ngaia 'e kwatea mai fana fa'amoorilaga.

¹⁸ "Ma ni dai ne'e tagoto'o na nga Wela aana, God 'e sia sufaa mola. Ma ni dai ne'e 'ame tagoto'o ana, God 'e sufaa 'e sui no'o, tofunu ngaia 'ame tagoto'o na nga wela mouta'ia aana. ¹⁹ God 'e sufaga tofunu 'ola lo'oo: Nga lalanga, ngaia 'e nigi mai 'ubulana nga fanua lo'o 'i wado. Tafe'ua ma nga ta'a, gila aile'a mola fe'enia nga logologo'angaa riufia nga lalanga, tofunu nga abulolaga 'e ria. ²⁰ Du'ana ni dai na'a falafala aana 'e ria, ngaia 'e ma'asini te'enia lalanga, ma ngaia 'ame

* **3:14** Alata God 'e kwa'i ta'a 'i Israel 'ania waa, ngaia 'e iiria ala Moses 'ani arua nga nunu'i 'ola na waa 'i langi na nga 'ai. Ta'a te'efou na gila aga fana waa no'ona, gila gulaa fa'asia nonifinga no'ona na waa.

siria lekanga mai fana lalanga, tofuna ngaia 'ame siria abulongaa 'ame le'a aana 'ani faata'i. ²¹ Tafe'ua ma ni dai ne'e agea 'ola 'e odo, ngaia 'e leka mai fana lalanga, fana nga lalanga lo'oo 'ani faate'enia nga 'ola na'a ngaia 'e agea 'e leka suria kwaisiringa na God."

La Jon wane ni naruabunga 'e alafuu suria la Jisas

²² Ma burina, la Jisas fe'enia nga fufu'iwane aana gila leka fani Judea, ma gila ka nana'i 'i no'ona. Ma ngaia ka naruabu na ta'a 'i no'ona. ²³ Ma nga alata no'ona la'u mola, la Jon 'e naruabu na nga ta'a na fanua 'i Aenon galangia fanua 'i Salim. La Jon 'e naruabu aga 'i no'ona, tofuna lefu no'ona ka'o ngaia 'e aula ai. Aia, ma ta'a 'e aula la'u mola gila ka leka te'ana fana naruabunga. ²⁴ (Na alata no'ona, gila 'ame arua 'ua la Jon 'ubulana 'ifi na lokafu.)

²⁵ Nga alata no'ona, tani wane na fufu'iwane ala Jon, gila orikwaisu'usu'ui fe'enia te'e wane 'i Jiu suria nga falafala fana nga narufilana noniga, fana 'agila kwari 'i maana God. ²⁶ Ma fufu'iwane ala Jon gila leka te'ala Jon, ma gila ka fata 'ilo'oori, "Wane kwaifa'ananaunga, 'i'oo su'asuria nga wane laka'u ngai fe'eni'o gula loko'u na ka'o 'i Jodan, na'a 'i'oo alafuu suria? Na alata lo'oo, ngaia 'e naruabu no'o na ta'a, ma nga ta'a 'e aula, gila ka leka te'efou no'o te'ana."

²⁷ Ma la Jon ka lamadu'aga maka 'ilo'oo, "Nga wane ngaia 'e agea mola nga taunga'inga na'a God 'e kwatea fana. ²⁸ Amooru moru longoa te'efou no'o laka'u nau ku iiria famooru, 'inau nga Kraes 'amoe. Nau wane nau ku leka mai 'i na'o fana 'aku sasaria ta'a fana. ²⁹ Mooru su'aai, alata wane 'e fuageni, nga noni laka'u ngaia noni na nga alakwa fooru no'o. Ma nga wane ni kwaimaanga na alakwa fooru lo'oori, ngaia 'e aile'a ba'ita alata ngaia 'e longoa nga kwala 'e 'ola na wane alakwa fooru. Ma ka 'ilo'oo la'u mola fana 'inau. Nau ku aile'a ba'ita na alata lo'oori, tofuna la Jisas ngaia 'e nigi no'o. ³⁰ Ngaia 'e le'a fana 'agila fa'aba'ita nga Kraes ma gila ka arusika'a no'o agu.

³¹ "Kiu, ma nga wane ne'e leka mai fa'asia 'i langi, ngaia 'e taringa'i maka ba'ita riufia nga ta'a te'efou. Te'efuta wane na fanua lo'o 'i wado 'e leka mai fa'asia fanua lo'o 'i wado. Ma ngaia 'e su'ana alafuunga suria nga 'ola ne'e lau 'ubulana fanua lo'o 'i wado la'u mola. Ma nga wane ne'e leka mai fa'asia 'i langi, ngaia 'e taringa'i maka ba'ita riufia nga ta'a te'efou. ³² Ngaia 'e alafuu wataga suria 'olataa na'a ngaia 'e agasia maka longoa. Ma gwa'a 'ani 'ino'ona, te'efuta wane 'ame siria mola tagoto'onga na 'olataa na'a ngaia 'e fata 'i suria.

³³ Ma nga wane na'a ngaia 'e tagoto'o ana 'olataa na'a ngaia 'e iiria, nga wane lo'oori ngaia 'e faate'enia 'ola na'a God 'e iiria ngaia 'e kwala'imori. ³⁴ Ma nga wane na'a God 'e kwatea mai fa'asia 'i langi, ngaia 'e foulange'enia fatalana God, tofuna God 'e kwatea no'o mai nga Anoe 'ola Abu aana fana 'ani fa'afongua maka boonua. ³⁵ Ma God nga Mama'a 'e kwaimaa ba'ita no'o fana Wela aana, ma ka arua ngaia 'ani ba'ita fafia nga 'ola te'efou. ³⁶ Ma ni dai ne'e tagoto'o na nga Wela lo'oo, ngaia te'e momoori firi. Ma ni dai ne'e 'ame tagoto'o na Wela lo'oo, ngaia te'e mae, ma kwaisu-faingaa na God fana te'e nana'i firi."

4

La Jisas 'e alafuu fe'enia nga noni 'i Samaria

¹ Nga ta'a Farasii gila longoa na nga ta'a 'e aula gila ka leka suria la Jisas maka riufia la Jon wane ni naruabunga, ma ngaia ka naruabu na ta'a riufia la Jon la'u mola. ² (Tafe'ua ma la Jisas ngaia 'ame naruabu mola na ta wane. Nga fufu'iwane aana na gila agea 'ola lo'oo.) ³ Tofuna 'ola lo'oo la Jisas fe'enia nga fufu'iwane aana, gila ka leka no'o fa'asia gule'e lefu 'i Judea, ma gila ka leka no'o fana gule'e lefu 'i Galili. ⁴ Ma nga alata gila leka kau fani Galili, gila ka riu no'o na gule'e lefu 'i Samaria.

⁵ Ma gila ka nigi na fanua 'i Saeka 'i 'ubulana nga gule'e lefu 'i Samaria, na ngaia 'e to'oru galangia nga wado na la Jakob ngaia 'e kwatea fana wela aana la Josef 'ua mai na'o. ⁶ Ma me'e ka'o na la Jakob 'e 'eria 'e

to'oru la'u mola 'i no'ona. Ma la Jisas ngaia ka to'oru nigifana nga ka'o lo'oori tofuna ngaia 'e kweo no'o na nga lekanga. Ma nga alata no'ona, ngaia 'e to'omia no'o nga dalototo'o na gani.

⁷⁻⁸ Burina nga fufu'iwane aana gila leka na fanua no'ona fana 'agila foria fangalaa, te'e noni fa'asia 'i Samaria 'e leka mai fana 'ani ufia ka'o ana. Ma la Jisas ka alafuu 'ilo'oo fana, “Oi kwatea mai nga ka'o, 'aku go'u madi welakau.”

⁹ Ma nga noni no'ona ka lamadu'aa maka 'ilo'oo, “'Too nga wane 'i Jiu, mai nau nga noni 'i Samaria. 'Utaa na 'i'oo kwaisoe agu fana ka'o fana go'unga?” Ngaia 'e alafuu 'ilo'oo, tofuna nga ta'a 'i Jiu gila 'ame uguogu fe'enia nga ta'a 'i Samaria.

¹⁰ Ma la Jisas ka lamadu'aa maka 'ilo'oo, “'Too 'ame su'asuria nga 'olataa na God 'e siria 'ani kwatea famu, ma 'i'oo 'ame su'asuria ni dai ne'e kwaisoe amu fana ka'o. Lauta 'i'oo su'aai, 'i'oo to'o kwaisoe agu, mai nau taku kwatea nga ka'o na mooringa firi famu.”

¹¹ Ma nga noni no'ona ka alafuu 'ilo'oo fana, “Welakau, 'i'oo 'ame to'o na te'efuta 'ola fana ufilana ka'o, ma nga ka'o lo'oo 'e sifo 'e iiki la'u mola. 'Too to'o daria nga ka'o na mooringa no'ona 'i fai welakau? ¹² Nga wawarifu meeru la Jakob na ngaia 'e kwatea nga me'e ka'o lo'oo fameeru. Ma ngaia, fe'enia nga ru'uru'ua aana, ma ni 'ola na gila to'o ai, gila go'u la'u mola na me'e ka'o lo'oo. Fe'ua? 'Too madafia iiria 'i'oo ba'ita 'e riufia la Jakob welakau?”

¹³ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo, “Ni dai ne'e go'ufia nga ka'o lo'oo, ngaia 'e su'asuria 'ani maarigo'u la'u mola. ¹⁴ Tafe'ua ma ni dai ne'e go'ufia nga ka'o lo'oo nau taku kwatea, ngaia 'e sia maarigo'u la'u. Ma nga ka'o lo'oo nau taku kwatea fana te'e 'ilaka'u nga me'e ufu moori ne'e kwatea nga mooringa firi fana.”

¹⁵ Ma nga noni no'ona ka alafuu 'ilo'oo, “Welakau, to'o kwatea no'o ka'o no'ona fagu, fana nau ku sia maarigo'u la'u, mai nau ku sia leka la'u mai 'i lo'oo fana ngarilana ka'o la'u.”

¹⁶ Ma la Jisas ka alafuu 'ilo'oo fana, “Oi leka, moko soea mai nga kwaiimu, ma molo ka ori mai 'i lo'oo.”

¹⁷ Ma nga noni lo'oo ka lamadu'aa maka 'ilo'oo, “Nau ku 'ame to'o na wane.”

La Jisas ka fata 'ilo'oo, “'Too alafuu kwala'imori alata 'i'oo iiria 'i'oo 'ame to'o na ta wane. ¹⁸ Tafe'ua, 'i'oo to'o no'o na nga nima wane, ma nga wane no'ona 'i'oo nana'i fe'enia na alata lo'oo, ngaia nga kwaiimu kwala'imori 'amoe la'u mola. Nga 'ola na 'i'oo iiria fagu 'e kwala'imori no'o.”

¹⁹ Ma nga noni no'ona ka lamadu'aa maka 'ilo'oo, “Welakau, nau ku su'aai 'i'oo nga profet. ²⁰ Nga wawarifu meeru, gila fo'asia God 'i gouna busu lo'oori. Ma mooru nga ta'a 'i Jiu, moru iiria lefu fana fo'osilana God na'a 'i Jerusalem. 'Ilo'oo ma 'i fai na rua lefu lo'oo ne'e kwala'imori welakau?”

²¹ Ma la Jisas ka alafuu fana noni laka'u maka 'ilo'oo, “Oi tagoto'o agu, nga alata te'e nigi mai fana nga ta'a gila sia fo'asia mola nga Mama'a 'i gouna busu lo'oo 'amoe ma 'i Jerusalem. ²² Mooru nga ta'a 'i Samaria, moru bobolosia mola ni dai na'a moru fo'asia. Tafe'ua ma meeru nga ta'a 'i Jiu, 'imeeru meru su'asuria ni dai na'a meru fo'asia, tofuna falafala na God fana fa'amoirilana ta'a 'e 'ita mai fa'asi 'ameeru ta'a 'i Jiu. ²³ Tafe'ua ma nga alata te'e nigi mai, ma ngaia lo'oo 'e eta no'o, fana nga ta'a na gila fo'asia kwala'imori 'agila fo'asia God 'ania tegelangaa na nga Anoe 'ola Abu ma suria to'onga na God. Nga Mama'a 'e kwailo'ofia ta'a 'ilo'oo fana 'agila fo'asia. ²⁴ God na'a Anoe 'ola, ma ta'a na gila fo'asia, gila fo'asia 'ania tegelangaa na Anoe 'ola Abu ma suria to'onga na God.”

²⁵ Ma nga noni lo'oori ka alafuu 'ilo'oo fana, “Nau ku su'aai nga Kraes* te'e nigi mai. Ma na alata na'a ngaia 'ani nigi mai, ngaia te'e kwairii te'adauru 'ania nga 'ola te'efou.”

²⁶ La Jisas 'e lamadu'aa maka 'ilo'oo, “Nau lo'oo nau ku alafuu fe'eni'o, nau na nga wane no'ona.”

²⁷ Ma nga alata no'ona, nga fufu'iwane aana gila ka nigi no'o mai, ma gila ka 'alefo ba'ita, tofuna gila agasia la Jisas ngaia

* 4:25 Agasia 'Kraes' na diksonari.

'e alafuu mola fe'enia nga noni no'ona. Tafe'ua ma te'efuta wane aga 'ame orisia mola nga noni lo'oo 'ilo'oo, "Olataa na'a 'i'oo siria," ma gila 'ame orisia la'u mola la Jisas 'ilo'oo, "Fe'ua na'a 'i'oo alafuu fe'enia nga noni lo'oo?"

²⁸ Ma nga noni laka'u ka rugasia no'o ni 'ola ana fana ngarilana ka'o, ma ka ori no'o 'i fanua, ma ka kwairii fana nga ta'a no'ona, ²⁹ "Moru leka mai, fana 'amoru agasia nga te'e wane na'a ngaia 'e kwairii te'agu na ni 'ola te'efou nau ku agea. Bala nga Kraes laka'u ta'ua lo'oo no'o." ³⁰ Ma gila ka 'akwasia nga fanua laka'u, ma gila ka leka mai te'ala Jisas.

³¹ Ma nga alata no'ona, nga fufu'iwane aana gila ka fata 'ilo'oo fana, "Wane kwaifa'ananaunga, 'ania madi nga fangalaa, welakau."

³² Ma la Jisas ka lamadu'aga maka 'ilo'oo, "Nau ku to'o na nga fangalaa na'a mooru 'ame su'aai."

³³ Ma nga fufu'iwane aana, gila ka daiorisiga kwairiu ma gila ka 'ilo'oo, "Bala te'efuta wane 'e ngaria fangalaa mai fana, ta'ua lo'oo."

³⁴ Ma la Jisas ka alafuu 'ilo'oo faga, "Nga fangalaa agu no'o fana lo'onga suria nga fatalana God ne'e kwate nau mai fai, ma nga fa'asuilana nga taunga'inga aana lo'oo ngaia 'e kwatea fagu fana agelai. ³⁵ Aia, ma moru su'a na te'e fa'aladanga laka'u ngaia 'e 'ilo'oo, 'Fai singari, sui ma nga goni 'olanga te'e bi'i lau.' Ma nau ku iiria famooru, moru agasia madi nga ta'a na'a gila leka mai. Gila 'ilaka'u nga langa'a ne'e suka no'o, ma ka sasari no'o fana gonilai. ³⁶ Ta'a na gila gonia lodona 'ola 'ubulana langa'a, gila ngaria nga foforinga aga. Ma lodona 'ola na'a ta'a na gila ngaria na mooringa firi. Nga ta'a na gila kirua 'ola, ma nga ta'a na gila gonia 'ola, tagila aile'a te'efou. ³⁷ Ma nga alafuunga 'e kwala'imori ne'e fata 'ilo'oo, 'Te'e wane ngaa'i ngaia 'e kirua 'ola, ma nga wane ngaa'i 'e gonia 'ola.' ³⁸ Nau ku ale 'amooru fana nga gonilana 'ola 'ubulana langa'a na'a moru 'ame taunga'i ai. Du'ana tani wane ngaa'i gila taunga'i no'o ai, ma mooru ka ngaria tago no'o na le'anga na taunga'ilaga."

³⁹ Ma nga ta'a 'e aula na nga gule'e lefu lo'oo 'i Samaria, gila tagoto'o no'o ala Jisas tofuna nga noni no'ona ngaia 'e kwairii 'ilo'oo faga, "Ngaia 'e kwairii te'agu 'ania 'ola te'efou na'a nau ku agea." ⁴⁰ Ma nga alata gila leka mai te'ala Jisas, gila ka 'unea fana ngaia 'ani nana'i la'u mola fe'eniga. Ma la Jisas ka nana'i no'ona suria rua gani.

⁴¹ Ma nga ta'a 'e aula la'u gila ka tagoto'o tofuna nga alafuunga lo'oo ala Jisas. ⁴² Ma gila ka fata 'ilo'oo fana nga noni lo'oo ma gila ka 'ilo'oo, "Meeru meru tagoto'o no'o lo'oo, 'amoe la'u tofuna nga 'ola laka'u 'i'oo fata suria fameeru, tafe'ua ma tofuna na'a meeru talameeru meru longoa nga fatalana la'u mola. Ma meru ka su'aai na'a ngaia no'o nga Wane ni Kwaifa'amooringa kwala'imori fana ta'a te'efou."

⁴³ Buri na la Jisas fe'enia fufu'iwane aana gila nana'i na fanua no'ona suria rua gani 'e sui, gila bi'i leka fana 'i Galili. ⁴⁴ La Jisas 'i talana na'a ngaia 'e alafuu 'ilo'oo, "Nga ta'a gila 'ame iiri ba'ita no'o na nga profet 'ubulana fanua aana 'i talana." ⁴⁵ Ma alata la Jisas 'e ori mai fana 'i Galili, nga ta'a lo'oori gila kwaloa, suria gila leka la'u mola 'i Jerusalem fana Fafangalaa na Tala Riunga, ma gila ka agasia nga 'ola na'a la Jisas ngaia 'e agea 'i no'ona.

La Jisas ngaia 'e gulaa nga wela na wane ba'ita

⁴⁶ Ma la Jisas ka ori la'u fani Kena 'ubulana nga gule'e lefu 'i Galili, nga lefu laka'u ngaia 'e bulosia nga ka'o fana nga waen. Ma nga alata ngaia 'e nana'i 'i no'ona, nga alakwa na te'e wane ba'ita fa'asia 'i Kapaneam, ngaia 'e fii 'e ba'ita 'e iiki. ⁴⁷ Ma nga alata nga wane lo'oo 'e longoa la Jisas ngaia 'e leka no'o fa'asia 'i Judea ma ka ori la'u mai fani Galili, ngaia 'e leka mai te'ala Jisas, fana 'ani soea fana 'ani leka fe'enia fani Kapaneam, fana 'ani gulaa nga alakwa aana, tofuna ngaia 'e fii maka gagalani mae no'o. ⁴⁸ La Jisas ka alafuu 'ilo'oo fana, "Moru siria mola 'amoru agasia 'ola ni 'alefosilai sui ma tamoru bi'i tagoto'o agu."

⁴⁹ Gwa'a la Jisas 'e fata 'ilo'oo, nga wane lo'oo ngaia 'e 'unea no'o la Jisas, "Alafa, to'o leka madi mai fe'eni nau, fa'asia nga wela agu ta mae mola."

⁵⁰ Ma la Jisas ka alafuu 'ilo'oo fana, “O'i ori no'o kau, nga alakwa amu ngaia 'e gwari'a no'o.”

Ma nga wane no'ona ka leka no'o, tofuna ngaia 'e tagoto'o na nga fatalana la Jisas.

⁵¹ Ma alata ngai 'ua mola kau suria tala, nga ta'a ni taunga'inga aana, gila ka totola mai fana kwairiinga te'ana, ma gila ka 'ilo'oo, “Wane ba'ita nga wela laka'u amu, ngaia 'e gwari'a no'o!”

⁵² Ma nga wane ba'ita lo'oori ka orisiga alata taa na'a nga alakwa ana ngaia 'e gwari'a ai.

Ma gila lamadu'aa 'ilo'oo, “Nga 'ago'agonga 'e sui fa'asia naboni na alata sisina 'e asua.” ⁵³ Ma nga mama'a na wela lo'oo 'e su'a no'o na alata laka'u la Jisas 'e iiria fana, “Nga alakwa amu ngaia 'e gwari'a no'o.” Ma 'i burina 'ola lo'oo, nga wane ba'ita lo'oo fe'enia nga ta'a te'efou 'ubulana 'ifi aana, gila ka tagoto'o no'o ala Jisas.

⁵⁴ Ma 'ola lo'oori nga ruana 'ola ni 'alefosilai na'a la Jisas 'e agea na alata ngaia 'e ori mai fa'asia 'i Judea fani Galili.

5

La Jisas 'e gulaa te'e wane na Sabat

¹ 'I burina 'ola lo'oori, la Jisas ka leka fani Jerusalem fana te'e fafangalaa 'i Jiu. ² 'I Jerusalem, te'e ka'o ngaia 'e nana'i mola galangia nga lefu na'a gila fa'alataa 'ania tatafa na sifisifi. Aia, ma nga alafuunga na ta'a 'i Jiu, gila iiria nga ka'o lo'oori 'ania 'i Betsaeda. Ma nga nima fofoda 'e tekwa na'a gila nana'i 'i nigifana nga me'e 'ekwa lo'oori. ³⁻⁴ Ta'a 'e aula iiki na'a gila eeno fofona fofoda no'ona. Ta'a no'ona gila fii 'ania ni late'e fiinga kwaitatari: ta'a maaga 'e logo, ta'a noniga 'e mae, ma ta'a nimaga 'e mae ma nga 'a'agea 'e mae la'u mola.* ⁵ Ma te'e wane 'e to'oru fe'eniga 'i no'ona, ngaia 'e fii no'o suria oru akwale'e farisi ma kwaru ai. ⁶ Ma la Jisas ka agasia ngaia eeno mola na lefu no'ona, ma ngaia 'e su'aai na'a ngaia 'e fii 'e aburu no'o mai, ma ngaia

ka orisia nga wane no'ona maka 'ilo'oo, “'Ilo'oo ma 'i'oo siria 'ano gwari'a?”

⁷ Ma nga wane no'ona ka lamadu'aa la Jisas maka 'ilo'oo, “Wane ba'ita, te'efuta wane 'amoe agu fana 'ani ngari nau fana 'ubulana ka'o lo'oo na alata na'a ka'o 'e 'asu. Na alata 'e aula, alata nau ku sasari fana 'aku leka 'ubulana ka'o lo'oo, tani wane ngaa'i gila leka no'o ai 'i na'o fa'asi nau.”

⁸ Ma la Jisas ka alafuu 'ilo'oo, “Tata'e, moko ngaria no'o futa'i amu moko leka no'o.” ⁹ Ma te'e alata no'ona mola, nga wane lo'oori ka le'a no'o, ma ngaia ka tata'e, ma ka ngaria no'o futa'i aana, ma ka leka no'o.

Ma nga gani no'ona nga Sabat. ¹⁰ Ngaia lo'oo nga ta'a na'ona'o 'i Jiu, gila ka alafuu 'ilo'oo fana wane na'a ngaia 'e gwari'a, “Tala'ina nga Sabat, ma ngaia 'e abu 'e iiki na tagi adauru fana 'i'oo 'ani ngaria nga futa'i amu.”

¹¹ Wane lo'oori ka alafuu 'ilo'oo faga, “Nga wane na ngaia 'e gulaa nau, ngaia 'e iiria 'aku ngaria futa'i agu, ma kua leka.”

¹² Ma gila ka orisia la'u ma gila ka 'ilo'oo, “Wane ngai taa ne'e iiria 'i'oo 'ani agea nga 'ola no'ona, welakau.”

¹³ Tafe'ua ma nga wane lo'oo 'e bobolosia mola la Jisas, tofuna nga ta'a 'e aula iiki na'a gila nana'i na lefu no'ona ma la Jisas ka leka no'o kau.

¹⁴ Ma 'i burina, la Jisas bi'i daria 'ubulana 'Ifi Abu na God, ma ka alafuu 'ilo'oo fana, “O'i longo madi mai, na alata lo'oo, 'i'oo le'a no'o. 'O'i abulo no'o fa'asia abulongaa laka'u amu 'ame le'a fa'asia te'efuta 'ola 'e ria iiki ta bi'i lau amu la'u 'i buri.”

¹⁵ Na alata wane laka'u ngaia 'e ru'u 'i maa fa'asia nga 'Ifi Abu na God, ngaia 'e leka te'ana ta'a na'ona'o 'i Jiu, maka alafuu 'ilo'oo faga, “La Jisas laka'u ngaia 'e gula nau.” ¹⁶ Ma nga alata no'ona, gila ka eta no'o fana marimaenga ala Jisas, tofuna ngaia 'e gulaa nga wane lo'oo na Sabat.

¹⁷ Ma la Jisas ka alafuu 'ilo'oo faga, “Lauta na Mama'a agu ngaia 'e taunga'i

* **5:3-4** Tani girigiringa 'ua gila ladoa verse lo'oo, Tani ta'a gila mamania nga alata ka'o 'ani 'asu'asu, tofuna gila madafia iiria nga enselo na God ne'e sifo mai ma ka 'asua nga ka'o lo'oori. Ma ni dai na gila sifo 'ubulana ka'o 'i na'o burina na'a ngaia 'asu, ngaia 'e gwari'a no'o fa'asia nga fiinga na'a ngaia 'e to'o ai.

gani mai gani, nau la'u mola nau taku taunga'i la'u mola 'ino'ona.”

¹⁸ Aia, ma tofuna nga alafuunga lo'oori, ngaia agea manatalana ta'a na'ona'o 'i Jiu lo'oo ka tegela no'o fana 'agila kwa'ia la Jisas 'ani mae. Gila siria kwa'ilana, suria ngaia 'ame manata ba'ita na falafala suria nga Sabat, ma gila siria 'e iiki 'agila kwa'ia suria ngaia 'e iiria God nga Mama'a aana. Alata ngaia 'e iiria 'ola lo'oo, ngaia 'e fa'atooto'ome'enia 'i talana fe'enia God.

¹⁹ Ma la Jisas ka lamadu'aga maka 'ilo'oo, “Ola kwala'imori nau ku iiria famooru. Nau, na nga Wela na God, 'e 'ato 'aku agea te'efuta 'ola 'i talagu. Nau ku agea mola 'ola na'a nau ku agasia nga Mama'a agu ngaia 'e agea. Ma 'olataa na'a Mama'a agu 'e agea, ngaia la'u mola na'a nau ku agea. ²⁰ Du'ana Mama'a agu ngaia 'e kwaimaa fagu, ma ngaia ka faate'enia fagu nga 'ola te'efou na ngaia 'e agea. Ma ngaia te'e faate'enia la'u mola fagu ni taunga'inga ba'ita la'u ne'e riufia gulalana nga ta'a lo'oo, ma tamoru 'alefo ba'ita na 'ola lo'oo nau ku agea.

²¹ Mama'a agu ngaia 'e su'aai 'ani tata'ea wane 'e mae 'ua ma ka kwatea mooringa fana. Ma 'ino'ona la'u mola, nau nga Wela aana, nau taku kwatea mooringa la'u mola fana ni dai na 'aku firiga. ²² Mama'a agu ngaia 'e sia sufaa mola te'efuta wane tofuna ngaia 'e kwatea tegelangaa fana kwaisufaingaa no'o fana nga Wela aana. ²³ Ngaia 'e agea 'ola lo'oo fagu fana nga ta'a 'agila iiri ba'ita agu, 'ilaka'u la'u mola na gila iiri ba'ita na nga Mama'a agu. Ma ni dai ne'e 'ame iiri ba'ita agu, ngaia 'ame iiri ba'ita la'u mola na Mama'a agu na ngaia 'e alenau mai.

²⁴ “Ola kwala'imori nau ku iiria famooru. Ni dai ne'e longoa nga fatalagu, ma ka tagoto'o na God ne'e alenau mai, ngaia te'e to'o na mooringa firi. Nau ku sia sufaa la'u. Ma ngaia 'e leka no'o fa'asia maenga, ma ka ru'u no'o 'ubulana mooringa kwala'imori. ²⁵ 'Ola kwala'imori nau ku iiria te'amooru, alata te'e nigi mai, ma ngaia lo'oo 'e nigi no'o mai, fana ni dai na gila leka no'o suria tala fana maenga, 'agila longo nau, nga Wela na God. Ma ni dai na gila lo'o suri nau,

tagila moori. ²⁶⁻²⁷ 'Ilaka'u nga Mama'a na nga 'aefungana mooringa kwala'imori, ngaia 'e kwate nau, nga Wela aana, 'aku 'ilaka'u la'u mola 'aefungana mooringa kwala'imori fana ta'a. Ma ngaia ka kwatea no'o tegelangaa fagu, nga Wela aana, fana 'aku sufaa nga ta'a tofuna 'inau nga Wela na Wane. ²⁸ Moru sia 'alefo mola na 'ola lo'oo. Nga alata te'e nigi mai fana ta'a na gila mae 'ua no'o, 'agila longo nau, ²⁹ ma gila ka ru'u mai fa'asia nga giru gwa'u aaga, fana ni dai na gila agea 'ola 'e le'a lo'oo, 'agila tata'e mai, fana mooringa firi. Ma ni dai na gila agea 'ola 'e ria, gila ka tata'e mai, ma gila to'oru 'ubulana nga kwa'ikwa'inga 'e nana'i firi. ³⁰ Nau ku 'ame agea te'efuta 'ola suria manatalagu 'i talagu. Nau ku su'aai nau ku sufaa ta'a suria 'olataa na nau ku longoa God ngaia 'e iiria fagu. Nga kwaisufaingaa agu ngaia 'e odo, tofuna nau ku agea suria nga 'olataa na ngaia 'e siria, mai nau ku 'ame agea suria nga kwaisiriinga agu 'i talagu.

³¹ “Lauta 'i nau 'aku kwairii suri nau 'i talagu, te'efuta wane 'e sia tagoto'o mola na kwairiinga lo'oo agu. ³² Tafe'ua ma Mama'a agu 'e kwairii la'u mola suri nau. Mai nau ku su'ana 'olataa na ngaia 'e kwairii 'ania suri nau ngaia 'e kwala'imori te'efou. ³³ Aia, ma mooru laka'u moru kwatea kau nga wane 'amooru te'ala Jon, ma ngaia 'e kwairii te'amooru 'ania to'onga suri nau. ³⁴ Nau ku sia mangoto'o mola na nga 'olataa na wane te'e alafuu 'ania suri nau, tafe'ua nau ku alafuu suria me'e alafuunga ala Jon fana 'ani booni 'amooru fana 'amoru to'o na mooringa firi. ³⁵ Ma la Jon 'e 'ilaka'u nga me'e uunu ne'e lala 'e le'a. Ma suria te'e alata sisika, mooru moru aile'a mola suria 'olataa na ngaia 'e fata suria.

³⁶ Tafe'ua mai nau ku to'o na 'ola ne'e taringa'i 'e riufia alafuunga ala Jon. Ma nga 'ola lo'oori no'o na nga taunga'inga na nau ku agea suria nga Mama'a agu na ngaia 'e kwatea fagu fana 'aku agea. Nga taunga'inga lo'oo agu 'e faate'enia na Mama'a agu ngaia 'e alenau mai. ³⁷ Ma nga Mama'a agu 'i talana ne'e alenau mai, ngaia 'e alafuu no'o suri nau. Ma moru 'ame longoa kwalana, ma moru 'ame aga-

sia la'u mola ³⁸ ma moru 'ame kwaloa la'u mola fatalana 'ubulana moori lamooru, suria moru 'ame tagoto'o agu na ngaia 'e alenau mai. ³⁹ Mooru moru idumia nga Girigiringa Abu lo'oo furifuri, suria moru madafia iiria moru to'o na nga mooringa firi 'i tofunu. Ma nga Girigiringa Abu lo'oori ngaia 'e alafuu suri nau. ⁴⁰ Gwa'a 'ani 'ilo'oo, moru 'ame siria mola lekanga mai te'agu fana 'aku fa'amoori 'amooru.

⁴¹ “Mai nau ku 'ame kwailo'ofia te'efuta wane fana 'ani iiri ba'ita agu. ⁴² Tafe'ua mai nau ku su'aai na moru 'ame to'o mola na te'efuta kwaimaanga fana God. ⁴³ Nau ku leka mai na nga tegelangaa na Mama'a agu, tafe'ua ma moru 'ame kwalo nau mola. Ma lauta te'efuta wane ngaia 'e leka mai na nga tegelangaa aana 'i talana, tamoru kwalo le'a ana. ⁴⁴ Moru siria nga ta'a 'agila tafe 'amooru. Tafe'ua ma moru 'ame siria mola nga agelana 'ola 'e le'a lo'oo fana God 'ani tafe 'amooru. Ma tofunu ngaia 'e 'ino'ona, ngaia 'e 'ato 'e iiki no'o fana 'amooru tagoto'o agu.

⁴⁵ Nau ku sia fata mola fafi 'amooru 'i na'ona Mama'a agu. La Moses laka'u na moru madafia ngaia te'e kwaibooni amooru, ngaia no'o na te'e fata fafi 'amooru. ⁴⁶ Lauta moru tagoto'o no'o ala Moses, to'omia 'amooru tagoto'o agu la'u mola, tofunu ngaia laka'u 'e giria mai suria nau. ⁴⁷ Aia, ma tofunu 'amooru 'ame tagoto'o na 'olataa na la Moses ngaia 'e giria suri nau, ngaia 'e 'ato 'e iiki famooru 'amooru tagoto'o na 'olataa na nau ku iiria te'amooru.”

6

La Jisas 'e langonia ni nima to'oni (5,000) wane

(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

¹ Ma 'i buri, la Jisas ka olofolo no'o na asi 'i Galili na gila fa'alataa 'ania asi 'i Taebirias. ² Ma nga ogunga ba'ita gila leka la'u mola 'i burina, tofunu gila agasia ni 'ola ni 'alefosilai lo'oo ngaia 'e agea fana nga gulalana nga ta'a lo'oo gila fii. ³ Ma la Jisas ka fane 'i gouna me'e busu, ma ka to'oru 'i wado fe'enia nga fufu'iwane

aana. ⁴ Na alata no'ona, nga Fafangalaa na Tala Riunga na Jiu ngaia 'e galangi no'o. ⁵ La Jisas ka aga garigaria, ma ka agasia nga oguogunga ba'ita gila nigi mai te'ana, ma ka alafuu 'ilo'oo fala Filip, “I fai na tagoru foria nga fangalaa na te'e to'omia fana 'agoru langonia 'ania nga ta'a lo'oo te'efou?” ⁶ Ngaia 'e fata 'ilo'oo tofunu ngaia 'e siria 'ani irito'ona la Filip, tofunu ngaia 'e su'a no'o na 'ola lo'oo ngaia te'e agea.

⁷ Ma la Filip 'e lamadu'aa maka 'ilo'oo, “Gwa'a nga foforinga ne'e to'omia kwaru singari* ma 'e sia to'omia mola fana nga forilana gwa'a me'e fangalaa sisika faga.”

⁸ Ma te'e wane na fufu'iwane aana la Andru, nga wanefuta ala Saemon Pita, ngaia ka fata 'ilo'oo, ⁹ “Te'e wela wane ngai 'i lo'oo, ma ngaia 'e to'o mola na nima mani'i beret fe'enia rua gweii'a. Tafe'ua ma ngaia 'ato 'ani to'omia nga ta'a auaula lo'oo.”

¹⁰ Ma la Jisas ka iiria faga maka 'ilo'oo, “Moru iiria fana nga ta'a 'agila to'oru 'i wado.” Nga farisi ngaia 'e aula no'ona. Ma nga ta'a te'efou gila ka to'oru 'i wado, ma ngaia toto'o fe'enia ni nima to'oni (5,000) wane. ¹¹ Ma la Jisas ka ngaria mani'i beret lo'oori, ma ka baatafea God, ma ka dalo'ia fana nga ta'a lo'oo gila nana'i 'i no'ona. Ma ngaia ka agea 'ino'ona la'u mola na gweii'a no'ona. Ma gila te'efou, gila ngaria maka to'omia no'o 'olataa na gila siria te'efou.

¹² Ma alata gila bote no'o, ngaia ka alafuu 'ilo'oo fana nga fufu'iwane aana, “Moru gonia no'o furufuruna fangalaa lo'oo 'e ole, suria goru sia ngadaa mola nga ketonga.”

¹³ Ma gila ka goni te'efou no'o ai, ma gila ka fa'afongua nga akwale'e kukudu ma ruuai na nga furufuruna fangalaa ne'e ole na nga nima mani'i beret laka'u gila 'ania.

¹⁴ Ma nga alata nga ta'a gila agasia 'ola ni 'alefosilai lo'oo la Jisas ngaia 'e agea, ma gila ka fata 'ilo'oo, “Wane lo'oo, ngaia nga profet na ngaia te'e nigi mai 'ubulana nga fanua lo'o 'i wado.” ¹⁵ Ma la Jisas ka leka no'o kau fa'asiga fana nga busu te'ingaia, tofunu ngaia 'e su'aai gila galangi gila ka leka no'o mai fana 'agila ula 'i burina fana ngaia 'ani kiingi faga.

* **6:7** Grik ngaia iiria 200 denari. Te'e wane ngaia ngaria te'e denari fana foforinga aana fana te'e gani na taunga'inga.

*La Jisas 'e leka fofona
asi 'i Galili
(Mat 14:22-33; Mak 6:45-52)*

¹⁶ Ma laulafi, nga fufu'iwane aana gila ka sifo no'o fana nigifana asi no'ona. ¹⁷ Ma gila ka ta'e 'ubulana nga baru, ma gila ka eta fana 'agila olofolo no'o na asi no'ona fana nga fanua 'i Kapaneam. Ma nga logo ka logo no'o mai, ma la Jisas ngaia 'ame nigi 'ua te'aga. ¹⁸ Alata no'ona nga iru ma bio ba'ita ka to'o no'o mai. ¹⁹ Ma nga alata gila faruta to'omia nima kilomita 'amoe ma ono kilomita, gila aga kau, ma gila ka agasia la Jisas ngaia 'e leka mai fofona asi, ma ka leka galangi no'o mai te'ana baru. Ma nga fufu'iwane aana gila ma'u ma gila ka lebelebe no'o. ²⁰ Ma la Jisas ka alafuu 'ilo'oo kau faga, "Moru sia ma'u mola! Nau lo'oo mola." ²¹ Ma 'i burina nga 'ola lo'oo, ngaia ka fane 'ubulana baru, ma gila ka aile'a ba'ita. Ma alata no'ona mola ma gila ka nigi no'o na fanua na gila leka fai.

²² Ma alata ngaia 'e gani wataga no'o mai, nga oguogunga na gila nana'i 'ua na gule'e asi laka'u, gila madafia la Jisas 'e nana'i 'ua. Tofuna gila su'aai te'e baru momola ngai ai, ma gila su'a la'u mola na la Jisas 'ame leka 'ubulana baru fe'enia fufu'iwane aana. ²³ Ma tani baru ngaa'i fa'asia 'i Taebirias gila bi'i nigi galangia nga lefu laka'u la Jisas 'e baatafea God fana nga fangalaa laka'u ai, ma bi'i kwatea fana ta'a auaula laka'u. ²⁴ Ma nga alata na oguogunga lo'oori gila 'ame agasia no'o la Jisas ma nga fufu'iwane aana, gila ta'e na baru, ma gila ka leka 'agila kwailo 'ofia la Jisas 'i Kapaneam.

La Jisas ngaia nga beret na mooringa

²⁵ Ma alata gila daria la Jisas na gule'e asi no'ona, gila ka kwaiorisi 'ilo'oo ana, "Wane ni kwaifa'ananaunga, alata taa no'ona 'i'oo leka mai 'i lo'oo welakau?"

²⁶ Ma la Jisas ka lamadu'aga maka 'ilo'oo, "Ola kwala'imori nau ku iiria famooru, mooru kwailo'ofi nau, tofuna na moru 'ania mani'i beret laka'u ma moru bote, ma 'amoe la'u tofuna na moru su'aai nga fa'awatagalana nga 'ola ni 'alefosilai laka'u nau ku agea. ²⁷ Moru sia taunga'i mola fana nga fangalaa na te'e sui mola. Mooru

taunga'i fana nga fangalaa ne'e kwatea mooringa firi famooru. Nau, nga Wela na Wane na, nau taku kwatea famooru nga fangalaa na mooringa firi lo'oori, tofuna God nga Mama'a ngaia 'e faate'enia no'o na ngaia 'e aile'a fe'eni nau."

²⁸ Ngai lo'oo ta'a gila orisia 'ilo'oo, "Nga 'olataa na tameru agea fana 'ameru launge'enia nga taunga'inga na God ngaia 'e siria fameeru?"

²⁹ Ma la Jisas ka lamadu'aga maka 'ilo'oo, "Nga kwaisiriinga ala God ngaia 'e 'ilo'oo: Moru tagoto'o na wane na ngaia 'e kwatea mai."

³⁰ Ma gila ka orisia la'u 'ilo'oo, "Nga 'ola ni 'alefosilai 'utaa na to'o agea, fana 'ameru agasia ma meru ka tagoto'o amu? 'Olataa na 'i'oo to'o agea? ³¹ La Moses 'e kwatea nga beret laka'u gila fa'alataa 'ania 'mana' fana nga wawarifu meeru 'i 'ubulana nga gule'e lefu langalanga, 'ilaka'u gila giria na nga Girigiringa Abu 'ilo'oo, 'Ngaia 'e kwatea nga beret fa'asia 'i langi faga fana 'anilai.' "

³² Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo faga, "Ola kwala'imori nau ku iiria famooru, la Moses ngaia 'ame kwatea nga beret fa'asia 'i langi faga. Tafe'ua Mama'a agu ne'e kwatea faga. Ma Mama'a agu ne'e kwatea la'u mola nga beret kwala'imori fa'asia 'i langi famooru. ³³ Nga beret kwala'imori na God ngaia 'e kwatea, ngaia na nga wane ne'e sifo mai fa'asia 'i langi, ma ka kwatea nga mooringa fana nga ta'a te'efou fofona nga fanua lo'oo 'i wado."

³⁴ Ma gila ka alafuu 'ilo'oo fana, "Welakau, 'ita tala'ina maka ori 'ala'a, to'o kwatea no'o beret lo'oo fameeru."

³⁵ Ma la Jisas ka alafuu 'ilo'oo, "Nau no'o na beret na mooringa. Ni dai ne'e leka mai te'agu, ngaia 'ato 'ani molo'u la'u. Ma ni dai ne'e tagoto'o agu, ngaia 'ato 'ani maarigo'u la'u. ³⁶ Nau ku iiria famooru 'e sui no'o, gwa'a moru agasi nau, moru 'ame tagoto'o mola agu. ³⁷ Ta'a te'efou na Mama'a agu ngaia 'e kwatega fagu, tagila leka te'efou no'o mai te'agu. Ma ni dai na ngaia 'e siria lekanga mai te'agu, nau ku sia ma'asini te'enia mola.

³⁸ Tofuna nau ku sifo mai fa'asia 'i langi, 'amoe la'u fana agelana 'ola suria kwaisiriinga agu 'i talagu. Nau ku leka mai fana

agelana 'ola na God 'e siria. ³⁹ 'Ola na God ngaia 'e siria, na nau 'aku aga le'a na ta'a te'efou na ngaia 'e kwatega fagu gila sia foo mola. Ma gani 'i'isi nau taku bi'i tata'ega fana nga mooringa firi. ⁴⁰ God na Mama'a agu ngaia 'e siria ni dai na gila aga fagu, ma gila ka tagoto'o agu, 'agila momoori firi. Ma nau taku tata'ega fana mooringa na gani 'i'isi."

⁴¹ Ma nga ta'a gila ka eta 'agila ngu'ungu'u no'o burina, tofunu ngaia 'e alafuu 'ilo'oo, "Nau no'o na beret ne'e sifo mai fa'asia 'i langi." ⁴² Ma gila ka alafuu 'ilo'oo faga kwairiu, "Nga wane lo'oo la Jisas nga wela ala Josef lo'oo mola, ma goru su'a mola na mama'a aana ma nga tete'e aana. Ma 'e 'utaa na ngaia 'e iiria ngaia 'e sifo mai fa'asia 'i langi?"

⁴³ Ma la Jisas ka lamadu'aga maka 'ilo'oo, "Moru noto fa'asia nga ngu'ungu'unga 'i laloamooru. ⁴⁴ Te'efuta wane 'e sia leka mola mai te'agu lauta Mama'a agu ne'e aleanau mai 'ame talaia mai te'agu. Ma ta'a na gila leka mai te'agu, nau taku fa'amooriga na gani 'i'isi. ⁴⁵ Nga profet gila giri ma gila ka 'ilo'oo, 'God ngaia 'e kwaifa'ananau na nga ta'a te'efou.' Ma ni dai ne'e longoa Mama'a ma ka ngaria no'o su'a 'olanga fa'asia, tagila leka mai te'agu. ⁴⁶ Ma te'efuta wane 'ame agasia nga Mama'a. Te'ingaia nga wane ne'e leka mai fa'asia God no'o na ngaia 'e agasia nga Mama'a. ⁴⁷ Nga 'ola kwala'imori nau ku iiria famooru, ni dai na ngaia 'e tagoto'o agu, ngaia te'e momoori firi.

⁴⁸ Ma nau no'o na beret na nga mooringa. ⁴⁹ Nga wawarifu mooru gila 'ania nga beret laka'u gila fa'alata 'ania 'mana' 'ubulana gule'e lefu langalanga, ma gila ka mae mola. ⁵⁰ Tafe'ua ma nga beret ne'e sifo mai fa'asia 'i langi, te'efuta wane 'e 'ania, 'ato ngaia 'ani mae. ⁵¹ Mai nau na beret na nga mooringa fa'asia 'i langi. Lautu te'efuta wane 'e 'ania nga beret lo'oo, ngaia te'e momoori firi. Ma nga beret no'ona na labegu, na nau ku kwatea fana nga ta'a fofona fanua lo'o 'i wado 'agila momoori ai."

⁵² Ma nga ta'a no'ona gila ka eta no'o fana orikwaisu'usu'uinga 'i laloaga kwairiu, ma gila ka fata 'ilo'oo, "Nga wane lo'oo 'e kwate

'uta'i na nga labena fadauru fana 'anilai lo'oo?"

⁵³ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo faga, "Ola kwala'imori nau ku iiria famooru, lauta moru 'ame 'ania nga labegu, ma moru 'ame go'ufia nga 'abugu, ngaia 'e 'ato iiki 'amooru momoori firi. ⁵⁴ Ma ni dai ne'e 'ania nga labegu, ma ka go'ufia nga 'abugu, ngaia te'e to'o na nga mooringa firi, mai nau taku tata'ea na fe'e gani 'i'isi. ⁵⁵ Du'ana nga labegu no'o na ketonga kwala'imori, ma nga 'abugu no'o na 'ola ni go'ufilai kwala'imori. ⁵⁶ Ma ni dai ne'e 'ania nga labegu, ma ka go'ufia nga 'abugu, ngaia 'e nana'i fe'eni nau, mai nau ku nana'i fe'enia. ⁵⁷ Mooringa 'e 'ita mai fa'asia God, ma ngaia ne'e kwate nau mai. Mai nau ku momoori la'u mola tofunu 'i ngaia. Maka 'ino'ona la'u mola ni dai ne'e 'ania labegu, ngaia te'e momoori la'u mola tofunu 'inau.

⁵⁸ Ma 'inau ku 'ame 'ilaka'u nga beret laka'u nga wawarifu mooru gila 'ania. Gila 'ania ma gila ka mae mola. 'Inau nga beret ne'e sifo mai fa'asia 'i langi, ma ni dai ne'e 'ania nga beret lo'oo, ngaia te'e momoori firi."

⁵⁹ La Jisas 'e iiria nga 'ola lo'oo alata ngaia 'e kwaifa'ananau 'ubulana nga 'ifi ni fo'anga 'i Kapaneam.

⁶⁰ Ma nga ta'a 'e aula na gila leka suria la Jisas, gila longoa nga 'ola lo'oo ngaia 'e fata suria, ma gila ka fata 'ilo'oo, "Nga kwaifa'ananaunga lo'oo ngaia 'e 'ato 'e iiki. Ni dai na te'e leka suria?"

⁶¹ Ma la Jisas 'e su'aai gila ngu'ungu'u no'o buri na suria 'ola lo'oo, ma ngaia ka fata 'ilo'oo faga, "Ilo'oo ma nga alafu-unga lo'oori ngaia agea amooru 'ame siria lekanga suri nau? ⁶² Ngaia 'e 'uta'i lauta na moru agasi nau, nga Wela na Wane, nau 'aku ori mai fana nga lefu laka'u nau ku nana'i mai ai 'i na'o? ⁶³ Te'ingaia nga Anoe 'ola Abu ne'e kwatea nga mooringa. Ma nga tegelangaa na wane 'e sia agea mola 'ola lo'oo. Ma nga alafuunga lo'oo nau ku iiria famooru ne'e leka mai fa'asia nga Anoe 'ola Abu ne'e kwatea nga mooringa.

⁶⁴ Ma gwa'a 'ani 'ilo'oo, tani wane amooru gila 'ame tagoto'o mola." Du'ana 'ita 'ua no'o mai 'i na'o, la Jisas 'e su'a te'efou no'o ani dai na gila 'ame tagoto'o, ma ni dai

na te'e kwatea fana nga maarimae aana. ⁶⁵ Ma ngaia ka alafuu la'u 'ilo'oo, "Ngaia na'a nau ku iiria no'o famooru, te'efuta wane 'e sia leka mola mai te'agu, lauta Mama'a agu 'ame talaia mai te'agu."

⁶⁶ Ma ka 'ita na alata no'ona, nga ta'a 'e aula na gila leka suria, gila ka abulo matari no'o, ma gila 'ame leka no'o fe'enia.

⁶⁷ Ma la Jisas ka kwaiorisi na nga akwale'e wane ma ruaai aana maka 'ilo'oo, "Ilo'oo ma moru siria 'amooru ori la'u mola fa'asi nau?"

⁶⁸ Ma la Saemon Pita ka lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Alafa, 'ino'ona ma ni dai ngaa'i la'u na tameeru leka te'ana? 'I'oo no'o na 'i'oo to'o na nga alafuunga na nga mooringa firi.

⁶⁹ Meeru meru tagoto'o, ma meru ka su'aai 'i'oo no'o na Wane Abu na 'i'oo leka mai fa'asia God."

⁷⁰ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo, "Nau na nau ku firia moru no'o akwale'e wane ma ruaai. Ma gwa'a 'ani 'ilo'oo, te'e wane amooru ngaia nga adalo." ⁷¹ Na alata la Jisas ngaia 'e alafuu 'ilo'oo, ngaia 'e fata suria la Judas lo'oo, nga wela ala Saemon Iskariot. Gwa'a la Judas ngaia nga wane na akwala ma ruaai, ngaia te'e kwatea la Jisas mola fana nga maarimae aana.

7

Ni wane ni futanga ala Jisas gila 'ame tagoto'o ana

¹ Ma 'i burina nga 'ola lo'oo, la Jisas ka riu kwairiu no'o na gule'e lefu 'i Galili, tofuna ngaia 'ame siria 'ani leka fana gule'e lefu 'i Judea, suria nga ta'a na'ona'o 'i Jiu gila siria kwa'ilana no'ona. ² Ma nga fafangalaa na Jiu na gila fa'alataa 'ania nga Fafangalaa na Babala ngaia galangi 'ani lau no'o.* ³ Ma ni wane ni futanga ala Jisas, gila ka leka mai te'ana, ma gila ka fata 'ilo'oo fana, "'Oi leka fani Judea, fana 'i'oo 'ani agea tani 'ola ni 'alefosilai, fana nga ta'a na gila leka suri'o 'agila agasia. ⁴ Suria lauta te'efuta wane ngaia 'e siria ta'a 'agila aga su'ana, ngaia 'e sia fa'anagwaa mola te'efuta 'ola. Lautu 'i'oo agea 'ola ba'ita 'e aula, ngaia le'a lo'oo fana 'i'oo 'ani leka moko age faata'i ai, fana nga ta'a te'efou na fanua lo'o 'i wado 'agila

su'aai." ⁵ Ni wane ni futanga aana gila fata 'ilo'oo fana, tofuna gila 'ame tagoto'o ana.

⁶ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo faga, "Ngaia 'ame niggi 'ua na alata fana 'aku leka. Tafe'ua ma mooru su'asuria 'amoru leka mola na te'efuta alata. Suria alata te'efou ngaia 'e toto'o mola famooru. ⁷ Ta'a fofona fanua lo'oo gila 'ame to'o na te'efuta 'ola fana 'agila ma'asiri amooru ai. Tafe'ua mai nau lo'oo, gila ma'asiri agu, tofuna nau ku kwairii na 'olataa na gila agea 'e ria. ⁸ Mooru moru leka kau na fafangalaa no'ona. Nau ku sia leka mola, tofuna ngaia 'ame niggi 'ua na alata agu." ⁹ Ngaia 'e fata 'ilo'oo 'e sui, ma ngaia ka nana'i mola 'i Galili.

La Jisas 'e fa'ananaua ta'a na alata na fafangalaa

¹⁰ 'I burina ni wane ni futanga ala Jisas gila leka no'o na fafangalaa ba'ita 'i Jerusalem, la Jisas ka leka 'i buriga. Ma ngaia ka leka nagwa nagwa la'u mola, fa'asia te'efuta ta'a gila ta su'ana. ¹¹ Ma nga ta'a na'ona'o 'i Jiu, gila ka kwailo'ofia la Jisas na nga fafangalaa lo'oori, ma gila ka orisiga ma gila ka 'ilo'oo, "Nga wane laka'u ngaia no'o 'i fai?"

¹² Ma ta'a 'e aula, gila ka kwalanguru no'o suria ma gila 'ilo'oo, "Nga wane laka'u ngaia nga wane le'ale'a."

Ma tani ta'a ngaa'i gila ka iiria, "Ngaia talaia ta'a 'e aula fana lekanga suria nga kotonga aana." ¹³ Gwa'a gila fata 'ilo'oo, te'efuta wane aaga 'ame alafuu faata'i mola na manatangaa aaga suria la Jisas, tofuna gila ma'unge'enia ta'a na'ona'o 'i Jiu.

¹⁴ Burina ni gani tarito'o mola, alata gila bu'i dalototo'o na Fafangalaa, la Jisas 'e ru'u kau 'ubulana 'Ifi Abu na God, ma ka eta no'o fana fa'ananaulana nga ta'a. ¹⁵ Ma nga ta'a na'ona'o gila longoa, gila ka 'alefo ba'ita na kwaifa'ananaunga aana. Ma gila ka 'ilo'oo, "Wane lo'oo ngaia 'ame nanau 'ola mola mai na te'efuta lefu. Ma 'e fe'ua lo'oo ngaia 'e su'a na to'oni 'ola lo'oo te'efou?"

¹⁶ Na alata la Jisas 'e longoa, ngaia ka lamadu'aga maka fata 'ilo'oo, "Kwaifa'ananaunga agu ngaia 'ola agu

* 7:2 Agasia Fafangalaa na Babala na nga diksonari.

'amoe, ma ngaia 'e leka fa'asia God ne'e alenau mai." ¹⁷ Ni dai ne'e siria 'ani leka suria nga kwaisiriinga na God, ngaia te'e su'asuria lauta nga 'ola na nau ku kwaifa'ananau 'ania, ngaia 'e leka mai fa'asia God, 'amoe ma fa'asia nga manatangaa agu mola 'i talagu. ¹⁸ Lautu wane 'e kwairii mola 'ania 'ola suria nga manatangaa 'i talana, ngaia 'e siria mola fana ta'a lo'oo 'agila tafea. Tafe'ua ma nga wane na ngaia 'e siria ta'a 'agila tafea nga wane ne'e alea mai, ngaia na nga wane na ngaia 'e alafuu 'ania kwala'imoringa, ma kotonga 'e 'amoe ana."

¹⁹ Ma la Jisas ka alafuu la'u 'ilo'oo, "La Moses laka'u 'e kwatea nga tagi famooru. Ma te'efuta wane amooru 'ame lo'o mola suria tagi no'ona. Ma 'utaa na moru siria 'amooru kwa'i nau 'aku mae?"

²⁰ Ma nga ta'a na gila ogu na lefu no'ona, gila ka fata 'ilo'oo, "I'oo no'ona nga anoe 'ola 'e ria ngaia 'e ru'ufi'o! Ni dai ne'e siria 'ani kwa'i'o welakau?"

²¹ La Jisas 'e lamadu'aga maka 'ilo'oo, "Nau ku gulaa te'e wane na Sabat, ma moru ka 'alefo ba'ita ai. ²² Ma moru su'aai la Moses 'e kwatea te'e tagi famooru, fana 'amoru kwaria lofona wela wane sisita 'amooru. (Ma la Moses 'ame eta 'ola lo'oo, tafe'ua ma nga wawarifu mooru mai 'i na'o.) Ma lauta alata fana 'amooru kwaria nga wela 'amooru ngaia lau na nga Sabat, mooru moru agea mola, gwa'a ngaia nga Sabat. ²³ Lautu ngaia le'a mola fana 'amooru kwaria na Sabat, ma 'uta'i lo'oo na moru baoria fagu alata laka'u nau ku gulaa nga wane laka'u na Sabat? ²⁴ Moru sia kwaisufai mola agu suria nga 'olataa moru agasia mola 'i maa. Tafe'ua ma moru kwaisufaai 'ania kwala'imoringa.

Tani ta'a ngaa'i gila madafia la Jisas na nga Kraes

²⁵ Ma tani ta'a 'i Jerusalem gila ka fata 'ilo'oo, "Nga wane lo'oo no'o laka'u nga ta'a na'ona'o gila siria kwa'ilana!" ²⁶ Aga madi! Wane lo'oo ngaia 'e alafuu folaa no'o mai, ma gila 'ame iiria mola ta 'ola 'ani lamadu'aa. Bala gila madafia ngaia nga Kraes ta'ua! ²⁷ Tafe'ua ma alata nga Kraes 'ani leka mai, te'efuta wane 'ame su'a na lefu na ngaia 'e leka mai fa'asia. Ma nga

wane nga lo'oo, goru su'a mola na lefu na ngaia 'e leka mai fa'asia."

²⁸ Ma nga alata no'ona, la Jisas 'e fa'ananauga nga ta'a 'ubulana 'Ifi Abu na God. Ma ngaia ka fata ba'ita maka 'ilo'oo, "Moru madafia mooru moru su'a le'a agu, ma moru su'a na lefu lo'oo nau ku leka mai fa'asia. Nau ku 'ame leka mai 'ania nga kwala'imoringa agu 'i talagu! Ma nga wane na ngaia 'e alenau mai, ngaia 'e iiria 'ola kwala'imori te'efou, ma moru 'ame su'a mola ana. ²⁹ Tafe'ua mai nau ku su'a ana, tofuna ngaia na ngaia 'e alenau mai, mai nau ku leka mai fa'asia."

³⁰ Na alata no'ona, nga ta'a na'ona'o gila ka siria 'agila gemasia, tafe'ua ma ngaia 'e 'ato, tofuna alata ngaia 'ame nigi 'ua fana 'agila agea 'ola lo'oo ana. ³¹ Tafe'ua, aulalana ta'a 'i 'ubulana oguogunga lo'oori gila tagoto'o ana. Ma gila ka alafuu 'ilo'oo, "Bala ngaia nga Kraes. Suria te'efuta wane 'e sia agea mola ni 'ola ni 'alefosilai 'e riufia ni 'ola na wane lo'oo ngaia 'e agea."

³² Ma na alata nga Farasii gila longoa na ta'a gila kwalanguru suria la Jisas 'ilo'oo, gila fe'enia nga fataabu ba'ita, gila ka kwatea kau ta'a ni folonga na gila folo 'afuia 'Ifi Abu na God, fana 'agila gemasia na alata no'ona. ³³ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo, "Nau taku nana'i fe'enia mooru mola suria te'e alata ko'oko'osu, mai nau taku ori la'u mola te'ana nga wane na ngaia 'e alenau mai. ³⁴ Ma mooru tamoru kwailo 'oofi nau, ma te'e 'ato 'amooru nigi to'ogu. Du'ana ngaia 'e 'ato no'o 'amoru nigi na lefu na nau taku nana'i ai."

³⁵ Ma nga ta'a na'ona'o 'i Jiu lo'oo gila ka orisia 'i laloaga kwairiu ma gila ka 'ilo'oo, "Wane lo'oo te'e leka fani fai na dauru goru sia agasia mola? 'Ilo'oo ma ngaia te'e leka fana fanua 'i Grik, nga lefu na tani wane adauru gila nana'i mai ai, fana 'ani fa'ananauga te'efou? ³⁶ Ma ngaia ka iiria la'u mola tagoru kwailo 'ofia, ma dauru goru sia agasia mola, tofuna dauru goru 'ame su'a na lefu na ngaia te'e nana'i ai. Aia, ma 'olataa ne'e nana'i 'ubulana manatalana na alata ngaia 'e fata 'ilo'oo?"

Nga Anoe 'ola Abu ngaia 'e 'ilaka'u nga ka'o momoori

³⁷ Nga gani 'ita'i na fafangalaa lo'oo, ngaia fe'e gani ba'ita 'e iiki. Na fe'e gani no'ona, la Jisas ka tata'e maka ula, ma ka fata ba'ita maka 'ilo'oo, "Ni dai na ngaia 'e maarigo'u, ngaia 'ani leka mai te'agu maka go'u. ³⁸ Ma ni dai ne'e tagoto'o agu, ngaia te'e 'ilaka'u 'olataa laka'u nga Girigiringa Abu ngaia 'e iiria, 'Nga ufu moori te'e buasa mai fa'asia nga moorilana.' " ✧ ³⁹ Alata la Jisas 'e iiria 'ola lo'oo, ngaia 'e fata suria nga Anoe 'ola Abu na ngaia te'e leka mai fani dai na gila tagoto'o ana. Na alata no'ona, God ngaia 'ame kwatea 'ua mai nga Anoe 'ola Abu fana ta'a, tofuna la Jisas 'ame ori 'ua fana ngarilana fofounga aana.

⁴⁰ Tani ta'a na ogunga lo'oo, gila longoa fatalana la Jisas, ma gila 'ilo'oo, "Wane lo'oo ngaia nga Profet na goru mamania!"

⁴¹ Ma tani ta'a gila ka iiria 'ilo'oo, "Ngaia nga Kraes!"

Ma tani ta'a ngaa'i la'u, gila ka iiria, "Nga Kraes ngaia 'e sia leka mola mai fa'asia 'i Galili! ⁴² Du'ana nga Girigiringa Abu ngaia iiria nga Kraes te'e futa mai orioritana la Defete nga kiingi, ma te'e futa 'i Betlehem, ma'e fanua na la Defete ngaia 'e ba'ita la'u mola mai ai." ⁴³ Ma nga ta'a lo'oo, gila 'ame arua no'o te'e manatangaa suria la Jisas. ⁴⁴ Ma tani ta'a ngaa'i gila siria 'agila gemasia la Jisas, tafe'ua ma te'efuta wane 'ame agea mola te'efuta 'ola ana.

⁴⁵ Nga ta'a ni folonga laka'u gila 'ame daua mola la Jisas, ma gila ori kau te'ana ni fataabu ba'ita ma ni Farasii. Ma alata gila nigi te'aga, nga fataabu ba'ita, ma ni Farasii, gila ka alafuu 'ilo'oo, "Fe'ua na moru 'ame ngaria mai?"

⁴⁶ Ma gila ka lamadu'aga 'ilo'oo, "Te'efuta wane 'ame alafuu 'ilaka'u no'o 'i ngaia!"

⁴⁷ Ni Farasii lo'oo gila ka alafuu 'ilo'oo faga, "Bala moru tagoto'o la'u mola na kotonga aana ta'ua? ⁴⁸ Te'efuta wane na Farasii ma ta'a na'ona'o adauru, gila 'ame tagoto'o ana! ⁴⁹ Nga oguogunga lo'oori na gila tagoto'o ana, gila 'ame su'a mola na nga tagi ala Moses. Ngaia lo'oo God te'e kwatea kwa'ikwa'inga faga."

⁵⁰ Aia, ma te'e wane na nga Farasii lantana la Nikodimas na ngaia 'e leka mai

te'ala Jisas 'i na'o, ngaia 'e alafuu 'ilo'oo fana ni Farasii lo'oo, ⁵¹ "Nga tagi adauru laka'u 'e iiria dauru goru sia sufaa mola te'efuta wane lauta dauru goru 'ame longo le'a na alafuulana fana su'anga na 'olataa na ngaia 'e agea."

⁵² Ma gila ka fata 'ilo'oo fala Nikodimas, "Welakau ma 'i'oo la'u mola nga wane fa'asia 'i Galili lo'oo? Lautu 'i'oo aga le'a na Girigiringa Abu, 'i'oo to'o su'aai. Nga Profet na goru mamania ngaia 'e sia leka mola mai fa'asia 'i Galili!"

Nga noni agemani'a

⁵³ Aia, nga ta'a te'efou gila ori no'o fana nga 'ifi aaga.

8

¹ Ma la Jisas ka fane fana gouna me'e busu na gila fa'alataa 'ania Olif. ² Ma 'usu'usugani mola na ma'e gani 'i buri, ngaia 'e ori la'u fana 'ubulana 'Ifi Abu na God. Ma nga oguogunga ba'ita iiki, gila ka ogu 'afuia, ma ngaia ka to'oru 'i wado, ma ka fa'ananauga. ³ Ma nga ta'a ni kwaifa'ananaunga na tagi ma ni Farasii, gila ka ngaria mai te'e noni na gila daria na nga agemaninga. Ma gila ka fa'aula 'i laloaga. ⁴ Ma gila ka alafuu 'ilo'oo fala Jisas, "Wane kwaifa'ananaunga 'ae, nga noni lo'oo, meeru gemasia du'ana agemaninga. ⁵ Ma 'i 'ubulana nga Tagi ala Moses, ✧ ngaia 'e iiria fana nga noni 'ilo'oo, 'agila 'uia 'ania nga fou fana ngaia 'ani mae no'o. Ma nga 'olataa na 'i'oo iiria ana welakau?" ⁶ Gila iiria 'ola lo'oo fana 'agila irito'ona fana to'odarilana te'efuta 'ola fana 'agila arua fafia la Jisas.

Ma la Jisas ka to'oru 'i wado, ma ka giri 'ania 'u'una fofona wado. ⁷ Ma alata gila kwaikwaiorisi mola, ngaia 'e tata'e, ma ka alafuu 'ilo'oo faga, "Ni dai amooru na ngaia 'ame agea te'efuta 'ola 'e ria, ngaia 'ani 'uia 'ania te'efuta me'e fou eteeta." ⁸ Sui ma ngaia ka to'oru, ma ka giri la'u 'i fofona wado. ⁹ Ma alata gila longoa 'ola lo'oo, gila ka leka no'o fa'asia, tala te'e wane, eta na nga wane koko'o. Sui ma te'e la Jisas fe'enia nga noni laka'u na ngaia 'e ula no'ona, na gaa'a gala nana'i no'o. ¹⁰ Ma ngaia ka

tata'e la'u, ma ka fata 'ilo'oo, "Noni lo'oo, nga ta'a laka'u, gila no'o 'i fai? Ngaia 'e 'uta'i? Te'efuta wane aaga 'ame ole fana 'ani sufa'o welakau?"

¹¹ Ma ngaia ka lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Wane ba'ita, te'efuta wane 'amoe no'o."

Ma la Jisas ka alafuu 'ilo'oo fana, "Mai nau ku 'ame sufa'o la'u mola. 'Oi leka no'o kau, ma eta tala'ina lo'oo 'i'oo sia agea la'u te'efuta 'ola 'e ria."

La Jisas na nga lalanga lo'oo

¹² La Jisas ka fata la'u 'ilo'oo fana ta'a no'ona, "Nau na'a nga lalanga lo'oo fana ta'a fofona fanua lo'oo 'i wado. Wane na ngaia 'e leka mai suri nau, ngaia 'e sia riu mola 'ubulana logologo'angaa tofuna ngaia te'e to'o na nga lalanga ne'e kwatea mooringa 'ubulana mangona."

¹³ Ma Farasii gila ka fata 'ilo'oo fana, "T'oo talamu no'o 'i'oo kwairii 'ani'o. Ngaia 'e 'ato fana 'ameru tagoto'o na fatalamu suria te'efuta wane ngaa'i 'ame alafuu suri'o."

¹⁴ La Jisas ka fata 'ilo'oo, "Gwa'a nau ku kwairii 'ania 'inau 'i talagu, 'olataa na nau ku fata suria 'e kwala'imori, tofuna nau ku su'asuria lefu na nau ku leka mai fa'asia, ma 'i fai na 'aku leka fai. Ma moru 'ame su'a mola na lefu na nau ku leka mai fa'asia, ma lefu na 'aku leka fai. ¹⁵ 'Amooru moru kwaisufai na 'ola suria manatangaa na wane fofona fanua lo'oo 'i wado no'ona. Aia, mai nau ku sia kwaisufai mola na te'efuta wane. ¹⁶ Tafe'ua ma lauta nau ku kwaisufai na te'efuta wane, nau ku sufaa suria manatangaa 'e odo. Nau ku 'ame sufaa te'efuta wane te'i nau, ma mee'e te'efou Mama'a na ngaia 'e alenau mai ne'e nana'i fe'eni nau. ¹⁷ Nga tagi amooru 'e iiria 'e sui no'o, lauta rua wane gala alanga'i suria te'efuta alafuunga, 'ola na gala iiria ngaia 'e kwala'imori. ¹⁸ Nau ku kwairii 'ani nau 'i talagu, ma nga Mama'a na ngaia 'e alenau mai, ngaia la'u mola 'e kwairii 'ani nau."

¹⁹ Ma, gila ka orisia la Jisas ma gila 'ilo'oo, "'Ilo'oo ma mama'a amu ngai fai welakau?"

Ma la Jisas ka lamadu'aga maka 'ilo'oo, "Mooru moru 'ame su'a mola agu ma gwa'a Mama'a agu. Lauta moru su'a agu, mooru

tamoru su'a la'u na Mama'a agu." ²⁰ La Jisas 'e iiria nga 'ola lo'oo na alata ngaia 'e fa'ananaua ta'a 'i 'ubulana 'Ifi Abu na God, galangia lefu na gila arua kokole 'ola na gila arua fana kwatelana kwakwatenga aaga 'i 'ubulai. Aia, ma na alata no'ona, te'efuta wane 'ame gemasia mola, tofuna alata ana 'ame nigi 'ua.

La Jisas 'e fa'abasua ta'a ni kwaitalainga na Jiu

²¹ La Jisas 'e fata 'ilo'oo la'u faga, "Nau taku leka, ma tamoru kwailo'ofi nau. Ma tamoru mae, ma God ngaia 'e sia 'olafanataa mola na rianga 'amooru. Ma ngaia 'e 'ato fana 'amoru leka na lefu nau taku leka ai."

²² Ma nga ta'a na'ona'o 'i Jiu gila ka alafuu 'ilo'oo, "Ngaia 'e iiria 'e 'ato no'o 'agoru leka fana lefu na ngaia te'e leka fai. 'Ilo'oo ma ngaia bala te'e daua mola 'i talana?"

²³ La Jisas ka lamadu'aga maka alafuu 'ilo'oo, "Mooru moru leka mai fa'asia nga fanua lo'oo 'i wado. Tafe'ua mai nau ku leka mai fa'asia 'i langi. Mooru lo'oo fa'asia mola nga fanua lo'oo 'i wado. Ma 'inau 'amoe fa'asia nga fanua lo'oo 'i wado. ²⁴ Ngaia lo'oo, nau ku iiria 'e sui no'o tamoru mae, ma God ngaia 'e sia 'olafanataa mola na rianga amooru. Ngaia 'e kwala'imori no'o, lauta moru 'ame tagoto'o na "Inau Lo'oo nga mesaea*" nga wela na God, ngaia 'e sia 'olafanataa mola na rianga amooru."

²⁵ Ma gila kwaiorisi ma gila ka 'ilo'oo, "'Ilo'oo ma 'i'oo ni dai lo'oo?"

Ma la Jisas ka lamadu'aga maka alafuu 'ilo'oo, "Nau lo'oo laka'u nau ku iiria no'o famooru eta na alata nau ku bi'i eta na taunga'inga agu. ²⁶ Nau ku to'o na ni 'ola 'e aula iiki na nau ku su'asuria 'aku alafuu suri 'amooru fana kwaisufaingaa amooru. Ma nau ku iiria mola 'olataa na nau ku longoa fa'asia wane ne'e alenau mai. Ma wane lo'oo 'e iiria mola ni 'ola 'e to'o."

²⁷ Ma gila 'ame su'a mola na la Jisas ngaia 'e alafuu suria Mama'a aana mai langi. ²⁸ Ngaia 'e alafuu 'ilo'oo faga, "Alata 'amooru aru nau, nga Wela na Wane, na

* **8:24** Nga lata lo'oo, Nau Lo'oo, la God 'e iiria 'ania ngaia 'i talana 'ubulana Aesea 41:4; 43:10-13, 25; 46:4; 48:12; Diuteronomi 32:39. Alata la Jisas 'e fa'alata 'ania 'i talana 'ilo'oo, ngaia 'e faate'enia ngaia to'oto'o fe'enia God.

'ai folo, tamoru su'a agu na 'I Nau Lo'oo. Ma nga alata no'ona, tamoru bi'i su'aai na nau ku 'ame agea te'efuta 'ola suria nga manatalagu 'i talagu. Tafe'ua mai nau ku iiria 'ola na Mama'a ngaia 'e fa'ananau nau 'ania. ²⁹ Aia, ma Mama'a na ngaia 'e alenau mai, ngaia 'e nana'i fe'eni nau gani mai gani. Ngaia 'ame rugasi nau, tofuna nau ku agea 'ola na ngaia 'e siria gani mai gani."

³⁰ Ma ta'a 'e aula gila ka tagoto'o no'o ala Jisas, alata gila longoa ngaia 'e iiria nga 'ola lo'oori.

La Jisas fe'enia la Ebrahim

³¹ Ma la Jisas ka alafuu 'ilo'oo fana ta'a na gila tagoto'o ana, "Lauta moru dau suria nga kwaifa'ananaunga agu, mooru no'o na fufu'iwane kwala'imori agu. ³² Ma tamoru su'a na 'ola kwala'imori suria God, ma nga kwala'imoringa na God te'e kwatea arubengaa famu."

³³ Gila orisia la Jisas, ma gila ka 'ilo'oo, "Meeru nga ta'a na orioritana la Ebrahim lo'oo no'o. Meeru ta'a ni taunga'inga tago fana te'efuta wane 'amoe. 'Utaa na 'i'oo iiria tameru arube?"

³⁴ La Jisas ka alafuu 'ilo'oo la'u faga, "Ola kwala'imori nau ku iiria famooru. Ta'a na gila lo'o suria nga falafala 'e ria lo'oo, gila ta'a ni taunga'inga tago no'o 'i olofana falafala ria lo'oo. ³⁵ Nga wane na ngaia wane ni taunga'inga tago, ngaia 'ame nana'i furifuri na 'ifi na nga wane ba'ita. Tafe'ua ma nga wela na wane ba'ita no'ona, ngaia ne'e nana'i furifuri na 'ifi na mama'a aana. ³⁶ Lauta 'inau, nga Wela na God, nau ku rubea mooru, tamooru bi'i arube kwala'imori ma mooru na ru'uru'ua na God kwala'imori.

³⁷ Nau ku su'aai moru nga ta'a na orioritana la Ebrahim. Tafe'ua, mooru moru siria mola kwa'ilagu, tofuna moru 'ame siria lekanga suria nga kwaifa'ananaunga agu. ³⁸ Nau ku alafuu suria 'olataa na Mama'a agu ngaia 'e faate'enia fagu, ma moru ka agea 'olataa na mama'a amooru ngaia 'e fata suria te'amooru."

³⁹ Gila lamadu'aa la Jisas ma gila ka 'ilo'oo, "Mama'a ameeru na la Ebrahim!"

La Jisas ka fata 'ilo'oo faga, "Lauta moru nga orioritana la Ebrahim lo'oo 'e kwala'imori, tamoru agea la'u mola nga

'ola na ngaia 'e agea. ⁴⁰ Ma nau ku iiria mola nga 'ola kwala'imori famooru na nau ku longoa mai fa'asia God gani mai gani. Tafe'ua ma moru siria mola kwa'ilagu. La Ebrahim ngaia 'ame agea mola te'efuta 'ola 'ino'ona. ⁴¹ Ma mooru moru agea no'o nga 'ola na mama'a amooru ngaia 'e agea."

Gila ka alafuu 'ilo'oo fana, "Te'i ngaia God no'o na Mama'a ameeru, ma meeru na nga ru'uru'ua kwala'imori aana."

⁴² La Jisas 'e lamadu'aga maka alafuu 'ilo'oo, "Lauta God na mama'a amooru kwala'imori, moru kwaimaa fagu, tofuna nau ku leka mai fa'asia God, mai nau ku to'oru fe'enia mooru 'ilo'oo. Nau ku 'ame leka mai suria nga tegelangaa agu 'i talagu. God ne'e alenau mai. ⁴³ 'Utaa na moru 'ame longo su'a na nga fatalagu? Ngaia 'e 'ilo'oo tofuna moru 'ame siria no'o longolana.

⁴⁴ Mai mooru, nga mama'a amooru na la Saetan. Ngaia na'a, moru siria agelana nga 'ola na ngaia 'e agea. La Saetan na'a nga wane fana kwa'ilana wane tofuna ngaia 'e agea 'ua no'o mai. Ma ngaia ka ma'asini te'enia na nga kwala'imoringa, tofuna ngaia 'ame to'o na ta 'ola ne'e kwala'imori. Alata ngaia 'e kotofia nga te'efuta wane, nga falafala aana lo'oo no'o, suria ngaia na wane fana kotonga, ma ngaia na mama'a na ta'a ni kotonga te'efou. ⁴⁵ Ma nau ku iiria 'ola kwala'imori famooru, ma nga 'ola lo'oori na 'e agea moru 'ame siria mola tagoto'onga agu.

⁴⁶ Fe'ua? Te'efuta wane amooru su'asuria 'ani faate'enia nga 'ola na nau ku agea 'e ria? 'Ato no'o! Aia, ma 'uta'i na 'amooru moru 'ame tagoto'o agu, alata nau ku iiria 'ola kwala'imori lo'oo famooru?

⁴⁷ Aia, ni dai na gila 'ita mai fa'asia God, gila longo suria nga fatalana. Ma amooru lo'oo, moru 'ame 'ita mai fa'asia God. Ngaia lo'oo moru 'ame fafulongo no'o fana."

⁴⁸ Ma gila ka alafuu 'ilo'oo fala Jisas, "Nga 'ola laka'u meeru iiria suri'o ngaia 'e kwala'imori alata meru iiria 'i'oo wane fa'asia 'i Samaria, ma anoe 'ola ria 'e ru'ufi'o."

⁴⁹ La Jisas 'e lamadu'aga maka alafuu 'ilo'oo, "Amoe no'o, anoe 'ola 'e ria 'e 'ame ru'ufi nau. Nau ku iiri ba'ita na nga Mama'a agu, tafe'ua ma moru 'ame iiri ba'ita mola agu. ⁵⁰ Ma 'inau ku 'ame siria

no'o nga ta'a 'agila iiri ba'ita agu. Mama'a agu na ngaia 'e siria fana ta'a 'agila iiri ba'ita agu. Ma ngaia la'u mola na te'e sufaa ta'a te'efou. ⁵¹ Nga 'ola kwala'imori nau ku iiria famooru, ni dai ne'e dau suria kwaifa'ananaunga agu, ngaia 'e sia mae mola."

⁵² Ma gila lamadu'aa la Jisas ma gila ka fata 'ilo'oo, "Meeru meru su'a kwala'imori na anoe 'ola 'e ria 'e ru'ufi'o! Tofuna wawarifu meeru la Ebrahim ngaia 'e mae no'o, ma nga profet te'efou gila ka mae no'o. 'Utaa na 'i'oo iiria lauta wane 'e lo'o suria kwaifa'ananaunga amu, ngaia 'e sia mae mola? ⁵³ Wawarifu meeru la Ebrahim ngaia nga wane ba'ita, tafe'ua ma ngaia 'e mae no'o fe'enia ni profet la'u mola. Ma 'i'oo madafia iiria 'i'oo ba'ita 'e riufia la Ebrahim welakau? Ma 'i'oo iiria 'i'oo ni dai?"

⁵⁴ La Jisas ka lamadu'aga maka 'ilo'oo, "Lauta nau ku iiri ba'ita agu 'i talagu, ngaia 'ola 'uri'uri mola. Ma nga wane ne'e iiri ba'ita agu na Mama'a agu, ma mooru iiria ngaia na God amooru. ⁵⁵ Tafe'ua, moru 'ame su'a mola na God, mai nau ku su'a ana. Lauta nau ku iiria nau ku 'ame su'ana, nau ku 'ilaka'u la'u mola amooru na moru su'a le'a na kotonga. Tafe'ua mai nau ku su'a le'a no'o ana, mai nau ku agea suria fatalana. ⁵⁶ Ma nga wawarifu mooru la Ebrahim ngaia 'e aile'a ba'ita, tofuna ngaia 'e agasia no'o nigilagu mai."

⁵⁷ Ma gila ka alafuu la'u 'ilo'oo fana, "Ei Fu'uwane! Nima akwale farisi 'ame sui 'ua fafia futalamu, ma 'i'oo iiria 'i'oo agasia no'o la Ebrahim."

⁵⁸ La Jisas ka lamadu'aga maka alafuu 'ilo'oo, "'Ola kwala'imori nau ku iiria famooru: Alata la Ebrahim ngaia 'ame futa 'ua, Nau Lo'oo no'o."

⁵⁹ Na alata no'ona, gila ka ngaria nga fou fana 'agila 'ui maeria, suria ngaia 'e fata 'ilo'oo. Ma ngaia ka nagwa no'o fa'asiga maka leka no'o fa'asia nga 'Ifi Abu na God.

9

La Jisas 'e gulaa nga wane maana 'e logo

¹ Alata la Jisas ngaia 'e leka suria nga tala, ngaia 'e agasia te'e wane na maana 'e logo 'ita no'o mai na alata ngaia 'e futa ai. ² Ma nga fufu'iwane aana gila orisia, ma gila

ka 'ilo'oo, "Wane kwaifa'ananaunga, nga rianga ani dai ne'e agea nga maana wane lo'oo 'e logo 'ita no'o mai na alata 'e futa welakau? Nga rianga aana 'i talana 'amoe ma nga rianga na nga mama'a aana ma ni tete'e aana?"

³ Ma la Jisas 'e lamadu'aga maka 'ilo'oo, "Maana 'e logo lo'oo, 'amoe la'u tofuna nga rianga aana talana, ma 'amoe la'u mola nga rianga na mama'a aana ma ni tete'e aana. Nga maana 'e logo fana 'amoru agasia nga tegelangaa na God 'ani faata'i ai. ⁴ Na alata ngaia gagani 'ua, tagoru agea no'o nga taunga'inga na God na ngaia 'e kwate nau mai fai. Tofuna nga logo ngaia 'e gagalangi no'o, alata laka'u te'efuta wane 'e sia taunga'i mola. ⁵ Alata nau ku nana'i 'ua fofona fanua lo'oo 'i wado, nau na nga lalanga lo'oo fana nga ta'a na fanua lo'oo 'i wado."

⁶ Ma 'i burina la Jisas ngaia 'e iiria 'ola lo'oo, ngaia ka ngisu 'ubulana wado, ma ka bunia kunu no'ona 'ania ngingisuna, ma ka 'usua 'ania nga maana nga wane lo'oori. ⁷ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fana, "'Oi leka moko narufia nga maamu 'i 'ubulana nga 'ekwa 'i Saelom. (Lata lo'oo, fa'awatagalai na 'Wane na gila Alea.)' Ma nga wane no'ona ka leka maka narufia no'o maana, ma ngaia ka aga no'o.

⁸ Ma nga ta'a na fanua aana, ma nga ta'a na gila agasia laka'u ngaia 'e kwaik-waisoe na bata no'ona 'i na'o, gila ka orisiga kwairiu 'ilo'oo, "Ngaia nga wane laka'u ngaia 'e kwaikwaisoe lo'oo?"

⁹ Ma tani ta'a ngaa'i gila ka 'ilo'oo, "Ngaia lo'oo no'o."

Ma tani ta'a ngaa'i la'u gila ka fata 'ilo'oo, "Ngaia nga wane no'ona 'amoe, tafe'ua ma agasilana 'ilaka'u no'o nga wane no'ona."

Ma nga wane no'ona 'i talana ka fata 'ilo'oo, "Nau lo'oo no'o."

¹⁰ Ma gila ka kwaiorisi 'ilo'oo, "Fe'ua na nga maamu 'e 'ulasi no'o, welakau?"

¹¹ Ma ngaia ka lamadu'aga maka 'ilo'oo, "Nga wane na latana la Jisas na ngaia 'e launge'enia kunu, ma ka 'usua 'ania nga maagu. Ma ngaia ka iiria fagu 'aku leka, 'aku narufia maagu 'i 'ubulana nga 'ekwa 'i Saelom. Ma nau ku leka, ma alata nau ku narufia mola, nga maagu ka aga no'o."

¹² Ma gila ka orisia la'u 'ilo'oo, “Ma ngaia no'o 'i fai welakau?”

Ma ngaia ka lamadu'aga maka 'ilo'oo, “Nau ku 'ame su'aai.”

¹³ Ma 'i buri, gila ka talaia no'o nga wane laka'u te'ana ni Farasii. ¹⁴ Ma fe'e gani no'ona la Jisas 'e launge'enia nga kunu no'ona ma ka gulaa nga maana nga wane lo'oori, ngaia na nga Sabat. ¹⁵ Ma ni Farasii gila ka orisia la'u nga wane lo'oori, “Fe'ua na ngaia 'e agea 'i'oo aga no'o?”

Ma ngaia ka kwairii maka 'ilo'oo faga, “La Jisas ngaia 'e arua kunu no'ona fafia nga maagu. Ma 'inau kua narufia no'o maagu, ma maagu ka aga no'o.”

¹⁶ Ma tani ta'a na Farasii gila ka fata 'ilo'oo, “Nga wane na ngaia agea 'ola lo'oo, ngaia 'ame leka mai fa'asia God, tofuna ngaia 'e taunga'i na nga Sabat.”

Ma tani ta'a ngaa'i la'u gila ka 'ilo'oo, “Ma 'utaa lo'oo nga wane ne'e abulo ria 'ilo'oo 'e agea nga 'ola ni 'alefosilai ba'ita 'ilo'oo?” Ma gila 'ame lado no'o na te'efuta manatangaa tofuna nga 'ola lo'oori.

¹⁷ Ma Farasii lo'oo gila ka orisia 'ilo'oo la'u na nga wane lo'oori, “'Ino'ona mai 'i'oo iiria la Jisas ne'e gulaa nga maamu, nga 'olataa na 'i'oo madafia suria?”

Ma ngaia ka 'ilo'oo, “Ngaia nga profet.”

¹⁸ Ma nga ta'a na'ona'o 'i Jiu, gila ka 'ame siria no'o tagoto'o na maana 'e logo mai na'o. Ma gila ka soea mai mama'a aana fe'enia tete'e aana. ¹⁹ Ma gila ka orisi 'agaa'a 'ilo'oo, “Nga wela amoo'o lo'oo? Nga maana ngaia logo no'o, na alata ngaia 'e futa mai ai? Ma 'olataa ne'e agea ngaia 'e aga no'o na alata lo'oo?”

²⁰ Ma nga mama'a aana fe'enia tete'e aana gala lamadu'aga ma gala ka 'ilo'oo, “Mee'e mele su'aai ngaia nga wela amee'e, ma mele ka su'aai nga maana ngaia 'e logo 'ua no'o mai na alata ngaia 'e futa ai. ²¹ Tafe'ua ma me'e mele bobolosa la'u mola 'olataa ne'e agea maana 'e aga. Mooru moru orisia kau, suria ngaia 'e ba'ita no'o, ma ngaia te'e alafuu no'o 'i talana!” ²² Nga mama'a aana fe'enia tete'e aana gala iiria 'ola lo'oo tofuna gala ma'unge'enia nga ta'a na'ona'o lo'oo 'i Jiu. Tofuna gila alafafia 'e sui no'o, lauta te'efuta wane 'e iiria la Jisas na nga Kraes,

gila sia alamia mola 'ani ru'u 'ubulana 'ifi ni fo'anga lo'oo. ²³ Ngaia na mama'a aana fe'enia tete'e aana gala iiria, “Ngaia 'e ba'ita no'o. Moru orisia kau!”

²⁴ Ma gila ka soea la'u mai nga wane laka'u nga maana ngaia 'e logo 'i na'o, ma gila ka fata 'ilo'oo fana, “'Oi alafuu wataga 'i na'ona God na 'i'oo iiria no'o 'ola kwala'imori lo'oo! Meru su'aai nga wane lo'oo ngaia nga wane 'e ria.”

²⁵ Ma nga wane no'ona 'e lamadu'aga maka 'ilo'oo, “Nau ku bobolosa ngaia nga wane ria 'amoe ma wane 'e le'a. Te'e 'ola nau ku su'aai ne'e 'ilo'oo, nga maagu ngaia 'e logo 'i na'o, tafe'ua ma alata lo'oo nau ku aga no'o.”

²⁶ Ma gila ka orisia la'u 'ilo'oo, “'Olataa na ngaia agea amu welakau? Ma ngaia ka gulaa 'utaa na maamu?”

²⁷ Ma nga wane no'ona 'e lamadu'aga maka 'ilo'oo, Nau ku iiria 'e sui no'o famooru laka'u, tafe'ua ma moru 'ame longoa mola. 'Utaa na mooru siria la'u mola longolai? Bala 'amooru moru siria 'amoru leka la'u mola suria?”

²⁸ Gila fata ngadaa ma gila ka 'ilo'oo, “'T'oo lo'oo wane na fufu'iwane aana welakau. Tafe'ua ma meeru nga fufu'iwane ala Moses lo'oo. ²⁹ Tofuna meru su'aai God ngaia 'e fata fala Moses. Ma nga wane lo'oo, gwa'a nga lefu na ngaia 'e futa ai, 'imeeru meru bobolosa.”

³⁰ Ma nga wane no'ona ka lamadu'aga maka 'ilo'oo, “Nau ku 'alefo ba'ita no'o amooru. Du'ana ngaia 'e 'ulasia no'o maagu, tafe'ua ma mooru moru iiria moru 'ame su'a mola 'i fai na ngaia 'e leka mai fa'asia. ³¹ Dauru te'efou goru su'a na God ngaia 'e sia longoa mola nga wane 'e ria. Ngaia 'e longoa mola nga wane na ngaia 'e iiri ba'ita ana, ma ngaia ka lo'o suria. ³² Maka 'ita 'ua no'o mai na etalana fanua lo'oo 'i wado, dauru goru 'ame longoa 'ua na te'efuta wane 'ani 'ulasia maana te'efuta wane ne'e logo 'ita na alata ngaia 'e futa mai ai. ³³ Ma lauta nga wane lo'oo ngaia 'ame leka mai fa'asia God, ngaia 'e 'ato 'ani agea te'efuta 'ola 'ilo'oo.”

³⁴ Ma gila ka baoria ba'ita, ma gila ka alafuu 'ilo'oo fana, “'Ino'ona mai 'i'oo ba'ita mai 'ubulana rianga 'ita no'o mai na futalamu! 'Utaa na 'i'oo siria 'ani fa'ananau

'ameeru?" Ma gila ka ruia ngaia 'e sia ru'u mola 'ubulana nga 'ifi ni fo'anga lo'oo.

³⁵ Ma la Jisas 'e longoa na gila agea 'ilo'oo na wane lo'oori. Ma ngaia 'e nigi te'ana ma ka fata 'ilo'oo, "Ilo'oo ma 'i'oo tagoto'o na nga Wela na Wane?"

³⁶ Ma nga wane lo'oo 'e lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Wane ba'ita, to'o kwairii te'agu ni dai lo'oo, fana 'aku tagoto'o ana."

³⁷ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fana, "T'oo agasia 'e sui no'o, ma ngaia no'o na 'i'oo alafuu fe'enia na alata lo'oo."

³⁸ Ma nga wane lo'oo ka iiria, "Alafa 'ae, nau ku tagoto'o no'o amu." Ma ngaia ka bobouruuru 'i wado 'i na'ona 'a'ena la Jisas.

³⁹ La Jisas ka fata 'ilo'oo, "Nau ku leka mai fana 'aku sufaa ta'a na fanua lo'oo 'i wado, fana ta'a maaga 'e logo 'agila aga su'a na 'ola kwala'imori suria God ma fana ta'a na gila madafia iiria gila aga le'a 'agila su'aai na maaga 'e logo kwala'imori."

⁴⁰ Ma tani wane na Farasii gila to'oru no'ona fe'enia, ma gila longoa ngaia 'e iiria 'ola lo'oo, ma gila ka orisia, "Ilo'oo ma 'i'oo iiria nga maa meeru 'e logo la'u mola?"

⁴¹ Ma la Jisas ka lamadu'aga maka 'ilo'oo, "Lauta maa mooru ngaia 'e logo 'ilo'oo, God 'e sia sufa 'amooru mola. Tafe'ua mooru moru iiria moru su'a ana. Ngaia na'a God te'e sufa 'amooru."

10

La Jisas na nga wane fana aganga le'a suria nga sifisifi

¹ La Jisas 'e alafuu fana nga fufu'iwane aana maka 'ilo'oo, "Ola kwala'imori nau ku iiria famooru, nga wane na ngaia 'ame ru'u na nga sinamaa na nga feo na nga sifisifi, ma ka ru'u mola mai 'i burina nga feo na sifisifi, ngaia nga wane beriberi.

² Ma nga wane na ngaia 'e ru'u mai na sinamaa, ngaia no'o na nga wane kwala'imori ne'e aga suria nga sifisifi. ³ Nga wane ni folonga na sinamaa 'e 'ulasia nga sinamaa na feo lo'o fana, ma nga sifisifi gila ka longo su'a na nga kwalana, ma gila ka leka mai te'ana. Ngaia 'e su'a na latana nga sifisifi aana, ma ka talaiga 'i maa. ⁴ Ma alata ngaia 'e talaia nga sifisifi aana te'efou 'i maa,

ngaia 'e leka 'i na'oga, ma gila ka leka 'i burina, suria gila longo su'a na kwalana. ⁵ Ma ngaia 'e 'ato 'agila leka 'i burina te'efuta wane matari. Gila tagila 'akwa fa'asia, tofuna gila 'ame longo su'a na nga kwalana."

⁶ Na alata la Jisas 'e alafuu 'ania nga fa'aladanga lo'oo faga, ma gila 'ame su'a mola na nga fa'awatagalai. ⁷ Ngaia lo'oo, la Jisas 'e alafuu la'u 'ilo'oo, "Ola kwala'imori nau ku iiria famooru, 'inau na nga sinamaa fana nga sifisifi 'ani ru'u ai. ⁸ Nga wane laka'u gila nigi mai na'ogu, gila nga ta'a beriberi, ma nga sifisifi lo'oo gila 'ame lo'o mola suriga.

⁹ Nau na nga sinamaa fana ru'unga. Ni dai na gila ru'u mai talagu, nau taku fa'amooria. Ngaia 'e 'ilaka'u sifisifi na gila 'ame ma'u fana ru'unga mai ma ru'unga kau ma gila ka daria nga ketonga aaga. ¹⁰ Nga wane beriberi ngaia 'e nigi mola mai fana beringa ma kwa'inga ma ngada 'olanga. Tafe'ua mai nau ku nigi mai fana 'amoru to'o na nga mooringa na ngaia 'e le'a maka ba'ita.

¹¹ "Nau nga wane na ngaia 'e aga le'a suria sifisifi. Ma 'inau ku 'uri fana maenga 'usia nga sifisifi agu. ¹² Ma nga wane na ngaia 'e taunga'i mola fana nga foforinga, nga sifisifi lo'oo ngaia nga 'ola aana 'amoe. Alata ngaia 'e agasia nga ku'ito kwasi 'e leka mai, ngaia te'e 'akwasia mola sifisifi no'ona, ma ka 'akwa mola fa'asiga. Ma nga ku'ito kwasi te'e leka mai maka kwa'ia nga sifisifi lo'oo 'ani mae, ma ka tagale'eniga mola. ¹³ Nga wane no'ona 'e 'akwa no'o suria ngaia 'e taunga'i mola fana foforinga, ma ngaia 'ame kwaimaange'enia mola nga sifisifi lo'oo.

¹⁴⁻¹⁵ Nau ku aga le'a suria nga sifisifi lo'oo, mai nau ku 'uri fana maenga 'usia nga sifisifi agu. Ma gila ka su'a agu, mai nau ku su'a la'u mola aga, 'ilaka'u la'u mola na Mama'a ngaia 'e su'a agu, mai nau ku su'a la'u mola ana. ¹⁶ Ma tani sifisifi agu la'u mola na gila 'ame nana'i 'ua 'ubulana feo. Ma nau taku ngariga la'u mola mai. Ma tagila longo su'a na kwalagu, ma tagila to'oru uguugu fe'enia nga sifisifi lo'oo gila nana'i no'o 'i lo'oo. Ma nau taku aga suriga te'efou.

17 Nga Mama'a ngaia 'e kwaimaa fagu, tofuna nau ku 'uri fana 'aku mae, ma nau 'aku moori la'u. 18 Te'efuta wane 'e sia kwa'i nau mola, lauta nau ku 'ame rugasi nau fana. Ma nau ku 'uri mola. Nau ku to'o na tegelangaa fana kwatelagu 'i talagu fana maenga ma fana mooringa la'u mola 'ilaka'u na nga Mama'a agu 'e iiria fagu."

19 Ma nga alata no'ona, ta'a 'i Jiu lo'oo gila 'ame arua no'o te'e manatangaa suria la Jisas tofuna nga 'ola na ngaia 'e fata suria. 20 Aulalaga gila iiria, "Wane lo'oo ngaia 'e kwekweto, ma ka to'o na anoe 'ola 'e ria. Moru sia longo mola fana."

21 Tafe'ua ma tani ta'a aaga gila ka fata 'ilo'oo, "Nga wane na ngaia 'e to'o na anoe 'ola 'e ria, ngaia 'e 'ato 'ani fata 'ilo'oo! Ma nga wane to'o na anoe 'ola 'e ria, ngaia 'ato 'ani gulaa wane maaga 'e logo, ma gila ka aga la'u!"

Nga ta'a gila ma'asini te'enia la Jisas

22 Na alata na gwaringa, nga ta'a 'i Jiu lo'oo gila ogu 'i Jerusalem fana fafangalaa na Fa'a Abulana 'Ifi Abu na God. 23 Ma la Jisas 'e nana'i la'u mola 'ubulana 'Ifi Abu no'ona, ma ka leka mola 'ubulana fofoda ala Solomon. 24 Aia, ma na alata ta'a gila agasia, gila ka ogu mai te'ana, ma gila ka orisia ma gila 'ilo'oo, "Meeru meru manani'o 'e aburu no'o. 'Oi kwairii wataga no'o fameeru! 'Ilo'oo ma 'i'oo na nga Kraes, 'ino'ona ma 'i'oo 'amoe?"

25 La Jisas 'e lamadu'aga maka 'ilo'oo, "Nau ku iiria famooru 'e sui no'o, tafe'ua ma moru 'ame siria mola tagoto'onga agu. Nga taunga'inga lo'oo nau ku agea na nga tegelangaa na nga Mama'a agu, ma gila ka faate'enia no'o nau wane 'utaa. 26 Tafe'ua ma moru 'ame siria mola tagoto'onga agu, tofuna mooru nga sifisifi agu 'amoe. 27 Nga sifisifi agu gila longo su'a na nga kwalagu, mai nau ku su'aga, ma gila ka leka 'i burigu. 28 Ma nau ku kwatea nga mooringa firi faga, ma gila sia mae la'u. Ma 'e 'ato fana te'efuta wane 'ani lafuga fa'asi nau. 29 Nga Mama'a agu ne'e kwatea nga sifisifi lo'oo fagu, ngaia 'e tegela maka riufia no'o 'ola te'efou. Ma ka 'ato no'o fana te'efuta wane 'ani lafua nga sifisifi lo'oo fa'asia. 30 Nau

fe'enia nga Mama'a, mee'e te'e 'ola momola."

31 Ma nga alata no'ona, nga ta'a gila ka so'ofia fou la'u mola, fana 'agila 'uia la Jisas 'ani mae. 32 Ma la Jisas ka orisiga maka 'ilo'oo, "Mooru moru agasia 'e sui no'o nga taunga'inga le'a lo'oo te'efou na nau ku agea fa'asia nga Mama'a agu. 'Ilo'oo ma nga taunga'inga 'utaa na ni taunga'inga lo'oo na moru siria daulagu fafia?"

33 Ma gila lamadu'aa ma gila ka 'ilo'oo, "Meeru meru 'ame 'ui'o la'u fafia nga taunga'inga le'a lo'oo na 'i'oo agea. Meeru meru siria 'ameru 'ui'o mola fafia na 'i'oo fata ngadaa God. Du'ana 'i'oo nga wane lo'oo mola, ma 'i'oo iiria 'i'oo God!"

34 La Jisas 'e lamadu'aga la'u maka 'ilo'oo, "Ubulana Girigiringa Abu 'amooru, gila giria nga 'ola na God ngaia 'e iiria 'e 'ilo'oo, 'Mooru nga god lo'oo.' ✧ 35 Ma goru su'a na nga 'ola te'efou 'ubulana Girigiringa Abu, ngaia 'e kwala'imori no'o, ma God ka iiria aga no'o 'ania god. 36 Ma 'inau nga wane na God ngaia 'e firi nau ma ka alenau no'o mai fofona nga fanua lo'oo 'i wado. Ma 'e 'uta'i na moru iiria nau ku fata ngadaa God, alata nau ku iiria nau nga Wela aana? 37 Lautu nau ku 'ame agea nga taunga'inga lo'oo 'ilaka'u na Mama'a agu 'e agea, moru sia tagoto'o mola agu. 38 Tafe'ua ma tofuna nau ku agea nga taunga'inga 'ilaka'u na nga Mama'a agu 'e agea, moru tagoto'o mola na taunga'inga lo'oori, gwa'a moru 'ame tagoto'o na 'ola na nau ku fata suria famooru. Lautu moru agea nga 'ola lo'oo, tamoru su'a le'a ai, na nga Mama'a ngaia 'e nana'i fe'eni nau, mai nau ku nana'i la'u mola fe'enia nga Mama'a."

39 Ma nga alata no'ona la'u mola, gila siria 'agila gemasia la Jisas, tafe'ua ma ngaia ka nagwa mola fa'asiga.

40 Ma la Jisas ka ori fa'aburi la'u mola fana gule'e ka'o 'i Jodan, ma ngaia ka nana'i 'i no'ona na lefu laka'u la Jon ngaia 'e naru-abu na ta'a ai 'i na'o. 41 Ma nga ta'a 'e aula iiki gila leka mai te'ala Jisas, ma gila ka alafuu faga kwairiu ma gila ka 'ilo'oo, "La Jon ngaia 'ame agea mola 'ola ni 'alefosilai, tafe'ua ma nga 'ola lo'oo ngaia 'e fata suria la Jisas, ngaia 'e kwala'imori te'efou no'o."

⁴² Ma nga ta'a 'e aula na lefu no'ona gila ka tagoto'o no'o ala Jisas.

11

Maenga ala Lasaros

¹ Te'e wane latana la Lasaros ngaia 'e fii. Ma ngaia 'e to'oru na fanua 'i Betani fe'enia nga rua noni futa fe'enia, ni Meri ma ni Mata. ² Ni Meri lo'oori laka'u ngaia 'e 'irisia nga waiwai si'inilai 'e le'a 'i 'a'aena la Jisas ma ka 'usua 'ania nga ifiifuna gouna. ³ Ma nga rua noni lo'oo gala kwatea alafuunga fala Jisas ma gala ka 'ilo'oo, "Alafa, nga wane ni kwaimaanga amu ngaia 'e fii."

⁴ Ma alata la Jisas 'e longoa nga 'ola lo'oori, ngaia 'e alafuu 'ilo'oo fana nga fufu'iwane aana, "La Lasaros ngaia 'e sia mae mola na fiinga lo'oo. Nga fiinga lo'oo 'e lau fana 'ani faate'enia nga tegelangaa na God, ma fana ta'a 'agila fa'aba'ita God mai nau, nga Wela aana."

⁵ Ma la Jisas 'e kwaimaa ba'ita fala Lasaros ma rua noni futa fe'enia lo'oo ni Mata ma ni Meri la'u mola. ⁶ Gwa'a 'ino'ona, alata la Jisas ngaia 'e longoa la Lasaros ngaia 'e fii no'o, ngaia 'e nana'i mola na lefu no'ona ngaia 'e nana'i ai suria rua gani ngaa'i. ⁷ Sui ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fana nga fufu'iwane aana, "Goru ori no'o fani Judea."

⁸ Ma nga fufu'iwane aana gila ka fata 'ilo'oo, "Wane kwaifa'ananaunga, ngaia 'ame aburu mola laka'u, nga ta'a 'i Jiu gila siria kwa'ilamu ma 'uilamu 'ania fou. Ma 'i'oo siria 'i'oo 'ani ori la'u no'ona?"

⁹ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo, "Na te'e ma'e gani nga sina 'e sina 'ita 'usugani leleka maka nigi laulafi. Lautu te'efuta wane 'e leka na alata gagani, 'ato ngaia 'ani telefe'enia, suria ngaia 'e agasia nga lalanga na fanua lo'oo 'i wado. ¹⁰ Tafe'ua ma lauta te'efuta wane 'e leka 'ubulana logo, ngaia te'e telefe'enia, tofunu nga lalanga 'e 'amoe fana." ¹¹ Ma la Jisas ka fata la'u 'ilo'oo, "Nga wane kwaimaanga laka'u adauru la Lasaros, ngaia 'e eeno no'o, mai nau taku leka, 'aku fa'aagaa."

¹² Ma nga fufu'iwane aana gila lamadu'aa ma gila ka 'ilo'oo, "Alafa, lauta ngaia 'e eeno mola, ngaia te'e le'a mola."

¹³ Nga fa'awatagalana nga alafuunga ala Jisas na la Lasaros ngaia 'e mae no'o. Tafe'ua ma gila madafia iiria ngaia 'e eeno kwala'imori mola. ¹⁴ Sui ma la Jisas 'e kwairii wataga ai faga maka 'ilo'oo, "La Lasaros ngaia 'e mae no'o. ¹⁵ Tafe'ua mai nau ku aile'a na nau ku 'ame nana'i fe'enia, fana 'amooru tagoto'o agu. Dauru goru leka te'ana."

¹⁶ La Tomas na gila fa'alataa 'ania "Tiu' ka fata 'ilo'oo fana nga fufu'iwane no'ona, "Goru leka fe'enia nga Alafa, fana 'agoru mae la'u mola fe'enia!"

¹⁷ Ma alata la Jisas 'e nigi no'ona, fai gani 'e sui no'o 'i burina na gila kwaiatoa la Lasaros. ¹⁸ Nga fanua 'i Betani 'e nana'i galangia 'i Jerusalem, 'e to'omia fana oru kilomita. ¹⁹ Ma ta'a 'e aula 'i Judea gila nigi fana 'agila nagufia ni Mata ma ni Meri, fana nga gwa'olagaa'a, tofunu wane gila futa ngaia 'e mae.

²⁰ Ma alata ni Mata 'e longoa la Jisas ngaia 'e nigi mai, ngaia 'e leka fana agasilana. Ma ni Meri 'e nana'i mola 'i 'ifi. ²¹ Ni Mata 'e fata 'ilo'oo fala Jisas, "Alafa 'ae, lauta 'i'oo nana'i mola lo'oo, nga wane mele futa 'e sia mae mola. ²² Tafe'ua mai nau ku su'aai gwa'a alata lo'oo, God te'e kwatea mola te'efuta 'ola na 'i'oo kwaisoe fai."

²³ Ma la Jisas ka alafuu 'ilo'oo fana, "Nga wane molo futa te'e moori mola."

²⁴ Ma ngaia ka fata fala Jisas maka 'ilo'oo, "Nau ku su'aai ngaia te'e moori la'u mola na fe'e gani 'i'isi."

²⁵ Ma la Jisas ka alafuu 'ilo'oo fana, "Nau no'o na tata'enga na wane 'e mae, ma nau ku kwatea nga mooringa fana. Ni dai na ngaia 'e tagoto'o agu, ngaia te'e moori la'u mola, gwa'a ngaia 'ani mae no'o. ²⁶ Ma ni dai na gila tagoto'o agu, tagila to'o na mooringa firi, ma gila sia mae mola. 'Ilo'oo ma 'i'oo tagoto'o na 'ola lo'oo?"

²⁷ Ma ngaia ka lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Kiu Alafa. Nau ku tagoto'o na 'i'oo no'o na nga Kraes, nga Wela na God na ngaia 'e fataarunga'i fana kwatelana mai fana fanua lo'oo wado."

²⁸ Ma burina ni Mata 'e iiria 'ola lo'oori, ngaia ka ori, ma ka kwalanguru fana nga noni futa aana ni Meri, ma ka fata 'ilo'oo te'ana, "Nga wane kwaifa'ananaunga 'e

nigi no'o, ma ngaia siria 'ani agasi'o." ²⁹ Ma alata ni Meri ngaia 'e longoa alafuunga lo'oo, ngaia 'e tata'e, maka leka no'o te'ana. ³⁰ Ma la Jisas 'ame nigi 'ua mai fanua, ma ngaia nana'i 'ua mola mai na lefu laka'u ni Mata ngaia 'e daria ai. ³¹ Ma nga ta'a na gila nana'i 'i 'ifi fe'enia ni Meri fana nga gwa'olana, gila leka la'u mola 'i burina alata gila agasia ngaia 'e tata'e ma ka leka 'aferu kau 'i maa. Gila madafia iiria ngaia 'e leka 'i maana nga giru gwa'u fana 'ani aani ai.

³² Ma alata ni Meri 'e nigi na lefu na la Jisas ngaia 'e nana'i ai, ngaia 'e agasia, ma ka bobouruuru 'i na'ona 'a'aena, ma ka alafuu 'ilo'oo, "Alafa, lauta 'i'oo nana'i mola 'i lo'oo, nga wane mele futa ngaia 'e sia mae mola."

³³ Ma la Jisas ka agasia ni Meri ngaia 'e aani, ma nga ta'a na gila leka mai fe'enia gila aani la'u mola, ma ngaia ka kwaimanadai ba'ita. ³⁴ Ma la Jisas ka orisiga maka 'ilo'oo, "I fai na moru arua ai?"

Gila ka lamadu'aa 'ilo'oo ana, "Alafa, leka mai, moko agasia 'i talamu."

³⁵ Ma la Jisas 'e aani. ³⁶ Ma ta'a 'i Jiu no'ona gila ka alafuu faga kwairiu ma gila ka 'ilo'oo, "Moru agasia, nga kwaimaanga 'e ba'ita fala Lasaros!"

³⁷ Ma tani wane ngaa'i gila ka alafuu 'ilo'oo, "Ngaia 'e gulaa nga ta'a maaga 'e logo. 'Uta'i na ngaia 'e sia ruia mola la Lasaros fa'asia nga maenga?"

³⁸ La Jisas 'e kwaimanadai ba'ita la'u mola, ma ka leka 'i maana nga giru gwa'u. Nga giru gwa'u lo'oori, ngaia nga giru gwa'u na te'e me'e fou ba'ita gila arua 'i maana. ³⁹ Ma la Jisas ka iiria faga maka 'ilo'oo, "Moru 'idua nga fou no'ona."

Ma ni Mata nga noni futa fe'enia nga wane lo'oo 'e mae, 'e lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Alafa 'ae, nga fai gani lo'oo 'e sui no'o 'i burina na gila kwaiatoa. Lo'oo, ngaia te'e si'ini 'e ria no'o."

⁴⁰ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fana, "Nau ku iiria 'e sui no'o famu laka'u lauta 'i'oo tagoto'o agu, to'o agasia nga tegelangaa na God." ⁴¹ Ma gila ka lafua nga fou no'ona. Ma la Jisas 'e aga 'i langi ma ka fo'a 'ilo'oo, "Mama'a, nau ku fa'aba'ita'o tofuna 'i'oo

longo no'o mai fagu. ⁴² Nau ku su'aai na 'i'oo longo nau furifuri. Nau ku iiria 'ola lo'oo, fana nga ta'a lo'oo 'agila tagoto'o na 'i'oo alenau mai." ⁴³ Ma 'i burina na ngaia 'e iiria alafuunga lo'oori, ngaia 'e o'omae ba'ita maka 'ilo'oo, "Lasaros, ru'u mai 'i maa!" ⁴⁴ Ma nga wane lo'oo 'e mae no'o ka moori la'u mola, ma ka ru'u no'o mai 'i maa. Ma nga rua 'a'aena, ma nga rua ninimana, gila gaua 'ania nga ruu fana 'afulana nga wane mae, nga maana gila gaua la'u mola. Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo faga, "Moru rubea no'o ruu lo'oo fa'asia, ma moru ka alamia 'ani leka no'o."

*Gila fadaa fana
kwa'ilana la Jisas*

(*Mat 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2*)

⁴⁵ Ma nga ta'a 'e aula 'i Jiu na gila nigi mai te'ana ni Meri, gila agasia 'ola lo'oo la Jisas 'e agea, ma gila ka tagoto'o no'o ana. ⁴⁶ Tafe'ua ma tani ta'a aaga, gila ori te'ana ni Farasii, ma gila ka alafuu suri 'ola na la Jisas ngaia 'e agea. ⁴⁷ Ma Farasii, ma fataabu ba'ita, gila ka alafuu fe'enia ta'a ni fadafadanga, ma gila ka alafuu 'ilo'oo, "Ola taa na tagoru agea na wane lo'oo? Nga wane lo'oo 'e agea 'ola ni 'alefosilai 'e aula no'o. ⁴⁸ Ma lauta goru alamia wane lo'oo 'ani agea mola 'ilo'oo, nga ta'a 'e aula tagila tagoto'o ana. Ma nga ta'a ba'ita fa'asia 'i Rom, tagila baoria no'o fadauru. Ma lauta 'e 'ino'ona, ta'a 'i Rom tagila tagale'enia nga 'Ifi Abu na God, ma tagila ngadaa no'o fanua adauru."

⁴⁹ Ma te'e wane aaga latana la Kaeafas nga alafa ni suuabunga na alata no'ona ngaia ka fata 'ilo'oo, "Mooru moru 'ame su'a mola na te'efuta 'ola! ⁵⁰ To'omia 'amooru su'aai, ngaia 'e le'a fana te'e wane fana 'ani mae, fana gila sia kwa'ia mola nga ta'a te'efou."

⁵¹ Aia, ma nga alafuunga lo'oo na la Kaeafas ngaia 'e iiria, ngaia nga 'ola 'i manatalana te'ingaia 'amoe. Tofuna ngaia na alafa ni suuabunga, ma God 'e arua nga manatangaa lo'oori 'i manatana fana 'ani kwairii na la Jisas te'e mae fana boonilana nga ta'a 'i Jiu. ⁵² Ma ngaia 'ame mae mola fana ta'a 'i Jiu lo'oo 'i talaga. Ngaia 'e mae fana nga ru'uru'ua na God te'efou na gila

nana'i na fanua lo'oo te'efou 'agila lado ma gila arua te'e uguogunga.

⁵³ Ma eta na fe'e gani na la Kaeafas 'e iiria alafuunga no'ona, gila ka eta no'o fana fadanga fana 'agila kwa'ia la Jisas.

⁵⁴ Du'ana 'ola lo'oori, la Jisas ngaia 'ame leka faata'i no'o na gule'e lefu 'i Judea. Na alata no'ona, ngaia ka leka fa'asia lefu no'ona fe'enia nga fufu'iwane aana, ma gila to'oru na fanua 'i Ifrem ne'e galangia nga lefu langalanga.

⁵⁵ Na alata no'ona, ngaia galangia no'o gani na Fafangalaa na Tala Riunga 'i Jiu. Ma nga ta'a 'e aula gila ka leka kau fani Jerusalem 'i na'ona nga fafangalaa lo'oo, fana fa'akwarilaga 'i talaga 'ilaka'u nga Tagi ala Moses 'e iiria. ⁵⁶ Ma nga ta'a gila ka kwailo'ofia la Jisas. Ma nga alata no'ona, gila ugu mai 'i 'ubulana nga 'Ifi Abu na God, ma gila ka orisiga kwairiu ma gila 'ilo'oo, "Ilo'oo ma mooru madafia ngaia te'e nigi mai na nga fafangalaa lo'oo? Bala 'e 'amoe mola ta'ua." ⁵⁷ Gila alafuu 'ilo'oo suria ni fataabu ba'ita ma ni Farasii, gila iiria fana ta'a 'agila kwairii te'aga lauta te'efuta wane 'e su'ana lefu na la Jisas ngaia 'e nana'i ai, fana 'agila gemasia.

12

Ni Meri 'e 'irisia waiwai fofona 'a'aena la Jisas

(Mat 26:6-13; Mak 14:3-9)

¹ Ma ono gani 'i na'ona Fafangalaa na Tala Riunga, la Jisas fe'enia nga fufu'iwane aana gila ori la'u mola fana 'i Betani, nga maa'e fanua ala Lasaros na la Jisas ngaia 'e tata'ea fa'asia nga maenga. ² Gila sasaria nga fangalaa fala Jisas. La Lasaros te'e wane na nga ta'a na gila soea mai fana ketonga fe'enia la Jisas. Ma ni Mata ka ngaria fangalaa mai faga. ³ Ma ni Meri ka ngaria mai te'e fe'e waiwai na gila fa'alataa 'ania nad na forilana 'e ba'ita 'e iiki. Ni Meri 'e ngaria mai maka 'irisia 'i fofona 'a'aena la Jisas fana fa'aba'italana. Ma ni Meri ka 'usua 'a'aena la Jisas 'ania ifiifuna gouna. Ma nga 'ifi lo'oo ka fofofa no'o 'ania si'inilana nga waiwai no'ona.

⁴ Tafe'ua ma la Judas Iskariot, nga wane laka'u ne'e kwatea la Jisas fana maari-mae aana, ngaia ka fata kau maka 'ilo'oo, ⁵ "Fe'ua ngaia 'ame fa'afori 'ania nga waiwai lo'oo? Nga waiwai lo'oo lauta ngaia 'e fa'afori 'ania, ngaia te'e ngaria oru tangale'e dola.* Ma bata lo'oori 'e to'omia 'i'oo 'ani ngaria moko kwatea fana nga ta'a gila galafa'a."

⁶ La Judas ngaia 'e iiria nga 'ola lo'oo, 'amoe la'u tofuna na ngaia 'e madafia fana boonilana ta'a na gila galafa, ma tofuna mola na ngaia nga wane beriberi. Ma ngaia la'u mola na nga wane fana aganga suria nga wa'i ni bata aaga. Ma tani alata ngaa'i, ngaia 'e ngaria mola bata no'ona fana 'i talana.

⁷ Na alata no'ona, la Jisas 'e fata 'ilo'oo, "Too sia to'ofonosia la'u nga noni lo'oo! Ngaia 'e gonia nga waiwai lo'oo fana 'usulai 'ania nonigu na alata fana kwaiatolagu. ⁸ Ma ta'a na gila galafa, gila nana'i mola fe'eni 'amoru gani mai gani. Ma nau ku sia nana'i aburu mola fe'eni 'amooru.

Gila fadaa fana kwa'ilana la Lasaros

⁹ Ta'a 'e aula gila longoa la Jisas ngaia 'e nana'i 'i Betani, ma gila ka leka mai te'ana. Gila 'ame leka mai tofuna gila siria 'agila agasia la Jisas, ma gila leka la'u mola mai fana agasilana la Lasaros laka'u la Jisas ngaia 'e tata'ea fa'asia maenga. ¹⁰⁻¹¹ Ma nga aulalana ta'a 'i Jiu gila ka tagoto'o no'o ala Jisas tofuna ngaia 'e tata'ea la Lasaros fa'asia nga maenga. Ngaia lo'oo, ni fataabu ba'ita lo'oo gila ka fadaa fana kwa'ilana la Lasaros 'ilaka'u la'u mola na gila sasari fana kwa'ilana la Jisas.

La Jisas 'e ru'u 'i Jerusalem ma ta'a gila tafea

(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)

¹² Na nga ruana gani, ta'a 'e aula na gila leka mai fani Jerusalem fana nga Fafangalaa na Tala Riunga, gila longoa la Jisas ne'e leka mai ¹³ Gila leka, ma gila ngaria mai lalana baibai, ma gila ka leka mai fana 'agila daria la Jisas. Ma gila ka o'omae ma gila ka 'ilo'oo,

* **12:5** Oru tangale'e bata (300) ne'e to'omia foforinga na te'e wane fana te'e farisi na alata no'ona.

“Tafea God!
 God 'oi nanamate'enia mai nga wane
 na ngaia 'e leka mai 'ania latamu!✠
 God 'oi nanamate'enia nga Kiingi ameeru
 'i Israel.”

14 Na alata no'ona, la Jisas 'e ngaria te'e dale'e dongki maka fane 'i fofona. Nga 'ola lo'oo ngaia 'e fa'ato'oa mola nga 'ola na Girigiringa Abu laka'u 'e iiria maka 'ilo'oo,
 15 “Moru ta'a 'i Jerusalem, moru sia ma'u! Moru agasia nga kiingi amooru na ngaia 'e ta'e mai 'i fofona dale'e dongki.”✠

16 Ma nga alata no'ona, nga fufu'iwane aana gila 'ame su'a 'ua na fa'aladamilana 'ola lo'oo. Ma 'i burina na la Jisas ngaia 'e tata'e la'u ma ka ori fana 'i langi, gila bi'i manata to'ona na ni 'ola lo'oo 'e lau 'ilaka'u nga Girigiringa Abu 'e iiria.

17 Nga ta'a lo'oo na gila nana'i fe'enia la Jisas na alata ngaia 'e soea mai la Lasaros fa'asia 'ubulana giru gwa'u, gila kwairii 'ania 'ola lo'oori fana ta'a 'e aula. 18 Ngaia lo'oo nga ta'a 'e aula gila ka leka mai, fana 'agila daria la Jisas. Gila leka suria gila longoa te'efou na la Jisas 'e agea nga 'ola ni 'alefosilai lo'oori. 19 Ma nga alata no'ona, ni Farasii gila ka fata 'ilo'oo faga kwairiu, “Moru agasia! Gwa'a goru agea fadafadanga 'e aula, ngaia 'e 'ato no'o tofuna ta'a 'e aula gila leka no'o suria nga wane lo'oo.”

Nga ta'a 'i Grik gila kwailo'ofia la Jisas

20 Tani ta'a 'i Grik, gila nana'i la'u mola laloaga nga ta'a na gila leka mai fana 'i Jerusalem fana nga fo'anga na Fafangalaa na Tala Riunga. 21 Gila leka te'ana la Filip, nga wane fa'asia 'i Betsaeda 'ubulana nga me'e lefu 'i Galili, ma gila ka alafuu 'ilo'oo fana, “Wane ba'ita, 'imeeru meru siria 'ameru agasia la Jisas.”

22 Ma la Filip ka leka maka kwairii te'ala Andru, ma gala ka leka ma gala ka kwairii te'ala Jisas. 23 Ma la Jisas ka lamadu'aga maka 'ilo'oo, “Nga alata 'e nigi no'o fana God 'ani faate'enia no'o na 'inau, nga Wela na Wane, nau ku to'o na fofounga. 24 Nga 'ola kwala'imori nau ku iiria famooru. Lautu te'efuta lodona witi ngaia 'ame 'esia 'ubulana nga wado ma ngaia 'ame mae

mola, nga lodona witi lo'oori te'e to'oru tago mola. Ma lauta ngaia 'e mae, ma ngaia te'e bi'i bila'o la'u 'ania lodona witi auaula. 25 Ma lauta nga wane 'e kwaimaa 'e iiki fana nga mangona 'i talana, ngaia te'e mae mola. Ma lauta nga wane ngaia 'e kwaimaa fagu maka riufia kwaimaanga aana fana mangona fofona nga fanua lo'oo 'i wado, ngaia te'e to'o na mooringa firi. 26 Ma te'efuta wane na ngaia 'e siria 'ani taunga'i fagu, ngaia 'ani leka suri nau, ma ka nana'i na lefu na nau ku nana'i ai. Ma nga Mama'a agu te'e iiri ba'ita na wane na ngaia 'e taunga'i fagu.”

27 Ma nga alata lo'oo, nga manatalagu ngaia 'e madanga no'o, ma 'olataa nau taku iiria la'u? Nau ku sia alafuu 'ilo'oo, 'Mama'a 'ae, 'i'oo sia alamia mola alata lo'oo 'ani nigi mai fafi nau.' 'Amoe no'o. Tofuna ngaia no'o na nga 'ola na nau ku leka mai fai, fana 'aku riu to'ona nga alata na nga nonifiinga. 28 Mama'a 'ae, 'oi faate'enia tegelangaa amu fana ta'a.”

Ma nga alata no'ona, te'e kwala'e 'ola ka fata mai fa'asia 'i langi maka 'ilo'oo, “Nau ku faate'enia no'o nga kwangakwanganga agu, mai nau taku agea la'u mola.”

29 Ma nga oguogunga lo'oo gila ula 'i no'ona, ma gila longoa nga kwala'e 'ola lo'oori, ma tani wane aaga gila ka iiria nga loulou. Ma tani wane ngaa'i gila ka iiria nga enselo no'ona 'e alafuu mai fana.

30 Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo faga, “Nga kwala'e 'ola na ngaia 'e fata mai, ngaia 'amoe la'u fana nga boonilagu, ma ngaia 'e fata mola mai fana booni lamooru. 31 Ma nga alata 'e nigi no'o fana God 'ani kwaisufai na ta'a fofona fanua lo'oo 'i wado. Na alata lo'oo, God te'e lafua no'o la Saetan ne'e ba'ita fafia nga fanua lo'oo 'i wado. 32 Ma nga alata gila lafu nau na 'ai folo, nau taku talaia mai nga ta'a te'efou te'agu.”

33 Ma suria nga alafuunga lo'oo, ngaia 'e faate'enia mola nga maenga 'utaa na ngaia te'e mae ai.

34 Ma nga ta'a gila ka fata 'ilo'oo, “Nga Girigiringa Abu 'adauru ngaia 'e iiria nga Kraes te'e momoori firi. Welakau 'utaa 'i'oo iiria tagila lafua nga Wela na Wane na 'ai

folo? Ma ni dai no'o na nga Wela na Wane lo'oo welakau?"

³⁵ La Jisas ka lamadu'aga maka 'ilo'oo, "Fana alata sisika mola, nga lalanga te'e nana'i fe'eni 'amooru. To'omia 'amooru riu kwairiu alata lalanga 'e nana'i 'ua fe'enia mooru fa'asia logologo'angaa ka nigi fafi 'amooru. Tofuna ni dai na ngaia 'e leka 'ubulana ma'e logo, ngaia 'e bobolosia 'i fai na ngaia 'e leka fai. ³⁶ Alata na nga lalanga ngaia 'e nana'i 'ua fe'eni 'amooru, moru tagoto'o ana, fana 'amoru lau fana nga ru'uru'ua na lalanga lo'oo."

La Jisas 'e iiria nga 'ola lo'oo, sui ma 'i ngaia ka leka, ma ka nagwa no'o fa'asiga.

Ta'a gila 'ame tagoto'o ala Jisas

³⁷ Gwa'a la Jisas 'ani agea 'ola ni 'alefossilai 'e aula ma gila ka agasia, gila 'ame tagoto'o mola. ³⁸ Nga 'ola lo'oo ngaia 'e 'ilo'oo, fana 'ani fa'ato'oa nga alafuunga ala Aesea nga profet na ngaia 'e iiria no'o mai 'i na'o,

"Alafa, gila 'ame tagoto'o mola na alafuunga lo'oo

meru kwairii 'ania.

Ma gila 'ame aga su'a la'u mola na nga tegelangaa amu

na 'i'oo faate'enia faga." ✧

³⁹ Gila 'ame tagoto'o suria la Aesea nga profet 'e kwairii 'ua no'o mai 'ilo'oo,

⁴⁰ "Tofuna nga manatalaga 'e ngasi 'e iiki, ma aringaga 'e boko, ma gila bokota la'u mola nga maaga.

Lauta maaga 'e aga su'aai,

ma aringaga 'e 'ulasi,

ma nga manatalaga 'e su'ana fatalana God,

bala gila bolota'i mai te'agu mai nau taku gulaga mola." ✧

⁴¹ Alata la Aesea 'e iiria 'ola lo'oo, ngaia 'e alafuu suria la Jisas tofuna God ngaia 'e faate'enia no'o nga kwangakwanganga ala Jisas fana.

⁴² Gwa'a 'ani 'ino'ona, ta'a na'ona'o aula 'i Jiu na gila tagoto'o ala Jisas. Tafe'ua ma gila 'ame alafuu mola suria fana ta'a matari lo'oo, tofuna gila ma'unge'enia nga Farasii lo'oo, fa'asia gila ta ruiga fa'asia ru'unga 'ubulana nga 'ifi ni fo'anga aaga. ⁴³ Gila

manata abelo iiki suria agelana 'ola fana ta'a 'agila iiri ba'ita aaga. Ma gila 'ame manata abelo mola suria agelana 'ola fana God fana ngaia 'ani iiri ba'ita aaga.

⁴⁴ Ma la Jisas ka fata ba'ita ma ka 'ilo'oo, "Lauta te'efuta wane ngaia 'e tagoto'o agu, ngaia 'e tagoto'o la'u mola na God ne'e alenau mai. ⁴⁵ Ma lauta te'efuta wane ngaia 'e agasi nau, ngaia 'e agasia la'u mola God ne'e alenau mai. ⁴⁶ Nau ku leka mai fofona fanua lo'oo 'i wado 'ilaka'u lalanga fana ta'a, fana ni dai ne'e tagoto'o agu, gila sia nana'i mola 'ubulana logologo'angaa.

⁴⁷ Ma ni dai ne'e longoa fatalagu, ma ngaia 'ame dau suria, nau ku sia sufua mola, tofuna nau ku 'ame leka mai fofona fanua lo'oo 'i wado fana sufalana ta'a. Ma nau ku leka mai fana fa'amoorilana ta'a. ⁴⁸ Wane na ngaia 'e ma'asiri agu, ma ngaia 'ame siria la'u mola agelana 'ola nau ku fata suria lo'oo, nga alafuunga lo'oo agu na nga 'ola te'e sufua na gani 'i'isi.

⁴⁹ Nga 'ola lo'oo 'e kwala'imori, suria alata nau ku alafuu 'ania, nau ku 'ame alafuu suria nga manatalagu 'i talagu. Tafe'ua ma Mama'a agu na ngaia 'e alenau mai, ngaia 'e iiria alafuunga lo'oo fagu fana 'aku iiria, mai nau ku alafuu suria. ⁵⁰ Ma nau ku su'aai nga alafuunga tegela'a lo'oo, nga Mama'a agu ne'e kwatea mooringa firi fana ta'a. Ngaia na'a, nga 'ola na nau ku iiria, ngaia nga 'ola na Mama'a agu ngaia 'e iiria fagu, fana 'aku kwairii 'ania."

13

La Jisas 'e narufia nga 'a'ena nga fufu'iwane aana

¹ Te'e fe'e gani momola ne'e ole no'o fana Fafangalaa na Tala Riunga, ma la Jisas 'e su'a no'o na alata ngaia 'e gagalangi nigi no'o fana ngaia 'ani leka no'o fa'asia nga fanua lo'oo 'i wado, ma ka ori no'o te'ana nga Mama'a aana. Ma ngaia 'e kwaimaa le'a fana nga fufu'iwane aana na gila nana'i fofona nga fanua lo'oo 'i wado, ma ngaia ka kwaimaa faga leleka maka nigi na alata ngaia 'e mae.

² Ma la Jisas fe'enia nga fufu'iwane aana, gila keto te'efou na laulafi no'ona. Ma Saetan ka arua no'o manatangaa 'ame le'a

'ubulana nga manatana la Judas, nga wela ala Saemon Iskariot, fana 'ani kwatea la Jisas fana maarimae aana.

³ Ma la Jisas 'e su'aai na Mama'a aana ngaia 'e kwatea no'o nga tegelangaa lo'oo te'efou fana. Ma ngaia 'e su'a la'u mola ai na ngaia 'e leka mai fa'asia God, ma ngaia te'e ori la'u mola te'ana God. ⁴ Ngaia na'a la Jisas 'e tata'e fa'asia nga fofoda na fangalaa, ma ka rubea nga sote aana, ma ka gaua no'o nga ruu fana fulolana labena 'i wa'ewa'etana. ⁵ Ma ngaia ka 'irisia nga ka'o 'i 'ubulana nga teteu, ma ka narufia no'o 'a'aena nga fufu'iwane aana, ma ka fuloa 'ania nga ruu na ngaia 'e gaua 'i wa'ewa'etana. ⁶ Ma alata ngaia 'e nigi te'ala Saemon Pita, ngaia 'e fata 'ilo'oo fala Jisas, "Alafa, 'ilo'oo ma 'i'oo 'ani narufia la'u mola 'a'aegu?"

⁷ Ma la Jisas ka lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Na alata lo'oo, 'i'oo bobolosia 'ua nga 'ola lo'oo nau ku agea amu, tafe'ua ma to'o su'aai 'i buri."

⁸ Ma la Pita ka alafuu 'ilo'oo, "T'oo sia narufia mola 'a'aegu."

Ma la Jisas 'e lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Lauta nau ku 'ame narufia no'o 'a'aemu, 'i'oo nga wane na fufu'iwane agu 'amoe no'o."

⁹ Ma la Pita 'e lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Alafa, 'ino'ona ma 'i'oo sia narufia mola te'e 'a'aegu. To'o narufia la'u mola nga nimagu, ma nga gougu."

¹⁰ La Jisas 'e alafuu 'ilo'oo, "Ni dai na ngaia 'e naru 'e sui no'o, nga nonina ngaia 'e kwari te'efou no'o, ma ngaia 'e sia narufia la'u nga nonina te'efou. Ngaia te'e narufia mola nga 'a'aena. Amooru moru kwari te'efou no'o, ma te'e wane momola amooru na ngaia 'ame kwari." ¹¹ La Jisas ngaia 'e su'aai 'e sui no'o, ni dai na te'e 'olonge'enia fana nga maarimae lo'oo, ngaia lo'oo ngaia 'e alafuu 'ilo'oo, "Mooru moru kwari te'efou no'o, ma te'e wane momola amooru na ngaia 'ame kwari."

¹² Na alata la Jisas ngaia 'e narufia 'a'aega 'e sui, ngaia 'e ru'ufia la'u nga sote aana sui, mai ngaia ka to'oru la'u mola fe'eniga. Ma ngaia 'e orisiga maka 'ilo'oo, "'Ilo'oo ma moru su'a na 'ola na nau ku agea

famooru? ¹³ Nga fa'awatagalai ngaia 'e 'ilo'oo: Amooru moru fa'alata nau 'ania Wane Kwaifa'ananaunga fe'enia nga Alafa amooru, ma to'omia no'o fana 'amooru fa'alata nau 'ino'ona, tofuna 'inau na nga Wane ni Kwaifa'ananaunga ma nga Alafa amooru. ¹⁴ Ma gwa'a 'inau nga Wane ni Kwaifa'ananaunga ma nga Alafa amooru, nau ku narufia mola nga 'a'ae mooru. Ngai lo'oo, 'e le'a fana 'amoru narufia 'a'ae mooru kwairiu la'u mola 'ilo'oo. ¹⁵ Nau ku agea 'ola lo'oori fana 'amooru agea famooru kwairiu 'ilaka'u lo'oo nau ku agea famooru. ¹⁶ Nga 'ola kwala'imori nau ku iiria famooru, nga wane ni taunga'inga ngaia 'ame ba'ita 'ani riufia wane ba'ita aana. Ma nga wane ni ngari kwairiinga, ngaia 'ame ba'ita riufia nga wane ne'e alea. ¹⁷ Moru su'a le'a na nga 'ola lo'oo nau ku iiria famooru. Ma lauta moru agea la'u mola 'ilo'oo, God te'e nanamate'eni 'amooru.

¹⁸ "Nau ku iiria nga 'ola lo'oo 'amoe la'u famooru te'efou. Nau ku su'a mola ani dai amooru na nau ku firiga. Ma nga 'ola na gila giria 'ubulana Girigiringa Abu laka'u te'e lau kwala'imori 'ilo'oo, 'Nga wane na mele keto ogugu na fangalaa agu, ngaia la'u mola na nga maarimae agu.' ✧ ¹⁹ Nga 'ola lo'oo ngaia 'ame nigi 'ua mai, ma ngaia 'e le'a fana 'aku iiria famooru na alata lo'oo, fana nga alata ngaia 'e nigi mai, ma mooru tamoru tagoto'o na 'Inau Lo'oo. ²⁰ Nga 'ola kwala'imori nau ku iiria famooru, nga wane na ngaia 'e kwaloa ni dai na nau ku alega kau, ngaia 'e kwalo nau la'u mola. Ma ni dai ne'e kwalo nau, ngaia 'e kwaloa la'u mola God na ngaia 'e alenau mai.

Alafuunga suria la Judas

(*Mat 26:20-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23*)

²¹ Burina la Jisas ngaia 'e fata 'ilo'oo 'e sui, ngaia 'e kwaimanadai ba'ita. Ma ngaia ka kwairii wataga no'o 'ania fana nga fufu'iwane aana maka 'ilo'oo, "'Ola kwala'imori nau ku iiria no'o famooru. Te'e wane amooru ngaia te'e 'olonge'eni nau fana maarimae agu."

²² Na alata no'ona, nga fufu'iwane lo'oo gila ka bubu kwairiu no'o faga, suria gila 'ame su'a ani dai na la Jisas ngaia 'e fata suria. ²³ Ma te'e wane na fufu'iwane aana laka'u la Jisas ngaia 'e kwaimaa fana, ngaia 'e to'oru galangia la Jisas. ²⁴ Ma la Saemon Pita 'e lalo kau 'ania nga nimana fana wane lo'oo, fana 'ani orisia la Jisas, ni dai na ngaia 'e alafuu suria. ²⁵ Nga wane laka'u 'e 'idu galangia kau la Jisas, ma ka kwalanguru fana maka 'ilo'oo, "Alafa, ni dai na nga wane no'ona 'i'oo alafuu suria?"

²⁶ La Jisas 'e lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Nga wane na nau ku kurume'enia nga beret 'ubulana nga teu, mai nau ku kwatea fana, ngaia no'o na nga wane lo'oori." Sui ma la Jisas ngaia 'e kurume'enia nga beret 'ubulana teu maka kwatea fala Judas wela ala Saemon Iskariot. ²⁷ Na alata no'ona mola la Judas 'e ngaria no'o nga beret lo'oori, ma Saetan ka ru'ufia no'o. Ma la Jisas ka alafuu 'ilo'oo fana, "O'i 'aferu fe'enia nga 'ola na 'i'oo agea." ²⁸ Ma nga fufu'iwane na gila nana'i suria nga lafa ni fangalaa lo'oori, gila ka bobolosia 'uta'i na la Jisas ngaia 'e alafuu 'ilo'oo fala Judas. ²⁹ Ma tofuna la Judas ngaia nga wane ne'e aga suria nga wa'i ni bata aaga, tani wane na nga fufu'iwane lo'oo gila madafia iiria la Jisas ngaia 'e iiria fana la Judas 'ani leka maka foria mai tani fangalaa na gila bo'obo'o fai fana fangalaa lo'oori, 'amoe ma ngaia 'e leka maka ngaria mai tani 'ola fana 'agila kwatea fana ta'a galafa lo'oo.

³⁰ Burina la Judas 'e ngaria nga fangalaa laka'u, ngaia 'e ru'u no'o 'i maa. Ma nga alata no'ona ngaia 'e logo no'o.

Moru kwaimaa famooru kwairiu

³¹ Alata la Judas ngaia 'e leka no'o, la Jisas 'e alafuu 'ilo'oo, "Alata fana 'agila fa'aba'ita nau, nga Wela na Wane, ngaia 'e nigi no'o. Ma tagila fa'aba'ita God la'u mola tofuna 'ola lo'oo 'e lau agu. ³² Ma lauta nga ta'a gila fa'aba'ita God tofuna 'inau, God no'o na te'e fa'aba'ita nau. Ma ngaia te'e fa'aba'ita nau na alata lo'oo mola.

³³ Fu'uwela agu, nau ku sia to'oru aburu la'u fe'eni 'amooru. Mooru tamoru kwailo 'ofi nau, mai nau ku iiria famooru nga 'ola laka'u nau ku iiria no'o fana ta'a na'ona'o 'i Jiu laka'u 'ilo'oo, "Ato 'amooru leka na

lefu lo'oo nau ku leka ai." ³⁴ Ma nga tagi fooru nau ku kwatea famooru ne'e 'ilo'oo: Moru kwaimaa famooru kwairiu, 'ilaka'u la'u mola na nau ku kwaimaa famooru. ³⁵ Ma lauta moru to'o na nga kwaimaanga famooru kwairiu, nga ta'a te'efou tagila su'aai na mooru nga fufu'iwane agu lo'oo."

La Pita 'e gwalaa la Jisas

(Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34)

³⁶ Ma la Saemon Pita 'e orisia la Jisas maka 'ilo'oo, "Alafa, 'i'oo to'o leka fani fai?" La Jisas 'e lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Lefu na nau taku leka fai, moru sia leka mola ai fe'eni nau. Tafe'ua ma tani gani ngaa'i tamoru bi'i leka mai burigu."

³⁷ Ma la Pita ka orisia la'u maka 'ilo'oo, "Alafa, 'olataa na te'e kwatea ma ka 'ato fameeru fana lekanga fe'eni'o na alata lo'oo? Du'ana nau ku sasari no'o fana maenga fe'eni'o!"

³⁸ La Jisas ka lamadu'aa maka fata 'ilo'oo fana, "Ilo'oo ma 'i'oo sasari kwala'imori fana maenga fe'eni nau, welakau? 'Ola kwala'imori nau ku iiria famu. 'I na'ona na nga susuki 'ani aani, to'o iiria oru alata na 'i'oo bobolosi nau."

14

La Jisas nga tala fana lekanga te'ana Mama'a ana

¹ La Jisas 'e alafuu 'ilo'oo fana nga fufu'iwane aana, "Moru sia manata abelo mola. Moru tagoto'o na God, ma moru tagoto'o la'u mola agu. ² Du'ana 'ifi na Mama'a agu ngaia 'e to'o na ni lefu auaula fana to'orunga ai. Ma nau ku leka fana 'aku sasari agau na lefu famooru. 'Ato fana 'aku iiria nga 'ola lo'oo famooru, lauta ngaia 'ame kwala'imori. ³ Ma alata nau ku leka, mai nau ku sasari agau na lefu famooru 'e sui, nau taku ori mai ma taku talai 'amooru fana nga lefu na nau ku nana'i ai, ma tamoru nana'i la'u mola ai. ⁴ Ma mooru moru su'a mola na nga tala ne'e leka fana nga lefu na nau ku leka fai."

⁵ Ma la Tomas ka alafuu 'ilo'oo, "Alafa, 'imeeru meru bobolosia nga lefu na to'o leka fai. 'Ilo'oo ma tameeru su'a 'utaa na nga tala lo'oori welakau?"

⁶ Ma la Jisas 'e lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Nau no'o na nga tala, mai nau nga to'onga,

ma kua kwatea nga mooringa fana nga ta'a. Te'efuta wane 'e sia leka mola te'ana Mama'a agu lauta ngaia 'ame leka mai te'agu. ⁷ Ma lauta moru su'a kwala'imori no'o agu, mooru moru su'a la'u mola na Mama'a agu. 'Ita na alata lo'oo maka ori 'ala'a, mooru moru su'a no'o na Mama'a agu, ma moru ka agasia no'o."

⁸ Ma la Filip ka alafuu 'ilo'oo, "Alafa, 'imeeru meru siria 'i'oo 'ani faate'enia madi nga Mama'a amu fameeru welakau."

⁹ Ma la Jisas ka lamadu'aa maka fata 'ilo'oo, "Filip, nau ku to'oru fe'enia mooru 'e aburu no'o, ma 'i'oo 'ame su'a 'ua agu lo'oo? Ma ni dai na ngaia 'e agasi nau, ngaia 'e agasia no'o nga Mama'a agu la'u mola. Ma fe'ua na 'i'oo orisia 'aku faate'enia la'u nga Mama'a agu, welakau? ¹⁰ 'Ilo'oo ma 'i'oo 'ame tagoto'o mola na nau ku lado fe'enia nga Mama'a, ma nga Mama'a 'e lado la'u mola fe'eni nau? Alafuunga lo'oo nau ku iiria famooru, nga alafuunga agu 'i talagu 'amoe. Nga Mama'a na ngaia 'e nana'i fe'eni nau, ngaia ne'e agea nga taunga'inga aana 'ani nau.

¹¹ Moru tagoto'o na 'ola lo'oo, nau ku lado fe'enia nga Mama'a, ma nga Mama'a ka lado fe'eni nau. Lauta mooru 'ame tagoto'o na nga alafuunga agu, moru tagoto'o na 'ola lo'oo suria nga taunga'inga na nau ku agea. ¹² Nga 'ola kwala'imori nau ku iiria te'amooru, ni dai ne'e tagoto'o agu, ngaia te'e agea la'u mola nga taunga'inga lo'oo nau ku agea. Ma ngaia te'e agea la'u mola nga taunga'inga ba'ita riufi nau, suria nau ku ori no'o te'ana nga Mama'a agu. ¹³ Ma te'efuta 'olataa na moru soea na latagu, nau taku agea, fana nga alata na nga ta'a 'agila agasia, ma gila ka aga su'ana Mama'a ne'e ba'ita 'e iiki. ¹⁴ Ngaia 'e to'o, te'efuta 'olataa na moru soea na nga latagu, nau taku agea famooru."

Kwaimaanga ma lo'onga suria la Jisas

¹⁵ La Jisas ka alafuu la'u maka 'ilo'oo, "Lauta moru kwaimaa fagu, tamoru lo'o suria nga tagi agu. ¹⁶ Nau taku soea nga Mama'a, ma ngaia te'e kwatea mai nga Wane ni Kwaiboonga famooru, ma ngaia te'e nana'i fe'eni 'amooru. ¹⁷ Ngaia nga Anoe 'ola Abu ne'e faate'enia nga

kwala'imoringa te'efou. Ma nga ta'a na fanua lo'oo 'i wado, gila 'ame kwaloa suria gila 'ame agasia, ma gila 'ame su'a mola ana. Tafe'ua mai mooru moru su'a no'o ana, tofuna ngaia 'e nana'i fe'eni 'amooru, ma ngaia te'e nana'i furifuri 'ubulana manata lamooru.

¹⁸ "Alata nau 'aku leka, 'ato no'o 'aku 'akwasi 'amooru 'ilaka'u nga wela si'ofa. Nau taku ori la'u mola mai te'amooru. ¹⁹ Te'e alata sisika mola, nga ta'a na fanua lo'oo 'i wado, gila sia agasi nau mola. Tafe'ua mai mooru lo'oo, tamoru agasi nau la'u mola. Ma tofuna nau ku momoori, tamoru moori la'u mola. ²⁰ Sui ma tamoru su'aai na nau ku lado no'o fe'enia Mama'a agu, ma mooru tamoru lado fe'eni nau, mai nau kua lado fe'enia mooru.

²¹ "Ma ni dai ne'e lo'o suria nga tagi agu, ngaia no'o nga wane na ngaia 'e kwaimaa fagu. Ma ni dai ne'e kwaimaa fagu, Mama'a agu te'e kwaimaa la'u mola fana, ma 'inau taku kwaimaa la'u mola fana, mai nau taku faate'eni nau 'i talagu fana."

²² La Judas ('amoe la Judas Iskariot) 'e orisia maka 'ilo'oo, "Alafa, 'utaa na te'i meeru tamiri agasi'o, ma nga ta'a na fanua lo'oo 'i wado gila sia agasi'o mola?"

²³ La Jisas 'e lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Lauta te'efuta wane ne'e kwaimaa fagu, ngaia 'ani lo'o suria nga kwaifa'ananaunga agu. Ma nga Mama'a agu te'e kwaimaa fana, ma mee'e tamele leka mai te'ana, ma tamele nana'i fe'enia. ²⁴ Ma ni dai na ngaia 'ame kwaimaa fagu, ngaia 'e sia lo'o mola suria nga kwaifa'ananaunga agu. Ma nga kwaifa'ananaunga agu lo'oo moru longoa, ngaia nga 'ola agu 'i talagu 'amoe. Tofuna ngaia 'e 'ita mai fa'asia nga Mama'a na ngaia 'e alenau mai.

²⁵ "Nau ku iiria nga 'ola lo'oo famooru na alata nau ku to'oru 'ua fe'eni 'amooru. ²⁶ Nga Mama'a agu te'e kwatea mai nga Anoe 'ola Abu 'ania latagu fana ngaia 'ani booni 'amooru. Ngaia te'e fa'ananaunga mooru 'ania nga 'ola te'efou, ma ngaia te'e booni 'amooru 'amoru manata to'ona ni 'ola te'efou na nau ku kwairii ai te'amooru 'i na'o.

²⁷ "Nau ku 'akwasia no'o aloalonga agu famooru. Nga aloalonga agu na nau ku

kwatea famooru, ngaia 'ame 'ilaka'u nga aloalonga fofona nga fanua lo'oo 'i wado. Ngai lo'oo, moru sia manata gelo, ma moru sia ma'u. ²⁸ Mooru moru longoa te'efou no'o nga fatalagu laka'u 'e 'ilo'oo, 'Nau taku leka, mai nau taku ori la'u mola mai te'amooru.' Lauta moru kwaimaa fagu, moru aile'a suria nau ku leka te'ana Mama'a, suria ngaia 'e ba'ita maka iiki riufi nau. ²⁹ Nau ku iiria no'o 'ola lo'oo 'ina'o nau ku leka fana 'amoru bi'i tagoto'o alata ni 'ola lo'oo 'ani lau ai. ³⁰ Nau ku sia alafuu aburu la'u fe'eni 'amooru, suria la Saetan nga wane ba'ita na fanua lo'oo 'i wado, ngaia 'e gagalangi ka nigi no'o mai. Tafe'ua ma ngaia 'e sia ba'ita mola fafi nau. ³¹ Ma 'inau 'i talagu, nau taku agea suria 'olataa na Mama'a agu ngaia 'e iiria fagu fana agelai, fana nga ta'a na fanua lo'oo 'i wado, 'agila su'aai nau ku kwaimaa fana Mama'a agu.

Aia, goru leka no'o fa'asia lefu lo'oo."

15

La Jisas ngaia 'ilaka'u nga to'ofungana 'ai grep kwala'imori

¹ La Jisas 'e alafuu 'ilo'oo la'u fana nga fufu'iwane aana, 'Nau no'o na to'ofungana 'ai kwala'imori na latana grep,* ma nga Mama'a agu na wane ne'e aga suria nga langa'a. ² Ma ngaia 'e su'asuria 'ani tofua nga lalana 'ai lo'oo gila 'ame to'o na lodona 'ola, ma ka tarifasua nga lalana 'ai na gila to'o na lodona 'ola, fana 'agila fungu le'a. ³ Ma God 'e iiria mooru moru kwari te'efou no'o tofuna mooru tagoto'o na nga kwaifa'ananaunga agu famooru. ⁴ Moru lado agu 'aku lado fe'eni 'amooru. Nga lalana 'ai ngaia 'e 'ato 'ani to'o na lodona 'ola 'i talana, lauta ngaia 'ame fasu na nga to'ofungana 'ai. Ma ka 'ilo'oo la'u mola famooru, ngaia 'e 'ato amoru to'o na lodona 'ola lo'oo, lauta moru 'ame fasu agu.

⁵ "Nau no'o na to'ofungana 'ai, ma 'amooru no'o na lalana 'ai. Ma lauta ni dai ne'e fasu agu, mai nau ku fasu ana, ngaia 'e su'asuria 'ani fungu 'ania lodona 'ola 'e aula. Ma lauta moru 'ame fasu agu, ngaia 'e 'ato 'amooru agea te'efuta 'ola 'e le'a. ⁶ Ma ni dai na ngaia 'ame lado agu,

ngaia 'e 'ilaka'u nga lalana 'ai na gila tofua ma gila to'osia. Ma nga lalana 'ai 'ilo'oo, tagila ngaria, ma gila ka to'osia 'ubulana nga eele 'ani nulafia no'o. ⁷ Ma lauta moru fasu agu, ma nga fatalagu ka nana'i fe'eni amooru, moru soea te'efuta 'ola na moru siria, ma God te'e kwatea famooru. ⁸ Ta'a na gila fufu'iwane agu kwala'imori, gila fungu 'ania lodona 'ola 'e aula. Ma 'ino'ona, gila faate'enia nga kwangakwanganga na Mama'a agu.

⁹ Nau ku kwaimaa famooru 'ilaka'u la'u mola Mama'a agu 'e kwaimaa fagu. Ngaia na'a, moru fasu agu fana 'amoru nana'i 'ubulana kwaimaanga agu. ¹⁰ Ma lauta moru lo'o suria nga tagi agu, tamoru nana'i 'ubulana nga kwaimaanga agu, 'ilaka'u la'u mola na 'inau ku lo'o suria nga tagi na Mama'a agu, ma 'inau ku nana'i la'u mola 'ubulana nga kwaimaanga aana. ¹¹ Nau ku iiria 'ola lo'oo famooru fana 'amooru to'o na aile'anga, 'ilaka'u na 'inau ku aile'a. Kiu, ma aile'anga 'amooru te'e kwala'imori maka ba'ita.

¹² Ma nga tagi agu famooru, ngaia 'e 'ilo'oo: Moru kwaimaa famooru kwairiu, 'ilaka'u na 'inau ku kwaimaa famooru. ¹³ Te'efuta kwaimaanga 'ame riufia nga kwaimaanga na wane ne'e kwatea nga mooringa aana fana wane ni kwaimaanga aana, fana 'ani fa'amooria. ¹⁴ Ma mooru lo'oo na ta'a ni kwaimaa agu, lauta moru lo'o suri nau. ¹⁵ Mai nau ku 'ame fa'alata mooru 'ania nga wane ni taunga'inga, suria nga wane ni taunga'inga ngaia 'ame su'a na 'ola na nga wane ba'ita aana 'e agea. Nau ku fa'alata mooru 'ania nga wane ni kwaimaanga agu, suria nau ku kwairii te'amooru no'o na ni 'ola te'efou na nau ku longoa mai fa'asia nga Mama'a agu.

¹⁶ Moru 'ame firi nau, 'inau lo'oo na nau ku firi 'amooru, fana 'amooru fungu 'ania lodona 'ola 'e nana'i firi. Sui ma nga Mama'a te'e kwatea nga 'olataa na moru kwaisoe fai 'ania latagu. ¹⁷ Ma nga tagi agu famooru 'e 'ilo'oo: Moru kwaimaa famooru kwairiu.

Ta'a tagila aga mani na ta'a gila tagoto'o ala Jisas

* 15:1 Agasia diksonari na 'grep.'

18 “Lauta nga ta'a fofona fanua lo'oo 'i wado gila aga mani 'amooru, moru manata to'ona na gila aga mani no'o agu la'u mola 'i na'o. 19 Lauta mooru ta'a 'e ria 'ilaka'u ta'a fofona nga fanua lo'oo 'i wado, tagila kwaimaa famooru, tofuna moru 'ilaka'u la'u mola 'i gila. Tafe'ua mai nau ku firi 'amooru te'efou no'o, fana 'amoru matari fa'asia ta'a 'e ria lo'oo fofona fanua lo'oo 'i wado. Moru 'ame nana'i mola 'ilaka'u 'i gila, ma ngaia ne'e agea gila 'ame siria mooru. 20 Moru manata to'ona 'olataa laka'u nau ku fata suria 'e sui no'o famooru, 'Nga wane ni taunga'inga ngaia 'ame ba'ita riufia wane ba'ita ana.' Ma tofuna na gila malamani agu, tagila malamani la'u mola amooru. Ma lauta tani wane aaga gila lo'o suria nga fatalagu, tagila lo'o la'u mola suria fata lamooru. 21 Ma tagila malamani 'amooru, tofuna na amooru nga ta'a agu. Gila age 'ilo'oo tofuna gila 'ame su'asuria God na ngaia 'e alenau mai.

22 Ma lauta nau ku 'ame leka mai fofona fanua lo'oo 'i wado, mai nau ku 'ame kwairii mola te'aga, ma gila sia aga su'a mola na rianga aga. Tafe'ua ma alata lo'oo, ngaia 'e 'ato no'o fana te'efuta wane 'ani iiria ngaia 'ame kuta, suria nau ku leka mai, mai nau ku iiria 'e sui no'o faga. 23 Ma ni dai ne'e aga mani agu, ngaia 'e aga mani la'u mola na Mama'a agu. 24 Nau ku agea ni 'ola na te'efuta wane 'ame agea 'i na'o. Lauta gila 'ame agasia nau ku agea ni 'ola lo'oo, gila sia aga su'a mola na rianga aga. Tafe'ua ma gila agasia ni 'ola ni 'alefosilai agu, ma gwa'a 'ani 'ino'ona, gila ka aga mani mola agu fe'enia Mama'a agu la'u mola.

25 Ni 'ola lo'oo ngaia 'e nigi mai, fana nga Girigiringa Abu 'ani kwala'imori 'ilo'oo, 'Gila 'ame aga mani agu la'u tofuna te'efuta 'ola.' ✧

26 “Nau taku kwatea mai nga Anoe 'ola Abu fa'asia Mama'a agu. Ma ngaia te'e faate'enia nga 'ola kwala'imori famooru. Ngaia te'e booni 'amooru, ma te'e alafuu suri nau te'amooru. 27 Ma moru la'u mola tamoru alafuu suri nau, suria dauru goru nana'i oguogu 'ita no'o mai na alata nau ku etaa nga taunga'inga agu.

✧ 15:25 Sam 35:19; 69:4

16

1 La Jisas ngaia 'e alafuu la'u maka 'ilo'oo, “Nau ku iiria nga 'ola lo'oo famooru, fana nga tagoto'onga amooru 'e sia fusi mola. 2 Gila tagila belo 'amooru fa'asia 'ubulana nga 'ifi ni fo'anga aaga. Ma ngaia te'e nigi na alata, lauta te'efuta wane 'e kwa'i 'amooru 'ani mae, ngaia te'e madafia iiria ngaia 'e agea nga 'ola God ngaia 'e siria. 3 Nga ta'a tagila agea ni 'ola lo'oori amooru tofuna gila 'ame su'a na Mama'a agu, ma gila 'ame su'a la'u mola agu. 4 Tafe'ua mai nau ku iiria no'o nga 'ola lo'oo famooru, fana nga alata gila eta fana agelana 'ola lo'oo amooru, mai mooru tamoru madafia no'o nga alafuunga laka'u nau ku fata suria te'amooru.”

Nga taunga'inga na Anoe 'ola Abu

La Jisas 'e alafuu la'u 'ilo'oo, “Nau ku 'ame iiria mai ni 'ola lo'oo famooru 'i na'o, tofuna nau ku nana'i 'ua fe'eni 'amooru. 5 Tafe'ua na alata lo'oo, nau ku galangi 'aku ori no'o te'ana God ne'e alenau mai. Ma te'efuta wane amooru 'ame orisi nau 'ua suria 'i fai nau taku leka fai. 6 Na alata lo'oo, nga manata lamooru 'e kwaimanadai 'e iiki, suria nau ku iiria no'o 'ola lo'oo famooru.

7 Tafe'ua mai nau ku iiria nga 'ola kwala'imori famooru, ngaia 'e le'a iiki famooru na nau ku leka fa'asi 'amooru 'ilo'oo. Suria lauta nau ku 'ame leka, nga Anoe 'ola Abu lo'oo 'e 'ato 'ani sifo mai fana nga kwaiboonga amooru. Tafe'ua ma alata nau ku leka, nau taku alea mai te'amooru. 8 Ma alata ngaia 'ani nigi mai, ngaia te'e faate'enia fana ta'a fofona fanua lo'oo 'i wado nga to'onga suria abulongaa 'ame le'a, ma suria nga odonga, ma suria nga kwa'ikwa'inga na God. 9 Gila manata kuta suria nga abulongaa 'ame le'a, tofuna gila 'ame tagoto'o agu. 10 Ma gila manata kuta suria nga odonga, tofuna nau taku ori no'o te'ana nga Mama'a ma moru sia agasi nau mola. 11 Ma manatalaga 'e kuta suria nga kwa'ikwa'inga na God, tofuna God ngaia 'e sufaa no'o la Saetan na ngaia 'e ba'ita fafia nga fanua lo'oo 'i wado.

12 “Nau ku to'o na nga 'ola 'e aula 'e iiki fana iirilai famooru, tafe'ua ma moru

'ame to'omia no'o fana 'amoru gwalongo fai te'efou na alata lo'oo. ¹³ Tafe'ua ma nga alata nga Anoe 'ola Abu te'e nigi mai, ngaia te'e faate'enia nga kwala'imoringa, ma ngaia te'e fa'anana 'amooru 'ania ni 'ola lo'oo te'efou. Ma ngaia 'e sia alafuu mola 'i talana, ngaia te'e alafuu suria nga 'ola na ngaia 'e longoa fa'asi nau. Ma ngaia te'e alafuu suria nga 'ola na te'e nigi mai. ¹⁴ Ngaia te'e fa'aba'ita nau, suria ngaia te'e ngaria nga alafuunga agu, ma te'e kwairii ai te'amooru. ¹⁵ Ma ni 'ola te'efou lo'oo na Mama'a agu, ngaia ni 'ola agu la'u mola. Ngaia na'a nau ku iiria na nga Anoe 'ola Abu te'e ngaria mai nga alafuunga agu ma ka kwairii ai te'amooru."

Kwaimanadainga te'e bulota'i fana aile'anga

¹⁶ La Jisas 'e alafuu la'u 'ilo'oo, "Na alata sisika, moru sia agasi nau mola. Ma nga alata sisika la'u mola, tamoru agasi nau la'u."

¹⁷ Ma tani wane na nga fufu'iwane aana gila ka orisiga kwairiu ma gila ka 'ilo'oo, "Olataa lo'oo nga fa'aladamilana alafuunga lo'oo ngaia 'e iiria, 'Na alata sisika moru sia agasi nau mola, ma nga alata sisika la'u mola, tamoru agasi nau la'u?' Ma ngaia ka iiria la'u mola, 'Moru sia agasi nau mola suria 'inau ku leka no'o te'ana nga Mama'a agu.'" ¹⁸ Ma nga fufu'iwane aana gila ka orisiga kwairiu la'u mola 'ilo'oo, "Ola taa na fa'aladamilana alafuunga lo'oo, 'na alata sisika?' Dauru goru bobolosia 'olataa lo'oo ngaia 'e alafuu suria."

¹⁹ Ma la Jisas 'e su'aai na gila siria 'agila orisia, ma ngaia ka fata 'ilo'oo faga, "Ilo'oo ma moru orisia mooru talamooru suria 'ola laka'u nau ku iiria, 'Na alata sisika, moru sia agasi nau mola. Ma na alata sisika la'u mola, tamoru agasi nau la'u?' ²⁰ 'Ola kwala'imori nau ku iiria famooru. Na alata lo'oori, tamoru kwaimanadai ma tamoru aani, ma ta'a 'e ria na fanua lo'oo 'i wado, tagila aile'a. Mooru tamoru kwaimanadai, ma burina tamoru aile'a la'u. ²¹ Mooru moru su'aai alata na noni ngaia 'e gagalani 'ani fa'afuta, ngaia 'e nonifii. Tafe'ua ma alata ngaia 'e fa'afuta nga wela 'e sui, ngaia te'e manata nabolosia no'o nga nonifinga laka'u,

tofuna ngaia 'e aile'a no'o suria nga wela ngaia 'e futa no'o. ²² Mooru moru 'ilo'oo la'u mola. Na alata lo'oo mola na mooru tamoru kwaimanadai. Tafe'ua mai nau taku agasi 'amooru la'u, ma tamoru aile'a ba'ita. Ma nga aile'anga lo'oo, te'efuta wane 'ame to'omia 'ani lafua no'o fa'asi 'amooru. ²³ Na alata no'ona, moru sia orisi nau la'u suria te'efuta 'ola.

Nga 'ola kwala'imori nau ku iiria famooru, lauta moru soea te'efuta 'ola te'ana nga Mama'a 'ania latagu, ngaia te'e kwatea famooru. ²⁴ 'Ita 'ua mai leleka maka nigi tala'ina, moru 'ame soea 'ua te'efuta 'ola na Mama'a agu 'ania latagu. Ma alata lo'oo, mooru soea Mama'a agu, ma ngaia te'e kwatea famooru, fana 'amooru aile'a ba'ita."

La Jisas 'e talariufia nga tegelangaa na fanua lo'oo 'i wado

²⁵ La Jisas 'e alafuu la'u 'ilo'oo, "Nau ku alafuu suria ni 'ola lo'oo famooru 'ania nga tarifulaa. Tafe'ua ma alata te'e nigi mai na nau ku sia alafuu la'u 'ania nga tarifulaa, tafe'ua mai nau taku alafuu folaa no'o suria Mama'a famooru. ²⁶ Na alata no'ona, moru tala mooru tamoru kwaisoe na God no'o 'ania latagu. Ma nau ku sia kwaisoe la'u fana te'efuta 'ola 'usi 'amooru. ²⁷ Ngaia te'e 'ilo'oo no'o suria nga Mama'a 'i talana na ngaia 'e kwaimaa famooru, tofuna moru kwaimaa fagu, ma tofuna moru tagoto'o na ngaia no'o ne'e alenau mai. ²⁸ Nau ku leka mai fa'asia nga Mama'a agu fana fanua lo'oo 'i wado. Ma alata lo'oo, nau ku leka no'o fa'asia nga fanua lo'oo 'i wado, mai nau ku ori no'o te'ana nga Mama'a agu."

²⁹ Sui ma fufu'iwane aana gila ka alafuu 'ilo'oo fana, "Nga alata lo'oo 'i'oo bi'i alafuu wataga no'o fameeru, suria 'i'oo 'ame alafuu no'o 'ania nga tarifulaa. ³⁰ Alata lo'oo, meeru bi'i su'aai na 'i'oo su'a na 'ola te'efou. Gwa'a te'efuta wane ngaia 'ame kwaiorisi amu, 'i'oo su'a mola na 'olataa na ngai 'ubulana manatalana. Ma ngaia lo'oo 'e kwatea ameeru ma meru bi'i tagoto'o na God ngaia 'e ale'o mai."

³¹ Ma la Jisas ka alafuu 'ilo'oo faga, "Ilo'oo ma mooru moru tagoto'o kwala'imori no'o agu? ³² Nga alata te'e nigi mai ma tamoru tagala'i te'efou fa'asi nau.

Ma tamoru 'akwa fana fanua 'amooru, suria 'ola lo'oo tagila agea agu. Tafe'ua ma 'inau ku sia nana'i mola 'i talagu, tofunu nga Mama'a ngaia te'e nana'i fe'eni nau. ³³ Nau ku iiria nga 'ola lo'oo famooru, fana 'amoru to'oru na aloalonga 'ubulana moori lamooru, suria moru nana'i oguogu fe'eni nau. Alata mooru moru nana'i fofona fanua lo'oo 'i wado, tagila fa'anonifii 'amooru la'u mola. Ma moru sia ma'u mola, suria nau ku talariufia nga tegelangaa na nga fanua lo'oo 'i wado 'e sui no'o."

17

La Jisas ngaia 'e fo'a

¹ Alata la Jisas ngaia 'e alafuu 'ilo'oo 'e sui, ngaia ka aga 'ala'a fani langi, ma ka alafuu 'ilo'oo, "Mama'a 'ae, ngaia 'e nigi no'o na alata fana 'i'oo 'ani faate'enia kwangakwanganga agu, nga Wela amu, fana 'aku faate'enia nga kwangakwanganga amu. ² Tofuna 'i'oo kwatea no'o nga tegelangaa fagu fafia nga ta'a te'efou, fana 'inau 'aku boonia nga ta'a na 'i'oo kwatea fagu fana 'agila momoori firi. ³ Aia, ma nga mooringa firi lo'oo ngaia 'e 'ilo'oo: Ta'a gila su'a amu na 'i'oo nga God kwala'imori, ma gila ka su'a agu, la Jisas nga Kraes na 'i'oo alenau mai. ⁴ Nau ku faate'enia no'o kwangakwanganga amu fofona fanua lo'oo 'i wado suria nau ku fa'asua no'o taunga'inga laka'u 'i'oo alenau mai fana agelai. ⁵ Mama'a, alata lo'oo, nau ku siria 'i'oo 'ani kwatea la'u tegelangaa ba'ita laka'u nau ku to'o ai na alata nau ku to'oru fe'eni'o mai na'o, 'i na'ona launge'enilana nga fanua lo'oo 'i wado.

⁶ "Nau ku kwaifa'ananau suri'o fana nga ta'a lo'oo 'i'oo kwatea no'o mai fagu fofona fanua lo'oo 'i wado. Gila lo'oo na gila ta'a amu, ma 'i'oo kwatea no'o mai fagu, ma gila ka lo'o no'o suria nga fatalamu. ⁷ Ma alata lo'oo, gila su'a no'o na ni 'ola lo'oo te'efou na nau ku to'o ai, 'i'oo kwatea fagu. ⁸ Nau ku iiria no'o faga nga alafuunga na 'i'oo kwatea fagu, ma gila ka tagoto'o no'o ai. Ma gila ka su'a kwala'imori no'o ai na nau ku leka mai fa'asi'o, ma gila ka tagoto'o no'o na 'i'oo alenau mai.

⁹ "Ma 'inau ku fo'a faga. Nau ku 'ame fo'a la'u fana nga ta'a na fanua lo'oo 'i wado, mai nau ku fo'a mola fana nga ta'a lo'oo 'i'oo kwatea mai fagu, suria gila nga ta'a amu. ¹⁰ Nga ta'a agu te'efou, gila nga ta'a amu la'u mola. Ma ta'a amu lo'oo te'efou, gila nga ta'a agu la'u mola. Ma gila ka faate'enia no'o nga kwangakwanganga agu 'ania to'orunga aaga. ¹¹ Nau ku sia nana'i aburu mola fofona fanua lo'oo 'i wado, mai nau taku ori mola kau te'amu. Tafe'ua ma gila tagila nana'i 'ua fofona fanua lo'oo 'i wado. Mama'a na 'i'oo Abu, abelo 'aniga 'ania nga tegelangaa laka'u 'i'oo kwatea fagu, fana 'agila arua no'o te'e manate'e 'ola momola, 'ilaka'u na daa'a te'e 'ola momola. ¹² Alata nau ku nana'i fe'eniga, nau ku abelo 'aniga 'ania nga tegelangaa laka'u 'i'oo kwatea fagu. Nau ku aga suriga, ma te'efuta wane aaga 'ame fusi no'o, te'e wane 'e ria laka'u nga Girigiringa Abu 'e iiria ngaia te'e fusi. ¹³ Nau taku leka kau te'amu, mai nau ku iiria nga 'ola lo'oo na alata nau ku nana'i 'ua fofona fanua lo'oo 'i wado, fana ta'a agu 'agila aile'a ba'ita 'ilaka'u na nau ku aile'a.

¹⁴ Ma nau ku kwatea no'o nga fatalamu faga. Tafe'ua ma nga ta'a fofona fanua lo'oo 'i wado na gila nga ta'a amu 'amoe, gila aga mani aga, tofunu gila ta'a na fanua lo'oo 'i wado 'amoe, 'ilaka'u la'u 'inau 'amoe. ¹⁵ Nau ku 'ame kwaisoe amu fana 'i'oo 'ani ngariga fa'asia fanua lo'oo 'i wado, mai nau ku kwaisoe amu fana 'i'oo 'ani abelo 'aniga fa'asia la Saetan, nga wane 'e ria. ¹⁶ Gila ta'a fofona fanua lo'oo 'i wado 'amoe, 'ilaka'u la'u mola na 'inau nga wane fofona fanua lo'oo 'i wado 'amoe.

¹⁷ Nga fatalamu no'o 'e kwala'imori. To'o fa'aabuga famu 'ania nga kwala'imoringa.

¹⁸ Nau ku alega fana lekanga na fanua lo'oo 'i wado, 'ilaka'u la'u mola na 'i'oo alenau mai. ¹⁹ Ma fana nga le'anga aaga, nau ku kwate nau 'i talagu famu, fana 'agila kwatega 'i talaga famu.

²⁰ "Nau ku 'ame fo'a faga te'i gila. Tafe'ua mai nau ku fo'a la'u mola fana nga ta'a na tagila tagoto'o agu tofunu nga alafuunga aaga. ²¹ Ma nau ku fo'a fana 'agila arua te'e 'ola momola, 'ilaka'u la'u mola na nau ku lado amu ma 'i'oo lado agu. Mama'a, nau ku fo'a 'agila lado fe'eni

'adaa'a, fana nga ta'a fofona fanua lo'oo 'i wado 'agila tagoto'o ai na 'i'oo alenau mai. ²² Nau ku fa'aba'itaga 'ilaka'u la'u mola 'i'oo fa'aba'ita nau, fana 'agila arua te'e 'ola, 'ilaka'u la'u mola daa'a te'e 'ola momola. ²³ Fa'awatagalana 'ola lo'oo ngaia 'e 'ilo'oo: Nau ku lado no'o aaga, ma 'i'oo lado agu, fana gila te'e 'ola momola. Sui ma nga ta'a fofona fanua lo'oo 'i wado 'agila su'aai na 'i'oo alenau mai, ma 'i'oo kwaimaa faga, 'ilaka'u la'u mola na 'i'oo kwaimaa fagu.

²⁴ "Mama'a, nau ku siria nga ta'a na 'i'oo kwatega fagu, 'agila nana'i fe'eni nau na lefu na nau ku nana'i ai, fana 'agila agasia no'o tegelangaa ba'ita agu na 'i'oo kwatea fagu. 'I'oo kwatea tegelangaa ba'ita lo'oo fagu, tofuna 'i'oo kwaimaa fagu 'i na'ona nga launge'nilana nga fanua lo'oo 'i wado. ²⁵ Mama'a, 'i'oo wane 'i'oo odo. Nga ta'a 'e ria lo'oo fofona nga fanua lo'oo 'i wado gila 'ame su'a amu. Tafe'ua mai nau ku su'a mola amu, ma nga fufu'iwane agu, gila su'aai na 'i'oo alenau mai. ²⁶ Nau ku kwairii te'aga no'o suri'o. Ma nau taku leleka fana kwairiinga, fana nga kwaimaanga amu fagu 'ani nana'i la'u mola 'ubulana moorilaga, mai nau ku lado fe'eniga."

18

Gila gemasia la Jisas

(*Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53*)

¹ Burina la Jisas ngaia 'e fo'a 'e sui mola, ngaia fe'enia nga fufu'iwane aana, gila leka kau, ma gila ka olofola na wanawanaa gila fa'alataa 'ania 'i Kidron. Ma gila leka kau fana nga langa'a na 'ai 'i olif. ² Ma la Judas, nga wane na ngaia 'e 'olonge'enia la Jisas fana maarimae aana, ngaia 'e su'a no'o na nga lefu no'ona. Tofuna alata 'e aula la Jisas fe'enia nga fufu'iwane aana, gila leka na lefu no'ona. ³ Ngaia na'a la Judas 'e talaia kau ta'a ni fununga fa'asia 'i Rom fe'enia nga ta'a na gila folo 'afuia nga 'Ifi Abu na God. Nga fataabu ba'ita, ma ni Farasii na gila alega kau. Aia, nga ta'a na gila leka mai, gila dau na nga uunu, ma nga 'aila'a fana fununga.

⁴ Ma suria la Jisas ngaia 'e su'aai 'e sui no'o na 'ola lo'oo te'e lau ana, ngaia ka leka kau te'aga, ma ka orisiga maka 'ilo'oo, "Ni dai na moru kwailo 'ofia?"

⁵ Gila lamadu'aa ma gila 'ilo'oo, "Meeru meru kwailo 'ofia la Jisas, nga wane laka'u fa'asia 'i Nasaret."

Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo, "Nau lo'oo no'o."

Aia, ma la Judas nga wane laka'u ngaia 'e talaiga kau te'ala Jisas, ngaia 'e ula la'u mola no'ona fe'eniga. ⁶ Na alata la Jisas ngaia 'e alafuu 'ilo'oo, "Nau lo'oo no'o," nga ta'a lo'oori gila 'idu fa'aburi, ma gila ka 'esiga no'o 'i wado. ⁷ Ma la Jisas ka orisiga la'u maka 'ilo'oo, "Ni dai na moru kwailo 'ofia?"

Ma gila ka 'ilo'oo, "Meeru meru kwailo 'ofia la Jisas, nga wane laka'u fa'asia 'i Nasaret."

⁸ La Jisas 'e fata 'ilo'oo faga, "Nau ku iiria 'e sui no'o famooru, 'Nau lo'oo no'o.' Lautu 'inau lo'oo na moru kwailo 'ofi nau mai lo'oo, moru alamia nga ta'a lo'oo 'agila leka mola." ⁹ La Jisas 'e iiria 'ola lo'oori fana 'ani fa'ato'oa 'olataa na ngaia 'e iiria 'e sui no'o mai suriga 'ilo'oo, "Mama'a, te'efuta wane aaga 'ame funu no'o."

¹⁰ Ma la Saemon Pita 'e to'o na te'e naifi fana fununga, ma ngaia 'e lafua ma ka tofu mousia aringa gula le'a na nga wane ni taunga'inga na alafa ni suuabunga. Nga wane ni taunga'inga lo'oori latana la Malakas. ¹¹ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fala Pita, "'Oi orite'enia nga naifi ni fununga no'ona 'i furina! 'Ilo'oo ma 'i'oo madafia iiria nau ku sia ru'u mola 'ubulana alata na nonifiinga lo'oo Mama'a agu 'e kwatea fagu?"

Gila talaia la Jisas te'ala Anas

¹² Ma nga ta'a na fununga, ma nga wane ba'ita aaga, ma nga ta'a na gila folo 'afuia nga 'Ifi Abu na God, gila gemasia la Jisas, ma gila ka gaua rua nimana. ¹³ Ma gila ka talaia no'o la Jisas te'ala Anas, suria ngaia na fungona la Kaeafas, nga alafa ni suuabunga na farisi no'ona. ¹⁴ Ma la Kaeafas na ngaia 'e iiria mai na'o fana ta'a na'ona'o 'i Jiu, "Ma ngaia 'e le'a fana te'e wane 'ani mae, fana gila sia kwa'ia mola nga ta'a te'efou."

*La Pita 'e gwalaa la Jisas**(Mat 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)*

¹⁵ La Saemon Pita fe'enia te'e wane ngaa'i na fufu'iwane ala Jisas, gala leka suria la Jisas. Ma nga ruana wane na alafa ni suuabunga lo'oori ngaia 'e su'a le'a ana. Ma nga ruana wane 'e leka burina la Jisas, leleka maka nana'i mai 'ubulana lalabata na 'ifi na alafa ni suuabunga. ¹⁶ La Pita ngaia 'e ula mola mai 'i maa. Ma nga ruana wane na fufu'iwane ana ngaia 'e ru'u kau 'i maa, ma ka alafuu fana geni na ngaia 'e folo 'afuia nga sinamaa, fana 'ani talaia mai la Pita 'ubulai. ¹⁷ Na alata la Pita 'e ru'u mai, nga geni no'ona ka alafuu 'ilo'oo fana, "Nau ku madafia 'i'oo nga wane la'u mola na fufu'iwane na wane lo'oo gila ngaria mai ta'ua lo'oo."

La Pita 'e lamadu'aa maka fata 'ilo'oo, "Nau 'amoe!"

¹⁸ Tofuna alata no'ona alata na gwaringa, ta'a ni taunga'inga fe'enia nga ta'a ni folonga, gila ka ogua nga eele 'i lalo, ma gila ka ula 'afuia, ma la Pita ka ula la'u mola fe'eniga 'i no'ona, ma ka lalangia la'u mola.

*Nga alafa ni suuabunga 'e orisia la Jisas**(Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)*

¹⁹ Nga alafa ni suuabunga 'e orisia la Jisas suria fufu'iwane aana ma nga kwaifa'ananaunga aana. ²⁰ Ma la Jisas 'e lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Nau ku alafuu folaa fana ta'a te'efou fana 'agila longoa. Nau ku 'ame na'agonia no'o te'efuta 'ola, alata nau ku fa'ananaunga nga ta'a. Nau ku agea 'ola lo'oori gani mai gani 'ubulana 'ifi ni fo'anga ma 'i 'ubulana nga 'Ifi Abu na God lo'oo, fana alata ta'a gila ogu mai, ma gila longoa. Ma nau ku 'ame alafuu nagwa nagwa mola 'ania te'efuta 'ola. ²¹ 'Utaa na 'i'oo orisi nau 'ilo'oo? 'Oi orisia mola nga ta'a na gila longoa nga 'ola lo'oo nau ku iiria faga. Gila na gila su'a na nga 'ola na nau ku iiria faga."

²² Alata la Jisas 'e alafuu mola 'ilo'oo, te'e wane na ta'a ni folonga 'e leka mai, ma ka fidaria, ma ka alafuu 'ilo'oo, "Fe'ua na 'i'oo alafuu 'ilo'oo fana alafa ni suuabunga welakau?"

²³ La Jisas 'e lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Lauta nau ku iiria te'efuta 'ola na ngaia 'e kuta, to'o kwairii na 'ola na 'inau ku kuta ai. Ma lauta nau ku 'ame iiria mola te'efuta 'ola 'e kuta, 'utaa na 'i'oo fidari nau, welakau?"

²⁴ Burina 'ola lo'oo, la Anas 'e kwatea no'o kau la Jisas te'ala Kaeafas, nga alafa ni suuabunga. Ma nga nimana gila gau 'ua fafia.

*La Pita 'e gwalaa la Jisas la'u**(Mat 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)*

²⁵ Ma alata la Pita ngaia 'e ula, ma ka lalangia 'ua nga nonina, nga ta'a na gila ula 'i no'ona fe'enia, gila ka alafuu 'ilo'oo fana, "I'oo wane na fufu'iwane na wane lo'oo."

Ma la Pita ngaia 'e gwalaa, ma ka fata 'ilo'oo, "Amoe no'o, 'inau 'amoe."

²⁶ Ma te'e wane ni taunga'inga na alafa ni suuabunga 'e nana'i la'u mola 'i no'ona. Ngaia nga wanefuta fe'enia nga wane ni taunga'inga laka'u la Pita ngaia 'e tofu mousia nga aringana, ma ngaia ka fata 'ilo'oo, "Nau ku madafia nau ku agasi'o fe'enia la Jisas alata laka'u gila gemasia 'ubulana langa'a laka'u."

²⁷ Ma la Pita ka alafuu 'ilo'oo, "Amoe! Nau 'amoe!" Na alata no'ona mola nga susuki ka aani no'o.

*Gila talaia kau la Jisas**te'ala Paelat**(Mat 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5)*

²⁸ Ma 'usu'usugani logologo'a mola, gila ka talaia kau la Jisas fa'asia 'ifi ala Kaeafas, ma gila talaia fana 'ubulana 'ifi ala Paelat, te'e wane ba'ita 'i Rom. Alata no'ona, ta'a na'ona'o 'i Jiu gila ula la'u mola kau 'i maa, suria lauta gila ru'u 'ubulana 'ifi na wane na ngaia 'ame Jiu, nga tagi aaga 'e iiria tagila sua no'o 'i na'ona God. Na alata no'ona, gila siria 'agila nana'i kwari fana 'agila 'ania nga Fafangalaa na Tala Riunga. ²⁹ Ma la Paelat 'e ru'u kau te'aga 'i maa, ma ka orisia 'ilo'oo, "Utaa na moru talaia wane lo'oo fana sufalana?"

³⁰ Gila lamadu'aa ma gila alafuu 'ilo'oo, "Lauta wane lo'oo ngaia 'ame agea 'ola 'e ria, 'ato 'ameru talaia mai te'amu."

³¹ La Paelat ka fata 'ilo'oo faga, "Lauta ngaia 'e 'ino'ona, moru talaia kau, ma

moru ka sufaa suria nga 'olataa na tagi 'amooru 'e iiria.”

Gila ka alafuu 'ilo'oo, “Nga tagi 'amooru 'i Rom na meru to'oru olofai, ngaia 'e ruia meru sia kwa'ia mola te'efuta wane.”

³² Ngaia 'e lau 'ilo'oo, fana 'ani fa'ato'oa 'olataa laka'u la Jisas ngaia 'e iiria suria nga maenga aana.* Tofuna nga ta'a fa'asia 'i Rom, gila kwa'ia ta'a na 'ai folo.

³³ La Paelat ka ori la'u fana 'ubulana nga 'ifi aana, ma ka soea mai la Jisas te'ana, ma ka orisia la'u maka 'ilo'oo, “Ilo'oo ma 'i'oo na nga kiingi na ta'a 'i Jiu?”

³⁴ Ma la Jisas 'e orisia kau maka 'ilo'oo, “Ilo'oo ma nga kwaiorisinga lo'oo ngaia 'e leka mai fa'asi'o talamu, 'amoe ma tani wane ngaa'i gila na gila kwairii te'amu suri nau?”

³⁵ Ma la Paelat 'e alafuu la'u maka 'ilo'oo, “Nau nga wane 'i Jiu 'amoe lo'oo! Nga ta'a amu ma nga fataabu ba'ita na gila talai'o mai lo'oo te'agu. Nga 'olataa 'e ria lo'oo 'i'oo agea?”

³⁶ Ma la Jisas 'e lamadu'aa maka 'ilo'oo, “Nau ku 'ame 'ilaka'u nga kiingi fofona fanua lo'oo 'i wado. Ma lauta nau ku 'ilaka'u 'i gila, nga ta'a agu tagila funu mola 'usi nau fa'asia nga kwatelagu fana nga ta'a na'ona'o 'i Jiu lo'oo. 'Amoe. Nga fanua nau ku kiingi fai, ngaia 'e matari.”

³⁷ Ma la Paelat 'e orisia maka 'ilo'oo, “Ilo'oo ma 'i'oo nga kiingi lo'oo?”

Ma la Jisas 'e lamadu'aa maka 'ilo'oo, “I'oo na 'i'oo iiria nau nga kiingi. Nau ku futa, mai nau ku niggi mai fofona fanua lo'oo 'i wado fana 'aku alafuu mola suria nga 'ola kwala'imori. Ma ni dai ne'e siria nga 'ola kwala'imori, ngaia 'ani lo'o suri nau.”

³⁸ Ma la Paelat 'e orisia la'u maka 'ilo'oo, “Ilo'oo ma nga 'olataa lo'oo kwala'imoringa welakau?”

Gila sufaa la Jisas fana maenga

(Mat 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25)

Ma la Paelat ka ori la'u 'i maa te'ana ta'a, ma ka fata 'ilo'oo faga, “Nau ku 'ame to'odaria mola te'efuta rianga na nga wane lo'oo. ³⁹ Tafe'ua ma suria nga falafala amooru, nau taku rubea te'e wane

famooru na alata na Fafangalaa na Tala Riunga. 'Ilo'oo ma mooru moru siria 'aku rubea nga kiingi 'i Jiu lo'oo famooru?”

⁴⁰ Ma gila ka o'omae ma gila fata 'ilo'oo, “Amoe! Nga wane lo'oo 'i'oo sia rubea la'u! Meeru meru siria 'i'oo 'ani rubea mai la Barabas!” Aia, ma la Barabas ngaia nga wane laka'u 'e eta nga ngada'olanga.

19

¹ Ngai lo'oo la Paelat 'e kwatea no'o la Jisas fana nga ta'a ni fununga lo'oo, ma ka iiria 'agila labusia. ² Ma gila ka 'elea nga 'elegou 'ania nga kwalo ngangala'a, ma gila ka arua 'i gouna la Jisas. Sui ma gila ka fa'aruufia 'ania nga ruu mekumeku, 'ilaka'u nga kiingi. ³ Sui ma gila ka leka mai te'ana, ma gila ka 'ilo'oo, “I'oo na nga kiingi na ta'a lo'oo 'i Jiu!” Ma gila ka fidaria.

⁴ Ma la Paelat ka ru'u la'u kau te'ana ta'a lo'oo na gila ogu no'ona, maka fata 'ilo'oo, “Nau taku ngaria mai nga wane lo'oo te'amooru, fana 'amoru su'asuria na nau ku 'ame agasia mola te'efuta rianga ana.” ⁵ Sui ma la Jisas ka ru'u mai 'i maa, ma ka ru'ufia nga 'elegou na kwalo ngangala'a, ma nga ruu mekumeku. Ma la Paelat ka fata 'ilo'oo faga, “Moru agasia madi nga wane lo'oo.”

⁶ Ma na alata fataabu ba'ita, ma nga ta'a na gila folo 'afuia nga 'Ifi Abu na God gila agasia, gila bi'i o'omae ba'ita la'u, ma gila ka 'ilo'oo, “Mudu'ia na 'ai folo! Mudu'ia na 'ai folo!”

La Paelat 'e alafuu 'ilo'oo, “Lauta 'ino'ona, moru ngaria ma moru ka mudu'ia na 'ai folo. Suria nau ku 'ame to'odaria mola te'efuta rianga ana.”

⁷ Nga ta'a gila ka fata 'ilo'oo fala Paelat, “Meeru meru to'o na nga tagi fana wane 'ilo'oo ngaia 'ani mae, tofuna ngaia 'e iiria ngaia nga Wela na God.”

⁸ Alata la Paelat ngaia 'e longoa 'ola lo'oo, ngaia 'e ma'u ba'ita ma ka riufia no'o 'i na'o.

⁹ Ma ngaia ka ori la'u 'i 'ifi maka orisia la Jisas maka 'ilo'oo, “I'oo wane fa'asia 'i fai lo'oo, welakau?”

Ma la Jisas ngaia 'ame iiria mola te'efuta 'ola. ¹⁰ La Paelat ka alafuu la'u 'ilo'oo fana,

* **18:32** Agasia 12:32. Alata la Jisas 'e iiria na gila tagila lafua, ngaia 'e faate'enia na ngaia te'e mae na nga 'ai folo. Falafala na Ta'a 'i Rom, gila kwa'ia ta'a na 'ai folo.

“Ilo'oo ma 'i'oo 'ame siria no'o alafuunga fe'eni nau? 'I'oo 'ame su'a mola ai na nau ku to'o na nga tegelangaa fana iirilana 'ola fana 'agila rube'o, 'amoe ma 'agila mudu'i'o na 'ai folo?”

¹¹ La Jisas 'e lamadu'aa maka fata 'ilo'oo, “Ngaia 'e kwala'imori 'i'oo to'o na tegelangaa fana 'i'oo 'ani agea 'olo'oo agu. Tafe'ua ma te'e God momola na ngaia 'e kwatea nga tegelangaa lo'oori famu. Ngaia lo'oo nga wane na ngaia 'e kwate nau famu, ngaia 'e agea nga 'ola lo'oo 'e ria 'e iiki maka riufia nga 'ola 'i'oo agea.”

¹² Na alata la Paelat ngaia 'e longoa fatalana la Jisas, ngaia 'e kwailo mola fana te'efuta tafa na ngaia 'ani agea fana 'ani rubea. Tafe'ua ma nga Jiu, gila o'omae ba'ita ma gila ka 'ilo'oo, “Lauta 'i'oo rubea wane no'ona, 'i'oo wane ni kwaimaanga na nga kiingi 'i Rom 'amoe. Du'ana lauta te'efuta wane 'e iiria ngaia nga kiingi, ngaia 'e ula no'o 'usia nga kiingi 'i Rom.”

¹³ Alata la Paelat ngaia 'e longoa nga alafuunga lo'oori sui, ngaia 'e talaia kau la Jisas 'i maa, maka to'oru mola na lefu fana kwaisufaingaa 'i 'ubulana nga tofi 'ifi na gila fa'alataa 'ania 'Fulou na Fou' ma nga alafuunga 'i Jiu gila iiria 'Gabata.' ¹⁴ Ma alata no'ona, nga gani fana sasaringa fana Fafangalaa na Tala Riunga, ma ngaia 'e galangi dalototo'o no'o na gani no'ona. Ma la Paelat ka alafuu 'ilo'oo fana nga ta'a no'ona, “Moru agasia madi nga kiingi amooru.”

¹⁵ Ma nga ta'a no'ona gila o'omae ma gila ka 'ilo'oo, “Kwa'ia! Kwa'ia! Mudu'ia na 'ai folo!”

La Paelat 'e orisiga la'u maka 'ilo'oo, “Ilo'oo mai moru siria 'aku mudu'ia nga kiingi amooru na 'ai folo?”

Na alata no'ona, nga fataabu ba'ita 'e lamadu'aa ma ka 'ilo'oo, “Ngaia nga kiingi ameeru 'amoe! Te'e kiingi na ngaia 'i Rom ne'e ba'ita fameeru!”

¹⁶ Ma la Paelat ka kwatea la Jisas fana nga ta'a ni fununga no'ona fana 'agila mudu'ia na 'ai folo.

Gila mudu'ia la Jisas na 'ai folo

(*Mat 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25*)

Ma gila ka talaia no'o kau la Jisas. ¹⁷ Ma ngaia ka ngaria nga 'ai folo aana 'i talana fana nga lefu na gila fa'alataa 'ania 'i 'Golgota' na alafuunga na ta'a 'i Jiu. (Nga fa'awatagalana lata lo'oori na 'Nga gouna ta'a.) ¹⁸ Sui ma gila ka mudu'ia no'o la Jisas na 'ai folo. Ma nga rua wane ngaa'i la'u mola na gila mudu'ia 'agaa'a no'ona, te'e wane ngaa'i gula moori ma te'e wane ngaa'i gula le'a, ma gila ka mudu'ia la Jisas na 'ai folo ne'e ula 'i laloagaa'a. ¹⁹ Ma la Paelat ka giria nga alafuunga, ma gila ka arua 'i gouna 'ai folo ala Jisas. Nga alafuunga no'ona ngaia 'e giria 'e 'ilo'oo, “La Jisas fa'asia 'i Nasaret, nga kiingi 'i Jiu.” ²⁰ Lefu lo'oo gila arua nga 'ai folo lo'oo gila mudu'ia la Jisas ai, ngaia 'ame to'oru lalau mola fa'asia 'i Jerusalem. Ma nga ta'a 'e aula lo'oo gila idumia alafuunga lo'oo. Ma nga alafuunga lo'oo gila ka giria la'u mola 'ania oru alafuunga kwaitatari. Alafuunga ngaa'i na ta'a 'i Jiu, alafuunga ngaa'i na ta'a 'i Rom ma nga alafuunga ngaa'i na ta'a na Grik. ²¹ Ma nga fataabu ba'ita lo'oo, gila ka alafuu 'ilo'oo fala Paelat, “'Too sia giria la'u nga 'Kiingi 'i Jiu.' Tafe'ua ma to'o giria mola 'ilo'oo, Ngaia 'i talana na ngaia 'e alafuu 'ilo'oo, “inau nga kiingi 'i Jiu.’ ”

²² Sui ma la Paelat ka lamadu'aga maka fata 'ilo'oo, “Ola taa lo'oo nau ku giria 'e sui no'o, ngaia 'e to'oru no'o 'i 'ilo'oo.”

²³ Ma 'i burina nga ta'a ni fununga lo'oo gila mudu'ia la Jisas na 'ai folo 'e sui, gila ka ngaria nga ruu aana, ma gila ka dalo'ia 'ania nga fai gule 'ola fana nga fai wane no'ona. Ma nga sote ba'ita lo'oo aana, te'efuta ladonga 'amoe na tailai. ²⁴ Ma nga ta'a ni fununga no'ona gila ka alafuu 'ilo'oo faga kwairiu, “Goru sia gaasi ngadaa mola nga ruu lo'oo. Goru masa 'ania daisi fai, dai ne'e riufia, ngaia na te'e ngaria.” Ngaia 'e 'ilo'oo fana 'ani fa'ato'oa nga Girigiringa Abu laka'u 'e fata 'ilo'oo, “Gila dalo'ia nga ruu agu faga, ma gila ka masa 'ania daisi fana sote ba'ita agu.”☆ Nga 'ola lo'oo nga

ta'a ni fununga lo'oo na gila agea.

²⁵ Nga tete'e ala Jisas, ma ni noni futa fe'enia tete'e ala Jisas, ma ni Meri noni ala Klopas, ma ni Meri noni fa'asia 'i Magdala lo'oo gila ula 'i 'a'aena nga 'ai folo ala Jisas.

²⁶ Ma nga wane na fufu'iwane na la Jisas ngaia 'e kwaimaa fana, ngaia 'e ula la'u mola 'i no'ona fe'enia tete'e ala Jisas. Alata la Jisas ngaia 'e agasia tete'e aana fe'enia nga wane lo'oo ngaia 'e kwaimaa fana gila ula galangia, ma ngaia ka fata 'ilo'oo fana tete'e aana, "Tete'e, nga wela amu no'ona no'o." ²⁷ Sui ma, ngaia ka fata 'ilo'oo la'u fana nga wane na fufu'iwane no'ona, "Nga tete'e amu no'ona no'o." Ma eta na alata no'ona, nga wane lo'oori ka kwaloa no'o tete'e ala Jisas fani 'ifi aana fana 'ani abelo 'ania.

Maenga ala Jisas

(*Mat 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49*)

²⁸ 'I burina nga 'ola lo'oo 'e sui, la Jisas 'e su'aai na nga taunga'inga aana ngaia 'e sui no'o. Ma ngaia ka fata 'ilo'oo, "Nau ku maarigo'u." Ngaia 'e fata 'ilo'oo 'ani fa'ato'oa nga alafuunga 'ubulana Girigiringa Abu. ✧

²⁹ Ma nga lefu no'ona, gila arua te'e teu ne'e fongu no'o na nga waeni 'e ukwala. Ma gila ngaria nga ruu fana ogulana ka'o, ma gila ka fa'awasiua 'ubulana teu na waeni no'ona, sui ma gila ka arua 'i maana nga ma'e 'ai na gila fa'alataa 'ania hisap sui ma gila ka kwatea fani maana ngiduna la Jisas. ³⁰ Na alata la Jisas ngaia 'e go'ufia 'e sui, ma ngaia 'e alafuu 'ilo'oo, "Ngaia 'e sui no'o." Burina ngaia 'e iiria alafuunga lo'oori 'e sui mola, nga gouna ka kwa'itori no'o, ma ngaia ka mae no'o.

Gila lada'ia kalaona la Jisas 'ania 'aila'a

³¹ Ma 'i burina 'ola lo'oo 'e sui, ta'a na'ona'o 'i Jiu gila leka mai, ma gila ka orisia la Paelat fana 'ani alamia fana ta'a ni fununga 'agila leka, ma gila 'oia nga 'a'aena nga oru wane na gila mudu'iga na 'ai folo, fana 'agila mae 'aferu. Tofuna gila siria 'agila lafua no'o noniga fa'asia nga 'ai folo na fe'e gani lo'oori. Suria ma'e

gani lo'oo ngaia gani fana sasaringa na Jiu maamania Sabat. Ma gila 'ame siria nga wane mae 'agila nana'i na 'ai folo na Sabat. Tofuna Sabat lo'oori ngaia nga gani ba'ita 'i Jiu suria ngaia Fafangalaa na Tala Riunga.

³² Ma nga ta'a ni fununga lo'oo gila leka mai, ma gila ka 'oia 'a'aena rua wane laka'u gila mudu'iga na 'ai folo. ³³ Tafe'ua ma alata gila nigi te'ala Jisas, gila agasia ngaia 'e mae 'e sui no'o. Ngaia lo'oo, gila 'ame 'oia no'o nga 'a'aena. ³⁴ Tafe'ua ma te'e wane aaga na ngaia 'e siria 'ani fa'ato'o le'a ai, ngaia 'e ngaria nga ma'e 'aila'a, ma ka lada'ia 'ania kalaona la Jisas. Ma gila ka agasia no'o 'abu ma nga ka'o 'e afe mai ai. ³⁵ Nau ku agasia 'ola lo'oori, mai nau ku alafuu suria, famooru te'efou 'amooru tagoto'o la'u mola. Nga 'ola lo'oo nau ku iiria ngaia 'e kwala'imori. ³⁶ Ma 'ola lo'oori 'e 'ilo'oo, fana 'ani fa'ato'oa Girigiringa Abu laka'u ngaia 'e alafuu 'ilo'oo, "Te'efuta suri na labena ngaia 'ame mo'oi mola" ✧ ³⁷ Ma te'e gule'e Girigiringa Abu ngaa'i ngaia 'e 'ilo'oo, "Nga ta'a tagila bubunia nga wane na gila lada'ia nga kalaona." ✧

Gila arua nonina la Jisas 'ubulana giru gwa'u

(*Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56*)

³⁸ Ma 'i burina ni 'ola lo'oori, la Josef nga wane fa'asia 'i Arimetea, ngaia 'e leka mai maka soea la Paelat fana nonina la Jisas, fana 'agila ngaria. La Josef laka'u, ngaia nga wane na fufu'iwane ala Jisas la'u mola, tafe'ua ma ngaia 'e nagwa mola, tofuna ngaia 'e ma'unge'enia nga ta'a na'ona'o 'i Jiu lo'oo. Ma la Paelat 'e alamia, ma ngaia ka leka mai maka ngaria no'o. ³⁹ Ma la Nikodimas na ngaia 'e leka mai te'ala Jisas 'ubulana logo 'i na'o laka'u, ngaia 'e leka fe'enia la Josef, ma ka ngaria oru akwale'e kilo na 'ola 'e si'ini le'a lo'oo fana arulai fe'enia nonina wane 'e mae. Gila fa'alata nga 'ola lo'oo 'ania mira ma alos.

⁴⁰ Rua wane lo'oo, gaa'a gala ngaria nonina la Jisas, ma gala ka gaua 'ania nga ruu kwakwao'a le'a lo'oo fe'enia nga 'ola si'inilai 'e le'a lo'oori. Gila agea 'ola lo'oo suria falafala 'i Jiu fana agelai na wane 'e

mae 'i na'o sui ma gila bi'i arua 'ubulana giru gwa'u. ⁴¹ Ma te'e langa'a ngaia 'e nana'i mola galangia lefu na gila kwa'ia la Jisas ai. Ma te'e giru gwa'u fana arulana nonina ta'a 'e mae ngai la'u mola na nga lefu no'ona. Ma nga giru gwa'u no'ona nga 'ola fooru mola, gila 'ame arua 'ua te'efuta wane 'e mae 'i 'ubulai.

⁴² Ma nga alata no'ona fe'e gani aaga 'i Jiu fana sasaringa fana nga Sabat. Ma nga Sabat ngaia gagalangi no'o. Ngaia na'a nga rua wane lo'oori gala leka ma gala ka arua no'o labena la Jisas 'i 'ubulana giru gwa'u no'ona, suria ngaia 'e to'oru galangia lefu no'ona.

20

La Jisas ngaia 'e tata'e fa'asia nga maenga

(Mat 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12)

¹ 'Usugani na nga Sande alata 'e logol-ogo'a mola 'ua, ni Meri fa'asia 'i Magdala 'e leka 'i maa na giru gwa'u laka'u, ma ka agasia nga fou laka'u gila bokota 'ania nga maana giru gwa'u, ngaia 'e 'idu no'o. ² Ma ngaia ka totola 'aferu te'ala Saemon Pita ma nga wane na fufu'iwane na la Jisas ngaia 'e kwaimaa fana, ma ka alafuu 'ilo'oo fagaa'a, "Tani ta'a ngaa'i gila ngaria no'o nga nonina nga Alafa fa'asia nga giru gwa'u laka'u, ma meru bobolosia no'o 'i fai na gila arua ai."

³ Ma la Pita ma nga wane ngaa'i gala ka leka no'o fana nga giru gwa'u no'ona. ⁴ Ma gala ka totola te'efou, ma nga wane ngaa'i ngaia 'e totola 'aferu maka riufia la Pita, maka nigi 'i maana giru gwa'u laka'u 'i na'o. ⁵ Ma ngaia 'e gogonu kau, ma ka agasia nga ruu kwakwao'a, ma ngaia 'ame ru'u mola 'i 'ubulai. ⁶ Ma la Saemon Pita 'e nigi mai 'i buri, ma ka ru'u no'o 'ubulana nga giru gwa'u no'ona. Ngaia 'e agasia nga ruu kwakwao'a ngaia 'e to'oru mola 'i no'ona ⁷ fe'enia nga ruu laka'u gila gaua 'ania gouna la Jisas. Nga ruu no'ona ngaia 'ame nana'i mola fe'enia nga ruu kwakwao'a lo'oori, tafe'ua ma gila gosua, ma ngaia ka nana'i no'o 'i talana. ⁸ Sui ma nga wane laka'u ngaia 'e nigi maana giru gwa'u no'ona 'i na'o bi'i ru'u la'u kau 'i 'ubulana giru gwa'u no'ona. Ngaia 'e agasia maka

tagoto'o no'o ai. ⁹ Ma gila 'ame su'a 'ua na nga Girigiringa Abu laka'u ne'e iiria ngaia te'e tata'e la'u fa'asia nga maenga. ¹⁰ Ma 'i burina 'ola lo'oo, nga rua wane na fufu'iwane lo'oori, gala ka ori no'o.

Ni Meri fa'asia 'i Magdala ngaia 'e agasia la Jisas

(Mat 28:9-10; Mak 16:9-11)

¹¹ Ma ni Meri 'e ula 'ua 'i maa na giru gwa'u no'ona ma ka aani. Ma nga alata ngaia 'e ani, ngaia 'e gogonu maka aga kau 'ubulana giru gwa'u laka'u. ¹² Ma ngaia ka agasia nga rua enselo, gala ru'ufia ruu kwakwao'a. Ma rua enselo lo'oori, gala to'oru na lefu na nonina la Jisas 'e nana'i ai 'i na'o, te'e ai ngaa'i na lefu na gouna 'e nana'i ai, ma te'e ai ngaa'i na lefu na 'a'aena 'e nana'i ai. ¹³ Nga rua enselo lo'oori, gala ka orisia ni Meri 'ilo'oo, "Olataa lo'oo 'i'oo aanisia welakau?"

Ma ngaia 'e lamadu'aa gaa'a maka 'ilo'oo, "Nga nonina nga Alafa agu na gila ngaria no'o fa'asia 'i lo'oo, mai nau ku bobolosia 'i fai na gila arua la'u ai."

¹⁴ Ma 'i burina ngaia 'e alafuu 'ilo'oo 'e sui, ngaia 'e abulo kau, ma ka agasia la Jisas ngaia 'e ula mola, ma ngaia 'ame aga su'a na nga wane no'ona na ngaia la Jisas. ¹⁵ Ma la Jisas ka orisia maka 'ilo'oo, "Noni lo'oo, 'utaa na 'i'oo aani welakau? Ma ni dai na 'i'oo kwailo 'ofia?"

Ma ni Meri 'e madafia iiria ngaia nga wane ne'e aga suria nga langa'a no'ona. Ma ngaia ka 'ilo'oo fana, "Lauta 'i'oo ngaria kau nga nonina Alafa agu, nau ku siria 'i'oo 'ani kwairii te'agu 'i fai na 'i'oo arua ai, fana 'aku leka 'aku ngaria."

¹⁶ Sui ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fana, "Meri 'ae!"

Ma ni Meri 'e abulo mai, ma ka aga kau, ma ka aga su'ana, ma ka alafuu 'ilo'oo fana, "Raboni!" Ma nga alafuunga lo'oo nga alafuunga na ta'a 'i Jiu fa'awatagalai na nga 'Wane ni Kwaifa'ananaunga.'

¹⁷ Ma la Jisas ka alafuu 'ilo'oo fana, "T'oo sia gema mola agu, tofunu nau ku 'ame ori 'ua te'ana nga Mama'a agu 'i langi. 'Oi ori te'ana nga fufu'iwane agu, moko kwairii te'aga, nau ku leka no'o te'ana Mama'a agu, na ngaia nga Mama'a amooru la'u mola.

Ma ngaia na nga God agu, ma nga God amooru la'u mola.”

¹⁸ Sui ma ni Meri fa'asia 'i Magdala ka ori, ma ka kwairii te'ana nga fufu'iwane na ngaia 'e agasia nga Alafa. Ma ngaia ka alafuu la'u mola faga suria nga 'ola na la Jisas 'e iiria te'ana.

*Nga fufu'iwane ala Jisas
gila agasia*

(*Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49*)

¹⁹ Laulafi na nga Sande, nga fufu'iwane aana gila ogu 'i 'ubulana te'e 'ifi, ma gila ka fono 'usia nga sinamaa. Ma gila ka 'ailafita la'u mola na nga sinamaa no'ona, suria gila ma'unge'enia nga ta'a na'ona'o 'i Jiu. Gila lebe ma la Jisas ka faata'i mai 'i laloaga, ma ngaia ka alafuu 'ilo'oo, “Nga aloalonga 'e nana'i fe'eni 'amooru.” ²⁰ Ma 'i burina na ngaia 'e iiria nga alafuunga lo'oo, ngaia ka faate'enia nga rua ninimana ma nga kalaona faga. Ma nga fufu'iwane ana gila ka aile'a ba'ita na alata no'ona gila agasia nga Alafa.

²¹ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo la'u faga, “Nga aloalongaa 'e nana'i fe'eni 'amooru. 'Ilaka'u nga Mama'a ne'e 'e alenau mai, ngai lo'oo nau ku ale 'amooru la'u mola.”

²² La Jisas 'e iiria alafuunga lo'oo, sui maka mangofiga, ma ka fata 'ilo'oo, “Moru ngaria nga Anoe 'ola Abu.” ²³ Lauta mooru 'olafanataa na rianga na ta'a, God te'e 'olafanataa la'u mola aaga. Ma lauta moru 'ame 'olafanataa aaga, God ngaia 'e sia 'olafanataa mola aaga.

La Tomas 'e agasia la Jisas

²⁴ Ma te'e wane na nga akwale'e wane ma ruaai no'ona na latana la Tomas na gila fa'alataa la'u mola 'ania 'Tiu, ngaia 'ame nana'i fe'eniga na alata na la Jisas ngaia 'e nigite'aga. ²⁵ Ma nga fufu'iwane na gila nana'i, gila ka alafuu 'ilo'oo te'ala Tomas, “Meeru meru agasia no'o nga Alafa.”

Ma la Tomas ka fata 'ilo'oo faga, “Lauta nau ku agasia nga filafila laka'u na talafurina nga nila 'i nimana, ma 'inau ku gema to'ona nga filafila no'ona 'ania nimagu, mai nau ku arua nga nimagu 'i talafurina nga maalafa laka'u 'i kalaona, ma nau

taku bi'i tagoto'o. Ma lauta nau ku 'ame agea mola ni 'ola lo'oo, nau ku sia tagoto'o mola.”

²⁶ Ma nga fiuna ma'e gani 'i burina, nga fufu'iwane laka'u gila ogu la'u mola 'i 'ubulana nga 'ifi laka'u, ma la Tomas 'e to'oru no'o fe'eniga. Ma gila ka 'ailafita la'u mola 'usia nga sinamaa no'ona. Sui mala Jisas 'e faata'i mai, ma ka ula 'i laloaga, ma ka alafuu 'ilo'oo, “Aloalonga 'e nana'i fe'eni 'amooru.”

²⁷ Sui ma la Jisas ka alafuu 'ilo'oo fala Tomas, “Tomas 'ae, 'oi arua nga 'u'umu 'i lo'oo 'ubulana nimagu, moko agasia nga rua nimagu. Moko arua nimamu 'i talafurina maalafa lo'oo 'i kalaogu. 'I'oo sia manata ruarua mola, 'oi tagoto'o no'o.”

²⁸ Ma la Tomas 'e lamadu'aa maka 'ilo'oo, “'I'oo nga Alafa agu, ma nga God agu.”

²⁹ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo fana, “'I'oo tagoto'o, tofuna 'i'oo agasi nau. Nga nana-manga fana ni dai na gila 'ame agasi nau, ma gila tagoto'o mola agu.”

³⁰ La Jisas 'e agea ni 'ola ni 'alefosilai 'e aula la'u na nga fufu'iwane aana gila agasia, tafe'ua mai nau ku sia giria la'u 'ubulana buka lo'oo. ³¹ Nau ku giria mola ni 'ola lo'oo, fana 'amoru tagoto'oa na la Jisas ngaia na nga Kraes, ma ngaia no'o na nga Wela na God. Ma lauta mooru tagoto'o na 'ola lo'oo, tamoru to'o na nga mooringa firi.

21

La Jisas ngaia 'e faata'i la'u fana fufu'iwane aana

¹ 'I burina ni 'ola lo'oo, la Jisas 'e faata'i la'u fana nga fufu'iwane aana 'i suria nga asi 'i Galili.* Ma 'ola lo'oori 'e lau 'ilo'oo: ² La Saemon Pita, ma la Tomas na gila fa'alataa 'ania 'Tiu, ma la Nataniel nga wane fa'asia 'i Kena 'ubulana nga gule'e lefu 'i Galili, ma nga rua wela ala Sebedi, ma rua wane na fufu'iwane ngaa'i la'u, gila ogu. ³ Ma la Saemon Pita ka alafuu 'ilo'oo fana ni wane no'ona, “Nau ku leka 'aku dee no'o fana ii'a fagu.”

Ma gila ka fata 'ilo'oo, “Meeru meru siria la'u mola 'ameru leka fe'eni'o.” Ma gila

* **21:1** Taebirias na nga lata la'u mola fana asi 'i Galili.

leka, ma gila ka ta'e no'o 'ubulana nga baru. Tafe'ua na fe'e logo no'ona, gila 'ame deea no'o te'efuta gweii'a.

⁴ Ma alata ngaia 'usu'usugani mola, la Jisas 'e ula 'i suria asi. Ma nga fufu'iwane aana, gila 'ame aga su'a mola ana.

⁵ Sui ma la Jisas ka fata kau faga maka 'ilo'oo, "Fu'uwane ni kwaimaanga agu, 'ilo'oo ma moru deea te'efuta gweii'a?"

Ma gila lamadu'aa ma gila ka 'ilo'oo, "Amoe no'o."

⁶ Ma ngaia ka alafuu 'ilo'oo, "Moru 'ui 'ania nga fulai amooru 'i gula le'a na baru no'ona, ma tamoru daua nga ii'a." Ma alata gila 'ui 'ania nga fulai laka'u, ma gila ka daua no'o nga ii'a 'e aula maka 'ato no'o fana lafulana fulai laka'u mai langi, tofuna ii'a 'e aula.

⁷ Sui ma nga wane na fufu'iwane laka'u la Jisas ngaia 'e kwaimaa fana ka fata 'ilo'oo fala Pita, "Nga Alafa loko'u!" Ma alata la Saemon Pita ngaia 'e longoa nga 'ola lo'oo, ngaia 'e ruufia 'ania nga ruu 'e tekwa aana, tofuna ngaia 'e rubea fana 'ani taunga'i, ma ka olo 'ubulana asi, ma ka 'alanga no'o fana 'i su'e. ⁸ Ma nga fufu'iwane aana gila ka leka no'o mai 'i su'e na baru. Ma gila ka lafua no'o mai nga fulai ne'e fongu no'o 'ania ii'a, suria gila 'ame nana'i lalau mola fa'asia 'i su'e, to'omia mola te'e tangale'e tafanga. ⁹ Ma alata gila sifo 'i su'e, gila ka agasia nga mani'i beret fe'enia nga eele ngaia 'e nunula mola fe'enia nga ii'a 'i 'ubulai. ¹⁰ Ma la Jisas ka alafuu 'ilo'oo faga, "Moru ngaria mai tani gweii'a na nga ii'a na moru deea lo'oo."

¹¹ La Saemon Pita 'e leka kau 'ubulana nga baru, ma ka lafua mai nga fulai no'ona 'i su'e. Nga fulai lo'oori 'e fongu no'o 'ania nga ii'a ba'ita, tangale'e ii'a ma nima urii'a ma oru gweii'a (153) na gila daua. Gwa'a nga ii'a 'e aula 'ilo'oo 'i 'ubulana nga fulai, nga fulai lo'oori ngaia 'ame foga mola. ¹² Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo faga, "Leka mai, 'amoru keto madi." Tafe'ua ma te'efuta wane aaga 'ame orisia mola 'ilo'oo, "T'oo ni dai lo'oo?" Du'ana gila su'ana mola na ngaia nga Alafa. ¹³ Ma la Jisas 'e leka kau maka ngaria nga beret, ma ka kwatea fana nga fufu'iwane aana, ma ka kwatea la'u mola na gweii'a lo'oo.

¹⁴ Nga oruna alata no'o na la Jisas ngaia 'e faate'enia fana nga fufu'iwane aana 'i burina na ngaia 'e tata'e fa'asia nga maenga lo'oori.

La Jisas fe'enia la Pita

¹⁵ Ma alata gila keto te'efou 'e sui no'o, la Jisas 'e orisia la Saemon Pita maka fata 'ilo'oo, "Saemon nga wela ala Jon, 'ilo'oo ma 'i'oo kwaimaange'eni nau 'e riufia nga fufu'iwane lo'oo na gila kwaimaa fagu?"

Ma ngaia ka lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Kiu, Alafa. T'oo su'a mola ai na 'i nau ku kwaimaa famu."

Ma la Jisas ka alafuu 'ilo'oo fana, "Oi aga suria ni dale'e sifisifi lo'oo agu." ¹⁶ Ma la Jisas ka orisia la'u fana ruana alata, "Saemon nga wela ala Jon, 'ilo'oo ma 'i'oo kwaimaa fagu?"

Ma ngaia ka lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Kiu, Alafa. T'oo su'a mola ai nau ku kwaimaa famu."

Sui ma la Jisas ka alafuu 'ilo'oo fana, "Oi aga suria nga sifisifi lo'oo agu." ¹⁷ Ma la Jisas ka orisia la'u 'ilo'oo na oruna alata, "Saemon nga wela ala Jon, 'ilo'oo ma 'i'oo kwaimaa fagu?"

Ma la Pita ka kwaimanadai no'o, suria la Jisas ngaia 'e orisia na oru alata 'ilo'oo, "Ilo'oo ma 'i'oo kwaimaa fagu?" Ma la Pita ka alafuu 'ilo'oo fana, "Alafa, 'i'oo su'a no'o na 'ola te'efou, ma 'i'oo su'a la'u mola ai na 'inau ku kwaimaa famu."

Ma la Jisas ka alafuu 'ilo'oo fana, "Oi aga suria nga sifisifi lo'oo agu. ¹⁸ 'Ola kwala'imori nau ku iiria famu, alata 'i'oo alakwa mola 'ua, 'i'oo 'afesia nga ruu amu 'i talamu sui moko leka mola suria manatalamu fana te'efuta lefu na 'i'oo siria 'ani leka ai. Tafe'ua ma nga alata 'i'oo koko'o, 'i'oo to'o tagwala no'o nimamu, ma nga wane matari na te'e fo'osi'o 'ania nga fo'osae amu, ma ka talai'o fana lefu na 'i'oo 'ame siria lekanga ai." ¹⁹ La Jisas 'e iiria nga 'ola lo'oo, fana 'ani faate'enia na nga maenga la Pita te'e mae ai, na ngaia te'e faate'enia tegelangaa ala God. Sui ma la Jisas ka alafuu 'ilo'oo fana, "Oi leka mai 'i burigu."

²⁰ Ma la Pita ka abulo mai, ma ka agasia nga wane na fufu'iwane na la Jisas ngaia 'e kwaimaa fana. Ngaia wane na ngaia 'e

nana'i galangia la Jisas na alata gila keto, ma ka orisia 'ilo'oo, "Alafa, ni dai na te'e olonge'eni'o?" ²¹ Alata la Pita 'e agasia, ngaia 'e orisia la Jisas maka 'ilo'oo, "Alafa, 'olataa na te'e lau fana nga wane lo'oo?"

²² La Jisas 'e lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Lauta nau ku siria nga wane lo'oo 'ani momoori, leleka maka nigi na alata nau 'aku ori mai, 'i'oo sia manata gelo mola suria. Ma 'i'oo, 'oi leka mola mai suri nau."

²³ Aia, nga alafuunga 'e talo laloana nga fufu'iwane ala Jisas. Gila iiria nga wane lo'oori ngaia 'e sia mae mola. Tafe'ua ma la Jisas ngaia 'ame iiria no'o na nga wane lo'oo ngaia 'e sia mae mola. Ngaia 'e alafuu mola 'ilo'oo, "Lauta nau ku siria nga wane 'ani momoori, leleka maka nigi na alata nau 'aku ori mai, ngaia nga manata gelongaa amu 'amoe no'ona."

Alafuunga 'ita'i

²⁴ Ma nga wane na la Pita 'e kwaiorisi suria, ngaia ne'e giri suria ni 'ola lo'oo te'efou. Ma 'imeeru meru su'aai nga 'ola lo'oo ngaia 'e alafuu suria, ngaia 'e kwala'imori no'o.

²⁵ La Jisas 'e agea 'ola 'e aula iiki la'u. Ma lauta 'agila girigiri suria te'efou, nau ku madafia bala nga fanua lo'oo 'i wado, ngaia 'e sia to'omia la'u fana daunga fafia nga buka na 'agila giria ni 'ola no'ona 'i 'ubulai.

Nga Taunga'inga Na Wane Ni Kwairiinga

La Luk ne'e giria nga buka lo'oo suria taunga'inga na Wane ni Kwairiinga. Ngaia 'e giria buka lo'oo fana te'e wane latana la Teofilas. Maka giria la'u nga buka lo'oo goru fa'alataa 'ania 'Luk.'

La Luk 'e giri suria ni 'ola lo'oo ngaia 'e lau na fufu'iwane ala Jisas, burina la Jisas ngaia 'e ori no'o fani langi. Na alata no'ona, nga ta'a na gila tagoto'o gila ka tala'ae no'o fana lekanga fana kwairiinga suria Kwairiinga Le'a lo'oo suria la Jisas Kraes na ni fanua 'e aula, sui ma nga ta'a 'e aula gila ka tagoto'o, ma nga kwairiinga le'a lo'oo ka talofia no'o fofona fanua lo'oo 'i wado. Gila eta fe'enia ta'a 'i Jiu. 'Iburina ma gila bi'i leka te'ana ta'a gila 'ame Jiu.

La Luk 'e giria suria taunga'ilana Anoe 'ola Abu. Anoe 'ola Abu 'e leka mai 'ani kwaitalai, ma ka kwaibooni na ta'a na God suria gani mai gani, na te'efuta lefu ngaia 'e iiria 'agila leka fai. Ma ngaia 'e giri suria nga 'ola ne'e lau na siosi na alata no'ona. Ngaia 'e faata'i wataga ai fadauru na'a God ngaia 'e to'o na tegelangaa ba'ita 'e iiki, ma te'efuta 'ola 'ani to'o'usia Kwairiinga Le'a lo'oo 'e 'amoe no'o.

Ni 'ola taringa'i 'ubulana buka lo'oo:

Nga Kwairiinga Le'a lo'oo 'e talofia 'i fanua 'i Jerusalem (1:1–8:3)

Kwairiinga Le'a lo'oo 'e talofia 'i Judea ma 'i Samaria (8:4–12:25)

Lelekanga eteeta ala Pol (13:1–14:28)

Ta'a na'ona'o na siosi, gila ogu 'i Jerusalem (15:1-35)

Ruana lelekanga ala Pol (15:36–18:22)

Oruna lelekanga ala Pol (18:23–21:16)

Lelekanga ala Pol fani Rom (21:17–28:31)

Luk 'e giri la'u fala Teofilas

¹ Kwe Teofilas, 'ubulana girigiringa eteeta laka'u agu, nau ku giri suria 'ola te'efou na'a la Jisas 'e launge'enia, ma ka kwaifa'ananau 'ania, ² leleka maka nigi na gani God 'e ngaria fani langi. Sui ma ngaia bi'i fane fani langi, ngaia 'e kwaifa'ananau 'ilo'oo 'ania Anoe 'ola Abu fana nga ta'a

na'a ngaia 'e firiga sui no'o fana 'i gila Wane ni Kwairiinga aana. ³ Ma 'i suria fai akwale'e gani burina nga maenga ana, nga alata 'e aula ngaia 'e faata'i fana ni Wane ni Kwairiinga ana, ma ngaia ka agea ni 'ola 'e aula 'ani fa'ato'oa na ngaia 'e moori no'o. Ma ngaia 'e alafuu faga suria nga alata God te'e ba'ita fafia ta'a ana.

⁴ Ma nga alata ngaa'i la Jisas ngaia 'e nana'i 'ua fe'enia fufu'iwane ana, ma ngaia ka fata tegela faga maka 'i lo'oo, "Moru sia leka mola fa'asia 'i Jerusalem. Moru mania nga kwakwatenga laka'u Mama'a agu 'e fataarunga'i 'ania, na moru longoa nau ku fata no'o mai suria 'i na'o. ⁵ 'La Jon ngaia 'e naruabu amooru 'ania ka'o, ma 'ame aburu mola, God te'e naruabu 'amooru 'ania nga Anoe 'ola Abu.' "

La Jisas 'e fane no'o fani langi

⁶ Nga alata na'a ta'a ni lelekanga gila ogu la'u fe'enia la Jisas, gila kwaiorisi ma gila ka fata 'i lo'oo, "Alafa, 'ilo'oo ma, 'i'oo to'o orite'enia nga foufoula laka'u fameeru ta'a 'i Israel na alata lo'oo?"

⁷ Ma la Jisas 'e lamadu'aga maka 'i lo'oo, "Ngaia nga 'ola 'amoe fana 'amoru su'aai na gani ma nga alata lo'oo, suria Mama'a agu ne'e arua alata fana ni 'ola lo'oo 'ani nigi mai. ⁸ Tafe'ua mai mooru lo'oo, alata na'a Anoe 'ola Abu 'ani nigi mai fafi 'amooru, tamoru to'o na tegelangaa. Ma tamoru alafuu suri nau lo'oo 'i Jerusalem, ma nga fanua lo'oo te'efou na gule'e lefu 'i Judea ma 'i Samaria, ma ka nigi na fanua te'efou fofona nga fanua lo'oo 'i wado."

⁹ Ma 'i burina ngaia 'e iiria 'ola lo'oo te'efou, God ka ngaria no'o fani langi. Ma alata gila agaaga mola 'ua 'i suria, ma te'e me'e kofa ka riu fafia, ma gila ka 'ame agasia no'o.

¹⁰ Ma alata gila bubu totonga'i 'ala'a fani langi fana agasilana, na alata ngaia 'e fane no'o, nga rua wane gala ru'ufia ruu kwakwao'a gala faata'i 'afe'aferu mai, ma gala ka ula no'o fe'eniga. ¹¹ Ma 'i gaa'a gala ka orisiga ma gala ka 'i lo'oo, "Fu'uwane 'i Galili, 'e fe'ua na'a moru ula mola 'i lo'oo, ma moru ka aga aga 'ala'a mola fana 'ubulana lalo? La Jisas laka'u God 'e ngaria fa'asia mooru fani langi, ngaia te'e ori la'u

mai, 'ilaka'u moru agasia ngaia 'e fane fani langi.”

Mataeas 'e lamadu'aa la Judas

¹² Sui ma ni Wane ni Kwairiinga lo'oo, gila ka ori no'o fani Jerusalem fa'asia gouna me'e busu na'a gila fa'alataa 'ania 'i Olif. Gouna busu lo'oo 'ame lalau; ngaia 'e to'omia te'e kilomita fa'asia 'i Jerusalem.

¹³ Ma alata gila nigi no'o 'i Jerusalem, gila ka fane fana nga tofi'i 'ifi na'a gila to'oru ai 'i langi. Latana ni wane na gila ogu: la Pita, ma la Jon, ma la Jemes, ma la Andru, ma la Filip, ma la Tomas, ma la Batolomiu, ma la Matiu, ma la Jemes nga wela ala Alfeas, ma la Saemon te'e wane fe'enia fufu'iwane na gila siria tarilana ta'a ni fununga 'i Rom fa'asia 'i Israel, ma la Judas nga wela ala Jemes. ¹⁴ Ma gila ka ogu no'o fana fo'anga, ma ni fu'igeni ngaa'i la'u, fe'enia ni Meri nga ga'ia la Jisas, fe'enia ni wane gila futa fe'enia la Jisas.

¹⁵ Ma te'e alata ngaa'i gila ogu la'u, to'omia tangalau ma rua akwale'e wane na gila tagoto'o na'a gila ogu te'efou. Ma la Pita ka tata'e maka fata 'i lo'oo faga, ¹⁶⁻¹⁷ “Wane goru futa, nga Girigiringa Abu suria la Judas 'e lau 'e to'o no'o, suria nga Anoe 'ola Abu laka'u 'e iiria ala Defete 'ani fata 'ania la Judas. La Judas laka'u la Jisas 'e eefasia fana ngaia 'ani lau fana te'e wane 'ubulana fufu'iwane adauru fana taunga'inga lo'oo, tafe'ua la Judas 'e eta na'ona ta'a fana daulana la Jisas.”

¹⁸ Ngaia la Judas 'e ngaria bata laka'u gila foria 'ania fana 'olonge'enilana la Jisas, ma ka sugaa me'e wado. Ma 'ubulana wado lo'oori, ngaia ka 'esia, ma batana ka fola no'o ma ka tafa no'o fani maa. ¹⁹ Ma ni wane na'a gila nana'i 'i Jerusalem, gila ka longoa nga 'ola ne'e lau ala Judas, ma gila ka fa'alataa nga me'e wado lo'oori 'ania “Akeldama” fana su'asurilai nga alafuunga lo'oori nga “Wado Na nga 'Abu.”

²⁰ Ma la Pita ka alafuu la'u maka 'i lo'oo, “Ola lo'oo 'e lau suria gila giria no'o 'ubulana buka na Sam ne'e alafuu 'ilo'oo, 'Nga

'ifi ana te'e gwa'u, ma te'efuta wane sia to'orufia la'u ai.’[☆] Ma girigiringa ngaa'i ka iiria la'u, 'Ngaia 'e le'a fana te'e wane ngaa'i 'ani lamadu'aa, fana 'ani ngaria taunga'inga ana.’[☆]

²¹⁻²² “Ngai lo'oo ngaia 'e le'a fana 'agoru eefasia la'u wane 'ani lado fe'eni 'ameeru fana 'ani kwairii suria tata'enga na Alafa la Jisas fa'asia nga maenga. Nga wane na'a 'agoru eefasia, ngaia furina ta wane la'u mola na fufu'i wane laka'u gila leleka oguogu fe'eni 'adauru na alata laka'u la Jisas ngaia 'e nana'i 'ua fe'eni adauru, tala'ae mai na alata laka'u la Jon 'e naru-abu ala Jisas, leleka mai maka nigi na gani laka'u God 'e ngaria no'o la Jisas fa'asia dauru fani langi.”

²³ Ma gila ka firia rua wane: latana nga wane ngaa'i la Josef, na'a gila fa'alataa 'ania la Barsabas, ma gila fa'alataa la'u 'ania la Justus. Ma latana nga ruana wane na'a la Mataeas. ²⁴ Sui ma gila fo'a ma gila ka 'i lo'oo, “Alafa, 'i'oo no'o su'asuria manatalana ta'a te'efou. Ngai lo'oo, 'i'oo to'o faate'enia mai fameeru na alata lo'oo dai na rua wane lo'oo na'a 'i'oo to'o firia, ²⁵ 'ani ngaria nga taunga'inga lo'oo na'a la Judas 'e 'akwasia ma ka leka no'o fana nga gula na'a 'i ngaia 'e tarifunga'i ai.” * ²⁶ Ma 'i burina gila fo'a te'efou, gila ka masa fana kwaifiringaa,† fana 'agila su'a 'i suria ni dai na rua wane lo'oo na'a God te'e firia, ma gila ka eefasia no'o la Mataeas, fana taunga'i fe'enia akwala ma te'e ai.

2

Nigilana mai nga Anoe 'ola Abu

¹ Na nga gani ba'ita 'i Jiu na'a gila fa'alataa 'ania Pentakos,* nga ta'a na gila tagoto'o lo'oo, gila ogu na te'e lefu 'ubulana fanua ba'ita 'i Jerusalem. ² Ma gila ka longoa nga kutanga 'ilaka'u nga iru ba'ita, ngaia 'e sifo mai fa'asia 'i Langi, ma ka fonu fafia na 'ifi lo'oo gila ogu ai. ³ Ma gila ka agasia nga 'ola 'ilaka'u nga uunu sisika, ma ni 'ola lo'oori gila tagala'i ma

☆ **1:20** Sam 69:25 ☆ **1:20** Sam 109:8 * **1:25** Nga fa'aladamilai 'e 'ilo'oo: La Judas 'e tarifunga'i no'o fana lefu ni kwa'ikwa'inga ma maenga. † **1:26** Na alata no'ona, gila ngaria fou 'e ori matari'a 'amoe ma 'ai, ma gila ka 'uia 'ania fana 'agila daria nga 'olataa na God 'e siria fana 'agila agea. Agasia Eksodas 28:30; Levitikas 16:8; Nambas 26:55-56; Josua 14:2; Nehemaea 10:34; Esta 3:7. Agasia 'ola lo'oo na diksonari. * **2:1** Agasia Pentakos na diksonari

ka to'oru 'i gouna ta'a lo'oo te'efou na'a gila ogu 'i no'ona. ⁴ Ma nga Anoe 'ola Abu ka fa'afonguga te'efou, ma gila ka eta no'o fana alafuunga 'ania nga alafuunga na ta'a matari, 'ilaka'u Anoe 'ola Abu 'e fa'afataga 'ania.

⁵ Na alata no'ona, nga ta'a 'i Jiu na'a gila fo'asia God, gila nana'i la'u mola 'i Jerusalem. Gila leka mai fa'asia ni maa'e fanua kwaitatari'a fofona fanua lo'oo 'i wado. ⁶ Ma alata gila longoa nga lakotenga lo'oori, ta'a 'e aula gila ka ogufiga. Ma gila ka 'alefo ba'ita, suria ta'a lo'oo na gila tagoto'o, gila alafuu 'ania ni maa'e alafuunga na ta'a kwaitatari te'efou. ⁷ Ma suria gila 'alefo ba'ita, gila bi'i fata 'i lo'oo faga 'i talaga, “Ni wane lo'oo gila fafata 'i lo'oo, gila ta'a 'i Galili te'efou lo'oo mola. ⁸ Fe'ua na'a meru longoa gila fata 'ania alafuunga ameeru? ⁹ Du'ana 'i 'imeeru meru leka mai fa'asia fanua 'i Partia, ma 'i Media, ma 'i Elam, ma 'i Mesopotemia, ma 'i Judea, ma 'i Kapadosia, ma 'i Pontus, ma 'i Eisia, ¹⁰ ma fa'asia 'i Frijia, ma 'i Pamfilia, ma 'i Ijip, ma fa'asia fanua 'i Libia galangia 'i Saerin, ma tani ta'a ngaa'i meru leka mai fa'asia 'i Rom, ¹¹ ma 'i Krit, ma 'i Arabia. Aia, ma tani ai ameeru gila ta'a 'i Jiu, ma tani ai ameeru la'u gila bi'i lado mola mai fe'enia Jiu 'i buri. Tafe'ua, ma goru longoa na'a ta'a lo'oo gila fata suria ni 'ola ni 'alefosilai na'a God ngaia 'e launge'enia, ma goru ka longo su'aai alafuulaga lo'oo na'a alafuunga 'inato'o adauru!” ¹² Gila 'alefo ba'ita, ma gila bobolosia no'o 'olataa ne'e lau ma gila agasia. Ma gila bi'i orisiga 'i talaga kwairiu ma gila ka 'i lo'oo, “Olataa lo'oo 'e lau fu'uwane?”

¹³ Tafe'ua tani wane ngaa'i gila doo 'aniga ma gila ka 'ilo'oo, “Bala ta'a lo'oo gila go'ufia nga waeni ta'ua lo'oo, ma gouga ka kuta.”

Nga alafuunga ala Pita

¹⁴ La Pita 'e ula fe'enia akwale'e wane ma te'e ai ni Kwairiinga lo'oori, ma ka alafuu ba'iba'ita fana uguogunga lo'oori maka 'ilo'oo, “Mooru ni wane goru futa 'i Jiu, ma 'amooru ta'a te'efou na'a moru to'oru 'i Jerusalem, moru longo madi mai fagu, 'inau 'aku kwairii suria 'ola lo'oo.

¹⁵ Nga ta'a lo'oo gila 'ame kuta la'u tofuna gila go'ufia waeni lo'oo, 'ilaka'u na'a moru manata to'ona, tofuna ngaia bi'i nigi mola na mule na mae'ola 'usugani. ¹⁶ Nga alafuunga la Joel nga profet ngaia 'e giria laka'u ngaia 'e 'ilo'oo,

¹⁷ ‘God 'e alafuu 'i lo'oo,

Na gani 'i'isi,

nau taku kwatea nga Anoe 'ola Abu agu fana ta'a agu te'efou.

Ma ni wela amooru,

tagila kwairii 'ania fatalagu.

Ma ni alakwa amooru

tagila agasia nga faata'inga,

ma ni wane koko'o 'amooru

tagila agasia 'ola 'ania malebolenga aaga.

¹⁸ Gwa'a fana ni wane ma ni geni ni taunga'inga tago na'a gila fito'o,

nau taku kwatea la'u mola nga Anoe

'ola Abu faga fana 'agila kwairii

'ania fatalagu.

¹⁹ Mai nau taku agea ni 'ola ni 'alefosilai 'ubulana lalo 'i langi,

mai nau taku agea ni 'ola ni 'alefosilai

fofona fanua lo'oo 'i wado.

'Ubulana fanua lo'oo 'i wado

nga ta'a tagila agasia nga 'abu na wane

'e mae, ma nga eele, ma nga gwa-susu.

²⁰ Ma 'ubulana lalo

nga ta'a tagila agasia nga sina te'e logo,

ma nga singari te'e meku 'ilaka'u nga 'abu.

Sui ma nga gani ba'ita lo'oori 'e bi'i nigi mai,

na'a God te'e eefasia nga ta'a lo'oo

te'efou.

²¹ Ni dai na ngaia 'e kwaisoe fana kwai-booninga na Alafa,

Alafa te'e fa'amooria.” * ✧

²² Ma la Pita ka fata la'u 'i lo'oo, “Mooru ta'a 'i Israel, moru gwaalongoa fana alafuunga lo'oo suria la Jisas wane fa'asia 'i Nasaret! God 'e faate'enia famooru na'a ngaia 'e alea mai tofuna ni 'ola ni 'alefosilai, ma ni 'ola 'e tegela'a ngaia 'e agea. Moru su'a te'efou no'o na ni 'ola lo'oo ne'e lau 'i laloamooru. ²³ Aia, ma God ka su'ana, ma ngaia ka fadaa no'o fana 'agila kwatea la Jisas famooru, 'amoru kwa'ia, ma moru ka alamia fana ta'a gila 'ame Jiu, 'agila

mudu'ia na 'ai folo. ²⁴ Tafe'ua ma God 'e tata'ea la'u fa'asia nga maenga, ma ka rubea fa'asia nga nonifiinga na maenga, suria ngaia 'e 'ato fana nga maenga 'ani dau fafia la Jisas. ²⁵ Mai na'o la Defete laka'u 'e giri suria nga 'ola na'a Kraes 'e iiria,

'Nau ku agasia God ngaia 'i na'ogu furifuri, mai nau ku sia ma'u mola, suria ngaia 'e nana'i fe'eninau.

²⁶ Ma tofuna 'ola lo'oo, nau ku aile'a ba'ita, ma nga fatalagu ka fongu 'ania aile'anga.

Nau 'akui fito'o, na'a God te'e tata'e nau la'u mola,

²⁷ tofuna God, ngaia 'e 'ato fana 'i'oo 'ani rugasi nau fana nga maenga, mai 'i'oo sia alami nau mola, nga wane ni taunga'inga abu amu 'aku si'ini 'ubulana giru gwa'u.

²⁸ Moko faate'enia fagu na'a nau taku moori la'u mola.

Ma tofuna 'i'oo to'oru fe'eni nau, 'i'oo to'o fa'afongu nau 'ania aile'anga.' *²⁸

²⁹ Ma la Pita ngaia ka alafuu la'u maka 'i lo'oo, "Wane goru futa, ngaia 'e le'a fana 'aku alafuu wataga famooru suria nga wawarifu dauru la Defete nga kiingi. Ngaia 'e mae, ma gila ka kwaiatoa no'o. Ma nga giru gwa'u aana 'e nana'i galangia dauru mola tala'ina lo'oo. ³⁰ Ngaia na'a la Defete 'ame alafuu la'u suria ngaia 'i talana alata ngaia 'e giria 'ola laka'u. Ngaia nga profet, ma ngaia 'e su'a mola na nga fataarunga'inga ala God fana. God 'e fataarunga'i fana ngaia te'e arua nga wane na fufutanga ala Defete ngaia te'e kiingi. ³¹ La Defete ka aga su'a no'o ai, 'olataa na'a God te'e agea, ma la Defete ka alafuu suria nga tata'enga ala Kraes fa'asia nga maenga, ma God 'ame rugasia 'ubulana lefu na maenga, ma nga nonina 'e sia si'ini mola. ³² La Jisas laka'u, God 'e tata'ea fa'asia nga maenga, ma meeru te'efou meru agasia.

³³ God ngaia 'e fa'aba'ita la Jisas fana ngaia 'ani ba'ita fe'enia, ma God ka kwatea nga Anoe 'ola Abu fana, 'ilaka'u ngaia 'e

fataarunga'i 'ania. Aia, ma nga 'ola lo'oo moru agasia, ma moru ka longoa tala'ina, ngaia na Anoe 'ola Abu na'a la Jisas 'e kwatea mai fameeru. ³⁴ La Defete 'ame fane no'o fani Langi. Ngaia na'a, ngaia 'ame fata suria ngaia 'i talana alata ngaia 'e alafuu mola 'i lo'oo,

'God ngaia 'e fata 'i lo'oo fana Alafa agu:

"Oi nana'i gula le'a agu, moko ba'ita fe'eni nau,

³⁵ leleka maka niggi na alata 'inau 'akui arua marimae amu 'ani lo'o 'i suri'o.' *³⁵

³⁶ Ma la Pita ka fata 'ilo'oo la'u, "Aia, ta'a 'i Israel, nau ku siria 'amooru su'a le'a ala Jisas na'a nau ku fata suria, laka'u moru mudu'ia na nga 'ai folo, ma God ka arua la Jisas fana ngaia 'ani Alafa ma nga Kraes, nga wane na'a God 'e firia!"

³⁷ Ma nga alata na ta'a lo'oo gila longoa 'ola lo'oo, gila maila, ma mangoga ka nonifii no'o. Ma gila ka fata 'i lo'oo fala Pita fe'enia ni Wane ni Kwairiinga ngaa'i lo'oo, "Wane goru futa, 'olataa na'a tameru agea?"

³⁸ La Pita 'e lamadu'aga maka 'i lo'oo, "Mooru te'efou, moru bulota'i mai fa'asia nga rianga 'amooru, 'ameru naruaabu 'amooru, suria moru tagoto'o ala Jisas Kraes, fana God 'ani 'olafanataa na rianga 'amooru, ma God 'ani kwatea nga Anoe 'ola Abu aana famooru. ³⁹ Tofuna nga fataarunga'inga na God, ngaia 'ola famooru fe'enia ru'uru'ua amooru, ma nga ta'a na'a gila to'oru lalau la'u mola. God nga Alafa adauru te'e kwatea nga Anoe 'ola Abu fana ta'a te'efou na'a ngaia 'e soega mai te'ana 'i talana."

⁴⁰ La Pita 'e iiria ni 'ola lo'oo faga fe'enia alafuunga ni fa'abasunga 'e aula, ma ka 'ilo'oo, "Mooru 'abelo le'a suri 'amooru talamooru fa'asia nga kwa'ikwa'inga na'a te'e leka mai fana nga ta'a gila ria na alata lo'oo!" ⁴¹ Ma nga ta'a 'e aula, gila ka tagoto'o na nga fatalana, ma gila ka naruaabu. Ma nga gani no'ona, to'omia nga oru to'oni (3,000) wane na gila lado la'u mai 'i fe'enia nga fufu'iwane tagoto'o lo'oori. ⁴² Ma gani mai gani, gila ka gwaa-longo fana kwaifa'ananaunga na Wane ni

Kwairiinga lo'oo, ma gila nana'i oguogu, ma gila ka keto oguogu,[†] ma gila ka fo'a oguogu.

⁴³ Ma ni Wane ni Kwairiinga lo'oo, gila agea ni 'ola ni 'alefosilai 'e aula, ma nga ta'a lo'oo te'efou gila ka 'alefo. ⁴⁴ Ma nga ta'a na gila tagoto'o, gila ka ogu te'efou na alata 'e aula, ma gila ka dalo'ia ni 'ola te'efou na gila to'o ai 'i laloaga. ⁴⁵ Ma tani alata ngaa'i gila ka fa'afori la'u 'ania ni 'ola gila to'o ai, ma gila ka to'ole'enia nga bata gila ngaria 'i laloaga kwairiu, maka to'omia no'o bo'obo'onga aga te'efou. ⁴⁶ Ma gila ka ogu gani mai gani te'efou 'ubulana nga 'Ifi Abu na God. Ma gila ka keto oguogu 'ubulana 'ifi aaga, ma gila dalo'ia ketonga aaga fe'enia aile'anga ma nga malofi'anga 'ubulana manataga. ⁴⁷ Ma gila ka baatafea God, ma nga ta'a lo'oo te'efou 'i Jerusalem gila ka aile'a fe'eniga. Ma gani mai gani, nga Alafa 'e fa'amooria tani ta'a ngaa'i la'u, ma gila ka lado mai fe'enia fufu'ita'a lo'oo gila tagoto'o.

3

La Pita mala Jon gala gulaa te'e wane 'a'aena 'e mae

¹ Na te'e gani ngaa'i, la Pita mala Jon, gala leka fana 'Ifi Abu na God na oruna maa'e 'ola na gani, suria alata sina 'e 'ilo'oo, ngaia nga alata ta'a na Jiu gila arua fana fo'anga. ² Ma tani wane ngaa'i gila ngaria mai te'e wane 'a'aena 'e mae 'ita 'ua mai na alata ngaia 'e futa. Ma gani mai gani, gila arua 'i 'a'aena sinamaa na 'Ifi Abu na God. (Nga tafatafa lo'oori, gila fa'alataa 'ania “Ma'e Tafatafa Kwangakwanga'a.”) Nga wane lo'oo ngaia 'e to'oru 'i no'ona, fana 'ani soea bata na ta'a na'a gila ru'u kau 'ubulana 'Ifi Abu na God.

³ Ma alata ngaia 'e agasia la Pita mala Jon gala ru'u kau, ngaia ka kwaisoe agaa'a fana 'agala kwatea te'efuta 'ola fana. ⁴ Ma gaa'a gala bubu totonga'i fana, ma la Pita ka fata 'i lo'oo fana, “Aga mai famee'e.” ⁵ Ma ngaia 'e bubunia agaa'a, maka madafia fana 'agala kwatea te'efuta 'ola fana. ⁶ Ma la Pita ka fata 'i lo'oo fana, “Nau ku 'ame to'o mola na ta bata. Tafe'ua ma nau taku

kwatea nga 'ola na'a nau ku to'o ai famu. Na latana la Jisas Kraes nga wane fa'asia 'i Nasaret, nau ku iiria famu, tata'e, moko leka.” ⁷ Sui mala Pita 'e dau na nima gula le'a aana, ma ka tata'ea. Ma 'afe'aferu mola 'a'aena te'efou ka tegela'a no'o, ⁸ ma ngaia ka olo 'i langi, ma ka ula 'ania rua 'a'aena, ma ngaia ka bi'i eta 'ani leka kwairiu. Ma ngaia ka ru'u kau fe'enia gaa'a fana 'ubulana nga 'Ifi Abu na God, maka leka, ma ka olo 'i langi fe'enia baatafelana God.

⁹ Nga ta'a no'ona gila agasia wane no'ona 'e leka ma ka taafea no'o la God. ¹⁰ Alata gila aga su'ana na'a ngaia nga wane laka'u 'e kwaikwaisoe laka'u ngaia 'e nana'i 'i 'a'aena nga sinamaa na 'Ifi Abu na God, gila ka 'alefo ba'ita na nga 'ola ne'e lau fana wane lo'oori.

La Pita 'e alafuu 'ubulana 'Ifi Abu na God

¹¹ Alata no'ona, nga wane lo'oo ka gema ngasingasi no'o ala Pita ma la Jon, ma ta'a te'efou gila ka 'alefo ba'ita, ma gila ka totola no'o te'aga 'ubulana lefu na 'Ifi Abu na God na'a gila fa'alataa 'ania “Furi'i To'oto'orunga ala Solomon.” ¹² Alata la Pita 'e agasia nga ta'a lo'oori, ngaia ka fata 'ilo'oo faga, “Mooru ta'a 'i Israel, fe'ua na'a moru 'alefo na nga 'ola lo'oo, ma moru ka bubu tegela amee'e 'ilo'oo? Bala moru madafia suria nga tegelangaa amee'e talamee'e, ma nga to'orunga ne'e abu amee'e na'a me'e mele gulaa 'ania nga wane lo'oo fana 'ani leka? ¹³ God na'a la Ebrahim, ma la Aesak, ma la Jekob, ma wawarifu dauru ngaa'i gila fo'asia, ngaia 'e fa'aba'ita nga Wane ni Taunga'inga aana, la Jisas. Tafe'ua ma moru ka kwatea mola la Jisas fala Paelat fana 'ani kwa'ia 'ani mae. Ma alata la Paelat 'e sufaa la Jisas, mooru moru ma'asini ala Jisas, gwa'a alata la Paelat 'e iiria 'ani rubea. ¹⁴ La Jisas na'a nga wane 'e abu maka odo, tafe'ua ma moru ma'asini te'enia, ma moru 'unea mola la Paelat fana rubelana nga wane ne'e kwa'ia wane. ¹⁵ Ma moru ka kwa'ia la Jisas nga wane na'a aefungana nga mooringa. Tafe'ua ma God 'e tata'ea fa'asia nga maenga, ma mele ka agasi kwala'imori no'o na 'ola lo'oo. ¹⁶ Fito'onga ala Jisas ne'e fa'ategela wane

[†] 2:42 Alata gila keto oguogu, gila 'ania la'u mola nga Fangalaa na nga Alafa

lo'oo na'a moru agasia ma mooru ka aga su'ana. La Jisas 'e gulaa nga wane lo'oo suria me'e mele fito'o ana, ma moru ka agasia 'ola lo'oo.

¹⁷ “Ilo'oo wane goru futa, nau ku su'aai mooru fe'enia nga ta'a na'ona'o amooru moru agea 'ola lo'oo ala Jisas, tofunu moru bobolosi 'ola. ¹⁸ Tafe'ua God 'e iiria no'o mai 'ua 'i na'o 'ania ni profet te'efou, fana nga wane na God 'e eefasia ngaia 'ani non-ifi. Ma ni 'ola lo'oo 'e lau sui no'o fana 'ani fa'ato'oa la'u nga fatalana God. ¹⁹ Ngai lo'oo moru abulo no'o mai te'ana God, fana ngaia 'ani 'olafanataa na rianga 'amooru, ²⁰ ma God ka fa'aaloaloa nga moori lamooru ma ngaia 'ani kwatea mai la Jisas nga Kraes nga wane laka'u ngaia 'e eefasia famooru.

²¹ Ngaia 'e nana'i mai 'i langi leleka maka nigi na alata God te'e fa'afoorua ni 'ola lo'oo te'efou, 'ilaka'u ngaia 'e iiria no'o mai 'ua 'ania ni profet abu aana. ²² Du'ana la Moses 'e alafuu suria nga Kraes maka 'i lo'oo, 'God 'amooru te'e kwatea kau te'e profet te'amooru, ngaia te'e 'ilaka'u la'u 'inau. Ngaia nga wane la'u na ta'a 'i Jiu. Ta'a moru lo'o suria nga 'olataa na'a ngaia 'e iiria famooru. ²³ Ni dai na ngaia 'ame lo'o suria nga 'olataa na'a nga profet lo'oori 'e iiria, God te'e to'ole'enia fa'asia ta'a aana ma ka kwa'ia.' ✧ ²⁴ La Samuel, ma ni profet lo'oo te'efou na'a gila leka mai 'i buri, gila ka kwaifoula'i la'u suria 'olataa ne'e lau no'o mai na alata lo'oo.

²⁵ Nga fataarunga'inga na'a God 'e kwatea fana ni profet aana, ngaia la'u mola famooru na alata lo'oo. Ma moru ogu la'u mola fe'enia nga wawarifu mooru 'ania fataarunga'inga na God faga, 'ilaka'u ngaia 'e iiria fala Ebrahim maka 'i lo'oo, 'Nau taku nanamate'enia nga ta'a lo'oo te'efou fofona fanua lo'oo 'i wado, tofunu nga orioritamu.' ✧ ²⁶ Ngaia na'a, God 'e firia mai ma ka kwatea mai nga Wane ni Taunga'inga aana la Jisas te'amooru ta'a 'i Jiu madi, fana ngaia 'ani nanamate'eni 'amooru maka bulote'eni 'amooru fa'asia nga rianga 'amooru.”

4

Gila sufaa la Pita ma la Jon

¹ Na alata la Pita mala Jon gala alaalfuu 'ua fana ta'a lo'oo, tani fataabu, ma tani Sadusi, ma nga wane na'ona'o na ta'a ni folonga na'a gila folo 'afuia 'Ifi Abu na God, gila ka nigi mai te'agaa'a. ² Gila ogaria, suria nga rua Wane ni Kwairiinga lo'oo gala fa'ananaua ta'a, na'a God te'e tata'ea ta'a fa'asia nga maenga 'ilaka'u la'u ngaia 'e tata'ea la Jisas. ³ Ngai no'ona gila gemasi gaa'a, ma gila ka a'o agaa'a 'ubulana 'ifi na lokafu, ma gala ka nana'i 'i no'ona fana rua na gani, tofunu ngaia 'e laulafi no'o. ⁴ Tafe'ua, ma nga ta'a 'e aula na'a gila longoa alafuunga agaa'a, gila ka tagoto'o. Ma nga ta'a na'a gila fito'o na nga Kwairiinga Le'a lo'oo alata no'ona, gila to'omia nima to'oni (5,000) wane.

⁵ Na nga gani ngaa'i 'i buri, nga ta'a ni kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses, fe'enia tani wane na'ona'o, ma ni wane ni fadafadanga ngaa'i gila ka ogu na te'e lefu 'i Jerusalem. ⁶ Gila ogu fe'enia la Anas nga alafa ni suuabunga, ma la Kaeafas, ma la Jon, ma la Aleksanda fe'enia tani ta'a ngaa'i la'u na ta'a ni futanga na nga alafa ni suuabunga. ⁷ Sui ma gila ka fa'aulaa la Pita mala Jon 'i na'oga te'efou, ma gila ka orisi 'agaa'a ma gila ka 'ilo'oo, “Moo'o molo gula 'utaa na nga wane laka'u? Nga tegelangaa 'uta'i na'a moo'o molo to'o ai, ma nga tegelangaa ani dai lo'oo moo'o molo gulaa 'ania?”

⁸ Ma Anoe 'ola Abu 'e fa'afonua la Pita, ma ngaia ka fata 'i lo'oo faga, “Mooru ta'a na'ona'o lo'oo, ma ni wane ba'ita, ⁹ moru orisia me'e tala'ina suria nga 'ola 'e le'a na'a me'e mele agea fana wane lo'oo 'a'aena 'e mae, ma 'olataa ne'e agea ngaia 'e gwari'a. ¹⁰ Me'e mele siria mooru fe'enia nga ta'a te'efou 'i Israel 'amooru su'a na 'ola lo'oo, nga wane lo'oo moru agasia, ngaia 'e gwari'a no'o, ma ka ula no'o fe'eni amooru, ngaia 'e gula no'o 'ania nga tegelangaa ala Jisas Kraes nga wane fa'asia 'i Nasaret laka'u moru kwa'ia na 'ai folo, ma God ka tata'ea fa'asia nga maenga. ¹¹ La Jisas laka'u nga Girigiringa Abu 'e fata suria maka 'i lo'oo,

'Ngaia nga fou nga ta'a ni launga'inga na 'ifi,
gila ma'asini te'enia.

Ma alata lo'oo ngaia nga fou ne'e taringa'i
maka riufia nga fou lo'oo te'efou na
bani.' ✧

¹² Te'e 'i ngaia momola ne'e su'asuria 'ani
fa'amooria nga ta'a lo'oo. Te'efuta wane
'amoe la'u fofona fanua lo'oo 'i wado na'a
God 'e kwatea fana 'ani fa'amooria dauru
'ania."

¹³ Ma nga ta'a ba'ita lo'oo, gila ka 'alefo
ba'ita ala Pita ma la Jon, tofuna gaa'a gala
'ame ma'u fana 'agala fata mangoto'o. Ma
gila ka 'alefo la'u mola na su'a 'olanga
agaa'a, rua wane lo'oo gaa'a gala 'ame leka
na sukuru. Ma gila su'aai gaa'a rua wane
ba'ita 'amoe. Ma gila ka su'a la'u mola
ai na gala leleka uguogu fe'enia la Jisas.

¹⁴ Ma gila ka bobolosia no'o te'efuta 'ola
fana 'agila iiria la'u suaria gaa'a tofuna nga
wane laka'u gala gulaa ngaia 'e ula la'u
mola fe'enia gaa'a.

¹⁵ Sui ma gila ka alea la Pita, ma la Jon,
fe'enia nga wane no'ona, 'agila ka ru'u kau
'i maa fa'asia lefu ni uguogunga lo'oori. Sui
ma, gila ka fata madi talaga suria 'olataa
na'a tagila agea ala Pita ma la Jon. ¹⁶ Ma
gila ka fata 'ilo'oo, "Olataa na'a tagoru
agea na rua wane lo'oo? Du'ana nga ta'a
lo'oo te'efou na'a gila to'oru 'i Jerusalem,
gila su'a mola ai nga 'ola ni 'alefosilai na'a
gala agea, ma dauru goru 'ame to'omia
fana gwalalai. ¹⁷ Tafe'ua ma fana 'ola lo'oo
'e sia talofia la'u na ta'a la'u, tagoru iiria
fagaa'a gala sia alafuunga la'u suria la Jisas
fana te'efuta wane ngaa'i."

¹⁸ Sui ma gila ka soea la'u mai fala Pita
ma la Jon, ma gila ka fata totonga'i 'ilo'oo
fagaa'a, "Moo'o molo sia alafuu 'ania ma
molo sia kwaifa'ananau la'u suria la Jisas!"

¹⁹ Ma la Pita mala Jon gala lamadu'aga
ma gala ka fata 'ilo'oo, "Moru manata
madi suria nga 'olataa ne'e odo 'i maana
God, nga lo'onga suri amooru, 'amoe ma
lo'onga suria God? ²⁰ Meeru meru sia noto
la'u fa'asia alafuunga suria 'olataa lo'oo
'imeeru meru agasia, ma meru ka longoa."

²¹ Ma nga uguogunga lo'oo na ta'a
na'ona'o, gila ka fata tegela'a la'u fagaa'a.

Sui ma gila ka rube 'agaa'a. Ngaia 'e 'ato
fana 'agila kwatea kwa'ikwa'inga fagaa'a,
tofuna nga ta'a lo'oo te'efou, gila baatafea
God 'e ba'ita tofuna 'olataa na'a gala agea.
²² Tofuna nga wane na'a gala gulaa 'e riufia
fai akwale'e farisi sui no'o.

*Ta'a gila tagoto'o gila fo'a fana man-
goto'onga*

²³ Alata gila rubea mola la Pita ma la Jon,
gala ka ori la'u te'ana uguogunga na ta'a
aaga, ma gala ka kwairii te'aga na nga 'ola
na'a ni fataabu ba'ita, ma nga ta'a na'ona'o
gila iiria. ²⁴ Na nga alata gila longoa, gila
ka fo'asia God ma gila ka 'ilo'oo, "Alafa,
'i'oo na'a 'i'oo launge'enia nga lalo, ma nga
fanua lo'oo 'i wado, ma nga asi, ma ni 'ola
lo'oo te'efou 'i 'ubulai. ²⁵ Ma 'i'oo ko kwatea
nga Anoe 'ola Abu amu fana wawarifu
meeru la Defete nga wane ni taunga'inga
amu, fana 'ani fata 'ilo'oo,

'Nga ta'a na'a gila 'ame Jiu,
gila ogaria, ma ta'a 'i Israel gila ka
fadaa 'e kuta
fana agelana 'ola 'e ria na God.

²⁶ Ta'a kiingi gila sasari agau 'i talaga,
ma nga ta'a na'ona'o gila ka ugu fana
fununga fe'enia God,
ma nga Kraes nga wane na ngaia 'e
eefasia.' ✧

²⁷ "Suria 'ola lo'oo 'e lau alata la Herod
Antipas ma la Pontus Paelat, gala ugu 'ubu-
lana fanua lo'oori 'i Jerusalem fe'enia ta'a
na'a gila 'ame Jiu ma nga ta'a 'i Israel la'u
mola. Gila ugu fana agelana 'ola 'e ria
ala Jisas, nga wane ni taunga'inga abu
amu na'a 'i'oo firia no'o mai. ²⁸ Gila ugu
fana agelana ni 'ola lo'oo te'efou, 'ilaka'u
'i'oo fadaa no'o mai, suria tegelangaa amu,
ma nga funi'oonga amu fana 'ani lau no'o
'ilo'oo. ²⁹ God, 'oi agasia madi alafu-
unga tegela'a lo'oo aaga, 'i'oo to'o kwatea
mai nga tegelangaa amu fameeru nga ta'a
ni taunga'inga amu, fana 'ameeru alafuu
'ania mangoto'onga na fatalamu. ³⁰ 'Oi
faate'enia mai nga tegelangaa amu moko
gulaa ta'a lo'oo, fana 'agila agasia 'ola ni
'alefosilai, 'ania nga tegelangaa ala Jisas
wane ni taunga'inga amu 'e abu."

³¹ Ma nga alata gila fo'a 'e sui mola, lefu na'a gila ugu ai 'e 'asu'asu no'o. Ma nga Anoe 'ola Abu ka sifo fafiga te'efou, ma gila ka fata mangoto'o no'o 'ania fatalana God.

Gila to'ole'enia dari'olalaga 'i laloaga

³² Ma nga ta'a lo'oo te'efou na gila tagoto'o, gila ka to'o na te'e fe'e manatanga. Ma te'efuta wane 'ame to'o na ta 'ola na'a ngaia 'e iiria 'ania 'ola aana 'i talana, ma gila ka to'ole'enia ni 'ola na gila to'o ai te'efou 'i laloaga. ³³ Ma ni Wane ni Kwairiinga gila ka fata 'ania tegelanga suria tata'enga na alafa la Jisas fa'asia nga maenga, ma God ka nanamate'eniga te'efou no'o. ³⁴ Ma te'efuta wane 'ubulana uguogunga aaga gila 'ame bo'obo'o no'o fana te'efuta 'ola, tofuna alata na'a gila bo'obo'o, tani wane aga na'a gila to'o na wado ma 'ifi, gila ka fa'afori 'ania, sui ma gila ka ngaria mai bata lo'oori, ³⁵ ma gila ka kwatea fana ni Wane ni Kwairiinga lo'oo, fana 'agila to'ole'enia fana ta'a suria bo'obo'o lo'oo aaga te'efou.

³⁶ Ma la Josef nga wane na fufutanga ala Lifae laka'u 'e futa na fanua 'i Saeprus, ma ni Wane ni Kwairiinga lo'oo gila fa'alataa 'ania la Banabas (fa'aladamia 'ania wane ni kwaiboonga), ³⁷ ngaia ka fa'afori 'ania nga me'e wado ana, maka ngaria bata lo'oori, maka kwatea fana ni Wane ni Kwairiinga lo'oo.

5

La Ananaeas fe'enia noni aana ni Safaera

¹ Te'e wane ngaa'i latana la Ananaeas, fe'enia noni aana latana ni Safaera, gala to'oru la'u mola fe'enia nga ta'a na gila tagoto'o lo'oori, ma gala ka fa'afori la'u mola 'ania te'e gule'e wado agaa'a. ² Ma la Ananaeas ka arua mola nga gule'e bata ngaa'i fagaa'a, maka ngaria mola mai te'e gule'e bata ngaa'i maka kwatea te'ana Wane ni Kwairiinga lo'oo, ma ngaia ka iiria fana ngaia te'efou lo'oo no'o. Ma nga noni aana 'e ala la'u mola fafia nga kotonga lo'oori.

³ Sui mala Pita ka daiorisi 'ilo'oo ana, "Ananaeas, 'utaa na'a 'i'oo kwaialami fana Saetan 'ani talai'o, ma ka agea

'i'oo ko kotofia nga Anoe 'ola Abu fana na'agonilana nga gule'e bata laka'u moo'o molo ngaria? ⁴ Alata 'i'oo 'ame fa'afori 'ua 'ania nga wado laka'u, ngaia nga 'ola amu. Ma burina na 'i'oo fa'afori 'ania, bata 'i'oo ngaria na wado lo'oo, 'i'oo na'a 'i'oo to'o ai, ma 'i'oo su'asuria 'ani agea 'ania te'efuta 'ola famu suria nga funi'oonga amu. 'Ola 'e fe'ua na'a 'i'oo manata 'ilo'oo 'ubulana manatalamu? 'I'oo 'ame kotofia wane, ma 'i'oo kotofia God!"

⁵ Alata la Ananaeas 'e longoa nga 'ola lo'oori, ngaia 'e 'esia 'i wado, ma ka mae no'o. Ma nga ta'a na'a gila longoa nga 'ola lo'oori, gila ka ma'u ba'ita. ⁶ Ni wane alakwa gila ru'u mai, ma gila ka 'afua nonina. Ma gila ka ngaria 'i maa, ma gila ka kwaiatoa no'o.

⁷ Ngaia 'e to'omia nga oru mae 'ola 'i burina, ma noni aana 'e ru'u mai 'ubulana 'ifi na'a la Pita ngaia 'e to'oru ai, ma 'ame su'a la'u mola na 'olataa ne'e lau ana wane aana. ⁸ Ma la Pita ka orisi 'ilo'oo aana "Kwairii mai te'agu madi, 'i lo'oo ma nga bata laka'u te'efou ngai lo'oo no'o, na wane amu mai 'i'oo molo ngaria fana nga wado laka'u moo'o molo fa'afori 'ania?"

Ma ngaia 'e lamadu'aa maka 'i lo'oo, "Kiu, ngaia 'e te'efou lo'oo no'o."

⁹ Sui mala Pita ka kwaiorisi la'u 'ilo'oo aana "Fe'ua na'a wane amu mai 'i'oo, molo kotofia nga Anoe 'ola Abu na God, moo'o molo madafia ngaia 'e sia sufa 'amoo'o mola? Ni wane laka'u gila kwaiatoa nga wane amu, gila lo'oo no'o, gila ula 'i maa na sinamaa na alata lo'oo. Ma lo'oo tagila ngari'o la'u mola fana 'agila kwaiato'o."

¹⁰ Ma te'e alata no'ona mola noni lo'oo 'e 'esia la'u mola 'i wado 'i 'a'ena la Pita, ma ka mae no'o. Ma ni wane alakwa laka'u gila ru'u mai, ma gila ka agasia ngaia 'e mae no'o, ma gila ka ngaria 'i maa, ma gila ka kwaiatoa la'u mola 'i gegena wane aana.

¹¹ Nga ta'a gila tagoto'o lo'oo te'efou, ma ta'a ngaa'i lo'oo la'u mola na'a gila longoa 'ola lo'oori, gila ka ma'u ba'ita la'u mola.

Ni 'ola ni 'alefosilai

¹² Ni Wane ni Kwairiinga lo'oo, gila agea ni 'ola 'e aula ni 'alefongaa 'i laloana nga ta'a lo'oo. Ma nga ta'a lo'oo gila tagoto'o te'efou, gila ka ugu na ni alata 'e aula

'i 'ubulana 'Ifi Abu na God na lefu na'a gila fa'alataa 'ania Furi'i To'oto'orunga ala Solomon.

¹³ Ma nga ta'a na'a gila 'ame fito'o, gila ma'u fana ogunga fe'eniga, tafe'ua ma nga ta'a lo'oo gila ka tafea nga ta'a gila tagoto'o lo'oo ma gila ka iiri ba'ita aaga. ¹⁴ Ta'a wane ma ta'ageni 'e aula la'u, gila ka tagoto'o na nga Alafa, ma gila ka ogu la'u fe'enia nga fufu'iwane lo'oori. ¹⁵ Ma tofuna nga 'ola na'a ni Wane ni Kwairiinga lo'oo gila agea, ma ta'a lo'oori gila ka ngaria mai ta'a gila fii, ma gila ka aruga suria nga tala fofona nga fufu aaga, fana alata la Pita 'ani leka mai, nga nununa 'ani riu fafiga, fana 'agila gulaa. ¹⁶ Ma nga ta'a 'e aula gila ka leka mai fa'asia nga fanua 'afuia 'i Jerusalem, gila ngaria mai nga ta'a aaga na'a gila fii fe'enia nga ta'a na'a adalo gila fa'anonifiiga, ma ni Wane ni Kwairiinga lo'oo gila ka gulaga te'efou no'o.

Gila malate'ote'o na ni Wane ni Kwairiinga lo'oo

¹⁷ Ma nga alafa ni suuabunga, fe'enia ni wane aana na'a gila to'oru 'ubulana fufu'iwane na Sadusi, gila kwaifii'i ba'ita fana ni Wane ni Kwairiinga lo'oo. ¹⁸ Ngaia na'a gila gemasiga, ma gila ka aruga 'ubulana 'ifi na lokafu. ¹⁹ Tafe'ua na fe'e logo lo'oori, te'e enselo na God 'e nigi, ma ka 'ulasia nga sinamaa na 'ifi na lokafu lo'oori, ma ka talaiga fani maa, ma ka fata 'i lo'oo te'aga, ²⁰ "Moru leka, ma moru ka ula 'ubulana lala bata na 'Ifi Abu na God, 'amooru kwairii fana ta'a no'ona 'ola te'efou suria nga mooringa fooru lo'oo." ²¹ Ni Wane ni Kwairiinga lo'oo gila ka lo'o suria nga enselo lo'oori, ma 'usu'usugani mola, gila ka leka no'o 'ubulana 'Ifi Abu na God, ma gila ka eta no'o na kwaifa'ananaunga.

Nga alafa ni suuabunga fe'enia ta'a aana, gila ka soea mai nga ta'a ni fadafadanga 'i Jiu lo'oo, ma gila alea ta'a ni fununga fana 'ani ngaria mai ni Wane ni Kwairiinga lo'oo fa'asia 'ubulana 'ifi na lokafu te'aga. ²² Tafe'ua, alata na'a ta'a ni fununga lo'oo gila nigi kau, gila 'ame agasia nga te'efuta Wane ni Kwairiinga 'ubulana 'ifi na lokafu. Ma gila ori ma gila ka kwairii te'ana nga ta'a na'ona'o ma gila ka fata 'ilo'oo, ²³ "Alata

meru nigi kau 'ubulana 'ifi na lokafu, meru agasia no'o ta'a ni folonga gila fono tegela mola 'usia sinamaa no'ona, ma gila ka folo mola maana sinamaa. Tafe'ua, alata meru 'ulasi kau, 'imeeru meru aga kau 'ubulai, ma meru 'ame agasia mola te'efuta wane ai." ²⁴ Alata no'ona fataabu ba'ita, ma nga ta'a na'ona'o na nga ta'a ni folonga lo'oo na 'Ifi Abu na God, gila longoa 'ola lo'oo, gila ka bobolosia no'o 'olataa lo'oo te'e lau.

²⁵ Alata no'ona mola, te'e wane 'e ru'u mai, ma ka fata 'i lo'oo faga, "Moru gwaa-longo madi, ni wane laka'u moru aruga 'ubulana 'ifi na lokafu, gila ula no'o 'ubulana 'Ifi Abu na God, ma gila ka fa'ananaua no'o nga ta'a no'ona!" ²⁶ Ma nga wane ba'ita na ta'a ni folonga fe'enia nga ta'a aana, gila leka, ma gila ka ori mai fe'enia ni Wane ni Kwairiinga lo'oo. Tafe'ua, ma gila 'ame gemasiga la'u fana oringa mai, tofuna gila ma'unia ta'a no'ona, fa'asia gila ta 'uiga 'ania fou.

²⁷ Ma alata gila talaia mai ni Wane ni Kwairiinga lo'oo, gila ka fa'aulaga 'i na'ona nga fufu'i ta'a ni fadafadanga na'a gila ogu mai, ma nga alafa ni suuabunga ka alafuu faga maka fata 'ilo'oo, ²⁸ "Meeru meru rui tegela'a amooru moru sia kwaifa'ananaua la'u suria wane no'ona la Jisas. Tafe'ua, ma moru kwaifa'ananaua no'o na lefu te'efou 'ubulana fanua 'i Jerusalem. Ma moru ka aole'ekwala fafi 'ameeru iiria meeru na'a meru kwa'ia la Jisas!"

²⁹ Sui mala Pita fe'enia ni Wane ni Kwairiinga ngaa'i gila ka lamadu'aga ma gila ka fata 'ilo'oo, "Meeru tameru lo'o suria God, ma meru sia lo'o mola suria wane. ³⁰ Ma burina na'a moru kwa'ia la Jisas na nga 'ai folo maka mae, God laka'u na'a wawarifu dauru gila fo'asia no'o, ngaia 'e tata'ea fa'asia nga maenga. ³¹ Ma God ka fa'aba'itaa fana 'ani nana'i na gula le'a aana maka ba'ita fe'enia fana ngaia 'ani fa'amooria ta'a, fana 'ani kwatea alata fana ta'a 'i Israel, 'agila bulota'i mai te'ana, ma God ka 'olafanataa na rianga aaga. ³² 'Ameeru meru kwairii suria 'ola ne'e lau ala Jisas, ma nga Anoe 'ola Abu ka fa'ato'oa no'o la'u mola. God 'e kwatea mai nga Anoe 'ola Abu fana ni dai ne'e lo'o suria."

³³ Ma nga alata na'a ta'a 'ubulana fufu'i ta'a ni fadafadanga no'ona gila longoa ni 'ola lo'oo, gila ka ogaria ba'ita, ma gila ka siria 'agila kwa'ia ni Wane ni Kwairiinga lo'oori. ³⁴ Ma te'e wane na fufu'i wane ni fadafadanga lo'oori, ngaia te'e wane na fufu'i ta'a na Farasii latana la Gamaliel, nga wane kwaifa'ananau suria tagi, ma ngaia na'a wane gila fa'aba'ita 'e iiki, ngaia 'e tata'e maka iiria 'agila orite'enia madi ni Wane ni Kwairiinga lo'oo 'i maa fana alata sisika.

³⁵ Sui ma ngaia ka fata 'i lo'oo fana nga fufu'ita'a ni fadafadanga lo'oori, "Amooru wane 'i Israel, moru manata le'a suria nga 'ola lo'oo moru agea na ta'a lo'oo. ³⁶ Du'ana 'ame aburu mola kau, la Tedas 'e leka mai maka iiria ngaia nga wane taringa'i, ma ka to'omia fai tangale'e wane na'a gila leka suria. Ma 'ame aburu mola, nga wane lo'oo gila ka kwa'ia, ma nga fufu'iwane aana gila ka tagala'i te'efou, ma nga taunga'inga laka'u aana ka sui la'u mola. ³⁷ Sui ma burina la Judas te'e wane 'i Galili 'e leka la'u mai na alata gila giria latana ta'a te'efou. Ma nga ta'a 'e aula no'ona na'a gila leka suria ma gila ka funuria ta'a 'i Rom, tafe'ua ma ta'a ni fununga 'i Rom gila ka kwa'ia la'u mola. Ma nga fufu'iwane aana, gila ka tagala'i la'u mola. ³⁸ Ma suria nga 'ola na'a fufu'iwane ala Jisas gila agea, nau ku iiria famooru, mooru moru sia agea mola te'efuta 'ola aga. Moru alamiga 'agila leka kau. Lauta nga fe'e manatanga ma nga taunga'inga lo'oo gila agea no'ona nga 'ola mola suria nga manatalana wane, ngaia te'e sui mola. ³⁹ Ma lauta ngaia 'e leka mai fa'asia God, ngaia 'ato 'amoru to'o usiga, ma tamooru daria na'a 'amooru moru funu fe'enia God."

Ma nga fufu'i wane ni fadafadanga lo'oori, gila ka lo'o suria fatalana la Gamaliel. ⁴⁰ Sui ma gila bi'i soea la'u mai ni Wane ni Kwairiinga lo'oo, ma gila ka iiria fana ta'a ni folonga 'agila labusiga. Ma gila ka ruiga gila sia alafuu la'u suria la Jisas. Sui ma, gila ka rubega no'o. ⁴¹ Ma nga alata no'ona Wane ni Kwairiinga gila leka no'o fa'asia nga fufu'i wane ni fadafadanga lo'oori, ma gila ka aile'a ba'ita, suria God ngaia 'e madafia gila to'omia fana 'agila

nonifii tofuna la Jisas. ⁴² Ma gani mai gani, ni Wane ni Kwairiinga lo'oo gila ka leka 'i 'ubulana nga 'Ifi Abu na God, ma 'i 'ubulana nga 'ifi na ta'a, ma gila ka kwaifa'ananau, ma gila ka kwaifoula'i 'ania nga Kwairiinga Le'a lo'oo na'a la Jisas nga Kraes, wane na'a God 'e eefasia.

6

Gila firia nga fiu wane fana kwai-booninga na ni me'e nao

¹ Ma nga alata no'ona, nga ta'a gila tagoto'o ala Jisas, gila aula no'o. Ma nga fata kwaitatariinga ka tata'e laloana ta'a 'i Jiu na'a gila alafuu 'ania nga alafuunga na Hibru fe'enia nga ta'a 'i Jiu na'a gila alafuu 'ania nga alafuunga na Grik. Tani ai aga na'a gila alafuu 'ania alafuunga na Grik, gila 'uga, tofuna ni Jiu na'a gila fata 'ania alafuunga na Hibru gila 'ame kwaibooni mola na ni me'e nao aaga na nga fangalaa na'a gila to'ole'enia gani mai gani.

² Ngaia na'a nga akwale'e wane ma ru-aa'i ni Kwairiinga, gila soea mai ta'a gila tagoto'o no'ona te'efou, ma gila ka fata 'ilo'oo, "Ngaia 'ame le'a fana ameru 'abelo la'u 'ania nga to'ole'enilana nga fangalaa adauru, ma meru ka mabolosia mola fana nga foule'enilana fatalana God. ³ Ngaia lo'oo wane goru futa, tamooru eefasia nga fiu wane le'a 'i laloamooru na'a moru agasia na'a gila su'a'ola ma nga Anoe 'ola Abu ngaia 'e fa'afonuga, fana 'agila aga suria nga taunga'inga lo'oo. ⁴ Mai 'ameeru tameru taunga'i na gula lo'oo fana fo'anga ma nga foule'enilana fatalana God."

⁵ Ma nga ta'a te'efou, gila ka aile'a alata gila longoa 'ola lo'oo, ma gila ka firia la Stifin, nga wane na'a fito'onga aana 'e tegela'a ma ka fonu 'ania Anoe 'ola Abu na God. Ma gila ka eefasia la'u mola la Filip, la Prokorus, la Nikano, la Timon, la Pamenas, ma la Nikolas nga wane fa'asia 'i Antiok na'a ngaia 'e lo'o suria kwaifa'ananaunga na ta'a 'i Jiu, tafe'ua ma ngaia 'ame futa mai na ta'a 'i Jiu. ⁶ Nga ta'a gila tagoto'o lo'oori, gila ka talaia mai fiu wane lo'oori te'ana ni Wane ni Kwairiinga lo'oo, ma ni Wane ni Kwairiinga lo'oori gila ka fo'a fe'eniga, ma gila ka arua nimaga fafia nga gouga.

⁷ Ma nga fatalana God ka talofia no'o afutana lefu te'efou 'i Jerusalem. Ma nga ta'a 'e aula 'i Jerusalem gila tagoto'o, ma nga fataabu 'e aula, gila ka tagoto'o la'u mola.

Nga daulana la Stifin

⁸ La Stifin nga wane na'a God 'e nana-mate'enia, ma ka to'o na nga tegelangaa fana agelana ni 'ola ni 'alefosilai 'e aula 'i laloana ta'a lo'oo. ⁹ Ma tani wane na'a gila ma'asini ala Stifin, gila nana'i la'u mola laloana oguogunga no'ona na ta'a na gila fa'alataga 'ania “Nga 'Ifi fana Fo'anga na Ta'a Gila Nana'i Dadala.”* Tani wane aga gila Jiu na'a gila leka mai fa'asia 'i Saerin, ma 'i Aleksandria. Gila fe'enia tani ta'a 'i Jiu fa'asia nga gule'e lefu 'i Silisia, ma 'i Eisia, gila ka eta 'agila orisu'usu'u fe'enia la Stifin. ¹⁰ Ma nga Anoe 'ola Abu ka kwatea nga su'a'olanga ba'ita fala Stifin, fana alata ngaia 'ani alafuu 'ania, ngaia 'e 'ato 'e iiki fana te'efuta wane 'ani fata suaria.

¹¹ Tafe'ua gila ka fori nagwa nagwa na tani wane 'agila iiria, “Ameeru meru longoa ngaia 'e fata sifo ala Moses fe'enia God la'u mola.” ¹² 'Ilo'oo ma nga ta'a na'ona'o lo'oo, ma nga ta'a ni kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses, gila ka ogaria, ma gila leka mai te'ala Stifin, ma gila ka gemasia, ma gila ka talaia mai te'ana nga fufu'i wane ni fadafadanga. ¹³ Sui ma gila ka soea mai tani ta'a ngaa'i fana 'agila iiria ni 'ola 'e 'ame to'o suria. Gila fata 'ilo'oo, “Nga wane lo'oo furifuri ngaia 'e fata sifo na 'Ifi Abu na God, fe'enia nga Tagi ala Moses. ¹⁴ Meeru meru longoa ngaia 'e iiria la Jisas wane 'i Nasaret ngaia te'e osia nga 'Ifi Abu na God, ma te'e lamadu'aa la'u mola nga falafala adauru na'a la Moses 'e kwatea no'o fadauru.” ¹⁵ Ma nga ta'a na gila to'oru fe'enia ta'a ni fadafadanga lo'oo, gila ka aga totonga'i ala Stifin, ma gila ka agasia nga maana 'e sinasinalo'a maka 'ilaka'u no'o nga enselo.

7

La Stifin 'e alafuu 'i na'ona nga ta'a ni fadanga

¹ 'Ilo'oo ma alafa ni suuabunga ka orisia la Stifin ma ka fata 'ilo'oo, “‘Ino'ona ma ni 'ola lo'oo gila fata fafi'o du'ai, ngaia 'e kwala'imori?’”

² La Stifin 'e lamadu'aa fatalana maka fata 'i lo'oo faga, “Wane goru futa, ma ma'aa agu, mooru gwalongo madi mai fagu! God lo'oo 'e 'inato'o ma ka tegela'a, ngaia 'e faata'i fana wawarifu dauru la Ebrahim alata ngaia 'e to'oru 'ua 'i Mesopotemia, ma ngaia 'ame leka 'ua fani Haran. ³ God 'e fata 'i lo'oo fana, “‘Oi tata'e fa'asia nga ta'a amu, ma nga fanua amu, moko leka fana nga fanua na'a nau taku iiria famu 'i'oo to'o leka fai.’”
⁴ Sui ma ngaia ka leka fa'asia gule'e lefu na ta'a 'i Kaldians, ma ka leka maka nana'i 'i Haran. Ma burina nga mama'a ala Ebrahim 'e mae, God ka iiria fala Ebrahim 'ani 'idu mai fana nga fanua na'a mooru nana'i no'o ai tala'ina lo'oo. ⁵ Aia, God 'ame kwatea no'o te'efuta me'e wado lo'oo fala Ebrahim, gwa'a te'efuta gule 'ola sisika fala Ebrahim 'ani to'o ai me'e 'amoe la'u mola. Tafe'ua God ngaia 'e fataarunga'i fana ngaia te'e kwatea nga wado lo'oori fana, ma ta'a orioritana. Ma alata God ngaia 'e fataarunga'i 'ania fana, la Ebrahim ngaia 'ame to'o 'ua na wela. ⁶ 'I burina God ka fata 'ilo'oo fana, ‘Nga orioritamu tagila to'oru na lefu nga fanua aga 'amoe, mai no'ona, tagila nga ta'a ni taunga'inga tago. Ma nga ta'a tagila fa'anonifiga suria fai tangale'e farisi. ⁷ Tafe'ua mai nau taku kwatea kwa'ikwa'inga fana ta'a na'a gila taunga'i faga. Ma 'i burina, nga orioritamu tagila leka mai fa'asia fanua no'ona, ma tagila fo'osi nau 'ubulana gule'e lefu lo'oo.’”
⁸ “God 'e iiria fala Ebrahim fana ngaia 'ani kwaria lofona ru'uru'ua wane te'efou, fana 'agila faate'enia na'a gila ala fafia nga fataarunga'inga aana. Ngaia na'a la Ebrahim 'e kwaria lofona wela wane ana la Aesak fiu maa'e gani 'i burina na'a ngaia 'e futa. 'Ilo'oo la'u mola, la Aesak ka kwaria lofona na wela ana la Jakob, ma la Jakob ka kwaria lofona na akwale'e wela ma ruaai na'a gila nga wawarifu dauru. ✧

⁹ “La Josef ngaia nga wane ngaa'i na

* **6:9** Ta'a lo'oo gila ula burina 'agila taunga'i tago 'i na'o, ma alata no'ona gila dadala mola. ✧ **7:3** Jenesis 12:1

✧ **7:7** Eksodas 3:12 ✧ **7:8** Jenesis 17:10-14

akwale'e wela ma ruaai ala Jakob. Ni wane gila futa fe'enia gila ka kwaifii'i ana, ma gila ka fa'afori 'ania fana nga ta'a na'a gila leka fani Ijip, fana ngaia wane ni taunga'inga tago no'ona. Tafe'ua God 'e to'oru fe'enia,¹⁰ ma ka 'abelo 'ania 'ubulana alata na 'ato'atolanga aana. Alata la Josef ngaia 'e nigi Ijip, God 'e kwatea nga su'a 'olanga fana, ma ka kwaibooni aana; ngaia na'a la Fero nga kiingi 'i Ijip 'e siria, ma la Fero ka arua ngaia 'ani ba'ita fafia ta'a no'ona 'i Ijip, ma ka arua ngaia ka aga la'u suria ni 'ola aana te'efou.

¹¹ Ma alata laka'u na'a nga molo'unga ba'ita 'e riu 'ubulana fanua 'i Ijip ma 'i Kenan.* Molo'unga ba'ita lo'oo 'e kwatea nga nonifiinga ba'ita fana nga ta'a lo'oo. Ma alata no'ona, ngaia 'e 'ato 'e iiki fana wawarifu dauru 'ani to'odaria te'efuta fangalaa. ¹² Ngai no'ona alata la Jakob 'e longoa ketonga ngai 'i Ijip, ngaia ka alea no'o wawarifu dauru, ma gila ka leka fani Ijip fana forilana ketonga. ¹³ Sui ma ruana alata gila leka la'u kau, la Josef ka kwairii folaa fana ni wane gila futa 'agila su'aai ngaia ni dai. Ma la Fero bi'i su'a la'u na ta'a ni futanga ala Josef na'a gila to'oru 'i Kenan. ¹⁴ Ma la Josef ka kwatea alafu-unga fana nga ma'a aana la Jakob, ma ka iiria aana fe'enia nga fufutanga aana lo'oo te'efou 'agila leka mai te'ana 'i Ijip. Ma gila te'efou no'o na'a gila to'omia fiu akwale'e wane ma nima ai. ¹⁵ La Jakob ka leka fani Ijip fe'enia nga ru'uru'ua aana, ma 'i burina gila ka mae no'ona no'o. ¹⁶ Fai tangale'e farisi 'i burina alata gila leka fa'asia 'i Ijip, gila ka ngaria susuriga ma gila ka kwaiatoga 'ubulana gule'e lefu 'i Kenan, nga wado laka'u la Ebrahim 'e foria 'ina'o fa'asia nga fufutanga ala Hamor.

¹⁷ "Ma alata 'e galangi no'o fana God 'ani fa'ato'oa nga fataarunga'inga aana na'a ngaia 'e agea fala Ebrahim, nga ta'a adauru na'a gila to'oru 'i Ijip, gila aula 'e iiki no'o. ¹⁸ Alata no'ona, nga kiingi fooru na'a 'ame su'asuria la Josef, ngaia 'e ba'ita fafia 'i Ijip. ¹⁹ Ngaia ka kotofia wawarifu dauru, ma ka fa'anonifiiga ba'ita no'o, ma ka fata totonga'i faga, fana 'agila arua

ru'uru'ua sisika aaga 'i maa, fana 'agila kwa'imaeriga. ²⁰ Ma alata no'ona, la Moses ngaia 'e futa no'o ai. Ngaia nga wela 'e aga 'e le'a 'e iiki. Ma mama'a aana fe'enia ni ga'ia gala ka na'agonia mola suria oru singari 'ubulana 'ifi agaa'a. ²¹ Ma alata gala arua la Moses 'i maa, nga larii'ala Fero ka ngaria, ma ka langonia 'ilaka'u nga wela aana. ²² Ta'a 'i Ijip gila fa'ananaua la Moses 'ania nga su'a'olanga aaga. Ma ngaia nga wane eteeta na alafuunga ma nga taunga'inga.

²³ "Ma alata la Moses 'e ba'ita mai maka nigi na fai akwale'e farisi, ngaia ka manata fana 'ani to'odaria ta'a aana na fufutanga na Israel. ²⁴ Ma alata ngaia 'e nigi, ngaia ka agasia te'e wane 'i Ijip 'e kwa'ia nga wane 'i Jiu 'e iiki. Ma ngaia ka leka kau maka kwaibooni aana, ma ka kwa'ia nga wane lo'oo 'i Ijip. ²⁵ Ngaia ka madafia iiria nga ta'a aana tagila su'aai na'a God 'e eefasia fana talaiga fa'asia nga nonifiinga 'i Ijip, tafe'ua ma nga ta'a lo'oo te'efou gila 'ame su'a mola ai. ²⁶ Ma gani ngaa'i 'i la'u 'i buri, ngaia 'e agasia rua wane 'i Jiu gala funu, ma ngaia ka irito'ona fana kwatelana aloalonga 'i laloagaa'a maka fata 'i lo'oo, 'Molo longo madi, moo'o lo'oo nga wane molo futa mola. Ngaia no'ona molo sia funu la'u.'

²⁷ Ma te'e wane agaa'a ne'e kwa'ia wane ngaa'i ka geua la Moses, maka fata 'i lo'oo, 'Ni dai ne'e aru'o 'i'oo ba'ita fafi amee'e, ma 'i'oo ko nana'i nga wane ni kwaisufaanga 'i laloamee'e welakau? ²⁸ 'Too siria 'ani 'oi kwa'i nau la'u mola, 'ilaka'u 'i'oo kwa'ia nga wane laka'u 'i Ijip naboni?' ²⁹ Alata la Moses ngaia 'e longoa 'ola lo'oori, ngaia ka ma'u maka 'akwa fa'asia 'i Ijip, ma ka nana'i no'o 'i Midian, ma ngaia ka fuageni no'o 'i no'ona, ma nga noni aana ka fa'afuta rua wela wane.

³⁰ "Ma 'i burina la Moses ngaia 'e nana'i 'i no'ona suria fai akwale'e farisi, nga enselo ka faata'i fana 'ubulana eele ne'e nulafia nga 'ai sisika ne'e ula galangia busu 'i Sanae, 'i 'ubulana gule'e lefu langalanga. ³¹ La Moses 'e 'alefo ba'ita na 'ola lo'oo ngaia 'e agasia, ma ka 'idu galangia kau nga 'ai lo'oori, fana 'ani aga le'a ai. Tafe'ua ma

* 7:11 Kenan nga lata'e 'ola 'ua ana gule'e lefu 'i Israel. Agasia la'u mola verse 4, 5, 7, 11

ngaia ka longoa nga kwalana God ³² ne'e fata 'ilo'oo, 'Nau nga God na wawarifumu lo'oo, God la Ebrahim, ma la Aesak, ma la Jakob gila fo'asia.' Ma la Moses ka lebelebe, ma ka ma'asini aga no'o kau, tofuna ngaia 'e ma'u 'e iiki. ✧ ³³ Ma God ka fata 'ilo'oo fana, 'I'oo kanasua nga butu no'ona amu fa'asia nga 'a'aemu, tofuna lefu lo'oo 'i'oo ula ai, ngaia wado 'e abu. ³⁴ Nau ku agasia no'o nonifiinga ba'ita na gila agea na ta'a agu na'a gila nana'i 'i Ijip, mai nau ku longoa no'o ringena nga aaninga aaga. Ngai na'a nau ku sifo mai fana 'aku lafuga fa'asia. 'Oi leka no'o kau 'i Ijip, suria nau ku firi'o no'o.'

³⁵ "La Moses nga wane laka'u nga ta'a 'i Israel gila ma'asini te'enia, ma gila ka fata 'ilo'oo ana, 'Dai ne'e aru'o 'i'oo ba'ita fafi 'ameeru, ma 'i'oo ula fana sufa lameeru?' Tafe'ua ma ngaia laka'u God 'e kwatea mai fana 'ani talaiga, ma ka rubega fe'enia kwaibooninga fa'asia nga enselo laka'u ngaia 'e faata'i fana na 'ai laka'u nga eele 'e nulafia. ³⁶ Ma la Moses ka talaia ta'a 'i Jiu fa'asia 'i Ijip, ma ka agea 'ola ni 'alefossilai 'ubulana 'i Ijip, ma 'ubulana nga asi na'a gila fa'alataa 'ania 'Asi Mekumeku,' ma 'i 'ubulana gule'e lefu langalanga suria fai akwale'e farisi. ³⁷ La Moses la'u mola laka'u ngaia 'e fata 'ilo'oo fana ta'a 'i Israel, 'God te'e kwatea mai te'e profet te'amooru, 'ilaka'u la'u 'inau, ma ngaia lo'oo nga wane na ta'a 'amooru. ✧ ³⁸ Ma la Moses 'e to'oru fe'enia ta'a 'i Israel alata gila ogu laka'u 'ubulana gule'e lefu langalanga, ngaia ka nana'i fe'enia ni wawarifu dauru, ma fe'enia nga enselo ne'e alafuu fe'enia 'i gouna busu laka'u 'i Sanae. Ma God 'e kwatea no'o alafuunga suria mooringa fala Moses, fana 'ani kwatea fadauru.

³⁹ "Tafe'ua ma wawarifu dauru, gila ka 'ame 'uri mola fana 'agila lo'o suria la Moses. Ma gila ka ma'asini ana, ma gila siria mola oringa fani Ijip. ⁴⁰ Alata la Moses 'e nana'i 'ua gouna busu, gila ka fata 'ilo'oo fala Eron, 'Oi launge'enia mai nunu'i 'ola ne'e 'ilaka'u nga god fameeru, fana 'agila talai adauru. Du'ana 'imeeru meru bobolosia no'o 'olataa ne'e lau ala Moses, nga wane laka'u 'e talai 'adauru mai fa'asia

'i Ijip.' ⁴¹ Ma gila ka launge'enia no'o nga nunu'i 'ola 'ilaka'u nga buruka faga fana fo'asilai, ma nga do'ofilana nga tabonga fana, ma gila ka agea no'o fafangalaa fana fa'aba'italana 'ola na'a gila launge'enia 'i talaga.

⁴² Ngaia na God 'e bu'ota'i fa'asiga, ma ka rugasiga fana 'agila fo'asia nga sina, ma nga singari, ma nga buruburu 'i langi 'ilaka'u ni profet gila giri suria nga 'ola lo'oo na'a God 'e iiria, 'Amooru ta'a 'i Israel, ni 'ola momoori amooru lo'oo moru kwa'ia, ma nga tabonga lo'oo moru launge'enia suria fai akwale'e farisi lo'oo 'ubulana gule'e lefu langalanga, moru sia agea la'u fagu.

⁴³ Nga babala lo'oo moru ngaria fe'eni amooru, 'ola fana nunu'i 'ola ala Molok. Moru ngaria la'u mola fe'enia mooru nunu'i 'ola na buruburu na nga god 'ame to'o na'a gila fa'alataa 'ania Refan. Mooru launge'enia nunu'i 'ola lo'oo fana fo'asilaga.

Ma tofuna ni 'ola lo'oori, nau ku tari 'amooru fa'asia 'i Israel lalau riufia no'o nga fanua 'i Babilon.' ✧

⁴⁴ "Nga wawarifu dauru, gila ngaria la'u mola nga Babala Abu ana God fe'eniga 'ubulana gule'e lefu langalanga. Gila launge'enia nga Babala Abu lo'oo suria 'olataa na'a God 'e iiria ma ka faate'enia fala Moses. ⁴⁵ 'I burina, nga wawarifu dauru gila ngaria no'o babala lo'oo fa'asia nga mama'a aaga. Gila ngaria kau nga babala alata gila leka fe'enia la Josua, ma God 'e taria nga ta'a matari lo'oo fa'asia nga wado aaga, ma ta'a 'i Israel gila ka ngaria no'o faga 'i talaga. Ma nga babala lo'oori 'e nana'i 'ua, alata la Defete ngaia 'e kiingi. ⁴⁶ Ma God ka aile'a fe'enia la Defete, ma ngaia ka soea God 'ani alamia fana 'ani launge'enia nga 'ifi fana, nga God ala Jakob. ⁴⁷ Tafe'ua mala God 'e alamia la Solomon, wela wane ala Defete, fana 'ani launge'enia nga 'Ifi Abu ana.

48 “Tafe'ua God ne'e 'inato'o maka ba'ita 'e iiki, ngaia 'ame nana'i 'i 'ubulana babala na'a ta'a gila launge'enia. Nga profet la Aesea laka'u 'e giria nga 'ola lo'oo God 'e iiria,

49 “I Langi na nga lefu ni to'orunga na nga ba'itangaa agu,

ma fanua lo'oo 'i wado
ngaia nga lefu fana arulana 'a'aeu ai.

Mooru 'ame to'omia no'o 'amooru launge'enia te'efuta 'ifi ne'e le'a maka to'omia fana 'aku to'oru ai.

Ma moru 'ame to'omia no'o 'amoru launge'enia la'u te'efuta 'ifi ne'e ba'ita maka to'omia fana 'aku nana'i 'i 'ubulai.

50 Du'ana nau ku launge'enia ni 'ola lo'oo te'efou 'i langi

ma fofona fanua lo'oo 'i wado.' ” ☆

51 Ma la Stifin ka alafuu la'u maka 'ilo'oo, “Tafe'ua 'amooru nga ta'a 'i Jiu, nga mango mooru 'e ngasi. Ngaia na'a moru 'ame siria longolana ma lo'onga suria nga fatalana God. Moru 'ilaka'u no'o wawarifu mooru, tofuna mooru moru irito'ona la'u mola fana to'o'usilana nga Anoe 'ola Abu.

52 Nga wawarifu mooru gila malate'ote'o ma gila kwa'ia ni profet na gila kwairii 'ania lekalana mai nga Kraes, nga wane 'e odo. Ma alata lo'oori, moru ka kwatea fana nga marimae aana, ma moru ka kwa'ia maka mae. 53 Kiu, ma moru laka'u moru ngaria no'o tagi na God laka'u nga enselo gila kwatea mai famooru, tafe'ua ma moru 'ame lo'o mola suria!”

Gila kwa'ia la Stifin

54 Ma alata na'a ta'a ni fadafadanga 'ubulana oguogunga lo'oo gila longoa la Stifin, nga manatalaga 'e ogaria maka ria no'o, ma gila ka girinifo fana, suria gila ogaria ba'ita fana. 55 Ma tofuna nga Anoe 'ola Abu ngaia 'e fa'afongua la Stifin, ngaia 'e aga 'ala'a fani Langi, ma ka agasia kwangakwanganga na God, ma ka agasia la'u mola la Jisas ngaia 'e ula na gule'e nima le'a na God. 56 Ma la Stifin ka fata 'i lo'oo, “Aga madi! Nau ku agasia 'i Langi ngaia 'e 'ulasia, ma nga Wela na Wane ka ula 'i gule'e nima le'a na God!”

☆ 7:50 Aesea 66:1

57 Ma alata na'a ta'a ni fadafadanga gila longoa 'ola lo'oo, gila ka bokota no'o aringaga, ma gila ka o'omae ba'ita, ma gila ka 'aferu no'o fana daulana no'o fafia.

58 Ma gila ka ugumia fani maa fa'asia 'i 'ubulana nga fanua, ma gila ka eta no'o fana 'uilana 'ania fou. Ma nga ta'a na'a gila 'uia la Stifin 'ania fou, gila ka kanasua nga sote tekwa aaga, ma gila ka aruga 'i 'aena te'e wane sisika latana la Saul, fana 'agila arube fana 'uilana. 59 Ma alata gila 'uia, la Stifin 'e fo'a maka 'i lo'oo, “Alafa Jisas, 'i'oo to'o ngaria no'o mangogu.” 60 Ma ngaia ka bobouruuru 'i wado, ma ka fata ba'ita maka 'i lo'oo, “Alafa, 'i'oo to'o 'olafanataa na rianga lo'oo aaga!” Burina na'a ngaia 'e iiria nga 'ola lo'oo te'efou sui ma, ngaia ka mae no'o.

8

La Saul 'e malate'ote'o na ta'a gila tagoto'o

1-2 Ma la Saul ka ala fafia maenga ala Stifin. Ma tani wane nga fito'onga aaga 'e tegela'a, gila nagufia ma gila ngaria nonina la Stifin, ma gila ka kwaiatoa no'o. Ma te'e gani no'ona la'u mola, nga ta'a na gila tagoto'o 'i Jerusalem gila eta 'agila ru'u no'o 'ubulana nonifiinga ba'ita 'e iiki. Ma nga ta'a no'ona te'efou gila ka tagala'i te'efou no'o fana fanua 'ubulana gule'e lefu 'i Judea ma 'i Samaria. Te'e ni Wane ni Kwairiinga na gila nana'i 'ua 'i Jerusalem.

3 La Saul 'e agea ni 'ola 'e iiki fana tagale'enilana nga fufu'i ta'a na gila tagoto'o. Ma ngaia ka ru'u 'ubulana 'ifi fana gemasilana ni dai na gila fito'o ala Jisas, ta'a wane ma nga ta'ageni la'u mola, ma ka aruga 'ubulana 'ifi na lokafu.

Gila foule'enia

Kwairiinga Le'a lo'oo 'i Samaria

4 Ma nga ta'a gila tagoto'o, gila ka tagala'i na fanua no'ona te'efou. Ma alata gila leka kau, gila ka kwaifoula'i 'ania Kwairiinga Le'a lo'oo suria la Jisas. 5 La Filip ka leka fana te'e maa'e fanua ba'ita 'ubulana gule'e lefu 'i Samaria, ma ka kwairii 'ania la Jisas Kraes fana ta'a no'ona. 6 Alata ta'a no'ona gila longoa nga fatalana la Filip, ma gila

ka agasia la'u mola ni 'ola ni 'alefosilai na'a ngaia 'e agea, gila ka gwalongo le'a fana ni 'ola na'a la Filip ngaia 'e iiria. ⁷ Ngaia 'e belo adalo fa'asia ta'a 'e aula, ma gila ka o'omae ba'ita alata gila ru'u mai maa fa'asiga. Ma nga ta'a na'a noniga ma 'a'agea 'e mae, ngaia ka gulaga la'u mola te'efou. ⁸ Ma nga ta'a 'i Samaria, gila ka aile'a ba'ita.

⁹ Ma 'ubulana fanua no'ona, te'e wane 'e nana'i la'u mola latana la Saemon, ma ka aburu no'o mai ngaia 'e fa'alefosa nga ta'a 'i Samaria 'ania taunga'inga na'a ngaia 'e agea 'ania nga rufiniwai. Ma ngaia ka iiria ngaia nga wane taringa'i 'e iiki. ¹⁰ Ma nga ta'a no'ona te'efou na fanua no'ona, nga ta'a ba'ita, ma ru'uru'ua sisita, gila ka gwaalongo, ma gila ka iiria ngaia nga wane 'e to'o na tegelangaa fa'asia God, ma gila ka fa'alataa 'ania "Tegelangaa Ba'ita."

¹¹ Gila leka suria 'e aburu no'o mai ngaia 'e agea taunga'inga lo'oori 'ania rufiniwai. ¹² Tafe'ua na alata gila longoa la Filip ngaia 'e fata suria nga Kwairiinga Le'a suria nga fofoula ana God ma la Jisas Kraes, gila ka fito'o, ma gila ka naruabu na ta'a wane ma nga ta'ageni la'u mola. ¹³ La Saemon 'e tagoto'o la'u mola, ma ka naruabu. 'I burina, ngaia ka leka no'o fe'enia la Filip. Ma alata ngaia 'e agasia la Filip 'e agea ni 'ola ni 'alefosilai lo'oo, ngaia ka 'alefo ba'ita.

¹⁴ Ni Wane ni Kwairiinga na'a gila nana'i 'i Jerusalem, na alata no'ona gila longoa ta'a 'i Samaria gila tagoto'o la'u mola na nga fatalana God, gila ka kwatea la Pita fe'enia la Jon 'agala leka kau te'aga. ¹⁵ Alata gala niggi, gala fo'a fana ta'a na gila tagoto'o, fana 'agila to'o na nga Anoe 'ola Abu. ¹⁶ Gila naruabu na latana la Jisas, ma Anoe 'ola Abu 'ame sifo 'ua fafia te'efuta wane aga. ¹⁷ Sui mala Pita mala Jon, gala ka arua nima gaa'a fafiga, ma nga Anoe 'ola Abu bi'i sifo fafiga maka nana'i no'o fe'eniga.

¹⁸ Na alata no'ona, la Saemon 'e agasia Wane ni Kwairiinga gala arua nimagaa'a fafiga, ma nga Anoe 'ola Abu ka sifo no'o fafiga, ma ngaia ka ngaria bata maka siria

fana kwatelai fala Pita mala Jon, ¹⁹ maka fata 'i lo'oo, "Moo'o molo kwatea la'u nga tegelangaa lo'oo fagu, fana 'aku arua nga ninimagu 'i fofona wane, ma ngaia ka to'o la'u na Anoe 'ola Abu."

²⁰ Tafe'ua, ma la Pita ka lamadu'aa maka fata 'ilo'oo, "Ngaia to'omia fana God 'ani tagale'eni'o fe'enia bata no'ona amu la'u mola, tofunu 'i'oo madafia iiria nga kwak-watenga na God nga 'ola mola fana forilai 'ania bata. ²¹ 'Too 'ame to'omia no'o fana taunga'inga fe'eni 'ameeru, suria nga manatalamu 'ame odo 'i na'ona God. ²² 'Oi bulota'i mai fa'asia fe'e manata maninga no'ona amu, ma 'i'oo ko fo'asia God fana 'i ngaia 'ani 'olafanataa amu fa'asia fe'e manata maninga lo'oo amu. ²³ Du'ana nau ku agasia na'a 'i'oo kwaifii'i no'o, ma 'i'oo nana'inga 'i olofana nga tegelangaa na rianga."

²⁴ Tafe'ua mala Saemon ka fata 'ilo'oo fala Pita ma la Jon, "Molo fo'asia God 'ani kwaibooni agu, fana ta 'ola na ni 'ola lo'oo moo'o molo iiria sia to'o mola agu."

²⁵ Mai burina, la Pita fe'enia la Jon gala kwairii suria 'olataa na'a gala su'aai suria la Jisas, ma gala ka fata suria fatalana nga Alafa. Sui ma gala ka ori fani Jerusalem. Na alata gala ori, gaa'a gala ka kwairii 'ania Kwairiinga Le'a lo'oo na ma'e fanua 'e aula 'i Samaria.

La Filip fe'enia wane na'ona'o 'i Etiopia

²⁶ Ma enselo na nga Alafa ka alafuu fala Filip maka fata 'ilo'oo, "'Oi sasari moko leka 'aisifo suria nga tala ne'e eta 'i Jerusalem maka leka fani Gasa suria tala ne'e riu 'ubulana lefu langalanga."

²⁷⁻²⁸ Ma la Filip ka leka no'o. Ma te'e wane na'ona'o fa'asia 'i Etiopia ka leka la'u mola mai suria tala no'ona, ngaia 'e ori fana fanua aana. Nga wane no'ona, ngaia 'e aga suria nga bata na noni ne'e ba'ita fafia 'i Etiopia.* Ngaia 'e to'oru mai 'i Jerusalem fana fo'osilana God, sui ma ngaia ka ori no'o 'i fanua 'ubulana nga 'ola ni lelekanga aana na'a hos ngaia 'e totola fe'enia. Ma alata ngaia 'e leka ai, ngaia 'e to'oru maka idumia nga buka ala Aesea nga profet

* **8:27-28** Wane na'ona'o fa'asia 'i Etiopia, ngaia nga 'eunuch.' Nga fa'aladamilana nga 'eunuch' na'a wane na gila kwari 'usia wela. 'Ubulana Tagi ala Moses wane 'ino'ona ngaia 'e sua, ma ngaia 'e sia leka mola 'ubulana 'Ifi Abu na God.

laka'u ngaia 'e giria. ²⁹ Sui ma Anoe 'ola Abu ka fata 'i lo'oo fala Filip, "Leka, moko nana'i galangia nga wane loko'u." ³⁰ Ngaia na'a la Filip ka totola no'o kau te'ana, ma ka longoa ngaia 'e idumia nga buka ala Aesea nga profet, ma ngaia ka orisia maka fata 'ilo'oo, "I'oo su'a na nga 'ola lo'oo 'i'oo idumia?"

³¹ Ma nga wane na'ona'o lo'oori ka lamadu'aa maka fata 'ilo'oo, "Ino'ona mai nau taku su'a 'utaa ai, lauta te'efuta wane 'ame fa'ananaua nau 'ania?" Ma ngaia ka soea mai la Filip, fana 'ani fane kau te'ana ma ka to'oru fe'enia. ³² Nga Girigiringa Abu na'a ngaia 'e idumia, ngaia ka fata 'ilo'oo,

"Ta'a gila talaia fana kwa'ilana,
'e 'ilaka'u no'o ta'a na gila talaia nga
sifisifi fana kwa'ilana,
ma ngaia 'ame iiria no'o ta alafuunga,
ma ka 'ilaka'u no'o dale'e sifisifi na'a
ngaia 'e to'oru aloalo
alata gila sufia ifiifuna.

³³ Ma gila ka doo 'ania,
ma gila ka sufaa 'ania 'ola 'ame to'o.
Ma ngaia 'ame to'o na wela,
suria gila kwa'ia maka mae no'o." ✨

³⁴ Sui ma wane na'ona'o lo'oo ka fata 'ilo'oo fala Filip, "Kwairii madi mai fagu, 'ilo'oo ma ni dai lo'oo nga profet ne'e fata suria? Ngaia 'i talana, 'amoe ma suria ta wane matari ngaa'i?" ³⁵ Ma la Filip ka eta fana alafuunga te'ana suria nga Kwairiinga Le'a lo'oo suria la Jisas, ngaia eta na Girigiringa Abu lo'oori. ³⁶⁻³⁷ Na alata gala leka suria tala, gala ka riu toto'o fe'enia te'e me'e ka'o. Ma nga wane na'ona'o lo'oori ka fata 'ilo'oo fala Filip, "Nga ka'o lo'oo no'o welakau, naruabu no'o mai agu." †

³⁸ Sui ma nga wane na'ona'o lo'oo ka iiria fana wane ni taunga'inga aana fana 'ani fa'amamaloa hos aana, ma ngaia ma la Filip gala ka sifo 'ubulana ka'o, ma la Filip ka naruabu no'o ana. ³⁹ Na nga alata gala fane mai fa'asia 'ubulana ka'o, nga Anoe 'ola na God bi'i leka mai, ma 'afe'aferu ka lafua no'o la Filip. Ma wane na'ona'o lo'oori ngaia 'ame agasia no'o la

Filip, ma ngaia ka leka no'o fe'enia nga aile'anga ba'ita. ⁴⁰ Ma 'ame aburu mola ma la Filip ngaia no'o na fanua 'i Asotus, ma ka leka no'o 'i 'afu'afutana lefu fe'enia foule'enilana nga Kwairiinga Le'a lo'oo na fanua no'ona, leleka maka nigi na fanua 'i Sesarea.

9

La Saul 'e bulota'i mai ma ka tagoto'o

¹ Ma alata lo'oori la'u mola, la Saul 'e leka no'o fe'enia nga alafuunga aana fana nga kwa'ilana fufu'iwane na Alafa. Ma ngaia ka leka te'ana nga alafa ni suuabunga, ² ma ka soea fana 'ani giria te'e alafuunga fana nga ta'a na'ona'o na 'ifi ni fo'anga 'i Damaskas, 'agila alamia fana ngaia 'ani kwailo'ofia nga ta'a gila tagoto'o na nga Alafa, ma lauta ngaia 'e to'o daria te'efuta wane 'amoe ma te'efuta noni lo'oo, ngaia te'e gemasiga, ma ka ori mai fe'eniga fani Jerusalem.

³ Ma alata ngaia 'e leka fani Damaskas, ma ka nigi galangia no'o kau 'i fanua, lebe ma nga kwangakwanga fa'asia 'i Langi 'e lala no'o 'afuia. ⁴ Ma ngaia ka 'esia 'i wado, ma ngaia ka longoa te'e kwala'e 'ola 'e fata 'ilo'oo fana, "Saul, Saul! 'Ola 'e fe'ua na'a 'i'oo malate'ote'o agu welakau?"

⁵ Sui ma la Saul ka lamadu'aa maka fata 'ilo'oo, "Alafa, 'i'oo ni dai lo'oo?"

Ma nga kwala'e 'ola lo'oori ka lamadu'aa maka fata 'ilo'oo, "Nau la Jisas, nga wane na'a 'i'oo malate'ote'o agu. ⁶ 'Oi tata'e, moko leka no'o 'i fanua, ma tagila kwairii te'amu na 'olataa na'a 'i'oo to'o agea."

⁷ Ma ni wane na'a gila leka fe'enia la Saul, gila ka ula aloalo, ma gila 'ame iiria no'o ta alafuunga. Gila longoa nga kwala'e 'ola no'ona, gwae 'ino'ona ma gila 'ame agasia mola te'efuta wane. ⁸ Ma la Saul ka tata'e mai, ma ka 'ulasia nga maana, ma ngaia 'ame agasia no'o ta 'ola. Ngaia na'a gila ka gema na nimana, ma gila ka talaia fani Damaskas. ⁹ Ma la Saul 'ame agasia no'o te'efuta 'ola, suria maana 'e logo no'o suria oru maa'e gani. Ma suria oru gani lo'oori la'u mola, ngaia 'ame 'ania te'efuta

✨ **8:33** Aesea 53:7,8 † **8:36-37** Tani girigiringa arua verse 37 'ilo'oo, "Ma la Filip ka fata 'i lo'oo fana, "I'oo su'asuria 'ani 'oi naruabu no'o amu, lauta 'i'oo tagoto'o ala Jisas 'ania mangomu te'efou.' Ngaia du'aa maka fata 'ilo'oo, 'Kiu, nau ku tagoto'o Jisas Kraes ngaia na'a Wela na God.' "

fangalaa, ma ngaia 'ame go'ufia la'u mola ma'e ka'o.

¹⁰ Ma te'e wane na fufu'iwane ala Jisas la'u mola latana la Ananaeas, ngaia 'e nana'i la'u mola 'i Damaskas, ma ngaia 'e agasia nga Alafa na faata'inga. Ma nga Alafa ka fata 'i lo'oo fana, "Ananaeas!"

Ma la Ananaeas ka lamadu'aa maka fata 'ilo'oo, "Alafa, nau lo'oo."

¹¹ Nga Alafa ka fata 'ilo'oo fana, "Oi sasari, moko leka suria nga tala na'a gila fa'alataa 'ania 'Tala Odoodo,' ma 'i'oo ko leka fana 'ifi ala Judas, moko kwaiorisi fana te'e wane fa'asia 'i Tarsus latana la Saul. Ngaia 'e fo'a 'i no'ona, ¹² ma ngaia 'e agasi'o na faata'inga fa'asia God na'a 'i'oo leka mai te'ana, moko arua no'o nimamu fafia, fana nga rua maana 'ani aga la'u."

¹³ Sui mala Ananaeas ka lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Alafa, ta'a 'e aula gila kwairii te'agu suria wane lo'oo ma ni 'ola 'e ria 'e aula ngaia 'e agea fana ta'a amu 'i Jerusalem. ¹⁴ Ma ngaia 'e leka no'o mai lo'oo 'i Damaskas, fana 'ani gemasia ni dai na'a gila fo'osi'o, suria ni fataabu ba'ita na'a gila alamia fana."

¹⁵ Tafe'ua nga Alafa 'e lamadu'aa maka fata 'i lo'oo fana, "Oi leka, tofunu nau ku eefasia no'o fana 'ani taunga'i fagu maka kwaifoula'i suri nau fana ta'a na'a gila 'ame Jiu, ma nga kiingi aaga, ma fana ta'a 'i Israel la'u mola. ¹⁶ Ma 'inau talagu na'a nau 'aku faate'enia fana 'olataa na'a ngaia te'e nonifii 'ania tofunu ngaia 'e kwaifoula'i 'ani nau."

¹⁷ 'Ilo'oo mala Ananaeas ka leka, maka ru'u 'ubulana 'ifi no'ona, ma ka arua ni-mana fafia la Saul, ma ka fata 'ilo'oo, "Wane golo futa Saul, la Jisas nga Alafa no'o 'i talana ne'e alenau mai. Ngaia laka'u 'e faata'i famu suria nga tala, na alata laka'u 'i'oo leka mai lo'oo. Ngaia 'e alenau mai, fana 'i'oo 'ani aga la'u, ma 'i'oo ko to'o la'u na nga Anoe 'ola Abu." ¹⁸ Ma 'afe'aferu mola nga 'ola 'ilaka'u nga 'efo'efo na ii'a ka 'esia no'o fa'asia maana la Saul, ma ngaia ka aga no'o. Sui ma ngaia ka tata'e, ma ka naruabu. ¹⁹ Ma burina ngaia 'e keto sui, ma nga nonina bi'i tegela'a la'u.

La Saul 'e kwairii 'ania Kwairiinga Le'a lo'oo 'i Damaskas

Ma la Saul ka nana'i fe'enia nga fufu'iwane 'i Damaskas suria ni gani 'e aula. ²⁰ Ma ngaia ka leka 'afe'aferu fana 'ifi ni fo'anga, ma ka eta fana alafuunga suria la Jisas maka fata 'ilo'oo, "Ngaia na'a nga Wela ala God."

²¹ Ma nga ta'a na'a gila longoa, gila ka 'alefo ba'ita, ma gila ka alafuu kwairiu laloaga ma gila ka fata 'ilo'oo, "Kwe fu'uwane nga wane lo'oo laka'u 'e nana'i 'i Jerusalem, ma ka kwa'ia ta'a na'a gila fo'asia la Jisas, Ma ngaia 'e leka la'u mai 'i lo'oo, fana 'ani gemasiga, ma ka talaiga te'ana nga fataabu ba'ita."

²² God 'e boonua la Saul, ma nga fatalana ka tegela'a iiki. Ma la Saul ka fito'o ala Jisas na'a ngaia nga wane na'a God 'e firia. Ngai lo'oo, ma ta'a 'i Jiu na'a gila nana'i 'i Damaskas, gila ka bobolosia no'o fana orisilana la'u 'ania te'efuta 'ola ngaa'i la'u.

²³ Ma 'e aburu no'o 'i burina* ta'a 'i Jiu gila ka ogu fana fadanga fana kwa'ilana la Saul. ²⁴ Gagani ma logo, gila folo 'afuia maana nga tatafa na fanua lo'oori fana 'agila kwa'ia. Tafe'ua, mala Saul 'e longoa nga fe'e manatanga lo'oo aaga. ²⁵ Ma te'e fe'e logo ngaa'i, nga fufu'iwane aana gila ngaria, ma gila ka fa'asifole'enia 'ubulana nga wa'i ba'ita fani maa na ma'e kwakwa 'ubulana lalafou na'a gila launge'enia 'afuia nga fanua no'ona.

La Saul 'e nana'i 'i Jerusalem

²⁶ La Saul 'e leka fani Jerusalem, ma ka irito'ona fana ladonga fe'enia nga ta'a na gila tagoto'o ala Jisas. Tafe'ua ma gila 'ame fito'o mola na ngaia na'a nga wane na fufu'iwane la'u mola ala Jisas, ma gila ka ma'unia. ²⁷ Sui mala Banabas ka leka mai, maka talaia te'ana Wane ni Kwairiinga, ma ka kwairii te'aga suria la Saul ngaia 'e agasia nga Alafa suria tala, ma nga Alafa ka alafuu la'u mola fana. Sui ma ngaia ka kwairii te'aga la'u suria la Saul na'a ngaia 'e alafuu mangoto'o no'o suria la Jisas 'i Damaskas. ²⁸ Ma gila bi'i fito'o, ma la Saul bi'i nana'i fe'eniga, ma ka leka 'ubulana

* 9:23 Tani ta'a madafia gani 'e aula na'a to'omia nga rua farisi 'amoe oru farisi lo'oo.

'afutana lefu 'i Jerusalem, ma ka alafuu mangoto'o no'o suria la Jisas. ²⁹ Ma ngaia ka alafuu ma ka orisu'usu'u fe'enia ta'a 'i Jiu na'a gila alafuu 'ania alafuunga na Grik na'a gila iiri irito'ona fana kwa'ilana. ³⁰ Ma alata nga ta'a gila tagoto'o gila longoa 'ola lo'oori, gila ka talaia la Saul fani Sesarea, ma gila ka alea fani Tarsus.

³¹ Ma nga siosi 'ubulana gule'e lefu 'i Judea, ma 'i Galili, ma 'i Samaria, gila bi'i to'oru 'ania aloalonga na alata lo'oori. Ma ngaia ka tegela'a, ma ka ba'ita la'u 'ania ta'a 'e aula na'a gila tagoto'o. Ngaia 'ilo'oo, suria nga Anoe 'ola Abu 'e kwaibooni aga, ma gila ka fa'aba'ita nga Alafa.

La Pita 'e leka kau fana fanua 'i Lida ma fanua 'i Jopa

³² Ma la Pita ka leka na ma'e fanua 'e aula, ma te'e alata ngaa'i ngaia ka leka fani Lida fana 'ani to'o daria nga ta'a na God na'a gila nana'i 'i 'ubulana ma'e fanua no'ona. ³³ Ma 'i no'ona, ngaia ka to'odaria te'e wane latana la Aeneas ma labena 'e mae, ma ngaia 'ame tata'e no'o fa'asia nga fuuta'i aana suria kwaru farisi. ³⁴ Ma la Pita ka fata 'i lo'oo fana, "Aeneas, la Jisas Kraes 'e gula'o no'o na alata lo'oo. 'Oi tata'e, moko gosua nga fuuta'i amu." Ma 'afe'aferu mola la Aeneas ka tata'e no'o. ³⁵ Ma nga ta'a 'e aula no'ona na'a gila nana'i 'i Lida ma 'i Saron, gila agasia, ma gila ka fito'o no'o na nga Alafa.

³⁶ Na fanua 'i Jopa, te'e noni ni tagoto'onga, ngaia 'e nana'i la'u mola 'i no'ona, na'a latana ni Tabita. (Ana alafuunga na Grik ngaia ni Dokas.) Ngaia 'e agea ni 'ola le'a 'e aula, ma ka kwaibooni ba'ita la'u mola na ta'a na'a gila galafa. ³⁷ Ma nga alata no'ona, ngaia 'e fii, ma ka mae no'o. Ma gila ka narufia nonina 'e sui, ma gila ka 'afua no'o, ma gila ka ngaria fana tofi 'ifi 'i langi, ma gila fa'aenoa no'o ai. ³⁸ Ma nga fanua 'i Jopa ngaia 'ame lalau mola fa'asia 'i Lida, ma nga alata na'a ta'a na gila tagoto'o gila longoa la Pita ngaia 'e nana'i 'i Lida, gila ka kwatea rua wane te'ana fe'enia nga alafuunga 'i lo'oo, "'Oi leka 'afe'aferu mai te'ameeru."

³⁹ 'Ilo'oo mala Pita ka leka fe'enia gaa'a. Ma alata ngaia 'e nigi, gila ka talaia fana tofi 'ifi ngai 'i langi. Ni me'e nao lo'oo

te'efou, gila ogu te'ala Pita, ma gila ka aani. Ma gila ka faate'enia nga ruu 'e aula na'a noni lo'oori ngaia 'e tai'i na alata ngaia 'e momoori 'ua. ⁴⁰ Sui mala Pita ka iiria faga 'agila ru'u 'i maa fa'asia tofi 'ifi lo'oori, ma ngaia ka bobouruuru, maka fo'a. Sui ma ngaia ka bu'ota'i fana labe'e 'ola lo'oori, maka fata 'ilo'oo fana, "Tabita, 'oi tata'e no'o." Ma nga noni no'ona ka 'ulasia maana, ma alata ngaia 'e aga kau, ngaia ka agasia la Pita, ma ngaia ka tata'e 'i langi. ⁴¹ Ma la Pita ka dau na nga nimana, ma ka boonia, ma ngaia ka tata'e maka ula no'o. Sui ma ngaia ka soea mai ni me'e nao laka'u, fe'enia nga ta'a ngaa'i gila tagoto'o, ma ka faate'enia ni Dokas ngaia 'e moori no'o.

⁴² Nga alafuunga suria nga 'ola lo'oo 'e talofia 'afutana lefu na fanua 'i Jopa te'efou, ma nga ta'a 'e aula gila ka fito'o no'o na nga Alafa. ⁴³ Ma la Pita ka nana'i 'i Jopa suria ni gani 'e aula fe'enia nga wane latana la Saemon, nga wane na'a taunga'inga aana fana launge'enilana 'ola 'ania susungana buruka.

10

La Pita mala Kornelius

¹ Ma te'e wane 'i Sesarea na ngaia 'ame Jiu na'a latana la Kornelius, te'e wane na'ona'o na ta'a ni fununga lo'oo 'i Rom na'a gila fa'alataa 'ania "Fufu'iwane 'i Itali." ² Ngaia nga wane na'a ngaia 'e fa'aba'ita God, ma furifuri ngaia fe'enia nga ta'a 'ubulana 'ifi aana te'efou gila fo'asia God. Ma ngaia ka agea ni 'ola 'e aula le'a fana kwaibooninga na ta'a gila galafa 'i Jiu la'u mola. ³ Aia, ma to'omia oruna mae'ola na sina 'e laulafi na te'e gani ngaa'i, ngaia ka agasia te'e faata'inga ne'e faata'i wataga fana, nga enselo na God ngaia 'e leka mai, ma ka fata 'i lo'oo fana, "Kornelius!"

⁴ Ma ngaia 'e fotoa maana aana enselo no'ona, ma ka ma'u, ma ka fata 'ilo'oo, "Wane ba'ita agu, 'olataa lo'oo 'i'oo siria?"

Ma nga enselo no'ona ka lamadu'aa 'ilo'oo, "God ngaia 'e aile'a ba'ita fe'enia nga fo'anga amu fe'enia nga taunga'inga le'a lo'oo 'i'oo agea fana kwaibooninga na ta'a galafa lo'oo, ma 'ola lo'oo ngaia 'e 'ilaka'u

nga do'ofilana 'ola si'inilana 'e le'a 'i maana God. ⁵ Na alata lo'oo no'o, 'i'oo to'o alea tani wane 'ani leka fani Jopa fana 'agila soea mai te'e wane na'a latana la Saemon Pita. ⁶ Ngaia 'e nana'i 'ubulana 'ifi na te'e wane ne'e taunga'i 'ania susungana 'ola na buruka, latana la Saemon laka'u nga 'ifi aana 'e to'oru suria asi." ⁷ Nga enselo 'e alafuu 'ilo'oo fana 'e sui, ma ngaia ka leka no'o. Ma la Kornelius ka soea mai rua wane ni taunga'inga te'ana, fe'enia te'e wane ni fununga aana, nga wane lo'oo ngaia 'e fo'asia la'u mola God. ⁸ Ma ngaia ka kwairii te'aga 'ania nga 'ola na'a ngaia 'e agasia ma ka longoa. Sui ma ngaia ka alega no'o fani Jopa.

⁹ Na nga ruana gani, alata ni wane lo'oori gila leka 'ua kau, ma gila ka galangi nigi no'o na ma'e fanua 'i Jopa, ma alata no'ona la Pita 'e fane 'i fofona 'ifi, fana 'ani fo'a na bata'ana gani. ¹⁰ Ma ngaia ka molo'u, ma ngaia ka siria 'ani fanga. Ma nga alata gila sasari 'ua na fangalaa no'ona, ngaia ka agasia te'e faata'inga. ¹¹ Ngaia 'e agasia 'i Langi ngaia 'e 'ulasi, ma ka agasia nga 'ola 'ilaka'u nga 'abale'e ruu na'a gila gema na fai du'udu'ui 'ola ai gila fa'asifole'enia mai 'i wado. ¹² Ma 'ubulana me'e ruu no'ona ni 'ola momoori, ma ni 'ola fai 'a'aena ngai ai, ma ni 'ola gila ango 'ania ogoga, ma nga langasi kwasi. Ni 'ola lo'oori, Tagi ala Moses 'e ruia te'efuta wane 'esia 'ania mola. ¹³ Sui ma ngaia ka longoa te'e kwala'e 'ola 'e fata 'i lo'oo fana, "Pita, tata'e, moko kwa'iga, moko 'ania."

¹⁴ Ma la Pita ka lamadu'aa maka fata 'i lo'oo, "Alafa, 'amoe no'o, tofunu nau ku sia 'ania mola te'efuta 'ola ne'e sua ma ka biribiri'a."

¹⁵ Sui ma kwala'e 'ola lo'oori ka fata la'u 'ilo'oo fana, "'I'oo sia iiria te'efuta 'ola 'e sua ma ka biribiri'a na 'olataa God 'e iiria ngaia 'e le'a ma ka kwari fana 'anilai." ¹⁶ Oru alata 'ola lo'oori ngaia 'e lau, sui ma gila ka orite'enia la'u mola nga me'e ruu laka'u fe'enia ni 'ola no'ona te'efou fani langi.

¹⁷ Ma la Pita 'e manata suria fa'aladanga na faata'inga lo'oo ngaia 'e agasia. Ma alata no'ona la'u mola, nga wane laka'u la Kornelius 'e alega mai, gila ka kwaiorisi fana 'ifi ala Saemon, ma gila ka nigi no'o maana sinamaa. ¹⁸ Ma gila orisiga ma gila ka fata

'ilo'oo, "Ino'ona ma nga wane latana la Saemon Pita ngaia 'e nana'i 'i lo'oo?"

¹⁹ Ma alata no'ona, la Pita 'e manata mola 'ua suria nga faata'inga na'a ngaia 'e agasia, suria ngaia 'e siria 'ani su'a na nga fa'aladanga lo'oo. Ma Anoe 'ola Abu ka fata 'ilo'oo fana, "Gwalongo madi, nga oru wane gila nigi 'ilo'oo, ma gila ka kwailo'ofi'o. ²⁰ Tata'e, moko sifo no'o te'aga, ma 'i'oo sia manata ruarua mola fana lekanga fe'eniga, suria nau na ku alega mai."

²¹ Sui mala Pita ka sifo no'o te'aga, maka fata 'ilo'oo, "Nau na wane no'ona mooru kwailo'ofia lo'oo. Mooru moru leka mai 'utaa lo'oo?"

²² Gila lamadu'aa ma gila ka fata 'i lo'oo, "La Kornelius nga wane na'ona'o na ta'a ni fununga ne'e ale 'ameeru mai. Ngaia nga wane le'a, ma ka fo'asia God. Ma ta'a 'i Jiu te'efou gila fa'aba'ita. Ma te'e enselo na God 'e iiria fana 'ani soe'o fana 'ifi aana, fana 'ani longoa 'olataa na'a 'i'oo to'o iiria."

²³ Ma la Pita ka kwaloa ni wane lo'oo fana 'ifi na'a ngaia 'e nana'i ai, fana 'agila eeno madi na logo no'ona.

'Usugani mola na ruana gani, la Pita 'e sasari fana, ma ka leka fe'eniga, ma tani wane ngaa'i na gila tagoto'o la'u 'i Jopa.

²⁴ Na te'e gani 'i buri, gila ka nigi no'o 'i Sesarea, nga lefu laka'u la Kornelius 'e manania ai. Ma ta'a ni futanga aana, ma ta'a ni kwaimaanga aana na'a ngaia 'e soega mai, gila ka manania la'u mola la Pita fe'enia la Kornelius.

²⁵ Ma alata la Pita 'e ru'u mola kau, la Kornelius 'e to'odaria, ma ka bobouruuru 'i na'ona 'a'aena la Pita, ma ka fo'asia.

²⁶ Tafe'ua la Pita ka tata'ea maka fata 'i lo'oo, "'Oi tata'e! 'I'oo sia fo'osi nau mola tofunu 'inau lo'oo nga wane 'ilaka'u la'u mola 'i'oo."

²⁷ Ma la Pita ka alafuu fe'enia la Kornelius, ma gala ka ru'u no'o 'ubulana 'ifi. Ma ngaia ka agasia ta'a 'e aula 'e iiki gila ogu. ²⁸ Ma ngaia ka fata 'ilo'oo

te'aga, "Mooru moru su'a le'a no'o na nga tagi ameeru 'i Jiu, 'i ngaia 'e rui 'imeeru meru sia ru'u mola 'ubulana 'ifi amooru, ma 'imeeru meru sia nana'i oguogu mola fe'enia 'amooru ta'a na'a moru 'ame Jiu. Tafe'ua God 'e faate'enia fagu nau ku sia iiria mola te'efuta wane 'e biribiri'a ma ka

sua. ²⁹ Ngaia lo'oo nau ku leka mai na alata na'a 'i'oo soe nau mai, mai nau ku 'ame leka mai fe'enia ta manata ruaruanga la'u. Aia, fu'uwane nau ku orisia 'amooru, fe'ua na'a moru soea nau mai fana 'aku leka mai?"

³⁰ La Kornelius 'e lamadu'aa maka fata 'ilo'oo, "Kwarita, nau ku fo'a 'i 'ifi agu na oruna mae'ola na alata sina 'e laulafi no'o, nau ku lebe ma te'e wane 'e ru'ufia ruu sinasinalo'a, ngaia 'e ula no'o 'i na'ogu, ³¹ ma ka fata 'i lo'oo, 'Kornelius, God 'e longoa fo'anga amu, ma ka agasia nga taunga'inga le'a amu no'ona na kwai-booninga na nga ta'a galafa lo'oo. ³² 'Oi alea tani wane 'ani leka 'i Jopa fana 'ani soea mai te'e wane latana la Saemon Pita. Ngaia 'e nana'i fe'enia la Saemon, nga wane laka'u 'e launge'enia 'ola na nga susungana buruka, ma 'ifi aana 'e nana'i 'i suria asi.' ³³ Ngaia lo'oo, nau kua 'afe'aferu kua soe'o no'o mai. Ma ngaia 'e le'a ba'ita na'a 'i'oo leka mai. Kiu, God 'e to'oru fe'eni adauru te'efou na alata lo'oori, ma 'imeeru meru ka kwaimamani fana longolana 'olataa na God 'e siria 'i'oo 'ani iiria."

Nga ta'a na'a gila 'ame Jiu gila bi'i longoa nga Kwairiinga Le'a lo'oo

³⁴ La Pita 'e alafuu ma ka fata 'ilo'oo, "Nau ku su'a le'a no'o ai God ngaia 'e agasia nga ta'a lo'oo te'efou 'e toto'o mola, ma ngaia 'ame eefasia nga te'efuta wane. ³⁵ Tafe'ua, ma ni dai ne'e fa'aba'ita God, ma ka agea ni 'ola 'e odo, ngaia no'o na wane na'a God 'e fata kwaloa, tafe'ua te'e futa fufutanga 'uta'i na'a ngaia 'e leka mai fa'asia.

³⁶ Mooru moru su'a suria nga alafuunga na'a God 'e kwatea fameeru ta'a 'i Jiu suria Kwairiinga Le'a lo'oo na aloalonga fe'enia God, tofuna la Jisas Kraes nga wane ne'e Alafa fana ta'a lo'oo te'efou. ³⁷ Moru ka su'a la'u mola ai na ni 'ola ba'ita laka'u 'e lau 'i Israel, eta mai 'i Galili, burina laka'u la Jon 'e kwaifa'ananau 'ania naruabunga. ³⁸ Mai moru ka su'a la'u mola ala Jisas nga wane 'i Nasaret, ma mooru ka su'a la'u mola ai God 'e kwatea nga Anoe 'ola Abu ma tegelangaa fana. La Jisas 'e leka na fanua 'e aula, ma ka agea ni 'ola le'a 'e aula lo'oo maka gulaa nga ta'a na'a gila nana'i olofana tegelangaa ala Saetan. La Jisas 'e agea 'ola lo'oori tofuna God 'e nana'i fe'enia.

³⁹ Meeru meru agasia ni 'ola la Jisas ngaia 'e agea na gule'e lefu 'i Israel ma fanua 'i Jerusalem. Sui ma gila ka kwa'ia, ma gila ka mudu'ia na 'ai folo. ⁴⁰ Tafe'ua, God 'e tata'ea fa'asia nga maenga na oruna gani, ma ka faate'enia fameeru. ⁴¹ Ngaia 'ame faata'i la'u fana ta'a lo'oo te'efou; ngaia 'e faata'i mola fameeru nga ta'a na'a God ngaia 'e firi ameeru fana amiri agasia, fana 'ameeru kwairii suria. Ma 'imeeru meru keto, ma meeru ka go'u fe'enia 'i burina 'i ngaia 'e tata'ea fa'asia nga maenga. ⁴² Ma ngaia ka fata totonga'i fameeru, fana 'ameeru kwaifoula'i 'ania nga Kwairiinga Le'a lo'oo fana ta'a te'efou ma meru ka kwairii la'u ai na la Jisas nga wane na'a God 'e firia fana 'ani kwaisufai na ta'a momoori fe'enia ta'a gila mae no'o. ⁴³ Ma ni profet lo'oo te'efou gila fata suria nga Kraes, ma gila ka iiria nga ta'a gila tagoto'o aana, God te'e 'olafanataa na rianga aaga, tofuna 'ola na'a nga Kraes ngaia 'e agea faga."

Nga ta'a na'a gila 'ame Jiu gila to'o la'u mola na Anoe 'ola Abu

⁴⁴ Ma alata la Pita 'e alaalfuu mola 'ua, nga Anoe 'ola Abu ka fa'afongua nga ta'a na'a gila fafifulongo fana fatalana. ⁴⁵ Ma ta'a 'i Jiu na'a gila tagoto'o ala Jisas, gila leka mai fa'asia 'i Jopa fe'enia la Pita, gila ka 'alefo ba'ita, tofuna God ngaia 'e kwate tago no'o na Anoe 'ola Abu fana nga ta'a na'a gila 'ame Jiu. ⁴⁶ Kiu, gila longoa ta'a na'a 'ame Jiu, gila fata la'u mola 'ania alafuunga kwaitatari, ma gila ka baatafea God. Ma la Pita ka fata 'ilo'oo, ⁴⁷ "Nga ta'a lo'oo, gila to'o la'u mola na nga Anoe 'ola Abu 'ilaka'u la'u mola 'i meeru. Ma te'efuta wane 'ame to'omia 'ani ruiga fa'asia naruabunga 'ania ka'o." ⁴⁸ Ma la Pita ka iiria 'agila naruabu no'o, fana 'ani faate'enia na'a gila tagoto'o la'u mola ala Jisas Kraes. Sui ma gila ka soea fana 'ani nana'i la'u fe'eniga suria tani gani ngaa'i.

11

La Pita 'e kwairii fana nga ta'a gila tagoto'o 'i Jerusalem

¹ Ni Wane ni Kwairiinga fe'enia nga ta'a gila tagoto'o na'a gila nana'i na gule'e lefu 'i Judea, gila longoa nga ta'a na'a gila 'ame Jiu

gila fito'o la'u mola na fatalana God. ² Ma alata la Pita gila leka mai fa'asia fanua 'i Sesarea gila nigi 'i Jerusalem, nga ta'a 'i Jiu na'a gila fito'o ala Jisas, gila ka iila fala Pita, ³ ma gila ka fata 'ilo'oo, "Sei! 'Ola 'e fe'ua 'i'oo ru'u 'ubulana 'ifi na ta'a na'a gila 'ame Jiu, ma 'i'oo ko keto la'u mola fe'eniga!"

⁴ Ma la Pita ka alafuu te'aga suria ni 'ola te'efou ne'e lau mai na'o maka fata 'ilo'oo, ⁵ "Na alata nau ku to'oru na fanua 'i Jopa, nau ku fo'a, mai nau ku agasia te'e faata'inga. Nau ku agasia 'ola 'ilaka'u gule ruu 'e afola gila fa'asifole'enia mai te'agu fa'asia 'i langi, ma ngaia 'e aga 'ilaka'u nga wane ne'e gema na fai du'udu'ui 'ola ai. ⁶ Mai nau ku aga 'ubulai, mai nau ku agasia ni 'ola momoori 'ubulana wado, ni 'ola fai 'a'aena ngai ai, ni 'ola gila angoango, ma nga langasi kwasi. ⁷ Sui ma nau ku longoa nga kwala'e 'ola 'e fata 'i lo'oo, 'Pita tata'e, moko kwa'iga, ma 'i'oo ko 'aniga!"

⁸ Tafe'ua nau ku fata 'ilo'oo, 'Alafa, 'amoe no'o, tofunu nau ku sia 'ania mola 'ua te'efuta 'ola ne'e sua ma ka biribiri'a.'

⁹ Sui ma nga kwala'e 'ola ne'e leka mai fa'asia 'i Langi maka fata la'u 'i lo'oo, "T'oo sia iiria mola te'efuta 'ola ngaia 'e sua ma ka biribiri'a na 'olataa na'a God 'e iiria ngaia 'e le'a, ma ka kwari fana 'anilai.' ¹⁰ Nga 'ola lo'oori 'e lau oru fe'e alata, ma gila ka orite'enia la'u mola fani Langi. ¹¹ Na alata no'ona, nga oru wane fa'asia fanua 'i Sesarea, gila nigi no'o 'i maana 'ifi nau ku nana'i ai. ¹² Ma Anoe 'ola Abu ka iiria fagu, 'aku leka fe'eniga, ma 'inau ku sia manata ruarua mola. Ma nga ono wane lo'oo, na'a gila fito'o ma gila nana'i na fanua 'i Jopa, gila ka leka la'u mola fe'eni nau fana fanua 'i Sesarea, ma meru ka ru'u 'i 'ubulana 'ifi ala Kornelius.

¹³ Ma ngaia ka kwairii te'ameeru ngaia 'e agasia te'e enselo ngaia 'e ula 'ubulana 'ifi aana ma ka fata 'ilo'oo fana, "Oi alea te'e wane fana fanua 'i Jopa fana 'ani soea mai nga wane latana la Saemon Pita. ¹⁴ Ngaia te'e iiria nga alafuunga famu, 'e uuta na God te'e fa'amoori'o fe'enia nga ta'a na gila to'oru fe'eni'o.' ¹⁵ Na nga alata nau ku eta fana 'aku alafuu mola te'aga, nga Anoe 'ola Abu 'e sifo no'o mai fafiga, 'ilaka'u la'u mola laka'u ngaia 'e sifo mai fafi adauru na

gani na Pentakos. ¹⁶ Mai nau ku manata to'ona nga 'ola laka'u Alafa ngaia 'e iiria maka fata 'ilo'oo, 'La Jon ngaia 'e naruabu na ta'a 'ania nga ka'o, tafe'ua ma God te'e naruabu 'amooru 'ania nga Anoe 'ola Abu.'

¹⁷ God 'e kwatea la'u mola nga Anoe 'ola Abu fana nga ta'a na'a gila 'ame Jiu, 'ilaka'u la'u mola na'a ngaia 'e kwatea fadauru, na alata laka'u goru fito'o na nga Alafa la Jisas Kraes. Ngaia lo'oo, ngaia 'ame odo no'o fana 'aku to'o'usia God alata ngaia 'e kwaloa wane no'ona!"

¹⁸ Ma nga alata gila longoa nga 'ola lo'oori, nga ogarianga aaga ka mamalo no'o, ma gila ka baatafea God, ma gila ka fata 'ilo'oo, "Ilo'oo, God 'e kwaialami la'u mola fana ta'a na'a gila 'ame Jiu 'agila bulota'i mai fa'asia rianga aaga, ma gila ka daria mooringa fooru lo'oo!"

Nga oguogunga na ta'a na gila fito'o 'i Antiok

¹⁹ Ma tofunu nonifinga na alata gila kwa'ia la Stifin, nga ta'a gila tagoto'o gila ka tagala'i. Ma tani ta'a aga gila leka no'o fana gule'e lefu 'i Fonisia, ma fana mamalau 'i Saeprus, ma fanua ba'ita 'i Antiok, ma gila ka kwairii 'ania Kwairiinga Le'a lo'oo fana ta'a na Jiu. ²⁰ Ma tani ta'a ngaa'i gila tagoto'o fa'asia mamalau 'i Saeprus, ma nga fanua ba'ita 'i Saerin, gila ka leka la'u mola fana fanua 'i Antiok, ma gila ka kwairii 'ania Kwairiinga Le'a lo'oo 'i suria nga Alafa Jisas fana ta'a na'a gila 'ame Jiu la'u mola. ²¹ Ma nga tegelangaa na God ka nana'i fe'enia nga ta'a gila tagoto'o, ma nga ta'a 'e aula, gila ka tagoto'o la'u mola, ma gila ka bulota'i no'o te'ana nga Alafa.

²² Nga kwairiinga suria ni 'ola lo'oori 'e talofia no'o fufu'i ta'a gila tagoto'o 'i Jerusalem, ma nga ta'a na'ona'o aaga gila ka alea la Banabas fana fanua 'i Antiok. ²³ Ma alata ngaia 'e nigi, ngaia 'e aga su'ana nga kwailaeta'afiinga ana God no'ona, ma ngaia ka aile'a ba'ita, ma ka kwaibooni aga te'efou fana 'agila ula ngasi 'ania fito'onga aaga na nga Alafa. ²⁴ La Banabas ngaia wane 'e le'a, ma nga fito'onga aana 'e tegela'a, ma nga Anoe 'ola Abu 'e fa'afongua. Ma tofunu la Banabas, ta'a 'e

aula gila ka eta fana 'agila tagoto'o no'o na nga Alafa.

²⁵ Sui ma la Banabas 'e leka fana fanua 'i Tarsus, maka kwailo 'ofia la Saul. ²⁶ Ma alata la Banabas 'e to'odaria la Saul, ngaia 'e talaia fana fanua 'i Antiok. Ma gala ka nana'i 'i no'ona te'e farisi. Ma gala ka saku fe'enia fufu'ita'a gila tagoto'o no'ona, ma gala ka fa'ananaua ta'a 'e aula. Ma 'i Antiok ngaia na fanua eteeta na'a ta'a gila eta fana fa'alatalana ta'a gila tagoto'o 'ania "Kristin."

²⁷ Ma nga alata no'ona, tani profet gila leka fa'asia fanua 'i Jerusalem, ma gila ka leka fana fanua 'i Antiok. ²⁸ Te'e wane aga latana la Agabus ngaia 'e ula, ma ka fata 'ania tegelangaa na Anoe 'ola Abu, maka iiria nga molo'unga ba'ita te'e lau na fanua lo'oo 'i wado. (Ngaia te'e nigi mai na alata la Kladius ngaia 'e kiingi 'i Rom.) ²⁹ Ma nga ta'a gila tagoto'o lo'oo, gila ka manata fana kwatelana bata fana kwaibooninga na ta'a gila tagoto'o na gila nana'i 'i Judea. Ma nga ta'a no'ona te'efou, gila ka kwatea 'olataa na'a to'omia 'agila kwatea. ³⁰ Ma gila ka agea 'ilo'oo, ma gila ka kwatea bata fala Banabas ma la Saul, fana 'agala ngaria fana ta'a na'ona'o na fufu'ita'a gila tagoto'o 'i Jerusalem.

12

La Herod 'e malate'ote'o na ta'a gila tagoto'o 'i Judea

¹ Ma alata no'ona, la Herod nga kiingi ngaia 'e gemasia tani wane na fufu'ita'a gila tagoto'o, ma ngaia 'e siria 'ani fa'anonifiiga. ² Ma ngaia ka alea ni wane ni fununga aana 'agila kwa'ia la Jemes, nga o'ana la Jon, 'ania naifi. ³ Ma alata ngaia 'e agasia na'a Jiu gila aile'a ba'ita fe'enia nga 'ola ngaia 'e agea, ngaia ka alea ni wane ni fununga aana, ma gila ka gemasia la'u mola la Pita. Ngaia 'e agea nga 'ola lo'oo na alata na Fafangalaa na beret na'a iist 'amoe 'i 'ubulai. ⁴ Ma burina gila gemasia la Pita 'e sui mola, ma gila ka arua 'i 'ubulana 'ifi na lokafu, ma nga fai fufu'i wane na fununga gila ka folo 'afuia, ma gila arua fai wane 'ubulana te'e fifigu te'e wane. Tofuna la Herod 'e madafia fana sufalana la Pita 'i

maana ta'a lo'oo burina nga Fafangalaa na Tala Riunga. ⁵ Ma la Pita 'e nana'i mola 'ubulana 'ifi na lokafu. Ma fufu'i ta'a gila tagoto'o, gila ka fo'a tegela'a no'o te'ana God fala Pita.

Nga enselo 'e talaia la Pita fa'asia 'ubulana 'ifi na lokafu

⁶ Na nga logo 'i na'ona la Herod 'ani sufaa la Pita 'i maana ta'a lo'oo, la Pita ngaia 'e eeno mola laloana rua wane ni folonga. Gila gaua 'ania rua seni, ma tani wane ni folonga ngaa'i gila ka folo la'u mola mai 'i maana sinamaa na 'ifi na lokafu. ⁷ 'E lebe mola ma te'e enselo na Alafa 'e leka mai te'ana, ma nga kwangakwanga 'e lala 'afuia 'ubulana tofi 'ifi na lokafu na ngaia 'e eeno ai. Ma nga enselo ka gema gouna nimana la Pita maka fa'a aaga, maka fata 'ilo'oo, "Oi tata'e 'aferu!" Sui, ma seni laka'u gila gaua 'ania nimana ka mou no'o fa'asia. ⁸ Sui ma nga enselo no'ona ka alafuu 'ilo'oo, "Oi ru'ufia ruu amu, moko arua butu no'ona amu 'i 'a'aemu." Ma la Pita ka lo'o suria. Sui ma nga enselo ka fata la'u 'ilo'oo, "Oi ru'ufia nga ruu tekwa amu fafi'o, moko leka mai fe'eni nau."

⁹ Ma la Pita ka leka fe'enia 'i maa fa'asia 'ubulana 'ifi na lokafu. Ma ngaia madafia iiria ngaia 'e agasia mola nga faata'inga, ma ngaia 'ame su'a mola 'i suria nga 'ola lo'oo enselo lo'oori ngaia 'e agea fana ngaia 'ola kwala'imori. ¹⁰ Ma nga enselo lo'oori fe'enia la Pita, gala ka leka no'o, gala ka riufia no'o wane ni folonga eteeta, sui ma ruana wane la'u mola, sui ma gala bi'i nigi na sinamaa na'a gila launge'enia 'ania aeon, na'a ngaia 'e leka kau fana 'ubulana fanua. Ma nga sinamaa no'ona ka 'ulasi mola fagaa'a, ma gala ka ru'u no'o 'i maa. Ma alata gala leka kau suria tala ba'ita, 'afe'aferu mola ma nga enselo lo'oori ka leka no'o fa'asia la Pita.

¹¹ Sui ma la Pita ka bi'i su'aai na 'ola ne'e lau ana ma ka fata 'ilo'oo, "Kiu nau ku bi'i su'aai ngaia 'e to'o no'o. Nga Alafa God ngaia 'e alea mai nga enselo aana, ma ka fa'amoori nau fa'asia la Herod fe'enia nga ta'a 'i Jiu lo'oo, ma ta'a gila 'ame kwa'i nau 'ilaka'u na'a gila fadaa fana agelai."

¹² Alata la Pita ngaia 'e su'a no'o na 'ola lo'oo, ngaia ka leka no'o fana 'ifi ani Meri

ga'ia la Jon Mak. Ma nga ta'a 'e aula gila ogu 'ubulana 'ifi lo'oori, fana 'agila fo'a fala Pita. ¹³ Alata la Pita 'e nigi mai, ngaia 'e ula gula 'i maa na sinamaa, ma ngaia ka igiigi. Ma te'e lari'i ni taunga'inga na 'ifi lo'oori latana ni Roda 'e leka mai. ¹⁴ Ma alata ngaia 'e longo su'ana kwalana la Pita, ngaia 'e aile'a ba'ita, ma ngaia ka mabolosia mola fana 'ani 'ulasia nga sinamaa no'ona. Tafe'ua ngaia totola no'o, maka kwairii madi na'a la Pita ngaia 'e ula mai 'i maa. ¹⁵ Ma gila 'ame fito'o mola ana, ma gila ka fata 'ilo'oo, "I'oo kaku mola." Tafe'ua ngaia 'e orisu'usu'u fe'eniga maka fata 'i lo'oo, "Nau ku fata kwala'imori."

Gila lamadu'aa ma gila ka fata 'ilo'oo, "Bala nga enselo aana ta'ua lo'oo."*

¹⁶ Ma alata no'ona la'u mola, la Pita 'e igiigi la'u mola. Ma alata gila 'ulasia nga sinamaa, gila ka agasia la Pita, ma gila ka 'alefo ba'ita. ¹⁷ Ma ngaia ka lalokau 'ania nimana fana 'agila nana'i aloalo. Ma ngaia ka kwairii te'aga na nga 'ola na God 'e agea alata ngaia 'e rubea no'o fa'asia 'ubulana 'ifi na lokafu. Ma ngaia ka fata 'i lo'oo, "Ta'a moru leka kau, ma moru kwairii 'ania nga 'ola lo'oo te'ala Jemes† fe'enia nga ta'a ngaa'i gila tagoto'o." Alata ngaia 'e iiria ni 'ola lo'oori 'e sui, ngaia ka leka no'o kau fana gule'e lefu matari.

¹⁸ Ma 'usu'usugani no'ona, nga ma'unga ba'ita 'e tata'e laloana nga ta'a ni folonga lo'oo, tofuna gila bobolosia nga 'olataa ne'e lau ana la Pita. ¹⁹ Ma la Herod ka alea ta'a ni fununga fana 'agila kwailo 'ofia la Pita. Tafe'ua ma gila 'ame daria. Ma ngaia 'e sufaa ta'a ni folonga aana, ma gila 'ame su'asuria nga 'olataa ne'e lau ala Pita, ma ngaia ka kwatea ni wane ni fununga aana, fana 'agila kwa'iga te'efou.

Ma 'i burina, la Herod 'e leka fa'asia gule'e lefu 'i Judea, ma ka leka maka nana'i mola suria te'e alata sisika 'i Sesarea.

Nga maenga ala Herod

²⁰ Ma la Herod 'e ogaria ba'ita fana ta'a 'i Taea ma 'i Saedon. Ma gila ogu 'i ta-laga, ma gila ka leka te'ala Blastas fana

'ani kwaibooni aga, tofuna ngaia nga wane ba'ita 'ubulana 'ifi ala Herod. Sui ma gila bi'i leka te'ala Herod, ma gila ka soea fana aloalonga. Gila soea 'ilo'oo, tofuna gila siria forilana fangalaa fa'asia nga gule'e lefu na'a la Herod ngaia 'e kiingi fafia.

²¹ Ma gani la Herod 'e firia fana ngaia 'ani alafuu te'ana ta'a lo'oo, 'e nigi no'o mai. 'Ilo'oo ngaia 'e ru'ufia nga ruu kwangak-wanga'a aana, ma ka bi'i to'oru na lefu ni to'orunga na kiingi, ma ngaia ka alafuu te'aga. ²² Alata ngaia 'e alafuu 'e sui mola, nga ta'a no'ona gila ka o'omae ba'ita ma gila ka 'ilo'oo, "Nga kwalana wane 'amoe no'o lo'oo, gwae 'ino'ona ma kwalana god lo'oo!" ²³ Ma 'ame gole mola ma enselo na God ka leka mai ma ka kwa'ia la Herod, ma ngaia ka fii, tofuna ngaia 'ame fa'aba'ita God. Ma nga wawaa gila ka 'ania nonina, ma 'i burina ngaia ka mae no'o.

²⁴ Ma nga fatalana God ka tagala'i na fanua 'e aula no'ona, ma nga ta'a 'e aula no'ona gila ka fito'o aana.

²⁵ Ma la Banabas ma la Saul, gala ka ori no'o fana fanua 'i Antiok fa'asia 'i Jerusalem 'i burina na'a gala fa'asua nga taunga'inga na'a gila kwatea fagaa'a. Ma gala ka feea no'o la Jon Mak fe'enia gaa'a.

13

Gila eefasia la Banabas ma la Saul

¹ Ma tani profet ma nga ta'a ni kwaifa'ananaunga, gila to'oru la'u mola 'i Antiok, laloana nga fufu'i ta'a gila tagoto'o. Gila na: la Banabas, mala Simion laka'u gila fa'alataa 'ania "wane bobola'a," la Lusias fa'asia 'i Saerin, mala Manaen laka'u gila langonia fe'enia la Herod nga kiingi, ma la Saul. ² Alata ta'a lo'oori gila fo'asia God ma gila abu keto, Anoe 'ola Abu 'e fata 'ilo'oo faga, "Moru 'efasia la Banabas ma la Saul fagu 'agala agea nga taunga'inga lo'oo nau ku firi 'agaa'a fai."

³ Burina gila abu keto ma gila fo'a, gila te'efou gila ka arua nga nimaga fafi 'agaa'a, sui ma gila ka ale 'agaa'a no'o.

* **12:15** Ta'a 'i Jiu gila tagoto'o na God ngaia 'e kwatea enselo fana 'agila aga suria ta'a aana, ma gila madafia enselo lo'oori 'e aga ta'ua wane na ngaia 'e aga suria. † **12:17** La Jemes lo'oo ngaia asina ala Jisas, ma ngaia na wane ni kwaitalainga na ta'a gila tagoto'o 'i Jerusalem.

La Banabas ma la Saul gala leka fani Saeprus

⁴ Ma tofuna nga Anoe 'ola Abu laka'u 'e alea la Banabas ma la Saul, gala ka leka no'o fana fanua 'i Selusia fa'asia fanua 'i Antiok, ma gala ka olofolo na faka fana nga mamalau 'i Saeprus. ⁵ Alata gala nigi na fanua 'i Salamis, gala ka kwairii 'ania fatalana God 'ubulana 'ifi ni fo'anga na Jiu. Ma la Jon Mak 'e leka la'u mola fe'eni 'agaa'a fana kwaiboonga agaa'a.

⁶ Ma alata gila leka fa'asia fanua 'i Salamis, gila ka olofolo fana fanua 'i Pafos. No'ona, gila to'odaria te'e wane 'i Jiu na'a latana la Bar Jisas. Ngaia 'e taunga'i na rufiniwai, ma ngaia nga profet 'ame to'o. ⁷ Ngaia 'e taunga'i fe'enia nga wane ba'ita na mamalau no'ona latana la Sergius Polus, wane su'a'ola. Sergius Polus 'e soea la Banabas ma la Saul te'ana, tofuna ngaia 'e siria 'ani longoa fatalana God. Ma gala nigi ma gala ka alafuu fe'enia. ⁸ Tafe'ua mala Bar Jisas ne'e taunga'i 'ania rufiniwai, na'a nga latana la'u la Elaemas na alafuunga 'i Grik, ngaia to'o'usia, ma ngaia ka irito'ona fana to'ofonosilana wane ba'ita lo'oori fa'asia gila ta tagoto'o la'u ala Jisas.

⁹ Ma Anoe 'ola Abu 'e fa'afongua la Saul na gila fa'alataa la'u mola 'ania la Pol, ma ngaia ka arua nga maana na wane lo'oo 'e taunga'i 'ania rufiniwai, ¹⁰ maka fata 'ilo'oo fana, "I'oo 'ilaka'u no'o Saetan! I'oo marimae na ni 'ola le'a lo'oo te'efou, moko su'a le'a la'u mola na ta'ita'ina kotonga ria lo'oo, ma gani mai gani 'i'oo irito'ona fana bulosilana to'onga na God fana kotonga. ¹¹ Aia, God te'e kwatea kwa'ikwa'inga famu na alata lo'oo no'o. Nga maamu te'e logo, ma 'i'oo sia agasia mola ta 'ola suria tani alata ngaa'i."

Ma alata no'ona mola, maana la Elaemas 'e logo te'efou no'o, ma ka leka gagalo no'o fana wane 'ani dau na nimana ma ka talaia. ¹² Alata nga wane ba'ita lo'oori ngaia 'e agasia nga 'ola lo'oori, ngaia ka tagoto'o no'o ala Jisas tofuna ngaia 'e 'alefo ba'ita na kwaifa'ananaunga agaa'a suria nga Alafa.

Gila nana'i 'i Antiok ma'e fanua 'ubulana gule'e lefu 'i Pisidia

¹³ Sui mala Pol ma tani ta'a ngaa'i na gila leka fe'enia, gila olofolo mai fa'asia fanua 'i Pafos, ma gila ka nigi na fanua 'i Perga, 'ubulana gule'e lefu 'i Pamfilia. Ma la Jon Mak ka leka no'o fa'asi 'agaa'a no'ona, ma ka ori no'o fani Jerusalem. ¹⁴ Sui ma gila leka fa'asia 'i Perga, ma gila nigi no'o 'i Antiok, ma'e fanua 'ubulana gule'e lefu 'i Pisidia. Na Sabat, gila ka leka 'ubulana 'ifi ni fo'anga na Jiu, ma gila to'oru no'o 'i wado. ¹⁵ Burina nga idunga lo'oo fa'asia nga Tagi ala Moses ma nga girigiringa na profet, nga ta'a na'ona'o na 'ifi ni fo'anga lo'oo gila kwatea alafuunga faga ma gila ka 'ilo'oo, "Wane goru futa, lauta moo'o molo to'o na alafuunga na kwaiboonga fana nga ta'a lo'oo, 'imeeru meru siria moo'o 'amolo alafuu faga."

¹⁶ 'Ilo'oo, ma la Pol 'e tata'e, ma ka lalokau 'ania nimana fana 'agila aloalo, ma ka tala'aea alafuunga maka fata 'ilo'oo, "Ta'a 'i Jiu, ma 'amooru ta'a na moru 'ame Jiu na'a mooru fo'asia God, moru gwa-longo madi mai fagu! ¹⁷ God adauru ta'a 'i Jiu, ngaia 'e firia wawarifu dauru ma ka kwatea orioritana dauru ka aula na alata gila nana'i 'i Ijip, na lefu na'a fanua aga 'amoe. Ma God ka talaiga fa'asia 'i Ijip 'ania nga tegelangaa ba'ita aana. ¹⁸ Ma suria fai akwale'e farisi, ngaia 'e aga suriga 'ubulana gule'e lefu langalanga. ¹⁹ Ngaia ka tagale'enia fiu fufutalaa na fanua ba'ita 'i Kenan, ma ka kwatea wado no'ona fana ta'a aana. ²⁰ Fa'asia alata na gila to'oru 'i Ijip leleka maka nigi na alata na gila leka fani Kenan, ngaia fai tangalau ma nima akwale'e farisi. 'I burina, God ka kwatea nga ta'a ni kwaisufaingaa faga, leleka maka nigi na alata laka'u ala Samuel nga profet.

²¹ Ma alata gila kwaisoe fana nga kiingi, God 'e firia la Saul 'ani ba'ita faga. La Saul na'a nga wela ala Kis, fa'asia nga fufutalaa ala Benjamin. Ma ngaia ka ba'ita faga suria fai akwale'e farisi. ²² Tafe'ua God 'e ofotaa la Saul, ma ka arua la Defete 'ani kiingi faga. Ma God ka fata 'i lo'oo suria la Defete, 'La Defete, nga wela ala Jesi, ngaia na'a nga wane na'a 'inau ku aile'a ba'ita fafia, ngaia nga wane ne'e su'aa'i 'ani agea 'ola lo'oo

nau ku siria ngaia 'ani agea.' ✧

²³ God 'e eefasia na fufutanga ala Defete, la Jisas, maka arua nga wane ni kwaifa'amooriinga fana ta'a Israel, 'ilaka'u ngaia 'e fataarunga'i no'o 'ania. ²⁴ 'I na'ona la Jisas ngaia 'e tala'aea nga taunga'inga aana, la Jon laka'u 'e foulange'enia fana ta'a lo'oo te'efou 'i Israel, fana 'agila bulota'i mai fa'asia rianga aaga, ma gila ka narubabu. ²⁵ Ma alata la Jon ngaia 'e galangi 'ani fa'asuia no'o taunga'inga no'ona ngaia 'e agea, ngaia ka fata 'ilo'oo fana ta'a, 'Bala moru madafia iiria nau nga wane laka'u God 'e eefasia lo'oo no'o, tafe'ua nau 'amoe. Nau nga wane na moru kwaimamani fana 'amoe. Ngaia te'e leka mai burigu, mai nau ku 'ame to'omia no'o 'aku rubea nga butu 'i 'a'aina.' ✧

²⁶ "Ma mooru wane goru futa na fufutanga ala Ebrahim, ma 'amooru ta'a na'a moru 'ame Jiu na'a mooru fo'asia God, God ngaia kwatea no'o mai fadauru nga alafuunga suria la Jisas ne'e fa'amoori 'adauru. ²⁷ Aia, ma nga ta'a na'a gila nana'i 'i Jerusalem, ma nga ta'a na'ona'o aaga, gila 'ame su'aai na'a la Jisas ngaia nga Wane ni Fa'amooriinga. Ma gila 'ame su'a mola na nga fatalana profet lo'oo, tafe'ua gila idumia na nga Sabat furifuri. Alata gila sufaa la Jisas gila faate'enia na'a fatalana ni profet ngaia 'e kwala'imori. ²⁸ Gwa'a gila 'ame to'odaria mola ta 'ola na'a 'agila kwa'ia tofuna, ma gila ka soea la Paelat fana 'ani kwa'ia 'ani mae. ²⁹ Ma 'i burina gila agea ni 'ola lo'oo te'efou na'a Girigiringa Abu ngaia 'e alafuu suria, sui ma gila lafua fa'asia nga 'ai folo, ma gila ka arua 'ubulana giru gwa'u. ³⁰ Tafe'ua ma God 'e tata'ea fa'asia maenga. ³¹ Ma suria gani 'e aula, ta'a na'a gila leleka furifuri fe'enia fa'asia 'i Galili fani Jerusalem, gila agasia la'u mola. Ma alata lo'oo, gila alafuu no'o suria fana ta'a 'i Israel.

³² "Meeru meru leka mai fana 'ameru kwairii te'amooru 'ania nga Kwairiinga Le'a lo'oo na'a God 'e fataarunga'i 'ania fana wawarifu dauru, ³³ ma ngaia 'e fa'ato'oa no'o fadauru no'o nga ru'uru'ua aana 'ania tata'elana la Jisas fana

mooringa. Du'ana God laka'u 'e iiria na ruana ngunga na Sam ne'e 'ilo'oo, ✧

'Too nga Wela agu.

Tala'ina lo'oo nau na'a Mama'a amu no'o.'

³⁴ "Aia, God 'e fataarunga'i fana 'ani tata'ea la Jisas fa'asia nga maenga, ma ngaia 'ato fana ngaia 'ani mae la'u. 'Ola lo'oori gila giria 'ubulana Girigiringa Abu lo'oo,

'Nau taku kwatea famu

nga nanamanga abu na'a nau ku fataarunga'i 'ania fala Defete.' ✧

³⁵ "Ngaia 'e kwala'imori no'o, suria la Defete 'e iiria la'u mola fana God 'ubulana nga Girigiringa Abu ma ka fata 'ilo'oo,

'Too sia alamia mola wane ni taunga'inga abu amu

'ani mae ma ka si'ini.' ✧

³⁶ "Na nga alata la Defete 'e momoori 'ua, ngaia 'e agea ni 'ola God 'e siria. Alata ngaia 'e mae, gila ka arua 'ubulana giru gwa'u 'i bobona koko'o aana, ma nga nonina ka si'ini. ³⁷ Tafe'ua la Jisas nga wane na God ngaia 'e tata'ea fa'asia nga maenga, nga nonina ngaia 'ame si'ini. ³⁸⁻³⁹ 'Ilo'oo, wane goru futa, 'imeeru meru kwairii te'amooru na'a God te'e 'olafanataa na rianga 'amooru 'ania maenga ala Jisas. Ta'a lo'oo te'efou na'a gila fito'o ala Jisas, God te'e lafua rianga aga fa'asiga. Lo'onga suria Tagi ala Moses, ngaia 'ame to'omia 'ani lafua rianga fa'aisga. ⁴⁰ Moru aga suri 'amooru, fana nga 'ola na'a ni profet lo'oo gila fata suria ngaia 'e sia lau mola amooru, ⁴¹ suria God ngaia 'e fata 'ilo'oo,

'Moru gwaalongo,

ta'a na'a moru malafofono na fatalagu.

Tamoru 'alefo,

ma tamoru mae.

Tofuna nau taku agea 'ola ne'e fa'anonifii 'amooru

alata moru momoori 'ua.

Moru 'ame tagoto'o na'a God te'e agea ni 'ola lo'oori,

gwa'a nga ta'a ngaa'i gila kwairii te'amooru.' ✧

⁴² Ma alata la Pol ma la Banabas, gala ru'u no'o 'i maa fa'asia nga 'ifi ni fo'anga, nga ta'a lo'oo gila soega fana 'agila ori la'u mai na Sabat 'i buri, fana 'agila kwairii

✧ 13:25 Mak 1:7; Luk 3:16; Jon 1:27 ✧ 13:33 Sam 2:7 Habakuk 1:5

✧ 13:34 Aesea 55:3 ✧ 13:35 Sam 16:10 ✧ 13:41

te'aga la'u 'ania ni 'ola lo'oo. ⁴³ 'I burina na'a nga ta'a lo'oo gila leka no'o fa'asia nga oguogunga lo'oori, ta'a 'i Jiu 'e aula fe'enia ta'a na'a gila 'ame Jiu, gila leka suria la Pol ma la Banabas. La Pol mala Banabas gala alafuu te'aga 'ania falatetenga fana 'agila ula ngasi na kwailaeta'afiinga na God.

⁴⁴ Na Sabat 'i buri, galangia nga ta'a te'efou 'ubulana nga fanua lo'oo, gila nigi mai fana longolana nga fatalana la Pol ma la Banabas suria nga Alafa. ⁴⁵ Ma alata ta'a 'i Jiu lo'oo gila agasia nga oguogunga lo'oori 'e ba'ita, manatalaga 'e kwaifii'i ba'ita. Ma gila fata ngenge'a fana ni 'ola lo'oo la Pol ngaia 'e iiria, ma gila ka fata sifo la'u mola aana.

⁴⁶ Tafe'ua, la Pol ma la Banabas gala ka alafuu mangoto'o mola, ma gala ka fata 'ilo'oo, "Ngaia 'e to'omia fana 'amele tala'aea alafuunga madi suria nga fatalana God famooru Jiu lo'oo 'i na'o. Tafe'ua ma tofunu na'a moru ma'asini te'enia, ngaia 'e faate'enia na'a mooru moru 'ame to'omia mola ngarilana nga mooringa firi lo'oo. Ngaia na'a me'e mele 'akwasia mooru, ma mele ka leka te'ana nga ta'a na'a gila 'ame Jiu. ⁴⁷ Mee'e mele leka te'ana ta'a na'a gila 'ame Jiu, tofunu God ngaia 'e ale 'amee'e maka fata 'ilo'oo,

'Nau ku aru'o 'i'oo 'ilaka'u no'o nga uunu fana nga ta'a na'a gila 'ame Jiu.

Nau ku ale'o fana 'i'oo 'ani kwairii te'ana ta'a lo'oo te'efou fofona fanua lo'oo 'i wado 'ania 'olataa na'a nau ku agea fana fa'amoirilaga.' " ☆

⁴⁸ Ma nga alata na'a ta'a na'a gila 'ame Jiu gila longoa 'ola lo'oo, gila aile'a ba'ita, ma gila ka baatafea nga kwairiinga na Alafa. Ma nga ta'a na'a God 'e firiga fana nga mooringa firi, gila ka fito'o no'o.

⁴⁹ Ma nga fatalana God ka tagafia no'o nga fanua lo'oo te'efou, ma nga ta'a 'e aula gila ka longoa no'o fatalana God 'ubulana fanua no'ona te'efou. ⁵⁰ Tafe'ua ma nga ta'a 'i Jiu lo'oo gila ka fata 'i manatalana ta'ageni ba'ita na gila 'ame Jiu na'a gila fo'asia God fe'enia tani ta'a na'ona'o 'ubulana nga fanua no'ona. Ma nga Jiu lo'oori, gila ka tala'ae no'o fana

malate'ote'onga ala Pol ma la Banabas, ma gila ka belo 'agaa'a no'o fa'asia nga gule'e lefu lo'oori. ⁵¹ Ma gala ka tafula nga fufuru na wado fa'asia nga 'a'agaa'a 'ilaka'u nga fa'abasunga no'o faga na'a God te'e sufaga tofunu ta'a gila ma'asini te'enia longolana fatalana God. Ma gala ka leka no'o fani Ikonium. ⁵² Ma nga ta'a gila tagoto'o 'i Antiok, gila ka aile'a ba'ita, ma gila fongu 'ania Anoe 'ola Abu.

14

La Pol ma la Banabas gala leka na fanua 'I Ikonium

¹ La Pol mala Banabas gala nigi 'i Ikonium, ma gala ka leka la'u 'ubulana nga 'ifi ni fo'anga na Jiu, 'ilaka'u gala agea furifuri. Ma gala ka fata 'ania tegelangaa, ma nga ta'a 'e aula 'i Jiu, ma nga ta'a na'a gila 'ame Jiu, gila ka tagoto'o ala Jisas. ² Tafe'ua ma ta'a na Jiu na'a gila ma'asini tagoto'o, gila ka fata fe'enia ta'a na'a gila 'ame Jiu, ma gila ka malangadaa nga manatalaga 'agila tata'e suaria nga ta'a lo'oo gila tagoto'o. ³ La Pol ma la Banabas, gala nana'i la'u mola no'ona suria alata 'e aburu, ma gala ka mangoto'o na alafuunga suria Alafa. Ma nga Alafa ka faate'enia nga alafuunga agaa'a suria la Jisas ngaia 'e kwala'imori 'ania kwatelana nga tegelangaa fagaa'a fana agelana 'ola ni 'alefosilai. ⁴ Ma nga ta'a 'ubulana ma'e fanua lo'oori, gila ka to'ole'eni toto'o no'o aga na rua gule'ola. Tani ta'a ngaa'i gila lado fe'enia Jiu, ma tani ta'a ngaa'i gila lado fe'enia la Pol ma la Banabas.

⁵ 'Ilo'oo ma tani wane ngaa'i na'a 'ame Jiu fe'enia tani ta'a 'i Jiu ngaa'i ma nga ta'a na'ona'o aaga, gila ka fadaa fana malate'ote'onga ala Pol ma la Banabas, ma gila ka siria 'agila 'uiga 'ania fou 'agila mae la'u mola. ⁶ Alata na'a la Pol ma la Banabas gala su'aai, gala ka 'akwa fana fanua 'i Listra, ma fanua 'i Derbe 'ubulana gule'e lefu 'i Laekonia, ma fana nga ma'e fanua garigariga. ⁷ No'ona, gala ka kwaifoula'i la'u 'ania Kwairiinga Le'a lo'oo.

La Pol ma la Banabas gala agea taunga'inga na fanua 'i Listra ma 'i Derbe

⁸Ma te'e wane ngaia 'e nana'i 'i Listra nga 'a'aena 'e mae. Nga 'a'aena 'e mae 'e eta no'o mai na alata ngaia 'e futa, ma ngaia 'ame leka no'o. ⁹Ngaia 'e to'oru 'i wado, ma ka gwaalongo suria fatalana la Pol. Ma la Pol ka arua nga maana aana, ma ka su'aai nga tagoto'onga aana ala Jisas, ngaia 'e su'asuria 'ani gulaa mola, ¹⁰ma ngaia o'omae ba'ita maka fata 'ilo'oo, "Oi tata'e, moko ula!" Ma nga wane lo'oo 'e oloala'a, ma ka riu kwairiu no'o 'i laloaga.

¹¹Alata oguogunga lo'oo gila agasia 'ola lo'oo la Pol 'e agea, gila ka o'omae ba'ita 'ania alafuunga aaga ta'a 'i Laekonia, ma gila ka fata 'ilo'oo, "Nga god lo'oo gila 'ilaka'u no'o nga wane, ma gila ka sifo no'o mai te'adauru!" ¹²Gila ka fa'alataa la Banabas 'ania la Sus, nga latana te'e god na gila tagoto'o ai, ma la Pol gila ka fa'alataa 'ania la Hermes, nga wane ni ngarilana alafuunga na ni god lo'oo, tofuna ngaia wane na 'e alafuu 'ania fagaa'a.

¹³Ma nga 'ifi ni fo'anga na god latana Sus ngaia 'e nana'i gula 'i maa na fanua lo'oori. Ma nga fataabu aana god Sus, ngaia 'e leka ma ka ngaria mai buruka, ma nga lalama na 'ai, maka arua maana tatafa na fanua lo'oori tofuna ngaia fe'enia nga oguogunga lo'oori, gila siria 'agila kwate-lana nga tabonga fana nga rua Wane ni Kwairiinga lo'oo.

¹⁴Na nga alata la Banabas ma la Pol gala longoa na'a gila agea 'ilo'oo, gala ka gaasia nga ruu agaa'a fana 'ani faate'enia gala ma'asini ai, ma gala ka fata 'ilo'oo, ¹⁵"Kwe fu'uwane, fe'ua na moru siria agelana 'ola 'ilo'oo? Mee'e nga wane lo'oo mola 'ilaka'u la'u mola 'i 'amooru. Mee'e mele leka mai fana foule'enilana Kwairiinga Le'a lo'oo suria nga God momoori. Ngaia no'ona tamooru fo'asia no'o. Ma mooru moru sia fo'asia la'u nga nunu'i god lo'oo, tofuna gila sia kwaibooni mola amooru. God ne'e launge'enia 'i langi, ma nga fanua lo'oo 'i wado, ma nga asi, ma nga 'ola lo'oo te'efou ne'e nana'i 'i 'ubulai. ¹⁶Na nga alata 'e sui kau, ngaia 'e alamia nga ta'a lo'oo na'a gila 'ame Jiu 'agila leka mola suria funi'oonga aaga 'i talaga. ¹⁷Tafe'ua, ma ngaia 'ame mamalo fa'asia kwatelana 'ola le'a lo'oo fana ta'a lo'oo te'efou gani mai gani, ma

ngaia ka faate'enia ngaia 'i talana 'ania ni 'ola le'a na'a ngaia 'e launge'enia. Ngaia 'e kwatea uuta famooru fa'asia 'ubulana lalo, ma ka kwatea lode 'ai fana 'ai na alata aaga, ma ngaia ka kwatea ketonga famooru, ma ka kwatea mango mooru ka aile'a." ¹⁸Gwa'a la Pol ma la Banabas gala fata 'ilo'oo, nga oguogunga lo'oori, gila siria 'agila kwatea la'u mola nga tabonga fagaa'a.

¹⁹Ma tani ta'a 'i Jiu ngaa'i na'a gila leka mai fa'asia fanua 'i Antiok 'ubulana gule'e lefu 'i Pisidia, ma fanua 'i Ikonium, gila nigi mai, ma gila ka kwate alafuunga fana oguogunga lo'oo, fana 'agila ogaria fala Pol ma la Banabas. Ma gila ka 'uia la Pol 'ania fou, ma gila ka tatale'enia 'i maa fa'asia 'ubulana fanua lo'oo, ma gila madafia iiria ngaia 'e mae no'o. ²⁰Tafe'ua alata ta'a gila tagoto'o, gila leka mai, ma gila ka ula 'afuia la Pol, ngaia 'e tata'e, maka ori no'o fe'eniga fani fanua. Sui ma gani ngaa'i 'i buri, la Pol ma la Banabas gala ka leka fana fanua 'i Derbe.

Gala ori la'u mai fani Antiok

²¹La Pol ma la Banabas gala ka kwairii 'ania nga Kwairiinga Le'a lo'oo 'ubulana fanua 'i Derbe, ma nga ta'a 'e aula no'ona gila ka tagoto'o ala Jisas. Sui ma gala ka ori fana fanua 'i Listra, ma fanua 'i Ikonium, ma fanua 'i Antiok 'ubulana gule'e lefu 'i Pisidia. ²²Ma gala ka fa'ategelaa nga tagoto'onga na ta'a ni tagoto'onga, ma gala ka kwaibooni aga fana nga tagoto'onga aaga 'ani ngasi. Ma gala ka iiria, "I na'ona dauru goru ru'u 'ubulana mooringa firi na'a God te'e ba'ita fafia, tagoru to'o daria nga 'ato'atolanga." ²³Ma nga fanua lo'oori te'efou, gala ka firia no'o ta'a na'ona'o fana fufu'i ta'a gila tagoto'o. Ma burina nga fo'anga ma nga abu fanganga, gala ka kwatea nga ta'a na'ona'o te'ana nga Alafa, na'a gila fito'o ai.

²⁴Sui ma gala ka leka 'ubulana gule'e lefu 'i Pisidia, ma gala ka nigi na gule'e lefu 'i Pamfilia. ²⁵Ma gala ka kwairii 'ania nga Kwairiinga Le'a lo'oo 'ubulana fanua 'i Perga. Sui ma gala ka leka fana fanua 'i Atalia. ²⁶Sui ma gala ka leka na faka fa'asia no'ona, ma gala ka ori no'o

fana fanua 'i Antiok, nga fanua laka'u gala tala'aea nga lelekanga agaa'a fa'asia. Nga ta'a gila tagoto'o na fanua lo'oo na gila fo'a fagaa'a 'i na'o fana God 'ani kwaibooni agaa'a fe'enia nga taunga'inga lo'oo na'a gala fa'asua no'o.

²⁷ Ma alata gala nigi no'o 'i Antiok, gala ka ogua nga ta'a gila tagoto'o lo'oo, ma gala ka kwairii te'aga 'ania ni 'ola lo'oo te'efou na'a God 'e agea 'ania agaa'a. Ma gala ka kwairii la'u mola 'ania na'a God 'e kwaibooni na nga ta'a na'a gila 'ame Jiu fana 'agila tagoto'o la'u mola. ²⁸ Ma gala ka nana'i aburu no'ona fe'enia ta'a gila tagoto'o.

15

Nga ta'a ni fadafadanga 'i Jerusalem

¹ Tani wane ngaa'i 'i Jiu gila leka mai fa'asia gule'e lefu 'i Judea fana fanua 'i Antiok, ma gila ka fa'ananaua nga ta'a na gila 'ame Jiu na gila tagoto'o ma gila ka fata 'ilo'oo, "Ngaia 'e 'ato 'e iiki fana God 'ani lafua 'amooru fa'asia rianga amooru, lauta moru 'ame kwaria lofana wane 'ilaka'u nga Tagi ala Moses 'e iiria."

² La Pol ma la Banabas gala ka orisu'usu'u ba'ita fe'eniga suria nga 'ola lo'oo. Ma gila te'efou gila ka firia la Pol ma la Banabas ma tani wane ni tagoto'onga ngaa'i 'i Antiok, fana 'agila leka 'i Jerusalem fana alafuunga fe'enia ni Wane ni Kwairiinga, ma nga ta'a na'ona'o no'ona suria nga 'ola lo'oo. ³ Ma nga fufu'i wane ni tagoto'onga lo'oo gila ka alega no'o. Ma alata gila leka no'o, gila riu na gule'e lefu 'i Fonisia ma 'i Samaria, ma gila ka kwairii 'ania nga ta'a laka'u na'a gila 'ame Jiu gila bu'ota'i no'o te'ana God. Ma alata nga ta'a gila tagoto'o gila longoa nga kwairiinga lo'oori, gila ka aile'a ba'ita.

⁴ Alata gila nigi no'ona 'i Jerusalem, nga ta'a gila tagoto'o, ma ni Wane ni Kwairiinga lo'oo fe'enia ta'a na'ona'o no'ona, gila ka fata kwaloga. Ma gala ka kwairii 'ania ni 'ola na'a God 'e launge'enia 'i laloana ta'a na'a gila 'ame Jiu. ⁵ Tafe'ua tani Farasii na'a gila tagoto'o, gila tata'e ma gila ka fata 'i lo'oo, "Nga ta'a na'a gila 'ame Jiu, lauta

gila tagoto'o ala Jisas, tagila kwaria lofana wane, ma gila lo'o la'u mola suria nga Tagi ala Moses 'ilaka'u la'u 'i dauru nga ta'a 'i Jiu."

⁶ Ma ni Wane ni Kwairiinga lo'oo fe'enia ta'a na'ona'o no'ona, gila ka ogu fana alafuunga suria nga 'ola lo'oo. ⁷ Ma burina nga alafuunga tekwa lo'oo gila agea 'e sui, la Pita 'e tata'e, maka fata 'ilo'oo, "Wane goru futa, moru su'aai, aburu no'o mai God ngaia 'e firi nau laloamooru fana 'aku kwairii 'ania Kwairiinga Le'a lo'oo fana ta'a lo'oo na'a gila 'ame Jiu, fana 'agila longoa la'u mola ma gila ka fito'o. ⁸ Ma God na'a ngaia 'e su'asuria manatalana ta'a lo'oo te'efou, ngaia 'e faate'enia kwaikwaloinga aana fana ta'a lo'oo na'a gila 'ame Jiu 'ania kwatelana Anoe 'ola Abu faga 'ilaka'u la'u mola na ngaia 'e kwatea fadauru. ⁹ Ma te'efuta kwaitataringa ka 'amoe no'o 'i laloadauru ma fe'eniga. Ngaia ka fa'akwaria nga manatalaga, tofuna gila tagoto'o ala Jisas. ¹⁰ Ngaia 'ame le'a fana 'amooru fa'aogaria God 'ania kwatelana te'efuta ato'atolangaa faga suria Tagi lo'oo ala Moses, tofuna wawarifu dauru ma 'i dauru la'u mola, 'e 'ato fana 'agoru lo'o la'u mola suria. ¹¹ Goru fito'o God 'e fa'amooria dauru fa'asia rianga adauru 'ania 'olataa na la Jisas 'e agea fadauru 'ania kwailaeta'afiinga aana. God 'e fa'amooria la'u mola nga ta'a na'a gila 'ame Jiu 'ilo'oo."

¹² Ma nga oguogunga lo'oo, gila ka nana'i aloalo alata gila longoa la Banabas ma la Pol gala kwairii 'ania ni 'ola ni 'alefosilai lo'oo God 'e launge'enia 'ania agaa'a fana ta'a na'a gila 'ame Jiu. ¹³ Ma 'i burina gala alafuu 'e sui, la Jemes ka fata 'i lo'oo, "Wane goru futa, moru gwalongo madi mai fagu. ¹⁴ La Pita laka'u 'e alafuu bi'i sui mola kau suria nga 'ola na'a God 'e agea fana 'ani faate'enia no'o kwai'afuinga aana fana ta'a na'a gila 'ame Jiu 'ania firilana ta'a 'i laloaga fana 'agila lo'o suria. ¹⁵ Ma ta'a profet gila ka alafuu la'u mola 'ilo'oo, 'ilaka'u nga Girigiringa Abu 'e iiria,

¹⁶ "Iburina, nau la God, taku ori mai,

* 15:16 Nga verse lo'oo 'e fata suria ba'italana la Defete.

ma taku tata'ea nga 'ifi ala Defete lo'oo
ngaia 'e 'esia no'o.*

Nau taku tata'ea talafurina ni 'ola ai,
mai nau taku fa'aula la'u.

17 Sui ma nga ta'a matari,
tagila leka mai te'agu.

Ma nga ta'a na'a gila 'ame Jiu,
nau taku fa'alataga no'o 'ania ta'a agu.

18 God lo'oo 'e iiria,
ngaia 'e kwairii 'ua no'o mai 'ania 'ola
lo'oo 'i na'o.' "☆

19 Aia, ma la Jemes ka alafuu la'u maka
fata 'ilo'oo, "Nau ku manata 'ilo'oo, dauu
goru sia kwatea mola te'efuta 'ato'atolanga
fana ta'a lo'oo na'a gila 'ame Jiu na'a gila
bu'ota'i mai te'ana God. 20 Ngaia 'e le'a
fana 'agoru giri faga, ma goru ka kwairii
te'aga na gila sia 'ania mola fangalaa lo'oo
gila tabo 'ania fana nunu'i 'ola na adalo
ma gila sia 'ania mola nga 'ola momoori
na'a gila ri'oa, ma gila sia 'ania la'u mola
nga 'abu, ma gila ka aga suriga fa'asia nga
agemaniga, 21 Du'ana nga Tagi lo'oo ala
Moses, gila idumia 'ua no'o mai 'i 'ubulana
'ifi ni fo'anga aaga na Sabat, ma nga fata-
lana gila ka foule'enia no'o 'ubulana fanua
lo'oo aaga te'efou."

Girigiringa fana ta'a na'a gila 'ame Jiu

22 Sui ma ni Wane ni Kwairiinga, ma
nga ta'a na'ona'o, ma nga ta'a na gila fito'o
te'efou, gila ka firia tani wane aaga fana
'agila alega kau fana fanua 'i Antiok fe'enia
la Pol ma la Banabas. Gila firia la Ju-
das lo'oo gila fa'alataa la'u mola 'ania la
Barsabas, ma la Saelas, suria gaa'a rua
wane na'ona'o na fufu'i wane aaga. 23 Ma
nga girigiringa na'a gila kwatea fe'eniga,
ngaia 'ilo'oo,

"Meeru ni Wane ni Kwairiinga, ma ni
wane na'ona'o lo'oo, ni wanefuta amooru
na nga Alafa, 'imeeru meru kwatea kau
baole'anga ameeru famooru nga ta'a ni
futanga ameeru na'a moru 'ame Jiu, na'a
mooru nana'i 'i Antiok, ma 'i Siria, ma 'i
Silisia. 24 Meeru meru longoa iiria tani
wane ameeru na'a gila leka kau, ma gila
ka kwatea no'o manata gelonga famooru
'ania fatalaga. Ma 'imeeru meru 'ame

alega fana agelana ni 'ola no'ona. 25 Ngaia
na'a 'imeeru meru ogu ma meru ka ala
fafia 'i laloameeru, fana 'ameru firia tani
wane, ma meru ka alega kau te'amooru.
Gila tagila leka kau fe'enia rua wane ni
kwaimaanga le'a adauru la Pol ma la Ban-
abas. 26 Gaa'a rua wane na'a gala galangi
mae no'o fe'enia nga taunga'inga lo'oo fana
Alafa adauru la Jisas Kraes. 27 'Ilo'oo la'u
mola, 'imeeru meru kwatea la'u mola kau
la Judas ma la Saelas fana 'agala kwairii
la'u mola suria nga 'ola lo'oo meru giria
kau.

28 Du'ana nga Anoe 'ola Abu 'e
nana'i fe'enia meeru, ma meru ka ala
fafia, 'imeeru meru 'ame arua la'u ta
ato'atolangaafi 'amooru. Te'e ni 'ola
lo'oo na'a 'amoru lo'o suria: 29 Mooru
sia 'ania mola te'efuta fangalaa na gila
tabo 'ania fana nga adalo, ma moru sia
'ania mola 'abu. Ma moru sia 'ania mola
te'efuta 'ola momoori na'a gila ri'oa. Ma
tamoru nana'i fa'asia nga agemaniga. Ma
lauta moru nana'i fa'asia ni 'ola lo'oori, ma
ngaia le'a no'o. God 'e nana'i no'o fe'eni
'amooru."

30 Ma gila ka alea ni wane lo'oori, ma gila
ka leka no'o fana fanua 'i Antiok. Ma gila
ka ogua nga fufu'ita'a gila tagoto'o no'ona
te'efou, ma gila ka kwatea no'o nga alafu-
unga na'a gila giria mai faga. 31 Na alata
nga ta'a lo'oo gila idumia te'efou 'e sui,
gila ka aile'a ba'ita, tofunu nga alafuunga
lo'oori 'e gwa'oa no'o manatalaga. 32 Ma la
Judas ma la Saelas, gaa'a rua profet, gala
alafuu aburu te'aga sui, ma gala ka kwai-
booni aga, ma gala ka fa'ategela manata-
laga fana 'agila nana'i 'ani ngasi. 33-34 Ma
'i burina gala nana'i no'ona suria tani ma'e
gani ngaa'i 'e sui, nga ta'a na gila tagoto'o
no'ona gila ka alega 'ania nga aloalanga,
ma gala ka ori no'o 'i Jerusalem.†

35 La Pol ma la Banabas gala ka nana'i
'i Antiok. Ma gaa'a fe'enia ta'a 'e aula
no'ona gila ka kwaifa'ananau, ma gila ka
kwaifoula'i 'ania fatalana Alafa.

*La Pol ma la Banabas gala tagala'i no'o
kwairiu*

☆ 15:18 Emos 9:11-12 † 15:33-34 Tani girigiringa gila arua verse 34: Tafe'ua la Saelas 'e madafia fana 'ani nana'i mola no'ona 'i Antiok.

³⁶ Burina tani alata ngaa'i 'e sui, la Pol 'e fata 'ilo'oo fala Banabas, "Daa'a golo ori la'u fana 'agolo to'o daria nga wanefutanga adaa'a na ma'e fanua laka'u golo kwairii mai 'ania nga fatalana nga Alafa ai, fana 'agolo su'asuria nga to'orunga aaga 'e fe'ua no'o." ³⁷ Ma la Banabas 'e siria fala Jon Mak 'ani leka fe'eni 'agaa'a. ³⁸ Tafe'ua mala Pol 'e manata suria 'ame le'a fala Jon Mak 'ani leka fe'eni agaa'a, tofuna ngaia 'e leka mola fa'asi 'agaa'a 'i Pamfilia, ma ngaia 'ame leka mola fe'eni 'agaa'a fana nga fa'asuilana nga taunga'inga lo'oo.

³⁹ Ma la Pol fe'enia la Banabas gala ka orisu'usu'u ba'ita 'i laloagaa'a, ma gala ka tagala'i no'o kwaitatari. Sui mala Banabas ka talaia no'o la Jon Mak, ma gala ka olofolo no'o fana mamalau 'i Saeprus. ⁴⁰ Ma la Pol ka firia no'o la Saelas, fana 'agala leka. Ma tani wane ni tagoto'onga gila ka ale 'agaa'a no'o burina na'a gila kwatega fana nga Alafa fana 'ani aga suri agaa'a. ⁴¹ Ma gala ka leka, ma gala ka riu 'ubulana gule'e lefu 'i Siria ma 'i Silisia. Ma gala ka fa'ategelaa nga fufu'i ta'a na gila tagoto'o.

16

La Timoti 'e leka fe'enia la Pol ma la Saelas

¹ Ma la Pol 'e leka ma ka nigi na fanua 'i Derbe ma 'i Listra. Ma te'e wane ni tagoto'onga latana la Timoti ngaia 'e nana'i no'ona. Ma tete'e aana nga noni 'i Jiu ma ngaia 'e tagoto'o la'u mola, tafe'ua ma nga ma'aa aana ngaia wane na Grik. ² Ma nga ta'a gila tagoto'o no'ona na fanua 'i Listra ma 'i Ikonium, gila iiri ba'ita ana la Timoti. ³ Ma tofuna la Pol 'e siria la Timoti 'ani leka fe'enia gaa'a, ngaia 'e kwaria lofona. Ngaia agea nga 'ola lo'oori, tofuna ta'a lo'oo 'i Jiu te'efou gila nana'i na lefu no'ona, gila su'a la'u mola na ma'aa ala Timoti ngaia nga wane Grik ma ngaia 'ame kwaria lofona wela aana.

⁴ Alata gila leka ma gila ka riu na fanua no'ona, gila ka kwatea nga tagi lo'oo fana nga ta'a gila tagoto'o. Nga tagi lo'oori, ni Wane ni Kwairiinga ma nga ta'a na'ona'o lo'oo gila giria 'i Jerusalem. Ma gila ka

iiria la'u fana ta'a no'ona fana 'agila lo'o suria. ⁵ Ngaia na'a gila ka fa'ategelaa nga fito'onga na nga fufu'i ta'a gila tagoto'o 'ubulana fanua lo'oo, ma afirina gani 'i burina, ta'a fooru 'e aula la'u mola na gila tagoto'o.

La Pol 'e agasia nga faata'inga 'i Troas

⁶ Ma la Pol fe'enia ni wane ni kwaimaanga aana, gila leka 'ubulana gule'e lefu 'i Frijia ma 'i Galesia, tofuna nga Anoe 'ola Abu 'e ruia gila sia kwairii mola 'ania Kwairiinga Le'a lo'oo na gule'e lefu 'i Eisia. ⁷ Alata gila nigi toto'o fe'enia gule'e lefu 'i Misia, gila ka irito'ona fana lekanga fana gule'e lefu 'i Bitinia. Tafe'ua nga Anoe 'ola Abu 'ame alamiga. ⁸ Ino'ona, gila ka nigi no'o laloana 'i Misia, ma gila ka leka fana fanua 'i Troas. ⁹ Ma logo no'ona, la Pol 'e agasia nga faata'inga. Ngaia 'e agasia te'e wane na gule'e lefu 'i Masedonia 'e ula, ma ka laeta'a maka 'ilo'oo, "Oi leka mai 'i Masedonia fana 'i'oo 'ani kwaibooni ameeru." ¹⁰ Ma alata la Pol ngaia 'e agasia nga faata'inga lo'oori, 'imeeru meru ka sasari no'o fana lekanga fana gule'e lefu 'i Masedonia,* tofuna 'imeeru meru su'aai God 'e siria 'ameru leka 'ameru kwairii 'ania Kwairiinga Le'a lo'oo fana ta'a no'ona.

Ni Lidia ngaia 'e tagoto'o ala Jisas

¹¹ Sui ma meru ka leka fa'asia fanua 'i Troas na faka, ma meru ka olofolo no'o fana mamalau 'i Samotres, ma na gani ngaa'i burina, 'imeeru meru leka fana fanua 'i Neapolis. ¹² Meru leka fa'asia no'ona, ma meru ka leka suria tala 'i fa-taia fana fanua 'i Filipae, te'e fanua ba'ita 'ubulana gule'e lefu 'i Masedonia, na'a ta'a 'i Rom gila ba'ita fafia. Meeru ka nana'i 'ubulana nga fanua no'ona suria tani ma'e gani ngaa'i.

¹³ Na nga Sabat 'imeeru meru leka fa'asia maana tatafa na fanua no'ona, ma meru ka leka fana gegena ka'o ba'ita, tofuna meru madafia iiria lefu fana fo'anga na Jiu ngai no'ona. Meeru nana'i 'i wado, ma meru ka alafuu fana ni noni na'a gila ogu no'ona. ¹⁴ Te'e noni laloana fu'igeni no'ona na'a gila longo 'ameeru na ni Lidia, fa'asia

* **16:10** La Pol fe'enia wane ni kwaimaanga aana gila daria la Luk na fanua 'i Troas.

fanua ba'ita 'i Taeataera, ngaia 'e fa'afari 'ania ruu lo'oo ngaia 'e mekumeku'a. Ngaia 'e fo'asia God la'u mola, ma God ka 'ulasia no'o mangona fana ngaia 'ani gwaalongo fala Pol, ma ka tagoto'o na nga 'ola na'a ngaia 'e iiria suria la Jisas. ¹⁵ Sui ma ngaia fe'enia nga ta'a 'ubulana 'ifi aana, gila ka naruabu te'efou no'o. Ma ngaia ka 'unea meeru maka 'ilo'oo, "Lauta moru ala fafia na'a nau ku tagoto'o no'o na nga Alafa, nau ku siria 'amoru leka mai ma moru ka nana'i 'i 'ifi agu." Ma meru ka nana'i no'o 'i 'ifi aana suria fatalana.

Gila arua la Pol ma la Saelas 'ubulana 'ifi na lokafu 'i Filipae

¹⁶ Te'e gani ngaa'i, alata meeru leka fana lefu ni fo'anga, 'imeeru meru to'o daria te'e larii nga adalo 'e bo'ea. Nga larii lo'oori gila ula 'i burina fana ngaia 'ani taunga'i tago fana tani wane 'ubulana fanua lo'oori. Tofuna nga adalo lo'oori, 'e su'asuria 'ani iiria fana ta'a 'ania nga 'olataa na'a te'e lau mai faga. Ma ngaia ka ngaria bata 'e aula fana wane ne'e to'o na nga larii lo'oori. ¹⁷ Ma nga larii lo'oo 'e leka suria la Pol fe'eni ameeru, ma ngaia ka o'omae ba'ita maka 'ilo'oo, "Nga ta'a lo'oo, gila na ta'a gila taunga'i fana God ne'e 'inato'o maka ba'ita 'e iiki. Gila kwairii te'amooru 'ania nga 'olataa na God 'e agea fana fa'amoori lamooru."

¹⁸ Ngaia 'e agea 'ola lo'oo suria ni gani 'e aula, leleka ma la Pol ka ogaria no'o, ma ka bu'ota'i fana maka fata 'ilo'oo fana adalo lo'oori, "Na nga latana la Jisas Kraes, nau ku fale no'o amu, 'i'oo 'ani ru'u mai fa'asia nga larii no'ona." Ma nga adalo lo'oori ka leka no'o fa'asia na alata no'ona. ¹⁹ Ma alata nga ta'a ba'ita na nga larii lo'oori gila su'aai na'a nga taunga'inga aana 'ania adalo 'e 'amoe no'o, ma gila sia ngari bata la'u fa'asia, gila ka gemasia la Pol ma la Saelas, ma gila ka tala 'agaa'a te'ana nga ta'a na'ona'o 'i Rom 'i maana uusi'a, nga lefu fana uguogunga na ta'a.

²⁰ Ma gila ka fata 'ilo'oo, "Nga rua wane lo'oo, gaa'a rua wane 'i Jiu, ma gaa'a gala kwatea nga fifiruta'anga 'ubulana fanua lo'oo adauru! ²¹ Gala kwaifa'anana suria nga falafala ne'e 'ame odo fe'enia nga tagi adauru. Tofuna 'i dauru ta'a Rom, ma

ngaia 'e 'ato 'e iiki fana 'aguru leka suria nga falafala aaga. ²² Aia, nga ta'a 'e aula na'a gila ugu 'i no'ona, gila ka eta fana kwa'i lagaa'a la'u mola. Ma nga ta'a na'ona'o no'ona gila gaasia no'o ruu ala Pol ma la Saelas, ma gila ka iiria fana ta'a ni fununga 'agila labusi agaa'a. ²³ Burina gila kwa'i 'agaa'a, gila ka aru 'agaa'a 'ubulana nga 'ifi na lokafu, ma gila ka iiria fana wane ni folonga na 'ifi na lokafu lo'oori fana 'agila fono ngasi 'usi 'agaa'a. ²⁴ Ma nga wane ni folonga lo'oori, alata ngaia 'e longoa alafu-unga lo'oori, ngaia ka ngari agaa'a, maka aru agaa'a na tofi 'ifi 'i 'ubulana lokafu, sui maka gau fafia no'o 'a'agaa'a 'ilaloana rua me'e 'ai 'e afolo ne'e gelo.

²⁵ Aia, alata to'omia dalototo'o na logo, la Pol ma la Saelas gala fo'a, ma gala ka nguria nguu te'ana God. Ma nga ta'a na'a gila nana'i 'ubulana 'ifi na lokafu lo'oori, gila ka longo suria gaa'a. ²⁶ Ma 'ame gole mola ma nga nununu ba'ita ngaia ka 'asua nga 'ifi na lokafu lo'oori, ma nga babato'olana nga 'ifi lo'oori ka 'asu'asu te'efou no'o. Ma nga sinamaa na 'ifi lo'oori ka 'ulasi te'efou no'o, ma nga kwalo na seni na'a gila firi fafia 'ania ta'a lo'oori 'ubulana 'ifi na lokafu ka arube te'efou no'o fa'asiga.

²⁷ Ma nga wane ni folonga no'ona 'e lebe mai fa'asia enonga aana, maka agasia na'a nga sinamaa lo'oo 'e 'ulasi te'efou no'o, maka madafia iiria nga ta'a laka'u na'a gila gau fafiga, gila 'akwa te'efou no'o. Ma ngaia 'e lafua nga naifi ni fununga aana maka siria 'ani kwa'ia no'o 'i talana, tofuna ngaia 'e su'aai nga ta'a na'ona'o, tagila kwa'ia lauta na'a ta'a lo'oori gila 'akwa no'o. ²⁸ Tafe'ua mala Pol 'e o'omae ba'ita maka 'ilo'oo, "I'oo sia agea la'u te'efuta 'ola 'ino'ona amu 'i talamu! Meeru lo'oo mola te'efou."

²⁹ Ma nga wane ni folonga lo'oo 'e kwaiorisi fana nga uunu, maka ru'u mai ma ka lebe 'ania ma'unga, maka bobouru-uru 'i 'a'ena la Pol ma la Saelas. ³⁰ Sui ma ngaia ka talai 'agaa'a 'i maa, maka orisi 'agaa'a maka fata 'ilo'oo, "Rua wane ba'ita, 'olataa lo'oo nau taku agea fana God 'ani fa'amoori nau?"

³¹ Gala lamadu'aa ma gala ka 'ilo'oo, "Oi tagoto'o na Alafa la Jisas fana God 'ani

fa'amoori'o, i'oo fe'enia nga ta'a na'a gila nana'i 'ubulana 'ifi amu.”³² Ma gala ka kwairii 'ania fatalana nga Alafa fana, ma fana nga ta'a na'a gila nana'i la'u mola 'ubulana 'ifi aana.³³ Alata ngaia 'e logolo'a mola 'ua, nga wane ni folonga lo'oori 'e talai agaa'a, maka narufia nga malafa lo'oo 'i labegaa'a, sui ma ngaia fe'enia nga ta'a te'efou 'ubulana 'ifi aana, gila ka 'afe'aferu gila ka naruabu no'o.³⁴ Sui ma ngaia ka talaia la Pol ma la Saelas, ma gila ka leka no'o fani 'ifi aana, ma ngaia ka langoni 'agaa'a. Ma ngaia fe'enia nga ta'a 'ubulana 'ifi aana, gila ka aile'a ba'ita, suria gila tagoto'o na God.

³⁵ Na fe'e 'usugani no'ona, nga ta'a na'ona'o 'i Rom, gila kwatea alafuunga fana tani ta'a ba'ita ni fununga ma gila ka 'ilo'oo, “Moru leka, moru ka kwairii te'ana nga wane ni folonga laka'u fana 'ani talaia rua wane laka'u fani maa fa'asia 'ubulana 'ifi na lokafu no'ona.”

³⁶ Sui ma nga wane ni folonga lo'oori 'e leka maka kwairii te'ala Pol maka 'ilo'oo, “Nga ta'a na'ona'o gila iiria mai fana 'aku rube'o fe'enia la Saelas. Ma molo ka leka no'o na aloalonga na alata lo'oo.”

³⁷ Tafe'ua mala Pol 'e lamadu'aa maka fata 'ilo'oo fana ta'a na'ona'o ni fununga lo'oo, “Nga ta'a na'ona'o 'i Rom gila 'ame kwaisufai 'ua amee'e, ma gila labusi 'amee'e 'i maana ta'a 'e aula. Sui ma gila ka aru amee'e 'ubulana 'ifi na lokafu. Ma nga 'ola lo'oori ngaia 'ame odo, tofuna amee'e nga wane 'i Rom la'u mola lo'oo!† Ma alata lo'oo, gila siria 'agila orite'eni nagwa nagwa amee'e. Ngaia 'e 'ato no'o! Mee'e mele siria nga ta'a na'ona'o 'i Rom 'agila leka mai 'i lo'oo, fana 'agila rube 'amee'e.”

³⁸ Ma nga ta'a ba'ita ni fununga lo'oo gila leka, ma gila ka kwairii 'ania nga alafuunga lo'oori te'ana ta'a na'ona'o 'i Rom. Ma nga alata gila longoa na'a la Pol ma la Saelas gaa'a rua wane 'i Rom la'u mola, gila ka ma'u ba'ita.³⁹ Ma gila ka leka mai te'agaa'a, ma gila ka kwaimanadai fagaa'a. Sui ma gila ka talai agaa'a 'i maa fa'asia 'ubulana 'ifi na lokafu, ma gila ka orisi 'agaa'a fana 'agala leka no'o fa'asia fanua

no'ona.⁴⁰ Alata la Pol ma la Saelas gala ru'u mai maa fa'asia 'ifi na lokafu lo'oo, gala ka leka no'o fana 'ifi ani Lidia. No'ona gala to'o daria nga ta'a gila tagoto'o, ma gala ka kwatea nga alafuunga na falatetenga faga, sui ma gala leka no'o fa'asia 'i Filipae.

17

Pol ma la Saelas gaa'a 'i Tesalonaeka

¹ La Pol ma la Saelas, gala leka, ma gala ka riu na fanua 'i Amfipolis, ma 'i Apolonia, sui ma gala ka nigi na fanua 'i Tesalonaeka, lefu laka'u nga 'ifi ni fo'anga na Jiu ngaia 'e nana'i ai.² Ma la Pol 'e leka 'ubulana 'ifi ni fo'anga na Jiu lo'oo suria nga falafala aana ne'e agea furifuri. Ma oru Sabat ladolado, ngaia 'e alafuu fe'enia nga ta'a no'ona suria nga Girigiringa Abu.³ Ngaia 'e alafuu ma ka idumia nga Girigiringa Abu fana 'ani faate'enia na'a nga Kraes, nga wane na God 'e firia, ngaia te'e nonifii maka mae, sui ma ngaia te'e bi'i tata'e fa'asia maenga. La Pol 'e fata 'ilo'oo, “La Jisas lo'oo nau ku kwaifoula'i 'ania famooru, ngaia na'a nga Kraes, nga wane na'a God 'e firia.”⁴ Ma tani ta'a ngaa'i na Jiu gila ka tagoto'o, ma gila ka lado fe'enia la Pol mala Saelas, ma ni noni na'ona'o 'e aula la'u mola fa'asia 'ubulana maa'e fanua lo'oori fe'enia ta'a 'e aula 'i Grik na'a gila iiri ba'ita na God.

⁵ Tafe'ua tani ta'a ngaa'i na Jiu gila kwaifii'i tofuna nga ta'a 'e aula gila leka suria la Pol ma la Saelas, ma gila ka ogua ta'a 'e ria na'a gila riu kwairiu mola 'i maana uusi'a, fana 'agila ogu fe'enia fufu'ita'a lo'oo gila ogaria. Ma nga oguogunga lo'oo ka malangadaa no'o nga fanua lo'oori, ma gila ka ladafia nga 'ifi ala Jason, tofuna gila siria 'agila gemasia la Pol ma la Saelas, fana 'agila talai 'agaa'a te'ana nga ta'a no'ona.⁶ Tafe'ua alata gila 'ame dari 'agaa'a, gila ka gemasia mola la Jason fe'enia tani ta'a ngaa'i na gila tagoto'o, ma gila ka tala 'agaa'a te'ana ta'a na'ona'o 'ubulana fanua, ma gila o'omae ma gila ka 'ilo'oo, “Nga rua wane no'ona, gala agea ni 'ola 'e ria ba'ita 'ubulana fanua 'e aula!

† 16:37 Ngaia fa'aladamia 'e 'ilo'oo: Nga tagi 'i Rom, ngaia 'e ruia nga labusilana ta'a 'i Rom lauta gila 'ame sufaa mola 'ua.

Ma alata lo'oo, gala leka la'u mai 'ubulana nga fanua lo'oo adauru, ⁷ ma la Jason 'e kwaloga 'ubulana 'ifi aana. Gila te'efou no'o gila mousia nga tagi na kingi adauru 'i Rom, tofuna gila iiria te'e alafa ngaa'i la'u na latana la Jisas.” ⁸ Ma nga alafuunga lo'oori 'e kwatea no'o ogarianga ba'ita fana nga oguogunga lo'oori fe'enia nga ta'a na'ona'o lo'oo. ⁹ Ma nga ta'a na'ona'o lo'oo gila ula burina la Jason fe'enia nga ta'a ngaa'i la'u, fana 'agila kwatea bata fana 'agila rubega.*

Ta'a 'i Berea gila tagoto'o ala Jisas

¹⁰ Alata ngaia 'e logo no'o, nga ta'a gila tagoto'o gila ka alea la Pol ma la Saelas fana fanua 'i Berea. Alata gala nigi kau ai, gala ka leka 'ubulana 'ifi ni fo'anga na Jiu. ¹¹ Ma ta'a no'ona gila to'o na falafala 'e le'a ne'e riufia la'u nga ta'a 'i Tesalonaeka, tofuna gila siria longolana 'olataa na'a la Pol ngaia 'e iiria. Ma afirina gani, gila idumia nga Girigiringa Abu fana 'agila su'asuria 'olataa na'a la Pol 'e iiria ngaia 'e kwala'imori. ¹² Ma nga ta'a 'e aula, gila ka tagoto'o, ma ni noni na'ona'o 'e aula na Grik, ma nga ta'a 'e aula la'u mola 'i Grik, gila ka tagoto'o.

¹³ Tafe'ua alata nga ta'a 'i Jiu na gila nana'i 'i Tesalonaeka, gila longoa la Pol ngaia 'e kwairii la'u mola 'ania fatalana God 'i Berea, gila leka la'u mola mai, ma gila ka kotea la'u mola nga ta'a 'i Berea 'agila ogaria fagaa'a. ¹⁴ 'Ame gole mola, ma tani ta'a ngaa'i na gila tagoto'o, gila ka alea la Pol fani suria asi fa'asia fanua 'i Berea. Tafe'ua mala Saelas ma la Timoti, gala ka nana'i mola 'i Berea. ¹⁵ Ma nga ta'a na'a gila leka fe'enia la Pol, gila leka fe'enia, leleka ma gila ka nigi no'o na fanua 'i Athens. Sui ma gila bi'i ori fani Berea fe'enia alafuunga ala Pol fala Saelas ma la Timoti, fana 'agala leka 'aferu te'ana.

La Pol 'e alafuu na fanua 'i Athens

¹⁶ Ma alata la Pol 'e nana'i no'o 'i Athens mamania la Saelas ma la Timoti, ngaia 'e kwaimanadai ba'ita, tofuna ngaia 'e agasia nga nununa adalo 'e aula gila nana'i 'ubulana fanua lo'oori 'i Athens. ¹⁷ Ngaia na'a ngaia 'e leka 'ubulana 'ifi ni fo'anga

na Jiu, maka alafuu fana Jiu, ma nga ta'a na'a gila 'ame Jiu na'a gila iiri ba'ita na God. Ma ngaia ka alafuu la'u mola maana uusi'a gani mai gani fana nga ta'a na'a gila riu kwairiu mola 'i laloaga. ¹⁸ Ma ta'a ni kwaifa'ananaunga na rua fufu'ita'a lo'oo na Grik, na fufu'i ta'a ngaa'i na'a gila fa'alataga 'ania 'Epikurean' ma nga ta'a ngaa'i 'Stoik' gila orisu'usu'u la'u mola fe'enia la Pol. Ma tani ai aga gila ka fata 'ilo'oo, “Olataa lo'oo wane lo'oo 'ame su'a'ola 'e siria 'ani iiria?”

Ma tani ai na ta'a lo'oori gila ka fata 'ilo'oo, “Ngaia aga 'ilaka'u ngaia 'e fata suria fo'asilana la'u nga god matari lo'oo.” Gila fata 'ilo'oo tofuna la Pol 'e kwairii suria la Jisas, ma nga tata'enga fa'asia nga maenga. ¹⁹ Ma gila ka talaia la Pol 'i na'ona nga ta'a ba'ita ni fadafadanga na gila fa'alataga 'ania Areopagus, ma gila ka fata 'ilo'oo, “Meeru meru siria ameru su'asuria nga kwaifa'ananaunga fooru lo'oo 'i'oo fata suria, welakau. ²⁰ Tofuna nga 'ola lo'oo meru longoa 'i'oo iiria ngaia 'e matari no'o fa'asia nga 'ola meru longoa 'i na'o, ma 'imeeru meru siria 'ameru su'asuria nga fa'awatagalai.” ²¹ (Gila fata 'ilo'oo, tofuna nga ta'a 'i Athens, ma nga ta'a na'a gila leka mai fana to'orunga 'i Athens, gila siria alafuunga gani mai gani suria nga kwairiinga na 'olataa ne'e fooru.)

²² Ma la Pol ka ula 'i na'ona nga ogunga lo'oori na ta'a na'ona'o lo'oo, maka fata 'ilo'oo, “Mooru ta'a lo'oo 'i Athens, nau ku agasia mooru moru siria fo'osilana afirina god 'e iiki. ²³ Tofuna alata nau ku leka 'ubulana fanua 'amooru, nau ku agasia nga lefu ni fo'anga 'amooru, mai nau ku agasia maana ni lefu ni tabonga, moru giria nga alafuunga 'ilo'oo, 'Fana nga god na'a goru 'ame su'ana.' Ma nga God lo'oo moru fo'asia ma moru 'ame su'a'ai, ngaia lo'oo nau ku alafuu 'i suria famooru. ²⁴ God lo'oori 'e launge'enia nga fanua lo'oo 'i wado ma ni 'ola te'efou 'i 'ubulai, ngaia ne'e ba'ita fafia 'i langi, ma 'i wado, ma ngaia 'e 'ame nana'i 'i 'ubulana 'ifi abu na'a wane 'e launge'enia. ²⁵ Ma ngaia 'ame bo'obo'o mola fana te'efuta 'ola na'a

* **17:9** Nga bata lo'oori 'e 'ilaka'u nga fataarunga'inga na'a la Pol ma la Saelas gala sia agea la'u ta kwaifarifaringa 'ubulana nga fanua no'ona.

ta'a gila su'asuria 'agila agea fana, tofuna ngaia 'i talana ne'e kwatea mooringa fana ta'a lo'oo te'efou, maka kwatea ni 'ola lo'oo te'efou faga. ²⁶ Na etanga mai, God ngaia 'e launge'enia no'o te'e wane mola, ma fa'asia te'e wane lo'oori ngaia 'e launge'enia nga fufutalaa matari te'efou, maka aruga na ni lefu kwaitatari fofona fanua lo'oo 'i wado. Mai na'o, ngaia ne'e launge'eniga te'efou, ma ngaia 'i talana ka arua nga alata ma nga lefu na'a 'agila nana'i ai.

²⁷ Ngaia 'e agea nga 'ola lo'oo fana ta'a na gila siria 'agila su'ana God. Lauta gila kwailo 'ofia, ma tagila bi'i daria. Lo'oo, God 'ame nana'i lalau fa'asi 'adauru. ²⁸ Ma te'e wane ngaa'i 'e fata 'ilo'oo, 'Tofuna 'i ngaia, goru moori, ma goru ka 'asu'asu ma goru ka nana'i.' Ma te'e wane ni giringa 'amooru ngaia 'e iiria la'u mola, 'Dauru nga ru'uru'ua na God la'u mola.' ²⁹ Tofuna dauru nga ru'uru'ua aana, dauru goru sia madafia mola God ngaia nga 'ola te'efou mola, 'ilaka'u ta nunu'i 'ola na'a wane 'e launge'enia 'ania goulo, 'amoe silva, 'amoe nga fou. Ngaia 'ame 'ilaka'u nga 'ola na'a ta'a 'e launge'enia 'ania su'a 'olanga aga.

³⁰ I na'o, God 'ame kwatea kwa'ikwa'inga fana nga ta'a, gwa'a gila 'ame su'a aana. Ma alata lo'oo, ngaia 'e iiria no'o fana ta'a te'efou na fanua lo'oo te'efou fana 'agila bulota'i mai fa'asia nga rianga aaga. ³¹ Tofuna ngaia 'e arua no'o gani fana ngaia te'e sufaa nga ta'a lo'oo te'efou 'ania odonga. Ma ngaia 'e firia no'o la Jisas fana ngaia 'ani sufaa nga ta'a lo'oo. Ma ngaia 'e faate'enia wataga no'o na 'ola lo'oo fana ta'a lo'oo te'efou 'ania tata'elana nga wane lo'oori fa'asia nga maenga.

³² Alata ta'a lo'oo gila longoa na'a la Pol 'e alafuu suria tata'enga fa'asia nga maenga, tani wane aga gila doo mola 'ania. Tafe'ua tani wane ngaa'i gila ka iiria 'ilo'oo, "Meeru meru siria 'i'oo 'ani alafuu la'u suria nga 'ola lo'oo." ³³ Ngaia na'a la Pol ka leka no'o fa'asia nga oguogunga lo'oori. ³⁴ Ma tani wane aga gila ka lado no'o ana, ma gila ka tagoto'o no'o. Ma te'e wane aga na'a latana la Dionisius, te'e wane na ta'a ni fadafadanga 'i Athens. Ma te'e noni la'u

mola latana ni Damaris, ma tani ta'a ngaa'i la'u gila ka tagoto'o.

18

La Pol 'e leka na fanua 'i Korin

¹ Sui ma la Pol 'e 'akwasia fanua 'i Athens, maka leka no'o fana fanua 'i Korin. ² 'I no'ona, ngaia 'e daria te'e wane 'i Jiu latana la Akuila, ngaia 'e futa 'ubulana gule'e lefu 'i Pontus. Ngaia 'e leka mai fa'asia fanua 'i Rom 'ubulana gule'e lefu 'i Itali fe'enia nga noni aana ni Prisila, tofuna nga Kingi 'i Rom latana la Kladius 'e alea nga ta'a lo'oo 'i Jiu te'efou, 'agila leka fa'asia 'i Rom. Aia, la Pol 'e leka maka nigi te'agaa'a. ³ Ma ngaia ka nana'i maka taunga'i fe'eni agaa'a, tofuna taunga'inga gala agea ngaia toto'o la'u mola fe'enia taunga'inga aana fana launge'enilana babala na ruu 'e ngasi fana fa'aforinga 'ania. ⁴ Ma ngaia ka fata fe'enia nga ta'a lo'oo 'ubulana 'ifi ni fo'anga na Sabat te'efou, fana ngaia 'ani bulosia manatalana ta'a 'i Jiu ma nga ta'a 'i Grik la'u mola.

⁵ Alata la Saelas ma la Timoti gala leka mai fa'asia 'i Masedonia, la Pol 'e 'akwasia no'o nga taunga'inga aana fana ngaia 'ani kwairii mola 'ania Kwairiinga Le'a lo'oo, maka alafuu wataga ai te'aga ta'a na Jiu na'a la Jisas ngaia nga Kraes, nga wane na'a God 'e firia. ⁶ Ma nga alata gila fata ngenge'a fana, ma gila ka iiria ni 'ola 'e ria 'i suria, ngaia 'e tafula nga furufuruna wado fa'asia ruu aana, maka fata 'ilo'oo faga, "Lauta moru 'ame to'o na mooringa firi lo'oo, mooru talamooru no'o moru agea! Nga kutanga agu 'amoe. Ma 'ita tala'ina maka ori 'ala'a, nau taku leka te'ana ta'a gila 'ame Jiu."

⁷ Ma ngaia ka leka fa'asiga, maka leka ka nana'i 'i 'ubulana 'ifi na te'e wane na'a 'ame Jiu na'a latana la Titius Justus, nga wane lo'oo ngaia 'e fo'asia la'u mola God. Nga 'ifi aana 'e nana'i la'u mola 'i gegena 'ifi ni fo'anga na Jiu. ⁸ Ma la Krispus, nga wane na'ona'o na 'ifi ni fo'anga lo'oori, ngaia 'e tagoto'o na Alafa fe'enia nga ta'a na gila to'oru fe'enia. Ma nga ta'a 'e aula la'u mola 'i Korin, gila longoa fatalana la Pol, gila tagoto'o, ma gila ka naruabu.

⁹ Sui ma 'ubulana te'e fe'e logo ngaa'i, la Pol 'e agasia nga faata'inga, ma nga Alafa ka fata 'ilo'oo fana, "T'oo sia ma'u, ma 'i'oo sia mamalo mola fa'asia alafu-unga faga, ma 'i'oo sia rugasia mola nga kwaifoula'inga lo'oo. ¹⁰ Tofuna nau ku nana'i fe'eni'o. Ma ngaia 'e 'ato fana te'efuta wane 'ani agea te'efuta 'ola fana ngadalamu, tofuna nga ta'a agu gila aula 'ubulana maa'e fanua lo'oo." ¹¹ Ngaia na'a la Pol ka nana'i 'i no'ona suria te'e farisi ma ono singari fana fa'ananaulana ta'a lo'oo 'ania fatalana God.

¹² Alata nga wane ba'ita 'i Rom 'e arua la Galio 'ani ba'ita fafia gule'e lefu 'i Gris, nga ta'a 'i Jiu gila ogu, ma gila ka gemasia la Pol, ma gila ka ngaria te'ala Galio fana nga kwaisufaingaa. ¹³ Ma gila ka aole'ekwala fafia, ma gila ka 'ilo'oo, "Nga wane lo'oo ngaia 'e irito'ona fana nga talailana ta'a lo'oo fana 'agila fo'asia God na falafala 'e matari fa'asia nga tagi."

¹⁴ Ma alata la Pol 'e siria 'ani alafuu, la Galio ka fata 'ilo'oo fana ta'a lo'oo na Jiu, "Nga 'ola lo'oo, lauta ngaia nga 'ola 'e ria 'amoe ma nga rianga ba'ita, nau taku su'asuria 'aku longo 'amooru Jiu. ¹⁵ Tafe'ua suria nga kwaitatariinga lo'oo 'amooru 'ola mola suria nga alafuunga, ma nga lata'e 'ola, ma nga tagi 'amooru talamooru, ngaia 'e le'a fana 'amooru fa'aodoa famooru talamooru. Tofuna nau ku sia kwatea mola te'efuta kwaisufaingaa fana ni 'ola 'ilo'oo." ¹⁶ Sui ma ngaia ka iiria faga te'efou fana 'agila leka fa'asia nga lefu ni kwaisufaingaa. ¹⁷ Na nga alata no'ona, nga ta'a gila ogu gila gemasia la Sosenes, nga wane na'ona'o na 'ifi ni fo'anga, ma gila ka kwa'ia 'i maana lefu ni kwaisufaingaa. Tafe'ua ni 'ola lo'oori 'ame lolo'aia mola la Galio.

La Pol 'e ori fani Antiok

¹⁸ La Pol 'e nana'i 'i Korin fe'enia ta'a gila tagoto'o ai suria ni gani 'e aula. Sui ma ngaia ka gwalo aga, ma gila leka na faka fana 'agila olofolo fana gule'e lefu 'i Siria fe'enia ni Prisila ma la Akuila. Sui ma gila

bi'i olofolo, ngaia 'e sufi korukorua no'o ififu 'i gouna na fanua 'i Kenkrea suria nga fataarunga'inga aana te'ana God.* ¹⁹ Gila nigi na fanua 'i Efesas, ma la Pol 'e leka no'o fa'asia ni Prisila ma la Akuila. Sui ma ngaia ka leka 'ubulana 'ifi ni fo'anga, maka fata fana Jiu no'ona. ²⁰ Sui ma nga ta'a no'ona gila ka soea fana ngaia 'ani nana'i aburu fe'eniga, tafe'ua ma ngaia 'ame ala fafia. ²¹ Alata ngaia 'e leka, ngaia 'e fata 'ilo'oo faga, "Lauta nga mangona God fagu, nau taku ori la'u mai te'amooru." Sui ma ngaia ka olofolo no'o 'ubulana faka fa'asia fanua 'i Efesas.

²² Alata ngaia 'e nigi na fanua 'i Sesarea, ngaia ka fane fana fanua 'i Jerusalem, maka fata le'ale'a fana nga ta'a gila tagoto'o no'ona. Sui ma ngaia ka leka no'o fana fanua 'i Antiok. ²³ Ma 'i burina ngaia 'e nana'i 'i Antiok suria tani gani ngaa'i, ngaia ka leka, maka riufia no'o gule'e lefu 'i Gale-sia ma 'i Frijia fana fa'ategelalana ta'a gila tagoto'o.

La Apolos

²⁴ Na alata no'ona, te'e wane 'i Jiu la-tana la Apolos, ne'e futa 'ubulana fanua 'i Aleksandria, ngaia 'e leka mai fani Efesas. Ngaia nga wane alafuulana 'e le'a, ma ngaia 'e su'a le'a la'u mola na nga Girigiringa Abu. ²⁵ Ma ngaia 'e su'a la'u mola na nga falafala suria nga Tala na Alafa, ma ngaia ka fata tegela'a, ma ni 'ola ngaia 'e kwaifa'anana 'ania suria la Jisas ngaia 'e odo. Tafe'ua, ngaia 'e su'a mola suria nga alafuunga ala Jon suria naruabunga.† ²⁶ Ma ngaia ka alafuu mangoto'o fana ta'a lo'oo 'ubulana 'ifi ni fo'anga. Ma nga alata ni Prisila ma la Akuila gala longoa, gala ka soea fana nga 'ifi agaa'a, ma gala ka kwaibooni ana, fana ngaia 'ani su'a le'a la'u na kwaifa'ananaunga suria God.

²⁷ Ma la Apolos 'e siria 'ani leka fana gule'e lefu 'i Gris. Ma nga ta'a gila tagoto'o 'i Efesas, gila ka kwaibooni ana 'ania girigiringa fana ta'a gila tagoto'o 'i Gris, fana 'agila kwaloa na alata ngaia 'ani nigi kau

* **18:18** Ta'a 'i Jiu, gila su'asuria agea fataarunga'inga fe'enia God fana alata sisika. Alata fataarunga'inga 'e sui, gila kwatea tabonga fana God ma sufi korukorua no'o ifuga. † **18:25** La Jon 'e narubu na ta'a alata ta'a gila bulota'i mai fa'asia rianga. Naruabunga ala Jisas 'e lau fana ta'a 'agila faate'enia na gila tagoto'o ala Jisas Kraes.

te'aga. Ma nga alata ngaia 'e nigi kau, ngaia ka kwaibooni na ta'a na gila tagoto'o 'ania kwailaeta'afiinga na God. ²⁸ Alata na'a ta'a 'i Jiu gila orisu'usu'u fe'enia, ngaia ka fata tegela'a faga maka talariufiga no'o te'efou. Ma ngaia ka faate'enia nga Girigiringa Abu lo'oo ne'e fa'ato'oa la Jisas ngaia nga Kraes, nga wane na'a God ngaia 'e firia.

19

La Pol 'e nana'i na fanua 'i Efesas

¹ Alata la Apolos ngaia 'e nana'i 'i Korin, ngaia 'e leka tari fataia 'ubulana gule'e lefu 'i Galesia ma 'i Frijia leleka maka nigi na fanua 'i Efesas. Ma ngaia ka to'o daria tani ta'a ngaa'i gila tagoto'o 'i no'ona. ² Ma ngaia ka orisiga maka 'ilo'oo, mooru moru to'o no'o na nga Anoe 'ola Abu na alata moru tagoto'o ana?"

Ma gila lamadu'aa ma gila ka 'ilo'oo, "Meeru meru 'ame longoa 'ua nga Anoe 'ola Abu."

³ La Pol 'e orisiga la'u maka 'ilo'oo, "Ma nga naruabunga 'uta'i na mooru moru naruabu 'ania?"

Ma gila lamadu'aa ma gila ka fata 'ilo'oo, "Nga naruabunga laka'u la Jon 'e alafuu suria."

⁴ Sui ma la Pol ka fata la'u 'ilo'oo faga, "La Jon ngaia 'e naruabu mola na ta'a na gila bulota'i mai fa'asia nga rianga aaga. Ma la Jon ka iiria la'u mola fana ta'a 'agila tagoto'o na nga wane na te'e nigi mai 'i burina; na la Jisas."

⁵ Ma alata gila longoa nga 'ola lo'oori, gila ka naruabu fana 'ani faate'enia na'a gila tagoto'o ala Jisas nga Alafa. ⁶ Ma la Pol ka arua nga nimana fafiga, ma nga Anoe 'ola Abu ka sifo fafiga, ma gila ka fata 'ania nga alafuunga na ta'a matari, ma gila ka fata 'ania fatalana God ne'e kwatea faga.

⁷ Gila ka toto'o no'o fe'enia akwale'e wane ma ruaai laka'u.

⁸ La Pol 'e ru'u 'i 'ubulana 'ifi ni fo'anga 'i Efesas, maka fata wataga fana nga ta'a, maka irito'ona fana bulosilana nga manatalaga suria nga ba'itangaa na God. Ma ngaia ka age 'ino'ona suria oru singari. ⁹ Tafe'ua tani wane aga, manatalaga 'e ngasi, ma gila ka abulongo, ma gila 'ame tagoto'o mola. Ma gila ka iiria alafuunga

'e ria suria Kwairiinga Le'a lo'oo suria nga Alafa 'i na'ona nga ta'a 'e aula. Sui ma la Pol ka talaia nga ta'a na gila tagoto'o lo'oo fa'asiga, ma afirina gani ngaia ka alafuu fana nga ta'a lo'oo 'ubulana 'ifi ni nanau'olanga ala Taeranus. ¹⁰ Ngaia ka agea 'ilo'oo suria rua farisi. Ma nga ta'a te'efou na'a gila nana'i 'ubulana gule'e lefu 'i Eisia, nga ta'a 'i Jiu ma nga ta'a na'a 'ame Jiu, gila ka longoa fatalana nga Alafa.

Ni wela ala Skefa

¹¹ Ma God ka kwatea nga tegelangaa ba'ita fala Pol, fana 'ani agea ni 'ola ni 'alefosilai 'e aula. ¹² Ma gwa'a gila ngaria nga sisi'i ruu sisika na 'abale'e ruu na'a la Pol 'e gema ai te'ana te'efuta wane ne'e fii, nga wane lo'oori te'e gwari'a no'o. Ma nga adalo, gila ru'u la'u mola 'i maa fa'asia nga ta'a no'ona.

¹³ Ma tani ta'a ngaa'i na Jiu gila leka kwairiu fana belolana adalo. Ma gila ka irito'ona fana belolana adalo 'ania latana nga Alafa la Jisas. Gila fata 'ilo'oo fana adalo lo'oo, "Nau 'aku belote'enia mooru 'ania latana la Jisas laka'u la Pol ngaia 'e kwairii 'ania." ¹⁴ Nga fiu wela wane na fataabu ba'ita 'i Jiu na'a latana la Skefa, gila agea nga 'ola lo'oori.

¹⁵ Tafe'ua te'e alata ngaa'i, nga adalo lo'oo ngaia 'e lamadu'aga maka 'ilo'oo, Nau ku su'a ala Jisas, mai nau ku su'a la'u mola ala Pol. Tafe'ua 'amooru lo'oo, nau ku bobolosi 'amooru."

¹⁶ Ma nga wane na'a adalo lo'oori ngaia 'e bo'ea 'e ula fonosiga, maka kwa'iga mola. Ma gila ka 'akwa dadala no'o fa'asia 'ifi na wane lo'oori fe'enia nga malafa 'i noniga. ¹⁷ Na alata na'a ta'a 'i Jiu ma nga ta'a na'a gila 'ame Jiu na gila nana'i 'i Efesas, gila longoa 'ola lo'oo, gila ka ma'u ba'ita, ma gila ka iiri ba'ita ana latana nga Alafa la Jisas. ¹⁸ Ma nga ta'a 'e aula na gila tagoto'o, gila leka mai, ma gila ka kwairii folaa te'ana ta'a na ni 'ola ne'e ria na gila agea mai na'o. ¹⁹ Ma nga ta'a 'e aula la'u mola aga na'a gila taunga'i 'ania rufiniwai, gila ka ngaria la'u mola mai nga buka aaga na taunga'inga suria nga adalo, ma gila ka do'ofia 'i laloana uguogunga lo'oori. Ma alata gila aru uguogu na buka lo'oori, nga

bata to'oto'olai ngaia 'e to'omia nima akwale'e to'a.* ²⁰ Ma nga fatalana God 'e tagala'i, ma ta'a 'e aula gila ka tagoto'o no'o na Alafa.

Nga kwaifarifaringa 'i Efesas

²¹ Burina ni 'ola lo'oo, la Pol 'e fadaa no'o 'ubulana mangona fana ngaia 'ani leka tari Masedonia ma 'i Gris, maka riu fani Jerusalem. Ma la Pol ka fata 'ilo'oo, "Burina nau ku leka 'i no'ona, nau ku siria 'aku leka la'u mola fani Rom." ²² Ma ngaia ka alea la Timoti ma la Erastus, nga rua wane ni kwaibooninga aana, fani Masedonia, alata ngaia 'e nana'i 'ua 'i Efesas 'ubulana gule'e lefu 'i Eisia.

²³ Ma nga alata no'ona laka'u nga kwai-farifaringa ba'ita 'e lau 'i Efesas suria nga falafala fana tagoto'onga na Alafa. ²⁴ Aia, te'e wane latana la Demetrius, ngaia na wane ngaia 'e taunga'i fana launge'enilana nga 'ola na silva, ma ngaia 'e su'asuria launge'enilana nunu'i 'ola na nga 'ifi abu ana god geni na gila fa'alataa 'ania ni Atemis. Ma nga taunga'inga ala Demetrius 'e fa'ale'aa nga ta'a na'a gila taunga'i fana 'e iiki, tofuna gila daria bata 'e aula fa'asia.

²⁵ Ma ngaia ka soega 'agila ogu mai fe'enia tani ta'a ngaa'i na'a gila agea la'u mola nga taunga'inga 'ilaka'u na'a gila agea. Ma ngaia ka fata 'ilo'oo faga, "Fu'uwane, mooru moru su'aai nga dari'olanga adauru na'a ngaia leka mola mai fa'asia nga taunga'inga lo'oo goru agea 'ania launge'enilana nunu'i 'ola. ²⁶ Mooru moru agasia ma moru longoa te'efou no'o nga 'ola lo'oo la Pol ngaia 'e agea. Ngaia 'e iiria ni nunu'i 'ola na'a ta'a lo'oo gila launge'enia, ngaia god 'amoe. Aia, ma tofuna na'a ngaia 'e fata 'ilo'oo, nga ta'a 'e aula 'i lo'oo 'i Efesas ma nga ma'e fanua 'e aula 'ubulana gule'e lefu 'i Eisia la'u mola manatalaga 'e bu'ota'i no'o suria. ²⁷ Ma lauta 'ino'ona, nga ta'a lo'oo tagila fata ngadaa nga taunga'inga lo'oo adauru. Te'e 'ola lo'oo 'amoe, ma nga 'ola ngaa'i 'e ria la'u, tagila mala'ino'oni no'o na 'ifi abu na god geni ba'ita lo'oo adauru ni Atemis, na'a ta'a 'i Eisia ma nga fanua lo'oo te'efou 'i

wado gila fo'asia. Ma nga 'inato'onga ana te'e sui no'o."

²⁸ Alata nga uguogunga lo'oori gila longoa alafuunga lo'oori, gila ogaria ba'ita, ma gila ka o'omae ba'ita ma gila ka 'ilo'oo, "Atemis lo'oo god 'i Efesas lo'oo 'e ba'ita 'e iiki!" ²⁹ Sui ma nga kwai-farifaringa ka tata'e 'ubulana nga fanua ba'ita lo'oori. Ma gila ka gemasia la Gaius fe'enia la Aristakus, rua wane fa'asia gule'e lefu 'i Masedonia na'a gala leleka fe'enia la Pol, ma gila ka totola no'o fe'eniga fana nga lefu na'a ta'a gila uguogu ai. ³⁰ Ma la Pol ka siria 'ani leka 'i na'ona uguogunga lo'oori, tafe'ua ma nga ta'a lo'oo gila tagoto'o gila ka ruia mola. ³¹ Ma tani ta'a na'ona'o na gule'e lefu lo'oori, gila wane ni kwaimaanga ala Pol, gila alea ta'a fana 'agila ruia la'u mola ngaia 'e sia leka mola na lefu na'a gila ugu ai.

³² Ma nga kwai-farifaringa ba'ita 'e iiki 'e tata'e 'ubulana uguogunga lo'oori. Ma tani ta'a ngaa'i gila ka o'omae ma gila ka iiria no'o ni 'ola ngaa'i, ma tani ta'a ngaa'i gila ka o'omae 'ania ni 'ola kwaitatari, tofuna nga aulalana ta'a 'ame su'a la'u mola na 'olataa na'a gila ugu mai fai. ³³ Ma tani ta'a 'i Jiu gila usunge'enia kau la Aleksanda, fana 'ani leka 'i na'ona uguogunga lo'oori, ma gila iiria fana ngaia 'ani alafuu folaa suria kwai-farifaringa lo'oori. Sui ma la Aleksanda ka lalo mai fana uguogunga lo'oori 'ania nimana, fana ngaia 'ani iiria nga me'e alafuunga ni to'ofonosilana 'i na'o na nga ta'a lo'oo. ³⁴ Tafe'ua alata gila aga su'ana ngaia nga Jiu, gila ka o'omae la'u ma gila ka 'ilo'oo, "Atemis na'a god adauru 'i Efesas 'e ba'ita 'e iiki!" Ma gila ka o'omae 'ilo'oo suria nga alata aburu, to'omia nga rua ele'ealo na sina.

³⁵ Sui ma te'e wane ba'ita na nga fanua lo'oori 'e leka mai maka fa'anotoa nga ta'a lo'oo maka 'ilo'oo, "Ta'a lo'oo 'i Efesas, nga ta'a lo'oo te'efou gila su'asuria dauru no'o goru aga suria nga 'ifi abu 'i Atemis, fe'enia nga me'e fou laka'u ana ne'e 'esia mai fa'asia 'ubulana lalo. ³⁶ Te'efuta wane sia gwala mola nga 'ola lo'oo. 'Ino'ona ma, ngaia 'e le'a fana 'amooru nana'i

* **19:19** Bata lo'oo ngaia 'e to'omia susuganga fana tangale'e wane ma ono akwala (160) 'agila taunga'i fai fana te'e farisi.

aloalo mola, moru sia agea la'u ta 'ola ne'e 'ilaka'u la'u nga ta'a gila kwekweto. ³⁷ Moru no'o moru ngaria mai rua wane lo'oo, gwa'a gila 'ame beria mola te'efuta 'ola fa'asia 'ubulana 'ifi abu, ma gila 'ame fata ngadaa la'u mola nga god geni lo'oo adauru. ³⁸ Ma lauta la Demetrius ma nga ta'a na'a gila taunga'i fana, gila siria 'agila fata maana te'efuta ta'a, tagila leka 'ubulana 'ifi ni kwaisufaingaa, ma nga ta'a ni kwaisufaingaa, tagila gwaalongo fana nga alafuunga aga. ³⁹ Tafe'ua lauta moru siria 'ua te'efuta 'ola, moru fa'aodoa no'o 'i na'ona nga ta'a ni fadafadanga lo'oo. ⁴⁰ Ngaia le'a 'agoru aga suri 'adauru, fa'asia nga ta'a ba'ita 'i Rom gila ta fata fafi 'adauru du'ana ngada'olanga lo'oo goru agea tala'ina. Ma ngaia 'e 'ato fana 'aguru kwatea te'efuta manatangaa le'a na tagoru to'ofonosi 'adauru 'ania." ⁴¹ Burina ngaia 'e iiria ni 'ola lo'oo te'efou, ngaia ka iiria fana 'agila ori no'o.

20

La Pol 'e leka 'i Masedonia ma 'i Gris

¹ Ma 'i burina nga ngada'olanga lo'oo 'e aloalo no'o, la Pol 'e soea mai nga ta'a gila tagoto'o te'ana, maka kwatea alafuunga ni falatetenga faga. Sui ma ngaia ka gwalo aga, ma ngaia ka leka no'o fana gule'e lefu 'i Masedonia. ² Alata ngaia 'e leka no'o fani Masedonia, ngaia ka talariufia ni fanua 'e aula, maka boonua nga ta'a gila tagoto'o no'ona 'ania alafuunga 'e aula. Sui ma ngaia ka niggi na gule'e lefu 'i Gris. ³ Ma ngaia ka nana'i 'i no'ona suria oru singari. Ma alata ngaia 'e sasari fana lekanga fana gule'e lefu 'i Siria na nga faka, ngaia 'e longoa nga ta'a 'i Jiu gila fadaa fana kwa'ilana. Ma ngaia ka manata rugata'i no'o fana oringa fani Masedonia 'ina'ona ngaia 'e leka Siria.

⁴ Ma la Sofata, nga wela ala Pirus nga wane 'i Berea, ma la Aristakus, ma la Sekundus na'a gaa'a wane 'i Tesalonaeka, ma la Gaius wane 'i Derbe, ma la Tikikus, ma la Trofimius na'a gaa'a rua wane 'i Eisia, ma la Timoti, gila leka fe'enia la Pol. ⁵ La Pol 'e alea tani wane ngaa'i 'agila leka 'ina'o, ma gila ka mamaniga na fanua 'i

Troas. ⁶ Ma 'imeeru meru ka olofolo fa'asia fanua 'i Filipae burina nga fafangalaa na 'anilana beret na'a nga iist 'amoe 'i 'ubulai, ma nima gani 'i burina, meeru ka ogu la'u fe'eniga 'i Troas. Meeru nana'i 'i no'ona suria fiu ma'e gani.

Niginga 'i isi ala Pol 'i Troas

⁷ Na nga Sarere laulafi, meeru ogu mai fana nga fafangalaa abu na nga Alafa. Ma la Pol ka fata fana nga ta'a lo'oo, 'ita laulafi leleka maka niggi 'ubulana dalototo'o na logo, tofunu ngaia te'e leka no'o kau ruana gani. ⁸ Na nga tofi 'ifi ngai langi na'a meeru ogu ai, nga uunu 'e aula gila arua ai. ⁹ Ma te'e wane alakwa latana la Iutikus 'e nana'i mola 'i nigifana tatafa na 'ifi no'ona, ma tofunu la Pol ngaia 'e alafuu 'e lalau, nga maana wane alakwa lo'oo 'e ooloo no'o, ma ngaia ka eeno lalo no'o, ma ngaia ka 'esia fa'asia oruna tale 'ifi 'i langi fani wado. Alata gila lafua kau, gila agasia na'a ngaia 'e mae no'o. ¹⁰ Tafe'ua ma la Pol 'e sifo 'i wado, maka bobouruuru, maka gwaesia, sui maka fata 'ilo'oo, "Moru sia manata tala mola, tofunu ngaia 'e momoori mola 'ua." ¹¹ Sui ngaia ka ori la'u mola fana tofi 'ifi na'a gila ogu ai, maka niia nga beret, ma gila ka keto mola. Ma burina ngaia 'e alafuu fe'eniga leleka maka 'usugani no'o, la Pol bi'i leka. ¹² Ma gila ka orite'enia nga wane alakwa lo'oo fana 'ifi aana, ma gila ka aile'a ba'ita tofunu na'a ngaia 'e moori mola.

Nga lekanga fa'asia 'i Troas fani Miletus

¹³ La Pol ngaia ka leka kau fana fanua 'i Asos na tala tari su'e. Ngaia na'a 'imeeru meru ka leka 'i na'ona no'o 'ubulana faka, ma meeru ka olofolo fana fanua 'i Asos, fana ameeru ngaria la Pol 'i no'ona. ¹⁴ Alata ngaia 'e dari 'ameeru 'i Asos, ngaia 'e fane no'o fe'eni 'ameeru 'ubulana faka, ma meeru ka leka no'o fana fanua 'i Miletus. ¹⁵ Ma meru leka fa'asia 'i no'ona, ma meru ka leka galangia nga mamalau 'i Kios na ruana gani. Ma na nga oruna gani, meru niggi na mamalau 'i Samos. Ma faina gani, meeru ka niggi na fanua 'i Miletus. ¹⁶ La Pol ngaia 'e manata fana 'ani riu tari Efesas, tofunu ngaia 'ame siria 'ani nana'i aburu na gule'e lefu 'i Eisia. Ngaia 'e leka 'aferu fana 'ani niggi 'aferu no'o 'i Jerusalem

'i na'ona nga gani na Pentakos, lauta ngaia 'e talawada'u.

La Pol 'e gwalo na ta'a 'i Efesas

¹⁷ Na nga alata la Pol 'e nana'i 'i Miletus, ngaia 'e kwatea alafuunga fana nga ta'a na'ona'o na fufu'i ta'a gila tagoto'o 'i Efesas, fana 'agila leka mai te'ana. ¹⁸ Alata gila nigi mai, ngaia ka fata 'ilo'oo te'aga, "Moru su'asuria ni 'ola lo'oo nau ku agea alata nau ku nana'i fe'eni amooru, 'ita na alata nau ku nigi mai 'ubulana gule'e lefu 'i Eisia. ¹⁹ Nau ku agea nga taunga'inga fana nga Alafa fe'enia nga malofinga ma nga aaninga, mai nau ku nonifii, tofuna ni 'ola 'e ria na'a Jiu gila agea agu. ²⁰ Moru su'a no'o ai, alata nau ku kwaifa'ananau 'i 'ubulana 'ifi 'amooru ma fana nga ta'a lo'oo te'efou, nau ku 'ame na'agonia mola te'efuta 'ola fa'asi 'amooru fana kwai-booninga amooru. ²¹ Fana ta'a Jiu lo'oo, ma fana nga ta'a na'a gila 'ame Jiu, nau ku alafuu tegela'a te'aga fana 'agila bu'ota'i fa'asia rianga aaga, ma gila bu'ota'i te'ana God, ma gila tagoto'o na nga Alafa adauru la Jisas.

²² "Aia, tofuna nau ku lo'o suria nga Anoe 'ola Abu, nau ku leka fani Jerusalem, mai nau ku 'ame su'asuria 'olataa na'a te'e lau agu 'i no'ona. ²³ Ma nga fanua lo'oo te'efou na'a nau ku nigi ai, nga Anoe 'ola Abu 'e iiria fagu nau taku to'o daria 'ato'atolanga, mai nau taku nana'i 'i 'ubulana 'ifi na lokafu 'i Jerusalem. ²⁴ Tafe'ua ngaia 'e le'a mola. Nau ku sia manata gelo mola suria ni 'ola na te'e lau agu, tofuna nau ku siria 'aku fa'asua mola nga taunga'inga na'a nga Alafa la Jisas ngaia 'e kwatea fagu. Ma nga taunga'inga no'ona na kwairiinga 'ania Kwairiinga Le'a lo'oo suria nga kwailaeta'afiinga na God fana nga ta'a lo'oo te'efou.

²⁵ "Ma nau ku leka kwairiu 'i laloamooru te'efou fe'enia nga alafuunga suria ba'itangaa na God fafia ta'a aana. Ma nga alata lo'oo, nau ku su'aai moru sia agasi nau la'u. ²⁶ Tafe'ua nau ku kwairii le'a no'o ai famooru tala'ina lo'oo, lauta ta wane amooru ngaia 'ame to'o na nga mooringa firi, nga kutanga agu 'amoe. ²⁷ Tofuna nau ku 'ame na'agonia no'o te'efuta 'ola

alata nau ku kwairii te'amooru 'ania nga kwaisiriinga na God fadauru.

²⁸ 'Amooru ta'a na'ona'o lo'oo, tamooru aga suri 'amooru talamooru, ma nga ta'a lo'oo na'a nga Anoe 'ola Abu 'e arua fana 'amoru aga suriga. Moru aga suria nga ta'a gila tagoto'o na God, 'ilaka'u nga ta'a na gila aga suria nga sifisifi. God 'e foriga 'ania nga maenga na Wela aana 'i talana. ²⁹ Nau ku su'aai burina nau ku leka, tani wane ni kwaifa'ananaunga kuta tagila leka mai, ma tagila malangadaa nga ta'a lo'oo gila tagoto'o, 'ilaka'u nga ku'ito kwasi ne'e kwa'ia nga sifisifi. ³⁰ Alata te'e nigi mai na'a tani ta'a na oguogunga 'amooru tagila kotofia ni dai na gila tagoto'o fana 'agila leka suriga. ³¹ Moru aga aga, ma moru manata to'ona suria oru farisi lo'oo, gani mai gani ma nga logo, nau ku fa'ananau 'amooru fe'enia aaninga.

³² "Ma nga alata lo'oo, nau ku kwate 'amooru no'o fana God, fana ngaia 'ani aga suri 'amooru. Ma moru ka manata to'ona alafuunga suria kwailaeta'afiinga le'a aana. Tofuna alafuunga lo'oori ngaia 'e to'omia fana fa'ategela lamooru maka kwatea ni 'ola le'a na'a God ngaia 'e to'o ai fana nga ta'a aana lo'oo te'efou. ³³ Mai mooru moru su'a la'u mola ai, nau ku 'ame siria no'o te'efuta bata, 'amoe ma ta ruu fa'asia nga te'efuta ta'a. ³⁴ Ma 'amooru te'efou moru su'aai na'a nau ku taunga'i 'ania nga rua nimagu, fana 'aku kwai-booni agu ma ni wane ni kwaimaanga agu alata meeru bo'obo'o. ³⁵ Nau ku faate'enia no'o famooru 'ania taunga'inga tegela'a 'ilo'oo, goru su'aai dauru goru kwai-booni na ta'a gila waata'uta'u. Mooru manata to'ona nga alafuunga laka'u nga Alafa adauru la Jisas ngaia 'e iiria, 'Nga wane na'a ngaia 'e kwatea 'ola, ngaia 'e aile'a 'e ba'ita riufia nga wane na'a ngaia 'e talafua 'ola.' "

³⁶ Alata la Pol ngaia 'e fata 'e sui, ngaia 'e bobouruuru, maka fo'a fe'eniga. ³⁷ Mai gila te'efou gila ka aani ma gila ka lolo'ia la Pol, ma gila ka nono'ia. ³⁸ Ma gila ka kwaimanadai ba'ita suria ngaia 'e iiria gila sia agasia la'u. Sui ma gila ka leka no'o fe'enia te'ana nga faka.

21

La Pol 'e leka fani Jerusalem

¹ Meru gwalo aga 'e sui, ma meru ka ta'e 'ubulana nga faka, ma meru ka leka no'o. Alata meru olofola no'o, meru nigi na mamalau 'i Kos. Nga ruana gani, meru ka nigi na mamalau 'i Rodes. Ma meru ka 'akwasia mamalau ma meeru ka leka kau fana fanua 'i Patara fa'asia 'i no'ona. ² 'I no'ona, meru to'odaria nga faka ne'e leka fana gule'e lefu 'i Fonisia 'ubulana 'i Siria. Sui ma meru ka ta'e no'o na faka lo'oori, ma meru ka leka la'u mola. ³ Meru riufia nga lefu na'a meru aga kau ma meru ka agasia mamalau 'i Saeprus. Sui ma meru ka bulota'i aitori, ma meru ka leka leleka ma meru ka nigi na fanua 'i Taea na gule'e lefu 'i Siria. Meru sifo 'i su'e no'ona, lefu na'a faka ameeru 'e fa'asifoa nga rurudaa ai.

⁴ Sui ma 'imeeru meru ka to'o daria tani ta'a gila tagoto'o ai, ma meru ka nana'i fe'eniga suria fiu ma'e gani. Ma tofunu nga Anoe 'ola Abu 'e kwatea no'o manatangaa faga, gila ka fa'abasua la Pol fana ngaia 'e sia leka la'u fani Jerusalem. ⁵ Tafe'ua, ma nga alata fana lekanga ameeru, meru ka leka no'o. Ma ni wane lo'oo, fe'enia ni noni aaga, ma nga ru'uru'ua aaga te'efou no'o gila leka fe'eni 'ameeru suria asi. Alata meru nigi, meru ka bobouruuru, ma meru ka fo'a. ⁶ Meru gwalo aga 'e sui, ma meru ka ta'e 'ubulana nga faka, ma gila ka ori no'o fani 'ifi.

⁷ Sui ma meru ka leka fa'asia 'i Taea, ma meru ka nigi na fanua 'i Tolemais, ma meru ka agasia tani ta'a gila tagoto'o, ma meru ka nana'i fe'eniga suria te'e gani momola. ⁸ Na ruana gani, meru ka leka la'u mola, ma meru ka nigi na fanua 'i Sesarea. 'I no'ona, meru nana'i 'i 'ifi ala Filip, nga wane ne'e kwairii 'ania nga Kwairiinga Le'a lo'oo. Ma ngaia te'e wane na fiu wane laka'u gila firiga 'i Jerusalem fana kwaiboonga ana Wane ni Kwairiinga. ✧ ⁹ Ngaia 'e to'o na fai lari'i, na gila riori-ota na God. ¹⁰ Ma meru nana'i 'i no'ona suria tani gani ngaa'i, ma te'e profet latana la Agabus 'e nigi mai fa'asia 'i Judea. ¹¹ Ngaia 'e leka mai te'ameeru, maka

ngaria nga fo'osae ala Pol fana fo'osilana wa'ewa'eatana, maka firi fafia 'ania rua 'a'aena 'i talana fe'enia rua nimana la'u mola, sui maka fata 'ilo'oo, "Nga Anoe 'ola Abu 'e iiria, nga wane na fo'osae aana lo'oo, nga Jiu tagila gau 'ilo'oo ana 'i Jerusalem, sui ma tagila kwatea fana ta'a gila 'ame Jiu."

¹² Na alata meru longoa nga 'ola lo'oori, meru fe'enia nga ta'a no'ona meru ka 'unea la Pol fana ngaia 'e sia leka mola 'i Jerusalem. ¹³ Ma ngaia ka fata 'ilo'oo fameeru, "Ola 'e fe'ua na'a moru aani 'ilo'oo ma moru kwatea kwaimanadainga fagu? Nau ku 'ame sasari mola fana 'agila gau nau 'i Jerusalem, tafe'ua ma fana 'aku mae la'u mola fana Alafa la Jisas."

¹⁴ Ma tofunu meru 'ame to'omia no'o fana bulosilana manatalana la Pol, meru ka fata 'ilo'oo, "Ngaia 'e le'a mola, alamia nga kwaisiriinga na God 'ani lau no'o."

¹⁵ Burina meru nana'i 'i no'ona suria tani gani ngaa'i, meru ka sasaria no'o ni 'ola 'ameeru, fana 'ameru leka no'o fani Jerusalem. ¹⁶ Ma tani wane ni tagoto'onga ngaa'i fa'asia 'i Sesarea gila leka fe'eni 'ameeru, ma gila ka talai 'ameeru te'ana wane na 'ifi ana 'ameru nana'i ai, latana la Nason, nga wane 'i Saeprus. Ngaia nga wane ne'e tala'aea tagoto'o lo'oo 'ua no'o mai.

La Pol 'e alafuu fe'enia la Jemes

¹⁷ Alata 'imeeru meru nigi no'o 'i Jerusalem, nga ta'a gila tagoto'o no'ona gila ka kwalo 'ameeru. ¹⁸ Na nga ruana gani, la Pol 'e leka fe'eni ameeru fana agasilana la Jemes. Ma nga ta'a na'ona'o te'efou na ta'a na gila tagoto'o lo'oo, gila nana'i ai. ¹⁹ La Pol 'e alafuu le'a le'a te'aga, sui ma ngaia ka kwairii te'aga na 'ola na'a God ngaia 'e agea 'ania taunga'inga na'a ngaia 'e agea laloana nga ta'a gila 'ame Jiu. ²⁰ 'I burina gila longoa sui, gila te'efou no'o gila baole'a fana God. Sui ma gila ka fata 'ilo'oo fala Pol, "Wanefuta Pol, 'i'oo agasia no'o nga ta'a 'e aula 'e iiki na ta'a 'i Jiu gila tagoto'o, ma gila ka iiri ba'ita mola 'ua na Tagi ala Moses. ²¹ Ma gila longoa te'e 'ola ne'e 'ame to'o ne'e 'ilo'oo: na'a 'i'oo fa'ananaua ta'a Jiu na'a gila nana'i na maa'e fanua na ta'a

gila 'ame Jiu, fana gila sia lo'o la'u suria nga Tagi ala Moses, ma 'i'oo iiria faga gila sia kwaria mola lofona wela wane aaga, ma gila sia agea mola 'i suria nga falafala adauru Jiu.

²² Ma tagila longoa na'a 'i'oo nigi 'ilo'oo. Ngaia na'a, ngaia 'e to'omia fana 'agoru fa'aodoa madi nga manatangaa kuta lo'oo 'i laloana nga ta'a na gila fito'o 'i Jiu. ²³ 'Oi agea 'olataa na'a 'imeeru meru iiria te'amu. Nga fai wane gila nana'i lo'oo, ma gila fataarunga'i no'o fe'enia God. ²⁴ 'Oi leka fe'eniga fana fa'akwaringa 'i maana God 'ubulana 'Ifi Abu na God, moko fori fana nga tabonga fana fa'akwaringa. Sui ma tagila bi'i to'omia fana 'agila sufi korukorua gouga 'ani faate'enia na'a gila fa'asuia no'o nga fataarunga'inga aaga ☆ te'ana God. Lautu 'i'oo agea 'ilo'oo, nga ta'a lo'oo te'efou tagila su'asuria nga 'ola lo'oo gila longoa suri'o, ngaia 'e 'ame to'o, ma gwa'a 'i'oo ma 'i'oo lo'o la'u mola suria nga Tagi ala Moses.

²⁵ “Ma fana nga ta'a na'a gila 'ame Jiu na'a gila tagoto'o, 'imeeru meru giri no'o faga, ma meru kwairii te'aga na nga 'ola lo'oo, na meru ala fafia: Gila sia 'ania mola fangalaa na'a gila tabo 'ania fana adalo, ma gila sia 'ania mola 'abu ma te'efuta 'ola na'a gila ri'oa, ma gila ka aga suriga fa'asia agemaninga.

²⁶ Na ruana gani, la Pol 'e leka fe'enia nga fai wane lo'oori, maka agea no'o suria nga falafala fana fa'akwarianga fe'eniga. Sui ma ngaia ka leka 'ubulana 'Ifi Abu na God, maka kwairii te'ana nga fataabu nga alata 'uta'i na nga fiu gani fana fa'akwaringa te'e sui ai, sui ma tagila bi'i kwatea nga tabonga aaga.

Gila gemasia la Pol

²⁷ Ma alata fiu gani lo'oori galangi sui, tani ta'a 'i Jiu fa'asia gule'e lefu 'i Eisia, gila agasia la Pol 'ubulana 'Ifi Abu na God. Ma gila ka fa'aogaria nga ta'a lo'oo, ma gila ka gemasia la Pol. ²⁸ Ma gila o'omae ma gila ka 'ilo'oo, “Ta'a lo'oo 'i Israel! Moru kwaibooni mai ameeru! Nga wane lo'oo ngaia 'e leka na nga fanua lo'oo te'efou fana fa'ananaulana ta'a lo'oo fana mala'ino'oni

na ta'a 'i Jiu, ma fana mala'ino'oni na nga tagi ala Moses fe'enia nga 'Ifi Abu lo'oo. Ma nga alata lo'oo, ngaia 'e talaia ta'a na'a gila 'ame Jiu fana 'ubulana 'Ifi Abu lo'oo, ma gila ka fa'asuaa no'o nga lefu lo'oo 'e abu.” ²⁹ (Gila iiria ni 'ola lo'oo, tofuna na'a gila agasia la Trofimus nga wane fa'asia 'i Efesas ngaia 'e nana'i fe'enia la Pol 'i Jerusalem na te'e gani ngaa'i, ma gila ka madafia iiria la Pol ngaia 'e talaia wane lo'oo na ngaia 'ame Jiu 'ubulana 'Ifi Abu na God.)

³⁰ Ma nga kwaifarifaringa ka tata'e 'ubulana fanua 'i Jerusalem te'efou, ma nga ta'a lo'oo gila ka totola mai te'efou, ma gila ka gemasia la Pol, ma gila ka tatale'enia fani maa fa'asia 'ubulana 'Ifi Abu na God. Ma te'e alata no'ona mola, gila ka bonosia no'o nga afirina sinama na 'Ifi Abu no'ona. ³¹ Alata nga ta'a lo'oo gila irito'ona fana 'agila kwa'ia la Pol, tani ta'a ngaa'i gila ka kwatea alafuunga fana wane ba'ita na fununga 'i Rom na nga kwaifarifaringa ba'ita 'e lau no'o 'ubulana fanua 'i Jerusalem.

³² Ma nga alata na'a wane ba'ita 'e longoa nga 'ola lo'oori, ngaia 'e leka, maka talaia mai ta'a na fununga aana fe'enia nga ta'a na'ona'o aaga, ma gila ka totola no'o fana lefu na'a ta'a lo'oo gila ogu ai. Ma nga alata na'a ta'a lo'oo gila agasia nga wane ba'ita lo'oori fe'enia nga ta'a ni fununga aana, gila bi'i mamalo fa'asia kwa'ilana la Pol. ³³ Alata nga wane ba'ita lo'oori 'e nigi, ngaia 'e leka te'ala Pol, maka gemasia. Sui ma ngaia ka iiria fana ta'a aana fana 'agila gaua 'ania rua me'e seni. Sui ma ngaia ka orisia ta'a lo'oo maka fata 'ilo'oo, “Ni dai lo'oo wane lo'oo, ma rianga 'utaa na'a ngaia 'e agea.” ³⁴ Tofuna nga ta'a lo'oo gila o'omae 'ania nga alafuunga 'e aula ne'e kwaitatari'a, nga wane ba'ita lo'oori ngaia ka bobolosia no'o 'olataa na'a gila ogaria fala Pol tofuna. Ngaia na'a ngaia 'e iiria no'o fana ta'a ni fununga aana, fana 'agila ngaria la Pol, ma gila arua 'ubulana nga 'ifi na ta'a ni fununga aana gila nana'i ai. ³⁵ Ma nga ta'a ni fununga aana gila ka talaia fana maana furi'i fanefanenga na 'ifi lo'oori, ma gila ka ngaria 'i langi, tofuna

☆ 21:24 Nambas 6:1-21

nga ta'a lo'oori gila kwaifarifari 'e ba'ita 'e iiki. ³⁶ Ma nga Jiu lo'oo gila ka leka burina fe'enia nga o'omaenga ma gila ka 'ilo'oo, "Kwa'ia 'ani mae! Kwa'ia 'ani mae!"

La Pol 'e alafuu fana to'ofonosilana 'i talana

³⁷ Nga alata nga ta'a ni fununga lo'oo gila sasari fana ru'unga 'i 'ifi fe'enia la Pol, ngaia ka fata 'ilo'oo fana wane ba'ita lo'oori, "Nau ku siria 'aku iiria te'e 'ola te'amu."

Ma nga wane ba'ita lo'oori ngaia ka orisia maka 'ilo'oo, "Welakau, 'Ino'ona mai 'i'oo su'a na alafuunga 'i Grik? ³⁸ 'Ino'ona ma 'i'oo nga wane laka'u 'i Ijip ne'e etaa nga fununga ba'ita 'ina'o, ma ngaia ka talaia nga fai to'oni (4,000) wane, ma gila ka leka fana 'ubulana gule'e lefu kwasi fe'enia nga naifi aaga fana fununga?"

³⁹ Sui ma la Pol ka lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Amoe! 'Inau nga wane 'i Jiu la'u mola, nau ku futa 'i Tarsus fanua ba'ita 'i Silisia. Nau ku orisi'o 'ani alami nau fana 'aku alafuu madi fana ta'a lo'oo."

⁴⁰ Sui ma nga wane ba'ita lo'oo ngaia ka alamia, ma la Pol ka ula 'i maana 'ifi lo'oori 'i langi, maka lalo mai 'ania nimana fana fa'aloololana nga ta'a no'ona. Nga alata gila nana'i aloalo, la Pol ka alafuu te'aga 'ania alafuunga na ta'a 'i Jiu.

22

¹ La Pol 'e fata 'ilo'oo, "Fu'uwane goru futa ma 'amooru gila ma'aa agu, moru gwaalongo madi mai fagu fana 'aku alafuu te'amooru tofunu ni 'ola lo'oo moru fata fafi nau 'idu'ai." ² Alata gila longoa ngaia 'e fata 'ania alafuunga na ta'a 'i Jiu, gila nana'i aloalo te'efou, ma la Pol ka fata maka alafuu 'ilo'oo, ³ "Nau nga wane 'i Jiu, mai nau ku futa 'i Tarsus, maa'e fanua 'ubulana gule'e lefu 'i Silisia, mai nau ku ba'ita mai 'i Jerusalem alata nau ku nanau 'ola fe'enia la Gamaliel.* Ma ngaia ka fa'ananau le'a agu 'ania lo'onga suria nga Tagi lo'oo la Moses 'e kwatea mai fana wawarifu dauru, mai nau ku siria la'u mola agelana nga 'olataa na'a God ngaia 'e siria, 'ilaka'u la'u na'a moru siria agelai lo'oo tala'ina. ⁴ Nau ku malate'ote'o la'u

mola na ta'a gila tagoto'o ala Jisas, mai nau ku kwa'iga. Nau ku gemasia la'u mola ni wane, ma nga ta'ageni, mai nau ku aruga 'ubulana 'ifi na lokafu. ⁵ Nga alafa ni suuabunga, ma nga ta'a ni fadafadanga adauru lo'oo, gila su'asuria ni 'ola lo'oo nau ku alafuu suria ngaia 'e kwala'imori. Ma gila kwatea no'o giringa fagu fana 'aku ngaria te'ana ta'a na'ona'o na nga Jiu 'i Damaskas. Ma gila ka arua no'o agu fana 'aku kwailo 'ofia nga ta'a gila tagoto'o ala Jisas, fana 'aku gemasiga, ma 'aku gauga, sui ma kua ori mai fe'eniga fani Jerusalem, fana nga ta'a na'ona'o lo'oo 'agila kwatea kwa'ikwa'inga faga.

⁶ "Na nga alata nau ku leka mai nau ku nigi galangia 'i Damaskas to'omia dalototo'o na gani, lebe ma nga kwangkanga 'e kwanga mai fa'asia 'i Langi maka lala no'o 'afui nau. ⁷ Mai nau ku 'esi nau no'o 'i wado, sui ma kua longoa nga kwale'e 'ola 'e fata 'ilo'oo fagu, 'Saul, Saul, 'uta'i na'a 'i'oo malate'ote'o agu?"

⁸ "Sui ma nau kua fata 'ilo'oo fana, 'Alafa, 'i'oo ni dai no'ona?"

"Ma nga kwale'e 'ola lo'oori ka lamadu'aa nau maka fata 'ilo'oo, 'Nau la Jisas wane 'i Nasaret lo'oo 'i'oo malate'ote'o agu.' ⁹ Ma ni wane lo'oo gila leka fe'eninau, gila agasia nga kwakwanga lo'oori, ma gila bobolosia nga fatalana wane ne'e alafuu fe'eninau. ¹⁰ Ma nau ku orisia 'ilo'oo, 'Alafa, 'olataa na'a nau taku agea?"

"Ma nga Alafa ka lamadu'aa nau maka fata 'ilo'oo, "Oi tata'e, moko leka fani Damaskas. Ma tagila kwairii te'amu na 'ola na'a nau ku sasaria fana 'i'oo 'ani agea.' ¹¹ Nga alata no'ona, nga maagu 'e logo no'o, tofunu nga kwakwanga lo'oori, ma nga ta'a na'a gila leka fe'eni nau, gila ka gema 'i ninimagu, ma gila ka talai nau no'o fani Damaskas.

¹² Ma te'e wane ngaia 'e nana'i 'i Damaskas latana la Ananaeas, ngaia nga wane ne'e iiri ba'ita na God, maka lo'o la'u mola suria nga tagi adauru 'i Jiu. Nga ta'a 'i Jiu lo'oo te'efou na'a gila nana'i 'i Damaskas, gila iiri ba'ita aana. ¹³ Ngaia 'e leka mai te'agu, maka fata 'ilo'oo,

* 22:3 Gamaliel ngaia wane ni kwaifa'ananaunga 'e taringa'i. Ta'a 'i Jiu su'ana le'a, ma gila iiri ba'ita ana.

'Wane golo futa Saul, 'oi aga no'o.'

"Ma nga alata no'ona mola, nau kua aga no'o. ¹⁴ Ma ngaia ka fata 'ilo'oo la'u fagu, "God na wawarifu dauru, ngaia firi'o, fana 'i'oo 'ani su'asuria nga kwaisiriinga aana, ma 'i'oo ko agasia nga Wane ni Taunga'inga Odo aana, ma 'i'oo ko longoa nga kwalana. ¹⁵ Ma 'i'oo to'o kwairii te'ana nga ta'a lo'oo suria nga 'ola na'a 'i'oo agasia ma 'i'oo longoa. ¹⁶ 'Ilo'oo ma nga 'olataa na'a 'i'oo mamania la'u? Tata'e no'o, 'i'oo 'ani naru-abu, ma 'i'oo ko fo'asia nga Alafa, fana 'ani 'olafanataa na rianga amu."

¹⁷ "Sui mai nau ku ori la'u mola fani Jerusalem, ma alata nau ku fo'a 'ubulana nga 'Ifi Abu na God, nau ku agasia nga faata'inga, ¹⁸ mai nau ku agasia nga Alafa, ma ngaia ka fata 'ilo'oo fagu, "Oi leka 'aferu fa'asia 'i Jerusalem, tofuna nga ta'a lo'oo gila sia tagoto'o mola na fatalamu suri nau."

¹⁹ Ma nau ku fata 'ilo'oo, "Alafa, gila su'a mola ai laka'u nau ku leka 'ubulana 'ifi ni fo'anga lo'oo, mai nau ku gemasia nga ta'a gila tagoto'o amu, mai nau ku labusiga la'u mola. ²⁰ Ma alata na'a ta'a lo'oo gila kwa'ia la Stifin, nga wane ne'e kwairii suri'o, nau ku nana'i la'u mola 'i no'ona, mai nau ku ala fafia nga 'ola na'a gila agea aana, mai nau ku kwaibooni fana aganga suria nga ruu tekwa aaga."

²¹ Tafe'ua nga Alafa 'e fata 'ilo'oo fagu, "Oi leka fa'asia 'i Jerusalem, tofuna nau taku ale'o lalau te'ana nga ta'a na'a gila 'ame Jiu."

²² Nga oguogunga lo'oo gila gwaalongo fala Pol leleka ma ngaia ka iiria no'o nga 'ola suria nga ta'a na gila 'ame Jiu. Ma alata gila longoa nga 'ola lo'oori, gila bi'i o'omae ma gila ka 'ilo'oo, "Mooru ngaria kau, ma moru kwa'ia! Ngaia 'ame to'omia no'o fana ngaia 'ani moori." ²³ Gila o'omae, ma gila ka to'osia nga ruu tekwa aaga, ma gila ka 'ui 'ania furfuru na wado 'ubulana lalo, fana 'ani faate'enia nga ogarianga aaga ne'e ba'ita. ²⁴ Ma nga wane ba'ita ni fununga 'i Rom, ngaia ka iiria fana ta'a aana fana 'agila talaia la Pol 'ubulana 'ifi, maka iiria 'agila labusia, fana 'agila daria 'olataa ne'e kwatea ma Jiu lo'oo gila ka o'omae fafia 'ilo'oo. ²⁵ Tafe'ua alata gila

gaua la Pol fana labusilana, ngaia 'e fata 'ilo'oo fana te'e wane ba'ita ni fununga, "Ino'ona ma ngaia odo mola 'ubulana tagi adauru 'i Rom fana 'amoru labusi nau, nga wane 'i Rom na'a moru 'ame sufa nau 'ua?"

²⁶ Alata na'a wane ba'ita ni fununga lo'oori 'e longoa nga 'ola lo'oori, ngaia 'e leka te'ana wane ba'ita aana, maka orisia maka 'ilo'oo, "Olataa lo'oo 'i'oo agea welakau? Nga wane lo'oo ngaia nga wane 'i Rom!"

²⁷ Sui ma wane ba'ita no'ona 'e leka te'ala Pol, maka orisia 'ilo'oo, "Kwairii madi mai te'agu, 'ilo'oo ma 'i'oo nga wane 'i Rom lo'oo?"

Sui ma la Pol 'e lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Kiu, ngaia 'e to'o."

²⁸ Ma nga wane ba'ita lo'oo ka fata 'ilo'oo, "Nau nga wane 'i Rom la'u mola, tofuna nau ku fori 'ania bata 'e ba'ita."

Ma la Pol ka fata 'ilo'oo, "Nau nga wane 'i Rom, tofuna nau ku futa na wane 'i Rom."

²⁹ Ma nga ta'a na'a gila ula galangia fana kwa'ilana ma orisilana, gila ka 'idu fa'aburi fa'asia. Ma nga wane ba'ita lo'oori la'u mola, alata ngaia 'e su'aai na'a la Pol ngaia nga wane 'i Rom, ngaia 'e ma'u, tofuna ngaia 'e gaua 'ania nga seni.

La Pol 'e ula 'i na'ona nga ta'a lo'oo ni fadafadanga 'i Jiu

³⁰ Nga wane ba'ita lo'oo na fununga, ngaia 'e siria 'ani su'a le'a na 'olataa na'a Jiu lo'oo gila aole'ekwala 'ania fafia la Pol tofuna. Nga ruana gani, ngaia 'e alea nga ta'a aana, fana 'agila rubea no'o nga seni lo'oo fa'asia la Pol, ma ka kwatea alafuunga fani fataabu ba'ita ma nga ta'a lo'oo ni fadafadanga 'i Jiu fana 'agila ogu. Sui ma ngaia ka talaia kau la Pol, maka fa'aula 'i na'ona nga oguogunga na ta'a ni fadafadanga no'ona alata na'a gila ogu.

23

¹ Ma la Pol 'e bubu tegela fana ta'a na'ona'o lo'oori na'a gila ogu, maka fata 'ilo'oo, "Ta'a ni futanga agu 'i Israel, nau ku 'ame maila na'ona God tofuna nau ku agea nga taunga'inga ngaia 'e iiria agu leleka maka nigi tala'ina lo'oo." ² Alata la Pol ngaia 'e fata 'ilo'oo, nga alafa ni suuabunga la Ananaeas 'e fata 'ilo'oo fana ta'a na'a

gila ula galangia la Pol fana 'agila fida 'usia fokana. ³Ma la Pol ka fata 'ilo'oo fana, “God ngaia te'e fidari'o, tofunu 'i'oo 'ilaka'u nga bani laka'u gila bunia 'e kwakwao'a fana tanibiri'alai 'ania biri. 'I'oo nana'i 'i lo'oo la'u mola fana nga 'efasilagu na nga Tagi ala Moses. Ma gwa'a 'i'oo, ma 'i'oo 'ame lo'o mola suria nga tagi lo'oo alata 'i'oo iiria 'agila fidari nau!”

⁴Ma nga ta'a na'a gila ula galangia la Pol, gila longoa, ma gila ka fata 'ilo'oo fana, “'I'oo sia fata ngadaa mola nga alafa ni suuabunga na God wela kau!”

⁵Ma la Pol 'e lamadu'aga maka 'ilo'oo, “Fu'uwane agu 'i Israel, nau ku 'ame su'aai ngaia nga alafa ni suuabunga. Tofuna nga Girigiringa Abu ngaia 'e iiria, “'I'oo sia fata ngadaa mola nga wane ba'ita amu.” ✧

⁶Ma alata la Pol 'e agasia tani wane ngaa'i na ta'a ni fadafadanga lo'oori na Sadusi, ma tani ta'a na Farasii, ngaia 'e fata ba'ita fana oguogunga lo'oori maka 'ilo'oo, “Ta'a ni futanga agu 'i Israel, 'inau na Farasii, nga wela na nga Farasii. Ma gila ka eefasi nau tofunu nau ku tagoto'o na nga ta'a na'a gila mae, God te'e tata'ega la'u fana nga mooringa.”

⁷Ma nga alata ngaia 'e iiria nga alafu-unga lo'oori, nga Farasii ma nga Sadusi, gila ka eta fana kwaitatariinga, ma nga oguogunga lo'oori ka to'ole'eniga na rua oguogunga na ta'a lo'oo. ⁸Gila to'ole'eniga tofunu nga Sadusi lo'oo gila iiria lauta wane 'e mae, ngaia 'e 'ato 'ani moori la'u, ma gila iiria la'u mola gwa'a te'efuta enselo, ma anoe 'ola ma gila 'ame nana'i. Tafe'ua nga Farasii gila tagoto'o na oru 'ola lo'oo. ⁹Ma nga o'omaenga bi'i ba'ita faga kwairiu, ma tani wane ngaa'i ni kwaifa'ananaunga na tagi na'a gila Farasii la'u mola, gila ula, ma gila ka fata tegela'a ma gila ka 'ilo'oo, “Amoe! Meeru meru 'ame daria nga 'ola 'e kuta na wane lo'oo! Bala nga anoe 'ola, 'amoe ma enselo ta'ua lo'oo ngaia 'e alafuu 'ania.”

¹⁰'Ilo'oo, ma nga kwaifarifaringaa ba'ita 'e iiki ka tata'e, ma nga wane ba'ita ni fununga, ngaia ka ma'u fa'asia gila ta kwa'ia

la Pol. Ma ngaia ka iiria fana ta'a lo'oo ni fununga no'ona, 'agila leka te'ana oguogunga lo'oo fana 'agila talaia la Pol fa'asiga fana 'ubulana 'ifi na ta'a ni fununga.

¹¹Na logo no'ona nga Alafa 'e ula galangia la Pol maka fata 'ilo'oo, “'I'oo sia ma'u mola. 'I'oo alafuu no'o suri nau lo'oo 'i Jerusalem, ma 'i'oo to'o agea 'ilo'oo la'u mola 'i Rom.”

Gila fadaa fana kwa'ilana la Pol

¹²'Usu'usugani no'ona, tani ta'a na Jiu gila ka ogu, ma gila ka fadaa fana kwa'ilana la Pol. Gila ka fataarunga'i gila sia 'ania mola te'efuta fangalaa, ma gila sia go'ufia mola te'efuta me'e ka'o, leleka maka nigi na alata gila kwa'ia la Pol. ¹³Ngaia 'e to'omia fai akwale'e wane maka aba na gila launga'i oguogu na fadafadanga lo'oori.

¹⁴Sui ma gila ka leka te'ana ni fataabu ba'ita no'ona ma nga ta'a na'ona'o 'i Jiu, ma gila ka fata 'ilo'oo, “Meeru meru fa-taarunga'i mai meru sia 'ania mola te'efuta fangalaa leleka ma meru ka kwa'ia la Pol.” ¹⁵Ngai lo'oo, mooru fe'enia ni wane ni fadafadanga lo'oo, 'amoru kwa-tea alafuunga fana nga wane ba'ita ni fununga lo'oo 'i Rom, fana ngaia 'ani talaia mai la Pol te'amooru. Ta'amoru koto iiria moru siria 'amoru longoa ni alafu-unga ngaa'i la'u suria ni 'ola na ngaia 'e agea. Tafe'ua meeru tameru sasari fana kwa'ilana 'ina'ona ngaia 'e nigi lo'oo.”

¹⁶Tafe'ua alata nga iniini ala Pol ngaia 'e longoa nga fada'olanga lo'oori, ngaia 'e leka 'i 'ifi na ta'a ni fununga lo'oo, maka kwairii te'ala Pol. ¹⁷Alata la Pol ngaia 'e longoa, ngaia 'e soea mai te'e wane ni fununga, maka fata 'ilo'oo te'ana, “'Oi talaia kau nga wane alakwa lo'oo te'ana nga wane ba'ita amu, tofunu ngaia 'e siria 'ani iiria te'e 'ola te'ana.” ¹⁸Sui ma nga wane na fununga lo'oo ka talaia nga wane alakwa lo'oori te'ana wane ba'ita aaga, maka fata 'ilo'oo, “Nga wane laka'u ngaia 'e nana'i 'ubulana 'ifi na lokafu latana la Pol ngaia 'e soe nau 'aku talaia mai wane alakwa lo'oo te'amu, tofunu ngaia 'e siria 'ani iiria te'e 'ola te'amu.”

¹⁹ Ma nga wane ba'ita lo'oori 'e gema na nimana nga wane alakwa lo'oori maka talaia kau, ma nga alata te'i 'agaa'a no'o 'i talagaa'a, ngaia ka fata 'ilo'oo, "Olataa na'a 'i'oo siria 'i'oo 'ani kwairii ai te'agu?"

²⁰ Sui ma nga wane alakwa lo'oori ka fata 'ilo'oo fana, "Tani wane 'i Jiu, gila ala fafia 'e sui no'o, 'i gani tagila leka mai 'agila kwaisoe amu fana 'i'oo 'ani talaia la Pol la'u mola fana nga lefu na'a ta'a lo'oo ni fadafadanga gila ogu ai, fana 'agila daria kwala'imori na nga 'olataa na'a ngaia 'e agea. ²¹ Tafe'ua 'i'oo sia lo'o mola suriga, tofuna fai akwale'e wane maka aba na gila nagwa mamania fana kwa'ilana. Tofuna gila alanga'i te'efou no'o fana gila sia keto mola, ma gila sia go'u mola, leleka ma gila ka kwa'ia la Pol. Ma gila sasari no'o, ma nga 'ola na'a gila mamania mola, na'a nga fatalamu."

²² Sui ma nga wane ba'ita lo'oo ka fata 'ilo'oo fana wane alakwa lo'oori, "I'oo sia kwairii mola ai te'ana te'efuta wane na'a 'i'oo kwairii te'agu 'ania nga 'ola lo'oo." Sui ma ngaia ka alamia fana 'ani leka no'o.

Gila kwatea la Pol te'ala Filiks nga wane ba'ita 'i Sesarea

²³ Sui ma nga wane ba'ita ni fununga lo'oo, ngaia 'e soea mai rua wane na gala ba'ita 'i olofana tegelangaa aana, maka fata 'ilo'oo fagaa'a, "Molo sasaria rua tangale'e wane ni fununga lo'oo fana lekanga fana fanua 'i Sesarea, fe'enia fiu akwale'e wane fana lekanga fofona hos, ma rua tangale'e wane ngaa'i na'a gila dau na sua, 'agila sasaria fana lekanga na mule mae 'ola na logo tala'ina. ²⁴ Ta'amoru arua hos ngaa'i fala Pol 'ani ta'e 'i fofona, ma tamooru folo le'a 'afuia, ma tamooru talaia te'ala Filiks nga wane ba'ita 'i Sesarea."

²⁵ Sui ma wane ba'ita ni fununga ka giria no'o alafuunga fala Filiks maka 'ilo'oo,

²⁶ "Nau la Kladius Lisias, nau ku giri kau famu nga wane ba'ita la Filiks. Nau ku siria 'aku alafuu madi fe'eni'o.

²⁷ Nga ta'a 'i Jiu gila gemasia nga wane lo'oo, ma gila ka galangi kwa'ia. Alata nau ku to'o daria ngaia nga wane 'i Rom, nau ku leka fe'enia ni wane ni fununga agu, ma meru ka lafua fa'asia.

²⁸ Ma tofuna nau ku siria 'aku su'asuria 'olataa na'a gila aole'ekwala fafia tofuna, nau ku talaia te'ana nga ta'a ni fadafadanga 'i Jiu.

²⁹ Tafe'ua mai nau ku daria ngaia 'ame agea mola te'efuta 'ola ne'e to'omia fana 'agila kwa'ia ma gila ka arua 'ubulana 'ifi na lokafu. Gila aole'ekwala mola fafia tofuna nga tagi aaga 'i talaga.

³⁰ Ma alata nau ku longoa Jiu gila fadaa no'o alata fana kwa'ilana, nau ku manata fana aelana kau te'amu. Ma nau ku kwairii no'o te'ana ta'a na'ona'o aaga fana 'agila sufaa 'i na'omu, tofuna 'i'oo na nga wane ba'ita."

³¹ Sui ma nga ta'a ni fununga lo'oo gila ka lo'oo no'o suria nga 'olataa na'a wane ba'ita 'e iiria. Ma gila ka talaia la Pol na nga logo lo'oori leleka ma gila ka nigi na fanua 'i Antipatris. ³² Na ruana gani, nga ta'a ni fununga lo'oo na'a gila leka na 'a'aega, gila ka ori no'o fani 'ifi aaga 'i Jerusalem. Ma nga ta'a ni fununga na'a gila leka fofona hos, gila ka leka no'o fe'enia la Pol. ³³ Gila talaia maka nigi na fanua 'i Sesarea, ma gila ka kwatea no'o girigiringa laka'u fala Filiks nga wane ba'ita, ma gila ka 'akwasia no'o la Pol te'ana.

³⁴ Alata nga wane ba'ita lo'oo ngaia 'e idumia nga girigiringa lo'oori 'e sui, ngaia 'e orisia la Pol na nga gule'e lefu na'a ngaia 'e leka mai fa'asia. Alata ngaia 'e longoa ngaia 'e leka mai fa'asia Silisia, ³⁵ ngaia ka fata 'ilo'oo, "Nau taku longoa no'o nga alafuunga amu na alata ta'a na'a gila aole'ekwala fafi'o gila nigi mai." Sui ma ngaia ka iiria fana ta'a ni fununga aana lo'oo 'agila folo le'a 'usia la Pol 'ubulana 'ifi ba'ita na'a la Herod 'e launge'enia.

24

Ta'a 'i Jiu gila aole'ekwala fafia la Pol 'i na'ona la Filiks

¹ Burina nima maa'e gani 'e sui mola, la Ananaeas nga alafa ni suuabunga 'e leka fana fanua 'i Sesarea fe'enia tani wane na'ona'o 'i Jiu, ma te'e wane latana la Tertulus na'a ngaia 'e su'asuria nga tagi lo'oo. Gila leka mai 'i na'ona la Filiks nga wane ba'ita, ma gila ka aole'ekwala fafia la Pol. ² Sui ma gila ka soea mai la

Pol, ma la Tertulus ka tala'ae fana fatanga no'o fafia te'ala Filiks maka 'ilo'oo, "Wane ba'ita, tofunu nga kwaitalainga na su'a'ola amu ngai lo'oo goru to'o na aloalonga suria ni alata 'e aburu. Ma lo'oo 'i'oo agea ni lamadu'aanga 'e aula le'a fameeru ta'a 'i Jiu. ³ Ma meeru te'efou meru baole'a ba'ita fana ni 'ola lo'oo, ma meru ka tafe'o 'e iiki. ⁴ Aia, nau ku 'ame siria no'o ngarilana alata amu 'ani lalau. Lo'oo nau ku orisi'o fana 'i'oo 'ani gwaalongo madi mai fana nga alafuunga ko'uko'uta ameeru na'a nau 'aku kwatea kau. ⁵ 'Ameeru meru daria nga wane lo'oo 'e fa'aogariaa nga ta'a lo'oo. Ngaia 'e kwaifarifari fe'enia Jiu fofona fanua lo'oo 'i wado te'efou, ma ngaia nga wane ba'ita la'u mola na oguogunga na ta'a lo'oo na'a gila fa'alataga 'ania Nasarene.

⁶⁻⁸ Ma ngaia ka irito'ona la'u mola fana malangadalana nga 'Ifi Abu na God. Ngai lo'oo alata 'imeeru meru agasia, ma 'imeeru meru ka gemasia no'o.* Lauta 'i'oo orisia nga wane lo'oo, 'i'oo to'o daria 'i talamu nga 'ola lo'oo meru aole'ekwala 'ania fafia ngaia 'e kwala'imori." ⁹ Ma nga ta'a lo'oo 'i Jiu la'u mola na'a gila nana'i 'i no'ona, gila iiria nga 'ola lo'oo la Tertulus 'e iiria ngaia 'e to'o, ma gila ka aole'ekwala la'u mola fafia la Pol.

Fatanga ni kwaito'ofonosinga ala Pol 'i na'ona la Filiks

¹⁰ Sui ma wane ba'ita lo'oo la Filiks 'e lalofia la Pol fana 'ani alafuu, ma la Pol ka fata 'ilo'oo, "Nau ku su'aai 'i'oo kwaisufai lo'oo 'e aburu no'o mai suria ni farisi 'e aula, mai nau ku baole'a fana nga to'ofonosilagu 'i na'omu. ¹¹ Ngaia nga akwale'e gani ma ruaai 'e sui no'o burina na'a nau ku leka fani Jerusalem fana fo'asilana God. Lauta 'i'oo orisia nga ta'a lo'oo, 'i'oo to'o daria 'i talamu na'a nau ku alafuu kwala'imori. ¹² Ma ni Jiu lo'oo gila 'ame daria mola na'a nau ku orisu'usu'u fe'enia te'efuta wane 'ubulana 'Ifi Abu na God, ma gila 'ame dari nau na'a nau ku kwaingengei fe'enia te'efuta wane 'i 'ubulana 'ifi ni fo'anga, 'amoe ma na te'efuta lefu 'ubulana fanua 'i Jerusalem.

¹³ Ma gila 'ame to'omia no'o fana kwatelana te'efuta 'ola te'amu, fana 'agila fa'ato'oa na 'olataa na'a gila aole'ekwala fafi nau tofunu. ¹⁴ Nau ku iiria nga 'ola kwala'imori te'amu: Nau ku fo'asia God na koko'o ameeru 'ania lekanga suria falafala na Alafa na ta'a lo'oo gila iiria ngaia 'ame to'o. Mai nau ku tagoto'o la'u mola na ni 'ola lo'oo te'efou na'a la Moses ma ni profet gila giria 'ubulana Girigiringa Abu. ¹⁵ Ma nau ku tagoto'o na God 'ilaka'u la'u mola 'igila, na God te'e tata'ea nga ta'a lo'oo te'efou fa'asia nga maenga, nga ta'a na gila le'a ma nga ta'a gila ria. ¹⁶ Ma ngaia na'a, nau ku irito'ona fana agelana ni 'ola le'a lo'oo, fana 'inau ku sia maila la'u 'i maana God ma nga ta'a lo'oo.

¹⁷ "Ni farisi 'e aula nau ku 'akwasia no'o 'i Jerusalem, ma lo'oo nau ku ori la'u mai lo'oo fana 'aku kwatea bata fana ta'a gila galafa'a 'i Jiu ma fana kwatelana tabonga fana God la'u mola. ¹⁸ Ma alata nau ku agea ni 'ola lo'oori, gila agasi nau 'ubulana 'Ifi Abu na God burina nau ku fa'asuia no'o fa'akwaringa 'i maana God. Ma ta'a 'e aula ka 'amoe no'o fe'eninau na alata no'ona, ma te'efuta ngada 'olanga 'ame lau. ¹⁹ Tafe'ua tani ta'a 'i Jiu fa'asia gule'e lefu 'i Eisia gila nana'i no'ona. Ma ngaia to'omia fana 'agila leka la'u mola mai 'i na'omu, fana 'agila aole'ekwala fafi nau lauta gila su'aai te'efuta 'ola na'a nau ku agea maka kuta. ²⁰ Ma nga ta'a na gila nana'i lo'oo, gila su'aai alata gila aole'ekwala fafi nau 'i na'ona nga ta'a lo'oo ni fadafadanga ameeru 'i Jiu, gila 'ame daria nga te'efuta 'ola na'a nau ku agea 'e ria. ²¹ Te'e 'ola no'o 'inau ku iiria 'i no'ona, bala ngaia 'e fa'aogariaa nga ta'a aaga ne'e 'ilo'oo, 'Mooru sufa nau tofunu nga tagoto'onga agu na nga ta'a na'a gila mae no'o, tagila moori la'u mola.' "

²² Sui ma la Filiks, wane ne'e su'a le'a no'o na nga Falafala na Alafa, ngaia 'e iiria aaga 'agila noto no'o. Ma ngaia ka fata 'ilo'oo, "Alata la Lisias nga wane ba'ita ni fununga 'e nigi mai, nau taku fa'asuia nga kwaisu-faingaa lo'oo." ²³ Ma ngaia ka iiria fana te'e

* **24:6-8** Tani girigiringa 'ua gila ladoa verse 7 'ilo'oo: Ma meeru ka fadaa fana 'efasilana 'i suria nga falafala ameeru. Tafe'ua ma la Lisias, nga wane ba'ita ka lafua fa'asi ameeru. Sui mala Lisias ka kwatea fatalana fana ni dai na gila to'o na aole'ekwala fafia 'agila leka mai te'amu.

wane ba'ita ni fununga lo'oo 'agila 'abelo le'a 'ania la Pol, ma ngaia 'ame gaua mola 'ania seni ma ngaia ka alamia ni wane ni kwaimaanga aana 'agila leka te'ana, ma 'agila kwate ni 'ola la'u mola fana.

La Filiks fe'enia noni aana gala gwaa-longo fana fatalana la Pol

²⁴ Burina tani gani ngaa'i 'e sui no'o, la Filiks fe'enia noni ana ni Drusila, noni 'i Jiu, gala ka soea mai la Pol fana 'agala gwaa-longo fana. Ma la Pol ka alafuu suria nga tagoto'onga ala Jisas Kraes. ²⁵ Tafe'ua mala Pol 'e alafuu la'u mola suria nga odonga, maka iiria na'a ta'a gila sia agea mola suria nga kwaisiriinga 'e ria na noniga, maka fata la'u mola suria nga gani na'a God te'e kwaisufai na ta'a te'efou. Ma alata gala longoa no'o ni 'ola lo'oo, la Filiks ka ma'u, maka fata 'ilo'oo, "Oi leka no'o kau. Nau taku soe'o la'u mai na alata matari na'a ngaia 'e wataga fagu." ²⁶ Nga alata no'ona la'u mola, ngaia 'e madafia iiria la Pol te'e kwatea bata fana 'ani rubea fa'asia 'ifi na lokafu. Ngaia 'e 'ilo'oo tofuna ngaia 'e soea mai furifuri fana 'ani alafuu fe'enia suria ni alata 'e aula.

²⁷ Burina rua farisi lo'oo 'e sui mola, la Porsius Festus 'e leka mai maka lamadu'aa la Filiks nga wane ba'ita no'ona. Tafe'ua tofuna la Filiks 'e siria nga Jiu lo'oo 'agila aile'a fe'enia, ngaia 'ame alamia la Pol 'ani leka fa'asia 'ubulana 'ifi na lokafu.

25

La Pol 'e kwaisoe fana lekanga te'ana kiingi 'i Rom

¹ Ma nga oruna gani 'i burina la Festus 'e nigi na fanua 'i Sesarea fana 'ani eta nga ba'itangaa aana, ngaia 'e leka fani Jerusalem. ² Ma ni fataabu ba'ita, ma nga ta'a na'ona'o 'i Jiu, gila ka kwairii te'ala Festus 'ania ni 'ola na'a gila aole'ekwala 'ania fafia la Pol. ³ Ma gila ka 'unea la Festus fana ngaia 'ani alea la Pol fani Jerusalem, tofuna gila fadaa no'o fana kwa'ilana suria tala. ⁴ Ma la Festus 'e lamadu'aga maka fata 'ilo'oo, "La Pol ngaia 'e nana'i 'ubulana 'ifi na lokafu 'i Sesarea. Mai nau galangi kua ori la'u mola no'ona. ⁵ Lauta ngaia 'e agea ta 'ola 'e kuta, tamoru kwatea ta'a na'ona'o 'amooru fana 'agila leka fe'eni nau fani

Sesarea ma tagila aole'ekwala no'o fafia 'i no'ona."

⁶ Sui ma la Festus ka nana'i mola 'i Jerusalem suria nga kwaru gani 'amoe ma nga akwale'e gani la'u, sui ma ngaia ka ori fani Sesarea. Aia, ma gani 'i burina, la Festus 'e leka maka nana'i na lefu ni kwaisufaingaa, sui maka iiria aaga 'agila talaia mai la Pol te'aga. ⁷ Ma alata la Pol ngaia 'e nigi, nga ta'a 'i Jiu gila leka mai fa'asia 'i Jerusalem, gila ka ula 'afuia, ma gila ka aole'ekwala fafia 'ania ni 'ola 'e aula maka ria 'e iiki na'a gila 'ame to'omia 'agila fa'ato'oa no'o. ⁸ Tafe'ua mala Pol 'e fata ni to'ofonosilana, maka 'ilo'oo, "Nau ku 'ame agea mola te'efuta 'ola 'e ria ne'e ngadaa nga tagi ameeru na Jiu, 'amoe ma nga 'Ifi Abu na God, 'amoe nga kiingi 'i Rom."

⁹ Ma tofuna la Festus 'e siria nga Jiu lo'oo 'agila aile'a fe'enia, ngaia 'e orisia la Pol maka 'ilo'oo, "Ilo'oo ma, 'i'oo 'uri 'ani leka fani Jerusalem, fana 'aku sufa'o 'i no'ona 'ania ni 'ola na'a gila iiria suri'o?"

¹⁰ Sui ma la Pol 'e lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Lefu fana kwaisufaingaa lo'oo, nga kiingi 'i Rom 'e arua 'aku ula no'o ai. Lo'oo na'a lefu 'e to'omia sufalagu no'o ai. Nau ku 'ame agea mola te'efuta 'ola 'e ria fana ta'a lo'oo 'i Jiu. Ma 'i'oo su'a le'a no'o ai te'efou. ¹¹ Lauta 'inau ku mousia nga tagi lo'oo maka to'omia 'i'oo 'ani sufa nau fana maenga, nau ku sia kwaisoe mola fana 'aku 'akwa fa'asia. Tafe'ua alafuunga aaga na'a gila aole'ekwala fafi nau tofuna, ngaia 'ame to'o, ma ngaia 'ame odo no'o fana te'efuta wane lo'oo 'ani kwate nau faga. Ma nau ku kwaisoe fana lekanga te'ana kiingi 'i Rom fana ngaia 'ani kwate kwaisufaingaa fagu."

¹² La Festus 'e alafuu fe'enia nga ta'a lo'oo na'a gila kwaibooni fana kwaisufaingaa, sui ma ngaia ka fata 'ilo'oo fala Pol, "Tofuna 'i'oo kwaisoe fana lekanga te'ana nga kiingi 'i Rom, 'i'oo to'o leka te'ana."

La Pol ngaia 'e alafuu fala Agripa ma ni Bernis

¹³ Burina tani gani ngaa'i 'e sui mola, la Agripa nga wane ba'ita fe'enia wanena geni ni Bernis, gala ka nigi 'i Sesarea fana 'agila agasia la Festus ma gila ka fata kwaloa fana taunga'inga fooru lo'oo ngaia

te'e agea. ¹⁴ Alata gala nana'i 'i Sesarea suria ni gani lo'oori, la Festus 'e kwairii te'ala Agripa na alafuunga lo'oo suria la Pol. Ngaia ka fata 'ilo'oo, "Te'e wane gila arua 'ubulana 'ifi na lokafu alata la Filiks ngaia 'e ba'ita mai, alata nau ku 'ame nigi 'ua. ¹⁵ Ma alata nau ku leka kau fani Jerusalem, ni fataabu ba'ita 'i Jiu, ma ta'a na'ona'o aaga, gila ka aole'ekwala fafia, ma gila ka soe nau fana 'aku kwaisufai fana kwa'ilana. ¹⁶ Tafe'ua mai nau ku fata 'ilo'oo faga, 'Nga falafala ameeru ta'a 'i Rom 'amoe fana ameru sufaa te'efuta wane 'i na'o alata ngaia 'ame fata ni to'ofonosilana 'ua 'i maana nga ta'a na'a gila aole'ekwala fafia.' ¹⁷ Ma alata gila nigi mai lo'oo 'i Sesarea, nau ku to'oru na lefu fana kwaisufai na ruana gani, mai nau ku iiria fana ta'a ni fununga no'ona 'agila talaia mai nga wane no'ona te'agu.

¹⁸ Tafe'ua ma nga ta'a na'a gila aole'ekwala fafia, gila ka ula, ma gila 'ame aole'ekwala mola fafia na ta 'ola ne'e ria na'a nau ku madafia fana 'agila iiria. ¹⁹ Ola na gila orisu'usu'u ai fe'enia na falafala fana fo'osilana God aaga fe'enia te'e wane na'a latana la Jisas. La Jisas lo'oori ngaia 'e mae no'o, ma la Pol 'e iiria ngaia 'e moori la'u mola. ²⁰ Ma tofuna nau ku 'ame su'aai na'a nau taku sufaa 'uta'i na 'ola lo'oo, nau ku orisia la Pol lauta ngaia 'e 'uri 'ani leka fani Jerusalem fana nau 'aku sufaa na ni 'ola lo'oo 'i no'ona.

²¹ Tafe'ua ma la Pol 'ame ala fafia, maka kwaisoe fana 'ani to'oru mola 'ubulana 'ifi na lokafu, ma 'ani leka te'ana nga kiingi 'i Rom fana ngaia 'i talana na'a te'e fa'aodoa. Ngaia lo'oo, nau ku iiria gila sia rubea mola fa'asia 'ubulana 'ifi na lokafu, leleka maka nigi na alata ne'e to'omia fana 'agila alea te'ana nga kiingi 'i Rom."

²² Sui ma la Agripa ka fata 'ilo'oo fala Festus, "Nau ku siria la'u mola longolana wane lo'oo."

Ma la Festus ka lamadu'aa maka fata 'ilo'oo, "T'oo to'o longoa no'o 'i gani."

²³ Na ruana gani, la Agripa fe'enia ni Bernis gala nigi mai, ma nga ta'a gila agea ni 'ola 'e aula suria falafala aga fana 'agila fa'aba'ita gaa'a. Ma gala ka ru'u 'ubulana 'ifi ba'ita fana ogunga fe'enia nga ta'a ba'ita

na fununga lo'oo, ma ta'a na'ona'o 'ubulana ma'e fanua no'ona. Sui ma la Festus ka fata fana ta'a ni fununga fana 'agila talaia mai la Pol. ²⁴ Ma la Festus ka fata 'ilo'oo, "Agripa, wane ba'ita, fe'enia nga ta'a na'a moru ogu mai 'i lo'oo, moru agasia nga wane na'a latana la Pol. Ni Jiu na gila nana'i 'i lo'oo 'i Sesarea ma nga Jiu na'a gila nana'i 'i Jerusalem, gila aole'ekwala fafia, ma gila ka o'omae ma gila ka orisi nau fana 'aku kwa'ia 'ani mae.

²⁵ Tafe'ua alata nau ku kwaisufai ana, nau ku 'ame daria nga te'efuta 'ola na'a ngaia 'e agea 'e ria fana 'agila kwa'ia 'i tofuna 'ani mae. Tafe'ua ngaia ka kwaisoe fana ngaia 'ani leka te'ana kiingi adauru 'i Rom. Ngaia lo'oo, nau ku alea te'ana nga kiingi 'i Rom. ²⁶ Tafe'ua nau ku 'ame to'o na 'ola 'aku giria te'ana kiingi suria nga kutanga na wane lo'oo. Ngai lo'oo, nau ku talaia mai te'amu la Agripa, nga wane ba'ita, mai amooru nga ta'a lo'oo te'efou, fana 'amoru kwaibooni agu fana dari-lana te'efuta 'ola kwala'imori fana giringa suria. ²⁷ Tofuna 'ame le'a fana 'aku kwatea kau nga wane ne'e nana'i 'ubulana lokafu fana kiingi 'i Rom, lauta nau ku 'ame faata'i wataga na 'ola lo'oo na'a gila aole'ekwala fafia tofuna."

26

La Pol 'e to'ofonosia ngaia 'i talana 'i na'ona la Agripa

¹ La Agripa 'e fata 'ilo'oo fala Pol, "Ngaia 'e to'omia mola fana 'i'oo 'ani kwairii te'ameeru 'ania manatalamu."

Ma la Pol ka tagwala nga nimana fana 'ani faate'enia ngaia 'ani alafuu, maka to'ofonosia ngaia 'i talana 'ilo'oo, ² "Agripa, wane ba'ita, nau ku aile'a, tofuna nau ku to'omia 'aku kwairii te'amu fana to'ofonosilagu na nga 'ola na'a Jiu gila aole'ekwala fafi nau 'ania. ³ Nau ku aile'a 'e iiki, tofuna 'i'oo su'a le'a na falafala adauru Jiu fe'enia ni 'ola meru orisu'usu'u du'ai. Nau ku orisi'o, fana 'i'oo 'ani gwaalongo aloalo madi mai fagu.

⁴ "Aia, nga Jiu lo'oo te'efou gila su'ana falafala agu 'ita mai na alata ku sika'u. Gila ka su'asuria nga nana'ilagu 'i fanua agu, ma nana'inga agu 'i Jerusalem. ⁵ Gila su'a agu 'e aburu no'o ma lauta gila 'uri,

gila su'asuria 'agila kwairii la'u mola suria na 'inau nga wane na Farasii la'u mola ma 'inau ku dau la'u mola suria falafala aaga, 'ita mai na alata nau ku alakwa. Ma fufu'iwane ameeru na Farasii gila tegela'a fana daunga suria nga tagi lo'oo na God 'e riufia la'u mola ta'a te'efou. ⁶ Ma alata lo'oo ta'a 'i Jiu gila siria 'agila sufa nau, tofuna nau ku kwaimamani no'o fana 'ola na'a God ngaia 'e fataarunga'i 'ania fana koko'o adauru. ⁷ Ma ngaia no'o na'a ni 'ola laka'u nga akwale'e fufutalaa ma ru-aai adauru gila mamania fana ngarilai, alata gila fo'asia God suria gani ma logo. Kwe Agripa, tofuna nga 'ola lo'oo nau ku kwaimamani no'o fai, ngai lo'oo ta'a 'i Jiu gila ka aole'ekwala fafi nau! ⁸ Ma 'uta'i ne'e 'ato famooru ta'a 'i Jiu fana tagoto'onga na God lo'oo ngaia 'e su'asuria tata'elana wane 'e mae?

⁹ “Mai na'o, 'inau talagu naku tegela'a fana agelana ni 'ola lo'oo te'efou ne'e to'omia nau 'aku to'ofonosia no'o fufu'i ta'a lo'oo na'a gila tagoto'o ala Jisas wane 'i Nasaret. ¹⁰ Nga 'ola lo'oori nau ku agea 'i Jerusalem. Nau ku ngaria nga tegelanga fa'asia nga fataabu ba'ita, ma 'inau ku arua ta'a 'e aula na God 'ubulana 'ifi na lokafu. Ma alata gila sufaga fana maenga aaga, nau ku ala la'u mola fafia. ¹¹ Na alata 'e aula, nau ku leka ma ku kwatea kwa'ikwa'inga faga 'ubulana 'ifi ni fo'anga, mai nau ku ula 'i buriga fana kwa'ilaga, fana 'agila rugasia nga tagoto'onga aaga. Ma tofuna nau ku ogaria ba'ita faga, nau ku leka la'u mola fana fanua kwaitatari fana malate'ote'onga aaga.

¹² “Ngaia na'a, 'inau ku leka fani Damaskas. Nau ku ngaria nga girigiringa fa'asia ni fataabu ba'ita fana daulana nga ta'a gila tagoto'o ala Jisas. ¹³ Kwe Agripa, alata meru leka suria tala dalototo'o na gani, nau ku agasia te'e kwangakwanga ne'e lala maka talariufia no'o nga watalagalana sisina, ma ngaia 'e lala mai fa'asia 'ubulana lalo maka leka 'afui nau fe'enia ni wane na gila leka fe'eni nau. ¹⁴ Ma meeru te'efou na'a meru 'esia meeru 'i wado, ma 'inau ku longoa te'e kwale'e 'ola 'e fata 'ilo'oo fagu 'ania alafuunga na ta'a 'i Jiu, 'Saul, Saul! Fe'ua na'a 'i'oo malate'ote'o agu? 'I'oo fa'anonifii'o 'i talamu mola alata

'i'oo tata'e suari nau.’ ¹⁵ “Ma nau ku fata 'ilo'oo fana, ‘Alafa, 'i'oo ni dai no'ona?’

“Ma Alafa ka fata 'ilo'oo, ‘Nau la Jisas, nga wane na 'i'oo malate'ote'o ana. ¹⁶ Tata'e. Nau ku faata'i famu, mai nau kua firi'o, fana 'i'oo 'ani taunga'i fagu. Ma 'i'oo 'ani kwairii te'ana ta'a lo'oo la'u 'ania nga 'ola na'a 'i'oo agasia lo'oo tala'ina, ma tani 'ola ngaa'i la'u na'a nau taku faate'enia famu. ¹⁷ Nau ku ale'o te'ana nga ta'a 'i Israel, ma nga ta'a na'a 'ame Jiu, mai nau taku folo afui'o fana gila sia kwa'i'o mola. ¹⁸ Nau ku ale'o te'aga fana 'i'oo 'ani 'ulasia nga maaga moko bulote'eniga fa'asia nga logologo'angaa fana 'agila agasia nga lalanga, ma gila ka leka mai fa'asia nga tegelangaa ala Saetan te'ana God. Ma God te'e 'olafanataa na rianga aaga tofuna gila tagoto'o agu, ma God te'e aruga fana 'i gila ta'a aana fe'enia nga ta'a te'efou na'a God ngaia 'e firiga.’

¹⁹ “Aia, kwe Agripa nga wane ba'ita, nau ku lo'o no'o suria nga faata'inga laka'u nau ku agasia fa'asia 'i Langi. ²⁰ Eteeta nau ku leka 'i Damaskas, sui ma fani Jerusalem, ma 'afutana lefu 'i Israel te'efou, sui ma te'ana nga ta'a na'a gila 'ame Jiu, mai nau ku kwairii 'ania fana 'agila bulota'i mai fa'asia rianga aaga, ma gila ka bu'ota'i te'ana God ma fana agelana ni 'ola le'a lo'oo ne'e faate'enia gila bulota'i mai kwala'imori. ²¹ Ma tofuna ni 'ola lo'oori, ni Jiu lo'oo gila ka gemasi nau alata nau ku nana'i 'ubulana 'Ifi Abu na God, ma gila ka irito'ona fana kwa'ilagu. ²² Tafe'ua ngaia 'e leka mai maka niggi na fe'e gani tala'ina, God no'o na'a ngaia 'e booni nau. Ngaia na'a, nau ku kwairii te'ana ta'a lo'oo te'efou, fana ta'a sisika, ma ta'a ba'ita la'u mola. Ma 'ola lo'oo nau ku iiria, ngaia la'u mola laka'u ni profet ma la Moses gila iiria te'e niggi mai. ²³ Gila iiria nga Kraes te'e nonifii maka mae, ma ngaia la'u mola na nga wane eteeta te'e tata'e fa'asia nga maenga, fana 'ani ngaria mai nga lalanga fana ta'a na gila Jiu ma ta'a na gila 'ame Jiu la'u mola.” ²⁴ Ma alata la Pol 'e alafuu 'ua 'ino'ona, la Festus 'e o'omae fana maka 'ilo'oo, “Pol, 'i'oo kwekweto mola no'ona welakau! Nga su'a'olanga ba'ita amu ne'e kuta'o no'o.”

²⁵ Ma la Pol 'e lamadu'aa maka 'ilo'oo, “Wane ba'ita, nau ku 'ame kwekweto lo'oo! Nga alafuunga lo'oo nau ku iiria ngaia 'e kwala'imori maka odo te'efou. ²⁶ Nau ku alafuu wataga mola famu, la Agripa nga wane ba'ita, tofunu 'i'oo su'a te'efou mola na ni 'ola lo'oo. 'Too longo suria ni 'ola lo'oo te'efou ne'e lau ala Jisas, tofunu ni 'ola lo'oo 'e lau ala Jisas ngaia 'ame nagwa. ²⁷ Aia, Agripa nga wane ba'ita, 'ilo'oo ma 'i'oo tagoto'o na alafuunga na profet? Nau ku su'aai 'i'oo tagoto'o ai.”

²⁸ Sui ma la Agripa nga wane ba'ita ka fata 'ilo'oo fala Pol, “Na te'e alata ko'uko'uta 'ilo'oo, 'i'oo madafia fani nau 'aku tagoto'o ala Jisas Kraes?”

²⁹ La Pol 'e lamadu'aa maka 'ilo'oo, “Gwa'a alata ko'uko'uta, 'amoe nga alata 'e lalau, nau ku fo'a famu ma fana ta'a lo'oo te'efou na'a gila nana'i 'ilo'oo ma gila ka gwaalongo te'agu tala'ina, fana 'amoru 'ilaka'u la'u 'inau. Nau ku siria amooru tagoto'o ala Jisas Kraes. Tafe'ua mai nau ku 'ame siria 'amoru nana'i 'ubulana 'ifi na lokafu 'ilaka'u nau.”

³⁰ Sui ma la Agripa nga wane ba'ita, ma ni Bernis, fe'enia la Festus nga wane ba'ita, ma nga ta'a no'ona te'efou na'a gila nana'i fe'eniga, gila ka tata'e, ma gila ka leka no'o. ³¹ Ma alata gila leka no'o kau, gila ka fata 'ilo'oo faga kwairiu, “Nga wane lo'oo 'ame agea no'o ta 'ola ne'e to'omia fana ngaia 'ani maeria 'amoe ma gila ka arua 'ubulana 'ifi ni lokafu.”

³² Ma la Agripa ka fata 'ilo'oo fala Festus, “Nga wane lo'oo to'omia 'i'oo 'ani rubea mola, lauta ngaia 'ame kwaisoe fana nga lekanga te'ana nga kiingi 'i Rom.”

27

La Festus 'e kwatea la Pol 'ani leka fani Rom

¹ Ma gila manata fana 'ameeru olofola no'o fani Rom 'ubulana gule'e lefu 'i Itali. Gila ka kwatea la Pol fe'enia tani ta'a ngaa'i na'a gila gauga, fala Julius nga wane ba'ita na ta'a ni fununga 'i Rom na'a gila fa'alataa 'ania 'Wane ni Fununga na nga Kiingi.’

² Sui ma meru ka ta'e 'ubulana faka fa'asia nga fanua 'i Adramitium, ne'e sasari fana

lekanga fana maritakwa 'afuia gule'e lefu 'i Eisia. Ma la Aristakus, nga wane 'i Tesalonaeka 'ubulana gule'e lefu 'i Masedonia, ngaia 'e leka la'u mola fe'eni 'ameeru. Ma meru ka leka no'o fa'asia fanua 'i Siseria. ³ Ma nga gani burina, 'imeeru meru nigi na fanua 'i Saedon. Ma la Julius 'e aile'a fe'enia la Pol, maka alamia 'ani leka fana agasilana wane ni kwaimaanga aana no'ona fana 'agila kwatea 'olataa na'a ngaia 'e bo'obo'o fai. ⁴ Sui ma meru ka leka fa'asia 'i no'ona, ma meru ka riu nunufana mamalau 'i Saeprus, tofunu nga iru ngaia 'e tata'e mai 'i na'ona faka. ⁵ Sui ma meru ka olofolosia no'o nga afowa ne'e galangia gule'e lefu 'i Silisia ma 'i Pamfilia, ma meru ka leka mai fani Mira, fanua ba'ita 'ubulana gule'e lefu 'i Lisia. ⁶ 'I no'ona la Julius, nga wane ba'ita na ta'a ni fununga lo'oori, 'e daria nga faka fa'asia 'i Aleksandria na'a te'e leka fani Itali, ma ngaia ka aru 'ameeru 'ubulana faka no'ona.

⁷ Sui ma meru ka leka aloalo no'o suria ni ma'e gani ngaa'i, ma meeru ka to'o daria 'ato'atolanga ba'ita na lekanga lo'oo, sui ma meru ka leka mai ma meru ka nigi toto'o fe'enia fanua 'i Nidus. Ma meru 'ame leka no'o na gula lo'oori, tofunu nga iru 'e tata'e mai 'usia meeru. Ma meru ka olofola fani Krit, ma meru ka bulota'i na ngongola 'i Salmon, ma meru ka riu 'i nunufana mamalau 'i Krit. ⁸ Sui ma meeru ka usuri tori mai maka 'ato, ma meru ka nigi na su'u gila fa'alataa 'ania Su'u Le'a Le'a, na'a 'ame lalau mola fa'asia me'e fanua 'i Lasea.

⁹ Burina ni gani 'e aula 'e sui, meeru ma'unge'enia suarilana nga iru lo'oo na alata lo'oori. Alata lo'oori la'u mola nga gani ba'ita aaga 'i Jiu na gila fa'alata 'ania 'Gani Ba'ita na 'Olafanataanga' 'e nigi no'o, ma alata fana koburu 'e tala'ae no'o, maka 'ato no'o fana 'ameeru leka no'o na lelekanga lo'oo, fa'asia nga faka eta kuru ana alata lo'oo iru ngaia 'e ba'ita.* Ngaia lo'oo, la Pol 'e fata 'ilo'oo te'aga, ¹⁰ “Kwefu'uwane, nau ku agasia nga lekanga lo'oo adauru fa'asia 'i lo'oo te'e 'ato 'e iiki, ma nga asi te'e ngadaa nga faka lo'oo fe'enia ni 'ola lo'oo 'i 'ubulai. Ma tani wane adauru tagila mae la'u mola.”

* **27:9** Nga Gani Ba'ita na 'Olafanataanga ngai na septemba. Ma alata lo'oo la'u mola nga iru ngaia 'e to'o 'e ba'ita. Ngaia 'ame le'a fana leka tari asi na faka.

11 Tafe'ua nga wane ba'ita na ta'a ni fununga lo'oo 'e tagoto'o na nga 'ola na'a wane ba'ita ana faka ma nga wane ngaia 'e to'o na faka lo'oori gala iiria. Ma ngaia 'ame fito'o mola na nga fatalana la Pol. 12 Ma nga su'u lo'oo meeru nana'i ai 'ame le'a fana nana'inga ai na alata na gwaringa. Ngaia lo'oo, ta'a 'e aula gila siria 'ameeru leka la'u mola 'i asi fana ameeru nigi 'i Finiks, lauta ngaia 'e talawada'u, fana 'ameru mamalo 'i no'ona na alata na gwaringa. Tofuna 'i Finiks na'a nga su'u na mamalau 'i Krit ne'e nagwa fa'asia nga iru na alata lo'oori.

Nga koburu 'e to'o 'ubulana asi

13 Aia, ma nga alata na'a iru ngaia 'e furu 'ala'a mai, ma nga ta'a lo'oo gila madafia iru lo'oo 'e to'omia lelekanga ameeru. Ngaia lo'oo, gila ka lafua nga gwaru 'ubulana faka, ma gila ka tala'aea lekanga no'o suria nga mamalau 'i Krit. 14 Ma 'ame aburu mola, nga iru ba'ita na'a gila fa'alataa 'ania Koburu 'e to'o no'o mai fofona iile maka susu no'o. 15 Ma ka feoa no'o faka, maka 'ato no'o fana fa'aodolai suria nga iru, ma meeru ka kweo no'o ma meru ka alamia no'o faka fana nga iru 'ani afesia no'o fa'asia 'i Krit. 16 Kiu, ma alata meru leka kau burina mamalau 'i Kauda, gila lafua baru 'ubulana faka, tafe'ua ma ngaia 'e 'ato no'o.

17 Ma gila ka gau tegela'a la'u na faka lo'oo 'ania kwalo fa'asia ngaia eta madanga. Ma gila ka fa'asifoa nga 'abale'e selo ba'ita fana nga iru eta furu tabale'enia nga faka lo'oo, tofuna gila ma'u gila ta talange'eniga 'i suria nga oone galangia 'i Libia. 18 Suria nga iru lo'oo 'e ba'ita 'e iiki, ma ruana gani, gila ka to'osia tani rurudaa ngaa'i fa'asia 'ubulana faka. 19 Na gani ngaa'i la'u 'i buri, gila ka to'osia tani 'ola ngaa'i la'u na faka 'ubulana asi. 20 Suria ni gani 'e aula lo'oo, meru 'ame agasia no'o sina ma ta fe'e buruburu, ma nga iru 'e tegela'a 'e iiki. Sui ma 'imeeru meru madafia iiria 'imeeru meru sia moori la'u.

21 Suria ni alata lalau no'o, ni wane lo'oo gila 'ame 'ania te'efuta fangalaa, mala Pol 'e tata'e maka ula 'i na'oga, maka fata

'ilo'oo, "Kwefu'uwane, 'uta'i na'a mooru 'ame lo'o mola suria nga 'ola laka'u nau ku iiria famooru, 'adauru goru sia leka mola fa'asia 'i Krit? Lautu moru lo'o suria nga fatalagu, dauru goru sia daria mola nga 'ato'atolanga lo'oo.

22 Tafe'ua alata lo'oo, nau ku iiria no'o famooru, moru sia ma'u! Tofuna te'efuta wane amooru sia mae mola, te'e faka lo'oo na'a te'e ria. 23 Nau ku su'asuria 'ola lo'oo, tofuna nga fe'e logo laka'u bi'i sui kau, te'e enselo na God, na'a nau ku nana'i fana mai nau ku fo'asia, ngaia 'e leka mai te'agu. 24 Ma enselo lo'oo ka fata 'ilo'oo, 'Pol, 'i'oo sia ma'u! Tofuna 'i'oo to'o ula 'i na'ona nga kiingi 'i Rom. Ma God te'e kwaibooni na ta'a lo'oo gila leka fe'eni'o fana gila sia mae mola, tofuna nga kwailaeta'afinga aana famu." 25 Ngai lo'oo fu'uwane, moru sia ma'u mola! Suria nau ku tagoto'o mola, na God te'e agea 'ola lo'oo 'ilaka'u nga enselo ngaia 'e iiria fagu. 26 Tafe'ua nga bio te'e to'osi 'adauru na te'efuta mamalau ngaa'i."

27 Burina akwale'e logo ma fai ai nga koburu ka kwa'i ameeru no'o 'ubulana asi ma ka furu tabale'enia no'o faka 'ubulana lefu 'e 'ato na asi 'i Mediterenia.† Ma 'e to'omia no'o na dalototo'o na logo, ni wane na'a gila taunga'i 'ubulana faka gila ka madafia iiria meeru galangia no'o 'i su'e. 28 Alata gila manata 'ilo'oo, gila ngaria kwalo na'a gila gaua nga fou ne'e gelo nigifai, ma gila ka to'osia 'ubulana asi fana su'asurilana lefu lo'oori fana 'agila su'aa'i na'a ngaia 'e galangia no'o 'i su'e. Ma alata gila irito'ona kau na lefu lo'oori, ngaia 'e to'omia fana rua akwale'e tafanga. Ngaia 'ame aburu, ma gila ka 'ui la'u 'ania kwalo no'ona, ma gila nigi na nga lefu lo'oori akwale'e tafanga ma nima ai no'o.

29 Alata gila to'o daria 'ino'ona, gila ka ma'u fa'asia nga faka eta fane 'i fofona nga fou. Ngaia lo'oo, gila ka to'osia fai gwaru fa'asia burina nga faka, ma gila ka fo'a no'o fana nga gani. 30 Ma alata no'ona, ni wane na'a gila taunga'i 'ubulana faka no'ona, gila siria 'agila 'akwa fa'asia nga faka lo'oo, gila ka fa'asifoa nga baru 'ubulana nga asi, ma gila ka koto iiria gila leka fana 'agila to'osia la'u nga gwaru fa'asia maana nga

† 27:27 Nga latana ngaa'i fana gule'e asi lo'oo na'a Adriatic.

faka. ³¹ Ma la Pol ka fata 'ilo'oo fana ta'a ni fununga fe'enia nga wane ba'ita aaga, "Lauta ni wane ni taunga'inga lo'oo gila 'ame nana'i 'ubulana faka, moru sia moori la'u." ³² Alata ni wane ni fununga lo'oo gila longoa, gila ka furi mousia kwalo na baru lo'oo fa'asia nga faka lo'oo fana ngaia 'ani leka no'o.

³³ Alata ngaia 'e galangi fana 'ani gagani no'o, la Pol 'e orisiga fana 'agila 'ania nga fangalaa, ma ngaia ka fata 'ilo'oo, "Nga akwale'e gani ma fai ai lo'oo ngaia 'e sui no'o kau na'a moru nana'i ma mooru 'ame 'ania te'efuta ketonga." ³⁴ Ma nau ku soe 'amooru, 'amoru 'ania nga fangalaa, fana 'amoru tegela'a fa'asia mooru ta mae mola. Mai nau ku iiria famooru na'a moru sia nonifii mola, tafe'ua nga koburu lo'oo 'e kwa'i adauru no'o." ³⁵ Burina ngaia 'e iiria ni 'ola lo'oori, la Pol ka ngaria nga ma'alo, maka baole'a na God 'i na'oga, sui maka niia, maka 'ania. ³⁶ Alata gila agasia mola, nga manatalaga bi'i folaa ma gila bi'i nana'i aloalo, ma gila bi'i keto. ³⁷ Meeru lo'oo rua tangalau ma fiu akwale'e wane ma ono ai lo'oo na'a meeru nana'i 'ubulana faka. ³⁸ Ma 'i burina ta'a lo'oo te'efou gila keto ma gila ka bote no'o, gila ka to'osia la'u nga rurudaa lo'oo te'efou na'a gila fa'alataa 'ania witi lo'oo 'ubulana asi, fana nga faka 'ani dadange.

Nga faka 'e talange'enia 'i su'e

³⁹ Na nga alata ngaia gagani no'o mai, nga ta'a na'a gila taunga'i 'ubulana faka gila 'ame aga su'ana 'i fai na gila nigi ai. Gila agasia nga su'u na oone, ma gila ka madafia lauta 'e talawada'u 'agila leka na faka fana nga oone no'ona. ⁴⁰ Ma gila ka furi mousia nga gwaru lo'oo, ma gila ka kuruu no'o 'ubulana asi. Ma nga alata no'ona la'u mola, gila ka rubea no'o kwalo na'a gila gaua 'ania nga fote fana fa'aadolana nga faka. Sui ma gila ka tagwala no'o selo ni loloselonga 'i maana faka, fana nga iru 'ani furu maka feea nga faka fani su'e. ⁴¹ Aia, nga alata gila agea 'ua ni 'ola lo'oo, nga faka lo'oo 'e talage'enia no'o 'i fofona nga tee ma nga maana faka ka fane no'o 'i su'e 'ino'ona, ma nga burina faka ka madanga no'o na bio.

⁴² Kiu, ma nga alata lo'oori, nga ta'a ni fununga lo'oo gila ka manata no'o fana kwa'ilana ta'a na'a gila gauga, fa'asia tani wane aaga gila ta bala'au fani su'e, ma gila ka 'akwa. ⁴³ Ma tofuna nga wane ba'ita na ta'a ni fununga lo'oo ngaia 'e siria 'ani fa'amooria la Pol, ngaia 'e fata ma ka ruiga gila sia agea mola nga 'ola lo'oori, ma ngaia 'e iiria faga 'agila rubega, maka iiria la'u mola fana nga ta'a na'a gila su'asuria bala'aunga 'agila olo 'ubulana asi, fana 'agila bala'au 'i su'e 'i na'o. ⁴⁴ Ma gule'e ta'a aaga tagila leka kau 'i buri, ngaia 'e iiria 'agila dau na me'e 'ai 'e afola ne'e madanga na faka fana 'agila bala'au 'i fofona. Ngai lo'oo 'imeeru meru agea 'ilo'oo, ma meeru ka nigi 'i su'e, ma meru te'efou meeru ka moori no'o.

28

I Malta

¹ Ma alata meru nigi 'i su'e, meru to'o daria nga mamalau na'a 'imeeru meru nigi ai, gila fa'alataa 'ania 'i Malta. ² Nga ta'a 'i no'ona, gila kwai'afui fameeru 'e iiki. Ma nga alata no'ona la'u mola nga uuta 'e to'o, maka gwari 'e iiki, ma gila ka ogu te'ana eele, ma gila ka kwalo 'ameeru te'efou. ³ Ma nga alata la Pol 'e gonia nga lalana 'ai fana arulai 'ubulana eele, me'e waa 'e ru'u mai fa'asia nga lalana 'ai no'ona tofuna nga 'ago'agolana eele lo'oo, maka ke'e 'i nimana la Pol, maka 'ame rugata'i no'o. ⁴ Alata ta'a na fanua no'ona gila agasia nga waa lo'oo ngaia 'e kekeu tegela mola na nimana la Pol, gila ka alafuu te'aga kwairiu 'ilo'oo, "Nga wane lo'oo, ngaia wane kwa'ikwa'ia wane lo'oo, ma nga god na latana 'Kwaidu'aanga' ngaia 'ame siria ngaia 'ani moori, tafe'ua ngaia 'e momoori mai fa'asia 'ubulana asi."

⁵ Tafe'ua mala Pol 'e asua nga waa ne'e gema tetegela na nimana fana 'ubulana eele, ma te'efuta 'ola 'ame agea mola. ⁶ Ma gila ka madafia iiria nimana la Pol te'e uubu, 'amoe ma ngaia 'ani 'esia 'i wado, maka mae. Ma alata gila mamania 'e aburu, ma te'efuta 'ola 'ame lau mola ana, gila ka bulosia manatalaga ma gila ka 'ilo'oo, "Nga wane lo'oo, ngaia nga god lo'oo no'o."

⁷ Ma nga lefu no'ona 'ame lalau no'o fa'asia nga fanua ala Publius, nga wane ba'ita na mamalau no'ona. Ngaia 'e kwaloa ameeru, ma meeru ka nana'i fe'enia suria oru gani. ⁸ Ma nga alata no'ona, nga mama'a ala Publius 'e fii 'ania 'ago'agonga, ma ngaia ka lekate'enia no'o 'abu. Ma la Pol 'e ru'u te'ana 'ubulana tofi 'ifi ana, maka fo'a, maka arua nimana fafia, ma ngaia ka gwari'a no'o. ⁹ Alata ta'a lo'oo gila agasia nga 'ola lo'oori, nga ta'a gila fii no'ona te'efou 'ubulana mamalau lo'oo, gila leka la'u mola mai te'ala Pol, ma ngaia ka gulaga no'o. ¹⁰ Nga ta'a lo'oo gila ka kwatea ni 'ola 'e auaula fameeru. Ma alata meru sasari fana lekanga 'ubulana faka, gila ka kwatea ni 'ola 'e auaula na'a meeru bo'obo'o fai fana lekanga ameeru.

Gila leka fa'asia 'i Malta fani Rom

¹¹ Burina oru singari 'e sui, 'imeeru meru leka 'ubulana faka ne'e leka mai fa'asia 'i Aleksandria. Rua nunu'i 'ola na gila 'i'iu na'a gila fa'alataa 'ania nga Kasto ma nga Polaks na'a gila arua 'i maana nga faka no'ona. Nga faka no'ona ngaia 'e nana'i la'u mola 'i Malta na alata na nga gwaringa. ¹² Meru nigi na fanua 'i Sirakus, ma meru ka nana'i 'i no'ona suria oru gani. ¹³ Fa'asia fanua no'ona, meru leka ma meru ka nigi na fanua 'i Regium. Nga gani ngaa'i 'i burina, nga iru laka'u 'e iru 'ala'a mai, ma rua gani ngaa'i sui ma meeru ka nigi na fanua 'i Puteoli. ¹⁴ Meru ka to'o daria tani ta'a gila tagoto'o ala Jisas gila nana'i 'i no'ona, ma gila ka soe 'ameeru fana 'ameru nana'i fe'eniga. Nga fiu gani ngaa'i 'i burina, meru bi'i leka fani Rom suria tala. ¹⁵ Ma tani ta'a ngaa'i na gila tagoto'o na gila nana'i 'i Rom, gila longoa meru nigi no'ona, gila ka leka mai masi 'ameeru na ruana maa'e fanua na'a gila fa'alataa 'ania 'Usi'a 'i Apius' ma 'Oru 'Ifi fana Ta'a Kwaitaa.' Ma alata la Pol 'e agasiga, ngaia 'e baole'a na God, ma manatalana ka fuuto'o no'o.

I Rom

¹⁶ Alata meru nigi 'i Rom, gila alamia la Pol 'ani nana'i 'i talana 'ubulana 'ifi fe'enia te'e wane ni fununga fana 'ani folo 'afuia.

¹⁷ 'Iburina, 'imeeru meru nana'i no'ona suria oru gani 'e sui, mala Pol ka soea mai nga ta'a na'ona'o 'i Jiu na'a gila nana'i 'i

Rom fana 'agila alafuu oguogu. Alata gila ogu mai 'e sui, ngaia ka fata 'ilo'oo faga, "Ni wane ni futanga agu ta'a lo'oo 'i Jiu, nau ku 'ame agea mola te'efuta 'ola 'e ria na ta'a adauru, mai nau ku 'ame ngadaa la'u mola nga falafala adauru na goru ngaria fa'asia nga wawarifu dauru. Ma ta'a na'ona'o 'i Jiu lo'oo gila gemasi nau 'i Jerusalem, ma gila ka kwate nau fana ta'a 'i Rom." ¹⁸ Ma alata nga ta'a 'i Rom gila kwaisufai agu, gila siria rubelagu fa'asia 'ubulana 'ifi na lokafu, tofuna gila 'ame daria mola te'efuta rianga na 'inau ku agea 'e to'omia fana 'aku maeria.

¹⁹ Tafe'ua alata nga Jiu no'ona gila 'ame ala fafia, nau ku kwaisoe fana lekanga te'ana nga kiingi 'i Rom. Nau ku 'ame leka la'u mai 'i lo'oo, fana 'aku fata fafia nga ta'a adauru na te'efuta 'ola. ²⁰ Ngaia lo'oo, nau ku soe 'amooru mai, fana 'aku agasi 'amooru, ma 'aku alafuu fe'eni 'amooru. Tofuna gila gau nau 'ania seni tofuna nau ku tagoto'o na wane na nga ta'a 'i Israel gila mamania, ngaia 'e nigi no'o."

²¹ Sui ma nga ta'a 'i Jiu lo'oori gila lamadu'aa la Pol ma gila ka fata 'ilo'oo, "Te'efuta girigiringa 'ame nigi no'o ameeru suri'o fa'asia 'i Judea, ma te'efuta wane na wane ni futanga adauru 'ame leka mai fa'asia 'i no'ona fe'enia te'efuta alafuunga suri'o, ma gila 'ame iiria la'u ta 'ola ne'e ria suri'o. ²² Tafe'ua 'imeeru meru siria mola longolana nga manatalamu tofuna meru su'asuria 'ubulana fanua lo'oo te'efou nga ta'a gila fata 'e'eo la'u mola suria nga fufu'ita'a na'a 'i'oo lado fe'eniga."

²³ Ma gila ka gwaloa no'o gani fe'enia la Pol fana 'agila ogu, ma ta'a 'e auaula gila ka leka mai na gani no'ona fana lefu na'a la Pol ngaia 'e nana'i ai. Ma eta 'usugani leleka maka logo, ngaia 'e kwaifa'ananau, maka kwatea nga alafuunga suria nga mooringa na God 'e ba'ita fafia. Ma ngaia 'e irito'ona fana bulosilana manatalaga suria la Jisas 'ania fa'awatagalana nga Tagi ala Moses fe'enia nga girigiringa na profet. ²⁴ Ma tani wane aga, gila ka tagoto'o suria nga fatalana, tafe'ua ma tani ai aga gila 'ame tagoto'o. ²⁵ Ngai na'a, alata gila leka mola, ma gila ka orisu'usu'u 'i laloaga

kwairiu burina la Pol 'e iiria alafuunga 'i
'ita'i lo'oo, "Nga Anoe 'ola Abu 'e alafuu
le'a te'ana nga profet Aesea fana koko'o
'amooru, ²⁶ laka'u 'e 'ilo'oo,
'Aesea leka, moko iiria fana ta'a agu moko
'ilo'oo:

Ta'amoru gwalongo, ma moru gwalongo,
ma moru 'ame su'asuria kwaifa'ananaunga
na God.

Ma moru aga, ma moru aga,
ma moru 'ame agasia mola nga
to'onga.

²⁷ Tofuna nga manata lamooru 'e ngasi,
ma aringanga mooru 'e boko,
ma maa mooru 'e boko la'u mola.

Lauta maa mooru 'e agasia,
ma aringa mooru ka longoa,
ma nga manata lamooru 'e madafi
nau,
tamoru bolota'i mai te'agu mai nau
taku gula 'amooru.' " ✧

²⁸⁻²⁹ Sui ma la Pol 'e fa'asuia nga fatalana
maka 'ilo'oo, "Nga alafuunga lo'oo, ngai
suri 'amooru. Ngaia na'a, nau ku siria
'amoru su'aai na'a nga alafuunga suria nga
mooringa firi lo'oo God 'e kwatea, ngaia
la'u mola fana nga ta'a na'a 'ame Jiu. Ma
tagila longoa la'u mola!" *

³⁰ Ma la Pol ka nana'i suria rua farisi
la'ula'u na 'ifi lo'oo ngaia 'e foria. Na nga
'ifi lo'oori, ngaia 'e kwaloa nga ta'a na'a gila
leka mai te'ana fana agasilana. † ³¹ Ma
ngaia ka kwaifoula'i suria nga ba'itangaa
na God, maka fa'ananauga suria nga Alafa
la Jisas Kraes 'ania alafuunga ni man-
goto'onga, ma te'efuta wane 'ame ruia
fa'asia kwaifoula'inga lo'oo.

✧ **28:27** Aesea 6:9-10 * **28:28-29** Tani girigiringa ngaa'i gila arua verse 29 'e 'ilo'oo, "Burina la Pol 'e fata 'ilo'oo, nga ta'a lo'oo gila ka leka kwaitatari ma gila ka orisu'usu'u 'i laloaga kwairiu." † **28:30** Na alata no'ona la'u mola ngaia 'e giria nga buka na Efesas, Kolosae, ma Filipae.

Rom Nga Girigiringa ala Pol Fana Siosi Lo'oo 'i Rom

Alata la Pol ngaia 'e giria nga buka lo'oo, ngaia 'e 'ame nigi 'ua 'i Rom. Tafe'ua ngaia 'e siria ta'a na gila tagoto'o 'agila su'aai na ngaia 'e siria lekanga mai te'aga. (1:9-15)

Nga 'ola taringa'i na la Pol 'e fata suria ne'e 'ilo'oo: God 'e fa'amoori 'adauru maka fa'aooda dauru 'i maana suria tagoto'onga adauru ana. La Pol ngaia 'e iiria na ta'a te'efou, nga ta'a 'i Jiu ma nga ta'a na gila 'ame Jiu, gila te'efou gila to'oru olofana tegelangaa na rianga. Ngai lo'oo, dauru goru 'ame to'omia fana fa'aodo ladauru taladauru. Tafe'ua ma Anoe 'ola Abu ne'e kwatea mooringa fooru fadauru maka booni 'adauru fana lekanga suria falafala ala Kraes.

'Ubulana buka lo'oo, la Pol 'e faate'enia kwaimaanga aana fana ta'a 'i Jiu. Ngaia 'e iiria gwa'a ta'a 'e aula 'i Jiu gila ma'asini te'enia la Jisas, God ngaia 'e to'o na fadafadanga 'ua fana ta'a 'i Jiu, ma ngaia te'e orite'eniga fana ngaia 'i talana. Nga 'ola lo'oo te'e kwatea nanamanga fana ta'a te'efou na fanua lo'oo 'i wado.

Ni 'ola taringa'i 'ubulana buka lo'oo:

La Pol na nga Wane ni Kwairiinga (1:1-17)

Ta'a lo'oo te'efou na'a gila bu'ota'i 'e ria (1:18-3:20)

God 'e fa'aooda ta'a suria nga tagoto'onga aaga ala Jisas (3:21-4:25)

Mooringa fooru suria tegelangaa na nga Anoe 'ola Abu (5:1-8:39)

God 'e firia ta'a 'i Jiu, tafe'ua ma gila ma'asiri mola ala Jisas (9:1-11:36)

Nga to'orunga ne'e fa'abaole'a God (12:1-15:13)

La Pol ngaia 'e siria 'ani leka fani Rom (15:14-16:27)

¹ Nga girigiringa fa'asia la Pol, nga wane ni taunga'inga ala Jisas Kraes. Nau nga Wane ni Kwairiinga tofunu God 'e firi nau, ma ka alenau fana kwairiinga 'ania Kwairiinga Le'a lo'oo ana.

² Nga Kwairiinga Le'a lo'oo, God 'e fa-taarunga'i 'ania 'e aburu no'o mai 'i na'o

te'ana nga profet, ma gila ka giri no'o mai suria 'ubulana Girigiringa Abu. ³ Ma nga Kwairiinga Le'a lo'oori suria nga Wela aana, nga Alafa adauru la Jisas Kraes. Ngaia 'e lau fana labe'e wane, ma ka futa mai orioritana la Defete nga kiingi. ⁴ Ma Anoe 'ola Abu ne'e faate'enia na'a ngaia Wela na God tofunu God 'e tata'ea fa'asia maenga 'ania tegelangaa ba'ita aana. ⁵ Ma tofunu la Jisas Kraes, God 'e nanamate'eni nau fana 'inau nga Wane ni Kwairiinga fana taunga'inga fana la Jisas Kraes, fana 'aku talaia ta'a na gila 'ame Jiu na fanua lo'oo te'efou, fana 'agila tagoto'o, ma gila ka lo'o suria nga fatalana. ⁶ Mai 'amooru ta'a na'a moru to'oru 'i Rom, God 'e soe 'amooru fana 'i 'amooru no'o na nga ta'a ala Jisas Kraes.

⁷ Aia, 'inau ku giri famooru te'efou na'a moru nana'i 'i Rom na God 'e kwaimaa famooru ma ka soe 'amooru 'ania nga ta'a aana. Nau ku fo'a fana nga kwailaeta'afinga ma aloalanga ala God nga Mama'a adauru ma nga Alafa la Jisas Kraes 'ani to'oru fe'enia mooru te'efou.

La Pol 'e siria 'ani agasia ta'a na gila tagoto'o 'i Rom

⁸ Nga 'ola eteeta, nau ku baatafea God agu na nga latana la Jisas Kraes famooru te'efou, tofunu ta'a na fanua 'e aula fofona fanua lo'oo 'i wado gila longo no'o 'i suria nga tagoto'onga amooru. ⁹ Nau ku taunga'i mai fana God 'ania nga manatalagu te'efou fana foule'enilana Kwairiinga Le'a lo'oo suria Wela aana. God 'e su'aai na 'inau ku manadaia mooru furifuri, ¹⁰ na alata lo'oo te'efou lo'oo nau ku fo'a. Nau ku soea God 'ani kwatea 'ani talawada'u fana 'aku leka mai te'amooru na alata lo'oo lauta ngaia 'e leka suria kwaisiriinga aana.

¹¹ Suria nau ku siria 'e iiki fana agasi lamooru, fana 'aku fata fe'enia mooru suria ni kwakwatenga le'a lo'oo, Anoe 'ola Abu 'e kwatea fadauru te'efou fana 'ani fa'ategela 'amooru. ¹² Nau ku siria 'aku fa'ategela amooru na nga tagoto'onga amooru, mai nau ku siria 'amooru fa'ategela nau la'u mola na tagoto'onga agu. Dauru te'efou tagoru kwaibooni adauru kwairiu.

¹³ Ta'a ni futanga agu ala Jisas, nau ku siria amoru su'a la'u mola na alata 'e aula lo'oo nau ku madafia fana nigingana

te'amooru, tafe'ua ma ni alata lo'oo te'efou nau ku daria nga ato'atolangaa fana age-lai. Nau ku siria 'aku leka kau te'amooru, fana 'aku boonia tani ta'a ngai na gila to'oru 'i Rom 'agila tagoto'o la'u ala Jisas Kraes, 'ilaka'u 'inau ku agea fana tani ta'a na ni fanua ngaa'i na ta'a na'a gila 'ame Jiu. ¹⁴ Nau nga wane ni taunga'inga fana kwairiinga 'ania Kwairiinga Le'a lo'oo fana ta'a te'efou, gwa'a ta'a na'a gila su'a'ola, 'amoe ma nga ta'a gila 'ame su'a'ola ma lauta gila to'oru na fanua ba'ita 'amoe ma gila to'oru mola 'i fataia. ¹⁵ Ngaia ne'e kwate nau ku siria no'o foule'enilana Kwairiinga Le'a famooru ta'a na'a moru to'oru la'u mola 'i Rom.

God 'e fa'amooria ta'a na'a gila tagoto'o na Kwairiinga Le'a

¹⁶ Nau ku 'ame maila fana alafu-unga suria nga Kwairiinga Le'a lo'oo, tofuna ngaia na tegelangaa na God fana fa'amoorilana ta'a te'efou na gila tagoto'o ana. Mai 'ameeru ta'a 'i Jiu eta 'ua mai meru longoa alafuunga lo'oori, ma alata lo'oo mooru ta'a na moru 'ame Jiu, moru longoa la'u mola. ¹⁷ Nga Kwairiinga Le'a lo'oo 'e faata'i wataga no'o na falafala na God fana fa'aodolana nga ta'a. Ma ngaia 'e fa'aodoa nga ta'a tofuna gila tagoto'o ala Jisas Kraes. Te'efuta 'ola matari me 'amoe la'u na la God 'e fa'aodoa nga ta'a 'ania. Ma nga Girigiringa Abu laka'u 'e 'ilo'oo, "Nga ta'a na'a God 'e fa'aodoga suria nga tagoto'onga aaga tagila moori." ☆

God 'e ogaria fana ta'a gila abulo 'ame le'a

¹⁸ Ma la God 'i langi 'e faate'enia na'a ngaia 'e baoria fana ta'a lo'oo gila agea ni 'ola ne'e ria, ma gila ka 'ame lo'o suria. Gila to'ofonosia nga kwala'imoringa suria la God fa'asiga 'ania agelana 'ola ne'e ria. ¹⁹ God 'e kwatea no'o nga kwa'ikwa'inga faga, suria 'i ngaia 'e faate'eni wataga na 'ola suria ngaia 'i talana, ma ka talawada'u no'o fana 'agila su'a no'o ai. ²⁰ Na lafaringaa mai alata God ngaia 'e launge'enia nga fanua lo'oo 'i wado, ma nga ta'a gila ka su'a no'o na nga tegelangaa aana ne'e 'ato 'ani sui, ma gila ka su'a la'u

mola ai na ngaia nga God kwala'imori. Ma gwa'a nga ta'a te'efou gila 'ame to'omia agasilana God, gila ka agasia no'o ni 'ola lo'oo ngaia 'e launge'enia, ma ngaia ne'e kwatea ma gila ka su'a na ni 'ola suria God. Ma tofuna ni 'ola lo'oo, ngaia 'e 'ato fana 'agila iiria gila bobolosia ni 'ola lo'oo.

²¹ Gila su'a suria God, tafe'ua ma gila 'ame siria mola 'agila fa'aba'itaa, ma gila 'ame siria mola nga tafelana fana ni 'ola lo'oo ngaia 'e kwatea faga. Ma gila ka manata kakakula mola suria God. Ma manatalaga 'e logologo'a 'e iiki. ²² Kiu, gila iiria gila ta'a su'a'ola, tafe'ua ma gila nga ta'a gila kakakula mola. ²³ Ma gila 'ame fo'asia mola God ne'e momoori firi, tafe'ua ma gila fo'asia mola nunu'i 'ola na'a gila launge'enia mola ne'e aga 'ilaka'u nga wane ne'e 'ame nana'i firi, ma nga langasi, ma ni 'ola ne'e to'o na 'a'aena ma ni 'ola ne'e angoango.

²⁴ Ma tofuna ni 'ola lo'oori, God 'e rugasiga no'o fana 'agila leka no'o suria mangoga, ma gila ka agea no'o ni 'ola ne'e ria fe'enia ta'a ngaa'i kwairiu 'ania noniga.

²⁵ Gila ka ma'asini te'enia kwala'imoringa suria God, ma gila ka tagoto'o mola na kotonga. Ma gila ka fo'asia mola ni 'ola na'a God ngaia 'e launge'enia. Ma gila 'ame fo'asia God ne'e launge'enia ta'ina 'ola lo'oori te'efou, ma gila 'ame lo'o suria. Te'i ngaia no'o ne'e to'omia fana ta'a te'efou 'agila baatafea ma 'e sia sui la'u. Kiu!

²⁶ Ma tofuna nga abulolana nga ta'a lo'oo 'e ria 'ilo'oo, God 'e rugasiga fana 'agila agea no'o 'ola ni mailanga ne'e leka suria nga kwaisiriinga na labe'ewane. Ma nga fu'igeni gila ka ma'asini te'enia no'o nga ta'awane, ma gila ka siria mola eenonga fe'enia nga fu'igeni ngaa'i. ²⁷ Ma ka 'ilo'oo la'u mola, nga ta'awane gila ma'asini te'enia no'o nga fu'igeni, ma gila ka siria mola enonga fe'enia nga ta'awane ngaa'i la'u mola. Ma gila ka agea no'o ni 'ola ni mailanga faga kwairiu. Ngaia na'a gila ngaria no'o kwa'ikwa'inga ne'e to'omiga suria nga abulongaa 'ame le'a.

²⁸ Ma tofuna nga ta'a lo'oori gila ma'asini te'enia 'olataa na'a gila su'a'ai suria God, ngaia 'e rugasiga no'o fana manatangaa

ne'e ria, ma gila ka agea no'o ni 'ola ne'e 'ame le'a fana agelai.

²⁹ Gila ka agea ni 'ola ne'e ria furifuri, ma gila ka 'etela, ma gila ka ngadaa ta'a ngaa'i, ma gila ka kwaifii'i, ma gila ka kwa'ia ta'a ngaa'i, ma gila ka funu, ma gila ka koto, ma gila ka ma'asini te'eniga kwairiu, ma gila ka alafuu suria nga ta'a ngaa'i. ³⁰ Ma gila ka fata suriga kwairiu, ma gila ka aga mani na God, ma gila ka fata gulega kwairiu, ma gila ka malangadaa latana ta'a ngaa'i, ma gila ka alafuu naunau iiki, ma gila ka manata suria falafala te'efou fana agelana ni 'ola ne'e ria, ma gila ka 'ame lo'o suria nga mama'a fe'enia tete'e aaga. ³¹ Ma manatalaga 'e ria, ma gila 'ame leka suria nga fataarunga'inga aaga, ma gila 'ame kwaimaa ma gila 'ame kwaimanadai fana nga ta'a ngaa'i. ³² Aia, ma gila su'a no'o na nga tagi na God 'e iiria na nga ta'a na'a gila to'oru 'ilo'oo, gila to'omia no'o maenga. Ma gwa'a 'ani 'ino'ona, gila 'ame mamalo no'o fa'asia agelana ni 'ola lo'oori, ma gila ka aile'a no'o fe'enia ta'a ngaa'i na gila agea la'u mola ni 'ola 'ilo'oo.

2

Nga kwaisufaingaa na God

¹ Mooru na moru sufaa ta'a na'a gila abulo 'ame le'a 'ilo'oo, moru sufaa mooru talamooru la'u mola. Du'ana 'amooru moru agea la'u mola 'ola 'e ria 'ilaka'u na gila agea, ma 'e 'ato 'amoru iiria na'a mooru moru 'ame kuta. ² Ma dauru te'efou goru su'a na nga kwaisufaingaa na God 'e odo na alata ngaia 'e kwatea kwa'ikwa'inga fana ta'a na'a gila agea ni 'ola 'ilo'oo. ³ Ma alata moru agea la'u mola 'ilaka'u nga ta'a na'a moru sufaga, mooru moru su'aai na God te'e sufa 'amooru la'u mola. ⁴ Bala mooru moru manata kakakula suria kwaimaanga ba'ita ma nga nonimaabenga ana God famooru. Ngaia 'e le'a fana 'amoru su'aai na'a God 'e age le'a 'ilo'oo famooru fana 'amoru abulo mai fa'asia abulongaa 'ame le'a 'amooru.

⁵ Suria 'i mooru moru 'ame siria mola abulongaa mai, mooru talamooru la'u mola na'a moru fa'aba'ita nga kwa'ikwa'inga 'amooru mamania fe'e gani lo'oo la God te'e faate'enia nga ogarianga aana, ma

nga ta'a te'efou tagila agasia nga kwaisufaingaa ana ne'e odo. ⁶ God te'e kwatea ni 'ola fana nga ta'a te'efou suria nga taunga'inga aaga. ⁷ Tani ta'a ngaa'i, God te'e kwatea nga mooringa firi faga, suria gila nonimaabe fana agelana ni 'ola 'e le'a, tofuna gila siria God 'ani tafega ma ka fa'aba'itaga ma ka kwatea mooringa firi faga. ⁸ Tafe'ua ma tani ta'a ngaa'i, gila 'etela, ma gila ka ma'asini te'enia mola nga kwala'imoringa, ma gila ka siria mola lekanga suria nga 'ola 'e ria. Ma tofuna gila 'ilo'oo, God te'e faate'enia no'o na ngaia 'e baoria faga, ma te'e kwatea nga kwa'ikwa'inga ba'ita faga. ⁹ Ma ni dai na'a gila abulo 'ame le'a, tagila to'o na 'ato'atolanga ma nga nonifinga. God te'e agea 'ilo'oo fana nga ta'a 'i Jiu, ma fana nga ta'a na gila 'ame Jiu la'u mola.

¹⁰ Ma God te'e kwatea nga fougounga, ma nga fa'aba'itanga, ma nga aloalanga fana ni dai na'a gila agea ni 'ola 'e le'a. Ngaia te'e agea 'ilo'oo fana nga ta'a 'i Jiu, ma fana nga ta'a na gila 'ame Jiu la'u mola. ¹¹ Ngaia 'e agea 'ilo'oo tofuna nga kwaisufaingaa na God fana nga ta'a te'efou 'e tooto'o mola, ma ngaia 'e 'ato 'ani olo na gula na te'efuta wane ngaa'i.

¹² Nga ta'a lo'oo gila 'ame Jiu, gila 'ame to'oru olofana Tagi ala Moses. Ma God 'e 'ato 'ani sufaga 'ania nga Tagi lo'oori. God te'e sufaga tofuna gila agea ni 'ola ne'e ria. Ma ta'a 'i Jiu lo'oo, gila to'oru olofana nga Tagi ala Moses. Ma la God te'e sufaga, tofuna gila 'ame lo'o suria tagi lo'oori, ¹³ La God 'e 'ame fa'aodoa ta'a tofuna gila longoa Tagi lo'oo, tafe'ua ma tofuna gila agea nga 'ola lo'oo nga Tagi 'e iiria. ¹⁴ Nga ta'a na gila 'ame Jiu, gila 'ame to'oru olofana nga tagi. Tafe'ua ma lauta gila agea 'ola 'e le'a suria nga manatalaga, ma ka leka suria nga tagi, gila faate'enia na'a gila to'ole'enia nga odonga fa'asia kutanga, gwa'a gila 'ame longoa 'ua nga Tagi ala Moses. ¹⁵ Nga abulolaga lo'oo 'e le'a 'e faate'enia nga tagi na God 'e to'oru no'o 'i 'ubulana nga man-goga. Ma nga funi'oonga aaga la'u mola 'e faate'enia 'ola ne'e kwala'imori. Nga funi'oonga aga ne'e launge'enia gila su'a na 'olataa na gila agea 'e le'a 'amoe ma

ngaia 'e ria. ¹⁶ Nga Kwairiinga Le'a lo'oo na 'inau ku alafuu suria, ngaia 'e iiria na God te'e sufaa ta'a na gila abulo 'ame le'a na gani na ngaia 'e kwatea tegelangaa fala Jisas fana 'ani sufaa ta'a suria 'olataa ne'e nagwa 'ubulana manatalaga.

Nga ta'a 'i Jiu gila 'ame lo'o suria nga Tagi ala Moses

¹⁷ Aia, 'amooru nga ta'a 'i Jiu, mooru moru madafia la God te'e aga le'a famooru, tofuna ngaia 'e kwatea nga Tagi ala Moses famooru. Ma moru ka fata naunau, tofuna mooru nga ta'a na God. ¹⁸ Ma moru ka iiria na'a mooru moru su'a na 'ola lo'oo God 'e siria 'amoru agea, ma moru ka su'asuria 'amoru firia 'ola ne'e odo tofuna moru su'a na nga Tagi. ¹⁹ Ma mooru ka iiria la'u mola na'a mooru moru su'asuria mooru talaia ni dai na'a gila 'ilaka'u ta'a maaga 'e logo suria gila bobolosia God. Ma mooru moru ka iiria la'u mola, moru 'ilaka'u nga lalanga fana ni dai lo'oo gila to'oru 'ubulana logologo'angaa. ²⁰ Moru ka iiria mooru to'o na nga su'a'olanga na 'ola te'efou ne'e kwala'imori, suria moru to'o na nga Tagi ala Moses. Ma moru iiria mooru nga ta'a ni kwaifa'ananaunga fana nga ta'a kwekweto ma fana ta'a bobolosi 'ola.

²¹ Lauta moru su'asuria fa'ananaulana nga ta'a matari, ma 'uta'i na'a mooru moru 'ame fa'ananau 'amooru mola 'i talamooru? Mooru moru alafuu fana nga ta'a ngaa'i 'ilo'oo, "Moru sia beri." Tafe'ua ma mooru talamooru moru beriberi mola. ²² Moru ka iiria la'u mola fana nga ta'a, "Moru sia agemani." Tafe'ua ma 'amooru moru agemani'a la'u mola. Moru ka iiria la'u mola, nga nunu'i 'ola na'a nga ta'a gila fo'asia 'e ria 'e iiki. Tafe'ua ma mooru moru ru'u 'ubulana lefu abu aaga, ma moru ka beria nga 'ola no'ona. ²³ Ma moru ka fata naunau suri 'amooru talamooru, tofuna 'amooru moru to'o na Tagi ala Moses. Tafe'ua ma 'amooru moru 'ame lo'o mola suria nga Tagi lo'oori. Ma ngaia ne'e kwatea nga ta'a gila ka fata ngadaa God. ²⁴ Ngai na'a Girigiringa Abu 'e fata 'ilo'oo, "Tofuna mooru nga ta'a 'i Jiu moru abulo 'e ria, nga

ta'a na gila 'ame Jiu, gila ka fata ngadaa God."✠

²⁵ 'Amooru ta'a 'i Jiu, mooru moru iiria nga kwaringa na lofona wane* 'e faate'enia mooru ta'a na God. Lauta 'amooru moru lo'o suria nga Tagi na God, nga kwaringa lo'oo moru agea ngaia 'ola 'e le'a. Ma lauta moru 'ame lo'o suria nga Tagi lo'oori, nga kwaringa lo'oo mooru agea, ngaia 'ame booni 'amooru mola 'i maana God. Ma moru 'ilaka'u mola nga ta'a na'a moru 'ame su'a na God. ²⁶ Aia, ma lauta ta wane na'a ngaia 'ame Jiu ma ngaia 'ame kwaria lofona, ma ngaia ka lo'o suria nga tagi lo'oori, God te'e iiria ana nga wela aana, 'ani 'ilaka'u la'u mola ta'a na'a gila kwaria lofona wane. ²⁷ Nga ta'a na gila lo'o suria nga tagi, gwa'a gila 'ame kwaria lofona wane, tagila faate'enia na'a mooru moru kuta, ma God te'e sufaa 'amooru. God te'e sufaa 'amooru, tofuna moru 'ame lo'o suria nga Tagi, gwa'a moru to'o na nga Tagi ma moru ka kwaria lofona wane.

²⁸ Ni dai na'a nga wane 'i Jiu kwala'imori? Ngaia 'amoe mola nga wane ne'e lo'o mola suria nga falafala 'i Jiu ma ka kwaria lofona, tafe'ua ma manatalana 'e 'ame odo. 'Amoe! ²⁹ Nga wane kwala'imori 'i Jiu, ngaia nga wane na'a mangona 'e odo 'i maana God, tofuna God ngaia 'e bulosia nga manatalana. Nga 'ola lo'oo ngaia 'ame leka mai fa'asia Tagi tafe'ua ma nga Anoe 'ola Abu ne'e agea. Nga wane 'ilo'oo, God ngaia 'e iiri ba'ita ana, gwa'a ta'a gila 'ame iiri ba'ita ana.

3

La God ngaia 'e kwala'imori

¹ 'Ilo'oo ma ngaia 'e le'a famooru 'amoru nana'i 'ilaka'u ta'a 'i Jiu? Ma ngaia 'e le'a fana 'amoru kwaria lofona wela wane? ² Kiu, ni 'ola 'e aula le'a 'e leka mai fa'asia nga 'ola lo'oori. Nga 'ola eteeta, God 'e kwatea no'o fatalana fana ta'a lo'oo 'i Jiu fana 'agila aga suria. ³ Gwa'a tani ta'a 'i Jiu gila 'ame tagoto'o na fatalana God, ma gila ka 'oia nga fataarunga'inga aaga fe'enia God, God furifuri ngaia 'e agea 'olataa na ngaia 'e fataarunga'i fai. ⁴ Du'ana God ngaia 'e kwala'imori gwa'a nga ta'a gila ka

✠ 2:24 Aesea 52:5 * 2:25 Agasia Diksonari na kwaria lofona wane.

kotokoto. Suria nga Girigiringa Abu laka'u 'e fata 'ilo'oo,
 “Ta'a tagila su'aai na alafuunga amu 'e odo 'e iiki,

Ma 'i'oo to'o talariufiga furifuri alata 'i'oo sufaa na kouti.”✧

⁵ Ma tani ta'a ngaa'i na gila Jiu gila kwaiorisi kuta ma gila ka 'ilo'oo, “Ma lauta nga rianga 'adauru 'e faata'i wataga no'o fana nga ta'a na'a God 'e odo, 'ilo'oo ma God ngaia 'e kuta alata ngaia 'e kwatea kwa'ikwa'inga fadauru?” ⁶ 'Amoe no'o! Suria 'ato fana God 'ani 'ame odo, tofuna lauta ngaia 'ame odo, ngaia 'ame to'omia sufalana nga ta'a.

⁷ Ma tani ta'a 'i Jiu gila kwaiorisi kuta ma gila ka 'ilo'oo, “Utaa, lauta goru 'oia fataarunga'inga adauru, ma nga ta'a gila aga folaa ai na God ngaia 'e dau suria fataarunga'inga aana, ma ngaia ne'e agea ta'a gila fa'aba'ita God? Lautu 'ilo'oo, 'utaa na'a God 'e sufa 'adauru fe'enia kutanga adauru?” ⁸ Ma alafuunga 'ilo'oo 'e kuta 'ilaka'u la'u lauta gila iiria 'ilo'oo, “Goru abulo 'ani ria fana 'ola 'e le'a 'ani nigi mai.” Tani ta'a ngaa'i gila koto, ma gila iiria nau ku iiria ni 'ola lo'oori. Ma nga ta'a lo'oori, ngaia 'e to'omia fana God 'ani kwatea kwa'ikwa'inga faga.

Te'efuta wane 'e 'ame odo

⁹ Ma fadauru ta'a 'i Jiu, 'ilo'oo ma nga moori ladauru 'e le'a riufia nga ta'a na gila 'ame Jiu? 'Amoe! Nau ku iiria no'o na nga ta'a 'i Jiu, ma nga ta'a na gila 'ame Jiu, gila te'efou na'a gila to'oru olofana nga tegelanga na nga rianga. ¹⁰ Nga Girigiringa Abu 'e iiria,

“Te'efuta wane 'ame odo no'o.

¹¹ Ma te'efuta wane 'ame su'a no'o na odonga,
 ma te'efuta wane 'ame siria no'o 'ani su'a na God.

¹² Suria gila te'efou na gila abulo fa'asia la God,
 ma gila ka leka matari,
 ma ta wane 'ame agea no'o 'ola ne'e odo.”✧

¹³ Nga alafuulaga 'e 'ilaka'u nga 'ola na ta'a gila maeria.

Gila iiria ni 'ola 'e ria ne'e 'ame kwala'imori no'o.

Ma gila ka fa'anonifiia nga ta'a 'ania fata-laga,

'ilaka'u nga waa ne'e ke'ea nga ta'a.✧

¹⁴ Ma nga fatalaga la'u mola 'e fongu 'ania alafuunga 'e ria
 fana ngadalana ta'a.✧

¹⁵ Ma nga ta'a lo'oo gila 'aferu fana kwa'inga.

¹⁶ Ma te'efuta lefu 'i fai na'a gila leka ai, gila ngadaa ta'a,
 ma gila ka kwatea no'o nonifiinga iiki fana ta'a te'efou.

¹⁷ Ma gila 'ame su'a na nga falafala na aloalonga.✧

¹⁸ Ma gila 'ame ma'unge'enia mola God.✧

¹⁹ Mai adauru goru su'ana 'ola te'efou na'a God 'e iiria 'ubulana Tagi aana, nga 'ola fana nga ta'a lo'oo 'i Jiu na ngaia 'e kwatea faga. Ngaia na'a te'efuta wane 'e sia iiria mola ngaia 'ame agea no'o 'ola ne'e ria. God te'e sufaa ta'a te'efou suria nga rianga aaga. ²⁰ Te'efuta wane 'ame odo 'i maana God tofuna ngaia 'e lo'o suria 'olataa lo'oo Tagi 'e iiria. Kiu, nga Tagi 'e nana'i mola fana nga ta'a 'agila su'aai na'a gila abulo 'ame le'a.

La God ne'e fa'aodoa nga ta'a 'i maana 'i talana

²¹ Tafe'ua nga alata lo'oo, God 'e faate'enia tala fana fa'aodolana ta'a te'efou. Ma ngaia 'e 'amoe la'u suria nga lo'onga suria nga Tagi. Nga Tagi ala Moses ma nga profet, gila giri la'u mola suria.

²² God ngaia 'e fa'aodoa nga ta'a tofuna nga tagoto'onga aaga ala Jisas Kraes. Ngaia 'e agea 'ilo'oo fana nga ta'a te'efou na'a gila tagoto'o ala Jisas Kraes, tofuna nga ta'a te'efou gila tooto'o mola 'i maana God.

²³ Ta'a lo'oo te'efou gila abulo 'ame le'a, ma te'efuta wane ka 'ame leka no'o suria falafala ne'e fa'aba'ita God. ²⁴ Tafe'ua

ma tofuna nga kwailaeta'afiinga na God na ngaia 'e kwate tago mola ai, ngaia ka fa'aodo 'adauru 'i maana 'i talana, maka rube 'adauru fa'asia nga kwa'ikwa'inga na abulongaa 'ame le'a 'ania nga tabonga ala Jisas Kraes. ²⁵ God ka kwatea mai

✧ 3:4 Sam 51:4 ✧ 3:12 Sam 14:1-3 ✧ 3:13 Sam 5:9 36:1

✧ 3:14 Sam 10:7 ✧ 3:17 Aesea 59:7-8 ✧ 3:18 Sam

la Jisas Kraes fana 'ani tabo 'ania nga maenga ana. Tofuna 'abuna 'e afe, God 'e 'olafanataa na nga abulongaa 'ame le'a na nga ta'a te'efou, tofuna nga tagoto'onga aaga ana. God 'e agea 'ilo'oo fana 'ani faate'enia nga kwaisufaingaa aana 'e odo 'e iiki, gwa'a ka aburu no'o mai ngaia 'ame kwatea te'efuta kwa'ikwa'inga fana nga ta'a suria nonimaabenga aana. ²⁶ Ma la God 'e faate'enia na'a ngaia 'e odo fana sufalana rianga na nga alata ngaia 'e kwatea no'o kwa'ikwa'inga fala Jisas Kraes. Ngai na'a God 'e faate'enia ngaia 'e odo ma ka fa'aodoa nga ta'a te'efou na gila tagoto'o ala Jisas.

²⁷ Ma 'olataa na'a tagoru fata naunau 'ania? Te'efuta 'ola 'amoe mola! Dauru goru 'ame to'omia no'o fana iirilai na dauru goru odo tofuna dauru goru lo'o suria nga tagi. Tafe'ua ma la God ne'e fa'aodo 'adauru tofuna dauru goru tagoto'o ala Jisas. ²⁸ Goru su'aai na God 'e fa'aodoa nga ta'a te'efou tofuna nga tagoto'onga aaga, ma 'amoe la'u tofuna na nga lo'onga suria nga 'olataa na'a Tagi 'e iiria. ²⁹ 'Ilo'oo ma 'i'oo madafia iiria God ngaia 'e alafafia te'i gila ta'a 'i Jiu? 'Amoe no'o! Nga ta'a na gila 'ame Jiu, God 'e ala la'u mola fafiga. ³⁰ God, te'i ngaia God momola, ma ngaia 'e su'asuria 'ani fa'aodoa ta'a 'i Jiu lauta gila tagoto'o, mai ngaia 'e su'asuria 'ani fa'aodoa la'u mola ta'a na gila 'ame Jiu lauta gila tagoto'o. ³¹ Du'ana God 'e fa'aodoa ta'a te'efou suria tagoto'onga, 'ilo'oo ma tagoru rugasia no'o nga Tagi ala Moses? 'Amoe. Alata dauru goru tagoto'o, ngaia 'e faate'enia na'a nga Tagi ngaia 'e ba'ita la'u mola.

4

La God 'e iiria la Ebrahim 'e odo tofuna fito'onga aana

¹ 'Ilo'oo ma 'olataa lo'oo tagoru iiria suria la Ebrahim nga wawarifu dauru nga ta'a 'i Jiu? Fe'ua lo'oo la God 'e fa'aodoa 'i maana 'i talana? ² Lauta God 'e iiria la Ebrahim 'e odo tofuna taunga'inga le'a lo'oo ngaia 'e agea, la Ebrahim 'e su'asuria 'ani fata naunau 'ania. Tafe'ua ma ngaia

'ame to'omia no'o fana 'ani fata naunau 'i maana God. ³ Nga Girigiringa Abu 'e iiria 'ilo'oo, "La Ebrahim ngaia 'e tagoto'o ala God, ma suria nga tagoto'onga aana lo'oo God 'e iiria la Ebrahim ngaia 'e odo." ✧

⁴ Nga alata nga wane 'e taunga'i, ngaia 'e ngaria mola foforinga. Ma nga bata na ngaia 'e ngaria, nga wane ba'ita aana ngaia 'ame kwate tago ai, tofuna nga wane ne'e taunga'i, ngaia 'e to'omia fana 'ani ngaria foforinga aana. ⁵ Ma alata God 'e iiria dauru goru odo 'i maana, ngaia 'ame 'ilaka'u la'u alata wane ba'ita ne'e kwatea foforinga fana wane ni taunga'inga aana. Suria God 'e 'ame kwatea tofuna nga taunga'inga na'a Ngaia 'e iiria goru odo, tafe'ua ma tofuna goru tagoto'o ala God ne'e su'asuria 'ani fa'aodoa nga ta'a na gila ria. Ma God 'e agasia nga fito'onga adauru, ma tofuna nga 'ola lo'oori God 'e iiria dauru goru odo.

⁶ Ngai na'a la Defete 'e fata suria nga aile'anga na ta'a na'a God 'e iiria na gila odo, gwa'a gila 'ame lo'o suria nga tagi na God te'efou. La Defete ka alafuu 'ilo'oo na nga Girigiringa Abu,

⁷ "Aile'anga fana ni dai na'a God 'e 'olafanataa na rianga aaga, ma ka lafua no'o abulongaa aaga ne'e 'ame le'a.

⁸ Kiu, aile'anga fana wane na'a God 'ame manata to'ona abulongaa aana ne'e ria." ✧

⁹ 'Ilo'oo ma nga aile'anga lo'oo la Defete 'e fata suria, nga 'ola mola fana te'e ta'a 'i Jiu na gila kwaria lofona wane? 'Amoe! Ngaia 'ola la'u mola fana ta'a lo'oo gila 'ame Jiu na gila 'ame kwaria lofona wane. Goru su'aai 'e sui no'o na nga Girigiringa Abu laka'u 'e fata 'ilo'oo, "La Ebrahim ngaia 'e tagoto'o ala God, ma tofuna ngaia 'e tagoto'o, God 'e iiria ngaia wane 'e odo." ¹⁰ Nga alata 'uta'i lo'oo la God 'e iiria la Ebrahim ngaia 'e odo? 'I buri na lo'oo ngaia 'e kwaria lofona 'e sui, 'amoe, ngaia 'e iiria 'ua na alata ngaia 'ame kwaria 'ua lofona? 'I na'ona na'a ngaia 'e kwaria lofona, God 'e iiria ngaia wane 'e odo. ¹¹ 'I burina lo'oo God 'e iiria la Ebrahim 'e odo, la Ebrahim 'e bi'i kwaria lofona. Ma nga kwaringa lo'oo,

'ola nga ma'etooto fana 'ani faate'enia na God 'e iiria ngaia nga wane 'e odo suria nga tagoto'onga aana na alata ngaia 'ame kwaria 'ua lofona. Ngaia lo'oo 'e kwatea la Ebrahim 'e 'ilaka'u wawarifuna ta'a 'ame Jiu na gila 'ame kwaria lofona wane, ma gila tagoto'o na God, ma ngaia 'e iiria gila ka odo. ¹² Ma ngaia nga wawarifuna ta'a 'i Jiu na gila kwaria lofona wane ma gila ka tagoto'o na fataarunga'inga ala God. Ngaia na nga wawarifuga, 'amoe la'u tofuna na'a gila kwaria lofona wane, tafe'ua ma tofuna gila tagoto'o 'ilaka'u nga wawarifuga la Ebrahim laka'u ngaia 'e tagoto'o 'e sui, ma ngaia bi'i kwaria lofona.

¹³ God ngaia 'e fataarunga'i fala Ebrahim ma nga ta'a 'i orioritana na'a ngaia te'e kwatea nga fanua lo'oo 'i wado faga. God ngaia 'e fataarunga'i 'ilo'oo 'amoe la'u suria la Ebrahim 'e lo'o suria nga Tagi, tafe'ua ma suria ngaia 'e fito'o, ma la God 'e iiria ngaia 'e odo. ¹⁴ Ma lauta God 'e kwatea nga fataarunga'inga aana mola fana ni dai na'a gila lo'o suria nga Tagi, 'ino'ona ma nga tagoto'onga na ta'a lo'oo ngaia 'ola 'uri'uri mola, ma nga fataarunga'inga na God ngaia 'ola 'uri'uri la'u mola. ¹⁵ Nga Tagi ne'e faate'enia nga ogarianga na God, tofuna ta'a gila mousia nga Tagi aana. Ma lauta nga Tagi ngaia 'e 'amoe, nga ta'a gila sia mousia mola nga Tagi.

¹⁶ God 'e fataarunga'i fala Ebrahim tofuna nga tagoto'onga aana, fana 'ani faate'enia na nga fataarunga'inga lo'oori ngaia 'ola tofuna nga kwaimanadainga ana God na ngaia te'e kwatea fana ta'a orioritana la Ebrahim. Ngaia 'ola 'e 'amoe mola fana te'e ta'a na orioritana la Ebrahim na gila to'o na Tagi, ma ngaia la'u mola fana ta'a na gila orioritana tofuna gila tagoto'o 'ilaka'u la'u 'i ngaia. Tofuna la Ebrahim na ngaia nga wawarifu dauru te'efou. ¹⁷ Nga 'ola lo'oo ngaia 'e kwala'imori, tofuna God 'e iiria fala Ebrahim 'ubulana nga Girigiringa Abu maka 'ilo'oo, "Nau ku aru'o nga mama'a fana ta'a na fanua 'e aula."* Nga me'e fatanga lo'oo, God 'e fa'ato'oa no'o. La Ebrahim 'e tagoto'o na God ne'e tata'ea

ta'a gila mae 'ua fana mooringa, ma ka launge'enia ni 'ola fooru.

¹⁸ Na alata God 'e fataarunga'i fala Ebrahim na'a ngaia nga mama'a fana ta'a na fanua 'e aula, la Ebrahim 'e fito'o ai. God 'e iiria la'u mola maka 'ilo'oo, "Nga ta'a na tagila futa orioritamu te'e aula 'ilaka'u buruburu 'ubulana lalo."*

La Ebrahim ka fito'o ai, gwa'a ngaia 'e 'ato fana ni 'ola lo'oori 'ani kwala'imori. ¹⁹ Gwa'a la Ebrahim ngaia gagalangi 'ani tangale'e farisi no'o, nga tagoto'onga aana 'ame waata'uta'u alata ngaia 'e manata suria nonina ne'e waata'uta'u, ma ni Sera ka 'aiwane la'u mola. ²⁰ Ma nga tagoto'onga aana 'ame ofoto'i fa'asia, ma ngaia 'ame manata ruarua na fataarunga'inga ala God. Nga tagoto'onga aana 'e fa'ategela manatalana, ma ka taafea God. ²¹ Suria ngaia 'e su'a le'a ai na'a God 'e to'omia fana agelana ni 'ola lo'oo ngaia 'e fataarunga'i mai 'ania. ²² Ngaia lo'oo tofuna tagoto'onga aana, God 'e iiria ngaia no'o na nga wane 'e odo.

²³ Ma nga girigiringa laka'u 'e 'ilo'oo, "God 'e iiria 'ania ngaia nga wane 'e odo" 'amoe la'u fana la Ebrahim 'i talana. ²⁴ Tafe'ua ma gila giri suria la'u mola fadauru ta'a na'a God 'e iiria dauru nga ta'a 'e odo, tofuna dauru goru tagoto'o na God ne'e tata'ea la Jisas nga Alafa adauru fa'asia nga maenga. ²⁵ God 'e alea fana 'ingaia 'ani mae tofuna nga rianga 'adauru, ma God ka tata'ea la'u mola fana nga mooringa fana nga fa'aodo ladauru 'i maana.

5

To'orunga na aloalonga fe'enia God suria la Jisas Kraes

¹ Alata lo'oo, dauru goru tagoto'o ala Jisas Kraes, ma la God ne'e fa'aodo ladauru 'i maana. Ngai lo'oo, 'agoru to'oru 'ania nga aloalonga fe'enia la God, tofuna nga taunga'inga ala Jisas Kraes nga Alafa adauru. ² Ma suria nga tagoto'onga adauru, la Jisas Kraes ngaia 'e ngari 'adauru te'ana God, fana 'ani kwaimange'eni 'adauru ma ka nana-mate'eni 'adauru. Ma tofuna nga 'ola

* 4:17 Jenesis 17:5   * 4:18 Jenesis 15:5

'ilo'oo, dauru goru aile'a ba'ita tofuna goru mamania alata fana 'agoru lado fe'enia God na nga fofounga aana. ³ Ma goru sia aile'a mola fafia te'e ni 'ola 'e le'a, tafe'ua ma goru aile'a la'u mola na alata na 'ato'atolanga, tofuna dauru goru su'aai na nga 'ato'atolanga ngaia 'ola fana fa'ategela ladauru, ma ka kwatea 'agoru nana'i 'ani ngasi. ⁴ Ma lauta goru babato'o 'ilo'oo, God te'e aile'a fe'eni 'adauru. Ma nga alata God 'e aile'a fe'eni 'adauru 'ilo'oo, ngaia 'e kwaibooni fana fito'onga adauru 'ani tegela'a la'u na fataarunga'inga ana. ⁵ Ma fito'onga 'ilo'oo 'ame kwatea 'agoru kwaimamani tago mola, tofuna God ngaia 'e faate'enia nga kwaimaanga ba'ita aana 'ania nga Anoe 'ola Abu na ngaia 'e kwatea fadauru.

⁶ Na alata God ngaia 'e firia, Kraes ngaia 'e mae 'usi 'adauru ta'a goru ria na ngaia 'e 'ato no'o fana 'agoru booni 'adauru tal-adauru. ⁷ Ngaia 'e 'ato no'o fana te'efuta wane 'ani 'uri 'ani mae fana boonilana ta wane ngaa'i 'e odo. Tafe'ua ma bala tani wane ngaa'i gila 'uri 'agila mae fana boonilana wane ne'e le'a. ⁸ Tafe'ua ma God ngaia 'e faate'enia no'o nga kwaimaanga aana fadauru 'ilo'oo, na alata nga moori ladauru 'e ria 'ua, la Jisas Kraes 'e mae 'usi 'adauru. ⁹ God 'e fa'aodo 'adauru no'o tofuna la Jisas Kraes ngaia 'e mae no'o 'usi adauru. Tofuna ngaia 'e 'ilo'oo, dauru goru su'a kwala'imori ai na la Jisas Kraes te'e fa'amoori 'adauru fa'asia nga kwa'ikwa'inga na God. ¹⁰ Mai na'o, dauru nga maarimae na God, tafe'ua ma alata lo'oo ngaia wane ni kwaimaanga adauru tofuna nga maenga na nga Wela aana. Ma tofuna na'a dauru ta'a ni kwaimaanga na God, goru su'a kwala'imori ai na ngaia te'e fa'amooria dauru suria la Jisas Kraes ngaia 'e moori la'u. ¹¹ Kiu, ma te'e 'ola lo'oo mola 'amoe na'a 'aguru aile'a tofuna. Tafe'ua ma goru aile'a la'u mola suria nga 'olataa na'a la God 'e agea 'ania la Jisas Kraes nga Alafa adauru ne'e orite'eni 'adauru fana 'i dauru ta'a ni kwaimaanga na God.

La Adam fe'enia la Jisas Kraes

¹² La Adam ngaia 'e agea rianga ma rianga na ngaia 'e agea, ngaia ka ngaria mai maenga fana fanua lo'oo 'i wado. Ma

tofuna ngaia 'e 'ilo'oo, nga maenga 'e nigi mai na ta'a te'efou, tofuna gila abulo 'ame le'a no'o. ¹³ Na'ona God 'e kwatea nga Tagi fala Moses, nga rianga ngaia 'e nana'i no'o fofona fanua lo'oo 'i wado, tafe'ua ma God ngaia 'ame manadaia te'efuta rianga na ta'a alata Tagi ngaia 'e 'amoe 'ua. ¹⁴ Tafe'ua ma eta mai na alata ala Adam leleka maka nigi na alata ala Moses, ta'a te'efou gila mae, gwa'a gila 'ame 'oia nga tagi ne'e leka no'o mai fa'asia God 'ilaka'u la Adam.

La Adam 'e 'ilaka'u nga nununa nga Kraes ne'e nigi mai 'i buri. ¹⁵ Nga rua wane lo'oori gala 'ame tooto'o, tofuna nga 'ola 'e le'a na'a la Kraes ngaia 'e agea fadauru 'ame 'ilaka'u nga 'ola 'e ria na'a la Adam 'e agea. Ngaia 'e kwala'imori nga ta'a 'e aula gila mae tofuna nga abulongaa 'ame le'a ala Adam. Ma ngaia ka kwala'imori iiki na nga kwaimaanga ala God, ma nga kwakwatenga tago ana God 'e iiki maka ba'ita la'u mola fana nga ta'a te'efou suria la Jisas Kraes ma nga kwailaeta'afiinga aana. ¹⁶ Ma tani kwaitataringa ngaa'i la'u ne'e to'oru 'i laloana nga kwakwatenga na God ma nga rianga na la Adam 'e agea. Suria 'i burina nga rianga ala Adam, God 'e kwatea kwa'ikwa'inga. Ma 'i tofuna nga 'ola 'e le'a lo'oo God 'e kwatea te'efou ai fadauru 'ania la Jisas, ngaia 'e fa'aodoa ta'a 'e aula 'i maana, gwa'a gila agea ni 'ola 'e aula ne'e ria. ¹⁷ Aia, ngaia 'e kwala'imori na ta'a te'efou gila mae tofuna nga abulongaa 'ame le'a na te'e wane momola. Ma ka kwala'imori iiki la'u mola, ni dai na'a gila ngaria nga kwaimaanga ala God fe'enia nga kwakwatenga aana 'ania nga odonga, gila to'o na mooringa firi tofuna la Jisas Kraes.

¹⁸ Ngaia lo'oo, te'e wane momola la Adam 'e agea 'ola ne'e ria, ma God ka kwatea kwa'ikwa'inga fana ta'a te'efou. Ma ka 'ilo'oo la'u mola, te'e wane ngaa'i la Jisas ngaia 'e agea te'e 'ola 'e le'a, ma God ka fa'aodoa nga ta'a te'efou, ma ngaia ka kwatea no'o mooringa firi faga. ¹⁹ Ma ta'a te'efou gila ka to'oru 'ania abulongaa 'ame le'a, suria nga falafala na te'e wane ngaa'i. Ma ngaia 'e 'ilo'oo la'u mola, tofuna nga lo'onga ana te'e wane momola, ta'a 'e aula gila odo 'i maana God.

²⁰ God 'e kwatea no'o Tagi ala Moses fana nga ta'a 'agila su'a na ni 'ola 'e aula na gila agea ne'e kuta. Tafe'ua ma alata na'a ta'a gila agea ni 'ola 'e aula ne'e ria, God bi'i faate'enia kwaimaanga ba'ita aana. ²¹ Ngaia lo'oo, 'ua mai na'o, nga abulongaa 'ame le'a 'e ba'ita no'o fafia nga ta'a fana maenga. Ma ka 'ilo'oo na nga alata lo'oo, nga kwailaeta'afinga ala God ngaia 'e ba'ita no'o fafia nga ta'a fana 'agila odo. Ma ngaia ne'e agea ma goru ka ngaria no'o mooringa firi tofunu nga 'ola lo'oo la Jisas Kraes nga Alafa ngaia 'e agea fadauru.

6

Goru moori fa'asia rianga tofunu maenga ala Jisas Kraes

¹ Olataa na'a tagoru iiria suria nga alafuunga lo'oo 'inau ku giria? 'Aguru alami 'adauru fana 'agoru agea mola abulongaa 'ame le'a furifuri, fana God 'ani faate'enia la'u mola nga kwaimaanga ba'ita lo'oo aana fadauru 'ani nana'i mola furifuri? ² 'Amoe no'o! Ngaia 'e 'ilaka'u dauru goru mae no'o ma goru ka rugate'enia no'o falafala na rianga. 'Uta'i na goru leleka fana to'orunga la'u na rianga? ³ Amooru moru su'a no'o ai nga 'ola lo'oo: Nga alata goru naruuabu no'o, ngaia 'e faate'enia nga ladonga adauru fe'enia la Jisas Kraes, ma dauru goru lado la'u mola fe'enia na nga maenga aana. ⁴ Aia na nga naruabunga, dauru goru mae no'o fe'enia la Jisas Kraes, ma gila ka kwaiato adauru la'u mola fe'enia, fana 'agoru tata'e 'ania mooringa fooru, 'ilaka'u la Jisas Kraes na'a God na Ma'a 'e tata'ea fa'asia nga maenga 'ania nga tegelangaa aana.

⁵ Du'ana goru lado fe'enia la Jisas Kraes 'ania maenga ana, God te'e tata'e 'adauru la'u mola 'ilaka'u na ngaia 'e tata'ea la Jisas Kraes. ⁶ Ma adauru goru su'a no'o ai lo'oo nga mooringa laka'u adauru mai na'o, ngaia 'e mae no'o fe'enia la Jisas Kraes na 'ai folo, fana nga falafala 'ua ne'e ria 'adauru 'ani mae, ma nga rianga 'e 'ato'ani ba'ita no'o fafi 'adauru. ⁷ Du'ana ngaia 'e 'ilo'oo, na alata wane 'e mae no'o, ngaia 'e 'ato'ani to'oru 'i olofana tegelangaa na rianga. ⁸ Ma tofunu dauru goru mae 'ua no'o

fe'enia la Jisas Kraes, dauru goru tagoto'o tagoru moori la'u mola fe'enia. ⁹ Du'ana dauru goru su'asuria la Jisas Kraes ngaia 'e tata'e no'o fa'asia nga maenga, ma ngaia 'e 'ato iiki 'ani mae la'u, ma nga maenga 'e 'ato'ani ba'ita no'o fafia. ¹⁰ Ngaia 'e mae te'e alata momola fana 'ani riufia rianga, ma ngaia 'e moori no'o fana fa'aba'italana God. ¹¹ Ma ka 'ilo'oo la'u mola, moru manata 'ilaka'u na'a mooru moru mae no'o ma moru sia abulo la'u fana rianga. Mai 'amooru moru ka moori no'o fana fa'aba'italana God suria la Jisas Kraes.

¹² Ngaia lo'oo, mooru moru sia alamia mola nga abulongaa 'ame le'a 'ani ba'ita la'u fafia noni mooru ma moru sia lado mola na nga kwaisiriinga ne'e ria. ¹³ Ma 'amooru moru sia alamia mola te'efuta gula 'ola na noni mooru fana rianga, fana 'amoru agea ni 'ola ne'e ria. Tafe'ua ma moru kwatea mooru talamooru fana God, 'ilaka'u nga ta'a na'a God ngaia 'e lafuga fa'asia nga maenga fana mooringa fooru, ma moru ka kwatea no'o noni mooru ma nga moori lamooru te'efou fana God, fana 'amooru agea ni 'ola 'e odo. ¹⁴ Ngaia na'a, mooru moru sia alamia mola nga abulongaa 'ame le'a 'ani ba'ita la'u fafi 'amooru, tofunu 'amooru moru 'ame to'oru 'i olofana nga Tagi, tafe'ua mai 'amooru moru to'oru no'o 'i olofana nga kwailaeta'afinga na God.

Ta'a gila taunga'i fana agelana odonga

¹⁵ 'Ilo'oo ma dauru 'agoru agea mola rianga, suria goru 'ame to'oru 'i olofana nga Tagi, ma goru to'oru mola 'i olofana nga kwailaeta'afinga na God? 'Amoe no'o! ¹⁶ Aia, mai 'amooru moru su'a no'o ai, ni dai na'a moru firia fana lo'onga suria, ngaia ne'e ba'ita fafi 'amooru. Maka 'ilo'oo la'u mola, lauta mooru moru firia lo'onga suria abulongaa 'ame le'a, 'amooru tamoru mae. Ma lauta mooru moru firia lo'onga suria God, tamoru to'oru 'ania odonga. ¹⁷ Nau ku baatafea God! Gwa'a 'i na'o, 'amooru moru lo'o suria abulongaa 'ame le'a, tafe'ua ma alata lo'oo mooru moru lo'o kwala'imori no'o suria nga kwaifa'ananaunga kwala'imori lo'oo God 'e kwatea famooru. ¹⁸ Ngaia lo'oo, God 'e rube 'amooru fa'asia nga tegelangaa

na rianga, maka arua mooru nga ta'a ni taunga'inga na God no'o fana 'amoru dau suria nga 'ola 'e odo.

¹⁹ Nau ku fata 'ilo'oo 'ania nga tarifu-laa suria nga ta'a ni taunga'inga fe'enia nga ta'a ba'ita, tofunu manata lamooru 'e waata'uta'u, ma ngaia 'e talawada'u fana 'amoru su'aai. Na alata 'e sui no'o mai, mooru moru kwatea noni mooru te'efou fana abulongaa 'ame le'a ma rianga te'efou. Ma alata lo'oo, mooru tamoru kwatea mooru te'efou no'o fana God fana 'amoru agea no'o ni 'ola 'e odo.

²⁰ Na alata rianga ngaia 'e ba'ita fafi 'amooru, mooru moru 'ame manata abelo mola fana agelana ni 'ola 'e odo. ²¹ Aia, moru 'ame ngaria mola ta 'ola 'e le'a fa'asia nga abulongaa 'ame le'a laka'u moru agea. Ma alata lo'oo, moru maila suria nga abulongaa 'ame le'a lo'oo moru agea mai na'o. Nga ta'a na'a gila abulo 'ame le'a 'ilo'oo, tagila mae. ²² Tafe'ua ma nga alata lo'oo, God 'e rube 'amooru fa'asia nga abulongaa 'ame le'a, ma amooru nga ta'a ni taunga'inga na God lo'oo no'o. Ma ni 'ola 'e le'a na moru ngaria fa'asia 'ola lo'oo 'e 'ilo'oo: moori lamooru 'e abu ma moru ka ngaria no'o nga mooringa firi. ²³ Suria nga abulongaa 'ame le'a 'e kwatea maenga, tafe'ua ma nga kwakwatenga lo'oo na God 'e kwate tago no'o ai nga mooringa firi suria la Jisas Kraes nga Alafa adauru.

7

Dauru goru 'ame to'oru 'i olofana nga Tagi ala Moses

¹ Ta'a ni futanga ala Jisas Kraes, nau ku su'aai 'amooru moru su'a na nga Tagi. To'omia 'amooru su'a na nga wane ngaia 'e to'oru 'i olofana Tagi na alata ngaia 'e momoori mola 'ua. ² Maka 'ilo'oo la'u mola fana nga noni ne'e 'afe no'o. Alata na'a kwaiina ngaia 'e momoori 'ua, nga tagi 'e iiria ngaia 'ame to'omia fana 'ani baiwane la'u fana ta wane ngaa'i matari. Tafe'ua ma, lauta nga kwaiina ngaia 'e mae no'o, ngaia te'e bi'i arube fa'asia nga tagi na fuageninga, ma ngaia 'e to'omia 'ani baiwane la'u mola. ³ 'Ilo'oo ma, lauta nga noni lo'oo 'ani to'oru la'u fe'enia wane matari na alata kwaiina 'e momoori 'ua, nga noni

lo'oori tagila iiria 'ania noni 'e agemani'a. Ma lauta nga kwaiina ngaia 'e mae no'o, ma ngaia 'e arube no'o fa'asia nga tagi na fuageninga, ngaia te'e baiwane la'u fana ta wane ngaa'i, ma gila sia iiria mola 'ania noni agemani'a.

⁴ Ta'a ni futanga agu, ngaia ka 'ilo'oo la'u mola fadauru. Suria alata la Jisas Kraes ngaia 'e mae, ngaia 'e 'ilaka'u dauru goru mae la'u mola. Du'ana dauru goru mae, 'aguru arube no'o fa'asia nga Tagi ala Moses. 'Ilo'oo ngaia 'e talawada'u fana God 'ani lado 'amooru fe'enia la Jisas. Na alata lo'oo, dauru nga ta'a ala Jisas Kraes na'a la God 'e tata'ea fa'asia nga maenga, fana 'agoru fa'aba'ita God 'ania to'orunga 'e odo. ⁵ Na alata goru lo'o suria nga kwaisiriinga 'e ria 'adauru, manata ladauru ne'e ria 'e tegela na noni dauru tofunu goru su'a no'o na nga Tagi. Ma tofunu goru agea ni 'ola ne'e ria 'ilo'oo, goru to'omia no'o maenga. ⁶ Tafe'ua ma nga alata lo'oo, goru arube no'o fa'asia nga Tagi ne'e ba'ita fafi 'adauru mai na'o, tofunu nga mango 'e 'ola 'adauru 'i na'o 'e mae no'o. Ma nga alata lo'oo, 'agoru taunga'i no'o fana God, ma goru ka leka no'o suria nga tala fooru na lo'onga suria nga kwaisiriinga na nga Anoe 'ola Abu. Mai dauru goru 'ame leka no'o suria nga tala 'ua na nga Tagi ala Moses.

Nga tagi na God 'e faate'enia rianga adauru

⁷ 'Ilo'oo ma dauru goru iiria nga Tagi 'e ria? 'Amoe! Nga Tagi 'ame ria, tofunu nga Tagi lo'oo ngaia 'e faate'enia agu 'olataa na'a rianga. Lautu nga Tagi 'ame iiria 'ilo'oo, "I'oo sia siria mola 'ola na ta wane ngaa'i," nau ku bobolosia mola na'a kwaisiriinga 'ilo'oo 'e ria. ⁸ Ma ngaia 'e 'ilo'oo, nga falafala na rianga 'e taunga'i 'ania nga Tagi fana 'aku siria ni 'ola 'e aula ne'e 'ame to'omia fana 'aku siria. Lautu nga Tagi ngaia 'e 'amoe, ma nga rianga 'e 'amoe la'u mola. ⁹ 'Ua mai na'o nau ku 'ame su'a na Tagi mai nau ku momoori mola. Ma alata nau ku tala'ae fana su'anga na tagi lo'oo na God, nga falafala lo'oo na rianga ngaia 'e tata'e tegela'a 'ubulana manatalagu, ma ngaia ka kwa'i nau no'o. ¹⁰ Nga Tagi na God 'e kwatea fana 'agoru

to'o na mooringa firi fe'enia God, ma ngaia 'e faate'enia na 'inau ku to'omia 'aku mae. ¹¹ Nga rianga 'e kotofi nau 'ania Tagi. Nga kwaisiriinga agu ne'e ria ngaia ne'e ngaria nga Tagi le'a lo'oo, ma ka kwa'i nau. ¹² Ngai lo'oo, nga Tagi ala Moses 'e abu, maka odo, ma ka le'a.

¹³ 'Ilo'oo ma nga Tagi le'a lo'oo ne'e agea nau ku mae? 'Amoe! Nga abulongaa 'ame le'a ne'e ngaria 'ola 'e le'a maka kwa'i nau 'ania. Nga tagi 'e faate'enia nga rialana nga rianga 'adauru fana 'aguru su'aai na abulongaa 'ame le'a 'e ria 'e iiki.

¹⁴ Goru su'aai na nga Tagi 'e leka mai fa'asia God. Ma 'inau nga wane lo'oo mola, ma rianga 'e ba'ita fafi nau. ¹⁵ Nau ku 'ame su'a na 'olataa na'a 'inau ku agea, tofuna 'inau ku 'ame agea mola ni 'ola le'a lo'oo 'inau ku siria fana agelai, mai nau ku agea mola ni 'ola 'e ria na'a nau ku ma'asiri ai. ¹⁶ Ma tofuna nau ku agea mola ni 'ola na'a nau ku 'ame siria agelai, ngaia 'e faate'enia nau ku alafafia nga Tagi na God ngaia 'e le'a. ¹⁷ Du'ana 'ola lo'oo, 'inau ku su'aai, 'inau ku 'ame agea nga rianga lo'oo, tafe'ua ma nga rianga ne'e nana'i mola agu ne'e agea.

¹⁸ Nau ku su'aai nga le'anga ngaia 'ame nana'i 'ubulana manatalagu ne'e ria. Suria ngaia 'e ato fagu fana agelana ni 'ola 'e le'a, gwa'a nau ku siria mola agelana ni 'ola 'e le'a. ¹⁹ Mai nau ku 'ame agea mola ni 'ola le'a lo'oo nau ku siria agelai, mai nau ku 'ame mamalo mola fa'asia agelana ni 'ola 'e ria na'a nau ku 'ame siria mola agelai. ²⁰ Ma lauta nau ku agea no'o ni 'ola na'a ku 'ame siria mola agelai, 'ino'ona mai nau ku 'ame agea, tafe'ua ma nga rianga lo'oo 'e to'oru 'i 'ubulana manatalagu ne'e agea.

²¹ Nau ku iiria la'u nga 'ola na'a 'inau ku daria ne'e 'ilo'oo: Alata nau ku siria agelana nga 'ola 'e le'a, nga rianga 'ubulana manatalagu 'e rui nau. ²² Nga mangogu 'e siria mola lekanga suria nga Tagi na God. ²³ Tafe'ua ma nga rianga 'i manatalagu 'e funu mola 'usia nga le'anga lo'oo 'ubulana moorilagu. Ma nga rianga lo'oo 'e taunga'i 'ubulana manatalagu 'e usunge'eni nau fana agelana ni 'ola ne'e ria. ²⁴ 'Inau nga wane ria 'ilo'oo! Ni dai lo'oo te'e kwaibooni agu fana 'aku sia lo'o mola suria rianga

ne'e ngari nau fana maenga? ²⁵ Nau ku baatafea God, suria ngaia ne'e kwaibooni agu 'ania la Jisas Kraes nga Alafa adauru! Ngai lo'oo, 'ubulana mangogu, nau ku siria 'aku lo'o suria nga Tagi na God, tafe'ua ma tofuna nga manatangaa ne'e ria ngai agu, rianga ngaia 'e ba'ita no'o fafi nau.

8

To'oru suria nga tegelangaa na nga Anoe 'ola Abu

¹ Dauru goru lado no'o fe'enia la Jisas Kraes, ma God 'e sia fata gulete'eni 'adauru mola ma ngaia 'esia kwatea mola nga kwa'ikwa'inga fadauru. ² Goru su'ana ngaia 'e kwala'imori, tofuna nga tegelangaa na nga Anoe 'ola Abu 'e kwatea ma goru ka to'oru 'ania mooringa fooru suria goru lado fe'enia la Jisas Kraes. Ma ngaia ka rube 'adauru la'u mola fa'asia nga tegelangaa na abulongaa 'ame le'a ne'e ba'ita no'o fafi 'adauru ma ka talai 'adauru fana maenga. ³ Nga Tagi ala Moses, 'e 'ato no'o 'ani rube 'adauru fa'asia nga tegelangaa na rianga fe'enia maenga, tofuna kwaisiriinga adauru ne'e ria 'e kwatea goru waata'uta'u fana lekanga suria nga Tagi lo'oori. Tafe'ua ma la God ne'e rube 'adauru fa'asia nga tegelangaa na rianga fe'enia maenga. Suria ngaia 'e kwatea no'o Wela aana fana 'ani to'o na labe'e wane 'ilaka'u nga wane, tafe'ua ma ngaia 'ame abulo 'ilaka'u nga ta'a, ma God ka tabo 'ania fana 'ani lafua nga rianga adauru. ⁴ God 'e agea 'ilo'oo fana 'agoru to'omia lekanga suria ni 'ola 'e odo na'a Tagi 'e iiria fadauru. Ma ngaia 'e talawada'u mola suria goru lo'o suria nga Anoe 'ola Abu, ma goru 'ame lo'o suria nga kwaisiriinga ne'e ria na labe'e wane.

⁵ Ma ni dai na'a gila leka suria nga kwaisiriinga ne'e ria ana labe'e wane, gila manata mola faga suria ni 'ola lo'oo. Tafe'ua ma ni dai na'a nga Anoe 'ola Abu ngaia 'e talaiga, gila manata suria agelana nga kwaisiriinga ana Anoe 'ola Abu. ⁶ Ma lauta nga kwaisiriinga ne'e ria na labe'e wane 'e talaia nga wane, ngaia te'e mae. Ma lauta nga Anoe 'ola Abu 'e talaia nga wane, ngaia te'e to'o na mooringa fooru fe'enia nga aloalanga. ⁷ Ma lauta

nga kwaisiriinga ne'e ria na noni'iwane ngaia 'e talaia wane, ngaia 'e marimae no'o na God, tofuna ngaia 'ame lo'o suria nga Tagi na God, ma ngaia 'ame to'omia fana lo'onga 'i suria. ⁸ Nga ta'a na'a gila lo'o suria nga kwaisiriinga ne'e ria na labe'e wane, ngaia 'e 'ato iiki 'agila fa'abaole'a God.

⁹ Tafe'ua mai 'amooru, nga kwaisiriinga ne'e ria na labe'e wane 'ame ba'ita fafi 'amooru. Lautu nga Anoe 'ola Abu ngaia 'e nana'i 'ubulana moori lamooru, ma ngaia te'e ba'ita fafi 'amooru. Ma ni dai na'a nga Anoe 'ola na God* ngaia 'ame to'oru 'ubulana mangona, ngaia nga wane ala Jisas Kraes 'amoe. ¹⁰ Ma la Jisas Kraes 'e nana'i 'ubulana moori lamooru, gwa'a nga noni mooru te'e mae tofuna nga abulongaa 'ame le'a. Ma nga mango mooru ngaia 'e moori, tofuna God ngaia 'e fa'aodo 'amoru no'o. ¹¹ Ma nga Anoe 'ola na God ne'e tata'ea la Jisas Kraes fa'asia nga maenga, ngaia 'e to'oru no'o 'ubulana moori lamooru. Ma God te'e tata'ea la'u mola noni mooru 'ania nga Anoe 'ola Abu ne'e to'oru 'ubulana moori lamooru.

¹² Ngaia na'a, ta'a ni futanga agu, goru to'o na te'e 'ola fana agelai, lo'oo 'aguru to'oru suria nga kwaisiriinga ana Anoe 'ola Abu. Dauru goru sia lo'o la'u suria nga kwaisiriinga 'e ria na labe'e wane. ¹³ Lautu 'amooru moru lo'o suria nga kwaisiriinga ne'e ria na labe'e wane, 'amooru tamoru mae. Ma lautu moru lo'o suria nga Anoe 'ola Abu fana 'amoru kwa'ia nga abulongaa ne'e ria, tamoru to'o na mooringa firi. ¹⁴ Ma ni dai na'a Anoe 'ola na God 'e talaiga, gila no'o na nga ru'uru'ua na God.

¹⁵ Nga Anoe 'ola Abu lo'oo God 'e kwatea famooru, ngaia 'ame agea 'amooru ma'unge'enia God 'ani 'ilaka'u nga ta'a ni taunga'inga tago ne'e ma'unge'enia wane ba'ita aana. Tafe'ua ma nga Anoe 'ola Abu ne'e kwatea ma moru ka lau no'o fana nga wela na God. Ngaia ne'e kwatea 'e talawada'u no'o fadauru fana 'agoru fa'alata 'ania, "Mama'a." ¹⁶ Nga Anoe 'ola Abu 'e iiria fana mango dauru na dauru nga ru'uru'ua na God. ¹⁷ Ma tofuna 'adauru nga ru'uru'ua aana, tagoru ngaria no'o 'ola 'e le'a na ngaia 'e gonina fana nga ru'uru'ua

aana. Ni 'ola lo'oo ngaia 'e kwatea la'u mola fala Jisas Kraes. Goru ngaria mola ni 'ola lo'oori, tofuna dauru goru lado fe'enia la Jisas Kraes na nga nonifiinga aana, fana 'agoru lado la'u mola fe'enia na foufounga aana.

Nga foufounga na ngaia te'e nigi mai

¹⁸ Ma gwa'a goru to'o na nonifiinga fofona fanua lo'oo 'i wado, nau ku mangoto'o mola, nga foufounga na'a God te'e kwatea fadauru, ngaia 'e ba'ita maka rifuia nga 'ato'atolanga lo'oo goru daria na alata lo'oo. ¹⁹ Ni 'ola te'efou lo'oo God 'e launge'enia, gila mamania mola nga alata God te'e faate'enia nga ru'uru'ua kwala'imori ana. ²⁰ Ni 'ola lo'oo te'efou na God ngaia 'e launge'enia, tagila fusi ma tagila 'ola 'uri'uri mola. God 'e agea 'ilo'oo 'amoe la'u 'i suria nga kwaisiriinga na ni 'ola lo'oori, tafe'ua ma suria kwaisiriinga ana 'i talana. Ma ni 'ola te'efou te'e mamania nga ²¹ alata God 'ani rubega fa'asia maenga ma ka agea 'agila to'oru arube fe'enia nga ru'uru'ua aana. ²² Goru su'aai 'ita no'o mai 'ua leleka maka nigi na alata lo'oo, na ni 'ola te'efou gila to'oru 'ania nonifiinga 'ilaka'u nga nonifiinga na alata nonigeni 'e wela fi.

²³ Mai dauru na goru to'o na Anoe 'ola Abu lo'oo na God, ngaia 'e kwatea fadauru 'ilaka'u nga kwakwatenga eteeta aana, goru aani 'ubulana mango dauru la'u mola. Ma dauru goru mamania la'u mola alata fana God 'ani lafua nonifiinga fa'asia noni dauru maka kwatea 'adauru nga ru'uru'ua kwala'imori aana. ²⁴ God ngaia 'e fa'amoori 'adauru 'e sui no'o, ngai lo'oo goru kwaimamani mola fana 'olataa na ngaia 'e fataarunga'i ai fadauru. Tafe'ua ma lautu goru to'o no'o na 'olataa na'a dauru goru mamania, ngaia te'e 'ato fana 'agoru kwaimamani la'u. 'Olataa na tagoru mamania la'u lautu goru to'o no'o na 'ola na goru kwaimamani fai? ²⁵ Tafe'ua ma lautu goru mamania 'ola na'a goru 'ame to'o mola 'ua ai, dauru tagoru mamania fe'enia nga nonimaabenga.

²⁶ Ma ka 'ilo'oo la'u mola, nga Anoe 'ola Abu 'e leka la'u mola mai fana booni

* **8:9** Grik ngaia 'ame wataga. Bala ngaia 'e iiria Anoe 'ola ala Kraes.

ladauru, na alata moori ladauru ngaia 'e waata'uta'u ma goru ka bobolosia tagoru fo'asia 'utaa. Ma nga Anoe 'ola Abu 'i talana ne'e soea God fadauru 'ubulana kwialasinga ana na'a dauru goru 'ame su'a no'o na fa'awatagalai. ²⁷ Ma God na'a ngaia 'e su'a mousia nga moori ladauru te'efou, ma ngaia 'e su'a la'u mola na nga manatalana nga Anoe 'ola Abu. Ma nga manatana Anoe 'ola Abu ngaia 'e 'ilo'oo: ngaia 'e soea God 'usi 'adauru nga ta'a aana, suria nga kwaisiriinga aana.

²⁸ Ma 'idauru goru su'a na nga 'ola lo'oo: Dauru na goru kwaimaa fana God, God 'e fa'ale'a adauru 'ania nga 'ola 'e ria ma 'ola 'e le'a lo'oo ne'e lau adauru. Ngaia 'e agea 'ilo'oo fadauru, ta'a na'a ngaia 'e firi 'adauru, tofuna nga kwaisiriinga aana fadauru ne'e 'ilo'oo. ²⁹ Suria 'e aburu no'o mai, God ngaia 'e firi 'adauru, ma ka aru 'adauru fana 'agoru 'ilaka'u Wela aana la Jisas, fana la Jisas na'a nga wane eteeta fadauru nga fu'uwane ni futanga aana. ³⁰ Aia, ma fadauru nga ta'a na'a God 'e firi 'adauru 'ua no'o mai fana ru'uru'ua aana, ngaia 'e soe 'adauru te'ana. Ma 'i dauru na'a ngaia 'e soe 'adauru 'ilo'oo, ngaia ne'e fa'aodo 'adauru 'i maana. Ma dauru na'a ngaia 'e fa'aodo 'adauru, ngaia 'e kwatea fofounga la'u mola fadauru.

Te'efuta 'ola 'ame to'ofonosia kwaimaanga na God fadauru

³¹ Ma alata goru manata suria ni 'ola lo'oori, goru su'aai te'efuta wane 'ame to'omia no'o fana 'ani tata'e fana funuri ladauru, tofuna God ngaia 'e kwaibooni adauru. ³² Gwa'a nga Wela aana, la Jisas, ma ngaia 'ame ogani la'u mola ana, tafe'ua ma ngaia 'e kwatea 'ingaia fana 'ani mae fadauru. Ma tofuna la Jisas 'e agea ni 'ola le'a lo'oori fadauru, ngaia te'e kwatea la'u mola ni 'ola te'efou fadauru. ³³ Te'efuta wane 'ame to'omia 'ani fata gule 'adauru, ta'a na'a God 'e firi 'adauru no'o, tofuna God 'i talana 'e iiria na'a dauru goru odo no'o. ³⁴ Ma te'efuta wane 'ame to'omia 'ani sufaa 'adauru la'u mola, tofuna la Jisas Kraes ngaia 'e mae 'ua no'o fadauru, maka tata'e la'u mola, ma nga alata lo'oo, ngaia 'e to'oru 'i gula le'a na God, ma ngaia ka orisia God 'ani kwaibooni adauru. ³⁵ Ma tofuna

ngaia 'e 'ilo'oo, te'efuta 'ola 'amoe no'o fana 'ani lafu 'adauru fa'asia nga kwaimaanga ala Jisas Kraes fadauru. Ma gwa'a 'agoru to'oru 'ania 'ato'atolanga ba'ita, ma nga ta'a gila ka agea ni 'ola 'e ria fadauru, ma goru ka molo'u, ma goru ka galafa, ma gila ka kwa'i 'adauru, ngaia 'e 'ato no'o 'agila lafu 'adauru fa'asia nga kwaimaanga ala Jisas Kraes. ³⁶ Nga Girigiringa Abu laka'u 'e iiria na ni 'ola lo'oo te'e nigi te'adauru maka 'ilo'oo, "Na alata lo'oo te'efou, gila irito'ona fana kwa'i lameeru, tofuna meru leka 'i suri'o. 'Ameeru meru 'ilaka'u no'o sifisifi na gila sasari agau ai no'o fana kwa'ilana."

³⁷ 'Ubulana to'oto'o ni 'ola na mooringa, dauru goru su'asuria tagoru talariufia, tofuna la Jisas Kraes te'e booni adauru tofuna ngaia 'e kwaimaa fadauru. ³⁸ Nau ku su'aai te'efuta 'ola 'ame to'omia no'o fana lafu ladauru fa'asia nga kwaimaanga ba'ita lo'oo aana gwa'a alata goru moori 'ua, 'amoe ma nga alata 'agoru mae no'o. 'Ato fana te'efuta enselo, 'amoe ma anoe 'ola 'e ria, 'amoe ma te'efuta tegelangaa 'agila lafu 'adauru fa'asia nga kwaimaanga ala Jisas Kraes. Ma te'e 'ato la'u mola fana te'efuta 'ola na alata lo'oo, 'amoe ma nga alata lo'oo ngaia 'ua mai 'ani lafu 'adauru fa'asia nga kwaimaanga aana. ³⁹ Te'efuta 'ola 'amoe no'o 'ubulana fanua lo'oo 'i wado, 'amoe ma 'i langi, 'amoe ma te'efuta 'ola na God 'e launge'enia 'e to'omia fana lafu ladauru fa'asia nga kwaimaanga aana. Ngaia 'e 'ato 'e iiki 'agila lafu 'adauru fa'asia nga kwaimaanga ala God fadauru na ngaia 'e faate'enia fadauru ala Jisas Kraes nga Alafa adauru.

9

God 'e firia ta'a 'i Jiu

¹ Te'e 'ola momola na'a nau ku siria 'aku iiria famooru, ma 'ola lo'oori ngaia 'e kwala'imori 'e iiki. Nau ku 'ame kotofi 'amooru, tofuna 'inau nga Wane ni Kwairiinga ala Jisas Kraes. Mai nau ku su'aai nga alafuunga lo'oo nau ku iiria famooru, ngaia 'e kwala'imori, tofuna nga Anoe 'ola Abu lo'oo 'e talaia nga manatangaa agu. ² Nga 'ola lo'oo nau ku iiria ngaia 'e 'ilo'oo, nau ku kwaimanadai iiki, suria nga ta'a 'i

Jiu gila 'ame tagoto'o ala Jisas Kraes. ³ Gila na'a nga ta'a agu, tofuna 'inau nga wane 'i Jiu la'u mola. Nau ku 'uri mola fana God 'ani kwatea kwa'ikwa'inga fagu maka lafu nau fa'asia la Kraes, lauta ngaia 'e boonia ta'a 'i Jiu 'agila leka mai te'ana. ⁴ Suria nga ta'a 'i Jiu, gila nga ta'a na God. Ma God 'e suru'iga 'ua no'o mai, fana 'agila lau fana nga wela aana, mai ngaia ka faate'enia nga tegelangaa aana faga. God ka fataarunga'i fana 'ani nanamate'eniga. Ma God 'e kwatea no'o Tagi faga. Ma gila ka su'a kwala'imori no'o na falafala fana fo'osilana God. Ma God ka kwatea ni fataarunga'inga no'o faga. ⁵ Ma nga wawarifuga na'a nga ta'a ba'ita na God ngaia 'e firiga 'ua no'o mai.* Ma la Jisas Kraes la'u mola, na alata ngaia 'e futa mai, ngaia nga wane 'i Jiu. Ma ngaia 'e to'omia 'agoru baatafea God furifuri! Ma ngaia ne'e ba'ita no'o fafia ni 'ola te'efou. Kiu.

⁶ Ma God ngaia 'ame 'oia fataarunga'inga aana fana ta'a 'i Jiu. Suria ta'a te'efou 'i Jiu gila ta'a kwala'imori na God 'amoe. ⁷ Ma gwa'a nga ta'a te'efou na gila futa orioritana la Ebrahim, ma gila ru'uru'ua na God 'amoe mola. Ma God ngaia 'e fata 'ilo'oo fala Ebrahim, "Nga orioritamu kwala'imori te'e leka fa'asia nga orioritana la Aesak."* ⁸ Ma nga 'ola lo'oo 'e faate'enia fadauru, nga ru'uru'ua te'efou na gila futa orioritana la Ebrahim gila nga ru'uru'ua na God 'amoe. Tafe'ua ma nga ta'a lo'oo gila futa mai suria nga fataarunga'inga na God na'a gila nga ru'uru'ua kwala'imori ala Ebrahim. ⁹ Nga fataarunga'inga laka'u God 'e iiria fala Ebrahim ne'e 'ilo'oo, "Farisi fooru, nau taku ori la'u mai te'amu, ma ni Sera noni amu te'e fa'afuta te'e wela wane."*

¹⁰ Ma te'e 'ola ngaa'i la'u, la Aesak fe'enia ni Rebeka, nga wawarifu dauru, gala to'o na rua 'i'iu wane. ¹¹⁻¹² Ma 'i na'ona na'a ni Rebeka 'ani fa'afuta, God ka alafuu 'ilo'oo fana, "Nga wela na'ona'o te'e taunga'i fana wela ngai buri."* Ngaia 'e iiria nga 'ola lo'oori 'e sui mola ma nga rua 'i'iu lo'oori gala bi'i futa mai, ma gaa'a gala 'ame agea 'ua ta 'ola ne'e le'a 'amoe ma 'ola 'ame

le'a. Ngaia ka 'ilo'oo suria God 'e faate'enia fadauru na ngaia 'e firia te'e wela suria nga manatalana 'i talana, 'amoe la'u suria nga taunga'inga gaa'a gala agea. ¹³ Ma la God laka'u 'e iiria 'ubulana nga Girigiringa Abu maka 'ilo'oo, "Nau ku firia la Jakob, mai nau ku ma'asiri ala Esau."*

¹⁴ Ma lauta ta wane 'ani iiria na'a God ngaia 'ame odo tofuna ngaia 'e firia te'e wela ma nga wela ngaa'i ka 'amoe, alafu-unga no'ona ngaia 'ame to'o. ¹⁵ Suria God ne'e iiria 'ua no'o mai fala Moses maka 'ilo'oo, "Nau na'a nau ku firia ni dai na nau ku laeta'afia. Ma 'inau ku firiga suria nga kwaisiriinga agu 'i talagu." * ¹⁶ Tofuna nga 'ola lo'oori, goru su'aai na God 'ame firia nga wane suria nga 'ola na'a gila siria 'amoe ma gila agea, tafe'ua ma ngaia 'e firia ta'a suria nga kwaimanadainga aana. ¹⁷ Ma God ka alafuu fana nga kiingi 'i Ijip 'ubulana Girigiringa Abu maka 'ilo'oo, "Nau ku arua 'i'oo 'ani kiingi fana 'aku faate'enia nga tegelangaa agu 'ania ni 'ola lo'oo nau taku agea famooru, ma fana nga ta'a na fanua lo'oo te'efou 'agila su'aai na nga tegelangaa agu."* ¹⁸ Ngaia na'a, God ngaia 'e laeta'afia mola ni dai na'a ngaia 'e siria, ma ngaia ka fa'angasia manatalana ni dai na'a ngaia 'e siria.

God ngaia 'e kwaisufai maka kwaimanadai

¹⁹ Bala nga wane ngaia te'e fata 'ilo'oo, "Fe'ua na God 'e baoria fana nga ta'a suria nga manatalaga 'e ngasi, tofuna ngaia 'e 'ato fana 'agila tata'e ma gila ka funuria nga kwaisiriinga na God?" ²⁰ Mai nau ku fata 'ilo'oo, Dauru nga ta'a lo'oo God 'e launge'enia dauru, dauru goru 'ame to'omia mola fana suarilana God 'ilo'oo! Dauru 'ilaka'u daoko na wane 'e launge'enia 'ania wado. Daoko lo'oo 'e 'ato 'ani suaria wane maka 'ilo'oo, "Fe'ua na 'i'oo launge'eni nau 'ilo'oo?" ²¹ Ma nga wane ne'e launge'enia nga daoko lo'oo, ngaia 'e to'o na tegelangaa fana agelai suria kwaisiriinga aana. Gwa'a ngaia 'e launge'enia rua daoko na te'e me'e wado momola, ngaia te'e arua gaa'a mola fana rua alata kwaitatari.

* **9:5** Ni wane lo'oo na'a gila la Ebrahim, la Aesak, ma la Jakob. * **9:7** Jenesis 21:12 * **9:9** Jenesis 18:10
* **9:11-12** Jenesis 25:23 * **9:13** Malakae 1:2-3 * **9:15** Eksodas 33:19 * **9:17** Eksodas 9:16

22 Ma ngaia 'e 'ilo'oo la'u mola fana 'olataa na'a God 'e launge'enia. Tofuna alata ngaia 'e siria 'ani faate'enia nga bao-rianga aana ma nga tegelangaa aana fana ta'a gila abulo 'ame le'a, ngaia 'e noni-maabe ba'ita, ma ngaia 'ame 'aferu fana faate'enilana nga ogarianga aana fana nga ta'a na'a ngaia te'e sufaga. 23 Ma 'i ngaia 'e nonimaabe 'ilo'oo fana 'ani faate'enia nga 'ola ba'ita le'a lo'oo ngaia 'e agea fadauru nga ta'a na'a ngaia 'e kwaimanadai fadauru. Suria la God 'e sasaria dauru fana ladonga fe'enia 'ubulana fofouna aana. 24 Tofuna 'i dauru no'o na ta'a na ngaia 'e firi 'adauru, 'amoe la'u fa'asia nga ta'a 'i Jiu, tafe'ua ma fa'asia nga ta'a na gila 'ame Jiu la'u mola.

25 Suria nga ta'a lo'oo na'a gila 'ame Jiu, God laka'u 'e fata 'ilo'oo 'ubulana nga Girigiringa Abu na la Hosea 'e giria,
 “Nga ta'a na gila nga ta'a agu 'amoe,
 'inau laka'u taku iiria aga 'ania ta'a agu.

Ma nga ta'a lo'oo na naku 'ame kwaimaa faga,
 nau taku iiria aga 'ania ta'a na nau ku kwaimaange'eniga 'e ba'ita.”✧

26 Ma la God ka iiria fala Hosea 'ani giri la'u maka 'ilo'oo,
 “Amooru moru longoa 'i na'o na'a 'inau ku iiria,
 'Mooru nga ta'a agu 'amoe lo'oo.’

Tafe'ua alata lo'oo
 gila iiria mooru 'ania ru'uru'ua na God ne'e momoori.”✧

27 Ma la Aesea laka'u 'e fata suria nga Ta'a 'i Jiu maka 'ilo'oo,
 “Gwa'a ta'a 'i Israel gila ka aula 'ilaka'u nga oone suria asi,
 te'e ta'a tarito'o aga na'a la God te'e fa'amooriga.

28 Tofuna God ngaia 'e gagalangi 'ani sufaa nga ta'a te'efou fofona fanua lo'oi wado.”✧

29 Ngaia 'e 'ilaka'u la'u mola 'ola laka'u la Aesea 'e iiria mai 'i na'o la'u mola maka 'ilo'oo,
 “Lauta la God ne'e tegela'a 'e iiki, ngaia 'ame fa'amooria tani wane ngaa'i

oriorita dauru na alata ngaia 'ani sufaa 'adauru,
 te'efuta wane 'i Jiu 'e sia moori la'u,
 'ilaka'u no'o nga ta'a te'efou 'i Sodom ma 'i Gamora na gila mae no'o.”✧

Nga ta'a 'i Jiu na gila 'ame tagoto'o

30 Aia, suria ni 'ola lo'oori, goru su'aai na nga ta'a lo'oo na gila 'ame Jiu na gila 'ame irito'ona fana 'agila odo suria Tagi, gila odo 'i maana God suria nga tagoto'onga aaga. 31 Tafe'ua ma ta'a 'i Jiu, gwa'a gila irito'ona fana nga fa'aodolaga 'i talaga 'i maana God 'ania lo'onga suria nga Tagi, gila 'ame odo mola. 32 Ma gila 'ame to'omia mola fana agelana te'efuta 'ola suria gila fito'o na nga taunga'inga le'a aaga, ma gila 'ame tagoto'o. Gila 'esiga 'ilo'oo, tofuna gila telefe'eniga na me'e fou ba'ita.

33 God 'e fata suria la Kraes, nga me'e fou ba'ita lo'oori, 'ubulana Girigiringa Abu ne'e 'ilo'oo,
 “Aga madi, nau ku arua te'e me'e fou 'ubulana fanua 'i Saeon.

Ma nga ta'a tagila telefe'eniga ai,
 ma tagila 'esiga ai.

Tafe'ua ma nga ta'a lo'oo
 gila tagoto'o ana,
 gila sia kwaimanadai mola
 tofuna 'i ngaia.”✧

10

1 Ta'a ni kwaimaanga agu, nau ku fo'a ma 'inau ku siria iiki fana God 'ani fa'amooria nga ta'a agu 'i Jiu. 2 Nau ku su'aai, mai nau ku iiria kau lo'oo gila irito'ona 'e iiki fana lekanga suria God. Tafe'ua ma gila 'ame su'a le'a mola na tala kwala'imori fana agelai. 3 Gila bobolosia nga tala lo'oo la God 'e launge'enia fana fa'aodolana nga ta'a te'efou 'i maana. Ma gila ka irito'ona mola fana fa'aodolaga 'i talaga 'ania nga tala na gila 'i talaga gila launge'enia faga. Ngai lo'oo gila ma'asini te'enia nga tala lo'oo God 'e agea fana fa'aodolana ta'a te'efou. 4 Ma nga tala fana fa'aodolana ta'a suria nga Tagi ala Moses, la Jisas Kraes 'e fa'asua no'o, fana ni dai na'a gila tagoto'o ana, tagila odo no'o 'i maana God.

God 'e fa'amooria nga ta'a te'efou na gila tagoto'o ala Jisas

⁵ Nga tala fana fa'aodolana nga ta'a suria nga Tagi, la Moses 'e giri 'i suria maka 'ilo'oo, “Lauta 'i'oo siria 'ani daria mooringa tofunu lo'onga suria nga Tagi, 'oi lo'o suria nga Tagi te'efou na God.”✧

⁶ Tafe'ua ma nga tala lo'oo God 'e launge'enia fana fa'aodolana nga ta'a 'i maana, tofunu gila tagoto'o ala Jisas, God ngaia 'e alafuu 'ilo'oo suria, “T'oo sia alafuu 'ilo'oo mola famu 'i talamu, 'Nga wane 'ani fane 'i langi fana 'ani fa'asifoa mai la Jisas Kraes 'i wado.’” ⁷ 'Amoe ma 'i'oo sia alafuu 'ilo'oo mola, “Ta wane 'ani sifo 'ubulana gula ni maenga fana 'ani tata'ea mai la Jisas Kraes.’” ⁸ Nga tala na'a la God 'e launge'enia fana fa'aodolana nga ta'a tofunu gila tagoto'o ala Jisas, ngaia na'a kwairiinga lo'oo meru foufoule'enia. Ngaia lo'o nga Girigiringa Abu 'e alafuu la'u mola 'ilo'oo, “Nga kwairiinga na God 'e nana'i mola fe'eni'o, ma ngaia ka to'oru 'ubulana fatalamu ma 'i 'ubulana moorilamu.” ⁹ Lautu moru iiria la Jisas 'ania nga Alafa, ma moru ka tagoto'o na'a la God 'e tata'ea fa'asia nga maenga, God te'e fa'amoori 'amooru. ¹⁰ Nga ta'a na'a gila tagoto'o ala Jisas 'ubulana mangoga, gila odo 'i maana God. Ma nga ta'a na'a gila foule'enia la Jisas ngaia Alafa, God te'e fa'amooriga. ¹¹ 'Ilaka'u nga Girigiringa Abu 'e iiria maka 'ilo'oo, “Nga ta'a na'a gila tagoto'o ana, gila sia kwaimanadai mola tofunu 'i ngaia.”✧ ¹² God ngaia 'ame 'ini mola fana te'e ta'a na gila Jiu, tofunu nga ta'a te'efou na'a gila tagoto'o ana, gila to'o mola na te'e Alafa momola. Ma ngaia ka nanamate'enia nga ta'a te'efou lo'oo gila soea fana kwaibooningaa. ¹³ Nga Girigiringa Abu 'e iiria la'u 'ilo'oo, “God te'e fa'amooria nga ta'a te'efou na'a gila soea latana fana kwaibooningaa.” ✧

¹⁴ 'Ilo'oo ma ta'a tagila soe 'utaa na nga Alafa 'ani kwaibooni aga, lauta gila 'ame tagoto'o ana? Ma tagila tagoto'o 'utaa, lauta gila 'ame longoa 'ua nga kwairiinga lo'oo? Ma tagila longoa nga kwairiinga

lo'oo 'utaa, lauta ta wane 'ame kwairii 'ania faga? ¹⁵ Ma nga ta'a tagila foulange'enia nga kwairiinga lo'oo 'utaa, lauta la God ngaia 'ame kwatea nga ta'a fana kwairiinga?

Nga Girigiringa Abu 'e iiria 'ilo'oo, “Alata ni wane na gila nigi mai fe'enia nga Kwairiinga Le'a, ngaia 'e le'a 'e iiki.”✧ ¹⁶ Tafe'ua ma ta'a te'efou na'a gila 'ame tagoto'o mola na nga Kwairiinga Le'a lo'oo. Suria la Aesea laka'u 'e fata 'ilo'oo fana God, “Alafa, dai ne'e tagoto'o na kwairiinga ameeru?” ¹⁷ Ma nga ta'a su'asuria 'agila tagoto'o na alata gila longoa nga Kwairiinga Le'a lo'oo. Ma gila ka longoa nga Kwairiinga Le'a lo'oo alata na ta'a gila foulange'enia la Jisas Kraes.

¹⁸ Mai nau ku kwaiorisi 'ilo'oo: Ngaia 'e kwala'imori na ta'a 'i Jiu gila 'ame longoa nga Kwairiinga Le'a lo'oo? 'Amoe! Gila longoa no'o, suria nga Girigiringa Abu laka'u 'e fata 'ilo'oo,

“Nga ringena wane ni lelekanga na God 'e talofia 'ubulana molaagari te'efou.

Ma nga foulange'enilana fatalana 'e talo mai fofona fanua lo'oo 'i wado te'efou.”✧

¹⁹ Mai nau ku kwaiorisi la'u 'ilo'oo: Nga ta'a 'i Jiu, gila 'ame su'a mola na nga kwairiinga lo'oori? 'Amoe no'o. Gila su'a no'o ai, suria la Moses laka'u 'e giri suria nga alafuunga na God maka 'ilo'oo,

“Nau taku kwatea mooru ta'a 'i Jiu tamoru kwaifii'i tofunu nga ta'a lo'oo gila 'ame Jiu.

Nau taku fa'amooriga

gwa'a moru iiria gila 'ame taringa'i.

Mai nau taku agea mooru tamoru baoria, tofunu ta'a na moru madafia gila 'ame su'a na te'efuta 'ola.”✧

²⁰ Ma la Aesea ka alafuu folaa 'i na'o suria nga ta'a na gila 'ame Jiu maka 'ilo'oo,

“Nga ta'a lo'oo gila 'ame kwailo mola 'oofi nau,

ma gila dari nau mola.

Ma nga ta'a lo'oo

gila 'ame kwaiorisi mola suri nau,

mai nau kua faata'i mola faga fana 'agila su'agu.”✧

✧ 10:5 Levitikas 18:5 ✧ 10:11 Aesea 28:16 ✧ 10:13 Joel 2:32 ✧ 10:15 Aesea 52:7 ✧ 10:18 Sam 19:4

✧ 10:19 Diuteronomi 32:21 ✧ 10:20 Aesea 65:1

²¹ Ma fana ta'a 'i Jiu, la Aesea 'e alafuu 'ilo'oo suriga,
 “Gani mai gani, nau ku iiria aga fana 'agila leka mai te'agu,
 ma manatalaga 'e ngasi
 ma gila ka 'ame lo'o suria 'olataa nau ku iiria faga.”✧

11

God 'e faate'enia nga kwaimanadainga aana fana ta'a 'i Jiu

¹ 'Ilo'oo ma God 'e ma'asini te'enia nga ta'a aana 'i Jiu? 'Amoe! Nau 'i talagu 'inau nga wane 'i Jiu la'u mola, suria 'inau nga wane na fufutanga ala Ebrahim na nga fufu'ita'a ala Benjamin. ² God 'ame ma'asini te'enia mola ta'a aana na'a ngaia 'e firiga 'ua no'o mai na lafaringa. 'Amooru moru su'aai 'olataa laka'u Girigiringa Abu ngaia 'e iiria suria la Elaeja, alata ngaia 'e 'ugania God suria nga ta'a 'i Jiu na gila 'ilo'oo, ³ “God, gila kwa'ia ni profet amu, ma gila ka tagale'enia no'o uumu amu. Ma te'i nau no'o nau ku ole no'o, ma gila ka irito'ona la'u mola fana kwa'ilagu.”

⁴ Ma la God ka du'aa maka 'ilo'oo, “Te'io momola 'ame nana'i lo'oo. Nau ku to'o na nga fiu to'oni (7,000) wane 'i Jiu na'a gila 'ame fo'asia la Baal nga god na 'ame to'o.”

⁵ Ma ngaia 'e 'ino'ona la'u mola na alata lo'oo, suria tani ta'a 'i Jiu na gila tagoto'o. God 'e firiga suria nga kwailaeta'afiinga aana. ⁶ Ma ngaia, 'amoe la'u suria nga 'olataa na'a gila agea. Ma lauta la God 'e firia no'o ta'a suria 'olataa na'a gila agea, 'ino'ona ma kwaifiriinga lo'oo na God, ngaia 'e 'amoe no'o suria nga kwailaeta'afiinga aana.

⁷ Ma tofunu ngaia 'e 'ilo'oo, nga ta'a 'e aula 'i Jiu gila 'ame daria no'o nga odonga lo'oo gila kwailo 'ofia. Te'e ta'a tarito'o mola na'a God 'e firiga na gila daria. Ma tani wane ngaa'i, gila ma'asini te'enia longolana God. ⁸ 'Ilaka'u laka'u nga Girigiringa Abu ngaia 'e iiria,
 “God 'e kwatea nga manatalaga 'e logol-ogo'a,

ma gila 'ame su'a mola ai
 'olataa na'a gila agasia

ma 'olataa na'a gila longoa,
 leleka maka niggi mola tala'ina lo'oo.”✧

⁹ Ma la Defete ka fata 'ilo'oo 'ubulana Girigiringa Abu,

“Alamia fafangalaa lo'oo aga 'ani 'ilaka'u nga iito fana torilaga.

Arua nga gani ba'ita lo'oo aga 'ani agega 'ani 'esiga

ma alamia God 'ani malate'ote'o aga.

¹⁰ Nau ku fo'a fana nga maaga 'ani boko fana gila sia aga mola.

Ma 'inau ku fo'a fana 'agila leka na 'ato'atolanga 'e aula suria gani firi.”✧

¹¹ Aia, nga Jiu gila telefe'eniga suria gila 'ame tagoto'o ala Jisas Kraes. Tafe'ua ma mooru moru sia madafia mola na ngaia 'e 'ato 'agila ori mai fana tagoto'onga. Nga ta'a na gila 'ame Jiu gila to'o la'u mola na mooringa fooru fa'asia God tofunu nga abulongaa 'ame le'a na nga Jiu. Nga 'ola lo'oo 'e agea nga ta'a 'i Jiu gila kwaifii'i fana ngarilana nga mooringa fooru lo'oori.

¹² Suria nga rianga 'i Jiu, God 'e kwatea ni 'ola 'e le'a aula fana ta'a fofona fanua lo'oo 'i wado. Ma suria gila ma'asiri ala Jisas Kraes, God 'e nanamate'enia mola nga ta'a lo'oo na gila 'ame Jiu. Ma alata nga Jiu 'e aula gila tagoto'o, God te'e nanamate'eni 'adauru 'e iiki.

God 'e fa'amooria ta'a na gila 'ame Jiu

¹³ Aia, nau taku alafuu famooru nga ta'a na moru 'ame Jiu. Nau nga Wane ni Kwairiinga fana nga ta'a na gila 'ame Jiu, ma 'inau ku aile'a ba'ita suria nga taunga'inga agu fana foulange'enilana nga Kwairiinga Le'a lo'oo famooru. ¹⁴ Nau ku siria ta'a ni futanga agu 'i Jiu, 'agila kwaifii'i suri 'amooru, fana tani ai aga 'agila leka te'ana God fana ngaia 'ani fa'amooriga.

¹⁵ Alata God 'e ma'asini te'eniga, ngaia ka lamadu'aa no'o ta'a lo'oo gila 'ame Jiu fa'asia nga maarimae aana fana nga ta'a ni kwaimaanga aana. Ma nga alata God 'e kwaloa la'u nga Jiu, ngaia 'e 'ilaka'u ngaia 'e tata'ea nga ta'a te'efou fa'asia nga maenga, mai ngaia ka nanamate'enia nga ta'a aana te'efou.

¹⁶ Alata gila kwatea nga madange'e beret eteeta na mani'i beret fana tabonga fana

God, ☆ nga mani'i beret lo'oori te'efou nga 'ola na God la'u mola. 'Ino'ona la'u mola, tofunu la Ebrahim 'e abu, ma ori-oritana te'e abu la'u mola. Ma lauta na'a 'umi'umina nga 'ai gila kwatea fana God, gwa'a nga lalana ma tagila kwatea la'u mola. ¹⁷ Ma nga Jiu, gila 'ilaka'u nga 'ai na'a God 'e kirua. Ma tani lale 'ola na 'ai lo'oo, God 'e 'oia. Ma famooru ta'a moru 'ame Jiu, 'amooru moru 'ilaka'u nga lalana 'ai 'e kwasila na'a God 'e ngaria ma ka felete'enia na lefu na'a ngaia 'e 'oia ni lalana 'ola fa'asia. Na alata lo'oo, God ngaia 'e nanamate'eni 'amooru 'ani 'ilaka'u la'u mola na'a ngaia 'e nanamate'enia ta'a 'i Jiu 'ua no'o mai. ¹⁸ Ma 'amooru moru sia madafia iiria mooru moru taringa'i 'e iiki riufia no'o nga ta'a 'i Jiu na gila 'ilaka'u nga lalana 'ai na'a God 'e 'oia no'o, suria 'amooru na'a lalana 'ola, ma nga mangona lalana 'ai 'e leka mola mai fa'asia nga 'umi'umina 'ai. Ma nga mangona 'umi'umina 'ai ngaia 'ame leka mai fa'asia nga lalana 'ai.

¹⁹ Bala ngaia 'e talawada'u fana nga ta'a na gila 'ame Jiu 'agila fata 'ilo'oo, "God 'e lafua no'o nga Jiu fana 'ameeru fasu la'u te'efou." ²⁰ Ngaia 'e kwala'imori, 'amooru moru fasu no'o ana. God ngaia 'e lafua ta'a 'i Jiu tofunu gila 'ame tagoto'o. Ma tofunu 'olataa na'a, 'ingaa 'e arua mai amooru moru ka fasu la'u mola tofunu mooru moru tagoto'o. Ma ngaia 'ame le'a fana 'amoru fata naunau du'ana nga 'ola lo'oori, tafe'ua ma moru ma'unge'enia God. ²¹ Suria lauta God 'e kwatea kwa'ikwa'inga fana nga ta'a 'i Jiu na gila 'ilaka'u no'o lalana 'ola kwala'imori, ngaia te'e kwatea la'u mola nga kwa'ikwa'inga famooru na'a moru 'ilaka'u nga lalana 'ola fa'asia nga 'ai matari, lauta na'a moru ma'asiri 'ai.

²² Du'ana ni 'ola lo'oo, dauru goru su'aai nga kwailaeta'afinga na God fe'enia nga kwa'ikwa'inga aana. Ngaia 'e kwatea no'o kwa'ikwa'inga fana ni dai na'a ngaia 'ame tagoto'o ana. Ma ngaia ka laeta'afia mooru la'u mola, lauta mooru moru to'oru no'o na tagoto'onga. Ma lauta moru 'ame tagoto'o, ngaia te'e tofumousi 'amooru la'u mola. ²³ Ma lauta nga ta'a 'i Jiu gila eta

fana tagoto'onga, God te'e orite'eniga fana nga lefu na'a gila nana'i mai ai. Suria God 'e to'omia 'ani agea ni 'ola lo'oori. ²⁴ Mai 'amooru nga ta'a na moru 'ame Jiu, mooru nga lalana 'ai kwala'imori fa'asia nga 'ai lo'oo na God 'e kirua 'amoe. Du'ana 'amooru moru leka mai fa'asia nga 'ai kwasila, ma God ka 'oi 'amooru, ma ka fasang'e'enia mooru la'u mola na 'ai na ngaia 'e kirua. Ma lauta ngaia 'e talawada'u fana God 'ani fasang'e'enia mooru ana 'ai aana, ngaia te'e talawada'u ba'ita fana God 'ani orite'enia nga Jiu fana 'ai na'a ngaia 'e oiga mai fa'asia.

God te'e fa'amooria ta'a 'i Jiu

²⁵ Ta'a ni kwaimaanga agu, nau ku siria 'amoru su'aai na nga 'ola lo'oo God 'ame faate'enia mai na'o. Nau ku iiria famooru fa'asia mooru moru ta fata nau-nau. Aulana ta'a 'i Jiu, gila ma'asini te'enia longolana Kwairiinga Le'a lo'oo. Tafe'ua ma nga falafala aaga fana abu longonga te'e to'oru leleka maka nigi na alata na nga ta'a na gila 'ame Jiu, gila te'efou 'agila tagoto'o ana. ²⁶ Ma God te'e bi'i fa'amooria nga ta'a 'i Jiu te'efou. Maka 'ilaka'u mola Girigiringa Abu laka'u 'e iiria,

"Nga Wane ni Kwaifa'amooriinga te'e leka mai fa'asia 'i Saeon, ma ka lafua no'o abulongaa 'ame le'a fa'asia nga fuufuu'i ta'a 'i Israel.

²⁷ Mai nau taku fa'ato'oa nga me'e fa-taarunga'inga agu fe'eniga, suria 'inau ku lafua no'o abulongaa 'ame le'a lo'oo aaga."☆

²⁸ Ma nga ta'a 'i Jiu lo'oo gila ma'asini te'enia nga Kwairiinga Le'a lo'oo, gila no'o na maarimae na God. Ma tofunu ni 'ola lo'oori na'a 'amooru nga ta'a na moru 'ame Jiu moru ka longoa no'o Kwairiinga Le'a lo'oori. Ma gwa'a 'ani 'ino'ona, God ngaia 'e kwaimaa faga, tofunu ngaia 'e firiga no'o suria nga fataarunga'inga aana 'ua no'o mai fana wawarifuga. ²⁹ Suria God 'ame bulosia no'o manatalana suria ni ta'a na ngaia 'e firiga ma ka nanamate'eniga. ³⁰ Na nga alata laka'u 'e sui, 'amooru nga ta'a na moru 'ame Jiu, moru 'ame lo'o mola suria God. Tafe'ua ma nga alata lo'oo, mooru

☆ 11:27 Jeremaea 31:33-34; Aesea 27:9; 59:20

tamoru ngaria no'o nga kwaimanadainga ana God, tofunu nga ta'a 'i Jiu gila 'ame lo'o suria God. ³¹ Maka 'ilo'oo la'u mola, nga ta'a 'i Jiu gila 'ame lo'o suria God, fana God 'ani faate'enia la'u mola kwaimanadainga aana faga. Ngaia 'e agea 'ilo'oo, tofunu ngaia 'e faate'enia kwaimanadainga aana famooru. ³² Nga ta'a te'efou gila 'ame lo'o suria God, ma nga 'ola lo'oo ngaia 'e kwatea ma ngaia ka agasiga 'ilaka'u ta'a na gila nana'i 'ubulana lokafu na'a gila to'oru fana sufaalaga. Ngaia 'e agea 'ilo'oo fana 'i ngaia 'ani faate'enia kwaimanadainga aana faga te'efou.

Baatafea God

³³ God, kwai'ofeinga amu 'e ba'ita 'e iiki!
Nga baowataganga ma nga su'a 'olanga amu 'e ba'ita iiki!
Te'efuta wane 'ame to'omia 'ani su'a na nga manatalana God ma nga falafala aana.
³⁴ Maka 'ilaka'u na'a nga Girigiringa Abu aana 'e iiria,
"Te'efuta wane 'ame to'omia 'ani su'a na nga manatalana God,
ma te'efuta wane 'ame to'omia fana boonilana God 'ania funi'oonga. ✧"
³⁵ Ma te'efuta wane 'ame to'omia no'o kwatelana ta 'ola fana God fana God 'ani du'ua la'u fana." ✧
³⁶ Du'ana God ne'e launge'enia ni 'ola te'efou, ma ni 'ola te'efou gila nana'i mai suria tegelangaa aana ma fana 'ingaia 'i talana. Dauru 'agoru baatafea God furifuri! Kiu.

12

Taunga'inga fana God

¹ Aia, ta'a ni kwaimaanga agu, tofunu nga kwailaeta'afiinga na God fadauru 'e ba'ita iiki, nau ku soe 'amooru, fana 'amooru kwatea no'o moori lamooru te'efou fana God 'ilaka'u nga tabonga. Nga tabonga lo'oori ngaia 'e moori, maka abu, ma God ka aile'a fe'enia. Ngaia no'o na falafala kwala'imori fana fo'asilana God. ² Mai mooru moru sia dau mola suria falafala ne'e ria fofona fanua lo'oo 'i wado. Tafe'ua ma 'amoru alamia God 'ani bulosia no'o moori lamooru 'ania fa'akwarilana nga manata lamooru, fana 'amoru su'a na

'olataa na'a God 'e siria 'amoru agea. 'Ilo'oo ma tamoru su'a na 'olataa na'a ngaia 'e le'a, ma 'olataa na'a te'e fa'abaole'a God, ma 'olataa na'a ngaia 'e odo.

³ God 'e nanamate'eni nau fana 'inau na Wane ni Kwairiinga fana, fana 'inau 'aku iiria famooru te'efou: Manata lamooru sia lafu 'amooru mola 'i talamooru. Tafe'ua moru manata le'a suria to'oru lamooru suria nga tagoto'onga lo'oo na God 'e kwatea famooru. ⁴ Goru su'aai nga labe'e wane ngaia 'e to'o na ni lefu 'e aula. Ma nga talate'e 'ola na ni 'ola lo'oori 'e to'o na taunga'inga matari la'u mola. ⁵ Ma ngaia 'ilo'oo la'u mola na nga nonina la Jisas Kraes. Dauru ni gule 'ola kwaitatari na nonina la Kraes, ma dauru ni gule 'ola adauru kwairiu.

⁶ Ma goru to'o na kwakwatenga kwaitatari'a na'a God 'e kwatea fadauru suria nga kwailaeta'afiinga aana. Ma lauta God 'ani kwatea kwakwatenga fana wane fana 'ani kwaifoula'i 'ania kwairiinga aana, 'ino'ona ma ngaia te'e alafuu no'o suria nga tagoto'onga lo'oo God 'e kwatea fana. ⁷ Ma ta wane ngaa'i, lauta God 'ani kwatea kwakwatenga fana kwaibooningaa na ta'a, ngaia 'ani kwaibooni no'o na nga ta'a. Ma ta wane ngaa'i la'u, lauta God 'ani kwatea kwakwatenga fana fa'ananaulana ta'a te'efou, ngaia 'ani kwaifa'ananau mola. ⁸ Ma ta wane ngaa'i la'u, lauta God 'e kwatea kwakwatenga fana nga falatetelana ta'a, ngaia 'ani agea mola. Ma te'efuta wane ngaa'i la'u, lauta God 'e kwatea kwakwatenga fana kwatenga fana ta'a, ngaia 'ani kwate fe'enia manatalana te'efou. Ma ta wane ngaa'i la'u, lauta God 'e kwatea kwakwatenga fana 'ani kwaitalai na nga ta'a, ngaia 'ani taunga'i tegela na kwaitalainga. Ma lauta ta wane ngaa'i, lauta God 'ani kwatea kwakwatenga na laeta'angaa fana ta'a fana, ngaia 'ani agea fe'enia nga manate'e wane ni aile'anga.

⁹ Nga kwaimaanga na'a goru to'o ai fana ta'a te'efou, ngaia 'e to'omia fana 'ani to'o na kwaimaanga ne'e kwala'imori. Ma moru ka ma'asini te'enia 'olataa ne'e ria, tafe'ua ma moru dau tegela fafia 'olataa ne'e le'a. ¹⁰ Moru kwaimaa famooru

kwairiu, suria amooru nga fu'uwaiasina ala Jisas Kraes. Ma moru ka iiri ba'ita amooru kwairiu. ¹¹ Moru taunga'i tegela, ma moru sia lalakwa mola. Moru taunga'i tegela'a fana nga Alafa. ¹² Mooru 'amoru aile'a furifuri fe'enia ni 'ola na God ngaia 'e fataarunga'i ai famooru. Alata nga irito'ona ngaia 'e nigi amooru, moru nana'i aloalo ma moru ka fo'a furifuri. ¹³ Moru dalo'ia to'olanga amooru fe'enia nga ta'a ni futanga 'amooru ala Jisas Kraes na'a gila galafa. Ma moru ka kwaloa nga ta'a na gila nigi mai, fana 'agila nana'i 'ubulana nga 'ifi 'amooru.

¹⁴ Nga ta'a na'a gila fa'anonifii 'amooru, moru fo'a fana God 'ani nanamate'eniga. Kiu, mooru nanamate'eniga, ma muru sia fata ngadaga mola. ¹⁵ Moru aile'a fe'enia nga ta'a te'efou alata gila aile'a, ma moru kwaimanadai fe'enia nga ta'a te'efou alata na gila kwaimanadai. ¹⁶ Ma moru nana'i le'a fe'enia nga ta'a te'efou. Ma moru sia naunau mola, tafe'ua ma moru agea nga taunga'inga na'a nga ta'a gila 'ame manata ba'ita ai. Ma moru sia madafia iiria mooru moru su'a'ola 'e iiki.

¹⁷ Lautu ta wane ngaia 'e agea nga 'ola 'e ria amooru, mooru moru sia du'aa 'ania te'efuta 'ola ne'e ria. Moru irito'ona fana agelana 'olataa na'a nga ta'a te'efou gila manata suria ngaia 'e le'a. ¹⁸ Moru su'usu'u tegela fana 'amoru nana'i 'ania aloalonga fe'enia nga ta'a te'efou. ¹⁹ Ta'a ni kwaimaanga agu, lauta te'efuta wane 'e agea nga 'ola 'e ria amooru, moru sia lamadu'aa mola 'ania nga 'ola ne'e ria. Arua God 'ani kwatea kwa'ikwa'inga faga. Tofuna nga Girigiringa Abu laka'u 'e alafuu maka 'ilo'oo, "God 'e fata 'ilo'oo, 'Nau taku du'ua, mai nau taku kwatea kwa'ikwa'inga fana ni dai na gila agea 'ola 'e ria amooru.' "✧ ²⁰ Moru lo'o suria nga Girigiringa Abu laka'u ne'e iiria, "Lauta nga maarimae amu ngaia 'e molo'u, 'oi langonia. Ma lauta ngaia 'e maarigo'u, 'oi kwatea ka'o fana 'ani go'u. Tofuna lauta 'i'oo agea 'ola 'ilo'oo fana, ngaia te'e maila 'e iiki suria ni 'ola ne'e ria na'a ngaia 'e agea amooru.' "✧ ²¹ Moru sia alamia mola nga rianga 'ani riufia mooru. Tafe'ua ma

moru talariufia nga rianga 'ania nga abulo le'anga 'amooru.

13

Lo'o suria nga ta'a na'ona'o

¹ Mooru te'efou, 'amoru lo'o suria nga ta'a na'ona'o na fanua amooru, suria te'efuta wane 'ame to'o na tegelangaa fana kwaitalanga na ta'a lauta God 'e 'ame alamiga fai. Nga ta'a na'ona'o te'efou, God ne'e arua 'agila ba'ita fafia ta'a ² Ni dai ne'e siria ulanga 'usia nga ta'a na'ona'o lo'oo, ngaia 'e ula la'u mola 'usia 'olataa na'a God 'e arua. Ma te'efuta wane ne'e agea 'ola 'ilo'oo, ngaia te'e ngaria kwa'ikwa'inga. ³ Nga ta'a na gila agea ni 'ola 'e le'a, gila sia ma'unge'enia mola ta'a na'ona'o. Nga ta'a na'a gila agea ni 'ola 'e ria, gila na'a gila ma'unge'enia ta'a na'ona'o. Ma lauta moru ma'unge'enia ta'a na'ona'o, mooru 'amoru to'oru 'ani odo, ma tagila fa'aba'ita mooru. ⁴ Suria gila na'a ta'a ni taunga'inga na God fana kwaibooniga amooru. Ma lauta moru agea te'efuta 'ola 'e ria, tamoru ma'unge'eniga, suria gila to'o na tegelangaa fana kwatelana kwa'ikwa'inga. Suria gila na'a ta'a ni taunga'inga na God fana kwatelana kwa'ikwa'inga fana ni dai ne'e agea 'ola 'e ria. ⁵ Du'ana ngaia 'e 'ilo'oo, moru lo'o suria nga ta'a na'ona'o, ma moru sia agea mola tofunu moru ma'unge'enia kwa'ikwa'inga fa'asiga, ma tofunu funi'oonga amooru ne'e odo.

⁶ Du'ana ni 'ola lo'oori la'u mola, mooru moru foria takisi, suria nga ta'a na'ona'o gila taunga'i fana God, ma gila ka taunga'i tegela'a fana boonilana ta'a te'efou. ⁷ Moru foria takisi te'efou na'a tagi na fanua amooru 'e iiria. Ma moru ka iiri ba'ita na nga ta'a na'ona'o te'efou.

Moru agea nga taunga'inga 'e le'a famooru kwairiu

⁸ Lautu moru gania te'efuta 'ola na ta wane, moru du'ua 'aferu. Ma te'e 'ola momola ne'e to'omia amoru agea mola na'a tamoru to'oru 'ania kwaimaanga famooru kwairiu. Ma ni dai na ngaia 'e kwaimaa 'ilo'oo, ngaia 'e lo'o suria nga tagi na God. ⁹ Suria nga tagi laka'u 'e 'ilo'oo, "T'oo sia

agemani, ma 'i'oo sia kwa'ia mola te'efuta wane, ma 'i'oo sia beri mola, ma 'i'oo sia siria mola ni 'ola na tani ta'a ngaa'i." Nga tagi lo'oori fe'enia nga tagi te'efou la'u mola, gila ogu mola na te'e tagi laka'u ne'e 'ilo'oo, "Oi kwaimaa fana nga ta'a te'efou 'ani 'ilaka'u la'u mola na'a 'i'oo kwaimaa famu 'i talamu."* 10 'I'oo su'aai lauta mooru moru kwaimaa fana ta'a ngaa'i, mooru moru sia agea mola te'efuta 'ola ne'e ria aga. Ngai lo'oo, lauta mooru moru kwaimaa, mai 'amoru moru lo'o no'o suria nga afirina tagi lo'oo te'efou.

11 Moru age 'ilo'oo, suria mooru moru su'a no'o na alata la Jisas Kraes 'ani nigi mai fana fa'amoori ladauru, ngaia 'e gagalangi no'o 'e riufia no'o nga alata laka'u goru eta goru tagoto'o ana. Ngai lo'oo, amoru sasari fana kwalolana la Jisas Kraes, ma moru sia 'ilaka'u mola nga ta'a na'a gila eeno. 12 Aia, ngaia 'e logo 'e aburu no'o, ma nga gani fana fa'amoori lamooru 'e gagalangi no'o mai. Ngaia lo'oo, 'agoru mamalo fa'asia nga abulongaa ne'e ria 'ilaka'u nga ta'a na'a gila agea ni 'ola na logo. Ma goru ka gema na ni 'ola ni fununga adauru. 13 Ngaia 'e to'omia fana abulo ladauru 'ani odo, 'ilaka'u nga ta'a lo'oo gila nana'i 'ubulana lalanga gagani. Mooru moru sia go'u ba'ita, ma moru sia agea mola fangalaa fana agelana rianga, ma moru sia agemani mola, ma moru sia funu mola, ma moru sia 'uga mola. 14 Tafe'ua ma moru to'oru 'ilaka'u nga Alafa la Jisas Kraes, ma moru sia manata mola fana lekanga suria kwaisiriinga ne'e ria na nga noni mooru.

14

Muru sia sufaa mola ta'a ni futanga amooru

1 Moru ala fafia te'efuta wane na ngaia 'e tagoto'o ala Jisas Kraes, gwa'a tagoto'onga aana ngaia 'ame tegela. Ma moru sia orisu'usu'ui mola fe'enia suria nga manatanga aana. 2 Tani ta'a ngaa'i nga tagoto'onga aaga 'e tegela, gila to'omia 'agila 'ania mola ni fangalaa kwaitatari te'efou. Tafe'ua ma tani ta'a ngaa'i na tagoto'onga aaga 'e waata'uta'u, gila madafia tani fangalaa ngaa'i 'e abu fana

'anilai. 3 Ma nga ta'a lo'oo gila 'ania fangalaa kwaitatari lo'oo, gila sia manata ria mola suria nga ta'a na gila 'ame 'ania. Maka 'ilo'oo la'u mola, nga wane na'a ngaia 'ame 'ania ni late'e fangalaa no'ona, ngaia 'e sia fata ngadaa mola ta'a na'a gila 'ania fangalaa kwaitatari lo'oo te'efou. Suria nga fangalaa te'efou, God ngaia 'e ala no'o fafiga. 4 Dauru 'ame to'omia fana 'agoru fata ngadaa nga ta'a ni taunga'inga na God. Du'ana God no'o na wane ba'ita aaga, ma ngaia la'u mola te'e iiria nga taunga'inga aaga 'e ria 'amoe ma ngaia 'e le'a. Ma tagila agea mola taunga'inga le'a lo'oo, tofuna nga Alafa 'e to'omia fana boonilaga fana 'agila agea.

5 Ma ngaia 'e 'ilo'oo la'u mola, te'e wane ngaa'i 'e iiria te'e fe'e gani 'e ba'ita riufia to'oni fe'e gani matari ngaa'i. Ma tani ta'a ngaa'i gila ka iiria gani lo'oo te'efou gila tooto'o mola. Aia, ma ngaia 'e le'a mola faga te'efou 'agila lo'o suria nga 'olataa na'a gila su'aai ngaia 'e odo. 6 Ma ni dai ne'e manata ba'ita na te'e gani ngaa'i, ngaia 'e agea fana nga fa'aba'italana nga Alafa. Ma ni dai ne'e su'asuria 'ani 'ania fangalaa te'efou, ngaia 'e agea la'u mola fana fa'aba'italana nga Alafa, suria ngaia 'e baatafea God fana fangalaa lo'oori. Ma ni dai ne'e ma'asiri na 'anilana tani fangalaa ngaa'i, ngaia 'e agea 'ilo'oo fana fa'aba'italana nga Alafa, ma ngaia 'e baatafea God. 7 Du'ana te'efuta wane 'ame moori mola fana 'i talana, ma te'efuta wane 'ame mae la'u mola fana 'i talana. 8 Tofuna lauta goru moori, goru moori fana nga Alafa. Ma lauta goru mae, goru mae no'o fana nga Alafa. Ngaia na'a, lauta goru moori 'amoe ma goru mae, dauru nga 'ola na Alafa lo'oo no'o. 9 Tofuna la Jisas Kraes ngaia 'e mae, ma ka tata'e no'o fana nga mooringa fana ngaia 'ani ba'ita no'o fana ta'a na gila moori ma fana ta'a na gila mae 'ua la'u mola.

10 Kiu, mai 'amooru na'a moru 'ame 'ania late'e fangalaa na ta'a ngaa'i gila 'ania, moru nana'i fa'asia fata ngadalana nga ta'a ni futanga 'amooru. Mai 'amooru na'a moru 'ania fangalaa te'efou, tamoru nana'i fa'asia fata ngadalana ta'a ni fu-

* 13:9 Eksodas 20:13-15,17; Diuteronomi 5:17-19,21; Levitikas 19:18

tanga 'amooru. Suria dauru te'efou tagoru ula 'i maana God fana 'ani sufa 'adauru. ¹¹ Du'ana nga Girigiringa Abu laka'u 'e fata 'ilo'oo, "God 'e fata 'ilo'oo, 'Ngaia 'e kwala'imori 'inau no'o na God na ku moori. Ma ngaia 'e kwala'imori la'u mola 'ilo'oo, nga ta'a te'efou tagila bobouruuru 'i na'ogu, ma tagila iiria no'o 'inau na God.' "

✧ ¹² Ngaia lo'oo, dauru tagoru kwaifoula'i te'ana God na ni 'ola te'efou na'a goru agea.

Mooru moru sia kotea mola ta'a ni futanga amooru

¹³ Aia, dauru 'agoru sui fa'asia fata ngada ladauru kwairiu. Ma ngaia 'e le'a fana 'agoru mamalo fa'asia agelana ni 'ola lo'oo ne'e agea mangona ta'a ni futanga 'adauru 'ani telefe'eniga. ¹⁴ Suria nga ladonga agu fe'enia Alafa la Jisas, nau ku su'a le'a mola na te'efuta fangalaa 'ame to'omia 'ani fa'asua nga wane 'i maana God. Ma lauta te'efuta wane 'e madafia fana te'e me'e fangalaa te'e fa'asua, 'ino'ona ma ngaia 'e kuta fana 'ani 'ania. ¹⁵ Ma lauta ta wane ni futanga amooru 'ani kwaimanadai tofunu 'olataa na'a moru 'ania, 'ino'ona ma moru 'ame faate'enia mola nga kwaimaanga amooru fana. Mai 'amooru moru sia alama mola nga fangalaa na'a moru 'ania 'ani ngadaa nga wane lo'oo la Jisas Kraes 'e mae no'o 'usia. ¹⁶ Ma moru sia agea mola te'efuta 'ola na ngaia te'e agea ta'a ngaa'i 'agila fata ngadaa nga falafala amooru Kristin. ¹⁷ Alata God 'e ba'ita fafi 'adauru, fangalaa ma go'unga 'e 'ame taringa'i mola. Tafe'ua nga 'ola ne'e taringa'i ne'e agea 'olataa na ngaia 'e odo 'i maana God ma fana nana'inga na aloalonga ma aile'anga na nga Anoe'ola Abu 'e kwatea fadauru. ¹⁸ Ma lauta ta wane ngaia 'e taunga'i fala Jisas Kraes, God ngaia 'e aile'a fe'enia, ma ta'a ngaa'i la'u mola tagila alafafia la'u mola.

¹⁹ Ngaia na'a, tagoru irito'ona fana agelana ni 'ola ne'e kwatea aloalonga ma fa'ategelalana tagoto'onga adauru kwairiu. ²⁰ Mai mooru moru sia tagale'enia mola nga taunga'inga na God 'e agea 'ubulana mangona tani ta'a ngaa'i, tofunu 'i'oo 'ania ta fangalaa na ngaia 'e madafia iiria 'e abu. Ma gwa'a nga

fangalaa lo'oo te'efou 'e le'a mola fana 'anilai, ngaia 'ame le'a lauta nga fangalaa na'a moru 'ania, 'e fa'akotea ta wane ni futanga amooru. ²¹ Ngaia te'e le'a lauta 'amooru moru 'ame 'ania fangalaa, ma moru 'ame go'ufia nga ka'o tegela'a, ma moru 'ame agea tani 'ola ngaa'i la'u lauta ngaia 'e talaia ta'a ni futanga 'amooru 'ani kuta.

²² Ma nga manatangaa mooru suria nga fangalaa na'a tani ta'a ngaa'i gila iiria 'e abu, ngaia nga 'ola 'i laloamooru mola fe'enia God. Aile'anga fana wane ne'e agea 'olataa na'a ngaia 'e su'asuria 'e odo, ma nga mangona ngaia 'ame sufaa 'i du'ai. ²³ Tafe'ua ma lauta nga wane lo'oo manatalana 'e ruarua suria 'olataa ne'e abu 'i maana God fana 'anilai, ma ngaia ka 'ania ni 'ola lo'oori, ngaia agea nga 'ola 'e ria, suria nga wane lo'oori 'ame lo'o suria nga 'olataa na ngaia 'e manadaia 'e odo. Tofuna lauta goru agea ni 'ola na'a goru manata ruarua ai, 'ino'ona ma ni 'ola no'ona ngaia 'e ria no'o.

15

Leka suria falafala ala Kraes

¹ Kiu, dauru nga ta'a na tagoto'onga adauru 'e tegela'a, 'e to'omia fana 'agoru nonimaabe fe'enia ni dai na'a tagoto'onga aaga 'e waata'uta'u. Ma dauru goru sia manata mola suria 'adauru taladauru. ² Ma ngaia 'e to'omia fana 'agoru fa'abaole'a nga ta'a ni futanga 'adauru ma goru ka aga le'a faga, fana 'agoru fa'ategelaa tagoto'onga aaga. ³ La Jisas Kraes ngaia 'ame agea mola nga 'ola fana fa'ale'alana 'i talana. Suria nga Girigiringa Abu laka'u 'e iiria, "God, alata gila fata ngada'o, ma gila fata ngada nau la'u mola." ⁴ Ni 'ola te'efou lo'oo gila giria no'o 'ubulana Girigiringa Abu, gila giria no'o fana fa'ananau ladauru. Nga Girigiringa Abu ngaia 'e kwaibooni adauru fana nonimaabenga, ma ngaia ka falatete 'adauru. Ma ni 'ola lo'oori 'e kwatea manata ladauru 'e fuuto'o na God ne'e fa'ato'oa fataarunga'inga aana fadauru.

⁵ God ne'e kwaibooni 'adauru fana 'agoru nonimaabe, ma ngaia ka fa'ategela

manata ladauru. Nau ku fo'a fana God 'ani kwaibooni amooru 'amoru to'oru 'i suria te'e manatangaa momola alata moru leka suria la Jisas Kraes. ⁶ Ngai lo'oo mooru 'amoru to'o na te'e mango 'e wane, fana 'amoru fa'aba'ita God nga Mama'a ala Jisas Kraes nga Alafa adauru.

⁷ Ma moru ka ala fafi 'amooru kwairiu 'ani 'ilaka'u la Jisas Kraes laka'u 'e ala fafi 'amooru. Lauta 'amooru moru agea 'ino'ona, ma ta'a tagila baatafea God. ⁸ Nau ku iiria famooru, la Jisas Kraes ngaia 'e leka mai fofona fanua lo'oo 'i wado fana 'ani boonia ta'a na gila Jiu, fana 'ani faate'enia nga fataarunga'inga na God fana wawarifuga 'ani kwala'imori. ⁹ Ma ngaia 'e leka la'u mola mai fana 'ani faate'enia nga kwailaeta'afiinga na God fana ta'a na gila 'ame Jiu, fana 'agila tafea God. Ngaia 'e 'ilaka'u nga Girigiringa Abu 'e iiria mai na'o,

“Alata nau ku to'oru fe'enia ta'a na gila 'ame Jiu,
nau ku fa'aba'ita'o,
ma kua baatafe'o 'ania ngunga.”[✠]

¹⁰ Ma nga Girigiringa Abu 'e fata la'u 'ilo'oo,

“Amooru ta'a moru 'ame Jiu,
moru aile'a fe'enia ta'a na God nga Jiu.”[✠]

¹¹ Ma nga Girigiringa Abu ka fata la'u mola 'ilo'oo,

“Amooru ta'a na moru 'ame Jiu,
moru baatafea God,
ma nga ta'a te'efou,
amoru fa'aba'ita 'i ngaia.’[✠]

¹² La Aesea 'e giria la'u 'ubulana nga Girigiringa Abu maka 'ilo'oo,

“Te'e wane na nga orioritana la Jesi te'e leka mai,
ma ngaia te'e ba'ita fafia nga ta'a na gila 'ame Jiu,
ma tagila tagoto'o ana.”[✠]

¹³ Ma 'inau ku fo'a fana God ne'e kwatea goru fito'o na fataarunga'inga aana, 'ani kwatea aile'anga ma aloalanga famooru suria nga tagoto'onga amooru ana. Sui ma Anoe 'ola Abu te'e fa'ategela nga fito'onga 'amooru na fataarunga'inga na God.

Taunga'inga ala Pol

¹⁴ Ta'a ni futanga agu, nau ku su'a le'a no'o na nga abulongaa mooru ngaia 'e le'a iiki, ma moru ka su'a 'ola, ma moru ka to'omia fana nga fa'ananau lamooru kwairiu. ¹⁵ Ma gwa'a ngaia 'e 'ilo'oo, 'ubulana girigiringa lo'oo nau ku fata to-tonga'i suria tani 'ola lo'oo nau ku siria 'aku fa'ananau 'amooru 'ania. Nau ku fata wataga tofuna God ne'e firi nau suria nga kwailaeta'afiinga aana, ¹⁶ Ngaia 'e kwatea 'inau nga wane ni taunga'inga fala Jisas Kraes 'i laloana nga ta'a na gila 'ame Jiu. Nau ku taunga'i 'ilaka'u nga fataabu fana foulange'enilana nga Kwairiinga Le'a lo'oo fa'asia God, fana nga ta'a na gila 'ame Jiu 'agila 'ilaka'u nga tabonga na'a nga Anoe 'ola Abu 'e fa'afoorua ma God ka aile'a fe'enia.

¹⁷ Ma tofuna nga ladonga agu fe'enia la Jisas Kraes, nau ku fata naunau 'ania taunga'inga agu fana God. ¹⁸ Nau ku alafuu mola 'i suria 'olataa na'a la Jisas Kraes ngaia 'e agea fagu fana talailana ta'a na gila 'ame Jiu fana lo'onga suria God. Gila lo'o suria God tofuna alafuunga agu, ma gila ka agasia 'ola 'inau ku agea. ¹⁹ Ma nau ku agea ni 'ola ni 'alefosilai lo'oo 'ania nga tegelangaa na Anoe 'ola Abu na God. Nau ku etaa taunga'inga agu 'i Jerusalem, ma 'inau kua leka kwairiu na nga fanua leleka maka nigilo'oo 'i Ilirikum. Ma alata lo'oo, nau ku foule'enia nga Kwairiinga Le'a suria la Jisas Kraes 'e sui no'o na ni lefu lo'oori. ²⁰ Ma furifuri, nau ku irito'ona fana 'aku foule'enia nga Kwairiinga Le'a lo'oo na ni ma'e fanua lo'oo gila 'ame longo 'ua suria la Jisas Kraes, fana nau ku sia 'ilaka'u mola nga wane ne'e launge'enia nga 'ifi 'i fofona foufuu na nga ta'a matari gila arua. ²¹ 'Ino'ona nga Girigiringa Abu laka'u 'e alafuu suria nga Kraes,

“Ta'a na gila 'ame longo 'ua suria,
tagila agasia, ma tagila su'aai.”[✠]

La Pol 'e fadaa 'ani leka fani Rom

²² Ma tofuna 'inau ku abelo suria nga kwaifoula'inga lo'oo 'ubulana fanua kwai-tatari, ngaia ne'e to'ofonosi nau fa'asia

✠ 15:9 2 Samuel 22:50; Sam 18:49 ✠ 15:10 Diuteronomi 32:43 ✠ 15:11 Sam 117:1 ✠ 15:12 Aesea 11:10
✠ 15:21 Aesea 52:15

lekanga kau fana 'aku nigi te'amooru. ²³ Ma alata lo'oo nau ku fa'asua no'o nga taunga'inga agu 'i lo'oo 'ubulana ni fanua lo'oori. Ni farisi 'e aula 'e sui no'o kau nau ku siria lekanga kau te'amooru, ²⁴ ma lo'oo nau ku manata no'o fana 'aku riu kau te'amooru, alata 'aku leka fani Spen. Nau taku nana'i mola fe'enia mooru fana te'e alata sisika mai nau taku aile'a madi fe'eni 'amooru, nau ku siria mola 'amooru kwaibooni agu na nga lekanga agu fani Spen.

²⁵ Tafe'ua ma 'i na'ona lekalagu fani Spen, taku leka madi fani Jerusalem fana boonilana ta'a na God 'i no'ona. ²⁶ Tofuna nga ta'a na gila tagoto'o 'i Masedonia ma 'i Gris, gila madafia 'e le'a fana kwatelana bata fana boonilana ta'a na gila tagoto'o na'a gila galafa ma gila ka nana'i 'i Jerusalem. ²⁷ Ma nga manate'e wane 'ilo'oori ngaia 'ola aaga 'i talaga. Ma ngaia 'e to'omia fana 'agila booniga. Suria nga ta'a 'i Jiu gila dalo'ia kwairiu nga Kwairi-inga Le'a fe'enia nga ta'a na gila 'ame Jiu, ma ka le'a la'u mola fana ta'a gila 'ame Jiu, 'agila dalo'ia la'u mola nga to'o 'olanga aaga fe'enia nga ta'a 'i Jiu. ²⁸ Ma nga alata 'inau ku fa'asua no'o nga taunga'inga fana kwatelana nga bata lo'oo gila ogua faga, 'inau taku leka bu'i fani Spen, mai nau taku riu tala amooru na lekanga no'ona agu. ²⁹ Alata 'aku nigi mai te'amooru, nau ku su'aai la Jisas Kraes te'e nanamate'eni 'amooru tofuna 'inau.

³⁰ Ta'a ni kwaimaanga agu, tofuna nga Alafa adauru la Jisas Kraes, ma tofuna nga kwaimaanga lo'oo na nga Anoe 'ola Abu 'e kwatea fadauru, nau ku soe 'amooru 'amoru fo'a tegela'a fe'eni nau, fana God 'ani kwaibooni agu. ³¹ Ma moru fo'a fana God 'ani kwaibooni agu fana nga ta'a te'efou 'i Judea na'a gila 'ame tagoto'o, gila sia fa'anonifi nau mola. Ma tamoru fo'a la'u mola fana nga ta'a na God 'i Jerusalem 'agila aile'a suria nga bata laka'u 'inau 'aku ngaria kau fana boonilaga. ³² Ngai lo'oo, lauta nga kwaisiriinga na God, na alata 'inau ku fa'asua no'o taunga'inga agu 'i Jerusalem, 'inau taku leka mai te'amooru fe'enia nga aile'anga ba'ita, ma 'inau taku mamalo le'a fe'eni 'amooru. ³³ Aia, 'inau

ku fo'a fana God ne'e kwatea aloalonga fadauru, 'ani to'oru fe'enia mooru te'efou. Kiu.

16

La Pol 'e fata le'ale'a fana tani ta'a ni tagoto'onga 'i Rom

¹ Nau ku siria 'aku alafuu le'a suria nga noni futanga adauru ni Fibi ne'e taunga'i fana ta'a na gila tagoto'o 'i Kenkrae. ² Na nga alata na ngaia te'e nigi mai te'amooru, mooru kwaloa suria nga tagoto'onga aana na nga Alafa, suria ta'a na God to'omia 'agila age 'ino'ona. Ma moru ka boonia 'ania te'efuta 'ola na'a ngaia 'e siria, tofuna 'ingaia 'e boonia nga ta'a 'e aula mai 'inau la'u mola.

³ Ma 'inau ku kwatea baole'anga agu fala Akuila ma ni Prisila na'a gala taunga'i fe'eni nau fala Jisas Kraes. ⁴ Na nga alata gala kwaibooni agu, ta'a gila galangi kwa'ia gaa'a. Ma tofuna 'ola lo'oo, nau ku tafe 'agaa'a 'e ba'ita. Te'inau 'amoe, ma nga ta'a lo'oo gila 'ame Jiu te'efou na'a gila tagoto'o, gila tafe 'agaa'a la'u mola. ⁵ Ma nau ku kwatea baole'anga agu la'u mola fana ta'a na'a gila tagoto'o, ma gila ka ogu 'ubulana 'ifi aaga fana fo'anga.

Ma 'inau ku kwatea baole'anga agu la'u mola fana la Epaenetus, nga wane ni kwaimaanga le'a lo'oo agu. Ngaia lo'oo wane eteeta ne'e tagoto'o ala Jisas Kraes 'i Eisia. ⁶ Ma 'inau ku kwatea baole'anga agu la'u mola fani Meri, noni laka'u 'e taunga'i tegela'a famooru. ⁷ Mai nau ku kwatea baole'anga agu la'u mola fala Andronikus, ma la Junias, nga rua wane 'i Jiu laka'u gala nana'i fe'eni nau 'ubulana 'ifi ni lokafu. Gaa'a gala tagoto'o ala Jisas Kraes 'ua mai na'o alata nau ku 'ame tagoto'o 'ua ala Kraes. Ma nga Ta'a ni Kwairiinga, gila iiri ba'ita la'u mola agaa'a.

⁸ Kwatea baole'anga agu lo'oo agu Ampilatus, nga wane ni kwaimaanga le'a lo'oo agu suria nga tagoto'onga amee'e na nga Alafa. ⁹ Kwatea baole'anga agu fala Urbanus, nga wane ni taunga'inga fe'eni nau fala Jisas Kraes. Kwatea nga baole'anga agu fala Stakis, nga wane ni kwaimaanga le'a lo'oo agu. ¹⁰ Kwatea baole'anga agu fala Apeles, nga wane ni taunga'inga le'a

lo'oo ala Jisas Kraes. Ma moru kwatea baole'anga lo'oo agu fala Aristobulus fe'enia nga to'orunga aana. ¹¹ Kwatea baole'anga agu fala Herodion, nga wane 'i Jiu ne'e 'ilaka'u la'u mola 'inau. Kwatea baole'anga agu la'u mola fana ni dai na'a gila tagoto'o 'ubulana 'ifi ala Narsisus.

¹² Aia, kwatea nga baole'anga agu fani Trifaena ma ni Trifosa, na'a gala taunga'i tegela'a fana nga Alafa. Ma moru kwatea nga baole'anga agu la'u mola fana noni ni kwaimaanga agu ni Persis, nga noni ne'e taunga'i tegela'a fana nga Alafa. ¹³ Kwatea baole'anga agu fala Rufus, wane na ngaia 'e taunga'i le'a fana nga Alafa. Ma moru kwatea baole'anga agu lo'oo la'u mola fana tete'e ala Rufus ne'e kwai-booni le'a agu 'ilaka'u no'o 'inau nga wela aana. ¹⁴ Kwatea alafuuga le'a lo'oo agu fala Asinkritus, la Flegon, la Hermes, la Patrobas, la Hermas, ma nga ta'a te'efou lo'oo gila tagoto'o ma gila ka to'oru fe'eniga. ¹⁵ Kwatea baole'anga agu lo'oo fala Filologus, ma la Julia, ma la Nereus fe'enia noni futanga aana, ma fala Olimpasi fe'enia nga ta'a na God te'efou na'a gila nana'i fe'eniga.

¹⁶ Ma nga alata 'amooru agasia mooru, tamoru faate'enia nga kwaimaanga amooru famooru kwairiu.* Ma nga ta'a na gila tagoto'o ala Jisas Kraes te'efou 'i lo'oo, gila kwatea kau nga baole'anga aaga famooru.

Fa'abasunga suria nga to'orunga le'a fana ta'a gila tagoto'o

¹⁷ Ta'a ni kwaimaanga agu, nau ku iiria famooru, amoru aga le'a famooru fa'asia nga ta'a lo'oo gila ta agea ma moru ka funu, ma gila ta agea ma tani ta'a ngaa'i ka bu'ota'i fa'asia la Kraes. Gila kwaifa'ananau 'ania nga 'ola ne'e leka matari fa'asia nga kwaifa'ananaunga kwala'imori lo'oo moru tagoto'o ai. Moru to'oru lalau fa'asiga. ¹⁸ Suria ni dai na gila agea 'olo'oo, gila 'ame taunga'i fala Jisas Kraes nga Alafa adauru, tafe'ua ma

gila taunga'i mola suria kwaisiriinga 'i talaga. 'Ania baole'anga aaga fe'enia nga alafuunga ni kwaigwa'oina aaga, gila ka kotofia ta'a na'a gila 'ame su'a 'ua suria falafala aaga. ¹⁹ Tafe'ua ma nga ta'a te'efou gila longoa no'o na'a mooru moru lo'o suria la Kraes. Mai nau ku aile'a ba'ita suri 'amooru. Nau ku siria 'amoru su'a le'a suria 'olataa ne'e le'a, ma moru ka to'oru fa'asia nga 'ola ne'e ria. ²⁰ Ngai lo'oo God na 'aefungana aloalonga adauru, ngaia te'e arua la Saetan 'i olofana tegelangaa amu.

Nau ku fo'a fana nga Alafa adauru la Jisas 'ani faate'enia kwailaeta'afiinga famooru.

²¹ Ma la Timoti, nga wane ne'e taunga'i fe'eni nau, 'e kwatea la'u mola kau nga baole'anga lo'oo aana famooru. Ma la Lusias, la Jason, ma la Sosipater, nga wane 'i Jiu 'ilaka'u la'u mola 'inau, gila kwatea nga baole'anga aaga la'u mola famooru.

²² Ma 'inau la Tertius, nga wane lo'oo nau ku boonia la Pol fana girilana nga alafuunga lo'oo, nau ku kwatea kau nga baole'anga agu famooru suria nga tagoto'onga adauru ala Jisas Kraes.

²³⁻²⁴ Aia, ma la Gaius ka kwatea la'u mola kau nga baole'anga lo'oo aana. Nau ku to'oru fe'enia 'i lo'oo, ma nga ta'a ni tagoto'o, gila ogu la'u mola 'i 'ifi aana. Ma la Erastus, nga wane ne'e aga suria bata 'ubulana ma'e fanua ba'ita lo'oori, fe'enia wane ni futanga adauru la Kuartus, gala kwatea nga baole'anga lo'oo agaa'a la'u mola famooru.†

Fo'anga 'ita'i na baatafengaa

²⁵ Goru fa'aba'ita God, tofuna ngaia 'e su'asuria 'ani fa'ategela mooru suria nga Kwairiinga Le'a lo'oo nau ku foulange'enia. Nga Kwairiinga Le'a lo'oo 'e 'ola suria la Jisas Kraes. Alata 'e aburu no'o mai God ngaia 'ame faata'i wataga na Kwairiinga Le'a lo'oo. ²⁶ Tafe'ua ma nga alata lo'oo, ngaia 'e faate'enia no'o nga Kwairiinga Le'a lo'oo. Nga profet gila giri suria nga Kwairiinga Le'a lo'oo. Ma la God

* **16:16** Na alafuunga na Grik, verse lo'oo 'e iiria 'Kwatea nononga na kwaimaanga alata mooru agasia mooru kwairiu.' Nga falafala 'i Jiu, nga kwai nono'inga 'e faate'enia kwaimaanga ma iiri ba'itanga malaa nga falafala na 'sek han' adauru. † **16:23-24** Tani girigiringa 'ua mai na'o gila ladoa nga alafuunga lo'oo, "Nga kwailaeta'afiinga na nga Alafa adauru la Jisas Kraes te'e to'oru fe'enia mooru te'efou."

ne'e momoori firi, ngaia 'e ale 'ameeru
'ameru tagale'enia nga Kwairiinga Le'a
lo'oo fana ta'a na fanua lo'oo te'efou, fana
nga ta'a te'efou, 'agila tagoto'o ana, ma gila
ka lo'o la'u mola suria.

²⁷ God te'ingaia no'o ne'e su'a no'o na ni
'ola te'efou, goru baatafea tofunu la Jisas
Kraes 'e nana'i firi. Kiu.

1 Korin

Nga Girigiringa Eteeta ala Pol Fana Siosi Lo'oo 'i Korin

Alata la Pol ngaia 'e leka na oruna lelekanga aana, ngaia ka giria tani girigiringa ngaa'i fana siosi lo'oo 'i Korin. (Nga girigiringa eteeta goru 'ame to'o ai tala'ina.) Burina nga ta'a 'i Korin gila idumia nga girigiringa laka'u, gila ka to'o na tani kwaiorisinga fala Pol. Oru wane gila leka mai fana kwatea girigiringa laka'u te'ala Pol. Ma gila ka kwairii la'u mola 'ania tani 'ola ne'e ria ba'ita 'i Korin.

La Pol ka giria girigiringa la'u fana ta'a gila tagoto'o 'i Korin. Ma nga girigiringa lo'oori goru fa'alata 'ania '1 Korin.' 'Ubulana gule'e buka 1-6, la Pol ka giri suria 'ola 'e ria ne'e lau laloaga ta'a na gila tagoto'o 'i Korin na ngaia 'e longoa suria. 'Ubulana gule'e buka 7-16, ngaia 'e lamadu'aa nga kwaiorisinga lo'oo na ta'a 'i Korin gila kwaiorisi mai 'ubulana girigiringa aaga.

Ni 'ola taringa'i 'ubulana buka lo'oo:

Malangadalana 'ubulana siosi (1:1–4:21)

Agemaninga (5:1-13)

Orisu'usu'unga (6:1-8)

Kwaisiriinga 'e ria (6:9-20)

La Pol 'e lamadu'aa nga kwaiorisinga aaga suria fuageninga (7:1-40)

La Pol 'e lamadu'aa nga kwaiorisinga aaga suria nunu'i 'ola (8:1–11:1)

La Pol 'e lamadu'aa nga kwaiorisinga aaga suria fo'anga (11:2–14:40)

La Pol 'e lamadu'aa nga kwaiorisinga aaga suria tata'enga 'ania labe'e wane fooru (15:1-58)

Baole'anga ala Pol (16:1-24)

¹ Nga girigiringa lo'oo ngaia 'e leka mai fa'asia 'inau, la Pol, fe'enia nga wane ni futanga adauru la Sosenes. God ngaia 'e firi nau suria nga kwaisiriinga aana fana 'inau Wane ni Kwairiinga ala Jisas Kraes.

² Mee'e mele giri kau famooru ta'a na'a moru tagoto'o ala Jisas, ma moru nana'i 'ubulana nga fanua 'i Korin. God ngaia 'e firi 'amoru, ma ka fa'aabu amooru fana 'amooru nga ta'a aana, tofuna nga ladonga

amooru fe'enia la Jisas Kraes. God ka firia amooru fe'enia nga ta'a na fanua lo'oo te'efou na'a gila fo'asia la Jisas Kraes, nga Alafa aaga, ma nga Alafa adauru la'u mola.

³ Nau ku fo'a fana God nga Mama'a adauru ma nga Alafa la Jisas Kraes 'ani kwatea kwailaeta'afinga ma aloalonga famooru.

La Pol 'e baole'a fana God

⁴ Nau ku baole'a fana God furifuri tofuna amooru, suria nga kwailaeta'afinga na ngaia 'e faate'enia famooru 'ania la Jisas Kraes. ⁵ God 'e kwatea no'o ni kwakwatenga le'a 'e aula no'o famooru, tofuna mooru lado fe'enia la Jisas Kraes. Ngai na'a moru su'a le'a na ni 'ola 'e aula no'o 'i suria God, ma moru fata le'a la'u mola 'i suria. ⁶ Ni kwakwatenga le'a lo'oo na ngaia 'e kwatea famooru, ngaia 'e faate'enia famooru na'a nga kwairiinga lo'oo meeru kwairii 'ania famooru suria la Kraes ngaia 'e 'inato'o. ⁷ Ma tofuna ngaia 'e 'ilo'oo, mooru moru to'o na kwakwatenga na Anoe 'Ola Abu lo'oo te'efou fa'asia God, na alata lo'oo amoru mamania nga fe'e gani lo'oo nga Alafa adauru la Jisas Kraes 'ani ori la'u mai ai. ⁸ Ma ngaia te'e fa'ategela mooru leleka maka nigii na gani 'i'isi, ma te'e 'ato fana te'efuta wane 'ani daria ta 'ola 'e ria amooru na fe'e gani lo'oo ngaia 'ani ori mai ai. ⁹ Dauru goru tagoto'o na God te'e agea 'ilo'oo famooru, tofuna ngaia 'e firi 'adauru fana 'aguru lado fe'enia nga Wela aana, nga Alafa adauru la Jisas Kraes.

Nga kwaitataringa 'i laloana ta'a gila tagoto'o

¹⁰ Ta'a ni futanga agu, 'inau ku soe 'amooru 'ania nga tegelangaa ala Jisas Kraes nga Alafa adauru, 'amoru mamalo fa'asia kwaingenge'inga famooru kwairiu, fana kwaitataringa 'ani 'amoe 'i laloamooru. Ma ngaia 'e le'a fana nga manatangaa mooru ma nga kwaisiriinga amooru 'ani arua te'e 'ola momola. ¹¹ Nau ku iiria ni 'ola lo'oori, ta'a ni futanga agu, tofuna tani ta'a fa'asia fu'iru'uru'ua ani Kloe, gila kwairii te'agu na'a amoru moru to'o na orikwaisu'usu'unga 'i laloamooru kwairiu. ¹² Ma tani ta'a amooru gila iiria 'ilo'oo, "Nau ku leka suria la Pol." Ma tani wane ngaa'i ka iiria, "Nau ku leka suria la

Apolos.” Ma tani ta'a ngaa'i la'u ka iiria, “Nau ku leka suria la Pita.” Ma tani ta'a ngaa'i la'u gila iiria, “Nau ku leka suria la Jisas Kraes.” ¹³ Nga 'ola lo'oo 'e ria 'e ba'ita! Mooru dalo'ia la Jisas Kraes 'ania ogunga kwaitatari. Nau la Pol laka'u naku 'ame mae famooru na nga 'ai folo! Ma 'amooru moru 'ame naruabu 'ania latagu fana iiria amooru leka suri nau!

¹⁴ Nau ku baatafea God, tofunu nau ku 'ame naruabu na ta'a 'e aula amooru. Te'e la Krispus ma la Gaius na'a nau ku naruabu agaa'a. ¹⁵ Ngaia lo'oo, te'efuta wane 'e sia iiria ngaia 'e naruabu 'ania latagu maka leka suri nau. ¹⁶ (Inau ku naruabu la'u mola ala Stefanus fe'enia nga ta'a 'ubulana 'ifi aana, mai nau ku 'ame manata to'ona ni dai ngaa'i la'u na'a nau ku naruabu ana.) ¹⁷ Du'ana la Jisas Kraes 'ame alenau mai fana naruabunga na ta'a. Ngaia 'e alenau mola mai fana 'inau 'aku kwairii 'ania Kwairiinga Le'a lo'oo. Ma 'inau ku sia alafuu mola 'ania su'a'olanga na fanua lo'oo 'i wado, fa'asia tani ta'a ngaa'i gila ta tagoto'o tofunu gila baole'a fagu, ma nga kwala'imoringa na maenga ala Jisas Kraes na 'ai folo ngaia ka 'ola 'uri'uri mola.

Nga su'a'olanga ma tegelangaa na God

¹⁸ Na alata ta'a na gila nana'i lalau fa'asia God gila longoa alafuunga suria nga maenga ala Jisas Kraes na 'ai folo, gila madafia nga alafuunga lo'oori nga 'ola 'uri'uri mola. Tafe'ua ma dauru, nga ta'a na'a God 'e fa'amoori dauru, dauru goru su'aai nga alafuunga lo'oori 'e faate'enia na God 'e to'o na tegelangaa fana fa'amoorilana ta'a. ¹⁹ Du'ana God ngaia iiria 'ubulana nga Girigiringa Abu maka 'ilo'oo, ✧

“Tani ta'a 'i no'ona gila iiria gila su'a'ola ma gila to'o na funi'oonga.

Tafe'ua nau taku faate'enia na'a gila 'ame su'a'ola mola,
mai nau taku faate'enia na'a funi'oonga aaga te'e sui mola.”

²⁰ Ngaia na'a, adauru 'agoru su'aai nga su'a'olanga na ta'a ma nga su'a'olanga na ta'a ni kwaifa'ananaunga 'i Jiu, ma nga su'a'olanga na ta'a gila alafuu le'a lo'oo,

ngaia 'ola 'uri'uri lo'oo mola. God 'e faate'enia nga su'a'olanga na fanua lo'oo 'i wado 'e kakakula.

²¹ God ngaia 'e su'a'ola 'e iiki. Ngaia na'a, ngaia 'e agea 'e 'ato no'o fana nga ta'a 'agila su'asuria God 'ania nga su'a'olanga aaga 'i talaga. God 'e siria 'ani fa'amooria nga ta'a lo'oo na gila tagoto'o na alafuunga lo'oo meru fata suria, gwa'a nga ta'a 'e aula lo'oo gila ka iiria nga alafuunga lo'oori ngaia 'e kwekweto mola. ²² Ma nga ta'a 'i Jiu, gila siria 'agila agasia nga 'ola ni 'alefossilai ma tagila bi'i tagoto'o. Ma nga ta'a 'i Grik, gila siria 'agila longoa nga alafuunga na su'a'olanga lo'oo ma tagila bi'i tagoto'o. ²³ Tafe'ua mai 'imeeru meru kwairii 'ania la Jisas Kraes fe'enia nga maenga aana na 'ai folo. Ma nga ta'a 'i Jiu no'ona gila madafia nga alafuunga lo'oori 'e 'ilaka'u nga fou ne'e to'ofonosiga. Ma nga ta'a 'i Grik, gila iiria nga alafuunga lo'oori 'ame manata'a. ²⁴ Tafe'ua ma fana ni dai na'a God 'e firiga no'o, nga ta'a 'i Jiu, ma ta'a gila 'ame Jiu, nga kwairiinga lo'oori suria la Jisas Kraes 'e faate'enia nga tegelangaa na God fe'enia nga su'a'olanga na God. ²⁵ Ma gwa'a nga ta'a 'e aula gila iiria nga su'a'olanga na God 'ame funi'oo, nga su'a'olanga na God 'e iiki riufia nga su'a'olanga na wane. Ma gwa'a nga ta'a 'e aula gila ka iiria nga tegelangaa na God 'ola sisika mola, ma tegelangaa na God 'e iiki riufia nga tegelangaa na wane.

²⁶ Fu'uwane goru futa, mooru sia manata nabolosia suria to'orunga laka'u moru nana'i mai 'ai na'ona alata laka'u God 'e soe 'amooru fana tagoto'onga. Du'ana 'i maana ta'a na fanua lo'oo 'i wado, te'eni wane tarito'o amooru na'a gila to'o na su'a'olanga, ma te'eni wane tarito'o amooru na'a gila ta'a ba'ita. Ma te'eni ta'a ngaa'i tarito'o mooru ne'e leka mai fa'asia fufu'iwane taringa'i. ²⁷ Ma gwa'a 'ani 'ino'ona, God ngaia 'e firi 'amooru no'o, nga ta'a na'a gila iiria moru kakakula, fana ngaia 'ani fa'amaila nga ta'a gila su'a'ola lo'oo. Ma ngaia 'e firia mooru nga ta'a lo'oo gila iiria moru waata'uta'u, fana ngaia 'ani fa'amaila nga ta'a ba'ita lo'oo. ²⁸ Ma God ka firi 'amooru nga ta'a lo'oo na moru

'ame to'o na lata, ma ta'a gila ka ma'asiri 'amooru, ma gila ka iiria 'amooru nga 'ola 'uri'uri mola, fana ngaia 'ani faate'enia ni 'ola na'a gila iiria 'ania nga 'ola taringa'i nga 'ola 'uri'uri mola. ²⁹ Ma suria ngaia 'ilo'oo, 'e 'ato no'o fana te'efuta wane 'ani fata naunau 'i na'ona God. ³⁰ God no'o na ngaia aru 'adauru fana 'agoru to'oru oguungunga fe'enia la Jisas Kraes, ma God ne'e kwatea su'a'olanga aana fadauru tofunu la Jisas Kraes. Ma tofunu la Jisas Kraes, God ka fa'aodo 'adauru 'i maana 'i talana, ma ka fa'aabu 'adauru no'o fana nga ta'a aana. Ma tofunu la Jisas Kraes la'u mola, ngaia ka rube 'adauru fa'asia rianga. ³¹ Ngaia na'a, ngaia 'e 'ilaka'u nga Girigiringa Abu laka'u 'e iiria, "Ni dai lo'oo 'e siria 'ani fata naunau, ngaia 'ani fata naunau suria 'olataa na'a Alafa ngaia 'e agea."✧

2

La Pol 'ame alafuu 'ania nga su'a'olanga na fanua lo'oo 'i wado

¹ Aia, fu'uwane'futa agu, na alata laka'u 'inau ku nigi mai te'amooru fana alafuunga suria nga fatalana God famooru, nau ku 'ame alafuu 'ania nga alafuunga na su'a'olanga 'ilaka'u nga wane na ngaia 'e su'ana 'ola. ² Suria nga alata laka'u 'inau ku nana'i fe'eni 'amooru, nau ku siria 'aku alafuu mola suria te'ingaia la Jisas Kraes ma nga maenga aana na 'ai folo. ³ Ngai na'a, nga alata laka'u 'inau ku nigi kau te'amooru, 'inau ku waata'uta'u ma kua lebelebe no'o, tofunu nau ku ma'u. ⁴ Ma alata 'inau ku alafuu fe'eni 'amooru, nga alafuulagu nga su'a'olanga na fanua lo'oo 'i wado 'amoe. Tafe'ua ma 'inau ku alafuu 'ania tegelangaa na Anoe 'ola Abu. ⁵ Ngaia 'e 'ilo'oo fana tagoto'onga amoru 'e sia egwa mola na su'a'olanga na wane, tafe'ua ma tamoru egwa na tegelangaa na God.

Anoe 'ola Abu 'e faate'enia nga fadafadanga na God

⁶ Fana ta'a na'a tagoto'onga aaga 'e tegela no'o na God, meeru alafuu faga 'ania su'a'olanga. Ma nga su'a'olanga lo'oo 'inau ku fa'ananauga 'ania 'amoe la'u fa'asia nga

ta'a su'a'ola na fanua lo'oo 'i wado, 'amoe ma nga ta'a na gila ba'ita fafia nga fanua lo'oo 'i wado. Nga foufounga aaga te'e sui mola. ⁷ Tafe'ua ma 'imeeru meru alafuu suria nga su'a'ola na God lo'oo ngaia 'e fa'anagwaa ma ka 'ame faata'i wataga ai fana ta'a mai 'ina'o. Ma 'i na'o na God 'e bi'i launge'enia fanua lo'oo 'i wado, ngaia 'e fadaa no'o fana 'ani agea 'ola lo'oo fana fa'ale'a ladauru 'i Langi. ⁸ Ma nga ta'a na'ona'o na fanua lo'oo 'i wado gila 'ame su'ana nga fadafadanga lo'oori. Lauta gila su'asuria, ngaia 'e 'ato no'o 'agila mudu'ia nga Alafa ne'e tegela'a 'e iiki na 'ai folo. ⁹ Du'ana nga Girigiringa Abu laka'u 'e alafuu 'ilo'oo,

"Nga 'ola na'a God 'e sasaria no'o ai fana kwatelai fana ta'a na'a gila kwaimaa fana, tafe'ua ma te'efuta wane 'ame aga su'aai 'ua, ma 'ame longo su'a 'ua ai, ma te'efuta wane 'ame manadaia ni 'ola lo'oori."✧

¹⁰ Ma God 'e faate'enia nga fadafadanga lo'oo fadauru 'ania Anoe 'ola aana, ne'e su'aai na ni 'ola lo'oo te'efou ma ni 'ola 'e nagwa na manatalana God. ¹¹ Te'e 'i ngaia 'i talana ne'e su'ana 'olataa na'a ngaia 'e to'oru 'ubulana manatalana wane. Ma ka 'ilo'oo la'u mola, te'e Anoe 'ola Abu momola ne'e su'a na 'olataa na'a ngaia 'e to'oru 'ubulana manatalana God. ¹² Ma dauru ta'a na'a goru tagoto'o, goru sia manata 'ilaka'u nga ta'a 'e ria na fanua lo'oo 'i wado. Tafe'ua ma nga Anoe 'ola Abu fa'asia God 'e nana'i fe'eni 'adauru fana 'agoru aga su'ana ni 'ola lo'oo te'efou na'a God 'e kwatea fadauru.

¹³ Ngai na'a ameeru meru 'ame kwaifa'ananau la'u 'ania su'a'olanga na wane. Tafe'ua ma nga Anoe 'ola Abu 'e booni 'ameeru fana 'ameeru kwaifa'ananau 'ania ni 'ola kwala'imori lo'oo suria God fana ta'a na'a gila to'o na Anoe 'ola Abu 'ubulana moorilaga. ¹⁴ Ma nga ta'a na gila 'ame to'o na Anoe 'ola Abu, gila ma'asini na ni 'ola kwala'imori lo'oo suria God na'a Anoe 'ola Abu 'e faate'enia. Du'ana ta'a lo'oori gila iiria nga 'ola lo'oori Anoe 'ola Abu 'e faate'enia ngaia 'e 'ola 'uri'uri mola. Ma ngaia 'e

'ato fana 'agila su'asuria ni 'ola lo'oori, tofunu gila bo'obo'o fana nga Anoe 'ola Abu 'ani booniga fana 'agila su'a na ni 'ola kwala'imori lo'oori. ¹⁵ Tafe'ua ma nga wane ne'e to'o na Anoe 'ola Abu 'ubulana mangona, ngaia to'omia fana 'ani aga su'ana ni 'ola lo'oo te'efou fa'asia nga Anoe 'ola Abu. Ma nga wane na ngaia 'ame to'o na Anoe 'ola Abu 'ubulana mangona, ngaia 'e 'ato fana 'ani sufua nga wane ne'e to'o na Anoe 'ola Abu. ¹⁶ Suria na Girigiringa Abu laka'u 'e alafuu 'ilo'oo,

“Te'efuta wane 'e sia su'asuria mola nga manatalana Alafa.

Ma te'efuta wane 'ame to'omia la'u fana fa'ananaulana Alafa 'ania te'efuta 'ola.”[☆]

Tafe'ua ma dauru lo'oo goru to'o no'o na Anoe 'ola, goru to'o na manatangaa 'ilaka'u manatalana la Jisas Kraes.

3

Taunga'i uguogu fana God

¹ Fu'uwane ni futanga agu, na alata laka'u 'inau ku to'oru fe'eni 'amooru, naku 'ame fa'ananaua mooru 'ilaka'u nau ku fa'ananaua ta'a na gila fongu 'ania nga Anoe 'ola Abu suria falafala amooru 'e 'ilaka'u mola nga falafala na ta'a fofona fanua lo'oo 'i wado. Moru 'ilaka'u mola nga ru'uru'ua, tofunu nga tagoto'onga 'amooru ala Jisas Kraes 'ame tegela 'ua. ² Ngai na'a 'inau ku fa'ananaua 'amooru 'ania 'ola 'e wada'u mola, 'ilaka'u nga noni laka'u 'e fa'asusufia nga wela sisika aana, ma ka 'ame kwatea 'ua nga fangalaa 'e ngasi fana. Na alata laka'u, ngaia 'e 'ato no'o fana 'amooru su'asuria nga kwaifa'ananaunga agu. Ma gwa'a alata lo'oo, moru 'ame to'omia 'ua, ³ suria nga abulongaa 'amooru 'e 'ilaka'u nga abulongaa 'e ria na nga ta'a lo'oo na fanua lo'oo 'i wado. 'Amooru moru kwaifii, ma moru orikwaisu'usu'u laloamooru kwairiu, ma ngaia 'e faate'enia na'a kwaisiriinga 'e ria 'amooru lo'oo 'e talai 'amooru. Ma abulongaa amooru 'e 'ilaka'u nga ta'a gila 'ame to'o na nga Anoe 'ola Abu. ⁴ Ma tani ta'a amooru gila alafuu 'ilo'oo, “Meeru meru leka suria la Pol.” Ma tani ta'a ngaa'i gila alafuu 'ilo'oo, “Ameeru meru leka suria la Apolos.” Nga alafuu

lamooru ngai lo'oo 'e faata'i wataga no'o na falafala amooru 'e 'ilaka'u no'o ta'a gila 'ame tagoto'o.

⁵ Mooru manata madi suria 'inau, la Pol, fe'enia la Apolos. Mee'e nga rua wane ni taunga'inga na God mola fana kwai-booninga amooru fana tagoto'onga. Ma mele ka agea mola 'olataa na Alafa 'e kwatea famee'e fana agelai. ⁶ Aia, 'inau ku 'ilaka'u nga wane ne'e kirua nga lode 'ola. Ma la Apolos 'e 'ilaka'u nga wane ne'e fuia ka'o na nga lode 'ola lo'oo 'inau ku kirua. Ma God ne'e kwatea nga mooringa fana lode 'ola lo'oori, ma ka agea lode 'ola lo'oo 'ani bila'o mai. ⁷ Ngai na'a, nga wane ne'e kirua lode 'ola fe'enia nga wane ne'e fuia nga ka'o na lode 'ola lo'oori, gaa'a gala 'ame ba'ita. God no'o na 'e ba'ita, suria ngaia ne'e kwatea mooringa fana lode 'ola lo'oo fana 'ani bila'o. ⁸ Ma nga wane ne'e kirua lode 'ola fe'enia nga wane ne'e fuia ka'o na 'ai lo'oo, gaa'a gala taunga'i uguogu te'efou. Ma talate'e wane na rua wane lo'oo, God te'e kwatea foforinga fagaa'a fana nga taunga'inga lo'oo gala agea. ⁹ Nau ku taunga'i fe'enia la Apolos fana God. Mai amooru no'o na'a, moru 'ilaka'u nga langa'a ala God na mele taunga'i 'ubulai.

Ma moru 'ilaka'u la'u mola nga 'ifi na God. ¹⁰⁻¹¹ Ma God ka booni nau fana 'aku 'ilaka'u nga wane su'a'ola ne'e launge'enia nga 'ifi. Ma alata 'inau ku fa'ananaua 'amooru 'ina'o, nau ku arua nga fafalefu na 'ifi lo'oori. Ma te'e la Jisas no'o na nga fafalefu na 'ifi lo'oori. Ma tani ta'a kwai-tatari ngaa'i gila launga'i fofona fafalefu lo'oori. Ma ngaia 'e le'a fana ni dai ne'e taunga'i na 'ifi lo'oori, ngaia te'e agea 'ani le'a nga taunga'inga aana. ¹² Te'efuta wane ne'e launga'i fofona nga fafalefu lo'oori, ngaia 'e 'ilaka'u nga ta'a lo'oo gila launge'enia nga 'ifi 'ania nga 'ola 'e le'a 'ilaka'u nga gol, ma silva, ma nga fou na forilani 'e ba'ita. 'Amoe ma ngaia 'e 'ilaka'u nga ta'a na gila launge'enia mola nga 'ifi 'ania 'ola 'ame le'a 'ilaka'u nga 'ai ma nga lao. ¹³ Ma nga alata la Jisas Kraes te'e sufua 'ola te'efou, ngaia te'e faate'eni wataga na nga taunga'inga adauru te'efou. Ngaia te'e irito'ona nga

[☆] 2:16 Aesea 40:13

taunga'inga adauru 'ania eele. Ma lauta nga taunga'inga na te'efuta wane 'e le'a, 'ato no'o fana eele 'ani malangadaa. Ma lauta nga taunga'inga na te'efuta wane 'e ria, nga eele lo'oori te'e do'ofia te'efou. ¹⁴Ma lauta nga eele 'ame malangadaa nga taunga'inga na wane, ngaia te'e ngaria nga foforinga le'a. ¹⁵Ma lauta nga eele 'e ngadaa nga taunga'inga na wane, ngaia 'e sia ngaria la'u foforinga, tafe'ua ma God te'e fa'amooria. Ngaia te'e 'ilaka'u nga wane laka'u 'e 'akwa fa'asia nga 'ifi ne'e nula, ma ka 'ato no'o fana 'ani laua no'o te'efuta 'ola ai.

¹⁶Mooru moru su'aai na'a amooru te'efou nga 'ifi abu na God, ma nga Anoe 'ola na God 'e to'oru 'ubulana moori lamooru. ¹⁷Ngai na'a, lauta te'efuta wane 'e malangadaa mola nga 'ifi abu na God, God te'e malangadaa la'u mola. Du'ana nga 'ifi na God ngaia 'e abu 'e iiki, ma 'amooru no'o na'a 'ifi abu na God.

Nga su'a'olanga ala God ne'e ladoa nga ta'a

¹⁸Aia, mooru moru sia kotofia mooru mola talamooru. Lautu te'efuta wane amooru 'e madafia ngaia wane su'a'ola na manatangaa na fanua lo'oo 'i wado, ngaia le'a fana 'ani ma'asiri na su'a'olanga no'ona, ma God te'e madafia wane lo'oo na wane ni su'a'olanga kwala'imori. ¹⁹Suria 'olataa na'a ta'a fofona fanua lo'oo 'i wado gila iiria 'ania nga su'a'olanga, ngaia 'e kwekweto 'i maana God. 'Too su'a na Girigiringa Abu laka'u 'e alafuu 'ilo'oo, "Nga ta'a su'a'ola no'ona, God 'e agea nga launga'inga aaga 'e 'esia mola."* ²⁰Ma nga Girigiringa Abu 'e 'ilo'oo la'u mola, "Nga Alafa 'e su'aai nga manatalana ta'a su'a'ola lo'oo 'e 'ola 'uri'uri mola."* ²¹Ngai na'a, ngaia 'ame to'omia fana te'efuta wane amooru 'ani fata naunau mola tofuna 'amooru moru leka suria te'e wane ni kwaifa'ananaunga. Tofuna God 'e kwatea 'ola lo'oo te'efou famooru no'o. ²²'Ameeru, 'inau la Pol, la Apolos, ma la Pita la'u mola, God 'e arua meeru ni wane ni taunga'inga 'amooru mola. Nga fanua lo'oo 'i wado, ma nga mooringa fe'enia nga maenga, ma nga 'ola lo'oo ne'e lau na alata lo'oo, ma nga alata lo'oo te'e nigi mai, ni 'ola lo'oo ni 'ola

amooru. ²³Mai amooru no'o na 'ola ala Jisas Kraes. Ma la Jisas Kraes, ngaia nga 'ola ala God.

4

Nga taunga'inga na Wane ni Kwairiinga

¹Ma fameeru ta'a meru kwaifa'ananau, moru manata to'o meeru 'ilaka'u wane ni taunga'inga ala Jisas Kraes. God 'e ale 'ameeru fana kwaifa'ananaunga 'ania ni 'ola kwala'imori na God na ngaia 'e nagwa mai no'o. ²God ne'e kwatea taunga'inga lo'oo fameeru, ngai lo'oo meru agea nga taunga'inga le'a lo'oo. ³Nau ku 'ame manata ba'ita suria 'olataa na'a mooru 'amoe ma ta'a ngaa'i gila manata suria taunga'inga agu. Gwa'a 'inau, nau ku 'ame sufaa taunga'inga agu 'i talagu ⁴Ma 'inau ku 'ame madafia te'efuta 'ola na nau ku agea 'e kuta, tafe'ua 'ola lo'oo 'e 'ame fa'ato'oa mola na'a 'inau ku agea taunga'inga 'e le'a. Te'e Alafa 'i talana no'o na'a ngaia 'e sufa nau. ⁵Ngai lo'oo, moru sia iiria nga taunga'inga na te'efuta wane ngaia 'e le'a 'amoe ma 'e ria, 'i na'ona nga alata lo'oo nga Alafa 'ani ori mai ai. Na alata no'ona, ngaia te'e faate'enia nga manatangaa nagwa na wane fe'enia ni 'ola te'efou na gila na'agonia. Ma alata no'ona, God te'e tafea nga ta'a lo'oo tofuna ni 'ola na gila agea.

⁶Fu'uwane goru futa, na alata laka'u 'inau ku alafuu suria la Apolos mai nau, naku siria amoru manata le'a suria nga alafuunga lo'oo, "Moru lo'o suria 'olataa na'a nga Girigiringa Abu 'e iiria." Ma moru sia iiri ba'ita na wane ni kwaifa'ananaunga 'ani riufia la'u ta wane ni kwaifa'ananaunga ngaa'i. ⁷Ma 'ola 'e fe'ua na'a 'amooru moru madafia iiria moru ba'ita 'ani riufia tani wane ngaa'i? God 'e kwatea tago na ni kwakwatenga lo'oo te'efou famooru na'a moru to'o ai. Ngaia na'a, ngaia 'ame to'omia fana 'amooru lafu 'amooru, suria God te'ingaia no'o ne'e kwatea ni 'ola lo'oori famooru.

⁸Amooru moru manata kuta suria moru iiria, moru to'o no'o na 'ola te'efou na'a moru bo'obo'o fai. Ma 'amooru moru madafia iiria 'amooru moru to'o no'o na ni 'ola le'a lo'oo te'efou. Ma mooru moru

madafia iiria amooru moru ba'ita 'ilaka'u nga kiingi, tafe'ua ma ameeru ni Wane ni Kwairiinga 'e 'amoe. 'Inau ku siria fana alata 'ani nigi mai amoru to'oru 'ilaka'u nga kiingi fana 'ameru ba'ita la'u mola fe'eni 'amooru. ⁹ Nau ku iiria ni 'ola lo'oori, suria 'inau ku madafia God ngaia 'e aru 'ameeru, ni Wane ni Kwairiinga, 'ubulana lefu ne'e ria 'e iiki. Ameeru meru 'ilaka'u ta'a na ta'a na'ona'o gila sufaga fana kwa'ilaga na lefu folaa fana ta'a te'efou 'agila agasia maenga aaga. Ngaia 'ino'ona tofunu ta'a ma enselo gila aga aga fameeru fana 'olataa 'ani lau ameeru.

¹⁰ Ma nga ta'a 'e aula lo'oo gila iiria 'imeeru meru kwekweto mola suria nga taunga'inga ameeru fala Jisas Kraes. Ma gila iiria la'u mola 'imeeru meru waata'uta'u, ma gila ka ma'asiri 'ameeru. Tafe'ua ma moru iiria mooru moru su'a'ola suria 'amooru moru tagoto'o ala Jisas Kraes. Ma moru iiria 'amooru moru tegela, ma moru madafia iiria ngaia 'e le'a fana 'agila iiri ba'ita amooru. ¹¹ Mai 'ameeru, gwa'a na alata lo'oo, 'imeeru meru molo'u, ma 'imeeru meru maarigo'u mola, ma nga ruu ameeru 'e mou, ma gila ka labusi 'ameeru, ma 'ifi 'amoe mola ameeru. ¹² Ma 'imeeru meru taunga'i ba'ita 'ania nima meeru fana 'ameru ngaria ni 'ola na meeru bo'obo'o fai. Ma alata ta'a gila fata ngada 'ameeru, meru soea God 'ani nanamate'eniga. Ma nga alata gila agea ni 'ola 'e ria ameeru, meru 'ame funuriga mola. ¹³ Ma nga alata gila fata ngada 'ameeru, meeru ka du'aga 'ania me'e alafuunga le'a. Ma leleka maka nigi na nga alata lo'oo, nga ta'a 'e aula fofona fanua lo'i wado gila iiria 'imeeru meru 'ilaka'u no'o nga tafu.

¹⁴ Nau ku 'ame giri suria 'ola lo'oo fana fa'amaila lamooru, tafe'ua mai nau ku siria 'aku fa'ananaua 'amooru. Suria 'amooru moru 'ilaka'u nga ru'uru'ua agu na'a 'inau ku kwaimaa faga. ¹⁵ Ma gwa'a nga ta'a 'e aula gila fa'ananau 'amooru suria la Jisas Kraes, te'e wane momola na'a ngaia 'e 'ilaka'u nga mama'a 'amooru. Du'ana 'inau ku foulange'enia nga Kwairiinga Le'a lo'oo fana 'amoru tagoto'o ai, ma 'inau nga wane 'ilaka'u

nga mama'a amooru. ¹⁶ Nau ku 'ilaka'u no'o mama'a 'amooru, ma nau ku soe 'amooru fana 'amoru 'ilaka'u 'inau na nga 'ola lo'oo nau ku agea. ¹⁷ Ngaia na'a nau ku kwatea kau la Timoti te'amooru, fana 'amooru to'oru suria nga falafala lo'oori. Ngaia 'e 'ilaka'u nga wela agu na'a 'inau ku kwaimaange'enia, ma ngaia 'e taunga'i le'a fana nga Alafa. La Timoti te'e booni 'amooru, fa'asia moru ta manata mabolosia falafala 'e odo ne'e to'omia fana ta'a na'a gila tagoto'o ala Jisas Kraes. Nau ku lo'o suria nga falafala ne'e odo lo'oori, ma 'inau ku kwaifa'ananau 'ania 'i laloana ta'a na gila tagoto'o te'efou na'a 'inau ku leka te'aga.

¹⁸ Aia, tani ta'a amooru, gila ka iiria naku sia leka la'u mai fana ninginga te'amooru. Ma gila fata naunau suriga 'i talaga. ¹⁹ Tafe'ua ma, lauta nga Alafa ngaia 'e siria, taku leka 'aferu kau te'amooru. Ma nga alata taku nigi kau, taku agasia lauta nga ta'a na gila alafuu naunau gila to'o no'o na tegelangaa, 'amoe ma nga alafuunga 'uri'uri mola. ²⁰ Nga ba'italana God 'e 'amoe la'u nga alafuunga 'uri'uri mola, tafe'ua ma ngaia te'e faate'enia nga tegelangaa aana. ²¹ Aia, ma 'ola 'uta'i na'a moru siria? Lautu moru 'ame abulo mai fa'asia nga bu'ota'inga ria amoru, nau taku leka mai te'amooru fana iilanga famooru. Tafe'ua, lauta nga abulongaa amooru 'e le'a, ma nigilagu mai te'amooru te'e le'a mola, fana 'aku faate'enia nga kwaimaanga agu famooru.

5

Nga abulongaa 'e ria 'i laloana ta'a gila tagoto'o lo'oo 'i Korin

¹ Nau ku longoa te'e wane amooru na'a abulolana 'e ria 'e iiki. Gila iiria nga wane lo'oori 'e eeno mola fe'enia tete'e fafo aana. Ma gwa'a nga ta'a gila 'ame tagoto'o, gila 'ame alafafia abulongaa 'ilo'oo. ² Ma 'utaa na moru fata naunau 'ania amooru, alata wane tagoto'o 'e agea mola 'ola 'ilo'oo? Ngaia 'e le'a no'o fana 'amoru kwaimanadai. Ma ngaia 'e le'a mola fana 'amoru taria fa'asia to'orunga 'i lalo 'amooru. ³⁻⁴ Ma alata lo'oo nau ku nana'i lalau fa'asi 'amooru. Tafe'ua ma ngaia 'e

'ilaka'u mola 'inau ku nana'i mola fe'eni 'amooru, tofunu nga manatalagu 'e nana'i fe'eni 'amooru. Ma 'inau ku sufaa mola nga wane ne'e agea nga 'ola ne'e ria 'ilo'oo. Nau ku to'omia fana sufalana suria nga tegelangaa agu fa'asia nga Alafa adauru la Jisas. Na nga alata mooru ogu, ngaia 'e 'ilaka'u 'inau ku nana'i mola fe'eni 'amooru, ma amooru la'u mola moru to'o na tegelangaa fa'asia nga Alafa adauru la Jisas. ⁵ Ma tofunu nga tegelangaa lo'oori, nau ku fata tegela 'amooru rugasia no'o nga wane lo'oori fala Saetan 'ani ngadaa nga nonina, fana wane lo'oo 'ani bulota'i mai fa'asia rianga aana, ma God 'ani fa'amooria nga mangona fa'asia nga kwa'ikwa'inga na fe'e Gani na nga Alafa la Jisas te'e ori mai.

⁶ Ngaia 'ame to'omia fana 'amooru fata naunau! Du'ana 'amooru moru su'ana nga alafuunga laka'u ne'e 'ilo'oo, "Te'e me'e iist sisika laka'u ne'e fa'aba'ita mola beret te'efou." Ma ngaia 'e 'ino'ona la'u mola fana wane na'a abulolana 'e ria: ngaia 'e su'asuria 'ani talaia ta'a 'e aula fana lekanga 'i suria. ⁷ Ngaia na'a, 'e le'a fana 'amoru belo'a wane lo'oo fa'asia 'amooru, 'ilaka'u ta'a 'i Jiu gila lafua iist fa'asia 'ifi aga na alata na Fafangalaa na Tala Riunga. Ma lauta mooru lo'o suria nga 'ola lo'oo, rianga te'e 'amoe 'i lalo 'amooru ma tamooru 'ilaka'u no'o nga beret fooru ne'e 'ame to'o na iist 'ubulai. Ma 'inau ku su'a amooru 'e sui no'o tofunu la Jisas Kraes 'e mae no'o fana rianga adauru, ma ngaia 'ilaka'u te'e sifisifi na'a gila tabo no'o 'ania na Fafangalaa na Tala Riunga. ⁸ Ma tofunu ngaia 'e 'ilo'oo, na alata goru ogu na nga Fafangalaa na Tala Riunga, goru sia agea mola 'ola 'e ria ne'e 'ilaka'u 'anilana mola nga beret 'ua ne'e to'o na iist 'i 'ubulai, tafe'ua ma nga abulongaa adauru 'ani odo te'efou, ma nga fata ladauru 'ani kwala'imori la'u mola. Nga 'ola lo'oo 'e 'ilaka'u 'anilana mola nga beret ne'e 'ame to'o na iist 'i 'ubulai.

⁹ 'Ubulana nga girigiringa laka'u 'inau ku kwatea kau famooru 'i na'o,* nau ku iiria kau famooru fana moru sia lado la'u fe'enia ta'a na gila nana'i fana agemaninga. ¹⁰ Mai nau ku 'ame fata suria ta'a lo'oo gila 'ame tagoto'o na God na gila

nana'i na agemaninga, ma nga ta'a na gila kwaibabasi, ma nga ta'a beriberi, ma nga ta'a na'a gila fo'asia nunu'i 'ola. Ma lauta dauru goru nana'i 'ubulana fanua lo'oo 'i wado, 'e 'ato no'o fana 'agoru to'oru fa'asia nga ta'a ne'e ria 'ilo'oo. ¹¹ Tafe'ua ma, nga 'ola laka'u 'inau ku fata 'i suria 'e 'ilo'oo, dauru goru sia lado mola fe'enia nga ta'a na'a gila iiria gila tagoto'o ala Jisas Kraes, ma gila nana'i na agemaninga, ma gila ka kwaibabasi, ma gila ka fo'asia nga nunu'i 'ola, ma gila ka fata ngada ta'a ngaa'i, ma gila ka go'ufia waeni 'e iiki, ma gila ka beri. Tafe'ua gwa'a 'ola sisika'a 'ilaka'u fangalaa, ma moru sia lado la'u ai fe'enia ta'a 'ino'ona.

¹²⁻¹³ Ta'a lo'oo gila 'ame tagoto'o la'u ala Jisas Kraes, goru 'ame to'omia fana sufalaga. Te'e God momola no'o te'e sufaga. Tafe'ua ma lauta ta wane adauru ta'a goru tagoto'o 'e agea te'efuta 'ola 'e ria, tagoru to'omia fana 'agoru sufaa. Suria nga Girigiringa Abu laka'u 'e fata 'ilo'oo, "Lauta ta wane 'e ria 'e to'oru 'ubulana uguogunga amooru, tamoru lafua fa'asia uguogunga amooru."☆

6

Nga orisu'usu'unga laloana ta'a gila tagoto'o

¹ Alata te'efuta wane amooru ngaia 'e orisu'usu'u fe'enia te'efuta wane ngaa'i ne'e tagoto'o la'u mola, ngaia 'ame le'a fana 'ani leka te'ana ta'a ni kwaisufaingaa na gila 'ame tagoto'o ala Jisas Kraes fana fa'aodolai. Tafe'ua ma ngaia 'e le'a fana 'ani leka mola te'ana ta'a na God, fana 'agila fa'aodoa nga 'ola no'ona. ² Moru su'a no'o ai na ta'a na God tagila kwaisufai na ta'a fofona fanua lo'oo 'i wado. Ma lauta tamoru kwaisufai no'o na fanua lo'oo 'i wado, 'e to'omia 'amooru su'a mola ai fana fa'aodolana 'ola sisika 'ilo'oo na alata lo'oo. ³ Mooru moru su'a no'o ai na dauru tagoru sufaa nga enselo. Ma lauta ngaia 'e 'ino'ona, dauru goru to'omia mola fana fa'aodolana 'ola sisika na alata lo'oo. ⁴ Lauta ta wane amooru 'e orisu'usu'u fe'enia ta wane ngaa'i ne'e tagoto'o, ngaia 'ame le'a fana lekanga te'ana ta'a gila 'ame

* **5:9** La Pol 'e giria girigiringa laka'u fana ta'a na gila tagoto'o lo'oo 'i Korin, sui ma ka bi'i giria buka 1 Korin.

☆ **5:12-13** Diuteronomi 13:5; 17:5

tagoto'o. Ma gwa'a ta'a sisika 'ubulana siosi, gila to'omia fana fa'aodolana 'ola. ⁵ Nau ku iiria 'ola lo'oo fana 'amoru maila suria moru leka te'ana wane ni kwaisufaingaa na ngaia 'ame tagoto'o. 'E fe'ua? Mooru madafia te'efuta wane 'ubulana siosi 'e 'ame su'a'ola, ma ka 'ame to'omia 'ani fa'aodoa 'ola 'i laloamooru? ⁶ Tafe'ua mai amooru, na alata wane 'e orisu'usu'u fe'enia wane ngaa'i 'i laloamooru, ngaia leka te'ana nga ta'a ni kwaisufaingaa na'a gila 'ame tagoto'o ala Jisas Kraes fana fa'aodolana 'ola. Nga 'ola 'ilo'oori ngaia 'e 'ame le'a!

⁷ Ma nga alata lo'oo amoru ngaria wane ngaa'i fana kwaisufaingaa, ngaia faate'enia na'a amoru 'ame lo'o mola suria nga kwaisiriinga ala Jisas Kraes. Ngaia 'e le'a 'e riufia lauta amoru alamia nga fu'uwanefutanga amooru 'agila agea ni 'ola 'e ria amooru, ma gila ka ngaria no'o ni 'ola amooru. ⁸ Tafe'ua ma, 'amooru ta'a na tagoto'onga, mooru agea 'ola 'e ria famooru kwairiu, ma moru ka ngaria ni 'ola amooru kwairiu no'o.

Moru to'oru fa'asia agemaninga

⁹ Amooru moru su'aai nga ta'a na'a abulongaa aga 'e ria, 'e 'ato no'o 'agila nana'i na fanua 'i langi, nga lefu na God 'e ba'ita fafia. Moru sia alamia mola ta'a 'agila kotofi 'amooru. Nga ta'a na gila nana'i na agemaninga, ma nga ta'a lo'oo gila fo'asia nga nunu'i 'ola, ma nga ta'a na gila agemani kwaifafi, ma nga ta'awane na'a gila agemani'a fe'enia nga ta'awane ngaa'i, ma nga fu'igeni na'a gila agemani la'u mola fe'enia nga fu'igeni ngaa'i, ¹⁰ ma nga ta'a beriberi, ma nga ta'a kwaibabasi, ma nga ta'a na'a gila go'u ba'ita na waen, ma nga ta'a lo'oo gila fata ngadaa ta'a ngaa'i no'ona, ma nga ta'a na'a gila kotofia ta'a ngaa'i fana 'agila ngaria 'ola aaga, ta wane aaga 'e sia ru'u mola 'ubulana fanua 'i langi, nga lefu na God 'e ba'ita fafia. ¹¹ Nga alata laka'u 'e sui no'o kau, tani ta'a amooru lo'oo abulongaa amooru 'e 'ilo'oo. Tafe'ua ma nga alata lo'oo, God 'e narufi 'amooru no'o, ma God 'e launge'enia mooru fana nga ta'a aana. Ma ngaia 'e iiria moru odo no'o 'i maana. God 'e agea 'ola lo'oo 'ania latana nga Alafa

adauru la Jisas Kraes ma 'ania nga tegelangaa na Anoe 'ola aana.

Mooru kwatea labe mooru fana God

¹² Tani wane amooru gila fata 'ilo'oo, "Nau ku to'omia 'aku agea mola ni 'ola lo'oo te'efou." Nau ku du'aa 'ilo'oo, "Gwa'a 'i'oo to'omia 'ani agea ni 'ola lo'oo te'efou, ni 'ola lo'oo te'efou 'ame le'a famooru." Nau la'u mola, nau ku to'omia 'aku agea mola ni 'ola lo'oo te'efou nau ku siria age-lai. Tafe'ua mai nau ku sia alamia mola te'efuta 'ola 'ani ba'ita fafi nau. ¹³ Ma tani wane ngaa'i amooru gila alafuu la'u 'ilo'oo, "Nga fangalaa no'o fana labena wane, ma nga labena wane 'ola no'o fana fangalaa." Nau ku du'aa 'ilo'oo la'u ai, "God te'e fa'asuia nga fangalaa fe'enia nga labe'ewane," maka 'ilo'oo la'u mola, "Nga labe'e wane nga 'ola 'amoe fana agemaninga; tafe'ua ma nga labe'e wane 'ola fana taunga'i fana nga Alafa. Ma nga Alafa 'e ba'ita fafia nga labe'e wane." ¹⁴ God ka tata'ea nga Alafa la Jisas fa'asia nga maenga, ma ngaia te'e tata'ea nonida la'u mola 'ania tegelangaa ba'ita aana.

¹⁵ 'Amooru moru su'aai na nga labe mooru nga gule'e 'ola na labena la Jisas Kraes. Ngaia na'a, 'e 'uta'i? Ngaia 'e to'omia mola fana te'e gule'e 'ola na labena la Jisas Kraes 'ani lado fe'enia nga fu'igeni agemani'a? 'Amoe no'o! ¹⁶ Mooru moru su'a no'o ai, lauta ta wane 'e lado fe'enia nga noni 'e agemani'a, nga rua nonigaa'a gala arua no'o te'e labe'e wane momola. Suria Girigiringa Abu laka'u 'e alafuu wataga ai maka 'ilo'oo, "Nga rua wane lo'oo gala arua no'o te'e labe'e wane." ✧ ¹⁷ Ma nga wane lo'oo 'e lado fe'enia nga Alafa, nga mangona fe'enia nga mangona Alafa gaa'a gala arua no'o te'e 'ola momola.

¹⁸ Mooru nana'i fa'asia nga agemaninga. Nga rianga lo'oo te'efou na'a ta'a lo'oo gila agea ngaia 'ame ngadaa mola noniga, tafe'ua ma ta'a na'a gila to'oru 'ania agemaninga gila ngadaa no'o noniga 'i talaga. ¹⁹ Mooru moru su'a no'o ai na labe mooru nga 'ifi abu na nga Anoe 'ola Abu lo'oo God 'e kwatea famooru. Ngai lo'oo, mooru 'i talamooru 'ame ba'ita fafia nga labe mooru, tofunu mooru no'o na'a 'ola na God.

²⁰ Du'ana God ngaia 'e fori 'amooru 'ania nga maenga na Wela aana. Ngaia na'a, ni 'ola te'efou lo'oo moru agea 'ania nga labe mooru, amoru agea fana iiri ba'itangaa na God.

7

Suria nga fuageninga

¹ Aia, 'inau ku giria no'o kau nga lamadu'aanga agu suria nga kwaiorisinga amoru laka'u moru giria ma moru ka kwaiorisi mai ai. Amooru moru kwaiorisi 'ilo'oo, "Ilo'oo ma, ngaia 'e le'a fana wane ngaia 'e sia lado mola fe'enia noni aana?"*

² Ma 'inau ku iiria, ngaia 'e le'a fana wane lo'oo te'efou 'agila to'o na noni aga, ma ka le'a la'u fana nga fu'igeni te'efou 'agila to'o na nga kwa'iga fana 'agila nana'i fa'asia agemaninga. ³ Ma ngaia 'e le'a fana nga wane 'ani lado fe'enia nga noni aana. Ma ka le'a la'u mola fana nga noni 'ani lado fe'enia nga wane aana. Suria ngaia 'ame le'a fana te'efuta ai agaa'a 'ani nana'i fa'asia ta ai ngaa'i. ⁴ Tofuna nga noni ngaia 'e sia ba'ita mola fafia labena 'i talana, tafe'ua ma nga kwaiina ne'e ba'ita fafia noni aana. Maka 'ilo'oo la'u mola fana wane, ngaia 'ame ba'ita fafia nga labena 'i talana, tafe'ua ma nga noni aana ne'e ba'ita fafia. ⁵ Ngaia 'ame le'a no'o fana 'igaa'a 'agala to'oru lalala 'ania gaa'a kwairiu. Lautu gala alafafia fana to'orunga fa'asia ladonga fana te'e alata sisika madi fana 'agala fo'a tegela'a, ngaia 'e le'a mola. Ma tagala ori la'u mai fana ladonga 'aferu, fa'asia la Saetan eta riu-fia gaa'a 'ania irito'onga, suria ngaia 'e talawada'u famooru fana lo'onga suria nga kwaisiriinga ne'e ria no'ona.

⁶ Moru gwalongo le'a: Nau ku alamia gaa'a 'agala to'oru fa'asia ladonga fe'eni 'agaa'a kwairiu suria te'e me'e alata sisika. Tafe'ua ma nau ku 'ame iiria na'a mooru amoru agea no'o 'ilo'oo. ⁷ 'Ubulana manatalagu 'i talagu, lauta ni wane te'efou gila ka nana'i 'ilaka'u 'inau lo'oo ku 'ame to'o mola na ta noni, ngaia 'e le'a mola. Tafe'ua mai nau ku su'ana nga kwakwatenga lo'oo na God kwatea fadauru gila 'ame toto'o

te'efou. Suria nga kwakwatenga aana fana tani wane ngaa'i 'e wada'u fana to'orunga 'i talaga. Ma nga kwakwatenga aana fana tani wane ngaa'i, ngaia 'e le'a fana 'agila nana'i oguogu 'ubulana fuageninga.

⁸ Tafe'ua 'inau ku alafuu fana nga fu'uwane nao ma nga fu'igeni nao lo'oo, nau ku iiria ngaia 'e le'a ba'ita lauta moru 'ilaka'u 'inau lo'oo naku 'ame fuageni.

⁹ Tafe'ua ma, lauta 'e 'ato no'o fana tani wane amooru 'amoru gulete'enia nga kwaisiriinga 'amooru na labe'e wane, ngaia le'a fana 'amoru baiwane ma moru ka fuageni. Suria ngaia le'a 'e riu-fia fana 'amoru fuageni ma moru ka baiwane fa'asia moru ta to'o na 'ato'atolanga na kwaisiriinga na labe'e wane.

¹⁰ Tafe'ua nau ku alafuu tegela famooru ta'a na moru fuageni 'e sui no'o ma moru ka baiwane 'e sui no'o, ma nga tagi lo'oo 'ame leka fa'asi nau, tafe'ua ma ngaia 'e leka mai fa'asia Alafa. Nga noni 'e sia 'akwasia nga wane aana. ¹¹ Ma lauta nga noni 'e 'akwasia no'o wane aana, 'e le'a fana ngaia 'ani ori mai fana 'agala to'oru oguogu la'u. Ma lauta 'amoe, ngaia 'ame to'omia ngaia 'ani baiwane la'u. Ma nga wane 'e sia 'akwasia mola nga noni aana.

¹² Nau ku alafuu la'u famooru ta'a moru tagoto'o na moru to'o na noni na'a gila 'ame tagoto'o. Nau ku iiria mola nga 'ola 'i manatalagu, 'e 'amoe la'u me'e alafuunga tegela'a na nga Alafa. Lautu ta wane 'e tagoto'o ala Jisas Kraes, ma nga noni aana ngaia 'ame siria 'akwasilana kwaiina, nga wane lo'oo ngaia 'e sia 'akwasia la'u nga noni aana. ¹³ Ma ka 'ilo'oo la'u mola fana noni ne'e tagoto'o. Ngaia 'e sia 'akwasia mola kwaiina na'a 'ame tagoto'o lauta nga kwaiina 'e 'uri fana 'agala nana'i oguogu.

¹⁴ Tofuna nga wane aana na ngaia 'ame tagoto'o, God te'e fa'akwaria la'u mola nga wane, tofunu nga noni aana. Maka 'ilo'oo la'u mola, God te'e fa'akwaria nga noni ne'e 'ame tagoto'o tofunu nga wane aana ne'e tagoto'o ala Jisas Kraes. Lautu nga 'ola lo'oori ka 'ame kwala'imori, nga ru'uru'ua agaa'a 'e 'ilaka'u nga ru'uru'ua ne'e 'ame tagoto'o. Tafe'ua ma dauru goru su'a no'o

* **7:1** Na fatalana Grik, verse lo'oo 'e 'ame wataga. Bala ngaia 'e iiria "Ilo'oo ma, ngaia 'e le'a fana wane ngaia 'e sia fuageni mola?"

na nga wela agaa'a ni wela na God lo'oo no'o.[†]

¹⁵ Ma lauta tani ta'a amooru gila to'o na wane 'amoe ma noni ne'e 'ame tagoto'o, ma nga kwaiina lo'oori 'amoe ma nga noni lo'oori 'e 'akwasia, moru alamia fana wane lo'oori 'amoe ma nga noni lo'oori 'ani leka mola. Ngaia 'ame lado no'o fe'enia. Ma gwa'a God 'e alamia nga 'ola lo'oori, ngaia 'e siria amoru to'oru 'ania aloalonga fe'enia noni amooru 'amoe ma nga wane amooru ne'e 'ame tagoto'o ala Jisas. ¹⁶ Suria nga ta'a lo'oo gila tagoto'o, 'e 'ato 'agila su'a le'a ai lauta tagila kwaibooni na nga noni aga 'amoe ma wane aga fana 'agila tagoto'o.

¹⁷ Ta'a ni futanga agu, dauru te'efou 'agoru to'oru 'ubulana mooringa na nga Alafa 'e kwatea fadauru alata God 'e soe 'adauru suria ngaia na nga Alafa 'e alafafia. Ngaia no'o na'a kwaifa'ananaunga agu fana ta'a gila tagoto'o 'ubulana siosi te'efou. ¹⁸ Suria ngaia 'e 'ilo'oo, nga wane ne'e kwaria lofona no'o suria nga falafala na ta'a 'i Jiu, lauta God 'e soea fana 'ani tagoto'o ala Jisas Kraes, ngaia 'e sia agea ngaia 'i talana 'ilaka'u ngaia 'ame kwaria 'ua lofona. Ma ka 'ilo'oo la'u mola, lauta nga wane na'a ngaia nga Jiu 'amoe, ma God ka soea, ngaia 'e sia kwaria mola lofona.

¹⁹ Ma lauta te'efuta wane 'e kwaria no'o lofona 'amoe ma 'amoe mola, ngaia 'ola ba'ita 'amoe. Suria nga 'ola ba'ita no'o na, lo'onga suria nga tagi na God. ²⁰ Amooru te'efou, amoru nana'i mola na to'orunga na'a moru nana'i mai ai 'i na'o alata God 'e soe 'amooru fana 'amooru tagoto'o ala Jisas Kraes. ²¹ Suria ngaia 'e 'ilo'oo, lauta 'i'oo na'a wane ni taunga'inga tago na alata God 'e soe'o, 'i'oo sia manata gelo mola. Tafe'ua ma, lauta 'e talawada'u fana 'i'oo 'ani nana'i dadala, ngaia 'e le'a fana 'i'oo 'ani agea 'ino'ona. ²² Alata nga Alafa 'e soea ta'a gila taunga'i tago, ngaia 'e arua ta'a gila arube na Alafa. Ma 'e 'ilo'oo la'u mola fana nga wane ne'e arube alata la Jisas Kraes 'e soea, ngaia no'ona wane ni taunga'inga tago ala Jisas Kraes. ²³ Aia,

God 'e fori 'amooru 'ania nga maenga ala Jisas Kraes. Ngaia na'a, moru sia lo'o mola suria ta'a 'ani riufia God. ²⁴ Fu'uwane ni futanga agu, mooru na'a moru nana'i oguogu fe'enia God, mooru to'oru na nga to'orunga lo'oo moru nana'i mai ai alata God 'e soe 'amooru.

²⁵ Suria kwaiorisinga amooru suria nga ta'a na gila 'ame fuageni ma gila 'ame to'o wane 'ua, nau ku 'ame to'o na ta tagi fa'asia nga Alafa. Tafe'ua mai, nau ku giria nga manatalagu mola ma ngaia to'omia 'amooru fito'o agu suria nga Alafa 'e kwaimanadai fagu maka kwaibooni agu.

²⁶ Ma nga manatangaa agu ngaia 'e 'ilo'oo: Suria adauru ta'a goru tagoto'o goru daria 'ato'atolanga ba'ita na alata lo'oo, ngaia le'a fana ta'a na gila 'ame fuageni 'ua ma gila 'ame baiwane 'ua, 'agila nana'i 'ino'ona mola. ²⁷ Ngaia na'a, lauta nga wane 'e to'o na noni, ngaia 'e sia 'akwasia la'u. Ma lauta nga wane ngaia 'ame to'o 'ua na noni, ngaia 'e sia kwailo mola 'ofia ta noni fana feelana. ²⁸ Ma gwa'a ngaia 'ilo'oo, lauta ta wane 'e fuageni, ngaia 'ame ria la'u mola. Ma 'e 'ilo'oo la'u mola, lauta ta noni 'e baiwane, ngaia 'ame ria la'u mola. Tafe'ua ma ta'a na gila fuageni ma gila baiwane, tagila daria 'ato'atolanga 'e aula na fanua lo'oo 'i wado, ma nau ku 'ame siria mooru amoru daria la'u 'ato'atolanga.

²⁹ Aia, fu'uwane'futa, nga manatalagu ne'e 'ilo'oo: Nga alata fana to'orunga 'ame lalau no'o fofona fanua lo'i wado. Ngaia na'a, lauta moru fuageni mooru moru sia alamia 'ani to'ofonosia 'amooru fa'asia taunga'inga fana God. ³⁰ Ngaia 'ame taringa'i lauta moru aani, 'amoe ma moru 'osa, 'amoe ma moru fori, 'amoe ma moru 'ame to'o na te'efuta 'ola. ³¹ Ngaia 'e 'ilo'oo la'u fana nga ta'a na'a manatalaga 'e abelo suria ni 'ola na fanua lo'oo 'i wado, gila sia manata ba'ita suria ni 'ola na mooringa lo'oori, suria nga fanua lo'oo 'i wado 'e gagalani 'ani sui no'o.

³² Aia, 'inau ku siria mooru moru sia manata 'abelo mola suria te'efuta 'ola. Nga

[†] 7:14 Nga ta'a 'i Korin lo'oo gila madafia lauta nga wane na ngaia tagoto'o 'e feea nga noni na ngaia 'ame tagoto'o, ngaia ka fa'asua wane aana. Tafe'ua ma, la Pol 'e iiria na verse 12-14, ngaia 'ame kwala'imori. La Pol 'e iiria na'a nga wane na ngaia tagoto'o 'e su'asuria 'ani maambesia noni aana fe'enia nga ru'uru'ua aana fana 'agila tagoto'o.

wane ne'e 'ame fuageni, ngaia 'ani abelo mola 'ania nga taunga'inga fana nga Alafa. Ngaia 'e siria 'ani fa'abaole'a nga Alafa. ³³Tafe'ua ma nga wane ne'e fuageni, ngaia manata ba'ita suria 'ola na fanua lo'oo 'i wado, suria ngaia 'e siria 'ani fa'abaole'a noni aana. ³⁴Ma alata lo'oo te'efou nga manatanga aana 'e leka no'o suria rua 'ola, nga kwaisiriinga na nga noni aana ma nga kwaisiriinga na Alafa. Ma ka 'ilo'oo la'u mola, lauta nga noni ngaia 'ame to'o na wane, ngaia 'abelo mola fana nga taunga'inga fana nga Alafa, suria ngaia 'e kwatea no'o mangona ma nga nonina fana God. Ma lauta ta noni 'e to'o na wane, ngaia 'e manata mola suria ni 'ola lo'oo fofona fanua lo'oo 'i wado, suria ngaia 'e siria mola 'ani fa'abaole'a wane aana. ³⁵Ma naku 'ame iiria mola 'ola lo'oori fana kwatelana 'ato'atolanga famooru. Tafe'ua mai, nau ku iiria ni 'ola lo'oori, tofunu 'inau ku siria booni lamooru, fana amoru taunga'i le'a fana nga Alafa, ma moru ka to'oru odo mola.

³⁶Lauta te'efuta wane alakwa 'e feea nga larii na'a gila arufafi ai fana, tafe'ua ma gala madafia iiria ngaia 'e le'a lauta gala 'ame to'o mola agaa'a. Ma lauta nga kwaisiriinga aana fana noni aana 'e iiki, ma ngaia ka siria no'o feelana nga larii lo'oo, ngaia le'a fana 'ani feea kau. Ma lauta ngaia 'e feea nga noni lo'oori, 'i gaa'a gala 'ame agea mola te'efuta 'ola 'e ria no'ona. ³⁷Tafe'ua ma, lauta wane alakwa lo'oori 'ani ma'asiri mola na fuageninga, ma lauta ngaia 'e tegela 'ani dau fafia kwaisiriinga aana na labe'e wane, ngaia le'a fana 'ingaia 'ani nana'i mola fa'asia feelana nga larii lo'oo. ³⁸Ngaia na'a, ngaia 'e le'a mola lauta amoru fuageni ma moru ka baiwane. Ma ngaia le'a 'e iiki lauta moru 'ame fuageni 'amoe ma moru 'ame baiwane.‡

³⁹Lauta ta noni 'e to'o na wane, ngaia 'ame le'a fana 'ani akwasia wane aana. Ma lauta nga kwaiina ngaia 'e mae, nga noni lo'oori su'asuria 'ani baiwane la'u, lauta wane lo'oo ngaia tagoto'o ala Jisas Kraes

la'u mola. ⁴⁰Ma gwa'a ngaia 'ilo'oo, lauta ngaia 'ame baiwane la'u, ngaia te'e aile'a ba'ita. Ngaia lo'oo manatalagu, tafe'ua mai nau ku madafia nga Anoe 'ola Abu na God no'o 'e faate'enia fagu.

8

Nga ketonga na'a gila tabo 'ania fana nunu'i 'ola

¹I nau ku giri kau 'aku lamadu'aa nga kwaiorisinga laka'u 'amooru suria nga ketonga na'a gila tabo 'ania fana nunu'i 'ola.

Ngaia 'e kwala'imori, dauru te'efou goru to'o na su'aolanga suria God. Tafe'ua su'aolanga 'e agea wane 'ani fata nau-nau la'u mola. Tafe'ua ma, kwaimaanga ne'e kwatea ma goru ka kwaibooni adauru kwairiu. ²Ma ni dai ne'e iiria ngaia 'e su'a 'ola 'e aula, ngaia 'ame su'a mola na ta 'ola. ³Tafe'ua ma nga wane ne'e kwaimaa fana God, God 'e su'a no'o ana.

⁴Aia, suria nga ketonga lo'oo gila tabo 'ania fana nunu'i 'ola, dauru goru su'aai nga nunu'i 'ola lo'oo, gila 'ame momoori kwala'imori. Du'ana dauru goru su'aai te'ingaia God momola ne'e to'o. ⁵Ma gwa'a tani wane ngaa'i gila ka fo'asia ni 'ola 'e aula 'i langi ma 'ubulana fanua lo'i wado la'u mola, ma gila ka iiria ni 'ola lo'oori na'a god ma nga alafa, ⁶dauru goru su'aai te'e God no'o ne'e nana'i. Ngaia na nga Mama'a, ma ngaia ka launge'enia 'ola lo'oo te'efou, ma goru bi'i moori fana 'agoru taunga'i fana. Ma adauru goru to'o mola na te'e Alafa momola la Jisas Kraes ne'e boonia God fana launge'enilana ni 'ola lo'oo te'efou, ma ngaia ka kwatea la'u mola nga mooringa fadauru.

⁷Ma tani ta'a na'a gila tagoto'o, gila 'ame su'a mola na ni nunu'i 'ola 'e 'ame kwala'imori. Ma gila ka fo'asia ni nunu'i 'ola lo'oo sui no'o mai, ma gila manata iiria nga ketonga na'a gila tabo 'ania fana nunu'i 'ola, ngaia ketonga na nunu'i 'ola lo'oo. Ma 'e wada'u fana 'agila kwaimanadai lauta gila 'ania nga ketonga

‡ **7:38** Grik ngaia 'ame wataga. Bala ngaia iiria "Lauta 'i'oo madafia na 'i'oo 'ame agea 'ola 'e odo fana larii amu fana ruilana fa'asia baiwanenga, alamia 'ani baiwane. Lo'oo 'i'oo 'ame agea ta 'ola ne'e ria. Ma lauta 'i'oo manata tegela fana ruilana fa'asia baiwanenga, arua 'ani agea no'o. Ngaia 'e le'a fana 'oi alamia 'ani baiwane. Ma ngaia 'e le'a la'u mola lauta 'i'oo 'ame alamia fana 'ani baiwane. Ta 'ola 'ame kuta mola ai."

no'ona, tofuna fito'onga aga 'e 'ame tegela ma gila madafia iiria gila sua 'i maana God. ⁸ Tafe'ua ma 'inau ku iiria famooru, 'e 'ato no'o fana ketonga 'ani kwaibooni adauru fana fa'abaole'alana God. Suria lauta goru 'ania nga ketonga, ngaia 'ame taringa'i mola ana God, ma lauta goru 'ame 'ania, ngaia 'e 'ame orimatari la'u mola.

⁹ Ma gwa'a 'ani 'ilo'oo, moru aga suri 'amooru, fa'asia 'ola ne'e odo mola 'amooru agea, ngaia agea ta'a na gila tagoto'o na'a tagoto'onga aaga 'e waata'uta'u ma gila ka 'esiga no'o na rianga ¹⁰ 'Amooru moru su'aai ngaia 'ame kuta fana 'anilana ketonga 'ilo'oo. Gwa'a 'ino'ona, lauta ta'a na'a fito'onga aaga 'ame tegela, gila agasia na moru 'ania ketonga 'ilo'oori 'ubulana 'ifi abu na nga nunu'i 'ola. Sui ma tagila leka suri 'amooru ma gila 'ania fangalaa na'a gila tabo 'ania fana nunu'i 'ola, ma gila ka agea ni 'ola na'a manatalaga iiria faga ne'e kuta. ¹¹ 'Ino'ona ma, suria su'olanga amooru, mooru ngadaa nga wane ni futanga amooru na'a fito'onga aana 'e 'ame tegela 'ua. Ma wane no'ona, la Jisas Kraes 'e mae no'o fana. ¹² Alata moru agea 'ola 'e ria ana tani ta'a na gila tagoto'o 'ania iiria fana 'agila agea ni 'ola lo'oo gila manata 'i suria ngaia kuta, mooru agea 'ola 'e ria ala Kraes la'u mola. ¹³ Ngaia lo'oo, 'e 'ato iiki 'aku 'ania ketonga ne'e agea wane ni futanga agu 'ani 'esia. Du'ana naku 'ame siria 'aku kwatea fana ta'a ni futanga agu 'agila agea te'efuta 'ola na'a manatalaga 'i talana iiria ngaia 'e kuta fana agelai.

9

La Pol ngaia 'ame ula burina ta'a fana kwatelana 'ola

¹ Aia, moru su'a no'o ai 'inau wane ku arube. Ma moru su'aai 'inau na Wane ni Kwairiinga, ma 'inau ku agasia no'o la Jisas nga Alafa adauru. Mai 'amooru moru tagoto'o na nga Alafa suria nga taunga'inga agu fana. ² Ngaia na'a, gwa'a tani wane ngaa'i gila iiria nau nga Wane ni Kwairiinga 'amoe, 'amooru moru su'aai 'inau nga Wane ni Kwairiinga, suria nga tagoto'onga

amooru na nga Alafa ne'e faate'enia nau nga Wane ni Kwairiinga.

³ Na nga alata tani ta'a gila iila fagu, nau ku du'aa 'ilo'oo aaga: ⁴ Fe'ua? Nau ku 'ame to'o na tegelangaa fana ngarilana ketonga ma nga go'unga fa'asia ni dai na'a nau ku fa'ananauga? ⁵ Fe'ua? Nau ku 'ame to'o na tegelangaa fana agelai suria la Pita fe'enia tani Wane ni Kwairiinga, ma ni wanefuta ala Jisas, na'a gila to'o na ni noni gila tagoto'o lo'oo gila leleka fe'eniga na lekanga aaga. ⁶ Fe'ua? La Banabas fe'eni nau, mee'e mele 'ame to'o na tegelangaa fana ngarilana kwaibooninga fa'asi 'amooru fana mee'e mele sia abelo mola 'ania taunga'inga kwaitatari? ⁷ Ma gwa'a ta'a na fununga, ngaia 'ato fana 'agila agea nga taunga'inga kwaitatari fana forilana nga ketonga aga. Ma wane na'a ngaia 'e kirua lode ai, ngaia su'asuria 'ani 'ania nga lode'e 'ola na 'ai ne'e kirua. Maka 'ilo'oo la'u mola fana ta'a gila aga suria nga amu'i sifisifi, gila su'asuria 'agila ngaria la'u mola nga meleki fana go'ufilai.

⁸ Ma nau ku 'ame leka suria manatangaa na fanua lo'i wado mola suria nga Tagi ala Moses 'e iiria la'u mola 'ola lo'oori. ⁹ 'Too su'aai 'ubulana Tagi ala Moses lo'oo, ngaia 'e fata 'ilo'oo, "Alata nga buruka 'e taunga'i famu 'ubulana langa'a amu, 'i'oo sia gau mola 'usia fokana."✧ Ma God 'ame fata mola 'ania ni 'ola lo'oo suria te'e buruka. ¹⁰ Tafe'ua ma 'ingaia 'e fata la'u mola suri 'adauru. Ngaia na'a, ta'a na gila kirua nga lodona 'ola lo'oo ma nga ta'a fana 'erilana 'ola, gila te'efou na'a gila mamania fana ngarilana ni lodona 'ola na alata na unu'i 'ai lo'oori 'e suka. ¹¹ Maka 'ilo'oo la'u mola famee'e, tofuna mee'e mele fata foula'i 'ania nga Kwairiinga Le'a lo'oo famooru 'ilaka'u nga wane laka'u 'e kirua nga lodona 'ola 'ubulana wado. Ngaia na'a, 'e le'a fana 'amoru kwaibooni 'amee'e fana mooringa amee'e fofona fanua lo'oo 'i wado. ¹² Ma lauta tani ta'a ni kwaifa'ananau 'amooru gila to'o na tegelangaa fana ngarilana kwaibooninga fa'asi 'amooru, ngaia 'ino'ona la'u mola amee'e mele to'o na tegelangaa ne'e riufiga fana ngarilana 'ola lo'oori fa'asia mooru.

Ma gwa'a amee'e mele to'o na tegelangaa lo'oo, mee'e mele sia soe 'amooru mola fana te'efuta 'ola, tofuna amee'e mele 'uri fana lekanga 'ubulana 'ato'atolanga tofuna goru 'ame siria te'efuta 'ola 'ani to'o'usia Kwairiinga Le'a lo'oo suria la Jisas Kraes.

¹³ 'Amooru moru su'aai ta'a na'a gila taunga'i 'ubulana 'Ifi Abu na God, gila ngaria no'o ketonga aaga fa'asia 'ubulana 'Ifi Abu na God, ma ta'a na gila do'ofia tabonga, gila 'ania nga me'e lefu na ni 'ola na gila tabo 'ania na nga lefu ni tabonga lo'oori. ¹⁴ Maka 'ilo'oo la'u mola, nga Alafa 'e iiria nga ta'a na'a gila kwairii 'ania Kwairiinga Le'a lo'oo, gila to'omia 'agila ngaria nga foforinga aga fofona fanua lo'i wado fana taunga'inga lo'oori.

¹⁵ Ma gwa'a 'inau ku to'o na tegelangaa fana ngarilana ni 'ola lo'oori fa'asia nga ta'a na'a nau ku fa'ananauga, naku sia soea mola te'efuta 'ola fa'asia ta wane. Ma tala'ina lo'oo, 'inau ku 'ame giria ni 'ola lo'oo fana 'aku ngaria te'efuta 'ola. Ma 'e le'a lauta 'inau ku mae 'ina'o sui ma 'inau ku bi'i soe 'amooru fana te'efuta 'ola, tofuna 'inau ku 'ame siria te'efuta wane 'ani ngaria tegelangaa agu fana 'aku fata naunau suria 'ola lo'oo. ¹⁶ Ma 'e 'ame to'omia fana 'inau 'aku fata naunau suria nga foulange'enilana nga Kwairiinga Le'a lo'oo, tofuna nga Alafa 'e alenau fana age-lai. Ngaia lo'oo, kwa'ikwa'inga aana fagu te'e ba'ita lauta nau ku 'ame kwairii 'ania Kwairiinga Le'a lo'oo. ¹⁷ Lauta 'inau ku foulange'enia nga kwaisiriinga agu, ngaia 'e talawada'u fana 'aku ngari bata no'o ai. Tafe'ua ma nau ku 'ame firia taunga'inga lo'oo; nau ku agea mola nga taunga'inga lo'oo suria God 'e alenau mai fana age-lai. ¹⁸ Aia, 'olataa na'a foforinga agu fana taunga'inga lo'oo? Nga foforinga agu, ngaia lo'oori fana kwairiinga 'ania Kwairiinga Le'a lo'oo fana ta'a te'efou, ma naku sia ngaria ta foforinga fana 'olataa na'a nau ku agea, gwa'a 'ani to'omia fana soealana tani 'ola fagu.

¹⁹ Ma 'inau, te'efuta wane 'e sia usunge'eni nau mola fana lo'onga tofuna gila fori nau. Ma tafe'ua 'ani 'ilo'oo, nau ku taunga'i tegela'a fana ta'a lo'oo te'efou 'ilaka'u nga wane ni taunga'inga, fana nga

ta'a 'e aula lo'oo 'agila tagoto'o ala Jisas Kraes. ²⁰ Ngaia na'a, alata 'inau ku to'oru fe'enia ta'a 'i Jiu, nau ku dau suria nga falafala 'i Jiu, fana 'aku kwaibooni aaga fana tagoto'onga. Ma gwa'a nau ku 'ame nana'i olofana Tagi lo'oo ala Moses, 'inau ku lo'o mola suria, fana 'aku booniga fana tagoto'onga aga. ²¹ Ngaia 'ilo'oo la'u mola na alata 'inau ku to'oru fe'enia ta'a gila 'ame Jiu, nau ku dau suria falafala aaga ma 'inau ku 'ame leka suria Tagi ala Moses, fana 'aku booniga fana tagoto'onga. Ma 'inau ku 'ame iiria na'a 'inau ku 'akwasia na tagi na God, tofuna 'inau ku lo'o mola suria nga tagi ala Jisas Kraes. ²² Ma ka 'ilo'oo la'u mola, na alata nau ku to'oru fe'enia nga ta'a na nga tagoto'onga aaga 'ame tegela 'ua, nau ku to'oru 'ilaka'u 'igila la'u mola, fana 'aku booniga. Ngaia lo'oo, nau ku leka suria falafala lo'oo 'e aula, ma 'inau ku to'oru 'ilaka'u nga ta'a lo'oo te'efou, fana 'aku booniga nga ta'a fana tagoto'onga ala Jisas Kraes. ²³ Nau ku agea nga 'ola lo'oori, fana nga ta'a 'e aula 'agila tagoto'o na nga Kwairiinga Le'a lo'oori, ma fana 'inau 'aku ngaria ni 'ola le'a lo'oo na'a Kwairiinga Le'a lo'oo 'e fata 'i suria.

Dau fafia moorilamu

²⁴ Mooru moru su'a no'o ai, gwa'a nga ta'a 'e aula gila totola na kwai'ariringaa, tafe'ua ma te'e wane momola na te'e ngaria nga foforinga. Aia, moru ta'a na'a moru tagoto'o ala Jisas Kraes, moru taunga'i tegela fana longonga suria nga kwaisiri-inga na God 'ilaka'u ta'a na'a gila totola 'e 'aferu na kwai'ari'aringaa, fana God 'ani kwatea foforinga famooru. ²⁵ Aia, ma nga wane ne'e totola na nga kwai 'ari'aringaa, ngaia 'e dau fafia nonina 'i talana, fana nga nonina 'ani to'omia totolangaa 'aferu, fana ngaia 'ani ngaria nga foforinga na te'e sui mola. Ma ta'a na'a goru tagoto'o, goru to-tola fana 'agoru ngaria nga foforinga ne'e nana'i firi. ²⁶ Ngaia lo'oo, 'inau ku totola 'ilaka'u nga wane ne'e totola 'aferu maka leka odoodo no'o fana lefu ni fa'asuilana totolangaa. Ma 'inau ku 'ilaka'u la'u mola wane ne'e funu na kwaigumuringaa ma ma'e gumumugu agu 'e 'ame tala no'o. ²⁷ Ma 'inau ku dau fafia noniga, fa'asia

nau nga wane lo'oo ku kwaifa'ananau na nga ta'a lo'oo, God ta 'ame kwatea mola foforinga fagu.

10

Nga ta'a na gila tagoto'o gila sia fo'asia mola nga nunu'i 'ola

¹ Ta'a ni futanga agu, moru manata suria nga wawarifu dauru nga ta'a 'i Jiu. Gila nana'i olofana me'e kofa lo'oo ne'e talaiga, ma gila ka olofolosia aasi laka'u. ² Tofuna gila leka suria la Moses olofana nga me'e kofa alata gila olofolosia nga aasi, gila lado no'o fe'enia la Moses, 'ilaka'u dauru goru lado fe'enia la Jisas na naruabunga. ³ Ma gila te'efou na'a gila 'ania ketonga la God 'e kwatea faga, ⁴ ma gila go'ufia la'u mola nga ka'o lo'oo ngaia 'e kwatea faga. Nga ka'o lo'oo 'e leka mai fa'asia nga fou lo'oo la God 'e faate'enia faga. Ma nga fou lo'oori na'a la Jisas Kraes, ma ngaia ka leka fe'eniga. ⁵ Tafe'ua ma God 'e 'ame aile'a suria nga aulalana bulota'ilaga ne'e ria. Ma tofunu 'ola lo'oori, gila ka mae 'ubulana nga gule'e lefu langalanga na'a gila riu ai.

⁶ Ma 'ola lo'oori 'e lau 'ilo'oo faga fana 'ani kwatea nga fa'abasunga fadauru na 'olataa lo'oo na'a te'e lau fadauru lauta goru leka 'i suriga fana sirilana 'ola ne'e ria, ⁷ Dauru goru sia fo'asia mola nunu'i 'ola 'ilaka'u tani ta'a aaga gila agea mai 'i na'o. Suria nga Girigiringa Abu laka'u 'e iiria, "Gila to'oru fana fangalaa, ma gila go'u 'e iiki, fe'enia agemaninga 'ilaka'u no'o nga ta'a gula 'i buri."✠ ⁸ Ma adauru, goru sia agea nga agemaninga lo'oo 'ilaka'u tani ta'a mai 'i na'o, tofunu God 'e kwatea kwa'ikwa'inga faga ma rua akwala ma oru to'oni (23,000) wane gila ka mae na te'e gani momola. ⁹ Ma dauru goru sia irito'ona mola nga Alafa 'ilaka'u tani ta'a aaga na'a gila agea, ma waa ka ke'ega ma gila ka mae no'o. ¹⁰ Ma dauru goru sia 'uga mola fana God 'ilaka'u tani ai aaga gila agea, ma God ka kwatea mai nga enselo fana kwa'ilaga. ¹¹ Ma ni 'ola lo'oori 'e lau faga fana fa'abasu ladauru. Ma nga alafuunga lo'oori ka to'oru no'o 'ubulana Girigiringa

Abu fana fa'ananau ladauru ta'a na'a goru to'oru 'ubulana gani ita'i lo'oo.

¹² Aia, ma nga wane ne'e madafia iiria nga tagoto'onga aana 'e tegela'a, ngaia te'e 'abelo le'a 'ania fa'asia ngaia ta agea la'u mola nga 'ola ne'e ria. ¹³ Na nga alata moru daria irito'onga, ngaia nga 'ola fooru 'amoe, suria ta'a te'efou gila daria la'u mola irito'onga 'ilo'oo. Ma God 'e kwaibooni na ta'a na gila fito'o ana, ma ngaia 'e sia rugasi 'amooru mola fana irito'onga ne'e riufia nga tegelangaa 'amooru. Ma nga alata moru daria irito'onga, God te'e kwatea nga tegelangaa famooru fana 'amoru ma'asini te'enia abulonga 'ame le'a.

¹⁴ Ngaia lo'oo, ni wane goru futa, moru 'akwa fa'asia fo'asilana nga nunu'i 'ola. ¹⁵ Aia, ma mooru ta'a su'a'ola lo'oo, moru manata le'a 'i suria nga alafuunga agu, ma lauta mooru moru alafafia, ma moru lo'o suria. ¹⁶ Aia, ma suria nga Fangalaa na Alafa, na alata goru go'u na kakao, dauru goru lado na nga 'abuna la Jisas Kraes. Ma nga beret lo'oo goru niia, alata goru 'ania, goru lado no'o fe'enia na nga nonina la Jisas Kraes. Ma goru baatafea God fana ni 'ola lo'oori. ¹⁷ Ma ngaia te'e beret momola. Ma gwa'a goru ka aula, dauru te'e labe'e wane momola, suria goru lado mola na te'e beret lo'oori.

¹⁸ Aia, moru manata suria nga ta'a 'i Israel. Alata ta'a aaga na'a gila 'ania 'ola na'a gila tabo 'ania fana God fofona lefu ni tabonga, gila lado la'u mola 'ania fo'asilana God. ¹⁹ 'E 'uta'i? Nau ku iiria nga nunu'i 'ola no'ona ma nga ketonga gila tabo 'ania fana nunu'i 'ola ngaia 'ola ba'ita? ²⁰ 'Amoe no'o! Tafe'ua ma 'inau ku iiria, na alata gila fo'asia nunu'i 'ola, gila fo'asia nga anoe 'ola 'e ria ma gila 'ame fo'asia mola God. Ngaia na'a, 'inau ku 'ame siria 'amoru lado fe'enia nga anoe 'ola 'e ria lo'oori. ²¹ Suria mooru moru 'ame to'omia 'amoru go'u na kakao na nga Alafa fe'enia kakao na nga adalo. Ma moru 'ame to'omia 'amoru 'ania fangalaa na Alafa fe'enia nga fangalaa na adalo ²² Lauta 'agoru age 'ilo'oo, nga Alafa te'e baoria fadauru. Ma dauru goru sia to'omia la'u fana ulanga 'usia nga kwa'ikwa'inga aana.

²³ Tani ta'a ngaa'i gila fata 'ilo'oo, "Goru su'asuria 'agoru agea mola afirina 'ola lo'oo goru siria, suria ngaia 'ame kuta mola fadauru." Tafe'ua ma 'inau ku iiria, "Afirina 'ola 'e 'ame le'a, ma nga 'ola lo'oo te'efou 'ame kwaibooni adauru kwairiu."
²⁴ Goru sia manata mola suria 'olataa lo'oo 'e le'a fadauru 'i taladauru. Tafe'ua ma tagoru manata la'u mola 'i suria 'olataa ne'e booniana la'u nga ta'a matari lo'oo.

²⁵ Ngaia 'e le'a mola fana 'anilana 'olataa na'a mooru moru foria na usi'a.* Ma mooru moru sia manata abelo mola suria nga keto lo'oori 'e leka mai fa'asia 'i fai.

²⁶ Ngaia 'e le'a mola fana 'anilana te'efuta ketonga, suria nga Girigiringa Abu laka'u 'e iiria, "Nga fanua lo'oo 'i wado ma nga 'ola te'efou 'i fofona, nga 'ola na Alafa te'efou."
 ✧

²⁷ Ma lauta nga wane ne'e 'ame tagoto'o ala Jisas Kraes 'ani soe'o fana ketonga 'i 'ifi aana, mai 'i'oo ko leka, moko 'ania no'o 'olataa no'ona ngaia 'e kwatea famu fana 'anilai. 'I'oo sia manata 'abelo fana orisilai lauta nga ketonga lo'oo gila tabo 'ania fana nunu'i 'ola. ²⁸ Tafe'ua ma lauta te'efuta wane 'e iiria famu, "Nga ketonga lo'oo, gila tabo 'ania fana nga nunu'i 'ola," 'ino'ona 'i'oo sia 'ania mola ketonga no'ona, fa'asia nga manatana wane ngaa'i ta 'esia. ²⁹ 'I'oo madafia ngaia 'e le'a mola. Tafe'ua ma nau ku 'ame siria 'i'oo 'ani ngadaa manatana wane ngaa'i.

Lauta ta wane 'e kwaiorisi 'ilo'oo agu, "Lauta nga ketonga 'ame abu fagu, 'utaa lo'oo manatana wane ngaa'i 'e rui nau fa'asia 'anilana ketonga lo'oo? ³⁰ Ma lauta 'inau ku baatafea God fana ketonga agu, 'utaa lo'oo wane matari 'e fata fagu fana nga ketonga lo'oo nau ku baatafea God no'o fai?"

³¹ Aia, 'inau ku lamadu'aa 'ilo'oo: Ni 'ola lo'oo te'efou 'ani 'oi agea, lauta 'i'oo keto, 'amoe ma 'ani 'oi go'u, 'i'oo agea ni 'ola lo'oori te'efou fana nga iiri ba'itangaa na God. ³² Mooru nana'i 'ania to'orunga ne'e 'ame kwatea ta 'ato'atolanga fana nga ta'a 'i Jiu, 'amoe ma nga ta'a na'a gila 'ame Jiu, 'amoe ma fana nga ta'a ngaa'i na gila tagoto'o na God. ³³ Moru leka

suri nau tofuna nau ku iiri irito'ona fana fa'abaole'alana ta'a te'efou 'ania ni 'ola lo'oo nau ku agea. 'I nau ku 'ame manata to'ona fana fa'abaole'alagu 'i talagu, tafe'ua ma 'inau ku manata fana kwai-booninga na ta'a lo'oo te'efou, fana 'agila to'o na mooringa firi.

11

¹ Ngaia lo'oo, amoru leka suri nau, 'ilaka'u la'u mola 'inau ku leka suria la Jisas Kraes.

Falafala 'e odo suria nga fo'anga

² Nau ku fa'aba'ita 'amooru suria 'amooru moru manata to'ogu suria gani mai gani, ma moru ka leka 'i suria nga kwaifa'ananaunga lo'oo 'inau ku kwatea famooru.

³ Ma 'inau ku siria amoru su'ana God ne'e ba'ita fafia la Jisas Kraes, ma la Jisas Kraes ngaia 'e ba'ita fafia nga ta'a wane te'efou, ma nga ta'a gila to'o geni lo'oo gila ka ba'ita fafia nga noni aaga. ⁴ Ngaia na'a, lauta ta wane 'e fo'a 'amoe ma ka alafuu 'ania nga fatalana God, maka ruu fafia nga gouna, ngaia 'e fa'amaila la Jisas Kraes na ngaia 'e ba'ita fafia. ⁵ Ma lauta ta noni 'e fo'a 'amoe ma ka alafuu 'ania nga fatalana God, ngaia 'e le'a fana ngaia 'ani ruu fafia nga gouna, fa'asia ngaia ta fa'amaila nga wane aana ne'e ba'ita fafia. Nga noni lo'oo 'ame agea 'ilo'oo, ngaia 'e 'ilaka'u nga noni na gila sufi atea gouna fana fa'amailalana.

⁶ Alata ngaia 'e 'ame ruu fafia nga gouna, ngaia 'ilaka'u ngaia 'e sufi atea gouna. Ngaia na'a, 'e le'a fana fu'igeni 'agila arua nga 'ola fana 'ani ruu fafia gouga, 'i suria ngaia 'ola ni mailanga fana noni 'ani sufi atea nga gouna. ⁷ Aia, ma nga ta'awane gila sia ruu mola fafia nga gouga, suria God 'e launge'eniga 'ilaka'u 'i ngaia talana, ma gila ka faate'enia nga kwangakwanganga aana. Ma nga fu'igeni, gila ka faate'enia nga kwangakwanganga na wane. ⁸ Du'ana alata God 'e launge'eniga nga wane eteeta, nga noni 'ame fa'afuta nga wane. Tafe'ua ma, God 'e launge'eniga nga noni fa'asia nga nonina nga wane eteeta. ⁹ Ma God 'e 'ame launge'eniga nga wane fana boonilana nga

* **10:25** Na alata no'ona, te'e gule'e 'ola na nga 'ola gila tabo 'ania, gila foria na usi'a. Tani ta'a gila madafia 'e 'ame le'a fana 'anilai ✧ **10:26** Sam 24:1

noni. Tafe'ua ma ngaia 'e launge'enia nga noni fana boonilana nga wane. ¹⁰ Ngaia na'a, tofuna 'ola lo'oo ma tofuna nga enselo, nga noni 'agila to'o na 'ola fana ruunga fafia nga gouga fana 'ani faate'enia na ngaia 'e iiri ba'ita na nga wane aana.

¹¹ Ma gwa'a 'ani 'ilo'oo, fadauru ta'a lo'oo goru tagoto'o na nga Alafa, wane ma noni, goru boonia adauru kwairiu. Nga noni 'ani boonia nga ta'awane, ma nga ta'awane 'agila boonia nga fu'igeni. ¹² Ma gwa'a nga noni ka leka mai fa'asia nonina nga wane eteeta, nga noni ne'e fa'afuta wane. Ma God lo'oo ne'e launge'enia ni 'ola lo'oo te'efou.

¹³ Moru manata madi suria lauta ngaia 'e le'a mola fana noni 'ani fo'a lauta ngaia 'ame 'afua gouna. ¹⁴ Dauru goru su'a no'o ai, God ngaia 'ame launge'enia nga ta'a wane fana ifuga 'ani tekwa 'ilaka'u nonigeni. Ma lauta nga ifuna wane 'ani 'ino'ona, ngaia te'e maila ba'ita. ¹⁵ Tafe'ua ma, lauta nga nonigeni gila to'o no'o na ifuga 'e tekwa, ngaia 'e aga 'e le'a 'e iiki. Suria God 'e kwatea nga ifiifuna gouga ne'e tekwa fana 'ani ruu fafia gouga. ¹⁶ Aia, lauta te'efuta wane ngaia 'ame siria mola 'ani ala fafia nga kwaifa'ananaunga agu suria nga 'ola lo'oo, nau ku iiria 'ilo'oo fana: Meeru meru 'ame to'o na falafala matari lo'oo 'imeeru meru kwaifa'ananau 'ania. Ma ni siosi na God 'ubulana fanua lo'oo te'efou, gila agea 'ilo'oo la'u mola.

Falafala 'e odo suria nga Fafangalaa na Alafa

¹⁷ Aia, ma suria nga 'olataa nau ku giria no'o famooru na alata lo'oo, nau ku sia fa'aba'ita mooru mola. Suria alata mooru ogu fana fo'anga, nga abulongaa amooru 'e ria, ma moru 'ame kwaibooni na ta'a, tafe'ua mai 'amooru moru ngadaa ta'a. ¹⁸ Nga 'ola eteeta nau ku iila famooru du'ai ne'e 'ilo'oo: Nau ku longoa na alata moru ogu, moru tagala'i 'i laloamooru. Ma 'inau ku su'a le'a na tani 'ola nau ku longoa 'e kwala'imori. ¹⁹ Maka kwala'imori ba'ita, nga tagala'inga lo'oori 'e faata'i folaa no'o ani dai ne'e leka suria God.

²⁰ Aia, na nga alata moru ogu mai fana Fafangalaa na Alafa, 'e 'amoe la'u nga Fafangalaa na Alafa kwala'imori lo'oo moru 'ania. ²¹ Suria mooru moru keto mola ma moru 'ame mamania no'o nga ta'a ngaa'i. Ngaia na'a, tani ta'a amooru gila ka molo'u mola, ma tani ta'a amooru gila go'u leleka ma gila ka kwekweto no'o. ²² Ngaia na'a, 'e le'a fana 'amoru keto madi 'i 'ifi amooru fa'asia moru ta fa'amaila tani ta'a na gila 'ame to'o na ketonga 'e aula. Suria alata mooru moru keto ba'ita 'i maana nga ta'a gila galafa'a, 'amooru moru faate'enia na'a 'amooru 'ame iiri ba'ita mola na siosi na God. Fe'ua, mooru moru madafia nau ku iiri ba'ita 'amooru tofuna nga abulongaa amooru ne'e 'ilo'oo? 'Amoe no'o!

Nga Fafangalaa na Alafa

(Mat 26:26-29; Mak 14:22-25; Luk 22:14-20)

²³ Nga kwaifa'ananaunga suria nga Fafangalaa na Alafa lo'oo 'inau ku kwatea famooru, 'inau ku ngaria fa'asia nga Alafa, maka 'ilo'oo: Na logo laka'u la Judas 'e 'olonge'enia nga Alafa la Jisas fana maarimae aana, ngaia 'e ngaria nga beret, ²⁴ ma ngaia ka baatafea God fai, ma ka niia, maka fata 'ilo'oo, "Ngaia no'o na nonigu lo'oo nau ku kwatea famooru. Moru 'ania fana madailagu." ²⁵ Ma burina gila keto 'e sui, la Jisas ka ngaria ma'e kakao na waen, ma ngaia ka fata la'u 'ilo'oo, "Nga ma'e kakao na waeni lo'oo na nga fataarunga'inga fooru na God 'e launge'enia 'ania 'abugu. Na nga alata moru go'ufia, moru manata to'ogu."* ²⁶ Ngaia lo'oo, alata moru 'ania beret lo'oo fe'enia nga ma'e teteu lo'oo, 'amooru fa'ataloa nga maenga ala Jisas leleka maka nigi na orilana mai la Jisas.

²⁷ Ngaia na'a, lauta nga wane 'e 'ania nga beret na Alafa, ma ka go'ufia nga ma'e teteu lo'oo 'ania nga falafala ne'e ria,* ngaia 'e ngadaa nonina fe'enia nga 'abuna Alafa. ²⁸ Ngaia na'a, ni dai adauru ne'e siria 'ani 'ania Fafangalaa na Alafa, ngaia 'ani manata madi suria nga falafala aana 'i talana, sui ma ngaia te'e bi'i 'ania nga beret

* **11:25** Jeremaea 31:31; Eksodas 24:8 * **11:27** La Pol 'e fata suria falafala ne'e ria na ta'a 'i Korin lo'oo gila agea na ta'a. Ta'a gila tagoto'o na gila dari'ola gila ngadaa na ta'a galafa na gila tagoto'o na Fafangalaa na Alafa (11:21-22).

ma ka bi'i go'u na nga ma'e teteu lo'oori. ²⁹ Suria lauta wane 'ame manata suria nga nonina Alafa na alata ngaia 'ania nga beret ma ka go'u na nga ma'e teteu lo'oo, ngaia 'e ngaria no'o kwa'ikwa'inga fana 'i talana na alata ngaia 'e 'ania nga Fafangalaa na Alafa. ³⁰ Ngaia lo'oo 'e kwatea nga ta'a aula gila fii, ma gila ka waata'uta'u, ma tani ta'a ngaa'i gila ka mae no'o. ³¹ Ma lauta goru aga su'a le'a na manata ladauru 'i na'o, na God ngaia 'e sia sufa 'adauru la'u. ³² Tafe'ua ma nga Alafa ngaia 'e sufa 'adauru na alata lo'oo fana fa'aodo ladauru, fa'asia ngaia ta sufa 'adauru fana maenga fe'enia nga ta'a lo'oo fofona fanua lo'oo 'i wado na alata ngai mai.

³³ Ngaia lo'oo, wanefuta agu, na alata moru ogu mai fana Fafangalaa na Alafa, mooru 'amoru mamania mooru te'efou. ³⁴ Ma lauta ta wane 'e molo'u, le'a fana ngaia 'ani keto madi 'i 'ifi aana, sui ma ngaia te'e bi'i leka na ogunga, fa'asia God ta kwatea nga kwa'ikwa'inga famooru suria nga abulongaa amooru na alata 'amooru ogu.

Ma tani 'ola ngaa'i la'u taku fa'awatagaa na ta alata 'aku leka mai te'amooru.

12

Nga kwakwatenga fa'asia nga Anoe 'ola Abu

¹ Aia, wane goru futa, nau ku giri fana 'aku lamadu'aa nga kwaiorisinga amooru 'i suria ni kwakwatenga fa'asia nga Anoe 'ola Abu. Nau ku siria 'amooru amuru su'a le'a na kwakwatenga lo'oo Anoe 'ola Abu 'e kwatea fadauru. ² Amooru moru su'aai na alata mooru moru 'ame tagoto'o 'ua ala Jisas, nga nunu'i 'ola na gila 'ame moori, gila talai 'amooru 'e kuta no'o. ³ Mai nau ku siria amoru su'asuria lauta nga Anoe 'ola na God 'e talaia wane, ngaia 'ato fana nga wane lo'oori 'ani fata ngadaa la Jisas. Ma ka 'ilo'oo la'u mola, lauta nga Anoe 'ola Abu 'ame talaia wane, 'e 'ato no'o ngaia 'ani iiria la Jisas na'a nga Alafa.

⁴ Ma nga Anoe 'ola Abu 'e kwatea nga kwakwatenga kwaitatari'a, tafe'ua ni kwakwatenga lo'oori 'e 'ita mola mai te'efou fa'asia te'e Anoe 'ola Abu. ⁵ Ma gwa'a taunga'inga lo'oo na Alafa ngaia

'e siria 'agoru agea ne'e kwaitatari, te'e Alafa momola lo'oo goru taunga'i fana. ⁶ Ma gwa'a adauru goru su'ana agelana taunga'inga matari'a, ma te'e God momola ne'e kwaibooni adauru fana agelai.

⁷ Ma nga Anoe 'ola Abu 'e faate'enia tegelegaa aana fadauru te'efou fana 'agoru taunga'i fana booni ladauru kwairiu. ⁸ Ma fana tani ta'a ngaa'i, nga Anoe 'ola Abu 'e kwatea nga tegelangaa fana alafuunga 'ania funi'oonga. Ma fana tani wane ngaa'i, nga Anoe 'ola Abu 'e kwatea nga tegelangaa fana alafuu 'ania su'a'olanga. ⁹ Ma fana tani ta'a ngaa'i, nga Anoe 'ola Abu 'e kwatea nga fito'onga ne'e tegela'a faga. Ma fana tani ta'a ngaa'i la'u mola, nga Anoe 'ola Abu 'e kwatea nga tegelangaa fana gulalana ta'a gila fii.

¹⁰ Ma fana tani ta'a ngaa'i, nga Anoe 'ola Abu 'e kwatea nga tegelangaa fana agelana 'ola ni 'alefosilai. Ma fana tani ta'a ngaa'i, nga Anoe 'ola Abu 'e booniga fana alafuunga 'ania fatalana God. Ma fana tani ta'a ngaa'i, nga Anoe 'ola Abu 'e kwatea nga tegelangaa fana 'agila aga su'ana lauta 'ola 'e 'ita mai fa'asia nga Anoe 'ola Abu 'amoe ma anoe 'ola matari. Ma fana tani ta'a ngaa'i, nga Anoe 'ola Abu 'e kwatea nga tegelangaa fana alafuunga 'ania fatanga kwaitatari'a na'a gila 'ame su'a no'o ai. Ma fana tani ta'a ngaa'i, nga Anoe 'ola Abu 'e kwatea nga tegelangaa fana nga fa'awatagalana alafuunga na'a gila fata suria. ¹¹ Ma gwa'a ngaia 'e kwatea nga tegelangaa kwaitatari'a no'o fadauru te'efou suria nga kwaisiriinga aana, ma te'e Anoe 'ola Abu momola ne'e kwatea.

Dauru te'e labe'e wane momola ne'e to'o na ni gule'e 'ola 'e aula

¹² Dauru nga ta'a lo'oo goru tagoto'o ala Jisas Kraes, dauru goru 'ilaka'u te'e labe'e wane ala Jisas Kraes ne'e to'o na gule'e 'ola 'e aula ai. Ma gwa'a ngaia 'e to'o na ni gule'e 'ola 'e aula lo'oo, 'ingaaia te'e labe'e 'ola momola. ¹³ Dauru te'efou, nga ta'a 'i Jiu, ma ni ta'a ngaa'i na gila 'ame Jiu, ma nga ta'a na gila taunga'i tago lo'oo, ma nga ta'a na'a gila arube, goru 'ilaka'u te'e labe'ola momola, suria te'e Anoe 'ola Abu momola lo'oo goru naruabu ai, fana 'agoru

arua te'e labe 'ola momola lo'oo. Ma la God 'e kwatea te'e Anoe 'ola Abu momola 'ani to'oru 'ubulana moori ladauru te'efou.

¹⁴ Nga labe'e 'ola 'ame to'o na te'e gule'e 'ola momola, tafe'ua ma ngaia 'e to'o na ni gule'e 'ola 'e aula matari'a. ¹⁵ Ma lauta na 'a'ae 'e fata 'ilo'oo, "Nau nga gule'e 'ola na labe'e wane 'amoe, suria 'inau nga ninima 'amoe," tafe'ua, nga 'a'ae lo'oori ngaia gule'e 'ola 'ua na labe'e wane lo'oo. ¹⁶ Ma lauta nga aringa 'e fata 'ilo'oo, "Nau nga gule'e 'ola na labe'e wane 'amoe, suria 'inau nga maa'e 'ola 'amoe," ma tafe'ua nga aringa lo'oo nga gule'e 'ola 'ua na labe'e wane lo'oo. ¹⁷ Ma lauta nga labe'e 'ola te'efou lo'oo te'e maa 'ani lau mola, ngaia 'ato 'ani longoa te'efuta 'ola. Ma lauta nga labe'e 'ola te'efou te'e aringa 'ani lau mola, ngaia 'ato fana 'ani si'ini to'ona te'efuta 'ola. ¹⁸ Tafe'ua ma ngaia 'ame 'ino'ona tofuna alata God 'e launge'eni 'adauru, ngaia 'e arua ni 'ola lo'oori te'efou no'o na labe'e wane suria nga kwaisiriinga aana.

¹⁹ Ma lauta nga labe'e wane 'e to'o mola na te'e gule'e 'ola momola, ngaia nga labe'e wane kwala'imori 'amoe! ²⁰ Nga labe'e wane 'e to'o na ni gule'e 'ola 'e aula, tafe'ua ma ngaia te'e labe'e wane momola. ²¹ Ma tofuna ngaia 'ilo'oo, nga maa 'e 'ato no'o 'ani fata 'ilo'oo fana ninima, "Ninima, nau ku 'ame siri'o mola." Ma ka 'ilo'oo la'u mola nga gou 'e 'ato no'o 'ani fata 'ilo'oo fana 'a'ae, "A'ae, nau ku 'ame siri'o mola." ²² Tani ta'a ngaa'i gila manadaia tani gule'e 'ola ngaa'i na labe'e wane 'e waata'uta'u. Tafe'ua 'e 'ato iiki 'agoru moori lauta gule'e 'ola lo'oori 'e 'amoe fa'asia labe dauru. ²³ Ma ni gule'e 'ola na labe'e wane na'a goru iiria 'e 'ame ba'ita mola, ngaia na'a 'agoru aga le'a suriga. Ma ni gule'e 'ola na labe'e wane na'a agasilana 'ame le'a mola, ngaia na'a 'agoru fa'aruufia 'ania ruu. ²⁴ Ma ni gule'e 'ola na labe'e wane na agasilaga 'e le'a, gila 'ame to'omia fana fa'aruufilaga. God 'e launge'enia 'ilo'oo na labe dauru, fana 'agoru fa'aba'itaa nga gule'e 'ola lo'oori na labe dauru na'a ta'a gila madafia gule'e 'ola 'uri'uri mola. ²⁵ Ngaia na'a, nga kwaitatari'anga 'amoe 'ubulana labe'e wane, suria ni gule'e 'ola lo'oo te'efou gila aga suriga kwairiu. ²⁶ Ma

lauta te'e gule'e 'ola na labe'e wane ngaia 'e fii, ni gule'e 'ola lo'oo te'efou tagila fii la'u mola fe'enia. Maka 'ilo'oo la'u mola, lauta ta gule'e 'ola na labe'e wane gila tafea, nga labe'e wane te'efou tagila aile'a la'u mola.

²⁷ Aia, 'amooru te'efou mola na'a nga labena la Jisas Kraes, ma talate'e 'ola amooru lo'oo na'a tani gule'e 'ola na labena. ²⁸ Ma 'ubulana fufu'i ta'a na God, ngaia 'e kwatea nga taunga'inga matari kwairiu fadauru. Eteeta, ngaia 'e kwatea nga taunga'inga na Wane ni Kwairiinga fana tani ta'a ngaa'i. Ma ruana ngaia 'e kwatea taunga'inga na profet. Ma oruna ka kwatea taunga'inga na kwaifa'ananaunga. Ma ngaia ka kwatea tegelangaa fana agelana 'ola ni 'alefosilai. Ma, ngaia ka kwatea tegelangaa fana gulalana wane 'e fii. Ma ngaia ka kwatea nga tegelangaa fana kwaibooningaa. Ma 'ingaa' ka kwatea la'u mola nga tegelangaa fana kwaitalainga. Ma ngaia ka kwatea la'u mola nga tegelangaa fana alafuunga 'ania me'e alafuunga kwaitatari na gila 'ame su'aai.

²⁹ Aia, dauru te'efou dauru Wane ni Kwairiinga te'efou 'amoe, ma nga profet, ma nga wane ni kwaifa'ananaunga 'amoe. Ma ta'a lo'oo te'efou adauru goru 'ame to'o na tegelangaa fana agelana 'ola ni 'alefosilai ³⁰ 'amoe ma nga tegelangaa fana gulalana wane 'e fii. Dauru te'efou goru 'ame to'o na tegelangaa fana alafuunga 'ania me'e alafuunga, ma dauru te'efou goru 'ame to'omia fa'awatagalana alafuunga na'a gila fata 'ania. ³¹ Mooru laenia nga kwakwatenga ba'ita lo'oo. Ngaia lo'oo, nau ku faate'enia nga 'ola ne'e le'a maka riufia no'o 'ola lo'oori te'efou.

13

Kwaimaanga

¹ Lauta 'inau ku alafuu 'ania me'e alafuunga matari na ta'a ma nga alafuunga na enselo la'u mola, tafe'ua ma 'inau ku 'ame kwaimaa mola fana ta'a, nga alafuulagu ngaia 'ola 'uri'uri lo'oo mola, ma ngaia 'e 'ilaka'u mola nga ringena kokole 'ola na gila bakaa. ² Ma lauta 'inau ku foulange'enia fatalana God, mai kua to'o na nga su'a'olanga lo'oo te'efou, ma kua

su'a na ni 'ola 'e nagwa te'efou, mai nau kua to'o na nga tagoto'onga ne'e to'omia fana nga 'idulana nga me'e busu, tafe'ua ma lauta 'inau ku 'ame kwaimaa mola fana ta'a, nau nga 'ola 'uri'uri lo'oo mola. ³ Ma lauta 'inau ku kwatea ni 'ola agu te'efou fana ta'a galafa lo'oo, ma kua alamia nga ta'a 'agila do'ofi nau 'ubulana eele, tafe'ua ma lauta 'inau ku 'ame kwaimaa fana ta'a lo'oo, naku sia ngaria mola nga foforinga.

⁴ Nga wane ne'e kwaimaa fana ta'a lo'oo, ngaia 'e malofi'a ma ka kwailaeta'afii faga. Ma nga wane ne'e kwaimaa fana ta'a ngaa'i, ngaia 'ame kwaifii'i ma 'ame fata naunau. ⁵ Ma nga abulolana 'ame ngadaa no'o ta'a ngaa'i, ma nga wane 'ilo'oo ngaia 'ame manata mola suria ni 'ola na ngaia 'e siria, ma ngaia 'ame baoria 'afe'aferu. Tafe'ua ma ngaia 'e su'asuria 'ani 'olafanataa ani dai ne'e agea 'ola 'e ria ana. ⁶ Ma nga wane ne'e kwaimaa fana ta'a ngaa'i, ngaia 'e sia aile'a mola fe'enia nga rianga, tafe'ua ma 'i ngaia 'e aile'a fe'enia nga to'onga. ⁷ Ma nga wane ne'e kwaimaa 'ilo'oo, ngaia 'e lalato'o, ma ngaia 'e su'asuria 'ani ula tegela na alata na 'ato'atolanga te'efou. Ma na alata te'efou, ngaia 'e tagoto'o ma ka manata totonga'i ana God.

⁸ Ma nga kwaimaanga ana ngaia 'e nana'i firi. Tafe'ua ma nga kwakwatenga na foulange'enilana fatalana God, te'e sui mola. Ma nga kwakwatenga na alafuu 'ania me'e alafuunga kwaitatari, te'e sui mola. Ma nga kwakwatenga na su'a 'olanga, te'e sui mola. ⁹ Suria nga su'a 'olanga ma nga alafuunga fa'asia God, na alata lo'oo, 'e 'ame ari'afu mola 'ua. ¹⁰ Tafe'ua ma alata God 'ani launge'enia 'ola te'efou 'ani ari'afu, ni 'ola ngaa'i ne'e 'ame ari'afu tagila sui mola.

¹¹ Na nga alata nau ku sisika mai, nga fatalagu 'ilaka'u mola nga wela sisika, ma nga manatalagu 'e 'ilaka'u mola nga wela sisika, ma nga su'a 'olanga agu, ngaia 'ilaka'u mola nga wela sisika. Tafe'ua ma nga alata nau ku ba'ita no'o, nau ku 'akwasia no'o abulongaa na wela sika'a. ¹² Maka 'ilo'oo la'u mola fadauru, na alata lo'oo nga su'a 'olanga adauru suria God mala 'e 'afo'afola mola 'ua, ma ngaia 'ilaka'u

nga wane ne'e agasia nga nununa 'ubulana me'e ilanunu ngaia 'ame folaa. Tafe'ua ma, nga alata tagoru agasia nga Alafa 'i talana, tagoru su'a le'a na God, 'ilaka'u God ne'e su'a le'a adauru te'efou.

¹³ Na nga alata lo'oo nga oru 'ola ne'e to'oto'oru funee: nga tagoto'onga, nga manata totonga'inga, ma nga kwaimaanga. Ma nga kwaimaanga ne'e iiki maka riufia ni 'ola lo'oori te'efou.

14

Alafuunga 'ania fatalana God 'e le'a 'e riufia alafuulana 'ania fatanga kwaitatari

¹ Moru irito'ona kwaimaanga fana ta'a ngaa'i. Ma 'e le'a la'u mola fana irito'olana ngarilana nga kwakwatenga fa'asia nga Anoe 'ola Abu, ma fana nga kwakwatenga ne'e taringa'i 'e iiki na alafuunga 'ania fatalana God. ² Ma lauta nga wane 'e fata 'ania me'e fatanga matari na ngaia 'ame su'asuria, ngaia 'e alafuu mola fana God; ngaia 'ame alafuu fana ta wane, suria gila 'ame su'ana 'olataa na'a ngaia 'e iiria. Nga Anoe 'ola Abu ne'e kwatea ngaia 'ani fata suria ni 'ola lo'oo 'e nagwa. ³ Tafe'ua ma lauta ta wane 'e alafuu 'ania fatalana God, ngaia 'e alafuu fana ta'a lo'oo fana 'ani booniga, ma fana fa'ategelalaga, ma gwa'olaga.

⁴ Nga wane ne'e alafuu 'ania me'e fatanga matari lo'oo ngaia bobolosia, ngaia booniga nga mangona 'i talana. Tafe'ua ma nga wane ne'e alafuu 'ania fatalana God, ngaia 'e booniga nga ta'a lo'oo te'efou na siosi. ⁵ Ma gwa'a 'i nau ku siria mooru te'efou 'amoru fata 'ania me'e fatanga matari, 'inau ku siria 'e iiki fana 'amoru alafuu 'ania fatalana God. Suria nga wane ne'e alafuu 'ania fatalana God, ngaia 'e ba'ita 'e riufia nga wane ne'e alafuu 'ania me'e fatanga matari na'a ngaia 'e bobolosia. Ma lauta nga wane 'e to'oru fana fa'awatagalana nga fatanga na'a ngaia 'ame su'asuria, 'e le'a la'u mola, suria 'igaa'a tagala booniga nga ta'a na gila tagoto'o te'efou.

⁶ Ta'a goru futa, nga alata nau ku leka mai te'amooru, lauta nau ku fata 'ania me'e fatanga na'a goru 'ame su'aai, naku sia kwaibooni mola amooru. Tafe'ua ma lauta

'inau ku kwairii 'ania ta 'ola na'a God 'e faate'enia fagu 'amoe ma tani su'a 'olanga, 'amoe ma nau ku alafuu 'ania fatalana God, 'amoe ma 'inau ku fa'ananaua mooru, ngaia no'ona nau ku booni 'amooru 'e iiki.

⁷ Aia, maka to'oto'o fe'enia la'u mola nga 'au. Lauta ta wane na'a ngaia 'ame su'a mola suria ufilai, nga ta'a lo'oo gila 'ame su'asuria mola nga kwala 'e 'ola 'utaa lo'oo.

⁸ Maka 'ilo'oo la'u mola, lauta nga ta'a gila ufia nga bungu fana soelana mai nga ta'a lo'oo fana fununga, ma nga ringena bungu lo'oori 'ame wataga, 'e 'ato 'agila leka mola mai. ⁹ Maka 'ilo'oo la'u mola famooru, lauta moru alafuu 'ania me'e fatanga na nga ta'a gila 'ame su'aai, nga alafuunga 'amooru 'e sia agea mola te'efuta 'ola. ¹⁰ Nga fatanga 'e aula ngai fofona fanua lo'oo 'i wado, ma nga fatanga lo'oori te'efou gila to'o na fa'awatagalai. ¹¹ Tafe'ua ma, lauta ta wane 'e alafuu fe'eni nau, mai nau ku 'ame su'ana nga fatalana, ngaia 'e 'ato no'o 'amele su'a amee'e kwairiu. ¹² Maka 'ilo'oo la'u mola famooru. Lauta 'amooru moru siria kwakwatenga fa'asia nga Anoe 'ola Abu, 'e le'a fana 'amoru firia ni kwakwatenga ne'e fa'ategelaa nga tagoto'onga na ta'a na sios.

¹³ Alata nga wane 'e alafuu 'ania fatanga matari na'a ngaia 'e bobolosia, ngaia 'ani fo'asia God 'ani kwatea nga tegelangaa fana fa'awatagalana 'olataa na ngaia 'e iiria. ¹⁴ Suria lauta 'inau ku fo'a 'ania me'e fatanga matari na'a nau ku bobolosia, nga mangogu ne'e fo'a, ma nga manatalagu ngaia 'ame fo'a mola. ¹⁵ Mai nau taku age 'utaa? Nau taku fo'a mola 'ania mangogu, ma nau taku fo'a la'u mola 'ania manatalagu. Ma nau taku nguu 'ania mangogu, ma taku nguu la'u mola 'ania manatalagu. ¹⁶ Na nga alata moru ogu fana fo'anga, lauta amoru tafea God 'ania mango mooru, nga wane ngaa'i no'ona 'e 'ame su'a mola na nga alafuunga 'amooru, ngaia 'ato 'ani iiria "Kiu," na 'olataa na'a moru iiria. ¹⁷ Ma gwa'a nga fo'anga 'amooru fana tafelana God 'e le'a, me'e 'ame boonia mola te'efuta wane.

¹⁸ Nau ku tafea God suria 'inau ku alafuu 'ania me'e fatanga matari'a, mai nau ku 'ilo'oo na alata 'e aula 'e riufia mooru

te'efou. ¹⁹ Ma gwa'a 'ani 'ilo'oo, na alata 'inau ku nana'i fe'enia nga ta'a ngaa'i fana fo'anga, nau ku siria 'aku iiria mola nima ma'e fatanga ne'e wataga, fa'asia fatanga 'ania akwale'e to'oni (10,000) me'e alafuunga na'a gila 'ame su'a mola ai.

²⁰ Aia, fu'uwane goru futa, ngaia 'e le'a fana 'amoru to'oru 'ani 'ilaka'u nga wela sika'u ne'e bobolosia agelana 'ola 'e ria. Tafe'ua ma, ngaia 'ame le'a fana nga manata lamooru 'ani 'ilaka'u nga manatalana te'e wela sika'u. Ngaia le'a fana nga manata lamooru 'ani 'ilaka'u nga ta'a ba'ita.

²¹ Suria nga Alafa laka'u 'e iiria 'ubulana nga Girigiringa Abu maka 'ilo'oo,

"Nau taku kwatea kau ni ta'a kwaitaa te'ana ta'a agu

fana 'agila alafuu faga 'ania me'e fatanga matari'a lo'oo.

Ma gwa'a 'inau ku agea 'ilo'oo,

ma ta'a agu gila 'ame siria mola alafuulagu."✠

²² Ngaia lo'oo, goru su'a no'o ai, la God 'e kwatea nga kwakwatenga na alafuunga 'ania me'e fatanga matari'a fana nga faata'inga fana ta'a na'a gila 'ame tagoto'o. Ma kwakwatenga na kwairiinga 'ania fatalana God, God 'e kwatea fana ta'a na gila tagoto'o, ma ngaia 'amoe fana ta'a na gila 'ame tagoto'o ana. ²³ Ngaia na'a, alata ta'a na gila tagoto'o na gila ogu fana fo'anga, ma gila ka fata 'ania me'e fatanga matari'a lo'oo gila 'ame su'aai, ma lauta tani ta'a gila 'ame tagoto'o gila ru'u mai 'i lo'oo, ma gila 'ame su'ana nga alafuunga 'amooru, tagila madafia iiria 'amooru moru kwekweto.

²⁴ Tafe'ua ma lauta nga ta'a no'ona te'efou na'a gila ogu gila kwairii 'ania fatalana God, ma ta wane na ngaia 'ame tagoto'o ka ru'u mai, ngaia te'e su'aai na ngaia 'e to'o na rianga. Ma ni 'ola na'a ngaia 'e longoa, gila sufaa, ²⁵ ma ngaia te'e foulange'enia nga manatangaa ana ne'e nagwa, ma ngaia te'e bobouruuru fana fo'asilana God, ma te'e fata 'ilo'oo, "To'o kwala'imori, God ngai fe'eni 'amooru."

Nga fo'anga

²⁶ Ta'a ni futanga agu, na alata moru ogu mai fana fo'anga, tamoru age 'ilo'oo:

Ta wane ngaa'i 'e nguu fana tafelana God, ma ta wane ngaa'i 'e kwaifa'ananau, ma ta wane ngaa'i 'e kwairii 'ania 'olataa na'a God 'e faate'enia fana, ma ta wane ngaa'i ngaia 'e alafuu 'ania me'e fatanga na ngaia 'ame su'aai, ma ta wane ngaa'i la'u 'e fa'awatagaa nga alafuunga lo'oori. Aia, ni 'ola lo'oo te'efou, gila lau mola fana kwai-booninga na ta'a na gila tagoto'o te'efou. ²⁷ Ma lauta ta wane ngaa'i 'e alafuu 'ania me'e fatanga matari'a, 'ino'ona to'omia rua wane 'amoe ma ta oru wane na'a tagila alafuu. Ma tagila alafuu na alata kwaitatari. Ma ta wane ngaa'i te'e fa'awatagaa bu'i nga alafuunga no'ona. ²⁸ Ma lauta wane 'amoe no'ona no'o fana 'ani fa'awatagaa nga alafuunga lo'oori, 'ino'ona ma wane ne'e alafuu 'ania me'e fatanga matari'a lo'oo, ngaia te'e nana'i aloalo mola 'ubulana ogunga lo'oo, ma te'e alafuu mola 'ubulana manatalana fana 'i talana ma fana God.

²⁹ Maka 'ilo'oo la'u mola, nga ta'a lo'oo gila kwairii 'ania fatalana God lo'oo, ngaia 'e to'omia fana rua wane 'amoe ma ta oru wane na'a 'agila alafuu. Ma nga ta'a lo'oo te'efou tagila fafulongo le'a 'i suria, fana 'agila longo su'aai lauta ngaia 'e to'o. ³⁰ Tafe'ua ma lauta te'efuta wane 'ani fata 'ania fatalana God, ma ta wane ngaa'i ne'e nana'i no'ona, God ka faate'enia ta 'ola fana, ngaia le'a fana wane eteeta 'ani noto mola, sui maka alamia wane ngaa'i 'ani alafuu. ³¹ Ngai na'a ta'a lo'oo te'efou na gila fata 'ania fatalana God, gila to'o na alata fana 'agila alafuu, ma mooru moru sia fafata te'efou mola na te'e alata. Ma 'ino'ona, moru fa'ananau 'amooru kwairiu fe'enia falatete lamooru. ³² Ma nga wane na'a gila kwairii 'ania nga fatalana God, ngaia 'ani dau fafia alafuunga aana. ³³⁻³⁴ Suria God 'e siria 'agoru agea ni 'ola lo'oo 'ani odo ma ka wataga.

Nga falafala na fo'anga fana ta'a na'a gila tagoto'o na fanua lo'oo te'efou ne'e 'ilo'oo: Na alata moru ogu fana fo'anga, mooru sia alamia nga fu'igeni no'ona 'agila alafuu, tafe'ua 'agila to'oru aloalo mola. Ngaia 'e 'ilaka'u nga Tagi ala Moses 'e iiria, na'a noni 'agila lo'o suria nga fatalana wane aaga. ³⁵ Lautu ta noni 'e siria 'ani orisilana te'efuta 'ola, ngaia te'e orisia la kwaiina na

alata gala nana'i 'i 'ifi agaa'a, tofuna 'ola ni mailanga fana nga noni 'ani fata na alata ta'a lo'oo gila ogu fana fo'anga.

³⁶ 'E fe'ua? Mooru ta'a Korin moru madafia iiria nga fatalana God ngaia 'e 'ita mai fa'asia mooru? Ma moru madafia iiria te'i 'amooru na'a God 'e kwatea nga fatalana famooru? ³⁷ Ma lauta ta wane amooru 'e madafia ngaia 'e to'o na nga kwakwatenga fa'asia nga Anoe 'ola Abu, 'amoe ma ngaia ta wane fana kwairiinga 'ania fatalana God, 'e le'a fana ngaia 'ani su'aai 'inau ku giria nga alafuunga tegela'a na nga Alafa. ³⁸ Ma lauta ta wane ngaia 'ame lo'o suria ni 'ola lo'oo, 'ino'ona mooru sia longoa mola nga 'olataa na'a ngaia 'e iiria.

³⁹ Ngaia na'a, wane goru futa, le'a fana 'amoru siria nga kwakwatenga na kwairiinga 'ania fatalana God. Ma 'amooru sia ruia mola nga ta'a na'a gila siria alafuunga 'ania me'e fatanga matari'a na gila 'ame su'aai. ⁴⁰ Ma ngaia 'e le'a fana nga fo'anga amooru 'ani odo maka wataga la'u mola.

15

Nga tata'elana la Jisas Kraes fa'asia nga maenga

¹ Aia, fu'uwanefuta agu, na alata lo'oo, nau ku siria amoru manata to'ona nga Kwairiinga Le'a lo'oo laka'u naku kwairii 'ania famooru ma mooru ka fito'o ma moru ka ula tegela ai. ² Nga Kwairiinga Le'a lo'oo nau ku kwairii 'ania famooru, ngaia te'e fa'amoori 'amooru lauta moru dau tegela na alafuunga lo'oo. Lautu 'amoe, nga tagoto'onga amooru ngaia te'e 'ola 'uri'uri mola.

³ Ni 'ola ba'ita 'e iiki na'a gila fa'ananau nau 'ania, nau ku kwaifa'ananau no'o 'ania famooru maka 'ilo'oo:

"La Jisas Kraes ngaia 'e mae no'o fana lafulana nga rianga adauru, 'ilaka'u na'a nga Girigiringa Abu lo'oo 'e iiria.

⁴ Ma gila kwaiatoa, ma God ka tata'ea fana mooringa na nga oruna ma'e gani, 'ilaka'u nga Girigiringa Abu laka'u 'e iiria.

⁵ Ma ngaia ka faata'i fala Pita 'e sui ma fana akwale'e wane ma ruaai ni Kwairiinga aana.

⁶ Ma te'e alata ngai la'u mola,

ngaia 'e faata'i fana ta'a 'e aula riu-
fia nima tangale'e wane ni lekanga
aana no'ona.

Ma aulalaga gila moori mola 'ua lo'oo,
tafe'ua tani gula ni ai ngaa'i gila mae
'ua no'o.

⁷ Ma ngaia ka faata'i fala Jemes,
ma 'i buri ngaia ka faata'i la'u fana nga
Ta'a ni Kwairiinga aana te'efou."

⁸ Ma 'ita'ilai, ngaia ka faata'i la'u fagu
na'a 'inau ku 'ilaka'u no'o wela na ngaia
'e futa na alata 'ame to'omia 'ani futa ai.
⁹ 'I'oo su'aai 'inau wane ku lau wado na nga
Ta'a ni Kwairiinga, mai naku 'ame to'omia
fana soelagu 'ania nga Wane ni Kwairi-
inga, suria 'inau ku malate'ote'o na nga
ta'a na God. ¹⁰ Ma gwa'a 'ani 'ilo'oo, nau
lo'oo nga Wane ni Kwairiinga, suria God
ne'e firi nau tofunu nga kwailaeta'afinga
aana. Ma nga kwailaeta'afinga aana ngaia
'e sia fusi mola suria 'inau ku taunga'i
tegele 'e iiki riufia tani Wane ni Kwairi-
inga ngaa'i. Te'i nau 'i talagu ku 'ame
taunga'i na taunga'inga lo'oo, tofunu God 'e
kwaimange'eni nau, ma ka booni nau fana
'inau 'aku taunga'i fana. ¹¹ Ma lauta nau
ku taunga'i, 'amoe ma Wane ni Kwairiinga
ngaa'i gila taunga'i, 'ameru te'efou meru
kwairii 'ania te'e Kwairiinga Le'a momola.
Ma nga lo'oo moru tagoto'o no'o ai.

Nga tata'enga fa'asia maenga

¹² Aia, 'imeeru meru ka fa'ananaua
mooru suria na God 'e ta'ea no'o la Jisas
Kraes fa'asia nga maenga. Ma 'utaa lo'oo
tani ai amooru iiria God ngaia 'esia tata'ea
la'u nga wane 'e mae no'o? ¹³ Lauta ngaia
'ato no'o God 'ani tata'ea nga ta'a na'a gila
mae 'ua no'o, 'ino'ona la Jisas Kraes la'u
mola 'e sia tata'e mola. ¹⁴ Ma lauta la Jisas
Kraes ngaia 'ame tata'e no'o fa'asia nga
maenga, nga kwaifa'ananaunga ameeru
ngaia 'ola 'uri'uri mola, ma nga tagoto'onga
mooru 'ola 'uri'uri la'u mola. ¹⁵ Ma 'ola
ngaa'i la'u, lauta la Jisas Kraes ngaia 'ame
tata'e no'o, nga alafuunga ameeru suria
God ngaia kotonga lo'oo mola, suria meeru
meru kwairii 'ania na'a God 'e tata'ea la
Jisas Kraes fa'asia nga maenga. Tafe'ua
ma lauta God 'ame tata'ea nga ta'a na gila
mae no'o, ngaia 'esia tata'ea mola la Jisas

Kraes. ¹⁶ Suria lauta ngaia 'ame wada'u
fana ta'a gila mae 'ua no'o 'agila tata'e
la'u, 'ino'ona ma la Jisas Kraes ngaia 'esia
tata'e mola fa'asia nga maenga. ¹⁷ Ma lauta
God 'ame tata'ea la Jisas Kraes, 'ino'ona
ma tagoto'onga 'amooru ngaia 'ola 'uri'uri,
ma moru nana'i 'ua 'ubulana nga rianga
amooru. ¹⁸ Ma ka 'ilo'oo la'u mola, nga
ta'a na'a gila tagoto'o ala Jisas Kraes ma
gila ka mae no'o, gila 'ame to'o no'o na
mooringa firi. ¹⁹ Ma lauta ni 'ola le'a
lo'oo ala Jisas Kraes 'e nana'i adauru na
alata lo'oo goru nana'i fofona fanua lo'oo 'i
wado, ma dauru goru to'omia fana 'agoru
kwaimanadai iiki riufia ta'a te'efou.

²⁰ Tafe'ua ma 'agoru su'a le'a ai na God
'e tata'ea no'o la Jisas Kraes fa'asia nga
maenga. Ngaia lo'oo, dauru 'agoru su'a
la'u mola ai na'a God te'e tata'ea dauru la'u
mola. ²¹ Nga ta'a te'efou gila mae, tofunu
te'e wane lo'oo la Adam. Ma ka 'ilo'oo la'u
mola, God te'e tata'ea dauru tofunu te'e
wane ngai la Kraes. ²² Nga ta'a lo'oo te'efou
gila mae, tofunu adauru nga orioritana la
Adam na'a nga wane eteeta. Ma ka 'ilo'oo
la'u mola, God te'e tata'ea dauru te'efou
fana mooringa, tofunu adauru goru lado
fe'enia la Jisas Kraes. ²³ Mai dauru tagoru
leka no'o suria alata aana. God 'e tata'ea
la Kraes 'i na'o. Mai dauru nga ta'a ala
Kraes, God te'e tata'ea dauru na alata la
Jisas Kraes 'ani ori mai. ²⁴ Ma burina, fe'e
gani 'ita'i te'e nigi mai. La Jisas Kraes te'e
tagale'enia nga maarimae aana na'a gila
ba'ita, ma gila ka to'o na nga tegelangaa,
mai ngaia te'e kwatea no'o foufounga fana
Mama'a aana God. ²⁵ Suria la Jisas Kraes
te'e ba'ita leleka maka nigi na alata na
ngaia te'e talariufia nga maarimae aana
te'efou, ma ka aruga fana 'agila nana'i olo-
fana tegelangaa aana. ²⁶ Ma nga maari-
mae 'ita'i na'a ngaia te'e malangadaa no'o
na maenga. ²⁷ Suria nga Girigiringa Abu
laka'u 'e iiria, "God 'e arua no'o ni 'ola lo'oo
te'efou olofana tegelangaa aana."☆ Tafe'ua
ma adauru 'agoru su'aai God 'e sia arua
ngaia talana 'i olofana tegelangaa ala Jisas
Kraes, suria God 'i talana 'e arua no'o ni 'ola
lo'oo te'efou 'i olofana tegelangaa ala Jisas
Kraes. ²⁸ Ma 'i burina ni 'ola lo'oo te'efou 'e

nana'i no'o 'i olofana tegelangaa ala Kraes, nga Wela ala God, ngaia talana la'u mola te'e arua ngaia 'i talana olofana God ne'e kwatea no'o tegelangaa fafia ni 'ola lo'oo te'efou. Ma nga alata no'ona, God te'e ba'ita fafia afirina 'ola te'efou.

²⁹ Aia, tani ta'a ngaa'i gila naruabu fana kwaibooninga na ta'a na gila mae no'o. Gila naruabu 'ilo'oo, suria gila su'a le'a ai na God te'e tata'ea no'o ta'a na'a gila mae 'ua. Lautu God 'ame tata'ea nga ta'a na'a gila mae 'ua, fe'ua na'a gila naruabu 'ilo'oo? ³⁰ Aia, ma ameeru Ta'a ni Kwairiinga la'u mola, gwa'a ni 'ola aula lo'oo 'e irito'ona fana kwa'i lameeru, ameeru meru foule'enia la Kraes. Lautu meru 'ame su'ana God te'e tata'e meeru, 'ato fameeru fana 'ameru 'uri fana aeg-lana nga taunga'inga lo'oori. ³¹ Ta'a goru futa, ngaia 'e kwala'imori, na fe'e gani lo'oo te'efou mola, ta'a gila irito'ona fana kwa'i ladauru. Ngaia 'e kwala'imori la'u mola, nau ku aile'a suria nga tagoto'onga 'amooru ala Jisas Kraes nga Alafa adauru. ³² Nau ku daria 'ato'atolanga ba'ita 'i lo'oo 'i Efesas, suria nga maarimae agu lo'oo gila 'ilaka'u ku'ito lego, ma gila ka siria kwa'ilagu. Lautu 'inau ku 'ame fito'o na God ne'e tata'ea ta'a fa'asia nga maenga, naku sia 'uri mola fana lekanga 'ubulana 'ato'atolanga 'ilo'oo. Ma lautu God 'ame tata'ea ta'a fa'asia nga maenga, 'e le'a mola fana 'agoru lo'o suria nga alafuunga laka'u 'ilo'oo,

“Agoru keto ba'ita, ma 'agoru go'u ba'ita, suria ngaia 'ame aburu no'o ma goru ka mae la'u mola.”

³³ Aia, moru sia alamia ta'a 'agila kotofi 'amooru. Lautu 'amooru lado fe'enia nga ta'a 'e ria no'ona, tamoru 'ilaka'u la'u mola 'igila. ³⁴ Moru manata 'ani odo, ma moru ka bulota'i fa'asia nga rianga amooru. Suria 'inau ku su'aai tani wane amooru gila 'ame su'a 'ua na God, ma ngaia 'e to'omia 'amoru maila tofunu nga 'ola lo'oori.

Nga labe dauru te'e fooru na alata God 'ani tata'ea adauru

³⁵ Aia, bala tani ta'a ngaa'i gila kwaiorisi 'ilo'oo, “Ilo'oo ma God te'e tata'e 'utaa na ta'a lo'oo gila mae? Ma nga labe'e

wane 'utaa na'a tagila to'o ai?” ³⁶ Aia, nga lamadu'aanga 'e 'ilo'oo: Nga kwaiorisinga lo'oo 'e kakakula iiki. Manata suria nga lode 'ola lo'oo 'i'oo kirua. Ngaia te'e mae sui ma te'e moori la'u. Ma nga kwaiatolana labe'e wane lo'oo 'e 'ino'ona la'u mola. ³⁷ Nga 'ola na'a 'i'oo kirua 'ola nga lode 'ola lo'oo mola. Bala lodona ta witi 'amoe ma ta 'ola matari ngaa'i, tafe'ua ma dauru goru su'a le'a mola na ngaia 'ame arua 'ua nga labe'e 'ai kwala'imori. ³⁸ Tafe'ua ma alata ngaia 'e bila'o, God te'e kwatea lode 'ola ma nga labe 'ola ne'e madafia fai. Ma God 'e siria lodona 'ola lo'oo 'ani to'o na labe 'ola aana.

³⁹ Ma ka 'ilo'oo la'u mola na labe'e wane lo'oo na'a God 'e launge'eniga, suria gila 'ame toto'o te'efou. Nga ta'a, ma nga boo, ma nga langasi, ma nga ii'a, nga noniga 'e matari'a te'efou.

⁴⁰ Ma God 'e launge'enia ni 'ola 'e aula fofona fanua lo'oo 'i wado ma 'ubulana lalo la'u mola, ma gila ka aga 'e le'a te'efou. Ma ni 'ola ngaia 'e launge'eniga 'ubulana lalo, gila to'o na kwanga'anga kwaitatari'a fa'asia ni 'ola lo'oo fofona fanua lo'oo 'i wado. ⁴¹ Suria nga sisina 'e to'o la'u mola na kwanga'anga aana 'i talana, ma nga singari ka to'o la'u mola na nga ta kwanga'anga aana. Ma nga buruburu ka to'o na nga kwanga'anga matari'a.

⁴² Ma ngaia te'e 'ilo'oo la'u mola na alata God 'ani tata'ea nga ta'a na'a gila mae no'o. Na alata nga ta'a gila mae, gila kwaiatoa no'o noniga, ma ngaia te'e si'ini no'o. Ma nga alata God te'e tata'ea, nga labe'e wane fooru ngaia te'e nana'i firi no'o. ⁴³ Ma nga alata gila kwaiatoa nga labe'e wane 'ubulana wado, ngaia 'ame aga le'a no'o maka 'ame tegela no'o. Tafe'ua ma na alata God te'e tata'ea, ngaia te'e bulosia fana nga labe'e wane ne'e aga le'a ma ka tegela'a. ⁴⁴ Ma nga noni dauru na'a gila kwaiatoa 'ubulana wado, ngaia na'a labe'ewane na fanua lo'oo 'i wado. Ma alata God te'e tata'ea dauru, tagoru to'o na nga labe'ewane fooru ne'e to'omia fana to'orunga 'i Langi. Suria lautu goru to'o na labe'ewane ne'e to'omia fana to'orunga 'ubulana fanua lo'oo 'i wado, tagoru to'o la'u mola na labe'ewane ne'e to'omia fana to'orunga 'i Langi.

⁴⁵ Suria nga Girigiringa Abu laka'u 'e fata 'ilo'oo, "Nga wane eteeta na'a latana la Adam, God 'e arua 'ani moori."✧ Aia, ma la Kraes na'a goru fa'alata 'ania "Adam 'i'isi," ngaia 'e matari'a suria ngaia na'a Anoe 'ola ne'e kwatea nga mooringa fooru. ⁴⁶ Nga labe'ewane fooru ngaia 'e sia lau mola 'ua, suria dauru goru momoori 'ua fofona fanua lo'oo 'i wado sui mai dauru tagoru bi'i moori 'i langi. ⁴⁷ Ngai lo'oo, nga Adam eteeta, God 'e launge'enia 'ania nga wado fofona fanua lo'oo 'i wado. Ma nga ruana Adam, la Kraes, 'e leka mai fa'asia 'i langi. ⁴⁸ Ma nga ta'a na'a gila nana'i fofona fanua lo'oo 'i wado, gila to'o na nga labe'e wane ne'e 'ilaka'u la Adam laka'u God 'e launge'enia 'ania wado. Ma nga ta'a na'a gila nana'i langi, gila to'o na nga labe'e wane ne'e 'ilaka'u la Kraes lo'oo ngaia 'e leka mai fa'asia 'i langi. ⁴⁹ Na alata lo'oo, nga labe dauru 'e 'ilaka'u nga labena la Adam laka'u God 'e launge'enia 'ania wado. Tafe'ua ma, nga labe'ewane fooru adauru te'e 'ilaka'u no'o nga labena la Kraes ne'e leka mai fa'asia 'i langi.

⁵⁰ Aia, fu'uwane goru futa, labe dauru 'e to'o na mariko fe'enia 'abu, ngaia 'ame to'omia fana 'agila ru'u 'ubulana Foufounga na God. Ma nga labe 'ola ne'e su'asuria 'ani mae mola, ngaia 'ato 'ani to'o na mooringa firi.

⁵¹ Aia, moru longo madi fana nga alafu-unga agu, suria 'inau ku kwairii 'ania nga 'ola 'e nagwa. Ta'a na gila tagoto'o, tani ai aga gila sia mae mola. Tafe'ua ma God te'e bulosi 'adauru te'efou. ⁵² Ma ni 'ola lo'oo te'e lau 'afe'aferu mola, 'ilaka'u nga kwangakwanga 'usia maada. Na alata God 'ani ufa nga bungu na fe'e gani 'ita'i fana fanua lo'oo 'i wado, 'e sui mai ngaia bi'i tata'ea nga ta'a na gila tagoto'o na gila mae te'efou no'o, fana gila sia mae la'u. Ma tani ta'a ngai adauru lo'oo gila 'ame mae 'ua, God te'e bulosi 'adauru fana 'agoru to'o na nga labe'e 'ola fooru. ⁵³ Ma nga labe 'ola ne'e su'asuria 'ani mae maka si'ini, God te'e bulosiga fana 'agila momoori firi. ⁵⁴ Na nga alata God 'e bulosia nga labe dauru, goru sia mae la'u. Ma ngaia 'e fa'ato'oa nga

Girigiringa Abu laka'u 'e iiria, "God 'e riufia no'o maenga, ma nga maenga 'e sui no'o!"✧

⁵⁵ "Nga maenga 'ame talo riufia no'o.

Ma ka 'ato no'o fana maenga 'ani kwatea nga nonifiinga."✧

⁵⁶ Tofuna rianga na ta'a gila agea, ngai lo'oo gila maeria. Gila mae tofunu gila 'ame lo'o suria nga tagi ala God. ⁵⁷ Tafe'ua ma dauru goru baatafea God, suria ngaia 'e agea goru riufia tegelangaa na maenga tofunu Alafa adauru la Jisas Kraes.

⁵⁸ Ngaia lo'oo, fu'uwane goru futa 'amooru fa'ategela nga tagoto'onga amooru, ma amoru ula tegela. Ma amoru taunga'i tegela furifuri na nga taunga'inga 'amooru fana Alafa, suria 'amooru moru su'aai taunga'inga 'amooru fana nga Alafa ngaia 'ame fusi.

16

Nga bata fana kwaibooringaa na ta'a 'i Judea

¹ Aia, 'inau ku du'aa no'o nga kwaioringa 'amooru suria nga bata laka'u moru ogua fana kwaibooringa na nga ta'a na gila tagoto'o laka'u gila nana'i 'i Judea. Nau ku siria amoru agea nga 'ola lo'oo nau ku iiria kau fana ta'a na gila tagoto'o 'i 'ubulana gule'e lefu 'i Galesia. ² Furifuri na Sande, ngaia le'a fana talate'e 'ai amooru 'ani sasaria 'olataa na'a ngaia te'e kwatea, ne'e to'omia nga 'olataa na ngaia 'e daria na taunga'inga aana, maka gonia leleka ma kua nigi, fa'asia 'amooru ta bi'i agea ogulana bata alata naku nigi mai te'amooru. ³ Ma nga alata nau ku nigi kau, moru firia tani wane 'agila ngaria kwakwatenga amooru fani Jerusalem. Mai nau taku giri fana nga ta'a na'ona'o na siosi no'ona 'i Jerusalem suria nga ta'a no'ona moru firiga 'agila ngaria nga kwakwatenga amooru. Ma tagila ngaria girigiringa agu fe'enia kwakwatenga amooru. ⁴ Ma lauta moru siria 'aku leka la'u mola fe'eniga fani Jerusalem, mai nau taku leka fe'eniga.

Tani mamanatanga ala Pol

⁵ Nau taku leka te'amooru 'i Korin 'i burina naku riu na nga gule'e lefu 'i Masedonia, tofuna nau ku madafia taku leka madi fani Masedonia. ⁶ Ma nga alata nau ku to'oru no'ona fe'eni 'amooru, nau taku nana'i fe'enia mooru 'ani te'e aburu sika'u ma bala 'inau taku to'oru fe'enia mooru leleka maka nigi na alata na gwaringa 'ani sui. Ma nga alata nau ku leka no'o kau, ngaia le'a ba'ita fana 'amoru kwaibooni agu na lekanga agu fani 'i fai na'a taku leka ai. ⁷ Nau ku 'ame siria mola 'aku nigi te'amooru suria te'e alata sisika mola na alata lo'oo ku riu mola. Mai nau ku siria 'aku to'oru aburu fe'eni 'amooru, lauta nga Alafa 'e alamia. ⁸ Nau ku manadaia taku to'oru 'i lo'oo 'i Efesas leleka maka nigi na fe'e gani gila fa'alata 'ania Pentakos, sui ma 'inau taku bi'i leka. ⁹ Ma gwa'a ni ta'a 'e aula na fanua lo'oo gila marimae na Kwairiinga Le'a lo'oo, nau ku to'oru 'i lo'oo, tofuna 'e wada'u fana 'aku agea nga taunga'inga ba'ita fana nga Alafa no'ona.

¹⁰ Alata la Timoti 'e nigi kau te'amooru, moru aga le'a suria, tofuna ngaia nga wane ni taunga'inga na Alafa 'ilaka'u la'u mola 'inau. ¹¹ Moru sia rio tori mola ana la Timoti. Ma nga alata ngaia 'e riu kwairiu na lekanga aana, tamoru boonia, fana ngaia 'ani ori mai 'i lo'oo te'agu. Suria nau ku mamania la Timoti fe'enia ni ta'a ngaa'i na gila tagoto'o.

¹² Aia, la Apolos nga wane ni futanga adauru, nau ku soea ngaia 'ani leka te'amooru fe'enia tani wane ni futanga adauru na gila nigi kau te'amooru. Tafe'ua ma ngaia 'e madafia ngaia 'ame le'a fana lekanga kau te'amooru na alata lo'oo. Na ta alata ngaa'i la'u, lauta 'e talawada'u fana, ngaia te'e bi'i leka kau te'amooru.

Nga alafuunga 'i'isi

¹³ Moru aga le'a, ma moru ka ula tegela na tagoto'onga 'amooru. Ma moru sia ma'u, ma moru ka ula tegela. ¹⁴ Ma ni 'ola lo'oo te'efou na'a moru agea, amoru faate'enia nga kwaimaanga 'amooru.

¹⁵ Aia, 'amoru su'aai na nga wane eteeta ne'e tagoto'o 'i lalo 'amooru 'i Gris, ngaia

na'a la Stefanas fe'enia ru'uru'ua aana. Gila taunga'i tegela'a te'efou fana kwai-booninga na ta'a na God. Ta'a ni futanga agu, nau ku soe 'amooru, ¹⁶ fana amoru lo'o suria fatalana ni wane 'ilaka'u la Stefanas, fe'enia ta'a ngaa'i la'u lo'oo gila taunga'i tegela'a 'ilaka'u 'i gila.

¹⁷ Nau ku aile'a ba'ita suria nga nigilana la Stefanas, ma la Fotunatas, ma la Akaikas fa'asia 'i Korin, suria gila nana'i fe'eni nau te'efou, gwa'i 'amooru moru 'ame wada'u fana to'orunga fe'eni nau. ¹⁸ Gila booni nau ma kua malale'a 'ilaka'u la'u mola na gila agea 'amooru. Mooru faate'enia nga iiri ba'itangaa 'amooru fana ni wane 'ilo'oo.

¹⁹ Aia, nga ta'a na gila tagoto'o 'ubulana gule'e lefu 'i Eisia, gila kwatea kau nga alafuu le'ale'anga aaga famooru. Ma la Akuila ma noni aana ni Prisila fe'enia nga ta'a na'a gila ogu 'ubulana 'ifi agaa'a fana fo'anga, gila te'efou gila kwatea la'u mola kau nga baole'anga aaga famooru. ²⁰ Ma nga ta'a na'a gila tagoto'o te'efou gila nana'i 'i lo'oo, gila la'u mola na'a gila kwatea baole'anga aaga famooru.

Aia, ma amooru te'efou tamoru alafuu le'a* famooru kwairiu, na alata moru agasi 'amooru.

²¹ 'I nau la Pol 'i talagu, nau ku giria kau baole'anga agu lo'oo 'ania nimagu.

²² Ma lauta ta wane ngaia 'ame kwaimaa fana nga Alafa, nau ku siria God 'ani kwatea kwa'ikwa'inga fana.

Mai nau ku siria iiki fana nga Alafa la Jisas 'ani ori no'o mai.

²³ Nau ku fo'a fana nga Alafa adauru la Jisas 'ani laeta'afia mooru.

²⁴ Mai 'inau ku kwaimaa famooru tofuna la Jisas Kraes.

* **16:20** Na alafuunga na Grik, verse lo'oo 'e iiria 'Kwatea nononga na kwaimaanga alata mooru agasia mooru kwairiu.' Nga falafala na nga Jiu, ngaia to'omia fana 'ani fata le'ale'a na wane matari 'ania nga nono'inga na babarina.

2 Korin Nga Ruana Girigiringa ala Pol Fana Siosi Lo'oo 'i Korin

La Pol 'e giria girigiringa lo'oo fana ta'a 'i Korin alata ngaia 'e leka na oruna lelekanga aana. Tani ta'a na siosi 'i Korin, gila ogaria fala Pol tofunu nga girigiringa na'a ngaia 'e giria faga 'i na'o. La Pol 'e siria 'ani fa'aodoa 'ola te'efou maka nana'i le'a fe'enia ta'a te'efou na siosi.

Nga 'ola ngaa'i la'u, tani ta'a ni kwaifa'ananaunga 'e 'ame to'o gila iiria la Pol 'e kotofia ta'a 'i Korin, tofunu la Pol 'e iiria ngaia te'e leka te'aga, ma ngaia 'ame nigii mola. Ma gila ka iiria na'a ngaia Wane ni Kwairiinga kwala'imori ala Jisas Kraes 'amoe.

Nga ta'a kwaifa'ananaunga 'e 'ame to'o lo'oori, gila agea 'ola 'e aula fana ngadalana tegelangaa ala Pol 'i Korin, fana ta'a 'agila alafafiga na'a gila 'i talaga ta'a na'ona'o fana ta'a 'i Korin, ma 'agila ngaria bata 'e aula fana kwaifa'ananaunga aaga.

'Ubulana girigiringa lo'oo, la Pol 'e lamadu'aa kotonga 'e aula lo'oori. Ma nga girigiringa lo'oo 'e alafuu 'e iiki mola suria la Pol 'i talana, ma suria nga nonifiinga aana, ma manata 'abelongaa aana fana ta'a na God. Ngaia 'e faate'enia na'a ngaia 'e taunga'i fana God 'ania mangona te'efou.

Ni 'ola taringa'i 'ubulana buka lo'oo:

Taunga'inga ala Pol fana ta'a gila tagoto'o 'i Korin (1:1–7:16)

Ogunga fana boonilana ta'a 'i Jerusalem (8:1–9:15)

La Pol nga Wane ni Kwairiinga kwala'imori (10:1–13:13)

¹ Nau la Pol, nga Wane ni Kwairiinga ala Jisas Kraes suria nga kwaisiriinga na God. Nau fe'enia la Timoti nga wane goru futa, mee'e mele giri kau famooru nga ta'a na God lo'oo moru to'oru 'ubulana ma'e fanua ba'ita 'i Korin, ma fana ta'a na God te'efou la'u mola lo'oo gila to'oru 'ubulana gule'e lefu 'i Gris.

² Nau ku fo'a te'ana God nga Mama'a adauru ma nga Alafa la Jisas Kraes 'ani kwatea kwailaeta'afiinga ma aloalanga famooru.

La Pol 'e baatafea God

³ Goru baatafea God nga Mama'a ala Jisas Kraes nga Alafa adauru. God na'a nga Mama'a ne'e kwaimanadai fadauru, ma ngaia ne'e gwa'oa manata ladauru te'efou. ⁴ God 'e gwa'oa manata ladauru alata goru to'o na nga ato'atolangaa, fana 'agoru gwa'oa la'u mola manatalana ta'a ngaa'i na'a gila daria 'ato'atolanga. Goru to'omia fana gwa'olana ta'a, tofunu nga kwaigwa'oiinga lo'oo God 'e kwatea fadauru. ⁵ Goru daria nonifiinga 'e aula 'ilaka'u no'o la Jisas Kraes 'e nonifii. Tafe'ua ma God 'e gwa'o 'adauru 'e ba'ita la'u mola 'ilaka'u na ngaia 'e gwa'oa la Jisas Kraes. ⁶ Mai 'imeeru meru nonifii, fana booni lamooru fana 'amoru ngaria mooringa firi lo'oo. Na alata meeru nonifii, God 'e gwa'oa manata lameeru, mai 'imeeru meru ka gwa'o 'amooru la'u mola, ma meru ka fa'ategela 'amooru. Ma nga 'ola lo'oo 'e kwaibooni 'amooru fana 'amoru akiaki'a na alata moru riu na nonifiinga 'ilaka'u la'u mola meru riu to'ona. ⁷ Mai 'imeeru meru tagoto'o na'a tamooru ula ngasi na nga tagoto'onga amooru, tofunu meeru su'a no'o ai na nga alata moru riu to'ona nonifiinga 'ilaka'u la'u mola na'a meru riu to'ona, mala God te'e gwa'o 'amooru, 'ilaka'u la'u mola na ngaia 'e gwa'o 'ameeru.

La Pol 'e daria ato'atolangaa 'ubulana gule'e lefu 'i Eisia

(Wane Ni Kwairiinga 19:23-41)

⁸ Ta'a goru futa le'a, 'imeeru meru siria 'amoru su'aai na'a meeru meru daria 'ato'atolanga ba'ita alata meeru nana'i 'ubulana gule'e lefu 'i Eisia. Na alata no'ona, 'imeeru meru madafia iiria tameru mae no'o, suria nga 'ato'atolanga no'ona 'e ba'ita maka iiki. ⁹ Meeru meru madafia iiria nga mooringa 'ameeru fofona fanua lo'oo 'i wado 'e gagalani 'ani sui no'o. Ma 'imeeru meru su'aai ni 'ola lo'oori 'e lau ameeru, fana 'ameru sia fito'o mola ameeru talameeru, tafe'ua ma 'ameru fito'o na God ne'e su'asuria tata'elana nga ta'a ne'e mae 'ua. ¹⁰ God 'e booni 'ameeru fana 'ameeru sia mae mola na nga 'ato'atolanga no'ona. Ma meru ka fito'o na ngaia te'e kwaibooni ameeru la'u mola,

¹¹ tofunu moru booni 'ameeru 'ania nga fo'anga 'amooru. Sui ma nga ta'a 'e aula tagila baatafea God suria gila agasia ni'ola ngaia 'e agea fameeru suria fo'anga lo'oo te'efou.

La Pol 'e odo mola alata ngaia 'e lamadu'aa lelekanga aana

¹² Ta'a ni futanga le'a, 'imeeru meru manata naunau tofunu 'imeeru meru su'a le'a no'o na'a abulongaa ameeru 'e odo ma ka kwala'imori fana nga ta'a te'efou, ma ka ba'ita famooru. Nga abulongaa ameeru 'e 'ilo'oo, 'amoe la'u suria nga su'a'olanga na ta'a, tafe'ua ma tofunu nga kwailaeta'afiinga na God fameeru. ¹³⁻¹⁴ Ni girigiringa agu famooru, gila wada'u mola fana su'anga ai, ma nau ku 'ame na'agonia. Nau ku su'aai na 'amooru 'ame su'a le'a mola na falafala ameeru na alata lo'oo. Tafe'ua ma nau ku siria 'amoru su'a le'a ameeru, fana fe'e gani nga Alafa la Jisas 'ani ori mai, 'amoru manata naunau 'ania ameeru, 'ilaka'u na'a 'imeeru meru manata naunau 'ania 'amooru.

¹⁵ Ma tofunu nau ku tagoto'o na ta-mooru manata naunau 'ania 'ameeru, nau ku madafia fana 'aku nigi te'amooru rua alata, fana 'aku kwaibooni amooru rua alata. ¹⁶ Nau ku madafia alata 'aku leka fani Masedonia, nau taku nigi kau te'amooru. Ma nga alata nau ku ori mai nau taku nigi la'u mola te'amooru, fana 'amoru kwaibooni agu na lekalagu fana gule'e lefu 'i Judea. ¹⁷ Ma gwa'i nau ku sasari fana ninginga rua alata te'amooru 'ilo'oo, 'inau ku 'ame nigi mola te'amooru. Mooru moru sia madafia iiria lo'oo manatalagu 'e lamadu'aa tofunu nau ku 'ame nigi mola te'amooru. Nau ku 'ame 'ilaka'u wane na'a ngaia 'e fata 'e 'ilo'oo, "Kiu, nau taku agea 'ola no'ona," ma buri na ngaia ka fata la'u mola 'ilo'oo, "Nau ku sia agea mola 'ola no'ona." ¹⁸ Nga fatalagu 'e kwala'imori 'ilaka'u nga fatalana God ne'e kwala'imori. Ngaia 'ame 'ilaka'u nau ku iiria, "Kiu 'amoe ma 'e 'amoe" na te'e alata momola. ¹⁹ Ma manatalana la Jisas ngaia 'ame lamadu'aa. Tafe'ua ma ngaia no'o na'a wane ne'e iiria, "Kiu, mai nau taku agea 'ino'ona," ma ngaia 'e agea no'o 'ino'ona. Ma ngaia nga wane na'a ameeru la Saelas fe'enia la Timoti, meeru foufoule'enia famooru. ²⁰ La

Kraes 'e fa'ato'oa nga fataarunga'inga ala God te'efou. Ma suria la Kraes 'e agea 'ino'ona, dauru goru baatafea God 'ilo'oo "Kiu, God 'e agea furifuri nga 'olataa na'a ngaia 'e fataarunga'i fai." ²¹ Ma la God 'e kwatea 'ameeru fe'enia mooru la'u mola, adauru goru ula tegela na tagoto'onga ala Kraes. Ma God la'u mola ne'e firia 'adauru, ²² ma ka kwatea nga Anoe 'ola Abu 'ani nana'i 'ubulana mango dauru. Nga 'ola lo'oo na me'e tooto ne'e faate'enia adauru nga ta'a na God, ma ngaia te'e agea 'ola te'efou na'a ngaia 'e fataarunga'i fai.

²³ Aia, God su'aai na nga alafuunga agu 'e kwala'imori iiki. Naku 'ame leka kau 'i na'o te'amooru 'i Korin tofunu naku 'ame siria iilanga famooru tofunu ni 'ola laka'u moru agea. ²⁴ Meeru meru 'ame siria na'a 'ameru ba'ita fafia moru 'ania su'unge'eni lamooru na 'olataa na'a moru tagoto'o ai. Suria ameeru meru su'asuria nga tagoto'onga 'amooru ala Jisas 'e tegela no'o. Tafe'ua ma 'imeeru meru siria 'ameru kwaibooni 'amooru, fana 'amoru aile'a.

2

¹ Alata laka'u 'e sui kau nau ku nigi te'amooru, ma kua iila famooru, ma naku launge'eni 'amooru moru kwaimanadai. Ngaia na'a, nau ku manata tegela fana 'aku sia leka mola kau te'amooru, tofunu 'inau ku 'ame siria 'amoru kwaimanadai la'u. ² Ma lauta nau ku kwatea mooru moru kwaimanadai, 'ino'ona ma ni dai na te'e fa'abaole'a nau? Te'efuta wane 'amoe no'o. ³ Ngaia na'a, naku 'ame leka kau te'amooru, tafe'ua mai nau ku giri kau famooru fana fa'aadolana tani ai amooru madi. Suria ngaia 'ame le'a lauta mooru kwaimanadai fagu alata nau 'aku nigi te'amooru, suria ngaia to'omia fana 'amoru fa'aile'a nau. Nau ku fito'o na'a mooru moru lo'o no'o suria nga 'ola nau ku giri suria, ma nau taku aile'a, ma 'amooru te'efou tamoru aile'a la'u mola. ⁴ Alata laka'u nau ku giri kau famooru, nau ku kwaimanadai ba'ita, ma ka'o 'i maagu 'e afe suria nga kwaimanadainga ba'ita na manatalagu. 'Inau ku 'ame giri kau famooru fana 'amoru kwaimanadai, tafe'ua mai nau ku giri kau fana 'amoru su'aai, na nga kwaimaanga agu 'e ba'ita famooru te'efou.

La Pol 'e 'olafanataa na te'e wane ne'e abulo 'ame le'a

⁵ Aia, ma fana nga wane ne'e abulo 'ame le'a, ngaia 'ame kwate nau 'aku kwaimanadai 'e iiki, tafe'ua ma ngaia 'e launge'enia mooru moru kwaimanadai la'u mola. Tafe'ua, nau ku 'ame siria 'aku iiria ni 'ola 'e aula fana fata ngadalana wane lo'oo. ⁶ Ngaia le'a no'o tofuna ta'a 'e aula amooru moru kwate no'o kwa'ikwa'inga fana. ⁷ Ma nga alata lo'oo, 'e le'a fana 'amoru 'olafanataa no'o ana, ma moru ka fa'ategelaa manatalana, fa'asia ngaia ta kwaimanadai ba'ita, ma ka ori fa'aburi. ⁸ Ngaia na'a, nau ku soe 'amooru fana 'amoru faate'enia na'a moru kwaimaa kwala'imori fana.

⁹ Du'ana 'olataa laka'u nau ku giria kau 'i na'o 'i suria, nau ku siria 'aku irito'o mooru, fana 'aku su'aai lauta moru lo'o suria nga alafuunga tegela'a lo'oo agu te'efou. ¹⁰ Ma lauta mooru moru 'olafanataa na te'efuta wane, 'inau ku 'olafanataa la'u mola ana. Ma lauta wane 'e agea 'ola 'e ria agu, nau ku 'olafanataa ana 'i maana la Kraes, fana 'aku booni 'amooru. ¹¹ Mai nau ku siria 'aku 'olafanataa ana, fa'asia la Saetan eta riufia dauru. Suria dauru goru su'aai na'a manatalana 'ame le'a.

Taunga'inga na fanua 'i Troas

¹² Alata nau ku nig'i Troas ✧ fana kwairi-
inga 'ania Kwairiinga Le'a suria la Jisas Kraes, nau ku agasia nga Alafa 'e 'ulasia sinamaa fameeru fana 'ameeru taunga'i 'i no'ona. ¹³ Ma gwa'a 'ani 'ino'ona, nau ku manata abelo ba'ita, suria naku 'ame daria wane goru futa la Taetas, wane laka'u ne'e to'o na kwairiinga suri 'amooru. Ngaia na'a nau ku alafuu ni gwalonga na ta'a 'i Troas, mai nau ku leka no'o fani 'i Masedonia fana 'aku daria la Taetas.

Nga taunga'inga ala Pol

¹⁴ Aia, nau ku baatafea God suria ngaia 'e talai 'adauru 'ubulana leka kwairiunga ala Kraes 'i na'ona na ta'a te'efou 'ilaka'u wane ne'e riufia fununga. Ma God 'e kwai-booni adauru fana kwaifoula'i 'ania nga kwairiinga suria la Jisas Kraes na fanua

no'ona te'efou. Ma nga kwairiinga lo'oori, ne'e 'ilaka'u nga 'ola 'e si'ini le'a ne'e leka suria ni fanua te'efou.* ¹⁵⁻¹⁶ Alata goru kwairii 'ilo'oo suria la Jisas Kraes, dauru goru 'ilaka'u nga 'ola ne'e si'ini 'e le'a ne'e kwate aile'anga fana God. Ma 'ola na'a si'inilana 'e le'a lo'oo na nga Kwairiinga Le'a lo'oo ne'e leka 'ubulana fanua te'efou. Ma nga ta'a na'a gila to'o na mooringa firi, nga Kwairiinga Le'a 'ilaka'u nga 'ola ne'e si'ini 'e le'a ne'e ngaria mai nga mooringa firi faga. Ma nga ta'a na'a gila ngaria kwa'ikwa'inga fa'asia la God, nga Kwairi-
inga Le'a lo'oo 'e 'ilaka'u no'o nga 'ola 'e si'ini 'e ria ne'e kwa'iga 'agila mae.

Aia, ngaia 'e aga 'ilaka'u te'efuta wane 'ame to'omia fana 'ani agea taunga'inga lo'oo. ¹⁷ Ma 'imeeru meru 'ame 'ilaka'u nga ta'a 'e aula na'a gila kwairii 'ania nga fatalana God fana 'agila dari bata 'ania. Tafe'ua ma 'imeeru meru foulange'enia nga Kwairiinga Le'a lo'oo, suria God ne'e ale 'ameeru. Ma 'imeeru meru alafuu kwala'imori furifuri. Meru alafuu 'ania tegelangaa ala Jisas Kraes. God 'e su'a na ni 'ola te'efou lo'oo meru agea.

3

Nga fataarunga'inga fooru na Anoe 'ola Abu

¹ Fe'ua? Alata meru alafuu 'ilo'oo, mooru moru madafia iiria meeru irito'ona fana iiri ba'ita 'ameeru talameeru? 'Amoe no'o. 'Ameeru meru 'ame bo'obo'o fana tani wane matari'a 'agila giri suri 'ameeru fana 'amooru su'aai na'a meeru ta'a ni taunga'inga na God. Ma ameeru meru 'ame bo'obo'o fana 'amoru giri suri 'ameeru fana tani ta'a kwaitatari ngaa'i amoru. Tani ta'a kwaitatari'a ngaa'i gila age 'ilo'oo, tafe'ua mai 'ameeru 'amoe. ² 'Amooru no'o ne'e 'ilaka'u nga girigiringa na mooru giria na mooringa ameeru, tofuna nga tagoto'onga 'amooru 'e faate'enia fana ta'a te'efou na'a ameeru Ta'a ni Kwairiinga kwala'imori. ³ Ma nga tagoto'onga 'amooru ne'e 'ilaka'u nga girigiringa ne'e faate'enia taunga'inga ameeru 'e kwala'imori. Ma la Jisas Kraes

✧ **2:12** Wane Ni Kwairiinga 20:1 * **2:14** Ngaia 'e 'ilaka'u nga kiingi 'e talariufia marimae aana na fununga. Ngaia 'e talaia nga ta'a ni fununga aana fe'enia ta'a na ngaia 'e lauga mai na fununga. Ma ta'a ngaa'i gila do'ofia ni 'ola si'ini 'e le'a fana fa'aba'italana nga wane ba'ita aga.

'e giria girigiringa lo'oo fofona manata lamooru. Ma ngaia 'ame giria 'ania oongo bobola'a fana giringa, tafe'ua ma 'ingaia giria mola 'ania Anoe 'ola na God ne'e moori. Ma ngaia 'ame giri 'i fofona nga fou 'ilaka'u nga tagi lo'oo la God 'e kwatea fala Moses, tafe'ua ma 'ingaia girigiri 'ubulana mango mooru.

⁴ Ameeru meru tagoto'o na ni 'ola lo'oori 'e kwala'imori, tofuna 'imeeru meru fito'o ana God tofuna la Kraes. ⁵ Ameeru meru 'ame iiria na'a meeru to'omia fana taunga'inga lo'oori tofuna ameeru talameeru. Tafe'ua ma God ne'e kwatea 'ingaia 'e wada'u fameeru fana taunga'inga fana. ⁶ God ne'e kwaibooni 'ameeru, fana 'ameru to'omia kwaifa'ananaunga suria nga fataarunga'inga fooru aana. Ma nga fataarunga'inga fooru lo'oori, ngai 'amoe la'u suria daunga suria tagi ala Moses, tafe'ua ma suria daunga suria falafala na Anoe 'ola Abu. Suria nga tagi 'e kwatea mola maenga, tafe'ua ma nga Anoe 'ola Abu 'e kwatea mooringa firi.

⁷ Mai na'o, na alata God 'e giria nga tagi fofona nga me'e lobe'e fou, nga kwangakwanganga na God ngaia sinasinalo'a, ma maana la Moses ka sinasinalo'a suria nga kwangakwanganga na God. Gwa'a nga sinasinalo'anga maana la Moses 'e 'amoe no'o fa'asia, ngaia 'e 'ato no'o fana ta'a 'i Jiu 'agila aga fana nga maana la Moses. Aia lauta nga tagi ne'e kwatea maenga 'e nigi 'ania kwangakwanganga 'ilo'oo, ⁸ 'ino'ona ma nga kwangakwanganga na taunga'ilana Anoe 'ola Abu 'ingaia ba'ita 'e iiki maka riufia no'o. ⁹ Ma lauta nga Tagi ne'e kwatea maenga 'e nigi 'ania kwangakwangana na God, 'ino'ona ma nga fataarunga'inga fooru ne'e kwatea adauru 'e odo 'i maana God, ngaia to'o na kwangakwanganga ba'ita maka iiki. ¹⁰ Ma nga alata lo'oo, nga kwangakwanganga na Tagi ngaia 'e 'ilaka'u nga 'ola 'uri'uri mola, suria nga fataarunga'inga fooru lo'oo 'e ba'ita maka iiki. ¹¹ Nga tagi 'e leka mai fe'enia nga kwangakwanganga na ngaia ka sui mola. Tafe'ua ma kwangakwanganga na nga fataarunga'inga fooru lo'oo ngaia 'e ba'ita tofuna ngaia 'e nana'i firi.

¹² Ma suria goru fito'o na nga fa-

taarunga'inga fooru lo'oo, ngaia ne'e kwatea ma 'imeeru meru 'ame ma'u fana kwaifoula'inga famooru. ¹³ Meeru 'ame 'ilaka'u la Moses laka'u ne'e ruu fafia nga maana, fana nga ta'a 'i Jiu gila sia agasia mola nga sinasinalo'anga laka'u 'i maana 'ani sifo fa'asia nga maana. ¹⁴ Ma 'i na'o mai, nga mangoga ta'a 'i Jiu 'e ngasi. Ma nga alata lo'oo la'u mola, alata gila idumia nga Girigiringa Abu, ngaia 'e 'ilaka'u gila ruu fafia manatalaga 'ania me'e ruu 'ilaka'u la Moses 'e ruu fafia maana, suria 'e 'ato no'o 'agila su'asuria nga 'ola kwala'imori. Ni dai ne'e tagoto'o ala Jisas Kraes, God te'e lafua nga 'ola ne'e ruu fafia nga manatalana.

¹⁵ Gwa'a 'i tala'ina lo'oo, alata gila idumia nga Tagi ala Moses, manatalaga 'e boko. ¹⁶ Tafe'ua ma ni dai ne'e bu'ota'i te'ana nga Alafa, nga Alafa te'e lafua nga 'ola ne'e ruu fafia nga manatalana. ¹⁷ Ma nga Alafa ma nga Anoe 'ola Abu, gaa'a gala te'e 'ola mola. Ma lauta ta wane 'e to'o no'o na nga Anoe 'ola Abu 'i 'ubulana mangona, ngaia 'e rubea no'o fa'asia tegelangaa na Tagi mariana. ¹⁸ Ma maa dauru, te'efuta 'ola 'ame ruu no'o fafia, ngaia te'e faate'enia nga kwangakwanganga na nga Alafa. Ma nga Anoe 'ola na Alafa 'e bulosi 'adauru leleka ma goru ka 'ilaka'u nga Alafa adauru ma dauru goru ka faate'enia la'u nga kwangakwanganga aana.

4

Taunga'inga ala Pol

¹ Tofuna nga kwaimanadainga na God fameeru, ngaia 'e ale 'ameeru fana agelana nga taunga'inga lo'oori fana kwaifoula'inga 'ania Kwairiinga Le'a lo'oo. Ngaia lo'oo, 'imeeru meru sia noto mola fa'asia kwaifoula'inga lo'oo. ² Ma 'imeeru meru sia agea mola ni 'ola ni mailanga ne'e nagwa. Ma 'imeeru meru 'ame koto, ma 'imeeru meru sia bulosia mola nga fatalana God. God 'e su'aai na'a 'imeeru meru kwairii 'ania ni 'ola kwala'imori fana nga ta'a te'efou 'agila fito'o na taunga'inga ameeru. ³ Lauta nga Kwairiinga Le'a lo'oo meru kwairii 'ania 'e 'ato no'o fana su'anga ai, 'ino'ona ma ngaia 'e 'ato no'o fana nga ta'a lo'oo 'agila ngaria nga mooringa firi

lo'oo. ⁴ Gila 'ame tagoto'o, suria la Saetan ne'e alafa na fanua lo'oo 'i wado ngaia 'e bokosia nga manatalaga. Ngaia 'e ruiga no'o fana gila sia agasia mola nga lalanga ne'e leka mai fa'asia nga Kwairiinga Le'a lo'oo suria nga kwangakwanganga ala Jisas Kraes na nga nununa God.

⁵ Meeru meru 'ame kwaifoula'i 'ania 'imeeru talameeru. Tafe'ua ma 'imeeru meru kwaifoula'i 'ania la Jisas Kraes nga Alafa. Ma ameeru nga ta'a ni taunga'inga ala Jisas na ngaia 'e ale 'ameeru fana kwai-booninga amooru. ⁶ Na nga alata God 'e launge'enia ni 'ola te'efou, ngaia 'e fata 'ilo'oo, "Alamia lalanga 'ani lala 'ubulana ma'e logo."* Ma ngaia ka fa'alala la'u mola nga manata ladauru, fana 'agoru su'ana nga kwangakwanganga na God na'a la Jisas Kraes 'e faate'enia.

⁷ Meeru meru 'ilaka'u mola nga 'ola fana kukinga na gila launge'enia mola 'ania wado na God 'e arua 'ola le'ale'a lo'oo 'ubulai. Ngaia 'e faate'enia nga tegelanga ba'ita lo'oo nga 'ola ameeru 'amoe, ngaia nga 'ola na God. ⁸ Gwa'a 'imeeru meru daria 'ato'atolanga, ma ngaia 'ame ngada 'ameeru. Ma gwa'a 'imeeru meru manata gelo, ma 'imeeru meru sia fitala mola. ⁹ Ma gwa'a ta'a 'e aula gila malate'ote'o 'ameeru, ma God ngaia 'e sia rugasi 'ameeru mola. Ma gwa'a nga maari-mae ameeru gila 'ui 'ania ameeru 'i wado, mai 'imeeru meru tata'e la'u mola. ¹⁰⁻¹¹ Ni maarimae ameeru gila irito'ona fana 'agila kwa'i 'ameeru gani mai gani, tofuna 'imeeru meru kwaifoula'i 'i suria la Jisas. 'Ino'ona ma nga nonimeeru 'e 'ilaka'u no'o 'ingaia na maenga aana, fana ta'a 'agila agasia mooringa aana 'i 'ubulana manata lameeru la'u mola. ¹² Ngaia lo'oo 'imeeru meru galangi mae furifuri mola tofuna taunga'inga ameeru. Ma amooru lo'oo, tamoru ngaria nga mooringa firi, tofuna nga taunga'inga ameeru.

¹³ Nga Girigiringa Abu laka'u 'e fata 'ilo'oo, "Nau ku tagoto'o na God, mai ngaia lo'oo 'e kwate nau 'aku alafuu suria 'ingaia."* Ma nga tagoto'onga ameeru ngaia 'ino'ona la'u mola, suria 'imeeru meru fata suria God tofuna 'imeeru meru tagoto'o

ana. ¹⁴ 'Ameeru meru su'aai na God ne'e tata'ea nga Alafa la Jisas fana mooringa. Ma ka 'ilaka'u na'a God 'e tata'ea la Jisas, ngaia te'e tata'ea ameeru la'u mola fana mooringa, ma ngaia te'e ngari 'adauru te'efou fana to'orunga fe'enia. ¹⁵ Meeru meru riu 'i 'ubulana 'ato'atolanga 'e aula, fana booni lamooru ma fana ta'a 'e aula 'agila su'ana nga kwaimaanga na God faga. Sui ma nga ta'a 'e aula tagila baole'a fana God ma gila ka fa'aba'ita.

¹⁶ Du'ana ngaia 'e 'ilo'oo, manata lameeru 'ame kwaimanadai. Gwa'a nonimeeru 'e waata'uta'u ma ka leka no'o fana maenga, ma God 'e fa'ategelaa nga manata lameeru gani mai gani. ¹⁷ Ma nga 'ato'atolanga lo'oo meru riu ai na alata lo'oori, te'e sui mola. Ma 'i suria 'imeeru meru riu 'ania 'ola lo'oori, God te'e kwatea nga fougoulaa ba'ita ne'e nana'i firi fameeru. Ma nga fougoulaa na'a 'imeeru tameeru ngaria, ngaia te'e ba'ita iiki riufia nga 'ato'atolanga lo'oo meru daria na alata lo'oo. ¹⁸ 'Imeeru meru 'ame manata suria nga 'ola na'a 'imeeru meru su'asuria 'ameru agasia, tafe'ua mai 'imeeru meru manata suria nga 'ola lo'oo 'imeeru meru 'ame agasia na alata lo'oo. Suria ni 'ola lo'oo meeru agasia 'ame nana'i aburu, tafe'ua ma ni 'ola lo'oo meru 'ame agasia 'ua na ngaia 'e sia sui la'u.

5

¹ Goru su'aai na'a alata labe dauru 'ani mae, God te'e kwatea labe'e wane fooru fadauru na ngaia 'e launge'enia fana to'orunga 'i Langi. Suria nga alata lo'oo, nga labe dauru 'e 'ilaka'u nga 'ifi lo'oo fofona fanua lo'oo 'i wado tagila osia mola. Ma nga labe'e wane fooru adauru te'e 'ilaka'u 'ifi ne'e nana'i firi. ² Na alata lo'oo, dauru goru siria 'agoru 'akwasia fanua lo'oo 'i wado, fana God 'ani kwatea nga labe'e wane fooru fadauru fana to'orunga 'i Langi. ³ Tofuna alata goru to'o no'o na labe'e wane fooru, nga anoe 'ola adauru 'e sia 'ilaka'u mola nga wane na ngaia 'ame ru'ufia ruu. ⁴ Alata goru nana'i 'ua na labe'e wane lo'oo, dauru goru to'o na a'arigelonga ma goru nonifii. Ma ngaia

'ame 'ilaka'u dauru goru siria 'agoru 'akwasia mola labe dauru lo'oori. 'Amoe no'o. Tafe'ua mai dauru goru siria to'orunga 'ania nga labe'e wane fooru 'i Langi. Ma labe'ewane ne'e nana'i firi te'e lamadu'aa nga labe'e wane lo'oo na maenga. ⁵ Aia, God 'e sasari 'adauru fana ngaia te'e lau 'ilo'oo no'o. Ma ngaia te'e kwatea la'u mola nga Anoe 'ola Abu 'ani faate'enia na'a God te'e age kwala'imori no'o ai fadauru.

⁶ Ngaia ne'e agea goru sia ma'u 'ania ta 'ola. Ma 'agoru su'aai na alata goru to'oru 'ua 'ania labe'e wane lo'oo 'i 'ubulana fanua lo'oo 'i wado, dauru goru 'ame nana'i 'ua fe'enia nga Alafa. ⁷ Tafe'ua ma nga moori ladauru 'e leka suria fito'onga ma ngaia 'ame leka suria ni 'ola na dauru goru agasia fofona fanua lo'oo 'i wado. ⁸ Mai 'adauru 'agoru sia ma'unge'enia maenga suria dauru goru siria iiki no'o lekanga kau fa'asia labe'e wane lo'oo fofona fanua lo'oo 'i wado, fana 'agoru nana'i na fanua kwala'imori adauru 'i Langi fe'enia nga Alafa. ⁹ Aia, lauta 'agoru nana'i 'ua 'ania labe'e wane 'ubulana fanua lo'oo 'i wado, 'amoe ma 'agoru to'o na labe'e wane 'e fooru 'i Langi, nga kwaisiriinga adauru ne'e ba'ita 'e iiki fana 'agoru launge'enia manatalana Alafa 'ani aile'a.

¹⁰ Ma dauru te'efou, tagoru ula 'i na'ona la Jisas Kraes, fana 'ani sufaa taunga'inga adauru. Ma 'ingaia te'e kwatea no'o foforinga fana tala te'e wane adauru suria lauta wane 'e taunga'i le'a fana lo'oo 'i fofona fanua lo'oo 'i wado 'amoe ma 'amoe no'o.*

Nga ta'a gila kwaimaa fe'enia God tofunu la Jisas Kraes

¹¹ Ngai lo'oo 'imeeru meru ma'unge'enia nga Alafa tofunu ngaia na wane ni kwaisu-faingaa, ma meru irito'ona boonilana nga ta'a fana 'agila tagoto'o. God 'e su'aai na'a 'imeeru meru fata kwala'imori, mai nau ku siria 'amoru su'ana nga 'ola lo'oori la'u mola. ¹² Meeru meru 'ame irito'ona fana 'ameru alafuu naunau la'u suri 'ameeru famooru. Tafe'ua ma 'imeeru meru siria 'ameru faate'enia mola ni 'ola na meru agea, fana 'amoru alafuu naunau suri 'ameeru. 'Ino'ona ma mooru moru to'omia

fana lamadu'aalana ta'a na gila fata nau-nau na ni 'ola lo'oo na ta'a gila agea mola 'ania maaga ma 'amoe la'u na 'ola 'ubulana mango'e 'ola.

¹³ Lautu 'imeeru meru kwekweto 'ilaka'u tani ta'a ngaa'i gila iiria, ngaia tofunu 'imeeru meru taunga'i tegela'a fana God. Ma lauta 'imeeru meru 'ame kwekweto, ma ngaia fana 'ameeru kwai-booni amooru. ¹⁴ 'Ameeru meru taunga'i tegela'a, suria nga kwaimaanga ala Jisas Kraes ne'e usunge'eni 'ameeru fana agelai. 'Ameeru meru su'a la'u ai na la Jisas Kraes ne'e mae 'usia nga ta'a te'efou, ma ka 'ilaka'u na ta'a te'efou gila mae no'o fe'enia. ¹⁵ Ngaia 'e mae fana ta'a te'efou. Ngaia 'e mae fana nga ta'a na'a gila to'o na mooringa fooru, gila 'ame to'oru mola fana agelana nga kwaisiriinga aaga, tafe'ua ma nga kwaisiriinga ala Jisas Kraes na'a ngaia 'e mae, ma ka tata'e la'u mola fadauru.

¹⁶ Ngaia na'a, nga manatangaa adauru suria te'efuta wane 'ame 'ilaka'u la'u nga manatangaa na ta'a na fanua lo'oo 'i wado. Ma gwa'a nga alata laka'u 'e sui nga manatangaa 'adauru 'e 'ilo'oo suria adauru goru manata kuta na la Jisas Kraes 'ingaia nga wane 'ino'ona mola. Tafe'ua ma nga alata lo'oo, dauru goru 'ame agea 'ino'ona. ¹⁷ Ma lauta te'efuta wane 'e tagoto'o ala Jisas Kraes, ngaia nga wane fooru no'ona no'o. Ni 'ola 'ua mai 'e sui no'o, ma ni 'ola fooru 'e nigi no'o mai. ¹⁸ God 'e agea ni 'ola lo'oori te'efou mola tofunu la Jisas Kraes. Ngaia 'e bulosi gia fa'asia nga maarimae aana fana nga wane ni kwaimaanga aana. Ma ngaia ka kwatea taunga'inga fameeru fana nga bulosilana ta'a, fana 'agila lau no'o fana nga ta'a ni kwaimaanga aana. ¹⁹ Nga alafuunga ameeru 'e 'ilo'oo: God 'e kwatea ta'a te'efou fana gila ta'a ni kwaimaanga aana tofunu la Jisas Kraes. Ma ngaia 'olafanataa na rianga aaga. Mai ngaia ka kwatea no'o taunga'inga fameeru fana 'ameru kwairii 'ania nga Kwairiinga Le'a na God 'e bulosia nga ta'a fana nga ta'a kwaimaanga aana.

²⁰ Ngaia na'a, ameeru nga ta'a fana kwairiinga suria alafuunga lo'oo ala Jisas

* **5:10** La Pol 'e kwaifa'anana la'u mola 'ilo'oo na 1 Korin 3:13.

Kraes. Ma nga alata 'imeeru meru kwairii 'ania, ngaia 'e 'ilaka'u God 'i talana ne'e fata. Aia, ma tofunu la Jisas Kraes, 'imeeru meru 'unesi 'amooru fana 'amoru alamia God 'ani bulosi 'amooru fa'asia nga mari-mae fana 'amooru lau no'o fana nga wane ni kwaimaanga aana. ²¹ Ma gwa'a la Jisas Kraes 'e 'ame to'o na rianga, God 'e kwatea fana 'ani ngaria no'o rianga 'adauru, fana ngaia 'ani fa'aodo 'adauru 'i maana God suria dauru goru lado fe'enia la Kraes.

6

¹ Meeru meru taunga'i oguogu fe'enia God, ma meeru ka 'unesi 'amooru fana 'amooru moru sia ngaria mola nga kwailaeta'afinga na God 'ilaka'u ngaia 'ola te'efu. ² Du'ana God laka'u 'e iiria 'ubulana Girigiringa Abu maka 'ilo'oo,

“Na alata fana faate'enilana nga kwailaeta'afinga agu famooru, nau taku longo fana fo'anga 'amooru. Ma fe'e gani fana fa'amoori lamooru, nau taku booni 'amooru.” ☆

Aia, nau ku iiria famooru 'ilo'oo: Alata lo'oo no'o nga alata fana 'amoru ngaria nga kwailaeta'afinga na God, ma tala'ina lo'oo nga gani fana God 'ani fa'amoori 'amooru.

³ 'Ameeru meru irito'ona fana 'imeeru meru sia agea mola te'efuta 'ola fana ngadalana manatalana ta'a, suria 'imeeru meru 'ame siria ta wane 'ani 'esia fa'asia tagoto'onga aana tofunu nga taunga'inga ameeru. ⁴ Tafe'ua ma 'imeeru meru taunga'i le'a na ni alata lo'oo te'efou, fana nga abulo lameeru 'ani faate'enia na'a ameeru nga ta'a ni taunga'inga na God. Ma 'imeeru meru ka akiaki'a na 'ato'atolanga ma nonifinga ma te'efuta 'ola 'e ria ne'e nigi fafi 'ameeru. ⁵ Ma gila ka labusi 'ameeru, ma gila ka aru 'ameeru 'ubulana 'ifi ni lokafu, ma gila agea fununga fana malate'ote'o lameeru. 'Ameeru meru ka taunga'i tegela iiki, ma tani alata ngaa'i 'imeeru meru 'ame to'o na alata fana enonga, ma tani alata ngaa'i 'imeeru meru molo'u la'u mola.

⁶ Meeru meru faate'enia na 'ameru ta'a ni taunga'inga na God 'ania falafala 'e kwari ameeru, ma nga su'a 'olanga ameeru, ma nga nonimaabenga ameeru,

ma nga kwailaeta'afinga ameeru fana nga ta'a. Ma nga Anoe 'ola Abu 'e nana'i 'ubulana manata lameeru, ma meru ka kwaimaa kwala'imori fana ta'a. ⁷ Ma meru ka alafuu 'ania to'onga, ma meru to'o na tegelangaa na God la'u mola. Ngaia 'e 'ilaka'u meru funu na nga fununga ba'ita, ma nga la'unga ameeru, ngaia no'o na'a abulongaa odo ameeru. ⁸ Tani ta'a ngaa'i gila manata ba'ita ameeru, ma tani ta'a ngaa'i 'e 'amoe no'o. Ma tani ta'a ngaa'i gila fa'aba'ita ameeru, ma tani ta'a ngaa'i gila ka fata ngada 'ameeru. Ma gwa'a 'imeeru meru fata kwala'imori, tani ta'a ngaa'i gila iiria ameeru nga ta'a mola fana kotonga. ⁹ Ma gwa'a tani ta'a ngaa'i gila iiria gila 'ame su'a ameeru, nga ta'a na God gila su'a le'a ameeru. Ma gwa'a 'imeeru meru galangi mae no'o, tafe'ua ma 'imeeru meru kwala'imori 'ua. Ma gwa'a gila kwatea no'o kwa'ikwa'inga fameeru, gila 'ame kwa'i 'ameeru mola. ¹⁰ Ma gwa'a tani alata 'imeeru meru kwaimanadai, tafe'ua ma meeru aile'a mola suria gani mai gani. Ma gwa'a meru ka galafa na ni 'ola fofona fanua lo'oo 'i wado, 'imeeru meru su'aai 'imeeru meru boonia ta'a 'e aula fana 'agila dari'ola na ni 'ola 'i Langi. Ma gwa'a 'imeeru meru 'ame to'o na ni 'ola 'e aula fofona fanua lo'oo 'i wado, 'imeeru meru to'o na ni 'ola 'e le'a te'efou lolo'o 'i Langi.

¹¹ Fu'uwane le'a agu lo'oo moru to'oru 'i Korin, 'imeeru meru alafuu wataga famooru. Ma meru ka faate'enia na meru kwaimaa kwala'imori famooru. ¹² Meeru meru 'ame to'ofonosia nga kwaimaanga ameeru famooru. Tafe'ua ma amooru na'a moru to'ofonosia mola nga kwaimaanga 'amooru fa'asia meeru. ¹³ Nau ku alafuu famooru 'ilaka'u 'imooru nga ru'uru'ua agu. Nau ku siria 'amooru faate'enia kwaimaanga fameeru 'ilaka'u la'u mola na'a 'imeeru meru kwaimaa famooru.

Moru sia lado mola fe'enia nga ta'a na gila 'ame tagoto'o

¹⁴ Mooru moru sia lado mola fe'enia nga ta'a na gila 'ame tagoto'o ala Jisas Kraes. Suria nga ta'a lo'oo gila to'oru odo ma nga ta'a ngaa'i na'a to'orulaga 'ame odo, gaa'a gala kwaitatari'a te'efou. Ma nga

lalanga, 'e 'ato no'o 'ani nana'i uguogu fe'enia nga logologo'angaa. ¹⁵ Ma la Jisas Kraes fe'enia la Saetan, 'ato no'o 'agala arua te'e fe'e manatangaa. Ma te'efuta wane ne'e tagoto'o ala Jisas Kraes, ngaia 'ame to'omia 'ani arua te'e manatangaa fe'enia nga wane ne'e ma'asiri ala Jisas Kraes. ¹⁶ Ma nga 'Ifi Abu na God, ngaia 'ame le'a fana 'ani to'o na nunu'i 'ola 'i 'ubulai. Ma dauru nga ta'a na goru tagoto'o, dauru goru 'ilaka'u nga 'Ifi Abu na God ne'e moori. Suria God laka'u 'e fata 'ilo'oo, Nau taku nana'i fe'enia nga ta'a agu. Ma 'inau taku leka kwairiu 'i laloaga. Ma 'inau lo'oo na God aaga, ma gila na'a ta'a agu."*

¹⁷ Ma nga Alafa ka fata la'u 'ilo'oo, "Mooru moru nana'i matari'a fa'asia nga ta'a na'a gila 'ame tagoto'o, ma tamoru 'akwasiga.

Ma lauta moru 'ame agea te'efuta 'ola ne'e biribiri'a, 'ino'ona mai nau taku alafafi 'amooru.*

¹⁸ Lauta 'imooru moru agea 'ino'ona, 'inau taku Mama'a amooru, mai 'amooru na'a nga ru'uru'ua agu.

Nau, na nga Alafa tegela 'e iiki, nau ku fata 'ilo'oo."*

7

¹ Fu'uwane kwaimaa agu, God 'e fa-taarunga'i 'ania 'ola lo'oori fadauru. Ngaia na'a, 'agoru fa'akwari 'adauru taladauru fa'asia nga rianga ne'e kwatea nga noni dauru ma nga mango dauru 'ani biribiri'a. Ma 'agoru to'oru odo te'efou, suria dauru goru iiri ba'ita na God.

La Pol 'e aile'a suria nga alafuunga la Taetas 'e ngaria mai

² Meeru meru siria 'amoru faate'enia kwaimaanga fameeru. Suria 'imeeru meru 'ame agea no'o ta 'ola 'e ria fana te'efuta wane, ma meeru 'ame ngadaa no'o te'efuta wane, ma 'imeeru meru 'ame kotea no'o te'efuta wane. ³ Nau ku 'ame iiria la'u ni 'ola lo'oo fana iilanga famooru. Suria nau ku iiria 'e sui no'o 'imeeru meru kwaimaa famooru 'e iiki. Ngaia lo'oo, lauta meru momoori 'ua, 'amoe ma lauta meru

mae, 'e 'ato no'o fana te'efuta 'ola 'ani rubea nga kwaimaanga ameeru fa'asi 'amooru. ⁴ Nau ku fito'o 'amooru ma nau ku naunau ba'ita suri 'amooru. Ngaia na'a, gwa'a 'imeeru meru daria 'ato'atolanga 'e aula, mooru fa'ategela manatalagu, ma 'inau ku aile'a ba'ita.

⁵ Ma nga alata meeru nigi 'i Masedonia, * meeru 'ame to'o no'o na ta alata fana mamalongaa, suria 'ato'atolanga 'ame sui fa'asia ameeru, ma nga maarimae ameeru gila ka orikwaisu'usu'ui ba'ita fe'eni 'ameeru, mai 'imeeru meru manata abelo 'e iiki la'u mola famooru. ⁶ Tafe'ua ma la God, ne'e su'a suria fa'ategelalana ta'a na'a gila kwaimanadai, ngaia 'e agea ma ameeru ka aile'a 'ania nigilana mai la Taetas. ⁷ Nga nigilana mai la Taetas ne'e agea 'imeeru meru aile'a, ma meeru ka aile'a la'u mola suria nga alafuunga na'a ngaia 'e ngaria mai, suria ngaia 'e iiria 'imooru na moru gwa'oa. Ma ngaia ka kwairii fameeru na'a 'imooru moru siria iiki fana 'aku nigi te'amooru. Ma ngaia 'e kwairii fameeru la'u mola na 'imooru moru kwaimanadai suria nga 'ato'atolanga lo'oo moru kwatea fagu. Ma ngaia ka kwairii fameeru la'u mola na moru manata 'abelo iiki suri nau. Ma suria ni 'ola lo'oori, nau ku aile'a ba'ita.

⁸ Ma gwa'a 'imooru moru kwaimanadai suria nga girigiringa laka'u nau ku kwatea kau, nau ku manata suria ngaia 'e le'a na'a nau ku kwatea kau. 'I na'o, na alata nau ku su'aai amooru moru kwaimanadai, ma nau ku kwaimanadai suria nau ku kwatea kau, tafe'ua ma kwaimanadainga amooru 'ame aburu. ⁹ Ma nga alata lo'oo, nau ku aile'a. Nau ku 'ame aile'a la'u suria moru kwaimanadai, ma 'i suria na'a moru fa'aodoa nga abulongaa mooru suria moru kwaimanadai. Nga kwaimanadainga amooru, ngaia na'a kwaisiriinga na God famooru. Ngaia na'a girigiringa laka'u ameeru 'ame ngada 'amooru. ¹⁰ Lauta la God 'e launge'enia te'efuta wane 'e kwaimanadai, ngaia 'e kwaibooni ana fana 'ani abulo mai fa'asia rianga fana God 'ani fa'amooria. Ma ngaia na'a 'ola 'e le'a ba'ita, ma goru sia ma'asini te'enia mola

* 6:16 Levitikas 26:12; Esikiel 37:27   * 6:17 Aesea 52:11   * 6:18 2 Samuel 7:14   * 7:5 2 Korin 2:13

'ola lo'oo. Tafe'ua ma, kwaimanadainga na ta'a na gila 'ame su'ana God, ngaia 'e talaiga fana maenga suria gila 'ame abulo mai fa'asia rianga aga.

¹¹ Moru agasia madi 'ola le'a na'a nga kwaimanadainga ne'e leka mai fa'asia God ne'e agea famooru. Ngaia 'e kwate 'amooru amoru faate'enia na 'imooru moru odo mola. Mooru faate'enia ogari-anga fana wane ne'e abulo 'e ria, ma moru ka ma'unge'enia kwaisufaingaa na God, ma moru ka siria agasilagu, ma moru ka siria iiki agelana 'ola ne'e odo, ma moru ka siria iiki kwatelana kwa'ikwa'inga fana wane ne'e abulo 'e ria. Na nga 'ola te'efou lo'oo moru agea, 'amooru moru faate'enia no'o na'a 'amooru moru sia lado mola fe'enia ni 'ola 'e ria lo'oo ngaia 'e agea.

¹² Alata nau ku kwatea kau nga giri-giringa laka'u, ngaia 'amoe la'u fana su-falana nga wane ne'e abulo 'e ria, ma 'amoe la'u fana kwaibooringaa na wane na'a ngaia 'e ngadaa. Tafe'ua ma 'inau ku giri kau, fana fa'awatagalai famooru na'a mooru 'amooru kwaimaa ba'ita fameeru. Ma God 'e su'ana nga kwaimaanga amooru 'e kwala'imori. ¹³ Ngaia ne'e agea 'imeeru meru aile'a ba'ita fafia.

Ma 'imeeru meru aile'a la'u mola suria la Taetas ngaia 'e aile'a suria mooru fa'ategela manatalana. ¹⁴ Nau ku iiri ba'ita 'amooru 'e sui no'o fala Taetas. Ma nga alata ngaia 'e nigi te'amooru, 'imooru moru 'ame fa'amaila nau. Ni 'ola te'efou na'a 'imeeru meru alafuu 'ania famooru, ngaia 'e kwala'imori. 'Ino'ona la'u mola, ma 'amooru moru faate'enia no'o na'a baatafengaa ameeru suri 'amooru fala Taetas ngaia 'e kwala'imori la'u mola. ¹⁵ Ngaia lo'oo, kwaimaanga aana famooru 'e ba'ita 'e iiki, suria ngaia 'e manata to'ona na mooru moru 'uri fana lo'onga suria nga 'olataa na ngaia 'e iiria famooru, ma mooru moru ma'unge'enia ma moru ka iiri ba'ita ana alata mooru kwaloa. ¹⁶ Nau ku aile'a ba'ita suria nau ku su'asuria 'aku fito'o amooru.

8

Nga kwakwatenga na ta'a na gila tagoto'o

¹ Ta'a ni futanga agu, 'imeeru meru siria fana 'amoru su'ana 'olataa ne'e lau 'i laloana nga ta'a na gila tagoto'o 'ubulana gule'e lefu 'i Masedonia suria nga kwailaeta'afiinga ala God. ² Gwa'a gila ka riu 'ubulana irito'onga ma nga 'ato'atolanga ba'ita, gila aile'a mola. Ma gwa'a gila ka galafa iiki, gila kwatea mola bata 'e aula fana boonilana nga ta'a 'i Judea. ³ Gila kwatea 'olataa ne'e to'omia fana 'agila kwatea, ma gila kwate riufia no'o 'olataa ne'e to'omia fana 'agila kwatea. Ma suria nga kwaisiriinga aaga 'i talaga, ⁴ gila ka 'une 'ameeru la'u mola fana 'ameru alamia fana 'agila kwaibooni na ta'a na'a gila tagoto'o 'i Judea na bata. ⁵ Nga 'ola lo'oo ngaia 'e riufia no'o 'olataa meru madafia. Eteeta gila kwatega 'i talaga fana God. Sui ma gila kwatega 'i talaga fameeru, suria kwaisiriinga na God.

⁶ Ma la Taetas ne'e etaa nga taunga'inga fana gonilana nga bata fana boonilana ta'a 'i Judea, 'imeeru meru ka soea ngaia fana 'ani kwaibooni amooru fana fa'asuilana taunga'inga lo'oori. ⁷ Mooru moru age le'a na 'ola te'efou. Nga tagoto'onga amooru 'e ba'ita, ma moru ka su'ana kwaifoula'inga, ma mooru to'o na su'a'olanga kwala'imori, ma moru ka siria 'e iiki fana boonilana ta'a, ma nga kwaimaanga amooru fameeru 'e ba'ita 'e iiki la'u mola. Ngaia lo'oo, 'imeeru meru siria nga kwaibooringa 'amooru fana ta'a 'i Judea 'ani ba'ita la'u mola.

⁸ Nau ku 'ame ulaburi mooru fana agelai. Tafe'ua mai nau ku alafuu suria nga kwaibooringa ba'ita na'a siosi 'i Masedonia gila agea, fana 'aku su'aai lauta nga kwaimaanga 'amooru 'e kwala'imori. ⁹ Mooru moru su'a le'a ai na nga kwailaeta'afiinga na Alafa adauru la Jisas Kraes. Ma gwa'a ngaia 'e dari'ola'a 'e iiki mai 'i langi, ngaia 'e arua 'ingaia talana fana galafangaa fana 'ani kwaibooni amooru. Ma tofunu nga galafangaa aana ne'e kwatea moru dari'ola.

¹⁰ Aia, manatalagu 'e 'ilo'oo: ngaia 'e le'a famooru 'amoru fa'asuaia nga gonilana bata laka'u amooru etaa mai na farisi laka'u 'e sui kau. 'Amooru no'o na ta'a eteeta na'a moru gonina bata fana boonilana ta'a lo'oo 'i Judea. Mai mooru la'u

mola lo'oo ta'a eteeta na'a moru siria age-lai. ¹¹ Ngaia lo'oo, 'e le'a fana 'amoru fa'asua taunga'inga lo'oo. Mooru moru 'uri mola fana alafuunga suria, ma ngaia le'a fana 'amoru 'uri fana kwatelana bata la'u mola ne'e to'omia bata na'a moru to'o ai na alata lo'oo. ¹² Suria lauta nga kwaisiriinga amooru 'e ba'ita fana kwatelana 'ola, God 'e aile'a suria nga 'ola lo'oori. Du'ana ngaia 'ame siria mola 'amoru kwatea ni 'ola na'a mooru 'ame to'o ai, tafe'ua ma nga 'olataa na'a moru to'omia fana kwatelai.

¹³⁻¹⁴ Nau ku 'ame siria mola fana 'amooru to'o na 'ato'atolanga suria moru kwaibooni na nga ta'a. Tafe'ua ma ngaia 'e le'a ba'ita fana 'amoru boonia nga ta'a galafa, suria amooru moru to'o no'o na ni 'ola 'e aula na alata lo'oo. Ma nga alata ngaia 'ua mai, lauta 'amooru moru to'o na bo'bo'onga, ma gila to'o na ni 'ola 'e aula, tagila booni 'amooru la'u mola. Lautu moru agea 'ilo'oo, ngaia to'omia ta'a te'efou. ¹⁵ Suria nga Girigiringa Abu laka'u 'e iiria,

“Nga ta'a na gila gonia ni 'ola 'e aula, gila 'ame to'o mola na 'ola 'e aula riufia nga 'olataa na'a gila bo'obo'o fai.

Ma nga ta'a na gila gonia 'ola sisika, gila 'ame ko'uko'uta fa'asia ni 'ola gila bo'obo'o fai.” ☆

La Pol 'e alea la Taetas fani Korin

¹⁶ 'Ameeru meru baatafea la God iiki suria ngaia 'e kwatea nga kwaisiriinga ba'ita fala Taetas fana ngaia 'ani booni 'amooru, 'ilaka'u la'u mola nga kwaisiriinga ameeru fana kwaibooninga amooru. ¹⁷ Ma nga alata meru kwaisoea fala Taetas 'ani leka te'amooru, ngaia 'e aile'a ba'ita fana agelai, ma ngaia 'e madafia 'e sui no'o fana oringa la'u kau te'amooru. ¹⁸ Meeru tameru kwatea kau te'e wane na ta'a ni futanga 'adauru no'o fe'enia. Na nga siosi te'efou, nga ta'a ni tagoto'onga gila ka manata ba'ita suria nga taunga'inga le'a lo'oo aana fana foulange'enilana Kwairi-inga Le'a lo'oo. ¹⁹ Ma nga ta'a na gila tagoto'o gila ka firia no'o fana 'ani leka fe'eni 'ameeru alata meru ngaria kwakwatenga lo'oo fana ta'a gila tagoto'o 'i

Judea. Meeru meru agea nga taunga'inga lo'oori fana iiri ba'itangaa na nga Alafa ma fana faate'enilana la'u mola na'a 'imeeru meru siria iiki fana boonilana nga ta'a gila tagoto'o.

²⁰ 'Ameeru meru aga le'a suria nga bata lo'oori, fa'asia tani ta'a gila ta fata ngada 'ameeru. ²¹ Suria 'imeeru meru siria 'ameru agea nga 'olataa ne'e odo 'i maana God ma 'i maana ta'a la'u mola te'efou.

²² Ngaia na'a 'e agea ma 'imeeru meru ka kwatea la'u kau nga wane ni futanga adauru fe'enia la Taetas. Na alata 'e aula, wane lo'oo 'e faate'enia fameeru na'a ngaia 'e siria kwaibooningaa. Ma nga alata lo'oo, ngaia 'e fito'o amooru, ngai lo'oo 'e kwatea ngaia 'e siria no'o age-lana taunga'inga lo'oo. ²³ Ma la Taetas, ngaia nga wane taunga'inga fe'eni nau fana kwaibooninga amooru. Ma wane ni futanga na'a gala leka kau fe'enia, siosi gila firi 'agaa'a, ma nga taunga'inga aaga 'e fa'aba'ita la Jisas Kraes. ²⁴ 'E le'a fana 'amoru faate'enia nga kwaimaanga amooru faga, fana nga ta'a gila tagoto'o te'efou, 'agila su'a le'a na baatafengaa ameeru famooru ne'e kwala'imori.

9

Kwaibooninga fana ta'a na'a gila tagoto'o 'i Judea

¹ Naku 'ame bo'obo'o mola fana giringa famooru suria nga kwakwatenga na'a tagoru kwatea kau fana ta'a gila tagoto'o 'i Judea ² Nau ku su'aai mooru moru siria iiki fana kwaibooninga. Ma 'inau ku iiri ba'ita 'amooru fana ta'a 'i Masedonia, ma nau ku 'ilo'oo, “Nga fu'uwane ni futanga 'adauru 'ubulana gule'e lefu 'i Gris, na etalana mai na farisi laka'u 'e sui kau, gila sasari fana kwatelana bata fana kwaibooninga.” Ma nga alata ta'a 'i Masedonia gila longoa ni 'ola lo'oo, nga aulalaga la'u mola gila siria fana kwaibooningaa. ³ Ngai na'a, na alata lo'oo, nau ku bi'i kwatea kau te'amooru nga fu'uwane goru futa laka'u, fana 'agila booni 'amooru fana sasarilana bata lo'oo, fa'asia nga iiri ba'itangaa agu famooru ngaia 'ame kwala'imori. ⁴ Lautu tani ta'a gila tagoto'o 'i Masedonia gila ta leka

mai fe'eni nau na alata nau ku leka kau te'amooru, ma gila agasia na'a 'amooru 'ame sasaria 'ua nga bata 'amooru, mai 'ameeru tameeru maila suria nga fito'onga ameeru 'amooru. Ma moru tamoru maila ba'ita la'u mola. ⁵ Ngaia na'a, 'inau ku madafia 'e le'a fana 'aku kwatea no'o kau nga fu'uwane ni futanga lo'oori fana 'agila leka kau te'amooru 'i na'o, ma gila kwaibooni 'amooru fana sasarilana nga bata laka'u mooru fataarunga'i 'ua mai ai. Ma alata 'aku leka kau, moru tamoru to'omia 'amoru kwatea nga bata lo'oori suria nga kwaisiriinga 'amooru talamooru, ma 'e 'amoe 'i tofuna tani wane ngaa'i na'a gila su'unge'enia 'amooru mola fai.

⁶ Mooru sia mabolosia mola nga 'ola laka'u gila iiria 'ilo'oo: "Lauta goru kirua nga lode 'ola 'ame aula, ni 'ola sisika la'u mola na'a tagoru goniam. Ma lauta dauru goru kirua ni 'ola 'e aula, nga 'ola 'e aula la'u mola na'a tagoru goniam." ⁷ Ngaia na'a, ta'a te'efou 'agila kwatea 'olataa na'a gila madafia ngaia 'e le'a. Ma ngaia 'ame le'a fana wane 'ani kwatea 'olataa na ngaia 'ame siria mola kwatelai. Ma ngaia 'ame le'a fana te'efuta wane 'ani kwate suria 'i ngaia 'e madafia iiria gila su'unge'enia fai. Du'ana God 'e aile'a fafia wane ne'e aile'a fana kwatenga. ⁸ Ma God 'e su'asuria 'ani kwatea ni 'ola 'e aula famooru fana nga alata te'efou 'amoru to'o na ni 'ola te'efou na'a moru bo'obo'o fai, ma tamoru to'o na ni 'ola la'u mola fana kwatelai fana boonilana tani ta'a ngaa'i. ⁹ Suria nga Girigiringa Abu laka'u 'e iiria,

"Ngaia 'e kwate ba'ita fana ta'a gila galafa, ma ngaia 'e agea furifuri 'ola ne'e odo."✠

¹⁰ Ma God ne'e kwatea nga lode 'ola fana wane ne'e kirua 'ola, fana 'ani to'o na fangalaa. Ma ka 'ilo'oo la'u, God te'e kwatea ni 'ola famooru, fana 'amoru kwatea la'u fana ta'a na'a gila to'o na nga bo'obo'onga. ¹¹ Suria ni alata 'e aula, God 'e kwatea ni 'ola famooru ne'e to'omia fana boonilana nga ta'a, fana 'agila iiri ba'ita na God fana kwaibooningaa lo'oo tamoru kwatea ma tagila ngaria fa'asi 'ameeru.

¹² Ni 'ola na'a moru kwatea, ngaia te'e

boonia nga ta'a na God, ma ngaia 'e agea nga ta'a 'e aula gila ka iiri ba'ita na God la'u mola. ¹³ Nga kwakwatenga amooru te'e faate'enia na amooru moru lo'oo suria nga Kwairiinga Le'a lo'oo. Ma ta'a tagila baatafea God suria mooru 'uri mola fana kwaibooninga aga ma ta'a ngaa'i la'u mola. ¹⁴ Ma tagila fo'a famooru 'ania kwaimaanga tofuna nga kwailaeta'afiinga na'a God ngaia 'e faate'enia faga 'ania amooru. ¹⁵ Aia, goru ka baatafea God suria nga Wela aana. Dauru goru 'ame to'o na te'efuta me'e fatanga fana alafuunga suria nga kwakwatenga ne'e le'a maka ba'ita iiki lo'oo.

10

La Pol 'e to'ofonosia taunga'inga aana

¹ Tani wane amooru gila ka iiria 'inau ku ma'u mai nau ku aloalo na alata nau ku to'oru fe'eni 'amooru, ma nga fatalagu ngaia 'e tegela na alata 'inau ku to'oru lalau fa'asi 'amooru mai nau ku bi'i giri kau. Aia, nau ku siria amooru longo mai fagu suria la Jisas Kraes 'e malofi'a maka aloalo la'u mola. ² Nau ku soe 'amooru amoru fa'aodoa nga abulongaa amooru, fana nga fatalagu famooru ngaia 'e sia tegela mola na alata 'aku nigi kau te'amooru. Suria 'inau taku fata tegela fana nga ta'a na'a gila iiria 'imeeru meru leka mola suria nga falafala 'e ria fofona fanua lo'oo 'i wado. ³ Ngaia 'e kwala'imori meeru meru to'oru 'ua fofona fanua lo'oo 'i wado. Tafe'ua ma alata 'imeeru meru to'ofonosia ta'a ni kwaifa'ananaunga 'e 'ame to'o, meru 'ame funu 'ania falafala ne'e ria fofona fanua lo'oo 'i wado. ⁴ Suria nga 'ola ni fununga na'a meru funu 'ania 'amoe la'u fa'asia nga ta'a. Tafe'ua nga 'ola ni fununga ameeru lo'oo 'e leka mai fa'asia la God ne'e kwatea tegelangaa aana fameeru fana 'ameru ngadaa 'ania 'ola tegela'a na maarimae ameeru. ⁵ Ngaia lo'oo 'imeeru meru su'asuria 'ameru ngadaa kwaifa'ananaunga 'e 'ame to'o ma manata naunaunga ne'e to'ofonosia nga ta'a fa'asia gila ta su'a na God. Ma ngaia 'e 'ilaka'u 'imeeru meru gemasia manatangaa kuta na ta'a, ma meru ka kwaibooni aga fana 'agila lo'o suria nga fatalana ala Jisas

Kraes. ⁶ Ma nga alata 'amoru faate'enia na'a mooru moru lo'o suria te'efou, meru tameru kwatea kwa'ikwa'inga fana ni dai amooru na'a ngaia 'ame lo'o suria.

⁷ Mooru moru agasia mola 'ola ne'e aga 'e le'a 'i gula 'i maa. Lauta te'e wane amooru 'e madafia ngaia nga wane ni taunga'inga ala Jisas Kraes, 'e le'a fana 'i ngaia 'ani su'aai na'a ameeru la'u mola ta'a ni taunga'inga kwala'imori ala Jisas Kraes. ⁸ Suria nga Alafa 'e kwatea tegelangaa fameeru fana fa'ategelalana tagoto'onga amooru, ma 'e 'amoe la'u fana ngada lamooru. Ma gwa'a 'inau ku fata naunau 'i suria nga tegelangaa na Alafa 'e kwatea fameeru, nau ku sia maila mola. ⁹ 'Inau ku 'ame siria 'amoru manata iiria nau ku irito'ona fana 'aku fa'ama'u 'amooru 'ania girigiringa lo'oo agu, ¹⁰ tofunu tani wane ngaa'i gila fata 'ilo'oo, "Nga girigiringa ala Pol ngaia 'e tegela'a. Tafe'ua ma alata ngaia 'e to'oru fe'eni 'adauru, nga alafuulana 'e waata'uta'u mola ma ngaia 'ame su'a mola na alafuu 'utaa." ¹¹ Aia, ma wane na ngaia 'e iiria nga 'ola 'ilo'oori, ngaia 'e le'a fana 'ani su'aai na 'olataa na'a 'imeeru meru fata suria na alata meeru giri kau, ngaia 'e to'oto'o fe'enia mola 'olataa lo'oo tameru agea na alata meru nana'i fe'eni 'amooru.

¹² 'Ameeru meru sia fa'atooto'ome'enia 'ameeru mola fe'enia nga ta'a laka'u gila madafia iiria gila ba'ita 'e iiki. Ma gila ka fa'aladamiga fe'enia gila 'i talaga ma gila ka kwekweto no'o! ¹³ Ma ameeru lo'oo, meeru 'ame lafu 'ameeru 'ani riu'fia 'olataa ne'e to'omia meeru. Tafe'ua ma ameeru, 'ameru lafu 'ameeru mola suria nga taunga'inga lo'oo na God 'e ale 'ameeru fana agelai, ma taunga'inga lo'oo famooru. ¹⁴ Meeru meru 'ame fata nau'nau 'ani riufia 'olataa ne'e to'omia meeru, suria ameeru nga ta'a eteeta na'a meru leka kwairiu te'amooru fe'enia nga Kwairi'inga Le'a ala Jisas Kraes. ¹⁵ 'Ameeru meru 'ame fata naunau suria nga taunga'inga na tani ta'a kwaitatari ngaa'i gila agea 'ubulana ma'e fanua ngaa'i. Mai 'imeeru meru siria nga tagoto'onga mooru 'ani ba'ita ma ka tegela fana nga taunga'inga ameeru fe'enia mooru 'ani ba'ita maka iiki. ¹⁶ Sui ma meru tameru leka kwairiu na fanua ngaa'i fana foulange'enilana Kwairi'inga

Le'a. Ngaia lo'oo meeru 'ame fata naunau suria nga taunga'inga na'a tani ta'a ngaa'i matari gila agea na ni ma'e fanua lo'oo God 'e alega fai.

¹⁷ Suria nga Girigiringa Abu laka'u 'e iiria, "Lauta te'efuta wane 'e siria 'ani fata naunau, ngaia te'e fata naunau mola 'i suria 'olataa na'a God 'e agea." ¹⁸ Ma nga wane na God 'e iiri ba'ita ana, ngaia nga wane na'a Alafa ngaia 'e alafafia, ma 'amoe la'u nga wane ne'e fata naunau 'ania 'i talana.

11

Nga ta'a ni kotonga na'a gila iiria gila na Ta'a ni Kwairi'inga kwala'imori

¹ Ma nau ku siria 'amoru alami nau 'aku alafuu gwa'a ku kuta. ² Nau ku manata abelo suri 'amooru, 'ilaka'u la'u mola na'a God 'e manata abelo 'ania amooru. Suria 'imooru moru 'ilaka'u nga larii' i fooru laka'u nau ku aru fafia mamania nigilana mai la Jisas Kraes. Nau ku aga le'a suria amooru fana 'aku kwatea mooru te'ana nga Alafa 'ilaka'u nga larii' na ngaia 'e kwari. ³ Nau ku manata abelo suria 'amooru, fa'asia gila ta kotofi 'amooru, ma manata lamooru ka leka fa'asia nga kwaimaanga fala Jisas Kraes ne'e odo. Ngaia ta 'ilaka'u ni Iv laka'u nga waa 'e kotofia 'ua mai na'o. ⁴ Mai mooru moru alamia mola ta'a 'agila leka mai te'amooru, ma gila ka kwairii 'ania kwairi'inga matari fa'asia la Jisas, ma moru ka tagoto'o mola na anoe 'ola matari ma moru ka aile'a mola fe'enia kwairi'inga le'a ne'e matari'a fa'asia Kwairi'inga Le'a nga lo'oori meru feea mai te'amooru.

⁵ Aia, ma nga ta'a na'a gila leka kau te'amooru, gila iiria gila nga Ta'a ni Kwairi'inga taringa'i, naku 'ame madafia la'u iiria gila taringa'i riufi nau. ⁶ Ma gwa'a naku 'ame su'a na alafuunga 'e le'a, ma 'inau ku su'a na ni 'ola 'e aula suria Kwairi'inga Le'a lo'oo. Amooru moru su'aai ni 'ola lo'oori, tofunu 'imeeru meru kwaifa'ananau famooru na alata 'e aula.

⁷ Na alata 'inau ku kwairii 'ania Kwairi'inga Le'a na God famooru, naku 'ame soe 'amooru fana te'efuta foforinga. Ma alata nau ku nana'i fe'eni 'amooru, nau ku malasisika agu fana 'amooru taringa'i. 'Utaa

na 'amooru moru madafia iiria 'inau ku agea 'ola 'e kuta lo'oo? ⁸ Na alata nau ku fa'ananau 'amooru, tani ta'a na gila tagoto'o 'ubulana fanua matari, gila fori nau. Ngaia 'ilaka'u nau ku beri fa'asiga, fana 'inau 'aku booni 'amooru. ⁹ Ma nga alata naku to'oru fe'eni 'amooru, lauta 'inau ku bo'obo'o fana nga bata, naku sia soe 'amooru mola fai. Nga fu'uwane goru futa na'a gila leka mai fa'asia 'i Masedonia na'a gila kwatea ni 'ola na'a nau ku bo'obo'o fai. Naku sia soe 'amooru mola fana te'efuta 'ola 'ina'o, ma 'e 'ato 'aku agea mola. ¹⁰ Nga 'ola na'a nau ku iiria 'e kwala'imori 'ilaka'u la'u mola nga fatalana la Jisas Kraes na'a ngaia 'e kwala'imori. Nau ku alafuu naunau suria 'inau ku sia soe 'amooru mola fana te'efuta 'ola. Ma te'efuta wane 'ubulana gule'e lefu 'i Gris 'e sia fa'anoto nau mola suria nga 'ola lo'oo. ¹¹ Bala moru madafia kuta iiria 'inau ku 'ame kwaimaa famooru suria 'inau ku 'ame ngaria bata fa'asi 'amooru. Tafe'ua ma God 'e su'aai na'a 'inau ku kwaimaa famooru 'e iiki.

¹² Nau taku leka na falafala lo'oori, fana ni wane na'a gila iiria gila Ta'a ni Kwairiinga, gila 'ame to'omia fana iirilana nga taunga'inga aaga 'e le'a 'ani 'ilaka'u nga taunga'inga ameeru. ¹³ Gila iiria gila nga Ta'a ni Kwairiinga, tafe'ua ma gila nga Ta'a ni Kwairiinga kwala'imori ala Jisas Kraes 'amoe. Gila kotofi 'amooru 'ania taunga'inga aaga, ma gila irito'ona fana 'agila aga mala Ta'a ni Kwairiinga. ¹⁴ Ma 'inau ku sia 'alefo mola na ni 'ola lo'oo, suria la Saetan, ngaia su'asuria 'ani bulota'i fana 'ani aga 'ilaka'u nga enselo na lalanga. ¹⁵ Ngaia na'a, goru sia 'alefo la'u na nga ta'a ni taunga'inga ala Saetan; gila launge'eniga 'i talaga 'e aga 'ilaka'u ta'a ni taunga'inga kwala'imori na God. Tagila ngaria no'o kwa'ikwa'inga ba'ita ne'e toto'o fe'enia abulongaa aaga ne'e ria.

La Pol 'e alafuu naunau suria 'ola ne'e faate'enia ngaia 'e waata'uta'u

¹⁶ Nau ku 'ame siria amoru madafia 'inau wane kwekweto mola. Tafe'ua ma lauta mooru madafia 'ino'ona, longo madi fana nau 'aku fata naunau agu 'i talagu. ¹⁷ Alata 'inau ku fata suria nau 'i talagu no'ona, 'inau ku 'ame fata suria 'olataa na'a

nga Alafa 'e iiria. Nau ku alafuu 'ilaka'u wane kwekweto mola. ¹⁸ Tofuna tani ta'a ngaa'i gila alafuu naunau 'aniga 'i talaga, nau taku alafuu naunau la'u mola. ¹⁹ Mai mooru moru madafia iiria moru su'a 'ola 'e iiki, tafe'ua mai 'amooru moru 'uri fana longolana ta'a na'a alafuulaga ngaia 'e kuta. ²⁰ Amooru moru ka alamiga mola fana 'agila ba'ita fafia 'amooru, ma gila ka ngaria 'ola 'amooru te'efou, ma gila ka kotofi 'amooru, ma gila ka aga sifo amooru, ma gila ka fa'amaillaa 'amooru suria gila fidaria maa mooru. ²¹ Bala 'imeeru meru waata'uta'u suria meru 'ame agea 'ino'ona amooru?

Nga ta'a lo'oo gila madafia gila Ta'a ni Kwairiinga taringa'i, ma gila fata naunau 'i talaga. Ma 'inau la'u mola, 'aku fata naunau 'ani 'ilaka'u gila la'u mola, gwa'a ngaia 'e kwekweto. ²² Aia, gila iiria gila ta'a 'i Jiu. Mai 'inau nga wane 'i Jiu la'u mola. Gila iiria gila orioritana la Israel fe'enia la Ebrahim. Mai 'inau ta wane ngaa'i la'u mola na orioritala Israel fe'enia la Ebrahim. ²³ (Nau na wane kwekweto fana fata naunaunga 'ilo'oo.) Gila iiria gila ta'a ni taunga'inga ala Jisas Kraes. Tafe'ua ma 'inau na'a wane ni taunga'inga le'a ala Jisas Kraes 'e riufiga. Suria 'inau ku taunga'i tegela 'e riufiga, ma nga ta'a gila ka aru nau 'ubulana 'ifi na lokafu na alata 'e aula la'u 'e riufiga, ma nga ta'a gila ka fidari nau na nga alata 'e aula 'e riufiga, me'e gagalangi 'akui mae no'o na ni alata 'e aula 'e riufiga. ²⁴ Nima alata no'ona nga ta'a ba'ita 'i Jiu gila fidari nau 'ania oru akwala ma mule fe'e kwa'inga. ²⁵ Ma oru alata no'ona nga ta'a ba'ita 'i Rom gila fidari nau 'ania me'e 'ai. Ma te'e alata ngaa'i, gila irito'ona fana kwa'ilagu 'ania 'uilagu 'ania fou. Ma oru alata no'ona nga faka nau ku leka ai 'e kuruu, ma nga te'e alata ngaa'i nau ku nana'i 'ubulana asi 'i suria te'e fe'e logo ma gagani.

²⁶ Ma nga lekanga 'e aula agu, nau ku daria 'ato'atolanga 'e aula na ka'o 'e afe, ma nga ta'a beriberi lo'oo. Nga ta'a 'i Jiu ma nga ta'a kwaitatari la'u mola gila galangi kwa'i nau. Mai 'inau ku daria 'ato'atolanga 'ubulana fanua ba'ita, ma 'ubulana gule'e lefu kwasila, ma 'ubulana asi la'u mola. Ma tani alata ngaa'i nga ta'a ne'e koto ma

gila ka iiria gila tagoto'o ala Jisas, gila kwa-tea la'u mola nga 'ato'atolanga ba'ita fagu. ²⁷ Nau ku taunga'i tegela'a iiki, ma tani logo ngaa'i 'inau ku 'ame eneenno. Ma tani alata ngaa'i nau ku 'ame to'o na fangalaa, ma 'inau ku 'ame to'o na 'ola fana go'ufilai. Ma tani alata ngaa'i nau ku gwari suria nga ruu 'e 'amoe agu. ²⁸ 'Amoe la'u te'e ni 'ola lo'oori mola, suria ni alata 'e aula, 'inau ku to'o na nga 'ato'atolanga tofunu 'inau 'aku manata abelo suria ni siosi te'efou. ²⁹ Ma lauta ta'a na gila tagoto'o gila waata'uta'u na nga tagoto'onga aga, 'inau ku to'o na 'ato'atolanga la'u mola. Ma lauta ta wane 'ani agea wane ngaa'i 'ani 'esia na nga ri-anga, nau ku ogaria ba'ita.

³⁰ Lauta nau ku tafe nau 'i talagu, ngaia 'e le'a 'akui fata suria ni 'ola lo'oo gila faate'enia na'a nau nga wane waata'uta'u.

³¹ God nga Mama'a na Alafa adauru la Jisas, ngaia su'a na 'olataa na'a 'inau ku iiria ngaia 'e kwala'imori. Nau ku siria nga ta'a te'efou 'agila baatafea God furifuri!

³² Na alata 'inau ku to'oru 'i Damaskas, nga wane lo'oo la Aretas nga kiingi 'e firia fana 'ani ba'ita fafia fanua no'ona, ngaia ka kwatea ta'a 'e aula 'agila folo 'afuia nga ma'e tatafa na ma'e fanua no'ona, fana 'agila dau nau na alata nau ku ru'u 'i maa.

³³ Tafe'ua ma tani ta'a ngaa'i gila ka kwai-booni agu, ma gila ka aru nau 'ubulana kukudu ba'ita, ma gila ka fa'asifo nau suria nga ma'e kwakwa lo'oori fana 'i maa, ma 'inau kua 'akwa no'o.*

12

Ni 'ola la God 'e faate'enia fala Pol

¹ Nau taku fata naunau la'u, gwa'a ngaia 'ame kwaibooni adauru. Ma gwa'a 'ino'ona, nau ku fata suria nga faata'inga ma ni 'ola 'e nagwa na nga Alafa ngaia 'e faate'enia fagu. ² Aia, nga akwale'e farisi ma fai ai 'e sui no'o, God 'e ngari nau fana fanua na'a God 'e nana'i ai mai langi. (Aia, 'inau ku bobolosia lauta nga nonigu la'u mola ta'ua 'e nigi 'i no'ona, 'amoe ma God 'e faate'enia mola ni 'ola lo'oo fagu, suria te'ingaia la God momola ne'e su'aai.) ³⁻⁴ Aia, nau ku iiria la'u, 'inau ku su'a mola

ai na God ne'e ngari nau fana 'i paradaes* (Mai nau ku 'ame su'aai lauta nga nonigu 'e nigi la'u mola 'i no'ona ta'ua, 'amoe ma God 'e faate'enia mola fagu, suria te'ingaia God ne'e su'aai.) Aia, ma nga alata na'a 'inau ku to'oru 'i langi, nau ku longoa ni 'ola ne'e 'ato no'o fana wane 'ani iiria 'ania alafuunga fofona fanua lo'oo 'i wado ma ka abu la'u mola fana alafuunga 'i suria. ⁵ Nga agaaganga lo'oori 'e to'omia fana 'aku fata naunau suria. Tafe'ua ma 'inau ku 'ame agea 'ino'ona. Suria ni 'ola lo'oo 'inau ku fata naunau suria nga 'ola ne'e faate'enia na'a nau na wane ku waata'uta'u. ⁶ Ma lauta 'inau ku siria tafelagu, ngaia to'omia fana 'aku fata 'ilo'oo suria nga fatalagu ngaia 'e kwala'imori. Tafe'ua ma, nau ku 'ame tafe nau, suria nau ku 'ame siria nga ta'a 'agila iiri ba'ita agu. Ngaia 'e le'a fana 'agila manata suri nau suria ni 'ola na'a gila agasia nau ku agea, ma ni 'ola na'a gila ka longoa nau ku fata suria lo'oo.

⁷ Aia, God 'e alamia no'o fiinga fagu maka 'ato no'o fana 'aku fata naunau suria ni 'ola 'e le'a 'e aula lo'oo nau ku agasiga 'i langi. Ma nga fiinga lo'oo, la Saetan ne'e agea fana 'ani fa'anonifii nau fana 'inau ku sia naunau mola. ⁸ Ma nga oru alata lo'oo nau ku fo'a, ma ku laeta'a fana Alafa fana ngaia 'ani lafua fiinga fa'asi nau. ⁹ Tafe'ua ma 'ingaia lamadu'aa maka fata 'ilo'oo, "Nga kwailaeta'afinga agu lo'oo mola, ngaia lo'oo nga 'ola na'a 'i'oo bo'obo'o fai. Suria lauta 'i'oo waata'uta'u, nga tege-langaa agu fana kwaibooninga amu te'e ba'ita maka iiki." Suria 'ola lo'oori, nau ku aile'a ba'ita, ma 'inau ku fata naunau suria nga waata'uta'unga agu, fana nga tegelan-gaa ala Jisas Kraes 'ani kwaibooni agu. ¹⁰ Nau ku aile'a mola fafia nga 'ato'atolanga agu suria la Jisas Kraes. Nau ku aile'a mola lauta gila fata ngada nau, 'amoe ma gila ka fa'anonifii nau. Ngaia le'a mola lauta naku to'o na waata'uta'unga, suria nga alata nau ku waata'uta'u, la Jisas Kraes ngaia 'e fa'ategela nau.

La Pol 'e manata abelo fana ta'a 'i Korin

¹¹ Aia, nau ku fata 'ilaka'u wane kwek-weto, tafe'ua ma 'amooru lo'oo moru kwa-

* **11:33** Agasia nunu'i 'ola na Wane ni Kwairiinga 9:25.

* **12:3-4** Paradaes ngaia lata ngaa'i fana fanua 'i langi.

tea nau ku fata 'ilo'oo. Ngaia 'e to'omia 'amuru fata naunau suria taunga'inga agu. Ma gwa'a 'inau ku 'ame taringa'i mola, nga ta'a laka'u gila iiria gila Ta'a ni Kwairi-inga taringa'i, gila 'ame ba'ita 'ani riufi nau. ¹² Nau ku akiaki'a alata nau ku taunga'i 'i laloamooru, ma God 'e agea ni 'ola ni 'alefosilai 'e aula 'ani nau. Ma ni 'ola lo'oori 'e faate'enia na'a 'inau nga Wane ni Kwairiinga kwala'imori. ¹³ Ni 'ola nau ku agea famooru, ngaia 'e 'ilaka'u ni 'ola na'a 'inau ku agea fana siosi te'efou. Te'e 'ola momola na 'i nau ku 'ame agea na ni fanua matari lo'oo te'efou: Nau ku 'ame soea ta bata amooru fana boonilagu. Lauta mooru moru madafia nau ku agea 'ola 'e ria amooru suria 'ola lo'oo, moru 'olafanataa agu.

¹⁴ Nga alata lo'oo, nau ku sasari no'o fana 'aku nigi la'u te'amooru na oruna alata. Ma ngaia 'e 'ilaka'u la'u mola 'i na'o, nau ku 'ame soea te'efuta bata fa'asia mooru. Suria naku 'ame siria mola nga bata amooru. Nau ku siria mola 'i amooru talamooru. Nau ku 'ilaka'u nga mama'a amooru, suria nau ku kwai-booni amooru fana tagoto'onga ala Jisas Kraes. Ma ngaia 'ame to'omia fana nga ru'uru'ua 'agila kwatea bata fana mama'a aaga, ma ka le'a fana mama'a 'ani kwatea bata fana ru'uru'ua aana. ¹⁵ Ma lauta nau ku kwatea ni 'ola agu te'efou fe'eni nau 'i talagu la'u mola fana kwaibooninga amooru, nau ku aile'a mola. 'Utaa na nga kwaimaanga mooru fagu 'e sisika mola, suria nga kwaimaanga agu famooru ngaia 'e riufia no'o?

¹⁶ Aia, 'amooru moru su'aai naku sia soea mola bata fa'asia mooru. Tafe'ua ma nga maarimae agu gila fata 'ilo'oo, "La Pol 'e to'o na te'e manatale'e wane nagwa fana kotofi lamooru." ¹⁷ 'E fe'ua? Te'efuta wane na nau ku alea kau te'amooru 'e kotofi 'amooru fana ngarilana nga bata amooru? 'Amoe no'o! ¹⁸ Nau ku 'unesia la Taetas fana 'ani leka kau te'amooru, ma 'inau ku kwatea kau tani wane goru futanga kau fe'enia. Mai mooru moru su'a kwala'imori ai la Taetas 'e sia obasi 'amooru mola fana nga bata. Mai 'amooru moru su'ana la Taetas fe'eni nau, mele to'o na te'e manatale'e 'ola ma falafala amee'e 'e to'oto'o mola.

¹⁹ Bala 'amooru moru madafia iiria 'imeeru meru fata 'ilo'oo fana to'ofonosi lameeru. Aia, nga manatalagu ngaia 'ame 'ino'ona. Suria God 'e su'ana na nga 'ola lo'oo meru fata 'i suria, ngaia 'e leka suria nga 'ola lo'oo la Jisas Kraes ngaia 'e siria 'ameru fata suria. Fu'uwane le'a lo'oo, ni 'ola te'efou lo'oo 'imeeru meru agea, meru agea fana kwaibooninga amooru.

²⁰ Nau ku manata abelo, fa'asia 'inau ku ta leka kau, ma kua agasia nga abulongaa 'amooru 'e matari'a fa'asia ni 'ola na'a 'inau ku siria. Ma lauta 'ani 'ino'ona, nau taku sia alafuu le'a mola famooru 'ilaka'u mooru moru siria. Nau ku manata abelo fa'asia tani ta'a 'ilo'oo gila ta orik-waisu'usu'ui, ma gila ka kwaifii'i, ma gila ka baoria, ma gila ka manata ni 'etelangaa, ma gila ka fata nitaanga, ma gila ka fata ngadaa ta'a ngaa'i matari, ma gila ka nautau, ma nga aloalonga ka 'amoe ai. ²¹ Mai nau ku manata abelo fa'asia 'inau ku ta leka la'u mai, ma la God ka fa'amaila nau suria 'amooru. Mai nau taku aani suria nga ta'a 'e aula amooru na gila agea ni 'ola ne'e ria, ma gila 'ame abulo no'o mai fa'asia nga falafala ne'e biribiri'a ma nga agemaninga aaga.

13

¹ Aia, nau taku nigi kau te'amooru oruna alata. Nga Girigiringa Abu laka'u 'e iiria, "Mooru moru sia kwaisufaa mola na wane leleka ma moru longoa rua wane 'amoe ma oru wane lo'oo gila alafuu kwala'imori suria 'olataa na'a ngaia 'e agea." ² Nga ru-ana alata nau ku nigi kau, nau ku fa'abasu 'amooru suria ta'a na'a abulolaga 'e ria. Ma nga alata lo'oo, nau ku fa'abasuga la'u mola 'ubulana girigiringa lo'oo. Ma nga alata 'aku nigi te'amooru, te'efuta wane ne'e agea 'ola ne'e ria 'e sia 'akwa mola fa'asia nga kwa'ikwa'inga agu fana. ³ Na nga alata lo'oori, moru tamoru su'a le'a ai na la Jisas Kraes 'e kwatea alafuunga fagu fana 'akui fata 'ania. Ma nga alata ngaia 'e agea nga 'ola famooru, ngaia 'ame waata'uta'u. Tafe'ua ma ngaia te'e faate'enia nga tegelangaa ba'ita famooru. ⁴ Suria la Jisas Kraes 'e waata'uta'u alata gila mudu'ia na nga 'ai folo, ma ngaia 'e

tata'e no'o fa'asia nga maenga suria nga tegelangaa ba'ita na God. Ma 'imeeru meru ka waata'uta'u la'u mola 'ilaka'u la Jisas Kraes, tafe'ua ma meeru tameru to'o na nga tegelangaa ba'ita na God suria la Jisas Kraes, na alata 'ameru leka kau te'amooru.

⁵ Ngaia 'e le'a famooru 'amoru manata suria nga tagoto'onga amooru, fana 'amoru su'aai lauta nga abulongaa 'amooru 'e to'omia fana ta'a lo'oo 'agila tagoto'o ala Jisas Kraes 'amoe ma 'amoe mola. Amooru moru su'ana la Jisas Kraes mola ne'e to'oru 'ubulana moori lamooru. Ma lauta ngaia 'ame nana'i 'ubulana moori lamooru, nga tagoto'onga 'amooru 'e 'ame kwala'imori. ⁶ Nau ku siria 'amoru su'asuria nga tagoto'onga ameeru 'e kwala'imori. ⁷ Ma 'imeeru meru ka fo'asia God fana 'amoru mamalo fa'asia rianga. Ma 'imeeru meru 'ame fo'a mola 'ilo'oo fana te'efuta wane 'ani madafia iiria nga taunga'inga ameeru ne'e le'a. Meeru meru fo'a 'ilo'oo fana 'amooru agea ni 'ola 'e odo, tafe'ua tani ta'a ngaa'i gila madafia iiria nga taunga'inga ameeru nga 'ola 'uri'uri mola. ⁸ 'Ameeru meru agea mola suria nga kwaifa'ananaunga kwala'imori, ma ameru 'ame to'ofonosia kwaifa'ananaunga kwala'imori. ⁹ Meeru meru aile'a lauta mooru ula tegela, gwa'a meru ka waata'uta'u. Ma 'imeeru meru fo'a fana 'amoru leleka fana 'amoru ula tegela la'u. ¹⁰ Ngaia lo'oo 'e age nau ku giria no'o ni 'ola lo'oori na nga alata nau ku to'oru lalau kau 'ua fa'asia 'amooru. Nau ku agea fana nga alata 'inau ku leka kau te'amooru, nau ku sia iila mola famooru 'ania nga tegelangaa lo'oo nga Alafa 'e kwatea fagu. Ngaia 'e kwatea no'o tegelangaa lo'oori fana booni lamooru, ma ngaia 'e 'amoe la'u fana ngada lamooru.

Nga alafuunga 'ita'i lo'oo

¹¹ Aia, ta'a ni futanga agu, nau ku alafuu ni gwalonga famooru. Mooru longoa fatalagu, ma mooru leka suria 'olataa na'a nau ku iiria. Moru ka irito'ona fana 'amoru nana'i 'ania te'e manate'e wane, ma moru

ka nana'i 'ania aloalanga lalo 'amooru talamooru. Ma God ne'e kwaimaa fadauru ma ka kwatea aloalanga, ngaia te'e nana'i fe'eni 'amooru.

¹² Aia, moru ka faate'enia na'a kwaimaanga 'amooru no'ona famooru kwairiu na alata moru agasia mooru kwairiu.*

¹³ Nga ta'a na God te'efou 'i lo'oo, gila kwatea nga baole'anga aaga famooru.

¹⁴ Mai nau ku fo'a fana nga Alafa la Jisas Kraes 'ani laeta'afii 'amooru, ma God 'ani faate'enia kwaimaa aana famooru. Ma nau ku fo'a fana nga Anoe 'ola Abu 'ani ladoa mango mooru te'efou.

* **13:12** Na alafuunga na Grik, verse lo'oo 'e iiria 'Kwatea nononga na kwaimaanga alata mooru agasia mooru kwairiu.' Nga falafala 'i Jiu, nga kwai nono'inga 'e faate'enia kwaimaanga ma iiri ba'ita malaa nga falafala na 'sek han' adauru.

Galesia Nga Girigiringa ala Pol Fana Siosi Lo'oo 'i Galesia

La Pol 'e giria nga buka lo'oo fana nga ta'a na gila tagoto'o na gule'e lefu 'i Galesia. La Pol ngaia 'e fa'ananauga suria la Jisas Kraes, ma 'ame aburu mola 'i buri na ngaia 'e leka fa'asiga, gila ka eta 'agila abulo fana longonga fana nga kwaifa'ananaunga matari'a. Tani ta'a ni kwaifa'ananaunga kotokoto gila nigi no'ona 'i Galesia, ma gila ka iiria Kristin 'agila kwaria lofona wane ma gila leka mola suria Tagi ala Moses fana 'agila odo 'i na'ona God.

Tafe'ua ma la Pol ngaia 'e iiria te'e fito'onga ala Jisas ne'e kwatea nga ta'a gila odo 'i na'ona God. Ma nga Anoe 'ola Abu ngaia ne'e faate'enia dauru ta'a na God. Lo'onga suria nga tagi ngaia 'ame to'omia 'ani fa'aodoa wane 'i na'ona God.

Ni 'ola taringa'i 'ubulana buka lo'oo:

Fata le'ale'anga (1:1-10)

La Pol ngaia nga Wane ni Kwairiinga kwala'imori (1:11–2:21)

Kwailaeta'afiinga na God (3:1–4:31)

Kwaitalainga na Anoe 'ola Abu (5:1–6:18)

¹⁻² Nga girigiringa lo'oo fa'asia 'inau la Pol, ma ta'a ni futanga ala Kraes na'a gila to'oru fe'eni nau 'i lo'oo, famooru ta'a na mooru 'ubulana siosi na gule'e lefu lo'oo 'i Galesia. Nau nga Wane ni Kwairiinga ala Jisas. Ta'a gila 'ame firi nau fana taunga'inga lo'oo. Tafe'ua la Jisas Kraes fe'enia God, nga Ma'ana lo'oo 'e tata'ea la Jisas fa'asia nga maenga, gaa'a na gala firi nau fana taunga'inga lo'oo.

³ Nau ku fo'a fana God nga Mama'a adauru fe'enia la Jisas Kraes nga Alafa 'ani kwatea kwailaeta'afiinga ma nga aloa-longa famooru.

⁴ La Kraes 'e lo'o suria nga kwaisiriinga na God nga Mama'a adauru maka kwatea 'ingaia 'i talana fana nga rianga 'adauru fana 'ani rube 'adauru fa'asia nga abulonga 'ame le'a 'e aula fofona fanua lo'oo 'i wado na alata lo'oo. ⁵ Nau ku siria 'agoru fa'aba'ita God furifuri! Kiu.

Te'e Kwairiinga momola ne'e Le'a

⁶ Nau ku 'alefo no'o na nga 'ola lo'oo moru agea, tofuna ngaia 'ame aburu mola ma moru ka bulota'i no'o fa'asia God ne'e firi 'amooru suria nga kwailaeta'afiinga ala Kraes, ma moru bi'i bulota'i fana 'amoru tagoto'o na nga kwaifa'ananaunga matari na tani ta'a ngaa'i gila iiria 'ania nga Kwairiinga Le'a. ⁷ Tafe'ua ma nga kwaifa'ananaunga no'ona ngaia Kwairiinga Le'a kwala'imori suria la Kraes 'amoe. Tani ta'a ngaa'i gila ngadaa manata lamooru, ma gila ka irito'ona bulosilana nga Kwairiinga Le'a lo'oo suria la Kraes.

⁸ Ma gwa'a 'ameeru 'amoe ma enselo fa'asia 'i langi 'ani kwaifoula'i 'ania ta kwaifa'ananaunga ne'e matari'a fa'asia 'olataa na'a 'imeeru meru kwaifoula'i 'ania famooru 'i na'o, 'ingaia to'omia no'o fana God 'ani 'ui 'ania 'ubulana eele ne'e nunula ma 'e sia sui la'u. ⁹ 'Ilaka'u 'i nau ku iiria 'e sui no'o mai 'i na'o, ma 'aku iiria la'u mola famooru: Lauta ta wane 'ani foulange'enia ta kwaifa'ananaunga ne'e matari'a fa'asia nga 'olataa lo'oo moru tagoto'o ai 'e sui no'o, ngaia to'omia fana God 'ani 'ui 'ania wane 'ilo'oori 'ubulana eele ne'e nunula ma 'e sia sui la'u.

¹⁰ Alata nau ku iiria alafuunga lo'oori, nau ku sia agea mola fana fa'abaole'alana nga ta'a. 'Amoe! Mai nau ku siria 'aku fa'abaole'a God 'i talana. Lauta nau ku siria fa'abaole'alana ta'a, 'ino'ona ma 'inau wane ni taunga'inga ala Kraes 'amoe.

La Pol 'e alafuu suria alata la Jisas 'e firia fana kwaifoula'inga

¹¹ Ta'afutanga ala Kraes, nau ku iiria te'amooru, nga Kwairiinga Le'a lo'oo nau ku kwairii ai, ngaia 'ame 'ita mai fa'asia nga ta'a. ¹² Nau ku 'ame ngaria la'u mola fa'asia nga wane, ma ta wane 'e 'ame fa'ananauga nau mola 'ania. Tafe'ua ma la Jisas Kraes ne'e kwatea no'o fagu alata ngaia 'e faata'i fagu.

¹³ Mooru moru longoa te'efou no'o suria nga to'orulagu mai 'i na'o, alata laka'u 'inau ku to'oru suria falafala 'i Jiu. Mooru moru longoa la'u mola laka'u nau ku malangadaa nga siosi na God 'e ba'ita, mai nau kua irito'ona fana tagalange'enilai.

¹⁴ Nau ku tegela 'e lo'onga suria nga

kwaifa'ananaunga ameeru 'i Jiu ma nga falafala na wawarifu meeru. Ngai lo'oo nau ku riufia aulalana ni wane alakwa na'a gila toto'o fe'eni nau.

¹⁵ Ma gwa'a ka 'ino'ona, 'i na'ona mai nau ku bi'i futa, God ngaia 'e firi nau no'o fana taunga'inga aana suria kwailaeta'afiinga aana. Na alata ngaia 'e firia, ¹⁶ God ka aile'a fana faate'enilana nga Wela aana fagu, fana 'inau 'aku foulange'enia nga Kwairi- inga Le'a Lo'oo suria la Jisas fana ta'a gila 'ame Jiu. Ma alata God 'e faate'enia Wela aana fagu, nau ku 'ame leka no'o te'ana ta wane fana ngaia 'ani fa'ananau nau. ¹⁷ Nau ku 'ame leka 'ala'a fani Jerusalem fana agasilana nga ta'a na'a gila Ta'a ni Kwairiinga 'ina'ogu. Nau ku leka mola fana gule'e lefu 'i Arabia, sui mai nau kua ori la'u mola mai fana 'i Damaskas. ¹⁸ Ma buri na oru farisi nau ku bi'i leka fani 'i Jerusalem fana 'aku agasia la Pita, mai nau ku to'oru fe'enia suria nga akwale'e ma'e gani ma nima ai. ¹⁹ Mai nau ku agasia la'u mola la Jemes, nga wane burina nga Alafa, tafe'ua mai nau ku 'ame agasia tani Wane ni Kwairiinga ngaa'i la'u.

²⁰ Ma ni 'ola lo'oo te'efou nau ku giria kau famooru ni 'ola kwala'imori te'efou lo'oo no'o. God 'e su'aai naku 'ame koto.

²¹ 'I burina, nau ku leka la'u mola fana gule'e lefu 'i Siria ma 'i Silisia. ²² Na alata no'ona, nga ta'a na gila tagoto'o ala Kraes 'ubulana gule'e lefu 'i Judea, gila 'ame su'a mola agu. ²³ Gila su'a mola na nga alafuunga lo'oo tani ta'a ngaa'i gila alafuu 'ania suri nau 'ilo'oo, "Nga wane laka'u ne'e irito'ona ngada lameeru 'ina'o, alata lo'oo, ngaia 'e kwairii no'o 'ania nga Kwairiinga Le'a Lo'oo suria la Kraes na ngaia 'e irito'ona fana ngadalai 'ina'o." ²⁴ Ngai lo'oo, gila ka baatafea no'o la God fana 'olataa lo'oo Ngaia 'e agea fagu.

2

Nga ta'a na'ona'o 'i Jerusalem gila alafafia nga kwaifa'ananaunga ala Pol

¹ 'I buri na nga akwale'e farisi ma fai ai, nau ku bi'i ori la'u fani Jerusalem fe'enia la Banabas, mai nau ku ngaria la Taetas fe'enia mee'e. ² Nau ku leka no'ona suria God 'e iiria fagu. Mai nau

ku alafuu oguogu fe'enia nga ta'a na'ona'o lo'oo 'i Jerusalem 'i talaga, mai nau ku alafuu le'a na nga Kwairiinga Le'a lo'oo 'inau ku kwaifa'ananaunga 'ania fana nga ta'a gila 'ame Jiu. Nau ku kwairii fana ta'a na'ona'o no'ona suria nga taunga'inga agu te'efou, fa'asia taunga'inga na 'inau ku agea, ma kua leleka fana agelai ta bi'i 'ola 'uri'uri mola. ³ La Taetas, nga wane ne'e to'oru fe'eni nau, ngaia Jiu 'amoe, tafe'ua ma ngaia wane 'i Grik, ma nga ta'a na'ona'o lo'oo gila 'ame usunge'enia mola fana ngaia 'ani kwaria lofona. ⁴ 'Ameeru meru fata suria nga 'ola lo'oo, tofuna tani ta'a lo'oo gila kotofia ma gila iiria gila tagoto'o, gila siria ngaia 'ani kwaria lofona la'u mola. Nga ta'a lo'oori gila leka nagwa nagwa mai, ma gila lado fe'enia oguogunga adauru fana ngadalana nga arubengaa na'a 'imeeru meru to'o ai tofuna ladonga ameeru fe'enia la Jisas Kraes. Gila siria 'agila ula 'i buri meeru fana 'ameru slev olofana nga Tagi. ⁵ Ma 'imeeru meru 'ame ala fafia nga ta'a lo'oori, gwa'a te'e alata sisika, suria ameeru meru siria 'amoru tagoto'o na nga kwala'imoringa suria nga Kwairiinga Le'a lo'oo.

⁶ Ma nga ta'a no'ona na'a ta'a ngaa'i gila iiria gila ta'a na'ona'o 'i Jerusalem, gila 'ame iiria mola 'aku lamadu'aa te'efuta 'ola na nga kwaifa'ananaunga agu. (Tafe'ua ma nau ku 'ame abelo mola suria ta'a no'ona, na'a tani ta'a ngaa'i gila madafia gila ta'a ba'ita lo'oo. Du'ana God ngaia 'ame 'efaa wane tofuna ngaia 'e aga 'e le'a 'amoe ma ngaia 'e to'o na lata.) ⁷ Nga ta'a na'ona'o no'ona, gila agasia na'a God 'e kwatea no'o taunga'inga lo'oo fagu fana kwairiinga 'ania fana ta'a gila 'ame Jiu, 'ilaka'u la'u na'a ngaia 'e kwatea fana la Pita nga taunga'inga fana nga kwairiinga fana nga ta'a 'i Jiu. ⁸ Ma gila su'aai na God ne'e firia la Pita fana Wane ni Kwairi- inga fana ta'a 'i Jiu. Ngaia la'u mola na ngaia 'e firi nau fana Wane ni Kwairiinga fana ta'a na gila 'ame Jiu. ⁹ La Jemes, ma la Pita, fe'enia la Jon (na'a ta'a gila iiria gila ni wane na'ona'o taringa'i) gila su'aai na'a God 'e kwatea nga taunga'inga taringa'i lo'oo fagu. Gila ka galo 'ania nin- ima gula le'a famee'e la Banabas, fana 'ani

faate'enia na lo'oo gila alafafia mee'e fana taunga'inga 'i laloamooru ta'a moru 'ame Jiu, ma gila ka taunga'i 'i laloaga ta'a 'i Jiu. ¹⁰ Ma gila siria amele manata to'ona nga kwaiboongaa fana ta'a galafa'a na siosi 'i Jerusalem. Ma 'ola lo'oori na'a nau ku siria iiki fana agelai.

La Pol 'e iila fana la Pita

¹¹⁻¹³ Te'e alata ngaa'i, la Pita 'e nigi 'i Antiok, mai nau ku iila fana la Pita 'i na'ona ta'a tofuna ngaia 'e agea 'ola 'e kuta. Alata ngaia 'e nigi, ngaia 'e keto mola fe'enia ta'a na'a gila 'ame Jiu. Sui ma tani ta'a 'i Jiu na'a la Jemes 'e alega mai gila ka nigi 'i no'ona. Nga ta'a no'ona gila manata lauta wane ngaia 'ame kwaria lofona, ngaia nga Kristin kwala'imori 'amoe. Ngai lo'oo la Pita ngaia 'ame keto la'u fe'enia ta'a na gila 'ame Jiu. Ngaia agea 'ilo'oo tofuna na'a ngaia ma'unge'enia nga ta'a 'i Jiu na'a gila leka mai fa'asia 'i Jerusalem. Ma tani Jiu ngaa'i na'a gila tagoto'o la'u mola ala Kraes, alata gila agasia la Pita 'e agea 'ilo'oo, gila ka ma'u la'u mola, ma gila ka 'ame keto la'u mola fe'enia ta'a na gila 'ame Jiu. Gwa'a la Banabas ma ngaia agea la'u mola suriga. Ngaia na'a nau ku iila fana la Pita. ¹⁴ Tafe'ua alata nau ku agasia gila kuta tofuna gila 'ame lo'o suria nga kwala'imoringa na Kwairiinga Le'a lo'oo, nau ku iila fala Pita 'i na'ona ta'a te'efou. Mai nau ku fata 'ilo'oo fana, "I'oo nga wane 'i Jiu, ma 'i'oo nana'i no'o 'ilaka'u nga wane ne'e 'ame Jiu. Fe'ua na'a 'i'oo su'unge'enia ta'a na gila 'ame Jiu fana lo'onga suria nga falafala 'i Jiu?"

God 'e fa'amooria ta'a te'efou na gila tagoto'o ala Jisas

¹⁵ Ngaia 'e kwala'imori no'o 'imeeru meru futa mai 'i Jiu, ma meru 'ame 'ilaka'u nga ta'a na gila 'ame Jiu na gila fa'alata 'ania 'ta'a abulonga aga 'ame le'a.' ¹⁶ Ma 'imeeru meru su'aai na God 'ame iiria ta'a gila odo suria gila lo'oo suria nga Tagi. Tafe'ua ma nga ta'a na gila tagoto'o ala Jisas Kraes na'a God 'e iiria gila odo 'i na'ona 'i talana. Ma meeru Jiu la'u mola, meru tagoto'o ala Jisas Kraes, ma God 'e iiria meru odo 'i na'ona tofuna tagoto'onga ameeru ma 'amoe la'u suria meeru lo'oo

suria Tagi. Tofuna te'efuta wane 'e 'ame odo 'i na'ona God suria ngaia 'e lo'o suria nga Tagi. ¹⁷ Na alata lo'oo, 'ameeru Jiu, meru bi'i tagoto'o, na God 'e fa'aodo 'ameru 'i na'ona 'i talana suria ladonga ameeru fe'enia, ma tani Jiu ngaa'i gila ka iiria 'ameeru nga ta'a abulonga meeru 'ame le'a. 'Ilo'oo ma ngaia faate'enia la Kraes ne'e kwatea ameeru meru abulo 'ame le'a, suria ameeru meru 'ame lo'oo suria nga Tagi? 'Amoe! Ngaia 'ame 'ino'ona. ¹⁸ Tafe'ua ma lauta nau ku ori, ma ku leka la'u suria nga tagi na'a 'inau ku rugasia no'o, nau ku 'esi nau no'o 'ubulana nga rianga.

¹⁹ Ma suria nga Tagi, ngaia 'ilaka'u nau ku mae 'e sui no'o, fana 'aku sia nana'i la'u olofana Tagi, tafe'ua ma fana 'aku moori no'o fana God. ²⁰ Ngaia 'e 'ilaka'u nau ku mae fe'enia la Kraes ne'e mae na 'ai folo. Ma alata lo'oo la Kraes ne'e moori 'ubulana moorilagu. Ma nga mooringa lo'oo 'inau ku to'o ai na alata lo'oo, nau ku moori 'ania nga tagoto'onga agu ana nga Wela na God. Ngaia 'e kwaimaa fagu ma ka mae fana 'ani fa'amoori nau. ²¹ God ngaia 'e alafafi 'adauru tofuna nga kwailaeta'afinga aana. Nau ku sia rugasia mola alafuunga lo'oo. Ma lauta ta wane su'asuria 'ani odo 'i na'ona God tofuna nga Tagi, ngaia 'e faate'enia nga maenga ala Kraes ngaia 'ola 'uri'uri mola.

3

Nga lo'onga suria nga tagi 'amoe ma nga tagoto'onga ala Jisas

¹ 'Amooru nga ta'a 'i Galesia, mooru moru kakakula! 'Ina'o, nau ku alafuu wataga no'o famooru suria nga maenga ala Jisas Kraes na 'ai folo. Tafe'ua ma tani wane ngaa'i gila bulosi 'amooru mola fana nga kwaifa'ananaunga 'e kuta! ² Nau ku siria amoru su'ana te'e 'ola 'ilo'oo: 'Amooru moru 'ame ngaria nga Anoe 'ola Abu na God tofuna na'a 'amooru moru lo'o suria nga Tagi ala Moses, tafe'ua ma tofuna na'a moru tagoto'o na nga Kwairiinga Le'a suria la Jisas na moru longoa. ³ 'Amooru moru kakakula 'e iiki no'o. Nga Anoe 'ola Abu ne'e kwate 'amooru moru moori na nga mooringa fooru lo'oo, tafe'ua

ma tala'ina lo'oo mooru moru irito'ona la'u agelana nga taunga'inga na Anoe 'ola Abu 'ania tegelangaa 'amooru talamooru. ⁴ 'Amooru moru nonifi ba'ita no'o tofuna nga fito'onga 'amooru ala Jisas. 'Ilo'oo ma mooru madafia ni 'ola lo'oo ngaia 'ola 'uri'uri mola? ⁵ Nau ku siria amoru su'aai na'a God ngaia 'e kwatea nga Anoe 'ola Abu aana famooru, ma ngaia agea ni 'ola ni 'alefossilai 'i laloamooru, 'amoe la'u tofuna na 'amooru moru lo'o suria nga Tagi, tafe'ua ma tofuna nga fito'onga 'amooru ala Jisas.

⁶ Ma moru manata madi suria la Ebrahim. Nga Girigiringa Abu laka'u 'e fata 'ilo'oo, "Ngaia 'e tagoto'o ala God, ma God ka iiria ngaia wane 'e odo suria nga tagoto'onga aana." ⁷ Mooru su'aai ni dai ne'e tagoto'o 'ilaka'u la Ebrahim, ngaia no'o na nga wela ala Ebrahim.* ⁸ Nga Girigiringa Abu 'e fata mai 'i na'o, na God te'e kwatea ta'a na gila 'ame Jiu 'agila odo 'i na'ona tofuna tagoto'onga aaga. Ma God ka fata 'ilo'oo fala Ebrahim, "Nau taku nanamate'enia nga ta'a te'efou tofuna 'i'oo." ⁹ Ma la Ebrahim ka tagoto'o, ma God 'e nanamate'eniga. Maka 'ilo'oo la'u mola, ni dai na'a gila tagoto'o, God te'e nanamate'enia 'ilaka'u la Ebrahim.

¹⁰ Ni dai na'a gila manata iiria gila odo 'i na'ona God tofuna gila lo'o suria nga Tagi, God te'e kwatea kwa'ikwa'inga faga. Du'ana na'a Girigiringa Abu laka'u 'e fata 'ilo'oo, "Ni dai ne'e 'ame lo'o suria nga Tagi ala Moses te'efou, tagila ngaria kwa'ikwa'inga fa'asia God." ¹¹ Ma ngaia 'e wataga mola na'a te'efuta wane 'ame odo 'i na'ona God tofuna nga Tagi, suria nga Girigiringa Abu 'e fata la'u 'ilo'oo, "Ni dai na gila odo 'i na'ona God tofuna nga tagoto'onga, tagila to'o na mooringa firi." ¹² Nga falafala na lo'onga suria nga Tagi ala Moses 'e matari no'o fa'asia tagoto'onga. Tofuna Girigiringa Abu ne'e fata 'ilo'oo, "Lauta 'i'oo siria 'ani daria mooringa tofuna lo'onga suria nga Tagi, 'i'oo to'o lo'o suria nga tagi te'efou na God." ^{*}

¹³ Nga kwa'ikwa'inga lo'oo 'e 'ita mai fa'asia nga Tagi, la Kraes ngaia 'e lafua no'o

fa'asia dauru, ma ka ngaria no'o 'i talana. Suria nga Girigiringa Abu laka'u 'e fata 'ilo'oo, "Nga wane na'a gila mudu'ia na 'ai folo, ngaia 'e ngaria nga kwa'ikwa'inga na God." ^{*} ¹⁴ Alata la Kraes ngaia 'e foria 'adauru, God 'e nanamate'enia la'u mola nga ta'a na gila 'ame Jiu 'ania nga nanamanga lo'oo na ngaia 'e fataarunga'i no'o ai fala Ebrahim. Mai dauru te'efou na'a goru tagoto'o, 'agoru to'o la'u mola na nga Anoe 'ola Abu na God 'e fataarunga'i suria nga tagoto'onga lo'oo.

Nga Tagi fe'enia nga fataarunga'inga na God

¹⁵ Ta'a ni futanga agu, nau taku alafuu la'u suria nga fataarunga'inga lo'oo 'ania nga 'ola na mooru su'a le'a no'o ai. Lauta rua wane gala agea nga fataarunga'inga, 'e 'ato no'o 'agala lamadu'aa 'amoe ma gala arua te'efuta 'ola la'u na fataarunga'inga lo'oori. Nga fataarunga'inga lo'oo 'e 'ilaka'u la'u mola nga fataarunga'inga ne'e leka mai fa'asia God fala Ebrahim fe'enia ni wela gila futa 'i orioritana. ¹⁶ Kiu, God ngaia 'e fataarunga'i fe'enia la Ebrahim ma nga wela orioritana aana. Nga Girigiringa Abu ngaia 'ame iiria "'i orioritamu," ne'e fa'aladamia no'o nga ta'a 'e aula. Tafe'ua ma ngaia 'e alafuu mola 'ilo'oo, "nga orioritamu," ne'e fa'aladamia te'e wane momola, ma ngaia no'o na'a la Kraes. ¹⁷ Nga fa'afolaasilana fatalagu ne'e 'ilo'oo: God ngaia etaa fataarunga'i fe'enia la Ebrahim. Ngaia na'a nga tagi lo'oo na God ngaia 'e kwatea fai tangalau ma oru akwale'e farisi 'i burina fataarunga'inga lo'oo, ngaia 'e 'ato no'o 'ani mousia nga fataarunga'inga lo'oo ngaia 'e agea fala Ebrahim. ¹⁸ Ma lauta God 'e kwatea ni 'ola 'e le'a fadauru tofuna goru lo'o suria nga tagi, 'ino'ona ma nga kwakwatenga tago lo'oo aana ngaia 'e 'ame leka mola 'i suria fataarunga'inga aana.

¹⁹ 'Utaa na'a God 'e kwatea nga tagi? God 'e kwatea nga tagi 'i burina fataarunga'inga aana, fana 'ani faata'i wataga na abulonga 'ame le'a, leleka

^{*} **3:6** Jenesis 15:6; Rom 4:3 ^{*} **3:7** Ta'a 'i Jiu gila madafia ru'uru'ua ala Ebrahim gila ru'uru'ua ala God la'u mola tofuna God 'e firia la Ebrahim. ^{*} **3:8** Jenesis 12:3 ^{*} **3:10** Diuteronomi 27:14 ^{*} **3:11** Habakuk 2:4 ^{*} **3:12** Levitikas 18:5 ^{*} **3:13** Diuteronomi 21:23

maka nigi na gani na'a wela orioritana la Ebrahim na'a la God 'e fataarunga'i 'ania te'e nigi mai ai. God ne'e kwatea enselo fana 'agila kwatea nga Tagi fala Moses. Ma la Moses ka ngaria mai nga Tagi, ma ka kwatea fana nga ta'a. ²⁰ Tafe'ua ma alata God 'e fataarunga'i fala Ebrahim, ngaia 'ame siria te'efuta wane ngaa'i 'ani ngari alafuunga, tofuna ngaia 'e agea no'o ni 'ola lo'oori 'i talana.

Nga 'ola na'a Tagi 'e leka mai fai

²¹ 'Ilo'oo ma nga Tagi ala Moses ngaia 'e to'ofonosia no'o nga fataarunga'inga na God? 'Amoe no'o! Ma lauta God 'e kwatea nga tagi lo'oo 'ani fa'amooria nga ta'a, 'ino'ona nga ta'a na gila lo'o suria, gila odo no'o 'i na'ona God. ²² Tafe'ua ma, nga Girigiringa Abu 'e iiria no'o nga ta'a te'efou gila nana'i mola olofana rianga, ma gila 'ame to'omia no'o fana daunga suria nga Tagi. Ngai lo'oo God 'e kwatea nga fataarunga'inga na mooringa firi fana nga ta'a lo'oo gila tagoto'o ala Jisas Kraes.

²³ 'I na'ona la Jisas Kraes 'e nigi, Tagi ngaia 'e dau fafi 'adauru 'ilaka'u dauru 'ubulana 'ifi na lokafu, leleka maka nigi na alata God ngaia 'e faate'enia nga tala fooru suria nga tagoto'onga ala Kraes. ²⁴ Nga Tagi ngaia 'e aga suri 'adauru leleka maka nigi na alata la Kraes ngaia 'e nigi. Burina la Kraes ngaia 'e nigi, tagoru odo 'i maana God tofuna tagoto'onga adauru. ²⁵ Kiu, ma nga Tagi ngaia 'ame aga no'o suri 'adauru alata lo'oo, tofuna alata fana tagoto'onga ala Kraes ngaia 'e nigi no'o.

Nga ta'a na gila tagoto'o ala Jisas gila na wela na God

²⁶ Amooru te'efou lo'oo na ru'uru'ua na God no'o, tofuna nga tagoto'onga 'amooru ala Jisas Kraes. ²⁷ Moru naruabu te'efou fana 'amoru faate'enia na'a 'amooru moru lado no'o fe'enia la Kraes, ma moru ru'ufia falafala ala Kraes 'ilaka'u na'a moru ru'ufia nga ruu fooru. ²⁸ Ngaia lo'oo, kwaitatari'anga 'e 'amoe no'o 'i laloamooru nga ta'a 'i Jiu ma nga ta'a na gila 'ame Jiu, ma nga fu'uwane fe'enia nga fu'igeni, ma nga ta'a slev fe'enia ta'a na'a gila arube. Amooru te'efou, 'amooru moru toto'o mola 'i maana God, tofuna moru lado fe'enia la Jisas Kraes. ²⁹ Du'ana amooru nga ta'a ala

Kraes no'o. Ngai lo'oo amooru la'u mola na'a orioritana la Ebrahim, ma tamoru ngaria nanamanga na'a God ngaia 'e fataarunga'i ai fala Ebrahim.

4

¹ Nau ku alafuu 'ilo'oo: Lautu nga wane ngaia 'e to'o na nga wela, ngaia te'e kwatea ni 'ola aana te'efou fana alata ngaia 'e mae. Tafe'ua ma nga alata na'a wela lo'oori ngaia 'e sisika 'ua, ngaia 'e 'ilaka'u nga wane ni taunga'inga mola, tofuna ngaia 'ame ba'ita 'ua fana 'ani aga suria ni 'ola 'i talana. ² Alata ngaia 'e sisika 'ua, tani wane ngaa'i na tagila aga suria ni 'ola aana te'efou, leleka maka nigi na alata na'a mama'a aana 'e fadaa. ³ Maka 'ilo'oo la'u mola, mai na'o na alata dauru goru 'ame tagoto'o 'ua ala Kraes, dauru goru 'ilaka'u ta'a ni taunga'i tago fana falafala na fanua lo'oo 'i wado. ⁴ Ma nga alata na'a God 'e fadaa ngaia 'e nigi no'o mai, ngaia ka kwatea mai Wela aana 'i fofona fanua lo'oo 'i wado. Ngaia ka futa na noni, ma ngaia ka lo'o suria nga Tagi ameeru nga Jiu. ⁵ Ngaia 'e age 'ilo'oo fana 'ani rubea ni dai na'a gila ngai olofana nga Tagi, fana 'adauru nga ru'uru'ua na God.

⁶ Tofuna na'a dauru nga ru'uru'ua na God no'o, ngaia 'e kwatea no'o nga Anoe 'ola na Wela aana ka to'oru 'ubulana nga mango dauru. Ma nga Anoe 'ola Aana ka kwatea 'agoru fo'a 'ilo'oo, "Mama'a, Mama'a agu." ⁷ Mooru ta'a ni taunga'inga tago 'amoe no'o. Tafe'ua ma mooru ni wela kwala'imori no'o na God. Ma tofuna na'a mooru wela aana no'o, ngaia te'e kwatea ni 'ola te'efou lo'oo ngaia 'e fataarunga'i fai.

La Pol 'e manata abelo fana ta'a 'i Galesia

⁸ Na alata moru 'ame su'a 'ua na God, mooru ta'a ni taunga'inga tago fana ni 'ola kwaitatari na gila god kwala'imori 'amoe. ⁹ Tafe'ua ma nga alata lo'oo no'o, 'amooru moru su'a no'o na God, 'amoe ma ngaia le'a 'e iiki fana 'aku 'ilo'oo, God 'e su'a no'o amooru. 'Ilo'oo ma 'e 'uta'i lo'oo moru ori ma moru ka lo'o la'u suria nga falafala fofona fanua lo'oo 'i wado? Ni 'ola lo'oori 'e waata'uta'u ma gila 'ame agea mola te'efuta 'ola 'e le'a famooru. Ma 'uta'i lo'oo moru siria la'u taunga'inga faga?

¹⁰ Nau ku longoa kau na'a 'amooru moru dau suria nga 'ola na'a Tagi 'i Jiu 'e iiria fana fa'aba'italana gani na Sabat, ma nga fafangalaa na singari fooru, ma nga alata taringa'i 'ubulana farisi. ¹¹ Nau ku manata abelo iiki famooru, fa'asia nga taunga'inga lo'oo agu laloamooru eta 'ilaka'u mola 'ola 'uri'uri.

¹² Ta'a ni futanga agu, nau ku laeta'a famooru, 'amoru 'ilaka'u 'inau ma moru ka sui no'o fa'asia nga lo'onga suria nga Tagi ala Moses. Du'ana nau ku 'ilaka'u la'u mola 'i 'amooru 'ina'ona alata nau ku sui fa'asia Tagi ala Moses. 'Amooru moru 'ame agea no'o ta 'ola 'e kuta agu. ¹³ 'Amooru moru su'a la'u mola na alata laka'u nau ku kwairii 'ania nga Kwairiinga Le'a famooru, mai nau ku fii laka'u, tafe'ua ma 'ingaia lo'oo nau ku to'o na maa'ekwakwa fana 'aku kwairii 'ania Kwairiinga Le'a lo'oo famooru. ¹⁴ Ma gwa'a nau ku fii, ma nau ku kwatea 'ato'atolanga ba'ita famooru, ma moru 'ame manata ria mola fagu, ma mooru moru 'ame ma'asini te'enia nau. Ma moru ka kwalo nau 'ilaka'u no'o moru kwaloa mola nga enselo fa'asia God 'amoe ma la Jisas Kraes 'i talana. ¹⁵ Ma nga alata no'ona, mooru moru aile'a ba'ita. Nga aile'anga laka'u amooru ngaia no'o 'i fai lo'oo? Nau ku su'aai na'a nga kwaimaanga amooru fagu 'ina'o ngaia 'e ba'ita iiki. Ma gwa'a nau ku soea mooru mai na alata no'ona, ma moru 'uri mola fana 'amoru lafua ma moru ka kwatea fagu. ¹⁶ Fe'ua? Alata lo'oo, mooru moru madafia dauru goru marimae no'o 'i laloadauru, tofuna nau ku alafuu kwala'imori suria abulongaa amooru fa'asia Kwairiinga Le'a lo'oo?

¹⁷ Tani ta'a ngaa'i gila irito'ona iiki fana 'amoru lado fe'eniga, tafe'ua ma ngaia 'ame le'a mola famooru. Gila siria mola 'amoru to'oru matari'a fa'asi nau, fana 'amoru lado le'a fe'eniga. ¹⁸ Ngaia 'e le'a mola fana 'amooru lado na te'efuta 'ola, lauta ngaia 'ola 'e le'a. Ma ngaia le'a kwala'imori, lauta gila agea ni 'ola lo'oo furifuri tafe'ua na alata nau ku 'ame nana'i fe'enia mooru. ¹⁹ Fu'uwela agu, nga manatalagu 'e bi'i nonifii suri 'amooru, 'ilaka'u nga geni ne'e gagalani 'ani fa'afutaa nga

wela aana. Nga nonifinga lo'oo ngaia 'e sia sui la'u leleka maka nigi na gani na'a tamoru leka le'a suria falafala ala Kraes. ²⁰ Na alata lo'oo, 'inau ku siria 'aku nana'i fe'eni 'amooru, fana 'aku lamadu'aa nga fatalagu famooru. Nau ku 'alefo na abulongaa amooru!

La Pol'e fata suria tagi ma kwailaeta'afinga

²¹ Mooru na moru nana'i olofana nga Tagi, nau ku orisi 'amooru 'ilo'oo: 'Ilo'oo ma 'amooru moru su'a le'a no'o na 'olataa na'a Tagi 'e iiria? ²² Nga Girigiringa Abu 'e iiria la Ebrahim 'e to'o na rua wela wane. Te'e wela ngaa'i, la Ismael, ngaia 'e futa na noni ni taunga'inga tago ni Hega. Ma nga wela ngaa'i, la Aesak, ngaia 'e futa ani Sera, noni ne'e arube, ma ngaia no'o na'a noni ala Ebrahim. ²³ La Ismael, nga wela na noni ni taunga'i tago, ngaia 'e futa 'ilaka'u mola ni wela lo'oo te'efou. Tafe'ua ma la Aesak, nga wela na noni na'a ngaia arube, ngaia 'e futa suria nga fataarunga'inga na'a God ne'e agea fala Ebrahim.

²⁴ Ni 'ola lo'oo 'e aga mala nga tarifulaa. Nga rua noni lo'oo 'ilaka'u rua fataarunga'inga lo'oo na'a God ngaia 'e agea fe'enia ta'a aana. Ni Hega 'ilaka'u nga fataarunga'inga na nga Tagi ne'e lau gouna nga busu 'i Sanae, lefu na'a God 'e kwatea nga Tagi fala Moses ai. Nga ru'uru'ua te'efou ani Hega gila ta'a ni taunga'inga tago la'u mola. ²⁵ Ma ni Hega 'e tooto'o fe'enia gouna nga busu 'i Sanae 'ubulana gule'e lefu 'i Arabia, ma ngaia ka 'ilaka'u nga ta'a 'i Jerusalem tala'ina lo'oo, tofuna gila ta'a gila slev mola olofana Tagi ala Moses. ²⁶ Tafe'ua ma ni Sera 'e 'ilaka'u 'i Jerusalem ne'e nana'i 'i Langi. Ngaia 'e arube, ma ngaia 'e 'ilaka'u tete'e fadauru ta'a na'a goru tagoto'o ala Jisas. ²⁷ Nga 'ola lo'oori na'a la Aesea ngaia 'e alafuu suria 'ubulana nga Girigiringa Abu 'e 'ilo'oo, "Nga noni lo'oo 'i'oo 'aiwane, ma 'i'oo 'ame su'a mola 'ua na nga nonifinga na fa'afutalana wela, 'i'oo to'o aile'a, moko o'omae. Suria nga noni na wane aana 'e 'akwasia, ngaia 'e to'o na wela 'e aula

* **4:27** Verse lo'oo 'e kwatea fa'aladanga suria tagoto'onga. Ni Sera 'e to'o na wela suria tagoto'onga aana, ma la Pol 'e siria dauru goru fito'o 'ino'ona la'u mola. ✧ **4:27** Aesea 54:1

'e riufia nga noni ne'e to'oru fe'enia nga wane."*☆

²⁸ Ta'a ni futanga agu, 'amooru no'o na ni wela na God suria nga fataarunga'inga aana, 'ilaka'u la Aesak laka'u ngaia 'e futa ani Sera, tofuna God 'e fataarunga'i fala Ebrahim. ²⁹ Na alata laka'u, la Ismael 'e futa mai 'ilaka'u ni wela lo'oo te'efou fofona fanua lo'oo 'i wado, ngaia 'e malangadaa la Aesak ne'e futa suria nga tegelanga na Anoe 'ola Abu na God. Ma ta'a na gila ngai olofana tagi, gila 'ilo'oo la'u mola na alata lo'oo fana ta'a na gila ngai olofana kwailaeta'afiinga. ³⁰ 'Ilo'oo ma nga Giri-giringa Abu 'e fata 'utaa laka'u? Ngaia 'e fata 'ilo'oo, "Beloa nga noni ni taunga'inga tago lo'oo fe'enia nga wela aana, 'agala leka kau. Du'ana nga wela na ni noni ni taunga'inga tago lo'oo ngaia 'ame to'omia 'ani ngaria te'efuta 'ola na 'ola'angaa na mama'a aana, suria ni 'ola lo'oo te'efou fana wela ne'e futa na ni noni 'e arube."*☆ ³¹ Ta'a ni futanga agu, ngaia 'e 'ilo'oo la'u mola, dauru nga wela ani Hega nga noni ni taunga'inga tago laka'u 'amoe. Dauru ru'uru'ua ani Sera, tofuna goru tagoto'o ala Jisas.

5

La Kraes ne'e rube 'adauru te'efou

¹ La Kraes ne'e rube 'adauru, fana 'agoru arube no'o. Ngai na'a moru ula tegela, ma moru ka nana'i no'o 'ilaka'u nga ta'a na'a gila arube no'o, ma moru sia 'ilaka'u mola nga ta'a na gila slev fana Tagi ala Moses.

² Gwalongo madi! Nau la Pol, nau ku alafuu kau famooru 'ilo'oo: Lauta 'amooru moru kwaria lofona wane fana 'amooru odo 'ina'o na God, la Kraes 'e sia booni 'amooru la'u. ³ Ma nau ku iiria la'u, lauta wane 'e kwaria lofona, ngaia 'e leka mola suria nga Tagi ala Moses. ⁴ Ni dai amooru na'a gila irito'ona fana 'agila odo 'i maana God 'ania longonga suria nga Tagi, gila nana'i matari no'o fa'asia la Kraes, ma gila leka no'o fa'asia nga kwailaeta'afiinga na God. ⁵ Tafe'ua ma nga Anoe 'ola Abu 'e kwatea 'agoru manata to'o, na'a God te'e alafafia adauru tofuna fito'onga adauru ala Kraes. ⁶ Du'ana alata goru lado

fe'enia la Kraes Jisas, gwa'a te'efuta wane 'ani kwaria lofona 'amoe ma ngaia 'ame kwaria lofona, ngaia 'ame matari'a mola. Nga 'ola ba'ita na'a nga fito'onga amu ne'e kwatea ma 'i'oo ko kwaimaa fana nga ta'a te'efou.

⁷ Mai na'o, tagoto'onga 'amooru ala Jisas ngaia 'e le'a iiki. Dai ne'e bulote'enia manata lamooru fa'asia nga lo'onga suria kwaifa'ananaunga kwala'imori lo'oo. ⁸ God ngaia 'ame agea 'ilo'oo, tofuna ngaia ne'e firi 'amooru fana 'amooru tagoto'o ala Kraes. ⁹ Tafe'ua ma ta me'e kwaifa'ananaunga kuta sisika lo'oo ngaia 'i laloamooru 'e sifori 'amooru te'efou, 'ilaka'u nga me'e iist sisika laka'u ngaia 'e tata'ea beret te'efou. ☆ ¹⁰ Nau ku manata to'o na 'amooru moru leka mola suria ni 'ola na nau ku iiria, tofuna na'a dauru goru lado no'o fe'enia la Kraes 'ania fito'onga. Ma nga wane ne'e irito'ona 'ani malangadaa nga manata lamooru, ngaia te'e ngaria no'o kwa'ikwa'inga fa'asia la God.

¹¹ Ta'afutanga agu, nau ku 'ame kwaifoula'i 'ania na'a wane 'agila kwaria lofoga, tafe'ua tani ta'a ngaa'i iiria nau ku age 'ilo'oo. Lauta nau ku kwaifa'ananau 'ilo'oo, ma 'uta'i lo'oo nga ta'a 'i Jiu tagila fa'anonifii nau? Tafe'ua gila baoria fagu, du'ana nau ku fata suria nga maenga ala Kraes na 'ai folo fana fa'amoorilana nga ta'a te'efou. ¹² Tani ta'a ngaa'i gila ngadaa manata lamooru 'ania nga kwaifa'ananaunga aaga suria nga kwartilana lofona wane. Nau ku siria gila sia kwaria mola te'e lofoga, ma 'agila kwari ba'ita no'o fana to'ofonosilana wela.

¹³ Ta'afutanga agu, God ngaia 'e firi 'amoru no'o fana 'amoru arube fa'asia nga Tagi ala Moses. Ma gwa'a mooru moru ka to'oru no'o na arubengaa, mooru moru sia madafia fana 'amoru lo'o suria nga kwaisiriinga ne'e ria na labe'e mooru. Tafe'ua ma moru arube no'o fana 'amoru kwaimaa famooru, ma moru ka kwai-booni amooru kwairiu. ¹⁴ Suria nga Tagi ala Moses te'efou gila ogu mola na me'e tagi ne'e 'ilo'oo, "Oi kwaimaa fana nga ta'a 'ani 'ilaka'u na'a 'i'oo kwaimaa famu 'i talamu."*☆ ¹⁵ Tafe'ua ma lauta moru to'oru

mola fana funuri lamooru 'ilaka'u ni 'ola 'e kwasila, moru aga le'a fa'asia moru ta tagale'enia mooru kwaitatari.

*Nga Anoe 'ola Abu fe'enia nga kwaisiri-
inga na labe'e wane*

¹⁶ Nau ku alafuu 'ilo'oo: Lauta 'amooru moru alamia nga Anoe 'ola Abu na God 'ani talaia nga moori lamooru, tamooru to'oru fa'asia nga kwaisiriinga 'e ria na labe'e wane. ¹⁷ Nga kwaisiriinga na labe'e wane ne'e ma'asini na nga 'ola na nga Anoe 'ola Abu 'e siria, ma nga Anoe 'ola Abu ka ma'asini na nga 'ola na'a labe'e wane 'e siria. Nga rua 'ola lo'oo gala marimae agaa'a kwairiu. Ngaia 'e faate'enia na'a ngaia 'e 'ato fana 'amoru agea 'olataa na'a moru siria. ¹⁸ Lauta nga Anoe 'ola Abu ngaia 'e talai 'amooru no'o, nga Tagi ala Moses ngaia 'ame ba'ita no'o fafia mooru.

¹⁹ Goru su'aai nga 'ola 'e ria 'ilo'oo ne'e 'ita mai fa'asia nga kwaisiriinga ne'e ria na labe'e wane: agemaninga, ma manata biribiri'angaa, ma abulongaa ne'e to'omia ta'a 'agila maila suria, ²⁰ ma fo'asilana nunu'i 'ola, ma taunga'inga 'ania gelenga, ma nga aga maninga, ma funurilana ta'a ngaa'i, ma kwaifii'ingaa, ma ogarianga, ma madafilaga mola 'i talaga, ma to'orunga fana orisu'usu'unga, ma kwaitataringa kwairiu, ²¹ ma 'uganga, ma go'unga ba'ita, ma launge'enilana fafangalaa fana agelana agemaninga, ma agelana la'u mola ni 'ola 'e kuta 'e aula 'ilo'oo. Nau ku fa'abasu 'amooru 'ilaka'u na'a 'inau ku iiria 'i na'o, ni dai na'a gila agea ni 'ola 'ilo'oo, gila sia ru'u mola 'i 'ubulana nga to'orunga na'a la God 'e ba'ita fafia.

²² Tafe'ua ma nga Anoe 'ola Abu ngaia 'e kwatea ta'a 'agila kwaimaa fana ta'a ngaa'i, ma gila aile'a, ma gila to'o na aloalonga, ma gila nonimaambe, ma gila kwailaeta'afii, ma gila abulo fana ta'a 'agila fito'o aga, ²³ ma gila malofi'a, ma gila dau fafia kwaisiriinga na labe'e wane aga. Lauta moru dau suria ni 'ola lo'oori, 'amooru moru sia 'oia la'u nga tagi. ²⁴ Ma nga ta'a na'a gila to'o no'o ala Kraes Jisas 'ubulana moorilaga, 'i gila mudu'ia no'o nga kwaisiriinga ne'e ria aaga na 'ai folo. ²⁵ Suria nga Anoe 'ola Abu ngaia

'e kwatea no'o mooringa fooru fadauru, ngaia le'a lo'oo fana 'agoru lo'o suria nga kwaitalainga aana 'ubulana moori ladauru. ²⁶ Goru sia fata naunau, 'amoe ma fa'aogaria mola ta'a ngaa'i, 'amoe ma 'ugani ladauru kwairiu.

6

Kwaibooringa famooru kwairiu

¹ Ta'a ni futanga agu, lauta ta wane na'a moru daria ngaia 'esia na rianga, ni dai amooru na nga Anoe 'ola Abu ngaia 'e talaia, ngaia te'e orite'enia mai fa'asia nga rianga aana. To'o fata aloalo fana, moko aga le'a famu fa'asia 'i'oo ta 'esi'o la'u na me'e rianga 'ino'ona la'u mola. ² Ma moru ka boonia ni dai na'a ngaia 'e to'o na ato'atolangaa. Ma alata moru age 'ino'ona, moru dau no'o suria nga kwaifa'ananaunga ala Kraes. ³ Lauta ta wane ngaia 'e iiria ngaia wane ba'ita, ngaia 'e kotofia mola 'i talana tofuna ngaia wane no'ona mola. ⁴ Ngaia 'e le'a fana tala te'e wane amooru 'amoru su'a le'a na nga abulongaa 'amooru talamooru fana ngaia 'ani su'aai lauta nga abulolana ngaia 'e le'a 'amoe me'e 'amoe. Ma lauta abulolana ngaia 'e le'a, to'omia fana ngaia 'ani fata le'a fana 'i talana. Tafe'ua ma ngaia 'e sia fa'atooto'ome'enia mola fe'enia ta'a ngaa'i. ⁵ Suria tala te'e wane adauru ngaia te'e abelo 'ania ni 'ola na mooringa aana 'i talana.

⁶ Nga wane ne'e kwaifa'ananau amooru suri nga fatalana God, to'omia fana 'amooru kwatea no'o nga kwaibooringa fana tofuna nga kwaifa'ananaunga le'a lo'oo aana.

⁷ Mooru moru sia kotofi 'amooru mola talamooru. 'Ato 'e iiki fana te'efuta wane 'ani kotofia God. Nga wane te'e ngaria no'o nga foforinga aana fa'asia God tofuna 'olataa na'a 'ingaia 'e agea, 'e 'ilaka'u na'a wane 'e fisua lodona 'olataa ngaia 'e kirua. ⁸ Nga wane ne'e kirua 'ola 'e ria na nga nonina 'e siria, ngaia te'e maeria no'o. Tafe'ua ma, lauta ngaia 'e kirua ni 'ola 'e le'a na nga Anoe 'ola Abu 'e siria, ngaia te'e daria mooringa firi fana. ⁹ Dauru goru sia malafa'aekwa mola fana agelana

taunga'inga 'e le'a. Du'ana lauta goru aki-aki'a fana agelana ni 'ola 'e le'a, tagoru ngaria foforinga adauru fa'asia la God na fe'e gani na'a la God ngaia 'e firia. ¹⁰ Ngai na'a, alata lo'oo 'e to'omia no'o fana boonilana ta'a gila to'o na bo'obo'onga, ma ngaia 'e kwala'imori iiki lauta gila tagoto'o ala Kraes.

Alafuunga 'ita'i lo'oo

¹¹ Agasia madi nga girigiringa ba'ita lo'oo nau ku giria kau famooru 'ania nimagu 'i talagu. ¹² Nga ta'a no'ona gila iiria 'amoru kwaria lofona wane, gila siria mola 'agila fa'abaole'a ta'a 'i Jiu. Gila siria kwari lamooru, suria gila ma'unge'enia nga ta'a no'ona na gila fa'anonifia nga ta'a na'a gila alafuu suria nga maenga ala Kraes na 'ai folo. ¹³ Ma nga ta'a na'a gila kwaria lofoga sui no'o, gila 'ame lo'o mola suria nga Tagi ala Moses. Tafe'ua ma gila siria fana 'amoru kwaria lofona wane, fana 'agila fata naunau 'i maana ta'a 'i Jiu tofunu moru kwaria lofona wane. ¹⁴ Aia, ma 'inau 'i talagu, nau ku fata naunau mola suria nga 'ola na Alafa adauru la Jisas Kraes ngaia 'e agea na nga 'ai folo. Du'ana maenga ala Kraes na 'ai folo, nau ku 'ame siria falafala ne'e ria na fanua lo'oo 'i wado na'a ta'a na gila 'ame tagoto'o ala Kraes gila siria. Ma gila 'ame siria la'u mola nga 'ola nau ku siria suria nga tagoto'onga agu. ¹⁵ Ma ngaia 'ame matari'a mola lauta wane ngaia 'e kwaria lofona, 'amoe ma 'e 'amoe. Tafe'ua ma nga 'ola taringa'i lo'oo na mooringa fooru na'a God 'e kwatea mai. ¹⁶ Ma fana ni dai na'a gila leka suria nga kwaifa'ananaunga lo'oo 'ubulana moorilaga, God te'e kwatea nga aloalonga ma nga kwailaeta'afiinga faga, tofunu gila ta'a kwala'imori aana no'o.

¹⁷ Nga alafuunga 'ita'i agu no'o famooru ngaia 'e 'ilo'oo, nau ku ma'asini na te'efuta wane 'ani kwatea la'u 'ato'atolanga fagu, tofunu ni malafa 'i nonigu 'e faate'enia na'a lo'oo 'inau nga wane ni taunga'inga ala Jisas.

¹⁸ Ta'a ni futanga agu, nau ku laeta'a te'ana nga Alafa adauru la Jisas Kraes fana 'ani alamia kwailaeta'afiinga aana 'ani nana'i fe'enia mooru te'efou. Kiu.

Efesas Nga Girigiringa ala Pol Fana Siosi Lo'oo 'i Efesas

Efesas nga fanua ba'ita na gule'e lefu 'i Eisia. Tala'ina lo'oo, goru fa'alata nga gule'e lefu lo'oo 'ania 'i Teki. La Pol 'e leka 'i Efesas na nga ruana ma nga oruna lekanga aana fana feelana nga Kwairiinga Le'a lo'oo. Agasia Wane ni Kwairiinga 18:19-21; 19. Ngaia 'e aga mala ngaia 'e giria nga buka lo'oo alata ngaia 'e to'oru 'ubulana lokafu 'i Rom.

La Pol ngaia 'e giria nga buka lo'oo fana boonilana ta'a na God fana 'agila su'a le'a na kwaimaanga na God 'e ba'ita iiki, ma gila ka su'a la'u na nga fadafadanga ne'e nana'i firi fana ta'a te'efou. Nga buka lo'oo gila dalo'ia na rua gule'e 'ola.

Na gule'e buka 1-3, la Pol 'e kwaifa'anau suria la God 'e faa'afua taunga'inga aana 'ania la Kraes ne'e ba'ita fafia 'ola te'efou. Ma tofuna la Kraes na'a God 'e fa'amooria ta'a 'i Jiu ma ta'a na gila 'ame Jiu, ma ngaia ka ladoga 'ania te'e noni 'ola momola na God.

Na gule'e buka 4-6, la Pol ngaia 'e fa'afolaasia nga ladoladonga na ta'a na God. Ma ngaia ka iiria na ta'a na God 'agila abulo 'ani odo gani mai gani, fana 'agila to'oru oguogu. Ma ngaia ka iiria la'u faga 'agila to'oru fana funurilana la Saetan.

Ni 'ola taringa'i 'ubulana buka lo'oo:

God 'e fa'amooria ta'a 'i Jiu ma ta'a na gila 'ame Jiu, ma ngaia ka ladoga 'ania te'e noni 'ola momola (1:1–3:21)

Mooringa fooru suria la Kraes (4:1–6:24)

¹ Nau la Pol lo'oo, ku giri no'o kau famooru. Nau nga Wane ni Kwairiinga ala Jisas Kraes suria nga kwaisiriinga na God.

Nau ku kwatea kau nga girigiringa lo'oo famooru nga ta'a na God na'a mooru to'oru 'ubulana fanua ba'ita 'i Efesas, ma moru ka leka suria la Jisas Kraes na'a moru lado fe'enia 'e sui no'o.

² Nau ku fo'a fana God nga Mama'a adauru, ma nga Alafa la Jisas Kraes 'ani kwatea kwailaeta'afiinga ma aloalonga famooru.

God 'e agea 'ola 'e le'a fadauru

³ Goru baatafea God nga Mama'a na Alafa adauru la Jisas Kraes. Suria God ngaia 'e nanamate'eni 'adauru 'ania kwatelana 'ola 'e le'a te'efou 'i langi fana boonilana mango'e 'ola adauru tofuna nga ladoladonga adauru fe'enia la Jisas Kraes.

⁴ 'I na'o na God 'e launge'enia nga fanua lo'oo 'i wado, ngaia 'e firi 'adauru te'efou no'o fana nga ta'a aana suria nga ladonga adauru fe'enia la Kraes. Ngaia 'e agea 'ino'ona ai fana 'agoru odo te'efou ma 'agoru ka 'ame to'o na te'efuta rianga 'i maana. ⁵ Tofuna kwaimaanga na God, ngaia 'e fadaa 'ua no'o mai 'i na'o fadauru ni wela aana 'ania la Jisas Kraes. God 'e agea 'ilo'oo suria nga kwaisiriinga aana, ma ngaia ka malale'a fe'enia. ⁶ Lo'oo, goru baatafea God suria ngaia 'e kwate tago na nga kwailaeta'afiinga ba'ita aana fadauru tofuna Wela aana na ngaia 'e kwaimaanga fana.

⁷⁻⁸ La Kraes 'e fori 'adauru 'ania 'abuna, ma God ka 'olafanataa no'o na rianga adauru tofuna ladoladonga adauru fe'enia la Kraes. Nga kwailaeta'afiinga na God 'e kwatea fadauru 'e ba'ita 'e iiki. Suria nga funi'oonga ma nga su'a'olanga aana ne'e ba'ita, ⁹ God 'e faate'enia fadauru nga fadafadanga aana na ngaia 'ame faata'i folaa mai ai fana ta'a mai na'o. God 'e agea nga 'ola lo'oo suria kwaisiriinga aana ma tofuna 'ola la Kraes 'e agea. ¹⁰ Nga fadafadanga lo'oori ne'e 'ilo'oo: Na alata ngaia 'e firia, ngaia te'e ogua ni 'ola te'efou na ngaia 'e launge'enia mai langi mai lo'oo fofona fanua lo'oo 'i wado, fana la Kraes 'ani ba'ita fafiga te'efou.

¹¹ Ni 'ola te'efou na'a God 'e agea, ngaia 'e agea suria nga manatalana ma nga kwaisiriinga aana. Ma suria nga kwaisiriinga na God na ngaia 'e arua 'ua no'o mai, ngaia 'e firi 'adauru fana ta'a aana na ladoladonga adauru fe'enia la Kraes. ¹² Ngaia 'e agea 'ino'ona fana 'i meeru nga ta'a 'i Jiu na meeru ta'a na'ona'o na meru fito'o ala Kraes, na'a meru baatafea God ne'e ba'ita 'e iiki.

¹³ Ngaia 'e 'ilo'oo la'u mola famooru nga ta'a na moru 'ame Jiu. Tofuna alata na'a moru longoa nga alafuunga kwala'imori

lo'oo, nga Kwairiinga Le'a lo'oo na ngaia 'e fa'amoori 'amooru, ma moru ka lau no'o fana ta'a na God. Moru fito'o ala Kraes, ma God te'e kwatea Anoe 'ola Abu famooru fana 'ani faate'enia na mooru ta'a aana, 'ilaka'u ngaia 'e fataarunga'i 'ua no'o mai fai. ¹⁴Ma tofunana nga Anoe 'ola Abu 'e to'oru 'i 'ubulana nga moori ladauru, ngaia ne'e faate'enia na'a tagoru ngaria ni 'ola te'efou na God ngaia 'e fataarunga'i ai fana ta'a aana. Ma dauru tagoru ngaria ni 'ola lo'oo alata God 'ani rubea adauru 'agoru to'oru firi na arubengaa. Goru tafea God ne'e ba'ita 'e iiki!

La Pol 'e fo'a fana nga ta'a 'i Efesas

¹⁵ Ngaia na'a 'ita na alata nau ku longoa nga tagoto'onga amooru na Alafa la Jisas, ma nga kwaimaanga amooru fana ta'a na God te'efou, ¹⁶ nau ku baatafea God famooru na alata te'efou na 'inau ku fo'a famooru. ¹⁷ Nau ku fo'asia God ne'e to'o na kwangakwanga'anga 'e iiki. Ngaia na God na Alafa adauru la Jisas Kraes. Nau ku soea fana 'ani kwatea nga Anoe 'ola Abu famooru fana 'amoru to'o na funi'oonga, ma moru ka aga su'a ala God, fana 'amooru su'a le'a aana. ¹⁸ Nau ku fo'a la'u mola fana God 'ani 'ulasia manata lamooru fana 'amooru su'a suria ni 'ola le'a na ngaia 'e to'o ai famooru. 'Amoru su'a le'a ai na mooru tamoru to'o na ni 'ola lo'oori, tofunana ngaia 'e soe 'amooru fana 'amoru lau no'o fana wela aana. Ma 'inau ku fo'a la'u mola fana 'amooru su'aai nga nanamanga ba'ita na ngaia 'e fataarunga'i fana 'ani kwatea fana ta'a aana. ¹⁹ Mai nau ku fo'a fana 'amooru su'a la'u na nga tegelangaa ba'ita na God 'e taunga'i ai fadauru nga ta'a na goru tagoto'o. Ma nga tegelangaa lo'oori 'e to'oto'o fe'enia tegelangaa na'a ²⁰ God 'e taunga'i 'ania na alata laka'u ngaia 'e tata'ea la Jisas Kraes fa'asia nga maenga ma ka fa'ato'orufia na gula le'a aana 'i langi. ²¹ Ma 'i langi, la Jisas Kraes 'e ba'ita fafia nga enselo ma anoe 'ola te'efou. Ma nga latana la Kraes ka ba'ita riufia nga ta'a te'efou na alata lo'oo, ma nga alata na 'ani nigi la'u mola mai. ²² God 'e arua ta'ina 'ola te'efou 'ani to'oru 'i olofana tegelangaa ala Kraes, ma ka arua la Kraes 'ani ba'ita fafia siosi 'ilaka'u ngaia 'e ba'ita fafia 'ola te'efou. ²³ Lo'oo, dauru nga ta'a na goru fito'o aana,

goru 'ilaka'u no'o labena la Kraes. Ma goru ka fongu 'ania la Kraes, wane ne'e fa'afongua 'ola te'efou.

2

To'orunga 'ania mooringa fooru fe'enia la Kraes

¹ Mai na'o, mooru 'ilaka'u nga ta'a gila mae, tofunana moru 'ame lo'o suria God ma moru to'oru 'ua 'ubulana nga rianga. ² Na alata no'ona 'i na'o, moru leka suria nga falafala 'e ria na fanua lo'oo 'i wado, ma moru ka lo'o suria la Saetan na ngaia 'e ba'ita fafia nga adalo te'efou, ma ngaia ka talaia nga ta'a na gila 'ame lo'oo suria God. ³ Mai dauru goru 'ino'ona la'u mola mai na'o, nga abulo ladauru ngaia 'e ria, tofunana goru lo'o suria nga kwaisiriinga 'e ria na labe'e wane ma nga funi'oonga na rianga adauru. Goru 'ilaka'u no'o ta'a te'efou, suria nga abulongaa adauru 'e ria, ma goru ka to'omia no'o ngarilana nga kwa'ikwa'inga fa'asia God.

⁴ Ma gwa'a 'ani 'ino'ona, nga kwailaeta'afiinga na God fadauru 'e ba'ita 'e iiki, ma nga kwaimaanga aana fadauru ka ba'ita la'u mola. ⁵ Ngaia 'e kwatea mooringa fooru fadauru maka lado 'adauru fe'enia Kraes alata goru ria 'ua ma goru ka 'ilaka'u ta'a gila mae no'o. God 'e fa'amoori 'adauru suria nga kwailaeta'afiinga aana! ⁶ Ma suria goru lado fe'enia la Jisas Kraes, God 'e tata'e 'adauru la'u fe'enia la Kraes, fana 'agoru to'oru ma goru ba'ita fe'enia 'i langi. ⁷ God 'e agea 'ilo'oo fana 'ani faate'enia no'o kwailaeta'afiinga ba'ita na ngaia 'e kwatea fadauru tofunana la Jisas Kraes, fana ta'a te'efou na alata te'efou, 'agila su'a na nga kwailaeta'afiinga aana.

⁸ God 'e fa'amoori 'adauru 'ania nga kwailaeta'afiinga aana suria nga tagoto'onga adauru. Ngaia 'ame fa'amoori 'adauru mola tofunana taunga'inga adauru taladauru. Tafe'ua, ma God 'e kwate tago mola na nga mooringa fooru lo'oo fadauru. ⁹ Ngaia na, 'e 'ato no'o fana te'efuta wane 'ani fata naunau suria nga mooringa fooru aana, suria God 'ame kwatea suria te'efuta taunga'inga na'a goru agea. ¹⁰ God 'e launge'eni fooru adauru 'ania la Jisas Kraes, fana 'agoru agea ni taunga'inga le'a

na ngaia 'e sasaria 'ua mai 'i na'o fadauru fana agelai.

Dauru te'e oguogunga momola tofuna la Kraes

¹¹ Mai mooru nga ta'a na moru 'ame Jiu, moru manata madi suria nga to'orunga amooru 'i na'o. Nga ta'a 'i Jiu gila madafia iiria gila ta'a na God suria gila kwaria lofona wela wane aga, ma gila iiria mooru ta'a na God 'amoe suria moru 'ame kwaria lofona wela wane amooru. (Tafe'ua kwarilana lofona wela wane 'ame kwatea mooringa fana mango'e wane.) ¹² Mooru moru su'aai na'a mai 'ina'o, 'imooru moru to'oru fa'asia la Kraes, ma moru 'ame lado fe'enia nga ta'a na God 'e firia 'i Israel, ma moru 'ame lado fe'enia ta'a na God 'e agea fataarunga'inga faga. Ma moru to'oru mola 'i fofona fanua lo'oo 'i wado, tafe'ua ma mooru 'ame su'ana God, ma moru 'ame mamamania mola te'efuta 'ola 'e le'a fa'asia God. ¹³ Gwa'a moru ka to'oru lalau fa'asia God na alata 'i na'o, ma alata lo'oo tofuna moru lado no'o fe'enia la Jisas Kraes, mooru moru to'oru galangia no'o God, tofuna nga maenga ma tabonga ala Kraes.

¹⁴ La Kraes 'e agea nga aloalonga 'ani nana'i laloameeru ta'a 'i Jiu fe'enia mooru ta'a na moru 'ame Jiu. Tofuna ngaia 'e kwatea mooringa aana, ngaia 'e lafua no'o nga baba ni fononga laloana nga ta'a 'i Jiu ma nga ta'a na gila 'ame Jiu. ¹⁵ Alata la Kraes 'e mae, ngaia 'e lafua no'o Tagi ala Moses fana 'idauru nga rua fufu'iwane lo'oo 'aguru arua no'o te'e oguogunga momola, tofuna goru lado no'o fe'enia la Kraes. Ngai lo'oo la Kraes 'e kwatea aloalonga 'ani nana'i laloadauru kwairiu. ¹⁶ Lo'oo, tofuna maenga ala Kraes na 'ai folo, ngaia 'e lafua no'o marimaenga 'i laloana ta'a 'i Jiu fana ta'a 'ame Jiu. Ma tofuna nga maenga aana la'u mola, ngaia ka ogua nga rua fufu'iwane fana 'agoru arua no'o te'e fufu'iwane momola, ma ngaia ka orite'eni 'adauru no'o te'ana God. ¹⁷ Ngaia na'a, la Kraes 'e sifo mai na fanua lo'oo 'i wado, ma ka foule'enia nga Kwairiinga Le'a lo'oo suria nga aloalonga famooru ta'a 'ame Jiu na'a moru to'oru lalau fa'asia God na alata 'i na'o, mai 'amooru la'u mola ta'a 'i Jiu na'a moru to'oru galangia God. ¹⁸ Tofuna la

Kraes, ameeru ta'a 'i Jiu ma mooru ta'a na moru 'ame Jiu, goru su'asuria 'agoru leka mai te'ana God nga Mama'a suria te'e Anoe 'ola Abu momola.

¹⁹ Tofuna na, amooru ta'a na moru 'ame Jiu, moru 'ame matari fa'asi 'ameeru ta'a 'i Jiu. Ma 'amooru nga ta'a na God no'o fe'eni 'ameeru, ma God no'o na Mama'a adauru te'efou. ²⁰ Adauru ta'a na tagoto'onga, goru 'ilaka'u nga 'ifi na gila launge'enia 'i fofona nga fou. La Jisas Kraes no'o na fou lo'oori. Ma nga Ta'a ni Kwairiinga aana fe'enia nga profet no'o na boutalagou fana nga 'ifi lo'oori. Ma dauru no'o na ni 'ola fana launge'enilana nga 'ifi lo'oori. ²¹ Ma la Kraes no'o ne'e launge'enia nga 'ifi lo'oori 'ani ngasi maka agea 'ani ba'ita la'u fana ngaia 'ani 'ilaka'u 'Ifi Abu na God. ²² Tofuna mooru, ta'a na moru 'ame Jiu, moru lado fe'enia la Kraes, la Kraes 'e lado 'amooru la'u fe'enia nga ta'a na God fana 'amooru 'ilaka'u 'ifi na'a God 'e to'oru 'ubulai 'ania tegelangaa na nga Anoe 'ola Abu.

3

Nga taunga'inga ala Pol fana ta'a na gila 'ame Jiu

¹ Nau la Pol, nau ku to'oru 'i 'ubulana 'ifi na lokafu suria 'inau ku foulange'enia nga Kwairiinga Le'a lo'oo suria la Jisas Kraes famooru nga ta'a na moru 'ame Jiu. ² Nau ku su'aai moru longoa no'o te'efou na God 'e firi nau no'o suria nga kwailaeta'afiinga aana, fana 'aku taunga'i fana booni lamooru 'ilo'oo. ³ 'Ilaka'u nau ku giria 'e sui no'o, God 'e faate'enia no'o fadafadanga aana fagu. Nga fadafadanga lo'oo ngaia 'ame faata'i folaa ai fana nga ta'a mai na'o. ⁴⁻⁵ Ma lauta mooru idu le'a na nga girigiringa lo'oo, tamoru su'aai na nau ku su'ana fadafadanga na God suria la Kraes na God 'e 'ame faate'eni folaa ai fana ta'a 'ua no'o mai. Tafe'ua, na alata lo'oo, nga Anoe 'ola Abu 'e faate'enia no'o fana Ta'a ni Kwairiinga fe'enia nga profet abu aana. ⁶ Ma nga fadafadanga lo'oori ngaia 'e 'ilo'oo: Ni 'ola 'e le'a na God 'e fataarunga'i 'ania fana ta'a 'i Jiu, ngaia te'e kwatea la'u mola fana ta'a na gila 'ame Jiu. Ma gila ka lado 'ania te'e oguogunga fe'enia ta'a 'i Jiu. Gila ngari tago na ni 'ola 'e le'a lo'oo suria

gila lado fe'enia la Kraes, ma gila tagoto'o na Kwairiinga Le'a lo'oo.

⁷Tofuna kwailaeta'afiinga na God, ngaia ka aru nau nga wane ni taunga'inga aana, fana 'aku kwairii'ania nga Kwairiinga Le'a lo'oo 'ania tegelangaa ba'ita aana. ⁸Ma ta'a te'efou na gila tagoto'o na God, gila taringa'i 'e riufi nau. Gwa'a 'ani 'ino'ona, God 'e faate'enia kwailaeta'afiinga fagu 'ania kwatelana taunga'inga lo'oo fagu fana 'aku alafuu fana ta'a na gila 'ame Jiu suria ni 'ola 'e le'a 'e iiki na'a la Kraes 'e kwatea. Ni 'ola le'a lo'oori 'e ba'ita 'e riufia su'a'olanga na ta'a. ⁹God ne'e launge'enia to'oto'oni 'ola te'efou, ngaia 'ame faata'i folaa na ni 'ola lo'oori 'ua mai 'i na'o. Ma ngaia ka soe nau fana 'aku faate'enia ni 'ola lo'oo fana ta'a te'efou. ¹⁰Na ni 'ola te'efou, God 'e su'a'ola kwala'imori. Na alata lo'oo, ngaia 'e ogua nga ta'a 'i Jiu ma nga ta'a na gila 'ame Jiu 'ubulana siosi fana ngaia 'ani faate'enia su'a'olanga ba'ita aana fana enselo ma adalo ma anoe 'ola te'efou ¹¹God 'e agea 'ola lo'oori suria nga fadafadanga ne'e 'ita 'ua mai na'o. God ngaia 'e agea nga 'ola lo'oori suria nga 'ola na la Jisas Kraes nga Alafa adauru 'e agea. ¹²Ma tofuna dauru goru lado fe'enia nga Kraes, ma goru fito'o ana, goru 'ame ma'u fana ninginga te'ana God. ¹³Tofuna na, 'inau ku soe 'amooru fana moru sia kwaimanadai mola tofuna nga nonifiinga agu famooru. Suria nau ku nonifii fana booni lamooru.

Nga kwaimaanga ala Kraes fadauru

¹⁴Ma tofuna ni 'ola lo'oori, nau ku bobouruuru fana 'aku fo'asia God nga Mama'a. ¹⁵Ngaia nga Mama'a kwala'imori na enselo 'i langi ma ta'a te'efou na gila 'i fofona fanua lo'oo 'i wado. ¹⁶God 'e to'o na ni 'ola 'e le'a 'e aula fana ta'a aana. Ngaia lo'oo nau ku laeta'a fana ngaia 'ani kwatea tegelangaa famooru 'ania nga Anoe 'ola Abu, fana nga mango mooru 'ani tegela te'efou. ¹⁷Ma 'inau ku fo'a la'u fala Kraes 'ani to'oru 'ubulana moori lamooru suria nga fito'onga amooru ana. Ma 'inau ku fo'a la'u famooru 'amoru kwaimaa fana God ma ta'a, fana 'amoru 'ilaka'u nga 'ai na 'umi'umina 'e susu to'o maka ngasi. ¹⁸Nau ku fo'a 'ilo'oo famooru fe'enia ta'a na God te'efou, 'amoru su'a le'a na kwaimaanga ala Kraes fadauru 'e ba'ita

'e iiki maka tekwa 'e iiki, maka afola 'e iiki. ¹⁹Lo'oo, nau ku fo'a fana 'amooru su'a na nga kwaimaanga ala Kraes, gwa'a ka 'ato fana ta'a 'agila su'a le'a ai te'efou. Ma lauta moru su'a suria nga kwaimaanga ala Kraes, ma nga falafala amooru te'e 'ilaka'u nga falafala na God.

²⁰Suria nga tegelangaa ba'ita aana ne'e taunga'i 'i 'ubulana mango dauru, God 'e su'asuria 'ani agea ni 'ola 'e aula fadauru, riufia la'u 'olataa na'a goru madafia 'amoe ma 'agoru soea. ²¹Goru baatafea God suria ni 'ola ba'ita na ngaia 'e agea 'ubulana siosi ma ni 'ola ba'ita ngaia 'e agea la'u mola fala Jisas Kraes! Goru baatafea la God alata lo'oo ma ka nana'i firi no'o! Kiu.

4

Adauru 'agoru arua no'o te'e labe 'ola

¹Tofuna nau ku to'oru 'ubulana lokafu suria 'inau ku taunga'i fana nga Alafa, nau ku laeta'a te'amooru 'amooru leka suria falafala 'e odo ne'e to'omia ta'a na God 'e firiga. ²Moru malasika'a amooru, ma moru malofi'a. Ma moru faate'enia nga nonimaabenga fe'enia kwaimaanga famooru kwairiu. ³Nga Anoe 'Ola Abu 'e lado 'amooru. Ngaia na'a 'imooru moru taunga'i tegela fana 'amooru to'oru uguogu 'ania aloalonga, fana 'amoru nana'i na te'e uguogunga momola. ⁴Dauru ta'a na goru fito'o ala Jisas Kraes, goru 'ilaka'u no'o te'e labe 'ola fe'enia. Ma te'e Anoe 'ola Abu momola ne'e nana'i fe'enia 'adauru te'efou. Ma dauru te'efou goru mamania te'e mooringa firi na God 'e fataarunga'i ai fadauru alata ngaia 'e soe 'adauru. ⁵Ma goru ka to'o na te'e Alafa momola. Ma goru tagoto'o na te'e kwaifa'ananaunga momola. Ma goru naruabu 'ania te'e naruabunga momola. ⁶Ma goru fo'asia te'e God momola, ma ngaia na Mama'a adauru te'efou. Ma ngaia ka ba'ita fafi 'adauru te'efou, ma ngaia ka taunga'i 'ania dauru, ma ka to'oru 'ubulana mango dauru.

⁷Mai adauru te'efou na goru tagoto'o, la Jisas Kraes ngaia 'e kwatea tegelangaa fana taunga'inga. Ngaia 'e kwatea tegelangaa aana fadauru suria nga kwaisiriinga aana. ⁸Tofuna nga Girigiringa Abu laka'u 'e fata 'ilo'oo,

“Alata ngaia 'e leka fana lefu 'e lau 'i langi,
 ngaia ka usunge'enia nga marimae
 aana na ngaia 'e talariufia
 fana 'agila leka 'i burina.

Ma ngaia ka kwatea nga kwakwatenga
 fana ta'a aana.” ✧

⁹ Lo'oo, ma 'olataa no'o na fa'aladamilana
 nga alafuunga 'ilo'oo, “Ngaia 'e leka
 fana nga lefu 'e lau 'i langi?” Ngaia 'e
 fa'aladamia 'ilo'oo: La Jisas Kraes 'e sifo
 madi mai fofona fanua lo'oo 'i wado. ¹⁰ Ma
 la Jisas Kraes ne'e sifo mai fofona fanua
 lo'oo 'i wado, ngaia la'u mola ne'e fane fani
 langi, nga lefu ne'e riufia no'o lefu te'efou.
 Ngaia 'e agea 'ino'ona fana 'ani ba'ita fafia
 ma ka aga suria 'ola lo'oo te'efou.

¹¹ Ma la Jisas Kraes 'e kwatea ni
 kwakwatenga le'a fana ta'a. Tani wane
 adauru, ngaia aruga gila nga Ta'a ni
 Kwairiinga, ma tani wane ngaa'i adauru
 ngaia ka aruga gila nga profet. Ma ni
 wane ngaa'i, ngaia ka aruga gila nga
 ta'a fana foule'enilana nga Kwairiinga
 Le'a lo'oo. Ma ni wane ngaa'i, ngaia ka
 aruga gila nga ta'a ni kwaitalainga ma
 ta'a ni kwaifa'ananaunga fana ta'a na gila
 tagoto'o. ¹² Ngaia agea 'ilo'oo, fana ta'a
 no'ona 'agila sasaria ta'a na God te'efou
 fana 'agila to'omia taunga'inga fana God,
 ma nga siosi na'a labena la Kraes, 'aguru
 tegela. ¹³ Ngaia lo'oo, dauru tagoru lado
 'ania te'e uguogunga 'ania nga tagoto'onga
 fe'enia nga su'a'olanga adauru suria Wela
 na God. Ma nga tagoto'onga adauru te'e
 tegela'a, ma nga falafala adauru te'e bila'o
 maka ari'afu 'ilaka'u la'u la Jisas Kraes.

¹⁴ Ma na alata no'ona, dauru goru sia
 'ilaka'u mola nga wela sisika. Ma goru
 sia 'ilaka'u mola nga aiola na'a iru 'e furu
 tabale'enia ma nga bio ka kwa'ifeoa mola
 fana leka atanga. Goru sia leka mola suria
 kwaifa'ananaunga ne'e oriori matari na
 ta'a ni kotonga gila kwaifa'ananau 'ania.
¹⁵ Mai 'adauru lo'oo, tagoru alafuu 'ania
 to'onga na falafala ne'e faate'enia no'o
 kwaimaanga adauru fana ta'a. 'Ino'ona
 ma nga falafala adauru te'efou te'e 'ilaka'u
 la'u nga falafala ala Jisas Kraes na gouna
 nga siosi. ¹⁶ La Kraes no'o na gouna

labe'e wane lo'oo. Ma ngaia 'e kwatea
 'aguru lado fana 'aguru arua te'e labe 'ola
 lo'oo 'ilaka'u nga mariko na labedauru
 ne'e dau uguogua labedauru fana te'e 'ola
 momola. Ma alata talate'e wane 'e agea
 no'o taunga'inga ne'e to'omia, nga labe 'ola
 lo'oori 'e bila'o mai ma ka tegela'a suria nga
 kwaimaanga adauru fadauru kwairiu.

Nga mooringa fooru suria la Kraes

¹⁷ Suria nga tegelangaa na'a nga Alafa
 'e kwatea mai fagu, nau ku fata tegela
 famooru fana 'amooru rugasia nga
 falafala 'e ria lo'oo na'a ta'a gula 'i buri
 gila agea. Nga funi'oonga aaga ngaia 'ola
 'uri'uri te'efou. ¹⁸ Mangoga 'e logologo'a,
 ma gila 'ame to'oru 'ania nga mooringa
 fooru na God 'e kwatea tofunu gila 'ame
 su'a mola na nga falafala suria God tofunu
 manatalaga 'e ngasi. ¹⁹ Ma gila 'ame maila
 mola suria nga abulongaa 'e ria lo'oo aga,
 ma gila ka lo'o mola suria nga kwaisiriinga
 'e ria na labe'e wane aaga, ma gila ka
 'alata'a mola fana agelana ta'ina 'ola 'e ria.

²⁰ Tafe'ua, ma mooru moru lo'o, na
 alata laka'u nga ta'a gila foulange'enia la
 Jisas Kraes famooru, gila 'ame fa'ananau
 mooru 'amoru leka suria falafala 'e ria
 'ino'ona. ²¹ Moru longoa 'e sui no'o
 alafuunga suria la Jisas Kraes, ma ni 'ola
 na gila kwaifa'ananau 'ania 'e kwala'imori
 te'efou. ²² Ma gila iiria fana 'amooru
 abulo fa'asia falafala lo'oo amooru 'e ria
 laka'u moru to'oru 'ania 'i na'o. Nga
 falafala no'ona 'e ria ne'e talai 'amooru 'e
 kuta ma ka ngada 'amooru no'o. ²³ Gila
 foulange'enia famooru fana 'amooru
 alamia God 'ani fa'afoorua nga moori
 lamooru fe'enia nga manata lamooru.
²⁴ God 'e kwatea no'o falafala fooru
 famooru ne'e 'ilaka'u falafala aana. Lauta
 moru leka suria falafala fooru no'ona,
 tamoru faate'enia falafala ne'e odo ma ka
 abu.

²⁵ Ngaia na'a, 'amooru rugasia nga ko-
 tonga. 'Ola te'efou na'a amooru iiria
 famooru kwairiu 'ani kwala'imori, suria
 dauru te'efou goru 'ilaka'u nga labena la
 Jisas Kraes. ²⁶ Ma lauta te'efuta wane
 amooru 'e ogaria, 'i'oo sia alamia ogari-
 anga amu 'ani talai'o fana 'i'oo 'ani agea

'ola ne'e ria. Ma ngaia 'e le'a fana 'i'oo 'ani fa'asua nga ogarianga amoru 'afe'aferu ma sina te'e bi'i suu, ²⁷ fa'asia la Saetan ka to'o na alata fana 'ani talai'o 'ubulana rianga 'ania ogarianga amu. ²⁸ Ma ni dai amooru na ngaia 'e beriberi, ngaia 'ani sui no'o fa'asia nga beringa. Ma ngaia ka taunga'i mola fana 'ani to'o na tani 'ola fana nga to'orunga aana, ma fana boonilana ta'a galafa'a.

²⁹ Ma moru to'oru fa'asia nga alafuunga 'e ria. Moru iiria mola alafuunga ne'e su'a suria 'ani fa'ategela manatalana ta'a, ma moru alafuu mola 'ania ni 'ola ne'e kwaibooni na ta'a na gila longoa nga alafuu lamooru. ³⁰ Ma moru ka to'oru fa'asia nga agelana 'ola ne'e su'asuria 'ani launge'enia nga Anoe 'ola Abu na God 'ani kwaimanadai. Suria nga Anoe 'ola Abu no'o na ma'etooto 'ubulana moori lamooru na 'imooru nga 'ola na God, ma nga ma'etooto la'u mola fana fe'e gani na ngaia te'e nigi na God te'e rube kwala'imori 'amooru fa'asia rianga. ³¹ Lo'oo, moru to'oru fa'asia aga maninga amooru kwairiu, ma mooru ka to'oru fa'asia nga ogarianga famooru kwairiu, ma fa'asia nga fata ngada lamooru kwairiu. Ma mooru sia agea mola 'ola 'e ria fana ta'a ngaa'i. ³² Ma nga abulongaa amooru 'ani le'a famooru kwairiu, ma moru kwaimanadai famooru kwairiu. Ma moru 'olafanataa amooru kwairiu na 'olataa 'e ria na'a moru agea, 'ilaka'u God ne'e 'olafanataa no'o amooru te'efou, tofuna 'ola la Jisas Kraes 'e agea.

5

Goru to'oru 'i 'ubulana lalanga

¹ Amooru ni wela na God na ngaia 'e kwaimaange'eni 'amooru. Ngaia na'a, moru leka suria nga falafala aana. ² Furifuri moru kwaimaa le'a fana ta'a, 'ilaka'u la Kraes ne'e kwaimaa le'a fadauru te'efou, ma ka kwatea nga mangona fana fa'amoori ladauru. Suria ngaia 'e tabo 'ania ngaia 'i talana, ma God ka malale'a fafia.

³ Ma tofuna mooru nga ta'a na God, moru to'oru fa'asia nga agemaninga, ma nga abulongaa 'e biribiri'a, ma nga kwaisiriinga fana 'ola na ta'a ngaa'i. Moru to'oru fa'asia

ni 'ola 'ilo'oori te'efou, fana te'efuta wane 'e sia madafia mola iiria moru agea ni 'ola 'ino'ona. ⁴ Ma moru to'oru fa'asia nga alafuunga 'e ria, ma nga alafuunga 'e kuta, ma alafuunga ni doonga ne'e biribiri'a. Tafe'ua, ma ngaia 'e le'a fana 'amooru baatafea God. ⁵ Nga 'ola kwala'imori lo'oo nau ku iiria famooru, ni dai ne'e agemani ma abulongaa aana 'e biribiri'a, ngaia 'e 'ato no'o fana 'ani ru'u 'i 'ubulana foufounga ala Jisas Kraes ma God. Ma ka 'ilo'oo la'u mola fana ni dai ne'e siria 'etelangaa, tofuna ngaia 'e 'ilaka'u 'e fo'asia nga nunu'i 'ola lo'oo.

⁶ 'I'oo sia alamia mola te'efuta wane 'ani kotofi'o 'ilo'oo, "Ngaia 'e le'a mola fana wane 'ani agemani 'amoe ma ka 'etela." God te'e kwatea kwa'ikwa'inga fana ta'a na gila abulo 'ino'ona. ⁷ Moru to'oru fa'asia nga ta'a 'ilo'oo.

⁸ Na alata 'ua mai na'o, mooru moru to'oru mai 'ubulana nga logologo'angaa, tafe'ua ma tala'ina lo'oo mooru no'o nga ta'a na Alafa, ma moru ka to'oru no'o 'ubulana su'a'olanga. Ngaia na'a abulongaa mooru 'ani to'omia nga ta'a na gila to'oru 'ubulana lalanga. ⁹ Suria nga lalanga 'e agea abulongaa na ta'a 'ani le'a ma ka odo, ma nga alafuunga aaga ka kwala'imori. ¹⁰ Moru irito'ona fana aga su'ana ma agelana nga 'olataa ne'e fa'amalale'a nga Alafa. ¹¹ Ma moru sia agea mola 'ola 'e ria, 'ilaka'u ta'a na gila to'oru 'ubulana logologo'angaa, gila agea. Tafe'ua, ma moru faate'enia madi nga kutaanga aga. ¹² Nau ku maila ba'ita 'ania alafuunga suria ni 'ola na gila age nagwa nagwa ai 'ubulana moorilaga. ¹³ Tafe'ua, ma alata nga lalanga 'ani lala 'afuiga, tagila bi'i su'a na ni 'ola 'e ria na gila agea. ¹⁴ Tofuna 'olataa no'o na lalanga 'e lala 'afuia, nga ta'a tagila bi'i agasia. Ngaia na'a Girigiringa Abu 'e fata 'ilo'oo,

"Mooru nga ta'a na moru eeno,
moru aga no'o!

Mai mooru na moru mae,
moru tata'e no'o fa'asia maenga,
ma nga lalanga ala Kraes te'e lala
'afuia 'amooru."

¹⁵ Ngaia na'a, moru manata le'a suria nga abulongaa mooru. Moru nana'i

'ilaka'u nga ta'a su'a'ola ma 'e sia 'ilaka'u mola nga ta'a kwekweto. ¹⁶ Ma nga alata te'efou, moru agea ni 'ola 'e le'a. Tofuna alata lo'o, ta'a 'e aula abulongaa aga 'e ria. ¹⁷ Ngaia na'a, moru sia kwekweto mola, tafe'ua ma moru irito'ona fana 'amoru su'a na ni 'ola na nga Alafa 'e siria 'amoru agea.

¹⁸ Lo'oo, moru to'oru fa'asia go'u ba'itangaa fana gou mooru 'ani kuta, tofuna ni 'ola lo'oori te'e ngada 'amooru. Tafe'ua, ma moru alamia Anoe 'ola Abu 'ani fa'afongu 'amooru fana ngaia 'ani talai 'amooru. ¹⁹ Ma nga alata moru ogu, moru alafuu 'ania nga Sam, ma mooru ka nguria nga nguu 'e abu. Moru baatafea God 'ania nguurilana ni me'e nguu. ²⁰ Na afirina alata, ma fana to'oto'oni 'ola, 'amooru baatafea God nga Mama'a tofuna nga Alafa adauru la Jisas Kraes.

Noni baiwane ma wane to'ogeni

²¹ Moru lo'o suria nga kwaisiriinga amooru kwairiu, tofuna moru iiri ba'ita ala Jisas Kraes.

²² Mooru fu'igeni baiwane, moru lo'o suria nga kwaiimooru, 'ilaka'u la'u na'a moru lo'o suria nga Alafa. ²³ Tofuna nga wane ne'e ba'ita fafia nga noni aana, 'ilaka'u la'u na'a la Jisas Kraes 'e ba'ita fafi 'adauru nga ta'a na goru tagoto'o ana. La Jisas Kraes ne'e fa'amoori 'adauru, ma goru ka 'ilaka'u no'o nga labena. ²⁴ Ma ka 'ino'ona la'u mola, fu'igeni na gila baiwane no'o 'agila lo'o suria nga kwaiga, 'ilaka'u la'u adauru nga ta'a na goru tagoto'o, goru lo'o suria la Jisas Kraes.

²⁵ Mooru wane moru to'ogeni, moru kwaimaa le'a fana noni amooru, 'ilaka'u la Jisas Kraes ne'e kwaimaa le'a fadauru nga ta'a na goru tagoto'o, ma ngaia ka kwatea 'i talana fana 'agila kwa'ia fana 'ani fa'amoori 'adauru. ²⁶ Ngaia 'e mae fana fa'aabu ladauru. Ngaia 'e fa'akwari 'adauru 'ania naruabunga. ²⁷ Ma ngaia 'e agea la'u 'ino'ona tofuna alata ngaia 'e ngari 'adauru te'ana, ngaia 'e siria 'agoru 'ilaka'u nga noni 'e le'a aana ma te'efuta biribiri'angaa ka 'amoe no'o ana, ma ta 'ola 'e ria 'amoe no'o, ma goru ka odo te'efou no'o, ma goru le'a no'o 'i maana. ²⁸ 'Ino'ona

la'u mola, mooru nga wane moru to'ogeni, mooru kwaimaa le'a fana noni amooru, 'ilaka'u la'u na'a moru kwaimaa le'a fana nga labe mooru talamooru. Nga wane ne'e kwaimaa le'a fana nga noni aana, ngaia 'e kwaimaange'enia la'u nga labena 'i talana. ²⁹ Te'efuta wane 'e sia sisingote'enia mola labena 'i talana. Tafe'ua, ma ngaia 'e langonia ma ka aga suria labena 'i talana, 'ilaka'u la'u la Jisas Kraes ne'e agea fana siosi. ³⁰ Tofuna dauru nga ta'a na goru tagoto'o ana, dauru na nga labena la Jisas Kraes. ³¹ Suria nga Girigiringa Abu laka'u 'e fata 'ilo'oo, "Nga wane te'e 'akwasia ga'ia fe'enia mama'a aana, ma te'e fuageni. Lo'oo, nga wane lo'oo fe'enia nga noni aana, gala arua no'o te'e labe 'ola momola." ³² Nga alafuunga lo'oo, na nga kwaifa'ananaunga ba'ita 'e nana'i 'ubulai, ma 'inau ku su'aai ngaia 'e alafuu suria la Jisas Kraes mai 'adauru ta'a na goru tagoto'o. ³³ Ma nga Girigiringa Abu 'e faate'enia la'u ni 'ola suria nga wane fe'enia noni ne'e 'ilo'oo: Nga wane na'a 'i'oo fuageni no'o, 'i'oo kwaimaa le'a fana nga noni amu, 'ilaka'u la'u mola na 'i'oo kwaimaa famu 'i talamu. Ma nga noni na 'i'oo baiwane no'o, 'i'oo ko iiri ba'ita na kwaiimu.

6

Alafuunga fana mama'a ma tete'e fe'enia ni wela agaa'a

¹ Ma moru nga ru'uru'ua, moru lo'o suria nga mama'a ma tete'e amooru, tofuna moru ta'a na Alafa. Nga abulongaa lo'oori ne'e odo famooru. ² Ma nga tagi na'ona'o ne'e to'o na fataarunga'inga 'e 'ilo'oo, "Moru iiri ba'ita na nga mama'a fe'enia tete'e amooru, ³ fana 'amooru to'oru le'a, ma nga moori lamooru ka nana'i aburu fofona fanua lo'oo 'i wado."*

⁴ Famooru nga mama'a, mooru to'oru fa'asia fa'aogarilana ni wela amooru. Ma moru aga suriga, ma moru ka fa'ananauga suria nga Alafa.

Alafuunga fana ta'a ba'ita ma nga ta'a ni taunga'inga tago

* 6:3 Eksodas 20:12; Diuteronomi 5:16

⁵ Ma mooru ta'a ni taunga'inga tago, moru lo'o suria wane ba'ita amooru, ma moru iiri ba'ita kwala'imori aaga. Ma moru ka lo'o suriga 'ilaka'u la'u na'a moru lo'o suria la Jisas Kraes. ⁶ Moru fa'amalale'aga, 'amoe mola na te'e alata na'a wane ba'ita amooru gila agaaga mola fafi 'amooru. Tafe'ua, ma moru lo'o suriga na afirina alata te'efou 'ilaka'u God ngaia 'e siria, suria mooru no'o na nga ta'a ni taunga'inga tago ala Jisas Kraes. ⁷ Moru malale'a fana taunga'inga faga, 'ilaka'u na'a moru taunga'i fana God, suria 'imooru moru 'ame taunga'i fana wane. ⁸ Suria goru su'aai lauta nga taunga'inga adauru 'e le'a, God te'e kwate ni 'ola 'e le'a fadauru, gwa'a 'idauru ta'a ni taunga'inga tago 'amoe ma 'e 'amoe.

⁹ Mai mooru ta'a ba'ita, moru abulo le'a la'u fana ta'a ni taunga'inga tago amoru. Moru to'oru fa'asia fa'ama'ulaga. Tofuna moru su'aai 'e sui no'o na mooru fe'enia nga ta'a ni taunga'inga tago amooru, mooru te'efou moru to'o na te'e Alafa momola na ngaia wane ba'ita famooru, ma ngaia 'ame 'ufaria te'efuta wane ngaa'i.

Goru 'ilaka'u wane ni fununga

¹⁰ Nga alafuunga 'ita'i agu famooru 'e 'ilo'oo, moru lado fe'enia Alafa fana tegelegaa ba'ita aana 'ani fa'ategela 'amooru. ¹¹ Moru ru'ufia nga ruu fana fununga na'a God 'e kwatea, fana 'amooru riufia la Saetan alata ngaia 'e irito'ona fana 'ani kotofi 'amooru. ¹² Goru 'ame funu fe'enia nga ta'a, tafe'ua ma goru funu fe'enia la Saetan fe'enia nga tegelangaa aana. 'Adauru goru funu fe'enia adalo, ma fe'enia nga adalo 'inato'o aaga na'a gila ba'ita fafia fanua lo'oo 'i wado ne'e nana'i 'ubulana logologo'angaa. ¹³ Tofuna ni 'ola lo'oo, moru ru'ufia ruu na fununga te'efou na'a God 'e kwatea, fana alata na fununga fe'enia nga marimae 'ani nigi mai, tamoru to'omia mola amoru talariufia nga marimae amooru. Ma nga alata nga fununga 'e sui, tamooru ula ngasi la'u mola.

¹⁴ Mooru abelo le'a 'ania mooru. Nga alafuunga kwala'imori amooru ngaia 'e 'ilaka'u nga fo'osae 'i wa'ewa'eta mooru. Ma nga abulongaa 'e odo amoru 'e 'ilaka'u nga sote na aeon ne'e to'ofonosia nga

fu'ufu'u mooru. ¹⁵ Ma moru sasari na ni alata te'efou fana alafuunga suria nga Kwairiinga Le'a lo'oo ne'e kwatea aloalonga, suria ngaia 'e 'ilaka'u nga butu fana 'a'ae mooru. ¹⁶ Ma nga fito'onga amooru 'e 'ilaka'u nga talo fana ulanga 'usia nga koa ne'e nunula te'efou na'a la Saetan 'e fanasi 'amooru 'ania. ¹⁷ Ma nga kwaifa'amooriinga na God famooru ne'e 'ilaka'u nga hati na aeon fana to'ofonosilana nga gou mooru. Ma nga fatalana God 'e 'ilaka'u nga naifi fana fununga na'a Anoe 'ola Abu 'e kwatea famooru.

¹⁸ Ma moru fo'a na afirina alata te'efou, 'ilaka'u nga Anoe 'ola Abu ne'e talai 'amooru ai. Moru soea nga kwaibooringa fa'asia God. Moru agaaga ma moru sia mala fa'aekwa fana fo'anga fana God ani boonia nga ta'a na gila tagoto'o te'efou. ¹⁹ Ma moru fo'a la'u fagu fana alata nau 'aku alafuu, God 'ani kwatea nga alafuunga aana fagu, fana 'inau ku sia ma'u mola, ma 'akui kwairii suria ni 'ola 'ubulana nga Kwairiinga Le'a lo'oo na God 'e 'ame faate'enia fana ta'a 'i na'o. ²⁰ Nau nga wane ni taunga'inga ala Jisas Kraes fana nga kwairiinga na Kwairiinga Le'a lo'oo, ma nau ku to'oru 'ubulana 'ifi na lokafu tofunu nga alafuunga agu. Moru fo'a fagu fana 'inau ku sia ma'u mola fana alafuunga suria nga Kwairiinga Le'a lo'oo 'ilaka'u God 'e siria.

Alafuunga le'ale'a 'ita'i

²¹ La Tikikus, nga wane ni futanga adauru ma nga wane ni taunga'inga kwala'imori na Alafa, ngaia te'e kwairii te'amooru suria nga to'orulagu, fana 'amoru su'ana 'ola te'efou ne'e lau agu lo'oori. ²² Ngaia na'a nau ku alea kau te'amooru, 'ani alafuu suria nana'inga ameeru, ma 'ani falatete 'amooru la'u mola.

²³ Nau ku fo'a fana God na Mama'a fe'enia nga Alafa la Jisas Kraes 'ani kwatea aloalonga ma kwaimaanga, ma tagoto'onga famooru ta'a na moru tagoto'o ala Jisas Kraes. ²⁴ Ma nau ku fo'a fana God 'ani faate'enia kwailaeta'afiinga fana ta'a te'efou na'a gila kwaimaa le'a fana

nga Alafa adauru la Jisas Kraes 'ania
kwaimaanga ne'e nana'i firi.

Filipae

Nga Girigiringa ala Pol Fana Siosi Lo'oo 'i Filipae

Filipae te'e fanua ba'ita na gule'e lefu 'i Masedonia na'a tala'ina lo'oo goru fa'alataa 'ania 'i 'Gris.'

Na Wane ni Kwairiinga 16, ngaia 'e alafuu suria alata la Pol 'e boonia siosi fana 'ani eta 'ubulana fanua lo'oo. La Pol 'e to'oru 'ubulana lokafu na fanua ba'ita 'i Rom na alata ngaia 'e giria nga buka lo'oo. 'Ubulana buka lo'oo, la Pol 'e siria 'ani kwatea baatafengaa aana fana siosi 'i Filipae, suria gila kwaibooni ana na gula na bata. La Pol 'e iiria faga 'agila to'oru 'alata'a fana God, gwa'a gila daria 'ato'atolanga, 'ilaka'u nala Pol 'e daria sui no'o. Ma ngaia ka fa'abasuga fa'asia ladonga na kwaifa'ananaunga 'ame to'o. Nga ta'a ni kwaifa'ananaunga 'ame to'o, gila ta'a 'i Jiu na gila iiria ta'a te'efou 'agila lo'o suria Tagi ala Moses ma fana kwarilana lofona wane 'agila fa'aile'a God. Tafe'ua ma, la Pol 'e iiria 'agoru fito'o mola na nga kwaimaanga ba'ita na God. Goru su'aai goru lado fe'enia la Jisas, ma goru su'aai goru ka odo no'o 'i maana God, tofuna goru fito'o no'o ala Kraes. Ma te'efuta tagi ne'e iiria 'agoru leka suria Tagi ala Moses, ngaia 'ame kwala'imori no'o.

Ni 'ola taringa'i 'ubulana buka lo'oo:

Moorilana la Pol (1:1-26)

Goru leka suria nga to'orunga ala Kraes (1:27–2:18)

Nga kwairiinga suria wane ni kwaimaanga ala Pol (2:19-30)

La God 'e fa'aodoa ta'a suria nga fito'onga aaga (3:1–4:9)

Alafuunga ni baatafengaa (4:10-23)

¹ Nau la Pol fe'enia la Timoti, nga rua wane ni taunga'inga ala Jisas Kraes. Mee'e mele giri kau famooru ta'a te'efou na'a mooru fito'o ala Jisas Kraes, ma mooru ka to'oru 'ubulana maa'e fanua ba'ita 'i Filipae. Mee'e mele giri fana nga ta'a na'ona'o amooru fe'enia nga ta'a na'a gila kwaibooni fana fufu'i ta'a gila tagoto'o.

² Nau ku fo'a fana God nga Mama'a adauru ma nga Alafa la Jisas Kraes 'ani

kwatea kwailaeta'afiinga ma nga aloalonga famooru.

La Pol 'e fo'a faga

³ Nau ku baole'a ba'ita fana God agu famooru, na alata te'efou na'a 'inau ku madai 'amooru. ⁴ Ma 'inau ku malale'a ba'ita na alata 'inau ku fo'a famooru te'efou, ⁵ tofuna nau ku manata to'ona nga kwaibooningaa na'a moru agea fagu na taunga'inga na nga Kwairiinga Le'a lo'oo, eta na alata mooru fito'o ai, leleka maka nigi tala'ina lo'oo. ⁶ Na alata no'ona, God ngaia 'e tala'aea nga taunga'inga le'a ne'e agea 'i 'ubulana moori lamooru, mai nau ku su'aai ngaia 'e sia mamalo mola leleka maka fa'asua nga taunga'inga lo'oori na fe'e gani la Jisas Kraes 'ani ori mai ai.

⁷ Ngai lo'oo, ngaia 'e to'omia 'aku malale'a 'ilo'oo suri 'amooru, tofuna 'inau ku kwaimaa famooru. Mooru lado fe'eni nau na nga taunga'inga na'a God 'e kwatea fadauru. Mooru kwaibooni agu na alata 'inau ku to'oru 'ubulana nga 'ifi na lokafu, ma alata 'inau ku leka fana 'aku foulange'enia nga Kwairiinga Le'a lo'oo mai nau ku ula fana to'ofonosilai alata ta'a ngaa'i gila fata ngadaa na kot. ⁸ Nau ku siria 'aku agasia mooru tofuna nga kwaimaanga agu famooru 'e 'ilaka'u la'u mola nga kwaimaanga ala Jisas Kraes famooru. La God 'e alafafia nga 'ola lo'oo 'inau ku iiria 'e kwala'imori.

⁹ Nau ku fo'a la'u mola fana nga kwaimaanga amooru 'ani bila'o 'ala'a ma ka ba'ita. Nau ku fo'a fana 'amuru su'a le'a suria God, ma moru ka su'a le'a suria abulongaa ne'e le'a ma abulongaa ne'e ria, ¹⁰ fana 'amooru to'omia 'efasilana ni 'ola le'a ma ka odo, fana 'amuru to'oru 'ani odo maka kwari te'efou leleka maka nigi na fe'e gani la Jisas Kraes 'ani ori mai ai. ¹¹ Nau ku fo'a fana nga mango mooru 'ani odo te'efou suria nga kwaibooninga na'a la Jisas Kraes 'e kwatea famooru. Ma alata nga mango mooru gila odo 'ilo'oo, ta'a 'e aula tagila baatafea God.

Nga mooringa kwala'imori

¹² Ta'a goru futa, nau ku siria 'amooru su'aai nga 'ato'atolanga ne'e nigi to'ogu na alata lo'oo 'e kwaibooni le'a agu fana foulange'enilana nga Kwairiinga Le'a

lo'oo. ¹³ Suria nga ta'a ni fununga na'a gila folo 'afuia 'ifi na kiingi, ma ta'a 'e aula ngaa'i la'u, na gila su'aai na 'inau ku to'oru 'ubulana 'ifi na lokafu suria nau nga wane ni taunga'inga ala Jisas Kraes. ¹⁴ Ma tofuna nau ku to'oru 'ubulana 'ifi na lokafu, God 'e kwaibooni na nga ta'a 'e aula gila tagoto'o fana 'agila kwairii mangoto'o la'u 'ania Kwairiinga Le'a lo'oo, ma gila sia ma'u mola.

¹⁵⁻¹⁷ Ngaia 'e to'o na tani wane ngaa'i gila foule'enia la Jisas Kraes tofuna gila kwaifii' i agu. Gila siria 'agila taringa'i ma gila riufi nau. Ma gila siria 'agila kwatea mola nga 'ato'atolanga fagu alata nau ku to'oru 'ubulana 'ifi na lokafu. Ma tani ta'a ngaa'i la'u, gila to'o na nga manate'e wane le'a fana kwairiinga 'ania nga Kwairiinga Le'a lo'oo. Gila kwairii suria nga kwaimaanga aaga fagu, ma suria gila su'a suria God 'e alamia ta'a 'agila aru nau 'ubulana 'ifi na lokafu fana 'aku faate'enia nga kwala'imoringa na nga Kwairiinga Le'a lo'oo. ¹⁸ Ma ngaia le'a mola. Ma tafe'ua nga manate'e wane gila le'a 'amoe ma gila ria, gila kwairii suria la Jisas Kraes. Nau ku malale'a ba'ita, tofuna gila kwairii suria la Jisas Kraes.

Kiu, naku malale'a furifuri, ¹⁹ suria 'inau ku su'aai God te'e kwaibooni agu na alata 'e 'ato 'ilo'oo, tofuna nga fo'anga amooru fagu ma nga kwaibooninga na Anoe 'ola ala Jisas Kraes. ²⁰ Ma nga kwaisiriinga ba'ita lo'oo agu, ma nau ku manata tegela fana 'aku sia agea te'efuta 'ola na te'e fa'amaila nau. Nau ku siria 'aku kwairii mangoto'o suria la Kraes fana 'aku fa'aba'itaa la Kraes 'ania abulongaa agu, 'ilaka'u nau ku agea furifuri. Ma tafe'ua nau ku moori 'ua 'amoe ma nau ku mae, nau ku siria 'aku fa'aba'ita la Kraes.

²¹ Tofuna nau ku moori fana taunga'inga fala Jisas Kraes. Ma lauta nau ku mae, ngaia le'a iiki suria taku to'oru fe'enia la Jisas Kraes 'i langi. ²² Tafe'ua mai nau ku 'ame su'a na 'ola na'a 'inau taku firia. Suria ngaia le'a 'aku moori, fana 'inau 'aku agea la'u mola nga taunga'inga fala Kraes. ²³ Ma nau ku siria la'u 'inau 'aku mae, fana 'aku to'oru fe'enia la Jisas Kraes, du'ana ngaia

'e le'a 'e iiki la'u mola fagu. Tafe'ua ma ngaia 'e 'ato fana 'aku agea kwai'efasinga laloagaa'a. ²⁴ Ma ngaia 'e le'a no'o na'a 'inau ku 'ame mae 'ua, fana 'aku kwaibooni amooru. ²⁵ Tofuna nau ku su'a na 'ola lo'oori, ma 'inau ku su'aai naku moori 'ua fe'eni 'amooru, fana 'inau 'aku fa'ategela nga fito'onga amooru ma fana 'amooru malale'a na nga fito'onga amooru. ²⁶ Sui ma nga alata nau ku ori la'u kau te'amooru, tamooru tafea la Jisas Kraes 'e iiki tofuna 'inau.

²⁷ Gwa'a te'efuta 'ola 'ani lau, nga abulongaa amooru 'ani odo ma ka leka suria nga Kwairiinga Le'a lo'oo suria la Jisas Kraes. Mooru agea 'ilo'oo, ma lauta nau ku leka kau te'amooru, 'amoe ma lauta nau ku 'ame leka kau, nau taku longo la'u mola suria nga falafala le'a no'ona amooru. Ma taku su'a suria na mooruru ula ngasi 'ania te'e manatanga, ma te'e kwaisiriinga momola fana taunga'inga oguogu fana Kwairiinga Le'a lo'oo, fana nga ta'a 'e aula 'agila fito'o ai. ²⁸ Moru sia ma'unge'enia la'u nga marimae amooru. Lauta moru agea 'ilo'oo, ngaia 'e faate'enia no'o faga, tagila ngaria nga kwa'ikwa'inga aga, mai amooru tamoru ngaria mooringa firi. La God te'e agea ni 'ola lo'oo. ²⁹ La God 'e 'ame firi 'amooru mola fana fito'onga mola ala Jisas Kraes, ma fana nonifiinga la'u mola fana. ³⁰ Mai na'o, moru agasia nau ku nonifii. Ma nga alata lo'oori mooru ka longoa gila agea 'ola ngaa'i la'u agu. ✧ Ma mooru ka nonifii la'u mola 'ilo'oo.

2

Leka suria falafala ala Kraes

¹ Nau ku su'aai mooru lado fe'enia la Jisas Kraes ma ngaia ka kwaibooni amooru, ma nga kwaimaanga aana famooru ka gwa'o 'amooru. Mai nau ku su'a la'u mola ai, mooru moru ogu fe'enia nga Anoe 'ola Abu, ma moru ka kwaimanadai fana ta'a ngaa'i, ma moru ka kwaimaa le'a famooru kwairiu. ² Tofuna 'ola lo'oori, 'inau ku falatete 'amooru fana 'amoru kwatea manatangaa mooru ma nga kwaisiriinga amooru 'ani arua te'e 'ola, ma moru ka kwatea nga

kwaimaanga famooru kwairiu 'ani ba'ita la'u. Lauta moru agea 'ilo'oo, nau taku aile'a ba'ita. ³ Ma moru 'ame agea la'u ta 'ola suria mango mooru na'a moru siria 'amoru ba'ita, ma moru ka siria baatafe lamooru talamooru. Tafe'ua ma moru malafa'aekwa amooru, ma moru ka manata fana ta'a matari 'ani le'a riufi amooru. ⁴ Moru to'oru fa'asia nga manatanga suria ni 'ola na'a moru siria, ma moru manata la'u mola suria nga kwaisiriinga na ta'a matari. ⁵ Nga manatanga mooru 'ani 'ilaka'u nga manatanga ala Jisas Kraes.

⁶ Tafe'ua la Kraes ngaia God kwala'imori lo'oo no'o,
ngaia 'ame manadaia fana nga gemanga fafia tooto'onga aana fe'enia God.

⁷ Ngaia 'e faiburi no'o 'ania 'ola te'efou, ma ka arua ngaia wane ni taunga'inga mola ma ka futa na labe'e wane,

⁸ Ma ngaia 'e malofi'a
maka arua 'i talana 'i wado.
Sui ma gila ka mudu'ia na 'ai folo ma ngaia ka mae,
ma ngaia 'e lo'o no'o suria God.

⁹ Ma tofuna nga 'ola lo'oo,
God 'e fa'aba'ita fana ngaia 'ani ba'ita,
ma ka kwatea nga lata fana ne'e ba'ita
ma ka riufia lata te'efou.

¹⁰ God 'e agea 'ilo'oo fana ta'a te'efou 'i langi
ma fanua lo'oo 'i wado ma nga fanua
na nga ta'a gila mae
'agila bobouruuru aana fana 'agila iiri
ba'ita ana.

¹¹ Ma gila te'efou tagila kwairii 'ania la Jisas
Kraes no'o nga Alafa,
fana 'agila fa'aba'ita God nga Mama'a.

Moru lala 'ilaka'u nga uunu fana ta'a fofona fanua lo'oo 'i wado

¹² Ngaia lo'oo, ta'a ni kwaimaanga le'a agu, ngaia le'a fana 'amooru lo'o suria God, 'ilaka'u moru agea na alata 'inau ku to'oru fe'eni 'amooru. Ma nga alata lo'oo, ngaia le'a fana 'amoru lo'o suria, na alata nau ku to'oru aburu fa'asi 'amooru. Moru 'amoru ma'unge'enia ma mooru fa'aba'ita God, ma moru agea ni 'ola na'a gila to'omia fana ta'a na'a God 'e fa'amooriga. ¹³ Suria God 'e taunga'i 'ubulana mango mooru fana

'amoru 'uri ma moru ka to'omia fana age-lana ni 'ola na'a ngaia 'e siria 'amoru agea fana.

¹⁴ Ma 'ubulana 'ola te'efou na'a moru agea, amoru to'oru fa'asia nga kwaingu'uinga fe'enia orisu'usu'unga, ¹⁵ fana 'amoru to'oru 'ani odo, ma gila sia daria mola te'efuta 'ola fana arulai fafi 'amooru. Gwa'a moru nana'i 'ua fofona fanua lo'oo 'i wado laloana nga ta'a na'a abulongaa aga 'e ria maka kuta, tamoru to'oru 'ani 'ilaka'u ni wela na God na gila kwari. Ngaia 'e le'a fana 'amooru 'ilaka'u nga uunu ne'e lala laloaga fofona fanua lo'oo 'i wado ne'e logologo'a, ¹⁶ tofuna moru kwairii 'ania alafuunga ne'e kwatea nga mooringa firi faga. Ma lauta moru agea 'ino'ona, nau taku malale'a ba'ita na fe'e gani la Jisas Kraes 'ani ori mai suria taunga'inga lo'oo amooru te'e faate'enia na'a taunga'inga agu 'i laloamooru ngaia 'ola 'inato'o.

¹⁷ Nga fito'onga amooru na God 'e 'ilaka'u nga tabonga na'a moru kwatea fana. Ma lauta ngaia 'e siria 'aku mae 'ilaka'u nga 'ola ni tabonga la'u, naku malale'a 'e iiki, ma naku malale'a fe'eni 'amooru. ¹⁸ Ma ka 'ilo'oo la'u mola, mooru malale'a la'u mola fe'eni nau.

La Timoti fe'enia la Ipafrodaetus

¹⁹ Lauta nga Alafa la Jisas 'e alamia, nau ku mangoto'o na Alafa te'e booni nau fana 'akui alea kau la Timoti 'afe'aferu te'amooru, fana nga alata ngaia 'ani ori mai lo'oori, ma ka kwairii te'agu suria nga nana'inga amooru, nau taku malale'a iiki. ²⁰ Te'efuta wane 'amoe no'o lo'oori fe'eni nau 'ilaka'u la Timoti ne'e abelo 'ani 'amooru ma ka kwaimaa famooru. ²¹ Suria ta'a matari, gila manata suria nga kwaisiriinga aaga, ma 'amoe la'u suria nga kwaisiriinga ala Jisas Kraes. ²² Ma moru su'a suria nga taunga'inga le'a ala Timoti. Ngaia 'e 'ilaka'u no'o nga wela kwala'imori agu fana boonilagu fana nga kwairiinga 'ania Kwairiinga Le'a lo'oo. Tofuna ngaia 'e kwaibooni agu fana Kwairiinga Le'a lo'oo 'ilaka'u nga wela 'e kwaibooni na mama'a aana. ²³ Ngaia lo'oo, na alata nau ku su'a suria 'olataa na'a te'e lau agu lo'oori, nau ku siria 'akui kwatea 'afe'aferu kau la Timoti te'amooru. ²⁴ Mai nau ku fito'o na Alafa

te'e alami nau fana 'aku leka 'afe'aferu la'u kau te'amooru.

²⁵ Mai nau ku manata la'u fana 'aku orite'enia kau wane ni futanga adauru la Ipafrodaetus, nga wane laka'u moru kwate ma mai lo'oori fana 'ani booni nau. Ngaia 'e taunga'i fe'eni nau fana God, ma ngaia ka booni nau alata mele funuria marimae adauru. ²⁶ La Ipafrodaetus 'e siria iiki 'ani agasi 'amooru te'efou. Ma ngaia ka manata gelo, suria moru longoa mai iiria ngaia 'e fii. ²⁷ Ma ngaia 'e fii kwala'imori, ma ka galangi mae no'o. Tafe'ua ma God 'e kwaimanadai fana, ma ka gulaa no'o. Ma God 'e kwaimanadai la'u mola fagu, du'ana lauta ngaia 'e mae no'o, ma kwaimanadainga agu te'e ba'ita la'u mola.

²⁸ Ma ngaia na'a, nau ku siria 'aku orite'enia kau te'amooru, fana 'amooru malale'a alata mooru agasia la'u. Ma nau ku sia abelo la'u suria. ²⁹ Ilo'oo, mooru fata kwaloa 'ania baole'anga ba'ita, suria ngaia nga wane ni futanga adauru no'o tofunu nga fito'onga adauru na nga Alafa. Moru iiri ba'ita la'u mola na ta'a te'efou 'ilo'oo. ³⁰ Tofuna ngaia 'e galangi mae na alata ngaia 'e taunga'i fala Jisas Kraes. Ngaia ka kwaibooni agu 'usia amooru, suria ngaia 'e 'ato no'o famooru fana boonilagu na alata lo'oo.

3

Nga odonga kwala'imori

¹ Wane futanga agu, moru malale'a suria nga 'ola na Alafa 'e agea famooru. Gwa'a nau ku giria te'efou no'o alafuunga lo'oo 'i na'o, ngaia 'e le'a fana 'aku giria la'u mola kau, suria nga alafuunga agu te'e kwaibooni 'amooru, alata tani ta'a gila irito'ona fana 'agila talaia amooru matari. ² Moru aga le'a suri 'amooru fa'asia ni wane gila ria 'ilo'oori. Gila 'ilaka'u ku'ito kwasi. Gila siria ta'a te'efou 'agila ngadaga 'i talaga 'ania kwarilana lofona wane fana 'ani faate'enilana na'a gila ta'a na God. ³ Dauru na ta'a kwala'imori na God, mai gila 'amoe. Goru fo'asia mola God tofunu Anoe 'ola Abu 'e kwaibooni 'adauru. Ma goru malale'a tofunu nga 'ola na'a la Jisas Kraes 'e agea fadauru, ma goru sia fito'o mola na ni 'ola na'a goru agea 'i labedauru.

⁴ Gwa'a 'inau ku lo'o suria nga falafala lo'oori, nau ku 'ame fito'o na ni 'ola lo'oori. Ngaia lo'oo ni dai ne'e madafia iiria ngaia wane na God suria ngaia 'e lo'o suria nga falafala na kwarilana lofona wane, nau ku riufia 'ania lo'onga suria falafala 'ilo'oo. ⁵ Alata 'e nigi kwaruna ma maa'e gani 'inau ku futa mai ai, ma gila ka kwaria no'o lofogu. Mai nau ku futa mai na ta'a 'i Jiu, ma 'inau ku leka mai fa'asia nga fufutanga ala Benjamin. Mai nau nga Hibru kwala'imori. Mai nau ku dau suria nga tagi 'i Jiu, suria nau nga wane na Farasii. ⁶ Ma suria nga kwaisiriinga agu 'e tegela'a iiki fana falafala 'i Jiu, nau ku malate'ote'o na nga ta'a na'a gila fito'o ala Jisas. Mai nau ku lo'o suria te'efou nga Tagi ala Moses, mai nau ku 'ame riumousia te'efuta 'ola na tagi.

⁷ 'I na'o 'inau ku manata iiria ni 'ola lo'oori 'e le'a fagu. Tafe'ua ma tala'ina lo'oo, nau ku su'aai ni 'ola lo'oori gila 'ola 'uri'uri mola, du'ana ni 'ola la Jisas Kraes 'e agea fagu. ⁸ Ngaia 'e kwala'imori! Ni 'ola na'a 'inau ku agea mai na'o, gila 'ola 'uri'uri mola te'efou. Tafe'ua ma nga 'ola ne'e taringa'i ma ka kwala'imori na 'inau 'aku su'a le'a na nga Alafa agu la Jisas Kraes. Ngaia ne'e agea nau kua 'akwasia ta'ina 'ola te'efou na'a 'inau ku agea 'i na'o, ma nau ku manata suria 'ola lo'oori 'ilaka'u no'o nga tafu. Nau ku agea 'ino'ona fana 'aku lado fe'enia la Jisas Kraes, ⁹ mai nau ku lado no'o fe'enia. Nau ku 'ame odo 'i maana God suria nga 'ola na'a nau talagu nau ku agea fana lo'onga 'i suria nga Tagi ala Moses. Tafe'ua ma God 'e iiria nau ku odo suria nga fito'onga agu ala Jisas Kraes. God no'o ne'e fa'aodoa ta'a suria nga fito'onga aaga. ¹⁰ Nga 'ola taringa'i na'a nau ku siria no'o fana 'aku su'ana la Jisas Kraes fe'enia nga tegelangaa na God 'e faate'enia 'ania tata'elana fa'asia nga maenga. Ma 'inau ku siria la'u ladonga fe'enia na nga nonifiinga aana ma nga maenga aana. ¹¹ Ngai lo'oo, nau ku tagoto'o taku tata'e la'u mola fa'asia nga maenga.

¹² Nau ku sia iiria madi 'inau ku nigi no'o na falafala ala Jisas 'amoe ma nau ku ari'afu no'o. 'Amoe! Tafe'ua ma 'inau ku dau 'alata'a fana 'akui su'a le'a ala Jisas ma 'inau ku to'oru odo tofunu ngaia 'e firi

nau fana agelai 'ilo'oo. ¹³ Wane goru futa, nau ku su'aai nau ku 'ame fa'asuia 'ua ni 'ola lo'oo te'efou. Tafe'ua ma te'e 'ola na'a 'inau ku agea, 'inau ku manata nabolosia ni 'ola na'a 'e sui no'o 'i burigu, ma 'inau ku dau tegela'a fana nga to'orunga 'ilaka'u la Jisas na alata na ngai 'ua mai. ¹⁴ Ngai lo'oo nau ku su'usu'u no'o fana 'aku ngaria nga foforinga na'a God te'e kwatea. Ma nga foforinga lo'oo 'e 'ilo'oo: ngaia te'e soe nau fani langi, tofuna ni 'ola na la Kraes 'e agea fagu.

¹⁵ Dauru te'efou na'a 'agoru tegela'a 'ania fito'onga adauru, 'agoru to'o la'u na funi'oonga 'ino'ona 'i 'ubulana moori ladauru. Ma lauta tani ta'a ngaa'i amooru gila 'ame ala mola fafia nga 'ola lo'oo nau ku iiria, God te'e faate'eni folaa 'ai 'ania tala ne'e odo. ¹⁶ Nga 'ola taringa'i na ngaia le'a fana 'agoru lo'o suria nga 'ola kwala'imori na'a goru lo'o no'o suria 'i na'o, leleka ma ka nigii na alata lo'oo.

¹⁷ Wane goru futa, moru leka suria falafala lo'oo agu. Mooru ka 'ilaka'u ni dai na'a gila leka odo suria nga falafala na meru faate'enia famooru. ¹⁸ Nau ku fata no'o famooru na alata 'e aula mai na'o, ni wane 'e aula gila faate'enia 'ania falafala aga na'a gila marimae na Kwairi-inga Le'a lo'oo suria nga maenga ala Jisas Kraes na 'ai folo. Ma nau ku alafuu la'u suria, mai nau kua aani, ma 'inau kua kwaimanadai faga. ¹⁹ Gila leka mola fana gula na kwa'ikwa'inga. Ni kwaisiriinga na labe'e wane 'e aga 'ilaka'u no'o god aaga. Ngaia 'e le'a fana 'agila noniria suria ni 'ola gila agea, tafe'ua ma gila fata naunau mola suria. Ma ni 'ola lo'oo na gila manata 'i suria, ngaia ni 'ola 'ubulana fanua lo'o 'i wado.

²⁰ Tafe'ua ma 'i 'adauru lo'oo, nga fanua kwala'imori adauru ngaia 'i Langi. Ma goru ka kwaimamani fana nigilana mai nga Alafa ma wane ni kwaifa'amooringa adauru la Jisas Kraes fa'asia 'i Langi. ²¹ Ma ngaia te'e lamadu'aa labe dauru ne'e rugu no'o, ma ngaia te'e kwatea labe'e wane 'e le'a maka iloilo'a 'ilaka'u nonina ne'e le'a. Ngaia te'e lamadu'aa adauru 'ania tegelan-gaa ba'ita aana ne'e to'o na ba'itangaa fafia ta'ina 'ola te'efou.

4

¹ Wane goru futa, nau ku kwaimaange'eni 'amooru, ma 'inau ku siria 'aku agasi 'amooru la'u mola. Nau ku malale'a 'e ba'ita tofuna mooru na nga foforinga agu fana taunga'inga agu. Ngaia lo'oo, moru ula ngasi fana Alafa.

Lado na aloalonga

² Moo'o ni Loudia fe'enia ni Sintike, nau ku siria amolo mamalo fa'asia orisu'usu'unga, tofuna moo'o rua waiasina na nga Alafa. ³ Ma 'i'oo, la Sisigus nga wane ni taunga'inga le'a fe'eni nau, nau ku siria 'i'oo 'ani boonia rua geni lo'oori, suria agaa'a gala taunga'i ba'ita fe'eni nau, ma fe'enia la Klement, ma fe'enia ta'a 'e aula fana nga kwairiinga 'ania Kwairiinga Le'a lo'oo. God 'e giria no'o latadauru te'efou 'i 'ubulana buka aana, nga gule'e lefu na ngaia 'e giria no'o latana nga ta'a lo'oo tagila to'o na mooringa firi.

⁴ Mooru malale'a furifuri suria nga oguogunga amooru fe'enia nga Alafa. Mai nau ku iiria la'u mola, mooru malale'a!

⁵ Mooru faate'enia nga malofi'anga fana ta'a te'efou. Nga Alafa te'e nigii 'afe'aferu mola mai. ⁶ Mooru to'oru fa'asia nga man-ata gelonga suria te'efuta 'ola. Tafe'ua ma moru fo'a suria 'ola te'efou. Alata moru kwaisoe fana ni 'ola na'a moru bo'obo'o fai, moru baole'a fana God. ⁷ Ma nga aloalonga na God te'e nana'i 'i 'ubulana moori lam-ooru mai 'i 'ubulana manata lamooru, fana 'amoru to'oru fa'asia nga gelonga ma nga ma'unga. Ma God te'e kwatea nga aloa-longa aana famooru, du'ana mooru lado fe'enia la Jisas Kraes. Ma nga aloalonga aana, 'e ba'ita maka riufia nga su'a'olanga na ta'a te'efou.

⁸ Wane goru futa, nga alafuunga 'ita'i agu famooru ngai lo'oo. Moru manata suria ni 'ola kwala'imori, ma ni 'ola ne'e to'omia fana wane 'ani iiri ba'ita ai, ma ni 'ola ne'e odo, ma ni 'ola ne'e kwari fa'asia rianga, ma ni 'ola 'e le'a lo'oo. Moru manata suria ni 'ola ne'e to'omia fana 'agila tafea. ⁹ Moru lo'o suria kwaifa'ananaunga na'a nau ku kwatea famooru. Ma moru agea suria nga abulongaa na'a moru agasia nau ku agea, mai nau ku alafuu 'ania. Sui ma God

ne'e kwatea aloalonga fadauru, ngaia te'e to'oru fe'eni 'amooru.

La Pol 'e tafega fana kwaiboonga aaga

¹⁰ Suria nga ladonga agu fe'enia nga Alafa, nau ku malale'a ba'ita 'e iiki tofuni ni alata 'e sui no'o kau mooru moru manadai nau, ma moru ka kwatea nga kwakwatenga mai fagu. 'E aburu no'o mai 'e 'ato fana 'amoru faate'enia nga kwaimaanga amooru fagu, du'ana moru 'ame to'o na te'efuta alata fana 'amoru faate'enia kwaimaanga amooru fagu. ¹¹ Nau ku 'ame baoria na'a naku siria te'efuta 'ola. Tofuna nau ku nanaua fana manatangaa agu 'ani ala mola fafia 'olataa na nau ku to'o ai. ¹² Tani alata, nau ku galafa'a. Ma tani alata ngaa'i, nau ku to'o na 'ola 'e aula. Ma nau ku su'a no'o ai fana manata toringa na afirina alata te'efou, tafe'ua alata na botenga, 'amoe ma nga molo'unga, ma alata nau ku to'o na 'ola 'e aula, 'amoe ma alata nau ku to'o na ni 'ola 'e tarito'o. ¹³ Nau ku to'omia la'u mola fana nga agelana nga 'ola lo'oori te'efou, suria la Jisas Kraes ne'e fa'ategela nau.

¹⁴ Ma tafe'ua 'ani lo'oo, nga kwai-boongaa na'a mooru kwatea fagu na alata nau ku daria 'ato'atolanga, ngaia 'e le'a ba'ita. ¹⁵ Mooru ta'a 'i Filipae, amooru moru su'a te'efou no'o ai, na alata laka'u mooru longoa nga Kwairiinga Le'a lo'oo eteeta, na alata laka'u nau ku leka fa'asi 'amooru 'ubulana gule'e lefu 'i Masedonia, te'efuta ta'a gila 'ame kwatea bata fagu. Te'imooru na moru kwaibooni agu. ¹⁶ Mai na alata nau ku to'o na bo'obo'onga 'ubulana fanua 'i Tesalonaeka, amooru laka'u moru kwate bata fagu na rua alata. ¹⁷ Nau ku 'ame alafuu la'u 'ilo'oo fana 'inau 'aku ngaria kwakwatenga ngaa'i. Tafe'ua ma nau ku siria mola nga foforinga na God famooru 'ani ba'ita. ¹⁸ Lo'oo, nau ku ngaria no'o afirina 'ola te'efou na'a moru kwatea mai fagu, ma ka ba'ita riufia ni 'ola nau ku siria. Nau ku sia bo'obo'o la'u fana te'efuta 'ola ngaa'i, suria la Ipafrodaetus 'e kwatea no'o kwakwatenga amooru fagu. 'Ola lo'oori 'e 'ilaka'u nga tabonga ne'e si'ini 'e le'a, na'a God 'e malale'a fafia. ¹⁹ Ma God lo'oo nau ku taunga'i fana, ngaia te'e kwatea 'ola te'efou na'a moru bo'obo'o fai fa'asia nga 'ola'angaa aana. Ngaia te'e

kwatea ni 'ola lo'oori famooru suria la Jisas Kraes. ²⁰ Dauru te'efou 'aguru tafea God nga Mama'a adauru furifuri! Kiu.

Alafuunga 'ita'i

²¹ Nau ku kwatea kau kwaikwaloinga agu famooru te'efou na'a mooru tagoto'o ala Jisas Kraes. Ni wane goru futa na'a ameeru to'oru kau 'i lo'oo, gila te'efou gila kwatea kau nga kwaikwaloinga aga famooru. ²² Nga ta'a gila tagoto'o te'efou na'a gila to'oru lo'oo 'i Rom, ma ta'a gila tagoto'o na'a gila to'oru 'i 'ubulana 'ifi na kiingi 'i Rom, gila kwatea la'u kau nga baole'anga aaga famooru.

²³ Nau ku fo'a fana nga kwailaeta'afiinga na Alafa la Jisas Kraes 'ani nana'i fe'enia mooru te'efou.

Kolosa Nga Girigiringa ala Pol Fana Siosi Lo'oo 'i Kolosa

Kolosa nga fanua ba'ita na gule'e lefu 'i Eisia. Ngaia 'ame lalau fa'asia fanua ba'ita 'i Efesas. Ngaia 'e aga 'ilaka'u la Pol 'i talana 'ame leka 'i Kolosa. Tafe'ua, ma alata ngaia 'e to'oru 'ua na fanua 'i Efesas, ngaia 'e kwatea mola nga wane ni taunga'inga aana fana kwairiinga 'ania Kwairiinga Le'a lo'oo na fanua lo'oo. Alata la Pol 'e giria nga buka lo'oo, ngaia 'e to'oru 'ubulana nga lokafu 'i Rom.

Tani ta'a ni kwaifa'ananaunga kotokoto gila nana'i no'o 'ubulana siosi 'i Kolosa. Tani ta'a ngaa'i na Grik gila iiria Kristin 'agila fo'asia mola nga enselo, ma anoe 'ola ne'e to'o na tegelangaa. Ma tani ta'a ngaa'i 'i Jiu gila iiria ta'a te'efou 'agila lo'o suria Tagi ala Moses na kwarilana lofona wane, ma fana fa'aabulana fangalaa 'e aula fa'asia Kristin fana 'anilai.

Lo'oo la Pol 'e giri faga fana 'ani to'ofonosia kwaifa'ananaunga 'ilo'oo. Ngaia 'e iiria la Kraes no'o ne'e launge'enia ta'ina 'ola te'efou na fanua lo'oo 'i wado, ma 'i suria taunga'inga ala Kraes na'a God 'e alamia ta'a na fanua lo'oo 'i wado 'agila leka mai te'ana. Lautu goru tagoto'o ala Kraes, God te'e fa'amoori adauru.

Ni 'ola taringa'i 'ubulana buka lo'oo:

Mooringa kwala'imori ma nga taunga'inga ala Kraes (1:1–2:19)

Mooringa fouru alata goru tagoto'o ala Kraes (2:20–4:18)

La Pol 'e alafuu le'a le'a fana ta'a gila tagoto'o 'i Kolosa

¹ Nau la Pol, nga Wane ni Kwairiinga ala Jisas Kraes suria kwaisiriinga na God, fe'enia nga wane ni futanga adauru la Timoti, mee'e mele giri kau famooru. ² Mee'e mele giri kau famooru ta'a na God na'a moru nana'i 'i Kolosa. Mai 'amooru ta'a ni futanga amee'e, du'ana mooru moru lado fe'enia la Jisas Kraes, ma moru ula ngasi 'ania tagoto'onga amooru.

Mee'e mele fo'a fana God nga Mama'a adauru 'ani kwatea kwailaeta'afiinga ma aloalonga famooru.

Fo'anga na baatafengaa

³ Na afirina alata te'efou na mee'e mele fo'a famooru, mee'e mele baatafea God, nga Mama'a ala Jisas Kraes nga Alafa adauru. ⁴ Mee'e mele baatafea God, suria mele longo suria nga tagoto'onga amooru ala Jisas Kraes fe'enia nga kwaimaanga amooru fana ta'a na God te'efou. ⁵ Lo'oo, na alata mooru moru longoa nga alafu-unga kwala'imori na gila fa'alata 'ania Kwairiinga Le'a, moru ka fito'o, ma moru ka kwaimaa fana ta'a, tofuna moru kwaimamani fana ni 'ola le'a na God 'e sasaria famooru mai 'i langi.

⁶ Nga Kwairiinga Le'a lo'oori ka tagala'i fana ta'a 'e aula na fanua te'efou fofona fanua lo'oo 'i wado, ma ka agea nga ta'a 'e aula gila ka agea ni 'ola 'e le'a lo'oo. Nga 'ola lo'oori 'e lau 'i laloamooru na alata mooru moru eta fana longolana nga Kwairiinga Le'a lo'oo ma mooru ka su'a le'a na kwailaeta'afiinga na God. ⁷ La Ipafras laka'u 'e kwairii famooru 'ania nga Kwairiinga Le'a lo'oo. Ngaia na wane ni kwaimaanga le'a ameeru no'o. Ngaia na wane ni taunga'inga le'a ala Jisas Kraes fe'enia mee'e, ma ngaia 'e taunga'i le'a 'i laloamooru la'u mola.

⁸ La Ipafras ne'e kwairii famee'e suria kwaimaanga amooru fana nga ta'a na gila tagoto'o. Nga Anoe 'ola Abu ne'e kwatea nga kwaimaanga lo'oo famooru.

⁹ Ita mai na alata mee'e mele longo suri 'amooru, mee'e mele fo'a fana God 'ani faate'enia 'ola na ngaia 'e siria 'amooru agea, ma fana nga Anoe 'ola Abu 'ani kwaibooni amooru fana 'amoru to'o na funi'oonga ma mooru su'a na falafala na God. ¹⁰ Mee'e mele fo'a 'ilo'oo, fana nga to'orunga amooru 'ani iiri ba'ita na Alafa, ma ngaia ka malale'a, ma moru ka agea nga taunga'inga 'e le'a kwaitatari te'efou, ma moru ka su'a le'a na God 'ani iiki. ¹¹ Nau ku soea God fana 'ani fa'ategela 'amooru 'ania nga tegelangaa ba'ita aana, fana 'amoru akiaki'a ma 'amoru noni-maabe na alata na 'ato'atolanga. Ma moru ka malale'a. ¹² Moru baole'a fana God nga

Mama'a adauru, ne'e age 'amooru moru to'omia fana 'amoru to'o na ni 'ola na'a God 'e sasaria fana ta'a aana 'i langi. ¹³ God 'e lafu 'adauru no'o fa'asia nga tegelangaa na logologo'angaa na'a la Saetan 'e ba'ita 'ania, ma ngaia ka aru 'adauru no'o olofana tegelangaa na Wela aana na ngaia 'e kwaimaa fana. ¹⁴ Ma nga Wela aana ka rube 'adauru no'o fa'asia la Saetan, ma ngaia ka 'olafanataa no'o na rianga adauru.

La Kraes ne'e taringa'i maka ba'ita

¹⁵ La Kraes na goru agasia, ngaia na'a nununa God na goru 'ame agasia 'ania maa dauru. Ma ngaia 'e ba'ita fafia ni 'ola na God 'e launge'enia, 'ilaka'u nga wela na'ona'o ne'e aga suria ta'ina 'ola te'efou. ¹⁶ La Jisas Kraes ngaia 'e boonia God na alata God 'e launge'enia nga 'ola te'efou 'i langi mai 'i wado, ma to'oto'oni 'ola te'efou na goru agasia, ma 'ola te'efou lo'oo na goru 'ame agasia, 'ilaka'u nga enselo ma ni anoe 'ola na gila tegela'a, ma gila ba'ita. Tofuna la Jisas Kraes, God 'e launge'enia to'oto'oni 'ola te'efou, ma God ka launge'eniga fala Jisas Kraes. ¹⁷ La Kraes ngaia 'e nana'i no'o mai na'ona to'oto'oni 'ola te'efou, ma to'oto'oni 'ola te'efou 'e nana'i le'a suria ngaia 'e ba'ita fafiga. ¹⁸ La Jisas Kraes no'o na gouna siosi, ma nga siosi ana, ngaia na labena, ma ngaia ka kwatea mooringa faga. Ngaia nga wane eteeta na God 'e tata'ea fa'asia nga maenga, ma ngaia ka taringa'i ma ka ba'ita fafia nga ta'ina 'ola te'efou. ¹⁹ God 'e leka suria manatalana 'i talana maka agea la Jisas 'ani to'oto'o fe'enia na 'ola te'efou. ²⁰ Ma tofuna la Jisas, God 'e orite'enia to'oto'oni 'ola te'efou 'i wado ma 'i langi fana 'agila nana'i le'a fe'enia. Ma tofuna 'abuna la Jisas ne'e afe alata ngaia 'e mae na ai folo, God 'e launge'enia nga aloalonga no'o fe'enia ni 'ola te'efou.

²¹ Alata mai 'ina'o, mooru moru nana'i lalau fa'asia God ma moru ka marimae la'u mola aana 'ubulana manata lamooru, ma nga abulongaa amooru 'e ria. ²² Tafe'ua, ma nga alata lo'oo, God 'e launge'enia nga aloalonga fe'enia moru tofuna la Jisas 'e bulota'i fana wane sui maka mae. God ngaia 'e agea 'ilo'oo fana 'amoru kwari

ma moru ka odo, ma te'efuta wane 'e sia 'ufari 'amooru mola 'ania te'efuta 'ola 'e ria na alata moru ula 'ina'ona God. ²³ Ngaia te'e 'ilo'oo, lauta moru lalato'o ana tagoto'onga amooru ala Jisas Kraes. Moru sia alamia mola te'efuta wane 'ani ugumi 'amooru fa'asia tagoto'onga amooru na ni 'ola na God 'e fataarunga'i fai 'ubulana nga Kwairiinga Le'a lo'oo. Mooru moru longo no'o suria nga Kwairiinga Le'a lo'oo, ma gila alafuu no'o suria fana nga ta'a 'e aula fofona fanua lo'oo 'i wado. Ma 'inau la Pol lo'oo na wane ni taunga'inga fana foule'enilana nga Kwairiinga Le'a lo'oori.

Taunga'inga ala Pol fana nga ta'a na gila tagoto'o

²⁴ Na alata lo'oo, nau ku malale'a suria nau ku nonifii no'o fana booni lamooru. 'Ubulana labegu naku nonifii 'ilaka'u la Kraes ne'e nonifii. Nau ku nonifii fana 'aku kwaibooni na nga siosi na ngaia labena la Kraes. ²⁵ God 'e firi nau fana taunga'inga fana nga siosi. Nga taunga'inga agu no'o fana foule'enilana nga fatalana God famooru. ²⁶ Alata mai 'ina'o, nga alafu-unga lo'oo 'e nagwa. Tafe'ua, ma nga alata lo'oo, God 'e faate'enia no'o fana ta'a aana. ²⁷ God 'e faate'enia fadauru, nga ta'a aana, na alafuunga lo'oori, ngaia 'e to'o na 'ola 'e le'a 'e iiki na God 'e siria 'ani kwatea la'u fana ta'a na gila 'ame Jiu. Ma nga alafuunga lo'oori 'e 'ilo'oo: la Jisas Kraes 'e nana'i no'o 'ubulana mango mooru. Ma suria ngaia 'e 'ilo'oo, mooru moru su'aai tamoru nana'i fe'enia God 'i langi.

²⁸ Ngai lo'oo, mee'e mele kwaifoula'i suria la Jisas Kraes fana ta'a te'efou. Mee'e mele fa'ananaua ta'a te'efou, ma mele ka fa'abasuga fana 'agila leka suria la Jisas. Mee'e mele agea 'ilo'oo 'ania funi'oonga na mele to'o ai fana 'amele kwaibooni na ta'a fana 'agila bila'o ma gila ula ngasi na tagoto'onga aaga ala Kraes. ²⁹ Nau ku taunga'i tegela ma nau ku dau ngasi 'ania tegelangaa ba'ita na'a la Jisas Kraes 'e kwatea fagu, fana 'aku agea nga taunga'inga lo'oori.

2

¹ Nau ku siria 'amoru su'aai na nau ku taunga'i tegela famooru, ma fana ta'a na

gila to'oru 'ubulana maa'e fanua 'i Laodesia, ma fana ni dai na gila 'ame agasi nau 'ua. ² Nau ku taunga'i 'ilo'oo suria nau ku siria 'aku fa'ategela manata lamooru, ma fana 'amooru kwaimaa famooru kwairiu, ma fana 'amoru aile'a te'efou suria moru su'a le'a na alafuunga suria la Jisas Kraes na God 'ame faate'enia mai 'ina'o. ³ Tofuna la Jisas Kraes no'o na wane ne'e to'omia fana kwatelana su'a'olanga ma funi'oonga kwala'imori suria God na ngaia 'e nagwa mai na'o.

⁴ Nau ku iiria 'ola lo'oo fana moru sia leka mola suria kwaifa'ananaunga 'ame to'o na tani ta'a ngaa'i gila iiria, gwa'a nga alafuunga lo'oori longolai 'e le'a. ⁵ Ma gwa'a 'inau ku to'oru lalau fa'asi 'amooru, nau ku manata to'o mooru furifuri. Mai nau ku malale'a ba'ita fafi 'amooru suria nau ku su'aai mooru moru to'oru le'a famooru kwairiu, ma nga tagoto'onga amooru 'e ngasi ala Jisas Kraes.

Mooringa fooru suria la Jisas Kraes

⁶ Lo'oo, tofuna mooru moru tagoto'o na la Jisas Kraes nga Alafa amooru, nga abulongaa mooru 'ani faate'enia la'u na mooru moru lado fe'enia. ⁷ Mooru dau ngasi no'o ana, 'ilaka'u nga 'ai laka'u 'e susuto'o na wado ma ka ula ngasi. Ngaia 'e 'ilaka'u nga fafalefu* na nga moori lamooru, ma ngaia 'e le'a fana nga fito'onga amooru 'ani ngasi ana, 'ilaka'u na gila fa'ananaua mooru te'efou no'o 'ania. Ma mooru baole'a fana God furifuri.

⁸ Moru manata le'a suri 'amooru fa'asia ta'a gila ta kotofi 'amooru 'ania kwaifa'ananaunga suria God ne'e 'ame kwala'imori. Nga kwaifa'ananaunga no'ona 'e eta mola mai fa'asia wane 'i talana, ma fa'asia nga tagi na ta'a gila launge'enia 'i talaga, ma kwaifa'ananaunga no'ona 'amoe la'u suria la Jisas Kraes. ⁹ Tofuna gwa'a alata la Jisas ngaia nga wane, furifuri ngaia God. ¹⁰ Ma amooru, God 'e kwatea no'o nga mooringa kwala'imori famooru 'ania ladoladonga amooru fe'enia la Jisas Kraes. La Jisas Kraes 'e ba'ita no'o fafia anoe 'ola, ma nga tegelangaa te'efou.

¹¹ Lo'oo, la Jisas Kraes ngaia 'e lafua no'o nga manatanga 'e ria ne'e ulaburi mooru fana nga rianga 'ilaka'u kwarilana nga lofona wane ne'e lafua te'e me'e 'ola fa'asia labena wane. ¹² Tofuna nga alata moru naruabu, ngaia 'e 'ilaka'u gila kwaiatoa mooru 'ubulana giru gwa'u 'ilaka'u na gila agea ala Jisas Kraes. Ma ngaia ka 'ilaka'u moru tata'e fa'asia nga maenga fe'enia la Jisas Kraes suria nga tagoto'onga amooru na tegelangaa ana God ne'e tata'ea la Kraes fa'asia nga maenga. ¹³ Ngaia 'e 'ilaka'u moru mae no'o, tofuna rianga amooru. Ma God ka tata'e 'amooru fe'enia Jisas Kraes, na alata ngaia 'e 'olafanataa na rianga adauru te'efou. ¹⁴ Ngaia 'e 'usua no'o rianga amooru no'o fa'asia kabee 'ola na gila giria 'i 'ubulai. Ngaia 'e lafua no'o te'efou, 'ilaka'u laka'u ngaia 'e mudu'ia na 'ai folo fe'enia la Jisas Kraes. ¹⁵ Ma tofuna maenga ala Jisas Kraes na 'ai folo, ngaia 'e riufia no'o adalo ma ka lafua no'o tegelangaa aaga te'efou. Ma ngaia ka fa'amaila gila 'i maana ta'a te'efou.

¹⁶ Moru sia alamia mola ta'a 'agila sufa 'amooru suria nga fangalaa 'uta'i na moru 'ania, ma 'olataa na moru go'ufia, ma suria maa'e gani taa na moru fa'aabua, ma maa'e gani taa na moru fa'aba'itaa suria maa'e gani na singari fooru, ma suria gani na Sabat. ¹⁷ Tofuna nga tagi lo'oo, 'e 'ilaka'u mola nga nunu'i 'ola na'a 'e nigi mai 'i na'ona nga 'ola kwala'imori. Nga 'ola kwala'imori no'o na la Jisas Kraes. ¹⁸ Moru sia alamia te'efuta wane 'ani kotofi 'amooru fe'enia kwaifa'ananaunga 'ame to'o, tofuna mooru moru to'o na susuganga na God 'e siria 'ani kwatea famooru. Moru sia leka mola suria ta'a kotokoto na gila iiria gila malofi'a, ma 'e 'amoe, ma gila fa'aba'ita nga enselo. Gila fata naunau suria agasilana faata'inga. Tafe'ua, ma 'ola lo'oori, gila kakakula mola te'efou. ¹⁹ Ma nga ta'a lo'oo gila afasu no'o fa'asia la Jisas Kraes. La Jisas Kraes no'o na wane ba'ita fana ta'a na gila fito'o aana, 'ilaka'u nga gouna wane laka'u ngaia 'e ba'ita fafia labena. Nga gouna wane ne'e ladoa ni gule'e 'ola kwaitatari lo'oo na labe'e 'ola fana 'ani ogu maka tegela'a fe'enia suri ma

* 2:7 Fafalefu ngaia nga 'ola ne'e ngasi.

ulaula. Tofuna 'ola lo'oo nga labe'e 'ola ala Kraes 'ani bila'o le'a 'ilaka'u God 'e siria.

Mooringa fooru fe'enia la Kraes

²⁰ Na alata la Jisas Kraes ngaia 'e mae, ngaia 'e 'ilaka'u moru mae la'u mola fe'enia, ma ngaia ka rube 'amooru no'o fa'asia nga tagi na ni 'ola 'e ria na fanua lo'oo 'i wado. Lo'oo, 'utaa na falafala amooru 'e leka mola 'i suria nga tagi na fanua lo'oo 'i wado ne'e fata 'ilo'oo, ²¹ "T'oo sia galo to'ona nga 'ola loko'u, ma 'i'oo sia keto mola na nga fangalaa loko'u, ma 'i'oo sia gemasia mola nga 'ola loko'u" ²² Nga tagi lo'oori 'e alafuu mola suria nga 'ola na te'e fusi mola burina ta'a gila 'ania te'efou. Nga wane ne'e launge'enia mola nga kwaifa'ananaunga lo'oori. ²³ Nga tagi lo'oori longolai 'e le'a, 'ilaka'u na ngaia 'e to'o na funi'oonga. Gila ka ulaburi mooru fana lekanga suria tagi fana fo'asilai, ma fana irisika'anga 'amooru talamooru, ma gila irito'ona fana fa'anonifilana mola labe dauru. Tafe'ua, ma nga tagi lo'oori 'e 'ame to'omia fana kwaiboonga na wane fana 'ani rubea kwaisiriinga 'e ria lo'oo na labe'e wane.

3

¹ Ngaia 'e 'ilaka'u God 'e tata'e 'adauru alata ngaia 'e tata'ea la Jisas Kraes fa'asia nga maenga. Tofuna 'ola lo'oo, moru arua manata lamooru na ni 'ola 'i Langi, nga lefu na la Jisas Kraes 'e to'oru 'ania nga 'inato'onga na gule'e nima le'a na God. ² Moru manata suria ni 'ola 'i Langi, ma moru sia manata mola suria ni 'ola 'e ria fofona fanua lo'oo 'i wado. ³ Alata la Kraes 'e mae, mooru moru mae la'u mola ma nga mooringa fooru lo'oo amooru 'e to'oru nagwa 'ua fe'enia la Kraes ne'e nana'i fe'enia God. ⁴ La Jisas Kraes no'o na nga 'aefungana mooringa fooru amooru. Ma alata ngaia 'ani faata'i mai, mooru tamoru faata'i la'u mola mai fe'enia ma tamooru ba'ita fe'enia.

Mooringa 'ua ma nga mooringa fooru

⁵ Tofuna 'ola lo'oori, moru kwa'imaeria nga kwaisiriinga 'e ria amooru ana labe'e 'ola fana agemaninga, ma nga abulongaa na mailangaa, ma nga kwaisiriinga fana rianga, ma nga 'etelanga, suria 'etelanga

'e 'ilaka'u mola nga fo'osilana god matari. ⁶ Tofuna nga abulongaa 'ilo'oo, God te'e kwatea kwa'ikwa'inga fana ta'a na gila 'ame lo'o 'i suria. ⁷ Na nga alata 'i na'o sui ma moru bi'i tagoto'o ala Jisas, moru siria 'amoru leka suria kwaisiriinga 'e ria lo'oori. ⁸ Tafe'ua, ma nga alata lo'oo, mooru moru 'akwasia no'o nga abulongaa ne'e 'ame le'a. Moru sia ogaria, ma moru sia ngadaa mola ta'a ngaa'i, ma moru sia fata ngadaa mola ta'a ngaa'i, ma moru sia fata babala'a mola. ⁹ Moru sia kotofi 'amooru mola kwairiu, tofuna moru rugasia no'o nga falafala na mooringa amooru 'ina'o. ¹⁰ Talate'e wane amooru ngaia nga wane fooru tofuna moru tagoto'o ala Jisas. God 'e fa'afooru 'amooru gani mai gani fana nga manata lamooru 'ani 'ilaka'u 'i ngaia, ma fana 'amoru su'a le'a ana. ¹¹ Ma tofuna God 'e fa'afooru 'adauru, ma ta kwaitatari'anga ka 'amoe no'o 'i laloana ta'a 'i Jiu, ma nga ta'a na gila 'ame Jiu, ma nga ta'a gila kwaria lofona wane ma nga ta'a na gila 'ame kwaria lofona wane. Ma ta kwaitatari'anga 'e 'amoe no'o 'i lalodaaru ma nga ta'a na gila 'ame leka na sukuru ma nga ta'a ngaa'i na gila 'ame to'o na te'efuta 'ola 'e le'a. Ma ta kwaitatari'anga 'e 'amoe 'i laloana nga ta'a ni taunga'inga tago ma nga ta'a ngaa'i. La Jisas Kraes no'o ne'e taringa'i, ma ngaia ka to'oru 'ubulana mangona nga ta'a te'efou na gila tagoto'o ana.

¹² Mooru ta'a na God, ngaia 'e kwaimaa famooru, ma ka firi 'amooru fana mooru nga ta'a aana no'o. Tofuna nga 'ola lo'oori, moru kwaimanadai fana ta'a, ma moru kwailaeta'afi fana ta'a, ma moru malofi'a, ma moru to'oru aloalo, ma moru noni-maabe. ¹³ Ma moru sia ogaria 'afe'aferu mola famooru kwairiu. Ma lauta ta wane 'e agea nga 'ola 'e ria amooru, mooru 'olafanataa ana. Moru 'olafanataa amooru kwairiu, 'ilaka'u la'u nga Alafa ne'e 'olafanataa na nga rianga amooru. ¹⁴ Ma ka ba'ita riufia ni 'ola lo'oo te'efou, ma moru ka kwaimaa famooru kwairiu fana 'amoru to'oru 'ania ladoladonga le'a.

¹⁵ Nga aloalanga na'a la Jisas Kraes 'e kwatea, moru alamia ngaia 'ani ta-lai 'amooru 'ania ta'ina 'ola te'efou na moru agea. Agea 'ino'ona tofuna God

'e launge'enia amooru fana 'amoru lado 'ania te'e noni 'ola, ma fana 'amoru to'oru 'ania nga aloalonga lo'oori. Ma moru baatafea God furifuri. ¹⁶ Moru alamia nga alafuunga ala Jisas Kraes 'ani fa'afongua manata lamooru te'efou. Moru fa'ananau 'amooru ma moru ka fa'aodoa 'amooru kwairiu 'ania alafuunga ala Jisas. Moru agea 'ilo'oo 'ania su'a 'olanga aana na moru to'o ai. Moru nguria nguu na baatafengaa ma nguu 'e abu fana baole'anga fana God. Moru nguu fana nga fa'aba'italana God. ¹⁷ Ma ni 'ola te'efou na moru agea ma moru ka iiria, moru agea suria mooru nga ta'a ala Jisas nga Alafa. Moru baatafea God nga Mama'a ala Jisas Kraes.

Abulongaa ne'e le'a

¹⁸ Mooru, ni noni na moru baiwane no'o, moru iiri ba'ita na kwaiimooru, suria nga falafala lo'oori 'e to'omia fana ta'a na gila tagoto'o ala Kraes.

¹⁹ Ni wane na moru fuageni no'o, moru kwaimaa le'a fana noni amooru, ma moru nonimaabe fe'eniga.

²⁰ Fu'u wela, mooru lo'o suria nga mama'a fe'enia ga'ia amooru furifuri, suria ngaia na 'ola na God ngaia 'e malale'a fafia.

²¹ Ma nga mama'a fe'enia tete'e, moru sia fata babala'a mola fana wela amooru, fa'asia gila ta 'ame siria lo'onga suri 'amooru.

²² Ma mooru wane ni taunga'inga, moru lo'o suria nga ta'a gila ba'ita fafi 'amooru. 'Amoe mola fana nga alata na gila bubunia mooru mola fana 'agila aile'a fe'eni 'amooru. Moru taunga'i le'a tofuna moru iiri ba'ita na nga Alafa. ²³ Nga taunga'inga taa na moru agea, 'amoru agea 'ania nga tegelangaa amooru te'efou, 'ilaka'u moru taunga'i fana nga Alafa, suria moru 'ame agea fana wane. ²⁴ Moru manata to'ona ni 'ola lo'oo: Nga Alafa te'e kwatea susuganga na 'i ngaia 'e fataarunga'i 'ania fana ta'a aana. Ma la Jisas Kraes na nga wane ba'ita na moru taunga'i kwala'imori fana. ²⁵ Ma ni dai ne'e agea nga rianga, ngaia te'e ngaria nga kwa'ikwa'inga tofuna kutanga ne'e agea. Tofuna God 'ame eefasia no'o te'efuta wane, gwa'a ngaia 'e ba'ita 'amoe ma ngaia 'e sisika.

4

¹ Mooru ta'a ba'ita, moru aga suria wane ni taunga'inga amooru na falafala ne'e odo ma ka to'omia. Moru manata to'ona na'a mooru moru to'o la'u mola na wane ba'ita 'i Langi.

² Moru fo'a furifuri, ma moru to'oru na agaaganga, ma moru ka baatafea God.

³ Alata mooru moru fo'a, moru fo'a la'u mai famee'e fana God 'ani kwatea 'ani talawada'u famee'e fana foule'enilana alafuunga suria la Kraes na God 'ame faate'eni folaa ai mai na'o. Suria 'inau ku kwairii 'ania alafuunga lo'oo, nau ku to'oru 'ubulana 'ifi na lokafu na alata lo'oo. ⁴ Moru fo'a fana 'ani talawada'u fana 'aku kwairii 'ania alafuunga lo'oo 'ani folaa, tofuna ngaia 'e to'omia fana 'aku agea 'ino'ona.

⁵ Moru to'oru 'ania funi'oonga na alata moru nana'i fe'enia ta'a na gila 'ame tagoto'o 'ua ala Kraes. Moru manata le'a alata na moru alafuu fe'eniga. ⁶ Ma alata moru alafuu fe'eniga, nga alafuunga amooru 'ani le'a fana ta'a 'agila siria ma gila ka aile'a fe'enia. Ma mooru ka su'asuria lamadu'aa 'e odo fana kwaioringaa na ta'a te'efou.

Alafuunga 'ita'i

⁷ La Tikikus ngaia nga wane ni kwaimaanga adauru, ma ngaia 'e taunga'i le'a fala Jisas, ma ngaia nga wane ni taunga'inga fe'eni nau na taunga'inga na Alafa adauru. Ngaia te'e kwatea kwairiinga suri nau famooru. ⁸ Nau ku alea kau te'amooru, fana 'ani kwairii suri 'ameeru te'amooru fana 'amoru aile'a la'u. ⁹ La Onesimas 'e leka la'u kau fe'enia. Ngaia wane ni kwaimaanga laka'u 'e taunga'i le'a fana Alafa, ma ngaia la'u mola nga wane na oguogunga amooru. Gaa'a tagala kwairii 'ania 'ola te'efou ne'e lau kau 'i lo'oo.

¹⁰ La Aristakus ne'e to'oru 'ua 'ilo'oo fe'eninau 'ubulana 'ifi ni lokafu, ngaia 'e kwatea kau nga baole'anga aana famooru, fe'enia la Mak, nga wane ni futanga ala Banabas. Nau ku kwatea no'o kau nga alafuunga agu famooru suria la Mak suria nau ku siria 'amoru kwaloa lauta ngaia 'ani nigi kau te'amooru na te'efuta alata. ¹¹ Ma la Josua laka'u gila fa'alataa la'u mola 'ania la Justus 'e kwatea la'u mola kau

baole'anga aana famooru. Nga oru wane 'i Jiu lo'oo, gila taunga'i fe'eni nau fana nga fougounga na God. Te'efuta wane ngaa'i 'i Jiu 'ame taunga'i fe'eni nau. Nga oru wane lo'oori na'a gila kwaibooni le'a agu.

¹² La Ipafras 'e kwatea la'u kau baole'anga aana famooru. Ngaia nga wane na oguogunga amooru ma nga wane ni taunga'inga ala Jisas Kraes la'u mola. Ngaia 'e fo'a tegela famooru na ni alata 'e aula, ma ka soea God fana 'amooru ula ngasi, ma moru ka su'a le'a na nga kwaisiriinga na God. ¹³ Nau talagu, nau ku su'a le'a ana ngaia 'e taunga'i tegela fana booni lamooru fe'enia nga ta'a na gila to'oru 'ubulana maa'e fanua 'i Laodesia ma 'i Herapolis. ¹⁴ Ma wane ni kwaimaanga adauru la Luk, nga wane ni gulanga, fe'enia la Demas, gala kwatea la'u mola kau nga baole'anga agaa'a famooru.

¹⁵ Mooru kwatea la'u nga baole'anga ameeru fana nga ta'a ni futanga adauru na gila to'oru 'ubulana maa'e fanua 'i Laodesia ma fana ni Nimfa fe'enia nga ta'a na gila tagoto'o na gila ogu 'i 'ubulana 'ifi aana. ¹⁶ Buri na moru idumia nga girigiringa lo'oo 'e sui, tamooru kwatea la'u fana fufu'iwane 'i Laodesia fana 'agila idumia la'u. Ma moru ka idumia la'u nga girigiringa lo'oo agu ku giria fana fufu'ita'a 'i Laodesia. ¹⁷ Moru kwairii te'ala Akipus 'ani fa'asua no'o taunga'inga na Alafa 'e kwatea fana 'ani agea.

¹⁸ Aia, 'inau ku giria baole'anga lo'oo famooru 'ania nga nimagu 'i talagu.* Moru sia mabolosia la'u na'a 'inau ku to'oru 'ubulana 'ifi na lokafu.

Nau ku fo'a fana God 'ani booni 'amooru 'ania kwailaeta'afinga le'a aana.

---

* **4:18** La Pol 'ame giria buka lo'oo 'ania nimana 'i talana. Ngaia bi'i kwairii fana wane ngaa'i nga alafuunga na'a ngaia 'e siria girilai, ma wane no'ona 'e giria. Tafe'ua, la Pol 'i talana 'e giria verse lo'oo fana 'ani faate'enia na girigiringa lo'oo 'e fa'asia 'i ngaia.

1 Tesalonaeka Nga Girigiringa Eteeta ala Pol Fana Siosi Lo'oo 'i Tesalonaeka

Tesalonaeka nga te'e fanua na gule'e lefu 'i Masedonia. Tala'ina lo'oo, goru fa'alataa gule'e lefu lo'oo 'ania 'i Gris. La Pol 'e leka 'i Tesalonaeka 'ani kwairii 'ania Kwairiinga Le'a lo'oo. Nga ta'a 'e aula na gila 'ame Jiu, gila tagoto'o, ma gila ka leka suria nga kwaifa'ananaunga aana. Tafe'ua ma 'e 'ame aburu mola, tani ta'a ngaa'i 'i Jiu, gila ka kwaifi ala Pol, ma gila ka taria la Pol 'ani leka no'o fa'asia fanua no'ona, ma ngaia ka leka no'o fani Berea (Wane ni Kwairiinga 17:1-15).

Pol ngaia 'e iiria baole'anga aana fana God suria ngaia 'e longoa kwairiinga le'a suria tagoto'onga na ta'a lo'oo. Mai ngaia ka irito'ona la'u mola fana du'aalana tani kwaiorisinga aaga suria orilana mai la Kraes. Ngaia 'e iiria aaga fana 'agila su'usu'u le'a ma 'agila agea taunga'inga na manata 'e wane 'e aloalo leleka maka nigi na alata la Kraes te'e ori la'u mai.

Ni 'ola taringa'i 'ubulana buka lo'oo:

La Pol 'e baatafea ta'a 'i Tesalonaeka fana fito'onga aaga (1:1–3:13)

Kwaifa'ananaunga suria nga abulongaa ne'e le'a ma nga orilana mai la Kraes (4:1–5:22)

Alafuunga 'ita'i (5:23-28)

¹ Ameeru la Saelas fe'enia la Timoti ma 'inau la Pol lo'oo, meeru giri kau famooru nga ta'a lo'oo moru tagoto'o ma moru to'oru 'i Tesalonaeka, nga ta'a na God nga Mama'a adauru ma nga Alafa la Jisas Kraes.

Meeru meru fo'a fana God 'ani kwatea kwailaeta'afiinga ma aloalonga famooru.

Nga mooringa ma nga tagoto'onga na nga ta'a 'i Tesalonaeka

² Furifuri 'imeeru meru taafea God famooru te'efou, ma 'imeeru meru fo'a famooru furifuri. ³ Du'ana alata meru fo'asia God nga Mama'a adauru, furifuri meru manata to'ona nga abulongaa le'a lo'oo amoru suria nga tagoto'onga amoru, ma nga taunga'inga le'a lo'oo na'a moru

agea suria nga kwaimaanga amoru, ma nga akiaki'anga amoru suria nga fito'onga amoru na orilana mai nga Alafa la Jisas Kraes.

⁴ Ta'a ni futanga agu, 'imeeru meru su'aai God ngaia 'e kwaimaa famooru, ma ka firi 'amooru no'o fana ta'a aana. ⁵ Meeru meru su'a na 'ola lo'oo suria alata meru kwairii 'ania nga Kwairiinga Le'a lo'oo famooru, meru 'ame alafuu mola 'ania alafuunga ameeru. Tafe'ua ma, meru kwairii la'u mola famooru 'ania tegelangaa na nga Anoe 'ola Abu, ma meru ka faate'enia na'a 'imeeru meru su'aai nga Kwairiinga Le'a lo'oo ngaia 'e to'o te'efou. Ma mooru moru su'a le'a ai, na alata meru nana'i fe'eni 'amooru, nga falafala ameeru 'e le'a te'efou fana 'ameru booni 'amooru fana amoru tagoto'o na alafuunga ameeru. ⁶ Ma alata mooru moru tagoto'o na Kwairiinga Le'a lo'oo, moru dau suria falafala ameru ma nga falafala na Alafa la'u mola. Ma moru aile'a mola, tofunu nga Anoe 'ola Abu 'e fa'aile'a mooru, gwa'a nga ta'a gila ka kwatea nga 'ato'atolanga aula famooru tofunu moru tagoto'o ala Jisas Kraes.

⁷ Ma tofunu nga abulongaa amooru 'ilo'oo, mooru moru 'ilaka'u no'o nga fa'aladanga fana nga ta'a na gila tagoto'o te'efou na'a gila to'oru 'ubulana gule'e lefu 'i Masedonia ma gule'e lefu 'i Akaea. Gila tagila leka la'u mola suri 'amooru. ⁸ Ma fa'asia 'amooru la'u mola 'i lo'oo, nga kwairiinga lo'oo suria nga Alafa 'e talofia no'o 'ubulana fanua 'i Masedonia ma 'i Akaea. Ma nga ta'a na fanua te'efou lo'oo gila longoa no'o la'u mola nga kwairiinga suria nga tagoto'onga amoru na God. Du'ana ngaia 'e 'ilo'oo, 'imeeru meru 'ame bo'obo'o mola fana kwairiinga la'u te'ana ta'a suria amooru. ⁹ Nga ta'a lo'oori te'efou 'i talaga, gila ka alafuu no'o suria nga kwaikwaloinga amoru fameeru, na alata meru nigi kau na fanua amoru. Ma gila alafuu suria nga bulota'inga amoru fa'asia nga fo'osilana nga nunu'i 'ola lalea, ma moru fo'asia no'o God ne'e kwala'imori ma ka momoori. ¹⁰ Gila iiria la'u mola na'a mooru moru mamania no'o nga orilana mai nga Wela na God fa'asia 'i Langi. Ngaia no'o na'a la Jisas na'a God 'e tata'ea fa'asia nga maenga. Ma la Jisas ka fa'amoori

dauru fa'asia nga kwa'ikwa'inga na'a God te'e kwatea mai.

2

Nga taunga'inga ala Pol 'i Tesalonaeka (Wane Ni Kwairiinga 17:1-9)

¹ Ta'a ni futanga agu, 'amooru moru su'aai na nga lekanga ameeru kau fana 'ubulana nga fanua amooru, meru 'ame tagoni lekanga kau. ² Amooru moru su'aai na gila fa'anonifii 'ameru, ma gila ka fata ngada 'ameru 'ubulana fanua 'i Filipae ✧ sui ma meru bi'i leka fana fanua amooru. Ma gwa'a nga ta'a 'e aula gila ka to'ofonosi 'ameeru, mai ameeru meru 'ame ma'u no'o fana kwairiinga famooru 'ania Kwairiinga Le'a lo'oo fa'asia God. Meeru meru 'ame ma'u suria God ngaia 'e kwaibooni ameeru fana 'ameru mangoto'o. ³ Nga kwaifoula'inga ameeru, ngaia 'ame leka mai fa'asia nga manatanga 'e kuta 'amoe ma fa'asia kwaisiringa ne'e ria. Ma 'imeeru meru 'ame kotofia mola te'efuta wane. ⁴ Tafe'ua ma God 'e iiria 'imeeru meru to'omia fana ameeru foule'enia Kwairiinga Le'a lo'oo. Ngai lo'oo, 'imeeru meru alafuu mola fana fa'aile'alana God ne'e su'a na nga manatanga ameeru. 'Imeeru meru 'ame alafuu fana fa'aile'alana ta'a lo'oo.

⁵ Mooru moru su'a la'u mola ai nga alafuunga laka'u meru alafuu 'ania 'i laloamooru, 'amoe la'u nga kotonga laka'u fana eso lamooru. Ma alafuunga ameeru ngaia 'ola 'amoe mola fana fa'anagwalai ma nga 'etelanga, suria meru 'ame 'etela fana ngarilana bata. God 'e su'aai na'a 'imeeru meru 'ame koto. ⁶ Ma 'imeeru meru 'ame irito'ona la'u fana ngarilana ba'itangaa fa'asi 'amooru 'amoe ma fa'asia tani ta'a ngaa'i la'u. ⁷ Meeru ni Wane ni Kwairiinga ala Jisas Kraes, ma meru to'omia fana 'ameru orisi 'amooru fana agelana 'ola fameeru. Tafe'ua ma meru 'ame agea mola. Ma abulo lameeru 'e malofi'a mola famooru, 'ilaka'u nga tete'e ne'e aga suria nga wela aana. ⁸ Ameeru meru ka kwaimaa ba'ita famooru na'a 'imeeru meru aile'a fana kwairiinga suria nga Kwairiinga Le'a lo'oo ne'e leka mai fa'asia

God. Ma meru ka aile'a la'u mola fana kwate lameeru te'efou fana kwaibooninga amooru, tofuna meru kwaimaa famooru.

⁹ Ta'a ni futanga agu, 'imeeru meru su'aai 'amooru moru manata to'ona nga taunga'inga tegela laka'u meru agea 'i laloamooru. Na alata laka'u meru kwairii 'ania nga Kwairiinga Le'a lo'oo 'ita mai fa'asia God famooru, meru taunga'i tegela la'u mola suria gani ma logo fana fangalaa fameeru, fana nga to'orunga ameeru 'e sia kwatea mola nga 'abelongaa famooru. ¹⁰ Amooru moru su'aai, 'ilaka'u la'u mola na God ngaia 'e su'asuria 'ola lo'oo ngaia 'e to'o: Na alata laka'u meru nana'i mai fe'eni 'amooru, nga ta'a moru tagoto'o, abulongaa ameeru famooru ngaia 'e le'a ma ka odo te'efou ma te'efuta 'ola ka 'amoe no'o na'a meru agea ne'e to'omia fana amoru susufo'aa 'ameeru tofuna. ¹¹ Amooru moru su'a no'o na'a ni 'ola te'efou na'a meru agea fana talate'e wane amooru 'e le'a te'efou, 'ilaka'u no'o nga abulolana nga mama'a fana ru'uru'ua aana. ¹² Suria 'imeeru meru bebesi 'amooru, ma meru ka 'une 'amooru, ma meru ka falatete 'amooru la'u mola fana nga mango mooru 'ani baatafea God. Ma ngaia 'e laefii 'amooru no'o fana 'ani ba'ita fafi 'amooru ma fana 'amooru lado na nga tegelangaa ba'ita aana.

¹³ Aia, meeru baole'a fana God furifuri fana nga 'ola lo'oo: Na alata laka'u meru kwairii 'ania fatalana God famooru, ma moru tagoto'o ana, tofuna moru aga su'aai ngaia 'e 'ita mai fa'asia God, ma 'e 'amoe fa'asia nga wane. Ma alata lo'oo nga fatalana God lo'oori 'e agea ni 'ola 'e le'a 'ubulana mango mooru.

¹⁴ Ta'a ni futanga agu, nga 'ola ne'e lau amooru, ngaia 'e lau la'u mola fana ta'a na God 'ubulana afirina siosi 'i Judea. Tofuna nga ta'a 'amooru gila fa'anonifii 'amooru, 'ilaka'u la'u ta'a na gila Jiu gila fa'anonifii ta'a 'i Judea. ¹⁵ Aia, ma ni Jiu laka'u gila kwa'ia tani profet mai 'i na'o, ma gila kwa'ia la'u nga Alafa la Jisas. Ma gila ka tari 'ameeru la'u mola fa'asia fanua kwaitatari. Nga abulongaa aaga 'e fa'aogaria God, ma gila ka to'ofonosia ta'a lo'oo te'efou ¹⁶ suria gila siria 'agila to'ofonosi

✧ 2:2 Wane Ni Kwairiinga 16:19

'ameeru fa'asia kwaifoula'inga famooru nga ta'a na moru 'ame Jiu lo'oo fa'asia God 'ani fa'amoora amooru. 'Ino'ona ma gila rudagou no'o na rianga 'e aula 'e iiki, ma alata lo'oo, God te'e kwatea no'o kwa'ikwa'inga faga.

La Pol 'e siria 'ani leka la'u fana 'i Tesalonaeka

¹⁷ Ta'a ni futanga agu, ameeru lo'oo, alata laka'u nga maarimae ameeru gila tari 'ameeru fa'asi 'amooru, ngaia 'ame aburu, ma 'imeeru meru siria 'e iiki 'ameru agasi 'amooru la'u. Gwa'a 'imeeru meru 'ame nana'i fe'eni 'amooru, nga mango 'e wane ameeru 'e nana'i fe'eni 'amooru. Meeru meru madafi 'amooru, ma meru su'usu'u tegela'a fana agasi lamooru la'u mola. ¹⁸ Meeru meru siria 'ameru ori la'u mai te'amooru 'i Tesalonaeka. Ma 'inau la Pol, nau ku irito'ona fana lekanga la'u kau te'amooru na alata 'e aula, tafe'ua ma la Saetan ne'e to'ofonosi ameeru fa'asia lekanga kau. ¹⁹ Meeru meru siria 'ameru ori la'u mai te'amooru tofuna mooru na moru fa'amangoto'oa manata lameeru, ma moru kwatea ma 'imeeru meru ka aile'a ba'ita, ma meeru ka alafuu naunau* 'i maana nga Alafa la Jisas Kraes alata ngaia 'e ori mai. ²⁰ Kiu, ngaia 'e to'o. Mooru no'o lo'oo na'a moru kwatea meeru meru alafuu naunau ma meru ka aile'a!

3

¹ Meru manata abelo suria meru 'ame leka kau te'amooru 'aferu. Ngaia na'a meru madafia ngaia le'a fana 'i mee'e la Saelas, 'amele to'oru 'ubulana fanua ba'ita lo'oo 'i Atens, ² ma mee'e 'amele kwatea kau la Timoti te'amooru. ✧ La Timoti ngaia na'a asii dauru, ma nga wane ni taunga'inga na God la'u mola fe'enia mee'e fana kwairiinga 'ania nga Kwairiinga Le'a lo'oo suria la Jisas Kraes. Amee'e mele kwatea kau fana ngaia 'ani booni 'amooru ma fana fa'ategelalana nga tagoto'onga 'amooru, ³ fa'asia tani wane amooru ta abulo fa'asia nga tagoto'onga suria nga ta'a gila malate'ote'o 'amooru. Aia, amoru su'aai, dauru ta'a na'a goru tagoto'o tagoru to'o na 'ato'atolanga suria

kwaisiriinga na God. ⁴ Du'ana alata laka'u meru to'oru 'ua mai fe'eni 'amooru, meru kwairii famooru na'a tagila malate'ote'o 'adauru. Ma 'amooru moru su'aai na gila agea no'o. ⁵ Ma tofuna nonifinga lo'oori, nau ku abelo ba'ita suri 'amooru, ma 'inau ku ma'u, fa'asia la Saetan ta riufi 'amooru 'ania nga irito'onga aana, ma nga taunga'inga le'a laka'u meru agea 'i laloamooru ka 'ilaka'u mola nga 'ola 'uri'uri. Ngai na'a 'inau ku alea kau la Timoti te'amooru, fana 'ani su'a na tagoto'onga 'amooru ngaia 'e 'utaa.

⁶ Ma la Timoti bi'i nigi mola mai lo'oo, ma ngaia ka alafuu 'ania baole'anga lo'oo suria nga tagoto'onga 'amooru na God ne'e tegela 'ua, ma nga kwaimaanga famooru kwairiu 'e ba'ita 'ua. Ma ngaia ka kwairii la'u mola na'a 'amooru moru manata le'a suri 'ameeru, mai mooru moru siria agasi lameeru, 'ilaka'u la'u mola na'a 'imeeru meru siria agasi lamooru. ⁷ Ta'a ni futanga agu, gwa'a 'imeeru meru ka kwaimanadai ma nga 'ato'atolanga ba'ita 'e nigi fafia ameeru, nga kwairiinga lo'oo suria nga tagoto'onga amooru 'e fa'ale'a meeru la'u mola. ⁸ Nga moori lameeru bi'i le'a ba'ita, suria na'a 'imeeru meru longoa nga tagoto'onga amooru na nga Alafa ngaia 'e tegela. ⁹ Meeru meru ka baole'a ba'ita fana God adauru, tofuna 'amooru moru ula tegela. Na alata meru fo'a, meru aile'a ba'ita suri 'amooru. ¹⁰ Meru ka fo'a tegela'a suria gani ma logo fana God 'ani kwatea 'ani talawada'u fameeru fana agasi lamooru la'u fana booni lamooru fana nga tagoto'onga mooru 'ani bila'o la'u.

¹¹ Meru fo'a fana God nga Mama'a adauru ma nga Alafa adauru la Jisas 'ani kwatea 'ani talawada'u fana 'ameru nigi kau te'amooru. ¹² Meru fo'a la'u mola fana nga Alafa 'ani agea nga kwaimaanga amooru famooru kwairiu ma fana ta'a no'ona te'efou 'ani bila'o maka ba'ita 'ilaka'u la'u mola nga kwaimaanga ameeru famooru 'e ba'ita. ¹³ Meru fo'a la'u mola fana ngaia 'ani fa'ategelaa nga manata lamooru, fana amoru le'a te'efou ma moru ka odo 'i maana God nga Mama'a adauru,

* **2:19** Na fatalana Grik, ngaia iiria 'ilo'oo, 'Moru 'ilaka'u nga 'elegou ameeru.' 'Ola lo'oo ngaia fa'aladanga suria 'elegou na gila kwatea fana wane ne'e riufia nga kwai'ari'aringa. ✧ **3:2** Wane Ni Kwairiinga 17:15

na alata nga Alafa la Jisas te'e nigi mai fe'enia nga ta'a aana te'efou.*

4

Nga to'orunga ne'e le'a 'i maana God

¹ Aia, Ta'a ni futanga agu, 'imeeru meru kwaifa'ananau no'o na ni 'ola te'efou famooru suria nga abulongaa ne'e fa'aba'itaa God. Ma meru su'aai mooru moru leka no'o 'i suria. Na alata lo'oo, 'imeeru meru orisi 'amooru ma meru ka 'unesi 'amooru la'u fana 'amoru dau tegela 'ani riufia la'u falafala le'a lo'oori. Meru soe 'amooru 'ilo'oo suria dauru te'efou goru lado na nga Alafa la Jisas. ² Mai 'amooru moru su'aai, kwaifa'ananaunga laka'u meeru kwaifa'ananau 'ania famooru ngaia 'e 'ita mai fa'asia nga Alafa la Jisas. ³ God 'e siria nga abulongaa amooru 'ani odo te'efou, ma moru ka nana'i fa'asia nga agemaninga. ⁴ Ngaia 'e to'omia 'amoru abelo le'a suria labe mooru 'ania nga falafala ne'e odo na ta'a matari tagila iiri ba'ita ai. ⁵ Ma 'amooru moru sia leka mola suria nga kwaisiriinga ne'e ria na labe'e wane, 'ilaka'u nga ta'a na'a gila bobolosia God. ⁶ Ngai lo'oo, moru sia ngadaa nga ta'a ni futanga 'amooru ala Kraes 'ania agemaninga fe'enia noni aga tofunu nga Alafa te'e kwatea kwa'ikwa'inga fana ni dai na'a gila abulo 'ino'ona. Mai 'ameeru lo'oo, meru kwaifa'ananau wataga no'o famooru 'i suria 'ola lo'oo, ma meru ka fa'abasu 'amooru la'u mola. ⁷ Suria God 'e firi 'adauru fana nga abulongaa adauru 'ani odo, 'amoe la'u fana 'ani biribiri'a. ⁸ Ngaia lo'oo, ni dai ne'e ma'asiri na kwaifa'ananaunga lo'oori, ngaia 'ame ma'asini te'enia nga wane, ma ngaia 'e ma'asini no'o na God ne'e kwatea Anoe 'ola Abu aana famooru.

⁹ Aia, moru su'a le'a ai na'a 'amoru kwaimaa famooru kwairiu nga ta'a lo'oo moru tagoto'o, tofunu God 'e fa'ananau 'amooru no'o ai, ma 'ame to'omia fana 'ameru fa'ananau 'amooru la'u ai. ¹⁰ Meeru meru su'aai mooru moru kwaimaa no'o fana ta'a te'efou lo'oo gila tagoto'o na gila nana'i fe'enia mooru

'ubulana gule'e lefu lo'oo 'i Masedonia. Tafe'ua, 'imeeru meru 'unesi 'amooru, fu'uwaiafina, amoru kwaimaa famooru 'ani riufia la'u nga kwaimaanga na'a moru agea no'o. ¹¹ Ma moru ka irito'ona fana 'amoru to'oru na aloalanga, ma talate'e wane amooru 'ani nana'i fa'asia takalana tani wane ngaa'i, ma moru ka taunga'i tegela fana 'amoru gonia ketonga ma ni 'ola kwaitatari na'a moru bo'obo'o fai. Meru alafuu suria falafala lo'oori 'e sui no'o famooru. ¹² Ma lauta moru dau suria ni 'ola lo'oori, nga ta'a na gila 'ame tagoto'o, tagila iiri ba'ita amooru, ma moru sia bo'obo'o la'u fana ta wane ngaa'i fana 'ani kwatea ni 'ola la'u famooru.

Nigilana mai nga Alafa

¹³ Ta'a ni futanga, 'imeeru meru siria amoru su'asuria 'olataa lo'oo te'e lau ana ni dai ne'e mae 'ua no'o, fa'asia manata lamooru eta di'ile'ekwala mola ai 'ilaka'u nga ta'a na'a gila 'ame tagoto'o na nga tata'enga na ta'a gila mae. ¹⁴ Goru tagoto'o na la Jisas ngaia 'e mae, ma ngaia ka tata'e la'u mola fa'asia nga maenga. Ngaia 'e 'ilo'oo la'u mola, nga ta'a na gila tagoto'o no'o alata gila mae, God te'e tata'ega fa'asia nga maenga, ma tagila ori oguogu mai fe'enia la Jisas.

¹⁵ Aia, ni 'ola lo'oo meru fa'ananau mooru 'ania, ngaia na'a alafuunga na nga Alafa 'e iiria: Dauru na'a goru moori 'ua na alata nga Alafa te'e nigi mai, goru sia leka mola 'i na'o na ta'a aana na'a gila mae 'ua no'o. ¹⁶ Nga orilana mai nga Alafa te'e 'ilo'oo: Nga Alafa la Jisas te'e o'omae 'ania kwale'e 'ola ba'ita, ma nga 'inate'e enselo te'e o'omae, ma nga bungu na God te'e aani, sui ma Alafa te'e bi'i sifo mai fa'asia 'i Langi. Ma ni dai na gila tagoto'o ala Jisas Kraes ma gila mae 'ua no'o mai na'o, tagila tata'e eteeta. ¹⁷ Ma 'i burina, dauru na goru moori 'ua, God te'e lafu 'adauru te'efou fe'eniga 'ubulana kofa fana ogunga fe'enia nga Alafa 'ubulana lalo. Ma tagoru nana'i firi fe'enia nga Alafa. ¹⁸ Ngaia lo'oo, amoru falatete 'amooru kwairiu 'ania ni 'ola lo'oo nau ku alafuu kau suria famooru.

* **3:13** Grik ngaia 'ame wataga. Bala ngaia fata suria nga enselo 'amoe ma ta'a na gila tagoto'o na'a gila mae sui no'o.

5

Te'efuta wane 'ame su'asuria nga alata na'a Alafa te'e ori mai

¹ Ta'a ni futanga agu, ngaia 'ame to'omia fameeru 'ameru giri no'o kau famooru suria nga alata ni 'ola lo'oori te'e lau.

² Du'ana 'amooru moru su'a le'a no'o na fe'e gani na nga Alafa te'e ori la'u mai, ngaia te'e nigi mai 'ilaka'u nga wane beriberi laka'u 'e nigi mai 'ubulana logo, suria te'efuta wane 'ame su'ana alata na'a ngaia te'e nigi mai ai. ³ Ngaia te'e lau na alata ta'a gila iiria ni 'ola te'efou 'e le'a mola ma ka aloalo. Ma 'afe'aferu mola nonifinga te'e nigi mai fafiga. Ngaia te'e lau 'aferu mola 'ilaka'u nga noni laka'u 'e wela fii gagalani 'ani fa'afuta. Ma ngaia 'e 'ato no'o 'agila 'akwa fa'asia.

⁴ Tafe'ua mai amooru ta'a ni futanga agu, moru sia nana'i mola 'ubulana logologo'angaa, 'ilaka'u nga ta'a na'a gila 'ame tagoto'o. Ma nga alata la Jisas te'e ori mai na fe'e gani no'ona, ngaia 'e sia fa'alebe 'amooru mola, 'ilaka'u nga wane ni beringa ne'e fa'alebea nga ta'a. ⁵ Mooru te'efou moru nana'i 'ubulana lalanga ma 'i 'ubulana gagani. Dauru goru 'ame nana'i 'ubulana logologo'angaa na rianga. ⁶ Ngaia na'a, 'e to'omia fana 'agoru aga le'a suria mango dauru 'i taladauru, ma 'aguru to'oru na aga aganga, 'ame 'ilaka'u nga ta'a na'a gila eeno na alata la Jisas 'ani ori mai. ⁷ 'Ubulana logo na'a ta'a gila eneeno ai. Ma 'ubulana logo la'u mola na'a ta'a gila go'u 'e iiki ma go'unga ka fa'akwekwetoo manatalaga. ⁸ Tafe'ua mai dauru, na'a goru to'oru 'i 'ubulana lalanga, ngaia 'e to'omia fana 'agoru abelo 'ania mango dauru taladauru. Nga tagoto'onga adauru, ma nga kwaimaanga adauru 'e to'ofonosi adauru fa'asia irito'onga ala Saetan 'ilaka'u me'e talo ni to'ofononga na ta'a ni fununga. Ma nga tagoto'onga tegela na la Jisas te'e fa'amoori adauru 'e 'ilaka'u me'e hati tegela ne'e to'ofonosi nga ta'a 'ilaka'u lalafono. ⁹ Tofuna God 'ame firi 'adauru fana kwatelana kwa'ikwa'inga aana fadauru. Ngaia 'e firi 'adauru mola fana fa'amoori ladauru 'ania nga Alafa adauru la Jisas Kraes. ¹⁰ La Jisas 'e mae fana fa'amoori ladauru, fana 'agoru to'o na mooringa

fe'enia, tafe'ua 'idauru goru moori 'ua, 'amoe ma bala goru mae no'o na alata 'ani ori mai. ¹¹ Tofuna ni 'ola lo'oori, moru alafuu ni falatetenga 'ania famooru kwairiu, ma moru ka booni amooru kwairiu fana fito'onga amooru 'ani tegela, 'ilaka'u lo'oo moru agea sui no'o mai.

Alafuunga 'ita'i

¹² Ta'a ni futanga agu, 'imeeru meru 'unesi 'amooru fana 'amoru iiri ba'ita na ta'a ni kwaitalainga na'a Alafa 'e firiga ma gila ka taunga'i tegela'a fana talai lamooru ma gila ka fa'abasu 'amooru fa'asia rianga. ¹³ Moru iiri ba'ita aaga, ma moru ka kwaimaa faga, suria nga taunga'inga lo'oo gila agea. Ma moru ka nana'i na aloalonga famooru kwairiu.

¹⁴ Ta'a ni futanga le'a, 'imeeru meru 'une 'amoru la'u mola 'amoru fa'abasua ta'a lo'oo na'a gila lalakwa. Mooru gwa'oa ta'a na'a manatalaga 'e ma'u. Moru boonia nga ta'a na'a gila waata'uta'u. Ma moru ka nana'i malofi'a fe'enia ta'a lo'oo te'efou. ¹⁵ Mooru moru sia alamia mola te'efuta wane amooru 'ani du'aa rianga 'ania rianga. Tafe'ua moru irito'ona furifuri fana agelana 'ola le'a famooru kwairiu ma fana ta'a te'efou.

¹⁶ Ma moru ka mala le'a furifuri. ¹⁷ Moru fo'a la'u mola furifuri. ¹⁸ Ma moru ka baole'a fana God, tafe'ua 'olataa ne'e nigi amooru. Suria ni 'ola lo'oori na'a God 'e siria amoru agea, tofuna moru lado fe'enia la Jisas Kraes.

¹⁹ Moru sia to'ofonosia nga taunga'inga na nga Anoe 'ola Abu, ²⁰ ma moru sia gulete'enia ni alafuunga lo'oo ne'e 'ita mai fa'asia God. ²¹ Moru irito'ona ni alafuunga te'efou, ma tani alafuunga ngaa'i ne'e le'a, moru ka leka suria. ²² Ma moru ka nana'i fa'asia ni alafuunga ne'e ria.

²³ Nau ku fo'a fana God ne'e kwatea aloalonga 'ani fa'akwaria falafala amooru te'efou. Nau ku fo'a la'u mola fana mango mooru, ma manata lamooru, ma nga noni mooru 'ani odo te'efou, leleka maka nigi na orilana mai Alafa adauru la Jisas Kraes. ²⁴ God ne'e firi 'amooru, ngaia te'e agea 'ola lo'oori, suria ngaia te'e agea 'ola na ngaia 'e iiria.

²⁵ Ta'a ni futanga le'a, moru fo'a la'u mola fameeru.

²⁶ Mooru faate'enia nga kwaimaanga amooru famooru kwairiu na alata moru agasia mooru kwairiu.*

²⁷ Nau ku alafuu tegela na nga latana Alafa, fana 'amoru idumia no'o girigiringa lo'oo fana ta'a na gila tagoto'o te'efou.

²⁸ Nau ku fo'a fana nga kwailaeta'afinga na Alafa adauru la Jisas Kraes 'ani nana'i fe'eni 'amooru.

---

* **5:26** Na alafuunga na Grik, verse lo'oo 'e iiria 'Kwatea nononga na kwaimaanga alata mooru agasia mooru kwairiu.' Nga falafala 'i Jiu, nga kwai nono'inga 'e faate'enia kwaimaanga ma iiri ba'ita malaa nga falafala na 'sek han' adauru.

2 Tesalonaeka Nga Ruana Girigiringa ala Pol Fana Siosi Lo'oo 'i Tesalonaeka

Ngaia 'ame aburu mola 'i burina na'a la Pol 'e giria ebeeba eteeta fana Kristin lo'oo 'i Tesalonaeka, ma ngaia ka giria la'u mola ai lo'oo. Na alata no'ona, tani ta'a gila kwaifa'ananau na'a la Kraes 'e ori mai 'e sui no'o. Ngai na'a la Pol 'e fata folaa ai ngaia 'ame to'o. Ngaia 'e iiria 'i na'ona la Kraes te'e ori mai, ni 'ola 'e ria 'e aula te'e nigi, ma ta'a 'e aula tagila abulo 'ame le'a. Ngaia 'e iiria la'u mola nga Marimae ala Jisas Kraes te'e nigi mai. La Pol 'e fa'alataa wane lo'oo 'ania 'Wane ne'e Mousia Tagi.'

La Pol 'e iiria fana Kristin lo'oo, 'agila ula tegela no'o 'ania fito'onga aaga, na alata irito'onga 'e nigi mai fana malangadalaga. Ma 'agila leka na taunga'inga, fana 'agila daria fangalaa faga 'i talaga, 'ilaka'u la Pol fe'enia rua wane ni kwaimaanga aana lo'oo gila agea. Ma 'agila leka fana agelana ni 'ola 'e le'a.

Ni 'ola taringa'i 'ubulana buka lo'oo:

Kwaifa'ananaunga suria nga orilana mai la Kraes (1:1–2:17)

Kwaifa'ananaunga suria taunga'inga fana Kristin fana agelai (3:1-18)

¹ Meeru la Saelas fe'enia la Timoti mai 'inau la Pol, meeru giri kau famooru ta'a mooru tagoto'o lo'oo 'i Tesalonaeka, nga ta'a na God Mama'a adauru ma Alafa la Jisas Kraes.

² 'Ameeru meru fo'a fana God nga Mama'a adauru ma nga Alafa la Jisas Kraes 'ani kwatea kwailaeta'afiinga ma aloalonga famooru.

God te'e sufaa ta'a na alata la Jisas Kraes te'e ori mai

³ Ta'a ni futanga agu, ngaia 'e to'omia 'ameru baole'a fana God furifuri famooru. Ngaia 'e to'omia tofuna nga tagoto'onga 'amooru ne'e bila'o maka ba'ita, ma nga kwaimaanga 'amooru famooru kwairiu 'e bila'o maka ba'ita la'u mola. ⁴ Ma tofuna nga falafala 'amooru 'e 'ino'ona, 'imeeru meru alafuu le'a suri 'amooru fana ta'a

gila tagoto'o na God lo'oo. Meru alafuu le'a suria nga akiaki'anga ma nga tagoto'onga 'amooru, gwa'a mooru moru ka daria nga 'ato'atolanga 'e aula, ma ta'a gila malate'ote'o 'amooru suria nga tagoto'onga amooru.

⁵ Alata moru ula tegela na tagoto'onga amooru, gwa'a moru daria nga 'ato'atolanga 'e aula, ngaia 'e faate'enia na'a kwaisufaingaa na God fana ta'a te'efou 'e odo. Ngaia te'e kwatea 'amoru to'omia no'o fana to'orunga 'ubulana fofounga aana, na'a gila malate'ote'o 'amooru tofuna.

⁶ Ma kwaisufaingaa na God 'e odo, suria ngaia te'e kwatea nga nonifiinga fana ta'a na'a gila fa'anonifii 'amooru tala'ina lo'oo.

⁷ Ma ngaia te'e lafua no'o nonifiinga fa'asi 'amooru mai 'ameeru la'u mola. Ngaia te'e agea 'ilo'oo na alata na nga Alafa la Jisas te'e ori mai fa'asia 'i Langi fe'enia nga enselo aana. ⁸ Ngaia te'e leka mai fe'enia eele ba'ita ma ka kwatea kwa'ikwa'inga fana ni dai na gila ma'asini te'enia God ma gila 'ame lo'o suria nga Kwairiinga Le'a lo'oo suria nga Alafa adauru la Jisas.

⁹ Nga kwa'ikwa'inga aana faga na ngaia te'e malangadaga furifuri. Ma gila ka nana'i lalau fa'asia nga Alafa fe'enia nga kwangakwanganga ma nga tegelangaa ba'ita aana. ¹⁰ Ma nga 'ola lo'oori te'e lau na fe'e gani na'a nga Alafa te'e ori la'u mai. Ngaia te'e ori la'u mai fana nga ta'a aana, 'agila fa'aba'itaa, ma 'agila iiri ba'ita ana. Ma tamoru nana'i fe'eniga la'u mola na gani no'ona, tofuna mooru moru tagoto'o na nga kwairiinga lo'oo na'a meru kwairii 'ania famooru.

¹¹ Ngaia lo'oo, 'imeeru meru fo'a famooru furifuri. Meru fo'a fana God 'ani launge'enia abulongaa amooru 'ani to'omia nga mooringa na'a ngaia 'e firi 'amooru fai. Ma 'imeeru meru fo'a la'u mola fana nga tegelangaa aana 'ani booni 'amoru fana 'amoru su'asuria agelana 'ola 'e le'a na'a mooru moru siria agelai. Mooru moru siria agelana 'ola 'e le'a lo'oori tofuna moru tagoto'o ala Jisas. ¹² Meeru fo'a 'ilo'oo fana 'amoru taafea nga Alafa adauru la Jisas, ma ngaia te'e tafe 'amooru la'u mola. Ma ni 'ola lo'oo te'e lau suria nga kwailaeta'afiinga na God ma nga Alafa la

Jisas Kraes.

2

Nga Wane ne'e Mousia Tagi

¹ Aia, ta'a ni futanga agu, 'imeeru meru giri suria nga orilana mai nga Alafa adauru la Jisas Kraes fe'enia nga oguogunga adauru te'ana. ² Meeru meru 'unesi 'amooru, fana moru sia manata ba'ita mola suria alafuunga fa'asia ta'a na gila iiria famooru na nga fe'e Gani na Alafa, ngaia 'e nigi 'e sui no'o. Mooru moru sia tagoto'o mola na alafuunga 'ino'ona, gwa'a ta'a ngai gila iiria nga alafuunga 'ilo'oori 'e 'ita mai fa'asi 'ameeru na alata meru alafuu 'ania fatalana God, 'amoe ma gila ka iiria 'i 'imeeru meru giri mai suria. ³ Ma moru sia alamia ta'a 'agila kotofi 'amooru 'ino'ona. Rua 'ola lo'oo na'a te'e lau sui ma fe'e gani lo'oo la Jisas 'ani ori mai te'e bi'i nigi. Etana 'ola na ngaia te'e lau, nga ta'a 'e aula tagila to'ofonosia God. Ma ruana 'ola na'a, nga wane na gila fa'alata 'ania 'Wane ne'e Mousia Tagi' te'e faata'i mai. Nga wane lo'oo God te'e arua 'ubulana lefu ni kwa'ikwa'inga. ⁴ Wane ne'e Mousia Tagi te'e tata'e 'ani funuria ni 'ola lo'oo te'efou na'a ta'a gila fo'asia, mai ngaia te'e iiria ngaia 'e ba'ita 'e riufia ni 'ola lo'oo te'efou na'a ta'a gila fo'osiga. Mai ngaia te'e to'oru 'ubulana 'Ifi Abu na God, ma ka iiria ngaia no'o na God.

⁵ Nau ku alafuu no'o suria ni 'ola lo'oo na alata laka'u 'inau ku nana'i 'ua mai fe'eni 'amooru. Ma bala mooru moru mabolosia mola ta'ua? ⁶ Ma te'e 'ola ne'e to'ofonosia nga Wane ne'e Mousia Tagi fa'asia ninginga mai. Mooru moru su'aai 'e sui no'o 'ola lo'oori. Wane ne'e Mousia Tagi ngaia to'omia 'ani nigi mai na alata na God 'e arua mola fana. ⁷ Nga tegelangaa na rianga lo'oori 'e taunga'i nagwa mola na alata lo'oo, ma ngaia 'e to'oru nagwa mola 'ua, leleka ngaia te'e nigi na alata na'a God te'e lafua mola nga wane ne'e to'ofonosia na alata lo'oo. ⁸ Na alata no'ona mola, nga Wane ne'e Mousia Tagi te'e bi'i faata'i folaa mai. Tafe'ua ma nga alata na Alafa la Jisas 'ani nigi, ngaia te'e furu'ia 'ania mangona Wane ne'e Mousia Tagi lo'oori fana kwa'ilana, ma te'e ngadaa 'ania tegelangaa na kwangakwanganga aana. ⁹ Aia,

alata nga Wane ne'e Mousia Tagi lo'oori te'e faata'i folaa, ngaia 'e to'o na nga tegelangaa ala Saetan, ma ngaia te'e agea ni 'ola ni 'alefosilai na'a ngaia 'e kotofia ta'a 'ania. ¹⁰ Ma 'i ngaia te'e koto 'ania falafala ne'e ria fana ta'a no'ona 'agila leka no'o fana lefu na maenga firi. Tagila mae suria gila ma'asini te'enia kwaimaanga ma lekanga suria nga kwairiinga kwala'imori suria Alafa. Ma lauta gila tagoto'o na nga kwairiinga kwala'imori lo'oo, God su'asuria 'ani fa'amooriga mola. ¹¹ Tofuna 'ola lo'oo, God te'e kwatea nga 'ola fana fa'akutalana manatalaga fana 'agila tagoto'o na kotonga ba'ita na Wane ne'e Mousia Tagi. ¹² Ma tofuna gila 'ame tagoto'o na kwairiinga kwala'imori lo'oo, ma gila ka aile'a mola fana agelana ni 'ola 'e ria, God te'e sufaga te'efou.

God 'e firi 'amooru fana mooringa

¹³ Ta'a ni futanga le'a agu, ngaia 'e to'omia fana 'ameeru baole'a fana nga God na alata lo'oo te'efou famooru, mooru nga ta'a na'a Alafa 'e kwaimaa famooru. Suria 'e aburu no'o mai na alata ngaia 'e launge'enia fanua lo'oo 'i wado, God 'e firi 'amooru no'o fana 'ani fa'amoori 'amooru. Ngaia 'e fa'amoori 'amooru 'ania nga taunga'inga na Anoe 'ola Abu ne'e fa'akwari 'amooru. Ma God 'e fa'amoori 'amooru 'ania nga tagoto'onga 'amooru na nga Kwairiinga kwala'imori lo'oo. ¹⁴ God ngaia 'e soe 'amooru na alata laka'u 'imeeru meru foulange'enia Kwairiinga Le'a lo'oo famooru. Ngaia 'e soe 'amooru fana 'amoru nana'i fe'enia nga Alafa adauru la Jisas Kraes na nga tegelangaa ba'ita. ¹⁵ Ma suria ni 'ola lo'oo, ta'a ni futanga agu, moru fa'ategelaa no'o na tagoto'onga 'amooru, ma moru ka dau tegela fafia nga kwaifa'ananaunga kwala'imori laka'u 'imeeru meru kwairii ai famooru ma meru giri suria famooru la'u mola.

¹⁶⁻¹⁷ Meeru meru fo'a fana nga Alafa adauru la Jisas Kraes ma God nga Mama'a adauru 'ani fa'ategela 'amooru fana 'amoru agea ni 'ola le'a, ma moru ka alafuu le'a na alata lo'oo te'efou. God 'e kwaimaa fadauru, ma ka fa'ategela manata ladauru

ma ka kwatea manatangaa ne'e ari'afu fadauru 'ania kwailaeta'afiinga aana.

3

Fo'a fameeru

¹ Ta'a ni futanga agu, te'e 'ola ngaa'i la'u nau ku iiria famooru, 'amoru fo'a fameeru, fana nga alafuunga na nga Alafa 'ani tagala'i 'aferu, ma nga ta'a 'e aula lo'oo 'agila iiri ba'ita ai, 'ilaka'u la'u mola na'a moru agea no'ona. ² Moru fo'a la'u mola fana God 'ani dilafi 'ameeru fa'asia nga ta'a ne'e ria 'e iiki lo'oo. Du'ana nga ta'a 'e aula lo'oo gila sia tagoto'o mola na Kwairiinga Le'a lo'oo na Alafa. ³ Tafe'ua ma nga Alafa, ngaia 'e fa'ato'oa mola na nga fatalana, ma ngaia te'e fa'ategela 'amooru ma ka dilafi 'amooru fa'asia la Saetan. ⁴ Ma nga Alafa 'e kwate 'ameru meru su'a le'a ai na'a moru leka suria nga 'ola lo'oo meru alafuu suria famooru, ma 'imeeru meru su'aai mooru tamoru agea 'ino'ona la'u mola furifuri. ⁵ Meeru meru fo'a la'u mola fana nga Alafa 'ani booni 'amooru fana amoru su'a le'a na nga kwaimaanga na God, ma 'amoru tegela'a na tagoto'onga amooru, 'ani 'ilaka'u la Jisas Kraes na alata ngaia 'e daria 'ato'atolanga lo'oo.

Ngaia 'e to'omia fana 'agoru taunga'i

⁶ Ta'a ni futanga agu, na latana nga Alafa adauru la Jisas Kraes, 'imeeru meru alafuu tegela'a famooru 'ilo'oo: Moru to'oru fa'asia nga ta'a na gila tagoto'o na'a gila lalakwa fana taunga'inga, ma gila ka 'ame lo'o suria nga 'ola lo'oo meru fa'ananau amooru 'ania. ⁷ Mooru moru su'aai te'efou na'a 'e to'omia 'amoru agea suria nga 'ola lo'oo 'imeeru meru agea. Na nga alata meru nana'i mai fe'eni 'amooru, 'imeeru meru 'ame lalakwa fana taunga'inga. ⁸ Ma 'imeeru meru 'ame ngari tago na te'efuta fangalaa na te'efuta wane, tafe'ua ma ni 'ola lo'oo te'efou meeru meru fori'i. Suria gani ma logo, 'imeeru meru taunga'i tegela fana 'imooru moru sia daria mola nga 'ato'atolanga na aganga suri 'ameeru. ⁹ 'Ameeru meru taunga'i 'ilo'oo, gwa'a 'imeeru meru to'o

mola na tegelangaa fana ngari tagonga na fangalaa fa'asi 'amooru. Meeru meru agea 'ilo'oo, fana 'amoru leka suria nga falafala ameeru fana taunga'inga. ¹⁰ Ma alata laka'u meru to'oru fe'eni 'amooru, nga kwaifa'ananaunga ameeru famooru ne'e 'ilo'oo: ni dai amooru ne'e lalakwa fana taunga'inga, moru sia kwatea mola te'efuta fangalaa fana.

¹¹ Meeru meru giri 'ilo'oo suria 'imeeru meru longoa tani ta'a amooru, gila lalakwa fana taunga'inga. Ma gila ka riu tago mola fana feekwalanga na taunga'inga na tani ta'a ngaa'i. ¹² Na nga latana nga Alafa la Jisas Kraes, meru alafuu tegela kau faga, ma meru ka falatetega kau fana 'agila to'oru 'ani odo ma gila ka agea taunga'inga fana 'agila ngaria 'ola lo'oo na'a gila bo'obo'o fai. ¹³ Ma famooru la'u mola ta'a goru futa, mooru moru sia kweo mola fana agelana 'ola le'a lo'oo.

¹⁴ Ma ni dai amooru ne'e 'ame lo'o suria 'olataa lo'oo meru iiria kau 'ubulana girigiringa lo'oo, moru aga su'a le'a ana, ma moru sia agea mola te'efuta 'ola fe'enia, fana ngaia 'ani maila na nga falafala aana. ¹⁵ Tafe'ua ma, moru sia madafia ngaia nga marimae amooru. Mooru alafuu kwai-booni mola ana, tofuna ngaia wane ni futanga amoru la'u mola.

Nga alafuunga 'ita'i lo'oo

¹⁶ Meeru meru fo'a fana nga Alafa, wane ne'e kwatea aloalonga fadauru, 'ani kwatea aloalonga famooru na alata te'efou, ma ka nana'i fe'eni 'amooru.

¹⁷ Ma 'inau la Pol lo'oo, 'inau talagu ku giria no'o 'ola 'ita'i lo'oo. Nau ku fa'asua no'o girigiringa agu lo'oo te'efou 'ania nga 'ola lo'oo.*

¹⁸ Nau ku fo'a fana nga kwailaeta'afiinga na nga Alafa adauru la Jisas Kraes 'ani nana'i fe'enia mooru te'efou.

* **3:17** La Pol 'e to'oru fe'enia ta wane ngaa'i fana 'ani kwairii 'ania alafuunga aana, ma wane ngaa'i 'e giria. Tafe'ua, la Pol 'e giria me'e alafuunga sisika 'i talana na girigiringa aana te'efou.

1 Timoti Nga Girigiringa Eteeta ala Pol Fala Timoti

La Timoti wane na fanua ba'ita 'i Listra (Wane ni Kwairiinga 16:1). Tete'e aana noni 'i Jiu, ma mama'a aana wane 'i Grik. La Timoti wane ni kwaimaanga ala Pol ma ngaia 'e leka fe'enia na ni lefu ngaia 'e leka ai fana kwairiinga 'ania Kwairiinga Le'a lo'oo ala Jisas Kraes. La Pol 'e giria buka lo'oo alata ngaia 'e leka fana 'i Masedonia, ma la Timoti ngaia 'e nana'i mola 'i Efesas. La Pol 'e iiria fana la Timoti 'ani agaaga le'a fana kwaifa'ananaunga 'ame to'o ne'e leka mai 'ubulana siosi. Na girigiringa lo'oo, la Pol 'e fata suria falafala ne'e le'a fana ta'a na Alafa alata gila ogu fana fo'anga. Ngaia 'e iiria la'u mola ta'a 'utaa na gila to'omia fana kwaitalainga na siosi.

La Timoti ne'e taunga'i fana fa'ananaulana ta'a na'ona'o fe'enia tani Kristin ngaa'i la'u, ma la Pol 'e giria alafuunga auaula fana kwaibooninga na nga taunga'inga lo'oo.

Ni 'ola taringa'i 'ubulana buka lo'oo:

Kwaifa'ananaunga suria siosi fe'enia ta'a ni kwaitalainga (1:1–3:16)

Kwaifa'ananaunga suria nga taunga'inga ala Timoti (4:1–6:21)

¹ Nau la Pol, nga Wane ni Kwairiinga ala Jisas Kraes. God ne'e fa'amoori 'adauru, ma la Jisas Kraes na'a wane na goru fito'o ana, gaa'a gala fata tegela fagu fana 'i nau nga Wane ni Kwairiinga. ² Nau ku giri kau famu la Timoti. 'T'oo 'ilaka'u no'o nga wela agu, tofuna 'i'oo tagoto'o na fatalagu suria la Kraes. Nau ku fo'a fana God nga Mama'a fe'enia la Jisas Kraes nga Alafa adauru 'ani kwatea nga kwaimanadainga, ma nga kwailaeta'afiinga, ma nga aloalonga famu.

Funuria nga kwaifa'ananaunga kuta lo'oo

³⁻⁴ Nau ku siria 'i'oo 'ani nana'i madi 'i Efesas, 'ilaka'u laka'u nau ku falatete'o fai 'ina'o na nau ku leka fani Masedonia. Tofuna tani ta'a ngaa'i 'i Efesas gila kwaifa'ananaunga suria nga

kwaifa'ananaunga 'ame to'o. Gila kwaifa'ananaunga suria 'ai'imae 'ame to'o na gila lafaria 'ania kwaiiduma'inga suria koko'o aga. Ma 'inau ku siria 'i'oo 'ani fata tegela faga 'agila sia agea mola 'ola lo'oo. Alata gila kwaifa'ananaunga 'ania nga 'ola lo'oo, nga ta'a no'ona gila orisu'usu'u suria, ma gila 'ame agea no'o taunga'inga na God. Te'e tagoto'onga ne'e kwaibooni na ta'a 'agila leka suria fadafadanga na God. ⁵ Lauta gila leka suria alafuunga lo'oo, tagila kwaimaa faga kwairiu. Ma kwaimaanga lo'oo 'e 'ita mai fa'asia mooringa ne'e kwari maka odo ma nga tagoto'onga ne'e kwala'imori. ⁶ Tafe'ua ma tani ta'a ngaa'i gila abulo matari no'o fa'asia nga 'ola lo'oo, ma gila ka leka no'o suria nga oriorisu'usu'unga ne'e kakakula. ⁷ Gila siria fana 'i gila nga ta'a ni kwaifa'ananaunga na nga Tagi ala Moses. Tafe'ua ma gila 'ame su'a mola na nga Tagi ala Moses, gwa'a gila madafia iiria gila su'a no'o ai.*

⁸ Mai dauru goru su'asuria nga Tagi ngaia 'ola le'ale'a, lauta nga ta'a gila kwaifa'ananaunga 'ania na falafala 'e odo. ⁹ Mai dauru goru su'a la'u mola ai, God ngaia 'ame launge'enia nga tagi lo'oo fana fa'aadolana ta'a gila le'a no'o. Ngaia 'e launge'enia fana fa'ale'alana nga ta'a 'e ria, ma nga ta'a na gila abulo 'ame le'a, ma nga ta'a na gila 'ame iiri ba'ita na God, ma nga ta'a na gila ma'asini te'enia God ma ni 'ola ne'e abu. Ma ngaia 'e launge'enia nga tagi lo'oo fana ta'a na gila kwa'ia wane, ma nga ta'a na gila kwa'ia nga ma'a aga ma tete'e aga, ¹⁰ ma nga ta'a na gila agemani, ma nga ta'a wane na gila agemani fe'enia ta'a wane, ma nga noni na gila agemani fe'enia nonigeni, ma nga ta'a na gila beria ta'a, ma nga ta'a na'a gila kotokoto, ma ta'a na gila koto alata gila nana'i na kouti, ma nga ta'a na gila to'ofonosia nga kwaifa'ananaunga kwala'imori lo'oo. ¹¹ Nga kwaifa'ananaunga lo'oo ngaia nga Kwairiinga Le'a suria God adauru ne'e ba'ita iiki ma ka le'a.

La Jisas Kraes 'e nigifana 'anifa'amooria

* **1:7** Na alata no'ona, ta'a gila iiri ba'ita na ta'a ni kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses. Ta'a no'ona gila siria ta'a 'agila iiri ba'ita aga la'u mola.

nga ta'a gila ria

¹² Nau ku baatafea la Jisas Kraes nga Alafa adauru, nga wane ne'e kwatea nga tegelangaa fagu fana nga agelana nga taunga'inga agu tofunu ngaia 'e madafia nau ku to'omia 'aku taunga'i fana, ma ngaia ka firi nau. ¹³ Nga alata laka'u 'i na'o, nau ku fata ngadaa la Jisas ma kua malate'ote'o na ta'a aana. Tafe'ua ma God 'e kwaimanadai fagu, tofunu nau ku 'ame tagoto'o 'ua, ma nau ku 'ame su'asuria nga 'ola na nau ku agea. ¹⁴ Ma nga Alafa adauru 'e faate'enia kwailaeta'afiinga ba'ita fagu, ma ka kwaibooni agu fana nau 'aku tagoto'o ana, ma 'aku kwaimaa la'u mola fana ta'a te'efou.

¹⁵ "La Jisas Kraes ngaia 'e leka mai fofona fanua lo'oo 'i wado fana 'ani fa'amooria ta'a na abulolaga 'e ria." Nga alafuunga lo'oo ngaia 'e kwala'imori, ma 'idauru goru tagoto'o no'o. Mai na'o, nga abulolagu 'e ria 'e talariufia ta'a te'efou. ¹⁶ Ma gwa'a 'inau ku abulo 'e ria 'ilo'oo, God 'e kwaimanadai mola fagu. Ngaia 'e agea 'ola lo'oo fana 'ani faate'enia nga nonimaabenga ala Jisas Kraes fana ta'a. Ngaia 'e age 'ilo'oo fana 'ani kwaibooni na ta'a na gila tagila tagoto'o mai buri, 'agila su'aai na ngaia 'e to'omia 'ani 'olafanataa na rianga aaga 'ilaka'u la'u mola na ngaia 'e 'olafanataa agu. Ma tagila to'o na mooringa firi. ¹⁷ Dauru goru baatafea ma goru fa'aba'itaa God ne'e nana'i firi. God no'o na nga Kiingi ne'e nana'i firi, mai ngaia 'ame mae, ma te'efuta wane 'e 'ame agasia, ma te'i ngaia no'o na God. Kiu.

¹⁸ Ma 'i'oo, la Timoti wela agu, nau ku alafuu famu suria alafuunga laka'u nga Anoe 'ola Abu 'e kwatea fana ta'a ni kwaitalainga na gila alafuu 'ania suri'o na alata laka'u 'e sui no'o mai. 'I'oo 'ani gonia nga alafuunga no'ona, fana 'i'oo 'ani funu le'a 'usia nga kwaifa'ananaunga kotokoto no'ona. ¹⁹ Ma 'i'oo 'ani ula ngasi 'ania nga tagoto'onga amu ala Kraes, ma 'i'oo 'ani agea nga 'ola lo'oo 'i'oo su'asuria ngaia 'e odo. Tani ta'a ngaa'i gila rugasia no'o nga 'ola na gila su'asuria ngaia 'e odo, ma gila malangadaa no'o nga fito'onga aaga 'ilaka'u nga faka ne'e madanga gouna tee. ²⁰ Ma rua wane aga na la Haemeneas ma la Aleksanda.

Mai nau ku rugate'eni 'agaa'a no'o fana Saetan fana 'ani agea te'efuta 'ola agaa'a. Nau ku age 'ilo'oo fana 'agila su'asuria nga 'ola gila agea ngaia 'e kuta, ma gila ka mamalo fa'asia to'o'usilana God.

2

Nga kwaifa'ananaunga suria nga fo'anga

¹ 'Ola na ngaia 'e taringa'i, nau ku soea mooru fana 'amoru fo'a fana ta'a te'efou, ma 'amoru baatafea God, ma 'amoru soea fana 'ani kwaibooni na ta'a lo'oo te'efou. ² Ma tamoru fo'a fana nga kiingi, ma ni dai na gila to'o na nga 'inato'onga, fana 'i dauru te'efou 'agoru nana'i 'ania mooringa na aloalonga ma nga babato'onga ma 'agoru fa'aba'ita ma goru baatafea God. ³ Nga fo'anga lo'oo 'e le'a, ma God ne'e fa'amoori 'adauru ngaia 'e aile'a fafia. ⁴ Tofuna God ngaia 'e siria nga ta'a lo'oo te'efou 'agila su'asuria nga 'ola kwala'imori suria la Kraes, ma gila ka to'o na mooringa firi. ⁵ Te'e God momola, ma te'e wane momola ne'e orite'enia nga ta'a te'ana God. Ngaia na la Jisas Kraes. ⁶ La Jisas 'e kwatea nga moorilana 'i talana fana 'ani lafua nga ta'a te'efou fa'asia nga kwa'ikwa'inga. Na alata God ngaia 'e firia, ngaia te'e faate'enia nga kwaisiriinga aana fana fa'amoorilana ta'a te'efou. ⁷ Ngaia lo'oo, God 'e firi nau no'o fana 'inau nga Wane ni Kwairiinga, ma nau 'aku kwaifa'ananau 'ania nga Kwairiinga Le'a lo'oo suria la Jisas Kraes fana nga ta'a na gila 'ame Jiu. Nau ku 'ame koto. 'Ola kwala'imori lo'oo nau ku iiria.

Nga kwaifa'ananaunga fana fu'iwane ma fu'igeni

⁸ Nau ku siria nga ta'a wane lo'oo te'efou 'agila fo'a. Ma nga alata gila tata'ea nga nimaga fana fo'anga, 'agila nana'i 'ania to'orunga ne'e kwari, ma gila sia ogaria mola ma gila sia orisu'usu'u mola fe'enia te'efuta wane.

⁹ Nau ku siria la'u mola nga fu'igeni 'agila 'afesia nga ruu aaga 'ani odo. Ma gila sia ru'ufia mola ruu ne'e agea ta'a wane gila aga tegela faga 'ania kwaisiriinga. Ma gila sia eelea mola ifuga 'ania ni 'ola na forilai 'e ba'ita, ma gila sia 'afesia nga

ruu na forilani 'e ba'ita iiki ma ka 'irua manatalana wane fana rianga. ¹⁰ Ngaia 'e le'a 'agila kwatea moorilaga 'ani kwanga'a mola 'ania agelana 'ola 'e le'a ne'e to'omia fana ni noni na gila iiria gila tagoto'o ala God. ¹¹ Nga fu'igeni 'agila nana'i aloalo, ma gila malofi'a na alata gila gwalongo fana kwaifa'ananaunga 'ubulana siosi. ¹² Nau ku 'ame alamia nga nonigeni fana 'agila kwaifa'anana ma gila ka ba'ita fafia nga ta'a wane. Ngaia 'e to'omia fana 'agila nana'i aloalo mola. ¹³ Tofuna la Adam na God ngaia 'e launge'enia eteeta, sui ma ni Iv bu'i buri. ¹⁴ Ma la Adam, nga Saetan 'ame kotofia laka'u. Ni Iv laka'u ngaia 'e tagoto'o na kotonga ala Saetan, ma ka mousia nga tagi na God. ¹⁵ Tafe'ua ma, tofuna nga fu'igeni na gila fa'afuta wela, God te'e fa'amooriga lauta gila dau suria tagoto'onga aaga, ma gila ka kwaimaa, ma 'agila nana'i 'ani odo, na abulongaa aga.

3

Nga wane ni kwaitalainga na siosi

¹ Nga alafuunga laka'u 'e 'ilo'oo ngaia 'e kwala'imori. Lautu te'efuta wane ngaia 'e siria 'ani kwaitalai na siosi, 'ino'ona ma ngaia 'e siria nga taunga'inga le'a 'e iiki no'ona. ² Ma nga wane ni kwaitalainga na siosi lo'oo, abulolana 'ani odo fana ngaia 'ani 'ato fana ta'a 'agila daria te'efuta 'ola 'e ria na mooringa aana, ma ngaia 'ani to'o na te'e noni momola ma ka nana'i kwala'imori fe'enia, ma ngaia 'ani aga le'a suria 'i ngaia 'i talana ma ka malofi'a na moorilana, ma manatalana 'ani odo, ma ka agea 'ola 'e le'a. Ma ngaia 'ani kwaloa ta'a 'i 'ifi aana, ma ka to'omia fana kwaifa'ananaunga 'ania fatalana God. ³ Ngaia 'e sia go'u ba'ita mola na bia fana gouna 'ani kuta. Ma ngaia 'e sia siria mola fununga, tafe'ua ma ngaia 'ani nana'i malofi'a fe'enia aloalonga fana ta'a. Ma ngaia 'e sia orisu'usu'u mola fe'enia ta'a. Ma ngaia 'e sia kwaisirii mola fana bata. ⁴ Ma ngaia su'asuria 'ani talai le'a na ru'uru'ua aana ma nga noni aana, ma ka fa'ananaua ni wela aana fana 'agila lo'o suria, ma 'agila iiri ba'ita ana. ⁵ Lautu nga wane ngaia 'ame to'omia fana 'ani talaia ni

wela aana ma nga noni aana, ngaia te'e 'ato fana ngaia 'ani talaia nga ta'a ne'e tagoto'o ala God. ⁶ Nga wane ne'e tagoto'o 'e aburu no'o ne'e to'omia fana ngaia 'ani kwaitalai. Nga wane ne'e bi'i lado mola fe'enia Alafa, bala ngaia ta naunau 'ilaka'u la Saetan, ma God ka sufaa. ⁷ Nga wane ni kwaitalainga no'ona, ngaia la'u mola nga wane na'a ta'a 'i maa fa'asia siosi, gila iiri ba'ita ana, ma gila sia iiria la'u te'efuta 'ola 'e ria suria. Lautu 'e 'ilo'oo la Saetan 'e sia gemasia mola na wane na ito aana.

Nga wane ni kwaiboonga na siosi

⁸ Nga wane ni kwaiboonga na nga siosi ngaia 'ani abulo 'ani le'a, fana ta'a 'ani iiri ba'ita ana. Ngaia 'e sia kotokoto mola. Ma 'e sia go'u ba'ita mola na bia fana gouna 'ani kuta, ma 'e sia kwaisirii mola fana bata. ⁹ Ngaia 'e sia manata ru'uru'ua mola, ma ngaia 'ani tagoto'o tegela'a na kwairiinga na'a God ngaia 'e faate'enia fana. ¹⁰ Ma nga ta'a na gila tagoto'o, le'a fana 'agila irito'ona madi 'i na'o, fana 'agila su'asuria na ngaia 'e odo no'o, sui ma ngaia te'e bi'i taunga'i na siosi.

¹¹ Ma nga nonigeni la'u mola, nga abulolana 'ani le'a, ma ta'a ka iiri ba'ita ana. Ngaia 'e sia alafuu mola burina ta'a. Ma ngaia 'ani aga le'a suria 'i talana, ma ngaia 'ani le'a na ni 'ola te'efou fana ta'a 'agila fito'o ana.

¹² Ma nga wane kwaibooni na siosi, ngaia 'ani to'o na te'e noni momola, ma ka nana'i kwala'imori fe'enia. Ma ngaia su'asuria 'ani talai le'a na ru'uru'ua aana ma nga noni aana. ¹³ Ma ni dai na ngaia 'e taunga'i le'a 'ubulana siosi, ta'a tagila iiri ba'ita ana, ma te'e to'omia fana ngaia 'ani alafuu wataga suria nga tagoto'onga aana ala Jisas Kraes.

Nga manate'e wane ala Pol fana girilana nga girigiringa lo'oo

¹⁴ Na nga alata lo'oo 'inau ku giri no'o kau famu, nau ku manata fana 'inau taku leka mai 'aku agasi'o 'aferu. ¹⁵ Ma lauta nau ku gole, nga girigiringa lo'oo te'e faate'enia famu nga abulongaa ne'e le'a fana ta'a na God. Dauru no'o nga siosi na God ne'e momoori. Ma fufu'iwane tagoto'o gila fa'ategela nga kwaifa'ananaunga

kwala'imori na God 'ania daunga suria, 'ilaka'u nga bou ne'e fa'ategelaa nga 'ifi.

¹⁶ Ngaia 'e kwala'imori no'o, nga kwairi-
inga lo'oo na God ngaia 'e faate'enia
fadauru ngaia 'e ba'ita 'e iiki. Nga ngunga
lo'oo 'e alafuu 'ania kwairiinga laka'u 'e
'ilo'oo,

La Kraes 'e arua ngaia 'i talana nga wane.

Ma nga Anoe 'ola Abu 'e faate'enia no'o
na ngaia nga Wela na God.

Ma nga enselo gila ka agasia no'o.

Ta'a gila kwairii no'o 'ania fana ta'a kwait-
atari.

Ma nga ta'a fofona fanua auaula lo'oo gila
ka tagoto'o no'o ana.

Ma God ka ngaria no'o fani langi.

4

*Nga ta'a ni kwaifa'ananaunga na ko-
tonga*

¹ Nga Anoe 'ola Abu 'e alafuu folaa no'o
'ania, tani ta'a ngaa'i tagila rugata'i no'o
fa'asia nga tagoto'onga aga, na alata 'i
na'ona la Jisas 'ani ori la'u mai. Tagila
lo'o suria nga anoe 'ola kotokoto, ma
nga kwaifa'ananaunga na nga adalo.

² Nga kwaifa'ananaunga no'ona 'e 'ita mai
fa'asia nga ta'a kotokoto na gila 'ame to'o
'ua na funi'oonga ne'e wataga suria ngaia
'e 'ilaka'u nga wane laka'u nga nimana
'e mae alata ngaia 'e nula 'ubulana eele.

³ Nga ta'a kotokoto no'ona, gila iiria nga
fuageninga ma nga baiwanenga ngaia 'e
kuta. Gila iiria la'u mola na'a nga 'anilana
tani fangalaa ngaa'i ngaia 'e kuta. Tafe'ua
ma God 'e launge'enia nga fangalaa no'ona
fana ta'a na gila tagoto'o ma gila su'a no'o
na nga kwala'imoringa 'agila 'ania ma
gila baatafea God fai. ⁴ Tofuna fangalaa
te'efou na God 'e launge'enia, ngaia 'e
le'a te'efou no'o. Lauta goru fo'a fai 'ania
nga baatafengaa fana 'anilai, goru sia
ma'asini te'enia mola te'efuta fangalaa.

⁵ Tofuna God 'e iiria fafangalaa 'e le'a, ma
nga fo'anga adauru fana nga fangalaa 'e
kwatea ngaia 'e to'omia 'anilai.

*Nga ta'a ni taunga'inga le'a ala Jisas
Kraes*

⁶ Timoti 'ae, lauta 'i'oo kwatea nga
kwaifa'ananaunga lo'oo fana ta'a na gila

tagoto'o lo'oo, 'ino'ona ma 'i'oo nga wane
ni taunga'inga le'a ala Jisas Kraes. Ma
'i'oo to'o bila'o tegela na kwaifa'ananaunga
kwala'imori lo'oo suria tagoto'onga na
'i'oo leka suria. ⁷ Aia, 'i'oo sia gwalongo
mola suria nga 'ai'ima'e lo'oo 'e 'ame
to'o. 'Too 'ani su'usu'u fana agelana nga
kwaisiriinga na God. ⁸⁻⁹ 'Too su'asuria
ta'a gila fata 'ilo'oo, "Ngaia 'e le'a fana
nga ta'a 'agila fa'ategelaa mola labega,
tofuna ngaia te'e kwaibooni na mooringa
aaga na alata lo'oo. Tafe'ua ma ngaia 'e
le'a 'e iiki lauta nga ta'a gila fa'ategelaa
mooringa aaga ala Kraes, tofuna ngaia
te'e kwaibooni na nga mooringa aaga na
nga alata lo'oo ma nga alata na te'e nigi
la'u mai." Ma alafuunga lo'oori ngaia 'e
kwala'imori, ma 'idauru goru tagoto'o ai.

¹⁰ Dauru 'aguru su'usu'u 'ilo'oo tofuna goru
tagoto'o na God ne'e momoori firi. Tofuna
ngaia su'asuria 'ani fa'amooria ta'a lo'oo
te'efou, ma ka kwala'imori 'e iiki, ngaia te'e
fa'amooria ni dai na gila tagoto'o ana.

¹¹ 'Oi fa'ananaua nga ta'a lo'oo 'ania 'ola
no'ona, moko fata tegela suria, fana ta'a
no'ona 'agila lo'o suria. ¹² Ma 'i'oo sia
alamia mola nga ta'a no'ona 'agila iiria
'i'oo 'ame to'omia kwaitalainga tofuna 'i'oo
nga wane bi'i ba'ita. 'Too 'ani faate'enia
to'orunga le'a fana ta'a na gila tagoto'o,
'agila leka suria nga fatalamu, ma nga
abulolamu, ma nga kwaimaanga amu,
ma nga tagoto'onga amu, ma nga nana'i
kwaringa amu. ¹³ Na alata 'i'oo kwaima-
mani fana nigilagu mai, 'i'oo 'ani idumia
nga Girigiringa Abu lo'oo fana ta'a no'ona,
moko kwaifoula'i 'ania Kwairiinga Le'a
lo'oo, moko fa'ananaua ta'a ngaa'i. ¹⁴ Ma
'i'oo sia rugasia mola nga kwakwatenga
amu na Anoe 'ola Abu 'e kwatea famu, na
alata nga profet gila alafuu ma nga ta'a ni
kwaitalainga gila arua nga nimaga fafi'o.

¹⁵ 'Too 'ani agea 'ola no'ona furifuri fana
nga ta'a no'ona te'efou 'agila agasia na nga
taunga'inga amu 'ani bila'o ma ka ba'ita.

¹⁶ 'Oi aga le'a suria nga abulongaa amu 'i
talamu, ma nga kwaifa'ananaunga amu.
Ma 'i'oo 'ani age le'a na nga taunga'inga
no'ona, tofuna lauta 'i'oo agea 'ilo'oo, God
te'e fa'amoori'o fe'enia ni ta'a na gila lon-

goa fatalamu.

5

Nga taunga'inga fana kwaibooninga na ta'a na gila tagoto'o

¹ T'oo sia iila mola fana te'efuta wane koko'o, tafe'ua ma ngaia 'e to'omia 'i'oo 'ani alafuu le'ale'a fana 'ilaka'u nga ma'a amu. Ma moru madafia fana ta'a bi'i ba'ita 'ilaka'u nga wane ni futanga amu. ² Ma noni, gila 'ilaka'u tete'e amu. Ma noni lari'i, gila 'ilaka'u asimugeni, moko nana'i fe'eniga na falafala ne'e kwari te'efou.

³ Ngaia 'e le'a fana ta'a na gila tagoto'o 'agila aga suria ni me'e nao na gila nana'i 'i talaga. ⁴ Tafe'ua ma lauta me'e nao 'e to'o na wela 'amoe ma nga ko'o, gila 'agila taunga'i fana God ma gila ka 'abelo 'aniga, tofuna tete'e aga 'e 'abelo le'a mai suriga eteeta. 'Ola lo'oori, na God 'e aile'a ba'ita fe'enia. ⁵ Moru kwaibooni na me'e nao ne'e nana'i talana ma te'efuta wane ka 'amoe fana 'abelongaa 'ania. Ngaia 'e tagoto'o na God, ma ngaia ka fo'a suria logo ma gani maka kwaisoea na God fana kwaibooninga. ⁶ Tafe'ua ma ni me'e nao ne'e leka mola suria nga kwaisiriinga na labega, moru sia kwaibooni mola aga. Ma tafe'ua ngaia 'e momoori 'ua, nga moorilana fe'enia la Kraes ngaia 'e mae sui no'o. ⁷ T'oo 'ani kwatea nga kwaifa'ananaunga lo'oo fana nga ta'a na gila tagoto'o, fana ta'a gila sia daria mola te'efuta kutanga aaga. ⁸ Lautu te'efuta wane ngaia 'ame aga suria nga ta'a ni futanga aana, ma nga ta'a na gila 'i orioritana, nga wane no'ona ngaia 'e rugasia no'o nga kwaifa'ananaunga ala Kraes. Ma ngaia 'e ria 'e talariufia no'o nga ta'a na gila 'ame tagoto'o.

⁹ Ma nga me'e nao na ngaia 'ame nigi 'ua na ono akwale'e farisi, 'i'oo sia idumia oguogu mola fe'enia nga me'e nao no'ona. To'o idumia te'efuta me'e nao na ngaia 'e koko'o, ma ngaia 'e nana'i kwala'imori fana wane aana. ¹⁰ Ma ta'a gila ka su'asuria na ngaia 'e agea taunga'inga le'a 'ilo'oo: Ngaia 'e aga le'a suria nga wela aana, maka kwaloa nga ta'a na gila nigi 'i 'ifi aana,

maka kwaloa ta'a na gila tagoto'o,* ma gila kwaibooni ani dai na gila to'o ana nga 'ato'atolanga, ma ka kwatea 'i talana te'efou no'o fana agelana nga taunga'inga le'a.

¹¹ Ma me'e nao na gila 'ame koko'o mola, 'i'oo sia idumiga mola fe'enia nga ta'a gila nao. Tofuna bala nga kwaisiriinga ana labega ta kwatea ma gila ka siria 'agila baiwane la'u mola, ma gila ka abulo matari fa'asia taunga'inga fala Jisas. ¹² Ma lauta 'e 'ilo'oo, gila agea 'ola 'ame le'a, suria gila mousia nga fataarunga'inga na gila agea no'o fala Jisas Kraes. ¹³ Lautu gila 'ame baiwane la'u, 'ino'ona ma gila malangadaa nga alata aga fana lekanga kwairiu fana 'ifi kwaitatari. Ma nga 'ola ne'e ria 'e ba'ita na gila nana'i fana alafuunga mola suria tani ta'a ngaa'i, ma gila ka fata suria nga 'ola na ngaia 'ame to'omia fana alafuunga suria. ¹⁴ Ngaia na 'inau ku madafia ngaia 'e le'a fana me'e nao bi'i ba'ita no'ona 'agila baiwane la'u mola, fana 'agila fa'afutaa wela, ma gila ka aga suriga fe'enia nga 'ifi aaga, fana marimae adauru gila sia to'o mola na te'efuta 'ola fana fata maninga ai suria dauru. ¹⁵ Tofuna tani me'e nao ngaa'i gila abulo matari no'o, ma gila ka leka no'o suria la Saetan. ¹⁶ Lautu te'efuta noni ne'e tagoto'o ala Jisas Kraes 'e to'o na me'e nao laloana ta'a aana, ngaia 'ani aga suria, tofuna ngaia 'ame le'a fana fa'abelosilana la'u nga siosi. Ngai lo'oo nga siosi su'asuria 'agila aga no'o suria ni me'e nao na gila nana'i talaga.

Nga kwaifa'ananaunga fana ta'a ni kwaitalainga

¹⁷ Ma nga ta'a ni kwaitalainga na gila taunga'i le'a fana nga siosi, ngaia 'e to'omia 'amoru iiri ba'ita aga ma tamoru fori le'a aga. Ngaia 'e le'a ba'ita fana ni dai ne'e taunga'i tegela'a fana kwairiinga 'ania Kwairiinga Le'a lo'oo fe'enia kwaifa'ananaua na fatalana God. ¹⁸ Suria nga Girigiringa Abu laka'u 'e fata 'ilo'oo, "T'oo sia gau mola fafia nga fokana nga buruka ne'e taunga'i, na alata ngaia 'e buria

* **5:10** Grik ngaia 'e iiria "narufia 'a'aena ta'a na gila tagoto'o." Na falafala aaga, ta'a gila narufia 'a'aega sui ma gila bi'i leka 'ubulana 'ifi. Lautu wane ngaia 'e narufia 'a'aena ta'a ngaa'i, ngaia 'e faate'enia na ngaia kwaloga fana 'ifi aana maka arua 'i talana 'i wado.

'u'una 'ola fana ngaia 'ani afufu fa'asia 'ai'aina, tafe'ua ma 'i'oo alamia 'ani 'ania.'*
Ma tani alafuunga ngaa'i 'e 'ilo'oo la'u mola, "Nga ta'a ni taunga'inga su'asuria 'agila ngaria nga foforinga aga."*

¹⁹ Aia, ma 'i'oo sia gwalongo mola fana alafuunga na te'efuta wane na te'e fata fafia nga ta'a ni kwaitalainga, leleka ta rua wane 'amoe ma nga oru wane na gila leka mai, gila fa'ato'oa nga 'ola lo'oo. ²⁰ 'I'oo 'ani iila fana nga ta'a ni kwaitalainga na gila abulo 'e ria. 'I'oo 'ani agea 'ilo'oo 'i na'ona nga ta'a no'ona te'efou, fana nga ta'a na gila nana'i 'i no'ona 'agila longoa, ma gila ka ma'u fana agelana rianga.

²¹ Nau ku alafuu tegela famu 'i maana God, ma la Jisas Kraes, ma nga enselo abu, fana 'i'oo 'ani lo'o suria nga kwaifa'ananaunga lo'oo, ma 'i'oo sia kwaisufai mola, ma 'i'oo sia firia mola nga wane suria nga 'olataa na 'i'oo agasia ana 'i gulai maa.

²² Ma 'i'oo sia 'aferu mola fana arulana nimamu fofona te'efuta wane fana taunga'inga fana nga Alafa. Ma 'i'oo sia lado mola fe'enia te'efuta wane na alata gila agea te'efuta 'ola 'e kuta. 'I'oo 'ani nana'i 'ani kwari fa'asia rianga.

²³ To'o go'ufia te'e waeni sisika fe'enia nga ka'o fana 'ani kwaibooni na ogamu 'ani le'a, tofunu 'i'oo nga wane 'i'oo fii furifuri.

²⁴ Nga abulonga 'ame le'a na tani ta'a ngaa'i 'e talawada'u fana agasilai, ma ta'a te'efou gila su'aai na God te'e sufaga no'o. Tafe'ua ma nga abulongaa 'ame le'a na tani ta'a ngaa'i, gila 'ame agasia na alata lo'oo. ²⁵ 'E 'ilo'oo la'u mola, tani 'ola 'e le'a na tani ta'a ngaa'i gila agea ngaia 'e wada'u fana agasilai. Ma ni 'ola 'e le'a na tani ta'a ngaa'i lo'oo ngaia 'ame faata'i wataga, tafe'ua ma tani alata ngaa'i buri, ta'a tagila agasia.

6

¹ Nga ta'a na gila tagoto'o na gila ta'a ni taunga'inga, 'agila manata ba'ita na ta'a ba'ita aga, fana te'efuta wane 'e sia fata ngadaa mola latana God ma nga kwaifa'ananaunga adauru. ² Ma nga ta'a ni taunga'inga tago na nga wane ba'ita aga 'e tagoto'o ala Jisas Kraes, gila sia manata

'ilo'oo mola, "Nga wane ba'ita agu ngaia 'e tagoto'o la'u mola. Ngai lo'oo nau ku sia iiri ba'ita mola ana." 'Amoe! Gila taunga'i le'a 'e ba'ita no'o faga, tofunu gila to'o mola na te'e tagoto'onga ma gila kwaimaa fana wane ba'ita aaga.

Nga kwaifa'ananaunga 'ame to'o ma nga 'ola'angaa kwala'imori

'I'oo 'ani kwaifa'ananaunga moko fata suria nga 'ola lo'oo. ³ Tani ta'a ngaa'i gila kwaifa'ananaunga 'ania kwaifa'ananaunga matari. Ma kwaifa'ananaunga aaga 'e 'ame alafafia nga alafuunga kwala'imori na Alafa adauru la Jisas Kraes ma nga kwaifa'ananaunga adauru suria abulongaa ne'e odo. ⁴ Ta'a no'ona gila fata nana'u, ma gila 'ame su'a mola na te'efuta 'ola. Ma nga kwaisiriinga aaga 'e ria fana nga orisu'usu'unga suria nga fa'afolaasilana nga alafuunga lo'oo. Ma nga manataangaa lo'oo, ngaia 'e kwatea gila kwaifii'i, ma gila orisu'usu'u kwairiu, ma gila fata ngadaa ta'a, ma gila manata mani suria nga ta'a. ⁵ Ma gila ka orisu'usu'u suria gani mai gani. Ma nga manatalaga ngaia 'ame odo. Ma gila 'ame su'a no'o na 'ola kwala'imori. Gila madafia lauta gila leka suria God, tagila daria nga dari'olanga.

⁶ Aia, ma lekanga suria God 'e agea mooringa na wane 'ani dari'ola'a, tofunu nga manatanga aana 'e tori fe'enia nga 'olataa na ngaia 'e to'o no'o ai. ⁷ 'Ola taa na goru ngaria mai fofona fanua lo'oo 'i wado? Te'efuta 'ola 'amoe no'o! Ma nga 'olataa na tagoru ngaria fa'asia nga fanua lo'oo 'i wado? Te'efuta 'ola 'amoe la'u mola! ⁸ Ngaia na, lauta goru to'o no'o na fangalaa ma nga ruu, 'ino'ona ma ngaia 'e le'a no'o fadauru. ⁹ Tani ta'a ngaa'i gila siria dari'olanga. Mai ngaia 'e talawada'u fana 'agila agea 'ola 'e kuta fana ngarilana bata. Ngai no'ona, gila daria na gila 'esiga 'ubulana ito. Gila siria agelana 'ola 'e aula ne'e 'ame le'a ma ka odo. Ma gila ka daria nga nonifiinga ba'ita 'e iiki. ¹⁰ Alata wane manatalana 'e nana'i na bata, tagila agea toto'oni 'ola 'ame le'a fana ngarilana bata. Tani ta'a ngaa'i gila di'ai fana nga bata, ma gila ka leka lalau no'o fa'asia nga

* 5:18 Diuteronomi 25:4 * 5:18 Mat 10:10; Luk 10:7

tagoto'onga na God, ma gila ka kwatea no'o nga nonifiinga 'e aula faga 'i talaga.

Nga kwaifa'ananaunga ala Pol fala Timoti

¹¹ Timoti, 'i'oo nga wane na God, 'i'oo 'ani 'akwa fa'asia nga 'ola no'ona. Ma 'i'oo 'ani dau tegela fana nga odonga, ma nga nana'inga abu, ma nga tagoto'onga, ma nga kwaimaanga, ma nga akiaki'anga 'ubulana alata na 'ato'atolanga, ma nga nana'inga 'e nonimaabe. ¹² 'Too 'ani taunga'i 'ani le'a fana nga tagoto'onga 'ilaka'u nga wane ni fununga ne'e funu na fununga ba'ita. 'Ino'ona ma 'i'oo to'o ngaria nga mooringa firi na God 'e firi'o fai na alata laka'u 'i'oo alafuu wataga suria nga tagoto'onga amu fana ta'a 'e aula. ¹³⁻¹⁴ Nau ku falatete'o 'i na'ona God ne'e kwatea nga mooringa fana afirina 'ola lo'oo te'efou, ma 'i na'ona la Jisas Kraes nga wane laka'u 'e fata wataga suria tagoto'onga aana fala Pontus Paelat, fana 'i'oo 'ani lo'o suria nga 'ola lo'oo te'efou na God 'e iiria famu, leleka maka nigi na fe'e gani na Alafa adauru la Jisas Kraes te'e ori mai ai. ¹⁵ Ngaia te'e nigi na alata na God ngaia 'e firia no'o. God na ta'a gila fa'aba'ita, ma ngaia 'i talana 'e ba'ita fafia nga 'ola lo'oo te'efou, ma nga Kiingi ne'e ba'ita fafia nga kiingi te'efou, ma ka Alafa fafia nga alafa te'efou. ¹⁶ Ma te'i ngaia no'o na ngaia 'e momoori firi ma ngaia 'ame mae. Ngaia 'e nana'i 'ubulana nga lalanga na te'efuta wane 'ame to'omia no'o fana ruanga galangia. Ma te'efuta wane 'ame agasia 'ua, ma te'efuta wane 'ame to'omia no'o fana agasilana la'u. Alamia ta'a lo'oo 'agila iiri ba'ita ana. Alamia ngaia 'ani ba'ita 'ania tegelangaa ne'e nana'i firi! Kiu.

¹⁷ 'Too 'ani iiria fana ta'a na gila to'o na dari'olanga 'i fofona nga fanua lo'oo 'i wado, gila sia lafuga mola 'i talaga. Ma gila sia fito'o mola na dari'olanga aga na te'e sui 'aferu mola. Tafe'ua ma 'agila arua fito'onga aga na God, ne'e kwatea 'ola lo'oo te'efou fadauru fana 'agoru aile'a fe'enia. ¹⁸ To'o iiria faga 'agila agea ni 'ola 'e le'a fana ta'a fana 'agila dari'ola'a 'ania taunga'inga le'a, ma 'agila 'uri fana kwatelana 'ola fana kwaiboonya na ta'a.

¹⁹ Lauta gila agea 'ilo'oo, gila gonia nga 'ola'angaa na te'e kwaiboonyi aga na alata na ngai 'ua mai. Ma tagila to'o na mooringa ne'e kwala'imori.

²⁰ Timoti, 'i'oo 'ani aga le'a suria nga 'olataa na God 'e kwatea fana 'i'oo 'ani aga suria. Ma 'i'oo sia longo mola suria alafuunga 'e ria ma nga oriorisu'usu'unga na kakakulangaa na ni ta'a ngaa'i gila alafuu kuta 'ania ma gila ka iiria 'ania su'a'olanga.

²¹ Tofuna tani ta'a ngaa'i gila tagoto'o na alafuunga kakakula no'ona, ma gila ka leka matari no'o fa'asia nga tagoto'onga ala Jisas Kraes.

Nau ku fo'a fana nga kwailaeta'afinga na God 'ani nana'i fe'enia mooru te'efou.

2 Timoti Nga Ruana Girigiringa ala Pol Fala Timoti

La Pol 'e to'oru 'i 'ubulana lokafu 'i Rom alata ngaia 'e giria buka lo'oo. Alata 'e aula 'ubulana girigiringa lo'oo, la Pol 'e iiria fala Timoti fana boonilana 'ani ula tegela fana kwairiinga 'ania Kwairiinga Le'a lo'oo. La Pol 'e siria la Timoti 'ani dau tegela'a na nga Kwairiinga Le'a kwala'imori lo'oo, ma kwaifa'ananaunga kwala'imori na Girigiringa Abu. Ngaia 'e iiria fala Timoti fana agelana taunga'inga aana, tafe'ua tani wane ngaa'i gila siria to'ofonosilana. La Pol 'e siria la Timoti 'ani madafia ni 'ola 'ubulana manatalana la Pol, fana 'ingaaia 'ani leka suria ni 'ola 'e le'a na to'orunga ma, kwaifa'ananaunga le'a ala Pol.

Ni 'ola taringa'i 'ubulana buka lo'oo:

Alafuunga le'a fala Timoti (1:1-18)

Alafuunga fana kwaiboonga ala Timoti (2:1—4:5)

Alafuunga suria la Pol (4:6-22)

¹ Inau la Pol, nga wane na'a God ngaia 'e firi nau fana 'inau nga Wane ni Kwairiinga ala Jisas. God 'e alenau fana 'aku kwairii 'ania mooringa firi na'a ngaia 'e fataarunga'i 'ania fana nga ta'a na'a goru lado ala Jisas Kraes. ² Nau ku giri la'u kau famu la Timoti. 'Too 'ilaka'u nga wela lafia agu.

Nau ku fo'a fana God nga Mama'a ma la Jisas Kraes nga Alafa adauru, 'agala kwatea nga kwailaeta'afiinga, ma nga kwaimanadainga, ma nga aloalonga famu.

Kristin gila sia maila mola 'ania Kwairiinga Le'a Lo'oo

³ Nau ku baole'a fana God na'a 'inau ku taunga'i fana 'ania nga manate'e wane 'e kwari, 'ilaka'u gila wawarifugu laka'u gila taunga'i fana mai na'o. Nau ku baole'a fala God suria gani ma logo na alata nau ku fo'a ai, ma 'inau ku soea God fana kwaiboonga amu. ⁴ Nau ku siria 'e iiki fana 'inau 'akui agasi'o la'u, tofuna 'inau ku manata to'ona nga aaninga laka'u amu na alata laka'u goru nana'i te'efou suria 'inau sasari fana 'aku 'akwasi'o. Mai nau

taku aile'a 'e iiki na alata tagoru daria daa'a la'u. ⁵ Mai nau ku manata to'ona nga tagoto'onga 'e to'o na'a 'i'oo to'o ai, 'ilaka'u la'u nga tagoto'onga laka'u nga koko'o amu ni Lois ma ni tete'e amu ni Iunis gala to'o ai. Mai nau ku su'aai 'i'oo to'o la'u mola ai. ⁶ Ngaia na'a, 'inau ku iiria famu fana 'i'oo 'ani fa'abila'oa nga kwakwatenga la God 'e kwatea famu, na alata laka'u ku arua nga ninimagu fafi'o. ⁷ Suria God 'ame kwatea nga Anoe 'ola Abu fadauru fana 'aguru ma'u. Tafe'ua ma ngaia 'e kwatea no'o nga Anoe 'ola Abu fana fa'ategela ladauru, ma fana 'aguru kwaimaa fadauru kwairiu, ma fana 'aguru 'abelo 'ania mango dauru. ⁸ Ngaia na, 'i'oo sia maila mola 'ania foulange'enilana nga Alafa adauru, ma 'i'oo sia maila la'u mola 'ani nau, nga wane na'a 'inau ku to'oru 'ubulana 'ifi ni lokafu suria nga taunga'inga agu fala Jisas Kraes. 'Oi taunga'i fe'eni nau fana foule'enilana nga Kwairiinga Le'a lo'oo, tafe'ua ma gila fa'anonifi'o 'ilaka'u gila fa'anonifi nau, suria God te'e kwatea nga tegelangaa famu fana agelai.

⁹ God 'e fa'amoori adauru ma ka firi adauru no'o fana to'orunga 'e odo, 'amoe tofuna ni 'ola na'a 'i dauru goru agea. Ngaia 'e fa'amoori adauru ma ka firi 'adauru no'o suria nga fadafadanga ma nga kwailaeta'afiinga aana fadauru. Mai na'ona alata ngaia 'ame launge'enia 'ua te'efuta 'ola, ngaia 'e fadaa no'o fana 'ani kwatea la Jisas 'ani faate'enia nga kwaimaanga aana fadauru. ¹⁰ Na alata lo'oo, God 'e faate'enia nga kwailaeta'afiinga aana fadauru 'ania nga nigilana mai nga wane ni fa'amoori ladauru, la Jisas Kraes. La Jisas ka lafua no'o nga tegelangaa na nga maenga. Mai ngaia ka faate'enia fadauru mooringa firi lo'oo 'ania nga Kwairiinga Le'a.

¹¹ Ma God ka firi nau fana 'inau nga Wane ni Kwairiinga, ma nga wane ni kwaifa'ananaunga fana foule'enilana nga Kwairiinga Le'a lo'oo. ¹² Ngaia na'a, 'inau ku nonifi na alata lo'oori. Tafe'ua ma 'inau ku 'ame maila mola suria to'orunga 'ubulana 'ifi ni lokafu lo'oori tofuna kwaifoula'inga suria la Jisas, tofuna nau ku su'ana Kraes, ma ku tagoto'o ana. Ma

'inau ku su'aai kwala'imori la Jisas 'e to'omia fana nga aganga le'a suria nga Kwairiinga Le'a lo'oo ngaia 'e arua 'i ninimagu* leleka maka nigi na fe'e gani na'a ngaia 'ani sufaa ta'a te'efou. ¹³ Nau ku siria 'i'oo 'ani kwaifa'ananau la'u fana ta'a te'efou 'ania nga kwaifa'ananaunga kwala'imori lo'oo 'inau ku kwatea famu. Moko agea 'ola lo'oo 'ania nga tagoto'onga ma nga kwaimaanga na'a la Jisas 'e kwatea fadauru. ¹⁴ 'Oi aga le'a suria nga Kwairiinga Le'a lo'oo God 'e arua 'i nimamu. Ma nga Anoe 'ola Abu ne'e nana'i 'ubulana mangomu, ngaia te'e kwaibooni amu fana 'i'oo 'ani aga le'a suria.

¹⁵ 'Too su'a no'o ai ta'a 'e aula 'i 'ubulana nga gule'e lefu 'i Eisia gila abulo matari no'o fa'asi nau. La Figelus fe'enia la Hermogenes na'a rua wane no'ona. ¹⁶ Nau ku fo'a fana nga Alafa 'ani kwaimanadai fala Onesiforus ma nga fu'iru'uru'ua aana, suria ngaia 'e kwaibooni agu na alata 'e aula, ma ngaia 'ame maila no'o tofuna 'inau ngai 'ubulana nga 'ifi na lokafu. ¹⁷ Suria nga alata ngaia 'e nigi 'i Rom, ngaia 'e kwailo 'oofi nau leleka maka dari nau. ¹⁸ Mai 'i'oo su'a le'a no'o ana nga kwaibooninga 'e aula laka'u ngaia 'e agea fagu 'ubulana fanua 'i Efesas. Nau ku fo'a fana nga Alafa la Jisas Kraes 'ani soea God 'ani kwatea kwaimanadainga aana fana na fe'e gani na ngaia te'e sufaa ta'a te'efou.

2

Nga 'ato'atolanga na'a la Timoti 'e na'ofia

¹ 'Too la Timoti nga wela agu, alamia God 'ani fa'ategela'o 'ania nga kwailaeta'afinga na la Jisas Kraes 'e kwatea famu. ² Ma ni 'ola lo'oo 'i'oo longoa 'inau ku fa'ananau 'ania fana nga ta'a 'e aula lo'oo, 'oi iiria la'u mola fana nga ta'a na'a 'i'oo tagoto'o aga na'a gila to'omia fana 'agila fa'ananau la'u tani ta'a ngaa'i.

³ Moko lado na nga nonifinga fe'eni nau 'ilaka'u nga wane ni fununga le'a suria nga taunga'inga amu fala Jisas Kraes. ⁴ Lautu wane ni fununga 'e siria 'ani fa'abaole'a nga wane ba'ita aana,

ngaia 'ato 'ani 'abelo 'ania nga taunga'inga matari. ⁵ Ngaia 'e 'ilo'oo la'u mola, nga wane ni kwai'ari'aringa 'e 'ato 'ani talariu, lauta ngaia 'ame leka suria nga falafala na kwai'ari'aringaa. ⁶ Ma nga wane ne'e taunga'i tegela'a 'ubulana nga langa'a, ngaia 'e to'omia 'ani 'ania ni fangalaa eteeta 'ubulana langa'a aana. ⁷ 'Too manata suria ni 'ola laka'u nau ku iiria, tofuna nga Alafa te'e kwaibooni amu fana 'i'oo 'ani su'a na ni 'ola lo'oori te'efou.

⁸ 'Too manata to'ona la Jisas Kraes. Ngaia nga wane na fufutanga ala Defete, laka'u God 'e tata'ea fa'asia nga maenga, 'ilaka'u nau ku foulange'enia 'ubulana nga Kwairiinga Le'a lo'oo. ⁹ Tofuna 'inau ku foulange'enia nga Kwairiinga Le'a lo'oo, gila ka gau nau ma kua nonifii 'ubulana 'ifi ni lokafu na alata lo'oo, 'ilaka'u nga wane laka'u 'e agea 'ola 'e ria. Tafe'ua ma nga fatalana God, 'e 'ato 'agila firi fafia 'ubulana 'ifi ni lokafu. ¹⁰ Ngaia na, 'inau ku malofi'a 'aku nonifii 'ania ni 'ola te'efou fana kwaibooninga na ta'a na'a God 'e firiga, fala Jisas Kraes 'ani fa'amooriga, ma fana 'agila to'oru furifuri fe'enia na nga lefu ne'e kwangakwanga'a 'i Langi.

¹¹ Nga alafuunga 'e to'o ne'e 'ilo'oo, "Lauta goru mae no'o fe'enia la Jisas Kraes, tagoru moori la'u mola fe'enia.

¹² Lautu goru akiaki'a 'ubulana nga 'ato'atolanga, tagoru ba'ita la'u mola fe'enia. Tafe'ua ma lautu goru gwala na'a goru 'ame su'ana, ngaia te'e gwala 'adauru la'u mola.

¹³ Gwa'a goru 'ame dau suria nga 'ola goru iiria, ngaia te'e dau mola suria 'olataa ne'e iiria te'e agea fadauru, suria ngaia 'e 'ato 'ani rugasia nga fata arunga'inga."

Nga wane ni taunga'inga na'a God 'e aile'a fe'enia

¹⁴ 'Oi falatetega la'u nga ta'a no'ona 'ania ni 'ola lo'oo, moko fata tegela'a faga 'i na'ona God, fa'asia gila ka orisu'usu'u fafia ni me'e alafuunga. Suria falafala 'ilo'oo 'ame kwatea no'o te'efuta 'ola le'a, ma

* **1:12** Grik ngaia 'ame wataga. Bala ngaia iiria "olataa lo'oo nau ku arua 'i nimana.'

ngaia te'e ngadaa mola nga ta'a na'a gila longo suria. ¹⁵ 'Oi taunga'i tegela'a fana God 'ani baole'a fafia nga taunga'inga amu, 'ilaka'u nga wane ni taunga'inga ne'e 'ame maila no'o fe'enia taunga'inga aana, ma nga wane ne'e kwaifa'ananau 'e odo 'ania fatalana God ne'e kwala'imori te'efou.

¹⁶ 'Oi bulota'i fa'asia nga alafuunga ne'e ria maka 'ame fa'aba'ita God, suria ta'a 'ilo'oo gila talaia nga ta'a ngaa'i fa'asia God. ¹⁷ Nga alafuunga 'ilo'oo 'e 'ilaka'u me'e fifii ne'e nula mola 'i nonina wane. Ma nga rua wane na gala fata 'ilo'oo na'a la Haemeneas ma la Filetus. ¹⁸ Gala kwaifa'ananau, iiria nga tata'enga adauru fa'asia nga maenga 'e lau 'e sui no'o. Ngai lo'oo gila leka te'efou no'o fa'asia nga kwaifa'ananaunga ne'e to'o, ma gila ka ngadaa no'o nga tagoto'onga na tani ta'a lo'oo. ¹⁹ Tafe'ua ma nga ta'a na God gila ula tegela'a 'ilaka'u nga fou fuu na ngaia 'e 'ato 'ani 'idu, ma God ka giri la'u 'ilo'oo 'i fofona fou lo'oo, "Nga Alafa ngaia 'e su'a mola na ta'a ngai aana," ma, "Ni dai ne'e iiria ngaia 'e leka suria nga Alafa, ngaia 'ani abulo fa'asia rianga aana."*

²⁰ 'I 'ubulana 'ifi ba'ita, nga dis, 'ola mala lafa ni fanganga 'e aula 'i 'ubulai. Tani 'ola ngaa'i gila launge'enia 'ania goulo ma nga silva, ma tani 'ola ngaa'i gila ka launge'enia 'ania nga 'ai ma nga kwa'ukwa'u. Tani 'ola na ni 'ola lo'oori 'e to'oru fana fanganga ai na fe'e gani ba'ita, ma tani 'ola ngaa'i 'e nana'i mola fana te'efuta alata. ²¹ Ma lauta te'efuta wane 'e abulo mai fa'asia ni 'ola 'e ria, ngaia 'e 'ilaka'u nga lafa ni fanganga na fe'e gani ba'ita. Suria nga mooringa aana te'e abu, ma ngaia 'e to'omia fana 'ani taunga'i fana Alafa, ma ka sasari no'o fana nga agelana nga taunga'inga le'a fana nga wane ba'ita aana.

²² 'Oi rugasia nga kwaisiriinga ne'e ria na ta'a alakwa. 'Oi dau tegela'a fana to'orunga 'e odo, ma fito'onga ala Jisas, ma kwaimaanga fana ta'a te'efou, ma to'orunga aloalo fe'enia ta'a te'efou. 'Oi agea ni 'ola lo'oo fe'enia ni dai ne'e fo'asia God 'ania mango'e 'ola 'e kwari. ²³ Moko to'oru fa'asia nga orisu'usu'unga ata ma

kwekwetonga suria 'i'oo su'a no'o ai ni 'ola lo'oori ne'e eta nga fununga. ²⁴ Suria nga wane ni taunga'inga na Alafa ngaia 'ame funufunu. Ngaia 'e kwaimaa mola fana ta'a te'efou, ma ka kwaifa'ananau le'a maka maabe. ²⁵ Ma ngaia ka lau 'i wado fana ta'a na'a gila to'ofonosia na alata ngaia 'e faate'enia nga kutanga aaga. Bala God te'e bulosia nga mangoga fana 'agila su'asuria nga to'onga, ²⁶ ma fana manatalaga 'ani ori mai, ma tagila 'akwa fa'asia nga iito ala Saetan ne'e dau fafiga ma ka usuga fana agelana ni 'ola na'a ngaia 'e siriga fai.

3

Nga alata 'i na'ona la Jisas 'ani ori mai

¹ 'Oi manata to'ona, nga 'ato'atolanga te'e nigi mai 'i na'o alata na la Jisas 'ani ori mai. ² Nga ta'a tagila manata mola faga 'i talaga, ma tagila siria bata 'e iiki, ma gila ka lafuga 'i talaga, ma tagila fata ngadaa nga ta'a. Ma'e 'ato no'o 'agila lo'o suria fatalana ma'aaga fe'enia tete'e aaga, maka 'ato no'o 'agila baole'a fana ni dai ne'e agea 'ola 'e le'a faga, ma gila tagila fata ngadaa mola ni 'ola na God. ³ Ma tagila sia kwaimaa mola fana ta'a, ma 'ato 'agila 'olafanataa na ta'a ngaa'i, ma tagila kotofia nga ta'a ngaa'i, ma tagila siria fununga, ma tagila kwasila no'o, ma tagila 'ame siria no'o nga 'ola 'e le'a. ⁴ Ma tagila 'olonge'enia nga wane ni kwaimaanga aga, ma 'ato no'o 'agila manata suria ni 'ola gila agea, ma tagila naunau'a 'e iiki, ma tagila siria mola nga kwaisiriinga na labe'e wane, ma kwaimaanga fana God te'e 'amoe no'o. ⁵ Gila ka iiria gila tagoto'o ana God, tafe'ua ma gila 'ame alamia nga tegelegaa na God 'ani lamadu'aa nga manatalaga. 'Oi 'idu lalau fa'asia nga ta'a 'ilo'oo.

⁶ Ma tani ta'a 'ilo'oo tagila ru'u 'ubulana 'ifi na ta'a, ma tagila kwaifa'ananau, ma gila ka to'o na tegelangaa fana bulosilana manatalana ta'ageni na'a gila 'ame tegela fa'asia to'onga. Ma nga ta'ageni lo'oori nga rianga aaga te'e gelo fafiga, ma ta'ita'ina kwaisiriinga 'e ria te'e ba'ita

* **2:19** Na alata ala Pol, ta'a gila arua fou lafata'i ba'ita fofona wado, ma gila ka launge'enia 'ifi aaga fofona fana 'ani tegela. Nga wane lo'oo 'ifi aana 'e giria nga me'e alafuunga ko'uta ai.

no'o fafiga, ⁷ ma gila ka siria 'agila nanaua mola su'a 'olanga, tafe'ua ma 'e 'ato 'agila su'asuria nga to'onga. ⁸ Nga ta'a ni kwaifa'ananaunga lo'oo, gila to'ofonosia nga kwaifa'ananaunga kwala'imori. Nga manatalaga 'e kuta no'o, ma tagoto'onga aaga 'ame kwala'imori no'o. Gila 'ilaka'u la Janes ma la Jambres laka'u gala to'ofonosia la Moses.* ⁹ Tafe'ua ma ngaia 'e 'ato fana nga ta'a 'ilo'oo 'agila fa'akutaa ta'a 'e aula, suria nga ta'a te'efou gila agasia no'o nga kutanga aaga, 'ilaka'u ngaia 'e lau ala Janes ma la Jambres.

Kwaifa'ananaunga 'i'isi fala Timoti

¹⁰ Tafe'ua ma 'i'oo su'a no'o ai na nga kwaifa'ananaunga agu, ma nga to'orunga agu, ma ni 'ola lo'oo nau ku siria agelai 'ania nga moorilagu. Ma 'i'oo su'a no'o ai na nga tagoto'onga agu, ma nga nonimaabenga agu, ma nga kwaimaanga agu, ma nga akiaki'anga agu, ¹¹ ma 'i'oo ko su'a no'o ai na nga nonifiinga agu. Ma 'i'oo su'a no'o ai na ni 'ola 'e 'ato te'efou na'a gila agea agu 'i 'ubulana nga fanua lo'oo 'i Antiok ma 'i Ikonium ma 'i Listra, ma gila ka malate'ote'o agu. Tafe'ua, ma nga Alafa 'e fa'amoori nau fa'asia ni 'ola lo'oo. ¹² Ngaia 'e kwala'imori 'e iiki, ni dai ne'e siria 'ani nana'i odo 'ubulana nga mooringa fe'enia la Jisas Kraes, ta'a tagila malate'ote'o aga. ¹³ Nga ta'a 'e ria na gila kwaifa'ananau 'ania kotonga, tagila bi'i ria 'e iiki, ma tagila talaia ta'a 'ani kuta, ma gwa'a 'igila la'u mola.

¹⁴ Tafe'ua, ma 'i'oo, 'oi dau tegela'a na ni 'ola kwala'imori na 'i'oo nanaua moko tagoto'o no'o ai. 'T'oo su'a mola na nga 'ola lo'oo 'e kwala'imori, tofuna 'i'oo tagoto'o 'ameeru na'a 'imeeru meru fa'ananau'o. ¹⁵ Mai 'i'oo manata to'ona, 'ita na alata laka'u 'i'oo sisika mai ai, 'i'oo su'aai na Girigiringa Abu lo'oo. Ma Girigiringa Abu lo'oo 'e to'omia fana 'ani kwatea manatanga 'e le'a famu maka kwaibooni amu fana 'i'oo 'ani tagoto'o ala Jisas, fana God 'ani fa'amoori'o. ¹⁶ Girigiringa Abu lo'oo

te'efou, na ngaia 'ita mai fa'asia God. Ma nga Girigiringa Abu te'efou 'e le'a fana nga kwaifa'ananaunga, ma nga faate'enilana nga rianga, ma nga fa'aodolana ni 'ola ne'e kuta, ma faate'enilana nga to'orunga 'e odo, ¹⁷ Nga Girigiringa Abu 'e kwaibooni na ta'a na gila taunga'i fana God, 'agila to'omia agelana nga taunga'inga le'a lo'oo te'efou.

4

¹ Nau ku iiria famu 'i na'ona God ma la Jisas Kraes, nga wane na ngaia te'e sufaa nga ta'a momoori ma nga ta'a gila mae no'o, ma ngaia te'e ori mai fana 'ani ba'ita 'ilaka'u nga Kiingi. Mai nau ku iiri tegela ai famu ² 'ani 'oi kwairii 'ania Kwairiinga Le'a lo'oo. Moko sasari agau fana agelai na alata te'efou, gwa'a alata ta'a gila ma'asini te'enia longolai. 'T'oo 'ani fa'aodoa ta'a lo'oo, ma to'o iila fana nga ta'a na gila abulo 'ame le'a, ma to'o kwaibooni aga fana 'agila ula tegela. Ma to'o kwaifa'ananaua 'ania nga nonimaabenga. ³ 'T'oo agea ni 'ola lo'oori suria nga alata te'e nigi mai na'a ta'a tagila ma'asini te'enia alafuunga suria nga kwaifa'ananaunga kwala'imori. Ma tagila siria mola lekanga suria nga kwaisiriinga aaga 'i talaga, ma tagila kwailo'ofia nga ta'a ni kwaifa'ananaunga 'e aula fana 'agila alafuu suria ni 'ola na'a gila siria longolai. ⁴ Ma tagila abulo matari fa'asia nga longolana nga to'onga, ma tagila gwaalongo mola suria alafuunga te'efu ⁵ Tafe'ua, ma 'i'oo, to'o 'abelo 'ani'o 'i talamu furifuri, moko akiaki'a na taunga'inga amu, gwa'a na nga alata 'e 'ato'atola. Moko agea nga taunga'inga amu na nga kwairiinga 'ania nga Kwairiinga Le'a lo'oo, ma to'o age le'a na ni taunga'inga te'efou na'a la God 'e kwatea famu.

⁶ Lo'oo nga alata 'aku mae 'e nigi no'o, ma mangogu 'e 'ilaka'u nga waeni gila 'irisia fofona uumu alata gila kwatea tabonga.* ⁷ Nau ku funu na nga fununga 'e le'a. Ma 'inau ku fa'asua no'o nga taunga'inga te'efou na'a God 'e kwatea fagu, 'ilaka'u

* **3:8** 'Ubulana alafuunga na nga Jiu, la Janes ma la Jambres gala taunga'i fana kiingi 'i Ijip, ma gala to'ofonosia la Moses alata ngaia 'e siria 'ani talaia ta'a 'i Israel fa'asia Ijip. * **4:6** Tani alata, ta'a gila 'irisia waeni fofona uumu fana tabonga alata gila kwatea nga 'ola fana tabonga. Suria la Pol ngaia 'e madafia ngaia te'e mae tofuna Kwairiinga Le'a, ngaia madafia mooringa aana 'e 'ilaka'u nga tabonga.

nga wane na kwai'ari'aringa 'e fa'asuia no'o kwai'ari'aringa aana, ma 'inau ku gema no'o 'ania nga tagoto'onga agu. ⁸ Ma nga foforinga agu ngaia 'e mamani nau no'o, suria nga to'oru odonga lo'oo agu. Ma nga Alafa, nga wane ne'e kwaisufai 'ania nga odonga, ngaia te'e kwatea no'o nga 'elegou na odonga fagu, na fe'e gani 'ani ori mai ai. Me 'amoe mola fana te'i nau, tafe'ua ma fana ta'a te'efou la'u mola na'a gila mamania nigilana mai.

Nga alafuunga 'ita'i ala Pol

⁹ 'Oi taunga'i tegela fana 'i'oo 'ani nigi 'aferu mai te'agu. ¹⁰ Suria la Demas 'e 'akwasi nau, ma ka leka no'o fana fanua 'i Tesalonaeka. Ngaia 'e leka tofunu ngaia 'e kwaimaange'enia ni 'ola na nga fanua lo'oo 'i wado. Ma la Kresens ka leka no'o fana gule'e lefu 'i Galesia, ma la Taetas ka leka no'o fana gule'e lefu 'i Dalmatia. ¹¹⁻¹² Te'e la Luk na'a ngaia 'e nana'i fe'eni nau tofunu nau ku kwatea no'o la Tikikus fana fanua 'i Efesas. To'o soea mai la Mak 'ani leka mai fe'eni'o, suria ngaia 'e to'omia fana 'ani booni nau na nga taunga'inga lo'oo. ¹³ Ma nga alata 'i'oo leka mai, to'o ngaria mai nga ruu tekwa agu laka'u ku 'akwasia mai te'ala Karfus 'i Troas. Ma to'o ngaria la'u mai ni buka laka'u agu ma ni buka laka'u agu na'a gila launge'enia 'ania nga susungana sifisifi.

¹⁴ La Aleksanda, nga wane ne'e launge'enia 'ola 'ania aeon, 'e kwatea no'o nonifinga ba'ita fagu. Ma nga Alafa te'e lamadu'aa ni 'ola lo'oo ngaia 'e agea. ¹⁵ To'o aga aga le'a la'u suri'o 'i talamu, suria ngaia 'e to'ofonosia kwaifa'ananaunga le'a lo'oo adauru 'e iiki.

¹⁶ Nga alata eteeta gila ngari nau fana kwaisufaingaa, te'efuta wane 'ame booni nau no'o. Nga ta'a te'efou gila rugasi nau no'o. Nau ku fo'a fana God 'ani 'olafanataa na rianga aga. ¹⁷ Tafe'ua ma nga Alafa 'e nana'i fe'eni nau maka fa'ategela nau fana 'aku to'omia nga kwairiinga 'ania nga Kwairiinga Le'a lo'oo te'efou fana ta'a 'e aula lo'oo na gila 'ame Jiu, 'agila longoa. Ma nga Alafa 'e kwaibooni agu fa'asia kwaisufaingaa fana maenga.† ¹⁸ Ma nga Alafa

te'e fa'amoori nau fa'asia ni 'ola ne'e ria te'efou, ma ngaia te'e ngari nau 'ubulana nga foufounga aana 'i Langi. Dauru furina 'agoru fa'aba'ita ma goru fo'asia gani mai gani! Kiu 'ani 'ilo'oo.

Nga baole'anga 'i 'isi

¹⁹ Nau ku kwatea nga baole'anga agu fana ni Prisila ma nga kwaiina la Akuila ma nga fu'iru'uru'ua ala Onesiforus. ²⁰ La Erastus ngaia 'e to'oru 'i Korin, ma 'inau ku 'akwasia la Trofimus 'i Miletus, suria ngaia 'e fii. ²¹ To'o su'usu'u tegela 'ani 'oi nigi 'i lo'oo 'i na'o na alata na gwaringa.

La Iubulus mala Pudens, mala Linus ma ni Klaudia ma nga ta'a na gila tagoto'o ala Jisas Kraes te'efou na'a gila to'oru la'u mola 'i lo'oo, gila kwatea kau nga baole'anga aaga famu.

²² Nau ku fo'a fana nga Alafa 'ani nana-mate'eni'o, ma nga kwailaeta'afiinga na God 'ani nana'i fe'enia mooru te'efou.

† 4:17 Falafala na ta'a Rom, lauta ta'a gila sufaa wane fana maenga, ma tagila kwatea fana laeon 'ani 'ania.

Taetas Nga Girigiringa ala Pol Fala Taetas

La Taetas ngaia nga wane na 'ame Jiu ma ngaia 'e tagoto'o ala Jisas Kraes. Etalana ngaia 'e leka fe'enia la Pol na tani lefu ngaa'i fana kwairiinga na Kwairiinga Le'a lo'oo, mai burina, la Pol ngaia ka kwatea 'ani leka 'i talana 'ilaka'u wane ni kwaitalainga le'a na sios. Alata la Pol ngaia 'e giria nga ebeeba lo'oo, Taetas 'e nana'i na mamalau 'i Krit 'ilaka'u wane kwaitalai na siosi na fanua no'ona.

Pol ngaia 'e iiria ala Taetas 'ani eefasia maka aga le'a na falafala na ta'a lo'oo gila siria 'agila kwaitalai na sios. Ngaia 'e fata la'u mola suria gula 'e le'a fana nanaulana ta'a kwaitaa 'ubulana sios. La Pol 'e fata la'u fala Taetas 'ani agasia ta'a lo'oo na siosi gila sia orisu'usu'u ma gila sia funu mola fafia fa'awatagalana ni me'e alafuunga kwaitatari. Ma ngaia 'e iiria, ngaia 'e le'a fana 'agila dau suria kwaimaanga.

Ni 'ola taringa'i 'ubulana buka lo'oo:

Baole'anga ma fo'anga fala Taetas (1:1-4)
Kwaifa'ananaunga fana ta'a ni kwaitalainga (1:1-16)

Kwaifa'ananaunga fana fufu'ita'a kwaitatari na gila tagoto'o (2:1-15)

Ni me'e alafuunga ni kwaiboonga ma fa'abasunga (3:1-11)

Nga fatanga 'i'isi (3:12-15)

Ni me'e alafuunga eteeta

¹ Nau la Pol wane ni taunga'inga ala God ma nga Wane ni Kwairiinga ala Jisas Kraes. God 'e alenau fana 'aku fa'ategelaa nga fito'onga na nga ta'a ngaia 'e firiga no'o, ma 'aku fa'ananauga 'ania to'onga ala God. Nga alafuunga 'inato'o lo'oo ngaia 'e agea dauru fana 'aguru leka suria manatalana God. ² Nga alafuunga 'inato'o lo'oo ngai suria mooringa firi. Dauru goru mamania mooringa lo'oori tofunu God 'e fataarunga'i fai 'ua mai na'o alata ngaia 'ame launge'enia 'ua fanua lo'oo 'i wado. Ma ngaia 'e sia koto la'u. ³ Na alata suria manatalana God, wane fa'amooria dauru, ngaia 'e faate'eni wataga na Kwairiinga

Le'a lo'oo fagu, maka iiria agu fana 'aku kwairii 'ania fana ta'a te'efou. ⁴ Nau ku giri famu la Taetas, 'i'oo 'ilaka'u wela kwala'imori agu na fito'onga adaa'a. Nau ku fo'a fana kwailaeta'afinga ma aloalonga fa'asia God mama'a ala Jisas Kraes wane ni kwaifa'amooringa 'ani nana'i fe'eni'o.

Kwaifa'ananaunga fana ta'a ni kwaitalainga

⁵ Nau ku 'akwasi'o na nga mamalau 'i Krit fana 'i'oo 'ani fa'aodoa ni 'ola daa'a golo 'ame fa'asuia 'ua. 'I'oo to'o firia nga ta'a ni kwaitalainga fa'asia fanua te'efou fana 'agila talaia ta'a gila tagoto'o no'o. Nga 'ola na, 'inau ku iiria famu ne'e 'ilo'oo: ⁶ Nga wane ni kwaitalainga latana 'ani bonobono, ma ngaia 'ani kwala'imori fana noni aana. Ru'uru'ua aana 'agila tagoto'o ala Jisas ma gila sia to'o mola na falafala 'e ria, ma gila lo'oo suria. ⁷ God 'e arua no'o wane ni kwaitalainga fana 'agila aga suria ta'a na God. Ngaia latana 'ani bonobono, ma 'e sia naunau mola, ogarianga 'afe'aferu 'ani 'amoe aana, ma ngaia 'e sia go'ufia mola waeni 'e aula ne'e tegela, ma fununga, ma 'etelangaa 'ani 'amoe ana. ⁸ Tafe'ua wane ni kwaitalainga te'e kwaloa ta'a fani 'ifi aana maka aile'a fana agelana ni 'ola 'e le'a. Ma ngaia 'e siria fana 'ani agea ni 'ola 'e le'a, ma abulongaa aana 'ani odo. Ma mooringa aana 'ani odo maka abu, maka 'abelo 'ania 'i talana. ⁹ Ngaia 'ani gema tegela na Kwairiinga Le'a lo'oo suria la Jisas na 'i dauru goru kwaifa'ananauga 'ania. Ma ngaia to'omia 'ani kwaibooni na ta'a fana 'agila dau suria kwaifa'ananaunga lo'oo ne'e faate'enia kotonga na ta'a na gila ula 'usia kwaifa'ananaunga lo'oo.

¹⁰ Suria ta'a 'e aula gila ula 'usia kwaifa'ananaunga lo'oo 'e to'o. Gila kutaa ma gila kotofia ta'a 'ania funi'oonga ne'e 'ame to'o. Ta'a 'e aula na'a gila dau suria tagi 'i Jiu, gila iiria fana ta'a na gila tagoto'o 'agila kwaria lofoga. ¹¹ 'I'oo to'o iiria na ta'a no'ona 'agila to'oru aloalo suria gila ngadaa fito'onga na fu'iru'uru'ua ngaa'i 'ania kwaifa'ananaunga 'ame to'o. Gila agea mola fana ngarilana bata faga 'i

talaga. ¹² Te'e wane laka'u 'i Krit na'a gila iiria 'ania profet, ngaia ka fata 'ilo'oo, 'Ta'a 'i Krit ta'a gila koto'a,

gila to'o na falafala 'e ria 'e iiki,
ma gila ka lalakwa,
ma gila fangalaka'a.'

¹³ Tofuna ni fu'i 'ola ne'e 'ilo'oo, 'i'oo 'ani fata tegela faga fana fito'onga aaga 'ani tegela'a, ¹⁴ ma gila sia longo mola fana alasifonga fa'asia Jiu ma tagi na ta'a na'a gila ma'asini te'enia to'onga. ¹⁵ Fana ta'a na'a manatalaga 'e kwari, afirina 'ola 'e kwari mola fana 'anilai. Ma fana ta'a ngaa'i na'a manatalaga 'e biribiri'a ma gila 'ame tagoto'o, te'efuta 'ola 'ame kwari no'o faga suria manatalaga ma funi'oonga aaga 'e kuta. ¹⁶ Suria gila iiria gila su'a na God, ma age 'olanga aga 'e tofega mola. Nga falafala aga 'e ria 'e iiki, ma gila ka 'ame lo'oo suria God, ma gila 'ame to'omia no'o agelana 'ua ta 'ola ne'e le'a.

2

*Kwaifa'ananaunga fana fufu'ita'a kwait-
atari na gila tagoto'o*

¹ Tafe'ua, 'i'oo la Taetas furina 'ani kwaifa'anana suria kwaifa'ananaunga ne'e odo maka to'o suria la Jisas Kraes. ² To'o fa'ananaua ni wane koko'o fana 'agila fafuru, ma gila ka 'abelo 'ania abulongaa aga, ma gila fito'o ma gila ka to'o na kwaimaanga fana ta'a, ma gila ka akiaki'a 'ubulana alata na 'ato'atolanga. ³ Ma ngaia 'e no'ona la'u mola, fa'ananaua fu'i geni koko'o 'agila odo na abulongaa aga fana iiri ba'itangaa na God, ma gila sia fata ngadaa mola ta'a ngaa'i, ma gila sia go'ufia mola waeni 'e aula ne'e tegela. Gila furina 'agila kwaifa'anana mola suria ni 'ola ne'e to'o maka le'a. ⁴ Ma 'agila fa'ananaua fu'igeni sisika 'agila kwaimaa fana kwa'iga ma ni wela aaga. ⁵ Ma fu'igeni sisika gila ka 'abelo 'ania abulongaa aaga, ma 'agila abulo 'ani odo, ma gila ka 'abelo 'ania fu'iru'uru'ua aga, ma gila ka kwaimaa fana ta'a, ma 'agila lo'oo suria wane aaga, fa'asia nga wane ngaa'i ta fata ngadaa fatalana God.

⁶ Ma ka 'ilo'oo la'u mola, fata tegela fana wane bi'i ba'ita 'agila 'abelo 'ania abulongaa aga. ⁷ Na afirina 'ola, 'i'oo

'ani faate'enia falafala 'e le'a fana ta'a 'agila leka 'i suria. Moko to'ofunga'a moko odo 'ubulana kwaifa'ananaunga amu. ⁸ Fatalamu 'ani to'o maka odo 'ani to'ofonosia ta'a fa'asia fata sifonga na alafuunga amu. Sui ma marimae amu tagila longoa, ma gila ka maila suria gila 'ame daria te'efuta 'ola 'e ria adauru.

⁹ Fa'ananaua ta'a gila taunga'inga tago fana 'agila lo'oo suria nga wane ba'ita aga na ni 'ola te'efou, fana nga manatalana 'ani le'a, ma fata burunga ani 'amoe ana. ¹⁰ Ma ngaia 'esia beria mola te'efuta 'ola fa'asia wane ba'ita ana. Tafe'ua ngaia 'ani bu'ota'i 'ani odo fana wane ba'ita 'ani tagoto'o ana, ma fana ta'a matari la'u mola 'agila agasia bu'ota'inga aana ne'e le'a ma gila ka laenia fana 'agila dau suria nga kwaifa'ananaunga suria God, wane fa'amoori 'adauru.

¹¹ 'Too to'o fa'ananauga 'ilo'oo tofuna God 'e faate'enia no'o kwailaeta'afinga aana fana fa'amoorilana ta'a te'efou. ¹² Kwailaeta'afinga no'ona 'e fata totonga'i fana 'agoru rugasia to'orunga 'i gulai buri, ma goru ka rugasia kwaisiriinga ne'e ria na fanua lo'oo 'i wado, ma fana 'agoru 'abelo 'ania abulongaa adauru, ma goru to'oru 'ani odo maana God, ma goru ka agea ni 'ola ngaia 'e siria alata dauru goru nana'i 'ua fofona fanua lo'oo 'i wado. ¹³ Ngai lo'oo goru agea ni 'ola lo'oo alata goru kwaimamani mamania gani na la Jisas Kraes 'ani nigi mai 'ania kwangakwanga'anga ma nga tegelangaa ana. Ngaia na nga God, nga wane ni kwaifa'amooringa adauru. ¹⁴ Ngaia 'e kwatea 'i talana fadauru fana fa'amoori ladauru maka lafu 'adauru fa'asia afirina rianga, maka fa'akwari 'adauru no'o, fana 'i dauru no'o na nga ta'a aana, na'a goru siria agelana 'ola 'e le'a. ¹⁵ Ngai lo'oo, 'i'oo kwaifa'anana suria ni 'ola lo'oo. Falatete moko alafuu totonga'i 'ania tegelangaa. 'Too sia alamia mola te'efuta wane 'ani fata sifo amu suria ni 'ola lo'oo.

3

*Ni me'e alafuunga suria abulongaa na
ta'a gila tagoto'o*

¹ Falatetea ta'a amu 'agila iiri ba'ita na ta'a na Gavumanu ma ta'a ba'ita ngaa'i,

ma 'agila lo'oo suriga. Ma gila sasari agau fana agelana ni 'ola 'e le'a. ² Ruiga fa'asia fata ngadalana ta'a ngaa'i, ma 'agila aloalo ma gila ka kwaimaa ma gila ka faate'enia malofi'anga fana ta'a te'efou. ³ Dauru mai na'o goru kakakula, ma goru 'ame lo'oo, suria ta'a gila kotofi 'adauru, ma kwaisiriinga matari ne'e ria 'e dau fafi 'adauru, ma goru ka fongu no'o 'ania rianga, ma goru ka kwaifii'i la'u mola. Ma goru ka aga mani kwairiu no'o adauru. ⁴ Tafe'ua, alata God, wane ni fa'amooringa adauru 'e faate'enia kwailaeta'afiinga ma kwaimaanga aana, ⁵ ngaia 'e fa'amoori adauru. 'Amoe tofuna 'ola 'e le'a goru agea. Ma ngaia 'e fa'amoori adauru tofuna kwaimanadainga aana fadauru, 'ania Anoe 'ola Abu ne'e narufia rianga adauru, maka fa'afuta 'adauru la'u maka kwatea mooringa fooru fadauru. ⁶ La God 'e kwate tago mai na nga Anoe 'ola Abu fadauru tofuna nga 'ola la Jisas Kraes wane ni fa'amooringa 'e agea fadauru. ⁷ Tofuna kwailaeta'afiinga aana, God 'e iiria goru odo 'i maana, ma 'i dauru ru'uru'ua na God, ma goru su'aai tagoru to'o na mooringa firi na'a goru mamania. ⁸ Me'e alafuunga kwala'imori lo'oo.

Nau ku siria 'i'oo 'ani alafuu totonga'i suria ni 'ola lo'oo fana ta'a gila tagoto'o ala God 'agila 'abelo fana agelana taunga'inga ne'e le'a maka odo. Ni kwaifa'ananaunga lo'oo gila le'a ma gila kwaibooni na ta'a te'efou. ⁹ Ma'asinite'enia orisu'usu'unga ne'e kuta, kwaiiduma'inga ne'e tekwa, ma orisu'usu'unga fafia tagi ala Moses. Suria ni 'ola lo'oo gila 'ame odo, ma gila 'ame kwaibooni molo na te'efuta wane. ¹⁰ Lauta te'efuta wane 'e agea ta kwaifarifaringa laloana ta'a gila tagoto'o, fa'abasua rua alata, lauta ngaia 'ame lo'oo suria fata-lamu, ma 'i'oo to'o bi'i rugasia. ¹¹ 'I'oo su'aai, nga wane 'ino'ona ngaia 'e firu no'o na rianga aana, ma rianga aana 'e faate'enia ngaia 'e 'ame odo no'o.

Me'e fatanga 'i'isi

¹² 'I nau ku madafia 'aku alea kau la Artimus 'amoe mala Tikikus te'amu. Alata ngaia 'e nigi te'amu, nau ku siria 'i'oo 'ani

leka mai te'agu na fanua 'i Nikopolisi tofuna 'inau ku madafia taku to'oru no'ona suria alata no'ona, nga alata na gwaringa ma iru ba'ita. ¹³ 'I'oo to'o kwaibooni ala Senas, wane na tagi, mala Apolos fana lekanga agaa'a, moko aga afu'afu na ni bo'obo'onga agaa'a. ¹⁴ Ta'a ni kwaimaanga adauru ala Kraes 'agila nanau fana agelana ni 'ola ne'e le'a maka odo, 'agila kwaibooni na bo'obo'onga na ta'a ngaa'i na gila to'o ai fa'asia gila ta lalakwa'a fana agelana taunga'inga ne'e le'a.

¹⁵ Ta'a lo'oo fe'eninau meru kwatea kau baole'anga famooru. Kwairii na baole'anga ameeru fana ta'a na gila tagoto'o ma gila ka kwaimaa fameeru. Nau ku fo'a fana kwailaeta'afiinga na God 'ani nana'i fe'enia mooru te'efou.

Filimon Nga Girigiringa ala Pol Fala Filimon

La Filimon ngaia nga wane Kristin na fanua ba'ita 'i Kolosae. Ngaia 'e aga mala la Pol 'e giria girigiringa lo'oo fala Filimon, na alata ngaia 'e giria la'u nga girigiringa fana ta'a gila to'oru 'i Kolosae. Ma la Pol 'e giria girigiringa lo'oo alata ngaia 'e to'oru 'ubulana lokafu 'i Rom.

La Pol 'e alafuu suria te'e wane ni taunga'inga tago la Onesimas na'a ngaia 'e 'akwa no'o fa'asia la Filimon. Nga wane ni taunga'inga tago lo'oo la Onesimas ngaia 'e nigi na lefu la Pol 'e to'oru ai 'ubulana lokafu. Me 'ame aburu mola mala Onesimas 'e tata'e mai maka Kristin le'a no'o. Alata la Pol 'e giria nga girigiringa lo'oo 'e sui, ngaia ka orite'enia la Onesimas te'ana wane aana la Filimon. Ma la Pol ka soea la Filimon 'ani 'olafanataa ala Onesimas fafia 'olataa lo'oo ngaia 'e agea. Na alafuunga 'i Grik, latana la Onesimas fa'aladamia "Wane ni Kwaiboonga".

Ni 'ola taringa'i 'ubulana buka lo'oo:

Alafuunga le'ale'a ala Pol fala Filimon (1-3)

La Pol 'e alafuu suria la Onesimas fala Filimon (4-22)

Fata le'ale'anga 'ita'i ma nga fo'anga (23-25)

¹ Nau la Pol, nau ku to'oru 'ubulana 'ifi na lokafu tofuna nga taunga'inga agu fala Jisas Kraes. Mee'e la Timoti, nga wane ni futanga adauru 'ubulana fito'onga, mele kwatea kau me'e baole'anga amee'e famu la Filimon, nga wane ni kwaimaanga amee'e na taunga'i uguogu fe'enia mee'e. ² Mai mee'e mele kwatea la'u nga baole'anga fana ta'a ni fito'onga ala Jisas Kraes na gila ugu mai 'i 'ifi amu, ma ni noni futanga adauru ala Kraes, ni Apia, ma la Akipus nga wane ne'e taunga'i tegela'a fana nga Kwaringa Le'a lo'oo fe'enia mee'e. ³ Nau ku fo'a fana God nga Mama'a adauru ma nga Alafa la Jisas Kraes 'ani kwatea nga kwailaeta'afiinga ma nga aloalonga famooru.

Nga kwaimaanga ma nga fito'onga ala Filimon

⁴ Filimon, nga alata te'efou lo'oo nau ku fo'a famu, nau ku baatafea God agu, ⁵ tofuna nau ku longo suria nga kwaimaanga amu fana nga ta'a na God te'efou, ma nga fito'onga amu ala Jisas nga Alafa. ⁶ Nau ku fo'a fana nga ladonga ni kwaimaanga na'a moru to'o ai fe'enia ta'a ngaa'i na gila tagoto'o 'agila kwaibooni amu fana su'anga na ni 'ola le'a lo'oo na'a God 'e kwatea fadauru tofuna 'i dauru goru lado no'o ala Kraes. ⁷ Wane ni kwaimaanga agu, 'i'oo kwaimaa no'o fana ta'a na God moko fa'amalale'aa manatalaga. Ni 'ola lo'oori na 'e age nau ku malale'a maka fa'ategela manatalagu 'e iiki no'o!

Nga kwaisoenga fala Onesimas

⁸⁻⁹ Tofuna ni 'ola lo'oo, nau ku soe'o fana 'i'oo 'ani agea te'e 'ola. Gwa'a nau ku to'o na nga tegelangaa na'a la Jisas 'e kwatea fagu fana ulanga burimu fana 'ola lo'oo, nau ku sia agea mola. Nau ku soe'o, tofuna kwaimaanga adaa'a. Nau la Pol, nau ku koko'o no'o na nau ku to'oru 'ubulana 'ifi na lokafu suria nga taunga'ilagu fala Jisas Kraes, ¹⁰ ma 'inau ku soe'o fana 'i'oo 'ani laeta'afiia la Onesimas, nga wane ni taunga'inga tago amu, laka'u ngaia 'e 'akwa fa'asi'o. Ngaia 'e 'ilaka'u no'o wela agu tofuna alata nau ku to'oru 'i 'ubulana 'ifi na lokafu, nau ku booniana fana 'ani fito'o ala Kraes. ¹¹ Na alata laka'u 'e sui, la Onesimas ngaia 'ola 'uri'uri mola famu tofuna ngaia 'e 'akwa fa'asi'o, tafe'ua ma alata lo'oo, ngaia wane ni kwaiboonga no'o famu mai nau la'u mola.*

¹² Gwa'a nau ku kwaimaa fala Onesimas 'e iiki, nau ku orite'enia no'o kau te'amu. ¹³ Nau ku to'oru 'i 'ubulana nga 'ifi na lokafu, tofuna nga Kwairiinga Le'a lo'oo. Ma 'inau ku siria la Onesimas 'ani to'oru madi fe'eni nau na alata lo'oo, fana ngaia 'ani booniana nau du'amu. ¹⁴ Gwae 'ilo'oo, ma 'inau ku sia agea mola te'efuta 'ola, lauta 'i'oo 'ame alafafia. Nau ku sia su'uge'eni'o la'u, tofuna 'inau ku siria 'i'oo 'ani agea suria nga manatalamu 'i talamu.

* **1:11** Lata na la Onesimas 'e fa'aladamia "wane fana kwaiboonga na ta'a."

¹⁵ Bala ngaia 'e 'ilo'oo: Tofuna la Onesimas 'e leka maka to'oru lalau fa'asi'o na alata ko'uko'uta lo'oo, ngaia 'e to'omia 'ani ori mai maka to'oru no'o fe'eni'o na alata lo'oo maka ori 'ala'a. ¹⁶ Ma nga alata lo'oo, ngaia wane ni taunga'inga tago mola 'amoe, ngaia 'e riufia no'o nga wane ni taunga'inga tago. Ma ngaia nga wane ni kwaimaanga le'a le'a adauru ala Jisas Kraes. Nau ku manata ba'ita ana, ma 'i'oo la Filimon, 'i'oo 'ani manata ba'ita la'u ala Onesimas 'ani riufi nau, suria ngaia nga wane ni taunga'inga tago amu, ma ngaia nga wane ni futanga amu la'u na Alafa.

¹⁷ Moko kwaloa la Onesimas 'ilaka'u 'i'oo kwalo nau, nga wane ni kwaimaanga amu na nga Alafa. ¹⁸ Ma lauta ngaia 'e agea te'efuta 'ola ne'e ria amu, 'amoe ma ngaia ngari tago na ta 'ola fa'asi'o, 'i'oo to'o arua mai fafi nau, nau taku du'aa no'o kau famu. ¹⁹ Aia, nau ku giria kau nga girigiringa lo'oo 'ania nga nimagu 'i talagu mai nau ku 'ilo'oo, "Nau la Pol lo'oo taku du'aa te'efuta 'ola na 'i ngaia 'e ngari tago ai fa'asi'o." (Ma 'i'oo sia manata mabolosia mola nga fangalanga'a amu fa'asi nau ngaia 'e ba'ita 'e iiki, tofuna nau ku kwaibooni amu fana fito'onga ala Jisas Kraes.) ²⁰ Ngaia na'a, wane ni futanga agu ala Kraes, nau ku siria 'i'oo 'ani booni nau na 'ola lo'oo, tofuna daa'a golo lado fe'enia nga Alafa. Mai'o to'o fa'amalale'a nau mai lauta 'i'oo agea nga 'ola lo'oo fagu.

²¹ Na alata lo'oo nau ku giri kau, nau ku manata to'ona 'i'oo to'o agea mola nga 'ola lo'oo nau ku soea kau amu, ma 'inau ku su'aai 'i'oo to'o agea mola 'ola ba'ita riufia nga 'ola nau ku iiria kau. ²² Ma 'i'oo to'o sasaria la'u nga tofi 'ifi fagu, tofuna nau ku mangoto'o God te'e kwatea nga 'ola laka'u moru soea na fo'anga, ma te'e orite'eni nau kau te'amooru fa'asia nga lokafu.

Nga alafuunga 'ita'i

²³ Ma la Ipafras na'a ngaia 'e to'oru la'u fe'eni nau 'ubulana nga 'ifi na lokafu tofuna ngaia 'e taunga'i fala Jisas Kraes, ngaia 'e kwatea kau alafuunga ni baole'anga aana famu. ²⁴ Ma la Mak, ma la Aristakus, ma la Demas, ma la Luk, na gila taunga'i oguogu fe'eni nau, gila kwatea

la'u kau nga alafuunga ni baole'anga aaga famu.

²⁵ Nau ku fo'a fana kwailaeta'afinga ala Jisas Kraes nga Alafa ani to'oru fe'enia mooru te'efou.

Hibrus Nga Girigiringa Fana Ta'a 'i Jiu

Tani ta'a na gila 'ame Kristin, gila fata ngadaa ta'a Kristin 'e iiki. Ngaia lo'oo, 'e 'ato fana 'agila bila'o na tagoto'onga aaga ala Kraes. Gila siria 'agila orite'enia mola falafala 'i Jiu. Nga wane lo'oo ngaia 'e giri te'aga 'e iiria faga 'agila dau ngasi na fito'onga aaga. Ngaia 'e iiria te'e la Jisas Kraes ne'e faate'enia folaa na God fadauru. La Jisas ne'e ula tegela alata ngaia 'e non-ifi, ma ngaia no'o na Wela na God ne'e nana'i firi. La Jisas ngaia 'e ba'ita maka riufia la'u mola profet 'i na'o. Ngaia 'e riufia la'u mola enselo, ma ka riufia la'u mola la Moses. Ngai lo'oo, nga ta'a Kristin lo'oo 'agila ula tegela 'ubulana fito'onga aaga 'ilaka'u ta'a laka'u 'i na'o gila agea, gwa'a ta'a gila malate'ote'o aga. Ma ngaia 'e iiria la'u fana gila sia ori fa'aburi mola fana falafala lo'oo na Jiu.

Ni 'ola taringa'i 'ubulana buka lo'oo:

La Jisas 'e ba'ita riufia nga enselo (1:1–2:18)

La Jisas 'e ba'ita riufia la Moses ma la Josua (3:1–4:13)

La Jisas nga alafa ni suuabunga kwala'imori (4:14–7:28)

Fata arunga'inga ala Jisas ngaia 'e ba'ita iiki (8:1–9:22)

Tabonga ala Jisas ngaia 'e ba'ita 'e iiki (9:23–10:18)

Ta'a na gila fito'o 'agila ula tegela na fito'onga (10:19-30)

Ta'a mai na'o gila fito'o le'a na God (11:1-40)

Leka suria mangona la Jisas (12:1–13:19)

Alafuunga 'ita'i (13:20-25)

God 'e alafuu fadauru 'ania Wela aana

¹ 'Ua no'o mai 'i na'o, God 'e alafuu fana koko'o adauru na alata 'e aula 'ania ni 'ola alafuunga 'e aula te'ana profet. ² Tafe'ua ma nga alata 'ita'i lo'oo, ngaia 'e alafuu no'o fadauru 'ania nga Wela aana. Ma 'ania nga Wela lo'oo aana, God 'e launge'enia ni

'ola lo'oo te'efou, ma ngaia la'u mola na God 'e firia fana ngaia te'e to'o na ni 'ola lo'oo te'efou. ³ Nga Wela na God ngaia 'e faate'enia nga kwangakwanganga ba'ita na God, ma gala tooto'o mola. Ma 'ania nga tegelangaa na fatalana Wela na God, ngaia 'e dau tegela na ni 'ola te'efou fana gila sia sui mola. Ma 'i burina ngaia 'e lafua no'o nga abulonga 'ame le'a adauru, ngaia bi'i ori fana 'i langi, ma ka nana'i na lefu na ba'ita nga gula le'a na God.

Nga Wela na God ngaia 'e ba'ita 'e iiki

⁴ God 'e fa'aba'ita nga Wela aana 'ani ba'ita 'e riufia no'o enselo, 'ilaka'u la'u mola nga lata na ngaia 'e kwatea fana Wela aana 'e ba'ita riufia nga lata na ngaia 'e kwatea fana nga enselo. ⁵ Tofuna God laka'u 'e fata 'ilo'oo fana Wela aana, "T'oo nga Wela agu,

ma tala'ina lo'oo 'inau no'o na Mama'a amu." ✧

Tafe'ua, God ngaia 'ame alafuu 'ilo'oo mola fana te'efuta enselo.

'E aburu no'o mai, God 'e alafuu la'u mola 'ilo'oo suria nga Wela aana,

"Nau taku Mama'a aana, ma ngaia te'e Wela agu." ✧

Tafe'ua ma God ngaia 'ame fata 'ilo'oo mola suria nga enselo.

⁶ Nga alata ngaia 'e gagalangi fana God 'ani kwatea mai nga Wela lo'oo aana fana nga fanua lo'oo 'i wado, ngaia 'e alafuu 'ilo'oo,

"Nga enselo lo'oo agu te'efou tagila fo'asia." ✧

⁷ Tafe'ua ma God 'e alafuu 'ilo'oo suria nga enselo,

"Nga enselo agu gila taunga'i fagu, mai nau ku kwatea nga enselo 'agila 'ilaka'u no'o nga iru ma nga eele." ✧

⁸ Ma suria nga Wela aana, God ka fata 'ilo'oo,

"T'oo no'o na God, ma nga foufounga amu ngaia te'e nana'i firi.

Ma 'i'oo to'o ba'ita fafia nga ta'a lo'oo amu 'ania ododonga.

⁹ T'oo aile'a fe'enia nga 'ola ne'e odo, moko sisingo 'ania nga 'ola lo'oo 'e ria.

Ma tofuna 'ola lo'oori, 'inau na nau nga
 God amu,
 ngaia na'a nau ku firi'o,
 ma 'inau ku kwatea la'u mola nga
 aile'anga ba'ita famu
 'ania iiri ba'itangaa riufia na 'inau ku
 kwatea
 fana ni wane ni kwaimaanga amu.”✧

10 Ma God ka fata la'u mola 'ilo'oo fana
 Wela ana,

“Alafa, na lafringaa mai,
 'i'oo launge'enia nga wado 'ania ni-
 mamu,
 moko launge'enia nga lalo.

11 Ni 'ola lo'oori te'e sui,
 tafe'ua ma 'i'oo momoori firi.
 Tagila 'ola 'uri'uri mola 'ilaka'u nga me'e
 ruu 'ua 'ua.

12 Ma 'i'oo to'o figusiga
 'ilaka'u nga wane laka'u 'e figusiga nga
 ruu 'ua 'ua.

To'o rugasia 'ilaka'u nga ruu.

Tafe'ua ma 'i'oo lo'oo,
 'i'oo sia lamadu'aa mola,
 ma nga moorilamu ngaia 'e sia sui
 mola.” ✧

13 Aia, ma God ka alafuu 'ilo'oo la'u fana
 Wela aana,

“To'oru 'i gula le'a agu,
 leleka maka nigi na alata nau 'aku
 arua 'i'oo 'ani talariufia nga mari-
 mae lo'oo amu.”✧

Tafe'ua ma God ngaia 'ame alafuu mola
 'ilo'oo fana te'efuta enselo.

14 Aia, nga 'olataa na nga enselo? Nga
 enselo lo'oo nga anoe 'ola na gila taunga'i
 fana God. God 'e alea nga enselo lo'oo
 fana kwaibooningaa na ta'a na ngaia 'e
 fa'amooriga.

2

*Nga kwaifa'ananaunga ala Jisas ngaia 'e
 ba'ita 'e iiki riufia tagi ala Moses*

1 Ma tofuna ngaia 'e 'ilo'oo, dauru 'aguru
 dau tegela fafia nga kwaifa'ananaunga
 kwala'imori lo'oo na goru longoa te'efou
 suria Wela na God, fa'asia goru ta leka
 matari fa'asia. 2 Nga tagi lo'oo na nga
 enselo gila kwatea te'ala Moses, ngaia na
 'ola kwala'imori te'efou. Ma nga ta'a na
 gila 'ame lo'o suria, God 'e kwatea no'o nga

kwa'ikwa'inga lo'oo ne'e to'omiga. 3 Ngaia
 'e 'ino'ona la'u mola, dauru goru sia 'akwa
 mola fa'asia kwa'ikwa'inga aana lauta
 goru 'ame longoa nga kwaifa'ananaunga
 suria nga tala 'e le'a lo'oo na God te'e
 fa'amoori 'adauru ai. Nga Alafa la Jisas 'i
 talana ngaia eta kwairiinga 'ania nga tala
 na God te'e fa'amoori 'adauru 'ania. Ma
 nga ta'a lo'oo gila longoa, gila ka faate'enia
 fadauru na nga kwaifa'ananaunga lo'oori
 ngaia 'e kwala'imori. 4 Ma God la'u mola na
 ngaia 'e faate'enia nga kwaifa'ananaunga
 lo'oori ngaia 'e kwala'imori. Tofuna
 ngaia 'e launge'enia 'ola ni 'alefossilai 'e
 ba'ita. Ma ngaia ka kwatea la'u mola nga
 kwakwatenga lo'oo fa'asia nga Anoe 'ola
 Abu faga 'ilaka'u ngaia 'e siria.

La Jisas 'e talai 'adauru fana mooringa

5 Goru su'aai la God ngaia 'ame firia nga
 enselo fana 'agila ba'ita fafia nga fanua
 fooru na te'e nigi mai na goru alafuu suria.

6 Du'ana la Defete 'e orisia 'ilo'oo 'ubulana
 nga Girigiringa Abu,

“God, nga 'olataa na wane na 'i'oo manata
 ba'ita ana?

Tofuna 'igila nga wane no'ona mola.

Ma 'e 'uta'i na 'i'oo abelo 'aniga?

7 Moko kwatea gila ka sisika 'i olofana en-
 selo

na alata sisika.

Ma 'i'oo iiri ba'ita aaga,
 moko kwatea kwangakwanganga
 faga.

8 Ma 'i'oo ko arua gila ka ba'ita fafia ni 'ola
 te'efou.” ✧

Aia, nga Girigiringa abu lo'oori 'e iiria
 God 'e arua ta'a 'agila ba'ita fafia nga 'ola
 te'efou, ma te'efuta 'ola 'amoe no'o na gila
 'ame ba'ita fafia. Tafe'ua ma, nga alata
 lo'oo, dauru goru 'ame agasia 'ua na ta'a
 gila ba'ita fafia nga 'ola te'efou. 9 Ma gwa'a
 'ani 'ilo'oo, goru su'aai la Jisas no'o na
 ngaia 'e to'o na tegelangaa te'efou. God
 'e arua ngaia 'ani nana'i 'i olofana enselo
 na alata sisika mola, fana ngaia 'ani mae
 fana fa'amoorilana ta'a te'efou, suria nga
 kwaimaanga na God. Ma alata no'ona, God
 'e fa'aba'itaa ma ka iiri ba'ita aana, tofuna
 nga maenga ana. 10 God 'e launge'enia no'o

'ola te'efou, ma ngaia ka dau la'u mola fafia 'ola lo'oo te'efou. Ma ngaia 'e alea la Jisas 'ani nonifii ma ka mae. Ma tofunana nonifinga ala Jisas, God 'e arua ngaia nga wane 'e ari'afu ne'e fa'amoori 'adauru. God 'e agea no'o 'ola lo'oori fana 'ani kwatea nga ta'a 'e aula 'agila ru'uru'ua aana, ma 'agila ba'ita la'u mola 'ilaka'u 'i ngaia. Nga taunga'inga na God ngaia 'e odo te'efou.

¹¹ La Jisas 'e fa'akwaria ta'a fa'asia rianga aaga. Ngaia lo'oo gila fe'enia la Jisas, gila to'o na te'e Mama'a momola. Ngaia lo'oo 'e kwatea la Jisas 'ame maila fana 'ani fa'alataga 'ania ta'a ni futanga aana. ¹² Ma la Jisas ka alafuu 'ilo'oo te'ana God,

“Nau taku kwairii te'ana ta'a ni futanga agu 'ania ni 'ola lo'oo 'i'oo agea, mai nau taku fa'aba'ita'o 'ubulana oguogunga aaga la'u mola.” ✧

¹³ Ngaia ka alafuu la'u mola 'ilo'oo,

“Nau taku tagoto'o na God.” ✧

Ma ngaia ka alafuu la'u mola 'ilo'oo,

“Nau ku nana'i lo'oo fe'enia nga ru'uru'ua na God 'e kwatega fagu.” ✧

¹⁴ Suria 'i dauru na nga ru'uru'ua no'ona, mai dauru na goru to'o na labe'ewane, la Jisas 'e ru'ufia la'u mola nga labe'ewane ma ka 'ilaka'u lau mola 'i dauru. Ngaia 'e agea 'ilo'oo, 'ania nga maenga aana, ngaia 'e tagele'enia no'o tagelangaa ala Saetan na ngaia 'e to'o na tegelangaa fana kwa'ilana ta'a. ¹⁵ Ngai lo'oo la Jisas 'e rubea no'o ta'a na la Saetan 'e ba'ita fafiga tofunana gila ma'unia maenga. ¹⁶ Goru su'aai, la Jisas 'e 'ame nigi fana 'ani kwaibooni na enselo. Tafe'ua ma ngaia 'e nigi fana 'ani kwaibooni na orioritana la Ebrahim. ¹⁷ Du'una 'ola lo'oori, ngaia 'e arua ngaia 'e 'ilaka'u no'o dauru nga wane ni futangaa aana, fana ngaia nga alafa ni suuabunga adauru ne'e laeta'afii fadauru, ma ka kwaibooni adauru furifuri 'i na'ona God. Ma ngaia ka tabo 'ania 'i ngaia 'i talana, fana God 'ani 'olafanataa na rianga adauru. ¹⁸ Ma nga alata lo'oo, ngaia 'e su'asuria 'ani kwaibooni na nga ta'a na Saetan 'e irito'oga, tofunana la Saetan 'e irito'ona la'u mola, ma

ngaia ka nonifii 'ilaka'u la'u mola nga ta'a te'efou.

3

La Jisas ne'e taringa'i maka ba'ita riufia la Moses

¹ Ta'a ni kwaimaanga agu, God 'e firi 'adauru fana ta'a aana. Aia, moru manata madi suria la Jisas na goru iiria 'ania alafa ni suuabunga adauru. ² God ne'e firia la Jisas 'ani taunga'i fana, ma ngaia 'e lo'o suria nga kwaisiriinga na God te'efou, 'ilaka'u la'u mola la Moses ne'e lo'o suria nga kwaisiriinga na God, alata ngaia 'e kwaibooni na ta'a na God. ³ Tafe'ua ma ngaia 'e le'a fana 'agoru iiri ba'ita ala Jisas 'ani riufia la Moses, 'ilaka'u la'u mola nga wane na ngaia 'e launge'enia 'ifi, ngaia le'a fana 'agila iiri ba'ita aana riufia nga 'ifi laka'u ngaia 'e launge'enia. ⁴ Goru su'aai lauta goru agasia 'ifi, te'efuta wane ngaa'i ne'e launge'enia. Ma God ne'e launge'enia ni 'ola te'efou.

⁵ La Moses ngaia wane ni taunga'inga maka lo'o suria God alata ngaia 'e kwaibooni na ta'a na God. Ma ngaia ka alafuu suria nga 'ola na God te'e alafuu 'ania alata na ngaia te'e nigi mai. ⁶ Tafe'ua ma la Kraes lo'oo, ngaia Wela na God, ma ngaia 'e aga le'a suria nga 'ifi ala God. Ma dauru no'o na 'ifi ala God, lauta goru gema ngasi na tagoto'onga ma nga kwaimamaningaa 'ania fito'onga fana nga 'ola 'e le'a lo'oo God te'e kwatea fadauru.

Nga mamalonga fana ta'a na God

⁷ Ngaia lo'oo, nga Anoe 'ola Abu laka'u 'e fata 'ilo'oo, “Tala'ina, lauta moru longoa no'o fatalana God,

⁸ moru sia fa'angasia mola nga manata lamooru 'ilaka'u nga wawarifu mooru na alata gila ma'asini te'enia God 'ubulana gule'e lefu langalanga.” ✧

⁹ Ma God ka fata 'ilo'oo, “Gwa'a gila agasia ni 'ola ni 'alefosilai lo'oo nau ku agea suria fai akwale'e farisi lo'oo,

✧ 2:12 Sam 22:22 ✧ 2:13 Aesea 8:17 ✧ 2:13 Aesea 8:18 ✧ 3:8 Sam 95:7-11 * 3:9 Alata ngaia 'e iiria na gila irito'ona God, ngaia minim na ta'a 'i Israel gila abulo 'ame le'a fana 'agila su'aai lauta God te'e kwatea kwa'ikwa'inga faga 'amoe me 'amoe no'o.

ma gila irito'ogu* la'u mola ma gila ka ma'asini te'enia mola lo'onga agu.

10 Du'una nau ku baoria ba'ita faga, ngai lo'oo nau ku alafuu 'ilo'oo,

'Moru to'o na manatangaa 'e kuta, ma moru 'ame lo'o suria nga tagi agu.'

11 Aia, nga manatalagu 'e baoria, mai nau ku fataarunga'i 'ilo'oo,

'Ngaia 'e 'ato no'o 'agila ru'u 'ubulana fanua lo'oo nau ku sasaria fana 'agila mamalo ai.'*"

12 Ta'a ni kwaimaanga agu, moru 'abelo 'ania 'amooru, fa'asia te'efuta wane amooru eta manata ria, ma ngaia ka 'ame tagoto'o ala Jisas Kraes, ma ka ma'asiri no'o ana God ne'e momoori firi. 13 Tafe'ua ma moru kwaibooni 'amooru kwairiu fana 'amoru tegela'a. Furifuri moru agea 'ola lo'oo gani mai gani alata goru iiria "Tala'ina lo'oo." Moru age 'ino'ona, fa'asia te'efuta wane amooru eta tagoto'o na kotonga na abulonga 'ame le'a, ma nga mangona ka ngasi no'o. 14 Goru lado fe'enia la Kraes na alata goru eta tagoto'o ana. Ma lauta goru dau tegela na tagoto'onga adauru ala Jisas Kraes leleka maka nigi na alata 'ita'i, 'ino'ona, ma God te'e kwatea 'ola te'efou fadauru na ngaia 'e fataarunga'i fai.

15 Tofuna nga Girigiringa Abu laka'u 'e fata 'ilo'oo,

"Tala'ina, lauta moru longoa nga fatalana God,

moru sia fa'angasia mola nga manata lamooru 'ilaka'u nga wawarifu mooru laka'u na alata gila ma'asini te'enia God."*

16 Ma ni dai na gila longoa no'o fatalana God, ma gila ka ma'asini te'enia? Gila nga ta'a 'i Jiu lo'oo laka'u la Moses 'e talaiga fa'asia fanua 'i Ijip. 17 Ma ni dai na God ngaia 'e baoria faga suria fai akwale'e farisi lo'oo? Gila nga ta'a na gila mae 'ubulana nga lefu langalanga tofunu nga abulonga aga 'ame le'a. 18 Ma ni dai na God 'e fata suriga, maka 'ilo'oo, 'Ngaia 'e 'ato no'o 'agila ru'u 'ubulana fanua na 'inau ku sasaria fana 'agila mamalo ai?' God 'e fata suria nga ta'a na gila ma'asini te'enia.

19 Ma 'idauru goru su'aai gila 'ame to'omia mola ru'unga 'ubulana fanua na mamalonga no'ona, tofunu gila 'ame tagoto'o na God.

4

1 Nga fataarunga'inga na God fana 'agoru mamalo fe'enia, ngaia 'e nana'i 'ua. Ngaia lo'oo, tagoru aga le'a suri adauru, fa'asia te'efuta wane adauru 'e ta talafia ru'unga na fanua fana mamalongaa. 2 Du'ana goru longoa te'efou no'o na Kwairiinga Le'a suria nga fanua na mamalonga, 'ilaka'u ni koko'o 'adauru mai na'o. Tafe'ua gila 'ame tagoto'o mola na nga kwairiinga lo'oori alata gila longoa, ma ngaia 'ame booniga mola. 3 Ma te'i dauru, na goru tagoto'o, tagoru ru'u na fanua fana nga mamalonga fe'enia God. Tofuna ngaia laka'u 'e fata 'ilo'oo,

"Nau ku baoria, ma nau ku fataarunga'i 'ilo'oo,

'Ngaia 'e 'ato no'o 'agila ru'u 'ubulana fanua na nau ku sasaria faga fana mamalonga ai.'*"

God 'e fata 'ilo'oo, gwa'a ngaia 'e fa'asua no'o nga fanua fana mamalongaa alata ngaia 'e launge'enia nga fanua lo'oo 'i wado. 4 Tofuna nga Girigiringa Abu laka'u 'e fata suria nga fiuna gani maka 'ilo'oo,

"Na fiuna gani, God 'e mamalo no'o fa'asia taunga'inga aana."*

5 Ma nga Girigiringa Abu ka fata la'u mola suria maka 'ilo'oo,

"Ngaia 'ato no'o 'agila ru'u 'ubulana fanua lo'oo

nau ku sasaria fana 'agila mamalo ai."*

6 Nga ta'a laka'u gila longoa no'o kwairiinga le'a mai na'o, gila sia ru'u mola mai fana 'agila mamalo, tofunu gila 'ame tagoto'o. Ngaia na, dauru goru su'aai, te'e ta'a matari na God te'e alamiga fana mamalonga. 7 Tofuna God 'e arua no'o alata kwaitatari fana ru'unga 'i 'ubulana mamalonga. Ma God 'e iiria alata no'ona lo'oo no'o 'tala'ina.' Tofuna 'e aburu no'o mai burina alata na ta'a laka'u 'i na'o 'ame tagoto'o, la Defete 'e giria nga fatalana God

'ubulana Girigiringa Abu lo'oo nau ku iiria 'e sui no'o,
 "Tala'ina, lauta moru longoa no'o fatalana God,
 moru sia fa'angasia mola manata lam-ooru." ☆

⁸ Tofuna la Josua laka'u ngaia 'ame kwatea nga mamalonga kwala'imori fana ta'a Israel, ngaia 'e to'omia fana God 'ani alafuu la'u 'ania la Defete suria nga mamalonga na te'efuta alata matari 'i buri. ⁹ Ngai lo'oo, dauru goru su'aai nga mamalonga fana ta'a na God, ngaia 'e to'oru 'ua, ma ngaia nga mamalonga 'ilaka'u God ngaia 'e mamalo na fiuna gani. ¹⁰ Tofuna ni dai na ngaia 'e mamalo fe'enia God, ngaia 'e mamalo te'efou no'o na taunga'inga aana, 'ilaka'u la'u mola God ne'e mamalo alata ngaia 'e fa'asua taunga'inga aana fana launge'enilana fanua lo'oo 'i wado. ¹¹ Ngai lo'oo, tagoru dau tegela fana 'agoru ru'u na lefu ni mamalonga na God 'e sasaria no'o, fa'asia te'efuta wane adauru ngaia ta 'ame to'omia ru'unga, 'ilaka'u nga ta'a 'i na'o na gila 'ame tagoto'o, ma gila 'ame ru'u no'o 'ubulana mamalonga lo'oo.

¹² Nga fatalana God 'e to'o na mooringa ma ngaia 'e tautaunga'i mola 'ua. Ngaia 'e ngau riufia nga naifi laka'u 'e ngau kwairiu, suria ngaia 'e kwari maka ru'u 'i 'ubulana manata ladauru fe'enia moori ladauru, suria ngaia 'e faate'enia fadauru nga 'ola ne'e le'a ma 'ola 'e ria 'i 'ubulana manata ladauru fe'enia kwaisiriinga adauru. ¹³ Ma te'efuta wane 'e sia na'agonia mola te'efuta 'ola fa'asia God, tofunu God ngaia 'e agasia no'o 'ola te'efou. Ma ngaia te'e kwatea 'agoru kwairii 'ania ni 'ola te'efou na goru agea.

La Jisas no'o na nga alafa ni suuabunga

¹⁴ Tagoru dau tegela na tagoto'onga na goru alafuu suria tofunu goru to'o na alafa ni suuabunga na ngaia 'e fane fani langi, ma ka alafuu suria dauru 'i na'ona God. Ngaia na la Jisas, nga Wela na God. ¹⁵ Ma la Jisas na nga alafa ni suuabunga adauru, ngaia 'e su'a te'efou no'o na nga waata'uta'unga adauru, ma ngaia 'e kwai-booni adauru suria ngaia 'e talariufia no'o

nga irito'onga lo'oo te'efou, 'ilaka'u la Saetan na ngaia 'e irito'o dauru. Ma gwa'a la Saetan 'e irito'ona la Jisas, la Jisas ngaia 'ame agea mola te'efuta 'ola 'ani ria. ¹⁶ Ngaia na, dauru goru 'ame ma'u fana lekanga mai te'ana God ne'e kwailaeta'affi fadauru. Tofuna ngaia te'e kwaimanadai fadauru ma ka kwai-booni adauru, na alata goru daria nga 'ato'atolanga.

5

¹ Ma lauta God 'e firia te'efuta wane fa'asia nga ta'a fana taunga'inga na alafa ni suuabunga, nga wane lo'oo 'e nigi 'i na'ona God fana 'ani kwatea kwakwatenga lo'oo fe'enia nga tabonga fana God fana God 'ani 'olafanataa na rianga na ta'a no'ona. ² Ma nga alafa ni suuabunga ngaia 'e to'o na waata'uta'unga la'u mola, ngaia na'a ngaia 'e su'asuria 'ani kwai-booni na ta'a na gila agea abulongaa 'ame le'a, tafe'ua ma gila bobolosia mola 'olataa na gila agea. ³ Suria nga rianga aana 'i talana, ngaia 'ani kwatea tabonga lo'oo, fana God 'ani 'olafanataa na nga abulongaa aana ne'e 'ame le'a fe'enia nga abulongaa 'ame le'a na ta'a ngaa'i. ⁴ Ma te'efuta wane 'e sia firia mola 'i talana fana 'ani agea nga taunga'inga ba'ita na nga alafa ni suuabunga, suria God 'i talana na ngaia 'e to'omia firilana wane, 'ilaka'u ngaia 'e firia la Eron 'ua no'o mai.

⁵ Ngaia 'e 'ilo'oo la'u mola, la Jisas Kraes ngaia 'ame firia 'i talana fana ngaia nga fataabu ba'ita, fana ngaia 'ani to'o na taunga'inga ba'ita lo'oori. Tafe'ua God ne'e firia la Jisas Kraes, suria God laka'u 'e fata 'ilo'oo fana,

"'I'oo na Wela agu,
 ma tala'ina lo'oo nau na Mama'a amu." ☆

⁶ Ma God laka'u 'e fata la'u 'ubulana nga Girigiringa Abu maka 'ilo'oo,
 "'I'oo na alafa ni suuabunga ne'e nana'i firi,
 'ilaka'u la Melkisadek." ☆

⁷ Aia, ma alata la Jisas 'e nana'i 'ua fofona fanua lo'oo 'i wado, ngaia 'e fo'a tegela, ma ka aani ma kafukafu ka afe 'i maana fana God na ngaia 'e su'asuria 'ani fa'amooria fa'asia maenga. Ma la Jisas ngaia ka arusika'a aana 'i talana, ma

ka iiri ba'ita na God, ma God ka longoa no'o nga fo'anga aana. ⁸ Tafe'ua ngaia nga Wela na God, ngaia 'e ru'u 'i 'ubulana 'ato'atolanga lo'oo, ma nga 'ola lo'oori 'e fa'ananaua fana lo'onga suria God. ⁹ Ma nga nonifiinga no'ona ne'e kwatea la Jisas nga alafa ni suuabunga, ma ngaia ka fa'amooria ta'a te'efou na gila lo'o 'i suria, fana 'agila ngaria nga mooringa firi. ¹⁰ Ma God 'e fa'alataa la Jisas Kraes nga alafa ni suuabunga, 'ilaka'u la Melkisadek nga alafa ni suuabunga.*

Fa'abasuanga fana dau tegelangaa na nga tagoto'onga

¹¹ Mai 'imeeru meru siria 'ameru alafuu la'u suria ni 'ola lo'oo famooru. Tafe'ua gwa'a ngaia 'e 'ato no'o fana fa'ananau lamooru 'ania, suria moru 'ame to'omia fana su'anga ai 'aferu. ¹² Mooru moru tagoto'o ala Jisas 'e aburu no'o mai. Ma 'e to'omia 'amooru kwaifa'ananau no'o na alata lo'oo. Tafe'ua gwa'a ngaia 'ani 'ato no'o, tofuna moru 'ame su'a le'a 'ua na kwaifa'ananaunga eteeta laka'u 'e leka mai fa'asia fatalana God. Moru bo'obo'o fana wane ngaa'i 'ani fa'ananaua mooru furifuri na ni 'ola lo'oori. Moru 'ilaka'u nga wela sisika ne'e bo'obo'o 'ua fana susu, tofuna na moru 'ame to'omia 'ua 'anilana fangalaa 'e ngasi. ¹³ Na alata wela ngaia 'e sisika 'ua, nga fangalaa aana na nga susu, ma ngaia 'ame su'a 'ua ai lauta nga 'ola 'e le'a, 'amoe ma 'e ria. ¹⁴ Ma nga alata nga wane 'e ba'ita no'o, ngaia bi'i su'asuria 'anilana fangalaa ne'e ngasi, ma ka fa'ananaua 'i talana fana 'ani su'aai 'olataa na ngaia 'e le'a ma nga 'olataa na ngaia 'e ria.

6

¹ Dauru 'agoru rugasia late'e falafala lo'oo fana alafuunga furifuri suria ni 'ola eteeta na goru nanaua suria la Kraes. Dauru 'agoru agea no'o ni 'ola na kwaifa'ananaunga ala Kraes na ngaia 'e to'omia ta'a ba'ita 'agila su'aai. Goru sia leleka mola fana alafuunga mola suria kwaifa'ananaunga eteeta ne'e 'ilo'oo:

rugasilana nga falafala na tagoru maeria,
ma tagoto'onga na God,

* **5:10** Agasia Jenesis 14:17-24.

² ma nga falafala na naruabunga, ma nga falafala na arulana nima'e wane fafia ta'a, ma 'e 'utaa na ta'a na gila mae tagila tata'e fa'asia maenga,

ma 'e 'utaa na God te'e sufaa ta'a te'efou.

³ Ma lauta God 'e alamia dauru, tagoru su'ana falafala ala Kraes ne'e to'omia ta'a ba'ita.

⁴ Nga ta'a na gila tagoto'o, lauta gila rugasia nga tagoto'onga aaga, 'ato no'o faga 'agila abulo la'u mai fana 'agila tagoto'o la'u. Mai na'o, alata gila tagoto'o 'ua, gila nana'i 'i 'ubulana lalanga lo'oo na God, ma gila ka ngaria nga kwakwatenga aana, ma gila ka ngaria no'o nga Anoe 'ola Abu 'ubulana manatalaga. ⁵ Ma gila ka su'a la'u mola na nga 'ola 'e le'a lo'oo suria nga fatalana God. Ma gila ka agasia la'u mola na nga tegelangaa na God na te'e faate'enia na fe'e gani na 'ani nigi mai. ⁶ Ma gwa'a ni 'ola lo'oori 'e lau faga, ma gila abulo mola fa'asia nga tagoto'onga aaga na God. Ma ngaia 'e 'ato no'o fana kwaibooninga aga fana 'agila abulo la'u mai, tofuna ngaia 'e 'ilaka'u gila mudu'ia la'u nga Wela na God na 'ai folo, ma gila ka agea nga ta'a gila fata ngadaa.

⁷ Aia, nga ta'a gila 'ilaka'u no'o nga langa'a na ne'u 'e ne'ufia na alata 'e aula. Ma tani me'e wado ngaa'i, nga ne'u 'e agea fangalaa 'ani bila'o le'a ai fana ta'a na gila 'abelo 'ania. Late'e me'e wado lo'oo God ngaia te'e nanamate'enia. ⁸ Tafe'ua ma lauta nga 'ai to'oto'o 'amoe ma kwaloi 'e ria lo'oo ne'e bila'o mola 'ubulana langa'a, nga langa'a no'ona ngaia 'ame le'a no'o no'ona. Ma God te'e kwatea kwa'ikwa'inga fana ma te'e nulafia 'ania eele.

⁹ Ta'a ni kwaimaanga agu, gwa'a nga alafuunga ameeru famooru 'e 'ilo'oo, 'imeeru meru su'a mola ai na nga tagoto'onga 'amooru ngaia 'e tegela ma ngaia 'ame mamalo, suria moru to'o na ni 'ola 'e le'a lo'oo suria nga mooringa fooru na God ngaia 'e kwatea no'o famooru. ¹⁰ God ngaia 'e odo furifuri ma ngaia 'e 'ame mabolosia nga taunga'inga le'a lo'oo moru agea, ma ngaia 'ame mabolosia nga kwaimaanga amooru na moru faate'enia fana, nga alata

moru boonía nga ta'a aana mai na'o, ma alata lo'oo la'u mola. ¹¹ Meeru meru siria 'amooru gema ngasi na tagoto'onga lo'oo amooru leleka maka nigi na alata na ni 'ola moru tagoto'o tegela fai ngaia 'e nigi. ¹² Mai 'imeeru meru 'ame siria 'amoru nana'i 'ania lalakwa'anga. Tafe'ua ma, tamoru 'ilaka'u nga ta'a na gila tagoto'o na God ma gila ka nonimaabe, ma tofuna 'ola lo'oo, tagila ngaria 'ola na God ngaia 'e fataarunga'i fai.

Nga fataarunga'inga na God

¹³ Aia, moru manata madi suria la Ebrahim. Nga alata God ngaia 'e fataarunga'i fana, ngaia 'e fa'ategela no'o fataarunga'inga aana 'ania latana 'i talana, suria te'efuta lata ngaa'i 'ame ba'ita maka riufia la'u God fana fa'ategelalana alafuunga lo'oori. ¹⁴ Ma God ka alafuu 'ilo'oo,

“Nau taku nanamate'eni'o,
ma nau taku kwatea nga orioritamu
'agila aula.” ☆

¹⁵ Ma la Ebrahim ngaia 'e nonimaabe, ma ngaia ka ngaria no'o 'ola na God ngaia 'e fataarunga'i fai. ¹⁶ Ma lauta te'efuta wane ngaia 'ani fataarunga'i, ngaia 'ani fa'ategela 'ania latana wane ne'e ba'ita riufia. Lautu ngaia 'e agea 'ino'ona, nga ta'a te'efou tagila tagoto'o na fataarunga'inga na ngaia 'e fa'ategela 'ilo'oo. ¹⁷ Ma alata God ngaia 'e fataarunga'i fana la Ebrahim, ngaia 'e siria nga ta'a lo'oo na tagila ngaria nga 'ola lo'oori, 'agila su'a le'a ai na ngaia te'e fa'ato'oa fataarunga'inga aana faga. Ma ngaia ne'e kwatea ngaia 'e fa'ategela no'o fataarunga'inga lo'oori. ¹⁸ Nga rua 'ola ne'e nana'i ma ngaia 'ame lamadu'aa no'o. Nga 'ola eteeta na, nga fataarunga'inga na God. Ma nga ruana 'ola na nga fa'ategelalana fataarunga'inga aana 'ania latana. Ma tofuna nga rua 'ola lo'oori, dauru goru su'aai God ngaia 'ame koto.

Goru 'akwa no'o te'ana God na ngaia 'e aga suri 'adauru. Ma nga fa'ategelalana fataarunga'inga aana 'ania latana, na God 'e fa'ategela manata ladauru fana 'agoru ula tegela fana nga kwaimamaninga fana

'ola 'e le'a na ngaia 'e fataarunga'i fai. ¹⁹ Aia, nga fataarunga'inga na God ngaia 'e fa'ategela nga moori ladauru, 'ilaka'u nga gwaru laka'u ngaia 'e fa'ategela nga faka ba'ita fana ngaia 'e sia afesia mola. Mai dauru goru tagoto'o na fataarunga'inga na ngaia 'e ru'u mai 'ubulana gule'e lefu 'e abu 'e iiki lo'oo 'ubulana 'Ifi Abu na God 'i langi. ²⁰ La Jisas na nga alafa ni suuabunga ne'e nana'i ma 'e sia sui mola 'ilaka'u la Melkisadek. Ngaia 'e ru'u 'ubulana nga lefu lo'oo 'e sui no'o fana booni ladauru.

7

La Melkisadek ngaia nga alafa ni suuabunga ne'e ba'ita 'e riufia la'u la Lifae

¹ Ma la Melkisadek ngaia nga kiingi fafia nga fanua 'i Salem, ma ngaia na fataabu na God ne'e ba'ita 'e iiki. Na te'e alata ngaa'i, la Ebrahim 'e funu fe'enia fai kiingi, ma ngaia ka talariufiga mola. Ma alata la Ebrahim 'e ori fani fanua aana, ngaia 'e to'odaria la Melkisadek suria tala, ma la Melkisadek ka nanamate'enia la Ebrahim. ² Ma la Ebrahim ka kwatea tangafuru na 'ola na ngaia 'e ngaria na fununga no'ona fana.

Ma nga fa'awatagalana latana la Melkisadek na, 'Nga kiingi na odonga.' Ma ngaia na kiingi fafia nga fanua 'i Salem, na fa'awatagalana na “Nga kiingi na aloalonga.” ³ Ma gila 'ame giria 'ubulana Girigiringa Abu dai na mama'a aana, ma ni dai na tete'e aana, ma nga orioritana. Mai dauru goru 'ame su'a mola na alata taa na ngaia 'e futa ma na alata taa na ngaia 'e mae. Ngai lo'oo la Melkisadek ngaia 'e 'ilaka'u la'u mola nga Wela na God, tofuna nga taunga'inga aana na fataabu ngaia 'ame sui.

⁴ Aia, tamoru manata madi suria nga ba'italana la Melkisadek, suria nga wawarifu meeru la Ebrahim ngaia 'e kwatea no'o tangafuru na 'ola na ngaia 'e ngaria fa'asia maarimae aana te'ana. ⁵ Aia, ma nga orioritana na la Lifae na gila taunga'i na fataabu, nga tagi 'e iiria gila 'agila ngaria no'o tangafuru na to'o 'olanga fa'asia ta'a ni futanga aaga 'i Jiu, gwa'a gila te'efou gila tata'e la'u mola mai fa'asia orioritana la

Ebrahim. ⁶ Ma la Melkisedek ngaia 'ame leka mai fa'asia orioritana la Lifae. Tafe'ua ma ngaia 'e ngaria tangafuru na 'ola na la Ebrahim 'e ngaria mai, ma ngaia ka nanamate'enia la Ebrahim. La Melkisedek 'e agea 'ola lo'oo, tafe'ua la Ebrahim na God 'e fataarunga'i ai fana. ⁷ Mai dauru goru su'aai, nga wane na ngaia 'e kwatea nanamanga fana te'efuta wane, ngaia 'e ba'ita maka riufia nga wane na ngaia 'e ngaria nanamanga.

⁸ Ma nga fataabu lo'oo na gila leka mai fa'asia orioritana la Lifae, gila na gila ngaria tangafuruna 'ola te'efou, tafe'ua gila tagila mae mola. Ma la Melkisedek, ngaia 'e ngaria no'o tangafuruna 'ola ala Ebrahim, ma goru su'aai nga Girigiringa Abu laka'u 'e iiria la Melkisedek ngaia 'e momoori 'ua. ⁹ Nga orioritana la Lifae gila ngaria no'o tangafuru na 'ola na alata lo'oo. Ma goru to'omia 'agoru iiria na alata la Ebrahim 'e kwatea nga tangafuru na nga 'ola aana fana la Melkisedek, la Lifae 'e kwatea la'u mola tangafuruna 'ola fana la Melkisedek, ¹⁰ tofuna la Lifae ngaia na nga orioritana la Ebrahim na ngaia 'e kwatea tangafuruna 'ola fana la Melkisedek.

¹¹ Na alata lo'oo goru su'a ai, God ngaia 'e kwatea nga tagi lo'oo fana ta'a 'i Israel, ngaia 'e iiria fataabu te'efou tagila leka mai fa'asia orioritana la Lifae. Ngaia 'e 'ato no'o fana fataabu no'ona 'agila fa'akwaria ta'a 'agila odo tofuna taunga'inga aga. Ngai lo'oo God ngaia 'e kwatea la'u nga fataabu ngaa'i ne'e 'ilaka'u la Melkisedek. Nga fataabu fooru lo'oo ngaia 'ame 'ilaka'u la Eron na ngaia 'e leka mai fa'asia orioritana la Lifae. ¹² Tofuna nga alata gila lamadu'aa nga fataabu lo'oo, ngaia 'e to'omia la'u mola 'agila lamadu'aa nga Tagi ala Moses na gila dau fafia. ¹³ Ma nga Alafa na gila girigiri suria na nga Girigiringa Abu, ngaia 'amoe la'u mola mai fa'asia la Lifae, ma nga orioritana Alafa gila fataabu 'amoe. ¹⁴ Tofuna goru su'aai nga Alafa 'e futa mai fa'asia orioritana la Juda. Ma la Moses ngaia 'e 'ame kwaifa'ananau iiria nga ta'a orioritana la Juda na gila tagila fataabu.

La Jisas na nga fataabu 'ilaka'u la Melkisedek

¹⁵ Aia, mai dauru goru su'aai 'ola lo'oori 'e wataga 'e iiki, tofuna te'e fataabu matari lo'oo 'e leka mai ne'e 'ilaka'u la Melkisedek.

¹⁶ Ma nga fataabu fooru lo'oori ngaia 'e 'ame fataabu tofuna ngaia 'e futa orioritana fataabu. Ngaia nga fataabu suria nga tegelangaa na mooringa firi lo'oo aana.

¹⁷ Tofuna God 'e iiria 'ubulana nga Girigiringa Abu maka 'ilo'oo,

“T'oo nga fataabu furifuri

'ilaka'u la Melkisedek.”[✠]

¹⁸ Dauru goru su'a no'o ai nga tagi suria fataabu, ngaia 'e sui no'o, tofuna nga tagi lo'oori ngaia 'ame booni 'adauru, ma ngaia nga 'ola 'uri'uri lo'oo mola. ¹⁹ Tofuna nga tagi lo'oori, ngaia 'e 'ato no'o 'ani fa'aodoa te'efuta 'ola. Ma nga alata lo'oo, God 'e kwatea no'o mai nga mangoto'onga fooru fadauru ne'e le'a riufia tagi maka alami 'adauru 'agoru leka mai te'ana.

²⁰ Nga mangoto'onga fooru lo'oo ngaia 'e le'a maka ba'ita, suria God 'e kwatea mai fataarunga'inga aana na alata ngaia 'e arua la Jisas ngaia 'e fataabu. Na alata ngaia 'e arua nga orioritana la Lifae gila fataabu, ngaia 'ame fataarunga'i mola 'ilo'oo. ²¹ Tafe'ua ma te'e la Jisas, God 'e launge'enia fataarunga'inga lo'oo fana tofuna nga Girigiringa Abu laka'u 'e iiria,

“God 'e fataarunga'i no'o,
ma ngaia 'e sia bulosia la'u manatalana ne'e alamia 'ani iiria 'ilo'oo,
“T'oo na fataabu ne'e nana'i firi.”[✠]

²² Ma tofuna God ngaia 'e agea nga fataarunga'inga ba'ita lo'oo, ngai lo'oo dauru goru su'aai la Jisas na ngaia 'e agea nga fataarunga'inga fooru fadauru na ngaia 'e le'a riufia la'u nga fataarunga'inga 'ua no'o mai na'o.

²³ Aia, te'e 'ola ngaa'i la'u ne'e kwatea ma goru ka su'aai nga fataarunga'inga fooru lo'oori 'e le'a maka ba'ita. Mai na'o ni fataabu na gila leka mai fa'asia orioritana la Lifae gila aula, suria alata te'efuta wane aaga 'e mae, gila lamadu'aa mola 'ania nga wane ngaa'i la'u. ²⁴ Ma la Jisas na ngaia 'e nana'i firi, ma nga taunga'inga aana fana fataabu 'e nana'i firi. ²⁵ Du'ana ngaia

'ilo'oo, ngaia wada'u mola fana la Jisas 'ani fa'amooria nga ta'a na gila leka mai te'ana God. Tofuna la Jisas 'e momoori firi, fana ngaia 'ani booniga 'i maana God.

²⁶ Aia, tofuna ni 'ola lo'oori, la Jisas na nga alafa ni suuabunga na goru bo'obo'o fai, suria ngaia 'e abu 'e iiki, ma ka odo, ma te'efuta rianga 'e 'amoe ana. God 'e ngaria fa'asia nga ta'a gila ria lo'oo, ma ka arua ngaia 'e nana'i 'i langi. ²⁷ Ngaia 'e 'ame 'ilaka'u nga alafa ni suuabunga laka'u 'i na'o. Tofuna nga alafa ni suuabunga laka'u gila 'i na'o, gila kwatea tabonga gani mai gani fana lafulana nga abulongaa 'ame le'a lo'oo aaga 'i talaga, sui ma gila bi'i kwatea tabonga fana lafulana nga abulongaa 'ame le'a na ta'a kwaitatari lo'oo. Ma la Jisas lo'oo, ngaia 'ame agea mola 'ino'ona, suria ngaia 'ame to'o na te'efuta rianga. La Jisas 'e kwatea no'o mangona fana tabonga na te'e alata momola, ma ngaia 'ame agea la'u te'efuta tabo ngaa'i lau. ²⁸ Nga Tagi fa'asia la Moses, ngaia 'e firia no'o wane na ngaia 'ame odo fana 'agila fataabu. Tafe'ua ma 'e aburu no'o mai 'i burina nga Tagi no'ona, God 'e fataarunga'i ma ka firia no'o Wela ana. Ma God ka firia mai la Jisas nga fataabu ba'ita ne'e ari'afu ma ka nana'i firi.

8

La Jisas na alafa ni suuabunga adauru

¹ Aia, nga fa'awatagalana 'ola lo'oo meru alafuu suria famooru ngaia 'e 'ilo'oo: Dauru goru to'o na alafa ni suuabunga adauru na ngaia 'e le'a, ma ngaia 'e nana'i na lefu na gula le'a na God 'i langi. ² Ngaia 'e agea nga taunga'inga na alafa ni suuabunga 'i 'ubulana lefu 'e abu 'e iiki na Babala Abu kwala'imori 'i langi na Alafa 'e launge'enia, ma wane 'ame launge'enia.

³ God 'e firia nga alafa ni suuabunga lo'oo te'efou fana 'agila kwatea nga tabonga fana God. Tofuna nga 'ola lo'oo, nga alafa ni suuabunga adauru la Kraes 'e to'omia 'ani agea te'e tabonga momola. ⁴ Lautu la Kraes 'e to'oru lo'oo fofona fanua lo'oo 'i wado, ngaia 'e sia taunga'i mola na fataabu, suria goru to'o no'o na fataabu 'e aula na gila kwatea nga tabonga na nga

Tagi ala Moses 'e iiria. ⁵ Ma nga lefu 'e abu lo'oo gila taunga'i 'i 'ubulai 'e 'ilaka'u mola nga nununa lefu 'e abu 'i langi. Ngaia 'e 'ilo'oo, alata la Moses ngaia 'e gagalani 'ani launge'enia nga Babala Abu na God, God 'e iiria fana maka 'ilo'oo,

“Oi launga'i 'ani odo 'i suria 'ola lo'oo
nau ku faate'enia famu 'i gouna busu.”

✧

⁶ Ma nga taunga'inga ala Jisas nga fa-taabu ngaia 'e le'a 'e riufia nga taunga'inga na fataabu lo'oo 'i wado. Du'ana nga fa-taarunga'inga fooru na la Jisas 'e fa'ato'oa 'e riufia fataarunga'inga 'ua. Nga fa-taarunga'inga fooru lo'oori, ngaia 'e riufia suria ni 'ola 'ubulana fataarunga'inga lo'oori 'e ba'ita maka riufia ni 'ola 'ubulana fataarunga'inga 'ua.

⁷ Ma lauta nga fataarunga'inga 'ua lo'oo ngaia 'e taunga'i le'a mola, bala te'efuta fataarunga'inga fooru 'e sia lau mola 'i burina. ⁸ Tafe'ua ma God 'e agasia nga ta'a aana gila 'ame lo'o suria nga fa-taarunga'inga 'ua lo'oo, ma ngaia ka alafuu 'ilo'oo,

“Na alata ngaia te'e nigi mai,
nau taku arua nga fataarunga'inga
fooru fana fa'amoorilana ta'a 'i Is-
rael.

⁹ Ma nga fataarunga'inga fooru lo'oori, ngaia 'ame 'ilaka'u mola nga fa-taarunga'inga 'ua nau ku kwatea fana koko'o aaga, na alata nau ku talaiga mai fa'asia fanua 'i Ijip.

Gila 'ame lo'o mola suria fataarunga'inga no'ona.

Ma tofuna 'ola lo'oori, nau ku ru-gasiga.

¹⁰ Nga fataarunga'inga fooru lo'oo nau taku agea fana fa'amoorilana ta'a 'i Israel na ngaia 'e 'ilo'oo:

Nau taku arua no'o tagi agu 'ubulana man-atalaga,

ma nau taku giria 'ubulana moorilaga.

Ma nau na God aga,
ma tagila nga ta'a agu.

¹¹ Ma tagila sia bo'obo'o la'u fana te'efuta ta'a 'ani fa'ananauga suri nau.

Tofuna na gani no'ona,

ta'a te'efou, nga ta'a ba'ita ma nga ta'a
sisika,
tagila su'a agu.

¹² Mai nau taku 'olafanataa na abulongaa
no'ona aga 'ame le'a,
mai nau taku mabolosia nga kutanga
lo'oo aga." ✧

¹³ Aia, alata God 'e fata suria nga
fataarunga'inga fooru lo'oori, ngaia 'e
faate'enia nga fataarunga'inga 'i na'o ngaia
'ola 'ua no'o. Ma tagoru su'aai lauta te'efuta
'ola 'ua no'o mai, ngaia te'e lafo no'o, ma 'e
sia le'a la'u.

9

Nga fo'anga 'i wado ma 'i langi

¹ 'Ubulana fataarunga'inga mai na'o,
God ngaia 'e kwatea tagi lo'oo fana fo'anga,
maka iiria faga 'agila launge'enia la'u nga
Babala Abu fana ta'a 'agila fo'asia ai. ² Gila
launge'enia nga Babala Abu lo'oori 'ania
nga ruu. Ma Babala no'ona 'e to'o na rua
tofi 'ifi. Tofi 'ifi eteeta gila fa'alataa 'ania
gule'e lefu 'e abu. Ma gila ka arua nga
uunu no'ona, fe'enia nga lafa, ma nga beret
'e abu 'e nana'i 'i fofona. ³ Ma gila ka
tafile'enia la'u mola nga ruu 'i laloana nga
rua tofi 'ifi no'ona. Aia, ma nga ruana
tofi 'ifi gila fa'alataa 'ania gule'e lefu 'e abu
'e iiki. ⁴ Ma 'ubulana tofi 'ifi lo'oori, gila
arua no'o nga uumu fana tabonga na gila
launge'enia 'ania gol. Ma uumu lo'oori gila
do'ofia nga 'ai si'inilai 'e le'a fofona. Lo'oo
la'u mola gila arua nga kesi ba'ita na gila
ruufafia 'ania gol. Nga kesi ba'ita lo'oori
ngaia 'e faate'enia nga fataarunga'inga na
God. Ma 'i 'ubulana kesi ba'ita lo'oori, gila
ka arua nga fou lafata'i na gila launge'enia
'ania gol, ma 'i 'ubulai gila ka arua nga
fangalaa na gila fa'alataa 'ania mana. Ma
'i 'ubulana nga kesi ba'ita lo'oori la'u mola,
gila ka arua nga fe'e kuba'u ala Eron ne'e
bila'o, ma nga rua foulafata'i na God 'e giria
nga Tagi ala Moses ai. ⁵ Nga kesi ba'ita
lo'oori gila arua rua nunu'i enselo 'i fofona
na gala to'o na 'aba'aba 'e 'ola. Ma 'ola lo'oo
ngaia nga maetooto'o fana faate'enilana
na God 'e nana'i no'ona. Nga 'aba'aba na
enselo lo'oori 'e 'ulasi 'i fofona nga lefu na

God 'e lafua no'o rianga na ta'a ai. Tafe'ua
ma nau ku 'ame kwairii mousia suria nga
'ola lo'oori na alata lo'oo.

⁶ Nga alata gila sasaria 'ola lo'oo te'efou,
nga fataabu gila ru'u 'ubulana tofi 'ifi
eteeta gani mai gani fana agelana nga
taunga'inga aaga. ⁷ Aia, nga ruana tofi 'ifi
na gila fa'alataa 'ania gule'e lefu 'e abu 'e
iiki, te'e wane momola na ngaia te'e ru'u
ai ma ngaia nga alafa ni suuabunga, ma
ngaia 'e ru'u mola ai na te'e alata momola
'ubulana nga farisi. Ma alata ngaia 'e ru'u
'i 'ubulai, ngaia 'e ngaria nga 'abu fana
tabonga 'ania fana nga rianga aana, ma
nga rianga na ta'a ngaa'i la'u mola na gila
agea na alata gila bobolosia 'ua. ⁸ Ni 'ola
lo'oori, nga Anoe 'ola Abu 'e faate'enia
faga na gila sia ru'u mola 'ua 'i 'ubulana
nga gule'e lefu 'e abu iiki na alata nga
Babala Abu 'e nana'i 'ua. ⁹ Ma 'ola lo'oori
te'e fa'ananaua adauru 'ania nga 'ola na
alata lo'oo. Ngaia 'e faate'enia adauru na
nga kwatelana kwakwatenga fe'enia nga
tabonga lo'oo ngaia 'ame fa'akwaria man-
atalana ta'a. ¹⁰ Du'ana tagi lo'oori 'e ala-
fuu mola suria gule'e 'ola na labe'ewane
'ilaka'u fangalaa, ma go'unga, ma nga
fa'akwarilana labe'ewane. Ma nga tagi
lo'oori ngaia 'e taringa'i leleka maka nigi
na alata God 'ani lamadu'aa 'ania nga 'ola
fooru.

¹¹ Ma la Kraes 'e nigi mai fana ngaia 'ani
alafa ni suuabunga fafia ni 'ola le'a na ngai
lo'oo. Nga Babala Abu lo'oo na ngaia 'e
taunga'i ai ngai langi, ngaia 'e le'a 'e iiki
maka ba'ita riufia nga Babala Abu lo'oo
'i wado. Te'efuta wane 'ame launge'enia
nga Babala Abu lo'oori, ma nga Babala
Abu lo'oori ngaia 'ame nana'i fofona fanua
lo'oo 'i wado. ¹² Ma la Jisas Kraes 'e ru'u
mola ai na te'e alata momola 'i 'ubulana
gule'e lefu 'e abu iiki lo'oo ne'e nana'i mai
'i langi, ma ngaia 'ame ru'u la'u ai 'i buri.
Ma nga alata ngaia 'e ru'u ai, ngaia 'ame
ngaria mai nga 'abuna nanigot fe'enia bu-
ruka fana nga tabonga. Tafe'ua ma ngaia
'e ru'u mola 'ania kwatelana nga 'abuna 'i
talana fana tabonga, ma ngai lo'oo ngaia 'e
agea 'e talawada'u fadauru fana to'orunga
na mooringa firi lo'oo.

¹³ Tofuna nga 'ola lo'oo nga tagi lo'oo 'e kwaifa'ananau 'ania, lauta te'efuta wane ngaia 'ame kwari 'i maana God, ma nga fataabu te'e fa'akwaria 'ania ta'umilana 'ania 'abuna nanigot, ma buruka, ma nga makola na eele na gila do'ofia 'ania nga dale'e buruka no'ona. ¹⁴ Aia, ma lauta ngaia 'e wada'u mola fana te'efuta wane 'ani fa'akwaria mola 'ania 'abuna buruka fe'enia nanigot lo'oo, 'ilo'oo ngaia te'e ba'ita iiki la'u lauta ngaia 'e fa'akwari 'ania 'abuna la Jisas Kraes. Ma 'ania nga kwai-booninga na Anoe 'ola Abu ne'e nana'i firi, la Jisas Kraes 'e tabo 'ania nonina 'i talana fana God, ma ngaia 'ame to'o la'u na te'efuta rianga. Ma suria nga 'abuna, ngaia 'e fa'akwaria manata ladauru te'efou, fana 'aguru taunga'i fana God ne'e momoori kwala'imori. Ma dauru goru sia agea la'u te'efuta 'ola ne'e talai 'adauru fana maenga.

¹⁵ Ma tofuna ngaia 'e 'ilo'oo, la Jisas Kraes na wane ba'ita fasia fataarunga'inga fooru, fana nga ta'a na God 'e firiga, tagila ngaria nga mooringa firi lo'oo God 'e fataarunga'i fai. Ngaia 'e lau tofuna nga maenga ala Jisas Kraes. Ma tofuna nga maenga ala Jisas Kraes, God te'e lafua no'o rianga na ta'a na gila agea na alata nga fataarunga'inga 'ua ngaia 'e ba'ita 'ua fafiga.

¹⁶ Aia, moru manata madi suria nga wane na ngaia 'e momoori maka giria te'e 'ola ne'e faate'enia ni dai na te'e ngaria nga dari 'olanga lo'oo aana alata ngaia 'e mae. Ma ngaia 'ola ba'ita fana ta'a 'agila faate'enia kwala'imori ai na 'i ngaia 'e mae no'o, sui ma nga wane na ngaia 'e alafuu suria 'i 'ubulana nga girigiringa lo'oori te'e bi'i ngaria nga dari 'olanga lo'oori. ¹⁷ Ma lauta wane laka'u 'e giria nga 'ola lo'oori 'e momoori 'ua, nga 'ola laka'u ngaia 'e giria, ngaia 'ato 'ani lau. Ma lauta ngaia 'e mae no'o, nga 'ola lo'oo ngaia 'e giria te'e bi'i lau.

¹⁸ 'Ino'ona la'u mola, alata gila ta'umia nga 'abu na 'ola 'e to'o na fai 'a'ae fana tabonga, ngaia 'e fa'ato'oa nga fataarunga'inga eteeta laka'u na God. ¹⁹ Ngai lo'oo, la Moses 'e kwaifa'ananau fana ta'a 'i na'o suria 'ola te'efou na Tagi ngaia 'e iiria. Sui mai ngaia ka gaua lalana 'ai na gila fa'alata 'ania hisap fe'enia ifuna sifisifi

na gila launge'enia 'ani meku, ma ngaia ka fa'awasiua 'ania 'abu na nanigot ma buruka na gila dolaa 'ania ka'o. Ma ngaia ka ta'umia nga buka na gila giria 'ania tagi lo'oori, ma ka ta'umia la'u mola 'ania nga ta'a. ²⁰ Ma la Moses ka alafuu 'ilo'oo, "Nga 'abu lo'oori, ngaia 'e fa'ategela nga fataarunga'inga na God ngaia 'e iiria fana 'amoru lo'o suria." ²¹ Ngaia 'e 'ilo'oo la'u mola la Moses 'e ta'umia nga Babala Abu na gila launge'enia 'ania nga ruu, ma ka ta'umia la'u mola nga 'ola lo'oo te'efou 'i 'ubulai fana nga fo'asilana God. ²² Ma ka 'ilo'oo la'u mola, nga tagi lo'oo 'e iiria na gila ta'umia ni 'ola 'e aula 'ania 'abu fana fa'akwarilai. Ma lauta gila 'ame kwa'ia te'efuta 'ola momoori ma 'abuna ka afe fana tabonga, ngaia 'e 'ato no'o God 'ani 'olafanataa na nga rianga na ta'a.

Tabonga ala Jisas Kraes ne'e lafua rianga lo'oo

²³ Ma ni 'ola fana fo'asilana God lo'oo 'i wado, gila 'ilaka'u mola nununa 'ola kwala'imori mai langi, ngaia na ta'a gila fa'akwariga 'ania 'abu lo'oo. Ni 'ola lo'oo tagila kwari mola lauta fataabu 'e fa'akwaria mola 'ania 'abu. Tafe'ua ma nga 'ola kwala'imori mai 'i langi, na nga tabonga ne'e le'a maka riufia tabonga te'efou, ngaia ne'e fa'akwariga. ²⁴ Tofuna alata la Jisas Kraes 'e kwatea nga tabonga aana fana God, ngaia 'ame ru'u 'ubulana Babala Abu lo'oo 'i wado na wane gila launge'enia, 'ilaka'u mola nga Babala Abu kwala'imori 'i langi. Ngaia 'e ori fani langi, ma 'i no'ona ngaia 'e nana'i fe'enia God fana booni ladauru.

²⁵ Mai suria ni farisi 'e aula, nga alafa ni suuabunga na ta'a 'i Jiu, ngaia 'e ru'u 'ubulana gule'e lefu 'e abu 'e iiki lo'oo 'i wado fana kwatelana tabonga na 'abuna 'ola momoori fai 'a'ae ngai ai. Tafe'ua ma la Jisas Kraes ngaia 'ame ru'u na alata aula fana kwatelana nga tabonga 'ania 'i ngaia 'i talana. ²⁶ Tofuna lauta ngaia 'e 'ilo'oo, 'ita mai na etalana launge'enilana nga fanua lo'oo 'i wado, ngaia te'e nonifii furifuri. 'Amoe! Tafe'ua ma na alata 'ita'i lo'oo, ngaia 'e leka mai na te'e alata momola fana ngaia 'ani lafua rianga lo'oo 'ania nga

kwatelana tabonga na nonina 'i talana. Ma ngaia 'ame agea la'u 'ola lo'oo 'i buri.

²⁷ Aia, ma nga ta'a fofona fanua lo'oo 'i wado, tagila mae na te'e alata momola, sui ma God te'e sufaga la'u 'i buri. ²⁸ Ma ngaia 'e 'ilo'oo la'u mola, la Jisas Kraes 'e mae na te'e alata momola fana lafulana nga rianga na ta'a te'efou. Ma ngaia te'e ori la'u mai 'i wado, 'amoe la'u fana lafulana rianga na ta'a, ma ngaia te'e ori mai fana fa'amoorilana nga ta'a na gila mamania.

10

¹ Nga Tagi na la Moses 'e kwatea, 'ola nga nununa 'ola kwala'imori ne'e le'a maka ba'ita na la Jisas 'e agea fadauru. Nga Tagi lo'oo 'e iiria 'agila kwate furifuri na nga tabonga na ni farisi te'efou. Ma dauru goru su'aai nga tagi lo'oori, 'e 'ato no'o 'ani fa'aodoa nga ta'a na gila fo'asia God. ² Lauta nga tabonga lo'oori te'e fa'akwaria no'o nga ta'a na gila fa'aba'itaa God, ngaia 'ame to'omia la'u fana kwatelana te'efuta tabonga la'u, tofunu gila su'aai na God te'e 'olafanataa no'o na rianga aaga te'efou, ma gila sia kwaimanadai la'u tofunu rianga aaga. ³⁻⁴ Tafe'ua ma 'abuna nanigot fe'enia buruka 'e 'ato no'o 'ani lafua rianga fa'asia ta'a. Nga tabonga ngaia 'e agea ta'a 'agila madafia mola rianga aaga suria ni farisi lo'oo te'efou.

⁵ Ngaia lo'oo na alata la Jisas Kraes gagalani 'ani ori mai fofona fanua lo'oo 'i wado, ngaia 'e alafuu fana God maka 'ilo'oo,

“Te'efuta tabonga na 'ola momoori fai 'a'ae ngai ai 'i'oo 'ame siria no'o, tafe'ua ma 'i'oo kwatea nga labe'ewane fagu fana 'aku kwatea fana nga tabonga.

⁶ T'oo sia aile'a mola fe'enia nga tabonga 'ania nga 'ola momoori fai 'a'ae ngai ai na gila do'ofia ma nga 'abuna 'ola fai 'a'ae ngai ai fana nga lafulana rianga.”

⁷ Sui ma, nau ku iiria, 'God, nau ku nigi no'o fana 'aku agea 'olataa na 'i'oo siria, 'ilaka'u gila giri no'o suri nau 'i 'ubulana Girigiringa Abu.' ”*
 * 10:7 Sam 40:6-8 * 10:16 Jeremaea 31:33

⁸ Aia, la Jisas ka iiria na God 'ame siria mola nga kwakwatenga lo'oo ma nga tabonga na gila do'ofia ma nga 'abuna 'ola momoori fai 'a'ae ngai ai lo'oo fana nga lafulana rianga. Ma ngaia 'ame aile'a fe'enia ni 'ola lo'oori. Ma ngaia ka fata 'ilo'oo, gwa'a nga Tagi ala Moses 'e fata suria tabonga lo'oori. ⁹ Ma ngaia 'e alafuu la'u 'ilo'oo fana God, “Nau ku nigi no'o fana 'aku agea 'olataa na 'i'oo siria.” Ma suria nga alafuunga lo'oori, goru su'aai God 'e lafua no'o tabonga na nga Tagi, ma ka lamadu'aa no'o 'ania nga tabonga 'ania la Jisas Kraes. ¹⁰ Ma tofunu la Jisas Kraes ngaia 'e agea suria nga kwaisiriinga na God, God ka lafua no'o rianga adauru, ma ka fa'akwaria dauru no'o. Ngaia 'e 'ino'ona, suria tabonga ala Jisas Kraes 'ania nonina 'i talana na te'e alata momola, ma ka 'ame tabo no'o 'ania nonina na ruana alata.

¹¹ Ma nga fataabu 'i Jiu gila ru'u 'i 'ubulana 'Ifi Abu na God gani mai gani, ma gila ka agea nga taunga'inga aaga fana tabonga na alata 'e aula. Tafe'ua ma nga tabonga lo'oori, 'ame to'omia mola fana lafulana nga rianga na ta'a. ¹² Ma la Jisas Kraes, ngaia 'e kwatea tabonga aana na te'e alata momola fana lafulana nga rianga lo'oo. Ma ngaia 'ame bo'obo'o fana 'ani kwatea la'u te'efuta tabonga na ta alata ngaa'i la'u. Ma nga alata ngaia 'e kwatea tabonga aana 'e sui, ngaia ka nana'i 'i gula le'a na God, suria nga taunga'inga aana fana nga tabonga 'e sui no'o. ¹³ Ma la Jisas Kraes 'e nana'i mola no'ona, ma ngaia ka mamania alata na God te'e talariufia nga maarimae aana. ¹⁴ Aia, suria te'e tabonga momola lo'oori, ngaia 'e lafua no'o rianga na ta'a, ma ngaia 'e fa'aodoa no'o nga ta'a na God furifuri.

¹⁵ Ma nga Anoe 'ola Abu ngaia 'e fata la'u suria nga 'ola na nga Alafa 'e iiria maka 'ilo'oo,

¹⁶ “Na ni gani na te'e nigi mai, nau taku arua nga fataarunga'inga fooru faga fana fa'amoorilaga 'ilo'oo:

Nau taku arua nga tagi agu 'i 'ubulana manatalaga,

mai nau taku giria 'ubulana mangoga.”✠

17 Ma nga Anoe 'ola Abu ka fata la'u mola 'ilo'oo,

“Nga kutanga aaga ma nga abulongaa 'ame le'a lo'oo aaga,

nau taku 'olafanataa ai,

mai nau ku sia madafia la'u.”✠

18 Aia, alata God 'ani 'olafanataa no'o na rianga, ngaia 'e 'ame to'omia fana nga kwalatelana la'u te'efuta tabonga fana lafulana rianga lo'oo.

Dau tegela na fito'onga adauru ala God

19 Ta'a ni kwaimaanga agu, tofunu nga maenga ala Jisas, dauru goru sia ma'u mola fana 'agoru ru'u 'ubulana gule'e Lefu 'e Abu 'e Iiki. 20 Tofuna la Jisas ngaia 'e launge'enia nga tala fooru fadauru fana mooringa. Ngai lo'oo dauru su'asuria 'agoru leka no'o 'i burina nga ruu laka'u fana 'agoru ru'u 'ubulana nga Lefu 'e Abu 'e Iiki no'o tofunu nga tabonga na nga labena.

21 Goru to'o no'o na te'e alafa ni suuabunga le'a ne'e aga suria 'ifi na God 'i langi. 22 Ma tofunu ni 'ola lo'oori, tagoru nigi te'ana God fe'enia nga manatanga ne'e kwala'imori, ma nga tagoto'onga ne'e tegela. Ngaia 'e agea 'agoru kwari fadauru goru sia noniria la'u, ma ngaia ka agea labedauru la'u 'ani kwari 'ania nga ka'o le'ale'a. 23 Tagoru dau tegela na fito'onga fana ni 'ola laka'u God 'e fataarunga'i 'ania fadauru, suria goru su'aai ngaia te'e fa'ato'oa nga fatalana. 24 Ma goru ka manata suria nga kwaisiriinga dauru kwairiu, fana 'agoru kwaibooni adauru kwairiu, ma tagoru faate'enia nga kwaimaanga faga kwairiu 'ania 'ola le'a lo'oo na goru agea. 25 Aia, ma dauru goru sia to'oru mola fa'asia nga oguogunga fe'enia fo'asilana God, 'ilaka'u tani ta'a ngaa'i na gila agea. Tafe'ua ma tagoru ogu fana 'agoru booni 'adauru kwairiu, suria goru su'aai nga gani na orilana mai nga Alafa la Jisas ngaia 'e gagalangi no'o.

26 Lauta goru su'a no'o na nga kwaifa'ananaunga kwala'imori lo'oo, ma lauta goru ori'aea mola agelana 'ola 'e ria lo'oo, 'ino'ona ma te'efuta tabonga 'amoe

no'o fana lafulana rianga lo'oo adauru.

27 Ma lauta te'efuta wane 'e agea 'ilo'oo, ngaia te'e ma'u suria ngaia 'e mamania no'o nga kwaisufaingaa ba'ita, ma nga eele 'ago'ago na God te'e nulafia 'ania ni dai na gila tata'e suaria. 28 Na alata laka'u 'e sui, ni dai na 'e abulo'o na nga tagi ala Moses, ma lauta ta rua wane 'amoe ma ta oru wane gila kwairii 'ania kutanga na wane lo'oori, tagila kwa'ia no'o. 29 Ma lauta 'e 'ilo'oo fana Tagi ala Moses, nga kwa'ikwa'inga ne'e ba'ita maka iiki fana ni dai ne'e ma'asini te'enia nga Wela na God. Tofuna nga falafala na wane 'ilo'oo ngaia 'e faate'enia na ngaia 'e madafia iiria nga maenga ala Jisas Kraes ngaia 'ame ba'ita mola, ma ngaia 'e madafia iiria nga fataarunga'inga fooru ne'e to'omia 'ani fa'akwaria, ngaia 'ame ba'ita la'u mola. Aia, nga wane 'ilo'oo ngaia fata ngadaa nga Anoe 'ola Abu ne'e laeta'afia. 30 Tofuna goru su'aai God laka'u 'e fata 'ilo'oo,

“Nau taku du'ua,

ma nau taku kwatea kwaisufaingaa fana ta'a, tofunu nga abulongaa aga 'ame le'a.”

Ma nga Girigiringa Abu 'e fata la'u mola 'ilo'oo,

“Nga Alafa te'e sufaa nga ta'a aana.”

31 Lauta nga God momoori na ngaia 'e dau fafia nga wane fana sufalana, nga wane no'ona te'e ma'u 'e ba'ita.

32 Ma tamoru manata to'ona alata 'e 'ato aula laka'u moru ru'u 'i 'ubulai, alata eteeta moru to'o na lalanga lo'oo ala Kraes. Tafe'ua moru ula ngasi no'o 'ubulana irito'onga na moru riu 'ubulai. 33 Gila ka fata ngada 'amooru ma gila ka malate'ote'o amooru 'i maana ta'a 'e aula. Ma tani alata ngaa'i, moru ka 'uri fana ladonga fe'enia nga ta'a na gila nonifii suria tagoto'onga aaga. 34 Aia, ma alata gila arua ta'a na gila tagoto'o 'ubulana 'ifi na lokafo, moru kwaimanadai faga, ma moru ka booniga. Ma moru aile'a mola na alata ta'a gila lafua nga dari'olanga amooru te'efou, suria moru su'aai mooru moru to'o na ni 'ola 'e le'a iiki ne'e nana'i firi 'i langi. 35 Tofuna ni 'ola lo'oo, moru sia ma'u mola. Ma lauta moru tagoto'o tegela'a na God, tamoru ngaria nga foforinga aana famooru ne'e

le'a 'e iiki. ³⁶ Moru to'o na nonimaabenga, fana 'amoru agea nga kwaisiriinga na God, ma 'amoru ngaria no'o 'ola na ngaia 'e fataarunga'i 'ania famooru. ³⁷ Du'ana nga Girigiringa Abu laka'u 'e fata 'ilo'oo, “Gagalangi no'o fana 'i ngaia 'ani ori mai, ma ngaia 'ame lalau no'o.

³⁸ Ma nga ta'a agu na gila odo, tagila tagoto'o ma tagila moori. Tafe'ua ma lauta ni dai na ngaia 'e ori fa'aburi, nau ku sia aile'a mola fe'eniga.” ✧

³⁹ Tafe'ua ma dauru goru 'ame 'ilaka'u nga ta'a na gila ngaria kwa'ikwa'inga suria gila leka lalau 'ilo'oo. Dauru goru tagoto'o na God, ma ngaia ne'e fa'amooria dauru.

11

Goru fito'o na God te'e agea fa-taarunga'inga aana

¹ Alata goru fito'o, dauru goru su'aai na tagoru ngaria 'ola le'a na goru mamania fa'asia God, gwa'a goru 'ame agasia 'ua. ² Aia, ma nga ta'a 'ua mai na'o, God 'e alafafiga suria nga fito'onga aaga ana.

³ Tofuna nga fito'onga adauru, goru su'aai God ngaia 'e launge'enia ni 'ola te'efou 'ania alafuunga aana. Ni 'ola te'efou na goru agasia, gila 'ita mai fa'asia nga 'ola na dauru goru 'ame agasia.

⁴ La Ebol laka'u 'e fito'o ala God, ma ngaia ka kwatea nga tabonga aana fana God ne'e le'a maka riufia nga tabonga lo'oo la Kein 'e kwatea. Ma suria nga fito'onga ala Ebol, God 'e iiria ngaia 'e odo, suria God 'e alafafia nga kwakwatenga aana. Suria la Ebol 'e fito'o na God, nga 'ola lo'oo ngaia 'e agea 'e fa'ananau adauru, tafe'ua gwa'a ngaia 'e mae no'o.

⁵ La Enok 'e fito'o ala God, ma ngaia 'ame mae, suria God 'e ngaria fana 'i langi, ma te'efuta wane lo'oo 'i wado 'ame agasia la'u la Enok. Ma nga Girigiringa Abu 'e iiria God ngaia 'e aile'a ba'ita fe'enia la Enok sui ma God ka ngaria no'o fani langi. ⁶ Lautu te'efuta wane ngaia 'ame fito'o na God, 'ato iiki fana God 'ani aile'a fe'enia. Tofuna ni dai ne'e leka mai te'ana God, ngaia 'ani

fito'o na God ngaia 'e nana'i ma ka nana-mate'enia nga ta'a na gila leka mai te'ana.

⁷ La Noa 'e fito'o na God, ma ngaia ka lo'o suria nga fa'abasunga na God suria nga afe na te'e nigi mai. Ngaia 'e tagoto'o, gwa'a ngaia 'ame agasia 'ua nga afe lo'oori. Ngaia 'e lo'o suria God, ma ka launge'enia nga faka ba'ita. Ma alata nga ka'o ba'ita 'e fongu fafia nga fanua lo'oo 'i wado, ngaia fe'enia nga ru'uru'ua aana gila ka moori. Ma alata ngaia 'e agea 'ola lo'oo, ngaia 'e faate'enia na ta'a ngaa'i gila ria ma gila ka to'omia fana ngarilana nga kwa'ikwa'inga na God. Ma God ka iiria ala Noa ngaia 'e odo suria nga fito'onga aana.

⁸ Ma la Ebrahim 'e fito'o na God, ma ngaia ka lo'o suria nga fatalana. God 'e soea ngaia 'ani leka fa'asia ma'e fanua aana fana nga gule'e lefu matari la'u na lefu na God 'e fataarunga'i ai fana 'ani kwatea fana. Ngaia lo'oo la Ebrahim 'e 'akwasia fanua aana, gwa'a ngaia 'ame su'a 'ua 'i fai na ngaia te'e leka fai. ⁹ Ma alata ngaia 'e nigi na gule'e lefu na God 'e fataarunga'i fai, ngaia 'e nana'i ai 'ilaka'u nga wane kwaitaa na gule'e lefu no'ona, ma ngaia ka nana'i mola 'ubulana babala. Ngaia 'e 'ino'ona la'u mola na wela aana la Aesak, ma koko'o aana la Jakob na God ngaia 'e kwatea la'u mola te'e fataarunga'inga lo'oo la'u mola faga. ¹⁰ La Ebrahim 'e to'oru 'ino'ona, tofuna ngaia 'e kwaimamani fana fanua le'a na God 'e launge'enia 'i langi ne'e nana'i firi ma ngaia 'e sia sui la'u.

¹¹ Ma tofuna nga fito'onga, la Ebrahim 'e to'omia fana ngaia 'ani to'o na wela, gwa'a ngaia 'e koko'o, ma nga noni aana ni Sera 'e 'aiwane la'u mola. Ma gala ka to'o na wela, suria gala fito'o na God te'e fa'ato'oa nga fa-taarunga'inga aana. ¹² Gwa'a la Ebrahim 'e koko'o maka galangi 'ani mae no'o, ngaia 'e to'o na ta'a 'e auaula iiki 'i orioritana. Gila aula maka 'ilaka'u nga buruburu 'ubulana lalo, ma nga oone 'i suria asi na gila 'ame to'omia idumilaga.

¹³ Aia, nga ta'a lo'oori gila fito'o na God, ma gila ka mae sui ma gila ka bi'i ngaria 'ola lo'oo te'efou na God ngaia 'e fataarunga'i ai faga. Ma gila ka manata

suria nga 'ola na God ngaia 'e fataarunga'i 'ania, ma gila ka su'aai tagila ngaria na alata matari. Ma gila ka iiria la'u mola nga fanua na gila to'oru ai, nga fanua aaga 'amoe suria nga fanua kwala'imori aaga na ngai mai 'i langi. ¹⁴ Aia, ma nga ta'a na gila fata 'ilo'oo, gila faate'enia na gila mamania nga fanua kwala'imori aaga. ¹⁵ La Ebrahim ma nga ta'a lo'oori la'u mola gila 'ame manata mola fana nga fanua aaga laka'u gila leka fa'asia. Ma lauta ngaia 'e 'ino'ona, ngaia 'e to'omia mola faga fana oringa 'i no'ona. ¹⁶ Tafe'ua ma, gila ka kwailo fana nga fanua le'a riufia nga fanua laka'u gila 'akwasia, ma fanua no'ona ngai langi. Tofuna nga 'ola lo'oori, God te'e aile'a na alata gila iiria ana 'ania God aaga, suria ngaia 'e sasaria no'o nga fanua faga fana to'orunga mai 'i langi.

¹⁷⁻¹⁸ Goru su'aai God ngaia 'e fataarunga'i fana la Ebrahim, suria nga wela aana la Aesak nga orioritana ngaia te'e aula iiki. Ma nga alata God 'ani irito'ona nga fito'onga ala Ebrahim, ngaia 'e iiria fana 'ani kwa'ia la Aesak fana tabonga fana. Ma nga fito'onga ala Ebrahim 'e tegela fofona nga fataarunga'inga na God fana, ma ngaia ka sasari fana kwa'ilana wela mouta'i aana la Aesak fana ngaia 'ani tabo 'ania. ¹⁹ La Ebrahim 'e agea 'ola lo'oo tofuna ngaia 'e madafia lauta la Aesak 'e mae, God 'e su'asuria te'e tata'ea mola fa'asia maenga. Ma ngaia 'e 'ilaka'u God 'e ta'ea la Aesak fa'asia maenga.

²⁰ La Aesak la'u mola, tofuna nga fito'onga aana na God, ngaia 'e nanamate'enia nga rua wela aana la Jakob fe'enia la Esau, ma ka kwairii 'ania 'olataa na te'e nigai mai faga'a.

²¹ Ma la Jakob la'u mola, alata ngaia 'e galangi 'ani mae no'o, ngaia 'e nanamate'enia ni wela wane ala Josef suria nga fito'onga aana. Ma ngaia ka urunga na fe'e kuba'u aana, ma ka fo'asia God.

²² Ma la Josef la'u mola, suria nga fito'onga aana, na alata ngaia 'e nana'i no'o fana nga maenga ana, ngaia 'e fata maka iiria na ta'a Israel tagila leka fa'asia fanua 'i Ijip. Ma ngaia ka iiria la'u mola na alata

no'ona, alata 'agila leka, tagila ngaria la'u mola nga susurina fe'eniga.

²³ Aia, nga mama'a ala Moses la'u mola fe'enia tete'e aana, gala fito'o na God. Gwa'a nga kiingi 'i Ijip 'e fata tegela tagila kwa'ia wela wane sisita 'i Jiu te'efou, gala 'ame ma'u mola. Ma alata la Moses 'e futa, gala ka na'agonia suria oru singari, tofuna nga wela lo'oori 'e aga 'e le'a 'e iiki.

²⁴ La Moses ngaia 'e fito'o na God la'u mola. Ma alata ngaia 'e ba'ita mai, ngaia 'e ma'asiri fana 'agila iiria ngaia nga wela geni lari'i ana kiingi ne'e langonia. ²⁵ Ma la Moses 'e siria mola nonifiinga fe'enia nga ta'a na God, tofuna ngaia 'e le'a 'e riufia nga to'orunga na rianga ne'e kwatea mola aile'anga fana te'e alata ko'oko'osu. ²⁶ Ma ngaia ka manata iiria ngaia 'e le'a fana nonifiinga tofuna nga fito'onga aana na nga Kraes na God te'e kwatea mai. Ma ngaia 'ame manata suria nga dari 'olanga ba'ita na ngaia 'e ngaria 'i Ijip. Tofuna ngaia 'e mamania no'o 'ola le'a lo'oo na God te'e kwatea fana na alata ngai 'ua mai.

²⁷ Ma tofuna nga fito'onga ala Moses, ngaia 'e leka fa'asia 'i Ijip. Ma ngaia 'ame ma'unge'enia mola nga ogarianga na nga kiingi 'i Ijip. Ma ngaia 'e akiaki'a fana ulanga tegela tofuna ngaia 'e agasia God na te'efuta wane 'ame to'omia fana agasilana. ²⁸ Ma tofuna nga fito'onga ala Moses, ngaia 'e iiria fana ta'a 'i Israel 'agila leka suria nga fafangalaa na Tala Riunga, ma gila ka 'usua nga sinamaa na 'ifi aga 'ania 'abuna dale'e sifisifi, fana nga enselo na God 'e kwatea mai ngaia 'e sia kwa'ia mola nga wela wane na'ona'o aaga, ma ka talariu fa'asia nga 'ifi aaga.

²⁹ Ma tofuna nga fito'onga na ta'a 'i Israel, ngaia 'e agea 'e talawada'u faga fana 'agila leka 'ubulana nga Asi Mekumeku laka'u 'ilaka'u gila leka fofona nga wado langalanga. Ma alata nga ta'a ni fununga 'i Ijip gila tariga mai, gila ka go'u te'efou no'o tofuna God ngaia 'e agea nga asi 'e fonu fafiga.

³⁰ Aia, ta'a 'i Israel gila fito'o na God. Ma nga alata gila nigai na fanua 'i Jeriko, gila ka riu suria nga fe'e labu lo'oori suria fiu maa'e gani, sui ma fe'e labu laka'u 'i Jeriko

ka 'esia no'o 'i wado. ³¹ Ma te'e noni 'e kwalakwala'a ne'e nana'i 'ubulana fanua lo'oo 'i Jeriko, nga latana ni Rahab, ngaia noni 'e fito'o na God. Tofuna na alata rua wane na la Josua 'e ale 'agaa'a mai, gala 'airiamaama fana agasilana tegelangaa na fanua lo'oori, ni Rahab 'e booni 'agaa'a. Ma gila 'ame kwa'ia ni Rahab, na alata ta'a 'i Israel gila kwa'ia ta'a te'efou na gila 'ame lo'o suria God.

³² Ma 'aku mamalo madi lo'oo na nga alafuunga lo'oo, suria nau ku 'ame to'o no'o na alata fana alafuunga la'u suria nga fito'onga na ta'a 'ilaka'u la Gideon, la Barak, la Samson, la Jefta, la Defete, la Samuel, ma nga tale'e profet te'efou. ³³ Tofuna gila fito'o na God, ma tani wane aaga gila funu, gila ka talariufia ta'a 'e aula na fununga na fanua ba'ita lo'oo. Ma tani wane aaga gila agea ni 'ola 'e odo, ma gila ka ngaria no'o 'olataa na God ngaia 'e fataarunga'i 'ania faga. Ma tani wane aaga, gila bokosia nga fokana laeon. ³⁴ Ma tani wane aaga la'u mola gila fito'o na God, gila kwa'ia nga eele 'ago'ago ba'ita. Ma tani ai aaga la'u mola, nga maarimae aaga gila 'ame to'omia fana kwa'ilaga. Tani ai aaga, tafe'ua gila ka waata'uta'u, God 'e fa'ategelaga la'u mola. Ma gila talariufia no'o marimae matari. ³⁵ Ma tani noni mai na'o, gila fito'o na God, ma nga ru'uru'ua aaga lo'oo gila mae, gila ka moori la'u mola.

Aia, ma tani ta'a ngaa'i la'u na gila tagoto'o na God mai na'o, ma nga maari-mae aaga 'e labusiga 'e iiki. Tafe'ua ma gila 'ame siria mola 'akwanga fa'asia non-ifiinga no'ona, tofuna gila su'a le'a ai na tagila tata'e fa'asia maenga fana mooringa kwala'imori. ³⁶ Tani ai aga, nga maarimae aaga gila fa'amaailaga ma gila ka labusiga. Ma tani ai aaga gila ka firi fafiga 'ania seni ma gila ka aruga 'ubulana 'ifi na lokafu. ³⁷ Tani wane aga la'u mola, gila 'uiga 'ania fou leleka ma gila ka mae no'o. Ma tani ta'a ngaa'i la'u gila folosiga 'ania rua gule 'ola. Ma tani ai aga gila ka kwa'iga 'ania naifi fana fununga, tofuna nga fito'onga aaga. Ma tani ai aga, gila ka ruu 'ania nga susungana sifisifi fe'enia nanigot, suria gila galafa 'e iiki no'o. Ma nga maari-mae aaga gila ka malate'ote'o aga ma gila

ka fa'anonifiiga. ³⁸ Ma nga ta'a fofona fanua lo'oo 'i wado gila 'ame to'omia no'o to'orunga kwairiu fe'eniga ta'a lo'oori gila odo. Ma tani ta'a aga, nga ta'a ngaa'i gila beloga no'o fa'asia nga 'ifi lalato'o aga, gila ka riu kwairiu mola 'ilaka'u nga ta'a gila 'ame to'o na te'efuta fanua. Gila ka nana'i 'i 'ubulana gule'e lefu langalanga, ma gouna nga busu, ma 'ubulana giru gwa'u, ma kiru 'ubulana wado.

³⁹ Aia, God 'e aile'a ba'ita fe'enia nga ta'a lo'oori, suria nga fito'onga aaga, ma gila 'ame ngaria 'ola te'efou na God ngaia 'e fataarunga'i 'ania faga, ⁴⁰ suria God 'e man-ata suria 'ola le'a lo'oo ngaia 'e nana'i 'ua mamania dauru. Ngaia 'e siria ta'a lo'oori 'agila nana'i mamania fana 'agoru lado la'u mola fe'eniga, na alata ngaia te'e kwatea nga 'ola le'a lo'oo na ngaia 'e fataarunga'i fai.

12

God nga Mama'a adauru

¹ Aia, nga ta'a na gila tagoto'o na God mai na'o, gila nana'i fe'enia dauru na alata lo'oo, ma gila ka aga aga fana 'olataa na goru agea. Ngaia lo'oo tagoru rugasia no'o 'ola lo'oo te'efou ne'e fa'agole 'adauru, ma nga rianga ne'e dau fafi 'adauru. Dauru furia 'agoru tegela fana 'agoru totola na to-tolangaa lo'oo na God 'e agea fadauru fana to-tolangaa ai. ² Ma alata goru totola 'ilo'oo, tagoru arua maa dauru ala Jisas, suria ngaia na 'aefungana nga fito'onga adauru ma nga wane ne'e agea fito'onga adauru 'ani ari'afu. Ngaia 'e 'uri maka mae no'o na 'ai folo. Ma ngaia 'ame manata suria nga mailanga na maenga lo'oo, tofuna ngaia 'e su'aai ngaia te'e to'o na aile'anga 'i buri. Ma nga alata lo'oo, ngaia 'e nana'i no'o 'i gula le'a na God, ³ Moru manata to'ona la Jisas ne'e ula ngasi mola na alata nga ta'a 'e ria gila ngadaa. Ngai lo'oo, moru sia aotala mola na fito'onga 'amooru. ⁴ Moru su'usu'u no'o fana funurilana falafala na rianga. Ma te'efuta wane amooru ngaia 'ame mae 'ua na funurilana rianga.

⁵ Ma moru sia mabolosia mola fana nga alafuunga ni kwaibooninga laka'u God 'e iiria famooru nga ru'uru'ua aana, laka'u 'e 'ilo'oo,

“Wela agu, 'i'oo sia ma'asini te'enia mola alata nga Alafa 'e iila famu. Ma alata ngaia 'ani fa'ananau'o, nga manatalamu 'e sia aotala mola. ⁶Tofuna nga Alafa 'e fa'aodoa ta'a na ngaia 'e kwaimaa faga. Ma ngaia ka kwatea kwa'ikwa'inga fana ta'a na gila nga ru'uru'ua kwala'imori aana.” ✧

⁷ Moru ula tegela, ma moru ka alamia God 'ani fa'aodoa mooru, tofuna 'ola lo'oori ngaia 'e faate'enia na God ngaia 'e abelo 'ania mooru, maka 'ilaka'u no'o nga mama'a na furifuri ngaia 'e fa'aodoa mooru. ⁸ God 'e su'asuria 'ani fa'aodoa wela aana te'efou. Ma lauta ngaia 'ame fa'aodo'o, ma 'i'oo nga wela kwala'imori aana 'amoe. ⁹ Na alata lo'oo mama'a adauru lo'oo fofona fanua lo'oo 'i wado, gila fa'aodoa dauru, ma tagoru iiri ba'ita aaga. Maka 'ilo'oo la'u mola, tagoru alamia nga Mama'a adauru 'i langi 'ani fa'aodoa dauru, fana 'agoru to'o na mooringa firi.

¹⁰ Aia, nga mama'a adauru fofona fanua lo'oo 'i wado, gila fa'aodo 'adauru fana te'e alata sisika mola suria nga falafala lo'oo gila madafia ngaia 'e le'a. Ma God 'e fa'aodo 'adauru fana ngaia 'ani booni 'adauru, ma ka fa'aodo 'adauru fana 'agoru nana'i le'a la'u mola 'ilaka'u 'i ngaia. ¹¹ Ma nga alata gila fa'aodo 'adauru, tagoru kwaimanadai suria ngaia 'e fa'anonifii 'adauru. Tafe'ua ma 'i burina fa'aodolana 'ola lo'oo, dauru tagoru to'o na aloalonga suria nga abulo adauru te'e odo.

Nga kwaifa'ananaunga fana boonilana ta'a na gila tagoto'o

¹² Ngai lo'oo, moru ula tegela, ma moru fa'ategelaa nga manata lamooru. ¹³ Ma moru leka suria nga falafala ne'e odo maka le'a, fana nga ta'a na fito'onga aga 'e waata'uta'u, gila sia abulo mola fana rianga ma tagila le'a.

¹⁴ Moru irito'ona fana to'orunga 'ania aloalonga fe'enia nga ta'a te'efou. Ma moru ka dau ngasi na nga abulongaa 'amooru ne'e odo. Lautu nga moori ladauru ngaia 'ame odo, ngaia 'e 'ato no'o 'agoru agasia nga Alafa. ¹⁵ Moru dau ngasi fana te'efuta

wane amooru 'e sia ma'asini te'enia mola nga kwailaeta'afiinga na God. Ma moru sia alamia mola te'efuta wane 'ani ngadaa nga tagoto'onga 'amooru, 'ilaka'u nga 'ai 'e to'o na nga lode'e 'ola 'ame le'a lo'oo ma ka ngadaa nga ta'a. ¹⁶ Moru aga aga le'a fana ni ta'a na gila agea agemaninga ma gila 'ame manata ba'ita mola na God 'ilaka'u la Esau. Tofuna ngaia 'e molo'u na te'e alata maka fa'afori mola 'ania nga dari'olanga na ngaia 'e te'e to'o ai suria ngaia nga wela na'ona'o. ¹⁷ Ma goru su'aai, 'i burina na ngaia 'e agea 'ola lo'oo, la Esau bi'i siria mama'a aana 'ani nanamate'enia. Tafe'ua ma mama'a aana 'e sia agea la'u, suria ngaia 'e 'ato no'o fana orite'enilana 'ola lo'oo ngaia 'e fa'afori te'efou no'o 'ani'i, tafe'ua ngaia 'e soea mama'a aana 'ania nga aaninga.

¹⁸ Nga tala fana nigingana te'ana God lo'oo goru leka 'i suria, ngaia 'ame 'ilaka'u nga tala lo'oo ta'a 'i Israel mai na'o gila leka 'i suria. Tofuna nga 'ola lo'oo gila nigi galangia, gila su'asuria 'agila agasia mola, ma gila ka su'asuria 'agila gema to'ona mola. Tofuna 'i no'ona na busu 'i Sanae na ngaia 'e nula 'ania eele, ma ka logologo'a 'i no'ona, ma nga iru ka iru tegela'a. ¹⁹ Ma gila ka longoa nga ringena bungu, ma nga ringena kwala 'e 'ola ba'ita na God. Ma nga alata ta'a no'ona gila longoa nga ringena ni 'ola no'ona, gila ka ma'u, ma gila ka iiria ana fana ngaia 'e sia alafuu la'u. ²⁰ Suria gila ma'asini te'enia nga tagi laka'u na God laka'u 'e fata 'ilo'oo, “Lauta te'efuta wane 'amoe ma 'ola momoori na fai 'a'ae ngai ai 'e gema to'ona nga busu lo'oo, tamoru 'uia fana ngaia 'ani mae.” ✧ ²¹ Ma suria 'ola lo'oo gila agasia na alata no'ona gila ma'u ba'ita, la Moses 'e iiria, “Nau ku ma'u ma kua lebelebe no'o.” ✧

²² Tafe'ua, ma goru nigi no'o na busu 'i Saeon, nga fanua na God ne'e momoori, nga fanua ba'ita 'i Jerusalem na ngai langi. Ngaia na lefu ne'e ogua mole'e enselo gila nana'i ai. ²³ Goru ogu mai fe'enia nga ni wela eteeta na God na gila aile'a ba'ita, na lataga God ngaia 'e giria mai 'i langi. Ma goru ka nigi no'o te'ana God

ne'e kwaisufai na ta'a te'efou. Ma goru ka niggi la'u mola te'ana nga nunu'i 'ola na ta'a na God 'e fa'aodoa no'o. ²⁴ Ma goru ka niggi te'ana la Jisas ne'e launge'enia nga fataarunga'inga fooru fadauru fe'enia God. Ma goru leka fana nga 'abuna na gila ta'umia dauru 'ania, na ngaia 'e kwatea 'olafanataanga fadauru. Ma ngaia 'e le'a maka riufia 'abuna la Ebol* ne'e soea mola marimaenga fe'enia wane ngaa'i.

²⁵ Moru lo'o na fatalana God. Suria nga ta'a laka'u gila ma'asini te'enia lo'onga na God na nga busu 'i Sanae, gila ngaria no'o nga kwa'ikwa'inga ba'ita. 'Ilo'oo la'u mola, lauta moru ma'asini te'enia nga wane ne'e alafuu mai fadauru fa'asia 'i langi, moru tamoru ngaria nga kwa'ikwa'inga la'u mola. ²⁶ 'E aburu no'o mai, nga fanua lo'oo 'i wado 'e 'asu suria nga fatalana God. Ma nga alata lo'oo, ngaia 'e fataarunga'i maka 'ilo'oo, "Te'e alata ngaa'i lau, nau taku 'asua nga fanua lo'oo 'i wado fe'enia 'i langi la'u mola."* ²⁷ Ma nga alafuunga lo'oori, 'te'e alata ngaa'i la'u' 'e faate'enia God te'e asua ni 'ola lo'oo ngaia 'e launge'enia, ma ngaia te'e lafuga te'efou. Sui ma ni 'ola na ngaia 'ame 'asu'asu, tagila nana'i no'o. ²⁸ Suria goru nana'i na fofounga ne'e nana'i firi, tagoru baatafea God, ma tagoru agea God 'ani malale'a 'ania fo'osilana ma faate'enilana fa'aba'italana. ²⁹ Suria God adauru, ngaia 'e 'ilaka'u nga eele ba'ita ne'e su'asuria 'ani nulafia ni 'ola te'efou.

13

Falafala ne'e agea God 'e malale'a

¹ Mooru nga fu'uwane ni futanga ala Kraes, tamoru kwaimaa kwairiu famooru furifuri. ² Moru sia mabolosia mola fana kwalolana nga ta'a kwaitaa. Suria tani wane ngaa'i gila kwaloa ta'a 'ubulana 'ifi aga, tafe'ua ma gila 'ame su'a mola ai na nga ta'a laka'u nga enselo. * ³ Aia, moru sia mabolosia la'u mola ta'a na gila nana'i 'ubulana 'ifi na lokafu. Moru 'abelo le'a 'aniga, 'ilaka'u moru nana'i fe'eniga 'ubulana nga 'ifi na lokafu. Ma tamoru

kwaibooni la'u mola na ta'a na gila to'o na 'ato'atolanga, 'ilaka'u na moru to'o la'u mola na 'ato'atolanga fe'eniga.

⁴ Ma ngaia 'e le'a famooru te'efou 'amoru fa'aba'itaa nana'i oguogunga na fuageninga. Moru nana'i kwala'imori fana kwaiimooru ma 'afe amooru. Suria God te'e kwatea kwa'ikwa'inga fana ni dai na gila agemani ma gila agemani kwaifafi.

⁵ Tamoru nana'i fa'asia sirilana bata 'e aula. Ma tamoru aile'a fe'enia 'olataa na moru to'o ai. Suria God laka'u 'e iiria, "Nau ku sia leka mola fa'asi 'amooru, ma nau ku sia ma'asini te'enia mooru mola." ⁶ Tofuna 'ola lo'oo, tagoru fata 'ilo'oo, "Nga Alafa no'o na wane ni kwaibooninga agu. Tofuna 'ola lo'oo, Nau ku sia ma'unge'enia mola te'efuta 'ola na wane ngaia te'e agea agu." *

⁷ Moru sia manata mabolosia la'u nga ta'a na'ona'o amooru na gila fa'ananaua moru 'ania fatalana God. Moru manata suria nga mooringa le'a no'ona aaga leleka ma gila ka mae. Ma tamoru leka suria nga fito'onga aaga.

⁸ La Jisas Kraes ngaia 'e nana'i ma 'e sia lamadu'aa mola. Ngaia 'e tooto'o mola naboni, ma tala'ina, ma nga alata na 'ame niggi 'ua mai. ⁹ Ma tamoru nana'i fa'asia tagoto'onga na kwaifa'ananaunga matari lo'oo na ngaia 'ame to'o. Kwailaeta'afiinga na God fadauru ne'e fa'ategelaa nga moori ladauru. Tafe'ua ma lo'onga suria nga tagi na fangalaa lo'oo, ngaia 'ame kwaibooni mola adauru.

¹⁰ Nga tabonga lo'oo ngai fofona nga uumu* lo'oo adauru, nga fataabu na gila taunga'i 'ubulana 'ifi abu lo'oo gila 'ame to'omia fana 'agila ngaria te'efuta fangalaa fa'asia.† ¹¹ Moru su'aai alata ta'a 'i Jiu gila kwatea tabonga fana fa'akwarilaga fa'asia nga rianga, nga alafa ni suuabunga 'e ngaria mai nga 'abu na 'ola momoori fai 'a'ae ngai ai 'i 'ubulana nga 'Ifi Abu na lefu ne'e abu 'e iiki. Aia ma nga nonina 'ola na gila tabo 'ania, gila ka do'ofia 'i maa fa'asia 'ubulana fanua. ¹² Ma ngaia lo'oo

* **12:24** Agasia alafuunga suria la Ebol na Jenesis 4:10 * **12:26** Hagea 2:6 * **13:2** Jenesis 18:1-8; 19:1-3 * **13:6** Sam 118:6 * **13:10** Uumu lo'oo bala 'e fa'aladamia nga 'ai folo laka'u la Jisas 'e mae ai, 'amoe ma 'e fa'aladamia 'i ngaia la Jisas Kraes 'i talana. † **13:10** Nga verse lo'oo, ngaia 'e fa'aladamia na ta'a na gila leka suria Tagi, ngaia 'e 'ato fana 'agila ngaria te'efuta 'ola 'e le'a fa'asia maenga ala Kraes.

la Jisas 'e mae no'o la'u mola 'i gula 'i maa na fanua 'i Jerusalem, fana 'ani fa'akwaria nga ta'a fa'asia nga rianga aga 'ania nga 'abuna. ¹³ Ngai lo'oo dauru tagoru leka la'u mola te'ana 'i gula 'i maa na fanua 'i Jerusalem‡ fana 'agila fa'amaila 'adauru 'ilaka'u gila agea ala Jisas. ¹⁴ Na fanua lo'oo 'i wado, goru 'ame to'o na te'efuta fanua ne'e nana'i firi. Tafe'ua ma goru kwaimamani fana nga fanua 'i langi na te'e nigi mai. ¹⁵ Ngaia na'a, tagoru baatafea God furifuri. Nga baatafengaa no'ona, ngaia na tabonga adauru fana God na latana la Jisas na goru iiria 'ania nga Alafa adauru. ¹⁶ Moru sia mabolosia mola fana agelana le'anga ma nga kwaiboonga amooru kwairiu. Suria nga abulongaa lo'oo ngaia 'e 'ilaka'u nga tabonga la'u mola na God 'e aile'a fe'enia.

¹⁷ Moru lo'o suria nga ta'a na'ona'o amooru. Gila aga suria nga mango mooru, ma gila tagila kwairii 'ania nga taunga'inga aga lo'oo te'ana God. Ma lauta moru lo'o suria nga alafuunga aaga, tagila aile'a ba'ita fe'enia nga taunga'inga aga. Ma lauta moru 'ame lo'oo mola suriga, tagila kwaimanadai fe'enia nga taunga'inga aga, ma ngaia te'e 'ato 'agila kwaibooni amooru.

¹⁸ Ma tamoru fo'a furifuri fameeru. Meeru meru su'aai te'efuta 'ola 'e ria 'amoe no'o 'ubulana abulongaa ameeru, suria 'imeeru meru irito'ona fana agelana ni 'ola le'a furifuri. ¹⁹ Ma nau furia ku soe 'amooru, 'amoru fo'a fagu, fana God 'ani orite'eni nau mai 'aferu te'amooru.

Nga fo'anga

²⁰⁻²¹ God 'e tata'ea nga Alafa adauru la Jisas fa'asia nga maenga. Ma tofuna nga tabonga ala Jisas 'ania maenga aana, ngaia 'e 'ilaka'u nga wane ne'e aga suria nga sifisifi aana. Ma God ka launge'enia nga fataarunga'inga fooru 'ania tabonga ala Jisas. Ma nga fataarunga'inga no'ona ngaia 'e nana'i firi. Aia, nau ku fo'a te'ana God na aloalonga 'ani kwatea nga 'ola le'a lo'oo te'efou na moru bo'obo'o fai fana 'amoru agea kwaisiriinga aana. Mai nau ku fo'a la'u mola fana la Jisas Kraes 'ani

kwaibooni amooru 'amoru agea nga 'ola lo'oo na God 'e aile'a fe'enia. Ma tagoru baatafea la Jisas Kraes ne'e nana'i firi! Kiu.

Alafuunga 'i'isi

²² Ta'a ni futanga agu, nau ku siria 'amoru gwalongo fana alafuunga ni kwai-booniga agu lo'oo famooru. Tofuna nga girigiringa lo'oo agu, ngaia 'ame lalau mola.

²³ Nau ku siria 'aku kwairii te'amooru suria nga wane ni futanga adauru la Timoti. Ngaia 'e nigi 'aferu mai lo'oo, tamele leka te'efou kau te'amooru.

²⁴ Moru kwatea alafuunga le'a ameeru fana ta'a na'ona'o amooru te'efou, ma fana ta'a na God te'efou na gila nana'i fe'eni 'amooru. Ni wane ni futanga adauru lo'oo fa'asia 'i Itali, gila kwatea la'u mola baole'anga aaga famooru.

²⁵ Nau ku fo'a fana God 'ani kwatea kwailaeta'afiinga famooru te'efou.

‡ 13:13 'Ola lo'oo 'e fa'aladania fana 'agoru leka fa'asia lekanga suria Tagi ala Moses te'ala Kraes.

Jemes Nga Girigiringa Fa'asia la Jemes

La Jemes lo'oo ta'a 'e aula gila madafia iiria ngaia nga wane ni futanga ala Jisas ne'e tata'e mai 'ani wane na'ona'o fana ni Kristin lo'oo 'i Jerusalem. Alata nga ta'a 'i Jiu 'i Jerusalem gila kwa'ia la Stifin maka mae no'o, Kristin 'e aula no'ona gila ka 'akwa, ma gila ka nana'i na ni lefu te'efou fofona fanua lo'oo 'i wado. (Wane ni Kwairiinga 7:54–8:4.) Tafe'ua ma la Jemes ngaia 'e ole mola 'i Jerusalem. 'Ubulana girigiringa lo'oo, la Jemes 'e fata suria 'ola 'e aula fana Kristin 'agila agea. La Jemes 'e giri suria dari'olanga ma nga galafa'anga, ma nga irito'onga. Ngaia 'e alafuu la'u fana Kristin gila sia iiria mola na'a gila tagoto'o no'o, tafe'ua ma 'agila agea la'u ni 'ola ne'e leka suria kwaisiriinga na God. La Jemes 'e giria nga tarifuraa 'e aula fana 'ani kwaibooni na ta'a fana 'agila su'a le'a na nga alafuunga aana.

Ni 'ola taringa'i 'ubulana buka lo'oo:

Tagoto'onga na God (1:1-18)

Agelana ni 'ola 'e le'a (1:19–2:26)

Fatalana ta'a (3:1-18)

Manatangaa na nga fanua lo'oo 'i wado (4:1–5:6)

'Ola 'i'isi la Jemes 'e iiria fana agelai (5:7-20)

¹I nau la Jemes nga wane ni taunga'inga na God ma la Jisas Kraes nga Alafa. Nau ku kwatea kau nga alafuunga ni baole'anga agu famooru nga akwale'e fufutalaa ma ruaai 'i Israel na'a mooru tagoto'o ma moru ka to'oru tagala'i 'i fofona nga fanua lo'oo 'i wado.

Moru fito'o tegela'a ala God

²Ta'a ni futanga agu, alata moru daria nga irito'onga 'e aula kwaitatari, mooru moru malale'a, ³tofuna, lauta moru fito'o tegela gwa'a moru daria nga irito'onga lo'oo, ma nga tagoto'onga amooru te'e tegela'a mola. ⁴Moru ula ngasi no'o furi-furi, fana 'amoru odo ma moru ka ari'afu, ma moru 'ame ori ko'uko'uta na falafala na God.

⁵Tafe'ua lauta ta wane amooru 'ame to'o ana su'a'olanga fana ulanga 'usia irito'onga, ngaia 'ani soea God, ma God te'e kwatea fana. Suria God 'e aile'a ba'ita fana kwate tagonga na 'ola fana ta'a, ma ngaia 'ame fa'amaila no'o ta wane ne'e kwaisoe ana. ⁶Alata te'efuta wane ngaia 'e soea God, ngaia 'ani tagoto'o na God ma 'esia fitala mola. Tofuna alata nga wane 'e fitala 'ino'ona, ngaia 'e 'ilaka'u bio na asi laka'u nga iru 'e irufia kwairiu. ⁷⁻⁸Nga wane 'ilo'oo, ngaia 'e to'o na rua manate'e wane, ma manatalana 'ame lalato'o ana te'e 'ola. Tofuna ngaia 'e 'ino'ona, ngaia 'e sia madafia na'a nga Alafa te'e kwatea te'efuta 'ola fana.

⁹Wane goru futa, ta'a na mooru moru 'ame to'o na lata, 'amoru aile'a, tofuna God 'e fa'aba'ita nga ta'a gila 'ame to'o na lata. ¹⁰Ma mooru na'a moru dari'ola, 'amoru aile'a, tofuna God 'e fa'amalofi'a nga wane dari'ola. Gwa'a ta wane 'ani dari'ola 'e iiki, ngaia te'e sui mola, 'ilaka'u nga lamelame 'ola ne'e bila'o ma ka to'oru mola suria te'e alata sisita. ¹¹Ma alata nga sina 'e tata'e mai ma ka sinafia nga lamelame 'ola lo'oo, ngaia te'e rugu ma ka mae mola, ma ngaia ka 'esia no'o 'i wado, ma nga kwangakwanganga aana te'e sui la'u mola. Ma ngaia 'e 'ino'ona la'u mola fana wane ne'e dari'ola 'ola, ngaia te'e mae la'u mola na alata ngaia 'e agea taunga'inga aana fana gonilana bata fana.

Irito'onga fana rianga 'ame leka mai fa'asia God

¹²Aile'anga fana nga wane ne'e daria nga irito'onga 'e aula ma nga tagoto'onga aana ka fuuto'o mola. Suria, alata na'a wane 'e tagoto'o ma ka akiaki'a 'ubulana nga irito'onga, God te'e kwatea nga 'elegou na mooringa firi fana. Nga mooringa firi lo'oo, God 'e fataarunga'i no'o 'ania fana nga ta'a na'a gila kwaimaa fana. ¹³Alata te'efuta wane 'e daria irito'onga, ngaia 'ame le'a fana 'ani madafia God ne'e kwatea nga irito'onga fana nga agelana nga 'ola ne'e ria. Suria God 'ato 'ani irito'ona te'efuta wane fana agelana nga 'ola ne'e ria, ma ka 'ato la'u mola fana te'efuta wane 'ani irito'ona God fana agelana ta 'ola ne'e ria. ¹⁴Nga kwaisiriinga 'e ria na wane

'i talana lo'oo 'e irito'ona ma ka kotofia fana agelana ni 'ola 'e ria lo'oo. ¹⁵ Ma nga kwaisiriinga 'e ria lo'oo te'e ba'ita ma ngaia te'e talaia wane 'ani agea rianga. Ma alata nga 'ola 'e ria lo'oo 'e ba'ita, ngaia te'e talaia wane fana maenga.

¹⁶ Ngaia na'a, ta'a ni futanga le'a agu, moru sia alamia mola ta'a 'agila kotofi 'amooru 'ania kwaifa'ananaunga lo'oo. ¹⁷ Suria ni 'ola le'a te'efou gila leka mai fa'asia God 'i Langi. Ni 'ola na God 'e launge'enia fana 'agila lala mai 'i langi, gila ka 'idu, ma gila ka lamadu'aa mola. Tafe'ua ma falafala na God 'e sia lamadu'aa mola.

¹⁸ God 'e fadaa fana 'ani kwatea mooringa fooru fadauru 'ania alafuunga kwala'imori aana. Mai ngaia 'e agea 'ilo'oo fana 'agoru le'a maka riufia nga 'ola te'efou na'a ngaia 'e launge'enia.

Moru longoa ma moru ka lo'o suria fatalana God

¹⁹ Ta'a ni futanga le'a agu, tamoru manata le'a suria nga fatalagu lo'oo 'e 'ilo'oo: Mooru furina 'amoru noni maabe fana nga fafulongonga, ma moru sia 'aferu mola fana alafuunga, ma moru sia ogaria 'afe'aferu mola. ²⁰ Lauta ta wane ngaia 'e ogaria, 'ato ngaia 'ani agea te'efuta 'ola 'e odo na God 'e siria. ²¹ Ngaia lo'oo tamoru 'akwasia nga agelana 'ola 'e ria, ma moru bulota'i mai 'aferu fa'asia nga manate'e wane amooru ne'e ria. Ma tamoru nonimaabe fana longonga suria nga fatalana God ne'e kirua no'o 'ubulana nga moori lamooru, ma ka to'omia no'o 'ani fa'amoori 'amooru.

²² Moru sia kotofi 'amooru mola 'i talamooru, moru ta madafia iiria na'a longolana mola nga fatalana God 'e le'a no'o. 'E 'ame 'ino'ona! Mooru sia tagoni gwaalongonga mola suria fatalana God, tafe'ua ma moru lo'o suria ni 'ola ne'e iiria. ²³ Nga wane ne'e longoa mola nga alafuunga lo'oo, ma 'ame dau suria ni 'ola lo'oo ngaia 'e longoa, ngaia 'e 'ilaka'u nga wane ne'e aga le'a mola na nununa maana 'ubulana me'e ilanunu. ²⁴ Ma nga wane lo'oo, 'i burina ngaia 'e aga le'a ana 'i talana, ngaia 'e leka kau, ma ka mabolosia la'u mola nga maana laka'u 'e aga 'utaa. ²⁵ Tafe'ua nga wane ne'e ilanunu le'a na nga tagi na God, ma ngaia

'e longoa ma ka 'ame mabolosia, ma ngaia 'e agea ni 'ola na nga tagi 'e iiria, God te'e nanamate'enia na ni 'ola te'efou na ngaia 'e agea. Suria nga tagi na God ngaia 'e le'a te'efou, ma ka rubea nga ta'a fana 'agila agea nga kwaisiriinga na God.

²⁶ Lauta ta wane ngaia 'e madafia iiria ngaia leka no'o suria nga falafala na God, tafe'ua ma ngaia 'ame dau suria ni 'ola ne'e iiria, ngaia 'e kotofia mola 'i talana, ma ni 'ola na ngaia 'e agea fana fa'amalale'alana God, ngaia 'ola 'uri'uri mola. ²⁷ Ma falafala ne'e le'a maka to'omia 'ani fa'amalale'a God nga Mama'a adauru ngaia 'e 'ilo'oo: ta'a gila agea ni 'ola 'e le'a fana nga ta'a, 'ilaka'u boonilana ni me'e nao, ma nga ru'uru'ua si'ofa na'a gila to'o na 'ato'atolanga. Ma gila sia alamia mola 'ola ne'e ria fofona fanua lo'oo 'i wado fana ngadalana nga falafala le'a lo'oo aaga.

2

Mooru sia aga gulea mola ta'a

¹ Wane goru futa, tofunu moru tagoto'ala Jisas Kraes nga Alafa adauru ne'e 'inato'o, mooru sia kwaisufai mola 'i laloana nga ta'a na gila agaaga mola na gula 'i maa. ²⁻³ Te'e fa'aladanga 'e 'ilo'oo: rua wane gala nigi mai na nga ogunga 'amooru, ma wane ngaa'i 'e dari'ola'a ma wane ngaa'i 'e galafa'a. Nga wane nga 'e dari'ola lo'oo 'e 'afesia ruu 'e le'a, ma ka arua no'o fe'e ringi maka sinasinalo'a no'o 'i 'u'una. Ma alata mooru agasia, moru fa'aba'ita, ma moru ka fata 'ilo'oo fana, 'Aia 'i'oo leka mai, moko nana'i le'a lo'oo.' Sui ma, nga wane nga lo'oo 'e galafa'a ne'e 'afesia nga ruu ne'e mou, moru ka fata 'ilo'oo fana, 'T'oo to'o ula 'i no'ona, 'amoe moko to'oru 'i wado.' ⁴ Lauta moru agea 'ilo'oo, mooru moru kuta no'o, suria moru sufaa ta'a suria nga manatangaa amooru talamooru ne'e ria.

⁵ Ngaia lo'oo, fu'uwane ni futanga le'a agu, moru gwalongo madi mai. God ngaia 'e firia nga ta'a na'a gila galafa fofona fanua lo'oo 'i wado fana 'agila to'o na tagoto'onga ba'ita. Ma ngaia ka firia ta'a 'ilo'oo fana 'agila to'o na fofounga na ngaia 'e fataarunga'i no'o 'ania fana kwatelai fana ta'a na'a gila kwaimaa fana.

⁶ Tafe'ua mooru na'a moru aga sifo na ta'a gila galafa'a. 'Ilo'oo ma ni dai ne'e fa'anonifii 'amooru, ma ka ngari 'amooru fana nga kwaisufaingaa? Nga ta'a dari'ola lo'oo no'o! ⁷ Ma ni dai ne'e ngadaa nga lata'e 'ola le'a ala Jisas Kraes, Alafa amooru? Ni ta'a dari'ola lo'oo!

⁸ Ngaia 'e le'a lauta 'amoru lo'o suria nga tagi ba'ita lo'oo na nga Alafa 'ubulana nga Girigiringa Abu ne'e 'ilo'oo, 'imoru tamoru kwaimaa fana ta'a te'efou 'ani 'ilaka'u la'u na'a moru kwaimaa famooru talamooru. ⁹ Tafe'ua lauta moru kwaisufai 'i laloana nga ta'a na gila agaaganga mola na gula 'i maa, 'ino'ona mai mooru moru kuta no'o. Nga tagi lo'oo ne'e faate'enia mooru moru agea rianga no'ona. ¹⁰ Ta'a moru su'aai, lauta ta wane 'e lo'o suria ni 'ola te'efou na tagi 'e iiria, tafe'ua ma te'e mo'ola na tagi lo'oori, nga wane lo'oo 'ame lo'o suria, ngaia 'e mousia no'o nga tagi lo'oo te'efou. ¹¹ Tofuna God ngaia 'e fata 'ilo'oo, "Mooru sia agemani mola." Ma ngaia ka fata la'u 'ilo'oo, "Mooru sia kwa'ia mola te'efuta wane ngaa'i." Lautu ta wane 'ame agemani, tafe'ua ma ngaia 'e kwa'ia nga wane, ngaia 'e mousia no'o nga tagi. ¹² Nga tagi lo'oo 'e rubea ta'a 'agila lo'o suria kwaisiriinga na God, ma nga tagi lo'oo la'u mola God te'e sufa 'amooru 'ania. Ngaia lo'oo, tamoru aga aga le'a na 'olataa moru iiria ma moru ka agea. ¹³ Lautu moru 'ame kwailaeta'afi fana wane ngaa'i, God 'e sia laeta'afia mooru mola alata ngaia 'ani kwaisufai na ta'a. Tafe'ua, nga wane na ngaia 'e kwailaeta'afia fana ta'a ngaa'i, ngaia 'e sia ma'unge'enia mola kwaisufaingaa na God.

Nga taunga'inga 'e le'a 'e faate'enia tagoto'onga na God

¹⁴ Ta'a goru futa, ngaia 'ame le'a fana te'efuta wane 'ani iiria ngaia 'e fito'o na God, lauta ngaia 'ame agea mola 'ola 'e le'a fana faate'enilana nga fito'onga aana. Nga fito'onga 'ino'ona ngaia 'e 'ato 'ani fa'amooria. ¹⁵ Lautu te'efuta wane ni futanga amooru, 'amoe ta asimooru geni 'ame to'o na ruu 'amoe te'efuta fangalaa, ¹⁶ ma moru ka fata 'ilo'oo mola fana, "Aile'anga famu, 'oi leka, moko 'afesi le'a mola, moko keto bote mola." Lautu mooru

fata 'ilo'oo, ma moru 'ame kwatea mola te'efuta 'ola fana boonilana, 'ino'ona ma nga kwaibooninga 'amoe no'ona. ¹⁷ Ngaia lo'oo, lauta nga wane 'e iiria ngaia 'e tagoto'o na God, ma ngaia 'ame agea mola ta 'ola 'e le'a, nga tagoto'onga 'ilo'oo 'e mae mola.

¹⁸ Bala tani wane ngaa'i gila fata 'ilo'oo, "Tani wane ngaa'i gila tagoto'o na God, ma tani wane matari ngaa'i gila ka agea ni 'ola 'e le'a." Tafe'ua nau ku iiria, lauta ta wane ngaia 'ame agea nga 'ola 'e le'a, ngaia 'e faate'enia na'a nga tagoto'onga aana na God 'ame to'o. Suria nga wane ne'e tagoto'o, ngaia te'e faate'enia la'u nga tagoto'onga aana 'ania agelana 'ola 'e le'a. ¹⁹ Nau ku su'aai mooru moru tagoto'o na te'e God ne'e momoori, ma 'ola lo'oo 'e le'a no'o. Tafe'ua, ma gwa'a adalo ma gila tagoto'o la'u mola na te'e God ne'e momoori, ma 'ola lo'oo ne'e kwatea gila ma'u ma gila ka lebelebe no'o. ²⁰ Moru sia kwekweto mola! Nau ku siria 'amoru su'aai, lauta ta wane iiria ngaia 'e tagoto'o na God, tafe'ua ma 'ame agea mola 'ola 'e le'a, nga tagoto'onga 'ilo'oo 'e 'ola 'uri'uri mola. ²¹ Mooru moru su'a no'o adauru na goru futa na fufutanga ala Ebrahim. 'Ilo'oo ma 'uta'i na God 'e iiria ala Ebrahim nga wane 'e odo? Ngaia agea ni 'ola le'a ne'e kwatea ngaia 'e 'ilo'oo. Tofuna ngaia 'e 'uri fana 'ani arua nga alakwa aana 'i fofona uumu fana tabonga fana God. ²² Mooru moru aga su'a no'o ala Ebrahim ngaia 'e tagoto'o ana ala God ma ka agea la'u ni 'ola 'e le'a. Ma ni 'ola le'a lo'oo na ngaia 'e kwatea tagoto'onga aana 'ani ari'afu. ²³ Ma nga 'ola lo'oo la Ebrahim 'e agea, ngaia 'e faate'enia nga Girigiringa Abu laka'u 'e to'o, ne'e 'ilo'oo, "La Ebrahim ngaia 'e tagoto'o na God, ngaia lo'oo God 'e iiria aana 'ania nga wane 'e odo" Ngaia na'a, gila ka iiria 'ania nga wane ni kwaimaanga na God. ²⁴ Ta'amoru aga su'a no'o na alata te'efuta wane 'e agea 'ola 'e le'a, ngaia na'a God 'e bi'i iiria 'ania nga wane 'e odo. Ma 'amoe la'u suria tagoto'onga mola.

²⁵ Ma ngaia 'e 'ilaka'u ni Rahab, nga noni kwalakwala'a laka'u. Ngaia 'e na'agonia rua wane laka'u 'i Jiu na'a la Josua 'e ale 'agaa'a kau fana 'agala 'airi amaama na

fanua 'i Jeriko. Sui ma ngaia ka kwaibooni agaa'a fana 'agala 'akwa suria nga tala matari. Ngaia na'a, tofunu nga 'ola le'a lo'oo ni Rahab 'e agea God 'e iiria ngaia noni 'e odo.*

²⁶ Ngaia lo'oo, lauta nga labe'e 'ola 'e 'ame to'o na mango 'e 'ola 'i 'ubulai, nga labe'e 'ola lo'oori ngaia 'e mae. Ngaia 'e 'ilo'oo la'u fana tagoto'onga. Lautu nga wane 'ani iiria ngaia 'e tagoto'o na God, tafe'ua ma ngaia 'ame agea mola ni 'ola 'e le'a, nga tagoto'onga aana 'e mae la'u mola.

3

'Abelo 'ania alafuulamu

¹ Ta'a goru futa, ngaia 'ame to'omia ta'a 'e aula 'i laloamooru 'agila siria kwaifa'ananaunga na ta'a. Moru su'aai, 'i meeru nga ta'a na'a meru fa'ananaua nga ta'a, God te'e sufa 'ameeru 'e riufia no'o ta'a te'efou. ² Dauru te'efou na'a goru agea riana na alata 'e aula.

Tafe'ua, lauta nga wane su'asuria 'ani dau 'o'oria fatalana, ngaia na'a nga wane 'e ari'afu no'o. Ma ngaia te'e to'omia 'ani dau 'o'oria mangona te'efou. ³ 'Ola lo'oo 'e 'ilaka'u nga me'e loloto sisika laka'u gila arua 'i fokana nga hos, ma gila ka bulote'enia na nonina hos te'efou, fana ngaia 'ani leka na gule'e lefu na gila siria ngaia 'ani leka fai. ⁴ Ma nga te'e me'e 'ai sisika fana talailana nga faka ka 'ino'ona la'u mola. Gwa'a nga faka 'e ba'ita, ma nga iru ba'ita ka kwa'ia, nga me'e 'ai sisika lo'oori ngaia 'e to'omia mola 'ani bulosia nga faka lo'oo fana 'ani leka suria nga manatalana nga wane lo'oo 'e ba'ita fana ngarilana nga faka lo'oo. ⁵⁻⁶ Ma nga ngiduna wane 'e 'ilo'oo la'u mola, tafe'ua ngaia 'e sisika, ngaia 'e fata naunau 'e iiki suria ni 'ola 'e aula.

Nga fatalana wane 'e 'ilaka'u la'u nga eele. Gwa'a te'e me'e nanao sisita na eele, alata ngaia 'e nula ngaia te'e nulafia mola nga kalonga ba'ita. Nga fatalana wane ne'e fonu 'ania nga 'ola 'e ria 'e aula 'ilo'oo la'u mola. Ngaia 'ola sisika mola na nga mangoda, tafe'ua ma ngaia su'asuria 'ani ngadaa mangoda te'efou. Suria ni 'ola 'e

ria na'a ta'a gila iiria aaga, ngaia 'ita mai fa'asia la Saetan, ma ka ngadaa nga mangona nga wane.

⁷ Ta'a gila su'asuria 'agila la'oa ni 'ola kwasi fai 'a'agea ngai aga, ma nga langasi, ma nga waa, ma nga ii'a. ⁸ Tafe'ua nga wane 'ame to'o mola na tegelangaa fana la'olana fatalana 'i talana. 'Too su'aai nga fatalana wane ngaia 'e ria 'e iiki, ma ka iiria ni 'ola 'e ukwala 'e iiki fana kwa'ilana nga wane.

⁹ Nga fata ladauru goru baatafea 'ania nga Alafa ma nga Mama'a adauru, ma goru ka taafia la'u mola 'ania nga ta'a na'a God 'e launge'eniga 'ilaka'u la'u mola 'i ngaia.

¹⁰ Nga alafuunga le'a ma nga alafuunga 'e ria gila ru'u la'u mai fa'asia te'e foka'e 'ola lo'oori. Ta'a ni futanga agu, 'ola 'ilo'oo 'ame to'omia. ¹¹ Nga ka'o fe'enia nga asi 'ato 'agala tafa mai fa'asia te'e ma'e ufu momola. ¹² 'Ilo'oo la'u mola, nga te'e maa'e ufu na asi 'ato 'ani buasa la'u na ka'o le'a. Ma nga 'ai na'a gila fa'alataa nga figi, 'e 'ato 'ani fungu 'ania nga lode 'ai na gila fa'alataa nga olif. Ma nga kwalo na gila fa'alataa nga grep, 'e 'ato 'ani fungu 'ania nga lodona figi.

Ni taunga'inga le'a 'e faate'enia na'a 'i'oo to'o na su'a'olanga fa'asia God

¹³ Lautu ta wane amooru ne'e iiria ngaia to'o na nga funi'oonga, wane no'ona 'ani faate'enia nga funi'oonga aana 'ania agelana 'ola 'e le'a, ma malofi'anga aana.

¹⁴ Tafe'ua lauta nga mango mooru 'e fongu mola 'ania nga kwaifii'ingaa, ma nga ogarianga, ma naunaunga, 'ino'ona ma 'i'oo sia lafu'o mola 'i talamu moko iiria 'i'oo nga wane 'i'oo funi'oo tofunu ngaia 'ame to'o. ¹⁵ Nga funi'oonga 'ilo'oo 'ame leka mai fa'asia God 'i langi. 'Ola lo'oo 'e leka mai fa'asia nga manatalana ta'a, ma fanua lo'oo 'i wado, ma la Saetan.

¹⁶ Alata mangona nga wane 'e fongu 'ania nga kwaifii'ingaa ma naunaunga, 'ino'ona ngaia 'e faikutaa mola nga 'ola te'efou, maka agea ni 'ola 'e ria 'e aula la'u mola.

¹⁷ Tafe'ua nga wane ne'e to'o na su'a'olanga ne'e 'ita mai fa'asia God, ngaia 'e kwari. Ma ngaia 'ame siria fununga. Ngaia 'e kwaimaa le'a fe'enia nga ta'a

* 2:25 Agasia Josua 2:1-21

te'efou, ma ka 'uri fana longonga fana ta'a, ma ka nana'i 'ania kwaimanadainga fana ta'a, ma ka agea 'ola 'e le'a. Ma ngaia 'ame manata rua rua, ma ka 'ato 'ani koto 'ania nga abulongaa aana. ¹⁸ Nga aloalonga 'e 'ilaka'u nga fufunguna 'ai. Nga ta'a na'a gila ruia nga ta'a fa'asia fununga, gila no'o na ta'a gila kirua nga fufunguna 'ai le'a lo'oo. Ma gila na ta'a na odonga.

4

Moru leka suria falafala na God

¹ Ilo'oo mai mooru moru su'a na ni 'ola ne'e agea moru, moru orisu'usu'u, ma moru ka siria fununga? Nga manatale'e wane fana sirilana 'ola 'e aula famooru talamooru lo'oo age 'ilo'oo amooru! Nga manatangaa 'e ria 'ino'ona 'e funu fe'enia nga manatangaa 'e le'a 'amooru. ² Ta'amoru siria ni 'ola 'e aula, tafe'ua ma 'ato amoru to'o ai, ngaia lo'oo tamooru kwa'ia ta'a. Ma alata moru 'ame ngaria ni 'ola lo'oo mooru siria, 'amooru moru etaa no'o orisu'usu'unga ma fununga la'u mola. Mooru 'ame to'o na ni 'ola lo'oo mooru siria, tofuna moru 'ame soea fa'asia God. ³ Alata moru soea God fana ni 'ola, ngaia 'ato 'amooru ngaria, tofuna manata lamooru ngaia 'ame odo. Ma moru ka siria mola ni 'ola ne'e kwatea nga labe'e wane amooru talamooru 'ani le'a.

⁴ Ma moru ka leka mola fa'asia God, 'ilaka'u noni ne'e leka mola fa'asia nga kwaiina. Lautu moru kwaimaa fana ni 'ola 'e ria fofona fanua lo'oo 'i wado, 'e ta'ua moru marimae no'o na God. Lautu nga wane 'e siria lekanga suria nga manatangaa fofona fanua lo'oo 'i wado, ngaia 'e marimae na God. ⁵ Fe'ua? Mooru moru madafia iiria nga Girigiringa Abu 'e fata tago alata ngaia 'e 'ilo'oo, "God ngaia 'abelo le'a 'e iiki la'u suria nga mango'e 'ola lo'oo ngaia 'e arua 'ubulana moori ladauru."* Alata God ngaia 'e fata 'ilo'oo 'ato ngaia 'ani fata tago no'o. ⁶ Ma nga kwailaeta'afinga ana God 'e ba'ita 'e iiki fadauru. Ngaia lo'oo nga Girigiringa Abu 'e fata 'ilo'oo, "God 'e ma'asini na ta'a gila naunau, tafe'ua

mai ngaia 'e laeta'afia nga wane ne'e mal-offi'a."*

⁷ Ngaia lo'oo, moru fa'asifoa mooru talamooru, ma moru agea nga 'ola na'a God 'e iiria. Moru ula 'usia la Saetan, ma ngaia te'e 'akwa fa'asia 'amooru. ⁸ Moru 'idu galangia God ma ngaia te'e 'idu galangia mooru. Ta'a moru ria, moru fa'akwaria no'o moori lamooru! Ta'a moru to'o na rua fe'e manatangaa, moru 'akwasia manatangaa amooru ne'e ria. ⁹ Ta'amoru kwaimanadai ma moru aani tofuna rianga amooru. Ngaia 'ame to'omia no'o 'amoru 'osa, moru ani mola. Ngaia 'ame to'omia no'o 'amooru aile'a, moru kwaimanadai mola. ¹⁰ Ma moru fa'asifo amooru 'i maana nga Alafa fana ngaia 'ani fa'aba'ita 'amooru.

Mooru sia fata ngadaa mola ta'a ngaa'i

¹¹ Fu'uwane ni futanga agu, moru to'oru fa'asia nga fata ngada lamooru kwairiu. Lautu moru fata ngadaa te'efuta wane ne'e fito'o la'u mola ala Kraes, 'amoe ma mooru kwaisufai ana, 'ino'ona ma 'amooru moru fata ngadaa nga tagi na God. Ma alata 'amooru 'ufaria tagi lo'oo, 'amooru moru 'ame lo'o mola suria nga tagi, ma mooru moru malaa mooru nga ta'a ni kwaisufaina na tagi. ¹² Te'e God 'i talana ne'e kwatea nga tagi, ma te'e 'i ngaia ka su'asuria 'ani sufaa ta'a. Ngaia 'i talana ne'e to'omia 'ani fa'amooria ta'a maka kwa'ia ta'a. Ngaia na, 'i'oo 'ame to'omia fana kwaisufaina na wane ngaa'i.

Nga ta'a gila sia lafuga 'i talaga

¹³ Moru gwalongo madi, tani ta'a ngaa'i amooru moru manata suria ni 'ola lo'oo 'ubulana nga manata lamooru 'ilo'oo, "Tala'ina 'amoe 'i gani, tameru leka no'o fana te'e fanua ba'ita. Ma tameru nana'i mai no'ona suria farisi, fana 'ameru taunga'i fana darilana bata 'e aula." ¹⁴ Te'efuta wane amooru 'ame su'asuria te'efuta 'ola na te'e nigi mai 'i gani. Tofuna mango dauru 'e 'ilaka'u mola me'e kofa ne'e tata'e mai, ma ta'a gila agasia, 'e sui maka 'amoe la'u mola. ¹⁵ Ngaia no'ona nga 'ola moru iiria ngaia 'ilo'oo mola, "Lautu God 'e siria fana 'agoru moori aburu, ma

* **4:5** Verse lo'oo na Grik ngaia 'ame wataga. Bala ngaia 'e fa'aladamia 'Nga Anoe 'ola Abu God 'e arua 'ubulana 'adauru ngaia 'e 'abelo'a iiki.' ☆ **4:6** Proverbs 3:34

tagoru agea ni 'ola na'a goru manata fana agelai.”¹⁶ Tafe'ua mooru moru bi'i fata naunau, ma moru ka iiria moru su'a na 'ola na te'e lau mai. Agelana ni 'ola 'ilo'oo 'e ria 'e iiki.

¹⁷ Lauta te'efuta wane su'a mola na ni 'ola le'a fana agelani, ma ngaia 'ame agea, nga wane no'ona ngaia 'e agea no'o rianga.

5

¹ Moru gwalongo madi mai ta'a lo'oo moru dari'ola, ngaia to'omia 'amoru aani ba'ita, ma moru ka o'omae no'o ana alata lo'oo. Suria nga 'ato'atolanga lo'oo te'e nigi 'amooru ngaia te'e ba'ita 'e iiki. ² Tofuna nga dari'olanga 'amooru 'e fula no'o. Ma nga ruu 'amooru, nga rimerime ka 'ania no'o. ³ Ma nga bata 'amooru 'e fula te'efou la'u mola. Aia, God te'e agasia nga dari'olanga ne'e fula, ma ngaia te'e kwa'i 'amooru 'ania eele, tofuna gwa'a alata 'i'isi lo'oo mai mooru moru gonia mola dari'olanga. ⁴ Moru manata madi suria nga aaninga na ta'a ni taunga'inga amooru na gila taunga'i 'ubulana nga langa'a amooru. Gila aani tofuna mooru dau fafia nga foforinga aaga na nga alata 'e aula. Ma God adauru 'e to'o na tegelangaa te'efou, ngaia 'e longoa no'o te'efou nga aaninga na ta'a ni taunga'i lo'oori.

⁵ Na nga alata lo'oo, amoru to'o na ni 'ola le'a 'e aula. Ma moru ka agea mola ni 'ola fana fa'ale'a lamooru. Tafe'ua 'imooru moru 'ilaka'u nga buruka na'a gila lango'nia 'ani kobu, fana 'ani to'omia fe'e gani na'a tagila kwa'ia ai. ⁶ Ma 'amooru moru ka sufaa ma moru ka kwa'ia mola ta'a ngaa'i 'e odo, tafe'ua ma gila 'ame tata'e suari 'amooru no'o.

Mooru akiaki'a alata mooru nonifii

⁷ Wane goru futa, moru noni maabe, alata moru mamania fe'e gani na Alafa te'e nigi mai. Moru manata madi suria alata wane 'e taunga'i 'i 'ubulana langa'a, ngaia te'e noni maabe mamania nga uta 'ani nigi madi, sui ma ngaia te'e bi'i kwaimamani mamania nga alata na ngaia langa'a ana 'ani suka. ⁸ Moru noni maabe la'u mola. Moru ula ngasi mola tofuna nga gani na Alafa 'ani nigi mai 'e galangi no'o.

⁹ Ta'a ni futanga agu, moru sia 'ugania mola te'efuta ai amooru, irifana God 'e 'ato 'ani sufa 'amooru. Suria God 'e sasari agau fana 'ani sufaa no'o nga ta'a te'efou. ¹⁰ Ta'a ni futanga agu, mooru manata madi suria ni profet laka'u 'i na'o na'a gila alafuu 'ania fatalana God. Gwae 'ino'ona nga ta'a gila agea 'ola 'e ria 'e aula aaga, ma gila su'usu'u aloalo no'o faga. Moru agea 'ino'ona la'u mola 'ilaka'u 'i gila. ¹¹ Goru su'asuria, gila aile'a tofuna tagoto'onga aaga 'e fuu to'o. Amooru moru longoa te'efou no'o nga alafuunga laka'u suria la Job. Ni 'ola 'e ria 'e aula 'e iiki laka'u 'e lau aana, tafe'ua ngaia 'e tagoto'o mola na God. Ma 'i burina, God 'e aga suria, tofuna God 'e kwaimanadai fana ta'a, ma ka kwatea kwailaeta'afiinga fana ta'a.

¹² Ta'a ni futangaa agu, te'e 'ola ba'ita fana 'amoru su'asuria ne'e 'ilo'oo, mooru moru sia fa'ategela mola fata lamooru 'ilo'oo, 'Ngaia 'e kwala'imori mai 'i langi,' 'amoe ma moru sia 'ilo'oo mola, 'Ngaia 'e kwala'imori mai 'i fofona fanua lo'oo 'i wado.' Ma lauta moru su'a mola na 'ola ne'e kwala'imori, tamoru fata mola 'ilo'oo, 'Kiu, ngaia 'e kwala'imori.' Ma lauta moru su'asuria 'ola lo'oo ngaia 'ame kwala'imori, tamoru fata la'u mola 'ilo'oo, 'Ngaia 'ame kwala'imori.' Ma lauta moru 'ame lo'o suria nga 'ola lo'oo, God te'e kwatea nga kwa'ikwa'inga famooru.

Tafea God ma moru fo'a

¹³ Ma lauta te'efuta wane amooru 'e to'o na 'ato'atolanga, ngaia te'e fo'a. Ma lauta te'efuta wane 'e aile'a, ngaia te'e agea me'e nguu ni kwaitafeinga fana God. ¹⁴ Ma lauta te'efuta wane amooru 'e fii, ngaia te'e soea ni wane ni kwaitalainga na siosi fana 'agila fo'a fana, ma gila ka arua waiwai fofona 'ania latana Alafa. ¹⁵ Lauta gila fito'o alata gila fo'a, ma Alafa te'e gulaa nga wane 'e fii lo'oori, ma nga rianga aana, Alafa te'e 'olafanataa la'u mola ai. ¹⁶ Ngaia lo'oo, tamoru foulange'enia nga rianga amooru famooru kwairiu, ma moru fo'a famooru kwairiu fana 'amooru gwari'a la'u.

Nga wane 'e odo, fo'anga aana 'e tegela'a ma ka kwaibooni na ni 'ola 'e aula. ¹⁷ Nga profet la Elaeja, ngaia nga wane la'u mola 'ilaka'u 'i dauru. Ma alata laka'u ngaia 'e

fo'a tegela'a te'ana God fana 'ani fa'asuia no'o nga uuta 'i Israel, nga uuta 'ame to'o suria nga oru farisi ma nga ono singari. ¹⁸ Ma 'i burina, ngaia ka fo'a la'u fana God 'ani kwatea la'u mai nga uuta, ma nga uuta ka to'o la'u mola, ma ni 'ola te'efou 'i fofona wado gila ka moori, ma gila ka fungu 'ania nga lodona 'ola.

Orite'enia mai te'ana God nga ta'a na gila ori fa'aburi

¹⁹ Ta'a ni futanga agu, lauta ta wane amooru 'e leka kuta fa'asia nga kwaifa'ananaunga kwala'imori, ngaia 'e le'a 'e iiki fana ta wane amooru 'ani orite'enia mai. ²⁰ Suria alata mooru agea 'ino'ona, moru orite'enia te'ana God 'ani fa'amooria nga mangona fa'asia maenga, ma ka 'olafanataa na rianga no'o aana 'e aula.

1 Pita Nga Girigiringa Eteeta Fa'asia la Pita

La Pita nga Wane ni Kwairiinga laka'u ala Jisas. Goru su'aai la Pita ngaia nga wane na'ona'o na siosi, ma ngaia 'e nana'i la'u suria te'e alata sisika 'i Rom sui ma gila ka kwa'ia la'u mola tofuna tagoto'onga aana.

La Pita 'e giria nga buka lo'oo fana booni-lana ta'a lo'oo fana 'agila ula tegela na 'ato'atolanga ne'e nigi to'oga tofuna gila Kristin no'o. Ngaia 'e siria manatalaga 'ani gema ngasi na Kwairiinga Le'a lo'oo suria la Jisas Kraes. Tofuna gila su'a no'o ai na la Jisas ngaia 'e nonifii ba'ita, gila 'agila 'uri mola fana nonifinga, ma fana 'agila ula tegela la'u mola. 'Ato'atolanga 'ilo'oo, ngaia 'ola ba'ita fana irito'olana fito'onga aaga. Ma lauta gila ula ngasi 'ilo'oo, God te'e kwatea nga foforinga ne'e nana'i firi faga, na alata la Jisas Kraes 'ani ori la'u mai.

Ni 'ola taringa'i 'ubulana buka lo'oo:

Mooringa le'a na Kristin (1:1–2:10)

Falafala na Kristin na alata gila nonifii (2:11–4:19)

Falafala na Kristin fana 'agila malofi'a (5:1-14)

¹ Fa'asia 'inau la Pita, nga Wane ni Kwairiinga ala Jisas Kraes.

Nau ku giri kau famooru nga ta'a na'a God ngaia 'e firi 'amooru, ma moru ka nana'i 'ilaka'u ta'a kwaitaa 'ubulana fanua lo'oo 'i wado 'i suria nga fanua kwala'imori amooru ngaia 'i langi. Ma moru ka tagala'i no'o 'ubulana gule'e lefu lo'o 'i Pontus, Galesia, Kapadosia, Eisia, ma 'i Bitinia.

² Mai na'o, God na Mama'a ngaia 'e firi 'amooru fana 'amooru nga ta'a aana suria nga kwaisiriinga aana, ma nga Anoe 'ola aana ka fa'abu 'amooru. Moru lo'o suria la Jisas Kraes, na ngaia 'e fa'akwaria mooru 'ania 'abuna.

Nau ku fo'asia God fana 'ani laeta'afii 'amooru ma 'ani kwatea aloalonga ba'ita famooru.

Dauru goru tagoto'o 'agoru to'o na mooringa firi

³ Goru baatafea God nga Mama'a na Alafa adauru la Jisas Kraes. Suria nga kwailaeta'afiinga ba'ita na God, ngaia 'e kwatea no'o mooringa fooru fadauru 'ania tata'elana la Jisas Kraes fa'asia nga maenga. Ngaia na'a 'i adauru goru fito'o na nga fataarunga'inga na God suria mooringa firi. ⁴ Goru ka kwaimamani na ni 'ola le'a na'a God 'e sasari agau fana nga ta'a aana. Ngaia 'e gonina no'o ni 'ola lo'oori famooru mai 'i langi, lefu lo'o na'a ni 'ola lo'oori 'e 'ato 'ani fula, ma 'ato 'agila ria la'u, ma gila nana'i firi. ⁵ Ma God te'e folo 'usia mooru 'ania tegelangaa ba'ita aana tofuna nga tagoto'onga amooru. God te'e folo 'usi 'amooru leleka maka nigi na fe'e gani 'i'isi. Sui ma ngaia te'e fa'amoori 'amooru, 'ilaka'u laka'u ngaia 'e fadaa fana agelai famooru.

⁶ Moru aile'a mola suria ni 'ola lo'oo gwa'a moru ka kwaimanadai na alata sisika lo'oo suria nga irito'onga 'e aula lo'oo na moru riu 'ubulai. ⁷ Ni irito'onga lo'oori te'e faate'enia nga tagoto'onga amooru 'e kwala'imori. Nga tagoto'onga amooru ngaia 'e 'ilaka'u nga goulo lo'oo gila arua 'ubulana eele fana do'ofilai 'ani kwari. Tofuna tagoto'onga amooru 'e taringa'i riu-fia nga goulo na te'e fusi mola. Ma God te'e fata kwaloa mooru, ma ka fa'aba'ita amooru, ma ka iiri ba'ita amooru na gani la Jisas Kraes 'ani nigi mai. ⁸ Mooru nga ta'a na'a moru kwaimaa fana nga Alafa, gwa'a moru 'ame agasia 'ua. Ma moru tagoto'o ana, gwa'a mooru 'ame agasia na alata lo'oo. Ngaia na'a, moru aile'a, ma nga aile'anga lo'oo 'e ba'ita maka riu-fia 'olataa wane 'e to'omia fana alafu-unga suria. ⁹ Moru aile'a 'ilo'oo, suria mooru moru ngaria no'o mooringa firi. Ma nga mooringa firi lo'oori no'o na'a nga foforinga na 'isilana nga tagoto'onga amooru.

¹⁰ Aia, ma nga mooringa firi lo'oo nga profet gila kwailo ma gila siria 'agila su'a le'a ai 'i na'o na God 'e fa'amoori 'amooru 'ania kwailaeta'afiinga aana, ma gila ka eta fana alafuunga suria. ¹¹ Nga Anoe 'ola ala Jisas Kraes 'e nana'i no'o aaga ma ka faate'enia no'o na'a Kraes te'e nonifii ma ngaia ka bi'i ba'ita 'i burina. Ma gila ka ir-

ito'ona fana darilana nga alata 'utaa na'a la Kraes te'e nigi mai, ma 'olataa na'a te'e lau na alata ngaia 'ani nigi mai ai. ¹² Ma God ka faate'enia no'o fana nga profet mai na'o, ni 'ola lo'oori na gila kwairii suria, ngaia 'amoe fana boonilaga 'i talaga. Tafe'ua ma ngaia fana kwaiboonga 'amooru. Gila fata suria ni 'ola lo'oo 'amoru longoa na alata tani ta'a ngaa'i gila kwairii 'ania nga Kwairiinga Le'a lo'oo. Nga Anoe 'ola Abu lo'oo God 'e kwatea mai fa'asia 'i langi, ngaia ne'e kwatea nga ta'a no'ona fana 'agila kwaifoula'i 'ania tegelangaa aana. Ma gwa'a nga enselo, ma gila siria 'agila su'a le'a la'u mola suria ni 'ola lo'oo.

Nga to'orunga ne'e abu

¹³ Moru 'abelo 'ania mooru 'i talamooru, ma moru manata le'a. Manata lamooru 'ani tegela na nga kwailaeta'afinga na God te'e kwatea famooru na alata la Jisas Kraes 'ani ori mai. ¹⁴ Moru lo'o suria God, ma moru sia leka mola suria nga kwaisiriinga na'a moru to'o ai na alata laka'u moru 'ame su'a 'ua na nga Kwairiinga Le'a lo'oo. ¹⁵ Tafe'ua ma, moru abu 'ania ni 'ola te'efou na'a amooru agea, 'ilaka'u God ne'e firi 'amooru, ngaia 'e abu. ¹⁶ Suria 'ubulana Girigiringa Abu na God ngaia 'e iiria, "Moru abu, suria 'inau ku abu."

¹⁷ Ma moru manata to'ona God na'a moru fa'alata 'ania 'Mama'a' na alata moru fo'a, ngaia te'e sufaa ta'a te'efou fana ni 'ola na'a gila agea, ma 'e 'ato ngaia 'ani aga le'a mola na te'e ta'a ngaa'i. Ngaia na'a, 'amoru iiri ba'ita aana na alata na'a moru nana'i 'ilaka'u ta'a kwaitaa 'i fofona nga fanua lo'oo 'i wado. ¹⁸ Tofuna mooru moru su'aai 'e sui no'o, God ngaia 'e fori 'amooru 'ania nga 'ola ba'ita iiki, fana 'ani rube 'amooru fa'asia nga falafala na kakunga na nga koko'o amooru. God 'e fori 'amooru mai 'ania nga 'ola ne'e riufia silva 'amoe goulo. ¹⁹ God ngaia 'e foria mooru mai 'ania nga 'abuna la Jisas Kraes ne'e 'ilaka'u nga dale'e sifisifi ne'e le'a fana tabonga. ²⁰ God 'e firia no'o mai 'i na'o na launge'enilana nga fanua lo'oo 'i wado. Ma nga alata lo'oo no'o, na fe'e gani 'ita'i, la Jisas Kraes 'e nigi no'o mai fana fa'amoori lamooru. ²¹ Ma tofunana la Jisas Kraes, moru ka tagoto'o na God na'a

ngaia 'e tata'ea fa'asia nga maenga ma ka fa'aba'ita. Ngaia na'a mooru moru tagoto'o ma moru fito'o na God.

²² Ma suria moru lo'o no'o suria kwaifa'ananaunga kwala'imori, moru fa'akwari 'amooru talamooru no'o fa'asia nga abulongaa amooru ne'e ria, ma moru ka kwaimaa kwala'imori famooru kwairiu nga ta'a na'a moru tagoto'o. Tofuna ngaia 'e 'ilo'oo, moru kwaimaa famooru kwairiu 'ania manata lamooru te'efou. ²³ Suria God 'e kwatea mooru 'amoru futa fooru 'ania nga fatalana ne'e nana'i to'o, 'e 'ato 'ani sui. Nga mooringa fooru lo'oo, na'a mama'a amooru ngaia 'e 'ato 'ani mae, ma ngaia 'e nana'i firi. ²⁴ Suria nga Girigiringa Abu 'e fata 'ilo'oo,

"Nga ta'a lo'oo te'efou gila 'ilaka'u nga farisi,
ma nga ba'itangaa aaga ka 'ilaka'u nga lamalamana 'ai.

Suria nga farisi 'e 'isi,

ma nga lamalamana 'ai te'e 'esia mola.

²⁵ Tafe'ua ma nga fatalana God 'e nana'i firi." ✧

Ma fatalana lo'oori na'a nga Kwairiinga Le'a lo'oo gila kwairii no'o 'ania famooru.

2

¹ Tofuna moru futa fooru 'ilo'oo, moru nana'i fa'asia nga abulongaa ne'e ria. Ma moru nana'i fa'asia nga kotonga, ma moru sia agea mola te'efuta 'ola matari fa'asia 'olataa moru iiria, ma nga kwafi'ingaa, ma alafuunga 'e ria suria ta'a ngaa'i.

² Mooru 'amooru 'ilaka'u ni wela sisika na'a gila sususu mola 'ua ma gila siria susunga furifuri. 'Ino'ona la'u mola, mooru 'amoru siria nga fatalana God fana nga tagoto'onga amooru 'ani bila'o tegela'a leleka ma God ka fa'amoori 'amooru.

³ Tofuna moru su'a le'a no'o na nga Alafa na ngaia 'e le'a 'e iiki famooru.

Dauru nga ta'a na God na goru abu

⁴ Moru leka mai te'ala Jisas ne'e mo-moori firi. La Jisas ngaia 'e 'ilaka'u me'e fou momoori na launga'inga na 'ifi na'a ta'a ni launga'inga na 'ifi gila ma'asini te'enia, tafe'ua ma ngaia nga wane na God 'e firia maka fa'aba'ita. ⁵ Mooru la'u mola moru 'ilaka'u nga fou momoori, ma moru

alamia God 'ani launge'enia 'ifi aana 'ania amooru. Ma mooru moru 'ilaka'u la'u mola nga fata 'abu na God. Ma tofuna la Jisas Kraes, moru kwatea tabonga na'a God ngaia 'e aile'a fafia. ⁶Tofuna 'ubulana Girigiringa Abu laka'u God 'e iiria, "Aga madi, nau taku arua te'e me'e fou 'e le'a 'ubulana fanua 'i Saeon. Ma ngaia no'o na fou taringa'i na nau ku firia ne'e fa'angasia nga 'ifi. Ma nga ta'a na'a gila tagoto'o ana, gila sia kwaimanadai mola tofuna 'i ngaia." ✧

⁷Ma nga fou lo'oo ngaia 'e le'a famooru ta'a na moru tagoto'o. Tafe'ua ma fana ni dai na'a gila 'ame tagoto'o ana, gila faate'enia nga Girigiringa Abu laka'u na ngaia 'e iiria 'ilo'oo, "Nga fou laka'u nga ta'a ni launga'inga na 'ifi gila ma'asini te'enia, ngaia no'o na'a fou taringa'i ne'e fa'angasia nga 'ifi." ✧

⁸Ma Girigiringa Abu 'e fata la'u suria fou laka'u maka 'ilo'oo, "Nga fou lo'oo, nga ta'a lo'oo tagila telefe'eniga ai, ma tagila 'esiga ai." ✧ Tagila ka telefe'eniga ai suria gila 'ame tagoto'o na fatalana God. Ngaia na'a nga fadafadanga na God faga.

⁹Tafe'ua ma mooru nga ta'a na'a God ngaia 'e firi 'amooru no'o. Mooru na nga fataabu na nga Alafa. Ma mooru no'o na'a ta'a na God na moru abu. Ma ngaia ka soe 'amooru fa'asia nga logologo'angaa fana 'i 'ubulana nga lalanga le'a aana fana 'amoru kwaifoula'i 'ania taunga'inga le'a aana.

¹⁰'Ua no'o mai, mooru nga ta'a na God 'amoe. Tafe'ua ma nga alata lo'oo, amooru nga ta'a aana lo'oo no'o. 'Ua no'o mai, mooru moru 'ame su'a na kwailaeta'afiinga na God, ma nga alata lo'oo, amoru moru ngaria no'o nga kwailaeta'afiinga aana.

Ta'a ni taunga'inga na God

¹¹Ta'a ni kwaimaanga agu, na alata moru nana'i 'ua fofona fanua lo'oo 'i wado, mooru moru 'ilaka'u ta'a kwaitaa suria nga fanua kwala'imori amooru ngaia 'i

langi. Ma tofuna nga 'ola lo'oori, nau ku soe 'amooru, amoru abulo fa'asia nga kwaisiriinga 'e ria na labe'e wane. Tofuna nga kwaisiriinga 'e ria lo'oori, gila funu fe'enia nga mooringa fooru amooru. ¹²Nga to'orunga mooru 'ani le'a fana alata ta'a 'e ria gila fata ngada 'amooru ma gila ka iiria abulo lamooru 'e 'ame le'a, gila tagila agasia nga taunga'inga le'a amooru, ma tagila iiri ba'ita na God na fe'e Gani 'ani nigi mai.

¹³Ma suria mooru nga ta'a na nga Alafa, moru lo'o suria nga ta'a ba'ita 'ubulana fanua lo'oo 'i wado. Moru lo'o suria nga kiingi na ngaia 'e ba'ita fafia ta'a te'efou, ¹⁴ma nga ta'a ba'ita lo'oo ngaia 'e firiga fana kwatelana kwa'ikwa'inga fana ni dai na'a gila abulo 'e ria, ma tagila iiri ba'ita ani dai na'a nga abulongaa aaga 'e le'a. ¹⁵Tofuna God ngaia 'e siria 'amoru agea no'o ni 'ola le'a fana 'amoru fa'anotoa nga alafuu kwekwetonga na ta'a ne'e kakakula'a lo'oo. ¹⁶Moru nana'i 'ilaka'u ta'a gila nana'i na arubengaa na gila sia ngaria mola kwa'ikwa'inga fa'asia God. Tafe'ua ma moru sia madafia iiria ngaia 'e to'omia fana 'amoru abulo ria suria moru nana'i no'o na arubengaa. Moru nana'i 'ilaka'u ta'a na moru taunga'i fana God. ¹⁷Moru iiri ba'ita na ta'a lo'oo te'efou, ma moru kwaimaa fana nga ta'a gila tagoto'o, ma moru iiri ba'ita na God, ma moru iiri ba'ita na kiingi la'u mola.

Ta'a ni taunga'inga tago lo'oo

¹⁸Mooru nga ta'a ni taunga'inga tago, moru lo'o suria nga fatalana nga ta'a ba'ita amooru, ma moru fa'aba'itaga. Moru age 'ilo'oo, 'amoe mola fana ni dai na'a gila laeta'afii 'amooru, tafe'ua ma fana ni dai na gila babala'a famooru la'u mola. ¹⁹Tofuna God te'e nanamate'eni 'amooru lauta moru daria nonifiinga tofuna moru agea nga kwaisiriinga aana. ²⁰Foforinga 'utaa lo'oo tamoru ngaria, lauta gila labusi 'amooru fafia 'olataa na'a moru agea 'e ria? Te'efuta 'ola 'amoe! Tafe'ua ma lauta mooru moru nonifii suria na'a moru agea ni 'ola 'e le'a lo'oo, God te'e nanamate'eni 'amooru du'ai. ²¹Ma God 'e soe 'amooru fana nonifiinga 'ilo'oo. Suria la Jisas Kraes

no'o 'i talana ne'e nonifii 'ani fa'amooru amooru, ma ngaia ka faate'enia famooru fana 'amoru leka suria 'ola na'a ngaia 'e agea. ²² La Jisas 'ame agea ta me'e rianga, ma ngaia 'ame iiria no'o 'ola ni kotonga. ²³ Ma alata gila fata sifo ana, ngaia 'ame du'aga no'o 'ania ta me'e alafuunga 'e ria. Ma alata ngaia 'e nonifii, ngaia 'ame fa'ama'uga mola 'ania ta alafuunga. Ngaia 'e fito'o mola na God na'a ngaia te'e sufa mola 'ania odonga. ²⁴ Ma la Jisas Kraes 'i talana 'e ngaria no'o abulongaa 'ame le'a lo'oo adauru na nonina na 'ai folo, fana 'agoru 'akwasia no'o abulongaa 'ame le'a lo'oo adauru, ma goru ka nana'i 'ania falafala 'e le'a. Ma ngaia 'e gulaa dauru 'ania nga nonifinga aana. ²⁵ Ma nga alata laka'u 'e sui mai, moru 'ilaka'u nga sifisifi na gila leka matari fa'asia nga ta'a ni folonga aaga. Tafe'ua ma nga alata lo'oo, moru ori te'ana Wane ne'e Aga suria Sifisifi na ngaia 'e aga suria nga mango mooru.

3

Fu'igeni

¹ Amooru nga fu'igeni 'afe, tamoru lo'o suria kwai mooru, fana lauta gila 'ame tagoto'o na fatalana God, tagila tagoto'o mola suria nga abulongaa le'a amooru. Gwa'a moru 'ame iiria te'efuta 'ola faga, ² tagila agasia nga abulongaa amooru ne'e le'a ma moru ka iiri ba'ita ana God. ³ Aia, mooru fu'igeni lo'oo, moru sia irito'ona mola nga kwanga'angaa amooru 'ani leka mai fa'asia mola nga arilana ifu mooru, 'amoe ma nga 'ola iloilo'a, 'amoe nga 'afesilana ruu sinasinalo'a le'a na'a forilai 'e ba'ita 'e iiki. ⁴ Tafe'ua ma kwanga'anga amooru 'ani leka mai fa'asia 'ubulana mango mooru. Mooru faate'enia nga aloalonga ma nga malofi'anga, suria kwanga'anga 'ilo'oo 'e 'ato 'ani sui, ma God 'e madafia ngaia 'e le'a iiki. ⁵ Tofuna alata 'i na'o, nga fu'igeni abu lo'oo gila tagoto'o ana God, gila to'o na kwanga'anga 'ania longonga suria nga fatalana kwa'iga. ⁶ Ma ni Sera ngaia 'ilo'oo. Ngaia 'e lo'o suria la Ebrahim, ma ka iiria 'ania nga alafa aana. Ma amooru la'u mola, lauta moru 'ame alamia te'efuta wane 'ani fa'ama'u

'amooru fa'asia agelana ni 'ola 'e le'a, tamoru 'ilaka'u la'u mola ni Sera.

Fu'u wane

⁷ Famooru fu'uwane moru to'ogeni, amoru su'a le'a ai na'a nga noni amooru gila waata'uta'u riufi 'amooru, ngai na'a tamoru nana'i fe'eniga ma tamoru age le'a faga. Moru iiri ba'ita aaga, tofuna God 'e kwatea no'o mooringa fooru faga 'ilaka'u la'u mola 'i 'amooru. Moru agea ni 'ola le'a lo'oori fana te'efuta 'ola 'e sia to'ofonosia mola nga fo'anga amooru te'ana God.

Moru kwaimaa famooru kwairiu

⁸ Aia, nga 'ola 'ita'i na alafuunga lo'oo 'e 'ilo'oo. Ngaia 'e le'a fana nga manata lamooru 'ani arua te'e 'ola. Moru kwaimaa famooru kwairiu 'ilaka'u fu'uwane gila futa, ma moru ka laeta'affii 'amooru kwairiu ma moru ka malofi'a. ⁹ Mooru sia du'aa rianga 'ania nga rianga. Ma lauta ta wane 'ani taafi 'amooru, mooru sia du'aa mola 'ania taanga. Tafe'ua ma, amoru du'aa mola 'ania fo'anga te'ana God fana 'ani nanamate'enia. Moru age 'ilo'oo, suria nga alata God 'e soe 'amooru, ngaia 'e fataarunga'i na'a ngaia te'e nanamate'eni 'amooru. ¹⁰ Suria nga Girigiringa Abu laka'u 'e iiria, "Ni dai amooru ne'e siria nga moorilana fofona fanua lo'oo 'i wado 'ani le'a ma ka aile'a, ngaia le'a fana ngaia 'e sia alafuu ria mola ma 'e sia koto la'u. ¹¹ Ma 'ani abulo fa'asia nga agelana ni 'ola 'e ria, ma ngaia 'ani agea ni 'ola 'e le'a. Ma ngaia 'ani dau tegela'a fana to'orunga 'ania aloalonga. ¹² Tofuna God te'e aga suria nga ta'a na'a to'orulaga 'e le'a, ma ngaia te'e gwaalongo fana nga fo'anga aaga. Tafe'ua ma nga ta'a na'a to'orulaga 'e ria, ngaia te'e ula fonosiga." ✧

Nonifinga fana nga agelana 'ola 'e le'a

¹³ Te'efuta wane 'e sia agea mola nga 'ola ne'e ria amooru, lauta na'a abulongaa mooru 'e le'a mola. ¹⁴ Ma gwa'a 'amoru nonifii tofuna moru agea ni 'ola 'e le'a,

God te'e nanamate'eni 'amooru. Moru sia ma'unge'enia mola te'efuta wane, ma moru sia manata gelo mola. ¹⁵ Tafe'ua ma tamoru iiri ba'ita ala Jisas Kraes suria ngaia na'a nga Alafa fafia mango mooru. Ma tamoru sasari na alata lo'oo te'efou fana du'alana ni dai na'a 'e orisia mooru suria tagoto'onga amooru ala Jisas. ¹⁶ Ma alata moru alafuu suria nga tagoto'onga amooru, tamoru fata malofi'a mola, ma tamoru iiri ba'ita la'u mola aaga. Ma tamoru nana'i fa'asia nga abulongaa 'e ria, fana lauta tani wane gila fata ngadaa nga abulongaa le'a amooru na'a moru leka suria la Jisas Kraes tagila maila tofuna ni 'ola na'a gila iiria.

¹⁷ Lautu nga kwaisiriinga na God no'o fana 'agoru nonifii, ngaia 'e le'a na'a moru nonifii, tofuna nga abulongaa le'a amooru te'e riufia lauta moru nonifii suria nga abulongaa maninga amooru. ¹⁸ La Jisas ngaia 'e mae no'o fana lafulana rianga lo'oo te'efou, ma 'ato 'ani mae la'u. Gwa'a ngaia nga wane 'e odo, ngaia 'e mae famooru nga ta'a na'a abulo lamooru 'e ria, fana ngaia 'ani talai 'amooru te'ana God. Ma gila ka kwa'ia labena la Jisas Kraes na 'ai folo, tafe'ua ma God ka fa'amooria 'ania Anoe 'ola Abu. ¹⁹ Na tegelangaa na Anoe 'ola Abu, la Kraes 'e leka te'ana nunu'i 'ola na'a gila nana'i 'ubulana lokafu, ma ka kwairii te'aga. ²⁰ Ni nunu'i 'ola lo'oori gila nga ta'a na'a gila mae 'ua no'o 'i na'o, na alata la Noa 'e launge'enia nga faka ba'ita. Gila 'ame lo'o suria God. Tafe'ua ma ngaia 'e nonimaabe fe'eniga leleka maka nigi na alata la Noa ngaia 'e fa'asua nga faka ba'ita laka'u. Alata ngaia 'e fa'asua no'o faka lo'oori, te'e kwaru 'ola momola na'a gila leka 'ubulai ma nga ka'o ka ngariga fa'asia kwa'ikwa'inga na God. ²¹ Nga ka'o lo'oo, ngaia 'e 'ilaka'u nga naruabunga ne'e su'asuria 'ani fa'amoori 'amooru na alata lo'o. Ma nga naruabunga lo'oori 'amoe fana fa'akwarilana nga noni mooru 'ania nga ka'o, tafe'ua ma naruabunga 'e faate'enia na'a mooru moru soea God fana 'ani lafua nga rianga amooru ma ka fa'akwaria mango mooru. Ma nga naruabunga lo'oori te'e fa'amoori 'amooru suria nga tata'elana la Jisas Kraes. ²² La

Jisas 'e ori no'o fani langi, ma alata lo'oo ngaia 'e nana'i no'o 'i gula le'a na God, ma God ka arua ngaia 'e ba'ita no'o fafia nga enselo te'efou ma ngaia 'e ba'ita la'u mola fafia nga tegelangaa te'efou 'i langi.

4

Nga Mooringa Fooru

¹ Amoru su'aai na'a alata la Jisas Kraes 'e nana'i fofona fanua lo'oo 'i wado, ngaia 'e nonifii. Ma tofuna ngaia 'e 'ilo'oo, mooru la'u mola moru sasari agau fana nonifii. Suria nga ta'a na gila nonifii, gila 'ame siria abulongaa 'ame le'a. ² Ngaia na'a, eta na alata lo'oo maka ori 'ala'a, tamoru abulo fa'asia nga kwaisiriinga 'e ria amooru, tafe'ua ma moru lo'o mola suria nga kwaisiriinga na God. ³ Alata 'e sui no'o kau, abulongaa amooru 'e 'ilaka'u nga ta'a 'i gulaiburi. Ma alata no'ona mooru moru alamia no'o mango mooru fana age-maninga, ma nga kwaisiriinga ne'e ria, ma nga go'unga ba'ita na waen, ma nga agelana fonunga fana agelana ta'ita'ina rianga. Ma moru leka suria falafala 'e ria na nga fo'asilana nga nunu'i 'ola lalea. ⁴ Ma nga alata lo'oo, ta'a gulaiburi gila 'alefo, suria mooru 'ame lado fe'eniga na ni 'ola ne'e ria gila agea. Ngaia lo'oo, gila fata ngada 'amooru. ⁵ Tafe'ua ma God 'e dau fafiga fana fe'e gani na 'agila alafuu suria ni 'ola te'efou na'a gila agea. Ma God 'e sasari no'o fana sufalana ta'a momoori ma ta'a lo'oo gila mae no'o. ⁶ Ngaia lo'oo ta'a na gila tagoto'o na God ma gila ka mae, gila longoa nga Kwairiinga Le'a lo'oo 'e sui no'o. Gwa'a gila ngaria kwa'ikwa'inga 'ilaka'u ta'a te'efou, ma gila mae no'o, alata lo'oo, nga mangoga 'e moori no'o fe'enia God.

⁷ Alata fana ni 'ola te'efou 'ani fusi, ngaia 'e galangi no'o. Ngaia lo'oo, 'amoru aga suria mooru talamooru, ma moru agaaga, fana 'amoru to'omia fana nga fo'anga. ⁸ Nga 'ola taringa'i 'e iiki, fana 'amoru kwaimaa kwala'imori famooru kwairiu, tofuna lauta ta wane 'e kwaimaa 'ilo'oo, ngaia 'e talawada'u fana 'ani 'olafanataa ana ni dai ne'e agea te'efuta 'ola 'e ria amooru. ⁹ Moru kwalo amooru kwairiu 'i 'ubulana 'ifi amooru, ma moru nana'i

fa'asia nga ngu'ungu'unga alata mooru kwaloa nga ta'a.

¹⁰ God 'e kwatea no'o kwakwatenga kwaitatari famooru ta'a na'a mooru tagoto'o ala Jisas Kraes. Ma God 'e siria talate'e wane amooru, 'amoru kwaibooni amooru kwairiu 'ania nga kwakwatenga lo'oori. ¹¹ Ma ni dai na'a God 'e kwatea kwakwatenga fana nga alafuunga, ngaia 'ani foule'enia fatalana God. Ma ni dai na'a God 'e kwatea kwakwatenga fana kwaibooninga, ngaia 'ani kwaibooni 'ania tegelangaa lo'oo God 'e kwatea, fana ni 'ola lo'oo te'efou na'a moru agea, God te'e ngaria baatafengaa suria la Jisas Kraes. Ma la Jisas 'e to'o na kwangakwanganga 'e ba'ita ma ka to'o na nga tegelangaa ne'e nana'i firi. Kiu.

Fito'o ana God na alata moru nonifii

¹² Ta'a ni kwaimaanga agu, mooru sia 'alefo na ni irito'onga na'a mooru nonifii ai. Suria nga ta'a na'a gila tagoto'o ala Jisas Kraes, gila su'aai na gila leka 'ubulana 'ato'atolanga 'e aula 'ilo'oo. ¹³ Ngaia 'e le'a fana 'amoru aile'a mola suria mooru moru lado fe'enia la Jisas Kraes na nonifiinga aana, tofuna tamoru aile'a ba'ita na alata la Jisas Kraes 'ani nigi mai fe'enia foufounga aana. ¹⁴ Nanamanga famooru lauta gila fa'anonifii 'amooru tofuna mooru nga ta'a ala Jisas Kraes, tofuna 'e faate'enia no'o Anoe 'ola Abu na God 'e nana'i fe'eni 'amooru. ¹⁵ Ngaia 'ame le'a lauta te'efuta wane amooru 'e nonifii suria ngaia 'e kwa'ia wane, 'amoe ma ngaia nga wane beriberi, 'amoe ma ngaia 'e agea ni 'ola 'e ria, 'amoe ma ngaia wane laka'u 'e riu mola fana ngadalana 'ola na tani ta'a ngaa'i. ¹⁶ Tafe'ua ma lauta mooru moru nonifii suria moru tagoto'o ala Jisas Kraes, moru sia maila mola. Moru iiri ba'ita mola na God, tofuna gila fa'alata amooru 'ania 'Kristin.'

¹⁷ Alata fana kwa'ikwa'inga te'e nigi no'o mai. Ma God te'e sufaa nga ta'a ngai aana eteeta. Ma lauta ngaia 'ani sufaa ta'a ngai aana madi, 'olataa na ngaia te'e agea fana ta'a na gila 'ame tagoto'o na Kwairiinga Le'a lo'oo aana. ¹⁸ Suria nga Girigiringa Abu laka'u 'e fata 'ilo'oo,

“Lauta ngaia 'ato fana ta'a gila odo 'agila moori,
ngaia te'e 'ato 'e iiki no'o fana ta'a 'e ria na gila 'ame tagoto'o na God.” ✧

¹⁹ Ngaia lo'oo, lauta moru nonifii suria nga kwaisiriinga na God famooru, moru arua no'o moori lamooru 'ubulana nimana God ne'e launge'eni 'amooru, ma ngaia 'e sia mabolosi 'amooru mola. Moru agea ni 'ola le'a no'ona furifuri.

5

Nga ta'a ni kwaitalainga

¹ Aia, nau ku fata famooru ta'a ni kwaitalainga lo'oo na ta'a gila tagoto'o. Nau nga wane ni kwaitalainga la'u mola, ma nau ku agasia nonifiilana la Jisas Kraes 'e sui no'o, ma 'inau taku to'o na kwangakwanga'anga fe'enia na alata ngaia 'ani ori mai. Ngaia lo'oo, 'inau ku soe 'amooru, ² amoru aga le'a suria ta'a na'a gila tagoto'o, na God 'e aruga no'o 'ubulana nima mooru. Moru aga le'a suriga 'ilaka'u nga wane aga suria nga sifisifi aana. God 'e siria 'amoru agea nga taunga'inga lo'oori tofuna moru 'uri mola, ma 'amoe tofuna moru madafia iiria God te'e ulaburi mooru fai. Ngaia 'e le'a fana 'amoru aga suriga tofuna mooru moru siria boonilaga, ma 'amoe tofuna moru siria 'amoru ngaria bata. ³ Ma moru sia fele mola fafia nga ta'a lo'oo na'a God 'e aruga 'ubulana nima mooru, tafe'ua ma amoru talaiga fana 'agila leka suria falafala amooru ne'e le'a fana agelana taunga'inga le'a lo'oo. ⁴ Ma lauta amoru aga suriga 'ilo'oo, la Jisas na'a 'Inatana Wane fana Aganga Suria Sifisifi, ngaia te'e kwatea nga foforinga ba'ita ne'e le'a maka nana'i firi famooru, na alata ngaia 'ani ori mai.

⁵ Ma ka 'ilo'oo la'u mola, mooru nga ta'a alakwa, moru lo'o suria nga ta'a ba'ita. Mai 'amooru te'efou lo'oo mooru tagoto'o, moru malofi'a fana 'amoru kwaibooni famooru kwairiu. Suria nga Girigiringa Abu laka'u 'e iiria,

“God te'e tata'e suaria nga ta'a na'a gila fata naunau,
ma ngaia te'e kwaimanadai fana nga ta'a ngaa'i na'a gila malofi'a.” ✧

⁶ Ngaia na'a, 'amoru malofi'a ma moru nana'i 'ubulana nimana God ne'e tegela'a 'e iiki, ma ngaia te'e fa'aba'ita 'amooru na alata ngaia 'e 'olea. ⁷ Ma moru arua no'o manata gelonga amooru te'efou 'ubulana nimana, suria ngaia ne'e aga suria 'amooru.

⁸ Moru dau suria mooringa mooru ma moru agaaga, suria la Saetan, nga mari-mae amooru, 'e riu kwairiu mola 'ilaka'u nga laeon ne'e molo'u 'e iiki maka ngola 'e ba'ita. Suria la Saetan 'e kwailo 'ofia te'efuta wane fana 'ani ngadaa. ⁹ Moru ula ngasi na tagoto'onga amooru, ma moru ka to'ofonosia la Saetan, tofunu mooru moru su'aai na'a ta'a gila tagoto'o na fanua 'e aula fofona fanua lo'oo 'i wado, gila nonifii la'u mola 'ilaka'u 'amooru. ¹⁰ God 'e kwatea kwailaeta'afiinga te'efou famooru. Ma God 'e soe 'amooru no'o fana 'amoru lado fe'enia la Kraes ma amooru ru'u 'ubulana nga foufounga aana lo'oo 'e 'ato 'ani sui la'u. Na alata lo'oo moru nonifii fana te'e alata ko'uko'uta. Tafe'ua, ma ngaia te'e fa'ategela tagoto'onga amooru, ma ngaia te'e kwatea tegelangaa famooru, ma ngaia te'e kwatea mooru 'amoru ula ngasi. ¹¹ Ma ngaia 'e nana'i 'ania tegelangaa ba'ita ne'e nana'i firi no'o! Kiu.

Nga alafuunga 'ita'i

¹² La Saelas lo'oo 'e booni nau fana girilana nga girigiringa ko'uko'uta lo'oo. Ngaia wane ni futanga adauru, ma nau ku fito'o ana. Nau ku kwatea nga girigiringa lo'oo famooru fana falatete lamooru ma alafuunga suria nga kwailaeta'afiinga kwala'imori na God. Aia, moru ula ngasi 'ubulana nga kwailaeta'afiinga lo'oori.

¹³ Ma nga ta'a na'a gila tagoto'o 'ubulana fanua 'i Babilon, * gila kwatea kau fatanga ni baole'a aaga famooru. God ne'e firiga, 'ilaka'u la'u mola ngaia 'e firi 'amooru. Ma la Mak ka kwatea la'u mola kau nga fata baole'anga aana famooru. Ngaia 'e 'ilaka'u no'o nga wela kwala'imori agu. ¹⁴ Ma nga alata moru agasi 'amooru kwairiu, ta-moru faate'enia nga kwaimaanga amooru famooru kwairiu.†

* **5:13** Babilon ngaia 'e fa'aladama 'i Rom. † **5:14** Na alafuunga na Grik, verse lo'oo 'e iiria 'Kwatea nononga na kwaimaanga alata mooru agasia mooru kwairiu.' Nga falafala 'i Jiu, nga kwai nono'inga 'e faate'enia kwaimaanga ma iiri ba'ita malaa nga falafala na 'sek han' adauru.

Nau ku fo'a famooru te'efou ta'a ala Jisas Kraes, 'amoru to'o na aloalonga.

2 Pita Nga Ruana Girigiringa Fa'asia la Pita

Nga 'ola ba'ita lo'oo la Pita ngaia 'e manata abelo ba'ita ai na'a fana ta'a Kristin 'agila ula 'usia kwaifa'ananaunga kuta. Ngaia 'e iiria fana 'agila dau ngasi mola na alafuunga suria God ma la Jisas Kraes. Alafuunga kwala'imori lo'oo ngaia 'e leka mai fa'asia ta'a na'a gila agasia la Jisas, ma gila ka longoa kwaifa'ananaunga aana.

Nga fa'ananaunga kuta lo'oo la Pita 'e manata abelo 'ania, na'a alafuunga lo'oori 'ilo'oo: tani ta'a ngaa'i gila iiria la Kraes 'ato 'ani ori mai. La Pita 'e iiria la Kraes 'e 'ame ori 'ua mai, suria God ngaia 'ame siria te'efuta wane 'ani mae. God 'e siria ta'a lo'oo te'efou 'agila 'akwasia falafala lo'oo na rianga, ma gila ori mai te'ana.

Ni 'ola taringa'i 'ubulana buka lo'oo:

God ngaia 'e firi 'adauru 'agoru leka suria falafala aana (1:1-21)
Nga fa'ananaunga kuta (2:1-22)
Orilana mai la Kraes (3:1-18)

¹ Nau la Saemon Pita, nga wane ni taunga'inga ma nga Wane ni Kwairiinga ala Jisas Kraes, nau ku giri kau famooru. La Jisas Kraes ngaia na God adauru ma ngaia ne'e fa'amoori 'adauru. 'Ania nga odonga aana, ngaia 'e kwatea tagoto'onga famooru, 'ilaka'u la'u mola na'a ngaia 'e agea fameeru.

² Nau ku fo'a fana God 'ani kwatea kwailaeta'afiinga ba'ita ma aloalanga ba'ita famooru suria moru su'a na God ma nga Alafa adauru la Jisas.

Kwaisoenga ma nga kwaifriinga na God

³ Goru to'o na ni 'ola te'efou na'a goru bo'obo'o fai fana to'orunga ma fana lekanga suria falafala na God. God 'e kwatea ni 'ola lo'oori te'efou 'ania tegelangaa aana ma tofuna goru su'a le'a ana. God 'e soe 'adauru fana ta'a aana suria nga ba'itangaa aana ma nga le'anga aana. ⁴ Tofuna God 'e 'ilo'oo, ngaia ka fataarunga'i fana 'ani kwatea ni 'ola le'a 'e iiki fadauru, fana 'amoru su'asuria ulanga 'usia nga kwaisiriinga 'e ria lo'oo na fanua

lo'oo 'i wado ne'e su'asuria 'ani ngada 'amooru ma fana nga falafala amooru 'ani le'a 'ilaka'u falafala na God.

⁵ Ma tofuna God 'e kwatea no'o ni 'ola lo'oo te'efou famooru 'ilo'oo, moru dau tegela fana nga tagoto'onga amooru, ma moru ka abulo le'a, ma moru ka su'a le'a na God, ⁶ ma moru dau suria mooringa amooru talamooru, ma moru ka akiaki'a 'ubulana alata na 'ato'atolanga, ma moru ka leka suria falafala na God, ⁷ ma moru faate'enia nga kwailaeta'afiinga fana ta'a na gila tagoto'o tofuna gila wane ni futanga amooru, ma moru ka kwaimaa fana ta'a te'efou. ⁸ Lauta ni falafala 'ilo'oori 'e ba'ita 'ubulana mango moru maka bila'o tegela'a, 'ino'ona ma nga su'a 'olanga amooru na Alafa adauru la Jisas Kraes te'e agea mooru moru to'omia no'o agelana ni 'ola le'a 'e aula, ma tamoru to'o na lode'e 'ola na mooringa amooru. ⁹ Ma ni dai na'a ngaia 'ame to'o na ni falafala lo'oo, ngaia 'e 'ilaka'u nga wane maana 'e logo, tofuna ngaia 'e manata nabolosia, na'a God 'e 'olafanataa no'o na rianga aana.

¹⁰ Ngaia lo'oo, ta'a ni kwaimaanga agu, moru irito'ona fana 'amoru faate'enia na'a God ngaia 'e firi 'amooru ma ka soe 'amooru fana ta'a aana. Lauta moru age 'ilo'oo, ngaia sia 'esi 'amooru mola, ¹¹ ma God te'e kwalo 'amooru 'ubulana fofounga na Alafa adauru la Jisas Kraes ne'e fa'amoori adauru. Ma nga fofounga lo'oori 'e sia sui la'u.

¹² Gwa'a moru ka su'asuria te'efou na ni 'ola lo'oo, ma mooru moru ka dau tegela no'o na fa'ananaunga kwala'imori lo'oo mooru longoa no'o, ngaia 'e le'a fana 'inau 'aku kwaifa'ananau la'u amooru na alata 'e aula. ¹³ Suria alata nau ku momoori 'ua 'ubulana fanua lo'oo 'i wado, nau ku madafia ngaia 'e le'a fana 'inau 'aku iiria la'u ni 'ola lo'oo famooru fa'asia moru ta mabolosia. ¹⁴ Tofuna 'inau ku su'aai na'a 'inau ku galangi mae no'o, 'ilaka'u nga Alafa adauru la Jisas Kraes 'e kwairii folaa no'o fagu. ¹⁵ Ma suria 'e 'ilo'oo, 'inau ku taunga'i tegela fana mooru moru sia mabolosia mola 'olataa lo'oo nau ku fa'ananau 'amooru 'ania, gwa'a burina alata nau ku mae.

La Pita 'e agasia nga kwangakwanganga ala Jisas Kraes

¹⁶ Aia, ma ni 'ola lo'oo 'imeeru meru kwaifa'ananau 'ania suria nga nigilana mai nga Alafa adauru la Jisas Kraes 'ania tegelangaa ba'ita, ngaia nga 'ai'ima'e na tani ta'a ngaa'i gila fadaa mola 'amoe. Suria meeru talameeru meru agasia no'o nga kwangakwanganga aana. ¹⁷ Suria 'imeeru meru nana'i fe'enia 'ua no'o mai na alata God na Mama'a ngaia 'e kwatea no'o iiri ba'itangaa ma kwangakwanganga fana. Ma meru ka longoa no'o kwalana, God ne'e ba'ita maka tegela'a 'e iiki ngaia ka fata 'ilo'oo fana, "Ngaia lo'oo na wela agu, ma nau ku kwaimaa ba'ita fana, ma 'inau ku baole'a iiki fe'enia." ¹⁸ 'Imeeru talameeru meru longoa kwalana God fa'asia 'i langi, na alata meru nana'i fe'enia la Jisas 'i gouna fe'e busu abu laka'u.✠

¹⁹ Ma suria ni 'ola lo'oori, 'imeeru meru tagoto'o tegela na fatalana nga profet suria la Kraes ngaia 'e kwala'imori. Ma ngaia 'e le'a fana 'amoru tagoto'o la'u mola ai. Tofuna nga fatalana nga profet lo'oori, ngaia 'e 'ilaka'u nga me'e uunu ne'e lala 'ubulana logo, leleka maka nigi na asua la Kraes 'ani faata'i la'u ma fa'awatagalana 'ola lo'oo famooru 'e 'ilaka'u lalanga na fanelana ne'e tata'e mai 'usu'usugani ne'e lala mai maka iloilo'a no'o 'ubulana manata lamooru. ²⁰ Ma ngaia 'e taringa'i 'e iiki famooru 'amoru su'a le'a na te'efuta 'ola na nga profet gila giri suria 'ubulana Girigiringa Abu 'e 'ame eta mai fa'asiga 'i talaga. ²¹ Tofuna nga alafuunga na profet 'ame leka mai fa'asia manatalana wane 'i talana. Tafe'ua ma nga Anoe 'ola Abu na'a ngaia 'e talaia nga profet 'ua no'o mai 'i na'o fana 'agila giria nga fatalana God.

2

Kwaifa'ananaunga na ta'a ni kotonga

¹ Na alata 'ua mai 'i Israel, tani ta'a ni kotonga gila nigi mai, ma gila ka iiria gila na'a profet na God. Ma ka 'ilo'oo la'u, tani ta'a tagila nigi mai, ma tagila fa'ananau 'amooru 'ania kotonga na gila iiria 'e to'o. Ma nga kwaifa'ananaunga aaga te'e ngadaa nga tagoto'onga na tani

ta'a ngaa'i. Ma tagila kwaifa'ananau la'u mola 'ania la Jisas, nga wane ne'e mae fana fa'amoori ladauru, ngaia nga Alafa kwala'imori 'amoe. Ma suria ni 'ola lo'oori, God te'e ngadaga mola 'afe'aferu. ² Ma ta'a 'e aula lo'oo tagila leka suria nga abulongaa 'ame le'a aaga. Ma tofunu 'olataa na'a gila agea 'e ria, tani ta'a ngaa'i tagila fata ngadaa nga kwaifa'ananaunga kwala'imori lo'oo. ³ Ma suria nga ta'a ni kwaifa'ananaunga na kotonga lo'oori gila 'etala, tagila ngaria bata na alafuunga kotonga aaga lo'oo gila kotofi 'amooru 'ania. Aia, 'e aburu no'o mai God 'e sufaga no'o, ma ngaia 'e sasari agau fana 'ani kwatea kwa'ikwa'inga faga.

⁴ Tofuna nga enselo 'ua no'o mai na'a gila abulo 'e ria, ma God ka kwatea kwa'ikwa'inga faga, ma ka aruga 'ubulana lefu lo'oo ni kwa'ikwa'inga, ma ka firi no'o fafiga 'ania seni, ma gila nana'i mola 'ua 'i no'ona 'ubulana logologo'angaa. Gila nana'i no'ona mamania no'o fe'e gani na kwaisufaingaa. ⁵ Ka 'ilo'oo la'u fana nga ta'a lo'oo 'ubulana fanua lo'oo 'i wado laka'u gila nana'i 'ua no'o mai, tofunu nga abulongaa aaga ne'e ria iiki ma gila 'ame fa'aba'ita God. God ka kwa'iga 'ania afe ba'ita. Te'e la Noa na'a God 'e fa'amooria fe'enia nga fiu 'ola ngaa'i, tofunu la Noa 'e kwaifa'ananau suria falafala ne'e odo.

⁶ Kiu, ma God ka kwatea la'u mola nga kwa'ikwa'inga fana ta'a na fanua 'i Sodom ma 'i Gomora. Ngaia 'e kwa'iga 'ania eele, fana 'ani faate'enia fana ta'a te'efou 'olataa lo'oo 'ani lau fana ta'a na gila 'ame lo'o suria. ⁷ Tafe'ua ma God 'e fa'amoori la Lot, suria la Lot ngaia na'a wane 'e odo, ma manatalana ka fii ba'ita na nga abulongaa ne'e ria na ta'a na'a gila 'ame lo'o suria nga tagi na God. ⁸ Ma la Lot na'a ngaia 'e odo, ngaia 'e nana'i fe'eniga, ma ka agasiga, ma ka longoga suria gani mai gani, ma nga manatalana ka fii ba'ita suria ni 'ola 'e ria na ngaia 'e agea. ⁹ Lautu 'ino'ona, ma nga Alafa su'asuria 'ani booniana nga ta'a na'a gila lo'o suria, fana nga 'ato'atolanga no'ona 'e 'ato 'ani ngadaga. Ma ngaia su'asuria 'ani kwatea la'u mola nga kwa'ikwa'inga fana ta'a 'e

✠ 1:18 Mat 17:1; Mak 9:2; Luk 9:28

ria, leleka maka nigi na fe'e gani fana nga kwa'ikwa'inga kwala'imori. ¹⁰ Ma ngaia ka kwatea nga kwa'ikwa'inga ba'ita 'e iiki fana ta'a na'a gila lo'o suria nga kwaisiri-inga ne'e ria aaga 'ania noniga, ma gila ka ma'asini te'enia nga ba'itangaa na God.

Ma nga ta'a lo'oo, gila fata naunau ma gila ka leka mola suria manatalaga 'i talaga. Ma gila 'ame ma'u mola fana 'agila fata ngadaa na anoe 'e 'ola ba'ita lo'oo 'i langi. ¹¹ Aia, ma gwa'a nga enselo na'a gila to'o na tegelangaa ba'ita riufia nga ta'a lo'oori, gila 'ame fata ngadaa mola nga anoe 'e 'ola ba'ita 'i langi 'ania alafuunga 'e ria 'ilo'oo 'i maana nga Alafa. ¹² Ma nga ta'a ni kwaifa'ananaunga na kotonga lo'oo gila 'ame manata suria nga 'olataa lo'oo na gila agea. 'Ilo'oo, gila 'ilaka'u no'o nga 'ola momoori kwasi na'a gila to'omia fana daulaga ma fana kwa'ilaga. Nga ta'a lo'oori, gila fata ngada ni 'ola na'a gila 'ame su'asuria. Ngai lo'oo, God te'e kwa'iga 'ilaka'u nga 'ola momoori kwasi. ¹³ Ma tofunu nga nonifiinga lo'oo gila kwatea fana ta'a, God te'e du'ua la'u mola 'ania nonifiinga faga. Nga ta'a ni kwaifa'ananaunga na kotonga lo'oo, gila siria agelana fonunga fana go'u ba'ita ma agelana rianga na sina bala-bala la'u mola. Ma alata gila keto fe'enia mooru 'ubulana ogunga amooru, mooru maila iiki alata gila, tofunu nga falafala 'e ria aaga. ¹⁴ Ma na alata gila agasia nga fu'igeni, gila siria 'agila agemani mola fe'eniga. Gila 'ame mamalo no'o fa'asia abulo 'ame le'a. Ma gila ka talaia nga ta'a na'a gila tagoto'o na gila waata'uta'u 'ania abulo 'ame le'a. Ma gila ka 'etala iiki. Ma tofunu ni 'ola lo'oori, God te'e kwatea kwa'ikwa'inga faga. ¹⁵ Gila leka matari fa'asia nga tala ne'e odo, ma gila ka leka mola suria falafala 'e ria ala Balaam, nga wela ala Beor. Suria la Balaam[☆] 'e siria iiki nga bata, ma ngaia 'uri mola fana agelana ni 'ola ne'e ria fana ngarilai. ¹⁶ Ngaia lo'oo God 'e kwatea nga dongki aana 'ani iila 'ania kwala 'e 'ola 'ilaka'u nga wane. Ma alata la Balaam nga profet 'e longoa dongki 'e fata 'ilo'oo, ngaia ka 'akwasia no'o abulongaa aana ne'e kakakula.

¹⁷ Aia, ma nga ta'a na'a gila kwaifa'ananaunga 'ania nga kotonga, gila 'ilaka'u mola nga me'e ka'o laka'u 'e baka no'o ma ka'o 'amoe no'o ai. Ma gila ka 'ilaka'u la'u mola nga gani ne'e logo mai ma iru ka irufia mola maka 'ame ne'u mola. Ngaia lo'oo God 'e sasari agau na lokafu logologo'a faga. ¹⁸ Gila tafega 'i talaga ma nga fatalaga 'e kakakula mola. Ma tani ta'a lo'oo gila abulo mai fa'asia rianga aaga, ma gila bi'i eta 'agila rugasia nga abulongaa 'e ria lo'oo aaga. Ma nga ta'a ni kwaifa'ananaunga na kotonga, gila fa'akutaa la'u mola nga ta'a lo'oori 'ania nga kwaisiriinga 'e ria 'ania noniga. ¹⁹ Nga ta'a ni kwaifa'ananaunga lo'oori, gila fataarunga'i fana ta'a 'agila arube fana 'agila agea te'efuta 'ola na'a gila siria agelai. Tafe'ua ma ta'a ni kwaifa'ananaunga lo'oori talaga gila 'ame arube no'o. Gila 'ilaka'u nga ta'a ni taunga'inga tago fana nga falafala ne'e ria ngaia ne'e ngadaga. Suria alata kwaisiriinga ne'e ria ngaia 'e ba'ita fafia wane, ngaia 'e 'ato fana 'ani mamalo fa'asia agelana 'ola ne'e ria.

²⁰ 'I na'o, nga ta'a ni kwaifa'ananaunga kotokoto lo'oori gila su'a na Alafa adauru la Jisas Kraes ne'e fa'amoori 'adauru, ma gila ka abulo mai fa'asia nga rianga lo'oo fofona fanua lo'oo 'i wado ne'e ngadaga. Tafe'ua ma gila ka ori la'u fana nga agelana rianga aaga laka'u gila agea mai 'i na'o, ma nga rianga lo'oo ka ba'ita no'o fafiga. Ma alata lo'oo gila ka ria maka riufia no'o alata na'a gila 'ame su'a 'ua ala Jisas Kraes. ²¹ Ngaia 'e le'a riufia lauta gila 'ame daria nga tala fana odonga. Ma ngaia te'e ria iiki no'o faga tofunu gila daria no'o tala fana odonga, ma gila ka abulo mola fa'asia, ma gila 'ame lo'o mola suria tagi na God 'e kwatea mai faga. ²² Gila ka faate'enia kwala'imori na nga alafuunga laka'u 'e 'ilo'oo, "Nga ku'ito 'e ori maka 'ania la'u 'olataa ne'e moate'enia." Ma nga alafuunga ngaa'i la'u ka 'ilo'oo, "Nga boo na'a gila narufia noniga 'e sui no'o, ngaia ori maka bunibuni la'u mola 'ubulana kunu."

3

☆ 2:15 Nambas 22:4-35

Orilana mai nga Alafa

¹ Ta'a ni kwaimaanga agu, ruana alata lo'oo nau 'aku giri no'o famooru lo'oo. Na rua girigiringa lo'oo te'efou, nau ku giri suria 'ola na moru su'a no'o ai, fana manata lamooru 'ani odo. ² Nau ku siria amoru manata to'ona alafuunga lo'oo profet abu laka'u mai na'o, fe'enia nga kwaifa'ananaunga na Alafa adauru ne'e fa'amoori 'adauru. Ni Wane ni Kwairi-inga na'a gila foulange'enia famooru, gila kwairii 'ania nga kwaifa'ananaunga lo'oo famooru.

³ Aia, nga 'ola ba'ita lo'oo 'inau ku siria 'amoru su'aai na fe'e gani 'ita'i laka'u tani ta'a tagila leka mai, ma nga kwaisiriinga aaga ne'e ria na labe'ewane 'e talaiga. Ma tagila alafuu ni doonga 'ilo'oo famooru, ⁴ "Nga Kraes laka'u ngai no'o 'i fai? Suria ngaia alafuu maka iiria ngaia te'e ori la'u mai, tafe'ua ma ngaia 'ame nigi 'ua. Nga ta'a kwaitalainga eteeta adauru gila mae 'ua no'o. Ma leleka maka nigi na alata lo'oo, ma ta 'ola 'ame bulota'i mola, eta mai na etalana fanua lo'oo 'i wado leka maka nigi tala'ina."

⁵ Aia, ta'a na gila alafuu 'ilo'oo, gila siria 'agila mabolosia mola na'a God 'e launge'enia 'i langi fe'enia fanua lo'oo 'i wado mola 'ania fatalana. Ngaia 'e launge'enia nga fanua lo'oo 'i wado 'ania nga ka'o, ma ngaia ka kwatea nga fanua lo'oo 'i wado 'e ru'u mai fa'asia nga ka'o. ⁶ Ma 'ania ka'o la'u mola, God 'e ngadaa la'u mola fanua lo'oo 'i wado 'ania alata ngaia 'e agea ka'o 'e tata'e maka fonufafia fanua lo'oo 'i wado. ⁷ Aia, ma 'ania fatalana God la'u mola, ngaia 'e agea nga fanua lo'oo 'i wado ma nga lalo 'ani to'oru mamania alata ngaia 'ani tagale'enia 'ania eele. Na fe'e gani no'ona, God te'e kwaisufai na nga ta'a na'a gila 'ame tagoto'o ana, ma te'e kwa'iga no'o.

⁸ Aia, ta'a ni kwaimaanga le'a agu, moru sia mabolosia la'u nga 'ola lo'oo: Te'e gani momola ngaia 'e 'ilaka'u nga to'oni (1,000) farisi lo'oo 'i maana God, ma to'oni (1,000) farisi lo'oo 'ilaka'u la'u mola te'e gani momola 'i maana God. ⁹ Nga Alafa 'ame gole fana agelana fataarunga'inga aana suria orilana mai, gwa'a tani ta'a ngaa'i gila

madafia iiria ngaia 'e gole mola. Tafe'ua ma nga Alafa ngaia 'e nonimaabe fe'eni 'amooru. Ngaia 'ame siria ta wane 'ani mae. Tafe'ua ma ngaia siria fana ta'a te'efou 'agila abulo mai fa'asia nga rianga aaga.

¹⁰ Ma fe'e gani lo'oo nga Alafa 'ani ori mai, ngaia te'e nigi mai 'ilaka'u nga wane beriberi, suria nga ta'a lo'oo tagila lebe. Ma fe'e gani no'ona, tagila longoa nga kuta-tanga ba'ita, ma nga lalo te'e sui. God te'e malangadaa ni 'ola lo'oo te'efou 'ubulana lalo 'ania eele. Ma nga fanua lo'oo 'i wado ma ni 'ola lo'oo te'efou 'i 'ubulai, te'e 'amoe la'u mola.

¹¹ Ma tofuna God te'e malangadaa ni 'ola lo'oori 'ilo'oo, moru manata le'a 'i suria nga manata lamooru. Nga to'orunga mooru 'ani odo, ma moru ka lo'o suria God. ¹² Ma alata moru mamania nga fe'e gani na God te'e sufaa ta'a, moru taunga'i fana fe'e gani no'ona 'ani nigi 'aferu mai. Na fe'e gani no'ona, God te'e tagale'enia nga lalo ma ni 'ola lo'oo te'efou 'i 'ubulai 'ania eele, ma ni 'ola te'efou 'ubulai te'e 'ilaka'u nga 'ola 'e afe. ¹³ Aia, mai dauru 'agoru aga mamania nga fanua fooru lo'oo 'i wado ma 'i langi na God 'e fataarunga'i ai fadauru. Ma nga ta'a te'efou 'i no'ona, tagila lo'o suria God.

¹⁴ Aia, ta'a ni kwaimaanga agu, alata moru mamania 'ua fe'e gani no'ona, moru dau tegela'a fana fa'aodolana mango mooru, fana God 'ani iiria moru kwari na ngaia 'ame daria mola te'efuta 'ola 'e ria 'ubulana mooringa mooru, ma moru ka nana'i na aloalonga fe'enia. ¹⁵ Mooru sia mabolosia tofuna 'olataa na'a nga Alafa 'e noni maabe, suria ngaia 'e siria fana ta'a 'agila abulo mai fana 'ingaia 'ani fa'amoriga. Aia, tofuna ni 'ola lo'oori la'u mola laka'u wane ni futanga le'a adauru la Pol ngaia 'e giri famooru suria. God ne'e kwatea su'a'olanga fala Pol fana ngaia 'ani giri 'ilo'oo. ¹⁶ 'Ubulana girigiringa ala Pol te'efou, ngaia 'e kwaifa'ananau suria ni 'ola lo'oori. Tani 'ola na'a la Pol 'e kwaifa'ananau 'ania, 'e 'ato no'o fana su'anga ai. Ma nga ta'a lo'oo gila bobolosi 'ola ma nga tagoto'onga aaga 'e 'ame tegela, gila bulosia ni 'ola la Pol 'e iiria, ma gila

kwaifa'ananau 'ania nga kotonga suria, 'ilaka'u la'u mola na'a gila agea na tani gule'e Girigiringa Abu ngaa'i. Ma tofunu gila agea 'ilo'oo, God te'e kwatea nga kwa'ikwa'inga faga.

¹⁷ Aia ta'a ni kwaimaanga agu, 'amooru moru su'a te'efou no'o na ni 'ola lo'oo. Ngaia na'a, amoru aga aga, fa'asia moru ta tagoto'o mola na kotonga na'a ta'a na gila 'ame lo'o suria God gila kwaifa'ananau 'ania, ma nga tagoto'onga 'amooru 'e bi'i 'esia. ¹⁸ Ma moru alamia kwailaeta'afiinga na nga Alafa adauru la Jisas Kraes ne'e fa'amoori 'adauru 'ani bila'o 'ubulana mango mooru, ma 'amooru irito'ona fana su'a le'anga ana. 'Aguru baatafea na alata lo'oo ma afirina alata! Kiu.

1 Jon Nga Girigiringa Eteeta Fa'asia la Jon

Nga Wane ni Kwairiinga la Jon 'e giria buka lo'oo. Ngaia te'e wane na akwale'e wane ma ruaai ala Jisas, ma ngaia ka giria la'u Kwairiinga Le'a lo'oo ala Jon. 'Ubulana girigiringa lo'oo, ngaia 'e iiria fana ta'a na'a gila fito'o 'agila ula ngasi na falafala na God, ma 'agila to'ofonosia kwaifa'ananaunga kuta no'ona. Na alata no'ona, tani ta'a ni kotonga gila iiria la Jisas 'ame to'o na labe'e wane kwala'imori alata ngaia 'e nigai mai. Ngaia na'a, la Jon 'e iiria fana ta'a na'a gila fito'o 'agila to'ofonosia kwaifa'ananaunga kuta no'ona. La Jon 'e siria Kristin no'ona fana lo'onga suria kwaifa'ananaunga ala Jisas Kraes laka'u Ta'a ni Kwairiinga gila alafuu no'o mai suria. Nga Ta'a ni Kwairiinga laka'u, gila agasia no'o la Jisas alata ngaia 'e nana'i 'ua na fanua lo'oo 'i wado. Ma gila ka toto'o fana kwaifa'ananaunga suria.

Ni 'ola taringa'i 'ubulana buka lo'oo:

Mooringa 'ubulana nga lalanga (1:1–2:17)

Nga Marimae ala Jisas Kraes (2:18-29)

Ni wela ala God (3:1-24)

Nga wane ni fa'ananaunga na kotonga (4:1-6)

God 'e faate'enia fadauru tagoru kwaimaa 'uta'i fadauru kwairiu (4:7-21)

Nga tagoto'onga adauru ala Jisas 'e talar-iufia no'o fanua lo'oo 'i wado (5:1-21)

La Jisas Kraes na'a nga Alafuunga na mooringa

¹ Nau ku giri kau famooru suria nga Alafuunga lo'oo ne'e kwatea mooringa kwala'imori. Ma ngaia 'e nana'i no'o mai 'ua na etalana fanua lo'oo 'i wado. Ma alata lo'oo, ameeru meru longoa, ma meru ka agasia no'o 'ania maa meeru. Ma meru ka gema to'ona no'o 'ania nga ni-mameeru. ² Nga Mooringa kwala'imori lo'oo ne'e faata'i no'o, ma meru ka agasia

no'o. Ngaia lo'oo 'imeeru meru fata 'i suria, ma meru ka kwairii suria no'o famooru, nga Mooringa firi lo'oo ngaia 'e nana'i funi no'o fe'enia God nga Mama'a. Ma God ka faate'enia no'o Mooringa kwala'imori lo'oo fameeru. ³ Meeru meru kwairii famooru suria 'olataa 'imeeru meru longoa ma meeru ka agasia suria nga Alafuunga ana Mooringa kwala'imori lo'oo, fana 'amoru lado fe'eni 'ameeru 'ubulana nga mooringa lo'oo. Mai 'ameeru meru lado fe'enia nga Mama'a ma la Jisas Kraes nga wela aana. ⁴ Ma meru ka giria ni 'ola lo'oo kau famooru fana nga aile'anga adauru* 'ani ba'ita.

God na'a nga lalanga

⁵ Ma nga kwaifa'ananaunga lo'oo meru longoa fa'asia nga Wela na God ma meru ka iiria famooru ne'e 'ilo'oo: God ngaia nga lalanga, ma te'efuta logologo'angaa ngai 'amoe aana. ⁶ Ma lauta goru iiria goru lado kwaimaani no'o fe'enia God, ma goru ka nana'i mola 'ua 'ubulana logologo'angaa, dauru goru koto 'ania 'ola goru iiria, ma falafala adauru 'ame leka no'o 'i suria to'onga. ⁷ Tafe'ua lauta goru nana'i suria nga lalanga na God, 'ilaka'u God ngaia nana'i na lalanga, ma tagoru nana'i le'a fe'eni 'adauru te'efou, ma nga maenga ala Jisas, nga Wela aana, 'e fa'akwari adauru fa'asia nga rianga lo'oo te'efou.

⁸ Ma lauta goru iiria goru 'ame agea no'o ta rianga, dauru goru kotofia dauru taladauru ma to'onga ngai 'amoe adauru. ⁹ Tafe'ua lauta goru foulange'enia nga rianga adauru te'ana God, ngaia te'e 'olafanataa adauru, ma ka fa'akwari adauru fa'asia nga rianga lo'oo te'efou, tofuna ngaia 'e fa'ato'oa nga fataarunga'inga aana fana agelana ni 'ola lo'oori, ma ngaia 'e agea mola ni 'ola 'e odo. ¹⁰ Ma lauta goru iiria goru sia agea mola nga rianga, 'ino'ona ma goru iiria God nga wane ni kotonga mola, ma nga fatalana God 'e 'ame nana'i mola 'ubulana mango dauru.

2

La Kraes te'e kwaibooni adauru

* 1:4 Tani girigiringa biri gila iiria 'aile'anga amooru.'

¹ Fu'uwela agu, nau ku giria ni 'ola lo'oo famooru, fana 'amoru nana'i fa'asia rianga. Tafe'ua lauta te'efuta wane 'e agea rianga, la Jisas Kraes nga wane na odonga na'a ngaia te'e kwaisoe te'ana la Ma'ana 'ani 'olafanataa adauru. ² Ma la Jisas Kraes no'o na'a tabonga fana nga lafulana nga rianga adauru te'efou. Ma 'amoe mola fana te'e rianga adauru, tafe'ua ma fana rianga na ta'a te'efou.

³ Ma lauta goru lo'o suria tagi na God, tagoru su'a kwala'imori ai na'a dauru goru su'ana God. ⁴ Ma nga wane ne'e iiria ngaia 'e su'ana God, ma ngaia 'ame lo'o suria nga tagi aana, nga wane lo'oo ngaia 'e koto no'o, ma to'onga ngaia 'e 'amoe aana. ⁵ Ma ni dai ne'e lo'o suria nga fatalana God, ngaia na wane ne'e kwaimaa kwala'imori fana God. Ma nga 'ola ne'e faate'enia na'a goru lado fe'enia God ngaia 'ilo'oo: ⁶ Ni dai ne'e iiria ngaia 'e lado fe'enia God, ngaia te'e leka suria falafala 'e le'a 'ilaka'u la Jisas Kraes.

Nga tagi suria nga kwaimaanga

⁷ Ta'a ni kwaimaanga agu, nga tagi lo'oo nau ku giria kau famooru, 'amoe la'u nga 'ola fooru, tafe'ua ma nga tagi 'ua laka'u moru su'asuria no'o mai ai, alata moru tagoto'o. Ma nga tagi lo'oo moru longoa 'e sui no'o, na'a 'amoru kwaimaa famooru kwairiu. ⁸ Ma nga tagi lo'oo na'a nau ku giri kau famooru 'e fooru la'u mola. Falafala ala Kraes ma nga falafala amooru 'e faate'enia na'a tagi lo'oori 'e fooru,* tofuna nga logologo'angaa 'e galangi sui no'o, ma nga lalanga kwala'imori 'e lala no'o 'ubulana moori lamooru.

⁹ Ma ni dai ne'e iiria ngaia 'e nana'i 'ubulana nga lalanga na God, ma ngaia 'e aga mani na wane ni futanga aana, ngaia 'e nana'i mola 'ua 'ubulana nga logologo'angaa. ¹⁰ Mani dai ne'e kwaimaa fana wane ni futanga aana, ngaia 'e nana'i 'ubulana nga lalanga na God. Ma 'ato fana ngaia 'ani rugate'enia te'efuta wane. ¹¹ Ma ni dai na'a ngaia 'e aga mani na nga wanefuta aana, ngaia 'e nana'i 'ua 'ubulana nga logologo'angaa. Ma ngaia ka leka 'ubulana logologo'angaa, ma 'ato

fana ngaia 'ani su'asuria nga lefu na'a ngaia 'e leka fai, suria nga logologo'angaa 'e bokosia no'o nga maana.

¹² Fu'uwela agu, nau ku giri famooru, suria God ngaia 'e 'olafanataa no'o na rianga amooru te'efou tofuna la Kraes.

¹³ Ma nau ku giri famooru ta'a ba'ita, suria mooru moru su'aai la Kraes na ngaia 'e nana'i 'ua no'o mai na etalana fanua lo'oo 'i wado.

Mai nau ku giri famooru nga ta'a alakwa, suria mooru moru talariufia no'o la Saetan wane ne'e ria.

Nau ku giri famooru fu'uwela, suria mooru moru su'aai no'o na God nga Mama'a.

¹⁴ Ma nau ku giri famooru mama'a, suria 'amooru su'aai la Kraes na ngaia 'e nana'i 'ua no'o mai na etalana fanua lo'oo 'i wado.

Nau ku giri famooru ta'a alakwa, suria 'amooru moru ula tegela'a, ma nga fatalana God ka nana'i 'ubulana mango mooru, ma moru talariufia no'o la Saetan wane ne'e ria.

Mooru sia kwaisirii mola fana 'ola 'e ria 'i fofona fanua lo'oo 'i wado

¹⁵ Mooru moru sia kwaimaa mola fana nga falafala ma ni 'ola 'i fofona nga fanua lo'oo 'i wado. Lautu mooru kwaimaa fana fanua lo'oo 'i wado, 'ato fana 'amooru kwaimaa fana God nga Mama'a. ¹⁶ Nga kwaisiriinga fana ni 'ola 'e ria lo'oo, ma ni 'ola na'a ta'a gila agasia ma gila ka siria, ma nga dari 'olanga na'a ta'a gila fata naunau suria, ma ni 'ola 'e ria lo'oo te'efou fofona nga fanua lo'oo 'i wado, 'ato fana te'efuta 'ola aaga 'ani leka mai fa'asia God nga Mama'a. Gila leka te'efou mola mai fa'asia nga fanua lo'oo 'i wado. ¹⁷ Nga fanua lo'oo 'i wado ma ni 'ola 'i 'ubulai te'efou lo'oo ta'a gila siria, te'e fusi mola. Ma ni dai ne'e dau suria nga kwaisiriinga na God, ngaia te'e moori firi.

Nga marimae ala Jisas Kraes

¹⁸ Fu'uwela agu, fa'asuilana nga fanua lo'oo 'i wado ngaia 'e galangi no'o! Ma mooru moru longoa te'efou no'o laka'u nga

* **2:8** Na Jon 13:34, la Jisas 'e iiria la'u na tagi lo'oo 'e fooru suria ngaia 'e agea nga fa'aladanga na tagi lo'oo 'ani ba'ita maka riufia alata 'i na'o.

Marimae ala Jisas Kraes te'e nigi mai. Ma alata lo'oo, nga marimae 'e aula aana gila nigi no'o. Ngaia lo'oo, 'aguru su'asuria na'a fa'asuilana nga fanua lo'oo 'i wado ngaia 'e galangi 'ani nigi no'o. ¹⁹ Nga marimae lo'oo gila leka mola fa'asi 'adauru, tofuna gila 'ame kwala'imori mola 'ubulana nga ogunga adauru. Ma lauta gila nana'i 'ubulana nga ogunga adauru, tagila nana'i ogu mola 'ua fe'eni 'adauru. Tafe'ua ma na alata gila leka no'o fa'asi 'adauru 'ilo'oo, ngaia 'e faate'enia na'a 'i gila 'amoe 'ubulana ogunga adauru.

²⁰ Tafe'ua famooru, la Kraes nga wane abu ngaia kwatea no'o Anoe 'ola Abu, mooru te'efou fana 'amoru su'asuria nga to'onga. ²¹ Nau ku giri famooru 'amoe la'u tofuna na'a mooru moru bobolosia nga to'onga. Nau ku giri famooru, tofuna 'amooru moru su'asuria nga to'onga, ma moru ka su'asuria la'u na'a nga kotonga 'ame leka mai fa'asia nga to'onga.

²² 'Ilo'oo ma ni dai na'a nga wane ni kotonga? Te'efuta wane ne'e iiria la Jisas ngaia nga Kraes 'amoe. Nga wane 'ilo'oo, ngaia na'a nga marimae ala Jisas Kraes, suria ngaia 'e ma'asini te'enia God nga Mama'a ma Wela aana. ²³ Ma ta'a te'efou na'a gila ma'asini te'enia nga Wela, gila ma'asini te'enia la'u mola nga Ma'a ana. Tafe'ua ta'a te'efou na'a gila tagoto'o na nga Wela, gila lado la'u mola fe'enia nga Ma'aana.

²⁴ Moru arua nga alafuunga lo'oo moru longoa no'o mai 'ua 'ani nana'i 'ubulana nga mango mooru. Ma lauta moru agea 'ilo'oo, moru lado fe'enia nga Wela ma nga Mama'a gani mai gani. ²⁵ Ma la Kraes 'e fa-taarunga'i no'o fana kwatelana mooringa firi fadauru.

²⁶ Nau ku giria kau ni 'ola lo'oo famooru, fana 'amooru su'a suria nga ta'a na'a gila irito'o fana kotofi lamooru. ²⁷ Tafe'ua famooru, la Kraes ngaia 'e kwatea no'o nga Anoe 'ola Abu. Suria Anoe 'ola Abu 'e nana'i no'o fe'eni amooru, moru sia kwailo la'u fana ta wane ngaa'i 'ani kwaifa'ananau la'u famooru. Nga Anoe 'ola Abu lo'oo la Kraes 'e kwatea famooru, ngaia 'e fa'ananaua 'amooru no'o 'ania ni 'ola lo'oo te'efou. Ma ni 'ola lo'oo te'efou

na'a 'i ngaia 'e fa'ananaua 'amooru 'ania ngaia 'e kwala'imori, ma 'ato 'ani kuta. Ngaia na'a tamoru lado fe'enia la Kraes, 'ilaka'u nga Anoe 'ola Abu 'e fa'ananaua 'amooru 'ania.

Dauru nga ru'uru'ua ala God lo'oo no'o

²⁸ Fu'uwela agu, moru lado fe'enia la Kraes, fana nga alata ngaia 'ani ori mai, dauru goru sia ma'u, ma goru sia nagwa la'u fa'asia mailangaa na fe'e gani no'ona. ²⁹ Moru su'aai God ngaia 'e odo. Ngaia lo'oo, moru su'a la'u ai nga ta'a te'efou na'a gila agea 'ola 'e odo, gila no'o na ru'uru'ua na God.

3

¹ Moru manata madi suria nga kwaimaanga na God nga Mama'a fadauru! Nga kwaimaanga aana 'e ba'ita 'e iiki, ngaia na'a ngaia 'e soe 'adauru 'ania ru'uru'ua aana, ma ngaia 'e kwala'imori no'o. Nga ta'a fofona fanua lo'oo 'i wado gila 'ame su'asuria na'a dauru ru'uru'ua na God, tofuna gila 'ame su'ana God. ² Ta'a ni kwaimaanga agu, dauru ru'uru'ua na God lo'oo no'o, ma God 'ame faate'enia 'ua fadauru 'olataa te'e lau adauru na nga alata ngaia te'e nigi mai. Tafe'ua 'aguru su'aai ana alata ngaia te'e ori mai, tagoru 'ilaka'u 'i ngaia, tofuna tagoru agasia ngaia 'e kwala'imori no'o. ³ Ma nga ta'a lo'oo te'efou na'a gila kwaimamani fana la Kraes 'ilo'oo, 'agila 'abelo 'aniga 'i talaga 'agila to'oru 'ani kwari fa'asia rianga, 'ilaka'u la Kraes ngaia 'e to'oru 'e kwari.

⁴ Ma ni dai ne'e agea rianga, gila mousia nga tagi na God, tofuna nga rianga te'efou na'a nga mousilana tagi na God. ⁵ Mai mooru moru su'a no'o ala Jisas Kraes ngaia leka no'o mai fana 'ani ngaria nga rianga adauru te'efou, ma te'efuta rianga ngaia 'e 'amoe aana. ⁶ Ma ni dai na'a gila lado fe'enia la Kraes, gila sia to'oru funi mola fana rianga. Ma ni dai na'a 'e nana'i fana rianga, ngaia 'ame agasia ma ka 'ame su'a ala Kraes.

⁷ Kwe fu'uwela agu, moru sia alamia te'efuta wane 'ani kotofi 'amooru suria 'ola lo'oo. Ni dai ne'e agea 'ola 'e odo, ngaia 'e odo 'i maana God, 'ilaka'u la'u la Kraes na'a ngaia 'e odo 'i maana God. ⁸ Ma ni dai ne'e

nana'i mola fana rianga, 'i ngaia nga wela ala Saetan, suria la Saetan 'e agea rianga 'ita no'o mai na etalana fanua lo'oo 'i wado. Aia, nga Wela na God ngaia 'e leka mai fana tagalange'enilana ni 'ola na'a la Saetan 'e agea.

⁹ Ma ru'uru'ua na God te'efou, 'ato 'agila to'oru na rianga, suria gila to'o na nga mango'e 'ola ala God. Ma 'e 'ato fana 'agila nana'i fana rianga, suria God no'o na'a nga Mama'a aga. ¹⁰ Ngaia lo'oo 'e faate'enia no'o matarilana na ru'uru'ua na God fa'asia nga ru'uru'ua ala Saetan: Lautu wane na'a 'ame abulo odo, 'amoe ma ka 'ame kwaimaa fana nga wane gala futa, ngaia nga wela na God 'amoe.

Kwaimaanga famooru kwairiu

¹¹ Nga alafuunga lo'oo laka'u moru lon-go no'o mai ngaia 'ilo'oo: 'Aguru kwaimaa fadauru kwairiu. ¹² Ma goru sia 'ilaka'u la'u la Kein, nga wane laka'u la Saetan 'e ba'ita fafia, ma ngaia ka kwa'ia nga wane ngaa'i 'i burina la Ebol. 'Uta'i lo'oo la Kein 'e kwa'ia? Suria ni 'ola la Kein 'e agea ngaia 'e ria, ma ni 'ola la Ebol 'e agea ngai 'e le'a. ✧ ¹³ Wane goru futa, 'imooru moru sia 'alefo mola suria nga ta'a 'e ria fofona fanua lo'oo 'i wado tagila aga mani amooru.

¹⁴ Goru su'a no'o ana ni 'ola lo'oo: Mai na'o dauru goru nana'i 'i olofana nga tege-langaa na maenga, tafe'ua ma alata lo'oo goru to'o no'o na mooringa firi. Goru su'aai nga 'ola lo'oo, suria goru kwaimaa fana ni wane ni futanga adauru te'efou. Ma ni dai ne'e 'ame kwaimaa fana nga wane ni futanga aana, ngaia 'e nana'i 'ua 'i olofana nga tegelangaa na maenga. ¹⁵ Ma lauta ta wane 'e aga mani na nga wane ni futanga aana, ngaia toto'o mola fe'enia wane 'e kwa'ia wane. Ma moru su'aai nga wane ne'e kwa'ia wane ngaia 'e 'ato 'ani to'o aana mooringa firi.

¹⁶ Alata Jisas Kraes ngaia 'e mae 'usi adauru, ngaia 'e faate'enia nga falafala fana 'agoru kwaimaa fana ta'a ngaa'i. Ngaia lo'oo dauru la'u mola, to'omia 'agoru 'uri la'u fana nga maenga 'usia nga ta'a ni futanga adauru. ¹⁷ Lautu ta wane ne'e to'o na ni 'ola te'efou lo'oo ngaia

bo'obo'o fai, ma ngaia ka agasia nga wane ni futanga aana 'e bo'obo'o fana ta 'ola, ma ngaia 'ame madafia no'o nga wane lo'oori, ma 'ame boonua no'o, ngaia 'e 'ato 'ani fata kwala'imori iiria ngaia 'e kwaimaa fana God. ¹⁸ Ru'uru'ua agu, dauru goru sia kwaimaa mola 'ania alafuunga adauru. 'Aguru faate'enia nga kwaimaanga kwala'imori adauru 'ania ni 'ola na'a goru agea.

¹⁹⁻²⁰ Alata goru kwaimaa 'ino'ona, goru su'asuria na'a goru to'o na nga to'onga. Gwa'a nga manata ladauru ngaia 'ufaria adauru, manata ladauru te'e aloalo alata goru fo'asia God, tofuna goru su'aai God 'e ba'ita 'e riufia nga manata ladauru, ma ngaia su'asuria nga 'ola te'efou. ²¹ Ngai lo'oo wane ni futanga agu, lauta manata ladauru 'ame sufa adauru, goru sia ma'u mola alata goru fo'asia God. ²² Ma God te'e kwatea fadauru nga 'ola na'a goru soea fai, tofuna goru lo'o suria nga tagi aana, ma goru ka agea ni 'ola ne'e fa'aile'aa. ²³ Aia, nga tagi aana 'e 'ilo'oo: 'Agoru tagoto'o ala Jisas Kraes nga Wela aana, ma 'agoru kwaimaa fadauru kwairiu, 'ilaka'u na'a la Jisas Kraes ngaia fata tegela'a mai 'ania fadauru. ²⁴ Ma ni dai ne'e lo'o suria nga tagi ana God lo'oo, ngaia 'e lado fe'enia God, ma God ka lado la'u fe'enia. Ma tofuna nga Anoe 'ola Abu lo'oo ngaia 'e kwatea fadauru, goru ka su'a no'o ai na'a God ngaia lado 'e no'o fe'eni adauru.

4

Nga Anoe 'ola kwala'imori ma nga anoe 'ola na kotonga

¹ Ta'a ni kwaimaanga agu, moru sia tagoto'o mola na nga alafuunga na ta'a te'efou gila iiria gila to'o na nga Anoe 'ola Abu. Tafe'ua tamoru irito'oga madi fana 'amoru su'a to'ona lauta na'a anoe 'ola na'a gila to'o ai ngaia 'e eta mai fa'asia God. Suria nga profet na kotonga 'e aula gila riu kwairiu no'o na fanua te'efou. ² Tamoru su'aai lauta ngaia 'e to'o na nga Anoe 'ola kwala'imori fa'asia God. Ta'a lo'oo te'efou na'a gila kwairii 'ania la Jisas Kraes ne'e futa mai fe'enia labe'e wane, nga wane lo'oo ngaia 'e to'o na Anoe 'ola ne'e leka mai

fa'asia God. ³ Tafe'ua lauta te'efuta wane ne'e gwalaa nga 'ola lo'oori suria la Jisas, ngaia 'ame to'o no'o na Anoe 'ola ne'e leka mai fa'asia God. Nga anoe 'ola na ngaia 'e to'o ai, ngaia 'e leka mola mai fa'asia nga Marimae ala Jisas Kraes. Mai mooru moru longoa te'efou no'o nga Marimae ala Jisas Kraes te'e nigi mai, ma nga alata lo'oo ngaia 'e nana'i no'o 'i fofona nga fanua lo'oo 'i wado.

⁴ Fu'uwela agu, 'amooru no'o na'a nga ta'a na God, ma moru ka talariufia no'o kwaifa'ananaunga na ni profet na kotonga. Suria Anoe 'ola Abu ne'e nana'i 'amooru, ngaia 'e tegela'a 'e iiki riufia Saetan na'a ngaia 'e nana'i na nga ta'a ria fofona fanua lo'oo 'i wado. ⁵ Ma ni profet kotokoto no'ona, gila fata suria ni 'ola 'e ria fofona nga fanua lo'oo 'i wado, ma nga ta'a 'e ria lo'oo fofona fanua lo'oo 'i wado gila ka longo suriga, tofuna ni profet lo'oo, gila ta'a na fufu'i ta'a 'e ria fofona fanua lo'oo 'i wado. ⁶ Tafe'ua dauru no'o na'a ta'a na God. Ma ni dai ne'e su'ana God, ngaia te'e longo suri adauru. Ma ni dai ne'e 'ame su'ana God, 'ato 'ani longo suri adauru. Nga 'ola lo'oo ne'e faate'enia na nga matari'anga ni laloana nga Anoe 'ola kwala'imori ma nga anoe 'ola na kotonga.

God faate'enia fadauru tagoru kwaimaa 'uta'i fadauru kwairiu

⁷ Ta'a ni kwaimaanga agu, tagoru kwaimaa fadauru kwairiu, suria nga kwaimaanga ngaia 'ita mai fa'asia God. Ma ni dai ne'e kwaimaa, 'i ngaia no'o na'a wela na God, ma ngaia 'e su'a la'u na God. ⁸ Ma ni dai ne'e 'ame kwaimaa, ngaia 'ame su'asuria God, suria God na'a nga kwaimaanga. ⁹ Ma God ka faate'enia nga kwaimaanga aana fadauru 'ania kwatelana mai nga Wela mouta'i aana fofona fanua lo'oo 'i wado, fana 'aguru to'o na mooringa kwala'imori suria 'i ngaia. ¹⁰ Aia, nga kwaimaanga kwala'imori 'amoe la'u na'a goru kwaimaa fana God, tafe'ua ma kwaimaanga kwala'imori lo'oo God 'e agea fadauru, ma ngaia ka kwatea mai nga Wela aana fana ngaia nga tabonga 'usiga fana 'ani 'olafanataa na rianga adauru.

¹¹ Ta'a ni kwaimaanga agu, tofuna God ngaia 'e kwaimaa fadauru 'ilo'oo, 'agoru

kwaimaa la'u fadauru kwairiu. ¹² Te'efuta wane 'ame agasia 'ua God. Tafe'ua lauta goru kwaimaa fadauru kwairiu, God te'e lado fe'eni 'adauru ma nga kwaimaanga aana te'e bi'i ari'afu fadauru.

¹³ Mai adauru goru su'aai goru lado fe'enia God ma ngaia 'e lado fe'eni 'adauru, suria 'i ngaia 'e kwatea no'o mai Anoe 'ola Abu aana fadauru. ¹⁴ Mai meeru ka agasia lo'oo nga Wela aana, ma meru iiria fana ta'a na'a God nga Mama'a aana ne'e kwatea no'o mai fana 'ani fa'amooria no'o ta'a te'efou fofona fanua lo'oo 'i wado. ¹⁵ Ma lauta te'efuta wane 'ani fata fou 'ania la Jisas na'a nga Wela na God, ngaia 'e lado fe'enia God, ma God ka lado la'u mola fe'enia. ¹⁶ Ma adauru goru su'a no'o ai, ma goru ka tagoto'o na God ngaia kwaimaa fadauru furifuri.

God na'a nga kwaimaanga. Ngaia na'a ni dai ne'e kwaimaa, ngaia 'e lado no'o fe'enia God, ma God 'e lado fe'enia. ¹⁷ Lautu kwaimaanga aana 'e ari'afu fadauru, nga mooringa dauru fofona fanua lo'oo 'i wado te'e 'ilaka'u la'u nga mooringa ala Jisas Kraes, ma 'ato 'aguru ma'u na fe'e gani na kwaisufaingaa. ¹⁸ Ni dai na'a God 'e kwaimaa fana, 'ato fana ngaia 'ani ma'u. Alata kwaimaanga aana 'e bi'i ari'afu fadauru, dauru goru sia ma'u mola. Tafe'ua ni dai ne'e ma'u, ngaia 'e ma'unia kwa'ikwa'inga na God, ma 'ola lo'oo 'e faate'enia kwaimaanga ana God 'e 'ame ari'afu 'ua na mooringa aana.

¹⁹ Goru kwaimaa suria God 'e kwaimaa fadauru 'ina'o. ²⁰ Lautu te'efuta wane 'e iiria ngaia 'e kwaimaa fana God, ma ngaia 'e aga mani na wane ni futanga aana, 'i ngaia nga wane ni kotonga no'ona mola. Lautu ngaia 'ame kwaimaa fana wane ni futanga aana, nga wane na'a ngaia 'e agasia, 'ino'ona ma ngaia 'ato 'e iiki 'ani kwaimaa fana God na'a ngaia 'ame agasia. ²¹ Nga tagi na'a God 'e kwatea fadauru ngaia 'e 'ilo'oo: Ni dai ne'e kwaimaa fana God, ngaia te'e kwaimaa la'u mola fana nga wane ni futanga aana.

5

Nga fito'onga adauru ala Jisas 'e talariu-fia no'o fanua lo'oo 'i wado

¹ Ta'a te'efou lo'oo gila tagoto'o na'a la Jisas 'i ngaia na Kraes, nga wane na'a God 'e eefasia, gila no'o na'a ru'uru'ua ala God. Ma ta'a te'efou na'a gila kwaimaa fana nga Mama'a aga, gila kwaimaa la'u fana nga ru'uru'ua aga. ² Aia, goru su'aai adauru goru kwaimaa fana ru'uru'ua ana God suria goru kwaimaa fana God, ma goru ka lo'o suria ni tagi aana. ³ Ma lauta goru kwaimaa fana God, ngaia 'e fa'aladamia adauru goru lo'o suria tagi aana. Ma nga tagi aana 'e 'ame 'ato mola fadauru, ⁴ suria ru'uru'ua na God te'efou, gila talariufia nga rianga fofona nga fanua lo'oo 'i wado. Ma dauru goru ka talariufia no'o rianga suria nga tagoto'onga adauru ala Jisas. ⁵ Te'e ta'a na'a gila tagoto'o na'a la Jisas nga Wela na God, gila na gila talariufia nga rianga fofona fanua lo'oo 'i wado.

Nga alafuunga suria la Jisas

⁶ La Jisas Kraes no'o nga wane na'a ngaia 'e leka mai fe'enia nga ka'o na naruabunga ma nga 'abu na maenga aana.* Ngaia 'ame leka mai fe'enia nga ka'o mola 'i talana, ma ngaia 'e leka mai fe'enia nga rua 'ola lo'oori te'efou, nga ka'o ma nga 'abu. Ma nga Anoe 'ola Abu 'e iiria 'ola lo'oo 'e to'o, tofunu nga Anoe 'ola Abu 'e alafuu 'ania nga to'onga. ⁷ Nga oru 'ola lo'oo gila faata'i wataga ala Jisas na'a nga Wela na God fadauru: ⁸ Nga Anoe 'ola Abu, ma nga ka'o, ma nga 'abu. Ma nga oru 'ola lo'oori, gila faate'enia mola te'e 'ola momola.

⁹ Goru tagoto'o na fatalana wane. Tafe'ua nga fatalana God ne'e tegela 'e iiki riufia, ma ngaia ka fata na to'onga no'o suria nga Wela aana. ¹⁰ Ni dai ne'e tagoto'o na nga Wela na God, ngaia 'e tagoto'o na 'olataa na'a God ngaia alafuu 'ania suria nga Wela aana. Tafe'ua ni dai ne'e 'ame tagoto'o na 'olataa lo'oo God 'e fata 'ania suria nga Wela aana, ngaia 'e iiria God ngaia wane ni kotonga, suria ngaia 'ame tagoto'o na 'olataa na'a God 'e iiria suria nga Wela aana. ¹¹ Ma alafuunga lo'oo na God 'e fata suria nga Wela aana 'e

'ilo'oo: God 'e kwatea no'o nga mooringa firi fadauru, ma nga mooringa lo'oo 'e 'ita mai fa'asia nga Wela aana. ¹² Ma ni dai ne'e lado fe'enia nga Wela na God, ngaia 'e to'o na mooringa firi. Ma ni dai ne'e 'ame lado fe'enia nga Wela na God, ngaia 'ame to'o mola na nga mooringa firi.

Mooringa firi

¹³ Nau ku giria ni 'ola lo'oo famooru ta'a moru tagoto'o na nga Wela na God, fana 'amoru su'asuria na'a mooru moru to'o no'o na mooringa firi. ¹⁴ Ma goru su'a le'a ai na'a God 'e longoa nga fo'anga adauru alata goru kwaisoe fana te'efuta 'ola ne'e leka suria nga kwaisiriinga aana. ¹⁵ Tofuna ngaia 'e longo 'adauru mola na alata na'a goru kwaisoe te'ana, goru ka su'a la'u mola na'a ngaia 'e kwatea fadauru nga 'ola na'a goru soea fai.

¹⁶ Ma lauta 'i'oo agasia ta wane ni futa'anga amu 'e agea ta 'ola 'e ria ne'e 'ame agea 'ani ngaria kwa'ikwa'inga, ngaia to'omia 'i'oo 'ani fo'asia God, ma God te'e kwatea mooringa fana. Nau ku fata suria nga ta'a na rianga aaga 'ame talaiga fana kwa'ikwa'inga. Tafe'ua tani rianga ngaa'i 'e talaia no'o ta'a fana nga kwa'ikwa'inga. Ma nau ku sia iiria la'u fana 'i'oo 'ani fo'asia God suria 'ola lo'oori.† ¹⁷ Ni 'ola 'e ria lo'oo te'efou na'a goru agea ngai 'e kuta te'efou mola. Tafe'ua tani rianga ngaa'i 'ame talaia nga ta'a fana nga kwa'ikwa'inga.

¹⁸ Goru su'a no'o ai nga ru'uru'ua na God 'e 'ato 'agila to'oru 'ania rianga, tofunu la Jisas nga Wela na God ngaia 'e aga suriga, ma la Saetan ne'e ria ngaia 'e 'ato no'o 'ani agea te'efuta 'ola 'ani malangadaga.

¹⁹ Aia, goru su'a no'o ai na 'i dauru nga ru'uru'ua na God ma la Saetan 'e ba'ita fafia nga ta'a matari na fanua lo'oo 'i wado. ²⁰ Ma goru ka su'a no'o ai na Wela na God ngaia 'e leka no'o mai, ma ka kwatea no'o nga su'a'olanga fadauru, fana 'aguru su'asuria na God 'e kwala'imori. Ma 'agoru lado fe'enia nga God kwala'imori suria nga ladonga fe'enia la Jisas Kraes nga Wela

* **5:6** Tani ta'a ni kwaifa'ananaunga kotokoto gila iiria la Jisas Kraes 'ame mae kwala'imori. Ngaia 'ilo'oo la Jon giria verse lo'oo fana 'ani iiria la Jisas 'e mae kwala'imori na nga 'ai folo. † **5:16** Rianga ne'e agea wane 'ani ngaria kwa'ikwa'inga firi ne'e 'ilo'oo: rianga ne'e agea manatalana wane 'ani ma'asini ala Jisas. Ma lauta ta'a gila ma'asini ala Jisas, 'e 'ato no'o 'agila ngaria mooringa firi.

aana. Ngaia no'o na'a God kwala'imori, ma ngaia no'o na'a mooringa firi.

²¹ Ru'uru'ua agu, moru 'abelo 'ania 'amooru talamooru fa'asia ni 'ola na'a tani wane gila iiria 'ania god, tafe'ua ma ngaia nga god kwala'imori 'amoe.

2 Jon

Nga Ruana Girigiringa Fa'asia la Jon

Nga Wane ni Kwairiinga la Jon 'e giria me'e girigiringa lo'oo. Tani ta'a ngaa'i gila tagoto'o na'a la Jon na ngaia 'e giria ebeeba lo'oo fana te'e noni ma ni wela aana. Tani ta'a ngaa'i gila tagoto'o na'a la Jon ngaia 'e giria ebeeba lo'oo fana te'e siosi. Alata ngaia 'e iiria 'noni' ngaia fa'aladamia fana sios. Alata ngaia 'e iiria 'ru'uru'ua', ngaia 'e fa'aladamia ta'a na gila lado na siosi lo'oo.

La Jon 'e iiria fana ta'a 'agila kwaimaa fana ta'a ma gila agaaga fana ta'a na gila 'ame kwaifa'anana suria to'onga.

¹ Nau nga wane ni kwaitalainga na siosi, nau ku giri famu noni lo'oo fe'enia ru'uru'ua amu na God 'e firia no'o. Nau ku kwaimaa kwala'imori famooru. Te'i nau 'amoe, ma nga ta'a lo'oo te'efou na'a gila su'a na nga to'onga na God, gila kwaimaa la'u mola famooru. ² I 'imeeru meru kwaimaa famooru suria nga kwairiinga kwala'imori ngaia 'e nana'i firi fe'eni 'adauru.

³ Nau ku fo'a fana God nga Mama'a, ma la Jisas Kraes nga wela aana fana 'ani kwatea kwailaeta'afiinga ma kwaimanadainga fadauru, ma ka kwatea aloalonga fadauru ta'a na'a goru tagoto'o na to'onga, ma goru ka kwaimaa fadauru kwairiu.

Nga to'onga ma nga kwaimaanga

⁴ Nau ku aile'a ba'ita suria nau ku nigi no'o to'ona tani ai na ni wela amu lo'oo, gila nana'i suria nga to'onga 'ilaka'u na Mama'a ngaia 'e fata totonga'i mai ai fadauru. ⁵ Noni lo'oo 'i'oo le'a, nau ku orisi'o fana 'agoru kwaimaa fadauru kwairiu. Ni 'ola lo'oori nga tagi fooru 'amoe lo'oo nau ku giria kau famooru, tafe'ua ma nga tagi 'ua laka'u moru su'a no'o mai ai na alata moru bi'i tagoto'o. ⁶ Na fa'aladamilana nga kwaimaanga lo'oo nau ku fata suria lo'oo 'e 'ilo'oo: Goru lo'o suria nga tagi lo'oo ala God. Nga tagi laka'u moru longoa 'ua no'o mai na alata moru bi'i tagoto'o na 'amoru kwaimaa famooru kwairiu.

⁷ Nga ta'a ni kotonga 'e aula lo'oo gila leka no'o 'i fofona nga fanua lo'oo 'i wado. Ma ta'a lo'oo gila iiria la Jisas Kraes 'ame to'o na labe'e wane kwala'imori. Ma nga ta'a 'ilo'oo na ta'a ni kotonga ma nga Marimae ala Jisas Kraes. ⁸ Moru 'abelo le'a fa'asia gila ka kotofi amooru ma nga foforinga na moru taunga'i fai ka fusi. Tafe'ua ma moru dau ngasi mola fana 'amoru ngaria nga foforinga amooru ne'e ari'afu.

⁹ Ma nga wane na'a ngaia 'e rugasia nga kwaifa'ananaunga ala Jisas Kraes, ma ka arua kwaifa'ananaunga ngaa'i, ngaia 'ame lado fe'enia God. Ma ni dai ne'e dau tegela na kwaifa'ananaunga kwala'imori lo'oo, ngaia 'e lado fe'enia la God na Mama'a ma nga Wela aana la'u mola. ¹⁰ Ngaia na'a, lauta ta wane 'e nigi te'amooru fana 'ani kwaifa'anana, ma ngaia ka ngaria mai ta kwaifa'ananaunga matari, mooru sia kwaloa mola fana nga 'ifi amooru, ma moru sia fata le'a mola fe'enia. ¹¹ Ma lauta te'efuta wane 'e kwaloa, ngaia 'e lado no'o fe'enia na ni 'ola 'e ria na ngaia 'e agea.

Nga alafuunga 'ita'i lo'oo

¹² Nau ku to'o na ni 'ola 'e aula lo'oo fana kwairiinga ai te'amooru, tafe'ua ma nau ku 'ame siria mola girilani. Nau ku manata fana 'aku nigi te'amooru, 'aguru alafuu oguogu te'efou fana 'aguru aile'a ba'ita.

¹³ Ni wela na ni noni ni futanga amu lo'oo na God 'e firiga, gila kwatea la'u mola kau nga baole'anga aaga famooru.

3 Jon

Nga Oruna Girigiringa Fa'asia la Jon

La Jon 'e giria girigiringa lo'oo fana te'e wane na'ona'o na siosi, latana la Gaeas. La Jon ngaia 'e baole'a fala Gaeas, tofunu ngaia 'e aga le'a suria ta'a ni kwaifa'ananaunga lo'oo na'a gila nigi na fanua no'ona. La Jon 'e fa'abasua la Gaeas 'ani agaaga le'a fana te'e wane 'e ria latana Diotrefes ne'e 'ame siria longonga suria kwaifa'ananaunga ala Jon.

¹ Nau nga wane ni kwaitalainga fana siosi, nau ku giri kau famu la Gaeasi. 'Too nga wane ni kwaimaanga agu kwala'imori.

² Wane ni kwaimaanga agu, nau ku fo'a fana ni 'ola lo'oo te'efou 'ani le'a famu, ma fana 'i'oo 'ani nana'i gwari'a, 'ilaka'u la'u nga manatalamu ne'e dadala'a. ³ Nau ku aile'a ba'ita no'o na alata tani wanefuta adauru ala Jisas Kraes lo'oo gila nigi mai, ma gila ka kwairii te'agu na'a manatalamu 'e leka suria nga kwaifa'ananaunga kwala'imori. ⁴ Na alata nau ku longoa na ni wela agu lo'oo gila lo'o 'ua suria nga kwaifa'ananaunga kwala'imori lo'oo, nau ku baole'a riufia no'o ni 'ola te'efou.

La Gaeasi 'e kwaibooni na ta'a na'a gila foulange'enia Kwairiinga Le'a lo'oo

⁵ Wane ni kwaimaanga agu, furifuri 'i'oo agea ni 'ola le'a fana kwaibooninga na ta'a na'a gila tagoto'o na gila nigi te'amu, gwa'a 'i'oo 'ame su'aga. ⁶ Ma gila ka alafuu fana nga ta'a na gila tagoto'o lo'oo suria nga kwaimaanga amu. Ngaia 'e le'a fana 'i'oo 'ani booniga fana 'agila leka na lekanga aaga suria falafala na'a God 'e aile'a fafia. ⁷ Tofuna gila leka na nga lekanga aaga na taunga'inga ala Jisas Kraes, ma gila 'ame ngaria mola ta kwaibooninga fa'asia nga ta'a na'a gila 'ame tagoto'o. ⁸ Ngaia 'e to'omia dauru 'agoru kwaibooni aga fana 'agoru taunga'i uguogu fana nga to'onga.

La Diotrefes 'ame lo'oo suria la Jon

⁹ Nau ku giria no'o kau te'e girigiringa fana nga ta'a na siosi no'ona. Tafe'ua ma la Diotrefes, nga wane ne'e siria nga ba'itanga, ngaia 'e sia longo mola fana ni 'ola na'a nau ku iiria. ¹⁰ Ma alata nau ku nigi kau, nau taku alafuu suria ni 'ola 'e ria na'a ngaia 'e agea lo'oo, ma nga kotonga 'e ria lo'oo 'e agea fameeru. Ma 'ola ngaa'i la'u mola, ngaia 'ame kwaloa ni wane goru futa na'a gila leka mai, ma ngaia ka ula 'usia la'u mola nga ta'a na'a gila siria kwalolaga, maka tariga la'u mola fa'asia nga siosi.

La Jon 'e iiri ba'ita ala Demitrius

¹¹ Wane ni kwaimaanga agu, 'i'oo sia leka mola suria ni 'ola ne'e ria, tafe'ua ma to'o leka suria ni 'ola ne'e le'a. Ma ni dai ne'e agea ni 'ola ne'e le'a, ngaia na'a wane na God. Ma ni dai ne'e agea ni 'ola ne'e ria, ngaia 'ame su'a na God.

¹² Nga ta'a te'efou, gila alafuu le'a suria la Demitrius, ma falafala le'a lo'oo aana ne'e faate'enia na'a ngaia wane 'e le'a la'u mola. Ngai lo'oo 'imeeru meru iiri ba'ita la'u mola ana, ma 'i'oo su'a no'o ai, ni 'ola na'a meeru iiria ngaia 'e to'o.

Alafuunga 'ita'i

¹³ Nau ku to'o na ni 'ola 'e aula lo'oo fana nga kwairiinga ai te'amu, tafe'ua ma nau ku 'ame siria mola girilani. ¹⁴ Mai nau ku siria 'e iiki fana 'aku nigi mola te'amu 'aferu, fana 'agolo alafuu.

¹⁵ Nau ku fo'a fana nga aloalonga na God 'ani nana'i fe'eni'o.

Nga ta'a ni kwaimaanga adauru te'efou 'i lo'oo, gila kwatea kau me'e alafuunga 'e le'a la'u mola famu. Ma 'i'oo to'o kwatea la'u mola me'e alafuunga le'a agu fana nga ta'a ni kwaimaanga ameeru te'efou.

Jud

Nga Girigiringa Fa'asia la Jud

La Jude, nga wane ni futanga ala Jisas, ngaia ne'e giria nga girigiringa koko'uso lo'oo. La Jud 'e siria fa'abasulana ta'a na gila tagoto'o fa'asia ta'a ni kwaifa'ananaunga na kotonga. Ngaia 'e iiria gila nga ta'a 'e ria, ma God te'e kwa'iga. Ta'a Kristin lo'oo gila sia lado mola na kwaifa'ananaunga aaga ma gila sia leka mola suria nga falafala aaga.

¹ Nau la Jude, nga wane ni taunga'inga ala Jisas Kraes ma nga wane ni futanga ala Jemes. Nau ku giri famooru ta'a na'a God nga Mama'a ngaia 'e firi 'amooru ma ka kwaimaa famooru, ma la Jisas Kraes 'e aga suri 'amooru.

² Nau ku fo'asia la God fana ngaia 'ani laeta'afii 'amooru ma ka kwatea nga aloa-longa kwala'imori ma nga kwaimaanga ba'ita aana famooru.

Ta'a ni kwaifa'ananaunga kotokoto

³ Fu'uwane le'a agu, mai na'o, nau ku siria 'e iiki fana giringa kau famooru suria nga kwaifa'amoorunga lo'oo God ngaia 'e fa'amooria 'adauru 'ania. Tafe'ua ma nga alata lo'oo 'inau ku siria 'aku giri suria te'e 'ola matari'a la'u famooru. Nau ku siria 'aku fata tegela'a famooru 'amoru ula tegela fana 'amoru dau na nga kwaifa'ananaunga kwala'imori lo'oo, na God 'e kwatea fadauru nga ta'a aana. God 'e kwatea no'o nga kwaifa'ananaunga lo'oo, ma ngaia 'ame siria no'o ta wane 'ani bulosia kwaifa'ananaunga kwala'imori lo'oori. ⁴ Nau ku iiria nga 'ola lo'oo suria tani ta'a ni kwaifa'ananaunga na kotonga, gila leka mai, ma gila ka ogu fe'eni 'amooru. Ma gila ka iiria gila tagoto'o, tafe'ua ma gila bulosia nga kwaifa'ananaunga kwala'imori suria nga kwaimaanga ala God, ma gila iiria nga agemaninga na gila agea 'e le'a mola. Ma gila 'ame tagoto'o mola ala Jisas Kraes na'a te'i ngaia no'o na Kiingi adauru ma nga Alafa adauru. Aia, nga Girigiringa Abu 'ua

no'o mai 'e alafuu suria 'olataa na'a nga kwa'ikwa'inga aaga.

God te'e sufaa ta'a na gila abulo 'ame le'a

⁵ Nga 'ola lo'oo nau ku alafuu suria, 'amooru moru su'a te'efou no'o ai. Ma tafe'ua, nau ku iiria la'u mola famooru fana 'imooru moru sia mabolosia la'u. Na nga alata 'ua no'o mai, God ngaia 'e boonia tale'e ta'a ngai aana fana 'agila 'akwa fa'asia fanua 'i Ijip. Ma 'i burina gila leka fa'asia 'i Ijip, God 'e kwa'ia tani gule'e ta'a aaga na'a gila 'ame tagoto'o. ⁶ Moru manata la'u suria nga enselo 'i Langi na alata 'ua no'o mai. Tani gule'e enselo aaga gila ma'asiri na nga 'ola na'a God 'e kwatea faga, ma gila ka leka fa'asia nga lefu ni to'orunga kwala'imori aaga. Suria gila 'ilo'oo, God 'e aruga 'ubulana lefu logol-ogo'a na lokafu. Ma ngaia 'e firi fafiga 'ania seni ne'e nana'i firi. Ma tagila to'oru 'ilo'oo mamania fe'e Gani na'a te'e nigi mai fana God 'ani kwatea no'o kwa'ikwa'inga faga. ⁷ 'Amooru moru manata la'u mola suria nga ta'a na gila to'oru 'ubulana ma'e fanua 'i Sodom ma 'i Gomora, ma nga ma'e fanua gagalangiga. Gila leka na kutanga 'ilaka'u la'u mola nga enselo lo'oori. Nga ta'a na fanua no'ona gila to'oru mola 'ania agemaninga ma to'orulaga 'e ria 'e iiki. Suria ni wane na fanua no'ona, gila agemani mola fe'enia wane ngaa'i. Ma tofunu ni 'ola lo'oori, God te'e kwatea nga kwa'ikwa'inga 'ania eele ne'e nana'i firi faga. Ma ni 'ola lo'oori ne'e 'ilaka'u me'e alafuunga ni fa'abasunga na God fana ta'a te'efou, na'a ngaia te'e kwatea no'o nga kwa'ikwa'inga lo'oo.

⁸ Maka 'ilo'oo la'u mola fana ta'a ni kwaifa'ananaunga na kotonga 'i laloamooru. Gila agea no'o ni 'ola ne'e ria 'ania noniga, ma gila iiria gila lo'o mola suria 'olataa na'a gila agasia 'ania malebolenga. Ma gila ka ma'asini te'enia nga ba'itangaa na God faga, ma gila ka fata ngadaa nga enselo 'i langi. ⁹ Ma gwa'a la Maekol, nga 'inate'e enselo na God, ma ngaia 'ame agea no'o ni 'ola 'ilo'oo. Ma nga alata la Moses ngaia 'e mae, la Maekol ma la Saetan gala orikwaisu'usu'ui fafia fana ni dai na'a te'e ngaria nonina la Moses. Ma la Maekol ngaia 'ame 'aferu fana 'ani fata

ngadaa mola la Saetan. Tafe'ua ma ngaia 'e alafuu 'ilo'oo mola, “God te'e iila famu.”

¹⁰ Tafe'ua ma fana ta'a laka'u gila kwaifa'ananau 'ania kotonga, gila fata ni taanga ba'ita suria ni 'ola na'a gila 'ame su'aai. Gila 'ilaka'u nga lego ne'e 'ato 'ani manata'a. Suria ta'a lo'oori gila agea mola nga 'olataa lo'oo noniga 'e siria faga 'i talaga, ma ni 'ola lo'oori na'a 'e ngadaga.

¹¹ Ngaia te'e ria 'e iiki faga, suria God te'e kwatea no'o kwa'ikwa'inga ba'ita faga! Suria gila agea rianga 'ilaka'u la Kein. Ma gila 'ilaka'u la Balaam ✧ ne'e agea mola te'efuta 'ola na'a ngaia 'e su'asuri 'ani dari bata 'ania. Ma gila ka 'ilaka'u la'u mola la Kora✧ na'a ngaia 'e tata'e maka funuria God. God te'e malangadaga la'u mola 'ilaka'u la Kora. ¹² Ma nga ta'a ni kwaifa'ananaunga na kotonga lo'oori, gila ogu fe'enia mooru na alata na'a moru ogu fana keto kwaimaanginga. Ma gila 'ame maila mola 'ania su'unge'enilaga 'i talaga fana fangalaa. Gila 'ola 'uri'uri mola, 'ilaka'u nga me'e kofa ne'e 'ame kwatea mola nga uta, ma nga iru ka furu tabale'enia mola. Ma gila 'ilaka'u la'u mola nga 'ai ne'e 'ame fungu na alata fana 'ani fungu, ma wane ni taunga'inga 'e lafua ma ngaia ka gu'a no'o. ¹³ Ma nga ta'a lo'oori, gila agea 'ola 'e ria fana mailanga fafia, maka 'ilaka'u nga bio ba'ita ne'e ogua nga kalatafu 'e aula 'i fofona oone. Ma tofuna nga kwaifa'ananaunga aaga ne'e 'ame to'o, gila ka 'ilaka'u la'u mola nga buruburu na gila 'idu fa'asia talafuriga. Ma God 'e sasaria no'o nga lefu logologo'a faga ne'e nana'i firi.

¹⁴ Kiu, ma la Enok na'a fiuna wane ne'e futa oriorirtana la Adam ne'e alafuu suria nga ta'a lo'oori 'ua no'o mai maka alafuu 'ilo'oo, “Nga Alafa te'e ori mai fe'enia mole'e enselo abu aana, ¹⁵ fana kwaisufaanga na ta'a te'efou. Ma ngaia te'e kwatea no'o kwa'ikwa'inga fana nga ta'a te'efou na'a gila 'ame tagoto'o ana, suria ni 'ola 'e ria na'a gila agea ma suria nga fata maninga aaga fana.”

¹⁶ Nga ta'a lo'oori, gila ngu'ungu'ufia ta'a ma gila ka aole'ekwala fafia ta'a. Ma gila

ka lo'o suria nga kwaisiriinga aaga ne'eria. Ma gila ka tafega 'i talaga, ma gila ka kotofia nga ta'a fana 'agila ngaria tani 'ola fa'asiga.

¹⁷ Tafe'ua ma ta'a kwaimaanga agu, tamoru manata to'ona nga alafuunga laka'u nga Ta'a ni Kwairiinga na Alafa adauru la Jisas Kraes gila iiria famooru 'ina'o. ¹⁸ Gila alafuu 'ilo'oo famooru, “Nga alata te'e nigi mai na gani 'ita'i lo'oo, tani ta'a ngaa'i tagila doo 'ania falafala na God. Ma tagila lo'o mola suria nga kwaisiriinga aaga 'i talaga.” ¹⁹ Nga ta'a lo'oo gila agea nga kwai-tatari'anga na nga ta'a na gila tagoto'o. Ma gila 'ame to'o na nga Anoe 'ola Abu, ma nga kwaisiriinga aaga 'i talaga ne'e ria ne'e talaiga.

²⁰ Mai 'amooru nga ta'a ni kwaimaanga agu, 'amoru kwaibooni amooru kwairiu fana 'amoru tegela'a 'ubulana tagoto'onga amooru ne'e abu. Ma tamoru fo'a 'ania nga tegelangaa na Anoe 'ola Abu. ²¹ Mooru moru nana'i na to'orunga ne'e to'omia fana ta'a na'a God ngaia 'e kwaimaa famooru. Ma moru ka mamania nga Alafa adauru la Jisas Kraes ne'e kwatea mooringa firi famooru suria kwailaeta'afinga aana.

²² Ma fana ta'a na'a tagoto'onga aaga 'ame lalato'o, tamoru laeta'affiga. ²³ Ma moru kwaibooni na tani ta'a ngaa'i la'u 'ania lafulaga fa'asia eele na kwa'ikwa'inga. Ma tani ta'a ngaa'i la'u, 'amoru laeta'affiga, ma tamoru ma'u la'u mola fa'asia moru ta agea ta 'ola 'e ria la'u mola 'ilaka'u 'i gila. Ma moru ma'asini te'enia nga agemaninga aaga.

Fo'a 'ania baatafengaa

²⁴ Agoru baatafea God tofuna ngaia ne'e kwaibooni amooru fa'asia 'esi lamooru na nga abulongaa 'ame le'a fana amooru to'oru na nga odonga fe'enia aile'anga na nga alata ngaia te'e ngari 'amooru fana nana'inga fe'enia 'ubulana kwangakwanganaga na tegelangaa lo'oo aana. ²⁵ Ma te'e la God na'a te'e fa'amoori gia 'ania nga Alafa adauru la Jisas Kraes. Eta 'ua mai na'o, ma gwa'a nga alata lo'oo, ma nga alata na'a ngaia te'e nigi mai ngaia 'e 'ato

'ani sui, God ngaia 'e to'oru 'ania kwangak-
wanganga, ma nga ba'itangaa aana, ma
nga kwala'imoringa, ma nga tegelangaa!
Kiu.

Refelesin Nga Faata'inga Fala Jon

La Jon, nga Wane ni Kwairiinga laka'u ala Jisas, ngaia 'e giria nga buka lo'oo. Na alata no'ona, nga kiingi ba'ita 'i Rom, ma tani ta'a ba'ita ngaa'i la'u, gila malate'ote'o na Kristin tofuna gila tagoto'o na'a la Jisas Kraes ngaia nga wane ba'ita kwala'imori aga. La Jisas ngaia 'e siria 'ani kwaibooni na nga Kristin, fana fito'onga aaga 'ani tegela'a la'u. La Jisas 'e eta 'ani faate'enia 'ola lo'oo fala Jon fana fa'ategelalana ta'a Kristin lo'oo.

La Jisas 'e faate'enia 'ola 'e aula lo'oo fala Jon ne'e fata suria 'ato'atolanga na Kristin na nga alata no'ona, ma ka fata la'u mola suria 'olataa na te'e lau na alata la Jisas 'ani ori la'u mai. 'Ola ba'ita 'ubulana buka lo'oo 'e 'ilo'oo, God no'o ne'e to'o na tegelangaa lo'oo te'efou, ma ka dau fafia 'ola lo'oo te'efou, ma ngaia 'e to'omia 'ani 'abelo 'ania ta'a lo'oo aana. Ma te'efuta alata 'i buri, ngaia te'e talariufia marimae lo'oo aana te'efou, tafe'ua ma la Saetan, God te'e ngadaa te'efou. Na alata no'ona, God te'e nanamate'enia ta'a aana, ma tagila nana'i fe'enia. Tofuna ngaia te'e 'ilo'oo, ta'a Kristin sia manata gelo mola na alata gila daria 'ato'atolanga lo'oo.

Ni 'ola taringa'i 'ubulana buka lo'oo:

Girigiringa fana fiu siosi (1:1–3:22)

Nga furi'i to'orunga na 'inato'onga 'i langi (4:1–5:14)

Nga fiu maetoto'o ne'e fono ngasi 'usia nga ebeeba (6:1–8:5)

Fiu fe'e bungu na enselo (8:6–11:19)

La Saetan 'e funuria siosi na God (12:1–14:20)

Nga fiu enselo fe'enia nga fiu kwa'ikwa'inga 'i'isi (15:1–16:21)

God 'e ngadaa 'i Babilon te'efou (17:1–19:21)

God 'e 'inato'o fafia 'i langi ma 'i wado la'u mola (20:1–22:21)

¹ 'Ubulana buka lo'oo, la Jon ngaia 'e giria nga kwairiinga suria nga 'ola na la Jisas Kraes ngaia 'e faate'enia. God ne'e faate'enia fala Kraes fana 'ani faate'enia fana wane ni taunga'inga na God suria

'olataa ne'e galangi 'ani lau mai. La Jisas Kraes 'e faate'enia nga 'ola lo'oo fana nga wane ni taunga'inga aana la Jon 'ania alelana mai nga enselo aana te'ana. ² Ma la Jon 'e giria ni 'ola lo'oo te'efou na ngaia 'e agasia. Aia, nga kwairiinga lo'oori na God 'e iiria ma nga 'ola lo'oo la Jisas Kraes 'e faate'enia. ³ Nanamanga fana ni dai na gila idumia nga ebeeba lo'oo, ma nanamangaa la'u mola fana ni dai na gila longoa alafuunga lo'oo fa'asia God, ma gila ka dau suria nga 'olataa lo'oo na la Jon 'e giria 'ubulana buka lo'oo! Suria alata ngaia 'e galangi fana nga 'ola lo'oo 'ani nigi mai.

Nga alafuunga fana fiu ma'e siosi

⁴⁻⁵ Nau la Jon, nau ku giri kau famooru nga fiu siosi na moru nana'i na fiu ma'e fanua lo'oo 'ubulana gule'e lefu 'i Eisia. Nau ku fo'a fana God, fe'enia nga fiu anoe 'ola na gila nana'i 'i na'ona furi'i to'orunga na God, ma la Jisas Kraes 'agila kwatea kwailaeta'afiinga famooru, ma 'agila kwatea la'u mola nga aloalonga famooru. Na alata 'amoe 'ua te'efuta 'ola, God ngaia 'e nana'i no'o. Ma God ka nana'i la'u mola na alata lo'oo. Ma ngaia 'e nana'i firi la'u mola. La Jisas nga wane ne'e kwaifoula'i suria alafuunga ala God, ma ngaia na wane eteeta na God ngaia 'e tata'ea fa'asia nga maenga, ma ngaia la'u mola nga wane ne'e ba'ita fafia ta'a ba'ita na fanua lo'oo 'i wado.

La Jisas 'e kwaimaa fadauru, ma suria maenga aana ngaia 'e rube 'adauru fa'asia rianga lo'oo adauru. ⁶ La Jisas lo'oo na wane ba'ita adauru, ma ngaia ka aru 'adauru nga fu'uwane fataabu, fana 'agoru taunga'i fana God nga Mama'a aana. Nau ku fo'a fala Jisas Kraes 'ani to'o na nga 'inato'onga ma nga tegelangaa 'e nana'i firi! Kiu!

⁷ Aga madi, ngaia 'e galangi nigi mai 'i 'ubulana nga me'e kofa! Ma nga ta'a lo'oo te'efou tagila agasia. Ma nga ta'a laka'u gila labua kalaona, tagila agasia la'u mola. Ma nga ta'a lo'oo te'efou 'ubulana fanua lo'oo 'i wado tagila o'omae ma tagila aani tofuna 'i ngaia. Kiu, ngaia 'e kwala'imori.

⁸ Ma God ne'e tegela'a maka iiki, ngaia 'e nana'i no'o 'i na'ona nga 'ola lo'oo te'efou,

ma ngaia 'e nana'i na alata lo'oo, ma te'e nana'i firi la'u mola. Ngaia ka iiria la'u mola, "Nau na eteetanga ma fa'asuilana ni 'ola lo'oo te'efou."

Nga faata'inga suria la Jisas Kraes

⁹ Nau la Jon nga wane ni futanga amooru suria nau ku tagoto'o ala Jisas Kraes 'ilaka'u la'u mola 'i 'amooru. Ma gila malate'ote'o agu 'ilaka'u la'u mola na gila agea famooru tofuna la Jisas Kraes ngaia nga Kiingi adauru ma ngaia ka ba'ita fafi 'adauru. Ma goru ula ngasi na malate'ote'onga tofuna dauru nga ta'a aana. Gila ka gemasi nau, ma gila ka aru nau 'ubulana mamalau lo'oo gila fa'alataa 'ania 'i Patmos, suria nau ku kwairii 'ania fatalana God ma nga alafuunga suria la Jisas. ¹⁰ Na nga gani fana fo'osilana nga Alafa, nga tegelangaa na Anoe 'Ola Abu 'e nigi fafi nau, ma nau ku longoa nga kwale'e 'ola ba'ita, 'ilaka'u nga ringena bungu ne'e fata mai 'i burigu ¹¹ maka 'ilo'oo, "Oi giria nga 'olataa na 'i'oo agasia, sui moko kwatea nga buka lo'oo fana fiu ma'e siosi 'i Efesas, Simana, Pegamum, Taeataera, Sadis, Filadelfia, ma 'i Laodesia."

¹² Ma alata nau ku bulota'i fana agasilana ni dai ne'e alafuu fagu, nau ku agasia fiu fe'e 'ai fana arulana uunu na gila launge'enia 'ania gol. ¹³ Aia, ma laloana 'ai fana nga arulana uunu no'ona, nau ku agasia nga 'ola ne'e aga 'e 'ilaka'u Wela na Wane, ngaia 'e ru'ufia ruu tekwa ne'e leka maka nigi fofona 'a'aena. Ma nga fo'osae na gol ne'e leka folo 'i fu'ufu'una. ¹⁴ Ma nga ifuna 'e kwakwao'a 'e iiki, ma nga maana 'e lala 'ilaka'u nga eele. ¹⁵ Ma 'a'aena ka aga 'ilaka'u nga barasi na gila do'ofia 'ubulana eele ba'ita sui ma ngaia ka iloilo'a. Ma longolana ringena 'e 'ilaka'u rurulana nga ka'o ba'ita. ¹⁶ Ma ngaia ka dau fafia fiu fe'e buruburu 'ania gule'e nima le'a ana. Ma nga naifi na fununga ne'e ngau rua gula ne'e ru'u mai fa'asia ngiduna. Kiu, ma nga maana dalana 'e iloilo'a maka ba'ita 'ilaka'u nga sisina.

¹⁷ Ma alata nau ku agasia, nau ku 'esi nau 'i na'ona 'a'aena, 'ilaka'u nga wane laka'u ngaia 'e mae no'o. Ma ngaia ka arua nga nima le'a ana fafi nau, maka fata 'ilo'oo,

"T'oo sia ma'u. Nau na tala'aelana ma nga fa'asuilana nga 'ola lo'oo te'efou. ¹⁸ Nau nga wane na nau ku momoori. Tofuna nau ku mae, tafe'ua ma alata lo'oo, nau ku moori ma kua nana'i firi. Ma nau na nau ku ba'ita fafia nga maenga ma nga lefu na ta'a lo'oo gila leka fai alata gila mae. ¹⁹ 'Oi giria ni 'ola lo'oo 'i'oo agasia, ma ni 'ola lo'oo 'e nigi mai na alata lo'oo, ma ni 'ola lo'oo te'e nigi mai. ²⁰ Aia, nga fa'aladanga suria nga fiu fe'e buruburu lo'oo 'i'oo agasia nau ku dau fafia 'ania gula nima le'a agu, ma nga fiu fe'e uunu laka'u gila launge'enia 'ania gol ngaia 'e 'ilo'oo: Nga fiu fe'e buruburu lo'oo na nga enselo na gila aga suria nga fiu siosi no'ona. Ma nga fiu fe'e uunu laka'u na gila launge'enia 'ania gol ngaia na fiu siosi na nga fiu ma'e fanua lo'oo."

2

La Jisas 'e alafuu fana siosi 'i Efesas

¹ Ma nga wane ka fata la'u 'ilo'oo, "Oi giria nga fatalagu fana nga enselo ne'e aga suria nga siosi 'ubulana fanua 'i Efesas, moko giri 'ilo'oo, 'Nau nga wane na nau ku dau fafia nga fiu fe'e uunu lo'oo 'ania gula nima le'a agu, ma nau ku leka laloana nga fiu fe'e 'ai fana arulana uunu na gol no'ona. ² Nau ku su'asuria 'ola moru agea, ma nau ku su'asuria nga taunga'inga tegela'a amooru fe'enia nga akiaki'anga amooru lo'oo. Mai nau ku su'asuria mooru moru ma'asini te'enia ta'a 'e ria, ma moru ka irito'ona nga ta'a na gila iiria gila nga ta'a ni kwairiinga ma gila kotokoto mola, ma moru ka su'aai na gila ta'a ni kotonga. ³ Nau ku su'asuria mooru moru nonimaabe, ma moru ka nonifii tofuna 'inau, ma moru 'ame waata'uta'u na tagoto'onga amooru.

⁴ Aia, nga 'ola lo'oo nau ku iila famooru du'aai, na moru 'ame kwaimaa no'o fagu 'ilaka'u laka'u moru agea 'i na'o. ⁵ Moru manata to'ona nga kwaimaanga ba'ita amooru fagu 'i na'o, ma lo'oo moru 'esi 'amooru no'o fa'asi nau. Moru bulota'i mai fa'asia nga abulonga amooru ne'e ria, ma moru agea no'o 'ola laka'u moru agea 'i na'o. Lautu moru 'ame bulota'i mai fa'asia nga abulongaa 'ame le'a lo'oo amooru, nau taku leka mai te'amooru ma nau taku

lafua nga fe'e 'ai lo'oo fana arulana uunu amooru ai fa'asia nga talafurina. ⁶Tafe'ua, ma nga 'ola 'e le'a na moru agea na nau ku siria: Mooru moru ma'asini te'enia abulongaa 'e ria na nga ta'a na gila leka suria la Nikolas, 'ilaka'u 'inau ku ma'asiri la'u mola aana.

⁷Alamia ni dai ne'e to'o na aringa, ngaia 'ani gwalongo fana 'olataa na Anoe 'ola Abu 'e iiria fana nga ta'a na gila tagoto'o. Ma ni dai na ngaia 'ame ruga te'enia fito'onga ana, nau taku alamia 'ani 'ania lodona 'ai na 'ai ni mooringa lo'oo ngaia 'e ula na lefu na God ngaia 'e nana'i ai.' ”

La Jisas 'e alafuu fana siosi 'i Simaena

⁸Ma ngaia ka fata la'u 'ilo'oo fagu, “Oi giri fana enselo ne'e aga suria siosi 'ubulana fanua 'i Simaena, moko fata 'ilo'oo, 'Nau na nga tala'aelana ma nga fa'asuilana nga 'ola lo'oo te'efou, laka'u nau ku mae mai nau kua moori la'u.

⁹Nau ku su'asuria nga 'ato'atolanga amooru, ma nau ku su'asuria mooru moru galafa'a. Tafe'ua ma moru 'ame galafa'a mola, tofuna mooru moru 'ola'a 'ania tagoto'onga. Mai nau ku su'asuria la'u mola nga ta'a gila iiria 'ola 'e ria lo'oo suri 'amoru. Ma gila ka iiria gila ta'a na God, tafe'ua ma gila nga ta'a na God kwala'imori 'amoe. Gila nga ta'a ala Saetan lo'oo mola! ¹⁰Moru sia ma'u mola 'ania nga 'olataa na tamoru nonifii 'ania. Suria la Saetan te'e irito'o mooru, ma te'e arua tani 'ai amooru 'ubulana 'ifi na lokafu, ma tamoru to'o na 'ato'atolanga fana akwale'e gani. Tafe'ua ma moru nana'i kwala'imori 'ania tagoto'onga amooru agu, gwa'i gila ka kwa'i 'amoru, ma nau taku kwatea nga 'elegou na mooringa firi famooru.

¹¹Alamia ni dai ne'e to'o na aringa, ngaia 'ani gwalongo fana 'olataa na Anoe 'ola Abu 'e iiria fana nga ta'a na gila tagoto'o. Ni dai na gila 'ame ruga te'enia fito'onga aaga, gila sia daria mola nonifinga na ruana fe'e maenga.' ”

La Jisas 'e alafuu fana siosi 'i Pegamam

¹²Ma ngaia ka fata la'u 'ilo'oo, “Oi giri fana enselo ne'e aga suria nga ta'a 'ubulana ma'e fanua 'i Pegamam na gila tagoto'o, moko iiria, 'Nau nga wane laka'u nau ku to'o na naifi na fununga laka'u ngaia 'e ngau kwairiu. ¹³Nau ku su'asuria lefu lo'oo moru nana'i ai, ma ngaia na nga lefu na la Saetan ngaia 'e ba'ita ai. Ta'a na fanua amooru, gila kwa'ia la Antipas na lefu na la Saetan ngaia 'e nana'i ai. La Antipas lo'oo na wane ni taunga'inga le'a agu ne'e kwairii 'ania kwairiinga suria nau. Gwa'a 'ino'ona mooru moru lo'o no'o suri nau, ma moru 'ame rugate'enia mola nga tagoto'onga amooru agu.

¹⁴Tafe'ua ma tani 'ola lo'oo moru agea nau ku iila famooru tofuna. Tani wane amooru, gila agea no'o suria nga kwaifa'ananaunga ala Balaam* laka'u 'e fa'ananau la Balak fana talailana ta'a 'i Israel fana 'agila agea 'ola 'e ria lo'oo. Suria la Balak 'e kwatea nga ta'a lo'oo 'agila 'ania nga fangalaa na gila tabo 'ania fana nga god na 'ame to'o maka talaiga fana nga agemaninga. ¹⁵Ma tani ta'a amooru gila ka leka mola suria nga kwaifa'ananaunga 'e ria ala Nikolas. ¹⁶Moru bulota'i no'o mai fa'asia nga abulongaa amooru lo'oo 'e 'ame le'a! Lauta 'amoe, nau taku leka 'aferu mai, ma nau taku funu fe'enia ta'a no'ona 'ania naifi ni fununga ne'e ru'u mai fa'asia nga ngidugu.

¹⁷Alamia ni dai ne'e to'o na aringa, ngaia 'ani gwalongo fana 'olataa na Anoe 'ola Abu 'e iiria fana nga ta'a na gila tagoto'o. 'Ilo'oo ma ni dai amoru na'a ngaia 'ame ruga te'enia fito'onga aana, nau taku kwatea nga mana* lo'oo laka'u gila fa'asifo ma 'i langi. Ma nau taku kwatea la'u mola fana nga fou kwakwao'a† na gila giria nga lata fooru 'i fofona. Nga lata fooru lo'oo, te'efuta wane 'ame su'asuria, te'ingaia no'o ni dai na ngaia te'e to'o ai.' ”

La Jisas 'e alafuu fana siosi 'i Taatera

* 2:14 Nambas 31:16; 25:1-3 * 2:17 'Ubulana lefu langalanga, God 'e langonia ta'a aana 'ania mana. Ngaia 'e nigi fa'asia langi, ma ta'a gila gonina fana 'anilai. 'Ubulana verse lo'oo, nga mana lo'oo ngaia 'e fa'aladamia nga ni 'ola le'ale'a na God ngaia 'e fataarunga'i ai fana ta'a na ngaia 'e firiga. † 2:17 Nga fou lo'oo ngaia 'e 'ilaka'u nga wane na ngaia 'e to'omia fana lekanga 'ubulana nga foufounga na God. Ma nga lata'e 'ola fooru na nga fou lo'oo bala ngaia nga lata fooru na God ta'ua 'amoe ma lata na wane ne'e faate'enia falafala fooru ana, 'ilaka'u nga lata fooru ala Ebram mala Jekob. Agasia Refelesin 3:12.

¹⁸ Ma ngaia ka fata la'u 'ilo'oo fagu, “‘O i giri fana nga enselo ne'e aga suria nga siosi 'i 'ubulana fanua 'i Taeatera, moko iiria, 'Nau na nga Wela na God. Nga maagu 'e lala 'ilaka'u nga eele, ma nga 'a'egu 'e iloilo'a 'ilaka'u nga barasi gila do'ofia 'ubulana eele. ¹⁹ Nau ku su'asuria ni 'ola lo'oo moru agea. Ma nau ku su'asuria nga kwaimaanga amooru, ma nga tagoto'onga amooru, ma nga taunga'inga amooru, ma nga nonimaabenga amooru. Kiu, ma nau ku su'asuria nga 'ola lo'oo moru agea na nga alata lo'oo, 'e aula 'e talariufia 'olataa na moru agea na alata laka'u 'e sui kau.

²⁰ Aia, ma te'e 'ola lo'oo nau ku 'ame siria: Mooru moru alamia nga noni latana ni Jesabel[‡] 'e fa'ananau amooru. Ngaia 'e iiria God 'e kwatea 'i ngaia fana alafuunga, tafe'ua ma ngaia 'e kotokoto mola. Ngaia 'e kwaitalai kutaa na nga ta'a ni taunga'inga aula agu lo'oo 'ania kwaifa'ananaunga aana, ma gila eta fana agelana agemaninga ma nga 'anilana fangalaa na gila tabo 'ania fana god na 'ame to'o ²¹ Mai nau ku kwatea no'o alata fana noni lo'oo fana ngaia 'ani bulota'i mai fa'asia abulongaa aana 'e ria lo'oo, tafe'ua ma ngaia 'ame siria mola bulota'inga mai fa'asia abulongaa lo'oo aana 'e ria.

²² Ngaia 'e 'ilo'oo, nau taku kwatea fifi-inga ba'ita fana fe'enia ni dai na gila fo'asia god na 'ame to'o lo'oo fe'enia, ma tagila nonifii ba'ita. Ma nau taku agea 'ola lo'oori lauta gila 'ame bulota'i mai fa'asia nga abulongaa ria lo'oo aaga na gila agea fe'enia nga noni lo'oo. ²³ Mai nau taku kwa'ia la'u mola nga ta'a na gila leka suria, fana nga ta'a lo'oo te'efou na gila tagoto'o agu, 'agila su'asuria nau nga wane nau ku su'asuria manatalana ta'a lo'oo te'efou fe'enia nga kwaisiriinga aga. Mai nau taku du'u fana ta'a lo'oo te'efou du'ana 'ola lo'oo gila agea, lauta ngaia 'ola 'e le'a 'amoe ma nga 'ola 'e ria.

²⁴ Ma tani gule'e ta'a amooru na moru nana'i 'i Taeatera moru 'ame leka suria nga kwaifa'ananaunga ria lo'oo, ma moru 'ame leka suria kwaifa'ananaunga 'ania nga 'ola lo'oo gila iiria 'ania “‘ola nagwa nagwa ala

Saetan.’ Ngaia na, nau ku sia kwatea la'u te'efuta 'ola ne'e 'ato fana 'amooru leka suria. ²⁵ Ma te'e 'ola momola, na tamoru dau ngasi na 'olataa lo'oo na moru to'o no'o ai, leleka maka nigi na alata nau taku ori la'u mai. ²⁶ Ma ni dai amoru na gila 'ame rugate'enia fito'onga aaga, ma gila ka nonimaabe fana lo'onga suria nga kwaisiriinga lo'oo agu leleka maka nigi na fa'asuilana alata, nau taku kwatea nga tegelangaa fana ba'itangaa fafia nga fanua lo'oo te'efou faga, ²⁷ 'ilaka'u nga Mama'a agu ne'e kwatea fagu. Ma tagila ba'ita fafia ni fanua lo'oo 'ania tegelangaa ba'ita,[§] ma tagila tagale'enia tegelangaa na fanua te'efou 'ilaka'u wane 'e madanga teu. ²⁸ Ma nau taku kwatea nga buruburu na gila fa'alata 'ania fafanela faga ne'e lala tage'e gani fana 'ani faate'enia na gila talar-iufia rianga.

²⁹ Alamia ni dai ne'e to'o na aringa, ngaia 'ani gwalongo fana 'olataa na Anoe 'ola Abu 'e iiria fana nga ta'a na gila tagoto'o.”

3

La Jisas 'e alafuu fana siosi 'i Sadis

¹ Ma ngaia ka fata la'u 'ilo'oo fagu, 'O i giri fana nga enselo ne'e aga suria nga ta'a 'ubulana fanua 'i Sadis na gila tagoto'o, moko iiria, 'Nau nga wane na nau ku to'o na nga fiu Anoe 'ola Abu na God lo'oo ma nga fiu fe'e buruburu. Nau ku su'asuria 'ola lo'oo moru agea. Ma nau ku su'aai na ta'a gila iiria mooru moru tagoto'o, tafe'ua ma nga taunga'inga amooru 'e faate'enia moru 'ame lo'oo mola suri nau. ² Moru 'ilaka'u ta'a gila eeno. Moru kwa'adu fana 'amoru fa'ategelaa nga tagoto'onga amooru lo'oo ne'e galangi 'ani mae no'o. Suria nau ku su'asuria 'ola na moru agea ngaia 'ame odo te'efou 'i maana God agu. ³ Moru sia manata mabolosia ni 'ola lo'oo gila fa'ananau 'amooru 'ania 'i na'o, ma 'amoru lo'o suria, ma 'amoru bulota'i mai fa'asia nga abulongaa ria lo'oo amooru. Lautu moru 'ame agaaga, nau taku leka mai te'amooru, 'ilaka'u nga wane ne'e beri na alata na moru 'ame su'asuria nau taku nigi mai ai.

[‡] 2:20 Agasia 1 Kings 16:31; 2 Kings 9:22, 30   [§] 2:27 Na alafuunga Grik, ngaia 'e iiria 'ilo'oo, “‘ania 'ai na aeon.”

⁴ Tafe'ua ma tani ta'a amooru 'i Sadis lo'oo na moru dau le'a suria manata lamooru ne'e kwari 'ua, tamoru leka mola fe'eni nau, ma tamoru ru'ufia nga ruu 'e kwakwao'a lo'oo, tofuna moru to'omia. ⁵ Ma ni dai amoru na gila 'ame rugate'enia fito'onga aaga, tagila ru'ufia ruu 'e kwakwao'a lo'oo, ma nau ku sia lafua mola nga lataga fa'asia nga buka na mooringa. 'I na'ona Mama'a agu ma nga enselo aana, nau taku iiria gila nga ta'a agu.

⁶ Alamia ni dai ne'e to'o na aringa, ngaia 'ani gwalongo fana 'olataa na Anoe 'ola Abu 'e iiria fana nga ta'a na gila tagoto'o."

La Jisas 'e alafuu fana siosi 'i Filadelfia

⁷ Ma ngaia ka fata la'u 'ilo'oo fagu, "Oi giri fana enselo ne'e aga suria siosi lo'oo 'ubulana fanua 'i Filadelfia, moko iiria, 'Nau na wane nau ku abu, ma nau ku fata kwala'imori. Nau ku to'o na nga kii laka'u la Defete nga kiingi ngaia 'e to'o mai ai 'i na'o. Ma alata nau ku 'ulasia nga sinamaa, ngaia 'e 'ato fana te'efuta wane 'ani fono 'usia. Ma alata nau ku fono 'usia nga sinamaa, ngaia 'e 'ato fana te'efuta wane 'ani 'ulasia. ⁸ Nau ku su'asuria ni 'ola lo'oo moru agea, ma nau ku su'asuria moru 'ame taringa'i na maana ta'a fofona fanua lo'oo 'i wado. Ma mooru moru lo'o suria nga fatalagu. Ma moru 'ame rugate'enia nga tagoto'onga lo'oo amooru agu. Nau ku 'ulasia no'o nga sinamaa famooru fana 'amoru ru'u mai, ma 'ato fana te'efuta wane 'ani fono 'usia.

⁹ Kiu, ma nga ta'a lo'oo gila iiria gila na ta'a na God, ma gila koto mola suria gila ta'a ala Saetan, nau laka'u ku agea 'agila bobouruuru 'ina'o mooru fana 'agila su'aai na nau ku kwaimaa famooru. ¹⁰ Ma suria moru lo'o suria nga tagi agu fana ula ngasinga, nau taku aga suri 'amooru alata na 'ato'atolanga lo'oo te'e nigi mai na fanua lo'oo 'i wado fana irito'olana ta'a lo'oo te'efou. ¹¹ Ngaia 'e sia aburu mola, sui ma nau taku ori mai. Moru dau ngasi na nga 'ola lo'oo moru to'o ai, fa'asia te'efuta wane ta beria nga susuganga na nau taku kwatea famooru. ¹² Ma ni dai amoru na gila 'ame rugate'enia fito'onga aaga, nau taku arua ngaia te'e 'ilaka'u nga bou na 'Ifi Abu na God agu, na ngaia 'e nana'i firi

ma ngaia 'e sia 'idu mola. Mai nau taku giria la'u mola nga latana God agu na nga labena, ma nga latana fanua ba'ita na God agu, nga Jerusalem fooru na te'e sifo mai fa'asia God 'i langi. Mai nau taku giria la'u mola nga lata fooru agu na nga labena.

¹³ Alamia ni dai ne'e to'o na aringa, ngaia 'ani gwalongo fana 'olataa na Anoe 'ola Abu 'e iiria fana nga ta'a na gila tagoto'o.' "

La Jisas 'e alafuu fana siosi 'i Laodesia

¹⁴ Ma ngaia ka fata la'u 'ilo'oo fagu, "Oi giri fana nga enselo ne'e aga suria nga siosi 'ubulana fanua 'i Laodesia, moko iiria, 'Nau nga wane na gila fa'alata nau 'ania "Kiu." Nau ku sia mamalo mola fa'asia kwairiinga 'ania alafuunga kwala'imori lo'oo suria God. Mai nau la'u mola na nau ku launge'enia nga 'ola lo'oo te'efou fe'enia God. ¹⁵ Nau ku su'asuria ni 'ola lo'oo moru agea, ma nau ku su'asuria la'u mola moru 'ame gwari ma moru 'ame 'ago'ago. Lauta moru 'ago'ago, 'amoe ma moru gwari, nau ku aile'a mola. ¹⁶ Ma tofuna nga tagoto'onga amooru agu ngaia 'e 'ilaka'u nga ka'o na ngaia 'ame 'ago'ago ma 'ame gwari, nau taku ngisu te'eni 'amooru no'o fa'asia ngidugu.

¹⁷ Aia, mooru moru iiria moru to'oru, ma moru ka daria ni 'ola 'e aula, ma moru 'ame siria no'o te'efuta 'ola la'u suria ni 'ola lo'oo te'efou moru to'o no'o ai. Tafe'ua ma moru 'ame su'asuria mola na mooru moru galafa'a na tagoto'onga, ma moru ka 'ilaka'u nga ta'a maaga 'e logo na gila ka 'ame to'o na ruu. ¹⁸ Ngaia lo'oo, nau taku iiria famooru, 'amoru foria nga gol na gila fa'akwaria 'ania eele agu, fana 'amoru 'ola'a na fito'onga. Ma tamoru foria la'u mola nga ruu kwakwao'a lo'oo agu, fa'asia moru ta noniria tofuna moru 'ame rufi. Ma tamoru foria la'u mola nga waiwai fana 'usulai 'i maa mooru fana 'amoru aga le'a.

¹⁹ Ma nga ta'a lo'oo na nau ku kwaimaa faga, lauta gila agea 'ola 'e ria, nau ku su'asuria 'aku iila faga, ma nau 'aku kwatea kwa'ikwa'inga faga. Ngaia lo'oo tamoru manata gelo, 'amoru bulota'i mai fa'asia nga abulonga ne'e 'ame le'a amooru, ma tamoru agea nga 'ola 'e le'a lo'oo. ²⁰ Aga madi! Nau ku ula maana sinamaa na 'ifi amooru, ma nau ku igiigi.

Lauta te'efuta wane 'e longo nau ma ka 'ulasi fagu, nau taku ru'u mai te'ana 'ubulana 'ifi ana, mai nau taku keto fe'enia. ²¹ Ma ni dai na ngaia 'e talariufia rianga, nau taku kwatea nga tegelangaa fana nana'inga fe'eni nau, na alata nau taku nana'i na furi'i to'orunga na 'inato'onga, maka 'ilaka'u la'u mola nau ku talariufia ma nau ku nana'i no'o fe'enia nga Mama'a agu fana ba'itangaa fe'enia.

²² Alamia ni dai ne'e to'o na aringa, ngaia 'ani gwalongo fana 'olataa na Anoe 'ola Abu 'e iiria fana nga ta'a na gila tagoto.' ”

4

Nga furi'i to'orunga na 'inato'onga 'i langi

¹ Ma 'i burina nau ku aga, ma nau ku agasia te'e sinamaa 'i langi ngaia 'e 'ulasi. Ma nga kwale'e 'ola laka'u 'e alafuu fagu 'i na'o 'ilaka'u nga bungu, ka fata la'u 'ilo'oo, “Oi fane mai lo'oo, 'aku faate'enia famu nga 'ola na te'e nigi mai 'i buri.”

² Ma nga alata no'ona mola, nga Anoe 'ola na God ka talai nau, mai nau kua agasia nga furi'i to'orunga na 'inato'onga, ma te'e wane ngaia 'e nana'i 'i fofona. ³ Ma nga maana ka 'ilaka'u no'o nga fou iloilo'a na gila fa'alataa 'ania nga jaspaa ma nga karnelian. Ma nga fula'alo 'e lolo fafia furi'i to'orunga no'ona. Ma nga fula'alo no'ona 'e aga 'ilaka'u nga fou iloilo'a gila fa'alataa 'ania nga emaral. ⁴ Ma garigaria nga wane ne'e nana'i na furi'i to'orunga no'ona na 'inato'onga, rua akwale'e furi'i to'orunga na 'inato'onga ma fai ai ngaa'i la'u gila nana'i 'afuia. Ma rua akwale'e wane na'ona'o ma fai ai na gila nana'i 'i fofona nga furi'i to'orunga no'ona, ma gila ka ruufiga 'ania ruu 'e kwakwao'a ma nga 'elegou na gol lo'oo ngai 'i gouga. ⁵ Ma nga kwangakwanga ka lala 'afuia nga furi'i to'orunga, ma nga kwale'e 'ola ba'ita ma loulou. Ma nga fiu uunu ne'e nunula no'ona 'i na'ona nga furi'i to'orunga na nga 'inato'onga no'ona. Ma nga fiu uunu no'ona na nga fiu Anoe 'ola le'a na God ⁶ Ma 'i na'ona nga furi'i to'orunga na 'inato'onga no'ona, te'e 'ola ne'e 'ilaka'u nga asi ne'e wataga 'e iiki 'e nana'i la'u mola 'i no'ona.

Ma nga fai 'ola momoori na gila to'o na maa 'e aula garigaria noniga te'efou, gila nana'i garigaria nga furi'i to'orunga na 'inato'onga lo'oori. ⁷ Nga 'ola momoori eteeta 'e aga 'ilaka'u nga laeon. Ma nga ruana 'ola 'e aga 'ilaka'u nga buruka. Ma oruna 'ola, na maana 'e aga 'ilaka'u nga maana wane. Ma nga faina 'ola ka aga 'ilaka'u nga langasi ba'ita ne'e lofo. ⁸ Nga fai 'ola momoori no'ona te'efou gila to'o na ono 'aba'aba, ma nga maa'e 'ola 'e aula la'u mola ne'e nana'i 'i noniga, ma 'i olofana 'aba'abaga. Ma nga gani ma nga logo, gila 'ame mamalo no'o fana nguunga 'ilo'oo,

“God 'e abu 'e iiki

maka tegela'a 'e iiki.

Ngaia 'e nana'i 'ua no'o mai na'o,

ma ka nana'i la'u mola na alata lo'oo, ma te'e ori la'u mai.”

⁹ Alata na fai 'ola momoori no'ona gila nguria nga nguu fana fa'aba'itangaa, ma nga iiri ba'itangaa, ma nga baatafengaa fana nga wane na ngaia 'e nana'i firi ne'e nana'i 'i fofona furi'i to'orunga na 'inato'onga no'ona, ¹⁰ nga rua akwale'e wane na'ona'o ma fai ai laka'u gila bobou-ruuru 'i na'ona 'a'aena nga wane ne'e nana'i firi na ngaia 'e nana'i 'i fofona furi'i to'orunga na 'inato'onga no'ona. Gila ka fa'aba'ita God ma gila ka arua no'o 'elegou aga 'i wado 'i na'ona furi'i to'orunga na nga 'inato'onga no'ona, ma gila ka fata 'ilo'oo,

¹¹ “God ma nga alafa ameeru, 'i'oo to'omia no'o fana 'i'oo 'ani to'o na nga kwangakwanga'anga, ma nga iiri ba'itangaa, ma nga tegelangaa, tofuna 'i'oo launge'enia nga 'ola lo'oo te'efou.

Ma suria nga kwaisiriinga amu no'o na 'ola lo'oo te'efou gila nana'i ma gila ka momoori.”

5

Nga ebeeba fe'enia fiu ma'e tooto

¹ Mai nau ku agasia nga ebeeba ngai 'ubulana gule'e nima le'a na wane ne'e to'oru na furi'i to'orunga na 'inato'onga no'ona. Gila giri na rua gule'e 'ola ai. Gila ka fa'angasia ebeeba lo'oo 'ania fiu ma'e tooto lo'oori.

² Ma nau ku agasia te'e enselo 'e tegela'a 'e iiki, ma ngaia 'e o'omae ba'ita maka 'ilo'oo, "Ni dai ne'e to'omia 'ani mousia nga fiu maetooto'o na gila fa'angasia 'ania, ma ka 'ulasia nga ebeeba lo'oo?" ³ Ma ngaia 'ame agasia no'o te'efuta wane 'i langi, 'amoe ma 'ubulana nga fanua lo'oo 'i wado, 'amoe ma 'i olofana nga fanua lo'oo 'i wado ne'e to'omia 'ani 'ulasia nga ebeeba lo'oori ma ka aga 'ubulai. ⁴ Mai nau ku aani ba'ita, suria gila 'ame daria no'o te'efuta wane ne'e to'omia 'ulasilana nga ebeeba fe'enia fiu ma'e tooto lo'oori ma ka aga 'ubulai.

⁵ Sui ma te'e wane na nga ta'a na'ona'o lo'oo ka fata 'ilo'oo fagu, "I'oo sia aani mola. Aga madi. Moko agasia nga Laeon na orioritana la Juda, nga wane taringa'i na orioritana la Defete. Ngaia 'e talariu-fia nga marimae aana, ngaia na'a ngaia 'e to'omia fana mousilana nga fiu tooto na gila fa'angasia 'ania, ma fana 'ulasilana nga ebeeba lo'oo.

⁶ Ma nau ku agasia te'e dale'e Sifisifi ngaia 'e ula 'i na'ona furi'i to'orunga no'ona ma nga fai 'ola momoori ma nga ta'a na'ona'o gila ka nana'i garigaria. Ma nau ku agasia la'u mola nga filafila na labena ne'e 'ilaka'u gila kwa'ia 'i na'o. Ngaia 'e to'o na fiu konakona 'e 'ola ma nga fiu maa. Aia, nga fiu maa no'ona na nga fiu anoe 'ola na God ne'e kwatea fana 'ubulana fanua lo'oo 'i wado te'efou. ⁷ Ma nga dale'e Sifisifi no'ona 'e niggi, ma ka ngaria nga buka laka'u fa'asia nga gule'e nima le'a na wane ne'e nana'i na furi'i to'orunga na 'inato'onga no'ona. ⁸ Ma alata ngaia 'e ngaria nga buka lo'oo, nga fai 'ola momoori no'ona, ma nga rua akwale'e wane na'ona'o ma fai ai no'ona, gila ka bobouruuru 'i wado 'i 'a'aena nga dale'e Sifisifi no'ona. Ma gila te'efou gila dau na nga 'ola na gila iiria 'ania nga hap, ma gila ka dau na kakao na gol ne'e fongu 'ania nga 'ai ne'e si'ini 'e le'a fana do'ofilai. Aia, ma nga daa fa'asia nga 'ai ne'e si'ini le'a no'ona na'a fo'anga na ta'a na gila tagoto'o ala Jisas Kraes. ⁹ Ma gila ka nguria nga nguu fooru ma gila ka 'ilo'oo,

"I'oo to'omia ngarilana nga ebeeba lo'oo,

ma mousilana nga fiu maetooto'o ne'e fa'angasia ebeeba lo'oo.

Tofuna gila kwa'i'o,

ma 'abu na nga maenga amu 'e orite'enia nga ta'a lo'oo ma orioritaga te'efou, ma nga alafuunga matari te'efou, ma nga ma'e fanua lo'oo te'efou te'ana la God.

¹⁰ Moko arua gila nga fufu'iwane na fa-taabu lo'oo fana 'agila taunga'i fana God adauru.

Ma tagila ba'ita fafia ta'a te'efou 'ubulana fanua lo'oo 'i wado."

¹¹ Ma nau ku aga la'u, ma nau ku longoa nga nguunga na enselo 'e aula. Gila aula 'e iiki, gila 'ame to'omia no'o idumilaga. Gila ula 'afuia nga furi'i to'orunga na nga 'inato'onga no'ona fe'enia nga fai 'ola momoori laka'u, ma nga ta'a na'ona'o. ¹² Gila nguu ba'ita ma gila ka 'ilo'oo,

"Nga dale'e Sifisifi na gila kwa'ia 'e mae, ngaia 'e to'omia nga ngarilana nga 'inato'onga ma nga 'ola'angaa, ma funi'oonga, ma nga tegelanga, ma nga ba'itangaa, ma nga kwaibaatafeingaa."

¹³ Mai nau ku longoa ni 'ola momoori te'efou 'i langi, ma 'ubulana fanua lo'oo 'i wado, ma 'i olofana nga fanua lo'oo 'i wado, ma 'i 'ubulana nga asi, gila te'efou gila nguu ma gila ka 'ilo'oo,

"Nga baatafengaa, ma nga ba'itangaa, ma nga 'inato'onga, ma nga tegelanga 'e nana'i firi fana wane ne'e nana'i na nga furi'i to'orunga na 'inato'onga no'ona

ma fana nga dale'e Sifisifi."

¹⁴ Ma nga fai 'ola momoori no'ona gila fata ma gila ka 'ilo'oo, "Ngaia 'e kwala'imori." Ma nga ta'a na'ona'o gila ka bobouruuru 'i wado, ma gila ka fo'asia.

6

Nga dale'e sifisifi 'e 'ulasia ono ma'e tooto

¹ Mai nau ku agasia nga dale'e Sifisifi no'ona 'e mousia ma'etoto eteeta fana fa'angasia nga fiu ma'e tooto no'ona. Ma nau ku longoa te'e 'ola na fai 'ola momoori laka'u ka fata 'ania kwale'e 'ola ne'e 'ilaka'u nga loulou maka 'ilo'oo, "Oi leka mai."

² Mai nau ku aga, ma nau ku agasia te'e hos kwakwao'a. Ma nga wane ne'e nana'i 'i fofona, 'e dau na gano fe'enia sua. Ma gila ka kwatea nga 'elegou fana. Ma ngaia 'e leka kau 'ilaka'u wane ne'e talariufia no'o fununga maka leka fana talariuflana fununga ngaa'i la'u.

³ Ma nga dale'e Sifisifi no'ona ka mousia ruana ma'e tooto no'ona, ma nau ku longoa nga ruana 'ola momoori ka fata 'ilo'oo, "Oi leka mai." ⁴ Ma te'e hos mekumeku ka ru'u mai. Ma nga wane ne'e nana'i 'i fofona, gila ka kwatea nga naifi ba'ita fana, ma ka to'o na nga tegelangaa fana ngarilana aloalongaa fa'asia nga ta'a 'ubulana fanua lo'oo 'i wado, fana ta'a lo'oo 'agila kwa'iga 'i talaga.

⁵ Ma nga dale'e Sifisifi no'ona ka mousia oruna ma'e tooto no'ona, ma nau ku longoa nga oruna 'ola momoori 'e fata 'ilo'oo, "Oi leka mai." Ma nau ku aga, ma nau ku agasia te'e hos bobola'a. Ma nga wane ne'e nana'i fofona, ngaia 'e dau na nga 'ola fana su'asurilana nga 'ola 'e gelo na gila iiria 'ania sikele. ⁶ Ma nau ku longoa nga kwale'e 'ola ka fane mai 'i laloana nga fai 'ola momoori no'ona maka 'ilo'oo, "Nga foforinga ne'e to'omia fana forilana wane fana te'e gani, ngaia te'e to'omia mola fana forilana te'e me'e floua sisita! Ma 'i'oo sia malangadaa mola nga waiwai ma nga waeni!"

⁷ Ma nga dale'e Sifisifi no'ona ka mousia nga faina ma'e tooto no'ona, ma nau ku longoa nga kwale'e 'ola na nga faina 'ola momoori 'e fata 'ilo'oo, "Oi leka mai." ⁸ Ma nau ku aga, ma nau ku agasia te'e hos balabala'a, ma nga latana nga wane ne'e nana'i 'i fofona na nga Maenga, ma 'ola ngaa'i ne'e leka mai burina na latana Lefu na Maenga. Ma gila ka kwatea tegelangaa fagaa'a fafia faina gule'e 'ola na fanua lo'oo 'i wado fana kwa'ilana ta'a na fununga, ma molo'ungaa, ma fifiinga, ma nga 'aina 'ola gila lego fofona fanua lo'oo 'i wado.

⁹ Ma alata na dale'e Sifisifi 'e mousia nga nimana ma'e tooto no'ona, nau ku agasia nga mangona ta'a na gila kwa'iga tofuna gila fito'o tegela na Fatalana God ma gila ka kwairii 'ania nga Kwairiinga Le'a lo'oo. Gila nana'i mola 'i olofana nga

uumu. ¹⁰ Ma gila o'omae ba'ita ma gila ka 'ilo'oo, "God 'i'oo tegela'a 'e iiki, 'i'oo abu, ma 'i'oo kwala'imori. Nanitaa na 'i'oo to'o tagale'enia nga ta'a fofona fanua lo'oo 'i wado, ma 'i'oo to'o lamadu'aa faga tofuna gila kwa'i 'ameeru?" ¹¹ Ma God ka kwatea nga ruu lalau 'e kwakwao'a te'efou no'o faga, ma ngaia ka iiria faga fana 'agila kwaimamani sisika madi, leleka maka nigi na alata na gila kwa'ia nga ta'a ni kwaimaanga aga na gila tagoto'o la'u, sui ma God te'e bi'i iiria 'e sui no'o.

¹² Ma nau ku agasia nga dale'e Sifisifi laka'u ngaia 'e mousia onona ma'e tooto no'ona, ma nga nununu ba'ita ka 'asu, ma nga sisina ka logologo'a no'o, ma nga singari ka meku no'o 'ilaka'u nga 'abu. ¹³ Ma nga buruburu ka 'esia mai fofona fanua lo'oo 'i wado 'ilaka'u nga lodona 'ai ne'e 'ame kuru 'ua 'e 'esia fa'asia nga 'ai alata na iru ba'ita ngaia 'e 'asua. ¹⁴ Ma 'ubulana lalo ka 'ilaka'u nga me'e mata'e afola na gila figusia. Ma nga busu te'efou ma nga mamalau lo'oo te'efou ka 'idu no'o fa'asia talafuriga. ¹⁵ Ma nga kiingi lo'oo te'efou fofona fanua lo'oo 'i wado ma nga ta'a ba'ita, ma nga ta'a ba'ita fafia nga ta'a na fununga, ma nga ta'a gila 'ola'a ma nga ta'a gila tegela'a, ma nga ta'a lo'oo te'efou na gila ta'a ni taunga'inga tago, ma nga ta'a na gila arube, gila ka ma'u, ma gila ka nagwa 'ubulana nga faaruma ma 'i olofana fou gouna busu. ¹⁶ Ma gila ka o'omae fana nga busu ma nga fou lo'oo ma gila ka 'ilo'oo, "Moru 'esi 'amooru mai fafi 'ameeru ma moru ka na'agoni 'ameeru fa'asia maana nga wane lo'oo ngaia 'e nana'i na furi'i to'orunga na 'inato'onga no'ona. Ma moru ka na'agoni 'ameeru fa'asia nga ogarianga na nga dale'e Sifisifi no'ona. ¹⁷ Suria nga gani ba'ita na nga ogarianga agaa'a 'e nigi no'o, ma dai ne'e to'omia te'e moori na alata no'ona."

7

Nga 144,000 ta'a ni alafuunga na God

¹ Sui ma nau ku agasia fai enselo gila ula na fai du'udu'ua na fanua lo'oo 'i wado, ma gila ruia nga iru 'e sia irufia mola nga fanua lo'oo 'i wado, ma 'e sia irufia la'u nga asi, ma 'e sia irufia mola te'efuta 'ai. ² Ma

nau ku agasia te'e enselo ngaa'i la'u 'e nigi mai fa'asia tata'elana sina, ma ka ngaria mai nga ma'e tooto na God momoori. Ma ngaia ka o'omae ba'ita fana fai enselo no'ona, na God 'e kwatea nga tegelangaa faga fana malangadalana nga fanua lo'oo 'i wado fe'enia nga asi. ³ Ma ngaia ka fata 'ilo'oo, "Moru sia malangadaa mola 'ua nga fanua lo'oo 'i wado ma nga asi, ma nga 'ai, leleka ma goru giria nga ma'e tooto na God 'i maana dalana ta'a ni taunga'inga na God adauru." ⁴ Ma gila ka kwairii te'agu 'ania fita wane na tagila giria nga ma'etooto na God 'i maana dalaga, maka 'ilo'oo: 144,000 wane lo'oo. Ma gila lo'oo fa'asia nga akwale'e fufutanga ma ruaai na ta'a 'i Israel.

⁵ Fa'asia orioritana la Juda, nga 12,000.

Fa'asia orioritana la Ruben, nga 12,000.

Fa'asia orioritana la Gad, nga 12,000.

⁶ Fa'asia orioritana la Asa, nga 12,000.

Fa'asia orioritana la Naftali, nga 12,000.

Fa'asia orioritana la Manasa, nga 12,000.

⁷ Fa'asia orioritana la Simion, nga 12,000.

Fa'asia orioritana la Lifae, nga 12,000.

Fa'asia orioritana la Isakar, nga 12,000.

⁸ Fa'asia orioritana la Sebulun, nga 12,000.

Fa'asia orioritana la Josef, nga 12,000.

Fa'asia orioritana la Benjamin, nga 12,000.

⁹ I burina, nau ku aga, ma nau ku agasia nga uguogunga ba'ita, na te'efuta wane 'ame to'omia no'o idumilai. Ma gila leka mai fa'asia nga orioritana ta'a te'efou, ma nga fanua lo'oo te'efou, ma nga alafuunga matari lo'oo te'efou, ma gila ka ula 'i na'ona furi'i to'orunga na 'inato'onga no'ona ma 'i na'ona dale'e Sifisifi no'ona. Ma gila ru'ufia nga ruu 'e kwakwao'a, ma gila ka dau na lalana niu. ¹⁰ Ma gila o'omae ba'ita ma gila ka 'ilo'oo,

"God adauru ne'e nana'i na furi'i to'orunga na 'inato'onga fe'enia nga dale'e Sifisifi, gaa'a na gala fa'amoori 'adauru."

¹¹ Ma nga enselo te'efou gila ula gari-garia furi'i to'orunga na nga 'inato'onga, ma nga wane na'ona'o, ma nga fai 'ola momoori lo'oo la'u mola. Ma gila ka bobou-

ruuru 'i na'ona furi'i to'orunga no'ona, ma gila ka fo'asia God, ¹² ma gila ka 'ilo'oo, "Kiu!

Nga baatafengaa, ma nga 'inato'onga, ma nga funi'oonga, ma nga ba'itangaa, ma nga tegelangaa, fana God adauru furifuri!

Kiu."

¹³ Ma te'e wane na ta'a na'ona'o no'ona ka orisi nau, maka 'ilo'oo, "Ni dai lo'oo gila ruufiga 'ania ruu 'e kwakwao'a lo'oo ma gila leka mai fa'asia 'i fai?"

¹⁴ Ma nau ku lamadu'aa ma kua 'ilo'oo, "Nau ku bobolosia. 'I'oo no'o su'aai."

Ma ngaia ka fata 'ilo'oo fagu, "Nga ta'a lo'oo na ta'a na gila talariu mai 'ubulana nga irito'onga ba'ita. Gila ka narufia nga ruu aaga, ma gila ka fa'akwaria 'ania nga 'abuna nga dale'e Sifisifi lo'oo, ma ruu aga ka kwakwao'a no'o. ¹⁵ Ngaia na gila ula 'i na'ona furi'i to'orunga na God, ma gila ka taunga'i fana 'i 'ubulana 'Ifi Abu ana suria alata lo'oo te'efou. Ma God ne'e nana'i na furi'i to'orunga no'ona, maka aga suriga.

¹⁶ Ma 'e 'ato no'o 'agila molo'u la'u 'amoe ma gila ka maarigo'u la'u, 'amoe ma nga sina ka sinafiga la'u 'amoe ma te'efuta 'ola 'ago'ago ka 'agofiga. ¹⁷ Tofuna nga dale'e Sifisifi lo'oo 'e nana'i 'i fofona nga furi'i to'orunga na 'inato'onga no'ona ne'e aga suriga. Ma ngaia ka talaiga fana nga ka'o na mooringa. Ma God ka 'usua no'o ka-fukafuna maaga."

8

Nga fiuna ma'e tooto

¹ Alata nga dale'e Sifisifi lo'oo ngaia 'e mousia nga fiuna ma'e tooto no'ona, 'i langi 'e aloalo suria ele'e alo. ² Ma nau ku agasia nga fiu enselo na gila ula 'i na'ona God, ma gila ka dau na nga fiu fe'e bungu.

³ Ma nga enselo ngaa'i la'u na 'e to'o na nga kakao 'e 'ola na gila launge'enia 'ania gol fana nga do'ofilana nga 'ai si'ini le'a 'i 'ubulai, 'e nigi ma ka ula maana nga uumu. Ma gila ka kwatea la'u mola 'ai ne'e si'ini 'e le'a 'e aula, ngaia 'e dolaa fe'enia nga fo'anga na ta'a na God lo'oo te'efou maka do'ofia 'i fofona nga uumu na gila launge'enia 'ania gol ne'e nana'i 'i na'ona furi'i to'orunga no'ona. ⁴ Ma nga

daa fa'asia nga 'ai ne'e si'ini le'a no'ona, 'e fane 'i langi fe'enia nga fo'anga na ta'a na God lo'oo, fa'asia nga nimana nga enselo lo'oori ne'e ula 'i na'ona God. ⁵ Ma nga enselo no'ona ka dau na nga kakao no'ona, ma ka fa'afongua 'ania nga eele fa'asia uumu, ma ka 'ui 'ania mai fofona fanua lo'oo 'i wado. Ma nga lakotenga ba'ita 'e talo mai, ma loulou ba'ita ka lou, ma nga kwangakwanga ka kwanga, ma nga nununu ka 'asu.

Nga fai bungu lo'oo

⁶ Ma nga fiu na enselo no'ona gila ka sasari agau no'o fana nga ufilana nga fiu fe'e bungu na gila dau ai.

⁷ Ma enselo eteeta ka ufia nga bungu aana, ma nga fou ka 'esia mai 'ilaka'u nga ne'u, ma nga eele ne'e dolaa fe'enia 'abu, ka to'o mai fofona nga fanua lo'oo 'i wado. Ma ngaia ka do'ofia nga oruna gule'e 'ola na fanua lo'oo 'i wado, fe'enia 'ai, ma nga farisi lo'oo te'efou 'i fofona. ⁸ Ma nga ruana enselo ka ufia nga bungu aana, ma nga 'ola 'ilaka'u nga busu ba'ita 'e nula, ma ngaia ka 'esia 'ubulana asi. Ma nga oruna gule'e 'ola na asi ka lamadu'aa maka 'ilaka'u no'o nga 'abu. ⁹ Ma nga oruna gule'e 'ola na 'ola momoori fofona asi gila ka mae, ma nga oruna gule'e 'ola na nga faka ka fusi no'o.

¹⁰ Sui ma nga oruna enselo ka ufia nga bungu aana, ma fe'e buruburu ba'ita ne'e 'ilaka'u nga sinagau, ka 'esia mai fa'asia 'ubulana lalo ma ka 'esia fafia nga oruna gule'e 'ola na nga ka'o ba'ita, ma nga maana nga ka'o sisika lo'oo. ¹¹ Aia, nga latana buruburu no'ona na 'e Ukwala. Ma nga oruna gule'e 'ola na nga ka'o lo'oo ka ukwala no'o, ma nga ta'a 'e aula lo'oo gila ka maeria no'o go'ufilana nga ka'o no'ona suria 'e ukwala.

¹² Ma nga faina enselo ka ufia nga bungu aana, ma nga oruna gule'e 'ola na nga sisina, ma nga singari, ma nga buruburu lo'oo ka mae, ma nga oruna gule'e 'ola na gagani ka 'amoe no'o. Ma nga oruna gule'e 'ola na nga gani ngaia ka 'amoe no'o, ma nga oruna gule'e 'ola na logo gila ka 'amoe la'u mola.

¹³ Mai nau ku aga, ma nau ku longoa nga langasi ba'ita ne'e lofo 'ubulana lalo maka o'omae ba'ita maka 'ilo'oo, "Nga kwaimanadainga ba'ita! Nga kwaimanadainga ba'ita! Ngaia te'e ria 'e iiki fana ta'a lo'oo te'efou na gila nana'i fofona fanua lo'oo 'i wado, na alata na nga oru enselo ngaa'i la'u 'agila nigi mai, ma gila ka ufia nga bungu aga."

9

Nimana enselo 'e ufia nga bungu ana

¹ Ma nga nimana enselo ka ufia nga bungu aana, ma nau ku agasia fe'e buruburu* ne'e 'esia mai fana fofona fanua lo'oo 'i wado, gila kwatea nga kii na nga kiru usu fana. ² Ma nga buruburu no'ona ka 'ulasia nga kiru no'ona, ma nga daa ka ru'u mai ma ka tata'e mai 'ilaka'u daalana nga eele ba'ita. Ma nga sisina ma lalo ka logologo'a tofunu nga daa lo'oo 'e ru'u mai fa'asia nga kiru no'ona.

³ Ma nga nabo auaula gila ka ru'u mai fa'asia nga daa no'ona, ma gila ka leka mai 'ubulana fanua lo'oo 'i wado, ma gila ka kwatea no'o nga tegelangaa faga ne'e 'ilaka'u nga tegelalana nga lafilafi. ⁴ Ma God ka iiria fana nga nabo no'ona, gila sia malangadaa mola nga farisi, 'amoe ma nga 'ai, 'amoe ma te'efuta 'ola ne'e momoori fofona wado. Tafe'ua ma nga ta'a na gila 'ame to'o na ma'etooto na God 'i maana dalaga, nga nabo lo'oo te'e kwatea nga nonifiinga faga. ⁵ Ma gila 'ame alamia nga nabo no'ona fana 'agila kwa'ia nga ta'a no'ona, tafe'ua ma gila alamiga mola fana 'agila kwatea mola nonifiinga ba'ita faga suria nima singari. Ma nga filana 'e 'ilaka'u nga lafilafi ne'e susu'ia wane. ⁶ Ma suria nima singari no'ona, ta'a tag-ila kwailo'ofia maenga, ma gila sia daria mola. Ma gila ka siria 'agila mae, ma nga maenga 'e 'akwa no'o fa'asiga.

⁷ Ni nabo no'ona, gila aga 'ilaka'u nga hos na gila sasari agau fana nga fununga. Ma nga madalaga 'e 'ilaka'u nga madalana nga ta'a, ma gila ka arua nga 'ola 'ilaka'u nga 'elegou na gol 'i gouga. ⁸ Ma nga ifuga 'e lalau 'e 'ilaka'u nga ifuna noni, ma nga

* **9:1** Fa'aladanga na 'buruburu' na'a nga enselo ne'e ria.

nifoga 'e 'ilaka'u nga nifona nga laeon. ⁹ Ma gila ruufia ruu 'ania aeon fana fununga. Ma nga ringena nga 'aba'abaga 'e ba'ita 'ilaka'u nga ringena nga kat 'e aula fana fununga na hos gila talaa. ¹⁰ Ma nga ki'i ki'iga 'e 'ilaka'u nga lafilafi, ma gila to'o na 'ola fana susu'ilana ta'a. Ma ki'i ki'iga ne'e fa'anonifiia ta'a suria nima singari. ¹¹ Ma nga wane ba'ita aaga na enselo ne'e ba'ita fafia nga kiru usu, ma nga latana nga alafuunga na ta'a 'i Jiu na Abadon, ma alafuunga 'i Grik gila ka iiria 'ania Apolaeon. Ma lata no'ona ne'e fa'aladamia, Nga wane ne'e malangadaa 'ola te'efou.

¹² Nga kwaimanadainga ba'ita eteeta 'e sui no'o, ma nga ruana ma oruna kwaimanadainga ba'ita ngaa'i te'e nigi la'u mai.

Nga onona bungu

¹³ Nga onona enselo 'e ufia nga bungu aana, ma nau ku longoa nga kwale'e 'ola 'e talo mai fa'asia nga fai du'udu'ua na uumu na gila launge'enia 'ania gol ne'e nana'i 'i na'ona God. ¹⁴ Ma nga kwale'e 'ola no'ona 'e fata 'ilo'oo fana nga onona enselo ne'e to'o na bungu maka 'ilo'oo, "Oi rubea no'o fai enselo na gila nana'i na lokafu 'i nigifana nga ka'o ba'ita 'i Iufretes." ¹⁵ Ma ngaia ka rubea nga fai enselo no'ona na gila sasari aburu no'o mamania alata no'ona, fana 'agila kwa'ia nga oruna gule'e 'ola na ta'a. ¹⁶ Ma nau ku longoa fita wane na fununga aga na gila nana'i 'i fofona hos: gila 200,000,000 ta'a.

¹⁷ Na faata'inga lo'oori fagu, nau ku agasia ni hos, ma nga ta'a na gila nana'i fofoga gila ru'ufia nga 'ola na aeon 'i fu'ufu'uga. Ma nga ruu aeon no'ona 'e mekumeku 'ilaka'u nga eele, ma ka bobola'a 'ilaka'u nga lalo, ma ka mamalakwa'a 'ilaka'u nga salfa. Ma nga gouna hos lo'oo te'efou gila 'ilaka'u nga gouna laeon. Ma nga eele ma nga daa fe'enia nga salfa ne'e ru'u mai fa'asia nga fokaga. ¹⁸ Ma nga oru 'ola lo'oo ne'e ria gila kwa'ia nga oruna gule'e 'ola na ta'a fofona fanua lo'oo 'i wado 'ania nga eele, ma nga daa, ma nga salfa† lo'oo ne'e ru'u mai fa'asia nga fokaga. ¹⁹ Suria nga

tegelangaa na 'aina hos no'ona, ngai na nga fokaga ma nga ki'i ki'iga. Nga ki'i ki'iga 'e to'o na gou'i 'ola 'ilaka'u nga waa, ma gila ka fa'anonifiia nga ta'a 'ania nga ki'i ki'iga.

²⁰ Ma gwa'a 'ani 'ino'ona nga ta'a na gila ole 'i burina kwa'ikwa'inga lo'oori, gila 'ame abulo matari fa'asia rianga aaga. Suria gila 'ame abulo mai fa'asia nga fo'osilana nga anoe 'ola ria lo'oo, ma nga nunu'i 'ola na gila launge'enia 'ania gol ma nga silva ma nga brons ma nga fou ma nga 'ai. Ma ni 'ola lo'oori, gila 'ame agaaga ma gila 'ame lolongo, ma gila 'ame leleka. ²¹ Ma nga ta'a no'ona gila 'ame bulota'i mai fa'asia nga kwa'ilana wane, ma nga taunga'inga fana anoe 'ola 'e ria lo'oo, ma nga agemaninga, ma nga beringa.

10

Nga enselo fe'enia nga buka sisika

¹ Mai nau ku agasia nga enselo tegela'a ngaa'i la'u 'e sifo mai fa'asia 'i langi. Ngaia 'e ru'ufia nga me'e kofa, ma nga fula'alo 'e lolo 'afuia nga gouna, ma nga maana 'e 'ilaka'u nga sisina, ma nga rua 'a'aena ngaia ka 'ilaka'u nga rua bou na eele. ² Ma ngaia ka dau na nga buka sisika na gila 'ulasia 'i 'ubulana nimana, ma ka ula 'i fofona nga asi 'ania nga gule'e 'a'ae le'a ana, ma nga gule'e 'a'ae moori aana ngaia ka ula 'ania fofona wado. ³ Ma ka o'omae 'ania o'omaenga ba'ita na longolai 'e 'ilaka'u ngolalana nga laeon. Ma 'i burina ngaia 'e o'omae 'e sui, nga fiu loulou gila ka kwairii 'ania alafuulaga. ⁴ Ma alata na fiu loulou no'ona 'e fata, nau ku sasari agau fana girilana nga alafuunga lo'oo aaga, ma nau ku longoa te'e kwale'e 'ola 'e fata mai fa'asia 'i langi maka fata 'ilo'oo, "T'oo sia iiria mola fana te'efuta wane nga 'olataa laka'u nga fiu fe'e loulou lo'oo gila iiria, ma 'i'oo sia giria mola."

⁵ Ma nga enselo na nau ku agasia ngaia 'e ula fofona nga asi ma nga wado, ngaia 'e tata'ea nga gule'e nima le'a ana 'i langi. ⁶ Ma ka fataarunga'i 'ania nga latana God ne'e nana'i firi ma ka launge'enia 'i langi ma ni 'ola lo'oo te'efou na gila nana'i 'i 'ubulai, ma nga fanua lo'oo 'i wado ma ni

† 9:18 Salfa ngaia 'ola 'e tata'e fa'asia volcano ma ngaia 'e si'ini 'e ria.

'ola lo'oo te'efou gila nana'i 'i 'ubulai, ma nga asi ma ni 'ola te'efou na gila nana'i 'i 'ubulai. Ma ngaia ka fata 'ilo'oo, “Alata fana kwaimamaninga 'e sui no'o! 7 Na alata lo'oo fiuna enselo te'e ufia nga bungu ana, nga fadafadanga nagwa nagwa na God te'e nigi no'o, 'ilaka'u ngaia 'e kwairii 'ania 'i na'o 'ania nga ta'a ni taunga'inga ana, nga profet.”

8 Ma nga kwale'e 'ola na nau ku longoa 'i na'o ka fata la'u fagu fa'asia 'i langi maka 'ilo'oo, “Oi leka, moko ngaria nga buka lo'oo 'e 'ulasi no'o 'ubulana nimana nga enselo ne'e ula 'i fofona nga asi ma nga wado.”

9 Mai nau ku leka, ma nau ku soea nga enselo no'ona fana 'ani kwatea nga buka sisika no'ona fagu. Ma ngaia ka fata 'ilo'oo fagu, 'Oi ngaria, moko 'ania. Ngaia te'e masi'a 'i ngidumu 'ilaka'u nga ngingidua. Tafe'ua ma ngaia te'e ukwala 'i 'ubulamu.”

10 Ma nau ku ngaria nga buka sisika lo'oori fa'asia nga nimana nga enselo no'ona, ma nau kua 'ania no'o. Ngaia 'e masi'a 'i ngidugu 'ilaka'u nga ngingidua. Tafe'ua ma alata nau ku onomia kau, ngaia 'e ukwala no'o 'ubulagu. 11 Ma gila ka fata 'ilo'oo fagu, “Oi kwairii la'u 'ania nga alafuunga na God suria nga ta'a auaula na fanua kwaitatari ma nga alafuunga kwaitatari auaula lo'oo, ma nga ta'a ba'ita auaula lo'oo.

11

God 'e alea rua profet

1 Ma gila ka kwatea nga ma'e 'ai na fa'aladanga fagu, ma God ka fata 'ilo'oo, 'Oi leka, moko fa'aladamia nga 'Ifi Abu agu fe'enia nga uumu, moko idumia nga ta'a na gila fo'a 'i no'ona. 2 Aia, ma 'i'oo sia fa'aladamia mola tofi'i lefu 'i maa na 'Ifi Abu no'ona agu, tofuna nau taku kwatea fana ta'a na gila 'ame Jiu. Ma gila tagila leka mai, ma gila ba'ita fe'enia 'i Jerusalem suria fai akwale'e singari ma rua ai. 3 Ma nau taku alea nga rua profet agu. Gaa'a tagala ru'ufia ruu 'e ria ne'e faate'enia

gila kwaimanadai, ma tagala kwairii 'ania kwairiinga agu suria 1,260 gani.*

4 Ma nga rua profet no'ona gala 'ilaka'u nga rua 'ai na gila fa'alataa 'ania nga olif, ✧ ma gala ka 'ilaka'u nga rua uunu na gila ula 'i na'ona God ne'e ba'ita fafia nga fanua lo'oo 'i wado. 5 Ma lauta te'efuta wane 'e irito'ona 'ani malangada gaa'a, nga eele lo'oo 'e ru'u mai fa'asia nga ngidugaa'a te'e kwa'ia nga marimae agaa'a. Ma lauta te'efuta wane 'e siria 'ani malangada gaa'a, ngaia te'e mae la'u mola. 6 Ma gaa'a gala to'o na nga tegelangaa fana to'ofonosilana nga ne'u 'ubulana lalo, fana nga ne'u 'e sia to'o mola suria gani lo'oo gila kwairii 'ania fatalana God ai. Ma gala to'o na nga tegelegangaa la'u mola fana ngadalana nga ka'o lo'oo fana 'ani lamadu'aa 'ania nga 'abu. Ma gala to'o la'u mola na nga tegelangaa fana nga ngadalana nga fanua lo'oo 'i wado 'ania ni 'ola 'e ria lo'oo te'efou na alata na gaa'a gala siria.

7 Ma alata gaa'a gala fa'asua nga kwairiinga 'ania nga kwairiinga lo'oo agaa'a, nga 'ola momoori kwasila te'e fane mai 'i maa fa'asia nga kiru usu ma te'e funu fe'enia agaa'a, ma te'e talariufi 'agaa'a, ma te'e kwa'i 'agaa'a. 8 Ma nga labegaa'a te'e eeno mola suria tala 'ubulana fanua ba'ita na gila mudu'ia Alafa agaa'a na 'ai folo ai. Nga latana fanua ba'ita no'ona 'i “Sodom” ma 'i “Ijip” na'a ngaia 'e 'ilaka'u mola tarifulaa. 9 Nga ta'a lo'oo fa'asia nga fanua te'efou ma nga orioritana ta'a te'efou ma nga alafuunga matari lo'oo te'efou, tagila bubu suria labegaa'a suria oru gani la'ula'u ma tofi'i gani, ma gila sia alamia mola fana kwaiatolana nga labegaa'a. 10 Ma nga ta'a lo'oo fofona fanua lo'oo 'i wado tagila aile'a tofuna nga maenga agaa'a. Ma tagila to'o na fafangalaa ma tagila kwatea nga kwakwatenga faga kwairiu tofuna nga rua profet no'ona gila fa'anonifia nga ta'a lo'oo na gila nana'i fofona fanua lo'oo 'i wado.

11 Ma 'i burina oru gani la'ula'u lo'oo ma nga tofi'i gani 'e sui, nga mooringa 'e 'ita mai fa'asia God, maka ru'ufi 'agaa'a, ma gala tata'e, ma gala ka ula. Ma nga ta'a

* 11:3 1,260 gani ngaia 'e totoo'o fe'enia oru farisi ma ono singari maka toto'o la'u fe'enia fai akwale'e farisi ma rua farisi. Agasia 11:2 ma 12:14. ✧ 11:4 Sekaraea 4:1-14

te'efou na gila agasia agaa'a gila ka ma'u ba'ita. ¹² Ma gila ka longoa nga kwale'e 'ola ba'ita 'e 'ita mai fa'asia 'i langi maka fata 'ilo'oo fagaa'a, "Molo leka mai 'i langi." Ma nga maarimae agaa'a gila ka bubunia gaa'a na alata gila leka 'i 'ubulana me'e kofa fani langi.

¹³ Na alata no'ona mola, nga nununu ba'ita 'e to'o ma te'e gule'e lefu sika'u na fanua ba'ita no'ona ka fusi no'o. Ma fiu to'oni (7,000) wane na gila mae na nga nununu no'ona. Ma nga ta'a na gila mo-moori 'ua mai, gila ka ma'u ba'ita, ma gila ka baatafea God 'i langi.

¹⁴ Aia, nga ruana kwaimanadainga ba'ita 'e sui, ma nga oruna kwaimanadainga ba'ita ka nigi la'u mola mai.

Nga fiuna fe'e bungu

¹⁵ Ma nga fiuna enselo ka ufia nga bungu ana, ma nga kwale'e 'ola ba'ita 'i langi ka fata 'ilo'oo, "God adauru fe'enia nga Kraes, nga wane na ngaia 'e firia fana 'ani fa'amooria adauru, gaa'a gala to'o na tegelegaa fana 'agila ba'ita fafia nga fanua lo'oo 'i wado, ma God te'e ba'ita maka nana'i firi." ¹⁶ Ma nga rua akwale'e wane na'ona'o ma fai ai na gila to'oru na furi'i to'orunga aga na 'inato'onga 'i na'ona God, gila bobouruuru 'i wado, ma gila ka fo'asia God, ¹⁷ ma gila ka fata 'ilo'oo,

"God tegelangaa amu 'e ba'ita,
'i'oo nana'i na alata lo'oo,
ma 'i'oo nana'i 'ua no'o mai.

Meeru meru baatafe'o
tofuna 'i'oo to'o na tegelangaa ba'ita,
ma 'i'oo ba'ita 'ilaka'u nga kiingi.

¹⁸ Ma nga ta'a na gila bobolosi'o,
gila ogaria ba'ita,
tofuna alata fana ogarianga amu 'e nigi no'o mai,
fe'enia alata fana nga sufaalana ta'a na gila mae no'o,
ma alata fana nga kwatelana foforinga fana nga ta'a ni taunga'inga amu,
nga profet, ma nga ta'a amu na gila fo'asi'o, nga ta'a na'ona'o, ma nga ta'a sisika.

Ma alata fana nga malangadalana nga ta'a na gila kwa'ia nga wane fofona nga fanua lo'oo 'i wado 'e nigi no'o mai."

¹⁹ Ma nga 'Ifi Abu na God 'i langi 'e 'ulasi, ma gila ka agasia nga kesi na nga fataarunga'inga na God 'e nana'i 'ubulai. Ma nga kwangakwanga ka kwanga, ma nga loulou ka lou, ma nga lakotenga ba'ita ka talo mai, ma nga nununu ka 'asu, ma nga ne'u ne'e 'ilaka'u fou ka to'o no'o.

12

Nga noni fe'enia waa ba'ita

¹ Mai nau ku agasia nga ma'e tooto ba'ita 'e faata'i mai 'ubulana lalo. Te'e noni* na ngaia 'e ru'ufia nga sisina, ma singari 'e nana'i 'i olofana 'a'aena, maka 'elea gouna 'ania nga akwale'e buruburu ma ruaai. ² Ngaia 'e guru'a, maka sasari no'o fana fa'afutalana wela. Ma nga nonifinga fana fa'afutanga 'e agea ma ngaia ka aani ba'ita 'e iiki.

³ Ma te'e maetooto'o ngaa'i ka faata'i la'u mai 'ubulana lalo. Te'e me'e waa mekumeku ba'ita ngaia 'e to'o na fiu gou'i 'ola, ma nga fiu 'elegou sisika, ma nga akwale'e konakona 'e 'ola. ⁴ Ma ngaia ka tatala'enia nga oruna gule'e 'ola na nga buruburu 'ubulana lalo 'ania ki'iki'ina, ma ka 'ui 'aniga fofona fanua lo'oo 'i wado. Ma waa ba'ita lo'oori ka ula 'i na'ona noni lo'oori ne'e galangi 'ani fa'afuta no'o, fana ngaia 'ani 'ania nga wela lo'oori ana alata ngaia 'ani fa'afuta. ⁵ Ma ngaia ka fa'afuta nga wela wane na te'e ba'ita fafia nga fanua lo'oo te'efou 'ania tegelangaa. Tafe'ua ma alata ngaia 'e futa mai, nga enselo 'e lafua nga wela lo'oori, ma gila ka ngaria te'ana God na furi'i to'orunga na nga 'inato'onga aana. ⁶ Ma nga noni lo'oori ka 'akwa no'o fana nga gule'e lefu kwasila fana lefu na God 'e sasari agau ai fana, fana 'agila aga 'afuia suria 1,260 gani.

⁷ Ma nga fununga ba'ita ka tala'ae no'o 'i langi. La Maekol, nga enselo 'inato'o, ma nga enselo aana te'efou gila ka funu fe'enia nga waa ba'ita lo'oori, ma waa ba'ita lo'oori fe'enia nga enselo aana, gila ka funu la'u mola. ⁸ Tafe'ua ma waa ba'ita lo'oori 'e

* **12:1** 'Noni' lo'oo 'e minim ta'a 'i Israel. Tafe'ua ma na 12:5-6 ma 16-17, noni ngaia minim ta'a 'i siosi.

sia talariufiga mola, ma God ngaia 'ame alamiga fana nana'inga 'i langi. ⁹ Ma gila ka 'ui 'ania waa ba'ita no'ona fa'asia 'i langi. Ngaia na waa ba'ita lo'oori laka'u 'ita na alata 'ua mai, na gila fa'alataa 'ania Adalo, ma nga latana la'u mola na ngaia la Saetan ne'e talaia ta'a fana kutanga fofona nga fanua lo'oo 'i wado te'efou. Gila 'ui 'ania mai fofona fanua lo'oo 'i wado fe'enia nga enselo ana te'efou.

¹⁰ Ma nau ku longoa nga kwale'e 'ola ba'ita 'i langi 'e fata 'ilo'oo, "Alata lo'oo, God 'e fa'amooria no'o ta'a lo'oo.

God 'e faate'enia nga tegelangaa na ngaia to'o ai fana 'ani ba'ita 'ilaka'u nga kiingi.

Aia, ma nga wane na God 'e firia, ngaia 'e faate'enia no'o nga tegelangaa aana fana ba'itangaa fafia ni 'ola te'efou.

Suria la Saetan ne'e ula 'i na'ona God adauru, ma ka fata sifo mola na ta'a ni futanga adauru suria gani ma nga logo, gila 'ui 'ania fa'asia 'i langi.

¹¹ Ni Kristin gila talariufiga no'o la Saetan 'ania nga 'abuna nga dale'e Sifisifi lo'oo ma 'ania nga fatalana God na gila kwairii 'ania.

Ma gila ka 'uri mola fana nga maenga fana God.

¹² Mooru ta'a na moru nana'i 'i langi, tamoru aile'a!

Ma ngaia te'e ria iiki fana nga fanua lo'oo 'i wado ma nga asi,

suria la Saetan 'e sifo no'o kau te'amooru.

Ma ngaia ka ogaria ba'ita suria ngaia 'e su'asuria alata aana 'ame aburu no'o."

¹³ Ma alata na nga waa ba'ita lo'oo 'e su'asuria gila 'ui 'ania fana fofona fanua lo'oo 'i wado, ngaia 'e taria no'o nga noni laka'u 'e fa'afuta nga wela wane. ¹⁴ Ma, God ka kwatea no'o rua 'aba'aba 'e 'ola ba'ita 'ilaka'u 'aba'abana nga langasi ba'ita fana ngaia 'ani lofo fana nga lefu gila sasari agau ai fana 'i 'ubulana nga gule'e lefu kwasila, 'i no'ona na gila tagila aga suria, fa'asia nga waa ba'ita lo'oori suria oru farisi ma ono singari, fana ngaia 'e sia

kwa'ia mola. ¹⁵ Ma nga waa ba'ita lo'oo te'e moate'enia mai nga ka'o ba'ita fana 'ani afesia nga noni lo'oo. ¹⁶ Ma gwa'a 'ani 'ino'ona, nga wado ngaia 'e kwaibooni mola na noni lo'oo, suria ngaia 'e 'ulasi maka onomia mola nga ka'o lo'oo na nga waa ba'ita lo'oori 'e moate'enia mai. ¹⁷ Ma nga waa ba'ita lo'oo 'e ogaria iiki fana nga noni lo'oori, ma ka leka ka funu fe'enia nga orioritana te'efou na gila lo'o suria ni tagi na God, ma nga kwaifa'ananaunga kwala'imori ala Jisas. ¹⁸ Ma nga waa ba'ita lo'oori te'e niggi, ma ka ula no'o 'i suria asi.

13

Nga rua 'ola momoori kwasila

¹ Mai nau ku agasia la'u te'e 'ola momoori ne'e kwasila ngaia 'e tata'e mai fa'asia 'ubulana asi. Nga 'ola no'ona ngaia 'e to'o na fiu gou'i 'ola, ma nga akwale'e konakona 'e 'ola fe'enia nga akwale'e 'elegou sisika 'e nana'i na nga konakona 'e 'ola no'ona. Gila giria ni lata 'e ria fana fata ngadalana God na fiu gou'i 'ola no'ona.

² Ma nga 'ola momoori kwasila no'ona 'e aga 'ilaka'u nga lepad, ma nga 'a'aena 'e 'ilaka'u nga 'a'aena nga bea, ma nga fokana 'e 'ilaka'u nga fokana nga laeon. Ma waa ba'ita laka'u 'e kwatea nga tegelangaa ba'ita fana nga 'ola momoori kwasila lo'oori fana ngaia 'ani ba'ita fafia ta'a lo'oo.

³ Ma te'e gou'i 'ola no'ona, nau ku agasia te'e 'ola 'e aga 'ilaka'u nga ma'e maalafa ba'ita ne'e to'omia ngaia 'ani maeria, ma nga ma'e maalafa no'ona 'e mafo no'o. Ma nga ta'a lo'oo te'efou fofona fanua lo'oo 'i wado gila 'alefo ba'ita, ma gila ka leka no'o suria nga 'ola momoori kwasila lo'oori.

⁴ Ma nga ta'a lo'oo gila ka fo'asia no'o nga me'e waa ba'ita lo'oori, tofuna ngaia 'e kwatea nga tegelangaa aana fana nga 'ola momoori kwasila lo'oori. Ma gila ka fo'asia la'u mola nga 'ola momoori kwasila no'ona ma gila ka 'ilo'oo, "Te'efuta wane 'ame 'ilaka'u nga 'ola momoori kwasila lo'oo, ma te'efuta wane lo'oo 'ame to'omia no'o fana fununga fe'enia."

⁵ Ma God 'e alamia nga 'ola momoori kwasila no'ona fana 'ani baatafea 'i talana, ma ka fata gadaa God, ma ngaia ka ba'ita

suria fai akwale'e singari ma rua ai. ⁶ Ma ngaia ka tala'ae no'o nga fata ngadalana God, ma nga latana God, ma 'i langi lefu na ngaia 'e nana'i ai, ma nga ta'a te'efou na gila nana'i 'i langi. ⁷ Ma God 'e alamia 'ola 'e kwasila lo'oo fana fununga fe'enia nga ta'a na God, ma fana talariufiga, ma ka ba'ita fafia nga orioritana te'efou, ma nga fanua lo'oo te'efou, ma nga alafu-unga matari lo'oo te'efou. ⁸ Ma nga ta'a 'e auaula na gila nana'i fofona fanua lo'oo 'i wado gila fo'asia nga 'ola momoori kwasila no'ona—nga ta'a lo'oo, God ngaia 'ame giria nga lataga 'ubulana nga buka na mooringa firi. Nga buka lo'oori, ngaia na buka na dale'e Sifisifi na gila kwa'ia. Ma God 'e giria no'o buka lo'oori 'ua no'o mai na'ona launge'enilana nga fanua lo'oo 'i wado.

⁹ “Aia, moru nga ta'a lo'oo na moru to'o na nga aringa, tamoru gwalongo. ¹⁰ Lautu God ngaia 'e alamia te'efuta wane 'ani leka na lokafu, ngaia te'e leka na lokafu. Ma lauta 'e alamia te'efuta wane fana 'agila kwa'ia 'ania naifi ni fununga, ngaia te'e mae na naifi ni fununga. Mooru nga ta'a na God lo'oo, moru sia manata tala alata ni 'ola lo'oo 'e lau, tafe'ua ma mooru ula ngasi na tagoto'onga amooru.”

¹¹ Ma nau ku agasia te'e 'ola momoori kwasila ngaa'i la'u 'e ru'u mai fa'asia 'ubulana fanua lo'oo 'i wado. Ngaia 'e to'o na nga rua konakona 'e 'ola 'ilaka'u nga dale'e sifisifi, ma nga ringena 'e 'ilaka'u nga me'e waa ba'ita. ¹² Ngaia 'e taunga'i 'ania nga tegelangaa na 'ola momoori kwasila eteeta alata ngaia 'e nana'i fe'enia. Ma ka su'unge'enia nga fanua lo'oo 'i wado ma nga ta'a lo'oo te'efou fofona fanua lo'oo 'i wado fana 'agila fo'asia nga 'ola momoori kwasila laka'u eteeta laka'u nga filafila ba'ita aana 'e mafo no'o. ¹³ Ma nga ruana 'ola momoori kwasila 'e agea 'ola ni 'alefongaa ba'ita, ma ka fa'asifoa mai nga eele fa'asia 'i langi fana fofona fanua lo'oo 'i wado 'i na'ona nga ta'a te'efou. ¹⁴ Ma ngaia ka kotofia nga ta'a lo'oo te'efou na gila nana'i fofona fanua lo'oo 'i wado 'ania 'ola ni 'alefongaa na alata ngaia 'e nana'i fe'enia nga 'ola moori kwasila eteeta laka'u. God 'e alamia ngaia 'ani agea nga

'ola no'ona. Ma nga 'ola moori kwasila lo'oo ka agea nga ta'a lo'oo gila launge'enia nununa nga 'ola momoori kwasila eteeta laka'u gila kwa'ia 'ania naifi ni fununga 'i na'o, tafe'ua ma ngaia 'e moori la'u mola. Nga nunu'i 'ola no'ona fana fa'aba'italana.

¹⁵ Ma God ka alamia nga ruana 'ola momoori kwasila no'ona fana 'ani kwatea nga mooringa fana nga nunu'i 'ola no'ona fana 'ani fata maka kwa'ia nga ta'a lo'oo te'efou na gila 'ame fo'asia. ¹⁶ Ma ngaia ka su'unge'enia nga ta'a lo'oo te'efou, wane sisika ma nga ta'a ba'ita, ta'a 'ola'a ma nga ta'a galafa'a, nga ta'a ni taunga'inga tago ma nga ta'a gila arube, fana 'agila giria nga ma'etooto aana na nga gula nima le'a aaga 'amoe ma 'i maana dalaga. ¹⁷ Te'efuta wane 'e sia fori mola, 'amoe ma ngaia sia fa'afori mola lauta ngaia 'ame to'o na nga ma'etooto no'ona. Nga ma'etooto no'ona na nga latana nga 'ola momoori kwasila no'ona, 'amoe ma nga namba na nga latana.

¹⁸ Moru manata le'a na 'ola lo'oo. Ma ni dai ne'e su'a 'ola, ngaia to'omia 'ani su'a na to'ome'enilana nga 'ola momoori kwasila no'ona, tofuna ngaia nga namba na wane. Namba no'ona na 666.

14

Nga dale'e Sifisifi ma nga ta'a aana

¹ Sui ma nau ku aga la'u, ma nau kua agasia la'u nga dale'e Sifisifi ngaia 'e ula 'i gouna nga busu 'i Saeon fe'enia 144,000 ta'a na gila giria nga latana nga dale'e Sifisifi no'ona ma nga latana nga Mama'a aana 'i maana dalaga. ² Mai nau ku longoa nga kwale'e 'ola fa'asia 'i langi 'e 'ilaka'u nga ka'o 'e aula ne'e afe maka 'ilaka'u la'u kwangakwanga ba'ita, ma ka 'ilaka'u nga loulou ba'ita. Nga kwale'e 'ola lo'oo nau ku longoa ngaia 'e 'ilaka'u nga 'ola na gila fa'alataa 'ania nga hap na ta'a gila kwa'ia. ³ Ma nga ta'a no'ona gila nguria nga me'e nguu fooru 'i na'ona nga furi 'i to'orunga na 'inato'onga no'ona, ma 'i na'ona nga fai 'ola momoori ma nga ta'a na'ona'o. Ma te'efuta wane ngaa'i la'u 'ame su'asuria me'e nguu lo'oo, te'igila no'o nga 144,000 ta'a lo'oo na la Kraes ngaia 'e foriga fa'asia fofona fanua lo'oo 'i wado na gila su'asuria me'e nguu

lo'oori. ⁴ Gila nga ta'a na gila kwari 'ilaka'u nga wane ne'e 'ame agemani fe'enia noni, tofuna gila 'ame fa'asua moorilaga 'ania fo'asilana god na 'ame to'o. Ma gila ka leka suria nga dale'e Sifisifi fana lefu lo'oo te'efou na ngaia 'e leka ai. Ma gila la'u mola na nga ta'a na God 'e foriga mai fa'asia nga fanua lo'oo 'i wado, ma gila ka 'ilaka'u nga ketonga eteeta na gila kwatea fana God ma fana nga dale'e Sifisifi. ⁵ Ma gila 'ame koto ma gila 'ame agea te'efuta 'ola 'e ria.

Nga oru enselo

⁶ Ma nau ku agasia la'u te'e enselo 'e lofo 'ubulana lalo, fe'enia nga Kwairiinga Le'a lo'oo ne'e nana'i firi fana kwairiinga 'ania fana nga ta'a lo'oo na orioritana ta'a te'efou, ma nga alafuunga matari lo'oo te'efou, ma nga fanua lo'oo te'efou. ⁷ Ma ngaia ka o'omae ba'ita maka 'ilo'oo, "Moru iiri ba'ita na God, ma 'amoru baatafea! Suria alata fana nga sufaalana nga ta'a lo'oo ngaia 'e nigi no'o. Moru fo'asia God na ngaia 'e launge'enia 'i langi, ma nga fanua lo'oo 'i wado, ma nga asi, ma nga ka'o lo'oo."

⁸ Ma nga ruana enselo ka leka mai 'i burina, ma ka fata 'ilo'oo, "Ngaia 'e 'esia no'o. Nga fanua ba'ita laka'u 'i Babilon* 'e fusi no'o, tofuna ta'a te'efou na toto'oni fanua ba'ita na fanua lo'oo 'i wado gila 'ilaka'u gila go'uringega tofuna gila leka suria nga falafala 'i Babilon fana agemaninga."

⁹ Aia, ma oruna enselo ka leka mai burina nga rua enselo eteeta no'ona, maka fata ba'ita maka 'ilo'oo, "Lauta te'efuta wane 'e fo'asia nga 'ola momoori kwasila lo'oori ma nga nununa ma ka ngaria nga ma'etooto aana 'i maana dalana 'amoe mai nimana gula le'a ana, ¹⁰ God te'e kwatea kwa'ikwa'inga fana. Nga wane no'ona te'e go'ufia no'o nga ma'e teteu na waeni laka'u na ogarianga ba'ita na God. Ma ni dai na gila agea 'ola lo'oo, tagila nonifii 'ania eele ma nga salfa 'i na'ona nga enselo abu lo'oo ma nga dale'e Sifisifi laka'u. ¹¹ Ma daalana nga eele lo'oo ne'e fa'anonifiiga, ngaia 'e sia sui la'u. Ma ni dai na gila fo'asia nga 'ola momoori kwasila lo'oo, ma nga nununa, ma ni dai na gila to'o na ma'etooto

na latana, gila sia mamalo la'u fa'asia nonifinga lo'oo suria logo ma nga gani."

¹² Gwa'a 'amoru daria irito'onga no'ona, mooru ta'a na God na moru lo'o suria tagi na God, ma moru leleka fana tagoto'onga ala Jisas, mooru ula ngasi.

¹³ Mai nau ku longoa nga kwale'e 'ola fa'asia 'i langi 'e fata 'ilo'oo, "Oi giria 'ola lo'oo: 'Ita na alata lo'oo ma ka ori 'ala'a, God te'e fa'aile'a ni dai na gila tagoto'o kwala'imori ma gila mae."

Ma nga Anoe 'ola Abu ka lamadu'aa maka 'ilo'oo, "Kiu, ngaia 'e kwala'imori 'e iiki. Gila tagila aile'a, tofuna gila mamalo fa'asia nga taunga'inga ba'ita aga, tofuna nga le'anga na taunga'inga 'e leka fe'eniga."

Alata fana goni'olanga na fanua lo'oo 'i wado

¹⁴ Ma nau ku aga la'u, ma kua agasia nga me'e kofa kwakwao'a. Ma nga wane ne'e nana'i 'i fofona nga me'e kofa no'ona 'e aga 'ilaka'u nga Wela na Wane, ma nga 'elegou na gol 'e nana'i 'i fofona nga gouna, ma ngaia 'e dau na nga naifi 'e ngau 'e iiki. ¹⁵ Ma te'e enselo ngaa'i la'u 'e ru'u mai fa'asia nga 'Ifi Abu na God, ma ka o'omae ba'ita fana nga wane ne'e nana'i fofona nga me'e kofa maka 'ilo'oo, "Oi ngaria nga naifi no'ona amu, moko gonia ni 'ola te'efou, tofuna alata fana goni'olanga fofona fanua lo'oo 'i wado 'e nigi no'o mai, tofuna fanua lo'oo 'i wado ngaia 'e 'ilaka'u no'o nga lodona 'ai 'e suka no'o." ¹⁶ Ma nga wane lo'oo ne'e nana'i 'i fofona nga me'e kofa ka leloe'enia nga naifi lo'oo aana, ma ka gonia no'o nga 'ola te'efou fofona fanua lo'oo 'i wado.

¹⁷ Ma nga enselo ngaa'i la'u ka ru'u mai fa'asia nga 'Ifi Abu na God 'i langi ma ka dau la'u mola na nga naifi 'e ngau 'e iiki.

¹⁸ Ma nga enselo ngaa'i la'u ne'e aga suria nga eele, 'e leka mai fa'asia nga uumu, ma ngaia ka o'omae kau fana nga enselo laka'u 'e dau na nga naifi maka 'ilo'oo, "Oi gonia no'o 'ai'aina grep fofona fanua lo'oo 'i wado 'ania naifi no'ona amu, suria nga 'ai'aina 'ai lo'oo 'e suka no'o." ¹⁹ Ma nga enselo lo'oori ka leloe'enia nga naifi lo'oo ana

* **14:8** Babilon ngaia nga latana ngaa'i fani Rom.

fofona nga fanua lo'oo 'i wado, ma ka gonia no'o nga grep no'ona, ma ka 'ui 'aniga 'ubulana lefu fana nga memelana nga grep fana waen, nga lefu fana nonifiinga tofuna ogarianga na God. ²⁰ Ma nga grep no'ona gila ka memea no'o 'i 'ubulana nga 'ola fana memelana nga grep ne'e nana'i 'i maa fa'asia nga fanua ba'ita. Ma nga 'abu ka fane mai fa'asia 'ubulana nga 'ola no'ona fana memelana nga grep, ma ka buasa no'o suria oru tangale'e (300) kilomita, ma nga lobolalai 'e to'omia te'e tafange 'ola.

15

Nga fiu enselo fe'enia nga fiu kwa'ikwa'inga 'i'isi

¹ Mai nau ku agasia la'u nga maa'e tooto ba'ita 'ubulana lalo, ma nau ku 'alefo 'ania 'e iiki. Nau ku agasia nga fiu enselo fe'enia nga fiu kwa'ikwa'inga 'i'isi. Nga fiu kwa'ikwa'inga no'ona na fa'asuilana nga ogarianga na God fana ta'a na gila abulo 'e ria.

² Mai nau ku agasia te'e 'ola ta'ua nga asi ne'e aga 'e 'ilaka'u nga ilanunu na'a gila dolaa fe'enia nga eele. Ma nau ku agasia la'u mola nga ta'a na gila talariufia nga 'ola momoori kwasila, ma nununa, ma nga namba na latana. Gila ula 'i nigifana asi no'ona, ma gila ka dau na 'ola na gila fa'alataa 'ania nga hap na God 'e kwatea faga. ³ Ma gila ka nguria nga me'e nguu ala Moses, nga wane ni taunga'inga na God, ma nga me'e nguu na dale'e Sifisifi, ma gila ka 'ilo'oo,

“God 'i'oo tegela'a 'e iiki,

nga taunga'inga amu te'efou 'e ba'ita ma ka le'a 'e iiki.

T'oo na nga alafa na fanua lo'oo te'efou, ma nga falafala amu 'e odo ma ka kwala'imori.

⁴ Alafa te'io no'o na 'i'oo abu.

Nga ta'a te'efou tagila iiri ba'ita amu, ma tagila lafua latamu 'i langi.

Suria te'io no'o na 'i'oo odo kwala'imori.

Ma ta'a te'efou na fanua ba'ita fofona fanua lo'oo 'i wado tagila leka mai fana fa'aba'italamu, tofuna 'i'oo faate'enia no'o nga falafala lo'oo amu 'e odo.”

⁵ Ma burina, nau ku agasia nga Babala Abu na God 'i langi 'e 'ulasi. ⁶ Ma nga

fiu enselo lo'oo gila ka ru'u mai fa'asia nga Babala Abu na God fe'enia nga fiu kwa'ikwa'inga lo'oo. Gila ru'ufia nga ruu kwakwao'a ne'e fooru ma ka iloilo'a, ma gila ka ru'ufia la'u nga fo'osae na gol 'i fu'ufu'uga. ⁷ Ma te'e 'ola na fai 'ola momoori laka'u ka kwatea fana nga fiu enselo lo'oo nga fiu kakao na gol ne'e fongu 'ania nga ogarianga na God na ngaia 'e momoori firi. ⁸ Ma nga daa fa'asia nga kwangakwanganga na God ma fa'asia tegelangaa ana ka fonguria 'ubulana Babala Abu na God, ma te'efuta wane ka 'ame to'omia no'o fana ru'unga 'ubulana Babala Abu no'ona, leleka maka nigi na alata na fiu kwa'ikwa'inga na fiu enselo no'ona gila ngaria mai 'e sui.

16

Nga fiu teteu na kwa'ikwa'inga na God

¹ Ma nau ku longoa nga kwale'e 'ola ba'ita 'e talo mai fa'asia nga 'Ifi Abu na God, ma ka fata 'ilo'oo fana fiu enselo no'ona, “Moru leka, 'amoru 'irisia nga fiu teteu 'ola na ogarianga na God 'i fofona nga fanua lo'oo 'i wado.”

² Ma nga enselo eteeta ka leka, maka 'irisia nga teteu ana 'i fofona fanua lo'oo 'i wado. Ma nga ma'e ubu'a 'e ria ne'e fii 'e ba'ita ka lau no'o na nga ta'a na gila to'o na nga ma'etoto na nga 'ola momoori kwasila laka'u ma gila ka fo'asia nga nununa.

³ Ma nga ruana enselo ka 'irisia nga teteu ana 'i fofona nga asi. Ma nga asi ka lamadu'aa maka 'ilaka'u nga 'abuna nga wane laka'u ngaia 'e mae, ma nga 'ola momoori 'i 'ubulana nga asi gila ka mae te'efou no'o.

⁴ Ma nga oruna enselo ka 'irisia nga teteu ana 'i fofona nga ka'o, ma gila ka lamadu'aa no'o 'ania 'abu te'efou. ⁵ Ma nau ku longoa nga enselo ne'e ba'ita fafia nga ka'o ka fata 'ilo'oo,

“God 'i'oo na 'i'oo abu,

moko nana'i 'ua mai 'i na'o,

ma 'i'oo nana'i la'u mola na alata lo'oo.

Nga kwa'ikwa'inga amu lo'oo 'i'oo agea,

ngaia 'e odo,

⁶ tofuna gila kwa'ia nga ta'a amu, ma nga profet la'u mola.

Ma ngaia lo'oo 'e agea 'i'oo kwatea no'o 'abu faga fana nga go'ufilai.

Ngaia lo'oo, ngaia 'e to'omia 'agila ngaria nga kwa'ikwa'inga lo'oori.”

⁷ Mai nau ku longoa nga kwale'e 'ola fa'asia uumu ne'e fata 'ilo'oo,

“God 'i'oo tegela'a 'e iiki,

ni kwa'ikwa'inga lo'oo amu 'e kwala'imori ma ka odo.”

⁸ Ma nga faina enselo ka 'irisia nga teteu ana 'i fofona nga sisina, ma God ka alamia fana 'ani nulafia nga ta'a lo'oo 'ania 'ago'agonga ba'ita ana. ⁹ Nga 'ago'agonga no'ona 'e do'ofia nga ta'a lo'oo, ma gila ka fata ngada latana God na ngaia 'e to'o na tegelangaa fana nga kwatelana ni kwa'ikwa'inga no'ona. Ma gila ka ma'asiri no'o fana bulota'inga fa'asia nga rianga aaga, ma gila ka ma'asiri la'u mola fana baatafelana latana.

¹⁰ Ma nga nimana enselo ka 'irisia nga teteu ana 'i fofona furi'i to'orunga na 'inato'onga na 'ola momoori kwasila laka'u, ma nga fanua te'efou na ngaia 'e ba'ita fafia maka logologo'a no'o. Ma nga ta'a lo'oo gila ka ke'e fafia nga meaga tofuna gila nonifii 'e iiki. ¹¹ Ma gila ka fata ngada God 'i langi, tofuna nonifinga lo'oo aga 'ania maalafa ba'ita lo'oo aga. Tafe'ua ma gila 'ame bulota'i mola fa'asia nga rianga lo'oo aga.

¹² Ma nga onona enselo ka 'irisia nga teteu ana fofona ka'o ba'ita na gila fa'alataa 'ania 'i Iufretes. Ma nga ka'o no'ona ka langa no'o ma ka arua no'o tala fana nga ta'a ba'ita na gila leka mai fa'asia tata'elana sina. ¹³ Ma nau ku agasia oru anoe 'ola ria na gila aga 'ilaka'u nga fuloko, ma gila ka ru'u mai fa'asia fokana nga waa ba'ita laka'u, ma fa'asia fokana nga 'ola momoori kwasila laka'u, ma fa'asia fokana nga profet na kotonga laka'u. ¹⁴ Gila no'o na anoe 'ola ria na gila agea ni 'ola ni 'alefosilai 'e aula. Nga oru anoe 'ola 'ame le'a lo'oo gila leka mai te'ana nga ta'a ba'ita te'efou fofona fanua lo'oo 'i wado, fana 'agila oguga fana nga fununga na fe'e Gani na Alafa na ngaia 'e to'o na tegelangaa ba'ita fafia ta'a te'efou.

¹⁵⁻¹⁶ Ma nga oru anoe 'ola 'ame le'a no'ona gila gonina nga ta'a ba'ita na te'e lefu

na gila fa'alataa 'ania alafuunga na ta'a 'i Jiu 'i Armagedon.

Ma la Jisas 'e fata 'ilo'oo, “Moru longoa, nau taku leka mai na nga alata na moru 'ame su'asuria, 'ilaka'u nga wane 'e beri! Ma nanamangaa fana ni dai na gila nana'i kwaimamani ma gila ru'ufia nga ruu aga, suria gila sia noniria mola fana nga lekanga laloana ta'a lo'oo.”

¹⁷ Ma nga fiuna enselo ka 'irisia nga teteu ana lofona lalo. Ma nga kwale'e 'ola ba'ita ka talo mai fa'asia furi'i to'orunga na 'inato'onga 'i 'ubulana nga 'Ifi Abu na God, maka fata 'ilo'oo, “Ngaia 'e sui no'o!”

¹⁸ Ma nga kwangakwanga ka kwanga, ma nga lakotenga ba'ita lo'oo ka talo, ma nga loulou ka lou, ma nga nununu ba'ita ka 'asu. Aia, ma te'efuta nununu 'ilo'oo 'ame lau no'o 'ita 'ua mai na alata God 'e launge'enia nga wane, suria nga nununu lo'oo ngaia 'e ria maka ba'ita. ¹⁹ Ma nga fanua ba'ita na 'i Babilon ka tagala'i no'o 'ania oru gule 'ola, ma ni fanua ba'ita na fanua lo'oo te'efou gila ka fusi no'o. God ngaia 'ame mabolosia fanua ba'ita lo'oo 'i Babilon ma ngaia ka agea gila ka go'ufia nga waeni 'ubulana nga kakao ne'e fonu 'ania ogarianga ana. ²⁰ Ma nga mamalau lo'oo te'efou ka 'amoe no'o, ma nga busu lo'oo te'efou ka 'amoe la'u mola. ²¹ Ma nga ne'u lo'oo ka 'ilaka'u nga fou ba'ita ne'e gelo 'e iiki ka 'esia mai fa'asia 'ubulana lalo fofona ta'a lo'oo. Gelolana te'e me'e fou na fou no'ona 'e 'ilaka'u nima akwale'e kilogram. Ma nga ta'a lo'oo gila ka fata ngadaa God tofuna nga 'ola lo'oori, du'una nga kwa'ikwa'inga lo'oori ngaia 'e ria 'e iiki.

17

Fanua ba'ita ne'e 'ilaka'u noni 'e kwalakwala'a

¹ Ma te'e enselo na nga fiu enselo na gila dau na nga fiu teteu laka'u 'e leka mai te'agu, ma ka fata 'ilo'oo, “Oi leka mai, fana 'aku faate'enia nga kwa'ikwa'inga na God te'e kwatea fana fanua no'ona na ngaia 'e nana'i galangia nga ka'o 'e aula. God 'e kwa'ia nga fanua no'ona tofuna ngaia 'e 'ilaka'u nga noni 'e kwalakwala'a.

² Nga ta'a ba'ita lo'oo fofona fanua lo'oo

'i wado gila leka mai fana agemaninga fe'enia nga noni lo'oo, ma nga ta'a fofona fanua lo'oo 'i wado gila ka 'ilaka'u no'o ta'a gila go'uringega la'u mola suria gila leka suria falafala 'e ria na noni lo'oo fana agemaninga fe'enia te'efuta 'ai."

³ Ma nga Anoe 'ola Abu ka talai nau, ma nga enselo ka ngari nau fana 'ubulana gule'e lefu kwasila. Ma nau ku agasia nga noni no'ona ngaia 'e to'oru 'i fofona nga 'ola momoori kwasila mekumeku na gila giria nga lata 'e ria lo'oo 'i labena ne'e fata ngadaa God. Nga 'ola momoori kwasila no'ona 'e to'o na fiu gou'i 'ola ma nga akwale'e konakona 'e 'ola la'u mola. ⁴ Ma nga noni no'ona ka ru'ufia nga ruu mekumeku maka buburufi'a, ma gila ka eelea 'ania nga 'ola na gila launge'enia 'ania nga gol ma nga 'ola 'e iloilo'a forilai 'e ba'ita iiki. Ma ngaia ka dau na kakao na gila launge'enia 'ania gol, ma ka fongu 'ania ni 'ola 'e ria na ngaia 'e agea. ⁵ Ma gila giria 'i maana dalana 'ilo'oo: "Nga fanua ba'ita 'i Babilon, nga ga'ia ni noni kwalakwala'a lo'oo te'efou ma nga ta'a lo'oo 'e ria te'efou fofona fanua lo'oo 'i wado."

Ma nga fa'aladamilana girigiringa no'ona gila ka na'agonia no'o. ⁶ Ma nau ku agasia nga noni lo'oo ngaia 'e go'uringea no'o na nga 'abuna nga ta'a na God na gila mae tofunu gila tagoto'o ala Jisas.

Alata nau ku agasia, nau ku 'alefo ba'ita. ⁷ Ma nga enselo ka fata 'ilo'oo fagu, "Fe'ua na 'i'oo 'alefo welakau? Nau taku fa'afolaasia nga noni lo'oo, ma nga 'ola momoori kwasila na ngaia 'e nana'i 'i fofona, na ngaia 'e to'o na fiu gou'i 'ola lo'oo ma nga akwale'e konakona 'e 'ola. ⁸ Nga 'ola momoori kwasila lo'oo 'i'oo agasia ngaia 'e momoori 'i na'o, tafe'ua ma ngaia 'e mae no'o. Ma ngaia 'e galangi 'ani fane no'o mai 'i maa fa'asia nga kiru usu laka'u, sui ma God te'e bi'i malangadaa. Ma nga ta'a lo'oo fofona fanua lo'oo 'i wado na lataga 'amoe 'ubulana nga buka na mooringa 'ita 'ua mai na'o na launge'enilana nga fanua lo'oo 'i wado, gila tagila 'alefo na alata gila agasia nga 'ola momoori kwasila lo'oo. Suria ngaia 'e

momoori mai 'i na'o ma alata lo'oo ngaia 'e mae no'o, tafe'ua ma ngaia te'e nigi la'u mola mai.

⁹ "Too 'ani funi'oo le'a fana aga su'ana na 'ola lo'oo: Nga fiu gou'i 'ola lo'oo na fiu me'e busu na noni lo'oo ngaia 'e nana'i 'i fofona. Ma gila la'u mola na fiu wane ba'ita. ¹⁰ Nima wane aga gila mae no'o, te'e wane ngaa'i 'e ba'ita 'ua na alata lo'oo, ma te'e wane ngaa'i 'ame nigi 'ua mai. Ma alata ngaia 'ani nigi mai, ngaia te'e ba'ita mola suria te'e alata sisika. ¹¹ Ma nga 'ola momoori kwasila laka'u 'e momoori 'i na'o ma ka mae no'o, ngaia na kwaruna wane ba'ita. Ngaia 'e lado fe'enia nga fiu wane ba'ita lo'oo, sui ma God te'e bi'i malangadaga.

¹² "Ma nga akwala konakona 'e 'ola na 'i'oo agasia na nga akwale'e wane ba'ita na gila 'ame 'inato'o 'ua mai. Ma gila tagila kwatea nga 'inato'onga fana 'agila ba'ita fe'enia nga 'ola momoori kwasila no'ona suria te'e ele'e alo. ¹³ Ma nga akwale'e wane ba'ita lo'oo, gila taunga'i kwaimaani fana 'agila kwatea nga tegelangaa aga ma nga ba'itangaa aga fana nga 'ola momoori kwasila laka'u. ¹⁴ Ma gila tagila funu fe'enia nga dale'e Sifisifi. Ma nga dale'e Sifisifi no'ona fe'enia nga ta'a lo'oo aana, gila tagila talariufia nga ta'a ba'ita lo'oo te'efou, suria ngaia na Alafa fafia nga alafa lo'oo te'efou, ma ka Kiingi fafia nga kiingi lo'oo te'efou. Ma nga ta'a na dale'e Sifisifi no'ona tagila nana'i fe'enia suria ngaia 'e firiga no'o, ma ngaia 'e soega no'o, ma gila manata ba'ita ana furifuri."

¹⁵ Ma nga enselo ka fata la'u 'ilo'oo fagu, "Nga ka'o na 'i'oo agasia nga noni kwalakwala'a lo'oo ngaia 'e nana'i 'i nigifai ngai na ta'a na fanua te'efou, ma nga orioritaga te'efou, ma nga alafuunga matari lo'oo te'efou. ¹⁶ Nga 'ola momoori kwasila ma nga akwale'e konakona 'e 'ola lo'oo 'i'oo agasia lo'oo, gila tagila aga mani na noni kwalakwala'a lo'oo. Ma tagila lafua ni 'ola lo'oo te'efou fa'asia, ma ngaia te'e nana'i dadala no'o. Ma tagila 'ania labena, ma tagila do'ofia 'ania eele. ¹⁷ Suria God 'e arua no'o manate'e wane 'i 'ubulana nga mangoga, 'agila agea nga 'ola lo'oo ngaia 'e siria. Ma gila ka arua nga manata'anga aga

fana nga kwatelana nga tegelangaa aga fana nga 'ola momoori kwasila lo'oo, fana ngaia 'ani ba'ita leleka maka nigi na alata na fatalana God te'e nigi kwala'imori.

¹⁸ “Ma nga noni na 'i'oo agasia ngaia na nga fanua ba'ita ne'e ba'ita fafia nga ta'a ba'ita lo'oo te'efou fofona fanua lo'oo 'i wado.

18

God 'e malangadaa fanua ba'ita 'i Babilon

¹ 'I burina, nau ku agasia nga enselo ngaa'i lau ngaia 'e sifo mai fa'asia 'i langi. Ma ngaia 'e to'o na nga tegelangaa ba'ita, ma nga lalalana 'e lala 'afuia nga fanua lo'oo 'i wado te'efou. ² Ma ngaia ka o'omae maka 'ilo'oo, “Ngaia 'e fusi no'o!

Nga fanua ba'ita laka'u 'i Babilon 'e fusi no'o!
Ngaia ka arua no'o nga fanua fana nga anoe 'ola lo'oo.

Ma nga anoe 'ola ria ma nga langasi 'e ria, gila nana'i no'o 'i 'ubulai.

³ Nga ta'a na ni fanua ba'ita te'efou na fanua lo'oo 'i wado, gila 'ilaka'u gila go'uringega no'o tofuna gila leka suria nga falafala 'e ria lo'oo aana fana agemaninga fe'enia te'efuta ai. Nga ta'a ba'ita na fanua lo'oo 'i wado gila agemani la'u mola fe'enia.

Ma nga ta'a na gila fori 'ola ma gila fa'afori 'ania 'ola tagila 'ola'a 'e iiki suria falafala lo'oo aana na sirilana toto'oni 'ola te'efou.”

⁴ Mai nau ku longoa la'u te'e kwale'e 'ola fa'asia 'i langi ne'e fata 'ilo'oo, “Ta'a ala God,

moru leka mai fa'asia fanua 'i Babilon fa'asia moru ta lado fe'enia rianga ana, ma fa'asia moru ta ngaria nga kwa'ikwa'inga ana.

⁵ Suria nga rianga na ta'a 'i Babilon 'e fane 'e tooto'o no'o fe'enia 'i langi, ma God ngaia 'ame mabolosia nga rianga aga.

⁶ Ino'ona ma alata mooru moru lamadu'aa fana,

moru agea rua alata na 'ola na ngaia 'e agea famooru.

Nga ma'e teteu na 'ola 'e ria laka'u ngaia 'e kwatea famooru, moru launge'enia nga rua alata na tegelalai.

Sui ma moru ka kwatea fana.

⁷ Mooru kwatea nga nonifinga fana 'i Babilon, 'ani to'omia la'u mola nga 'inato'onga ana ma nga nana'i le'anga lo'oo 'i Babilon 'e kwatea fana 'i talana.

Suria nga ta'a 'i Babilon gila fata 'ilo'oo faga 'i talaga,

‘Goru ba'ita fafia ta'a lo'oo te'efou 'ani 'ilaka'u nga noni alafa aga!

Ma goru 'ame 'ilaka'u nga me'e nao galafa'a,

ma goru 'ame su'asuria te'efuta kwaimanadainga.’

⁸ Ngaia na'a God te'e kwa'iga 'ania nga fifinga,

ma nga kwaimanadainga, ma nga molo'ungaa.

Ma nga eele te'e nulafiga,

tofuna na God ne'e tegela'a 'e iiki, ngaia te'e sufaaga.”

⁹ Ma nga ta'a ba'ita fa'asia fofona fanua lo'oo 'i wado na gila agemani fe'enia 'i Babilon, ma gila ka lado fe'enia nga 'ola'angaa aana, tagila aani fe'enia nga fanua no'ona alata gila agasia nga daalana eele lo'oo ne'e do'ofia. ¹⁰ Ma gila tagila ula lalau suria gila ma'u fa'asia gila ta nonifii 'ilaka'u la'u mola 'i ngaia. Ma tagila fata 'ilo'oo,

“Ngaia te'e ria ba'ita famu 'i Babilon, nga fanua ba'ita ma fanua 'inato'o!

Nga kwa'ikwa'inga amu, 'e nigi no'o mai fafi'o.”

¹¹ Aia, ma nga ta'a na gila foria 'ola ma 'agila fa'afori fofona fanua lo'oo 'i wado, tagila aani ma tagila kwaimanadai fana 'i Babilon, suria te'efuta wane 'e sia foria la'u nga 'ola lo'oo aga. ¹² Suria te'efuta wane 'e sia foria la'u nga gol lo'oo aaga, ma nga silva lo'oo aaga, ma nga fou iloilo'a lo'oo aaga, ma nga 'ola forilai 'e ba'ita, ma nga ruu kwangakwanga'a lo'oo na forilaga 'e ba'ita, ma nga aefori, * ma nga 'ai lo'oo

* **18:12** Aefori nga 'ola na gila launge'enia 'ania nifona ba'ita na elefant.

forilai 'e ba'ita, ma ni 'ola gila launge'enia 'ania 'ai forilai 'e ba'ita, ma nga barasi, ma nga aeon lo'oo ma nga mabol lo'oo forilai 'e ba'ita, ¹³ ma nga fangalaa le'a lo'oo, ma nga 'ola si'ini le'a lo'oo na forilai 'e ba'ita. Ma te'efuta wane 'ame foria no'o nga waeni lo'oo aaga, ma nga waiwai lo'oo aaga, ma nga 'ola lo'oo aaga fana launge'enilana nga beret, ma nga buruka lo'oo aaga, ma nga sifisifi lo'oo aaga, ma nga hos lo'oo aaga, ma nga 'ola na nga hos lo'oo gila talaa, ma nga ta'a ni taunga'inga tago lo'oo.

¹⁴ Ma nga ta'a na gila fori 'ola ma gila fa'afori lo'oo, gila ka fata 'ilo'oo fana 'i Babilon,

“Nga 'ola le'a te'efou na 'i'oo siria na 'i'oo to'o ai,
gila 'amoe no'o fa'asi'o.

Ma nga 'ola'angaa lo'oo amu te'efou ma nga 'ola iloilo'a lo'oo amu ngaia te'e fusi la'u mola,
ma ka 'ato no'o fana 'i'oo 'ani agasia la'u.”

¹⁵ Ma nga ta'a na gila fori 'ola ma gila fa'afori lo'oo, na gila to'o na 'ola'angaa fa'asia 'i Babilon, gila tagila ula lalau suria gila ma'u fa'asia gila ta ngaria la'u mola nga nonifinga ana. Ma gila tagila aani ma tagila kwaimanadai. ¹⁶ Ma tagila aani ma gila fata 'ilo'oo,

“Ngaia 'e ria 'e ba'ita,
suria nga ta'a na fanua ba'ita laka'u gila ru'ufia nga ruu le'a lo'oo na forilai 'e ba'ita, ma gila to'o na 'ola iloilo'a lo'oo na forilani 'e ba'ita.

¹⁷ Aia, na alata sisika lo'oo 'ola'angaa aana 'e sui no'o fa'asia.”

Nga ta'a ba'ita lo'oo te'efou na faka, ma nga ta'a na gila leka 'ubulana faka, ma nga ta'a na gila taunga'i 'ubulana nga faka lo'oo, ma nga ta'a lo'oo te'efou na gila taunga'i 'ubulana asi, gila ula lalau no'o.

¹⁸ Ma gila ka o'omae alata gila agasia nga daalana nga eele 'e nulafia 'i Babilon, ma gila ka 'ilo'oo, eta mai na eteetanga, te'efuta fanua ba'ita ngaa'i la'u 'e 'ame 'ilaka'u nga fanua ba'ita lo'oo ¹⁹ Ma gila ka bunia nga gouga 'ania makola, ma gila ka aani ma gila ka kwaimanadai ma gila ka fata 'ilo'oo,
“Ngaia 'e ria 'e iiki fana nga fanua ba'ita lo'oo.

Nga ta'a lo'oo te'efou na gila to'o na faka lo'oo,
gila 'ola'a 'ania nga 'ola'angaa 'i Babilon.

Na alata sisika mola 'ola lo'oo aana te'efou te'e sui no'o fa'asia.”

²⁰ Mai moru nga ta'a 'i langi lo'oo, tamoru aile'a, suria 'i Babilon 'e fusi no'o. Ma nga ta'a na God, ma nga ta'a ni kwairinga, ma nga profet lo'oo, tamoru aile'a suria God 'e sufaa no'o tofuna 'ola 'e ria na ngaia 'e agea famooru.

²¹ Ma te'e enselo tegela'a ka ngaria nga fou ba'ita ma ka 'ui 'ania 'ubulana asi, ma ka fata 'ilo'oo,

“Tagila 'ui 'ani'o, nga fanua ba'ita lo'oo 'i Babilon 'ubulana asi, fana te'efuta wane 'e sia agasi'o la'u.

²² Ma ka 'ato no'o 'agila longoa la'u nga ringena nga hap lo'oo, ma ringena ngunga lo'oo, ma nga 'au, ma nga bungu lo'oo fa'asi'o.

Ma ka 'ato no'o fana te'efuta wane ni taunga'inga 'ani nana'i la'u fe'eni'o.

Ma gila sia longoa la'u ringena te'efuta launge'enilana nga fafangalaa fa'asi'o.

²³ Ma te'efuta uunu 'e sia nula la'u amu. Ma ka 'ato 'agila longoa la'u ringena te'efuta fafangalaa na fuageninga fa'asi'o.

'I na'o no'o mai, nga ta'a na gila fori 'ola ma 'agila fa'afori, gila ta'a ba'ita na fanua lo'oo 'i wado.

Suria nga kotonga lo'oo amu,
'i'oo kutaa nga ta'a lo'oo te'efou fofona fanua lo'oo 'i wado.

²⁴ God 'e kwatea no'o kwa'ikwa'inga fana nga ta'a 'i Babilon,
suria na gila laka'u gila kwa'ia nga profet,
ma nga ta'a na God,
ma tani ta'a 'e aula ngaa'i la'u na gila kwa'iga fofona fanua lo'oo 'i wado.”

19

Nga enselo 'e foule'enia 'esilana 'i Babilon

¹ 'I burina 'ola lo'oo, nau ku longoa nga ringena o'omaenga ba'ita 'ilaka'u ringena nga uguogunga ba'ita 'i langi gila 'ilo'oo,
“Goru baatafea God!

Te'e God no'o na ngaia 'e fa'amoori adauru.
Ma nga latana God 'e ba'ita,
ma ngaia 'e tegela'a 'e iiki!

2 Nga kwaisufaingaa aana 'e kwala'imori
ma ka le'a.

Ngaia 'e sufaa no'o noni kwalakwala'a
lo'oo fana maenga na ngaia 'e
malangadaa nga ta'a fofona fanua
lo'oo 'i wado 'ania rianga ana.

Ma God ka kwatea no'o nga kwa'ikwa'inga
fana,
tofuna ngaia 'e kwa'ia nga ta'a ni
taunga'inga na God."

3 Ma gila ka o'omae la'u ma gila ka 'ilo'oo,
"Goru baatafea God!
Nga daalana eele lo'oo 'e do'ofia nga fanua
ba'ita lo'oo 'e fane 'i langi gani mai
gani."

4 Ma nga rua akwale'e wane na'ona'o
ma fai ai, ma nga fai 'ola momoori lo'oo,
gila bobouruuru 'i wado ma gila ka fo'asia
God ne'e nana'i na furi'i to'orunga na
'inato'onga aana. Ma gila ka fata 'ilo'oo,
"Kiu! Goru baatafea God!"

5 Ma nga kwale'e 'ola lo'oo 'e talo mai
fa'asia furi'i to'orunga na 'inato'onga
no'ona, maka fata 'ilo'oo,
"Nga ta'a lo'oo te'efou na moru iiri ba'ita na
God,
ta'a ba'ita ma ta'a sisika, ma nga ta'a ni
taunga'inga lo'oo ana,
tamoru baatafea God."

*Nga tarifulaa suria Dale'e Sifisifi fe'enia
siosi aana*

6 Mai nau ku longoa la'u nga ringena
ogugunga ba'ita ne'e ruruu 'ilaka'u nga
rurulana nga ka'o ba'ita, ma ka 'ilaka'u nga
loulou ba'ita. Ma nau ku longoa gila fata
'ilo'oo,

"Goru baatafea God,
tofuna God adauru 'e tegela'a 'e ba'ita,
ngaia na Kiingi!

7 Goru aile'a ba'ita, ma goru ka baatafea
nga latana!

Suria ngaia 'e nigi no'o na alata fana nga
fafangalaa na fuageninga na nga
dale'e Sifisifi lo'oo,*

ma nga wela geni lo'oo fana 'ani feea
ngaia 'e sasari no'o.

8 Ma God ka kwatea no'o ruu kwakwao'a
ne'e fooru ma ka iloilo'a fana larii
lo'oo fana 'ani ru'ufia."

(Aia, nga fa'aladamilana nga ruu kwak-
wao'a lo'oo ngaia no'o na 'ola le'a na ta'a na
God gila agea.)

9 Ma nga enselo ka fata 'ilo'oo fagu, "Oi
giria 'ola lo'oo: Nanamanga fana nga ta'a
na God 'e kwaloga mai fana nga fafangalaa
ana fuageninga na dale'e Sifisifi lo'oo." Ma
nga enselo ka fata la'u 'ilo'oo, "Ni alafu-
unga lo'oo na God, ngaia 'e kwala'imori."

10 Nau ku longoa 'ola lo'oo te'efou, ma
nau kua bobouruuru 'i 'a'aena enselo
no'ona fana 'aku fo'asia. Ma ngaia ka
fata 'ilo'oo fagu, "T'oo sia fo'asi nau mola!
'Oi fo'asia God! Suria nau nga wane ni
taunga'inga na God lo'oo mola 'ilaka'u la'u
mola 'i'oo ma ni wane ni futanga amu na
gila tagoto'o na nga to'onga lo'oo la Jisas
'e faate'enia. Tofuna to'onga na la Jisas 'e
faate'enia, ngaia 'e kwatea nga ta'a na God
lo'oo gila ka kwaifoula'i 'ania nga Fatalana
God."

*Nga wane ne'e nana'i fofona nga hos
kwakwao'a*

11 Mai nau ku agasia 'i langi 'e 'ulasi,
ma nau ku agasia nga hos kwakwao'a.
Ma nga wane ne'e nana'i 'i fofona gila
fa'alataa 'ania 'Wane ne'e Taunga'i Le'a
fana God' ma 'To'onga.' Alata ngaia 'e
kwaisufai na ta'a ma ka funu, falafala aana
'e odo 'e iiki. 12 Nga maana 'e 'ilaka'u
nga meana eele, ma ka to'o na ni 'elegou
auaula 'i gouna. Ma ngaia 'e to'o na lata
na gila giria na labena, ma te'ingaia no'o
ne'e su'asuria. 13 Ma nga ruu lalau lo'oo
ana 'e fongu 'ania 'abu. Ma nga latana
'e 'ilo'oo, 'Nga Fatalana God.' 14 Ma nga
ta'a auaula na fununga 'i langi gila leka
suria. Ma gila ru'ufia ruu kwakwao'a ne'e
kwari, ma gila ka nana'i 'i fofona ni hos
kwakwao'a. 15 Ma nga naifi fana fununga
'e ngau 'e iiki 'e ru'u mai fa'asia 'ubulana
ngiduga fana 'ani talariufia 'ania ni ma'e
fanua ba'ita lo'oo te'efou. Ma ngaia te'e
ba'ita fafiga fe'enia ngenge'angaa. Ngaia
te'e tagale'enia nga marimae aana 'ania
nga ogarianga, maka 'ilaka'u nga wane 'e

* 19:7 Tarifulaa lo'oo 'e faate'enia na la Kraes 'e to'oru fe'enia siosi maka agasuria le'a 'ilaka'u wane 'e to'omia 'ani
aga le'a suria noni aana.

memea nga grep 'i 'ubulana nga 'ola fana memelana nga grep fana waen. ¹⁶ Nga lata na gila giria suria nga ruu lalau ana ma suria nga 'a'aena 'e 'ilo'oo, 'Nga Kiingi fafia nga ta'a kiingi te'efou, ma nga Alafa fafia nga alafa te'efou.'

¹⁷ Mai nau ku agasia nga enselo 'e ula 'i 'ubulana nga sisina. Ma ngaia ka o'omae fana nga langasi lo'oo na gila lofo 'ubulana lalo maka 'ilo'oo, "Moru leka mai, 'amoru ogu na nga fafangalaa ba'ita na God. ¹⁸ Moru leka mai, 'amoru 'ania nga labena nga kiingi lo'oo, ma nga ta'a na'ona'o na fununga, ma nga ta'a na fununga, ma nga hos, ma nga ta'a lo'oo na gila nana'i fofona nga hos lo'oo, ma nga ta'a lo'oo te'efou, nga ta'a ni taunga'inga tago, ma nga ta'a gila arube, ma nga ta'a na'ona'o, ma nga ta'a sisika."

¹⁹ Mai nau kua agasia nga 'ola 'e kwasila laka'u, ma nga kiingi fofona fanua lo'oo 'i wado, ma nga ta'a na fununga aga, gila ka ogu mai fana nga fununga fe'enia nga wane ne'e nana'i 'i fofona nga hos kwakwao'a ma nga ta'a ni fununga 'e aula aana. ²⁰ Ma gila ka gemasia nga 'ola 'e kwasila laka'u fe'enia nga profet na kotonga ne'e agea ni 'ola ni 'alefongaa lo'oo fana nga 'ola 'e kwasila laka'u. (Ni 'ola ni 'alefongaa no'ona 'e kotofia nga ta'a na gila to'o na nga ma'etooto na 'ola 'e kwasila lo'oo ma nga ta'a na gila fo'asia nga nununa.) Ma nga 'ola 'e kwasila no'ona fe'enia nga profet na kotonga laka'u, gila 'ui 'ania 'agaa'a 'i 'ubulana nga kiru na eele ne'e nula 'ania salfa. ²¹ Ma nga naifi laka'u 'e ru'u mai fa'asia nga ngiduna nga wane laka'u 'e nana'i 'i fofona nga hos kwakwao'a maka kwa'ia nga ta'a na fununga auaula aaga. Ma nga langasi gila ka leka mai, ma gila ka 'ania nga marikona labega leleka ma gila ka bote no'o.

20

Nga te'e to'oni (1,000) farisi

¹ Mai nau ku agasia la'u nga enselo 'e sifo mai fa'asia 'i langi, ma ka dau na nga seni ba'ita fe'enia nga kii na nga kiru usu laka'u. ² Ma ngaia ka gemasia nga me'e waa ba'ita laka'u gila fa'alataa 'ania la Saetan, ma

ka gau fafia suria nga te'e to'oni (1,000) farisi. ³ Ma nga enselo no'ona ka 'ui 'ania 'i 'ubulana nga kiru no'ona ma ka fono 'usia, fana ngaia 'e sia kotofia la'u nga ta'a lo'oo, leleka ma nga to'oni (1,000) farisi no'ona ka sui. Ma burina alata no'ona, tagila rubea la'u fana te'e alata sisika.

⁴ Mai nau ku agasia ni furi'i nana'inga na 'inato'onga ngaa'i la'u. Ma nau ku agasia la'u mola nga mangona ta'a lo'oo na gila kwa'iga tofuna gila foule'enia nga to'onga ala Jisas 'e faate'enia ma nga fatalana God. Gila 'ame fo'asia nga 'ola momoori kwasila laka'u ma nga nununa, ma gila 'ame ngaria nga ma'etooto na nga 'ola 'e kwasila no'ona 'i maana dalaga 'amoe ma nga nimaga. Gila momoori la'u na alata no'ona, ma God 'e alamiga 'agila to'oru na ni furi'i to'orunga na inato'onganga lo'oo. Gila ka ba'ita fe'enia la Jisas Kraes suria nga te'e to'oni (1,000) farisi. ⁵ Ngaia na etalana nga tata'enga fa'asia nga maenga. (Aia, ma gule'e ta'a ngaa'i lo'oo na gila mae no'o, gila sia moori la'u leleka ma nga to'oni farisi no'ona ka sui.) ⁶ Nga ta'a lo'oo na gila momoori na nga etana tata'enga fa'asia nga maenga, tagila aile'a ba'ita, ma tagila to'o na nga nanamangaa. Tofuna nga ruana maenga 'e sia nigi mola aga. Mai gila na nga fataabu na God ma la Jisas Kraes, ma gila ba'ita fe'enia la Jisas Kraes suria nga to'oni farisi.

Gila rubea la Saetan

⁷ I burina nga to'oni (1,000) farisi lo'oo 'e sui, gila tagila rubea la Saetan fa'asia 'ubulana lokafu. ⁸ Ma ngaia te'e leka fana nga kotofilana ta'a fofona fanua lo'oo te'efou 'ubulana fanua lo'oo 'i wado. Ngaia lo'oo na orioritana ta'a na gila fa'alataa 'ania la Gog ma la Magog. La Saetan te'e oguga mai fana nga fununga, ma tagila aula 'e iiki 'ilaka'u nga furufuruna oone ne'e nana'i suria nga asi. ⁹ Gila tagila tagafia fofona fanua lo'oo 'i wado te'efou, ma tagila ula 'afuia lefu na ta'a na God gila nana'i ai ma nga fanua ba'ita 'i Jerusalem na God 'e kwaimaa fai. Ma nga eele te'e sifo mai fa'asia 'i langi maka nulafiga. ¹⁰ Ma la Saetan nga wane ne'e kotofia, God te'e 'ui 'ania 'ubulana nga kiru na eele ne'e nula

'ania salfa, lefu laka'u God 'e 'ui 'ania la'u mola nga 'ola momoori kwasila laka'u ma nga profet na kotonga ai 'i na'o. Ma gila tagila nana'i 'ania nonifinga gani mai logo furifuri.

Nga kwaisufaingaa 'i'isi

¹¹ Mai nau ku agasia nga furi'i to'orunga kwakwao'a ne'e ba'ita. Ma nau ku agasia la'u mola nga wane ne'e nana'i 'i fofona. Nga fanua lo'oo 'i wado ma nga lalo, gila 'akwa no'o fa'asia, ma te'efuta wane 'ame agasia no'o nga fanua lo'oo 'i wado ma nga lalo. ¹² Mai nau ku agasia la'u mola nga ta'a gila mae te'efou, na gila ba'ita ma gila ka sisika, gila ula 'i na'ona furi'i to'orunga na 'inato'onga no'ona. Ma God ka 'ulasia la'u mola nga buka na mooringa. Ma ka 'ulasia nga buka ngaa'i la'u, nga buka ne'e to'o na girigiringa suria 'olataa na ta'a te'efou gila agea alata gila momoori. Ma God ka sufaa nga ta'a gila mae suria 'ola na gila agea na gila giria 'ubulana nga buka no'ona. ¹³ Ma, nga ta'a na gila mae 'ubulana nga asi gila ka moori la'u mola. Ma nga ta'a na gila nana'i 'ubulana nga fanua na maenga, gila ka moori la'u mola. Ma God ka sufaa nga ta'a no'ona te'efou 'ania 'ola te'efou na gila agea 'i na'o. ¹⁴ Ma God ka 'ui 'ania nga maenga ma nga fanua na maenga 'ubulana nga kiru na eele. (Aia, ma nga kiru no'ona na eele ngaia na ruana maenga.) ¹⁵ Ma ni dai na latana 'ame nana'i 'ubulana nga buka na mooringa, God ka 'ui 'ania la'u mola 'ubulana nga kiru na eele no'ona.

21

Nga fanua fooru 'i langi ma nga fanua fooru lo'oo 'i wado

¹ Mai nau ku agasia nga fanua fooru 'i langi ma nga fanua fooru lo'oo 'i wado. Nga fanua 'i langi eteeta ma nga fanua lo'oo 'i wado eteeta ma nga asi 'e nagwa no'o ma gila ka 'amoe no'o. ² Ma nau ku agasia 'i Jerusalem fooru 'e abu 'e sifo mai fa'asia God 'i langi. Ma gila sasaria, 'ilaka'u nga nonifooru na gila eelea fana ngaia 'ani daria nga alakwa fooru ana. ³ Mai nau ku longoa nga kwale'e 'ola ba'ita ka fata mai fa'asia nga furi'i to'orunga na 'inato'onga aana maka 'ilo'oo, "Aga madi,

nga fanua ala God 'e nana'i no'o fe'enia nga ta'a lo'oo. Ma ngaia te'e nana'i fe'eniga ma gila nga ta'a aana no'o. Ma God 'i talana te'e nana'i fe'eniga, ma ngaia no'o na God aga. ⁴ Ma ngaia te'e 'usua kafukafu na aaninga fa'asia nga maaga. Nga maenga, ma nga kwaimanadainga, ma nga aaninga, ma nga nonifinga te'e 'amoe no'o, suria ni 'ola 'ua lo'oo 'e sui no'o."

⁵ Ma nga wane ne'e to'oru na furi'i nana'inga na 'inato'onga ka fata 'ilo'oo, "Nga alata lo'oo, nau ku launge'eni fooru no'o na ni 'ola lo'oo te'efou." Ma ngaia ka fata la'u mola 'ilo'oo fagu, "Oi giria 'ola lo'oo, suria alafuunga lo'oo 'e kwala'imori, ma ngaia 'e to'omia fana fito'onga ai." ⁶ Ma ngaia 'e fata 'ilo'oo, "Ni 'ola no'ona te'efou 'e sui no'o lo'oo! Nau na eteetanga ma nga fa'asuilana nga 'ola lo'oo te'efou. Ma ni dai ne'e maarigo'u, nau taku kwate tago na nga ma'e ka'o na mooringa fana, ma ngaia 'e sia foria mola." ⁷ Ma te'efuta wane na ngaia 'ame rugate'enia fito'onga ana, ngaia te'e to'o na ni 'ola le'a lo'oo. Mai nau na taku God ana ma ngaia na wela agu. ⁸ Aia, nga ta'a na gila 'akwa tofuna gila ma'u, ma nga wane na gila rugasia nga fito'onga aaga, ma nga ta'a na gila agea 'ola 'e ria, ma nga wane ne'e kwa'ia wane, ma nga ta'a na gila agemani'a, ma nga ta'a gegelema, ma nga ta'a na gila fo'asia nga god na 'ame to'o, ma nga ta'a na kotonga lo'oo te'efou, lefu faga na 'ubulana kiru lo'oori na eele ne'e nula 'ania salfa. Ma ngaia na ruana maenga.

Nga Jerusalem fooru

⁹ Ma te'e enselo na fiu enselo laka'u gila to'o na fiu teteu 'ola na kwa'ikwa'inga 'i'isi, 'e leka mai te'agu, ma ka fata 'ilo'oo, "Oi leka mai, nau taku faate'enia famu nga wela geni na gila sasaria fana 'ani feea nga dale'e Sifisifi lo'oo." ¹⁰ Ma nga Anoe 'ola Abu 'e ru'ufi nau, ma nga enselo 'e talai nau maka ngari nau fana gouna nga me'e busu ne'e fane iiki. Ma ngaia ka faate'enia fagu nga fanua 'e abu 'i Jerusalem ne'e sifo mai fa'asia God 'i langi.

¹¹ Ma nga kwangakwanganga na God 'e kwatea ma ngaia ka iloilo'a ba'ita no'o. Nga fanua ba'ita no'ona 'e iloilo'a iiki 'ilaka'u

nga fou na forilai 'e ba'ita na gila fa'alataa 'ania nga jaspera, ma ka iloilo'a 'ilaka'u nga ilanunu na gila iiria 'ania nga kristel. ¹² Ma nga fanua ba'ita no'ona 'e to'o na lalafou ba'ita ne'e fane 'afuia, ma nga akwale'e sinamaa ma ruaai, ma nga akwale'e enselo ma ruaai na gila folo 'afuia nga sinamaa no'ona. Ma nga latana akwale'e fufutanga ma ruaai na ta'a 'i Israel na gila giria na nga akwale'e sinamaa ma ruaai no'ona. ¹³ Nga akwale'e sinamaa ma ruaai na lalafou no'ona gila nana'i garigaria nga fanua ba'ita no'ona, nga oru sinamaa ngaa'i gula na tata'elana sisina, ma nga oru sinamaa ngaa'i ngai gula na sulana sisina, ma nga oru sinamaa ngaa'i ngai gula 'ala'a, ma nga oru sinamaa ngaa'i lau ngai gula 'aisifo. ¹⁴ Nga lalafou 'afuia nga fanua ba'ita no'ona gila launge'enia fofona nga akwale'e fou ma rua ai. Aia, nga lataga na akwale'e wane ma ruaai ni kwairiinga na nga dale'e Sifisifi na gila giria fofona ni fou no'ona.

¹⁵ Ma nga enselo lo'oori 'e fata fe'eni nau, ngaia 'e dau na nga ma'e 'ai fana fa'aladanga na gila launge'enia 'ania gol fana nga fa'aladamilana nga fanua ba'ita no'ona, ma nga sinamaa, ma nga lalafou. ¹⁶ Nga tekwalana nga fanua ba'ita no'ona 'e tooto'o te'efou mola. Nga enselo no'ona ka fa'aladamia nga fanua ba'ita no'ona 'ania ma'e 'ai lo'oori, ma ka su'asuria nga tekwalai, ma nga afolalai, ma nga tata'elai 'e tooto'o te'efou mola, nga 2,400 kilometers lo'oo gila te'efou no'o.* ¹⁷ Nga enselo lo'oori ka fa'aladamia nga lalafou ma ka su'asuria ngaia 'e nigi na nga oru akwale'e tafanga.† (Nga enselo ngaia 'e fa'aladamia 'ilaka'u dauru alata goru fa'aladamia nga 'ola.) ¹⁸ Nga lalafou lo'oo gila launge'enia 'ania nga fou gila fa'alataa 'ania jaspera, ma nga fanua ba'ita no'ona gila launge'enia 'ania nga gol ne'e iloilo'a 'ilaka'u nga ilanunu. ¹⁹ Aia, ma nga fou ni lafaringa na lalafou lo'oo na fanua ba'ita no'ona, gila eelea 'ania nga fou na forilani 'e ba'ita te'efou no'o. Nga etana fou ni lafaringa, gila fa'alataa 'ania nga jaspera. Nga ruana

fou, gila fa'alataa 'ania nga safaea. Nga oruna fou, gila fa'alataa 'ania nga aget. Nga faina fou, gila fa'alataa 'ania nga emaral. ²⁰ Nga nimana fou, gila fa'alataa 'ania nga oniks. Nga onona fou, gila fa'alataa 'ania nga karnelian. Nga fiuna fou, gila fa'alataa 'ania nga kats. Nga kwaruna fou, gila fa'alataa 'ania nga beril. Nga mulena fou, gila fa'alataa 'ania nga topas. Nga tangafuruna fou, gila fa'alataa 'ania nga kalkedoni. Nga akwala maka eta na fou, gila fa'alataa 'ania nga turkois. Ma nga akwale'e fou ma rua ai, gila fa'alataa 'ania nga ametist. ²¹ Ma nga akwale'e sinamaa ma ruaai lo'oo gila launge'enia 'ania nga akwale'e fou ma ruaai ne'e forilai 'e ba'ita iiki na gila fa'alataa 'ania perl. Te'e me'e perl momola fana te'e sinamaa. Ma nga tala 'ubulana nga fanua ba'ita no'ona gila launge'enia 'ania nga gol ne'e iloilo'a 'e 'ilaka'u ilanunu.

²² Nau ku 'ame agasia no'o nga 'Ifi Abu na God 'ubulana nga fanua ba'ita no'ona, tofuna God ne'e ba'ita ma nga dale'e Sifisifi no'ona, gaa'a no'o na'a nga 'Ifi Abu no'ona. ²³ Na fanua ba'ita no'ona ngaia 'ame siria la'u nga sisina 'amoe ma nga singari fana 'ani lala 'ubulai, tofuna nga kwangakwanga na God no'o ne'e lala 'ubulai, ma nga dale'e Sifisifi no'ona na uunu ai. ²⁴ Nga ta'a fofona fanua lo'oo 'i wado gila ka nana'i 'ubulana lalanga lo'oori, ma nga kiingi lo'oo te'efou gila ngaria nga 'ola'angaa fana 'ubulai. ²⁵ Ma ni sinamaa lo'oo na nga fanua ba'ita lo'oo te'e 'ulasi talau ma gila sia fono la'u 'usiga, tofuna te'efuta logo 'e 'amoe 'i no'ona. ²⁶ Ma gila tagila ngaria mai nga 'ola'angaa ma ni 'ola 'e le'a na nga fanua lo'oo te'efou fofona fanua lo'oo 'i wado fana 'ubulana nga fanua ba'ita lo'oo. ²⁷ Aia, ma ni 'ola 'e ria ma ta'a na gila agea 'ola ni mailangaa ma ta'a na kotonga tagila sia ru'u mola 'ubulana nga fanua ba'ita lo'oo. Tafe'ua ma te'igila no'o nga ta'a na gila giria nga lataga 'ubulana nga buka na mooringa na nga dale'e Sifisifi na gila tagila ru'u 'ubulana nga fanua ba'ita lo'oo.

22

* **21:16** Alafuunga Grik ngaia iiria akwale'e stadia ma rua to'oni (2,000) ai. † **21:17** Tata'elai 65 mita

Nga ka'o ni mooringa

¹ Nga enselo laka'u ka faate'enia fagu nga ka'o na nga mooringa ne'e iloilo'a maka 'ilaka'u nga ilanunu. Ngaia 'e buasa mai fa'asia furi'i to'orunga na 'inato'onga na God ma nga dale'e Sifisifi laka'u, ² ma ka afe mai dalototo'o na tala ne'e riu 'ubulana nga fanua ba'ita lo'oo. Ma nga 'ai ni mooringa, na gila ula rua gula na ka'o no'ona, gila fungu 'ania lodona 'ai furifuri mola suria akwale'e singari ma ruuai 'ubulana te'e farisi. Ngaia 'e fungu na te'e alata 'ubulana singari te'efou, ma nga kabana 'ai no'ona gila ka ngaria fana nga gulalana nga ta'a na nga fanua ba'ita no'ona. ³ Aia, ma nga 'ola na God ngaia 'e ma'asini te'enia, gila 'ame nana'i 'ubulana fanua ba'ita no'ona.

Nga furi'i to'orunga na 'inato'onga na God ma nga dale'e Sifisifi 'e nana'i 'ubulana nga fanua ba'ita no'ona, ma nga ta'a ni taunga'inga no'ona gila ka fo'asia. ⁴ Ma gila tagila agasia maana God, ma ngaia ka giria no'o latana 'i maana dalaga. ⁵ Ma te'efuta logologo'angaa ka 'amoe no'o 'i no'ona, ma gila 'ame siria no'o nga uunu ka 'amoe ma nga lalanga na sina, tofuna God no'o na ngaia nga lalanga aga, ma gila ka ba'ita no'o fe'enia gani mai gani.

Nga nigilana mai la Jisas

⁶ Ma nga enselo ka fata 'ilo'oo fagu, "Alafuunga lo'oo 'e kwala'imori, ma alafuunga lo'oo 'e to'omia fana fito'onga ai. God ne'e kwatea mai nga Anoe 'ola ana fana nga profet lo'oo, ngaia ne'e kwatea mai nga enselo ana fana 'ani faate'enia fana nga ta'a ni taunga'inga na 'ola na te'e nigi 'aferu mai lo'oo."

⁷ Ma la Jisas ka fata 'ilo'oo, "Moru gwalongo, nau taku ori 'aferu mai. Nana-manga fana nga ta'a na gila lo'o suria nga girigiringa abu lo'oo 'ubulana nga buka lo'oo."

⁸ Nau la Jon na nau ku longoa ma nau ku agasia nga 'ola lo'oo te'efou. Ma alata nau ku longoa ma nau ku agasia nga 'ola lo'oo, nau ku bobouruuru 'i na'ona 'a'aena nga enselo na ngaia 'e faate'enia nga 'ola no'ona fagu, fana 'aku fo'asia. ⁹ Ma ngaia ka fata 'ilo'oo fagu, "I'oo sia agea mola! Nau nga wane ni taunga'inga lo'oo mola,

'ilaka'u la'u mola 'i'oo. Nau 'ilaka'u la'u mola profet, na 'i'oo futa fe'eniga, ma nga ta'a lo'oo te'efou na gila lo'o suria nga alafuunga lo'oo 'ubulana nga buka lo'oo. 'Oi fo'asia God."

¹⁰ Ma ngaia ka fata la'u 'ilo'oo fagu, "I'oo sia na'agonia mola nga girigiringa lo'oo na God 'ubulana nga buka lo'oo. Suria ngaia 'e galangi 'ani nigi no'o na alata ni 'ola lo'oo te'e nigi mai. ¹¹ Nga wane ne'e agea rianga maka to'o na manatanga fana rianga, ngaia 'ani dau ngasi fana agelana 'ola ne'e ria no'ona. Ma ni dai ne'e odo ma ka agea ni 'ola ne'e le'a, ngaia te'e dau ngasi na 'ola ne'e odo no'ona, ma ka agea nga 'ola 'e le'a te'efou."

¹² Ma la Jisas 'e fata maka 'ilo'oo, "Moru gwalongo, nau taku ori 'aferu no'o mai. Nau taku ngaria no'o mai nga susuganga agu fe'eni nau, fana 'aku kwatea fana ta'a te'efou tofuna 'ola na gila agea. ¹³ Nau no'o na eteetanga ma nga fa'asuilana nga 'ola lo'oo te'efou.

¹⁴ "Nanamanga fana nga ta'a na gila narufia nga ruu aga 'e fooru, fana 'agila to'omia 'anilana lodona nga 'ai na mooringa, ma gila ka ru'u na nga sinamaa 'ubulana nga fanua ba'ita lo'oo. ¹⁵ Ma nga ta'a na gila agea nga 'ola ni mailangaa lo'oo, ma nga ta'a na gila gegelema, ma nga ta'a na gila agemani'a, ma nga ta'a na gila kwa'ia ta'a, ma nga ta'a na gila fo'asia nga god 'ame to'o, ma nga ta'a na gila koto, tagila nana'i 'i maa fa'asia 'ubulana nga fanua ba'ita no'ona."

¹⁶ Ma la Jisas ka fata la'u 'ilo'oo, "Nau la Jisas lo'oo, nau ku kwatea kau nga enselo agu 'ani kwairii 'ania 'ola lo'oo famooru nga ta'a na gila tagoto'o. Nau na nga wane na nga orioritana Kiingi Defete. Ma nau na nga fe'e buruburu na gila fa'alata 'ania fafanela ne'e tata'e mai 'usu'usugani na lalalana 'e folaa 'e iiki."

¹⁷ Ma nga Anoe 'ola Abu fe'enia nga lari'i fooru, gala ka fata 'ilo'oo, "Oi leka mai."

Kiu, ma ni dai na gila longoa nga buka lo'oo, gila 'agila fata la'u mola 'ilo'oo, "Oi leka mai."

Ni dai ne'e maarigo'u ma ka siria ngarilana ka'o ni mooringa, leka mai moko ngari tago na nga ka'o na mooringa firi lo'oo.

¹⁸ Nau la Jon, nau ku fata tegela fana ta'a lo'oo te'efou na gila longoa fatalana God 'ubulana nga buka lo'oo. Lautu te'efuta wane 'e rudagou la'u na te'efuta 'ola matari fe'enia, God te'e rudagou la'u mola na nga kwa'ikwa'inga na gila fata suria 'ubulana nga buka lo'oo fana. ¹⁹ Ma lautu te'efuta wane 'e lafua te'efuta 'ola fa'asia nga alafu-unga na God 'ubulana nga buka lo'oo, God te'e lafua fa'asia nga 'ai na mooringa, ma nga 'ola le'a na nga fanua abu ba'ita na gila fata suria 'i 'ubulana nga buka lo'oo.

²⁰ La Jisas, nga wane ne'e fata suria nga 'ola lo'oo te'efou, ngaia 'e fata 'ilo'oo, "Ngaia 'e kwala'imori 'e iiki! Nau taku leka 'aferu mai!"

Kiu, Alafa Jisas, leka no'o mai!

²¹ Nau ku fo'a fana nga Alafa la Jisas Kraes 'ani kwatea nga kwailaeta'afiinga famooru te'efou. Kiu.

Diksonari

Index

Apostle	Wane ni Kwairiinga
Caesar	Kiingi 'i Rom
Chief Priests	Fataabu ba'ita
Christ/Messiah	Kraes
Circumcision	Kwarilana lofona wa
Clean, cleanse, purify	Kwari
Cornerstone	Fou 'e taringa'i
Council/Sanhedrin	Ta'a ni fadafadanga
Covenant	Fata arunga'inga ba'i
Disciple	Fufu'iwane ala Jisas
Famine	Molo'ungaa
Fast	Abu Keto
Feast of Passover	Fafangalaa na Tala R
Feast of Pentecost	Fafangalaa na Pental
Feast of Tabernacles	Fafangalaa na Babala
Gospel	Kwairiinga Le'a
Grape	Grep
Hell/Hades	Lefu ni kwa'ikwa'ing
High Priest	Alafa ni suuabunga
Holy of Holies	Lefu 'e Abu
Israel	Israel
Jewish people	Ta'a 'i Jiu
King Herod the Great	Kiingi Herod ngaa Ba
King Herod Archelaus	Kiingi Herod Akelas
King Herod Agrippa I	Kiingi Herod Agripa
King Herod Agrippa II	Kiingi Herod Agripa
King Herod Antipas	Kiingi Herod Antipas
Kingdom of God	Foufouna na God
Law of Moses	Tagi ala Moses
Pharisee	Farasii
Priest	Fataabu
Prophet	Profet
Romans	Ta'a 'i Rom
Sabbath	Sabat
Sacrifice	Tabonga
Sadducee	Sadusi
Samaritans	Ta'a 'i Samaria
Savior	Wane ni kwaifa'amo
Scribes/Teachers of the Law	Ta'a ni kwaifa'anana
Scriptures	Girigiringa Abu
Sheep	Sifisifi
Slave	Slev/Ta'a ni Taunga'i
Son of Man	Wela na Wane
Synagogue	'Ifi ni fo'anga
Tabernacle	Babala Abu
Tax Collector	Ta'a na gila gonia bat
Temple	'Ifi Abu na God
Wheat	Witi

Abu Keto (*Fast*)—Ta'a 'i Jiu na gila manata ba'ita na God gila abu keto na tani alata ngaa'i. Gila abu keto fana faate'enia na gila kwaimanadai 'amoe ma gila su'asuria na'a gila ria. Ma tani alata ngaa'i gila abu keto suria gila siria God 'ani faate'enia tala 'agila leka 'i suria.

'Ubulana Testamen 'Ua nga ta'a 'i Jiu gila abu keto na tani gani 'ubulana farisi. Na Sekaraea 8:19, la Sekaraea 'e iiria fana ta'a 'i Jiu 'agila abu keto fai gani 'ubulana farisi. Ni Farasii gila abu keto rua gani 'ubulana wiki. *Agasia Luk 18:12.*

Ngaia le'a fana 'agoru abu fanga. La Jisas 'e iiria ngaia 'ola 'e le'a la'u mola. Tafe'ua ma, God ngaia 'ame aile'a alata goru abu keto fana faate'enilai mola fana ta'a ngaa'i na'a goru le'a ma goru odo ma goru nana'i le'a fe'enia God. Alata ni Farasii gila abu keto, gila siria ta'a 'agila tafega ma gila ka iiri ba'ita aga. La Jisas 'e fata faga suria manatalaga 'e 'ame odo alata gila abu keto, ma gila agea mola fana ta'a 'agila agasia. La Jisas 'e iiria goru sia kwairii mola te'ana ta'a alata goru abu fanga. Tafe'ua ma, dauru goru fo'asia mola God.

Alafa ni suuabunga (*High Priest*)—Nga alafa ni suuabunga ne'e ba'ita fafia tale'e fataabu te'efou. Te'ingaia ne'e to'omia 'ani ru'u 'ubulana Lefu 'e Abu na 'Ifi Abu na God 'i Jerusalem, ma ngaia 'e agea mola te'e gani 'ubulana farisi. *Agasia*

Hibrus 9:7. Eron, o'ana la Moses, ngaia alafa ni suuabunga eteeta, ma God 'e iiria nga alafa ni suuabunga te'e nigi mai burina te'e leka mai fa'asia orioritana. Gwa'a 'ino'ona, alata ta'a 'i Rom gila ba'ita fafia Israel, gila firia dai te'e alafa ni suuabunga. Wane ne'e giria buka Hibrus 'e iiria la Jisas 'e 'ilaka'u nga alafa ni suuabunga fana ta'a na gila tagoto'o ana. *Agasia Hibrus 2:17.*

Babala Abu (*Tabernacle*)—Alata ta'a 'i Jiu gila 'ubulana lefu langalanga burina gila leka mai fa'asia 'i Ijip, God 'e iiria ala Moses 'ani launge'enia me'e babala fana 'agila fo'asia God ai. God 'e iiria ala Moses 'ani launge'enia babala

lo'oo fa'asia ruu ne'e aga 'e le'a fa'asia susungana nanigot ma diugon. *Agasia Eksodas 26:1-14.* Alata gila to'oru na te'efuta lefu, gila fa'aulaa babala lo'oo ma gila arua ni 'ola 'e abu 'i 'ubulai. Nga fataabu gila tabo 'ania 'ola fai 'a'ae fofona uumu 'ubulai. Sui ma alata gila leka fana lefu ngai la'u, gila osia babala lo'oo ma gila ngaria la'u mola fe'eniga. Nga ta'a 'i Jiu gila fo'asia God 'ubulana babala lo'oo leleka maka nigi na alata la Solomon 'e launge'enia 'Ifi Abu na God 'i Jerusalem.

Farasii (*Pharisee*)—Alata la Jisas ngai fofona fanua lo'oo 'i wado, ta'a na Farasii gila fufu'i ta'a 'inato'o laloana ta'a 'i Jiu. Gila fataabu 'amoe, tafe'ua ma gila ta'a ba'ita. Ni Farasii gila iiria na nga 'ola taringa'i ne'e leka suria Tagi ala Moses maka leka suria tani tagi ngaa'i na gila lalea 'i talaga. Ni Farasii gila fata naunau suria gila madafia falafala aga 'e le'a riufia ta'a ngaa'i. Ni Farasii 'e aula gila ma'asini ala Jisas suria ngaia 'ame dau tegela na tagi aga.

Fata arunga'inga ba'ita (*Covenant*)—'Ubulana Baebol, nga fa'aladamilana fataarunga'inga ngaia 'ola na'a rua fufu'ita'a gila alafafia. Te'e fufu'ita'a gila fataarunga'i 'agila agea lauta nga fufu'ita'a ngaa'i gila fataarunga'i fana 'agila agea 'ola ngaa'i.

'Ubulana Baebol, goru agasia rua fataarunga'inga ba'ita God 'e agea. Eteeta ngaia 'e agea fataarunga'inga na gila fa'alata 'ania Fataarunga'inga 'Ua. Ma nga ruana 'ola gila fa'alata 'ania Fataarunga'inga Fooru. 'Ubulana Fataarunga'inga 'Ua, God 'e fataarunga'i fana ta'a 'i Israel ngaia te'e aga suriga maka fa'amoriga lauta gila leka suria tagi na ngaia 'e kwatea fala Moses. Tafe'ua ma, 'e 'ato 'agila nana'i odo 'i na'ona God suria 'e 'ato 'agila dau suria tagi. *Agasia Luk 1:70-75;*

Galesia 3:17-18; Hibrus 9:1. Alata God 'e agea Fataarunga'inga Fooru, ngaia 'e fataarunga'i ngaia te'e rubea ta'a fa'asia rianga aaga lauta gila tagoto'o ala Jisas. God te'e agea tofuna maenga ala Jisas na 'ai folo 'e ngaria kwa'ikwa'inga ne'e

to'omi 'adauru tofunu rianga adauru. Ma ni dai ne'e tagoto'o ala Jisas Kraes, ngaia 'e odo 'i na'ona God. *Agasia Matiu 26:28; Rom 11:27; Hibrus 7:22-25; 8:6-13; 9:15.*

Fafangalaa na Babala (*Feast of Tabernacles*)—Na fafangalaa lo'oo, nga ta'a 'i Jiu gila launge'enia babala sisita fa'asia lalana 'ai 'amoe ma timba, ma gila to'oru 'ubulana babala no'ona fana fiu gani. Fafangalaa lo'oo 'e lau na Septemba ma Oktoba. Ngaia lau 'i burina nga goni'olanga na 'ola aga fana ketonga, ma ta'a 'i Jiu gila baole'a fana God fana ketonga na ngaia 'e kwatea faga. Ma gila manata to'ona la'u mola alata la God 'e talaia wawarifuga fa'asia Ijip, ma gila baole'a fana. Gila madafia alata wawarifuga gila to'oru na babala alata gila leka kwairiu lefu 'e langalanga 'i burina gila 'akwa fa'asia Ijip. Ngaia na'a gila to'oru mola 'i 'ubulana babala na fafangalaa lo'oo.

Fafangalaa na Pentakos (*Feast of Pentecost*)—Na alafuunga na ta'a 'i Jiu, nga fa'awatagalana Pentakos na'a "Nima akwale'e gani." Nga Fafangalaa na Pentakos nga nima akwale'e gani burina Fafangalaa na Tala Riunga. Nga gani lo'oo na Pentakos ngai na singari na Mei 'amoe ma Jiun, ma nga ta'a 'i Jiu gila oguogu fana baatafelana God fana nga gonilana lodona witi. Na Testamen 'Ua, God 'e iiria fana ta'a wane 'i Jiu te'efou 'agila leka fani Jerusalem fana fa'aba'itaa nga Fafangalaa na Pentakos. Na gani lo'oo na Pentakos burina la Jisas 'e fane 'i langi, ma Anoe 'ola Abu ka ru'u 'ubulana mangona ta'a na gila tagoto'o na gila 'i Jerusalem. Ngai na'a dauru goru malale'a na gani lo'oo. *Agasia Wane Ni Kwairiinga 2:1-4.*

Fafangalaa na Tala Riunga (*Feast of Passover*)—Nga Fafangalaa na Tala Riunga 'e lau suria te'e gani momola sui ma fafangalaa na beret na iist 'amoe ai te'e bi'i lau fana fiu ma'e gani. 'Ubulana nga rua uniuninga lo'oo na ta'a 'i Jiu gila manata to'ona alata wawar-

ifuga gila leka mai fa'asia 'i Ijip fana lefu 'i Kenan. Alata no'ona, kiingi 'i Ijip 'ame 'uri fana 'ani alamia ta'a 'i Israel 'agila leka fa'asia 'i Ijip. No'ona God 'e agea ni 'ola ni 'alefosilai 'e aula fana 'ani agea kiingi 'ani alamiga fana 'agila leka. Tafe'ua ma, 'e 'ato. Sui ma God 'e fadaa fana 'ani alea nga enselo 'ani kwa'ia wela wane eteeta na ta'a lo'oo 'i Ijip. Mala God 'e iiria fana talate'e fu'iru'uru'ua 'ani kwa'ia dale'e sifisifi maka 'usua 'abuna 'i maana ru'uru'unga na 'ifi aga. Burina gila agea, nga enselo 'e lofo fofona 'ifi aga me 'ame kwa'ia ni wela eteeta aaga. Te'e ru'uru'ua eteeta na ta'a 'i Ijip, na gila mae. Sui ma nga kiingi 'i Ijip bi'i alamia ta'a 'i Jiu 'agila bi'i leka.

God 'e iiria aga gila sia mabolosia mola 'ola lo'oo.

Agasia Eksodas 12:1-30. Ngaia na'a talate'e farisi, ta'a 'i Jiu gila ogu 'i Jerusalem fana 'agila manadaia fafangalaa lo'oo 'agila manata to'ona furifuri nga Tala Riunga lo'oo. Furifuri gila agea tabonga te'ana God fana faate'enilai na gila baole'a fana 'olataa lo'oo God 'e agea faga alata ngaia 'e talaiga mai fa'asia 'i Ijip. Na alata na Fafangalaa lo'oo, gila 'ania dalena sifisifi, ma beret na gila 'ame arua iist 'i 'ubulai, ma kakena 'ai ukwala. *Agasia Eksodas 12:8; Diuteronomi 16:3.* Nga ta'a 'i Jiu gila agea Fafangalaa na Tala Riunga 'ubulana kwaru gani na March ma April.

Fataabu (*Priest*)—Laloaga nga ta'a 'i Jiu, nga fataabu 'e kwatea tabonga te'ana God fana God 'ani 'olafanataa na rianga na ta'a. Ma gila aga suria 'Ifi Abu na God ma gila ka taunga'i ai. Alata la Jisas ngai fofona fanua lo'oo 'i wado, fataabu 'e agea tabonga na 'Ifi Abu na God 'i Jerusalem. 'Aina fataabu gila futa na fufu'i ta'a ala Eron ne'e futa orioritana Livae. Livae nga wela ala Jakob, nga wawarifuna ta'a 'i Jiu, mala Eron nga asila Moses. Ngaia na fataabu eteeta.

Alata la Jisas ngai lo'oo, fataabu gila to'omia fiu to'oni (7000) wane. Ngaia na'a fataabu gila 'ame taunga'i furifuri na 'Ifi Abu na God. Gila taunga'i mola

fana te'e wiki, sui ma gila ori 'ifi, ma fataabu ngaa'i 'e lamadu'aa no'o.

Nga ruu ba'ita ne'e to'ofonosia nga gule'e lefu ne'e abu 'ubulana 'Ifi 'Abu na God, 'e gaa alata la Jisas 'e mae. Nga 'ola lo'oo 'e faate'enia na maenga ala Jisas 'e 'ulasia sinamaa fana 'agoru leka te'ana God. Alata lo'oo, la Jisas na'a fataabu fadauru. Ma ngaia 'e agea 'ani wada'u fana 'agoru leka te'ana God.

Ni Fataabu ba'ita (*Chief Priests*)—Ni Fataabu ba'ita, gila na fufu'i fataabu na gila kwaitalai fana ni fataabu te'efou. Nga tagi aga fana nana'inga 'ani kwari ngaia 'e tegela'a ma taunga'inga aga 'e ba'ita la'u mola. Ta'a Fataabu ba'ita gila nana'i Jerusalem ma gila na ta'a na gila aga suria nga 'Ifi abu na God no'ona. Gila na gila fadaa taunga'inga fana ni fataabu ngaa'i 'agila agea, ma gila fadaa taunga'inga fana wiki na nga fataabu ba'ita ngaa'i 'agila agea nga tabonga. *Agasia Matiu 2:4; Mak 14:1; Wane ni Kwairiinga 9:14.*

Ni Fataabu ba'ita gila kwaisufai ma gila ba'ita la'u mola fana ta'a na Jiu, ma ni wane aula aga na gila nga ta'a ni fadafadanga fafia ta'a na Jiu.

Foufounga na God (*Kingdom of God/Kingdom of Heaven*)—Alata gila fata suria “Foufounga na God,” gila 'ame manata momola suria fanua na God 'i langi. Gila manata la'u mola suria ba'itangaa na God fafia ta'a aana. God 'e ba'ita fafia ta'a gila tagoto'o ana. Ngaia 'e aga 'afuiga maka 'abelo 'aniga, maka talaiga, maka booniga. Alata la Jisas 'e leka mai fana fanua lo'oo 'i wado, nga Foufounga na God 'e leka mai na falafala fooru tofuna alata la Jisas 'e mae na ai folo, ta'a gila bi'i to'oru le'a fe'enia God suria ngaia 'e ngaria riana aaga.

Lo'oo nga foufounga na God ngaia fe'enia ta'a na gila tagoto'o ala Jisas ma gila alamia 'ani ba'ita fafia moorilaga, gwa'a ngaia 'e 'ato 'ani agasia foufounga aana. Alata 'e ori la'u mai, ngaia te'e eta fana 'ani ba'ita fafia ta'a aana 'ubulana foufounga na gila tagila agasia 'ania maaga.

Fou 'e taringa'i (*Cornerstone*)—Ta'a 'i Jiu gila launge'enia 'ifi na nga fou. Na nga fai bou na 'ifi gila arua ni fou ba'ita ne'e gema fafia bani na 'ifi sakusaku, fana 'ifi lo'oo 'ani tegela. Tofuna 'ola lo'oo, gila fa'alata 'ania fou fu'u, “Nga fou 'e taringa'i.” Na nga Testamen Fooru, la Jisas 'e iiria ngaia nga fou taringa'i na bani na 'ifi. *Agasia Matiu 21:42-44.*

Fufu'iwane ala Jisas (*Disciple*)—Fufu'iwane ngaia latana ta'a na gila leka suria kwaifa'ananaunga na wane ni kwaifa'ananaunga. Alata 'e aula na Testamen Fooru, alata gila fata suria fufu'iwane ala Jisas 'ubulana Kwairiinga Le'a, gila fata suria akwala ma ruaai na'a gila lado ala Jisas. Tani alata ngaa'i, gila fata suria ta'a ngaa'i la'u mola, 'ilaka'u alata la Jisas 'e alea fiu akwale'e wane ma ruaai (72) 'agila leka ma gila taunga'i fana God. *Agasia Luk 10:1-12.*

Girigiringa Abu (*Scriptures*)—Na alata na Wane ni Kwairiinga gila agea taunga'inga aaga, gila 'ame giria 'ua buka na Testamen Fooru. Ngaia na'a alata gila fata suria Girigiringa Abu, gila alafuu momola suria ni buka nga na Testamen 'Ua. Ma lo'oo alata goru alafuu suria Girigiringa Abu, dauru goru alafuu suria tale'e buka lo'oo te'efou 'ubulana Baebol.

Grep (*Grape*)—Grep nga lodona 'ai sisika. Lodona 'ola 'e aula gila nana'i na te'e fafade 'ola momola. Gila memeria lodona fana kwaikwaina. Kwaikwaina 'e masia ma gila launge'enia waen fa'asia. Grep ngaia 'ola ba'ita fana ta'a 'i Jiu. Ta'a gila su'a le'a ai.

'Ubulana Girigiringa Abu, gila iiria ta'a 'i Israel 'ilaka'u nga langa'a na grep na God. *Agasia Aesea 5:1-7; 27:2-6.*

Ngaia na'a alata la Jisas 'e agea sisifonga suria nga grep te'ana ta'a ba'ita 'i Jiu, gila su'aai ngaia 'e sisifo suriga. *Agasia Matiu 21:33-46; Mak 12:1-2; Luk 20:9-19.*

'Ifi ni Fo'anga (*Synagogue*)—Alata ta'a 'i Jiu gila na ni fanua aaga, nga ta'a lo'oo gila leka fana ni 'Ifi ni Fo'anga aaga fana 'agila ogu ma gila ka fo'a. Ta'a gila idumia Girigiringa Abu, ma gila

fa'ananaua ta'a suria fa'aladamilana. Tafe'ua gila 'ame agea tabonga 'ubulana ni 'Ifi ni Fo'anga aaga, suria te'e 'ubulana 'Ifi Abu na God 'i Jerusalem na gila tabo no'o ai.

'Ifi Abu na God (Temple)—Nga ta'a 'i Jiu gila to'o na te'e 'Ifi Abu momola. Nga 'Ifi Abu no'ona ngai 'i Jerusalem. Ni 'ola 'e abu na ngai 'ubulana Babala Abu, gila 'idua 'ubulana 'Ifi Abu 'i Jerusalem alata gila launge'enia 'e sui no'o. Eta na alata no'ona, ta'a 'i Jiu gila tabo na 'Ifi Abu me 'amoe la'u na te'efuta lefu ngaa'i. Alata gila agea uni-uninga 'ilaka'u Fafangalaa na Tala Ri-unga, 'amoe ma Pentakos, ta'a gila leka no'o fa'asia fanua aaga fani Jerusalem. Nga 'Ifi Abu ngaia 'e to'o na lefu kwai-tatari'a ai. Te'e lefu ngai gula 'i maa nga lefu fana ta'a na gila 'ame Jiu. Ngaia nga lefu fana 'agila leka mai fana fo'osilana God. Te'e ta'a na Jiu na gila to'omia fana ru'unga 'i 'ubulana 'Ifi Abu na God. 'Ubulana 'Ifi Abu na God, ni lefu auaula ngai ai. Lefu eteeta 'ubulana 'Ifi Abu na God, ta'a 'i Jiu te'efou gila to'omia 'agila leka ai. Ruana lefu ngaia lefu fana ta'a wane 'i Jiu 'agila leka ai. Gila su'asuria 'agila agasia nga fataabu alata gila agea tabonga. Oruna lefu ngaia lefu fana fataabu 'agila kwatea tabonga. Ma nga lefu taringa'i 'ubulana nga 'Ifi Abu lo'oo na Lefu 'e Abu, ma te'e Alafa ni Suuabunga ne'e to'omia 'ani lekanga ai, ma ngaia 'e leka 'ubulai na te'e alata momola na farisi. Agasia nunu'i 'ola na 'Ifi Abu na God.

Israel (Israel)—Ngaia na latana fanua nga ta'a 'i Jiu gila nana'i ai tala'ina lo'oo. Mai na'o God 'e kwatea lata lo'oo fala Jakob, nga wawarifuna ta'a 'i Jiu. Burina ta'a gila fa'alata ni ta'a Jiu "Ta'a Israel" suria gila futa oritana la Jakob. *Agasia Wane Ni Kwairiinga 1:6.*

Kiingi 'i Rom (Caesar)—Na nga alafuunga na Grik, gila fa'alata 'ania nga kiingi 'i Rom "Sisa." Alata gila giria nga Testamen Fooru, nga kiingi 'i Rom 'e ba'ita fafia fanua te'efou galangia Asi 'i Mediterenia. Ngaia 'e to'oru 'ubulana

fanua ba'ita 'i Rom na fanua 'i Itali. Suria ngaia 'e ba'ita fafia fanua 'e aula, nga kiingi 'i Rom 'e firia tani wane ngaa'i 'agila aga suria ni fanua lalau fa'asia 'i Itali. Alata la Jisas 'e ba'ita mai, la Herod Antipas nga kiingi na nga kiingi ba'ita 'i Rom 'e firia 'ani aga suria gule'e lefu 'i Galili. Ma alata gila sufaa la Jisas fana maenga, nga kiingi 'i Rom 'e firia la Paelat 'ani aga suria gule'e lefu 'i Judea.

Kiingi Herod ngaa Ba'ita (King Herod the Great)—Herod ngaa Ba'ita ngaia 'e kiingi alata la Jisas 'e futa. Ngaia nga Jiu kwala'imori 'amoe, ma ngaia 'e futa oritana la Iso, nga koko'o ala Ebrahim. Nga ta'a 'i Rom gila ba'ita fafia ta'a 'i Jiu alata la Jisas ngai fofona fanua lo'oo 'i wado. Ma Kiingi 'i Rom 'e firia tani wane 'agila ba'ita fafia ni gule'e lefu. Herod ngaa Ba'ita ngaia 'e ba'ita fafia gule'e fanua 'i Judea, Galili, Samaria, Iturea, Idumea, Perea, ma Trakonaetis. Ngaia 'e kiingi eta na oru akwale'e farisi ma oru ai na'ona la Kraes 'e futa (33 BC) leleka maka nigi na alata la Kraes ngaia 'e futa. Sui ma ngaia ka mae na alata na guru iiria tala'ina lo'oo (4 BC).

Alata la Herod ngaa Ba'ita 'e kiingi, nga 'Ifi Abu na God 'i Jerusalem 'e ria 'e aburu no'o. Ngaia 'e launge'eni fooru ai. Ngaia nga kiingi la'u mola na ngaia 'e alea ta'a ni fununga 'agila kwa'ia ru'uru'ua wane alata la Jisas 'e futa. Alata la Herod ngaa Ba'ita 'e mae, oru wela wane aana gila du'aa no'o. Oru wane lo'oo la Akeleas, mala Antipas, mala Filip, ma gila to'ole'enia ni lefu la ma'aaga 'e ba'ita fafia. *Agasia Matiu 2:1-19; Luk 1:5.*

Kiingi Herod Akelaes (King Herod Archelaus)—Herod nga Ba'ita ngaia 'e kwa'ia oru wela eteeta ana sui ma ngaia bi'i mae na 4 BC. Alata ngaia 'e mae, wela aana la Akelaes ngaia ka kiingi no'o 'i du'ana. Alata la Jisas 'e sika'u mola 'ua, Akelaes 'e ba'ita fafia oru gule'e lefu 'i Judea, Samaria, ma Idumia. Ngaia 'ame kiingi aburu suria ngaia 'e kwa'ia ta'a 'e aula na gila agea fununga ba'ita 'i Jerusalem. Tofuna

'ola lo'oo, kiingi 'i Rom 'e fa'asuia la Akelaes ma ni wane ngaa'i fa'asia Rom maka du'aa. Ngaia 'e kiingi mola fana awkale'e farisi eta na fai farisi na'ona la Kraes (4 BC) maka nigi na ono farisi burina futanga ala Kraes (6 AD). *Agasia Matiu 2:19-23.*

Kiingi Herod Agripa eteeta (*King Herod Agrippa I*)—Wane lo'oo nga koko'o ala Herod ngaa Ba'ita. Ngaia na kiingi ne'e kwa'ia la Jemes maka arua la Pita 'ubulana lokafu. Eta na 37 AD maka nigi na 44 AD, ngaia 'e ba'ita fafia gule'e lefu 'i Judea, Galili, Samaria, Perea, Iturea, Abilin mai Trakonaetis. Nga enselo na God 'e kwatea fifinga fana, ma wawaa 'e 'ania leleka maka mae no'o. *Agasia Wane Ni Kwairiinga 12:1-23.*

Ruana Kiingi Herod Agripa (*King Herod Agrippa II*)—Wane lo'oo ngaia wela ala Herod Agripa I. Eta na 53 AD, ngaia 'e ba'ita fafia gule'e lefu 'i Galili, Iterea, Abilin mai Trakonaetis. Sisi-fonga suria alata ngaia 'ani sufaa la Pol wane ni kwairiinga ngai na Wane ni Kwairiinga 25:13-26, 32.

Kiingi Herod Antipas (*King Herod Antipas*)—Wane lo'oo ngaia wela ala Kiingi Herod ngaa Ba'ita ma wane futa fe'enia la Kiingi Herod Akelaes. Eta na 4 BC maka nigi na 39 AD, Antipas 'e ba'ita fafia rua gule'e lefu 'i Galili ma 'i Perea. Ngaia 'e rugate'enia noni aana 'i na'o maka feea ni Herodias, noni ala Filip, wane 'i burina. Antipas 'e kwa'ia la Jon wane ni naruabunga. *Agasia Matiu 14:1-2.* Antipas 'e agasia la Jisas alata la Paelat 'e alea la Jisas te'ana ma gila bi'i kwa'ia. *Agasia Luk 23:7-12.*

Kraes (*Christ/Messiah*)—Ta'a 'e aula gila madafia “Kraes” na'a lata ngaa'i ala Jisas. Tafe'ua ma, “Kraes” 'e lata 'amoe. 'Ubulana alafuunga na Grik, “Kraes” 'e to'oto'o fe'enia “Mesaea” na nga alafuunga Hibru. Nga fa'aladamilana 'e 'ilo'oo: Kraes na'a nga wane na God 'e firia fana 'ani fa'amooria ta'a aana. “Kraes” ngaia fatanga 'ilaka'u “primia” 'amoe ma “Alafa”. Ngaia na'a dauru goru iiria “nga Kraes” ma “la Kraes” 'amoe.

'Ubulana Girigiringa Abu, God 'e fa-taarunga'i 'e sui no'o na ngaia te'e firia nga wane ni kwaifa'amooringa fa'asia nga fufutanga ala Defete ma te'e alea 'ani fa'amooria ta'a 'i Jiu maka ba'ita fafiga furifuri. *Agasia Matiu 2:6; 22:42.*

Ngaia na'a alata la Jisas 'e leka mai fofona fanua lo'oo 'i wado, ta'a 'i Jiu gila mamania no'o nga nigilana Kraes. Gila madafia na Kraes lo'oo te'e funu fe'enia ta'a na Rom maka kwatea tegelangaa fana Israel ne'e riufia fanua ngaa'i te'efou. *Agasia Wane*

Ni Kwairiinga 1:6. Tafe'ua ma la Jisas 'e fa'anana ta'a lo'oo na Kraes te'e nonifi maka mae tofuna foufounga lo'oo aana 'amoe la'u foufounga na fanua lo'oo 'i wado. *Agasia*

Luk 24:44-46. Ngaia na'a ta'a 'e aula 'i Jiu gila 'ame tagoto'o ana. Gila ma'asini na kwaifa'ananaunga aana suria gila siria ngaia 'ani ba'ita fafia foufounga na fanua lo'oo 'i wado. Ma gila ma'asini ala Jisas suria gila madafia nga Kraes te'e nigi mai fana 'ani talariufia nga marimae aaga. *Agasia Jon 6:14-15.*

Kwairiinga Le'a (*Gospel*)—'Ubulana Bae-bol, alata gila iiria ‘Kwairiinga Le'a,’ gila 'ame manata mola fana te'e fai buka na'a la Matiu, Mak, Luk, ma la Jon gila giria. Nga Kwairiinga Le'a na'a nga kwairiinga God 'e kwatea fana ta'a suria nigilana wela aana fana fanua lo'oo 'i wado fana fa'amoorilaga. Nga Kwairiinga Le'a lo'oo 'e 'ilo'oo: La Jisas 'e leka mai maka mae fana 'ani lafua rianga adauru maka ngaria kwa'ikwa'inga adauru. Ta'a na gila tagoto'o ana, gila sia mae mola. Tafe'ua ngaia te'e fa'amoorilaga fana 'agila nana'i firi fe'enia 'i talana ma God 'i langi.

Kwari (*Cleanse, Clean, Purify*)—Nga tagi ala Moses 'e iiria ta'a 'i Jiu 'agila kwari alata gila leka te'ana God. Ma nga tagi 'e alafuu suria 'ola 'e aula na te'e agea gila tagila biribiri'a 'amoe ma gila sua 'ina'o na God. Tani 'ola ngaa'i 'e 'ilo'oo: gemanga na boo ma ta'ina 'ola 'e to'o na fai 'a'ae ne'e mae, 'anilana 'abu na 'ola, gema to'onga na ta'a gila

kuu, ma alata noni 'e lafia wela. Alata gila sua 'ina'o na God, Tagi ala Moses 'e alafuu suria 'ola fana 'agila agea fana fa'akwarilaga.

Na alata ala Jisas, ta'a 'i Jiu gila leka suria tagi fana gila sia sua mola 'i maana God. Mala Jisas 'e iiria na ni 'ola ne'e leka mai fa'asia manatalana wane ngaia ne'e agea wane 'e sua 'ina'o na God. *Agasia Matiu 7:1-23.*

Kwarilana lofona wane (*Circumcision*)—Na nga falafala na ta'a 'i Jiu, gila dau suria 'ola gila fa'alata 'ania “Kwarilana lofona wane.” Gila agea fana wela wane na kwaruna ma'e gani burina ngaia 'e futa. Gila agea suria God ngaia iiria fala Ebrahim fana 'ani agea 'ola lo'oo fana 'i talana fe'enia wela wane te'efou fana 'ani faate'enia na gila ta'a na God. *Agasia Jenesis 17:9-14.*

Lauta wane 'i Jiu 'ame agea, ngaia faate'enia na ngaia 'ame siria lekanga suria God. Alata gila agea 'ola lo'oo, gila 'olea susungana lofona wela wane lo'oo. Ngaia 'e matari fa'asia falafala na kwaringa 'usia wela. Wane na gila kwaria lofoga, gila su'asuria arua wela 'ua.

'Ubulana Testamen Fooru, ta'a 'e aula 'i Jiu gila tagoto'o nga ta'a gila siria 'agila Kristin tagila dau suria afiringa tagi 'i Jiu, ma gila iiria tagila kwaria lofona wela wane. Gwa'a 'ino'ona, la Pol ma tani ta'a ni kwaitalanga gila iiria na ta'a na gila 'ame Jiu, ngaia le'a mola fana gila sia kwaria mola lofona wane alata gila siria 'agila Kristin.

Lefu 'e Abu (*Holy of Holies*)—Nga Lefu 'e Abu 'i 'ubulana 'Ifi Abu na God ngaia lefu 'e abu maka riufia lefu te'efou, tofunu nga Anoe 'ola na God 'e nana'i 'ubulai. Gila suunia 'ola 'e si'ini le'a ai. Me'e abele'e ruu ne'e to'ole'enia me'e tofi 'ifi lo'oo fa'asia gila te'efou. Te'e alafa ni suuabunga ne'e ba'ita fafia afiringa fataabu te'efou ne'e to'omia 'ani ru'u 'ubulai, ma ngaia 'e leka 'ubulai te'e alata momola 'ubulana farisi. Alata ngaia leka 'ubulai, ngaia 'e kwatea tabonga fana God 'ani 'olafanataa na rianga na ta'a 'i Jiu. Nga ruu laka'u 'e akasi alata la Jisas 'e mae, ngaia me'e

ruu laka'u 'e to'ole'enia Lefu 'e Abu. Ngaia 'e faate'enia maenga ala Jisas 'e alamia ta'a te'efou 'agila leka te'ana God ma gila 'ame bo'obo'o la'u fana 'agila ngaria tabonga.

Lefu ni kwa'ikwa'inga (*Hell/Hades*)—Nga Testamen Fooru 'e iiria ta'a na gila 'ame tagoto'o ala Jisas gila tagila nana'i 'ubulana lefu na kwa'ikwa'inga burina gila mae. Nga lefu na nonifinga 'e lalau fa'asia God, ma ta'a no'ona tagila nonifii no'o furifuri. *Agasia Matiu 13:40-42; Mak 9:43-48; 2 Pita 2:4; Refelesin 20:10-15.*

Molo'ungaa (*Famine*)—Alata 'e aula, nga Baebol 'e fata suria molo'unga. Na fanua riitani 'i Israel, ngaia gule'e lefu langalanga. Tani alata ne'u ngaa'i 'amoe no'ona. Alata 'ino'ona, afiringa 'ola 'e mae 'ubulana langa'a. Sui ma molo'unga ba'ita 'e lau, ma ta'a auaula gila mae. *Agasia Luk 4:25; Wane Ni Kwairinga 7:11.*

Profet (*Prophet*)—Nga profet nga wane fana foule'enilana 'olataa na God 'e faate'enia fana. Na nga Testamen 'Ua, God 'e alea profet te'ana ta'a 'i Israel. Tani wane ngai na'a la Samuel, la Aesea, la Elaeja, ma la Jeremaea. God 'e iiria aga fana 'agila kwairii te'ana ta'a fana 'agila bulota'i fa'asia rianga aga. Tani alata ngaa'i God 'e faate'enia faga tani 'ola na te'e lau mai fana 'ani bulosia manatalaga.

'Ubulana Testamen fooru, nga ta'a na gila kwairii na alafuunga na God 'e iiria faga, gila la'u mola profet. Gila alafuu suria 'olataa God 'e iiria faga 'agila su'a na rianga 'amoe ma 'olataa na God 'e siria 'agila agea.

Sabat (*Sabbath*)—Nga Sabat nga gani abu 'i Jiu. Nga fa'awatagalai Sabat nga “mamalongaa.” 'Ubulana tagi God 'e kwatea fana ta'a 'i Jiu, ngaia 'e iiria 'agila taunga'i na ono gani. Ma nga fiuna gani, tagila mamalo fa'asia taunga'inga. Ta'a 'i Jiu gila fa'aba'ita gani lo'oo. Sabat 'e eta na onona ma'e 'ola na Fraede laulafi fana ono ma'e 'ola laulafi na Satade. Kristin gila arua na Sande fana madailana gani la Jisas

'e tata'e fa'asia maenga. Ngaia le'a fana iiri ba'itangaa na God ma goru ka mamalo na Sabat. Tafe'ua ngaia 'ame le'a fana ula burina ta'a 'agila leka suria tagi suria nga Sabat. Alata 'e aula na Testamen Fooru, la Jisas 'e fata fana Farasii tofuna gila arua tagi ngaa'i suria Sabat ne'e 'ilaka'u no'o 'okoa fana ta'a 'agila ngaria. *Agasia Kolosae 2:16-17.*

Sadusi (*Sadducee*)—Nga Sadusi gila fufu'iwane laloana nga ta'a 'i Jiu. Gila dau mola 'i suria nga 'ola ngai 'ubulana nga nima buka na la Moses 'e giria eta na Jenesis fana buka na Diuteronomi. Gila 'ame dau suria falafala na nga wawarifuga na ni Farasii gila dau suria. Ta'a na Sadusi gila tagoto'o na anoe 'ola na wane 'e sia moori firi mola. Ma gila 'ame tagoto'o na God te'e kwatea foforinga fana ta'a na gila odo maka kwatea kwa'ikwa'inga fana ta'a na nga falafala aaga 'e ria. Ma gila 'ame tagoto'o na enselo ma adalo gila 'ola kwala'imori.

Tafe'ua ma Farasii gila tagoto'o na ni 'ola lo'oo, ma tofuna 'ola lo'oo rua fufu'ita'a lo'oo gila funu furifuri. *Agasia Wane Ni Kwairiinga 23:6-8.* Alata la Jisas ngai fofona fanua lo'oo 'i wado, Sadusi gila 'ame aula 'ilaka'u nga ta'a Farasii. Tafe'ua ma gila to'o na tegelangaa suria nga alafa ni suuabunga, la Kaeafas, na'a Sadusi.

Sifisifi (*Sheep*)—Sifisifi ngaia 'ola taringa'i fana ta'a 'i Israel. Ta'a 'i Israel gila launge'enia nga ruu aga fa'asia nga ifuna sifisifi. Gila launge'enia ni 'ola 'ilaka'u nga butu ma fo'osae fa'asia nga susunga na sifisifi. Gila 'ania la'u mola nga labena. Ni alata 'e aula 'ubulana nga tagi ala Moses, ngaia 'e alafuu suria tabonga 'ania sifisifi.

Sifisifi gila 'ame manata ari'afu, ma gila 'ame to'omia 'agila 'abelo 'aniga 'i talaga. Ngai lo'oo gila bo'obo'o fana wane ni folonga 'ani aga suriga. Nga sifisifi gila su'a le'a na wane ni folonga na ngaia 'e aga suriga ma gila ka leka suria. Alata ngaia 'e soega, gila longo su'ana

kwalana. Nga wane ni folonga ngaia 'e 'uri fana 'ani kwa'ia 'ola 'ilaka'u nga laeon ma bea ne'e siria 'ani 'ania nga sifisifi lo'oo. Nga wane ni folonga 'e le'a ngaia te'e 'uri fana 'ani mae fana ulanga 'usia nga sifisifi. Tofuna nga 'ola lo'oo, la Jisas 'e iiria ngaia na wane ni folonga le'ale'a. Ngaia 'e su'aai, dauru goru bo'obo'o fana wane 'ani kwaibooni adauru maka talaia dauru. Ngaia 'e mae 'usia dauru maka siria 'agoru leka suria 'ilaka'u nga sifisifi gila leka suria wane ni folonga. *Agasia Jon 10:1-6.*

Alata la Jon 'e iiria Jisas na nga dale'e sifisifi na God (*agasia Jon 1:29*), ngaia 'e su'a ai, tofuna nga tagi ala Moses 'e iiria fana ta'a 'i Israel 'agila tabo 'ania sifisifi fana God fana 'ani 'olafanataa na rianga aga. Jisas ngaia 'e 'ilaka'u nga sifisifi tofuna ngaia 'e mae 'ilaka'u nga tabonga te'ana God fana 'ani 'olafanataa na rianga adauru. Tofuna sifisifi ngaia 'e 'ola taringa'i, nga Baebol 'e iiria ni alafuunga auaula suria nga sifisifi. Alata ta'a gila longoa tarifulaa lo'oo, gila su'a le'a no'o na alafuunga na ngai 'ubulana tarifulaa lo'oo. *Agasia Sam 23; Aesea 40:11; Matiu 7:15; 9:36; Luk 15:3-7.*

Slev/Ta'a ni Taunga'inga Tago (*Slave*)—Alata ta'a gila funu fe'enia marimae aaga, ta'a nga gila tegela'a na fununga gila gemasia tani marimae aaga ma gila ngariga fana fanua aaga fana 'agila slev. Nga ta'a slev gila taunga'i tago fana ta'a na gila gemasiga, ma 'e 'ato no'o 'agila leka.

'Ubulana Baebol, alasifonga 'e aula suria slev. Ngaia 'e alafuu suria falafala na wane ba'ita na slev ma falafala na slev fana wane ba'ita la'u. *Agasia Efesas 6:5-9; Kolosae 3:23-25; Filimon 1:8-22; 1 Pita 2:18-21.*

Tani ta'a ngaa'i gila slev tofuna ta'a ngaa'i gila ngariga na fununga. Tani ta'a ngaa'i gila slev suria gila gania bata ma 'ato no'o 'agila du'aa. Ngaia na'a, gila slev fana wane na gila gania fa'asia leleka ma gila du'aa bata na wane ngaa'i.

Wane ba'ita na slev ngaia ne'e ba'ita fana 'ilaka'u wane ngaia 'e to'o na aiola. Ta'a slev gila 'ame arube ma gila sia ngaria

bata fana taunga'inga aana. Nga wane ba'ita na slev su'asuria 'ani kwa'ia 'amoe ma fa'afori mola aana.

Tabonga (*Sacrifice*)—Nga tabonga ngaia nga 'ola ba'ita na to'orunga 'i Jiu mai na'o. Wane 'i Jiu ngaia 'e kwatea fana God nga 'ola 'e le'a na ngaia 'e to'o ai malaa nga langasi ma 'ola fai 'a'ae ngai ai, 'amoe ma lodona 'ola fa'asia langa'a aana. Lauta 'ani kwatea nga langasi 'amoe ma 'ola fai 'a'ae ngai ai, ngaia te'e ngaria te'ana nga fataabu 'ubulana 'Ifi Abu na God 'i Jerusalem fana tabonga 'ania na furi'i eele. Lauta 'ifi aga 'e lalau, gila su'asuria 'agila ngaria mola bata fana 'Ifi Abu na God. Sui ma gila foria 'ola fana tabonga alata gila nigi no'ona. *Agasia Matiu 21:12-17; Mak 11:14-16; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22*. Gila ngaria 'ola fana 'agila tabo 'ania te'ana God fana 'agila fa'aba'ita 'amoe ma gila soea 'ani 'olafanataa na rianga aaga. Na tagi God 'e kwatea fala Moses, ngaia 'e alafuu suria falafala 'e odo fana tabonga.

Tagi ala Moses (*Law of Moses*)—Alata gila fata suria Tagi ala Moses 'ubulana Bae-bol, gila 'ame manata mola suria Akwale'e Tagi. Gila manata suria 'ola 'e aula 'ubulana nima buka la Moses 'e giria. Gila na Jenesis, Eksodas, Levitikas, Nambas, ma Diuteronomi. Tagi 'e aula na God 'e kwatea fana ta'a 'i Jiu ngai 'ubulana nima buka lo'oo.

Ta'a 'i Jiu (*Jewish People*)—'Ubulana Testamen 'Ua, gila madafia ta'a 'i Jiu ta'a na gila futa oritana la Jiuda, nga wela ala Jakob. Gila to'oru na fanua gila fa'alata 'ania gule'e lefu Judea. Tafe'ua ma na Testamen Fooru, gila fa'alata 'ania ta'a te'efou na gila futa oritana la Ebrahim ta'a 'i Jiu. Gila fa'alataga la'u 'ania ta'a 'i Israel.

Ta'a 'i Rom (*Romans*)—Alata la Jisas ngaia 'e nana'i fofona fanua lo'oo 'i wado, nga ta'a lo'oo na gule'e lefu goru iiria 'ania 'i Itali gila ba'ita fafia 'aina fanua galangia aasi 'i Mediterenian. Gila iiri aga "Ta'a 'i Rom" suria kapital na fanua ba'ita 'i Rom. Rom ngaia 'e ba'ita fafia gule'e lefu 'e aula, ma gila

launge'enia tala 'e le'a. Ngaia na'a ngaia 'e wada'u fana 'agila kwatea ta'a ni fununga aga fani lefu kwait-atari 'agila aga suriga. Lauta te'efuta lefu 'e funu fe'enia 'i Rom, ta'a 'i Rom su'asuria 'agila leka 'afe'afetu fana 'agila talariufiga. Rom 'e ba'ita la'u mola fafia 'i Israel, ma ta'a 'i Israel gila siria 'agila nana'i arube.

Ta'a 'i Samaria (*Samaritans*)—Alata la Jisas ngaia 'e nana'i 'ua na fanua lo'oo 'i wado, ta'a na gule'e lefu 'i Samaria gila ta'a 'i Jiu kwala'imori 'amoe. Nga wawarifuga gila ta'a 'i Jiu kwala'imori, ma gila fuageni ma gila baiwane laloana ta'a gila 'ame Jiu, ma gila 'ame dau suria falafala 'i Jiu. Gila madafia te'e nima buka na la Moses 'e giria na fatalana God kwala'imori, ma gila 'ame dau mola suria buka ngaa'i na Testamen 'Ua. Gila 'ame fo'a 'ubulana nga 'Ifi abu na God 'i Jerusalem, ma gila ka leka ma gila ka tabo mola gouna busu 'i Gerasim. Tofuna ni 'ola lo'oo, ta'a 'i Jiu gila ma'asini te'enia ta'a 'i Samaria, ma gila madafia gila 'ame le'a ma gila sua. *Agasia Jon 4:4-26*. Ngaia na'a tarifulaa ala Jisas suria wane 'i Samaria na ngaia 'e kwaibooni na wane 'i Jiu ngaia 'ola ba'ita ni 'ale-fosilai fana ta'a na gila longoa la Jisas. *Agasia Luk 10:29-37*.

Ta'a na gila gonia bata na takisi (*Tax collector*)—Alata la Jisas ngai 'ua na fanua lo'oo 'i wado, nga ta'a 'i Rom gila ba'ita fafia nga ta'a 'i Jiu ma gila ulaburiga fana forilana takisi faga. Ta'a 'i Rom gila firia tani ta'a 'i Jiu 'agila ngaria takisi. Ni ta'a 'e aula aaga gila ngaria la'u bata faga 'i talaga. Ta'a 'i Jiu gila ma'asini te'enia ta'a na gila ngaria takisi. 'Ina'o na la Matiu bi'i leka burina la Jisas, ngaia nga wane fana gonilana bata fana takisi. *Agasia Matiu 9:9-13*.

Ta'a ni Fadafadanga (*Council/ Sanhedrin*)—Nga Ta'a ni Fadafadanga nga fufu'ita'a na wane ba'ita 'i Jiu. Gila fiu akwala ma te'e (71) wane. Gila efaa wane fana 'ubulana oguogunga fa'asia oru fufu'ita'a lo'oo: fataabu ba'ita, ma nga ta'a na'ona'o ba'ita 'i Jiu,

ma ta'a ni kwaifa'ananaunga na Tagi ala Moses. Nga alafa ni suuabunga 'e talaia Fadafadanga lo'oo. Gila to'o na tegelangaa fana sufalana ta'a na gila mousia tagi 'i Jiu. Nga Ta'a ni Fadafadanga na gila kwaisufai ala Jisas 'ani mae. Tafe'ua ma alata no'ona te'i Rom na ngaia 'e to'o na tegelangaa fana kwa'ilana wane. Ngaia na'a gila ngaria la Jisas te'ala Paelat suria ngaia primia na gule'e lefu 'i Judea.

Ta'a ni Kwaifa'ananaunga na Tagi (*Scribes/ Teachers of the Law*)—Ta'a lo'oo gila fa'ananaunga ta'a 'i Jiu suria girigiringa ala Moses na gila fa'alata 'ania “Tagi ala Moses.” Alata ebeeba na gila giria girigiringa ala Moses 'i fofona 'e biribiri'a, nga ta'a lo'oo gila giria la'u na ebeeba fooru. Aulalana ta'a ni kwaifa'ananaunga na tagi ala Moses, gila Farasii ma tani ta'a aaga gila Sadusi. *Agasia Matiu 23:1-36; Mak 7:1-13.*

Wane ni Kwaifa'amooringa (*Savior*)—Nga alafuunga na ta'a 'i Jiu, gila iiria nga wane ni kwaifa'amooringa “Mesaea.” Ma alafuunga na ta'a Grik, gila iiria “Kraes.” *Agasia Jon 1:41.* Ta'a 'i Jiu 'ua mai na'o gila tagoto'o God te'e firia nga wane ni kwaifa'amooringa ma te'e alea mai 'ani booniga. Alata 'ani leka mai, gila madafia ngaia te'e ba'ita fafia ta'a 'i Jiu furifuri maka funuria marimae aaga. Alata la Jisas ngaia 'e nigi fofona fanua lo'oo 'i wado, ta'a 'e aula 'i Jiu gila 'ame tagoto'o ana tofunu gila madafia wane ni kwaifa'amooringa te'e ba'ita maka to'o na tegelangaa 'ilaka'u nga kiingi.

Tafe'ua ma, Baebol 'e iiria la Jisas na'a wane ni kwaifa'amooringa kwala'imori. Ngaia 'e to'omia no'o God 'ani 'ui 'ania adauru 'ubulana lefu na kwa'ikwa'inga ne'e nana'i firi tofunu rianga adauru. Ma alata la Jisas 'e mae na 'ai folo, tafe'ua ngaia 'ame to'o na te'efuta rianga, ngaia 'e ngaria no'o kwa'ikwa'inga ne'e to'omia dauru. Tofuna la Jisas 'e agea 'ola lo'oo, God 'e 'olafanataa na rianga na ta'a na gila tagoto'o, ma ngaia ka iiria gila odo

'i na'o 'i talana. Ma maenga ala Jisas 'e fa'amoori 'adauru fa'asia tegelangaa na Saetan.

Wane ni Kwairiinga (*Apostle*)—Alata 'ua mai na'o, kiingi na fanua lo'oo 'i wado gila to'o na ta'a fana kwairiinga na alafuunga aaga. Taunga'inga na ta'a lo'oori 'agila leka fana kwairiinga te'ana ta'a. Ma gila ka ngaria ebeeba na kiingi 'e giria, ma gila ka leka te'ana ta'a na kiingi 'e giria faga. 'Ubulana Testamen Fooru, nga akwale'e wane ma ruuai ala Jisas gila nga Ta'a ni Kwairiinga aana. *Agasia Luk 6:13-15.* La Jisas 'e kwatea tegelangaa faga fana 'agila agea taunga'inga aana. Burina la Jisas 'e fane fani langi, la Pol 'e agasia la Jisas ma ngaia ka iiria ngaia Wane ni Kwairiinga ana la'u mola. Ni Wane ni Kwairiinga gila talaia siosi 'i burina la Jisas 'e ori fani langi, ma gila giria ni buka 'e aula na nga Testamen Fooru.

Wela na Wane (*Son of Man*)—Na nga falafala na ta'a 'i Jiu, alata wane 'e siria 'ani fata suria ngaia 'i talana na lauwadonga, ngaia te'e iiria 'i talana “wela na wane.” Ma 'ubulana Girigiringa Abu, nga profet la Daniel 'e fata suria nga wane ni fa'amooringa maka fa'alata 'ania nga Wela na Wane.

Alata 'e aula la Jisas 'e fata suria ngaia 'i talana, ngaia 'e iiria ngaia Wela na Wane. Bala la Jisas 'ame siria 'ani iiria 'i talana nga Wane ni Fa'amooringa 'amoe ma Kraes suria nga ta'a 'i Jiu gila to'o na manata'a 'e tegela suria rua lata lo'oo. Ma suria ta'a 'i Jiu gila 'ame su'a le'a suria fa'aladamilana Wela na Wane, la Jisas 'e ngaria lata lo'oo fana ta'a 'agila fafulongo le'a suria kwaifa'ananaunga aana. *Agasia Luk 9:20-21.*

La Jisas 'e arua kwaifa'aladanga fooru na lata lo'oo. Alata 'e aula ngaia 'e iiria Wela na Wane te'e nonifi maka mae 'ani rubea ta'a fa'asia rianga aaga. La Jisas ka faate'enia nga Wela na Wane 'e to'o na tegelangaa 'ani belo adalo maka gulaa ta'a fa'asia fiinga kwaitatari'a. Alata ngaia 'e galangi 'ani fa'asuia taunga'inga aana, la Jisas 'e eta fana 'ani alafuu

na ngaia Wela na Wane na la Daniel laka'u 'e fata suria. Ngaia 'e to'o na tegelangaa ba'ita ma ngaia nga Wane ni Fa'amooringa, ma ngaia 'e to'oto'o fe'enia God, ma God 'e alea mai fana fanua lo'oo 'i wado. *Agasia Luk 22:69; Daniel 7:13-14.*

Witi (*Wheat*)—Nga ta'a 'i Jiu gila kirua witi 'ubulana langa'a aaga. Nga witi ngaia

'e aga malaa nga rice. Nga ta'a 'i Jiu gila kirua witi na singari na Oktoba ma gila gonia na singari 'i Jiun. Gila 'efoa lodona witi ma gila ka mengaria na fou ba'ita 'ani lau na flaoa. Sui ma gila launge'enia 'ania beret. Beret ngaia ketonga 'e taringa'i faga, 'ilaka'u kuma na'a ketonga ba'ita fadauru.